BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
3 71 F 6 H

4.–2. E. 9.

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu
IV. 17. a

IV
4
F

I

Tr 3 F. 6

Namq. [illegible] deus facile frustratur ab alto
Consilia, et solo vertit mortalia nutu.

B· BRISSONII IN SVPREMA PARISIENSI C·VRIA ADVOCATI,

Coll. Rom. Soc. Jesu cat. inscr.
ex Bibl. Mur.

DE VERB. QVÆ AD IVS PERTINENT SIGNIFICATIONE LIBRI XIX.

Per ordinem litterarum diſpoſiti, indicem memorabilium omnium verborum quæ in libris iuris ciuilis repperiuntur, infinitorumq; prope locorum explicationem continentes.

HIS ACCESSERVNT
Appendix prætermiſſarum quarumdam vocum.
ΠΑΡΕΡΓΩΝ liber ſingularis.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

LVGDVNI
Typis ſuis excudebat Ioannes Tornæſius Typographus Regius,
M. D. LIX.
Cum Priuilegio ad ſexennium.

V· C· NICOLAO PELLEVEO AMBIANENSI EPISCOPO ET LIBELLORVM SVPPLICVM IN REGIA MAGISTRO

B. BRISS. S.

ARs omnis, vir clariſſime, verbis conſtat & rebus. Nam quæ cuique arti ſubiecta eſt materia quam tractet, propriis ac peculiaribus ſuis vocibus explicatur, citra quarum intellegentiam ad rerum cognitionem peruenire nullo modo poteſt. Quod, vt de ceteris artibus taceam, in noſtra præcipuè ſcientia perſpicuè verum eſt. Quæ magna ex parte in verborum interpretatione conſumitur. Nec enim crebriores vel in ipſo vſu incidunt, quàm de clauſularum pactionibus, ſtipulationibus, teſtamentis, comprehenſarum vi ac poteſtate quæſtiones. In quibus cùm mens loquentium in obſcuro ſit, ad proprium verborum officium recurrere, & quid quisq; ſenſerit, ex eorum, quæ dixit ſenſu expiſcari eruereq; compellimur. Sed & in legum, ſenatusconſultorum, edictorum, conſtitutionum, cautionum, formularumq; interpretatione Iureconſultorum olim verſatam induſtriam nõ eſt ignotum. Ea propter plurimum eos ſemper ſtudij ad verborum origines poteſtatesq; explicandas adhibuiſſe, eaq; laude à dicendi peritis ornatos legimus: quodquidem paucula quæ ad nos ex eorum ſcriptis fragmenta peruenerunt, abunde teſtantur. Aelium certè Gallum clariſſimum ſuæ ætatis Iureconſultum integros de verborum ad ius pertinentium ſignificatione Commentarios ſcribere non puduit, qui ſæpe à Feſto Pompeio aliisq; Grammaticis teſtes laudantur. Labeonem quoque Antiſtium Latinarum vocum originesq; rationésque percalluiſſe, eaq; maximè ſcientia ad enodandos plerosq; iuris laqueos vſum accepimus. Libros quinetiam poſteriorum eius trigeſimum octauum, trigeſimum nonum, & quadrageſimum plenos fuiſſe id genus rerum ad enarrandam & illuſtrandam Latinam linguam conducentium. Citantur & à Gellio libri Caij de origine vocabulorum. Quorum ego noſtrorum auctorum ve-

ſtigiis præclarum inſiſtere iudicans, facturum me operæpretium putaui, ſi idem ipſum argumentum in quo laborarunt, nunc quoque retractarem, & verborum quæ ad ius pertinent origines ſignificationesq́; accuratiſsimè exponerem. Quod ab aliis noſtro hoc ſæculo tentatum magis quàm perfectum opus adgredi non dubitaui, nihil veritus ne tenuibus licet luminibus noſtris eorum ædificia quidquam obſtruerent. Nam cùm ſcriptoribus omnibus vnũ idemq́; veritatis ex ijs, quibus merſa iacet, tenebris, in apertum proferendæ ſtudium eſſe propoſitum debeat, non eſt quod eandem ſæpius incudem tundere cuiuſquam auctoritate deterreamur. Non eſt etiam quod alios nobiſcũ in partem quandam & quaſi ſocietatem gloriæ venire indignemur. Non enim vni omnia videre æquus ac benignus munerum ſuorum largitor Deus dedit, cui cùm acceptum ferre me par ſit quantulumcumque eſt quod in his libris præſtiti, nihil de eorum vtilitate, quæ & patet ipſa per ſe, nec magna commendatione eget, dicam, nec munus noſtrum verbis ornabo, quod licet aliis fructuoſum, tibi ipſi perpuſillũ viſum iri ſat ſcio. Laboraſſe me quidem certè pro viribus liquidò deierabo vt obſcuriſſimarũ vocum plærisq́; incognitum ſenſum patefacerem, & quæcumque ex libris noſtris promi poſſunt, ſingularum ſignificationum exempla congererem, aliorumq́; auctorum adſcitis teſtimoniis comprobarem, vt qui ſine odio & inuidia iudicabunt, agnoſcant οὐκ ἄνευ ἱδρῶτος tantam ſignificationum copiam ac varietatem, tot librorum noſtrorum aliorumq́; auctorum locis eſſe illuſtratam. Verumenimuerò à me in ea re non infeliciter Dei conceſſu ac munere exhauſtos & exantlatos labores eò faciliùs obliuione conteram, ſi vt eſt à me ad ineundam promouendámque tuam gratiam adornatum munus hoc, ita à te accipiatur.

V A L E.

*

INDEX LOCORVM QVAE IN HIS COMMENTARIIS EMENDANTVR.

L.1.in fi.C.de off. præf. præto. Afr.pag.94.num.49.50.& ſeq.& 4.iterum pag.455.27
L.vn.& Rubr.C.de annon.& cap.pag.94.num.50.& ſeq.
L.1.C.de recep.arbitr.pag.13.num.53
L.7.& l.16.C.famil.erciſc.pag.13.num.46
L.1.C.quæ res vendi non poſſ.269.3
L.vn.C.quando ciuil.act.228.50
L.7.D.ad leg.Iul.maieſt.171.52
L.vn.D.de bonor.poſſeſſ.ex teſtam.milit.266.4
L.2.in fi.D.de cuſtod.reo.387.1
L.4.C.de dilationib.441.4
L.penult.C.de naufrag.lib.xj.441.6
L.2.C.commun.de ſucceßio.474.12
L.9.C.de curſu publico 475.30
Rubr.& l.1.C.de aur.pub.proſecut.475.31
L.3.C.de ſuſceptorib.508.19
L.2.& l.3.C.de apparit.præf.præto.456.49
L.3.§.item is cuius.D.ad leg.Corn.de ſicar.471.56
L.2.C.de exactorib.tribut.442.44
L.8.C.de fundis patrimonialib.410.10
L.5.C.de cohortalib. Eadem pag.
L.10.C.de ædific. priuat.410.9
L.vn.C.de claßic.orient.409.6
Rubr.de veſtib.olob.401.35
L.2.eod.tit.254.33
L.1.C.de excuſ.artific.371.4.& 375.12.& 326.8
L.vn.C.de piſtorib.344.45
L.1.C.de aquæductib.235.49
L.1.C.de præpoſit.agent.in reb.71.11
L.10.C.de palatin.ſacr.largit.312.41
L.penult.C.de murilegul.329.50
L.13.eod.tit.330.2
L.11.C.de excuſatio.muner.94.17
L.12.eod.tit.327.57
L.13.eod.tit.96.10
L.4.C.de fabricenſib.114.31
Rubr.ad l.Flau.de plag.228.50
§.poſtumorum.in fin.Inſtit.de exhered.liber.302.43
§.eſt & inter.Inſtit.de public.iudic.228.52
Inſtit.tit.de officio iud.in princ.113.56
Vlpiani in Inſtit.302.44.& 85.2
Ciceronis pro domo ſua 182.10
Ex Oratio. in Verr.vij. In Parergis defenſa eiuſdem auctoris lectio aduerſus quorumdam emendationem 381.34
Quintiliani in Declamatio.296.21.& 330.24.& 226.36
Valerij Maximi locus 14.3.& 18.4

Varronis de lingua Lat. 202.33
Senecæ 207.4
Tertulliani de ſpectacul. 178.45
Plinij Epiſtul. 30.18
Suetonij de clar. Rhetorib. 268.49
Nonij Marcelli 187.9.271.5.& 351.10
Feſti Pompeij 6.37.& 241.17
Capitolini locus 85.2
Vopiſci locus 57.3
Suidæ locus caſtigatur 132.42.& 499.25
Frontini 62.58.& 207.3.& 438.51
Manilij Aſtronomicon 208.43
Luitprandi 116.12
Iſidori Etymolog. 31.44.419.7
Inſcriptio Neapolit. 198.59
Ex lib. notarum 24.36
Pauli Vvarnefridi diaconi 254.39
Symmachi Epiſt. 344.30
Gregor. Turonenſis 375.21
Caßiodori 505.32
Notitiæ dignitatum 455.30
Conſtantini Hermenopuli locus 235.12

Le Priuilege du Roy.

HEnri par la grace de Dieu Roy de France, à noz amez & feaux Conſeillers, les gens tenans noz Courts de Parlement, Baillifs, Seneſchaux, Preuots, & autres iuſticiers & officiers de noſtre Royaume, Salut & dilection. Noſtre bien amé Barnabé Briſſon, Aduocat en noſtre Court de Parlement de Paris, nous ha humblement fait expoſer, que par ci deuant auec grans trauail, ſoing, & ſolicitude, il s'eſt employé aux bonnes lettres, & meſmement aux eſtudes du droit Ciuil, de ſorte que continuant touſiours ſa vacation, il en auroit compoſé pluſieurs liures: & entre autres, ceux qui ſont intitulez en cette maniere: *Selectarum ex iure ciuili antiquitatum lib.* I I I I. *Ad legem Iuliam de Adulterijs lib. ſingularis. De Solutionibus & Liberationibus lib.* I I I. *De verborum quæ ad ius ciuile pertinent, ſignificatione lib.* X I X. Leſquelz liures il feroit volontiers imprimer, s'il n'eſtoit retardé par l'Ignorance & negligence de pluſieurs Imprimeurs, leſquelz ſi toſt qu'ils peuuent recouurer vn liure nouueau, le rimpriment ſi incorrectement & auec ſi mauuais characteres, que l'Autheur d'icelui n'en ſauroit recueillir que deshonneur: requerant iceluy expoſant, ſur ce lui eſtre par nous prouueu de remede conuenable. N o v s à ces cauſes voulans à noſtre pouuoir fauoriſer les perſonnages ſtudieux des bonnes lettres, meſmement de la Iuriſprudence, par laquelle noz ſubietz ſont maintenuz en repos & en tranquilité, auons à icelui expoſant permis, & permettons, de faire imprimer les ſuſdits liures, ou aucuns d'iceux, par tel Imprimeur que bon lui ſemblera choiſir & eſlire, ſans que aucuns autres Imprimeurs ni Libraires, ſans ſon expreſſe permiſsion & congé, puiſſent de ſix ans à conter de la premiere impreſsion paracheuee, imprimer ou faire imprimer, vendre ni debiter leſdis liures, ſur peine de mille liures Pariſis d'amende, applicables, moitié à nous, & l'autre moitié audit expoſant, & de ſaiſie & confiſcation deſdis liures ainſi imprimez ſans ſon congé: & des deſpens, dommages, & intereſtz que en pourroit auoir encouru l'Imprimeur, par ledit expoſant choiſi & eſlu pour l'impreſsion deſdis liures. Et outre, voulons & nous plait, que en inſerant le contenu en ces preſentes, ou l'extrait d'icelles au vray, à la fin ou au commencement deſdis liures imprimez par la permiſsion dudit expoſant, elles ſoient tenues pour ſuffiſamment ſignifiees & venues à la notice & cõnoiſſance de tous Libraires & Imprimeurs, tout ainſi que ſi noſdites lettres leur auoient expreſſement & particulierement eſté montrees & ſignifiees. Mandons & commandons au premier noſtre huiſſier ou ſergent, ſur ce requis, qu'il adiourne par deuant celui de vous, auquel la connoiſſance en appartiendra, les infracteurs des preſentes, pour ſe voir condamner es peines ſuſdites, & autrement proceder ainſi qu'il appartiendra par raiſon. Le tout nonobſtant quelconques lettres, ſtatuts, ordonnances de nous, ou de noz predeceſſeurs à ce contraires: auſquelles & aux derogatoires y contenues, nous auons derogé & derogeons par ces preſentes. Donné à Paris le x v i i. iour de Feurier, l'an de grace mil cinq cens cinquanteſept. Et de noſtre Regne le onzieme.

Par le Roy, vous Monſieur le Cardinal de Sens,
Garde des ſeaux de France, preſent.

De Vabres.

B. BRISSONII I. C.

DE VERBORVM QVÆ AD IVS PERTINENT SIGNIFICATIONE, LIBER PRIMVS.

VERBORVM, quæ ad ius pertinent interpretationem à particula, A B, ordiar, quæ obſeruatione dignam in aliquot orationibus ſignificationem habet, vt ecce, Ab aliquo poſsidere, itinere, actu, Ab aliquo vti, Ab aliquo aquam ducere, quæ ſæpe in edictis Prætorum, alijsq́ librorum noſtrorum locis occurrunt, non hoc ſignificant, quod prima fronte videri cui poſsit, ab aliquo poſſidendi, eundi, agendi, ducẽdi ius cauſamq́ habere, vel etiam eius voluntate, conceſsione, permiſſu poſsidere, vti, ducere: ſed potius alicuius poſſeſsionẽ tenere, per alicuius fundum ire agere, ex eius prædio aquam ducere. Exempla ſunt in l.1. D. de aqua cottid. l.1. vti poſsidet. l.1. D. de riuis. l.1. D. de fonte. l.1. D. de itin. actuq́ pri. Vi ergo à me poſsidet, qui me vi deiecit, mihiq́ poſſeſsionem abſtulit. l.1. §. ſi à me. D. de vi & vi arm. l. 2. D. vti poſsidet. l. 4. §. ſi tu me vi. D. de vſucapio. Similiq́ modo clam à me poſsidet, qui meam poſſeſsionem clam & furtiuè ingreſſus eſt. Aedificatũ etiam ab aliquo habet (quo genere dicendi African. in l. 45. D. de dam. infect. vſus eſt) qui in alicuius, licet non conſentientis, ſolò ędificium poſuit. Sic denique ab aliquo fundum pro herede poſsidere, accipimus in l. 21. D. de vſucapionib.

Solent autem hac præpoſitione Latini gradus cognationum promouere. Nam proaui paterni vel materni, patrem, matrem, Abauum Abauiamq́ appellant, ea voce (quod & Feſtus lib. j. tradit) demonſtrantes, eos ab auo abeſſe, & illum aui auum, hanc auiam eſſe. Quibus nominibus etiam proauiæ paternæ vel maternæ patrem vel matrẽ deſignamus. l.1. §. quarto. D. de gradib. & adfin. Theophilus Latini ſermonis rationem ſecutus, ἀπόπαππον καὶ ἀπομάμμην vocat. Similiter abaui paterni vel materni fratrem, ſororem, Abpatruum, Abamitam, abauiæ paternæ, maternæ've fratrem, ſororem, Abauunculum, Abmaterteram dicimus. l. 3. D. de gradib. & adfinib. §. ſexto. Inſtitut. de gradib. cognat. Paulus lib. iiij. Sentent. titul. x. Quos & patruos, Auunculosq́ maximos, Amitas, materterasq́ maximas, appellari traditur in l. vlt. §. auunculus maximus. D. de gradib. Ex eodem ſonte etiam deſcendunt Abnepos, Abneptis. Hi ſunt pronepotis, proneptis, filius, filia, nepotis, neptis've nepos, neptis. l.1. §. quarto. l. vlt. §. Abnepos. D. de gradib. & adfinib. Græcè ἀπέγγονος, ἀπεγγόνη.

ABDICARE, familia abijcere, Nonius interpretatur. Quintilianus Abdicatum, familia alienatum dicit lib. iij. Inſtitutio. cap. viij. Vnde abdicatio, liberorum abalienatio, Græcis ἀποκήρυξις dicta. l. 6. C. de pat. poteſt. quæ ſcitè à quodam extremum patriæ poteſtatis fulmen appellatur. Extant quamplurima in Rhetorũ declamationibus exempla. Abdicare ſe tutela, ait Vlpia. in Inſtitutionib. tit. xj. eſt dicere nolle ſe tutorem eſſe: quo in ſignificato vtitur hoc verbo Cicero Epiſt. j. libri vi. ad Attic. Abdicare ſe in l. penult. D. de offic. præſid. dicitur præſes, qui ante diem munus ſuum deponit.

ABDICERE vindicias in l. 2. §. initium. D. de orig. iur. abiudicare ſignificat. Cui opponitur in eodem loco, dicere vindicias. &, vt Liuius lib. j. ab Vr. cond. loquitur, dare. Porrò huic verbo etiam in augurali ſcientia locus erat. Abdixiſſe enim aues in augurijs dicebant, quæ triſtis & ſiniſtri euentus ſignificationem aliquam dederant: vt ex contrario Addixiſſe, vel Admiſiſſe, cùm lætum & proſperum aliquid portenderant. Quæ verba in Cicero. & Iulio Obſequente aliquotiens, in Liuio crebrius inueniuntur. Ex quo Admiſſiuæ aues apud Feſtum lib. j.

ABESSE, Abſens, Abſentia, variè pro re ſubiecta accipiuntur. Abeſt, qui non eſt eo loco, in quo loco petitur, dummodo extra continentia vrbis ſit. Vſque ad continentia enim Abeſſe non videtur, niſi latitet. l. 73. in fi.

l.199.D.de verbo.ſignific. Ideo præſens habetur qui in continentibus ædificijs hortisq́ʒ vrbi iunctis eſt. l.5.l.6.D. de procuratorib. In illis planè edicti de damno inſect. verbis, DVM EI QVI ABERIT, PRIVS DOMVM DENVNTIARI IVBEAM, Vlpianus videri eum Abeſſe interpretatur, qui in iure non eſt. l.4.§. prætor ait. D. de damno infecto. Similiter in S. C. Damaſiano, Abeſſe is intellegitur, qui à tribunali abeſt. l.51.§. ſenatuſconſulto. D.de fideicomm. libert. At cùm de ſtipulatione contrahēda agitur, præſentes accipiuntur, qui exaudire ſe poſſunt. l. j.§.j.de verbor.obligat. Cùm verò de vſucapione in qua alia inter præſentes, alia inter abſentes tempora ſeruantur, Abſens eſt, qui in eadem prouincia non eſt: Præſens contrà, qui in eadem prouincia habitat. l.vlt. C. de præſcript.long. temp. Inſtit. de vſucapio. in princ. Abſens etiam habetur qui & ſi corpore præſens ſit, animo tamen abeſt. Poteſt enim quis corpore adeſſe vt tamen mente abſit. l.25. D.de captiuis. Itaque furioſus abſentis loco eſt. l.2. §.penulti. D.de iure codicil. l.124. D.de diuerſ.regul. l.17. §.filiofamiliâs. D. de iniur. Nec tamen ab eo conſtitutus procurator quaſi ab abſente datus intellegetur, cùm intellectu careat. l.2. D.de procuratorib. Pupillus etiam qui tutorem non habet, quod ad poſſeſsionem bonorum attinet, pro abſente habetur. l.10.D.ex quib.cauſ. in poſſeſſ.eat. Sed nec tutor præſens fuiſſe videtur pupillo contrahente, ſi ſomno aut morbo occupatus tacuerit. l.1. in fine. D. de auctorit.tutor.

ABESSE non videtur, qui ab hoſtibus captus eſt, ſed qui à latronibus detinetur. l.199. in fin.de verb. ſignificat. Et ideo in edicto Ex quib.cauſ. maior. ab abſente ſeparatur, licet eodem loco habeatur in ſpecie l.6. D.quibus ex cauſis in poſſeſsion. eat. l.vlti. D.de rebus auctorit.iudic.

ABESSE Reipub.cauſa in l.Iulia & Papia, & in edicto Ex quibus cauſis maiores in integrum reſtituantur, accipimus eos, qui non ſui commodi cauſa, ſed coacti abſunt. l.36.D.ex quib. cauſ. maior. quiq́ʒ publici alicuius muneris, vel officij, cui præſunt, cauſa ab vrbe profecti, vt puta proconſules, præſides, procuratores Cæſaris, præfecti, legati, & eorum comites, in ærarium vel commentarium principis relati. l.32.l.35.l.38.§.1.ex quib.cauſ. maior. l.41. §.1. D. de excuſatio. tutorum. Miſsi item vt milites ducant vel reducant, vel malos homines compeſcāt: milites quoque dum in caſtra eunt vel redeunt, & qui extra patriam ſuam publicæ vtilitatis cauſa proficiſcūtur, vel militum medici: & hi quoque, qui in vrbe militant, Reipu.cauſa abeſſe intelleguntur. l.7. l.35. D.eo. Aliter atque de magiſtratibus qui Rom.Reip. operam dant ſtatuendum, & d. l.7. & Conſtantin. lib. j. Epit. tit. iij. docent. Enimuerò in capite ſeptimo legis Iuliæ de adulterijs, quo eorum demum abſentia excuſatur, qui in alia prouincia Reip.cauſa abſunt, quàm in ea, in qua deferuntur, vrbani milites licet aliàs vice abſentium habeantur, Abeſſe tamen Reipub. cauſa non intelleguntur, & deferri, vt præſentes poſſunt. l.15. §.1. D. de adulter. Aliàs etiam, tum demum milites Reipu. cauſa abeſſe intelleguntur, cùm in expeditione verſantur. Non item ſi in commeatu agunt. l.1. D.de re milit. Sed nec qui pro ciuitate legatione funguntur, Reip. cauſa abeſſe dicuntur. l.26.§.vlt.D.ex quib.cauſ.maior. Publici enim appellatio ad Pop. Rom. propriè pertinet. Nauicularij verò, item negotiatores dum annonæ vrbis ſeruiunt, Reip.cauſa abeſſe non malè dicuntur. l.5. §. negotiatores. D.de iure immunit. At qui libera legatione abeſt, non videtur Reip. cauſa abeſſe, cùm non publici, ſed ſui commodi cauſa abſit. l.14. D.de.legatio. Serui item Reipub. cauſa abeſſe non poſſunt. l.vlti. D.de reg.iur. Sed nec qui appellationis perſequendæ cauſa peregrinantur, Reip. cauſa abſunt. l.1. & 2.D. eum qui appellauerit. Omnino enim Reip. cauſa abeſſe hi demum intelleguntur, qui ob publicam cauſam abſunt, non qui in priuatum compendium peregrinantur, vt apparet ex l. penult. D.de excuſat. tutor. Plenius in Senatuſconſultis circa fideicommiſſarias libertates factis, ex iuſta cauſa abeſſe definimus eos, qui non habent iniuſtam cauſam abſentię, cùm ſufficiat, quod non in fraudem libertatis abſint, quo magis videantur ex iuſta cauſa abeſſe. Ceterùm non eſt neceſſe vt Reip.cauſa abſint. l.1.l.19.l.20.l.28.§.vlt. l.29. l.30.l.36.D.de fideicomm.libert. Quinetiam aliàs qui probabili quacunque ex cauſa, ſtudiorum puta, abſunt, iuſta ex cauſa abeſſe intelleguntur, l.7.§.vlt. D.de minorib. l.28.D. ex quib.cauſ.maio. Sunt & aliæ abſentiarum differentiæ, ſeu mauis, adiuncta, vt abeſſe bona fide. l.30. D.de noxalib. l.19. D.de damn. infect, id eſt ſine dolo malo & fraude. l.1.& l.4.D.ex quib.cauſ.maior. l.4. C.de reſtitut. milit. cui opponitur, Dolo malo, vel fraudis cauſa: vel data opera abeſſe. l.34. D. de reb.auct.iud. l.5.D.ex quib.cauſ.maior.

HAEC de perſonis, nunc de rebus videamus, Abeſſe res videntur etiam hæ, quarum corpus manet, forma mutata eſt. Et ideo ſi corruptæ redditæ ſunt vel transfiguratę, videntur abeſſe, quoniam plerumq́ʒ pluris eſt manupretium & ars, quàm materia. l.13.§.1.l.14. D.de verb. ſignific. Abeſt & ea res, quæ in rebus humanis nō eſt. d.l.13.in fi. Abeſt proculdubio ſeruus qui in fuga eſt; quāquā in l.

in l.Fabia de plagiarijs aliud ſit abeſſe, aliud in fuga eſſe. l.2.D. ad leg. Fab. Abeſſe furto res dicuntur, quæ nobis ſubreptæ & ſubtractæ ſunt.l.14.D.de verb.ſignificat.l.47.D.de furt. Martialis: Sed lis eſt mihi de tribus capellis, Vicini queror has abeſſe furto. Quintilia.declamatio.xiij. Age ſi mihi aluei furto abeſſent, vtrum nulla daretur actio? Sæpe legitur in id quod abeſt, actionem dari. quod qualem intellectum habeat, explicãdum eſt. Abeſſe certè nobis videtur, nõ tantùm quod expendimus, ſed & id quo obligati ſumus. l. 29.D.de neg.geſt. Abeſſe intellegitur pecunia fideiuſſori, etiam ſi debitor ab eo creditori delegatus ſit, licet is ſoluendo non fuerit.l.26.§.abeſſe.D.manda. Item ſi fideiuſſori ab vxore creditrice doti data ſit pecunia, quam ex cauſa fideiuſsionis debebat, Abeſſe ei ea intellegitur, eò quòd onera matrimonij ſuſtineat.l.47.D.mand. Non abeſt ex diuerſo ei qui nihil de ſuo impendit, deminuit've. l.25.D.de admin.tutor.l.14. quod met.cau. l. 4.§.ſiue autem.D.de manumiſſ.

Abigei qui & Abactores à Paulo lib.v.Sẽt.tit.x.& ab Impp.in l.8. C.de repud. & à Firmico lib.vj.Mathe.cap.xxxj. à Græcis verò ἀπελάται appellantur, propriè hi habentur, qui pecora ex paſcuis, vel ex armentis, vel ſtabulis ſubtrahunt, & quodammodo deprædantur, abigendiq́ſ ſtudium, quaſi artem exercent, equos de gregibus vel boues de armentis abducentes. l. 1. §. 1. D. de abigeis. Iuſtinia.Nouel.xxij. ἵνα τὴν καλουμένην ἀπελατῶν, οἷς ἐστι φροντὶς τοῖς ἀλλοτρίοις ἐφιδρυμένην ὑποζυγίοις ἢ βοσκήμασι, καὶ ταῦτα μεθιστᾶν ἐπιχειρῶσι. Moſcopulus in libello, qui inſcribitur τῶν ὀνομάτων ἀττικῶν συλλογή, ἀγέλη (inquit) λέγεται ὅταν πολλὰ πρόβατα ὁμοῦ βόσκηται, ἢ πολλοὶ χοῖροι, ἢ βόες, ἢ ταῦτα, ἐφ' ὧν λέγεται ἀπελάτης. ἀπελάτης γὰρ ὁ μετὰ ξίφους ἀπελαύνων ἀγέλην ζώων. Abigeos autẽ à furibus quantitate diſcerni traditum eſt. Nam qui ouem vnam, ſuem vnum, ſubripuerit, vt fur coërcetur qui gregem, vt abigeus. l.16. §.quantitas.D.de pœnis. Idcirco Calliſtratus, oues ait pro numero abactorum aut furem aut abigeum facere. Nam qui decem oues vel capras vel porcos quinq; aut quattuor, equũ vnum, duas equas, totidemq́ſ boues abegerit, Abigeus eſt.d. l.vlt. D. de abigeis. Hinc Abigeatus crimen deſcendit, de quo in l.2. D.de abigeis. l. 5. §. qui deſertionis. D. de re milit. quo olim nobilitatos Iberos fuiſſe Seruius in iij.Georgic.ſcribit.

Abigere etiam partum venenis & medicamẽtis, expellere & enecare ſignificat. Sic accipitur in l.4. D.de extraord. criminib.l.8.D. ad l.Cor.de ſicar.& l.39.D.de pœnis, & apud Cicer. in Cluentiana, & Tranquillum in Domitiano cap.penult. Cùm ait, Mox patre ac viro orbatam ardentiſsimè palamq́ſ dilexit, vt etiam cauſa mortis extiterit coactæ conceptum à ſe abigere. Sulpitius Seuerus lib.ij.Sacra.hiſt. Fuit in ſermone hominum Priſcilliani ſtupro grauidam partũ ſibi graminibus abegiſſe. Vnde abactum ventrem dixit Paulus lib.iiij.Sentent.tit.ix. Nec longè ab hac ſignificatione eſt, quòd Imper. venenis viſcera hominis extinguere appellat in l.3. C.de quæſt. Cuiuſmodi criminis à Iuuenale Sat. vj. & Minutio Felice (cuius liber pro octauo Arnobij hodie circunfertur) fit mentio.

Abivrare verbum iudiciarium eſt, & vt Seruius in viij.Aeneid.ſcribit, rem creditam periurio negare ſignificat. Id quod Plauti verſu ex Prologo Rudentis comprobat.

Qui falſas lites falſis teſtimonijs
Petunt, quiq́ſ in iure abiurant pecuniam.

Quamquã ille auctor pro Rudente μνημονικῷ ἁμαρτήματι Curculionem citet. Sic & Cic.5. Epiſt.ad Attic. Me ſponſorem appellat. Mihi tamen abiurare ſatius eſt, quàm dependere. Symmach.in Epiſtol. Cui poſt venditionem Hiſpanienſis prædij ſui, partem proteruus emptor abiurat. Inde Abiuratio rei creditæ abnegatio, interprete Iſidor.lib.v. Etymol.cap.xxvj.

Abnvtivvm pro negatiuo & inficiali in l. 83.in princ.verſic.& qui ſpondet.D.de verb. obligat. Quod verbum inuentu rarum eſt. vſum eq Caprum in lib.de Orthogr. repperio. Confeſsiua vox, ait, fit ex duplici voce abnutiua, vt, Nõ nolo. Feſtus etiam Abnuitionis vocem vſurpat lib.ix. In, non ſemper abnuitionem ſignificat, ſed interdum etiam pro additamento ponitur. Sic enim hæc poſtrema verba lego, quibus ſignificat vocem, In, plerumque incrementum addere verbis quibus præponitur, vt ex his quæ illic adfert exemplis patet.

Aboleri accuſatio, Aboleri item nomen rei dicitur, cùm accuſatio crimenq́ſ perimitur, reiq́ſ nomen de reis eximitur.l.3.§.1.D.de accuſatio.l.1.§.accuſaturus.in fin. D.ad Turpillia. Sueto.in Auguſto cap.xxxij. Diuturnorum reorum, & ex quorum ſordibus nihil aliud quàm voluptas inimicis quæreretur, nomina aboleuit, cõdicione propoſita, vt ſi quiſquã repetere vellet, par periculum ſubiret. Plin.lib.vij.Epiſtol.ad Macrin. Poliænus abolitæ accuſationis cauſas expoſuit. Hinc abolitio, criminum extinctio, quæ delatoribus reiſq́ſ datur. l.34.§.1. D.de ritu nuptiar.l. 14.§.1.D.de bonis libert.l.6. §.qui publici.D. de decurionib.l.12.§.1. D.de accuſatio.l.39.§. duos.D.de adulter.l.15.D.de iure fiſci. Ea autem duplex eſt, publica & priuata. l.11.in fin. D.de accuſatio. Publica abolitio, quæ & generalis dicitur in tit. de generali abolitio. C.

ea eſt, quæ publicè fit, ob diem inſignem, aut publicam gratulationẽ, vel ob rem proſperè geſtam, vel ob lætitiam aliquam, vel honorem domus diuinæ. l. 7. l. 8. l. 9. l. 12. D. ad ſenatuſc. Turpillia. l. 14. §. 1. D. de bon. libert. quã Conſtantin. lib. j. ἐγκλημάτων δημοσίων ἀπόλυσιν appellat. Ea vel ſenatuſconſulto, vel à principe dabatur. l. 12. D. ad S. C. Turpillian. l. 2. C. de gener. abolitio. quemadmodũ à Cõſtantin. ob natiuitatem Criſpini filij factum legimus. Priuata verò eſt, quæ priuatim fit accuſatore poſtulãte ex eo quod per errorẽ, temeritatem, vel calorẽ, facilitatem've ætatis ad accuſationem proſilierit. l. 10. D. ad Turpillia. l. 2. C. de abolitionib. Poſtulãda autem erat ab ipſiſmet præſidibus. Item pro tribunali, non de plano, nec niſi cauſa cognita. l. j. §. abolitio. D. ad Turpillia. Fiebat & alio genere ex lege abolitio accuſatore mortuo, vel ex iuſta cauſa impedito quo minus accuſare poſſet. l. 10. D. ad Turpillia. l. 3. in fi. D. de accuſatio. Licebat porrò ferijs finitis, quę abolitionem induxerant, rem intra triginta dies vtiles repetere.

Abominor. Veteribus infauſtum aliquid & mali ominis deprecantibus atq; auerſantibus in vſu fuit hæc locutio, Quod abominor. l. 85. D. de heredib. inſtitu. l. 41. §. vlt. D. de vulg. & pupill. l. 88. §. filiam. D. de legat. lib. 2. l. 4. C. de Impub. & al. ſubſt. Qua etiam Plinius lib. vj. Epiſt. ad Tironem vſus eſt. Terentius in eandem ſententiam ait, Quòd dij prohibeant.

Abortus, vel Abortum, vel Abortio (his enim omnibus generibus hoc nomen variatur. l. 30. §. quod dicitur. 2. D. de adquir. hered. l. 38. §. qui abortionis. D. de poenis) fieri dicitur, cùm mulier antè tempus partum edit. l. 1. §. ſed ſi incertum. D. de vent. in poſſeſſ. mitt.

Abrogare, Derogare, Exrogare, Obrogare diuerſam habent ſeparatamq; in antiquorum auctorum libris ſignificationem. Cicero lib. iij. Epiſt. ad Atticum. Octo noſtri Tribuni plebis caput poſuerũt hoc, Si quid in hac rogatione ſcriptũ eſt, quod per leges plebis've ſcita, hoc eſt quod per legem Clodiam promulgare, abrogare, derogare, obrogare ſine fraude ſua non liceat. Abrogatur verò legi interprete Modeſtino, cùm lex prorſus tollitur, Derogatur cùm pars detrahitur. l. 102. D. de verb. ſignifi. Vlpia. in Inſtit. tit. j. Lex aut rogatur, id eſt, fertur, aut abrogatur, id eſt, prior lex tollitur, aut derogatur, id eſt, pars prima tollitur, aut ſubrogatur, id eſt, adijcitur aliquid primæ legi, aut obrogatur, id eſt, mutatur aliquid ex prima lege. Feſtus autem, Derogare ait eſſe detrahere, Exrogare ex lege vetere aliquid eximere per legem nouam, Obrogare legis prioris infirmandæ cauſa legem aliam ferre. Quemadmodum apud Sueton. Claudius capiti Papiæ Popææ legis edicto obrogaſſe dicitur. Quintilia. Declamatio. cclxiiij. Quotiens de iure populi agitur, apud Populum cui mutare, cui obrogare, cui ferre quas velit rogationes licet.

Absciſſe in l. 5. §. demonſtratur. D. de iure immunit. idem valet quod Græcum ἀποτόμως. Igitur, non abſciſsè, id eſt non certa & conſtanti definitione, nec ad vnguem. Vſurpat hoc verbum ſæpiſsime Valer. Max. pro ſeuerè, & rigidè metaphora à rupibus & alijs locis præfractis ducta.

Absolvere vulgo quidem ad iudiciales pronuntiationes pertinet: ſed tamen etiam abſoluere creditorem pro pecunia ſoluta dimittere dixit Vlpia. in l. 57. D. de vſuris.

Abstinere propriè dicũtur ſui vel neceſſarij heredes, vt extranei repudiare. l. 3. §. ſcio. D. de minorib. l. 38. D. de adquirend. hered. l. 86. in fi. D. de hered. inſtitu. & aliàs perſæpe. Sed hæc differentia interdum confunditur. l. 2. §. ſi bonorum. D. ad Tertull. l. 14. D. de fideicom. libert. l. 7. §. ſed & ſi hereditatem. D. de minorib. Dicitur autem ſe abſtinere filius. l. 90. D. de ſolution. & abſtineri pupillus. l. 44. D. de pactis. l. vlt. D. ſi quis cautio. l. j. §. vlt. D. vt in poſſeſſ. leg. l. 4. C. arbitr. tut. l. 79. D. ad Trebell. & tutores pupillum abſtinere. l. 18. D. de tut. & rationib. diſtr. l. penult. D. de auctorit. tutor. l. 61. D. de cond. indeb. l. 15. §. vlt. & l. 17. D. loca. l. pen. §. vlt. D. de ritu nuptiar.

Ex abundanti pro fruſtra & ſuperuacuò, Papiniano familiaris & propria locutio. l. 9. D. de ſupell. leg. l. 20. D. de manumiſsio. l. 12. §. ſi quis fundum. D. de inſtr. vel inſtrum.

Abuti propriè eſt ad aliũ vſum re vti, quàm in quem ea comparata eſt. l. 29. & l. 34. §. 1. D. de vſufr. Abuti etiam vtendo conſumere ſignificat. Non. Marc. Abuſa, ait, dicuntur vtendo conſumpta. Plaut. vbi iſthæc quæ dedi antè? Abuſa ſunt. Et inde Abuſus conſumptionem per vſum ſignificat. l. 2. §. item ſi iurauero. D. de iureiur. Qua de cauſa ab vſu ſeparari ſolet, qui earum rerum eſt quarum ſubſtantia poſt vſum ſalua manet: cũ abuſus contrà in ijs ponatur quę vtendo abſumuntur ac pereunt. Cicero Topicis. Non debet ea mulier, cui vir ſuorum bonorum vſumfructum legauit, cellis vinarijs & olearijs plenis relictis putare id ad ſe pertinere. Vſus enim non abuſus legatus eſt. Vbi Boëthius, Vtimur, ait, his, quæ nobis vtentibus permanẽt: his verò abutimur, quæ nobis vtẽtibus pereunt. Itaque, quæ res in conſumptione ſunt, vſuq; tolluntur vel minuuntur, eæ in abuſu conſiſtere ab Vlpia. dicuntur. in l. 1. & l. 5. §. 1. & §. vlt. D. de vſufructu earum rerum. Quo in numero ſunt, vinum, oleum, frumentum, veſtimenta, pecunia etiã numerata, quæ ipſo

vſu

vſu adſidua permutatione quodãmodo extinguitur. §.conſtituitur. Inſtitu. de vſufruct. Planè in l. 12. §.1. D.de vſu & habit. Vſus & abuſus opponuntur alia ratione, quòd Vſus ad neceſsitatem referatur, Abuſus largiorẽ licentiam contineat. Abutitur enim qui perdit & dilapidat. l.15. §.conſuluit. D.de petitio. hered. Abuſiuè in l.69. §.1. D.de legat. lib. iij. l.15. §.verberaſſe. D.de iniur. l.1. D.ad municipal. l.15. D.de verb. ſignific. quod Græcè dicitur καταχρηστικῶς, in l.58. D.de verb. ſignifi. & per abuſionem in l. 16. §. fideiuſſor. D.de fideiuſſorib. l.8. de ſuis & legiti.

Acceptilatio eadẽ forma dicitur, qua expenſi latio apud Gell. lib. xiiij. cap. ij. Eius definitio, vis, ſubſtantiaq́; tota à me lib. ij. de ſolution. & liberation. expoſita eſt. Dicitur autem creditor acceptum ferre, habere, facere; reus verò acceptum rogare, & accepto liberari. l.15. §.pen. l.9. D. de præſcript. verb. l.2. §.non tantum. D.de hered. vend. l.9. §.ſed quod prætor. D. quod met. cau. Dicebatur & olim in acceptum ferri opus publicũ, cùm magiſtratus opus quod locatum erat tanquã ex lege dicta factum probare ſe teſtabatur. l.7. §.illud quoque. D.ad l. Iul. repet. Cic. iij. in Verr. Poſteaquam reus factus eſt, primo negabat opus in acceptum referre poſſe.

Accessio in obligatione eſt, quotiens aut perſona, aut res adiungitur. l. 44. §.pen. D. de obligatio. & actio. Ex quo fideiuſſores, adpromiſſores, ſpõſores, et omnes qui alienę obligationi accedunt, Acceſsiones appellantur. l.91. §.nunc videamus. D.de verb. obligat. l.43. D.de ſolutionib. l.32. & l.71. D.de fideiuſſorib. & acceſſionis loco dare, eſt dare qui fideiübeat: vt acceſsionis loco promittere, pro alio fidem ſuam obligare. l.3. & l.34. D.de fideiuſſoribus. vnde acceſsionis cauſa pro fideiuſſoria. in l.5. D.eo. tit. At acceſsionis locum obtinere res cum Iureconſulti dicunt, hoc ſignificant non principaliter eas per ſe conſiſtere, ſed alijs adplicari, adiungi, & accedere. l. 3. D.de pecul. leg. l.19. §. peruenimus. D.de auro & arg. leg.

Acceſsiones etiam appellantur fructus, partus, & omnis cauſa. l.2. D. de in diem addictio. l. 56. D.ad Trebellia. l.61. §.his etiam. D.de furt. Rubr. de vſur. & fructib. & cauſa & omnib. acceſsionib. In Aedilitũ verò edicto acceſsiones accipimus quęcunq; emptioni accedũt, & præter pretium ab emptore erogãtur. l.25. §.vlt. l. 27. D. de ædilic. ed. l.35. §.ſed nec redhibitoriæ. D. de negot. geſt. Poſſeſsionum etiam Acceſsiones dicuntur, quando auctorum & eorum in quos ab his ius tranſit, poſſeſsiones coniunguntur. l. pen. D. de diuerſ. & temporalib. l.2. §. ſi à furioſo. D. pro empto. Accedere deniq; dicitur poſſeſsio quæ alij adijcitur. l. 13. §.1. cum. §§. ſeq. & l. 14. D.de adquir. poſſ. l. 10. & l.16. D.de vſucapio.

Accidere his verbis, Si quid filio meo acciderit, hoc ſignificatur, ſi filius deceſſerit. Licet enim accidat & viuis, hoc tamen ſermone vulgo mors denotatur l.162. in fi. D. de ver. ſign. l. 25. D.ad Trebell. Cicero lib. 2. de inuentio. Cuius heres non illo in teſtamẽto quiſquam ſcriptus erat, ſi quid pupillo accidiſſet Velleius Paterc. lib. ij. M. Marcellus ſororis Auguſti Octauiæ filius, quem homines ita, ſi quid accidiſſet Cæſari ſucceſſorẽ potentiæ eius arbitrabantur. Idem aliàs. Adieciſſetq́;, Si quid huic accideret, quem in locum eius ſubſtitueret. Tranquil. in Auguſto, cap. vlti. Iulias filiam neptemq́;, ſi quid his accidiſſet, vetuit ſepulchro ſuo inferri. Seneca lib. ij. Controuerſiarum, Vir & vxor iurauerunt, vt ſi quid alteri accidiſſet, alter moreretur. Eadem eſt vis verborum, ſi quid contigerit. l.39. §.Seium. D.de legat. iij. vel, ſi quid humanum, humanitus've acciderit, & cõtigerit. l.26. D.depoſiti. l.30. §. Seia liberta. & §. vlt. D. de adimend. legat. Inſtitutio. de donatio. §.mortis cauſa. Capitolin. in Clodio Alb. Marius dicit hunc animum Seuero primum fuiſſe, vt ſi quid ei contingeret Peſcenninum Nigrum & Clodium Albinum ſibi ſubſtitueret. Spartia. in Hadria. Multi ad Senatum eum voluiſſe orationem mittere petiturum, vt ſi quid ei eueniſſet, principem Ro. Reip. Senatus daret.

Accipere & Capere propriè differunt. Nã Capere cùm effectu accipitur, Accipere, & ſi quis non ſic accipit, vt habeat. l.7. D. de verb. ſignif. Proinde accepiſſe teſtamẽto & eos Vlpia. in l.1. §.dolo. D. ſi quis om. cau. teſt. dicit, qui tamẽ his, quæ ſibi relicta ſunt, careant. Sic in l. 15. D. de his quæ vt indign. acceptum codicillis Papinian. dicit, cuius tamen actio denegatur. Accepiſſe etiam fideicommiſſum in ſecundis tabulis & ab altero ex heredibus in l.11. §.1. & l.52. §.vlt. D.ad Trebellia. dicitur, cui fideicommiſſum in pupillaribus tabulis datur, & ab altero ex heredibus per fideicommiſſum hereditas relicta eſt. Accepiſſe quoque libertatem ſeruus dicitur, cui libertas in diem teſtamento adſcripta eſt. l.67. §.vlt. de legat. ij. Ac ita accipere legatũ libertatemq́; interpretandum eſt in l. 13. D. de condicio. inſtit. l.vlt. D. de vulg. & pup. l.penult. §.pater. D.de caſtr. pecul. Pecuniam accepiſſe dicitur etiam, qui aliquid pro pecunia acceperit, vel obligatione qua liberatus ſit, vel cui gratuita pecunia vtenda data ſit, aut minoris locata res vendita've. l.1. §.vlt. l.2. D. de calumniatorib. Quo referenda, vt ex inſcriptione apparet, eſt l.115. D. de diuerſ. reg. iur. in qua hoc præterea additur, non poſſe videri accepiſſe eum, qui ſtipula-

tus poſsit exceptione ſubmoueri. Accipere iudicium, litem conteſtari ſignificat. Exemplorum ita pleni ſunt libri, vt putidæ ſit diligentiæ in his conquirendis laborare. Accipere etiam actionem, pro excipere, vel ſuſcipere. in l. vlt. D. ſi vſuſfr. petet.

ACCOMMODARI dicitur quod ab eo cui propriè conuenit, cuiuſq; gratia cōparatum eſt, ad aliud transfer tur. Itaq; Accommodari dicitur quod ex ſententia & mente legis per interpretationem tribuitur. l. 48. D. de ritu nuptiar. l. 30. §. 1. in fi. D. de fideicommiſſ. libert. Sic accommodari actiones vel exceptiones dicuntur, quæ ex bono & æquo dantur. l. 2. §. ſi quis tamen. in fi. D. ſi quis cautio. l. vlt. D. de tranſactio. l. ij. D. vt legat. ſeu fideicom. §. rurſus. in fi. & §. itē ſi quis iurauerit. Inſtit. de actionib. Et vt plurimū ad actiones vtiles, easq; quas Prætor ſupplendarum legitimarum cauſa dat, hoc verbum pertinet. l. 24. D. de pignerar. actio. l. 22. D. de aqua & aquæ pluuiæ. l. 55. in fi. D. de donationib. int. vir. l. 11. D. de pręſcript. verb. l. 31. §. ſi quid ita. D. de ædilic. edic. l. 3. C. de donationib. quæ ſub modo. l. 7. C. de pactis conuent. l. 1. C. de inoff. teſtam. Accommodare etiam ſignificat interponere, veluti nomen ſuum accommodare. l. 4. §. ſiue autem. D. de manumiſsio. l. 5. C. ſiquis alteri vel ſibi. Et fidem ſuam accommodare, in l. penult. D. ſi quid in fraud. pat. Et operam ſuam accommodare, in l. 3. D. de obſequijs à parentib. In fraudem itaq; fiſci vel legis fidem ſuam accommodare dicitur, qui tacitè in fidem ſuam recipit, clamq; & tacitè promittit ſe non capienti reſtituturum hereditatem. l. 19. D. de his quæ vt indig. l. 3. & l. penult. l. 40. in fi. D. de iure fiſci.

ACCVMBERE aliud eſt quàm ſedere. Nam qui accumbit, neque ſtat, neque ſedet, neque ambulat, ſed medium quiddam facit. l. 124. D. de verb. ſignif. Itaque meritò Cicero lib. j. de nat. deor. accubationem & ſeſsionem ſeparat: ingreſſus, ait, curſus, accubatio, inclinatio, ſeſsio, comprehenſio, ad extremum etiam ſermo & oratio. Veteres autem accumbentes cœnabant mulieribus exceptis, quas ſedere ſolitas accepimus. Val. Max. lib. ij cap. j. feminæ cum viris cubantibus cœnitabant. Iſidorus lib. xx. Etymolog. cap. ij. Apud veteres Romanos vſus non erat accumbendi: vnde & conſidere dicebantur. Poſtea, vt Varro ait de vita populi Romani, viri diſcumbere cœperunt, mulieres ſedere: quia turpis viſus eſt in muliere accubitus.

ACCVSARE eſt iudicijs criminalibus publicis vel extraordinarijs experiri, crimenq; deferre. Inſtituta autem tum dicebatur accuſatio, Aſconio auctore, cùm interrogatus reus negauerat ſe crimen admiſiſſe: & delator ſubſcripſerat. In edicto porrò Prætoris, quo bonis liberti patronus qui capitis eum accuſauerit, repellitur. Accuſaſſe intellegitur qui nomen detulit, niſi abolitionem petierit, quiq; crimina obiecit, & cauſam perorari vſq; ad ſententiam effecit. l. 10. in fi. D. de iure patronatus. l. 14. §. accuſaſſe. D. de bonis lib. Cęterùm qui ante ſententiam quieuit vel appellatione interpoſita deſijt, vel aduocationem dumtaxat accuſatori pręſtitit, accuſaſse non videtur. Accuſationum autem ſollemnia, de quibus in l. 18. D. de accuſatio. & l. 11. §. quidam. D. de adulter. fit mentio, ponuntur in l. 3. D. de accuſatio.

ACETI appellatione non continetur Acetum quod vini numero pater familias habuerit. l. 1. & l. 9. §. ſi. acetum. D. de tritico, vino. l. 2. in fi. D. de optio. leg. Embamma planè aceti nomine comprehenditur. d. §. ſi acetum. & l. 9. in fin. D. de contrahend. emptio. Acetum autem proculdubio legato cedet, ſiue eſui potuique ſit, ſiue extinguendi incendij cauſa paratum ſit. Cuius cauſa in ædibus olim id haberi ſolitum indicant l. 12. §. Acetum. D. de inſtructo vel inſtrumento. & l. 7. §. penori. D. de penu leg. Macrobius libro Satur. vij. Quid aceto frigidius quod culpatum vinum eſt? Solum enim hoc ex omnibus humoribus creſcentem flammam violenter extinguit: dum per frigus ſuum, calorem vincit elementi.

ACVISSE & Coacuiſſe vinum dicitur quod acetum factum eſt. l. 9. in fi. D. de contrah. empt. l. 85. D. de legat. lib. iij. l. 1. in prin. D. de peric. & commo. Vnde Acor, vitiū illud vini quod acuit. l. 4. §. pen. D. de peri. & comm.

ADCRESCERE dicitur portio, quæ vel perſonæ, vel alteri parti accedit. tit. de vſuf. adcreſcen. l. 33. §. vlt. D. de vſufr. l. 67. D. de adquirend. hered. l. 20. & l. 49. D. de legat. 2. l. vn. §. in his itaque. C. de cad. toll. & aliàs ſæpe. inde ius adcreſcendi, quo portio deficiens alij qui partem agnouit adquiritur. l. 1. in fi. l. 3. l. 8. lege pen. D. de vſufr. adcreſcendo.

ADESSE pro aduocationem præbere in l. 6. D. de poſtulando. l. 1. §. aduocatos. D. de var. & extraordinarijs. l. 5. §. ſunt qui putant. D. de his quæ vt indignis. l. 19. §. 1. D. de donationi. l. 9. D. de pœn. l. 7. D. de iure fiſci. l. 2. C. de aduoc. diuerſ. iudic. quòd Gręci dicunt παρεδρεῦσαι. Plutarch. περὶ πολυφιλ. ὁ δὲ λέγων ὃ παρέσιν τῷ δίκην ἔχοντι. παρεδρεύειν γὰρ ἑτέρῳ φιλῶ. Sic apud Sueton. in Claudio. cap. xxxviij. & apud Senec. libro v. de Beneficijs cap. viij. hoc verbum accipitur, & alijs multis locis, quos aliàs rettuli. Dicuntur etiā adſiſtere qui aduocationē præbent. l. 54. D. de rei vindica. Adeſſe cauſæ ſuæ etiam litigantes dicuntur. l. 69. D. de procur. l. 29. D. de inoff. teſt.

ADDIC

ADDICERE ſignificat aliquid alicui adiudicare.l.2.§.tutor.l.7.§.procurator. D.pro emptore.l.15.§.ſi pignora.§.ſi poſt.de re iudicata.Fuit hoc olim ſollemne verbum prætoris, quod faſtis diebus profari licebat, nefaſtis non licebat. Addici bona libertatum conſeruandarum cauſa dicuntur, quæ nemine ſucceſſore ab inteſtato exiſtente, cùm in ea cauſa eſſent, vt venire deberent, libertatum tuendarum gratia alicui addicebantur, qui idoneè creditoribus de ſolido, quod cuique deberetur, ſoluendo cauebat.tit.de eo cui libertatis cauſa bona add. in Inſtit. l. 2. & l.4. D.de fideicommiſſ.libert. Sic & poſſeſsionũ addictionem apud Ciceronem ij.in Ver.accipe.Addicti etiã olim dicebantur qui quod ſatisfacere non poterant creditoribus, quaſi in ſeruitutem adiudicabantur: quos & Nexos, vt in Liuio non ſemel notari poteſt, vocabant. Inter addictos autem & ſeruos quid intereſſet à Quintilian.lib.vij.Inſtitut. Orat. cap.iij. & ab eiuſdẽ patre vel auo (non enim liquet) Declamatione cccxj.exponitur.Erat & huius verbi in priuatis vẽditionibus vſus. Nam qui ſub ea lege venierat fundus, vt ſi intra certum tempus melior condicio adferretur, Inemptus eſſet, in diem addictus dicebatur.l.3. D.ad l.falcid. l.9. D.de aq. & aq. pl. l.41.D.de rei vind.l.11.§.ſi fundus. D.quod vi aut clam.Lex ipſa venditionis, in diem addictio vocabatur: toto tit.de in diem addic. l.2. §.ſi in diem.D.pro empto.l.vlt.D.de iure fiſc. quam ita concipi ſolitam conſtat, Ille fundus centum eſto tibi emptus, niſi ſi quis intra Kal. Iul. proximas meliorem condicionem fecerit, quo res à domino abeat. l. 1. D. de in diem addictio. l. 3. D. quibus mod. pign.

Addici dicebatur etiã Iudex arbiterue qui ex formula à Prætore dabatur, vel ex conuentione litigatorum ſumebatur. l. 39. l.46. & l. 80. D.de iudic.Et ita Addictus actioni arbitrariæ iudex in l.3. in fi. D.quod certo loc.& Addictus familiæ erciſcundæ iudicio arbiter, in l. 30. D. fam. erciſc.& iudex addictus de hereditate diuidenda in l. 59. §. vlt. D. ad Trebellia.Quo modo emendanda eſſe verba l.7.& l.16. C.famil. erciſc. ex ſuperiorum locorum collatione cùm ſatis intellegerem, adhibitis manuſcriptis codicibus qui Addictus, non vt vulgo legitur, Additus, ſcriptum habent, in ea ſententia magis ac magis ſum confirmatus.Ex quibus etiam deprehẽdi in l. 1. C. de recept. arbit. ſimile mendum eſſe: legendumq; eſſe, Arbitri ex compromiſſo iure perfecto addicti. Eſt & idem error in Inſtitutionib. tit. de offic. iud. in prin. vbi noxali iudicio aditus, pro Addictus ſcriptum eſt. Atque ita accipienda cenſeo illa legis Mamiliæ verba, Iudicis datio addictioq; eſto. Varro. libro v. de ling. latina. Hinc illa, Indixit bellum, Indixit funus: pro, Dixit diem: Addixit iudicium. Nec verò dubito quin Valerius Maximus lib. viij. cap. ij. & lib. vij. cap. ij. addictus ſumpſerit, vbi nunc additus ſcriptum eſt. Sed hæc aliâs accuratius.

ADFINES in agris ſunt vicini, qui confines agros poſſident.l.penult.D.fi.regund.Quod Feſt. lib. j. notat. Adfines etiam ſunt viro vxoris cognati, & vxori cognati viri: dicti ab eo, quod duę cognationes quæ diuerſæ ſunt, per nuptias copulantur, & altera ad alterius cognationis finem accedit: quorum nomina fere hæc ſunt, Socer, Socrus, Gener, Nurus, Nouerca, Priuignus: & alij vlteriores, quibus, Pro, præpoſitio ſolet accedere. l. 4. §. adfines. D. de gradibus & adf. l. 3. §. vlt. D. de poſtul.l.22.D. de procuratorib. l.17. C.de nupt. §. adfinitatis. Inſtit. eo.tit. Adfinitatis itaque contrahendæ cauſa fit ex nuptijs: Quamquã & ſponſalibus cõtrahatur.l.8. D.de condictio. cauſa da. Quin immò et ex ſeruilibus contubernijs contingit. l.14. §.1.in fi. D. de ritu nupt. Vnde adfinitatem non malè definiemus, Ciuile vinculum ex nuptijs ſponſalibusúe deſcendens: Quemadmodum ἀγχιστείαν Conſtantinus lib. iiij. Tit. vi. definit, οἰκειότητα προσώπων ἐκ γάμων ἡμῖν συνημμένων συγγενείας ἐκτός. Sed enim quam Conſtantinus & Theophilus ἀγχιστείαν, Pollux συγγένειαν vocat, vt ex ea definitione quã lib. iij. adfert, liquet. συγγένεια, ait, ἡ τὸ φύσει, νόμῳ δὲ προσγινομένη. οἷον γαμβροὺς πενθερούς, καὶ ὅσοι τὴν οἰκειότητα πρὸς ἡμᾶς ἐκ συνηθείας, ἀλλ' οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἔχουσι. Quod & ea quæ apud eundem ſequũtur verba perſpicuè declarant.

ADFIRMATORES appellãtur, qui idoneos eſſe tutores in iure adfirmant: quos fideiuſſorum vicem ſuſtinere ait l. 4. in fi. D. de fideiuſſor.tutor. His ſimiles ſunt, quos vulgo Certificatores vocamus.

ADGNATI auctore Caio ſunt, qui per virilis ſexus perſonas cognatione iuncti ſunt, quaſi à patre cognati: veluti frater eodem patre natus; fratris filius, nepóſve ex eo; item patruus, patrui filius, nepóſve ex eo. l. 7. D. de legit.tutor. Quæ lex & ſi ex Caij lib. j. Inſtit. tranſcripta, inſcriptione idipſum teſtante, dicatur; in eo tamen Inſtitution. Caij lib. qui hodie circunfertur, ſub tit. de inteſtator.hereditatib. paulo alijs verbis Adgnati definiũtur eſſe per virilem ſexum defuncto propinquitate coniuncti: Quales eſſe ibidem ait conſanguineos fratres ſiue ex eadem matre ſiue ex diuerſis genitos, Item patruum, id eſt fratrem patris, & fratres patrueles, id eſt, de ſingulis germanis natos: Inter feminas verò ſolam ſororem conſanguineam adgnatam. & germano ſuo defuncto ab inteſtato ei adgnationis iure ſuccede-

re;

re: Reliquas verò feminas, hoc eſt, amitam patris ſororem, vel fratris filiã maſculis propinquis adgnationis iure nõ ſuccedere. Paulus Adgnatos definit, Cognatos per patrem ex eadem familia: et inter adgnatos & cognatos hoc intereſſe tradit, quod inter genus & ſpeciem. Nam qui eſt adgnatus, & cognatus eſt; non vtrq; autem qui cognatus eſt, & adgnatus eſt: alterum enim ciuile, alterum naturale nomen eſt. l. vlt. §. 1. D. de gradib. & adfin. Quod etiam à Modeſtino traditur in. l. penult. D. vnde legit. qui ipſe adgnationem eiuſdem eſſe cognationem ait, quæ per mares contingat. l. 4. §. cognationis. D. de gradib. & adfin. Vlpianus in l. 2. D. de ſuis & legit. Adgnatos definit, cognatos virilis ſexus ab eodem ortos. Idem, in Inſtitutio. fragmentis, tit. XI. Adgnatos ait eſſe à patre cognatos, virilis ſexus, per virilem ſexum deſcendentes, eiuſdem familiæ.

Adgnati cùm de furioſis agitur, curatorum loco multotiens ponuntur. l. 12. D. de cur. fur. l. 2. C. eo. tit. l. vlt. D. de nouat. l. 3. D. de tutel. l. 14. D. de manumiſſio. l. 65. D. de ſolutio. l. 10. D. de alien. iud. mut.

Adgnaſci pro adgnatione iũgi & adgnatũ fieri. l. 7. l. 10. l. 23. D. de adoptio. Propriè autem de filijs & ſuis heredibus hoc verbum vſurpatur: Agnaſci enim dicuntur filij, qui poſt teſtamentum naſcuntur & in poteſtatẽ noſtram ſubiguntur. l. 3. l. 6. §. 1. l. 13. §. de iniuſto rupto. l. 34. §. 1. de teſtam. milit. Separanturq́; vt diuerſa, Adgnaſci & ſuccedere. l. 6. D. de iniuſto rup. Adgnaſcitur nãq; qui ſuis naſcitur, quemq́; nemo natiuitatis vel adoptionis tẽpore antecedit: Succedit verò, q ortus quidem ſui tempore ab alio præuertitur, ſed poſtea eo de medio ſublato proximum locum ſubintrat. Et ita adgnationem ſui heredis accipimus. l. 1. l. 8. & l. 13. D. de iniuſto rup. l. 43. D. de vulg. & pup. l. penult. D. de iure codicillor. l. 1. C. de ord. cognitio. l. 1. C. de poſthum. Cic. de oratore lib. j. Num quis ex teſtamento quod pater famil. ante fecit, quàm ei filius natus eſt hereditatem petit? nemo: quia conſtat adgnaſcendo rumpi teſtamentum. Adgnata etiam dicuntur quæ ex mãcipijs vel pecoribus naſcuntur, & gregi vel ſeruitio accedũt. l. 39. §. pater & l. 41. §. ſorori. D. de leg. 3. l. pen. D. de oper. libertor. l. 14. §. non ſolũ. D. de furtis. l. 1. §. hæc actio. in fi. D. Si quis teſtamento liber. l. 29. §. 1. D. de pignorib.

Adgnoscere periculum, ſumptus, onus, noſtris ſignificat, de periculo ſumptuq́; teneri, periculum præſtare, onus ſubire. l. 8. & l. 57. D. de vſufr. l. 54. D. locati. l. 13. D. ad municip. l. 4. D. qui pet. tutor. l. 2. §. ſi quid publici. D. de heredi. vend. Eodemq́; modo Adgnoſcere vſuras, cibariaq́; Iureconſulti dicunt. l. 33. D. de petitio. hered. l. 8. §. ſi vſuras. D. de vſufr. l. 2. §. pen. D. ad exhibend.

Adgnoſcere hereditatem bonorum poſſeſſionem pro admittere & acceptare & conſtituere ad ſe pertinere, crebrò in Pand. legitur. Et adgnoſcere bona eodem ſenſu. in. l. 4. §. eodem. cum §§. ſeq. D. de fideicommiſſ. libert. & in. l. 4. §. ſi fiſco. D. ad Trebellianum, l. 50. §. pen. D. de legat. lib. j.

Adgnoſcere iudicium defuncti eſt amplecti & comprobare voluntatem. l. 8. §. ſi condicione. & l. 12. D. de inofficio. reſt. Adgnoſcere autem, vt à querella inofficioſi repellatur, videtur, qui quale quale iudicium defuncti comprobauit. l. vlt. D. de inofficioſo. Itaque non tantùm qui in teſtamento adſcripſerit poſt mortem patris conſentire ſe, ſed & qui aliàs voluntatem probauerit: veluti ſi ex teſtamento legatum petenti aduocationem præbuerit, procurationémue ſuſceperit, vel quod ſibi ex teſtamento condicionis implẽdæ cauſa ab herede vel legatario datum fuerit, ſciens ceperit, legatúmue ex teſtamento ſibi non adſcriptum petierit, adgnouiſſe erit exiſtimãdus. l. 3. §. ſi condicioni. l. 12. l. penult. & l. vlt. §. eodem. in fi. Sed & ſi hereditatem ab heredibus ſcriptis euicerit, vel res ſingulas ſciens eos heredes eſſe, aut conduxerit prædia: aliudúe quid ſimile fecerit, vel ſoluerit heredi, vel ab alio ſibi legatam rem quam ille ex teſtamento conſecutus erat, acceperit, videbitur adgnouiſſe. l. 23. §. penult. l. penult. §. vlt. D. eodem. Adgnouiſſe etiam debitor, ancillam ſuam pignori obligatam manumittere rogatus, defuncti creditoris voluntatem videtur, ſi ab herede conuentus vſus eſt exceptione, vel aliàs voluntatem ſuam oſtendit. l. 45. D. de fideicom. liber.

Adgnoſcere tutelam filio delatam pater videtur, ſiue geſſit, ſiue gerenti filio conſenſit, ſiue omnino tutelam attigit, non etiam ſi monuit ſolùm. l. 7. D. de tutel.

Adgnoſci etiam liberi dicuntur, quos pro noſtris admittimus. tit. de liberis adgnoſcendis, Sueto. in Auguſto cap. 65. Ex nepte Iulia, ait, poſt damnationem editum infantem adgnoſci aliq́; vetuit.

Adgressvra, impetum prædonum ac latronum ſignificat. l. 5. C. de pigner. actio. l. 12. C. de locato & cond. l. 4. D. famil. ercisc. l. 3. §. ſi cùm omnes. D. de ſenatuſc. Sila. l. 5. §. qui deſertionis. D. de re milit. Nam & ipſi prædones, Adgreſſores vocantur. l. 3. §. non tantùm. D. de incend. rui. l. 7. D. ad l. Pomp. de parric. Vtitur adgreſſuræ verbo Apul. lib. vij. de Aſino aur. Adgreſſum dicit Vlpia. in l. 17. §. ſi quis autem. D. ad Trebellia.

Adiicere interdum valet addere aliquid ad pretium pluriſq́; licitari. l. 7. D. de in diem addictio. Inde Adiectiones pro incrementis & additamẽtis pretij, licitationibuſq́; quibus aliquid

aliquid ad prius pretiū adijcitur. l. 4. l. 10. l. 11. §. pen. l. vlt. l. 15. D. de in diē addictio. l. 26. D. de minor. l. vlt. D. de iure fiſc. l. 41. D. de rei vindi. l. 1. de vēdend. reb. ciuitat. lib. xj. Cod. Sic adiectiones admittere in l. 21. in fin. D. ad municipal. quas vulgò dicimus Encheras recipere: Notauit Anto. Auguſt. lib. ij. Emēd. cap. iij. Adiectus dicitur qui obligationi ſolutionis gratia adijcitur. l. 59. D. de ſolutionib. veluti ſi ſibi aut Titio dari quis ſtipuletur: Nam Titij perſona in hoc tantùm comprehenditur, vt ei rectè ſoluatur. l. 56. §. qui ſibi. D. de verbo. oblig. Adijci etiam dicitur qui alicui coheres adiungitur. l. 7. D. famil. erſc. l. 89. D. de heredib. inſti. vnde adiectus heres pro coherede in l. 7. & l. 32. D. de vulg. & pup. l. 78. in fi. l. 85. D. de hered. inſtitu. in eūdemq́ ſenſum adiungendi & adhibendi verbis Iureconſulti vtuntur. l. 6. l. 85. & l. 14. in fi. D. de iure codicill.

ADIRE hereditatem, eſt amplecti hereditatē, accedore ad hereditatem, & vt Græci dicunt, προσελθεῖν τῇ κληρονομίᾳ. Propriè autem Adire extranei dicuntur, qui aliàs heredes non ſint, vt ſui immiſcere ſe. Ideoq́ hæc ſeparantur in l. 3. §. vlt. cum l. ſeq. D. quibus ex cauſis in poſſeſſio. eat. l. 7. §. reſtitutus. D. de minorib. Adit hereditatem qui verbis vel facto aliquo bona ſe mortui adprehendere, hereditatemq́ admittere teſtatur. Etiam ſubire hereditatem dicit Paul. in l. 181. D. de diuerſ. reg.

ADIVTOR tutelæ, quem ſolet Prætor permittere tutoribus conſtituere, qui non poſſunt ſufficere adminiſtrationi: ita tamen, vt cum periculo ſuo conſtituant. l. 13. §. vlt. D. de tutel. Adiutores cornicułariorum. l. vlt. D. de iure immunit.

ADMINISTRARE, pro, alij diſtribuere, & impartiri, & reſtituere. in l. 10. in fin. D. de inofficioſo. l. 3. C. ad l. Falcid. Adminiſtratores ciuitatis. l. 12. C. de tranſactio. qui & curatores dicuntur.

ADMITTERE, vt notas ſignificationes omittam, miſſum in poſſeſsionem recipere ſignificat. l. 17. D. de damno infect. l. 3. D. ne vis fiat ei qui in poſſeſsio. l. 12. §. miſſus. D. vt in poſſ. legat.

Admittere etiam in equas aſinum dixit Vlpia. in l. 53. §. ſi quis aſinum. D. de furt. vt & Varro apud Non. in verbo Aequimeliū. Vnde Admiſſarij equi apud Columell. lib. vj. cap. xxvij. & Plin. lib. xxviij. cap. xv. Et admiſſura apud eundem. Plin. lib. xx. cap. xij.

Admittere bonorum poſſeſsionem pro adgnoſcere & accipere in l. 7. C. de iure delib. & aliàs ſæpius.

ADMONERE, vt Non. Marc. notat, interdum idem valet quod Coërcere & caſtigare. Sic Virgil. lib. x. Aeneid. Telo admonere: ſic Columella lib. ij. cap. ij. Flagello admonere. Quomodo etiam legendum puto in Valerio Max. lib. j. cap. j. Vbi admoueretur, pro, admoneretur, quibuſdam in codicibus legitur. Sic & verbere moneri dixit Tacit. lib. v. Annal. Quæ locutio à Græcis ducta eſt, qui in eandem ſententiam vtuntur verbo νουθετεῖν. Ariſtoph. in Veſp. ξυλήμασι νουθετεῖν. Inde Admonitio fuſtium. in l. 7. D. de pœn. pro caſtigatione.

ADNEPOS, ADNEPTIS Græci ἀπόγονον, ἀπογόνην dicunt. Hi ſunt abnepotis, vel abneptis filius, filia, pronepotis vel proneptis, nepos, neptis. l. 1. §. 5. & l. vlt. §. Adnepos. D. de gradib. & adfin. Sic in inſcriptione antiqua, L. Aurelius Verus Antoninus Neruæ adnepos appellatur. A Nerua enim Traianum, à Traiano Hadrianum, ab Hadriano Antoninū Pium, à Pio Verum adoptatum, ex hiſtorijs notum eſt.

ADOPTIONIS nomen generale eſt: tam enim qui ſui iuris, quàm qui alienæ poteſtati ſubditi erant, tam qui rogatione lata, quàm qui magiſtratus auctoritate in liberorum ius locumq́ adſciſcebantur, adoptari dicebantur: vt ex Ciceronis Oratione pro domo ſua non vno loco demōſtratur. Generaliter verò Adoptionem definiemus legitimū actum naturam imitantem, quo liberos nobis quærimus, quàm Græci υἱοθεσίαν, Gotthi ad filiationem, qui eam barbaram Caio appinxerunt interpretationem, quę hodie apud eundem lib. j. Inſtitut. tit. iiij. legitur. Adoptio autem in duas ſpecies diuiditur, quarum altera Adrogatio, altera Adoptio ſimiliter dicitur: Eoq́ modò fit vt idem nomen & genus & ſui ipſius ſpecies ſit. l. 1. & 2. D. de adoptio. Adoptio eorum eſt, qui in aliena poteſtate ſunt, & à patris naturalis in adoptiui familiā transferuntur. Eaq́ apud Prætorem vel Procōſulem, vel quemlibet alium magiſtratum, apud quem legis actio eſſet, fiebat, parente naturali filium mancipante, eo quo Iuſtinianus in l. vlti. C. de adoption. periſtringit, ritu. Adrogatio verò eſt, cùm aliquis patrem non habens, in poteſtatem ſe adoptiui patris dabat. Et inde Adrogatio, ſecundum Caij opinionem, quæ in l. 2. D. de adopt. & lib. j. Inſtit. tit. v. conſcripta eſt, quod & ille qui adoptabat rogaretur, vtrùm illum quē adoptaturus erat, iuſtum ſibi filium eſſe vellet, & ille qui adoptabatur rogabatur, vtrùm id fieri pateretur. Gellius verò inde dictam Adrogationem lib. v. noct. Attic. cap. xix. tradit, quòd non niſi rogatione ad populum lata fieret, in hæc verba, VELITIS IVBETIS QVIRITES, VTI VALERIVS L. TITIO TAM IVRE LEGEQVE FILIVS

SIET, QVÀM SI EX EO PATRE MATREQVE. FAMILIAS EIVS NATVS ESSET &c. Cui etymologiæ & illud Taciti fauet quod eſt lib.xij. De adoptione Domitij rogatáq; lex eſt, qua in familiam Claudiam & nomen Neronis tranſiret. Conſtat planè apud populum Adrogationes olim factas non Gellij modò, ſed & Vlpiani teſtimonio in Inſtitut. tit. viij. Ratio verò adhibendi populi, quantum ex Cicerone colligo, illa fuit, quòd iure à maioribus prodito libertatem nemo ciuis amittere ſine populi auctoritate poterat: Verùm tranſlato populi in principem imperio, principali exinde auctoritate Adrogationes fieri cœpere. l. 2. D. de adoptio. l. 6. C. eo. §. 1. Inſtitut. eo.

ADPLVMBATVM appellatur quod plumbo vinctum & alij iunctum cõnexumq; eſt. l. 23. §. item quæcumque. D. de rei vindic. l. 17. §. caſtella. D. de acti. emp. l. 2. D. de ſepul. viol. Contrarium huic verbum, Replumbatum legitur in l. 19. & l. 32. §. 1. D. de auro arg.

ADPROMITTENDI verbo Cic. in oratio. pro Roſc. Amer. vſus eſt. Vnde Adpromiſſores, qui pro alio fidem ſuam obſtringunt, ſeq; obligant. l. 5. §. ſatis acceptio. D. de verb. oblig. l. 64. D. ſol. matrimo. l. 43. D. de ſolutionib. quaſi inſuper, & præter alium promittẽtes. Quã ſignificationẽ interdũ habet præpoſitio, Ad, in cõpoſitione verborũ. Feſtus Adpromiſſorem definit, qui quod ſuo nomine promiſit, id pro alteroquoq; promittit.

ADSCRIBERE ſibi in teſtamẽto, eſt ſua manu eius've qui in poteſtate eſt aliquid in rem ſuã alieno in teſtamẽto ſcribere. tit. de his qui ſibi in teſt. adſcrib. l. 15. D. ad l. Corn. de falſ.

Adſcriptum ſeruum pro adſignato dixit Paul. in l. 54. §. vlt. D. locati. iuncta l. 32. D. de pign. Adſcripti etiam Feſto auctore dicebantur, qui nomina in colonias dediſſent: quomodo Adſcriptos colonos interpretor apud Liuiũ lib. iiij. Et ad eorum ſimilitudinem ab Impp. Adſcripticij appellantur colonijs addicti atque adſignati, ſic vt inde ſe mouere nõ poſſint, & poſſeſsionibus ipſis accedãt, omniáq; bona dominis prædiorum adquirãt. l. 6. l. 20. & l. 22. & l. vlt. C. de agricol. & cenſit. lib. xj. l. 20. & l. 34. C. de epiſc. & cler. quorum condicio Adſcripticia dicitur. l. vlti. C. de tranſactio. l. 11. C. com. vtr. iud. Iuſtinianus adſcripticiũ ἐναπόγραφοι vocat Nouel. Conſt. xxij.

ADSERERE arbores in l. 7. §. vlt. D. de vſufr. Adſerere ſe in libertatem, pro vindicare, in l. 11. in fi. D. de iniur. vt adſerere ſe in ingenuitatem, in l. 2. §. 1. D. ſi ingen. eſſe dicet, Ouid. lib. iij. amor. Eleg. x. Scilicet adſerui iam me fugiq; catenas. Veteres autẽ liberali adſerere cauſa manu dicebant, cùm in libertatem iniuſta ſeruitute oppreſſos vindicabant: quæ comicis familiaris eſt locutio, eáq; Plaut. in Curculio. & Pœnulo, & Perſa non ſemel, & Terentius Adelphis vſi ſunt. Vnde autem ducta ſit hęc loquendi ratio non ſatis liquet. Varro certè lib. v. de lingua Latin. ita explicat: Conſerere manum dicimur cum hoſte: ſic ex iure manu cõſertum vocare: Hinc adſerere manum in libertatem cùm prehendimus. Feſtus verò lib. j. Adſerere manum admouere interpretatur, quòd ea quoque quæ in terram demittantur, Adſeri dicãtur. Idem lib. xv. ex quorundam ſententia, ſertorem dictum à prehendendo ſignificat, quia cùm is cuipiam adſerat manum, eius ex ſeruitute in libertatem educendi gratia vocetur Adſertor; cùm tamen Verrio Flacco veriſimilimum videretur à iungendo ita dictum, quòd in libertatem eãdem qua & ipſe fruitur, eum petat. Quod ipſi Feſto abſurdum videtur. Vt vt ſit, alienæ libertatis vindicem, Adſertorem appellari certiſsimum eſt. l. vlti. C. de adſertio. toll. & apud Paul. lib. v. Sentent. tit. j. & tit. xxxiiij. Et Martial. lib. 11. Epig. Quintilianum declamatio. ccclxxxviij. Sueton. in Iulio. Tertullia. lib. 1. aduerſ. Marcio. Donat. in Adelph. Terent. Vnde Adſertoriæ lites quibus in libertatẽ quis ex ſeruitute ab alio vocabatur. l. vlt. C. de adſertio. toll. Et Adſertio in ea Rubr. & apud Plin. lib. x. Epiſto. Sed enim commune hoc nomen fuiſſe tam à ſeruitute in libertatem, quàm à libertate in ſeruitutem trahentium notandum eſt, quod Priſcia. lib. vlt. adnotauit. Nam & adſerere in ſeruitutem Liuius libro iij. & Tranquill. in Tiber. ca. ij. dixere. Adſertoremq; idem Liuius eum qui in ſeruitutem petebat vocat.

ADSESSORES ſunt qui à magiſtratibus præſidibus've in cõſilium adhibentur, ab eo quod eis in iure reddendo adſiderent: vt apparet ex l. 1. l. vlt. D. de off. aſſeſſor. l. 2. D. quod quiſque iur. l. 9. §. ſed ex facto. D. quod met. cauſ. l. 37. l. 38. D. ex quib. cauſ. maior. l. vlti. C. de crim. ſacrileg. & apud Iul. Firmic. lib. ij. Matheſ. cap. v. Qui & conſiliarij dicuntur, in l. penult. D. de off. adſeſſor. & apud Sueto. in Tiber. cap. xxxiij. Vnde Adſeſſura in l. vlt. D. de proxenet. Et Adſeſſorium in l. 5. §. hac lege. D. de iniur. & Adſeſſorum libri à Puteolano ſcripti. l. 13. D. de pact.

ADSIGNARE, pro Obſignare tabulas aut cũ alio ſubſcribere in l. 127. §. Chryſogonus. D. de verb. oblig. & l. 92. D. de legat. lib. j. l. 20. D. de auct. tut. l. 1. C. de ſolut. et liber. debit. ciuit. Adſignatas res, anulo ſignatas accipere poſſumus in l. 1. §. vlt. D. nautæ, caupo. Adſignare libertum eſt teſtificari cuius ex liberis libertum eum eſſe velit. l. 107. D. de verb. ſignif. l. vlt. D. de oper. libert. l. 48. §. vlti. D. de ritu nupt. l. 1. in fi. D. de legit. tutorib. toto tit.

de adſ.

de adſignand. libert. & l.22. §.qui liberti.D. ad l.Corn.de falſ.

Adſignati agri vocabantur, qui veteranis pro præmio adſignabantur, & inter eos centurijs actis diuidebantur.l.15.§.1.D.de rei vind. l.11.D.de euictionib.& apud Cicero.Philipp. v.ad fi.& Sicul.Flacc.in lib.de condic. agro. & Hygen.in lib.de limitib. conſtit.& Front. in lib.de agror.qualit.

ADVENTICIA dos dicitur, quæ à quouis alio quàm à parente, qui in poteſtate habet, data eſt. Vlpia.in Inſtit.tit.vj.l.5.§.ſi pater. D. de iure dot.l.vnica. §. & vt plenius. C. de rei vxo.act.l.4.C.de collatio.

Aduenticiũ lucrũ. l.41.D.de diuerſ.reg.iur.l.4. in prin.D,de manumiſsionib. Aduenticium in l.28. D.de reb.auct. iud. poſsid. quod filio extrinſecus non per patrem obuenit.

ADVERSVS edictum vel legem feciſſe propriè dicitur, qui vetante lege vel edicto fecit.l.102.D.de diuerſ. reg.iur.l. vlt. D.ne quid in loco publ. Qui item non facit quod facere debet,videtur facere aduerſus ea quæ non facit.l.121. D. de reg. iur. Et ita aduerſus ſententiã arbitri fit,ſi ab eo,à quo arbiter peti vetuit,vel à fideiuſſore eius petat.l.32.D.de recep.q arbit.& aduerſus dictũ promiſsũ'vè facere videtur qui quod adſeuerant nõ præſtant.l. 17. §. vlt.D. de ædilic. edicio Inde Aduerſarius qui contra nos in iudicio ſtat, quem plerumq; diuerſam partem non noſtri dumtaxat auctores, ſed & Quintilia. & Plinius appellãt.Aduerſus præter notam ſignificationẽ, etiã Erga ſignificat, vt Feſtus lib. j. notat.Sic apud Terent.Andria,Id gratum fuiſſe aduerſum ſe habeo gratiam. Et apud Cic.lib.j. de nat. deor. pietas aduerſus deos. Sed & in l.3. D.de appellatio. & in l. 5. D. de vſucapio. aduerſus id ſignificat quod vulgo dicimus, *pour le regard*. Idem etiam valet quod Secũdũ, apud Vlpia.in Inſtitutionib. tit.xx.& tit. xxviij. vbi Bonorum poſſeſsio aduerſus tabulas dicitur;quæ in iure noſtro ſecundum tabulas appellatur.

ADVLESCENTES in libris noſtris,appellãtur minores viginti quinq; annis puberes tutela liberati.l.42.l.penult.D. de minorib.l.33. §.interpoſito.& l.40.§. adoleſcens.§.vlt. D. de adminiſtratione tutor. Conſtantin. lib. j. Epit.tit.xij.qui & adulti quandoq; dicuntur. l.20.in fi.D. de minorib.l. 43.§. is qui. D. de procuratorib.l.vlt.§.vlt.D.de appellatio.l. 1. §.in cauſis.D.de adminiſtrat.tutor. Et iuuenes.l.25.§.1.l.27.§.1.l.28.§. pretium. D.de minorib. Et ideo hi ab impuperib. pupilliſq; ſeparantur titul. rẽ pupill. vel adoleſcent.ſal. fo.l.7.D.de ſuſpectis tutor.l.1.§.1. de contrar. tut. & vt.actione.l.5.§. ſi actor.D.de pecun. conſtituta. l. penult. D. de appellationibus, Cenſorin. autem in lib. de die natali, aduleſcentem à xiiij. anno ad xxx.dici ſcribit ab eo quòd ad id vſque tempus aduleſcat.

ADVLTERARE, omne omnino quod ſincerum eſt, corrumpere ſignificat. Itaque non tantùm mulierem adulterare, ſed & rationes & monetam adulterare in iure legimus. l. 5. D. ad l. Pomp.de parricid. l. 1.in fi.D. de ſeruo corrup. Inde adulteratores monetæ. l.16. §. vlt. D. de poen. Adulterinæ ſtateræ.l.6.§.vlt. D.de extr.criminib. Adulterinum teſtamentũ in l.6.D.ad leg.Corn.de falſ. Adulterũ Tryphonin. definit eum qui alienam matrem fa. corrumpit. l. 225. D. de verb. ſignif. Adulterium enim in nuptam committitur, propter partum ex altero cõceptum,compoſito nomine,vel,vt Feſt.lib.j. tradit,ex eo quòd ad alterius torum accedatur. Stuprum verò in virginem vel viduam committitur.Sed his verbis l.Iulia de adulterijs promiſcuè vtebatur. l. 101. D. de verb. ſignif.l.6.§.1.l.34.D.ad l. Iuliam de adulterijs.

ADVOCATI, vt & Aſconius admonet, olim dicebantur quicumque amico præſentiam ſuam commodabant.Ita Cicero pro Cæcinna aduocatos appellat eos, quos ad prædij poſſeſsionem adprehendendam, vt eorum præſidio ab aduerſarijs iniuria tutus eſſet, Cæcinna ſecum duxerat.Vlpianus verò in l. 1.§.aduocatos. D. de extr.cogni. Aduocatos accipiendos ait omnes omnino qui agendis cauſis quoquo ſtudio operantur, qui Aduocationem præbere dicuntur. l. vlt. D. de inoff.teſt. Et aduocationem ſuſcipere.l.9.ad fi. D. de offic. præſid. Aduocatione litem inſtruere.l.20. D.ad. l. Cornel. de falſ. Aduocationibus interdicere. l.9. D.de pœn.l.8. D.de poſtul. Aduocationes infidæ. l. 16. D. de pœnis. Aduocationes poſtulare in l. 23. §.vlt.D.ex quib.cauſ.maio. Seneca in libello ioculari de morte Claudij, Tandem procedit Petronius vetus conuictor eius, & poſtulat aduocationem. Nam prætor poſtulantibus aduocatos dabat.l.1.D.de poſtul. l.9.§.obſeruare.D.de off. præſ. Ex quo iocus ille apud Cicer.lib.ij.de orato. de quodam Siculo, cui cùm Prætor Scipio patronum cauſæ dediſſet hoſpitem ſuum hominem nobilem, ſed admodum ſtultum, Quæſo, inquit ille, Prætor,aduerſario meo da iſtum patronum; deinde mihi neminem dederis.

AEDIFICII item Aedium appellatio tam ad ruſticas quàm ad vrbanas habitationes pertinet.l.180.D. de verb.ſignif.l.41.§. ſed ſi quis ad opus.D. de legatis. 1. Secundùm hoc in eo xij.tab.capite,quo de incendiarijs agitur, & in interdicto de cloacis,Aedium appellatione omnes ſpecies ędificij contineri traditur.l.14.D.de incendio,ruina.l.1.in princip.§.

deinde ait.D. de cloacis. Sed & in interdicto Vti poſsidetis verba prætoris Vti eas ædes ad omnes res ſoli, quę poſsideri poſſunt inter pretatione trahuntur. l.1.in prin.& §.vlt.D.vti poſsidetis. In vſu tamen vrbana ædificia Aedes, ruſtica Villæ appellantur. l.221.D.de verb.ſignif. Quamquam & in cenſu villas omnes Aedes appell. Varro lib. iiij. de lingua lat.ſcribit. Aedes autē duobus conſtant, ſolo & ſuperficie. l.23.D.de vſucapio. l.49.D. de rei vindicatio. l. 39. D. de legat. 2. Vnde qui fundum excepto ædificio legat, non de ſuperficie tantùm, ſed & de ſolo cogitaſſe intellegitur, ſine quo Aedificium ſtare non poteſt. l.81.§.qui fundum.D.de legat.lib.j. Aediū ſunt quę perpetui vſus cauſa parata ſunt, licet quandoq; tollantur. Stratura itaq; loci alicuius ex tabulis facta quæ æſtate tollerentur, & hyeme ponerentur, Aedium eſt. l. 242.§.1.D.de verb. ſignif. Prothyrum quoque quod in ædibus fieri ſolet, ædium eſt. l. penult.D.de verb.ſignif. vt & plumbū quod pro tegulis ponitur, aliter atq; de eo dicendum ſit, quod hypæthri tegendi cauſa ponatur, vel ornatus ędiū cauſa paratum ſit, nō quò ædes perficiantur. d.l.242. Aedibus diſtractis vel legatis ea eſſe ædium ſolemus dicere, quæ quaſi pars ædiū vel propter ædes habentur, perpetuiq; vſus cauſa in ædificijs ſunt. Qualia ſunt quæ enumerantur in l. 15. §.vlt. l.14.l.15.l.17.in princ.& §. quæ tabulæ. & §.Labeo.cū ſeq.& l.18.D.de actio. Aediū quoq; quæ habentur, ea omnia quæ ijs connexa, juncta, vincta, fixaq; ſunt. l.41. §.penult.D. de legat. 1. l.52.§.ſed ſi bibliòthecam. D. de legat.3.l.59.D.de rei vindicat.

Aedificare in edicto De mortuo inferendo intellegitur, non ſolùm qui nouum opus molitur, verùm is quoq; qui vult reficere. l.1.§.penult.D. de mortuo inferendo.

AEDILES duo initio ex plebe conſtituti ſunt, qui ædibus præeſſent, in quibus omnia ſcita ſua plebs deferebat: Vnde nomen habuiſſe eos apparet. l.2. §. iiſdem temporibus. D. de orig. iuris. His deinde duo alij ex numero patrum additi ſunt qui curules dicti ſunt: in cuius verbi etymologia non ſatis videtur cōuenire inter Varro. Feſtū Pomp.& alios. Varronis certe opinionē ſecutus eſt Theophilus in §. prætorum. Inſtitutionib. de iure natur. Poſtremo duos Cæſar Aediles, qui frumento præeſſent, adiecit, qui & à Cerere Cereales appellati ſunt, vt Dio.libr.xlij. & Pompo. in eadem l. 2. §. deinde Cornelius. ſcribunt. Ita ſex in vrbe ad extremum Aediles fuere. Aediles autem curules Edicta proponebant. d.§.prætorum. Ex quibus vnum præcipuè veterum ſcriptis commendatum habemus, quod de venditionibus morboſorum, vitioſorumq; mancipiorum animaliūq; eſt: toto tit. de Aedilicio edicto. l.31. D. de pactis. l.32.D.de euictio. Liuius & Cic.iij.officior.& Gellius lib.iiij. cap. ij. meminere. Hinc Aediliciæ actiones quæ ex eo Aedilium edicto oriuntur; quales ſunt Redhibitoria, & Aeſtimatoria quanti minoris, & actio quod aduerſus dictū promiſſum've ſit.tit.de Aedilicijs actionib. C. l. 23. §. hæ actiones. l.44.§.1.& §. vlt. l. 47. D.de ædilicio edicto. l. 2.D. de diuerſis tempor. l.31. §. ſi vir vxori.in fine.D.de donat. inter vir. Aediliciæ ſtipulationes quæ ad eandem cauſam pertinent. l.5.§. prætoriæ.D.de verb.obligat. & exponit Theoph. in tit. de diuiſione ſtipulatio.

Erant & in municipijs Aediles. l.30.§.1.D.locati. l.12.D.de decurionib. vt plenius lib.iij. Select. Antiquit. comprobaui. Aedilitatem itaq; Curiæ dignitatem appellat Imp. l. vlt. ſi ſeruus aut libert.ad decur. lib.x.C. Aediles porrò Papinianus ἀστυνόμους in l. 3. D. de via publica. Dio verò vbique ἀγορανόμους vocat. Aeditui ſunt qui ędes tuētur, qui ędes ſacras curant, cuſtodiunt, & obſeruant. l.1.D.de tutel. & vt Theophil.in §. 1. Inſtit.eo.ait ὡς ἱερεῖς ἤ τινες τοὺς ναοὺς ἀσφαλίζονται. Sic in l.3.§.ſi tabulæ. D.de tabul. exhib. hoc verbum accipe.

AELIA SENTIA Lex, ab Aelio Sentio Saturnino Auguſti tēporibus lata, plura capita complectebatur, de quibus ab Vlpia.in Inſtit. tit.j. & Iuſtinia.Inſtit.tit. quib. ex cauſis manumit.lic.& in l.15. D.de iu.patro. l.7.& l. 8.& l.21.l. 29. & l. vlt.D. qui & à quib. l.1. C. qui manumitt.non poſſ. l.57.& l.60.D.de heredib. inſtit. agitur. Significabatur hæc lex his notis, A. S. quæ tamen male interpretata in libris Notarum leguntur.

AËNVM quod ſupra focum pendet in quo aqua ad potandum calefit. l. 18. §. aſinam.D. de inſtr. vel inſtr. Aënum in quo olea aqua calda lauatur, in l. 19.§.illud. D.loca. Aënum lateribus circunſtructum in l. 38. §. vlt. D.de actio. emp. craterem ſignificat quo aqua ex fiſtulis ducta excipitur.

AEQVVM & Bonum cōiungi ſolent. l.1.l.penultima.D.de iuſtit.& iure. l.2.§.ſi quis tamē. D.ſi quis cautionib. l.32.D. ſi certum petatur. & aliâs fere ſemper. Significatur autem his verbis humanior & benignior iuris interpretatio, quæ grecè ἐπιείκεια dicitur. Nā plerumq; ſi ad ſummam ſeueritatem ius exigas, iniquū fiet. Et hoc eſt quod veteres dicebāt Ius ſummū ſummā iniuriam eſſe. Adhibendum eſt igitur æquitatis laxamentum; quæ cùm in omnibus quidem, maximè tamen in iure ſpectanda eſt. l. 90. D. de diuerſ. regul. Vnde æqui & boni ars ius ciuile definitur à Celſo. l.1. D.de iuſtitia. & iure & à Cicer.in Topic.

Topic. Aequitas conſtituta his qui eiuſdem ciuitatis ſunt. A quo & Seruius Sulpitius vel eo pręcipue nomine laudatur, quòd ius ciuile numquam ab æquitate ſeiunxerit. Denique æquitate poſtulante à legis verbis & à ſollēnibus receditur. l. penult. D. de in integrum reſtitut. Et in hoc genere pernicioſè plerumque ſub auctoritate iuris ſcientiæ errari idem Celſus ait l. 91. §. ſequitur. D. de verbo. oblig. Eſt autem duplex æquitas, naturalis & ciuilis. Naturalis ex naturali ratione hominum mentibus inſita. Ciuilis verò ex ciuilibus præceptis æſtimāda eſt. l. 1. D. de pact. l. 1. D. ſiquis teſtam. lib. l. 19. D. de captiu. & poſtl. l. 1. D. de minorib. l. 31. D. de poſ. D. de dolo.

AERIS nomine omne nummorū ſiue aureorum ſiue argenteorum genus ſignificatur. l. 159. D. de verb. ſignif. l. 5. §. ſed ſi dedi. D. de tributor. l. 2. & l. 27. §. huius legis. D. ad. l. Aquil. l. 26. in fi. D. de pignor. act. Quæ loquendi ratio inde fluxit quòd veteres primū æreis nūmis nota pecudū à Seruio Tullio ſignatis vſi ſunt, auctore Plin. lib. xviij. cap. iij. & lib. xxxiij. cap. iij Inde æs alienū habere, vt Seneca lib. v. de Benefic. xiiij. ſcribit. dicitur & qui aureos debet, et qui corium forma publica percuſſum, quale apud Lacedæmonios fuit, vel aliud quidlibet quod vſum numeratæ pecuniæ præſtet. Appellatur autem AES alienum quod nos alijs debemus. Aes ſuū, quod alij nobis debēt. l. 23. §. pen. D. de verb. ſignificat. Aeris alieni loco in ineunda legis Falcidiæ ratione quænā habeantur, ex l. 36 & l. 39. D. ad l. Falcid. petendum eſt.

Aeroſam pecuniā in l. 101. §. 1. D. de ſolutio. accipe cui plurimum ęris admixtum eſt. Porro pro aſſib. ęs dixiſſe antiquos Varro lib. viij. de ling. lat. admonet, atque aſſem tenentē in mancipijs dixiſſe: Hoc ęre ęneaque libra: & mille æris legatum: Quomodo apud Liuium lib. 1. & lib. iij. ab V. C. mille æris interpretari conueniens eſt.

AESTIMATORIA duplicem habet intellectū. Interdū enim hoc nomine ea actio ſignificatur, quæ de æſtimato proponitur: veluti cùm res æſtimata vendenda data eſt: nam cū de nomine contracti negotij dubitetur, venditione an locatione aut mandatum ſit, dubitationis tollendæ gratia æſtimatoria præſcriptis verbis actio datur. l. 1. D. de ęſtimator. §. actionum. Inſtit. de actionib. & ibi Theophilus. Interdum Aeſtimatoria accipitur Quanto minoris actio, quæ intra annum ex Aedilium edicto datur. l. 18. & l. 43. §. aliquando. l. 44. §. vlt. & l. 48. §. non nocebit. D. de ædilicio edict. Et hæc actio ſignificatur in l. 32. D. de euictio. l. 31. §. ſi quis egerit. D. de ædil. edict. l. 25. §. D. de excep. rei iud.

AETATUM varij gradus conſtituuntur. Aetas infantis in l. 55. D. de vſufr. in ſeptimum vſque porrigitur, vt apparet ex l. 18. C. de iur. delib. l. 1. §. ſufficit. D. de adminiſtr. tut. Aetas pupillaris vſque ad xiiij. annum excurrit. l. 38. D. de minorib. l. 16. de iur. fiſc. l. 1. C. qui legit. perſo. ſtan. in iud. l. 1. C. de Carbo. & l. 3. C. de teſtam. tutel. l. pen. C. quando ex fac. tut. l. 16. C. de pręd. minor. quam ſequitur ętas pubes. l. 41. §. pen. D. de vulg. & pupill. l. 2. C. arbitr. tut. in eam incurrit prætextati ætas: cuius in l. 3. §. vlt. D. de liber. exhib. & apud Gellium lib. j. cap. xxiij. fit mentio. Nam vſque ad xvij. annum ingenui pueri prętexta induebantur, quam poſt id tēporis toga virili mutabant. Puberem ætatem excipit iuſta ætas, quæ viceſimo quinto anno inchoatur. l. 2. §. 1. D. de vacat. mun. quę & legitima appellatur, vt apparet ex l. vlt. C. de his q veniā ętatis. & alijs locis, quos lib. x. adſcribam. Appellatur & perfecta ętas. l. 33. D. de minorib. l. 25. §. 1. D. de probatio. l. 7. C. ſi aliena res pign. §. vlt. Inſtit. de Attilia. tut. l. 16. D. de tutel. l. 4. & l. 8. D. de legit. tutor. l. 9. §. 1. D. de tut. & rat. diſtr. l. 22. C. ad Velleia. l. 2. §. pen. C. de iud. l. vlt. C. de his qui veni. vnde & minor ætas imperfecta vocatur. l. 2. C. de iur. & fac. ign. l. vlt. C. in quibus cauſis in integrum. Eadem & robuſta ætas dicitur in l. 15. §. lex Iulia. D. de adulter. propterea quòd tunc virilis vigor completur. l. 1. in fi. D. de minorib. itē maior ætas in l. 23. D. de minorib. Sed enim alia fit nonnumquam, ita ſuadente mente teſtantium, iuſtæ legitimæque ætatis interpretatio, vt exponitur in l. 50. in fi. D. de legat. 3. Quinetiam iuſta ætas in l. 8. D. de cōdictio. cauſa da. pro pubere accipiēda eſt, quæ nuptijs iure contrahendis præfinita eſt. Suæ porro ætatis fieri intellegimus eos qui xxv. annum attigerunt, ſi non contraria voluntas teſtatoris arguetur. l. 27. D. de neg. geſt. d. l. 50. D. de legat. 3.

Aetas, infirma, puerorum, puellarum, ſeniorumque confectorum hominum. l. 122. D. de legat. lib. j. Dicitur & ædificiorū ætas. l. 60. D. de legat. j. l. 15. C. de operib. pub. & ætas arborū apud Aggen. Vrb. & ætas vinorum apud Pliniū & alios: & ætas temporis, quod vulgò dicimus, *la ſaiſon du temps*, in l. 26. §. libertus. D. de condict. indeb.

Aetatis venia impetrata dicitur, cùm à Principe ætatis gratia alicui fit, ad rerum ſuarum adminiſtrationem conſequendam. tit. de his qui ven. ætat. impetr. l. 10. C. de appellatio. Conſtantin. lib. j. epi. tit. xij. poſtulationem huius veniæ ſic deſcribit: *αἰδούμενος βασιλέα ἐπιώνυμα διὰ τοὺς κηδέτορας ἑαυτῶν, ὡς ἐνδεῖ μόνοι τὴν ἰδίων πραγμάτων ποιεῖσθαι φροντίδα δυνάμενοι.*

AFFECTUS pro liberis, in l. 26. de decur. lib. xij. C. Theod. Capitolin. in M. Anto. Et Antoninus

toninus quidem nõ eſt ſatis motus defectione Caſsij, nec in eius affectus ſæuijt. Idem in Gordianis Affectus viuere dilexit: filium & nepotem vltra morem, filiam & neptem religioſe: Vulcat. Gallica. in Auidi. Caſſ. Nec tamen Antonius grauiter eſt iratus, nec in eius liberos aut affectus ſæuijt. Eodẽ modo in Clod. Alb. Ne aut ad ipſum Albinum, aut ad eius affectus perueniat. Rufinus in trãſlatione Ioſephi lib. j. Antiq. Iud. cap. xij. Ipſe autem matre cum alijs, quos ex Maſsaide liberauerat, affectibus ſuis in Samariam trãſlata. Ex quibus locis apparet Affectus dici de liberis, vxoribus, parentibus. Donat. in. ij. Aeneid. de ſponſa hoc verbum vſurpauit.

AGER ruri locus eſt ſine ædificio. l. 211. D. de verb. ſignif. & vt alibi dicitur, locus ſine villa. l. 27. D. eo. tit. vel ab agendo vt probat Varro, vel, vt alij ſentiunt à græco ἀγρός. Ager autem proprietatem loci ſignificat, vt Iauolen. tradit in l. 115. D. de verb. ſignif. Et vbi etiam Agrum eſſe ait, ſi ſpecies fundi ad vſum hominis comparatur. Agraria lex quæ de terminis motis à C. Iulio Cęſare lata eſt l. 3. D. de term. moto. Agrariæ viæ quæ in agris ſunt, vel in agros ducunt. l. 3. viarum. D. ne quid in loco pub.

Verbum AGERE latiſsimè patet: tritiſsima ſignificatione, facere & gerere ſignificat, quamquam & ſubtilis quædã inter hæc verba differentia intercedit. Actum enim generaliter dicitur ſiue verbis, vt ſtipulatione: ſiue re, vt numeratione pecunię quid agatur. Geſtum rem ſine verbis geſtã demonſtrat. l. 19. D. de verb. ſignif. Inde hæc tria plerũq; in eadem oratione cumulantur. l. 2. D. de cur. bon. dan. l. 1. D. de off. procur. Cæſ. l. 1. §. 1. D. quod cuiuſq; vniuerſit.

Agere etiam eſt iudicio experiri, iudicio perſequi. Cuius exempla quæ in ſingulis Pandectarum paginis occurrunt, afferre, miſeræ eſſet & obſcuræ, ne dicam ſtultæ diligentiæ. Agere autem videtur qui excipit. l. 1. D. de exceptio. In exceptione enim quod ad probationem attinet, actoris partibus reus fungitur. l. 19. D. de probationib. Nec tamen actionis nomine exceptio continetur. l. 8. in fi. D. de. verb. ſignif. Agere etiam videtur; qui damni infecti, vel legatorum ſibi ſatiſdari deſiderat. l. 20. D. rem rat. hab. Actionũ enim vicem prætoriæ ſtipulationes repræſentare actionumque inſtar obtinere dicuntur. l. 37. D. de oblig. & actio. l. 10. §. 1. D. de compenſationib. l. 1. §. cautionales. D. de prætor. ſtip.

Actio ius eſt perſequẽdi in iudicio quod nobis debetur. l. 51. D. de obligatio. & actio. & Inſtitutio. de actionib. in prin. Actionis autẽ verbum & generale eſt & ſpeciale. Generaliter actionis nomine, in rem, in perſonam actio, perſecutio, interdictum, præiudicium continetur. l. 37. D. de obl. & actio. l. 178. §. actionis. D. de verb. ſignif. Itaq; interdicta actiones appellantur. l. 43. in fi. D. ad l. Aquil. l. 14. in prin. & §. vlt. D. de aq. & aq. pl. l. 1. C. ſi per vim. l. 3. D. de mort. infer. & apud Paul. lib. vi. Sententiarum tit. vj. Specialiter verò Actio in rem & in perſonam, actiones dumtaxat complectitur. Itaque ab interdicto præiudicio ſtipulationibusq; pretorijs ſeparatur. l. 35. §. non ſolum & l. 39. D. de procuratorib. Interdum etiam huius verbi vis adſtringitur ad eam ſolum actionem quæ in perſonam eſt ſignificandam. l. 28. D. de oblig. & actio. l. 178. §. actionis. D. de verb. ſignif. Atq; ita à petitione perſecutioneq; ſeiungitur. l. 18. §. 1. D. de acceptilationib. l. 23. D. rat. rem hab. l. 2. D. ad s. c. Velleia. l. 49. D. de. verb. ſignif. l. 1. D. ad Macedo. In rem autem actio eſt, per quam rem noſtrã, vel nobis pignori oppoſitam, quæ ab alio poſsidetur, petimus, ſeruitutem ve nobis debitam vindicamus. l. 25. D. de oblig. & actio. l. 1. C. de quadr. præſcript. l. 5. §. vlt. D. ſi vſusfr. pet. §. æque. Inſtit. de actio. In perſonam verò eſt qua cũ eo agimus qui nobis obligatus eſt ad aliquid dandum vel faciendum. d. l. 25. Quę & in rẽ & perſonã eſt actio, Mixta appellatur. Sunt & hæ Actionum differentiæ, Ciuiles Prætoriæ, Rei perſecutorię, Poenales, Directa, Vtiles, Contrariæ, Bonæ fidei, Stricti iuris: quæ ſuis ſingulatim locis exponentur.

Actio etiam accuſationem ſignificat. l. 15. §. ſi propter. D. ad Turp. l. pen. D. ſi ex nox. cau. ſic populares actiones dicimus quamquam criminis perſecutionem contineant. Itaq; ſtellionatus, item l. Fabiæ, nec non de moribus, ingrati quoque & inofficioſi, & ſuſpecti modò actio, modò accuſatio dicitur. l. 1. & l. 3. D. ſtellionat. l. 3. D. de lib. hom. exhib. Paul. lib. v. Sent. tit. vij. l. 5. D. de pact. dot. l. 39. & l. 97. D. ſol. matr. l. 1. l. 3. C. de libert. & eor. lib. l. 76. D. de leg. 2. l. 6. §. vlt. D. de inoff. l. 1. §. ſuſpecti. D. ad Turpillia. Actionem itaque falſi dicunt Impp. in l. 2. ad l. Corn. de falſ. in Cod. Th. vt & actionẽ perduellionis Cicero pro Milone. Agere etiam de falſo in l. 30. in fi. D. de inoff. teſt. & agere crimen proſequi in l. 3, D. expil. heredit. Et Agere reũ id eſt accuſare & poſtulare apud Valer. lib. vj. cap. iij. & lib. viij. cap. j. Actionem dicitur actor intendere, inſtituere, exercere, mouere, inferre, importare, perferre, dictare. Agere etiam actionẽ & Agere in iudiciũ noſtri in eodem ſenſu dicunt. l. 39. §. 1. D. de procuratorib. l. 7. ad fi. D. de hered. petit. Quin & actionẽ agi & iudicium agi ijdem dicũt. l. 5. D. ſi vſusfr. pet. l. 5. § idem ſcribit, D. de reiuindic. l. 23. D. de preſcript. verb. l. 1. l. 20. § familię.

l. 40,

l.40.l.48.l.55.D.famil. erciſc.l.7.§. cùm de vſufructu.D.commu.diuid. Reus actionem pati dicitur.l.vlti.in fi.D.nautæ,caupo. & ſuſcipere,excipere.l.22.l.36.§.vlt.l.52,D.de iud. l.3.§.quod in tutoribus.D.de adm.tut.l.20.§. penult.D.de adquir.rer.& Accipere. l.vlti.ſi vſusfruct.pet.

Prætor verò actionem dare dicitur. Quod nihil aliud eſt, quàm agendi poteſtatem facere.l.3.in princ.D.de ſepul.viol.Nam quotiẽs Prætor actionem ſe daturum pollicetur, nõ hoc ſic accipiendum eſt,quaſi ipſe ex ſua iuriſdictione actionẽ tribuat,ſed quòd agendi facultatem cõcedat in iure aditus,iudicemq́ & formulam det:propterea quòd eius officio contineretur vel admittere datis iudicibus qui cognoſcerẽt,vel repellere agere volentes.l.27.D.de verb.oblig.Cic.lib.ij. Rhetoric.ad Herenn. Quare in iure plerumque verſantur: ibi enim & exceptiones poſtulantur & quodammodo agendi poteſtas fit. Ideoq́ modò Prętor ſic loquitur,Actionem dabo, modò ſic, Iudicium dabo,vt in l. 1. D. nautæ,caupo.l.1.in princ. l.5. §.Prætor.D.de his qui deiecer.vel effud.l.1.in princ. D.de vi & vi arm.l.1.D.de ſuperfici.l.2.l.4.D. vi bon. rapt.Cic.pro Cæcinna in principio.

Actio petitionis.l.1.D.de rei vindic. Actio ſtipulationis in l.77.§.pater.de legat.2.Præterea Agere adminiſtrare ſignificat.l. vlt.D.de inſtitor. ſic agere Remp.& tutelam. l.5. §.illud.D.de reb.eorum.l.37.in fin.D.de admin. tut.in l.35.§.qui Reip.D.ex quib.cauſ.maior. l.vlt.§.Titia.D.de liberat.leg.Hinc rem agẽs pro negotiorũ geſtore.l.vlt.D.de inſtitoria.l. 4.l.7.§.vlti.C.quod cum eo.l.126.§.Chryſogonus.D. de verb.oblig. l.3. C.de procurat. l.80.in fi.D.de furt. Hinc actus pro adminiſtratione.l.2.l.17.D.de negotijs geſtis.l.19.D. de adminiſtratione tut. l.51.D.de ſolutionib. l.19.l.41. §. Stichus.D.de fideicõmiſſa. liber. l.10.D.de edendo. l.13. D.de liberat. legata.l. 22. §. Papinianus quoque. D. de inſtru. vel inſtrum.l.1.D.de inſtitoria.l.82.D.de condicio.& demonſt.

Actum agere.l.41.§.ab heredibus.D.de fideicomm. libert. quod & actum gerere in l.99. in fin.D.de verb.ſignific.l.vlt.D.de publican. l.vlt.ne quis liber inuit.lib.xj.Cod.

Actum adminiſtrare. l. 1. §. ſi ſeruus. D. ſi quis teſtamento lib.l.41.§.codicillis de legat.3.l.1. ne quis liber inuit.lib.xj.Cod.

Hinc Actores ſerui, quibus peculij adminiſtratio concedebatur, qui res dominorum procurabãt, actumq́ in familia adminiſtrabant.l.8.D.fam.erciſc.l.40.§.Titius.D.de ſtatuliber.l.19.D.de fideicommiſſ.libert.l.40.in fin.D.de adminiſtr.tut.l.49. & l.94.§.1.D.de ſolutionib.l.33.l.39.§.codicillis.l.89.l.95.D.de legatis. 3.l.37.l.86.D.de legat.1.l.12.§.idem reſpondit prædijs.D.de inſt. vel inſtrumẽto. l.17.§.ſed & ſi.D. de adulterijs. l.1. §.vlti. de ſeruo corrupto. l.59. D.de manumiſſ.teſt. l.3. C.qui manum.nõ poſſ. Hi πραγματευταὶ dicũtur in l.41. §.ſorore. D.de fideicom. libert. A Theophilo verò in §. vlti. Inſtit. mandati & alijs ἄκτορες appellãtur.Similiter Actores rerum accipe in l. vlt. D.de offic. præſid. & actores bonorũ.l.8.& l.30.& l.46.§.actores.D.de iu.fi. & Actores prædiorum & fundorum. l.16.C.de procuratorib.l.11.C.de obligat.& actio.l.vlt.C.quod cum eo.l.vlt. C.ſi aliena res pign.l.3.C.de inceſt.nupt.l.1. C.de falſa mon. Nam in fundos mitti à dominis ſerui frugi ſolebant, qui ceteris imperarent, fundumq́ domino colerẽt.l.32.D.de pignor. l.3.§.itẽ.videamus. D. vti poſſid. Plin. lib.iij. Epiſt.ad Caluid. Ruf. poſſe, ait, vtraq́ prædia eadem opera,eodem viatico inuiſere ſub eodem procuratore, ac penè iiſdem actoribus habere. Actor publicus apud Tacit.lib. ij.Annal.quomodo & apud Plinium lib.vij. Epiſt. ad Canin. in vetuſtioribus codicibus ſcriptũ erat,vbi nunc exactor legitur. Actores etiã liberi homines appellantur per quos municipiorũ ciuitatiumq́ res geruntur:quia collegijs, municipijs, curijs, alijsq́ corporibus actionũ mouendarũ excipiendarum've cauſa conſtituuntur. Qui & ſyndici l.1.§.quibus.l.6.§.pen. & vlt. l.vlt. quod cuiuſq́ vniuerſit.l.8. D.de pollicitatio.l.10. §.qui manumittitur. D.de in ius voc. l.27. D.ad Trebell. in l.74. D.de procurato.l.9 D.re rat.hab.l.12. D.vt in poſſ.leg.l.12. D.de dãmn.infect.l.11.§. hoc iure.D.de exceptio.rei iud. l.3.§.à municipibus. D.de bon. poſſ. Adminiſtrationem planè actus Reip. ſeruile officium fuiſſe patet ex l. 1. & 2. Ne quis liber inuit. lib. xj. C. Sunt & actores qui à tutoribus curatoribus've,litium cauſa,decreto prętoris conſtituuntur.§.vlt.Inſtitutionib.de curatorib.l.33. §.vlti. de adminiſtratio. tut. l.31. §.penult. de negot.geſt. l.11.C.de procurator.l. 10.§.vl.D. de in ius vocando.l.vn.C. de actor.à tut.ſeu. curat.dan.l.6.D. Quãdo ex fac.tut.l.9.D.rem rat.hab. l. 10. C.de appellationib, l.10. C.qui dare tutor. Conſtitui verò actores periculo tutorum ſolent,quotiens aut diffuſa negotia ſunt,aut dignitate,ætate, valetudine, vel alia neceſſitate tutores diſtinentur.l.24.D.de adminiſtr. tut. d. §. vlt. Eos ab agendo dictos probabilius eſt, quàm vt Theophilus tradit, quod apud acta conſtituuntur. Agere etiam ſignificat ante ſe pellere. Et vt Feſtus lib.j.& lib.ix.ait,minare: quod vt antiquum & latinum eſſe verbũ credam,nõ tam Apuleij auctoritas quàm Næuij veteris poëtæ facit, ex quo idem Feſtus lib. xviij. hæc verba citat;

citat: Sequimini, præminate, niſi aliquod mendum ſubeſt. Vt ad rem, ſic Agi dicuntur animalia. l. 1. D. de ſeruitut. ruſtic. l. 235. D. de verb. ſignif. Sic ire agere. l. 9. D. de ſeruitutib. l. 2. § item ſi in facto. l. 4. § 1. D. de verb. oblig. Et agere l. pen. de aqua cottid. & aliàs ſæpe. Hinc Actus quem Iureconſulti definiũt ius eundi, agendi iumentum vel vehiculum. l. 1. de ſeruitutib. ruſtic. Inſtitut. de ſeruitut. l. 1. D. de adimendis leg. l. 81. §. qui fundum. D. de leg. 1. l. 13. § 1. D. de acceptil. l. 58. D. de verbor. oblig. l. 5. D. de ſeruitut. l. 17. D. de ſtipul. ſeru. Ab itinere autẽ eo differt, quòd iter eſt qua quis pedes vel eques cõmeare poteſt: Actus verò vbi & armenta traijcere & vehiculum ducere liceat. l. 12. D. de ſeruit. ruſtic. Actus ergo & ius eundi continet. Nam ire quoque per ſe is poteſt qui actũ habet. l. 2. D. quemadmodum ſeruit. amittantur. Hoc amplius & plauſtrum ducere & iumenta agere. l. 7. § 1. de ſeruitut. ruſtic. Inter actum verò & viam illa differentia eſt, quod via iter quoque ex ipſo ſermone continet: Actui verò dũtaxat iter ineſt. Item viæ latitudo lege definita eſt, Actus verò latitudo vel conuentione & pacto, vel per arbitrum definitur. Poſtremò actus intellegitur etiam ſi vehiculum duci non poſsit, ſi modò iumentum agi poſsit: via verò abſque vtroque non intellegitur. l. 13. D. de ſeruitut.

Actus etiam ſpatium eſt in agris. Seneca lib. v. Epiſtol. 38. Seminis modo ſpargenda ſunt, quod quamuis ſit exiguum cum occupauit idoneum locum, vires ſuas explicat, & ex minimo in maximos actus diffunditur. Hũc trifariam diuidi Boëth. lib. ij. Geometr. auctor eſt, in minimum, in quadratum, in duplicatum. Actus minimus quattuor tantùm pedibus in latitudine & centum viginti in longitudine protẽditur: Quadratus ex omni latere centum viginti pedibus concluditur. Duplicatus ducẽtos quadraginta pedes explicat. Eandem diuiſionem Iſidorus lib. xv. cap. xv. facit, cui per omnia cum Boëth. conuenit, niſi quod male Actus minimus ab eo, niſi in ſcriptura vitium eſt, longitudine centum quadraginta pedũ definitur. Quod falſum eſſe, ne vni Boëth. fidem tribuamus, ex Varrone lib. iiij. de ling. latina intellegimus. Verba Varronis hæc ſunt: Sic qua agi actus, eius finis minimus conſtitutus in latitudinẽ pedes quattuor, fortaſſe ab eo quattuor, quòd ea quadrupes agitur: in lõgitudinem, pedes centum & viginti. Sed & Feſtus lib. j, centum & viginti pedibus actum in Geometria circumſcribi ſignificat. Et alio loco latũ eſſe quattuor pedes ſcribit. Sequitur apud Varronem: In quadratum actus, & in latum & in longũ, vt eſſet cẽtum & viginti. Quod ipſum de quadrato actu qui & latus appellatur, idem ipſe Varro lib. j. de re ruſtic. cap. x. & Plin. lib. xviij. cap. iij. tradunt. Tertius eſt, Duplicatus, in cuius explicatione æquè lapſus Iſidorus videri poſsit, qui actum duplicatum iugerum facere ſcribit, quod longitudine. ccxl. pedum, latitudine. cxx. conſtet. Nam & idẽ Varro duodecim decurijs actũ finiri, & iugerum dictũ iunctis duobus quadratis auctor eſt. Quod ſi ita eſt, duplicata quadrati actus latitudine & lõgitudine conſtituamus neceſſe eſt duplicatum Actum ccxl. pedes latum eſſe, & longum totidem. Sed hæc ratiocinatio ex Quintilia. lib. j. cap. penult. refellitur qui iugeri menſuram eſſe. ccxl. longitudinis pedes ſcribit, dimidioq́ in latitudinẽ patere. Ab hoc actu Actuarij limites apud Hygen. lib. j. de limitib. conſtit.

Agi etiam aqua dicitur, id eſt, duci. l. 1. §. incile. D. de riuis. Agi ratis in l. 1. D. vt in flumine public. Agere etiam tractare ſignificat. l. 3. §. ſi quis palàm. D. de iure fiſc. dicimus. Agitare in eadem ſignificatione: vnde agitatur, id eſt quæritur. l. 1. §. veteres. D. de adquirẽ. poſſeſsion. l. 2. §. iactura de exercitoria. l. 17. D. de reb. dub. l. 45. D. de actionib. emp. l. 3. §. ſi quis palàm. de iure fiſc. l. 41. §. ſi duobus. de leg. 1. l. 23. §. vlt. de recep. qui arb. Sic quęſtio agitari & ſpecies agitari. l. 12. D. de dam. inſect. l. 114. §. apud Marcellum. D. de leg. 1. Agere menſuram. l. 5. D. ſi menſor falſ. mod. Hygen. lib. ij. de limitib. conſtit. Lõgitudinem autem quotiẽs egerã, ego ita renuntiabam, Iugera tot. Frontin. in lib. de agror. qualit. Eadem ratione & priuatorũ agrorum menſuræ aguntur.

Actorum publicorum, quibus in iudicio geſta mandantur fit mentio in l. 4. §. vlti. de fideiuſſ. tut. l. 45. §. ex his bonis. D. de iure fiſ. l. 46. D. de re iudic. l. 25. C. de pact. Ea à Theophilo ὑπομνήματα dicuntur in §. vlt. Inſtit. de curatorib. Inde apud Acta in l. 2. D. de appellationib. l. 7. in fi. D. de decurion. Hinc Actuarij qui notis acta ſcribebãt oratorũq́ actiones excipiebant. l. 33. ex quib. cauſ. maior. & apud Sueton. in Iulio cap. lv.

AGGERES qui vndæ opponuntur eius continendæ & coërcendæ cauſa. l. penult. §. pen. de extra ordin. criminib. l. j. §. vlti. cum l. ſeq. D. de aqua & aquæ pl. l. 14. D. de impenſ. in res dot. l. 1. §. caſum qui putent. D. ne quid in flum. pub. de Nili aggerib. Cod. Aggerem etiam Iſidor. lib. xv. Etymol. cap. vlt. poſt Seruium in xij. Aeneidos Virgil. viam coaceruatis lapidibus ſtratam ſignificare ſcribit, quam hiſtorici militarem viam dicunt. Ammia. Marcell. lib. xviij. cùm ad ſecundum lapidem veniſſemus liberali forma puerum in aggeris medio vidimus eiulantem.

AGITATORES in Circẽſibus ludis hi erant, qui

bigas, trigas, quadrigasʼve agitabāt. l. 4. D. de his qui not. inſa. l. 43. in fi. D. de act. emp. apud Suet. i Calig. ca. v. & Maniliū lib. iiij. Aſtron. Aurigarij à Sue. appellant in Nerone. cap. v.

Agnorvm appellatione continētur, qui minores anniculis ſunt. l. 58. l. 60. D. de legat. 3. Certè quamdiu agnorum loco ſint, ex vſu cuiuſq; loci ſumendum rectè Marcianus definit. Nam in quibuſdam locis ouium numero eſſe videntur, cùm ad tonſuram venerint. l. 65. in fi. de leg. 3.

Agonothetae dicuntur, qui certamen conſtituunt & deſignant, certaminibusʼque præſident. l. vlt. §. maſtigophori. D. de muneríb. & honoríb. l. vlt. de. expenſ. ludor. in C. Th. Tertullia. in lib. ad martyr. Bonū agonē ſubituræ eſtis, in quo Agonothetes Deus viuus eſt. Spart. in Hadriano. Multa in Athenienſes contulit & pro Agonotheta reſedit. Herodē etiam Olympicis ludis Agonothetem factum Ioſipp. lib. j. de bello Iud. cap. xvj. memorat. Inde ἀγωνοθετεῖν καὶ προκαθίζειν in l. 10. D. de pollicitatio. hoc eſt, quod ludis præſidere dicitur in l. 6. D. de annu. leg. Solebant enim veteres aliquem ſibi conſtituere, qui certaminibus ludiſq; ſiue ſcenicis ſiue gladiatorijs præſideret Idq; ad Principē in vrbe, aut, eo recuſante, ad magiſtratus delatum ex Suet. in Auguſto cap. xlv. & in Caligula cap. xviij. intellegimus. Verùm, vt Suidas tradit, ἀγωνοθέτης propriè eſt ὁ ἐν τοῖς σκηνικοῖς, ἐν δὲ γυμνικοῖς ἀθλοθέτης. &, vt Nicander apud Heſychium ſentit, ἀθλοθέτης ὁ μόνα γυμνικὰ, ἀγωνοθέτης δὲ ὁ τὰ μουσικὰ ἐγχειρήματα διατιθέμενος. vnde ἀγωνοθεσία ipſum cōſtituēdi deſignādiq; certaminis munus appellatur. l. 20. §. Neratius. D. famil. erciſc. l. 109. de Decurio. in C. Th. Agonothetici fundi. l. vlt. de fundis patrimon. lib. xj. C.

Ala exercitus. l. 2. D. de his qui not. inſa. Alarum præfectus apud Paul. lib. v. Sentent. tit. xxxviij. & apud Sueto. in Tiber. cap. xxx. Alas autem vt Gellius lib. xvj. cap. iiij. ſcribit, equitum ordines inde appellarūt, quòd circum legiones dextra ſiniſtraq; tamquam alæ in auium corporibus, locarentur. Sed & vt Veget. lib. ij. cap. j. Equitum alę, ait, dicuntur ab eo quod ad ſimilitudinē alarum ab vtraq; parte protegant acies. Sueto. in Claudio cap. xxv. Equeſtrem militiam ita ordinauit, vt poſt cohortem, alam, poſt alam, tribunatum legionis daret. Alas etiam funditorum dixit Valer. lib. ij. cap. ij.

Albvm tabula erat dealbata, vel, vt Theoph. in §. pœnales Inſtitutio. de actionib. ſcribit, albis litteris notata, in qua Prætores edicta ſua, quò omnibus innoteſcerent, actioneſq; & interdicta proponebat. l. 2. §. eodem. D. de orig. iur. l. 7. & l. 9. D. de iuriſdictio. l. 1. C. de interdict. l. 1. §. eum quoque. D. de edend. d. §. pœnales. Inſtit. de actionib. Et apud Paul. lib. j. Sentent. tit. xiij. & lib. v. tit. xxiiij. Heſychius σανίδας λευκὰς vocat. De Pretoris albo accipiēda ſunt hæc Senecæ Epiſt. xlix. verba, Turpes infameſq; etiam ſedentibus ad albū exceptiones. Vt & hæc Quintiliani lib. xij. cap. iij. Quorum alij ſe ad album ac rubricas tranſtulerūt. Quò reſpexiſſe credo Plaut. in Perſa, act. j. ſc. ij. cū ait, Si id fiat, næ iſti faxim nuſquam appareāt, Qui hic albo pariete aliena oppugnāt bona. Nam in albo Prætor propoſitas perſcriptaſq; habebat actiones, vt ex d. l. 1. C. de interd liquet. Eodē referendum eſt quod Quintilia. Declamatio. cccLxxiiij. ſcribit, potētius eſſe quod in albo legitur quàm quod in teſtamēto. Trāsfertur & ad alia Albi appellatio. Nā illa quoq; tabula, in qua Decurionū nomina ſecūdū eiuſq; ordinē ſcribūtur, Albū appellatur, tit. de albo ſcribē. l. 10. D. de Decurio. l. vlt. §. cameraſia. D. de muneribus & honor. Quibus in legibus loco ſuo pulſum hoc verbum, Pandectarum Florentinarum beneficio reſtitutum eſt. Huius etiam meminere l. 5. l. 9. & l. 67. de Decurio lib. x. C. Vocatur curiæ albū in l. 45. C. eo. tit. & in nouel. conſtit. l. xix. Eodemq; modo album ſenatorum dixit Tacit. lib. iiij. quod Dio lib. lv. λεύκωμα τῶν βουλευόντων. Et album iudicum Tranquillus in Claudio c. 16. & in Domitiano cap. viij. & Seneca. lib. iij. de Benefic. cap. vij. Et album Citharœdorum idem Tranquillus in Nero. cap. xx. Cicero quoque lib. j. de Orato. Pontificem maximum res omnes ſingulorum annorum mādatas litteris extuliſſe in album propoſuiſſeq; tabulā domi. De quo etiam Liu. lib. j. ab vrb. cond. Omnia, quæ ad ſacra ceremoniaſq; deorū pertinerēt, ex cōmentarijs Regis in album relata in publico proponere à Numa iuſſum ſcribit. Idem etiam lib. ix. Cneū Flauium faſtos in albo circa forum propoſuiſſe refert.

Alea emi dicitur, cùm ipſum incertum rei vænit: veluti ſi iactum retis, vel panthera ab aucupe, vel miſſilium captum quis emat. l. 7. & l. ij. D. de hered. vel act. vend. l. 8. D. de cōtr. empt. l. 12. D. de act. empt. Sic & in l. 5. D. de naut. fæn. In aleæ ſpeciē cadere dicitur, quod ex fortuito euentu pendet. Alea autem pro ludo, in tit. de aleę luſu. D. & l. vlt. §. 1. D. quar. rer. act. l. 19. D. de probatio. vnde Aleam ludere in l. 26. D. de iniur. & apud Sueto. in Auguſto. cap. lxxj.

Alienare eſt dominium in alium trāsferre. Itaque Alienatum non videtur quod adhuc in bonis venditoris manet. l. 67. D. de verbo. ſignif. Sic Seneca lib. v. de Benefic. cap. x. Alienationem definit rei ſuæ iuriſq;

ſui in alium tranſlationem. Alienatione tamen prohibita plenius teſtantis voluntatem legiſq; mentem interpretamur, vt non tantùm venditiones, ſed & pignerationes, ſeruitutumq́; ceſsiones prohibitæ intellegantur. l. vlt. C. de reb. alien. non alien. vt in l. Iulia de fundo dotali, & in Oratione Seueri, qua res eorum, qui ſub tutela cura've ſunt, ſine decreto alienari prohibentur, vt ſub titulis de fundo dot. D. & C. & tit. de reb. eorum. D. & de præd. minor. C. pleniſsimè explicatur. Quin & alienare dicitur, qui vſucapere patitur, quiq; non vtendo amiſit ſeruitutes. l. 28. D. de verb. ſignif. Ac proinde Alienationis verbum etiam vſucapionem continet. d. l. 28. l. 3. D. de fundo dotali. In edicto quo cauetur, ne qua alienatio mutandi iudicij cauſa fiat. Alienare intellegitur etiam qui alienam rem vendiderit. Sed heredem inſtituẽdo vel legando ſi quis alienet, aut venditori ſuo redhibeat rem, edictum ceſſat: niſi propter hoc ipſum redhibuerit, aliàs nõ redhibiturus. l. 8. in fi. & l. 9. D. de alienatio. iud. mut. Planè etiam ad poſſeſsionis tranſlationem edictũ pertinet. l. 4. §. Pędius. D. eo. tit. Sed qui dumtaxat poſſeſsionem omittit, non alienat. l. 4. §. potes. D. eo. tit. l. 162. D. de diuerſ. reg. iur. Cùm verò alienari extra familiam teſtator fundum vetuit, Alienatio intellegitur, ſi extraneo herede inſtituto deceſſerit. l. 69. §. fratre. D. de legat. 2. vel extraneo is fundus legetur. l. 114. §. penult. D. de legat. j. Alienare vtiq; quod ad fraudãdos creditores attinet, non intellegitur, qui occaſione adquirendi non vtitur. l. 6. D. quæ in fraudem creditorum. l. 28. §. 1. D. de verbor. ſignif. Alienatio enim eſt cùm patrimonium deminuitur, non cùm nõ adquiritur. Nec tamen pupillus, qui ſine decreto alienare non poteſt, delatam ſibi hereditatem vel legatum ſine Prætoris auctoritate rectè repudiabit: quoniam ne ſpem quidem iuris deteriorem eo modo facere poteſt. l. 5. §. fundum. D. de reb. eorum. Creditores certè fraudare non videtur, qui oblatum ſibi lucrum neglegit, adquirendiq́; occaſionem nõ amplectitur, quãdoquidẽ de patrimonio ſuo nihil deponat. l. 177. D. de diu. reg. iur. Generaliter autem Alienatione interdicta, voluntaria tantùm interdicta intellegitur, nõ etiam ea quæ cauſam iuris habet neceſſariã. l. 1. D. de fundo dotali. l. 2. §. 1. D. de reb. eorũ. l. 13. & l. 14. D. familiæ erciſc. l. 114. §. Diui. D. de legat. j. l. 69. §. prædium. D. de leg. 2.

ALIMENTORVM appellatione cibaria, & veſtiarium, & habitatio continentur: quia ſine his ali corpus non poteſt: cetera quæ ad diſciplinam pertinent, niſi aliud teſtatorẽ ſenſiſſe probetur, non continentur. l. 6. & 7. l. 17. & l. vlt. D. de aliment. legat. l. 8. §. qui trãſigit. D. de trãſactio. Anguſtior verò eſt diariorum vel cibariorum appellatio: his enim legatis neque habitatio, neque veſtiarium, neq; calcearium debetur, quoniam de cibo tantùm teſtator ſenſerit. l. 21. D. de aliment. le. Nec enim diaria aliud quã diurna cibaria ſonant. Alimentarij eadem qua legatarij & donatarij ratione dicuntur, quibus alimenta relicta ſunt. l. 8. §. eam tranſactionem. D. de tranſact. l. penult. §. 1. ad l. Falcid. vt Alimẽtariæ puellæ apud Capitolinũ in Anto. Pio, quibus alimenta de publico pręſtabantur.

ALLVVIO eſt incrementum latens, cùm quid paulatim, & vt Conſtantin. lib. ij. Epit. tit. j. loquitur κατὰ βραχὺ καὶ ἀναισθήτως à flumine fundo alieno adijcitur, vt intellegi non poſsit quantum quoq; momento temporis adijcitur. §. præterea. Inſtit. de rer. diuiſ. l. 7. §. 1. D. de adquir. rer. domin. l. 3. §. ſi aqua. D. de aqua cottid. l. 24. §. ſi quid poſt. de leg. 1. Itaque ab inũdatione, qua vno impetu ager occupatur, Alluuio diuerſam cauſam habet. l. 23. quib. mod. vſusfr. amitt. Eam ita deſcribit poëticè Lucanus.

Illos terra fugit dominos, his rura colonis
Accedunt donante Pado.

Porrò Alluuionẽ & Circũluuionem Cic. j. de Orat. ſeparat. De quo verbo nihil me aliud quicquã legere memini, præterquam apud Feſtum Pompeium lib. 3. qui circumluuionem ius eſſe prædiorum ſcribit.

ALTERNATIO pro diſiunctione in l. 7. §. quod autem. D. de iniur. l. 9. D. de ſeruo corrup. Rerum & locorum alternatio. l. 2. §. Scæuola. D. quod certo loco alternata cõdicione. l. 8. §. ſiquis ſub iuriſiurandi. D. de condicionib. inſtitut.

ALTERVM tantum, ſignificat aliud tantundem. l. 9. D. de vſuris. l. 9. §. quod illicitæ. D. de publicanis. l. 3. §. vlt. l. 42. in fi. l. 46. D. de iure fiſc. l. 13. D. de liberis & poſt. l. 27. D. de adult. l. 15. §. penult. D. ad municipalẽ. Tantũ aliud. in l. 7. de iu. fiſc. lib. x. C.

ALTIVS tollendi ſeruitus quomodo accipienda ſit, ſumma interpretum diſſenſione certatur. Nam vnicuique naturalis libertatis iure altius ædes ſuas tollere licet: igitur ſeruitus talis cõſtare non videtur: niſi ſi quis, poſtquam vicino ceſſerat, altius non tollẽdi ius à vicino impetret, vt ſibi altius tollere liceat, vel pręſcriptã altitudinis formã excedere velit quod niſi vicino concedente facere non poteſt. Quibus in caſibus talis ſeruitus conſiſtet. l. 1. & l. 21. de ſeruitutib. vrbanorũ. l. 2. D. de ſeruitut. ruſtic. §. prædiorum. Inſtit. de ſeruit. §. æque. Inſtit. de actionib. l. 20. l. 25. D. de exceptio. rei iudicatæ.

ALYTARCHES, vt in Etymologico exponitur, dicebatur ὁ τῆς γ' τῷ ὀλυμπιακῷ ἀγῶ-
νος

κυνηγμίας ἄρχων. ἀλεῖαι γὰρ τοὺς ῥαβδοφόρους ἢ μαστιγοφόρους παρὰ τοῖς ἄλλοις καλουμένους ἀλύτας καλεῖται ὁ τούτων ἄρχων ἀλυτάρχης. Quod ego ex Luciano comprobare poſſum, qui in dialogo περὶ ὀρχήσεως ita ſcribit: ἐπιόντων δὲ ἤδη, ἰχόντων ὁ ἀλυτάρχης, οἶμαι, ἢ τῶν ἑλλανοδικῶν αὐτῶν ὡς πυρωδῶν, ἐκπίπτει τοὺς ἐλέγχους ἐν ὀλίγῳ ἰσάντων. Alytarcharum autem fit mentio in l. vlt. de expenſ. ludor. in C. Th. l. eadeiure fiſci. eo. l. 2. de cupr. lib. x. C. Vnde Alytarchia ad editionem ludorum pertinẽs munus in Syria prima ponitur in l. 1. C. de off. com. orient. belle & feliciter Iac. Cuiac. emendauit.

AMATORIVM poculum in l. 38. §. qui abortionis. D. de poen. l. 3. §. 1. D. ad l. Cornel. de ſicar. Et apud Paul. lib. v. ſenten. tit. xxiij. Tranquillus Amatorium medicamentum appellat in Calig. cap. l. Amatoriũ nullo alio adiũcto vocãt Quintilia. lib. vij. inſtitutio. ca. iij. & cap. viij. & declamatione ccclxxxv. & Plin. lib. xxv. cap. vlt. & lib. xxvij cap. viij. Plutar. in ſalubr. praecept. φίλτρα & γοητείας vocatvr & Conſtantinus lib. vlt. Epit. vbi ita explicat: φίλτρα δὲ ἐστι τὰ φιλίας καὶ ἀγάπης ποιητικά, δι' ὧν, ὡς φλυαροῦσί τινες, δύναταί τις ἕλκειν τινὰ πρὸς τὸ ἀγαπᾶν αὐτόν. Horatius in Epodis modò amoris poculũ, modò deſiderij vocat. Cui contraria odij potio fingitur à Quintil. declamat. xiiij.

AMBITVS vt Varro lib. iiij. de ling. latin. ſcribit, iter eſt quod circũmeundo teritur: Nam Ambitus circumitus eſt. Atque ita appellatum in xij. tabulis ſpatium illud quod inter vicinas aedes intercedere neceſſe erat, alias docuimus. Ab hoc ambitum honorum dicimus, quod Candidati circumire populum & prehenſare ſolerent: Cuius reprimendi cauſa lata lex Iulia eſt, de qua in tit. ad l. Iul. de ambit. Ambitio etiam gratiam & fauorem ſignificat. l. 3. C. de execut. rei iud. Vnde Ambitioſa decreta per gratiam expreſſa tit. de ambitioſ. decret. Et Ambitioſe gratioſè eſt & fauorabiliter. l. 65. §. cùm Praetor. D. ad Trebellia. l. 12. C. de tranſactionibus, Cic. lib. xiij. Epiſt. vt intelligeres me non vulgariter nec ambitioſè, ſed pro homine intimo ac mihi perneceſſario ſcribere. Et alia eiuſdẽ libri Epiſt. Faciamq; quod ſolent facere qui religioſè & ſine ambitione commendãt: id eſt, ſine fauore.

AMBVLARE aliud eſt quàm ire. Nam qui ſpatia facit & in ſua veſtigia reflectit, ambulat. It verò qui porrò & vlterius pergit; Quapropter in itineris definitione haec verba ſeparantur, l. 1. §. de ſeruit. ruſt. Ambulare etiã μεταφορικῶς de his quae in iure cõſiſtũt vſurpatur. Dicitur enim ambulare bonorũ poſſeſſio in l. 2. §. vlt. D. de bono. poſſ. ſec. tab. Et Ambulare actio in l. 7. §. iniuriarum. D. de cap. deminutio. Et Ambulare poſſeſsio in l. 28. §. perinde. D. de petit. heredit. Ambulare ſtipulatio in l. 25. §. ſi operas. D. de vſuf. Ambulare emptio in l. 15. D. de minor. Simili modo Ambulatoria condicio in l. 34. D. de ſtatuliber. quae ſcilicet per multos ſucceſſores currit. Ambulatoria voluntas. l. 4. D. de adimẽdis legatis. quae libere mutari reuocariq; poteſt. Ambulatoria poteſtas legis. l. 10. D. de fundo dotali. quae nullo certo caſu conſiſtit, & in ſuſpenſo eſt: Eodemq; ſenſu Ambulatoria furti actio. l. vlt. C. de furt.

AMITA patris ſoror appellatur. Caius lib. 2. Inſtit. tit. viij. Amita magna eſt aui paterni ſoror. l. j. §. quarto. & l. vlt. §. quarto. D. de grad. & adfin. l. 17. §. vlt. D. de ritu nupt. Et Paul. lib. iiij. Senten. tit. xj. Amita maior eſt proaui ſoror, patris vel matris Amita magna: & vt Feſt. lib. xj. ſcribit, aui & auiae amita, quae & proamita appellatur. l. 1. §. vlt. & l. vlt. §. ſeptimo. D. de gradib. & adfinib. Amita maxima abaui ſoror, patris vel matris amita maior. d. l. vlt. §. ſexto. quae abamita dicitur in l. 3. & in l. vlt. §. ſeptimo. eo. tit. Ataui verò ſoror proprio nomine caret. d. §. ſeptimo. Amitini Amitinae qui quae've ex fratre & ſorore propagantur. l. j. §. quarto & l. vlt. §. eodem gradu. D. de gradib. & adfinib. l. 5. C. cõmu. de ſucceſsionib. & , vt Nonius Marcellus definit, fratrũ maris & feminae filij, vel vt Paul. lib. iiij. Sent. tit. xj. Amitae filius filia.

AMISISSE rem videtur qui aduerſus nullum eius perſequendae actionem habet. l. 14. in fi. D. de verbo. ſignif. Amittere rem non videtur quibus ea propria non fuit. l. 83. D. de diuerſ. regul. Non eo tamen minus periculo eorum amitti poteſt. in damnis autem ex l. Aquilia aeſtimandis amiſiſſe dicimur, quod aut conſequi potuimus aut erogare cogimur. l. 33. D. ad l. Aquiliam. In edicto verò vi bonorum raptorum, Amiſſa dicuntur & ea, quae corrupta alicui relinquuntur ſciſſa, fortè vel fracta. l. 4. §. loquitur. D. vi bonorum raptorum. Alibi traditur amiſſum non intellegi quod alteri oblatum non ſit. l. 20. D. ex quib. cauſ. maio.

AMOVERE aliud eſt quàm rapere. Nã amoueri aliquid etiam ſine vi poteſt: Rapi autem ſine vi non poteſt. l. 3. §. non ſolum. D. de incend. rui. Ceterum, Amouere, contrectare, & furto ſubtrahere ſubripereq; eſt. l. 2. D. ad l. Corn. de falſ. l. 3. §. ſi quis dolo malo. de tabul. exhib. l. 27. & l. 53. D. de furt. l. 6. D. de his quae vt indig. l. 27. §. conſtat. D. de pecul. Et tamen leuius & mitius eſt amouendi quam furandi verbum. Nam vt eleganter Conſtantinus lib. 1. Epit. tit. xiij. explicat; τὸ μὲν κλέπτειν, ἐπὶ ξένων καὶ ἀλλοτρίων, καὶ καθ' ὃ ἄξεσι τινὶ ἔστι

μὴν κοινῶν ἀγωγὴν, καί ἐστι κλέπτων ὁ τὰ τῶν ἀλλοτρίων προσώπων ἀφαιρούμενος πράγματα, ὑφαιρούμενος δὲ ὁ κλέπτων τὰ τῶν οἰκείων, οἷον τὰ τοῦ πατρὸς παῖς, τὰ τοῦ συζύγου γυνὴ, καὶ τὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἀδελφός. Igitur quod ſui heredes, ſerui, vxores intercipiendi animo celauerint, interuerterint, conſumpſerint, eius rei non furtum feciſſe eos, ſed amouiſſe dicimus, leuitate vocabuli rei turpitudinem mitigãtes. l.71. ʃ. Prætor ait. cũ ſeq.D.de adquirẽd. hered.l.59.ʃ.1.D. de mamum. teſtam.l.4. C. eo. tit.l.41. in fi.D.de liberali cauſa. l. 7. ʃ. donationes.D. ſoluto matrimonio. l.pen.& l. vlt. D.ſi is qui teſtam. lib. l.6.C.de compenſationibus. Hinc amotarum rerum actio inter coniuges prodita earum rerũ nomine quos diuortij conſilio alteruter ſurripuerit. toto tit.Rer.amotar.l.52.D.de re iudicata. l.9.in fi. D.de iure dotium. Hæc autem actio condictionis furtiuæ vicem ſuſtinet,turpitudine & atrocitate facti verbi leuitate temperata.

AMPHORA vinarium vas. l.206.D.de verbo. ſignif.l.35.ʃ.in his. D.de contrahend.emptio. l.83.ʃ.ſacram. de verbo.oblig.& alijs multis locis. Amphora autem quemadmodum Columella.lib.xx. cap.xij.ſcribit,duas vrnas, vt verò Voluſ. Metianus in lib. de aſſe, & Feſtus lib. xv.octo & quadraginta ſextarios capiebat: quam & Latini quadrantal ijſdem auctoribus appellarunt. Amphorarium vinum.l.vlt. D.de vino,trit.quod in amphoras diffuſum eſt.l.6.D.de tritico,vino.ad differẽtiam doliaris,de quo nos aliàs.

AMPLIVS non peti, Cautio fuit veteribus vſitata.l.2.D.vt leg. nom.cau.l.14.l.15.l.23.D. rem rat.hab.l.4.ʃ.1.D.de verbo. oblig. l. 24. & l. 31. C. de tranſact. Cice. lib. j. epiſto. ad Atti. Is ſibi negat à procuratore quicquam ſcriptum eſſe,& miratur iſtam controuerſiã fuiſſe quod ille recuſaret ſatiſdari Amplius ab te non peti. Idem lib.xiij. Epiſt.ad Serui. Sulpit. Sed duo ſunt quæ te nominatim rogo. Primum, vt ſi quid ſatiſdandum erit, Amplius eo nomine non peti, cures vt ſatiſdetur fide mea. Stipulatio autem plerũq; ita plene concipiebatur,Nõ periturum eum cuius de ea re actio, petitio, perſecutio eſſet, & ratum habituros omnes àd quos ea res pertineret.D. l.23.D.rem rat.hab.Idem Cicero in lib.de clar.oratorib. Ar verò tibi ego, Brute, non ſoluã niſi prius cauero Amplius eo nomine neminem,cuius petitio ſit, petiturum. Verba autem hæc,Amplius nõ peti, ita accipimus, ſi iudicio petitum ſit; Si autem in ius vocauerit dũtaxat, & ſatis iudicio ſiſtendi cauſa acceperit, ſtipulatio non cõmittitur.d.l. 15.

De vi vocis Amplius tractatur in l. 103.ʃ. ſi ita ſcriptum.cum ſeq. D.de legat.lib.j.Et in l.54. D.de legat. lib. 3.& l.82. D. de verb. ſignific. Exempla adſcribi poſſunt ex l.77.D. de cõdicio.& demonſtrat.l.27.&.l.33.ʃ.vlt.& l.34. D.de legat.lib.3. Amplius pronũtiabãt prætores quæſitores've cũ eò quod ſibi de cauſa non liqueret,iudicium proferebãt.Donat.ad illud Terentij Eunucho, Liquet mihi deierare,Liquet,ait,verbũ eſt iuris,quo vtebãtur iudices cum Amplius pronuntiabant grauitate cauſę commoti.Inde ampliatam cauſam in Cicero. Valerio, Liuio, Seneca, alijſq; auctoribus crebro legimus.

Ampliſsimus ordo Senatus eſt.l.2.ʃ.1. & l. 30. D.ad Velleia.l.10.C.eo.tit.l.21.D.de legat.lib. 3.l.1.D.de colluſio.de teg.l.5.C.de excuſ.tut.l. 4.C.de interdicto mar. Itaque ſenatuſconſulta, Ampliſsimi ordinis decreta, conſultaq; vocantur.l.2.D.de his quę vt indign.l.15. ex quib. cauſ. infa. l.2.C.ad Macedonia. l.4. C. de excuſatio. tuto.l.3. C. ad S. C. Velleia. l.2.C.ſi quis ignor.rem minor.& apud Paul. lib. iiij. Sent. tit.xiiij. Et hoc Ampliſsimorum titulo Conſules honorantur.l. 50. D. de condicio.& dem.l.1.ʃ.pen. D.de appellatio.

Ampliſsimam etiam poteſtatem et Apliſsimos iudices in conſtitutionibus legimus. l. 29. C. de appellatio. l. 3. C. quando prouoc. non eſt nec. quo elogio præfecti prætorio ornantur in l.vlt.ʃ.pen. C. de temporib. appellat.

ANFRACTVS flexum viæ ſignificat verbumq; erat xij.tabul.l.8.de ſeruit.ruſtic.l.6. in fi.D.quemadmodum ſerui.amitt. Varro lib. vj. de lingua latina. Anfractũ eſt ab origine flexum duplici, dictum ab ambitu & frangendo. Ab eo iubent leges viam in directo pedum octo eſſe,in Anfracto, xvj. id eſt, in flexu.

ANGARIAS appellant prouincialibus militibusq; impoſitam onerum vehendorum, baiulandorum've neceſsitatem.l.10. ʃ.angariorum.l.11.D.de vacat.muner.l. vij.in princ, D.de munerib. & honorib.l.2.C.de ſacr. eccleſ. l. 2. C. de epiſco. & cler. l. 2. de quibus munerib.lib.x. & apud Vegetium lib.1.cap. iij.& lib.ij.cap. xix. Nam vt Suidas definit ἀγγαρείαν Græci vocant ἀνάγκην ἀκούσιον, καὶ ἐκ βίας γινομένην ὑπηρεσίαν. Hinc angariari naues,quę onerum vehendorum neceſsitate adſtringuntur in l.penult.D.de veteran.

ANIMVS affectum, voluntatem, mentem cogitationem poſsidendi ſignificat.l.1.ʃ. ſed furioſus. l. 3. ʃ. Neratius. D. de adquirend. poſſeſſ. Animo itaque poſsidet qui affectũ poſsidendi habet,quique ea mente & cogitatione eſt vt poſsidere velit.d.l. 3. in prin. ʃ. Neratius.Animo poſsidere deſinit qui affectionem & voluntatem poſsidendi dimittit d.l.3.ʃ.

d.l.3.§.in amittenda. Veluti ſi quis poſſeſsione excluſus timore cõterritus accedere nolit, quod vim maiorem vereatur, quodq́; ſuſpicetur ſe repelli poſſe ab eo qui in poſſeſsione eſt.d.l.3. §. ſi quis nuntiet. & l.7.& l. 25. §. vlt.D.de adquirend.poſſeſſ. Itaque poſſeſsio facti & animi eſſe dicitur.l.1. §.Sceuola. D.ſi quis teſtamen.liber. quia ſcilicet factum naturale deſiderat & animum poſſeſſoris. Neceſſe eſt enim ad adquirẽdam poſſeſsionem, eam animo & opinione domini adprehẽdi. Animum reuertendi deſijſſe habere animalia quæ ex conſuetudine abire & redire ſolent, intelleguntur, cùm conſuetudinem reuertendi dimiſerint. l.5. §.in ius autem. D.de adquir.rer.dom.l.8.§.pen.D.famil.erciſc.

Animosè liceri in l. 29.in fi.D.fam.erciſc. Animoſior emptor.l.36.§.1.D.mandati.

ANNONAE nomine res omnes quæ ad victũ pertinent, complectimur. tit. ad l.Iul.de annona.l.j.& l.vlt.D.de munerib. & honori. l.2.D.de nundinis. l.vlti. D.de appellationib. recipiend.l.8. D.ad municipalem. Artior annona in l.17. D. de compenſat. l.53. de iudic. & apud Sueton. in Tiberio. cap. viij. & in Claud.cap.xviij. Annonaria cauſa in l.46. §. vt debitoribus.de iure fiſc.

Annonas in conſtitutionibus accepimus τὰς σιτήσεις, quæ militaribus palatinisq́; officijs, ex eorum qui poſſeſsiones tenebant, collatione erogabantur.l.1.& toto tit.de annonis & tribut.lib.x.C.

Atque eo modo annonas ciuiles accepimus in l.14.C.de ſacroſanct.eccleſ.l.vn.§.cum autem.in fi.C.de rei vxor.actio.l.12.C.de hered. inſtit.l.6.§.his illud.C.de ſecund.nuptijs. quæ & panes ciuiles dicuntur.in l.vlt.§.præterea. C.de iure dot.& Nouel.lxxxviij. Et apud Iulia. Patricium tit. Quibus pœnis ſubiecti ſunt qui rem immobilem venerabilis loci comparauerũt. Hinc annonaria collatio in l.1.C.de præſcript.xxx.an.l. Annonarius titulus.l.pe. de fide inſtrum.lib.x.C. Ridiculus eſt autem Suidas dum annonas dictas tradit quaſi μετὰ τὰς νόνας διδομένας.

Annonaria præfectura.l.1. C.de off. præf.vrbi. quæ & Annonaria poteſtas dicitur. in l. 22. de piſtorib.in C.Th.

ANNOTARE, vel, vt in Pandect.Flor.ſcribitur, Adnotare, eſt notare requirẽdum reum: quemadmodum apparet ex l.4.§. reus capitalis.D.de re militari, & l.1.§.diuus. D.de iure fiſ.l.1. & l.2. & l.4.in fin.D.de requirend.vel abſen.l.j.C.eo.tit.l.6.D.de cuſt.reor. l.2.C.ſi penden.appellat.mors interuener. l.6. C. de accuſatio. Hoc autem edictis propoſitis fiebat quibus reus adeſſe iubebatur, vel litteris ad magiſtratus loci in quo conſiſtebat reus miſsis, vt ei innoteſcere poſſet ſe eſſe requirẽdum adnotatum.l.1.§.1.& l.4. D.de requirend.vel abſent. Interim verò bona obſignabantur: quæ intra annum recipiebat: poſt annum ſi neq; reſponderet, neq; haberet qui ſe defenderet, tunc in fiſcum bona cogebantur.l.vlt.D.de requirend.vel abſentib.

Adnotare alio ſenſu in l.1.D.quando appellandum ſit Præſes dicitur, qui notat in tabulis ſibi videri quem deportandum, idq́; imperatori ſcribit.l.6.§.præſides. D.de interdictis & relegatis. Plinius lib.x.Epiſto.ad Traianum: Fuerunt ſimilis amentiæ, quos quia Romani ciues erant, adnotaui in vrbem remittẽdos. Sueto. in Caligula cap. 27. Cùm ad ſaginam ferarum muneri præparatarum carius pecudes compararentur, ex noxijs laniandos adnotauit. Et ſic adnotatus in l. 1. §. 1. D. nihil innou. appell. pend. dicitur is, quem deportandum præſes adnotauit, vel de quo deportando principi ſcripſit.

Adnotare inſulas in l.1. §.hi quib. D.de legatis, lib.iij.pro adſignare.

Annotatio quandoq; reſcriptum principis ſignificat propria eius manu ſubſcriptum, vt oſtendit Nouella Maior. de homicidio caſu fac. Sic in l.10.C.de ſacroſanct.eccleſ. l.1. C.ſi nupt.ex reſcripto pet.l.3. C.de præſcrip.xxx. annor.l.2.de quibus muneribus lib.xj. C.l.7. de omni agro deſer.eo. l. 2. de bonis vacant. lib.x. C.l.vn. de his qui à principe vac. l. 5.de itinerib.muniend.C.Theo. Et ita à reſcripto pragmaticaq́; iuſsione annotatio ſeparatur. l.vn. C.de monopol.l.vl.in fi.de petit.bono. ſubl. lib.x. C.l.vlt. de nauibus non excuſ.lib. xj.l.23.de decurionib.lib.x.

Annotatio aliàs breuem ſeu priuatam ſcripturam ſine teſtibus factam ſignificat qua quis ſibi debitorem adſcribit.l.5. & l.7. C.de probationib. l.vlti. C. de conueniendis fiſci debitor.lib.x.

ANNVS trecentis ſexaginta quinque diebus conſtat ex Iulij conſtitutione. l.4. §.Stichus. D.de ſtatuliber. Sueton. in Iulio cap.xl. Annum autem in libris noſtris vtilem ferè accipimus, id eſt, ex his diebus conflatum, quibus experiũdi poteſtas fuerit.l.14.§.poſt annum.D.quod met.cau.l.j.D. quãdo de pecul. actio.l.19. D.de minorib.l.vlti. C.de temp. in integr.reſtit.l.1. D.ſi quis teſtam.liber. §.rurſus.Inſtit.de actio. Quod & Gouean. notat lib.j.var.lectio.

Si cui legetur cùm xiiij. annorum erit, is capiet cùm xiiij.annos impleuerit, l.49. D.de lega.1. Hoc ſermone, POST ANNOS, biennium ſignificatur. l.17. in fi.D. de manumiſ.teſta.ſi cui his verbis libertas relicta ſit, DVODECIMO ANNO LIBER ESTO, in principio anni duodecimi liber erit. Duodecimus enim annus eſt, cùm quantumlibet ex duo-

decimo anno venerit aut præterierit: & qui duodecimo anno liber eſſe iubetur, omnibus duodecim anni partibus liber eſſe iubetur. l. 41. D. de man. teſt.

Anniculus amittitur, quod ad legis Iuliæ quæſtionem ob ius capiendi inter virum & vxorem, pertinuiſſe credo, qui extremo anni die moritur. l. 132. D. de verbor. ſignif. id eſt, treſcenteſimo ſexageſimo quinto die: quia annum ciuiliter non ad momenta temporum, ſed ad dies numeramus. l. 6. l. 7. D. de vſucapio. l. pen. D. de diuerſ. temp.

Annos etiam inchoatos plerumque pro plenis accipimus, niſi aliter conceptio verborum vel loquentis voluntas ſuadeat. l. 1. D. de manumiſſio. l. 5. D. qui teſtam. fac. l. 8. D. de muneribus & honor. l. 3. D. de iu. immunit. l. 74. in fi. D. ad Trebellia.

Annuum appellatur quod alimentorum cauſa in ſingulos annos præſtatur. Et vt lexicon Latinogræcum ædis B. Germani definit ἐνιαυσιαῖον σιτηρέσιον. l. 22. D. de pact. dotalib. l. 15. & l. 29. §. pen. & vlt. D. de donation. inter vir. l. 6. §. penult. de pecul. leg. l. 6. D. de ceſsio. bonor. l. 10. §. pen. & l. 4. D. de annu. leg. Plin. lib. x. Epiſtol. ad Traia. Vt publici ſerui annua accipiũt. Seneca. lib. j. de Clemen. Maſſiliæ parricidam continuit, & annuũ illi præſtitit quãtum præſtare integro ſolebat. Sueton. in Tiberio; Peculio cõceſſo à patre præbitiſq; annuis fraudauit. Symmach. in Epiſt. Priſcianus frater meus ſenatu auctore ſalarij emolumenta conſecutus: ſuper eius annuis dicitur orta dubitatio.

Annua, bima, trima die, hoc ſignificat, anno, biennio, triennio. His enim verbis præſtatio tribus penſionibus diuiditur. l. 19. l. 30. l. 49. D. de leg. j. l. 3. §. Stichus. D. de ſtatulib. l. 3. D. de annu. leg. l. 54. D. de condicio. & demonſtr. l. vn. §. cùm autem. C. de rei vxor. actio. l. 8. §. ſi annua. D. de pign. act. Ergo ſi xxx. annua bima trima die ſunt relicta, per ſingulos annos debebuntur, etiam ſi non ſit adiectum, penſionibus. l. 3. D. de annu. leg.

Annua die, id eſt anno in l. j. D. de dote præleg. Quadrima die, quarto anno. l. 19. D. de pactis dotalib. Sic menſtrua die apud Tertullian. in Apologet. cap. xxxix.

Annua exceptio in l. 1. in fi. D. quando de pecu. act. qua dominus de peculio conuentus poſt annũ quàm ſeruus alienatus manumiſſus've eſt, defenditur.

Annariæ leges, Feſto interprete, dicebantur ab antiquis ex quibus præfiniebantur anni magiſtratuum capiendorum. Arnob. lib. 2. aduerſus Gent. In poteſtatibus obeundis leges conſeruatis Annarias; in donis, in muneribus Cincias. Eas Cicero Philipp. v. Annales vocat & Feſti interpretationem perſpicuè comprobat. meminit & lib. ij. de Orat.

Ansa ſcyphi. l. 20. D. de adquiren. rer. dom. l. 23. §. ſi quis rei. D. de rei vindic. Macrob. lib. iij. Saturn. cap. ij. Anſis autem teneri ſolere vaſa quis dubitet.

Ante Kalendas proximas dari qui ſtipulatur, nihil differt ab eo qui Kalendis ſtipulatur. l. 13. l. 56. §. qui ita ſtipulatur. D. de verbor. obligatio.

Antestari, vetus duodecim tabularum verbum. Significat autẽ in teſtimonium aliquem vocare, vocationiq; in ius teſtem adhibere. Plaut. in Perſa. Horat. lib. j. Sermo. ſat. ix. Plinius. lib. xj. cap. xlv. Inde Anteſtati qui teſtimonium vocantibus in ius præſtabant. Apud Caium lib. j. Inſtitut. tit. vj. Anteſtatus dicitur qui emancipationi teſtimonij cauſa adhibetur. In Lexico B. Germani Pariſienſis Anteſtari ſcribitur vertiturq; μαρτύρεσθαι.

Antecessores Iuſtinianus in epiſtola Pandectis præpoſita iuris ac legum profeſſores appellat. Heſychius ἀντικήνσωρ ὁ τῶν νόμων μαθηματικός. Huiuſmodi titulo Inſtitutionum Paraphraſtes Theophilus honoratur.

Ἀντανάκλασις repercuſſio, reflexus, reuerberatio. in l. 17. D. de ſeruit. vrb.

Ἀντίδωρον remuneratio. in l. 25. §. conſuluit. D. de petit. heredit.

Ἀντίχρησις contrahitur, cùm ita pignori domus vel fundus opponitur, vt in vſuras creditor fructus percipiat, aut locando, aut ipſe percipiendo habitandoq;. l. 2. §. 1. D. de pignorib. l. 33. D. de pigner. actio. vt in ſpecie l. 14. & l. 17. C. de vſur. & vt in l. 6. C. quod cum eo dicitur, cùm in vſurarum vicem creditori facultas habitandi conceditur.

Antiqvvm ius variè in libris noſtris exauditur: Nam ita interdum ius gentium vocatur, quod cum humano genere natura prodidit. l. 1. D. de adquiren. rer. domi. §. ſingulorum. Inſtitutio. de rer. diuiſ. Plerumq; etiam Antiquum ius dicitur quod ex l. 12. tabularũ deſcendit. l. 24. §. tignum. D. de rei vindic. quæ & antiqua lex appellatur in l. 2. §. 1. D. de noxalib. l. 1. C. de exceptio. & antiqua prudentia in l. pen. in fi. C. de conſtit. pec. & ius vetus in l. 1. de pet. hered. At in l. 29. §. ſi eius qui. D. de lib. & poſt. Antiquum ius accipere oportet quod ante l. Velleam obtinuit in l. 12. §. ſi nemo. & l. 2. §. ſi mater. D. ad Tertullia.

Antiquum ius eſt, quod S. C. Tertullianum præceſsit. in l. 29. in fi. D. de legat. 2. ius Antiquum eſt quod ante l. Iuliam & Papiam ſeruabatur: Quomodo etiam accipiendum eſt apud Vlpia. in Inſtitut. tit. j. & tit. xvij. & tit. xviij. In l. 42. §. vlt. D. de donatio. cauſa mort. Ius antiquum eſt quod Seueri conſtitutionem præceſsit: quia in donationibus

cauſa

cauſa mortis Falcidia inducta eſt. in l. 1. in fi. D. ſi quis à parent. manu. Antiquum Ius querellam inofficioſi ſignificat.

Antiquum ius in l. 18. C. de collationib. quod Anaſtaſianam conſtitutionē anteceſsit qua noua forma emancipationis faciendæ introducta eſt in l. 1. C. vnde vir & vx. bene Iac. Cuiacius ius antiquum intellegendū putat, reſpectu conſtitutionis nouę, de qua in l. vlt. de legit. hered. in. C. Th.

Antiquior pro carior in l. 19. §. transfugæ verſic. filius quoque. D. de captiu. & poſt.

ANVLI quidam ſignandi cauſa habebantur, qui & ſignatorij appellātur. l. 74. D. de verb. ſig. l. 25. §. ornamenta. D. de auro arg. de quibus in l. 22. §. ſi ab ipſo. & §. ſi ſignū. D. de teſtamentis. l. 12. C. eo. tit. l. 16. §. 1. D. de teſtam. milit. l. 79. §. pater pluribus. D. de legat. 2. Alij ornatus cauſa habebantur. l. 25. §. ornamēta. & l. penult. D. de bon. damnator. Ceterum Anulos aureos ſolis ingenuis ferre licuit; quemadmodum Iſidorus lib. xx. Etymologiar. ſcribit. Proinde liberti vt ingenuitatis munia ſaluo patronorum iure conſequerentur, ius aureorum anulorum à principe impetrare ſolebant. l. 10. §. patronum. D. de in ius vocan. l. 44. D. de excuſationib. tutor. l. 33. §. 1. D. de condicionib. & dem. l. 42. D. de adulter. l. 3. D. de bonis libertor. l. 11. D. de S. C Silaniano. Anulis autem aureis donati in Equeſtrem ordinem tranſcribebantur, vt ſubiecti auctorum loci indicant. Aſin. Pollio lib. x. Epiſt. Ciceronis, Fecit, vt ipſe gloriari ſolet, eadem quæ C. Cæſar. ludis, quos Gadibus fecit. Herennium Gallum hiſtrionem ſummo ludorum die anulo aureo donatum in quartumdecimum ſeſſum deduxit: tot enim ſecerat ordines equeſtris loci. Trāquill. in Vitellio cap. xij. Prouincia dein accepta manſit, ac primo imperij die anulis aureis donauit ſuper cœnā, cùm mane, rogantibus pro eo cunctis, deteſtatus eſſet ſeueriſsimè talem equeſtris ordinis maculam: Hoc ius à Modeſtino δίκαιον χρυσῶν δακτυλίων appellatur in l. 14. D. de excuſationib. tutor.

APOCHA Græcum vocabulum eſt, & cautionem ſolutæ pecuniæ ſignificat, quæ à creditore debitori probandę ſolutionis cauſa dari ſolet: ἀπὸ τοῦ ἀπέχειν. Latini proprium nomen non habent: ideoq; vtuntur peregrino. l. vlt. §. Titius. D. de condictio. indebiti. l. 27. D. de furt. l. 47. §. tutela. D. de adm. tut. l. 9. D. de acceptil. l. 18. C. de fide inſtrument. Appellatur pecuniæ ſolutę profeſsio in l. 14. C. de ſolutionib. & aliàs cautio ſolutionis: plerumq; etiam ſecuritas ab Imperatoribus vocatur. l. 35. §. vlt. C. de inofficio. teſtam. l. vlt. C. ſi certum petat. l. 1. de apoch. pub. lib. x. C. Et ita ſecuritates accipiēdas puto in Nouel. Valentiniani, tit. 7. Quemadmodum autem Apocha ſolutionis probandæ cauſa datur, ita creditori quo ſe accepiſſe probet, præſcriptionis impediendæ cauſa Antapocha datur. l. 18. C. de fide inſtrum.

APERIRE tabulas ille videtur, qui naturaliter aperit, ſiue ſignatæ ſint ſiue non ſint ligatæ, ſed tantùm naturaliter clauſæ. Et ita in edicto quo Prætor aperiri teſtamenti tabulas vetat ante quæſtionem de familia habitam, hoc verbum accipimus. l. 3. §. quod ad cauſam. cum ſequētibus §§. D. de S. C. Silania. Si in duobus exemplaribus ſcriptum ſit teſtamentum, alterutro patefacto apertæ ſunt tabulę: ſed & ſi ſua natura patefactæ ſint, apertæ videbuntur. l. 10. D. quemadmodum teſt. aperiant. Quòd ſiquis teſtamentum fecerit & exemplum, exemplo aperto nondum apertum eſt teſtamentum. Aliter atq; ſi authenticum patefactum ſit. l. vlt. D. eodem. Sic Apertura tabularum in l. 31. §. 1. D. de excuſationib. l. 3. §. vlt. D. de heredib. inſtituēdis l. vlt. D. de mortis cauſa donationib. l. 21. l. 31. D. de condicio. & dem. l. 58. §. teſtamento. de adminiſt. tut. Et Apertura codicillorum in l. 86. §. 1. D. de legat. lib. j. l. vlt. §. vlt. de legat. lib. 2.

Aperire parietem dicitur, qui feneſtras vel ianuas in eo facit. l. penult. & vlt. §. vlt. D. de ſeruitut. vrbanorum præd. Aperire partem cœnaculi. l. 27. D. loca. Aperire refugia in l. 13. §. ſed ſi ædium. de vſufr. Aperire puteū. l. 26. D. de dam. inf. Aperire ſulcum in l. 29. D. de ſeruitut. ruſt. Aperire viam, eſt ad veterem altitudinem latitudinemq; reſtituere. l. 1. D. de via publica.

APOSTOLI libelli ſunt dimiſſorij ſeu litteræ quæ, ab eo à quo appellatum eſt, ad eum, qui de appellatione cogniturus eſt, dantur, teſtandæ appellationis cauſa: qui & dimiſſoriæ litteræ dicuntur, quòd per eas cauſa ad eum qui appellatus eſt dimittitur. l. 106. D. de verb. ſig. l. vnica. D. de libellis dimiſſor. l. 9. D. de iure fiſc. Paulus lib. v. ſenten. tit. xxxiiij. Dicuntur & libelli appellatorij in l. 1. in fi. & l. 5. §. vlt. D. de appellatio. & à Caſsiodoro lib. iiij. hiſt. tripart. cap. xxxiiij. de quibus & l. 3. & l. 7. & l. 13. D. de appellatio. accipiēdæ ſunt. Ita porro concipiebantur, vt haberent ſcriptū, & à quo dati eſſent, & cui, id eſt, qui appellaret, & aduerſus quem, & à qua ſententia.

APOTHECAE cellæ ſunt vinariæ in libris noſtris. l. 11. §. qui vinum. D. loca. l. 21. §. ſed & ſi de naue. D. de furt. l. 30. §. pen. l. 48. §. ſed ſi id petatur. D. de legat. j. l. 12. §. ſed ſi fundus. D. de inſtr. vel. inſtr. l. 1. C. de verb. ſignif. Plinius lib. xiiij. cap. iiij. Tantum pecuniarū detinent vini apothecæ. Arnob. lib. vij. Vi-

num

num omne omnino quod in cellis atq; apothecis eſt conditum. Sunt & olei & librorũ & aliarum rerum apothecæ. Collumella lib. j. de re ruſt. cap. vj. l. 5. §. ſi horrearius. D. de his qui deiecerunt vel effud. l. 12. §. inſtructo. D. de inſtr. vel inſtr. leg.

Apparere dicebantur magiſtratibus officiales qui eis officij cauſa præſtò aderãt. Cic. in oratio. pro Cluent. Quid ſibi autẽ illi ſcribæ, quid lictores, quid ceteri, quos apparere huic quæſtioni video, volunt? Seneca lib. ij. controuerſiar. Non ſine cauſa ſacerdoti lictor apparet. Quadrigarius apud Gelliũ lib. ij. cap. ij. Quod poſteaquam lictor ille qui apparebat, citò intellexit Maximum Proconſulem deſcẽdere iuſsit. Liuius lib. ix. Inuenio in quibuſdã annalibus cùm appareret Aedilibus, fieriq; ſe pro tribu Aedilẽ videret, neq; eius accipi nomen quod ſcriptum faceret, tabulam poſuiſſe. Feſt. lib. xij. naualem ſcribam definit qui in naue apparebat. Seruius in xij. Aeneid. ad illum verſum, Seniq; in limine regis Apparent: Id eſt, præſtò ſunt, ait, ad obſequium. Vnde etiam apparitores conſtat eſſe nominatos; quorum in l. vlti. §. vlt. D. quod met. cau. & l. 3. D. de ſeru. fug. l. 50. D. de euict. & multoties in Codice fit mẽtio.

Appellare primùm eſt ab inferiore iudice ad ſuperiorem prouocare. Vnde appellatio ſuperioris iudicis prouocatio eſt, quæ iniquitatis ſententiæ querellam continet. l. 18. D. de minorib. Appellationem recipere vel admittere, quæ duo idem valent. l. 6. D. de appellatio. l. 6. §. hi autem omnes. D. de iniuſto rupto. l. 58. in fi. D. de adminiſtra. tut. hoc ſignificant quod nos vulgo deferre appellationi dicimus. Cui contrarium eſt repudiare vel reijcere appellationem. l. 3. C. de appellat. Appellationis cauſas reddere, agere. tit. an per aliũ cauſæ app. reddi poſſ. l. vn. D. ſi pend. appell. l. 4. & l. 5. §. 1. l. 7. et l. 14. D. de appell. Nos placitare cauſas appellationis. Proſequi appellationem & prouocationem exercere pro eodem dicuntur. l. 2. §. & quidquid de iudic. l. 3. in fi. D. de appell. recip. ex appellatione cognoſci. Item pronuntiari dicitur quod in cauſa appellationis cognoſcitur, pronũtiatur. l. 25. D. pro ſoc. l. 101. §. 1. D. de ſolutio. l. 8. C. de loca. Sic ſententia ex appellatione dicta. l. 19. §. idem Imperator. D. de minorib. & ad appellationem iudicatum. l. 48. D. de condicio. & demonſtr. Appellatio iniuſta pronuntiatur, cùm dicitur male & temere, vel nõ iuſte appellatum. l. 30. D. de minorib. l. 24. D. de appellatio. l. vlt. D. de re iud. l. 21. & l. 58. in fi. D. de adm. tut. l. 11. §. cùm quidam. D. ad l. Falcid. Appellationum tempora, id eſt, conſtituta ad appellandum tempora. l. 1. cum ſuis §§. D. quando appellandũ ſit. l. 5. in fi. & l. 20. D. de appellatio. l. 5. in fi. D. de appellatio. recip. Appellare etiam ſignificat iudicio conuenire & ad iudicem vocare. l. 16. in fi. D. de fideiuſſorib. Valer. lib. iiij. cap. viij. Neque de ſorte quemquã debitorum ſuorũ, neque de vſura appellari à ſuis paſſus eſt. & lib. vj. cap. ij. Pro eo pecuniam ſpopõdi, quo nomĩe nũc appellor. Columella narrat Sex. Alphium dicere ſolitum bona nomina non appellando fieri deteriora. Seneca lib. j. de Benefic. Nemo beneficia in Kalendario ſcribit, nec auarus exactor ad horã et diem debitorem appellat. Idem lib. ij. cap. vj. Si appello, ſi ad iudicem voco, incipit non beneficium eſſe, ſed creditum: Quintilia lib. v. cap. xj. Pauper eras, & tum maxime à creditoribus appellabaris.

Appellare preterea, blando ſermone pudicitiã attentare eſt. l. 15. D. de iniur. Valer lib. vj. cap. 1. Cui Cominius Trib. pleb. diem apud populum dixit, quòd Cornicularium ſuum ſtupri cauſa appellaſſet. Seneca lib. ij. Controuerſiar. Ter illũ appellauit de ſtupro, adiectis pretijs. Quintilia. in declamat. pro mil. contra Tribun. Appellabis de ſtupro, vim adferes. Idem inſtitut. lib. 4. cap. j. vxor marito dixit appellatã ſe de ſtupro à Tribuno.

Appellere propriè nauigia dicuntur ad litus, ripam, portũ. l. 3. D. de rer. diuiſ. dicimus. Sed & pecora ad aquam appellere. l. vn. in fi. D. vt in flum. publ. l. 1. §. Trebatius. D. de aqua cottid. l. 2. D. de riuis. l. 1. §. hoc autem interdictum. D. de fonte. Ex quo pecoris ad aquam appulſus. l. 1. D. de ſeruit. ruſtic. l. 14. in fi. D. de aliment. leg. D. pro ſeruitute pecoris ad aquam appellẽdi. l. 4. & l. 6. D. de ſer. ruſt.

Apronianum senatusconsultum omnibus ciuitatibus quæ ſub imperio Populi Romani ſunt, reſtitui debere & poſſe fideicõmiſſam hereditatem iubet. l. 26. D. ad S. C. Tertull. & hoc intellegi in l. 1. D. libert. municip. Ab Aproniano Conſule nomen habet, qui Marci temporibus Conſulatum geſsit.

Apud Iulianum Marcellum ſcribere vel notare cùm legis, notas ſignificari accipe, quas is ad Iulianum ſcripſit. Cuius rei exẽpla, quia frequentia ſunt, non adfero. At cùm apud Alfenum, vel Melam Seruiũ ſcribere legis, referri Seruij ſententiam ſcito. l. 65. §. item ſcriptum. D. pro ſoc. l. 77. in fi. D. de verb. ſig. l. 3. §. Seruius. D. de pen. leg. Nam plurima Seruij Sulpitij auditores quæ ab eo auditione acceperant, in ſcriptis ſuis retulere. l. 12. in prin. & §. ſed an inſtrumenti. D. de inſtr. vel inſtr. l. 22. D. de negot. geſt. l. 25. D. de teſtamen. l. j. §. ſed & apud. D. de aq. & aq. pl. l. 7. D. de dote releg. Apud & penes differunt. Apud aliquem eſt, quod ab eo qualitercũq;

tenetur

tenetur. Penes cum eſt, quod quodãmodo ab eo poſsidetur.l.63. D.de verb.ſignif. Sed hæc differentia vt plurimum cõfunditur.l.1. & l.3.§.ſi penes.D.de tabu.exhib. l.15. §.pen. D. de precar.l.23.ad fi.D.de vſucapionib.

AQVAE in iure ciuili hæc præcipua genera memorantur: Pluuia, Aeſtiua, Cottidiana, Diurna, Nocturna. Aqua pluuia eſt, quæ de cœlo cadit & imbre excreſcit.l.1.§.1. & toto tit.D.de aq.& aqu.pluu.arc. Cicer.in Topic. aquam imbri collectam definit quæ manu noceat. Imbribus autem cõceptæ viua aqua opponitur in l.1.§.hoc interdictũ. D.de fonte.l.11. D. quod vi aut clam. Aeſtiua eſt quæ æſtate tantùm ducitur, licet & hyeme duci poſsit: Quæ plenius & latius explicantur in l.6. D. de aqua cottid.& in l.1. §. æſtas.D.ne quid in flu.pub. Cottidiana aqua eſt qua quis cottidie vti poſsit ſi velit, quæque duci aſsiduè poſsit, vel æſtiuo tempore, vel hyberno, & ſi aliquo temporis momento aliquando ducta non eſt.l.1.§.duo ſunt genera.cum §§. ſeq.& toto tit.de aqua cottidiana & æſt.l.15. D.de ſeruitut. ruſtico. Sed etſi alternis horis vel vna hora cottidie duci poſsit, Cottidiana ſeruitus dicitur. l. 7. D. quemadmodum ſeruit.amitt. Diurna aqua eſt quę interdiu ducitur: nocturna quæ noctu tantùm. l. 10. D. quemadmodum ſeruit.amitt.l.17.D.de aq.& aq.plu.

Sunt & frigidæ & calidæ aquæ.l.1.§.idem Labeo ſcribit.D.de aqua cottidiana.l.3.§.1. D.de aq.& aq.pluu.l.3.§.hoc interdictum.D.de riuis vbi aquæ calidæ riuos Hierapoli ciuitate Phrygię eſſe traditur: quod & Vitruuius lib. viij.cap.iij.teſtatur. Ad eundem modum, ait, Hierapoli efferuet aquæ calidæ multitudo, ex qua circum hortos & vineas foſsis ductis immittitur. Hanc vt puto ciuitatem Xiphilin. in Traiano intellegit, cùm Hierapoleos in Aſia mentionem facit.

Sunt & aquæ perennes quæ perpetuò fluunt, & ab illis ſeparantur quæ areſcunt. l. 1. §. loquitur.D. de aqua cottidiana. Aquæ ſalientes quæ ex tubulis & fiſtulis erumpunt.l.79. in fi.D.de verbor.ſignific.l.12. §.fiſtulæ. D.de inſtruct.vel inſtrum.legat. l. 2. D. de ſuppell. leg.Et apud Sueto.in Auguſto.Et ita ſalientes accipe in l.15.D.de actio.empt. Saliebant verò aquæ, vel cantharis, vel roſtris perſonarum, vt apparet ex l.41.§. item hoc prohibetur. D. de legatis. lib. j. l. 17. §. caſtella. D. de actio.empt.

Aquæ ductus ſeruitus ius eſt aquam ducendi per fundum alienum.l.1.D.de ſeruit.ruſt.l.10. D.ſi ſeruit.vindic.l.vn.§. hoc interdictum.D. de riuis. Ducitur verò aqua fiſtulis, riuo, tubulis, item pet lapidem ſtratum, vt l.17.D.de ſeruitutib.vrban.l.78.D.de contrahen.empt. l.11.§.vl.D.comm.præd.l.38.§.vl. D.de actio. empt.l.17.§.1.D. de aq. plu. vt Vitruuius lib. viij.cap.vij. & Pallad.lib.ix. cap.xj. ſcribunt. Vulgo autem fiſtulis aqua ducebatur; lapide verò ſtrato ita demum ſi conuenerat. Tollebatur verò & trahebatur aqua nõnũquã per rotas.l. 40.in fin. D.de contrah. empt. l.2. D. comm.præd. Diuidebatur aqua menſuris: digitis videlicet, vncijs & modulis. l. 5. D.de aqua cottid.l.2. & l.3.de aquæ duc.C.Th. & apud Frontin.in lib.de aquæ ductib. Aquarij ſulci in agris aquæ è liris educendæ cauſa fiebant qui ἔλικας Græcè appellantur. l. 1. §. ſed & ſi quis arare. & l. 24. D. de aqua & aqu.pluu. Columell. lib.ij. cap. viij. & Feſt. Pomp.lib.v.

Aquarij appellantur aquarum cuſtodes, quos Græci ὑδροφύλακας vocant.l.penul.de aquę duct. lib. xj. C. Et apud Frontin. in lib. de aquæ ductib. Ita poſſunt Aquarij ſerui accipi in l.12. §.idem reſpondit D.de inſtruct. vel inſtrument. & apud Firmicum.lib. iiij. Mathe.cap.vj.

Aquilices. l. vlti. D. de iure immunit. & apud Tertullia.lib.iij.aduerſ. Marcio. ab aqua elicienda dicti, cuius inueniendæ rationẽ monſtrant. Non.Marc. Aquilex aquam colligẽs. Varro Quinquatribus. Tuſcus aquilex. vnde Aquilicia Feſta dicebantur, quibus Ioui pro aqua è cœlo eliciẽda ſacra faciebãt, quorum Tertullia.in Apologet.cap.xl.meminit. A Græcis autẽ aquilices ὑδροσκόποι & ὑδροφοί vocantur. Quorum Caſsianus lib. ij. γεωπονικῶν meminit: vbi ad eorũ artem pertinentia quædam aquæ inueniendæ argumenta traduntur, vt & à Plin. lib. xxvj. cap. vj.& Vitruuio lib.viij.cap.j. Et Plutarcho in Pompeio & Caſsiodoro Epiſt.vlt.lib.iij. Variarum.& Pallad.lib.ix.cap.viij.

Aquagium in l.3.§.penult. D.de aqua Cottid.l. 15.D.de ſeruit.ruſt. quaſi aquæ agiuum, id eſt, ductus aquæ, vt Feſt.lib.j.interpretatur: aliàs aquæ iter vocatur.l.21.D.de ſeruit.ruſt. l.19.§. iter.D.comm.diuid.l. vlt. D. de aqua cottid.l. 40.§.in lege.D.de contr.empt.

Aquæ controuerſia pro impetu aquæ. l. 24. §. ſed & ſi controuerſia.D.de damn.inf.

Aqua & igni interdicti in libris noſtris accipiẽdi ſunt deportati.l.1.§.ſi quibus. D.de leg. 3.l.vlt.D.de legat.l.2. §.de pœn.l.3. D.ad l.Iul. pecul.l.5. D.de cap.min. l.59. §.ſi heres. D.de hered.inſt.l.10. in fi. D.ad l.Iul. de vi pub. l.13. D.de bonor.poſſeſſ. l.29.§.& quid ſi tantum. D.de lib.& poſt.l.24.C.de donat.inter vir.l.1. C.de repud.

Aquiminarium in l.19.§.ſi cui eſcarium. & l.21. §.vlt.D.de auro arg. propter eſcam parari, & eſcario argento cedere traditur. Legimus & Aquiminalia, in l.3. D.de ſupp. leg. Et apud

Paul.lib.iij.Sentent.tit.vj.

AQVILIVS Gallus Iureconſultus Ciceronis familiaris, à quo formula inuenta eſt inſtituendorum poſtumorum nepotum, quæ in l. 29. D. de lib. & poſt.exponitur. Ab eo & Aquiliana ſtipulatio, in quam omnes omnino obligationes, quacumque ex cauſa proficiſcentes, nouandi cauſa deducuntur, vt ſic in verborum obligationem tranſlatæ, acceptilatione perimi poſsint: Cuius verba referuntur in l.18. §. 1. D.de acceptil. §.præterea. Inſtit.quib.mod.tollit.obl. Meminit l.3.l.4.l.15.& l.32.& l.46.C.de tranſactio. l.2..l.4.& l.5.l.9. §.qui per fallaciam. l.15. D.eod.titu. l.39. D.de dolo.

Aquilia lex plebiſcitum eſt de damno iniuria dato.l.j.& toto tit.D.ad leg.Aquil.

ARBITER iudicem datũ addictumq́ à Prætore plerumq; ſignificat. l.24. D.depoſ. coniuncta cum l.7.D.de neg.geſt. l.1. D.de pact. dot.l.6.C.de reb. credit. l.2. C. de ſent. & interloc.l.5. C.de diſtr. pigno. A iudice tamen ſeparatur.in l.7.D.ad l.Iul.repet. l.15. D. de re iud.§.omnium.Inſtitut.de actionib. Et apud Gell.lib. xx. cap.j. Quin hoc controuerſum fuiſſe apud veteres Conſultos Cic.in Murenia, ſcribit iudicem an arbitrum dici oporteret: Quorum verborum illa ex eodem Cicero.pro Roſc. Comœdo differentia colligi poteſt, quòd qui bonæ fidei iudicijs, vel arbitrarijs dabatur, Arbiter; qui ſtrictis, iudex dicebatur. Quod Feſti interpretatio comprobat, qui arbitrum inde dici ait, quòd totus rei habeat facultatem & arbitrium. Nam in arbitrijs cùm & hoc actionum natura, & clauſulæ Ex bona fide, vel Quantum æquius melius ſit dari, verba indulgerẽt, ſolutius æquitatem ſequi permittebatur: contra quàm in ſtrictis iudicijs, quibus addictus iudex in anguſtiſsimam formulã à qua diſcedere vel latum vnguem non poterat, concludebatur. Hoc diſcrimen Senec.lib.iij.de benefic. cap. vij.perſpicuè declarat; Quæcumque, ait, in cognitionem cadunt, comprehendi poſſunt, & non dare infinitam licentiam iudici. Ideo melior videtur condicio cauſæ, ſi ad iudicem quàm ad arbitrum mittatur; quia illum formula includit, & certos, quos nõ excedit, terminos ponit: hunc libera & nullis adſtricta vinculis religio: & detrahere aliquid poteſt, & adijcere, & ſententiam ſuam, non prout lex & iuſtitia ſuadet, ſed prout humanitas & miſericordia impulit regere; hæc ille. Inde obſeruare poſſumus, Arbitros in his potiſsimum iudicijs, nominari quæ ex bona fide deſcendũt. Veluti, Arbiter familiæ erciſcundæ.l.1.D.de collat. dot. l.20. l.44. §.vſumfructum.l.47.l.52.§.arbiter. D.familiæ erciſcundæ.l.5.l.15.l.17.C.eo.tit.l.2.C.de inoff.don. & apud Cicero. pro Cæcinna. Qui & Arbiter diuidendæ hereditatis appellatur. in l. 18. C. fam.erciſc.l.78.D.de heredib. inſt.l.11.& l.vlt. D.de diſtract.pig.l.13.C.de probatio. Et Arbiter diuidendis bonis datus: l. 3. C. comm. diuid. Et arbiter diuiſionis in l. 26. §. 2. D. de pact.dot.l.79. §.pater plurib. D.de leg. lib.ij. & l.8.C.de collat.

Arbiter communi diuidundo. l. 31. D. de vſufr. leg.l.4.D.de ſeruit.leg.l.6. §.ſi fundus. l.26.D. comm.diuid.l.3.§.2.D.de oper.noui nunt. Et apud Paul.lib.j.Sent. tit.xviij.& Iſidor.lib.v. Etymolog.cap.xxv.

Arbiter pro ſocio. l. 38. D.pro ſoc. & apud Cicer.pro Quint.& pro Roſc.Com.

Arbiter tutelæ.l.vlt.§.vlt.D.de appellat.l.vlt.D. rem pup.ſal.fo.tit.C.arbit.tut.

Arbiter dotis recuperandæ. l.48. D.de ſolutio. & arbiter qui de dote cognoſcit. l. 1. D. de pact.dot. Quò referenda ſunt hæc Tertulliani verba lib.ij. ad vxor. Suſtinẽt quarum dotes obiectione nominis mercedem ſilẽtij faciant, ſcilicet apud arbitrum ſpiculatorem litigaturi. Nam olim rei vxoriæ actio bonæ fidei iudicijs adnumerabatur. §.fuerat.Inſtit. de actio.l.8.D.de cap.min.Cic.ij.Offic.

Arbiter aquæ pluuiæ arcendæ.l.24. D.de aqua & aqu.plu. Et apud Cicero. Topic.in loco à coniugatis.

Arbiter actionis quod metus cauſa.l.14. §.hoc autem. D, quod met. cauſ. Datur & in his cauſis Arbiter, quæ arbitratu viri boni æſtimandæ ac definiendæ ſunt.l.12. D.de leg.lib. iij. Veluti ad determinandam viam latitudinumq́; actus, vel itineris ſtatuendam.l.13. §.ſi totus.& §.latitudo.D.de ſeruitut.ruſtic. Item ſi inter vicinos de altitudine ædificiorum ſit controuerſia. l.11. in fi. D. de ſeruitut. vrban. Ad fideiuſſores item probandos. l. 9. D. qui ſatiſ.cog.l.vlt.D.à quib.appell. non lic. l.7.§. non ſolum.D.de minorib. quos fideiuſſorum vires æſtimare Imp. ait in l. 6. C. de aduoc. diuerſ.iudic.

Arbiter quoq; Falcidiæ, ad ineundam bonorum quantitatem, cùm legi Falcidiæ locus eſſe dicebatur. l. 12. D.ad l.Falcid. l. 1. §.cùm lex.D.ſi cui plus quàm per l.Falcid. l. 2. C.de vſur.legat. Arbiter & à Prætore de rationibus excutiendis inter heredem & ſeruum redditur computationis ineundæ, rationumq́; examinandarum & diſpungendarum cauſa. l. 5. in fi. D. de manumiſsio. l.37. D.de fideicomm.lib. l.1. §.ſi ſeruus.D. ſi quis teſt.lib.l.53.D.de iudic.l.penult.D.de lib.cau. l.50.D.de cond.& demon. Nihil aliud autem ſignificat quàm virum bonũ à Prætore electum cuius arbitrio rationes computentur. l.47.§.ſi Sticho.D.de fideic.libert.

Arbiter & de alimentis patroni datur arbitraturus

turus, quantum ſit in facultatibus. l. 5. §. vlt. D. de lib. adgn. Nec non inter fructuarium & dominiũ de refectione ædiũ, & vt ſarta tecta habeãtur, Arbiter datur. l. 7. §. quoniam igitur. D. de vſufru. Arbitrum dat Prætor, cuius interuentu tribuantur merces. l. 7. D. de tributor. Sed & cùm magiſtratus in poſſeſsionem fideicommiſsi ſeruandi ventris've cauſa miſerunt, Arbitrum dant, ad definiendum quantum deminui oporteat, diſtrahēdaq́; ea quæ mora deteriora futura ſunt. l. 1. §. pen. D. de vent. in poſſeſſ. l. 27. D. de reb. auct. iudic. Præterea ad executionem iudicati, Arbiter datur. l. 15. §. ſi ſuper. cũ alijs §§. D. de re iudi. l. vlt. D. de iudic. vt & ad reſtituendum fideicommiſſum. l. pen. D. de confeſſ. Quinetiam in reuocatoria actione arbiter interuenit. l. 8. D. quæ in fraud. credit. Poſtremò & in controuerſia finium de modo agrorum Arbiter, vel ex conuentione litigatorũ, vel Prętoris datione ſumebatur. l. 7. D. fin. regũd. l. 48. D. de recep. qui arbitr. Terẽt. Heautont. Vicini noſtri hic ambigũt de finibus: Me cepere arbitrũ. Cic. lib. j. Officio. Nec noſter quidam probãdus, ſi verum eſt Q. Fabium Labeonem, ſeu quem alium (nihil enim præter auditum habeo) Arbitrum Nolanis & Neapolitanis de finibus à Senatu datum. Idem lib. j. de legib. Nec Mamilia lege ſinguli, ſed ex xij. tres arbitri fines regemus, & in Topi. Si in vrbe de finibus controuerſia eſt, quia fines agrorum magis eſſe videntur quàm vrbis, finibus regendis arbitrum adigere non poſsis. Vbi Boëth. Arbitros finium regundorum ait eſſe qui finalia litigia diſcernunt, vt cum eſt orta de finibus contentio, eorum dirimatur arbitrio. Sueton. etiã in Otho. cap. iiij. Cuidã, ait, de parte finiũ cum vicino litiganti adhibitus Arbiter totum agrum redemit. Inde eleganter Tertullia. in lib. de Pallio amnem finium Arbitrum dixit, qui agros diſterminat.

Quemadmodum autem Arbitri & iudices, ita Arbitria & iudicia differũt, vt Cic. pro Roſc. Com. exponit. Arbitria enim ea iudicia dicuntur, quæ in bonum & æquum concipi & ex bona fide reddi ſolebant. Sic Arbitrium familiæ erciſcundæ. l. 47. D. famil. erciſc. l. 17. C. eod. tit.

Arbitrium communi diuidundo. l. 11. §. 1. D. de aqu. & aq. pl. Vitr. lib. ij. cap. viij. Itaque cùm arbitria cõmunium parietum ſumũtur, non æſtimant eos quanti facti ſunt.

Arbitrium Pro ſocio. Cic. pro Quintio. Qua in re ita diligens erat, quaſi hi qui magna fide ſocietatem gererent, Arbitrium pro ſocio condemnari ſolerent. Idem pro Roſc. Com. Quæ cùm ita ſint, cur non ad arbitrium pro ſocio adegeris Q. Roſcium, quæro.

Arbitrium aquæ pluuiæ arcendæ. l. 23. §. vlti. D. de aq. & aq. plu. Arbitrium rei vxoriæ apud Cic. iij. Officio. Sic & in l. 2. C. de vſur. legat. Arbitrij verbum accipitur.

Arbitrium etiam officium arbitri, circa ea quæ in iudicio verſantur formulaq́; minimè continentur, ſignificat. l. 31. §. culpam. D. de ædili. ed. l. 24. §. penult. & vlt. D. ſol. mat. l. 80. in fi. D. de furt. l. 3. & l. 8. & l. vlti. D. quod cer. lo. l. 1. D. de vſur. l. 38. §. 1. D. de actio. empt. l. 14. §. quatenus. D. quod met. cau. l. 9. D. de dolo. Sic in l. 3. §. ibidem. D. ad exhib. per arbitrium, ait Vlpian. ſibi hac actione commiſſum iudex exceptiones æſtimat. Hinc Arbitrarię actiones. l. 3. §. in his. de vſur. l. 1. C. vbi conueniat. qui certo loco, id eſt, vt Iuſtinia. interpretatur, ex arbitrio pendentes. §. præterea. Inſtit. de actio. & vt Gaius, quæ in arbitrium iudicis referuntur. l. 3. D. quod cert. lo. In his enim arbitrio iudicis cõmittitur, quemadmodum auctori res, vel reſtituatur vel ſoluatur, vel exhibeatur. Idq́; fiebat propter formulę verba, Neque ea res arbitrio iudicis reſtituatur, dedatur, exhibeatur, quibus arbitrium iudici commiſſum intellegebatur.

Arbitraria autẽ ex ſtipulatu actio fit cùm alio, quam in quẽ ſibi dari quis ſtipulatus fuerat, loco agitur. l. 2. l. 4. §. 1. l. 7. & l. vl. D. quod cer. loc. Tum enim arbitrio iudicis tanti lis æſtimatur, quanti, vel actoris, vel rei interſit eam pecuniam loco conſtituto ſolui: pleniſsimumq́; hic eſt officium iudicis quod quantitati contractus non ſubſeruit, ſed vel augere, vel minuere condemnationem, propter loci vtilitatem, poteſt, cùm eius æſtimationis tota ratio arbitrio eius committatur. l. 2. §. vlt. l. 8. D. quod cert. loc. Sic & Actio quod met. cau. Arbitraria appellatur. l. 14. §. hæc autem. D. quod met. cau. d. §. præterea, quòd arbitrio iudicis, qui ex ea actione cognoſcit, reſtitutio comprehenditur. Is enim rei reſtituendæ facultatem vſq́; ad ſententiã reo tribuit. Quod niſi reſtitutio fiat in quadruplum, cõdemnatio ſequitur. Et generaliter quæcumque alia ſtricta iudicia ita redduntur, vt rei reſtitutio, deductio, exhibitio, officio iudicis committatur, ea arbitraria dicuntur. l. 9. D. de dol. d. §. præterea & ibi Theophil. Adigere arbitrum veteres dicebant, pro agere ad arbitrum, id eſt, cogere ad arbitrum ſumendum. Cicer. iij. Officior. Arbitrum illum adegit quidquid ſibi dare facere oporteret ex fide bona. Idem Topic. finibus regundis arbitrum adigere dixit. Et pro Roſc. Comœdo, arbitrũ pro ſocio adigere. Arbitri etiam dicuntur, qui ex compromiſſo adeuntur. l. 76. D. pro ſoc. quorum arbitrio metu pœnæ ſtatur, toto titulo de recept. & qui arbitr. recep. D. & tit. de arbitr. C. Compromiſſarij iudices appellantur

Paul.lib.iij.Sententi.tit.vj.

AQVILIVS Gallus Iureconſultus Ciceronis familiaris, à quo formula inuenta eſt inſtituendorum poſtumorum nepotum, quæ in l. 29. D. de lib. & poſt.exponitur. Ab eo & Aquiliana ſtipulatio, in quam omnes omnino obligationes, quacumque ex cauſa proficiſcentes, nouandi cauſa deducuntur, vt ſic in verborum obligationem tranſlatæ, acceptilatione perimi poſsint: Cuius verba referuntur in l.18. §. 1. D. de acceptil. §.præterea. Inſtit.quib.mod.tollit.obl. Meminit l.3.l.4.l.15.&l.32.&l.46.C.de tranſactio. l.2.l.4.&l.5.l.9. §.qui per fallaciam. l.15. D.eod.titu. l.39. D.de dolo.

Aquilia lex plebiſcitum eſt de damno iniuria dato.l.j.& toto tit.D.ad leg.Aquil.

ARBITER iudicem datũ addictumq́ à Prætore plerumq́ ſignificat. l.24. D.depoſ. coniuncta cum l.7.D.de neg.geſt. l.1.D.de pact. dot.l.6.C.de reb. credit. l.2. C.de ſent. & interloc.l.5. C.de diſtr. pigno. A iudice tamen ſeparatur.in l.7.D.ad l.Iul.repet. l.15. D. de re iud.§.omnium.Inſtitut.de actionib. Et apud Gell.lib. xx. cap.j. Quin hoc controuerſum fuiſſe apud veteres Conſultos Cic.in Murenia, ſcribit iudicem an arbitrum dici oporteret: Quorum verborum illa ex eodem Cicero.pro Roſc. Comœdo differentia colligi poteſt, quòd qui bonæ fidei iudicijs, vel arbitrarijs dabatur, Arbiter; qui ſtrictis, iudex dicebatur. Quod Feſti interpretatio comprobat, qui arbitrum inde dici ait, quòd totius rei habeat facultatem & arbitrium. Nam in arbitrijs cùm & hoc actionum natura, & clauſulæ Ex bona fide, vel Quantum æquius melius ſit dari, verba indulgerẽt, ſolutius æquitatem ſequi permittebatur: contra quàm in ſtrictis iudicijs, quibus addictus iudex in anguſtiſsimam formulã à qua diſcedere vel latum vnguem non poterat, concludebatur. Hoc diſcrimen Senec.lib.iij.de benefic. cap. vij.perſpicuè declarat: Quæcumque, ait, in cognitionem cadunt, comprehendi poſſunt, & non dare infinitam licentiam iudici. Ideo melior videtur condicio cauſæ, ſi ad iudicem quàm ad arbitrum mittatur: quia illum formula includit, & certos, quos nõ excedit, terminos ponit: hunc libera & nullis adſtricta vinculis religio: & detrahere aliquid poteſt, & adijcere, & ſententiam ſuam, non prout lex & iuſtitia ſuadet, ſed prout humanitas & miſericordia impulit regere: hæc ille. Inde obſeruare poſſumus, Arbitros in his potiſsimum iudicijs, nominari quæ ex bona fide deſcendũt. Veluti, Arbiter familiæ erciſcundæ.l.1.D.de collat. dot. l.20. l.44. §.vſumfructum.l.47.l.52.§.arbiter. D.familiæ erciſcundæ.l.5.l.15.l.17.C.eo.tit.l.2.C.de inoff.don. & apud Cicero. pro Cæcinna. Qui & Arbiter diuidendæ hereditatis appellatur. in l. 18. C. fam.erciſc.l.78.D.de heredib. inſt.l.11.& l.vlt. D.de diſtract.pig.l.13.C.de probatio. Et Arbiter diuidendis bonis datus. l. 3. C. comm. diuid. Et arbiter diuiſionis in l. 26. §. 2. D. de pact.dot.l.79. §.pater plurib. D.de leg. lib.ij. & l.8.C.de collat.

Arbiter communi diuidundo. l. 31. D. de vſufr. leg.l.4.D.de ſeruit.leg.l.6. §.ſi fundus. l.26.D. comm.diuid.l.3.§.1.D.de oper.noui nunt. Et apud Paul.lib.j.Sent. tit.xviij.& Iſidor.lib.v. Etymolog.cap.xxv.

Arbiter pro ſocio. l. 38. D.pro ſoc. & apud Cicer.pro Quint.& pro Roſc.Com.

Arbiter tutelæ.l.vlt.§.vlt.D.de appellat.l.vlt.D. rem pup.ſal.fo.tit.C.arbit.tut.

Arbiter dotis recuperandæ. l.48. D.de ſolutio. & arbiter qui de dote cognoſcit. l. 1. D. de pact.dot. Quò referenda ſunt hæc Tertulliani verba lib.ij. ad vxor. Suſtinẽt quarum dotes obiectione nominis mercedem ſilẽtij faciant, ſcilicet apud arbitrum ſpiculatorem litigaturi. Nam olim rei vxoriæ actio bonæ fidei iudicijs adnumerabatur. §.fuerat.Inſtit. de actio.l.8.D.de cap.min.Cic.iij.Offic.

Arbiter aquæ pluuiæ arcendæ.l.24. D.de aqua & aqu.plu. Et apud Cicero. Topic.in loco à coniugatis.

Arbiter actionis quod metus cauſa.l.14. §.hæc autem. D, quod met. cauſ. Datur & in his cauſis Arbiter, quæ arbitratu viri boni æſtimandæ ac definiendæ ſunt.l.12.D.de leg.lib. iij. Veluti ad determinandam viam latitudinumq́ actus, vel itineris ſtatuendam.l.13. §.ſi totus.& §.latitudo.D.de ſeruitut.ruſtic. Item ſi inter vicinos de altitudine ædificiorum ſit controuerſia. l.11. in fi. D. de ſeruitut. vrban. Ad fideiuſſores item probandos. l. 9. D. qui ſatiſ.cog.l.vlt.D.à quib.appell. non lic. l.7.§. non ſolùm.D.de minorib. quos fideiuſſorum vires æſtimare Imp. ait in l.6. C. de aduoc. diuerſ.iudic.

Arbiter quoq́ Falcidiæ, ad ineundam bonorum quantitatem, cùm legi Falcidiæ locus eſſe dicebatur. l. 12. D.ad l.Falcid. l. 1. §.cùm lex.D.ſi cui plus quàm per l.Falcid. l. 2. C.de vſur.legat. Arbiter & à Prætore de rationibus excutiendis inter heredem & ſeruum redditur computationis ineundæ, rationumq́ examinandarum & diſpungendarum cauſa. l. 5. in fi. D. de manumiſsio. l.37. D.de fideicomm.lib. l.1. §.ſi ſeruus.D. ſi quis teſt.lib.l.53.D.de iudic.l.penult.D.de lib.cau. l.50.D.de cond.& demon. Nihil aliud autem ſignificat quàm virum bonũ à Prætore electum cuius arbitrio rationes computentur. l.47.§.ſi Sticho.D.de fideic.libert.

Arbiter & de alimentis patroni datur arbitraturus

turus, quantum ſit in facultatibus.l.5.§.vlt.D. de lib. adgn. Nec non inter fructuarium & dominũ de refectione ædiũ, & vt ſarta tecta habeãtur, Arbiter datur.l.7.§.quoniam igitur.D.de vſufru. Arbitrum dat Prætor, cuius interuentu tribuantur merces.l.7.D.de tributor. Sed & cùm magiſtratus in poſſeſſionem fideicommiſſi ſeruandi ventris'ue cauſa miſerunt, Arbitrum dant, ad definiendum quantum deminui oporteat, diſtrahẽdaq́ ea quæ mora deteriora futura ſunt.l.1.§.pen.D. de vent.in poſſeſſ.l.27.D.de reb.auct.iudic. Præterea ad executionem iudicati, Arbiter datur.l.15.§.ſi ſuper. cũ alijs §§. D.de re iudi. l.vlt.D.de iudic. vt & ad reſtituendum fideicommiſſum.l.pen.D.de confeſſ. Quinetiam in reuocatoria actione arbiter interuenit.l.8. D.quæ in fraud.credit. Poſtremò & in controuerſia finium de modo agrorum Arbiter, vel ex conuentione litigatorũ, vel Pretoris datione ſumebatur.l.7.D.fin.regũd.l.48. D.de recep.qui arbitr. Terẽt. Heautont. Vicini noſtri hic ambigũt de finibus: Me cepere arbitrũ.Cic.lib.j.Officio. Nec noſter quidam probãdus, ſi verum eſt Q. Fabium Labeonem, ſeu quem alium (nihil enim præter auditum habeo) Arbitrum Nolanis & Neapolitanis de finibus à Senatu datum. Idem lib.j.de legib. Nec Mamilia lege ſinguli, ſed ex xij.tres arbitri fines regemus, & in Topi. Si in vrbe de finibus controuerſia eſt, quia fines agrorum magis eſſe videntur quàm vrbis, finibus regendis arbitrum adigere non poſsis. Vbi Boëth. Arbitros finium regundorum ait eſſe qui finalia litigia diſcernunt, vt cum eſt orta de finibus contentio, eorum dirimatur arbitrio. Sueton.etiã in Otho.cap. iiij. Cuidã, ait, de parte finiũ cum vicino litiganti adhibitus Arbiter totum agrum redemit. Inde eleganter Tertullia.in lib.de Pallio amnem finium Arbitrum dixit, qui agros diſterminat.

Quemadmodum autem Arbitri & iudices, ita Arbitria & iudicia differũt, vt Cic.pro Roſc. Com.exponit. Arbitria enim ea iudicia dicuntur, quæ in bonum & æquum concipi & ex bona fide reddi ſolebant. Sic Arbitrium familiæ erciſcundæ.l.47.D.famil.erciſc.l.17. C.eod.tit.

Arbitrium communi diuidundo.l.11.§.1.D.de aqu.& aq.pl.Vitr.lib.ij.cap.viij. Itaque cùm arbitria cõmunium parietum ſumũtur, non æſtimant eos quanti facti ſunt.

Arbitrium Pro ſocio.Cic.pro Quintio. Qua in re ita diligens erat, quaſi hi qui magna fide ſocietatem gererent, Arbitrium pro ſocio condemnari ſolerent. Idem pro Roſc.Com. Quæ cùm ita ſint, cur non ad arbitrium pro ſocio adegeris Q.Roſcium, quæro.

Arbitrium aquæ pluuiæ arcendæ.l.23.§.vlti.D. de aq.& aq.plu. Arbitrium rei vxoriæ apud Cic.iij.Officio. Sic & in l.2. C.de vſur.legat. Arbitrij verbum accipitur.

Arbitrium etiam officium arbitri, circa ea quæ in iudicio verſantur formulaq́ minimè continentur, ſignificat.l.31.§.culpam.D.de ædili. ed.l.24.§.penult.& vlt.D.ſol.mat.l.80.in fi. D.de furt.l.3.& l.8.& l.vlti.D.quod cer.lo.l.1. D.de vſur.l.38.§.1.D.de actio.empt.l.14.§. quatenus.D.quod met.cau.l.9.D.de dolo. Sic in l.3.§.ibidem.D.ad exhib. per arbitrium, ait Vlpian. ſibi hac actione commiſſum iudex exceptiones æſtimat. Hinc Arbitrariæ actiones.l.3.§.in his.de vſur.l.1.C.vbi conueniat. qui certo loco, id eſt, vt Iuſtinia. interpretatur, ex arbitrio pendentes.§.præterea.Inſtit. de actio.& vt Gaius, quæ in arbitrium iudicis referuntur.l.3.D.quod cert.lo. In his enim arbitrio iudicis cõmittitur, quemadmodum auctori res, vel reſtituatur vel ſoluatur, vel exhibeatur. Idq́ fiebat propter formulę verba, Neque ea res arbitrio iudicis reſtituatur, dedatur, exhibeatur, quibus arbitrium iudici commiſſum intellegebatur.

Arbitraria autẽ ex ſtipulatu actio fit cùm alio, quam in quẽ ſibi dari quis ſtipulatus fuerat, loco agitur.l.2.l.4.§.1.l.7.& l.vl.D.quod cer. loc. Tum enim arbitrio iudicis tanti lis æſtimatur, quanti, vel actoris, vel rei intereſt eam pecuniam loco conſtituto ſolui: pleniſsimumq́ hic eſt officium iudicis quod quantitati contractus non ſubſeruit, ſed vel augere, vel minuere condemnationem, propter loci vtilitatem, poteſt, cùm eius æſtimationis tota ratio arbitrio eius committatur.l.2.§.vlt.l.8. D.quod cert.loc. Sic & Actio quod met. cau. Arbitraria appellatur.l.14.§.hæc autem. D.quod met.cau.d.§.præterea, quòd arbitrio iudicis, qui ex ea actione cognoſcit, reſtitutio comprehenditur. Is enim rei reſtituendæ facultatem vſq; ad ſententiã reo tribuit. Quod niſi reſtitutio fiat in quadruplum, cõdemnatio ſequitur. Et generaliter quæcumque alia ſtricta iudicia ita redduntur, vt rei reſtitutio, deductio, exhibitio, officio iudicis committatur, ea arbitraria dicuntur.l.9.D.de dol.d.§. 18
præterea & ibi Theophil. Adigere arbitrum veteres dicebant, pro agere ad arbitrum, id eſt, cogere ad arbitrum ſumendum. Cicer.iij. Officior. Arbitrum illum adegit quidquid ſibi dare facere oporteret ex fide bona. Idem Topic. finibus regundis arbitrum adigere dixit. Et pro Roſc.Comœdo, arbitrũ pro ſocio adigere. Arbitri etiam dicuntur, qui ex compromiſſo adeuntur.l.76.D.pro ſoc.quorum arbitrio metu pœnæ ſtatur, toto titulo de recept. & qui arbitr. recep. D. & tit.de arbitr. C. Compromiſſarij iudices appellantur

in l.penult. D.de iudic.& à Paulo lib.v.Sentent.tit.v.vt lib.iij. plenius dicam. Græci hos αἱρετοὺς δικαστὰς dicunt. Conſtantinus lib. j. tit. iiij. αἱρετὸς δικαστὴς ἐστὶν ὁ δικαστοῦ τάξιν ἀναδεξάμενος, καὶ ἐπαγγειλάμενος ψήφῳ τεμεῖν τὸ φιλονεικούμενον.

Dicuntur & Recepti, ab eo, quòd arbitrium recipiant. tit.de recept. & qui arbitr. D. vel, vt Iuſtinia.ait, quia ex recepto, hoc eſt, ex compromiſſo cauſas dirimendas ſuſcipiunt. l. 12. C.de iudic.

Sunt & arbitri electi qui ex iudicis iuſſu, executore negotij imminēte, à litigatoribus eliguntur. l.penult. C.de pact. l.penult. & l.vlt. C.de arbitr. l.vlti. §.vlti. & apud quem in integr.reſtit.

Eſt etiam Arbitrorum aliud genus, in quorum arbitratum quid confertur. l. 76. & l. 77. D. pro ſoc.

Arbiteriū in Pandect. Flor. in l.9. D.qui ſatiſd. cog. l.3. §. 1. l.7. l.16. l.19. §.dicere. & l. 21. §.ſi quis ex litigatorib. D.de recept. & qui arbitr. recep.

Arbitrium recipere. l.3. §.1. & ait Prætor. & l.9. §.ſi quis iudex, & aliàs paſsim in tit. D.de recep. & qui arbit.recep. quod & ſuſcipere arbitrium dicunt. l.4. & l.13. §.pen. D. eod.tit. & compromiſsi arbitrium recipere. in l. 21. §. Papinianus eod.titul. Recepiſſe autem arbitrium videtur qui iudicis partes ſuſcepit, ſinemq́; ſe ſua ſententia controuerſijs impoſiturum pollicitus eſt. l.13. §.pen. eo.tit.

Arbitrium etiam arbitratum ſignificat. Sedenim arbitrium aliud eſt liberum et ſolutum, quod in mera voluntate poſitum eſt, & arbitrium plenum voluntatis dicitur. l.7. §. 1. D. de reb.dub. l.2. §.quamquam. D.de legat.lib. ij. l.28. D. de adoptio. & hoc ſignificatur his verbis, Si volueris, ſi libuerit. Aliud eſt arbitrium viri boni quod his verbis exprimi intellegitur, Si arbitratus fueris, ſi iuſtum putaueris, ſi comprobaueris, ſi tibi videbitur, ἐὰν δοκιμάσῃς. l. 75. D.de leg.lib.iij. l. 41. §.ſoror. & l.46. D.de fideic.libert. l.3. D.de ann.leg.

Vbicumq́; autem in arbitrium, ſiue iudicis, ſiue alterius quid confertur, pro arbitrio viri boni hoc habendū, & quaſi viro bono commiſſum accipiendum eſt. l. 17. §. Prætor ait. D.de iniur. l.30. D.de oper.lib. l.6. D. pro ſoc. l.1. D.de leg. lib.ij. l.43. de legat. lib.3. l.69. §. gener. D. de iure dot. l. 3. C.de dot. promiſſ. Idq́; in cōdicionibus bonæ fidei iudicijs adſcriptis maximè locum habet. l.22. §.vlt. D.de diuerſ. regul. iur. l. 77. & l.78. D.pro ſoc. Ita quod operum faciendorum lege comprehendi ſolebat, vt arbitrio alicuius opus fieret adprobareturve, ad boni viri arbitratum referebatur. l.24. D.loca. Eadem eſt vis verbi arbitratus. l.51. D.ſol.matr. l.16. §.vlti. & l.pen. D.de vſufr. l.16. §.ait Prætor. D. de procurato. Verba autem hæc, Arbitratu illius fieri (quæ plerumque conuentionibus adijciebantur. l.43. D.de verb.oblig. l.vlti. C.de contrahen. empti.) ius ſignificant & in ſeruum non cadunt. l.68. D.de verb.ſignif.

Arbitratu boni viri vſurum fruiturum ſe fructuarius, vt adſolet, cauēs hoc ſignificat non deteriorem ſe cauſam vſusfructus facturum; ceteraq́; facturum, quæ in re ſua faceret. Deniq́; ita vſurum quemadmodum bonus pateria. vti debet. l.1. §.rectè. D. vſufr. quemad. cau. l.6. in fi. D.de vſu. & hab.

ARBORVM appellatione & in xij. tab. & in Prætorijs edictis vites, ederæ, arundines, ſalicta continentur. l.3. D. arb.furt.cæſ. l.j. §. arboris. D. de arboribus cæd. Stirps quoque oleæ arbor rectè dicitur. d. l.3. §.vlt.

Arbores frugiferæ. in l. 13. §. fructuarius. D.de vſufr. & fructiferæ apud Paul.lib.v.Sent.tit. xx. Sunt enim & non frugiferæ, veluti cupreſsi. l.16. §.1. D. quod vi aut clam. Arbores pomiferæ. l.45. §.pen. D.de iur.fiſci. Arbores terminales apud Paul.lib.v.Sent.tit.xxij. quæ pro terminis & finibus obſeruantur, quales olim habebantur Arbores antemiſſæ & peregrinæ, quæ & finales appellantur. vide Sicul.Flacc. Hygen. & alios auctores de limitibus.

Arbor pro malo nauis in l. 3. & l. 6. D. de leg. Rhod. & apud Paul.lib.ij. Sent.tit. vij. quæ ſignificatio & in Lexico B.Germani his verbis adnotata eſt: Arbor nauis ἱστὸς πλοίου. Iſidor.lib.xix. Etymolog. cap.ij. Malus eſt arbor nauis qua vela ſuſtinentur.

ARCERE aquam, eſt curare, ne influat. l.2. §. Idem Labeo. D.de aqu. & aq.plu. Feſt. lib.1. Arcere, ait, eſt continere. Vnde arcus in ædificijs dictus qui ſe ipſum continet. Cice. Topic. Si in vrbe fines non regūtur, nec in vrbe aqua arceatur. Cuius interpres Boëth. Arcet, ait, aquam, qui eam per ſua ſpatia meare non patitur. Idem Cic. in Murena; Ille tenet & ſcit, vt hoſtium copiæ, tu vt aquæ pluuiæ arceantur. Coërcere verò aquam Vlpi. ad edictum Prætoris interpretatur, continere ſic ne diffluat neu dilabatur. l.vnic. §.penult. D. de ſonte.

ARCHIA ſunt tabularia publica, & vt Suidas exponit, ἔνθα οἱ δημόσιοι χάρται ἀπόκεινται, καὶ χαρτοφυλάκια. In his publica inſtrumenta deponuntur & adſeruantur. l.9. §.nonnumquam. D.de pœn. vt & Iuſtinianus Nouel. Conſtit. xv. ſignificat his verbis ὥστε ἐν ταῖς πόλεσιν οἴκημά τι δημόσιον ἀφορισθῆναι, καθ' ὃ προσῆκεν εἶναι τοὺς ἐκδίκους τὰ ὑπομνήματα ἀποτίθεσθαι, προβαλλομένους τινὰ ἐπὶ χώραν, ὃς τῆς τούτων ἕξει φυλακὴν, ὥστε ἀδιάφθορα μένειν αὐτὰ, καὶ θᾶττον εὑρίσκεσθαι παρὰ τῶν ἐπιζητούντων, καὶ εἶναι

τὸ

τὰ τῆς αὐτοῖς ἀρχείων. Inde archæotæ cuſtodes archiorum.l.vlt. §. hi quoq;. D. de munerib. & honor. Admonet autem hic locus, vt Vopiſci verba emendemus, quæ ſunt apud eum auctorem in Taciti vita. Sic vulgo ſcripta ſunt, Librum per annos ſingulos decies ſcribi publicitus in Euicis archijs, vbi Ciuicis archijs legendum credo, vt ciuitatum tabularia ſignificentur.

RCHIATRI in l.6.l.9.l.10.de profeſſ.& medic.lib.x.C. & apud Firmicũ lib. iij. Matheſ. cap.viij.& Caſsiod.lib.Var.

RCHIMANDRITAE in l.4. C.de ſumma Trinit. qui cœnobijs præerant, eademq́ forma, Archigerontes & Archiepiſcopi. l. 6.& l.14. C. de epiſc. aud. l.14. de ſacr. Eccl. C. & Archimimus in l.25. D. de oper. libert. & apud Suet. in Veſpaſ. & Archigubernus in l.46.D.ad Trebell.

RCVS, Nonio Marcel. interprete, omnis ſuſpenſus fornix dicitur. Arcus autem ducendæ aquæ cauſa olim fiebant, vt oſtendit l.ij.D.de aq.& aq.plu.Plin.lib. x. Epiſt. Ipſe perueni ad fontem puriſsimũ, ex quo videtur aqua debere perduci, ſicut initio tentatũ erat, arcuato opere, ne tantum ad plana ciuitatis & humilia perueniat. Manent adhuc paucisſimi arcus. Frontinus quoque lib.j. de aquæductib. vrbis Romæ, aquas per multa paſſuum milia arcuato opere duci tradit.

rcifinius ager, vt Front. in lib. de agror. qualit. ſcribit, nulla menſura continetur: ſic enim eſt ab arcendis hoſtibus, auctore Varrone appellatus. Quare & occupatorius ager dicitur, eo quòd in tempore occupatus eſt à victore populo, territis exinde fugatisq́ hoſtibus. Quòd & Sic.Flacc. tradit, qui occupatorios Arcifinales vocat, & arcendo vicinos hanc appellationem finxiſſe quemque tradit, dum non tantum terræ occuparet, quantum colerę poſset, ſed quantũ ſpe colendi reſeruaret. Iſidorus verò aliam huius verbi notationem profert lib. xv. Etymol.cap.xiij.

EA in vrbe dicitur locus ſine ędificio.l.221. D. de verb.ſignif. Varro lib. iiij. de lingua Latina, Vbi frumenta ſecta terãtur & areſcãt, Areæ: Propter horum ſimilitudinem loca in vrbe pura areæ. Ac plerumq; hoc verbũ ...c à Conſultis accipitur, vt ſignificet ſolum ...i ædes imponuntur & quod depoſitis ...dibus manet: vnde ædificij pars eſſe Area ...atuitur.l.20.§.ſi ſublatum.D.de ſeruit.vrb.l. 8.§.arearum.D.de ſolutionib. l.21.D. de pigne.act.l.44.§.ſi areæ.D.de legat.lib.j.l.34.§. ...t. l.71.D.de vſufr.l.79. §. vlt.D.de legat.lib.

... & aream, vt Feſt.lib.j.indicat, appellabant ... quam collecta ex omni tecto pluuia deſcẽdebat: quomodo accepimus in l.2. & l.20. §.ſi ſeruitus. & §.qui in area.D.de ſeruit.vrb. In ruſticis verò prædijs area locus erat terẽdis frugibus leguminibusq́ exprimẽdis aptus.l.14.§. vlt. l.15.§.teſtator.D.de alim. leg.l. vlt.§. vlt.C. de ſeruitutib.

ARESCVSA in iure ciuili ancillę nomen eſt.l. 15.& l.16.D.de ſtatu hom.l. 43. & l. 45. §. vlt. de actio.empt.l.1.§.vlt.D. de condic. & demon.l.38.§.duobus.D. de leg.lib.3.

Arethuſa ſcribitur in l. 75. §. illud. D. de verb. oblig.& l.3.§.pe.D.de ſtatu lib.l.1.D.de oper. ſeruor.l.25.§.vlt.D.quand. dies legator.

ARGENTI auri've appellatione tam factum quàm infectum continetur.l.78.§.illud.D.de legat. lib.3.Proinde cùm aurum, vel argentum legatur, & vaſa aurea argenteaq́ & omne omnino ſiue factum ſiue infectum argentum, non tamen ſignatam pecuniam legato contineri placet.l.19. in princ. & §.vlt.l. 27.§.j. D. de aur.arg. Nec enim illa Ciceronis in Topic.ratiocinatio probanda eſt, qua argento omni legato non poſſe pecuniam numeratam, quæ argenti nomẽ retinet, non contineri concludit. Factum porrò argentum Q.Mucius definiebat, Vas argenteum videri eſſe. Vlpia. rectè ita definiri poſſe ait, quod neque in maſſa, neque in lamina, neq; in ſignato, neque in ſuppellectili, neque in mundo, neque in ornamentis ſit. l.27.in princip.& §.vlt.D.de aur.arg. Itaque à ſignato factum ſeparatur. Seneca lib.j.de benefic.cap. xj. Libentius donabo argentum factũ quàm ſignatum. Argentum autem factum Iſidor. lib.xvj. cap.xvij. definit, quod eſt in vaſis & ſignis. Proinde argento auroq́ facto & gẽmas aureis anulis incluſas & cymbia argentea cruſtis aureis illigata & aurea emblemata quæ in lapidibus, abſidibusq́ argenteis ſint, & replumbari poſsint, adnumerari, ſi ea argenti numero teſtator habuit. Paul. ſcribit in l.32.D.de aur.arg.facto. Deniq; auro vel argento id continetur, ex quo auro vel argento aliquid effectum eſt, ſiue id ſuæ, ſiue alterius vſionis cauſa paratum eſt. d.l. 27. §.cui legatum. & quod non in ſuppellectilis nomen cadat. l.19.§.argento. Facti autem auri cõplures ſunt ſpecies, prout & varijs vſibus ſubſeruit. Eſt argentum eſcarium, potorium, viatorium, balneare. Eſcario argento legato, quod & eſcale appellatur in l. 8.D.de ſuppell.leg. id debetur, quod ad epulandum teſtator in miniſterio habuit, id eſt, ad eſum & potum. d. l. 19. §. ſi cui eſcarium. Omnia itaque vaſa propter eſcam parata, quæ non cocinatorij inſtrumenti ſint, legato cedent. ſed & ea in quibus & potabat & edebat teſtator, continebuntur. l.32. §. quidam.eo. tit. In argento potorio non id tan-

cùm eſt in quo bibi poſsit, ſed & quod ad præparationem bibendi comparatum eſt. l. 21. D. de aur. arg. Viatorium verò argentum & balneare dicimus, quo in itinere & in balneo quis vti conſueuit. l. vlt. in princ. & §. 1. eo. tit.

Infecti argenti appellatio, ait Vlpia. rudem materiam continet, id eſt, nõ factam. l. 19. §. infecti. eo. infectum enim argentum eſt rude & in opera nulla coniectum argentum, quemadmodum Arnob. lib. vj. aduerſ. gent. loquitur, & in maſſa argentea conſtitutum, vt in l. vlt. C. depoſ. & l. 19. D. de furt. Hoc & graue aliàs appellatur, vt Seru. in vi. Aeneid. & Iſidor. lib. xvj. cap. xvij. ſcribũt. Ceterum & factum argentum ſi fractum vel colliſum ſit, infecto continetur. Nam factum argentum id videtur, quo commodè vti poſsimus. l. 27. §. cui aurum. D. eo. tit. Eſt & aliud argenti genus quod ſignatum appellatur: quod ſcilicet aliqua forma eſt expreſſum, veluti filippi & numiſmata. l. 27. §. cui legatum. D. de auro arg. Quę tria genera Liuius lib. xxxiiij. ita perſpicuè cumulat, Secundo die, ait, aurum argentumq́ factum infectumq́ & ſignatum: Infecti argenti fuit pondo decem & octo millia: Facti vaſa multa omnis generis: Signati argẽti octoginta quattuor millia fuere Atticorum. Argenti plane appellatione ſuppellex argentea non venit, niſi argenti numero à teſtatore habita eſt. l. 19. §. Idem Celſus: & §. argento. eo. Itaq́ argentũ accipimus id omne quod ita ex argento eſt, vt neque ſuppellectilis inſtrumento cedat, neque proprio alicui & ſpeciali generi adſcribi poſsit: quod vulgo bufetum appellamus. Sic in l. 4. D. de leg. lib. j. l. 2. D. de legat. lib. ij. l. 22. D. de manumiſs. teſt. l. 1. l. 3. §. 1. & §. vlt. de ſuppellect. leg. Argẽtum menſale vocat Vopiſcus in Claudio.

Argentum puſulatum in l. 31. D. loca. vt in P. Florent. ſcriptum eſt. Nam apud Tranquill. in Nero. & Martial. lib. vij. Epigr. puſtulatum ſcribitur.

ARGENTARII ſeu argentarię menſæ exercitores, menſularij erant in foro ſtantes, ibiq́ tabernas & menſas ſuas poſitas habentes, apud quos fænebres pecuniæ deponebantur, quas per parteis erogabant & collocabant: quarum probatio ſcriptura codicibusq́ corũ continebatur. l. 4. l. 9. §. pen. D. de eden. l. 50. D. de adm. tut. l. 23. D. de liber. le. l. 15. §. ſed & ſi pecunia. D. de re. iud. Hi vtiles ſe omnibus contractibus exhibebãt: nam & mutuas pecunias dabant, & fideiubebant pro alijs & cõſtituebãt. λέγονται etiã ἀντὶ ἀργύρου ἀλλάκτορ quemadmodum Iuſtinia. in Nou. iiij. ad fi. & Nou. cxxxvij. & Suidas comprobant. Per eas etiam venditiones fiebant. l. 18. D. de petit. hæred. l. 88. D. de ſolutionib. & auctiones: quod & ex Senecæ declamat. præfatio. & Quintil. lib. xj. cap. 1. colligi poteſt. Singulorum autem rationes argentarij conficiebant, omniaq́ quæ apud ſe gerebantur, in codices accuratè referebant, quos idcirco edere poſtulãtibus cogebantur. l. 4. & l. 6. & l. 9. §. 1. & l. 10. D. de eden. Quod & apud Græcos fieri ſolitum Demoſt. in orat. πρὸς Τιμόθεον indicat. οἱ γὰρ τραπεζῖται, ait, εἰώθασιν ὑπομνήματα γράφεσθαι, ὧν τε διδόασι χρημάτων, καὶ εἰς ὅ, τι, καὶ ὧν ἄν τις τιθῆται, ἵν' ᾖ αὐτοῖς γνώριμα τά τε ληφθέντα καὶ τὰ τεθέντα πρὸς τοὺς λογισμούς. Idẽ & in orat. πρὸς Κάλλιππον paulo poſt initium ſcribit. Argentarij porro à Iuſtiniano ἀργυροπράται vocantur. Nou. cxxxvij. vt & à Suida in verbo ἀργυραμοιβός, & in verbo κολλυβιστής: & Argenti diſtractores in l. vlt. C. de pignorib. l. pen. ad fi. de conſtit. pecun. l. vn. negot. ne milit. lib. xij. & à Iuliano Patricio in Nouel. de fideiuſsorib. Et argenti venditores. l. 12. de cohort. lib. xij. C. ab eo quòd ſpecies auri atque argenti gemmasq́ venderent, vt ex ſuperioribus locis liquet.

Argentarius Coactor in l. 40. §. vlt. D. de ſtatu lib. & Argentariæ coactiones apud Tranquillum in Veſpaſiano cap. j. Argentariæ officium. l. penult. D. de eden. Argentariæ ſocietas. l. 52. §. cũ duo. D. pro ſocio. Inde Argentariam facere, exercere, adminiſtrare. l. 4. D. de edend. l. 19. §. 1. D. de iud. Plinius in lib. de viris illuſtribus, Idem primò dubitauit honores peteret, an argentariam faceret.

ARGVERE, reum poſtulare, indicare, conuincere ſignificat. l. 197. D. de verb. ſignif. l. 37. D. ad l. Iul. de adulter. l. 3. §. ſi ex ſtipulatu. D. de S. C. Silan. l. 24. §. vlt. D. de liber. cau. l. 8. D. de præſ. ver. l. 2. D. de. l. Iul. repet. inde iocus Plautinus in Pſeudolo, Ecquid argutus eſt. CH. malorum facinorum ſæpiſsime. Luditur in verbo argutus quod & acutum hominem, & conuictum facinorum, vt Priſcianus libr. x. interpretatur, ſignificare poteſt. Sic & Arguere teſtamentum de inofficioſo. l. penult. §. ſi heres. D. de inoff. teſt. & arguere teſtamentum falſum. l. 18. D. de accuſatio. accuſare eſt.

ARMA, quod ad interdictum De vi armata pertinet, ſunt omnia tela, hoc eſt fuſtes, & lapides, non ſolùm gladij, haſtę, frameæ, id eſt, rompheæ. l. 3. §. arma. D. de vi & de vi armata. Cic. pro Cæcin. in interpretatione verborum interdicti de vi armata, Armatos quos iure appellare poſsumus? opinor eos qui ſcutis telisq́ parati ornatiq́. Quid igitur ſi glebis, aut ſaxis, aut fuſtibus aliquem præcipitem de fundo egeris. & quæ ſequuntur. Caius etiã, Armorum, inquit, appellatio nõ vtique ſcuta & gladios, & galeas ſignificat,

ſed

ſed & fuſtes & lapides. l. 41. D. de verbor. ſignifica. Sed & in l. Iul. de vi publica, armatos intellegere debemus, non vtique eos qui tela habuerunt, ſed etiam quid aliud quod nocere poteſt. l. 9. D. ad l. Iul. de vi publ. Porrò rōmphæarum verbum quo Vlpia. in d. l. 3. vtitur, à Gellio lib. x. cap. xxv. exponitur. Armorum quædam parteis enumerantur in l. 14. §. vlt. D. de re milit. vbi & Armorū cuſtodis fit mētio vt & in l. vlt. D. de iure immuni. Armari quoq; nauis dicitur quę armamentis neceſſarijs inſtruitur. l. 34. D. de reb. auct. iud. l. 5. D. qui potior. in pig. Et contrà exarmare nauis dicitur, quæ armamentis ſuis ſpoliatur. l. 2. §. 1. D. de l. Rod.

ARMARIA in l. 3. D. de ſupp. leg. l. 3. §. effracturæ. D. de officio Præt. in l. 19. §. proinde. D. de iudic.

Armamenta in l. 3. D. de ſupp. leg. l. 3. §. 1. D. de rei vindic. l. 6. D. de lege Rod.

Armento legato boues non etiam greges ouium & caprarum continentur. l. 81. §. vlt. D. de leg. lib. iij. Boues enim armētorum magis quàm iumentorum nomine appellantur. l. 89. D. de verbo. ſignif.

ARRA dicitur quod emptionis nomine datur vt euidentius probari poſsit conueniſſe de pretio. l. 35. D. de contrah. emptio. l. 6. & l. vlt. D. de l. commiſſ. l. 2. §. is qui vina. D. de act. emp. l. 5. §. itē ſi inſtitor. D. de inſtitor. l. 16. C. de fide inſtru. Inſtitutio. de empt. & vend. in prin. Dicitur autem Arra auctore Iſid. lib. x. Etym. cap. vlt. à re pro qua datur, vel, quod alijs magis placet, à Græco verbo ἀῤῥαγὲς, quod firmum ſignificat. Veteres Arabonē dicebant, vt Varro lib. iiij. de ling. lat. notat, & Plauti Terentijq; teſtimonijs comprobari poteſt. Nec verò in argumentum contractæ modò emptionis, ſed & ſponſaliorum Arræ dantur, quæ ſpōſaliciæ appellabantur. l. 38. D. de ritu nup. l. 16. C. de epiſc. aud. l. vlt. C. de epiſc. & cler. l. 1. C. ſi nup. ex reſcript. pet. l. 3. C. de ſponſalib. Dātur autem à ſpōſo. ſponſæ, non contrà: quamquam in ea re Acurſ. hæret. Heſychius μνῆστις, ait, ὁ δοὺς τῷ γάμῳ ἀῤῥαβῶνα. Arræ nomine Anulum plerunq; datum fuiſſe oſtendunt. d. l. 2. §. is qui vina. & l. 5. §. item ſi inſtitor. D. de inſtitor. Plinius lib. xxxiij. cap. 1. Argumēto eſt conſuetudo vulgi ad ſponſiones etiam anulo exiliente: tracta ab eo tempore quo nondū erat arra velocior.

ARS alia liberalis. l. 4. D. de Decret. ab ord. fac. Alia ludicra. Liberalia autem ſtudia quę accipiantur docet l. 1. D. de extraord. cognit. Artes ludicras Seneca lib. xiij. Epiſto. interpretatur, quę ad voluptatē oculorum aut aurium tendunt. Artem itaque ludicram ſaltatores, geſticulatores, mimi, pantomimi, hiſtriones, & alij id genus, non itē athletæ deſignatoresq; facere intelleguntur. l. 1. 3. & 4. D. de his qui not. infa. l. 14. D. de pœn. l. 42. l. 44. D. de ritu nupt. l. 4. D. de accuſatio. Val. lib. viij. cap. x. Conſtat Aeſopum Roſcitumq; ludicrę artis peritiſsimos, ideſt, geſticulatorię artis. Plaut. Aulular. Continuo meum cor artem cœpit facere ludicram, id eſt, exilire & palpitare ac moueri cœpit. Quintil. lib. iij. ca. vj. Qui autem ludicram exercuerit in xiiij. primis ordinibus ne ſedeat.

Arte fabrica peritum ſeruum dixit Paul. in l. 19. in fi. D. de inſtr. vel inſtr. pro fabricādi perito.

Artifices ſerui qui aliquod artificium callent. l. vlt. D. de oper. ſer. l. 32. & l. 33. D. de rei vind. l. 25. D. de pigner. act. l. 3. §. 1. C. commu. de legat. l. vn. §. eunuchi. C. de comm. ſer. man. l. 12. §. idem reſpondit. D. de inſtr. vel inſtrum. Opponuntur his Mediaſtini in d. l. vlt. qui nullam certam artem exercent, ſed in medijs ædibus pręſto & ab obſequia quęque parati ſtant.

Artificium porrò in ſeruis ab officio ſeparatur. l. 65. §. 1. D. de legat. lib. 3. l. 24. D. de man. teſt. l. 4. §. in ſeruis. D. de cenſib. Sic operæ quæ in artificio ſunt, ab his quæ in officio ſunt diſtant. l. 26. §. libertus. D. de cond. indeb.

ARTICVLVS non pro particula tantùm, id eſt, præpoſitione, cōiunctione've, ſed & pro quolibet verbo ponitur. Sic verbum, Eſt, articulus vocatur in l. 34. §. item ſcribit. D. de aur. arg. Articulus, Quiſquis, in l. 29. D. de heredib. inſtit. Quinetiam pro clauſula & oratione ſumitur, vt in l. 27. §. qui ſuſpectam. D. ad Trebellia. Articulus, Tum, in l. 4. D. de cōdicio. & demonſt.

Articulus pro eo quod vulgo dicimus, punctū. In l. 22. §. trāſgrediamur. D. ſol. matrimo. in l. 5. §. 1. D. de præſcript. verb. l. 9. D. de ſtatu hom.

Articuleiani Senatuſconſulti ſentētia exponitur in l. 51. §. ſed & Articuleiano. D. de fideic. liber. Puto id Articuleio Pæto Conſule factum, qui cū Traiano vnà conſulatū geſsit.

AS in duodecim vncias diuiditur. l. 13. §. vlt. D. de heredib. inſtit. Habent autem & hæ partes propria nomina, ab vncia vſque ad aſſem, puta hæc, Sextans, Quadrans, Triens, Quincunx, Semis, Septunx, Bes, Dodrans, Dextans, Deunx, As. l. 50. §. vlt. D. de heredib. inſtit. §. hereditas. Inſtit. eod. titu. Vncia, etiam in ſemunciam, & hæc in ſicilicum ſubdiuiditur. l. 8. §. ſi quis impuberi. D. de inoff. teſta. l. 21. §. filium. D. de annu. leg. Et apud Plin. lib. xiij. cap. xv. Inde autem ſicilicum, vt Feſt. lib. xvij. ſcribit, quod ſemunciam ſecet. Obiter autem hic admonebo emendandos Frontini de Aquæ ductib. codices, in quibus perperam ſemiuncia pro ſemuncia ſcriptum

ptum eſt. Vncia & ſemis ſeſcuncia appellatur.l.8. §. ſi quis impuberi. D. de inoff. teſt.l. 42. D.de vulg. & pupill. ſubſt. & l.vlt. D. de coniung.cum emancip.lib.l.5.D.de leg.præſtand.l.vlt.C.de liber.præterit.

Aſsis autem appellatione ſolida hereditas venit: cuius rei exempla crebriora ſunt tritioraq́ꝫ,quàm vt adſcribi debeant. Martialis nobis verſus ſufficiet ex lib.vij.Epigr.

Heredem Fabius Labienū ex aſſe relinquit.

Nec hereditatem modò, & patrimonium, ſed & omne quodlibet ſolidum & integrum aſsis nomine eiusq́ꝫ partibus notabant. l. 76. D.pro ſoc. Hinc pretij beſſem dixit Vlpian. in l.12.§.contrariò.D.mandati. In aſſem ſatiſfacere, id eſt, in ſolidum.l. 1. D.de ſeparatio. Ex aſſe poſsidere, aut pro parte, in l.penult. D.qui ſatiſd.cog. In aſſem ſatiſdare.l.5.§.ſi ex duobus.D.vt in poſſ.leg. In aſſem vindicare. l.40.in fi.D.de leg.lib.iij. In aſſem vendere.l. 9.D.quib.mod.pign.ſol. Ex aſſe debere l.1.§. ſi quis legatum. D. vt legat.nom. cau. In aſſem impendium reddere, Plinius Epiſto.xv. lib.j. Sic & in aſſem dari inſtituiq́ꝫ actio dicitur.l.vlt. D.de donatio. l.11. §.1. D.de interrogatio.in iu.fac. Ex aſſe etiam auferri hereditas dicitur, quæ tota aufertur. l.2. C. de his quæ vt indign.Fundum denique aſsis partibus veteres diuidebant, vt apparet ex l.39.§. ſi à me beſſem.D.de euictio.l.8.D.de rei vindic. Vſuras etiam per aſsis partes diſtinguebant,vt aliàs docebimus.

ASCENDENTES Iureconſulti vocant parentes maioresq́ꝫ noſtros à quibus geniti & procreati ſumus; vt contrà deſcendẽtes eos, qui ex nobis prognati ſunt. l. vlti. D. de ritu nupt. l.vlti. §.ſunt & ex lateribus. D. de gradib.& adfin.Conſtantin.lib.iiij.Epit.cap.vj.

ASPARGO Vlpia.in l.4.§.eùm autem. D.de lege Rod. Si vicenûm,ait, merces duorum fuerint,& alterius aſpargine decem eſſe cœperint, id eſt, περιλύσμασι, vt Lexicon B. Germani interpretatur.

ATAVVS eſt abaui vel abauiæ pater, proaui vel proauiæ auus,aui auiæq́ꝫ proauus,matris vel patris abauus.l.vlt.§.quinto gradu.D.de gradib.& adfi. Atnepos atneptis, vel,vt in D.Flor.variè,Adnepos adneptis,hi ſunt abnepotis vel abneptis filius filia, pronepotis vel proneptis nepos neptis, nepotis vel neptis pronepos proneptis filij vel filiæ. Abnepos abneptis.l.vlt.D.de gradib.& adf.

ATHLETAE qui virtutis gratia palæſtra exercentur.l.4.D.de his qui not.infa.l.6.§. Vlpianus. D.de excuſ. tut. l.vlt. §.ſi fœnerator. D.quod met.cau.l.5. C.quæ res pign. & d.§. Vlpianus. l.11. D. de re iudic. l. 5. D. de naut. fœner.

ATINIA lege cauebatur, vt ne res furtiua vſucaperetur,niſi in poteſtatem eius,cui ſubrepta eſſet,reuerſa fuiſſet.l.4. §.quod autem. l.33. D.de vſucapio. l.215. D.de verb. ſignific. Plebiſcitum autem fuit Gellio auctore lib. xviij.cap.vij.

ATRIENSES ſerui,qui atrium obſeruant,& cuſtodiunt.l.15.§.1.de vſufr.l.8.D.de inſtr. vel inſtrum.l.203. D.de verb.ſignifi. & apud Cicero.v.Parad.Qui & Atriarij in l.1.§.caupones. D.nautæ,caupo. In Lexico autem ædis B.Germani ita ſcriptum offendi, Atrienſis, διαιτάριος διαιτάρχης. Et in lib.de Offic.Proconſ.hanc ſignificationem repperiri adnotatur.

ATILIA lex iubebat mulieribus pupillis've non habentibus tutores, dari à Prætore & maiore parte Tribunorum plebis, quos tutores Atilianos appellabant. Vlpia.in Inſtit. tit.xj.Iuſtinia.Inſtit.de Atilia.tut.

ATROCEM iniuriam, quaſi contumelioſiorem & maiorem accipimus.l.2. & 3.D.de ferijs.l.7.§.vlt.D.de iniur. Atrox autem iniuria aut perſona,fit aut tempore,aut re ipſa.d.l.7. §.vlt. & l.8. & l.9. D.de iniur. §.atrox. Inſtit. eod.tit.

AVCTORARI, auctorem fieri, auctoritatemq́ꝫ adcommodare & interponere ſignificat. l. 4. D.de auctor. tut. l. 9. D.quod falſo tut. Auctorem autem fieri, hoc eſt, dicere probare ſe id quod agitur.l.3. D.de auct. tut. Nec enim præſentia corporis ſufficit ad auctoritatem, ſi tutor vel ſomno vel morbo oppreſſus taceat,vel inuitus retineatur. l.1.§. vlt.eo.tit.nec multum intereſt abfuerit tutor cùm negotium contraheretur, an præſens ignorauerit quale eſſet quod contraheretur. l.14. D.eod. titu. Atque ita Prætorum tutorumq́ꝫ auctoritatem accipimus tit.de auctorit.tut.D.& l.8.D.de tranſactio.

Auctoratos Acron in Saty. vij. lib.ij. Sermo. Horat. appellatos. ab antiquis tradit, qui ſe ludo vendiderant: & Auctorationem, gladiatorum venditionem. Itaq́ꝫ in Lexico Latinogręco ædis B.Germani Auctoratus definitur αὐθαίρετος εἰς δοῦλον ἑαυτὸν βάλλων καὶ μονόμαχος. Sic apud Quintilia.Declamatio. 302.quæ inſcribitur,Auctoratus ad ſepeliendum patrem, Quidam,ait, vt patrem ſepeliret auctorauit ſe.Liuius lib.vij. Eo verò pignore veluti auctoratum ſibi proditorem ratus eſt. Et inde auctoramentum gladiatorum à Sueton.dicitur in Tiber.& Quintilia. Declamatio.ix.

Auctores dicuntur à quibus ius in nos trãſijt.l. 136.in fi.D.de diuer. re.ab augẽdo, quòd nos re auxerint. Itaq́ꝫ auctores plerũque venditores appellãtur.l.4.§.vlt.l.52.§.vlt. D.de actio. empt.l.28.l.51.l.64. D.de euictionib. & l.3.D. de diuerſ.temp. l.15. D.de minorib.l.4. §.1.de

appel

appellat.l.198.§.pen.D.de diuerſ.regu.iur.l.1. in fi.D.de fluminib.l.21. D.de liber.cauſ.l.vlt. D.de adminiſt.rer. Et hi ſunt primi auctores. Secundi verò auctores dicebantur, qui pro euictione fideiubebant.l.4.D.de euictio.qui *βεβαιωταὶ* à Iuſtinia. vocantur Nouel. viij. & venditionis cõfirmatores à Iuliano Patricio.

Auctorem laudare, id eſt, nominare.l.6.§.ſi tibi iter.D.de actio.empti.l.2.C.de in lit. dan.tut. l.63.§.1.D.de euictionib.l.7.C.eod.tit.Cic.iij. de Orato.Gell.lib.ij.cap.vj. Feſtus lib.x. Ex quibus hoc verbum in formulis & actionibus ciuilibus vſitatum conſtat. Dicunt noſtri ſæpius auctori denuntiare. Auctor ipſe defugere dicitur, vel auctoritatem defugere, cùm defenſionem cauſæ ſuſcipere recuſat, quod vulgo dicimus, *defaillir de garend.* l.139. D.de verb.oblig. l.39. in fi.D.de euictionib. Terent.Eunucho, Numquam defugiam auctoritatem. Plaut. Pœnulo, Si auctoritatem poſtea defugeris, vbi diſſolutus tu fies, ego pendeam.

Auctoritas pro iure dominij in xij. tab. Auctoritatem actionem pro euictione Venuleius interpretatur in l.vl.D.de euictio.quam Græci *βεβαιώσεως δίκην* vocant, vt Pollux lib.viij.ſcribit. Sic apud Paul.lib.ij. Sentent. tit.xvij. Venditor ſi eius rei, quam vendiderit, dominus non ſit, auctoritatis manet obnoxius, & eod.tit. Res empta mancipatione, & venditione perfecta ſi euincatur, auctoritatis venditor duplo tenus obligatur. Senec. lib.iiij.Natur.Quæſtio. Ergo ſi mihi parum credis, Poſidonius tibi auctoritatem promittet. Hinc inſtrumenta Auctoritatis, quibus origo rerum & probatio iuris noſtri cõtinetur, quæ vulgò titulos adquiſitionum appellamus. l.vlt. D.de pigner. act. Et apud Senecam lib.iiij. Controuerſ. xxij. controu. quæ emptionis tabulę primùm, eædem poſt auctoritatis tabellæ appellantur. Inſtrumenta ad probationem originis prædiorum appellat.l.24. C.de fideicommiſſ. Tertullian.in lib.de præſcript. aduerſ. hæret. Habeo origines firmas ex ipſis auctoribus, quorum fuit res.

Auctores etiam pro prudentibus & conſultis Iuriſq; ciuilis præceptoribus ponuntur. l. 4. §.Labeo. D. de doli excep. l.2. §. poſt originem.D.de orig.iur.l.1.§.vl. D.de vſufr.adcreſ. l.13. C.de vſufr.Cic.lib.j. de Orat. Atque illum cùm diſſerendo par eſſe non poſſet, ad auctores confugiſſe, & id quod ipſe diceret, & in P. Mucij fratris ſui libris, & in Sext. Aelij Commentarijs ſcriptum protuliſſe.

Dicuntur & Iuris auctores in l. 39. D. de actio. empt.l.32.D.de vſur.l.1.C.de verb.ſignifica.l. 3.C.de repud.l.15.C.de vſufr. Sic Gell.lib. ij. cap.x. Seruius Sulpitius iuris ciuilis auctor. Et Agge. Vrbic. in Comment. Front. Caſſius Longinus iuris auctor. Inde prudentibus Auctoritas tribuitur. l. 24. D. de hered. inſtit.l.7. D.de iuſt.& iu.l.2. §.his legibus. & §.ita in ciuitate. D.de origin.iur. & apud Cicero.Topic.

Auctoritas iuris.l.4.§.curatores.D.de in lit.iur. l.20.D.qui & à quib.l.36.D.de ſtatulib.

Auctor ſeditionis in l. 3. §. item qui ſeditionis. D. ad l. Cornel. de ſicar. l. 38. §. auctores. D. de pœn.

Auctoritas etiam perſcribi dicebatur in Senatuſconſultis, cùm ob id quod Senatuſconſulto quis interceſsiſſet, eorum qui ſcribendo adfuerant, nomina conſcribebantur, vt ex Cælij Epiſtolis, & ex ipſo Cicero. in princi. lib. iij. de Orat. Et Epiſtolis ad Lentulum apparet: quam verbi huius vim bene Dio his verbis reddidit lib. lv. *ἐβουλεύθη μὲν, καὶ ἡ γε γνώμη συνεγράφη. οὐ μέντοι καὶ τέλος τι ὡς ἐκεκυρωμένη ἐλάμβανεν, ἀλλὰ αὐκτορίτας ἐγένετο ὅπως φανερὸν τὸ βούλημα αὐτῶν ᾖ.*

Auctionalia in l.1.§. officio. D.de tut.& rat. inſtrumenta ſunt auctionis factæ. Auctionarias tabulas appellat Cicero in Catil. & Auctionales, Ambroſius lib.ij.Epiſtol.

AVDITORIVM, locus in quo cauſæ aguntur.l.1. D.an per al.cauſ.app. l.1. in fi. D.ne de ſtat. def.l.4.C.de liber.cau.

Auditorium principis. l. 19. §.1. & §. ſeq. D.de minorib.l.22. D. ad Trebellian. Hoc ſacrum conſiſtorium in recentioribus Impp.conſtitutionibus.l.vlti. §.in his. C.de temp. appell. l.35.C.de appellat.

Auditorium præfecti prætorio, l. 40. D.ſi cert. pet. Auditorium magiſtratuum. l. pen. D.de off.adſ.l.78.§.pen.D.de iur.dot. Auditorium recipere.l.41.in fi.D.de recep.qui arb.

AVERTERE, amouere, & intercipere ſignificat.l.1.§.præterea.D.ſi quis teſt.lib.l.3. §.ſed & ſi quis. D. de crim. Stellio. Hinc Oneris auerſi actio.in l.31.D.locati. Tertullian.lib.v. aduerſ.Marc.Si nullum omnino onus auertiſti vel adulteraſti. Sic Auertere mercem in l.7.§.pen.D.de tributor.act. Auertere peculium.l.21.D.de pecul.

Auerſione vænire dicitur, quod cõfuſè & vniuerſaliter, ſiue pretio inſemel dicto, non in ſingulas res cõſtituto vænit, vt Gaius loquitur in l. 35. §. in his. cum §. ſeq. D.de contrahen. empt. vulgo id dicimus *en gros & en bloc.* Sic in l.4.§.1. D.de peric. & comm. rei vend. auerſione vnum væniſſe accipe cùm omne quantumcumque fuit, vno pretio vęnijt non in ſingulas amphoras vel metretas, certo pretio conſtituto. Sic & in l.62. in fin. D. de contrahen.empt. Auerſione locatum opus, id eſt, vno pretio non in ſingulas operas, vt Iauolen.loquitur.l.51.§.vlt. D.loca. Vnde in

l.36. D.eod.titu. Auerſione locatum opus ei opponitur, quod ita conductum eſt, vt in pedes menſuraſq; præſtetur. Auerſione locata inſula.l.35. D.loca.id eſt, vno pretio tota, vt in l.58. eod. titu. Hæc etiam aduerſa facit Paul.in l.vlt.§.vlt. D.de lege Rod. Auerſione nauem conductam, & pro numero impoſitarum amphorarum mercedem conſtitutam. Eodem modo accipe & in l.1. §.exercitorem.D.de inſtitor.

AVIBVS legatis & anſeres, & gallinæ, & phaſiani & auiaria debentur l.66.D.de legat. lib.iij.

AVGVSTA appellatur Auguſti vxor. l.31.D. de legib.l.58. & l.59.D. de leg. lib.ij.l.6.in fi. D.de iure fiſc.l.6.§.vlti. D.de pœn.l.7. C.qui teſtament.l.3.C.vbi ſenator.l.vlt.C.de quadr. præſcript.

Auguſtalis in l.57. & l.59. de decurio. lib.x.C. pro Pręfecto Auguſtali, de quo in tit.de off. præf.Auguſt.lib.j.Pandect.

Vox iſta AVT interdum diſiunctiuæ, interdum ſubdiſiunctiuæ orationis eſt.l.124.D.de verb.ſignifi. De huius particulæ vi vide l.13. §.vtrum.D.de reb.dub.& l.53.D.de verb.ſig. & l.penult.C.de verbor.ſignifica. His verbis TITIO AVT MAEVIO VTRI HERES VOLET, DATO. veluti duo rei credendi conſtituuntur.l.6.D.de leg.lib.ij. Cùm ita ſtipulamur MIHI AVT TITIO DARI, Titij perſona in hoc adiecta intellegitur, vt ei ſolui poſsit.l.56.§.qui ſibi. D.de verbor.oblig.

AVREVS in l.2.D.in ius voc.vt cant.l.penult. D.de in ius voc. l.32. D.de minorib. l.7. D.de iuriſdictio.om.iud. l.8.§. vlt.cum l.ſeq.D.de inoff.l.25.D.de Senatuſc.Silan.l.vnic. D.ad l. Iul.amb.& aliâs ſæpe.

Aureum autem & ſolidum idem valere intellegimus ex collatione. l.5.§. Prætor ait.D.de his qui deiecer. vel eff.cum §.item is cui. Inſtit.de oblig. quæ ex quaſi del. & ex l.47.D. de man.teſt.cum l.8. in fi. & l.9.D.de inoffic. teſta. & l.32.D.de minorib. & l.2. C.de fideicom.lib. Vterque vigintiquinque denarios ſeu centum ſeſtertios nummos valebat. Dio lib.lv. χρυσοῦν γὰρ δὴ καὶ ἐγὼ τὸ νόμισμα τὸ τὰς πέντε καὶ εἴκοσι δραχμὰς δυνάμενον κατὰ τὸ ἐπιχώριον ὀνομάζω. Quem Dionis locum Zonaras Tomo II. referens, δύνανται δὲ, ait, παρὰ Ῥωμαίοις αἱ εἴκοσι καὶ πέντε δραχμαὶ χρυσοῦν νόμισμα ἕν· παρὰ δὲ τοῖς Ἕλλησιν εἴκοσι δραχμῶν, ὡς Δίων φησὶ, τὸ χρυσοῦν ἀλλάττεται νόμισμα.

AVTHENTICVM eſt quod vulgo originale dicimus.l.2. D.de fide inſtr.l.vlti. D.quemad. teſt.ap.& apud Paul.lib.v.Sentent.titu.xiiij. Quod inde ducitur, deſcribiturq;, Exemplum ſeu Index Latinis, Barbaris copia appellatur. Sic authenticæ tabulæ in l.4.D.fam. erciſc. & authenticæ rationes in l.8.D.eo.tit. & authenticæ probatoriæ.l.penul.de diuerſ. offic.lib.xij.C.

AVVNCVLVS eſt frater matris.l.5.D.vnde legit.l.vlt.§.tertio.D.de gradib.& adf.§.tertio. Inſtit. de gradib.cogn.

Auunculus magnus eſt auiæ frater. Mihiq; is auunculus magnus eſt, qui patri meo vel matri meæ auunculus eſt. l.1.§.quarto. l.vlti. §. auunculus magnus. D. de gradib. & adf. §. quarto. Inſtit. de gradib.cogn. Auunculus maior eſt proauiæ frater, patris vel matris auunculus magnus.d.l.vlt. §.auunculus maior. Maximus auunculus eſt abauiæ frater, patris vel matris auunculus maior. d.l.vl.qui & Abauunculus.l.3.D.de gradib.

AVXILIA appellabantur ex fœderatis amiciſq; populis in exercitu conſcriptæ cohortes. l.2. §.exercitum.D. de his qui not. infa. Sueto.in Tiber.cap.xvj. Per xv.legiones tolidemq; auxiliorum copiam. Taci.lib.v. Legatus cum quattuor millibus legionariorum & delectis auxilijs miſſus. Poſſent & plurima alia huius ſignificationis teſtimonia ex hiſtorijs non neceſſariò congeri.

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE,

LIBER II.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

BABYLONICORVM quæ equis inſternebantur, & Babylonicarũ pellium fit mentio in l.25. §. 1. D. de auro arg.leg.l. vlti. D. de publican. Babulonicũ in Lexico Latinogræco B. Germani Pariſienſis vertitur ψιλὰ πολύμιδς. Nam, vt Plin.lib.viij. cap.xlviij.docet, colores diuerſos picturę inſerere Babylon inſtituit.

BALANI in l.55.D.de leg.lib.iij. & l.167. D.de verbor.ſignific. Sic autem palmarum nuclei appellantur auctore Suida.

BALNEA & balneas, vt ceteri Latini auctores, ita & Iureconſulti promiſcuè dicunt.l.50. D.ad leg.Aquil.l.35.§.vlt. & l.91. §.pen. D.de leg.lib.iij.l.17.in fi.D.de inſtr.vel inſtr.l.30.§. ædilis.D.loca.Paul.lib.v.Sent.titu.iij. Aliorum auctorum exempla Nonius ſuppeditat. In Pan. Flo. ferè ſemper balineum ſcribitur. l.3.in fi.D.de off.præf.vig.l.17.in fi. D.de vſufruct.l.14.D.de impenſ.in res dot. l.58. in fin. D.loca.l.vlt.§.1.D.de auro argen.l.12.D.quib. mod.vſusfr.amitt.l.5.§.vl.D.commoda. Dixi ferè, propter l.9. D.qui potio.in pign.ha.& l. 55.§.lignis.de legat.lib.3.A Græcis Thermæ appellantur.l.1. §.1. D.de muner.b. & honorib.l.5.& 6.C.de aquæduc.lib.xj.Dicuntur& Balnearia.l.13. D. de ſeruit.vrb. Et apud Senecam lib.iij.Natur.quæſtio. Idem in lib.de tranquill. vitæ, Iam inter balnearia, ait, & Thermas Bibliotheca quoque, vt neceſſarium domus ornamentum expolitur.

Balnea autem vel publica erant.l,2. §.ſi quid in mari.D.ne quid in loco pub.l.13.§.penult. de iniur. Vel priuata.l.17.in fi. D.de vſufru.cum alijs ſ.citatis. Interdum etiam à priuatis hominibus publicè præbebantur, d. l.35. §.vlti. de legat.lib.iij.

Balneorum partes formamq́ Vitru.lib.v. cap. x.ita deſcribit, Ahena ſupra hypocauſtum tria ſunt componẽda, vnum caldarium, alterum tepidarium, tertium frigidarium: & ita collocanda, vti ex tepidario in caldarium quantum aquæ calidæ exierit, influat: de frigidario ad tepidarium ad eundem modum. Idem ſubijcit, Laconicum ſudationesq́ tepidario coniungendas. Plinius apertiùs ſingula lib. v.Epiſt. ad Apollinar. exponit. Cuius rei & ex libris noſtris probatio peti poteſt. Tepidarij quidem certè meminit l.19. D.de ſeruit. vrb. Hypocauſti verò & ſphæriſterij, quod balneis adiungi ſolitum, Plinius quoque epiſtola iam allegata indicat, meminit l. 16. D. manda. & diætarum hypocauſtarum. l.55. §. lignis. D.de leg. lib.iij. & fornacis ac fiſtularum.l.58.§.vlti. D.loca. & tubulorum. l.13.D. de ſeruit.vrb. Ex hypocauſto autem per tubulos cuniculosq́ & fornaces vapor trahebatur. Inde balnearij vapores in l.3.§.hoc interdictum.D.de riuis, & in l.8, §.vlt. D,ſi ſer. vindic. De tubulis & fornacibus balneorum mentio habetur in l. 13. D.de ſeruit. vrb. & l, 58.in fi.D.loca.

Balneator qui balnea præbet.l.4. §,ait Prætor. D.de his qui not. infa.l.30. §.ædilis. D,locati. Balneator etiam ſeruus, qui balnei vſibus deſeruit.l.17,in fi.D.de inſtr.vel inſtr.l.15. §.1, D.de vſufr,

Balneare argentum.l.vlt.§.1,D,de auro arg.

Balnearium inſtrumentum. l, 17. §. vlti. D. de inſtru,

Balnearium furtum.l.vl, D,de furib.baln, quod in balneo admiſſum eſt. Sic & fures balnearij tit.de furibus baln, & apud Tertullian. in lib.de Idololat. Hos cur ceteris furibus acerbiùs veteres plecterent, exponit Ariſtot. in Problemat.

Balliſtrarij in l.vlt.D.de iure immunit. & βαλλιστρίων τάγμα in Nouel. lxxxv. Ad exemplum autem ſcripturæ Pandectarum in Lexico ædis B. Germani balliſtra ſcriptum eſt, & vertitur σφενδόνη, μάγγανον.

BARBAROS in Impp. Conſtitutionibus accipimus, quicumque Rom.Imperio non parebant.l.26.C.de epiſcop.& cleric. Sic & in l.penult.in fin.D.de bon. damnat. Inde bar-

barícum pro barbarorũ ſolo. l.2. C. de commer. Ammia. Marcel. lib. xviij. Viſus in barbarico miles per Hortarij regna trãſibat intacta.

Barbarícarij vel Branbarícarij vocabantur quí argento, vel auro, vel ære caſsidas & buccu las tegebant, & deaurabant, vt apparet ex l. 2. de fabricenſ. in C. Theod. Sic accipe in l. 1. de excuſat. artiſ. lib. x. C. & in Notitia. Quo loco de Comite ſacrarum largitionum in partibus occidentis agit. Eſt hoc vocabulum corruptum in l. 1. de præpoſit. agent. in reb. lib. xij. C.

Basilica in l. 83. §. ſacram. & l. 137. §. cum quis. D. de verb. oblig. in §. vlt. Inſtit. de contrah. empt. Primam Romæ baſilicam Cato extruxit auctore Plinio de vir. illuſtrib. cap. xlvij. quæ Portia appellata eſt. Aliam Iulius Cæſar, quæ Iulia dicta. Cuius Plin. lib. v. Epiſtol. Vet. & inſcriptio antiq. & Sueto. in Calig. meminere. Opimiæ etiam baſilicæ Varro lib. iiij. de ling. lat. meminit. Fuere & aliæ Romæ baſilicæ, vt ex Victore, alijſq́; conſtat: quas quòd à propoſito longius hic ſermo recedat, non enumero.

Bestiae dicuntur, quæ natura feræ ſunt. l. 1. §. in beſtijs. D. ſi quadrup. pauper. veluti vrſi, leones, pantheræ. l. 2. D. ad l. Aquil. Vlpia. ad edictum Prætoris de poſtulando, Beſtias, inquit, accipere debemus ex feritate magis, quàm ex animalis genere. l. 1. §. beſtias. D. de poſtul. Elephantos planè & camelos, beſtiarum numero eſſe Vlpia. in Inſtit. tit. xix. tradit. Et re vera eorum natura fera eſt. Quia tamen collo dorſo've domantur, & iumentorum operam præſtant, ideo in l. Aquilia quadrupedum appellatione continentur. d. l. 2. D. ad l. Aquil.

Ad beſtias damnari dicebantur, qui in hoc damnabantur, vt beſtijs ſubijcerentur. l. 6. D. ad leg. Iul. pecul. l. 8. in fi. D. de teſtament. l. 25. §. ſi quis planè. D. de adquir. hered. l. 31. D. de pœn. §. pœnæ Inſtit. quib. mod. ius pat. pot. & apud Tertullian. lib. j. ad Scapul. & Gellium lib. v. cap. xiiij. Hoc autem ſupplicium Prudentius ſic explicat,

Sanguinis humani ſpectacula publicus edit
Conſeſſus, legeſq́; iubent, venale parari
Supplicium, quo membra hominum diſcerpta cruentis
Morſibus oblectẽt hilarãde funere plebem.

Inde ad beſtias dari in l. 12. D. de pœn. l. 8. D. ad l. Corn. de falſ. & l. 1. D. de veteran. Dio ita damnatos τοὺς τοῖς θηρίοις ἐκ καταδίκης διδομένους, dicit lib. lviij. Et ad beſtias pronuntiari apud Tertullia. in lib. de reſurrectio. carn. Ceterum qui beſtijs obijciebantur, ad ſtipitem alligabantur, vt ex Vopiſco in Aureliano, & ex Paſsionibus Martyrum liquet.

Ad Beſtias etiam dari dicebantur, qui citra damnationem cum beſtijs depugnandi cauſa in harenam intromittebantur. l. 11. §. 1. & §. vlt. D. de leg. Corn. de ſic. l. 4. D. de accuſatio. l. 1. D. de ædili. ed. l. 3. §. lege Iulia. D. de teſtibus. & hos beſtiarios Latini appellant: quo verbo Seneca vtitur lib. ij. de benefic. cap. xix. & Epiſt. j. lib. x. & Tertullian. in Apologet. cap. xlij. Erant etiam qui operas ſuas vt cum beſtijs pugnarent, locabant. l. 1. §. qui operas. D. ad Tertyllian.

Beneficium pro priuilegio alicui indulto. l. pen. D. de conſtit. prin. l. 152. D. de diuerſ. reg. iur. l. 43. D. de vulg. & pup. & l. 38. D. ex quib. cauſ. maior.

Beneficium interdum non pro merito & benefacto, ſed ſimpliciter pro facto occaſione, immò etiam delicto. Sic res abeſſe beneficio furis dicitur in l. 46. D. de furt. & damnum alicuius beneficio contigiſſe in l. 40. §. 1. D. de dam. infect. id eſt, vt vulgo loquimur, *par ſon moyen*. Beneficio alterius pars acceſsiſſe dicitur in l. 7. in fin. D. comm. diuid. quæ propter alteram acceſsit.

Βιοκωλυταὶ officiales quidam à vi prohibenda, vocabantur, quorum mentio fit in Nouel. conſtit. viij. & Nouel. cxlv.

Bisextum in l. 98. D. de verb. ſignific. l. 3. §. minorem. D. de minorib. diem ſignificat, qui quarto quoque anno intercalatur. Iſido. lib. vj. cap. xvij. Biſſextus eſt poſt iiij. annos vnus dies adiectus; Creſcit enim per ſingulos menſes quarta pars aſsis. At vbi quarto anno aſſem compleuerit, biſſextilem annũ facit.

Bombycinae veſtis fit mentio in l. 25. §. 1. D. de auro arg. le. & apud Paul. lib. iij. Sent. tit. vj. Iſidor. lib. xix. cap. xxij. Bombycina veſtis à bombyce vermiculo, qui longiſsima ex ſe fila generat: quorũ textura Bombycinum dicitur; conficiturq́; in inſula Coo.

Bombyx autem quid, & quomodo inde ſericum texatur, vide apud Clementem lib. ij. Pædag. cap. x. Meminit & Tertullia. aduerſ. Marcio. Seruius lib. ij. Georgic. Virgilij ad illum verſum,

Velleraq́; vt folijs depectant tenuia Seres.

Apud Indos, ait, & Seres ſunt quidam in arboribus vermes, qui Bombyces appellantur, qui in aranearum morem fila tenuiſsima deducunt. Pollux lib. vij. Onomaſt. cap. xvij. σκώληκές εἰσιν οἱ βόμβυκες ἀφ' ὧν τὰ νήματα ἀνίησι ὥσπερ ὁ ἀράχνης. Idem Tertullia. lib. de Pallio, Prorſus haud latet bombycem (vermiculi genus eſt) quæ per aërem aliquando araneorum more ſcopis idonius diſtendit, dehinc deuorat, mox æquè reddere, perinde ſi necaueris animata iam ſtamine aluo. De hoc qui plura ſcire deſiderat, adeat Plin. lib. xj. cap. xxiij.

BONORVM appellatione & prędia, & mancipia, & ſuppellex, & kalendarium cõtinentur. l. 37. D. de vſuf. leg. Sed enim bonorum appellatio aut naturalis eſt, aut ciuilis. Naturaliter ex eo bona dicuntur, quòd beent, id eſt, beatos faciãt. l. 49. D. de verb. ſignif. Vnde & beatos latini appellant diuites atque locupletes. Plaut. in Pœnulo, Bonam ego quam beatam eſſe primò dici mauolo. Seneca lib. iij. controuerſia. Inſolens malum eſt beata vxor, cùm immenſum pondus auri orba attulerit, cùm pecunia arcas noſtras onerauerit, quid aliud quàm beatæ seruiemus? Idem lib. iij. Epiſt. de Sabino diuite homine. Nunquam, ait, vidi hominem beatum indecentius. Secundùm hæc bona propriè dici non poſſunt, quæ plus incõmodi, quàm commodi habent. l. 83. D. de verb. ſignif. Proinde bona intelleguntur cuiuſque, quæ ſubducto aere alieno ſuperſunt. l. 39. §. 1. D. de verb. ſignif. l. 72. D. de iure dot. l. 2. §. 1. D. de collatio. bonor. Eáq; ratione bona ab hereditate ſeparantur. l. 81. D. de legat. 3. l. 16. §. 1. D. ad Trebellia. Multumq́; intereſt, hereditatis, an bonorum vſusfructus legetur. Vſufructu enim bonorũ legato, æs alienũ ex omnibus rebus deducendum eſt. l. 69. D. ad l. Falcid. l. vlt. D. de vſufr. leg. At hereditatis appellatio etiam onera continet. Bonorum etiam parte legata funeris impẽſa manumiſſorumq́; pretiũ, aliter atque ſi hereditatis pars legata ſit, ex medio deducitur. l. 8. §. vlt. cum l. ſeq. D. de leg. lib. ij. l. 104. §. vlt. D. de legat. lib. j.

Aes denique alienum in bonis non eſt. Quod & ſignificat Quintil. in Declamatio. cclxxiij. Bona, inquiens, ſunt, vt opinor, ea, quæ detractis alienis deprehenſa ſunt. Finge alium creditorem fuiſſe eius, quem deprehendiſti. Non dubium eſt, quin quamuis ad te bona pertinerent adulteri, recepturus tamen ſuum creditor fuerit. Concludamus ergo naturaliter id bonorum cuiuſque eſſe intellegi, quod æri alieno ſupereſt. l. 11. D. de iure fiſci. Ciuiliter bona vniuerſitatem ſucceſsionis ſignificant, qua in ius demortui ſucceditur, ſuſcipiturq́; eius rei commodum & incommodũ. l. 3. D. de bonor. poſſeſſ. l. 14. §. vlt. D. ad Trebellia. Vt cùm bonorum poſſeſsionem dicimus, idem hîc vallet bonorum appellatio quod & hereditatis, iuſq́; ſucceſsionis non etiam ſingulas res demonſtrat. l. 208. D. de verb. ſignif. Eſt enim iuris magis, quàm corporis poſſeſsio. l. 3. §. 1. D. de bonor. poſſeſſ. Eáq; de cauſa bonorum poſſeſsio iuris nomen eſſe dicitur ſicut & hereditatis. l. 119. D. de verb. ſignif.

Bonorum autem poſſeſsio, & poſſeſsio bonorum longè differunt. Poſſeſsionem tamen bonorum conuerſo verborum ordine dixit Macer in l. 4. §. vlt. D. de off. eius cui mand. nec hanc ſubtilem verborum ſtructurã obſeruauit Paul. in l. 35. D. de obligatio. & actio.

Bonorum autem poſſeſsio, quæ Conſtantino δικαιοχὰ, à noſtris etiam ſimpliciter nonnunquã poſſeſsio appellatur. l. 12. D. de Carb. edic. l. 77. §. Titio. D. de legat. lib. 2. & in Inſtit. Vlp. tit. xxviij. Ius eſſe definit perſequẽdi vel retinendi patrimonij, ſiue rei, quæ cuiuſque cùm moritur fuit. l. 3. §. bonorum igitur. D. de bono. poſſeſſ. Bonorum verò poſſeſsio alia contra tabulas appellatur, quæ cõtra teſtamentum, contra lignum, contra voluntatem defuncti competit: qualis eſt quæ filio emancipato patronoq́; præterito datur. l. 6. §. 1. D. de bon. poſſeſs. l. 19. D. de contr. tab. Hæc à Græcis Iureconſultis ἐναντίωσις τῶν διαθήκης dicitur. Alia ſecundùm tabulas, & ſecundùm voluntatem, quam Prætor omnibus iure ſcriptis heredibus pollicetur. §. ſunt autem. Inſtit. de bon. poſſeſſ. D. l. 6. §. 1. Et hæ facto in ſcriptis teſtamento competunt: Aut ſi ſine ſcriptis teſtamentum conditum eſt, ſecundùm nuncupationem. vel contra nuncupationem bonorum poſſeſsio datur. l. vlt. C. de bonor. poſſeſs. ſec. tab. l. 1. C. de bonor. poſſeſs. contra tabul. liberti. l. vlt. C. de codicill. Aliæ etiam ab inteſtato ius habentibus legitimum vel etiam non habentibus propter capitis deminutionem dantur: quę enumerãtur in §. & primo. cum ſeq. §§. Inſtit. de bonor. poſſeſs. & lib. xxxviij. Pandectar.

· Item Bonorum poſſeſsio quædam Edictalis. l. 30. §. 1. D. de adquir. hered. l. 1. §. 1. D. ſi tabulæ teſt. null. ext. quæ edicto defertur. Quædam verò eſt quæ decreto petitur, quæ cognitionem pro tribunali, decretumq́; deſiderat & expoſcit. l. 2. §. dies. cum ſeq. D. quis ordo in bonor. poſſeſs. l. 2. §. ſi quis ex liberis. D. ad Tertyllia. quæ decretalis dicitur. l. 1. §. decretalis. D. de ſucceſs. ed. Bonorum poſſeſsionẽ ordinariam in l. 3. §. vlt. D. de Carb. ed. Vnde liberi, aut aliam, quæ liberis datur, intellege, ad differentiam Carbonianæ, quæ extraordinaria eſt. Bonorum poſſeſsio litis ordinãdæ gratia, quæ in hoc accipitur, vt inſtitui & ordinari iudicium de hereditate poſsit. l. 8. D. de inoff. teſt. Sunt & bonorum poſſeſsiones cum re & ſine re, de quibus Vlpia. in Inſtit. tit. xxviij.

Bonorum emptor dicebatur, qui à creditoribus bona debitoris diſtrahentibus emerat, in quem omnes quæ vẽditionem bonorum paſſo vel in eum cõpetebant actiones transferebantur, vtilibusq́; agebat & conueniebatur, ceu honorarius ſucceſſor, actionibus. Theoph. in tit. de ſucceſsionib. ſublat. quæ ficb. per bon. vend.

Nunc quę res in Bonis eſſe dicãtur, videamus,

eo antè præmiſſo, quòd aliud eſt In bonis eſſe,longè aliud Ex bonis. Nam in bonis id eſſe dicitur, quod dominij noſtri vel quaſi domini eſt:Ex bonis verò quidquid ex ſubſtātia noſtra eſt, etiam ſi commodatum tantùm,vel depoſitum,vel pigneratum ſit.l.2.ſ. in hac.D.vi bon.rapt.

In bonis autem habere olim dicebantur, qui pleno iure, id eſt,ex iure Quiritium domini facti non erant:puta quibus neque mancipata res, neque in iure ceſſa, nec ſtatuto ad vſucapionem tempore ab his poſſeſſa erat, vt Vlpia. in Inſtit. tit. j. & tit. xix. & tit.xxij. explicat: & Theophil. in Inſtitutio. tit. ~~ex quib. cauſ. manumitt. lic.~~ qui eleganter ficto vocabulo hos Bonitarios dominos appellat. Latiùs autem & generaliùs dicimus,In bonis eſſe, quod in patrimonio noſtro aliqua ratione eſt.l.1.D.de rer.diuiſio.l.25.ſ. nō ſolum. D. quæ in fraudem credit. Ita res per vim alienata in bonis eſſe dicitur eius, qui vim paſſus eſt.l.9.ſ.licet.D. quod met.cau.& ſeruus domino non defendente ductus, in bonis eius eſſe qui duxit.l. 2. ſ. vlt. D. ſi ex nox.cauſa.In bonis etiam venditoris res vēdita eſt,antequàm ab eo emptori tradita ſit. l.8.ſ.ſi debitor.D.quib. mod.pig.ſ. cùm autem.Inſtit.de emptio.& vend. In bonis autem noſtris computantur non ſolùm quæ dominij noſtri ſunt, ſed & quæ bona fide à nobis poſsidentur, vel ſuperficiaria ſunt. Aequè ſi quid in actionibus, perſecutionibus,petitionibuſq; eſt, bonis adnumeratur. l.49.D. de verb. ſignif.l. vlt. D. de vſufr. leg. Princeps itaque bona concedendo, videtur obligationes cōcedere.l.21.D.de verb.ſignif. Et actiones quidem ſiue legitimæ, ſiue honorariæ,ſiue ciuiles, ſiue pœnales, in bonis ponuntur: exceptis popularibus & iniuriarum actionibus, quę,niſi demum lite conteſtata,in bonis eſſe non creduntur.l.32.D.ad l. Falcid.l.28.D.de iniur.l.12. D. de verb. ſignif. l.penult. D. de popularib. actio. Lite planè conteſtata, cùm & ad heredes tranſmittantur,& propriè eius fiant, qui inſtituit, bonis adgregantur.Dos etiam in bonis mariti eſſe dicitur conſtante matrimonio. l. 21. ſ. Idem reſpondit.D.ad municipal.l.7.ſ.ſi res.& l.75. D.de iure dot. Denique rem in bonis noſtris habere intellegimur, quotiens poſsidentes exceptionem, aut amittentes ad recuperandam eam actionem habemus.l. 82. D. de adquir.rer.dom.Subſtitutio quæ nondum cōpetit, hereditas item non adita extra bona ſunt.l.42. D. de adquir.rer. dom. l.63. D. ad l. Falcid. In bonis etiam noſtris non eſt, quod euincitur.l.151.D. de diuerſ. reg. iur. Seruitutes nec in bonis ſunt,nec extra bona.l.1.D.de vſufr.leg.

De libertinis

In edicto, quo in bonorum poſſeſsionem legatarios Prętor mittit,bonorum appellatione non ea tantùm res quarum proprietas ad heredes pertinet continentur, ſed & agri vectigales,& quæ pignori data ſunt, & quæ bona fide poſsidentur.l.5.ſ. bonorum. D. vt in poſſ. leg. Planè in his verbis prætoris, Si dolo malo eius qui liber eſſe iuſſus erit, poſt mortem domini, ante aditam hereditatem in bonis,quæ eius fuerunt,qui eum liberum eſſe iuſſerit, factum eſſe dicetur, quominus ex his bonis ad heredem perueniet, plenius bonorum cauſam pro vtilitate omni accipimus, vt & pigneratæ res & commodatæ & alienæ bona fide poſſeſſæ comprehendantur.l.1.in prin.&.ſ.hæc actio.D.ſi quis teſt.li.

In bonis etiam eſſe dicitur, qui in eorum poſſeſsionem miſſus eſt.l.penult.D. vt leg.nom. Sic & apud Cicero.lib. xiij. Epiſt.ad Atiliū. Eius frater Catinæ nuper mortuus eſt:nullam omnino arbitramur de ea hereditate controuerſiam eum habiturum.Et eſt hodie in bonis.id eſt,bona tenet ac poſsidet.

BONVM ſignificat vtile: vnde bonum publicum pro vtilitate publica in.l.1. D. de vſucapionib. Bonum autem & æquum in libris noſtris coniungi ſolent.l.1. & l.penult.D. de iuſtit. & iure.l.33. D. de oblig. & actio.l.65.ſ. quod ob rē.& l.66.D. de cond. indeb.l.2.ſ.ſi quis tamen.in fi.D.ſi quis cautionibus.l.15.ſ. 1.D. de minorib.l.32.D. ſi cer.pet. & aliàs ſæpe.Sic,nec melius nec æquius,in l. penult. ſ. vlt.D.ſol. matr.l.82.in fi. D.de ſolutionib.Ridiculi autem ſunt, qui bonum ab æquo ſeparant.Hæc enim indiuiſa in iure ciuili hęrent,in quo quidquid vtile eſt, idem æquum habetur, propterea quòd ad ciuiū vtilitatem omne ius referēdum eſt, vt & ipſa iuris ciuilis à Cicero. in Topic. tradita definitio docet. Itaque Horat. vtilitatē iuſti & æqui matrem ſcitè appellauit.

Quò bonum eſt,pro quæ vtilitas eſt,Iureconſultis propria locutio.l.13. in fi.D. ad Velleia. l.13.ſ. denique. D. de vſufr.l.3.ſ.ſi quis ex liberis.& l.10.ſ.liberi.D.de cont.tab.l.93.D.de ſolutionib. Sic & Caſsianum illud tritiſsimum Cui bono,Priſcia.lib. vlt.interpretatur cuius gratia,cuius commodo, ad quod bonū: Refertur à Cicero.in Oratio. pro Milo. & in oratio.pro Roſc. Amer.& ij. in Anto. oratio.

Actiones quædam ex æquo & bono eſſe,oririq; dicuntur. l. 33. ſ. 1. D. de oblig.& actio. l. 5. ſ. hæc autem act. D. de his qui deiecer. l.65.ſ.quod ob rem.& l.10.& l.penult. D.de cōdict. indeb. & in bonum & æquum cōceptæ.l.8. D.de cap.min.l.penult. D.de ſepul.viol.

Bonus vir non tantùm iudex, ſed & quiuis alius vir iuſtus,æquus,innocens & prudens, conſid

conſideratuſq́ paterfa. accipiendus eſt.l.3.§. tametſi. D.de arbitr.l.penult.D. vſufr. quẽad. cau.l.16.in fi.D. de vſu & habit.l.47.§.ſi Sticho.de fideicom.libert.l. 58. §. 1.D.loca.l.vlt. C.de aliment.pup.præſt.l.45. D. de procuratorib.l.5.§.1.D.vt legat.ſeu fideicom. Horat. lib.j.Epiſtolar.

-Vir bonus eſt quis?
Qui cõſulta patrum, qui leges iuraq́ ſeruat:
Quo multę,magnęq́ ſecantur iudice cauſæ,
Quo reſpõſore, & quo cauſæ teſte tenẽtur.

Quilibet itaque minime aſtutus & fallax,ſed integræ vitæ & exiſtimationis, idoneuſq́ & diligens paterfa. vir bonus appellatur. pro eodemq́,virum bonum & bonum patremfa.noſtri auctores dicunt.l.9.§.ſed ſi lapidicinas.l.17.§.vlt.& l. 19. §. ſed & ſi veſtimentorum.D.de vſufr.l.20.§.1.D.de oper.libert.l.13. D.de ar.nu.leg. iudicemq́ viri boni & innocentis officio fungi debere dicũt.l.4.D. fam. ercis. Vnde ad iudicem, id eſt,ad virum bonum in l.137.§. cum ita. D. de verb. oblig.Et ita arbitratus viri boni in libris noſtris intellegendus eſt,qui omnibus ferè ſtipulationibus comprehendi ſolebat.l.17.& l. 12.D. iudic.ſol.l.21.§.ſiue autẽ.D.de oper.noui nunt. l.51.D.ſol. matr. & l.12.§.& cuius. D. de dam. inf.& l.4. C. de reſtitutio. milit. & aliàs vbicumque hoc verbum occurrit.

Bonæ fidei verbum variè ſumitur. Interdum enim bonam fidem in animi ſcientia ponimus,cùm videlicet quis rem eam,quam poſſidet,ſuàm eſſe exiſtimat. Sic in l.136.D.de diuerſ.reg.iur. l. 24. D. de vſucapionib. & alijs innumerabilibus locis.

Itaque bona fide poſsidere dicitur,qui ignorat rem alienam eſſe. l.3.D.ad l.Fab.de plagia.& è contrario mala fide poſsidet , qui conſcius ad ſe non pertinere poſsidet.Quod & Conſtantin.lib.j.Epit.tit.3.oſtendit καλῇ πίστει, ait, κατέχει, τουτέστιν ὁ μὴ εἰδὼς ὅτι ἀλλότριον τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἀπατώμενος, καὶ νομίζων δικαίως κατέχειν αὐτὸ ὁ κακῇ πίστει, τουτέστιν ἔχων γινώσκων τὸ πρᾶγμα.

Generaliter autem, qui à quolibet rem emit, quam putat ipſius eſſe, bona fide emit. At qui ſine tutoris auctoritate à pupillo emit, vel eo auctore , quem ſcit tutorem non eſſe, nõ videtur bona fide emere.l. 27.D. de contrah.empt.Aliter atque ſi deceptus falſo tutore auctore emerit.l.15.§.qui à pupillo.D.de publicia. Bona fide planè emere non videtur,qui ſciens ab eo emit,quem Prętor vt ſuſpectum heredem deminuere vetuit. l.7.§. qui ſciens.D.pro emptore.At qui à procuratore licet minoris diſtrahente,quàm res vendi potuiſſet,emit,mala fide emere non videtur,niſi fraudẽ participauerit. d.l.7.§.penult. Qui contra denuntiationem à domino factam emit,bona fide non emit.l.17. C. de rei vind.In s.c.de petit. heredit.bonæ fidei poſſeſſor accipitur, qui ſe heredem exiſtimans hereditatem poſſedit. Malæ verò fidei poſſeſſor is,qui ſciens ad ſe non pertinere poſſedit.Ex quo autem ſciuit quis ad ſe hereditatem peti,ex eo tempore incepit malæ fidei poſſeſſor eſſe,ſiue ei denuntiatũ eſt,ſiue ſine denuntiatione reſciuit. l. 22.§. petitam.D. de petit.hered.Itaque ſtatim poſt motam hereditatis controuerſiam in mala fide poſſeſſor conſtituitur. Enimuerò bona fide poſsidet, qui auctore prętore vel iudice comparauit.l. 180.D.de diuerſ.reg.l.11.D.de adquir.poſſ.Et, vt paucis cõplectar, bonæ fidei emptor eſſe videtur,qui aut ignorauit eam rem alienam eſſe: aut eum, qui vendidit , ius putauit vendendi habere,puta procuratorem aut tutorẽ eſſe.l.110.D.de verb. ſignif.Ceterùm bona fide non poſsidet,qui exiſtimat non licere ſibi per leges vſucapere.l.32. §.1. D. de vſucapionib. Sed nec bonæ fidei poſſeſſor videtur qui tacitum fideicommiſſum in fraudem legis ſuſcepit.l.18.D.de his quę vt indig. Ac ne ille quidem vel ante illatam controuerſiam bonæ fidei poſſeſſor habetur , qui inultam defuncti necem omiſerit.l.1.C. de his quæ vt indig.niſi ſi deceptus ignorantia facti fuerit. l.17. D. eo. tit. Malæ fidei item poſſeſſor eſt, qui ab herede poſt motam controuerſiam quæſtionis illatæ non ignarus comparauit. l. 1.C.de petit.her.Bonæ fidei certè poſſeſſor eſſe quis deſinit , ex quo cognouit rem alienam eſſe l. 48.D.de adquir.rer.dom. Omnes poſſeſſores poſt litem conteſtatam malæ fidei eſſe intelleguntur l.28.§.etiam. D. de petitio.her. l. 45. D. de rei vind. Eodem autem ſenſu quo poſsideri & emi res bona fide interpretati ſumus , etiam bona fide ſeruire nobis ſerui vel liberi homines dicũtur, quos alienos vel liberos ignoramus.l.19.l.23. D. de adquir. rerum domi. l. 19. D. de pact. & aliàs ſæpe. Dicimus porrò & bonæ fidei emptorem , & bona fide emptorẽ, vt in l.7.in fi.D. de publicia.l.8. D. pro empto.l.13.§.vlt.D. de minorib.l.1.§.cùm prædium.D.de pignorib. l.4.§.auctoris.D.de doli excep. Vt & bonæ fide poſſeſſorem.l.9.§.ſed non vti.D. de adquir.rer.do.l.2. C. ſi maior fact. alien. l. 18.D. de petitio.hered.l.11.l.12.l.13.D.de noxalib.& bona fide dominum in l.13. in fi. D. de liber. cauſ.

Bona fides aliàs contraria eſt fraudi, dolo, aſtutijs, malitiæ.l.3. in fi.D.pro ſoc.l.58.D.de diuerſ.reg. Itaque bona fide, eſt citra fraudẽ ſine dolo, ſine captione cuiuſquam. Eaq́ vt plurimum opponuntur inter ſe, Bona fide, & Dolo malo , vel Per fraudem.l.35.D.loca. l.22.D.de manu.teſt.l.2.D.de ſeparatio.l.12.§. 1.D.de

1.D.de liber.cauſa.l.9.D.quæ in fraud. credit. l.27.D.ad Velleia. Vnde in l.68.D.de cõtrah. empt. Proculus bonã fidem præſtare interpretatur, vt dolus malus abſit. Bona fide & non in fraudem alicuius.l.34.D. de procuratorib. Bona fide, id eſt, citra calumniam, & non tergiuerſandi animo. l. 7. §. planè.D. de petit.hered. Ex bona fide rationes reddere, ſine fallaci aliqua diſsimulatione.l.45.§. procurator.D.de procuratorib. Modeſtin.in l.6. §.vlt.D. de excuſ.tut. μὴ συκοφαντίᾳ, ἀλλ' ἐκ καλῆς πίστεως.

Denique bonæ fidei cõtraria eſt mala fides.l.1. C.de reſcind. vendit. Idem valet quod dolus malus l.j.C.de longi temp.præſcr. Hoc ſenſu bona fides in omnibus contractibus deſideratur.l.4.C.de oblig.& acti. Abeſſe enim ab omnibus contractibus fraus & dolus debet. Mala autem fide ſignificat aſtutè, callido cõſilio, malitioſè, doloſè. Sic in l.5. §.vlt. D.de auct.tut.non mala fide, ſed ſimpliciter: quo loci etiã non bona fide emere tutorem Vlp. ſcribit, qui rem pupilli per interpoſitam perſonam emit. Bonam fidem adgnoſcere in l. 9.§.ſicut.D. de adm. tut. Bonam fidem præſtare.l.18.D.de neg.geſt.

Bona fides aliàs æquum & bonum ſignificat. l.1.§.1.D.de actio.empt.l.45.§.1.D.loca. Hinc bonæ fidei iudicia ſeu contractus.l.5.D.de in lit.iur.l.7.D. quod cert.lo.l.3.§. in hac. D. cõmod.l.36. D. de pecul.l.3.§.in bonæ.l.32.§.in bonæ.D. de vſur.l.57. D. de oblig. & actio.l. 22. D. de donatio. l.6. D. quod cum eo.l.3.§. quia adſidua. D.de ædilic. ed.l.84.§. qui ſeruum.& l.108.§.cùm quid.de leg.1. Et iudicia bona fide.l.vlt.D.de fideiuſſorib.tut.quæ ſcilicet ex bona fide oriuntur atque deſcendũt. l.57.D.de contrahen. empt.l.2. D.de procur. Paul.lib.ij.Sentent.tit.xvij.l.7.§. ſed & ſi nõ ignoramus.C. de rei vx.act. quæ in æquum & bonum concepta ſunt.l.8.D.de cap. min. In his enim iudicijs alter alteri obligatur de eo quod alterum alteri ex bona fide, id eſt, ex æquo & bono præſtare oportet.l.2. & l.5.D. de oblig.& actio.liberaq; poteſtas permittitur iudici ex bono & ęquo æſtimandi quantum actori prꝗſtetur: cuius tantumdem in illis iudicijs officium valet, quantum in ſtipulatione nominatim eius rei factã interrogatio. §. in bonæ. Inſtit. de actionib. l. 7. D. de neg. geſt. Hanc poteſtatem nanciſcebatur iudex, cùm in formula à Prætore additum erat, EX FIDE BONA, VEL QVANTVM AEQVIVS MELIVS, quod inſeri ſolitum formulis. Cic.lib.iij. Officior. declarat, cùm ſine lege vindicari dolum ait iudicijs, quibus ex fide bona agitur, reliquorum autem iudiciorum hæc verba maximè excellere, in arbitrio Rei vxoriæ, MELIVS AEQVIVS, in fiducia, VT INTER BONOS BENE AGIER OPORTET. Quorum poſtremorum verborum etiam lib.vij.Epiſt.ad Trebat. meminit. Plenius vero eodem loco illa refert, VT INTER BONOS BENE AGIER OPORTET, ET SINE FRAVDATIONE. Idem in Orat.pro Roſc. Com. Arbitrum ita ſumi ſolitum in bonæ fidei iudicijs oſtẽdit, QVANTVM AEQVIVS ET MELIVS SIT DARI. Et in iij. Officior. QVOD DARE FACERE OPORTERET EX FIDE BONA, vt & Valer.li.viij. tit. ij. indicat. Hac ratione bonæ fidei adiectione temperandã actionem dixit Vlpia. in l.12.D.de dolo. Sic verbum ex bona fide in l. 54.D.loca.& l.51.D.de ædilic. ed. l.31. in fi.D. depoſ.l.1.D.de æſtimat. accipiendũ eſt. Sic & illud eiuſdem Cicero. lib. vj. Epiſt. ad Attic, accipiendum eſt. Ego tamen habeo ἰσοδυναμοῦσαν ex Q. Mucij P. F. edicto Aſiatico exceptionem, extra quam ſi ita negotium geſtũ eſt, vt eo ſtari non oporteat ex fide bona. Proinde abeſſe à bonæ fidei iudicijs quàm maximus dolus malitiaq; omnino debet, etiã ſi conuenerit, ne dolus præſtetur. Nam huiuſmodi conuentio bonæ fidei contraria eſt. l. 24. D. de diuerſ.reg. iur. Doli quoque exceptio præſtatioq; & bona fides his iudicijs ineſt.l.21.D. ſol. matrimonio.l.84.§. qui ſeruum.D.de leg. lib. j. l. 152. in fi. D. de diuerſ. reg. Sed & pacti exceptio his ineſt.l.3. D. de reſcind.vendit. In his iudicijs ſemper ad æquum & bonũ interpretatio redigitur. Non recipiunt itaque eam pręſtationem, quæ cõtra bonos mores deſideratur. l.5. D. de vſur. Sed nec cõuentionem aliquam iniquam admittunt.l.11.§.vlt. D. de actio emp. Bonæ fidei ratione fructus in his iudicijs præſtantur, l.21.D.de hered.vend. Quę moris ſunt & cõſuetudinis in his iudicijs veniunt. l.31.§. quia adſidua. D. de ædilic. ed. Conſenſu maximè hæc iudicia ſuſtinentur. l. 117. D. de diuerſ. reg.iur.

Bona fides legem contractus ſeruari expoſcit. l.13.D.comm.præd.l.2.in fi. D. de adm.rer.ad ciuit. Bona fides exigit vt quod cõuenit fiat. l.21.D.loca. nec quicquam magis bonæ fidei congruit, quàm id præſtari, quod inter contrahentes actum eſt.l.11.D.de actio.empt. Ex bona fide eſt eum, cum quo negotium geritur, non decipi.l.51. D. de ædilic. ed. Contra bonam fidem eſt vſuras deſiderare temporis ante moram ab eo qui beneficium in re aliena ſuſcipienda præſtitit. l. 24 .in fi. D. depoſ. Bona fides exigit, vt arbitriũ tale præſtetur, quale viro bono cõuenit.l.24. D.loca. Fides bona non patitur, vt qui ſuum negotiũ quaſi meum geſsit, me obliget.l.6.§. ſed ſi quis ita. D.de neg.geſt.

Bonæ fidei non conuenit abnegare id, quod acceperis.l.11.D.depoſ. Vt nec eo pacto ſtari, quod alteri captioſum ſit. l. 7. D. de reſcind. vend. Aduerſus bonam fidem mãdatum eſt, ſi meretrici pecuniam credi mandes.l.12.§.ſi adoleſcens.D.manda. Bona denique fides quæ in his contractibus exigitur, æquitatem ſummam deſiderat.l.31.D.depoſ.

Bonæ fidei autem iudicia à Iuſtinia. enumerãtur in §.actiones.Inſtit.de actionibus. l.2.C. de rer.permut.l.vlt.C.de petit.hered.quibus aduerſantur ſtricta iudicia, vel ſtricti iuris actiones.

Bona gratia diſſolui olim matrimonium dicebatur, quod nullius ex coniugibus culpa, & ſine animi ſui ira & offenſa, ſed vel conſenſu mutuo, vel iuſta aliqua & rationali ex cauſa ſoluebatur. l. 32. §. ſi diuortium.D.de donat. int.vir.l. 14. D. qui & à quib. vt eueniebat, cùm propter ſacerdotium, vel ſterilitatẽ, vel ſenectutem, aut valetudinem, aut militiam ſatis commodè retineri matrimonium non poterat: vel cùm marito capto ab hoſtibus, & quinquennio à tempore captiuitatis elapſo, mulier ad alias nuptias migrabat. His enim cauſis matrimonium bona fide diſſolui intellegebatur.l.60.& l.61.& l.63.D.de donat.int.vir.l.6. D. de diuort. Iuſtinia. Nouel. Conſtit.xxij. διαλύον(ται) δὲ ἐν ζωῇ συμβαλόντων γάμοι, οἱ μὲν ἐπὶ προφάσει εὐλόγῳ, οἱ δὲ καὶ Bona gratia καλοῦνται. Idem Nouel. cxvij. κἂν ἐν Bona gratia, διαλυθείσαις συμβαίνῃ τὸν γάμον. Iuſtinus ſimiliter Nouella. ij. τὸ ἐν παλαιὸν ἐξῆν ἀδεῶς τοὺς τοιούτους ἀπ' ἀλλήλους χωρίζεσθαι ἐπὶ κοινὴν συγγνώμην τε καὶ συναίνεσιν τοῦτο πράττοντας, ὅπερ νόμος καὶ ἐπὶ πολλοὺς τοῦτο λέγοντές τε καὶ διορίζοντες, καὶ Bona gratia, τὴν οὕτω πραχθεῖσαν γάμου λύσιν τῇ πατρίῳ καλοῦσι φωνῇ.

BREVES tabellæ exiguæ appellantur, in quibus & nomina debitorum & priuata quæque negotia adnotantur.l.vlt.de cõueniend. ſiſ.debit.lib.x.C.l.1. de excuſ. artific. eo. libr. Cod.l.1.de exactio. tribut.eo. l. 1. de apoch. publ.co .l. penult. in fi. C. de cano. largitio. tit.eo. Lamprid.in Alex.Notarium, qui falſum cauſæ breuem in conſilio Imperatorio retuliſſet. &c.

Breuiariç rationes in l.vlt.D.de pecul.leg.Sueto.Breuiariũ rationũ dixit in Galba, cap.xij.

BVCCELLATVM genus panis bis cocti.l.1. C.de erog. milit. ann. Ammia. Marcell. lib. xvij. Frumentum ad vſus diuturnitatem excoctum ita appellari ſcribit quo milites paſci in caſtris ſolebant. Spartia. in Peſcennino. Idem piſtores ſequi expeditionẽ prohibuit, buccellato iubens milites & omnes contentos eſſe. Paulinus & Theraſ. in Epiſt. Auguſt.xxxvj. De buccellato Chriſtianæ expeditionis, in cuius procinctu cottidie ad frugalitatis annonam militamus, panes quinque tibi miſimus.

Buccellarij in l.vlt.C.ad l.Iul.de vi publ.ſunt, vt Suidas interpretatur, οἱ ψωμογαλεῖς. qui etiã βουκελλαρίων χώραν, γαλλογραικίαν eſſe ſcribit.

BVCCINATOR in l.vlt.D.de iure immunit. eſt, qui in exercitu buccina canit. Hunc claſſicum ceciniſſe Imperatore præſente, & cùm in militẽ capitaliter animaduertebatur, Vegetius lib.ij.cap.xxij.ſcribit.

BVCCVLAE buccarum tegmẽta ſignificant. l.1.D.de fabricẽſib.lib.x.C.Th. Inde Buccularij, vel, vt in Pandect. Florentinis ſcribitur, Bucculariorum ſtructores. l. vl. D. de iure immunit. In lexico ædis B. Germani Buccula vertitur παραγναθίς.

BVRGI in l.2.§. In Sardinia. C.de offic.præf. præto.Afr.l.penult.de fund. rei priuat. lib.x. C. Luitprandus lib. iij. de Reb. per Europ. geſt.cap.xij. de Burgundionibus agens. Et quoniam, ait, ipſi domorum congregationẽ quæ muro non clauditur, Burgum vocant, Burgundiones, quod eſt burgo expulſi à Romanis appellati ſunt. Iſidor.lib.ix.cap.iiij. Burgarij à Burgis dicti, quia crebra per limites conſtituta habitacula burgos dicunt. Vnde & Burgundionum genti inhæſit nomen, quos quõdam ſubacta Germania Romani per caſtra diſpoſuerunt.

f

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE, LIBER III.

CADERE cauſa, eſt litem, cauſam perdere. l. 95. §. pen. D. de ſolutionib. l. 71. §. vlt. D. de condicio. & dem. Eodemq́ modo, Cadere formula, in veterum libris dicitur, qui non, vt oportuit, actionem inſtituit. Quintilia. lib. iij. cap. viij. In omnibus ferè cauſis, in quibus cecidiſſe quis formula dicitur, hæ ſunt quæſtiones, an huic, an cum hoc, an hac lege, an apud hunc, an hoc tempore liceat agere. Senec. Epiſtol. xlix. Quid enim aliud agitis, cùm eum quem interrogatis, ſcientes in fraudem impellitis, quàm vt formula cecidiſſe videatur? Quintilia. Declamatio. cccl. Non ignoro eſſe frequentem huiuſmodi in iudicijs minoribus dumtaxat contentionem, vt petitor excidiſſe formula, vt aliter quàm potuerit, agere dicatur. Sic enim ille locus emendandus eſt.

Cadere in caſum in l. penult. de delatorib. lib. x. C. Hinc Caduca bona generaliter appellantur, quæ ex aliqua cauſa in fiſcum cadunt. l. 3. D. de his, quæ in teſt. delent. l. 9. & l. 20. D. de s. c. Silan. l. 2. in fi. D. ſiquis aliq. teſt. prohib. l. 30. de petitio. & vlt. dat. in C. Th. Vnde in Lexico Latinogræco ædis B. Germani Pariſienſis Caducum definitur Τὸ χωροῦν εἰς τὸν φίσκον. Sic Caducæ hereditates apud Cicero. x. Oratio. in Anto. Iſidor. lib. v. Etymolog. cap. xxv. Caduca, ait, inde dicuntur, quia eis heredes ceciderunt. Caduca etiam legata, quæ à legatarijs ceciderant, dicebantur. Nam vt Vlpia. in Inſtit. tit. xvij. ſcribit. Quod quis ſibi relictum ita vt iure ciuili capere poſſit, aliqua deinde ex cauſa non ceperit, propriè id Caducum appellatur, quia is videlicet ceciderit ab eo. Iuſtiniano interprete Caduca ea legata olim accipiebantur, quæ poſt mortem teſtatoris ante apertas teſtamenti tabulas mortuo legatario dificiebant: Quaſi caduca verò, aut in cauſa caduci erant ea, quę viuis teſtatoribus deficiebant, vel quod legatarij præmorerentur, vel quòd condicio ſub qua relicta eſſent, viuo adhuc teſtatore deficeret. l. vn. §. & cum triplici. C. de caduc. toll. §. Quintius autem. Epiſt. de cõfirmatio. Digeſtor. Addamus hic & hæc ex relatione Symmachi apud Ambroſ. lib. v. Epiſt. ſumpta verba: Quod nomen accipiet ablatio facultatum, quas nulla lex, nullus caſus facit caducas? Eodemq́ modo caduca dos vocabatur, quæ illicito matrimonio contracto in fiſcum cogebatur. l. 38. §. penult. & l. 61. D. de ritu nup. Et apud Vlpia. in Inſtitutio. tit. xvj. Inde caducaria lex Iulia dicitur, quæ caducorum ius introduxit, apud eundem Vlpia. in Inſtit. tit. xxviij.

Caduca glans, quæ ex arbore cecidit. l. 30. D. de verb. ſignif. vt & caduca oliua apud Columell. lib. xij. cap. xlix. At caduca aqua apud Frontin. lib. ij. de aquæductib. quæ vel ex lacu abundat, aut ex caſtellis effluit, aut ex manationibus fiſtularum.

Caduceos Græci cerycia dicunt. l. 8. D. de rer. diuiſio. Vide Suidam in verbo *κηρύκειον*.

CAELVM pro aëre Iureconſulti dicunt. l. 1. D. de adquir. rer. domin. l. vlt. §. pen. D. quod vi aut clam. l. 26. D. de furt. l. 1. D. de ſeruit. vrb. l. 17. §. proinde. D. de vſufr. l. 2. D. pro ſuo. Seruius in illud Vergil. ex lib. 1. Georgic. Varium cæli prædicere morem. Cæli, ait, id eſt, aëris. Lucretius, In hoc cælo qui dicitur aër. Cæleſtis aqua, quæ de cœlo cadit. l. 1. §. 1. D. de aq. & aq. pl. l. 28. D. de ſeruit. vrb.

Cæleſtus Salinenſis in Africa ſummo honore cultus: Cuius meminit Vlpia. in Inſtitut. tit. xxij. Capitolin. in Pertinace. Deinde Proconſul Africæ factus eſt, in quo proconſulatu multas ſeditiones perpeſſus dicitur, vaticinationibus earum, quæ de templo Cæleſti emergunt. Idem in Macrino. Vates Cæleſtis apud Carthaginem quæ repleta deo ſolebat vera canere ſub Anto. Pio. &c. Saluia. Maſſil. lib. vj. de vero dei iudicio. Habent quippe intra muros patrios inteſtinum ſcelus Cæleſtem illum ſcilicet Afrorum dæmonium

monium. Ex quibus duobus poſtremis locis adductus crediderim Cæleſtē potius quàm Cæleſtum eum appellatum, eumq́ Saturni patrem ſignificari qui Cælius à Macrobio lib. j. cap. viij. vocatur. Sed & Cæleſtis deæ Ammianus Marcell. lib. xxij. meminit.

CAESARES omnes in vniuerſum Imperatores appellati ſunt. Hoc tamen nomen Imperatoribus deſignatis & futuris imperij ſucceſſoribus tribui ſolebat. Vnde ab Auguſto Cæſar interdum ſeparatur. l.7. C. de malefic. & Mathem. Et apud Spartia. Capitolin. & Lamprid. & in inſcriptionibus legum Codicis ſæpe. ſic poteſt in l.6. in fi. D. de iure fiſc. Cæſaris nomen accipi.

Cæſarienſes & Cæſariani pro officialibus Cæſaris. l.5. de conuenien. fiſci debit. lib. x. & tit. de Cæſaria. in C. Th.

CALCVLVS pro re pecuniaria & nummaria in l.6. in fi. D. de his qui not. infa. l. 29. D. de dolo. Calculus verò pro computatione. in l. 11. §. ſi duos. D. ad l. Falcid. l.1. D. quæ ſentent. ſine appell. l.5. §. ſi rogatus. D. de donat. int. vir. l.8. D. depoſ. Vnde Calculatores. l.7. §. reſcriptum. D. de operis libert. l.4. C. de profeſſorib. l.10. quos tabularios appellatos oſtendit. l.1. §. ludi. D. de extra. cog. ψηφιστὰς appellat Modeſtin. in l. 15. D. de munerib. & hono. Martial. lib. x. Epigr. Nec Calculator, nec notarius velox. Auguſtin. lib. ij. contra Academic. Quibus duobus repertis nata eſt illa librariorum & calculonum profeſsio velut quædam Grammaticæ infantia. vbi, niſi mendoſus eſt locus, calculones pro calculatoribus poſuit.

CALCIARIVM eadē forma qua veſtiarium in l.8. §. qui tranſigit. D. de tranſactio. l.21. D. de alim. legat. Sueton. in Veſpaſia. cap. viij. Claſsiarios verò, qui ab Oſtia & Puteolis Romam pedibus per vicos commeant, petentes conſtitui aliquid ſibi calciarij nomine quaſi parum eſſet ſine reſponſo abegiſſe, iuſſit poſt hæc excalciatos curſitare.

Calciatus in l.3. §. vlt. D. de offic. præf. vig.

CALCITROSVS equus, calce petere, percuterèq́ ſolitus. l.1. §.1. D. ſi quadrup. Cōſtantin. λακτιστὴν vertit poſt Theophil. Inſtitu. ſi quadrup. in princ.

CALENDARVM Martiarum, ex quibus olim vt plurimum locationes incipiebant, penſioneſq́ inferebantur, fit mentio in l. 58. D. de vſufr. l.19. de exactionib. in C. Theo. Conſtat autem eum diem feſtum mulieribus fuiſſe: eoq́ munera ijs mitti ſolita, vt ex l.31. §. ſi vir vxori. D. de donat. inter vir. & vxor. colligitur. quod & Budęus notàuit. Cui addo Martial. lib. v. Epigramm. carmen, quo Martias Kalendas Saturnalia fœminarum appellat. Idem & Acron in odam octauam lib. iij. od. Horat. & Solinus cap. ij. ſignificant.

Calendarium, librum fœnebris pecuniæ creditæ ſignificat, in quo nomina ſcribebantur. l. penult. D. ſi cer. petat. l. vlti. D. de pecul. l.88. D. de leg. lib. ij. l.6. D. de inſtr. vel inſtrum. l.39. §. neglegentiæ. D. de admi. tut. l.3. C. de compenſ. l.40. §. ſeruus. D. de ſtatulib. l.23. de pecul. leg. Seneca lib. xiij. Epiſt. Diuitem illum putas quia in omnibus prouincijs arat, quia magnus ei kalendarij liber voluitur. Hoc autem nomen ex eo deſcendit, quod in kalendas veteres fœnerari ſolerent: Et ideo Kalendarum nomine libris ſuis præpoſito, quæ deinde nomina feciſſent ſubſcribere ſolebant. Vnde Martial. lib. viij. Epigr.

Superba denſis arca palleat nummis,
Centum explicentur paginæ kalendarum:

Ouid. lib. ij. de Remed. Amor.

Qui Puteal Ianumq́ timent, celereſq́ kalendas,
Torqueat hunc æris mutua ſumma ſui.

Vbi celeres kalendas vocat, quòd voto & deſiderio debitorum celerius redeant, & vſurarum incrementum adferant.

Hinc Kalendarium exercere. l.33. §.1. & l.39. §. legauerat. D. de leg. lib. iij. In Kalendarium conuerſa pecunia dicitur, quæ nominibus & fœnore occupata eſt. l. 39. §. neglegentiæ. D. de adm. tut. Kalendario deſtinatæ pecuniæ, id eſt, nominibus faciendis. l.62. D. de legat. lib. iij.

Calendarij curatio in l. vlti. D. de munerib. & hono. Ceterùm cùm quis kalendarium alicui præſtari vult non nomina dumtaxat debitorum, ſed & pecuniam, ſi qua ab his exacta eidem kalēdario deſtinata fuerit. d. l.62.

CALIGATI milites. l.2. D. de his qui not. infa. l.9. D. de cuſtod. reo. l.6. §. exploratores. D. de re milit. l.21. C. de nup. Iuſtinia. in Nou. Quibus mod. natur. eff. legit. Dixi lib. ij. Selectar. Antiquit.

CALOR & irati animi impetum, & quemlibet efferueſcentem motum, inconſultamq́ mentis commotionem ſignificat. l.3. D. de diuort. l.45. D. de diuerſ. reg. iur. l.1. §. quæri poteſt. D. ad Turpillia. l.7. in fi. D. ad l. Iul. repet. l.9. D. de publican. l. 2. C. de abolitio. l. 2. C. de reb. credit. l.4. C. de auctor. præſtā. l. vlti. §. filijs. C. de bon. mat. l. 5. C. de iniur. l. 19. C. de inoffic. teſtam. l.22. in fi. D. ad leg. Iul. de adulter.

CALVMNIARI eſt falſa crimina intendere. l. 1. §.1. D. ad Turpillia. à verbo antiquo Caluor quod in xij. tab. ſcriptum erat, quod Caius morari & fruſtrari interpretatur. Et inde Calumniatores appellatos ſcribit, qui per fraudem & fruſtrationem alios vexarent litibus. l.233. D. de verbo. ſignific. qui & Calumnioſi vocantur. l.3. D. ad Turpillia. Calumnioſum

autem Paulus lib.j.Sentent.tit.v.definit,qui ſciens prudensq́; per fraudē alicui negotium cōparat. Quo ſenſu in edicto de Calumniatoribus hoc verbum accipiendum eſt. Nec enim in criminalibus tantùm,ſed & in ciuilibus cauſis calumnia interuenit. Deniq; Calumniator eſt, qui non debitum petit. l. pen. D.ne quis eum,qui in ius voc. & qui temere alicui controuerſiam mouet.l.39.§.1. D.de liber.cauſ. Per Calumniam etiam petere dicitur,qui vexandi alicuius gratia petit. l.46. D. de petit.hered.l.29.§.penulti.D.de liber.cauſa. Per Calumniam in poſſeſsionem ventris nomine miſſa videtur, quæ ſciens prudensq́; ſe prægnantem non eſſe,vel ex alio concepiſſe,voluit in poſſeſsionem venire.l.1. §.per calumniam. D .ſi mul.ventr.nom.l.15. & l.16. D.de his qui not.infa. l.3. §. vnde Marcellus. D.de iureiur.l.12. D.de mort.cauſ.don. l. 3. §. vlt.D.ne vis fiat ei,qui in poſſ.miſſ.

Per Calumniam vel calumnioſè ſatis petere, & per Calumniam deſiderare, vt cautio interponatur,dicitur,qui nullo iure & vexandi aduerſarij cauſa cautionem poſtulat. l. 3. §.1. D.vt in poſſeſſ.leg.l.1.in fi.& l.8.D.de Præto. ſtipul. Calumniæq́; actio olim reis abſolutis aduerſus improbos litigatores,& eos qui temere petierant, dabatur, quæ eos decima parte litis mulctabat,vt Iuſtinian.& Theoph. ſcribunt in §. hæc autem. Inſtitut. de pœna tem.litig.

De Calumnia iurare. l. 13. §. qui damni. D. de damn.infect.l.3.C.quemad.teſta.aper. iurare non calumniæ cauſa,id eſt,vexandi aduerſarij poſtulare ſe vt ſatiſdetur. l.7. D.eod. tit. vt & in l.15.in fi. D.de reb.auct.iud. poſsid. & l. 15.D.ad exhib.Sic iuſiurandum de calumnia. in l.34.§.datur autem.D.de iureiur.l.vlt. D.de fideicommiſſ.

CALVISIANA actio appellatur,quæ patrono datur ad reuocanda ea, quæ in fraudem eius libertus alienauit. l.16, §.idem ſcribit. D. de petit.heredit.l.1.§.ſi pluribus.l.2.& l.3. §.ſi inteſtatus, & l.vlti. D. ſi quid in fraud. patr.l. 2.D.ſi à parent.quis manum.l.16.§.1. D.de iure patro.

CAMELASIA munus ciuile perſonale olim fuit camelorum publicè alendorum. l. 1. & l. vlt.§.camelaſia.D.de munerib.& hono.

CANCELLI l. 9. D. quod vi aut clam. l. 41.§. item hoc prohibetur.D.de legat.lib.j.

CANCELLARIVS in l.3.& 5.C.de adſeſſorib. & in inſcriptio.Antiqua, quæ titulum edicti Aproniani præfert.

CANON in Imperatorum conſtitutionibus anniuerſariam penſitationē præſtationemq́; ſignificat.l.1.de indictio.lib.x. C.l.vn.de collat.donat.lib.x.l.3.C.quæ res vendi non poſſ. Canon delegationis & Aurarius Canon.l.11, de excuſ.muner. lib.x. C.Canon emphyteuticus.l.vlt.C.de iu.emphyt.Inde canonica illatio ordinaria functio dicitur.

CAPERE cum effectu accipitur.Capere enim dicitur,qui ſic accepit,vt habeat. Ideoq́; non videtur quis capere quod eſt reſtituturus. l. 71.D.de verb.ſignific.l.52. D.de diuerſ.regul. iur. Quò pertinet l.43. D. de leg. lib. ij.l. 1.§. ſed ſi. l. 2. §. ſi fidem. D. ſi quis aliquem teſt. prohib.l.8. §.ſed ei demum.D.de inoffic. l.4. D.quib.mod.vſusfr.amitt.l.57.D. ad l.Falcid.

Cepiſſe planè videtur quis , quamuis alij ad quiſiuit.l.140. D.de verbor. ſignific. Capere autem ex teſtamento vel capere legatum, hereditatem,fideicommiſſum,eſt ſibi adquirere.l.24.in fi.D.de ædilic.ed.l.vlt. D.de leg.1. l.10.D.de his quæ vt indig.l.62.D.de heredib. inſtit.l.11.D.de vulg.l.7.de legat.lib.ij. Sic ſolidum capere non poſſe dicuntur, qui totius quod relinquitur capaces non ſunt. l. 72. & l.78.D.de heredib.inſtit.l.6.D.de vulg.& pupill. Sic & in l.27.D.de probatio.l.3.D.de iure fiſc.Capiendi ius in l.2. §.item diui fratres. D.de iure fiſc. Et apud Iuuenal. Sat. Si Capiendi ius nullum vxori. Capere ex teſtamento nihil videtur , qui tantum erogat, quantum accepit.l.122.in fi.D.de leg.lib.j.

Non videtur cepiſſe qui per exceptionem à petitione remouetur.l.13.D.de diuerſ.reg.iur. In edicto de Calumniatorib. & aliàs quoque, pecuniam cepiſſe videtur , qui obligatione liberatus eſt. l. 2. D. de calumniatorib. Quò referenda eſt l. 115. D.de diuerſ. reg.iur. Vt ex inſcriptione apparet. Eodem modo Paul.in l.22.§.vlt.D.ad l.Falcid.eum cui liberatio legata eſt,quamuis ſoluendo non eſſet, capere videri ait , eò quod liberetur. Quinetiam , ſi donaturus mihi mortis cauſa debitorem ſuum creditori meo delegauerit , tantam pecuniam capere videbor,quanta à creditore fuero liberatus. l. 18. §. j. D. de donat. cauſ.mort.

Capere etiam vſu adquirere ſignificat.l.48.§.1. D.de adquir. rer. do.l. 21. & l.23. D.de vſucapio.l.2.§.cùm Stichum.D,pro empto. l.12.D. de damn. inf. Ita dominium capere in l.15.§. Iulianus. D.de dam.infec. Et in ſuum dominium capere in l.5.D.eod.tit. Ita tempore capere , & poſſeſsione capere Iureconſulti dicunt.l.10.§.1. l.13. §.1. D.de vſucapio.l. 3. in fi. D.de adq.poſſ. Hinc dominij Capio in l.18. D.de damno infecto,& vſucapio, id eſt, dominij adquiſitio per vſum ſeu poſſeſsionem. Et mortis cauſa capio , quo nomine ea liberalitas,quæ morte alicuius obuenit nec proprium nomē habet,ſignificatur.tit. de mort. cauſa donationib. & capionib. Quidquid enim propter mortem alicuius capitur,mortis cauſa capi dicitur , exceptis his capiendi

figuris

figuris quæ proprio nomine appellantur. l. 8. & l. 18. & l. 21. & l. 31. D. de mort. cau. don. l. 54. D. de condit. & demonſt. Vſucapere ergo nihil eſt aliud, quàm vſu adquirere & vſu ſuum facere. l. 82. §. 1. D. de legat. lib. j. Dicitur & pignoris capio, ſed alio atque vſucapio, ſenſu. l. 15. §. ſi ſuper. D. de re iud. Vlt. de diſtrahend. pignorib. in C. Th.

Capi interdum ſignificat fraudari & decipi. l. 21. D. ex quib. cauſ. maio. l. 3. §. ergo. l. 12. §. ex facto & §. ſciẽdum. D. de minorib. Inde verba illa edicti Prætorij, ET SI QVID DOLO MALO CAPTVS FRAVDATV'SQVE EST. l. 36. D. de pecul. l. 1. §. filiumfa. D. depoſ. Cic. iij. Officior. Nam quanti verba illa, VTI NE PROPTER TE FIDE'MVE TVAM CAPTVS FRAVDATV'SVE SIM. Non capitur, qui ius publicum ſequitur. l. 116. §. 1. D. de diuerſ. reg. iur. Non capitur minor emendo rem ſibi pernec eſſariam, licet mortalem. l. 11. §. ſciendum. D. de minorib. Inde Captio pro fraudatione, deceptione, damno, & fallacia accipitur. l. 1. D. de in integ. reſt. l. 44. D. ad l. Aquil. l. 1. D. de minorib. l. penult. in fi. de vacat. muner. l. 3. D. de collat. bo. l. 22. §. ſicut. D. manda. l. 14. in fi. D. de probatio. l. 200. D. de diuerſ. reg. l. 66. §. 1. D. ad Trebellia. Et Captioſum fallax atque damnoſum. l. 41. D. de vſucapio. 14. §. aliquando. D. quod met. cauſa: vnde Captioſa & lucroſa contrariè referuntur in l. 6. §. ſi quid cum pupillo. D. quæ in fraud. credit.

Capi etiam virgo veſtalis dicebatur, quæ in ſacerdotium veſtalium legebatur. Vlpia. Inſtit. tit. x. Gell. lib. j. cap. xij. Ambroſius lib. v. Epiſt. Vix ſeptem veſtales capiuntur puellę.

Capi quoque dicebatur arbiter, qui à litigatoribus ſumebatur. Plautus Truculento, Ibo domum ego: tecum bellator arbitrũ æquom ceperim. Terent. Heautontimor. Vicini noſtri hîc ambigunt de finibus. Me cepere arbitrum.

Captus luminibus, id eſt, orbatus. l. vn. C. qui morbo ſe excuſ. l. 1. §. cæcum. D. de poſtul.

CAPTARE aliquem à veteribus dicebantur, qui ſimulato obſequio munuſculiſue eius ſuprema iudicia aucupabantur. Plin. lib. ij. Epiſt. Regulus, qui ſperaret aliquid ex nouis tabulis, quia nuper captare eum ceperat, medicos hortari, rogare, quoquomodo ſpiritum homini. Idem. lib. iiij. Epiſt. Mancipatum (ita vulgo ex moribus hominis loquebantur) fœda & inſolita parentibus indulgentiæ ſimulatione captabat. Martialis lib. vj. Epigram.

Scis te captari: ſcis hunc, qui captat, auarum,
 Et ſcis quid captat, quid, Mariane, velit:
Tu tamẽ hũc tabulis heredẽ, ſtulte, ſupremis
 Scribis: & eſſe tuo vis, furioſe, loco.
Munera magna quidem miſit: ſed miſit in
 hamo.
 Et piſcatorem piſcis amare poteſt?

Eodemq́ ſenſu Captare teſtamentum latini auctores dicunt. Seneca lib. vj. de benefic. An vt Arnutium & Aterium & ceteros, qui captandorum teſtamentorum artem profeſſi ſunt, non putas habere eadem, quæ deſignatores, & libitinarios vota? Quintilia. Declamatio. vlt. Neque auia captare eius teſtamentum fas putauit, cui deſtinauerat ſuum. Plin. lib. xx. cap. xiiij. Et paulo ante Iulium Vindicẽ adſertorem illum à Nerone libertatis captatione teſtamenti ſic lenocinatum. Erant verò Romæ qui ſenes orbos ac locupletes obſequio demereri ſtudebant, vt ex eorum teſtamentis aliquid ferrent, quiq́ etiã palam conſignatis tabulis eos heredes faciebant, quo ad eandem liberalitatem iamiam morituros prouocarẽt. Cuiuſmodi captatoria officia ridet Lucianus in Dialogis mortuorum his verbis, ἔδοξε δέ μοι, ait, καὶ σοφὸν τοῦτ᾽ ἦν διαθήκας ἐς τὸ φανερὸν ἐν αἷς ἐκείνῳ καταλέλοιπα τἀμὰ πάντα, ὡς κἀκεῖνος ζηλώσῃ καὶ τὰ αὐτὰ πράξῃ.

Captare etiam hereditatem vel legatum noſtri dicunt. l. 1. D. ſi quis aliquem teſt. proh. l. 25. C. de tranſactionib. vnde Captatoriæ Inſtitutiones hæ nominantur, quæ alienæ liberalitatis exprimendæ eliciendæq́ cauſa fiunt. l. 70. & l. 71. & l. 81. D. de heredib. inſt. l. 64. D. de legat. lib. j. l. 11. C. de teſt. milit. quales ſunt hæ, QVA EX PARTE ME TITIVS HEREDEM SCRIPTVM IN TABVLIS SVIS RECITAVERIT, EX EA PARTE HERES ESTO. l. 1. D. de his quæ pro non ſcript. hab.

Ceterùm Captatoriæ non ſunt eæ ſcripturæ, quæ affectionibus mutuis expreſſæ elicitæq́ ſunt. d. l. 71. de hered. inſtit. Vnde in Nouell. Valentinia. tit. iiij. de Leonio & coniuge qui ſe teſtamento in eodem codice ſcripto viciſſim heredes inſtituerant, ſic aiunt: Quoniam nec captatorium dici poteſt, cùm duorum fuerit ſimilis affectus & ſimplex religio teſtamenta condentium.

CAPVT primùm perſonã ſignificat. l. 35. D. de leg. lib. ij. l. 3. in fi. & l. 7. §. iniuriarũ. D. de cap. min. l. penult. §. teſtamento. D. de ſecund. tab. Sic accipitur in eo quod vulgo dicimus, Noxam caput ſequi. l. 2. D. ſi ex nox. cauſ. ag. l. 21. §. 1. D. commod. l. 1. in fi. D. de priuat. del. l. 18. D. de furt. Inde tributum capitis, quod in ſingulas perſonas confertur. l. 3. & l. vlt. D. de cenſib. l. 10. de agric. & cenſit. libr. x. C. & Exactores pecuniæ pro capitibus. l. vlt. D. de munerib. & hono.

Pro capite dare ſeruus dicitur, qui pro libertate dat. l. 51. §. vlt. D. de pecul. l. 10. D. prò em-

pto.coniuncta l.4.§. de illo. D. de vſucapio. vel vt aliàs dicitur, ob pactionem libertatis. l.9. D. pro empto. Sic Plaut. compluries loquitur, vt in Perſa, act.j.ſcen.j. Vt des mihi nummos ſexcentos, quos pro capite pēdam. Idem Pſeudolo, act. j. ſcen.ij. Tu autem, qui pro capite argentum mihi iamiamq; ſæpe numeras. Eaq; paciſci modò ſcis; ſed quę pacta es, non ſcis ſoluere. Idem Pœnulo, act.iij. ſcen.j. Cùm argentum pro capite debemus, noſtrum dedimus non tuum, liberos nos eſſe oportet. Et in Rudente, act. iij. ſcen. ij. Doctè atque aſtutè ego illi pauxillatim pollicitabor pro capite argentum, vt ſim liber ac me emittat manu. Seneca Epiſt. 1. lib. xj. Eripe te hac ſeruitute, quam extremæ quoq; condicionis mancipia & in his ſordibus nata exuere conantur peculium ſuum, quod comparauerunt capite fraudato pro capite numerant.

In Caput alicuius interrogari, torqueri, teſtimonium dicere, pro in perſonam. l.14. §. Is demum. D. de bon. libert. l. 1. §. ſeruum cum tribus §§. ſeq. & l.2. l.3. l.10. §. poteſt.

Et in Capita diuidere, id eſt, in viriles; & vt Iuſtinia. Nouell. cxviij. interpretatur, κατὰ τὸν τῶν προσώπων ἀριθμόν: ſic videlicet, vt æquales partes quiſque ferat, & tot fiant partes, quot perſonæ ſunt. §. pen. Inſtit. de hered. quæ ab inteſt. §. hoc etiam. Inſtit. de legit. agn. ſucc. l.2. §.1. D. de ſuis & legit. Cui opponitur In Stirpes diuidere. l. pen. C. de legit. hered. & apud Gaium lib. ij. Inſtitutio. tit. viij. & Paul. lib. iij. Sent. tit. ij. pro ſtirpibus non pro virilibus portionibus, vt in l.2. C. de ſuis & legit.

Capita etiam gregis pro ſingulis corporibus. l.1. §. vlt. l.2. & l.3. D. de rei vindic. l.76. & l.77. D. de vſufr. l.13. D. de pignorib. l.10. §. ſi ſerui. D. de iure dot.

Caput etiam ſtatum ſignificat. Sic capite minui dicuntur, qui ſtatum mutant. Nec enim aliud eſſe capitis minutionem, quàm mutationem ſtatus indicant l.2. D. de in integ. reſtit. l.1. D. de cap. minut. & l.9. §. vlt. D. de minorib. coniuncta cum §. maxima. Inſtit. de cap. dem. Et Iuſtinia. Inſtit. de cap. dem. & Paul. lib. 1. Sent. tit. vij. Et Boëth. in Topic. Proinde ſeruus cùm manumittitur, capite non minuitur, quia ſeruus nullum ius ſtatūq; habet. l.3. §. vlt. cum l. ſeq. D. de cap. min. Tribus verò modis capitis minutio cōtigit. Aut enim libertatem ciuitatemq; ſimul amittimus. Et hæc eſt maxima ſeu magna capitis deminutio. Aut ciuitatem tantùm, libertate retenta, amittimus. Quę capitis minutio media ſeu minor appellatur. Aut libertate & ciuitate ſalua familia dumtaxat mutatur, quæ minima capitis minutio eſt. l. vlt. D. de cap. min. Inſtit. de cap. dem. l. penult. & vlt. C. de vſufr. Quamobrem triplex capitis minutio ab Auſonio inter triadas ponitur. Vnde Feſtus. lib. iiij. Deminutus capite appellabatur, qui ciuitate mutatus eſt, & ex alia familia in aliam adoptatus, & qui liber alteri mancipio datus eſt, & qui in hoſtium poteſtatem venit, & cui aqua igniq; interdictum eſt. Sic Liuius lib. xxij. Liberi atq; incolumes deſiderate patriam: deſiderate dum patria eſt, dum ciues eius eſtis. Serò nunc deſideratis deminuti capite, abalienati iure ciuium.

Ceterùm magna capitis deminutione plerîq; etiā mediam iureconſulti comprehendūt. l.1. §. ſi filius. D. de ſuis & legit. l.1. §. capitis. D. ad Tertyllia. l.1. D. de vſufr. leg. Itaq; & Boëthio Deportatio maxima Capitis minutio eſt, quæ alijs media eſt. Quinetiam duas tantum capitis minutiones ponit Vlpia. in l.1. §. ſi filius. D. de ſuis & legit. magnam & minorem.

A Capite Capitalis pœna appellatur, per quā è ciuitate caput eximitur vel morte, vel deportatione. Capitalis enim pœna eſt, quæ mortem vel amiſsionem ciuitatis continet. l. 103. D. de verb. ſig. Capitalia quoque ea iudicia dicuntur, ex quibus pœna mors aut exilium eſt, hoc eſt, aquæ & ignis interdictio. l. 2. D. de public. iud. l.33. §. publicè. D. de procurat. Et ſic in Edicto prætoris, quo rei capitalis damnatis bonorum poſſeſsio denegatur, Rei capitalis damnatus, Africano interprete, intelligitur is, cui pœna mors vel aquæ & ignis interdictio ſit, vel, vt Vlpia. ait, ex qua cauſa dānato vel mors vel etiam ciuitatis amiſsio, vel ſeruitus cōtingit. l.13. D. de bon. poſſeſſ. l.2. D. de pœn. Sic & in l.4. D. ſi quis cautio. & in ea parte edicti qua à bonorum poſſeſsione liberti patronus repellitur qui eum capitis accuſauerit. Capitis accuſaſſe exiſtimatur is, qui tali iudicio appetit, cuius pœna aut vltimum ſupplicium habet, aut exilium, quod ſit vice deportationis, vbi ciuitas amittitur. l.14. §. is demum. D. de bon. libert. l. 10. D. de iure patro. Et ita in l. 33. §. pen. de fideic. libert. l.10. §. ſi liberta. D. de in ius voc. l.5. §. ſiquis à liberti. D. de liber. adgn. & l.22. D. de his, quæ vt indig. l. vlt. D. de bon. lib. hæc verba interpretanda ſunt. Capitis ergo pœna eſt beſtijs obiici vel alias ſimiles pœnas pati, vel animaduerti. l.11. §. vlt. D. de pœn. Capitalem quoque fraudem admiſiſſe in edicto Aedilium Curulium accipimus eum, qui tale aliquid admiſerit, propter quod capite puniendus ſit. l.1. & l.23. §. excipitur. D. de ædilic. edict. Eodemq; modo Capitalem ſentētiam in l.22. §.1. D. de leg. lib.3. interpretor. Et ita iudicia capitis & fama Cic. lib. ix. Epiſt. ad Pæt. ſeparantur. Latinè tamen loquentibus omnis cauſa exiſtimationis capi-

talis

talis dicitur.l.103.D.de verbor.ſignific. Vt ex oratio. Cicero. pro Quintio apparet. Et ita capitali crimine damnatum accipere poſſumus in l.1.§.remouet.D.de poſtul.qui eo crimine damnatus ſit, cuius pœna exiſtimationem minuit.

Capital facinus capitale & capitis pœna luendum ſignificat auctore Feſto. Sic in l. 6. §.ſi quis commilitonem. D. de re milit.& l.vlt.D. de termino mo.

Capitales inimicitiæ ſunt, cùm quis ab aliquo capite diſsidet.l.13. D.de procuratorib. §.inimicitiæ.Inſtit.de excuſ.tutor.

Capitatio ſpecies tributi,cuius meminere l.vlt. §.penul. D.de munerib.& hono.l.8.C.de ſacroſ.eccleſ.l.11.& l.16.C.de epiſc.& cler.l.vlt. de annon.& tribut. lib.x.C.l.2. de immunit. conce. in C.Theo. l. j. de colon. fugitiu. eo. Hoc autem verbum dupliciter accipi animaduerti. Interdum enim capitis tributum ſignificat,vt in l.vn. de capitatio. ciu. lib. xj. C.l.vn.de colon. Thracenſib.l.1.ne ruſticani ad vllum obſeq.eo.lib. Quo etiam ſenſu capita dicta inuenio in Panegyrico Flauienſium Conſtantino Imp. dicto.in quo ita eſt. Septem millia capitum remiſiſti quartam amplius partem noſtrorum cenſuum. Sequitur paulò poſt:Certè & tum liberi parentes ſuos cariores habent & mariti coniuges non grauatè tuentur,& parentes adultorum nō pœnitet filiorum,quorum onera ſibi remiſſa lætantur. Quæ verba perſpicuè probant collatum pro ſingulis perſonarum capitibus, id tributum fuiſſe, de cuius remiſsione Conſtantino gratias agunt. Quamquam ſi quis iugorum vel capitum releuationem illic intellegi magis probet, non valde refragabor. Eodem enim ſenſu capita releuata Impp. dicunt in l.6.de conlatio.donat. in C.Theo. in qua,illam qua de egimus capitationem, humanam vocant.

Aliâs Capitatio annonariâ pro menſura agrorum functionem, indictamq́ poſſeſsionibus pro iugorum & capitum quibus coluntur, & arantur numero, collationem deſignat. l. 9.C. de actio. empt. l. 1. de imponen. lucrat. deſcriptio.in C.Theo.l.4. de indulgent. debit.in eo.C.l.vlt. ſine cenſu vel reliq.eo. l.15. de anno.& tribut.in eo. C.l.vlt. de patrocin. vicor.eo.Saluianus Maſsil. lib.v.de præſente dei iudic. Vt cùm poſſeſsio ab his abſceſſerit,Capitatio non diſcedat.Huius verò appellationis ratio ea mihi reddi poſſe videtur, quòd iumenta Capita vocarentur, vt ex Ammia. Marcellino infrà cōprobabo,quorum iugo vno quantum arari terræ poterat, id ſub iugationis appellatione in deſcriptionem veniebat, tributariæq́ functioni ſubijciebatur.Inde Capita & Iuga,Capitationem & Iugationem in eadem oratione tamquam parem vim habeant poni videas.l.9. de agricol.& cenſit. lib.x. C.l.6.de extraord. munerib.in C.Theo. l.11.de exactionib.l.6.de conlatio.donat. l. 1. & l. 2. de protoſtaſ. in eo. C. Dicitur & iunctim Iugorum Capitatio in l. 1.de immunit. conceſſa.in C .Th. & ζυγοκέφαλον à Iuſtinia.Nouel.xvij. Eam certè collationem pro numero iugorum, vel capitum,quæ quiſque poſsidebat, factam dilucidè oſtendit l.vlti.C.de immunit.nem.conce. lib.x.

Capitulum etiam & Capitulariam appellant Impp. temonariam functionem, quam in ſordidis muneribus ponunt. l. 14. l.15.l.18.de extraord. munerib. in C. Theod. Ex quibus emendanda eſt l.12. de excuſationib. muner. lib.x. C. vbi vulgò Capitalis atque temonis neceſsitas, pro, Capituli atque temonis neceſsitas,legitur.

Hinc Capitularij apud Symmachum in Epiſt. & vt probabile eſt cephalæotæ in l.vl.de patrocin.vicor.in C.Theod.

Illud videndum, quæ ſit vis ac poteſtas eorum verborum, quæ in quibuſdam impreſsis libris ſubijciuntur fini l.1.C.de offic.præf.præto.Afr. in hunc modum, Pro annonis & capitu Præfecti prætorio per totam Africam auri libras centum, & quæ ſequuntur. quæ quia huic loco non conueniunt & prolixiora ſunt quàm vt huc adſcribi debeant, à me omittentur. Videndum item quis ſit ſenſus Rubricæ De annonis & capitu adminiſtrātium lib.j.C.& l.vn.eo.tit.cuius verba in veteribus codicibus ita vti rettuli ſcripta ſunt. Equidem diu multumq́ hæſitaui (fatendum eſt enim) quis eſſet huius verbi intellectus. Quod cùm mendoſum eſſe ſemper ſuſpicatus eſſem,ad extremum id ita eſſe cùm ex l.6. de erogatio.milit.anno. lib. xij.C. in qua annonas & capita milites ex horreis conſequi Impp.conſtituunt, tum ex Nouellis Iuſtinia. intellexi: in quibus non ſemel ἀννώνας καὶ κάπιτα, ἀννώνων καὶ καπίτων ſcriptum offendi: in Nouell.viij.Nouell.xxiiij. & Nouell.xxv. & Edicto xiij.ex quibus,rectoribus prouinciarum in annonas & capita certā ſummam præſtitam apparet. Quo fit, vt in ſuperioribus locis credam legendum eſſe, Pro annonis & capitibus Præfecti prætorio &c. & De annonis & capitibus adminiſtrātium: vt Annonarum nomine ea ſignificentur, quæ ipſis rectoribus pro victu ſuo, Capitum verò ea, quæ pro pabulo iumentorum eis præſtabantur. Conſtat enim,fœnum & paleam, & quæ ad pabula neceſſaria erant, adminiſtrātibus præbita fuiſſe:Idq́ Treuellius Pollio in Claudio,& Vopiſcus in Aureliano indicant. Adiuuat noſtram ſententiam Marcellinus,

cellinus, qui lib.xxj. ita ſcribit: Interrogatus ex arte quid haberet compendij, reſpondit vicenas annonas, totidemq́ pabula iumentorum, quæ vocantur capita. Vnde Impp. in l.8.de erogatio. milit. anno. lib. xij. C. fœnum militibus iuſtis capitibus præſtandum ſtatuunt. Sic mihi videor obſcuriſsimorum verborum ſignificationem in denſiſsimis tenebris, quibus nemo dum lucem aliquam prætulit, diuino beneficio adſecutus. Nunc ad primam huius ſermonis originem tamquam ex diuerticulo in viam redeamus.

Caput etiam initium & ſummam rerum ſignificat. Ita à capite rationem reddere, id eſt, ab ipſo actus geſti initio. l. 19. §. 1. D. de negot. geſt. l.10. §.1. D.de eden. Caput quoque originem primam aquæ vnde ea naſcitur & manat, ſignificat. Sic dicitur, Ex capite aqua duci. l.16.D.quemad.ſeruit.amitt. l.9.D.de ſeruit. ruſtic. l.1. §.hæc interdicta. D.de aqua cottid. Vitruuius lib.vij. cap.j. Tum deprimendus eſt puteus in eo loco, & ſi erit caput aquæ inuentum, plures ſunt circa fodiendi. Sicut Flacc.in lib.de condicio.agror. Quidam ab origine, id eſt, à Capite, donec in mare defluant, finem poſſeſsionibus præſtant. Et in inſcriptione Romæ Tito Veſpaſiano poſita: Aquas à Diuo Veſpaſiano patre ſuo vrbi reſtitutas, cùm à capite aquarum, à ſolo vetuſtate dilapſa eſſent, noua forma reducendas ſua impenſa curauit. Plin. lib. x. Epiſtol. ad Traia. Sinopenſes aqua deficiuntur, quæ videtur bona & copioſa ab ſextodecimo miliario poſſe perduci. Eſt tamen ſtatim ab capite paulo amplius mille paſsibus locus ſuſpectus & mollis. Eſt & hoc verbum frequens in lib.j.Frontini de Aquæductib.

Poſtremò Caput, vſuris oppoſitum ſortem principalem ſignificat. l.vn. ad fi. de vſur.rei iudic. in C.Theo. & apud Liuium lib.vj. ab v.c. Ambroſ.cap.v.de Tobia. Offertur pecunia creditori. Vix, inquit, exſoluis vſuram, Caput debes. Et cap.xij. Nummus datur, & fœnus appellatur: Sors dicitur, caput vocatur.

CAPSARII, qui mercede ſeruanda in balneis veſtimenta ſuſcipiunt. l.3.§.vlt. D.de off. præf.vig. ab eo, opinor, quòd capſis ea includant. Capſarij etiam Capſarum opifices dicuntur in l.vlt.D.de iure immunit. Capſarius quoque qui libros geſtat & portat in l. 13. D. de manum. vind. à capſis librorum gratia comparatis. de quibus fit mentio in l.3 .D.de ſuppell.leg. Quo ſenſu & accipiendum eſſe cenſeo hoc verbum apud Sueto. in Neron. cap. xxxvj. cùm ait. Conſtat quoſdam cum pædagogis & capſarijs vno prandio pariter necatos.

CARBONVM appellatione materia non continetur. Titiones quoque & alia ligna cocta ne fumum faciant, quæ veteres ἄκαπνα vocabant, carbonibus non adnumerantur, ſed proprium genus habent. l.167. D.de verbor. ſignifi. quæ excerpta eſt ex l.53. in fi.D. de legat.lib.iij.

Carbonis præbitio olim in ſordidis muneribus numerabatur. l.15. & l.18. de extraord.muneríb. in C. Th. ex quibus emendanda eſt. l.13. de excuſat.mun.lib.xc. clauſula in hunc modum: Carbonis quoque, niſi eum quem moneta ſollemniter vel fabricatio ſecundum veterem morem poſcit armorum, ab huiuſmodi viris præbitio deſiſtat. l.167. de verbor. ſignificat. quæ excerpta eſt ex l.53. in fin. D.de legat.lib.iij.

CARBONIANA bonorum poſſeſsio. l.20.D. de inoff.teſt. l.1. §. & generaliter. D.de vent. in poſſeſſ.mitt. l.3.§.cauſæ & §.vlt.D.de Carbo.ed. l.2.§.ſed ſi quis cùm ſtatus. D.ad Tertyllia. l. 5. §.ſi quis contra. D. de legat. præſt. Quæ ſcilicet ex Carboniano edicto datur, ex quo infantibus aut impuberibus, quibus controuerſia fit, an inter liberos ſint, cauſa cognita perinde bonorũ poſſeſsio datur, ac ſi nulla de ea re controuerſia eſſet, & iudicium in tempus libertatis differtur. l.1.D.de Carbo. ed. l.3.§.pen.D.de liber.adgn. Quod & Carbonianum decretũ appellatur in l. 7. §. quotiens. cum ſeq.D.de Carbo.ed. & in l.2. D.de vent.inſpic. Inde Carbonianus bonorũ poſſeſſor. in l.3.§.miſſum.D.de Carb.ed. Nomen autem habet hoc edictum, ab auctore ſuo, vt & Saluianum interdictum, & Seruiana actio.

CARPENTARII in legionibus habebantur, vt ex l.vlti. D.de iure immunit. & Veget.lib. ij.cap.xj. & l.vn.de excuſatio.artific.lib.x. C. colligitur. Vtitur & hoc verbo Vopiſ.in Aureliano & Iul.Firmic. lib.ij. cap.x. Iſidor.lib. xix. Etymol.cap. xix. Carpentarius ſpeciale nomen eſt. Carpentum enim tantum facit.

CARRVCHA in l.13.in fi.D.de vſufruc. l.17.§. penult.D.commoda. l.28.§.ſi ex decem.D.de donat.int.vir. Et apud Paul.lib.iij. Sentent. titu.vj.

Et Carrucha dormitoria in l. 13. D.de auro arg. Vnde Carrucharius, id eſt, ciſiarius in l.13. D. locati. Et Carruchariæ mulæ in l.38.§.quæſitum. D.de ædilic.ed. Carruli in l.52. §. ſi quis ex ſocijs.D.pro ſoc.

CASTELLVM receptaculum aquæ ſignificat. l.1.§.ait Prætor.D.de aqua cottid. Veteres diuidiculum appellabant, auctore Feſto lib. iiij. quod inde erogationibus fiſtularum in ſuum quiſq; fundum aquam diuiſam duceret. Ideoq́; Heſychius κάστελλος ait, ὄνομα τόπου ἄνω καὶ κάτω φέροντος καὶ μερίζοντος τὸ ὕδωρ. Ita caſtelli verbum accipiendum in l.

78.D.

78.D.de contrah.emp.l.17. §.caſtella. l.38. §. firmius.D.de actio.empt.l.19.D.de ſeruit. ruſtic.l.2.D.comm. præd. l.41. §.item hoc prohibetur.D.de leg.1.l.3.de aquæ duct.lib.xj.C. & apud Vitruuium lib. viij. cap. vij. & Plinium lib.xxxj. cap. vj. & lib. xxxvj. cap. xv. Et apud Frontin. in lib. de aquæ ductibus. Sæpius conceptacula appellat Conſtant. in l.2.de aquæ ductib.lib.xv.C.Theo.Inde Caſtellanus in Antiq.inſcriptio.qui præerat caſtello. Aliter atque Caſtellanus miles intelligitur in l.2.de fund.limitroph. lib. x. C. & in cap.ad audientiam de præſcriptio.in Epiſto. Gregor. Ex ſupraſcriptis autem Iureconſultorum locis apparet Caſtella vt plurimum plumbea fuiſſe.

CASTIGARE tam fuſtibus quàm flagellis noſtri dicunt.l.3.§.2.& l.vl.D.de off.præf.vig. l.13.§.vlt. de iureiurand. ſed illa leuis, & modica, hæc atrox caſtigatio eſt. l. 23. §. 1. D. de vſufr.l.14.D.de incend.rui.

CASTRATI dicuntur quibus virilitas exciſa eſt, & genitalis pars execta, & vt Theophi. interpretatur ἐφ' ὧν γίγνεται ἐκτομὴ τῶν γεννητικῶν μορίων. Sic in §.ſed & illud. Inſtitut. de adoptio.l.6.D.de liber.& poſt.l.39.§.vlt.D.de iure dot.l.14.in fi. D.de man.vind. Solebant autem olim mangones pueros caſtrare, quo pretioſiores fierent, vt apparet ex l.27. §.ſed & ſi puerum. D. ad l. Aquil. Quintilia.pater in Declamatio.Mango iratus pretium exciſa virilitate producet.Quintilia. lib. v. Inſtit. cap.xij. Non alio medius fidius vitio dicentium,quàm quo mancipiorum negotiatores formæ puerorum exciſa virilitate lenocinantur. Et paulò pòſt, Libidinẽ iuuet ipſum effeminati ſexus mendacium: numquam tamen hic continget malis moribus regnum, vt ſi quæ fecerit pretioſiora,fecerit & meliora.Pretioſiores vtique caſtratos ſeruos ceteris fuiſſe indicat. l.1. C.de com. ſer.man. Caſtratio tandem marium Senatuſconſultis & principum conſtitutionibus prohibita eſt. l. 4.§.vlti. & l.6. D. ad l.Corn.de ſicar. vt lib.ij. Antiquit.notaui.

CASTRENSIS peculij, Caſtrenſiumq́ bonorum eſſe intellegitur quidquid in militia quęſitum,vel occaſione militię obuenit.Caſtrenſe peculium, ait Macer.in l. 11.D. de caſtr. pec.eſt, quod à parentibus vel cognatis in militia agenti donatum eſt, vel quod ipſe filiusfa. in militia adquiſijt, quod niſi militaret, adquiſiturus non fuiſſet. Paulus lib. iij. Sentent.titu.iiij. Caſtrenſe peculium definit quod in caſtris adquiritur, vel quod proficiſcenti ad militiam datur. Quod ſecundum diſtinctionem l.4. C.fam.erciſc. accipiẽdum eſt. Hinc Caſtrenſe æs alienum, in caſtris contractum. Ex qua cauſa Caſtrenſes creditores ſunt. l.1.§.ſi filiusfa.D.de ſeparatio.Huc addenda & ea ſunt,quæ in peculij diuiſionibus explicandis à me lib.xv.dicentur.

Caſtrenſis ſacri palatij ſub diſpoſitione ſua habebat pædagogia,miniſteriales quoque dominicos, & curam palatiorum. Appellabaturq́ ſpectabilis vir. Meminit eius l. vn. qui à præbitio. tiro. in C. Theod. l. 38. de decurionib.eod.

CASVS fortuiti ſunt,quibus humana infirmitas reſiſtere non poteſt.l.36. D.de iudic.l.5.C. de pign. act. l. 37. §.1. D.de neg. geſt. l.1. §.is quoque. de oblig.& actio.l.27.C.loca. quos nullum hominum conſilium præuidere poteſt.l.2. §.ſi eo tempore. D.de adm.rer. ad ciuit. pert, quibus reſiſti & aduerſus quos caueri non poteſt. l. 18. D. commod. l. 4. C. de pericul. tut. Fatum plerumque Iureconſulti appellant & damnum fatale, & fortunam,vt in l.1.§.ſi magiſtratus. D.de magiſtr.conuen. Appellãt & Caſum maiorem.l.7.D. de eden. & vim maiorẽ,vt lib.vlti.docebimus. In huiuſmodi caſibus numerantur mortes ſeruorum ſine dolo & culpa contingentes. Latronum, hoſtium've incurſus, piratarum inſidiæ, ruina,naufragium, incendium, fugæ ſeruorum,qui cuſtodiri non ſolent,vis aquarum, inſolita ventorum magnitudo, labes, effractura, adgreſſura, abigeatus. l.24.D.de diuerſ.reg. iur. §.item is. Inſtit.quib.mod.re contr.ob.l.1.§.is quoque.de oblig. & act.l.5. C.de pigner. act. l.10. §.Imperator. D.loca.l. 5.§.commodatum.& l.18.D.commod.l.23.D. de neg.geſt.l.1.C.depoſ.

CATADROMVS in l.pen. D.de actio. empt. funem extentum ex edito loco in inferiorem demiſſum ſignificat. Sueton.in Nerone cap.xj. Notiſsimus eques Roma.elephanto ſuperſedens, per catadromum decucurrit. Quod idem Xiphilinus ita extulit, καὶ ἐλέφας ἀνήχθη ἐς τὴν ἀνωτάτω τοῦ θεάτρου ἁψῖδα, καὶ ἐκεῖθεν ἐπὶ σχοινίων κατέδραμεν ἀναβάτην φέρων. Huiuſmodi autem homines, qui per catadromum decurrebant, etiam funambulos Latini vocant.

CATONIANA regula ita definit,quòd legatum,ſi teſtamenti facti tempore teſtator deceſſiſſet, inutile foret, id, quandocumque poſtea deceſſerit, non conualeſcere. l.1.D.de reg.Cato. l. 41. §.1. D. de leg. lib. j. l.13. D. de opt.leg.

Appellatur Catoniana ſententia in l.86.§.vl. de condic.& dem.

CAVERE eſt ſibi proſpicere & conſulere. l. 3. D.de tranſactio. l.53. §.1. & ſeq. de act.empt. Itaque ſollemnem hanc veterum pronuntiationem fuiſſe Feſtus ſcribit, vt parum cauiſſe dicerent, quos capitis condemnabant. Inde Cautionales omnes ſtipulationes ſui

natura eſſe dixit Vlpia. quòd id agatur interpoſita ſtipulatione, vt quis cautior & ſecurior ſit. l. 1. D. de præt. ſtip. Hinc & Iureconſulti cauere dicuntur, cùm clientibus ſuis conſilium dant. Cic. lib. vij. Epiſt. ad Trebatium Iuriſconſultum: Tu qui ceteris cauere didiciſti, in Britannia ne ab eſſedario decipiaris, caueto. Idem eod. lib. Sed vt te quoque aliquid de noſtris cautionibus admoneam. Idem Topic. Etenim cùm tu mihi meiſq; multa ſæpe cauiſſes. Ouid. lib. j. de Arte amand.

Illo ſæpe loco capitur conſultus amore,
Quiq; alijs cauit, non cauet ille ſibi.

Eoq; & Plaut. in Epidico alludens, Hic, ait, poterit cauere rectè, iura qui & leges tenet. Inde Iureconſultus cautor formularum vocatur ab Antonio lib. j. de Orato. Cicero. Cauere etiam ſibi ab aliquo dicitur, qui ab eo cautionem extorquet. l. 6. D. de ſeru. export. l. 44. §. vlt. D. de damn. inf. Cic. in Bruto. At verò, inquam, tibi ego Brute nō ſoluam, niſi priùs à te cauero ampliùs eo nomine neminem, cuius petitio ſit, petiturum. Et aliàs ſæpe. Caueri autem intellegitur ſiue perſonis ſiue rebus. l. 6. §. ſi damni. D. comm. diuid. Quod veteres prædibus & prædijs cauere dicebant, Liuius lib. xxij. Si quibus argentum in præſentia deeſſet, dandam ex ærario pecuniam mutuam prædibusq; ac prædijs cauendum populo cenſerent. Cauere duplam in l. 31. §. quia adſidua. D. de ædilic. ed.

Cauere alteri paciſcendo legem, dicendo, ſtipulando. l. 73. in fi. D. de diuerſ. reg.

Cautionis appellatione nuda repromiſsio ſignificatur. l. 3. C. de verb. ſignific. l. 49. D. ſol. mat. l. 5. §. ſi codicē. D. commod. l. 134. §. idem reſpondit. D. de verb. oblig. Hoc, niſi adiunctum verbum, vel rei condicio ac qualitas aliud poſtulet. Nam cùm dicitur Cauendum idoneè vel rectè, vel ſatiſdato, vel cum ſatiſdatione, fideiuſſoribus vel pignoribus cauendum eſt. l. 1. §. caueri. & §. iubet. D. de coll. bon. l. 35. §. defendere. D. de procurator. l. 11. §. ſi heres rogatus. D. de legat. lib. iij. l. 31. D. ad l. Falcid. l. 2. C. de vſur. legat. l. 11. D. de rei vindic. l. 2. & l. 3. C. de magiſtr. conuen. Itaq; in conſtitutione D. Marci, qua libertatum bona addici iubentur ei, qui idoneè creditoribus cauerit de ſolido cuique ſoluendo. l. 2. D. de fideic. lib. Inſtit. de eo cui libert. cauſa bona add. in princ. Idoneè, ait Vlpia. eſt vtique ſatiſdato vel pignoribus datis. Sed etſi ei promittenti fides habita ſit ſine ſatiſdatione, idoneè cautum videbitur. l. 4. §. addici. D. de fideic. lib.

Atque ita idoneam cautionem interpretabimur in l. 50. D. de man. teſt. vt & in l. 4. §. 1. D. de adm. rer. ad ciuit. & l. 1. §. pen. D. quor. legat. proinde ſi mandato adiectum ſit, vt idonea cautio à debitore exigatur, non videbitur condicioni paritum, ſi neque fideiuſſor, neque pignora accepta ſint. l. 59. §. vlti. D. manda.

Cautio quæ propter l. Falcidiam interponitur, fideiuſſorum habet præſtationem. l. 3. §. 1. D. ſi cui plus quàm per leg. Falcid. Pretoriæ quoque cautionales ſtipulationes, perſonas deſiderant pro ſe interuenientium. l. 7. D. de præt. ſtip.

Exprimitur etiam nōnunquam cautionis genus. Sic Cauere per fideiuſſores in l. 25. §. vlt. D. de recept. qui arbitr. Cauere pignoribus l. vlt. §. ſi legatarius. D. quor. le. Alioquin cautum intellegitur ſola repromiſsione abſq; ſatiſdatione vel pignoribus. Sic cautum & ſatiſdatum, cautio & ſatiſdatio, ſæpiſsimè ſeparantur. l. 1. D. de ripa mun. l. 5. & l. penul. D. de petit. hered. l. 57. D. de rei vindic. Nuda cautio aduerſa fit ſatiſdationi in l. 2. §. ſed virum. D. de iudic. & Cautionem nudā promiſsionem interpretatur. l. 63. §. id quod facere. D. pro ſoc. Cui ſi iuriſiurandi religio acceſſerit, Iuratoria cautio appellatur. l. vn. C. vt omnes iud. l. pen. de dignitatib. lib. x. C. l. vlt. de principib. ag. in reb. eod. l. penult. C. de teſtib. l. 12. de proxim. ſac. ſcrin. lib. xj. l. 1. §. ſuper peculio. C. de adſert. toll. Græcè ἐξωμοσίας & ἀσφάλεια in Nouell. liij. Conſtantinus lib. j. epit. tit. v. τὴν μεθ' ὅρκων ἀσφάλειαν vocat.

Cautio moratoria in l. 5. §. vl. D. de cenſib. Cautio indemnitatis, quæ pro indemnitate præſtatur. l. 32. §. 1. de neg. geſt. Cautio fœneratiſcia. l. 11. C. de pact. dot. l. 25. C. de adm. tut.

Cautela pro Cautione legitur in l. 15. §. vlti. de procuratorib. l. 14. D. depoſ. l. 21. D. de iudic. l. 6. D. de pign. act. Quod tamen verbum Triboniani magis quàm Iureconſultorum phraſim ſapit: & vereor, ne ab illo ſecundum ius poteſtatis ſuæ, eæ quibus, id verbum comprehenditur, clauſulæ ſint inſertæ. Sic enim ille loquitur, vt apparet ex §. ſi verò aliqua. Inſtit. de ſatiſdationib.

Cautionem exponere vel Cautelam. l. 43. §. vlt. D. de adm. tut. l. vlt. §. 1. C. eod. tit. l. 2. de conueniend. fiſci deb. lib. x. C. §. ſin autem per procuratorem. Inſtitutio. de ſatiſdatio. l. vlti. C. de legat.

Cautionem cauere. l. 6. D. rat. rem hab.

Cauere debitor etiam dicitur, qui ſe chirographo obligat. l. 5. §. ſi codicem. & l. 17. §. ſicut. D. commod. l. 4. D. quæ res pign. obl.

Cautio generaliter omnis ſcriptura appellatur, quæ cui proſpicitur ſiue obligationis ſiue liberationis probandæ cauſa emittatur pro Chirographo in l. 40. D. ſi cert. pet. l. penult. §. vlti. D. ad l. Falcid. l. 27. D. depoſ. l. 15. §. quod dicitur. & l. 20. D. de pignorib. l. 47. D. de pact.

pact.l.10.§.vlt.de eden.

Cautiones pro inſtrumentis & tabulis & ſyngraphis.l.5.D. fam.erciſ.l.82. in fi.D. de furt.l.47.§. vlt. D. de pact. Cautionem exponere pro chirographum conſcribere, chirographo cauere.l.25.§.vlt.D.de probatio.l.8.C.de non num.pec. & Cautionem interponere.l.2.C.eo.tit. Cautio de epiſtula.l.24.D. de conſtit. pec. Dicitur nonnumquam planioris intellegentiæ cauſa Cautio creditæ pecuniæ.l.41.D. de minorib. l. 29. D. de oblig. & actio.

Cautio dotalis. l. vlt. §. filiæ. de legat. lib.ij. Et Cautio pollicitationis. l.9. §. ſed ex facto. D. quod met.cau. & Cautio de ſoluendo interpoſita.l.11.D.de exceptio. Cautio depoſitionis.l.vlt.§.1.D.vt legat.ſeu fideic.ſed & Cautio ſolutæ pecuniæ in l. 2. C. qui accuſ. poſſ. pro apocha. Et cautiones ſoluti vectigalis. l.32.§.1.D.de adminiſt.tut.

Cauere hoc amplius fideiubere ſignificat.l.17. D. de in ius voc. l.47.§.Paul. D. de adm.tut.

Cauere etiam creditor dicitur, qui de pignore ſibi proſpicit. l. 18. §. pen. D. de pigner. act. Item qui apocha emiſſa debitorem liberare ſe profitetur .l.89.D.de ſolutio.

CAVPONES in tit. nautæ, caupo. ſtabul. accipiuntur, qui cauponam exercent, inſtitoreſue eorum. l. 1. §. caupones. D.nautę, caupo. Cauponam autem dictam à copijs, quòd illic & ad victum neceſſaria parentur, diſtrahanturq́; Feſtus l.iij.tradit.

CAVSA verbum eſt πολύσημον. Primùm enim negotium ſignificat & obligationem: & cõtractu latius patet.l.9. D. ſi cert.pet.l.9.§. pupillus.D.de auct.tut.l.15.D. de acceptil.§. vnde in his cauſis. Inſtit. de auct. tut. Nec ad contractus tantùm, ſed ad omnes obligationum ſpecies etiam ex delicto deſcendentes pertinet.l.11.D.de verb.ſignif.l.1. D. de oblig. & actio.

Cauſa etiam litem ſignificat. Ita cauſa cadere, litem perdere eſt: &, vt Iuſtinia. interpretatur, rem amittere. §. ſi quis agens. Inſtit. de actionib. Paul. lib.j. Sent.tit. x. Et ſic cadere cauſa à debitore creditor dicitur, qui aduerſus eum expertus ſuccubuit.l.95.§. pen.D.de ſolutio. Hinc cauſam agere, cauſas orare in.l.2.de orig.iur. Et cauſam conijcere Afranius apud Nonium Marcell. Cauſam conijcere apud te volo. Ambo adeſtis, profuturos arbitror. Gell. lib. v. cap. x. Et cùm ad iudices conijciendæ conſiſtendæq́; cõtrouerſię gratia veniſſet. Ex quo cauſæ coniectio in l.1. D. de reg.iur.

A lite tamen cauſa ſeparatur in l.16.C.de tranſactio.& l.1.C.de reb.credit.

Cauſam & rem pro eodem plerumq; Iureconſulti vſurpant, vt in l. 5. §. ſed ſi nulla cauſa ſubſit.D.de pact.id eſt, ſi res non ſubſit. & in tit.de condict.cauſa da.ob cauſam & ob rem datum promiſcuè dicitur. Significat & Cauſa titulũ debiti, actionis, dominij, poſſeſſionis.l.16. D.de priuileg. cred.l.3.§.ex pluribus. de adquir. poſſeſſ. Sic lucratiuam, ſic oneroſam cauſam dicimus.

Præterea Cauſa condicionem & ius cuiuſq; rei ſignificat.l.18.§.ſi fundus.D.de pigner.act.& l.25.§.ſi fundus .D.de ſeruit.ruſt. Sic cum ſua cauſa res transferri dicitur, id eſt, cũ ſuo onere vel quo iure, quaq́; condicione eſt.l.67.D. de cont.empt.l.12.C.de diſtr.pig.l.vn.C. rem alien.gerentib. Cum ſua cauſa ſuiſq; vitijs in l.13.§.1.de adq. poſſeſſ. l.1.§. qui autem.D. de vi & vi arm. In eadem cauſa ſiſtit ſeruum, qui ad experiendum ius actoris non facit deterius. l.1.D.ſi ex nox.cauſa ag.quiq́; ita ſiſtit, vt perſecutio actori deteriore loco futura non ſit, quamuis fortè exactio poſsit eſſe difficilior. l. 11. D.ſi quis cautio. Huc pertinet l.penult.& l.vlt.D.ſi ex nox.cauſa ag.& l.12. D. ſi quis cautio.& l.83.§.vlt.D.de verb.oblig. Ita deiectum ab vſufructu in eandem cauſam reſtitui à Prætore Vlpia. interpretatur, in qua cauſa futurus eſſet, ſi deiectus non eſſet, vt ſi tempore finitus ſit, iterum conſtituatur.l.9.D.de vi & vi ar.ex qua l.3.§.vlt.eo. tit. explicanda eſt. Verbum autem, Cauſa, plerumque vacat & nudæ elegantiæ cauſa ponitur. Sic Cauſa facti pro facto ipſo in l.12.D.ex quib. cauſ. maio. l. 10. D. de tutorib. dat. Vt aliàs res facti eodem ſenſu.l. 1. §.ſi vir vxori.D.de adq.poſſeſſ.l.12.§. facti. D. de captiu. Sic & Cauſa pignoris pro pignore in l.18.§.ſi fundus.D.de pignorib.l.4.D. de ſeparatio.l.65.D.de euictionib. l. 2. & Cauſa iuris ac voluntatis pro voluntate ipſa teſtatoris & iuris, vt ita dicã, diſpoſitione in l. 77. §.fidei. D.de legat.lib. ij. Et Cauſa ordinis pro ordine ipſo in l.23.§.vlt. D. de appellatio. Poſſeſſionis Cauſa pro poſſeſſione l.1. C. per quas perſo. Cauſa teſtamenti pro teſtamento. l.1. §.hoc interdictum.D.de tabul.exhi. coniuncta l.18.D.de iure codicil.l.39.§. heres.de admi. tutor. Cauſa dotis pro dote in l.1. D. ſol. matr.l.1.D.de iure dot. Cauſa pecuniæ in l.26. §.vlt. D. depoſ. Cauſa proprietatis l. 30.§.tribus.D. de adq. rer. do. Cauſa bonorum pro bonis in l.1. §. plenius. D. ſi quis teſt.lib.l.70. D.de leg.ij.& l.52.§.vlt.D.de verb.oblig. Vbi tamen cauſa bonorum vtilitatem ſignificat, id eſt, vt habere liceat. Sic & Cauſa obligationum in l.40.D. ad s. c. Trebell.l.28. D. de diuerſ. reg. iur. & cauſa vſusfructus. l. 10. D. vſufr.quemadmodum cau. Sic Cauſa condictionis in l. 96. §. vlt. D. de ſolutionibus. Et Cauſa nouationis.l.4.in fi. D. de vſur. Cauſa edicti pro edicto.l.5.D.vnde lib. Cauſa legati.l.91.§.duobus. D.de legat.j. Cauſa fideicõ-

miſsi.l.3.§.nonnumquam.D.de vſur. In totam cauſam obligationis ſpondere.l.54.D.loca.l.91.§.nunc videamus.D.de verb.oblig.l.56.§.ſi nummos.D.de fideiuſſorib.l.5.C.de pact.int.empto. Quòd dicitur, ſeruitutes omnes cauſas habere perpetuas debere.l.28.D.de ſeruit.vrb.hunc ſenſum habet, ita conſtitutas eſſe ſeruitutes debere, vt his continenter vti liceat. Ideóq; verbi gratia, perennem eſſe oportere eam aquam ex qua ductus ceditur.l.1.§.loquitur.D.de aqua cottid.l.vn.§.hoc interdictum.D.de fonte. Inſcitè enim faciunt, qui illam ſententiam ad vſum ſeruitutum referunt, qui perpetuus eſſe nequit, & intermiſsionem neceſſariò deſiderat.

Cauſa quoque pro omni commodo vtilitatéq;, quæ ex re percipi poteſt, accipitur. tit.de vſur.& fructib.& omni cauſa. Gaius in l.20.D.de rei vind. Nec enim ſufficit corpus ipſum reſtitui, ſed opus eſt vt & cauſa rei reſtituatur, id eſt, vt omne habeat petitor quod habiturus foret, ſi eo tempore, quo iudicium accipiebatur, reſtitutus illi homo fuiſſet. Paulus in l.31.D.ſi cert.pet.vt poſt iudicium acceptum cauſa omnis reſtituenda ſit, id eſt, omne quod habiturus eſſet actor, ſi litis conteſtandæ tempore ſolutus fuiſſet: Proinde à fructibus & vſuris cauſa ſeparatur, & partũ & partus partum, & fœtus fœtum, & omnes extrinſecus accedentes vtilitates complectitur. Sic in l.17.§.Iulianus.D.de rei vind.l.2.l.3.§.in his.l.8.& l.38.§.ſi actionẽ. cum ſeq.D.de vſur.l.6.D.ſi vſusfr.pet.l.9.§.pen.& vlt.D.ad exhibend.l.1.§.hãc actionẽ. D.depoſ.l.35.l.vlt.§.vlt.D.de verb.ſignif.l.12.D.quod met.cau.l.8.§.ſi ſeruitute.D.de precar.l.4.C.vnde vi.§.ſi ad exhibendum.Inſtit.de offic.iud.

CAVSARIA miſsio, quæ propter valetudinem laboribus militiæ ſoluit.l.3.§.miſsionum.D.de his qui not.infa.vel, vt Macer definit, Cauſaria miſsio eſt, cùm quis vitio animi vel corporis minus idoneus militiæ renuntiatur.l.13.§.miſsionum.D.de re milit.l.26.D.de milit.teſt.l.1.C.de excuſ.veter. Vnde Cauſarij milites apud Liu.lib.vij. Et apud Spartia.in Hadria. valetudinis ſcilicet cauſa miſsi. Veteres ſic loquebãtur, Quibus morbus cauſa eſt, vt apud Cicero.lib.ij.Rhet.ad Heren.& apud Liuium ſæpe.

Cauſam, conditionem, demonſtrationem, ipſa verborum conceptio diſtinguit.l.12.l.17.§.quod autem.D.de condicio.& demonſt.& l.75.§.1.de legat.lib.1.l.2.§.vlt.D.de donatio.

CEDERE Actiones, vel actionibus, Iureconſulti dicunt, id eſt, mandare & prẹſtare actiones.l.14.§.pen.de ſeruo corrup.l.3.§.idem Labeo.de in rem verſo.l.27.§.1.D.de minorib.l.16.§.idem Iulianus.D.de petit.her.l.95.§.pen.de ſolutio.l.70.D.de legat.lib.ij. Hinc Ceſsio nominum in l.30.D.de heredit.petit. Et ita fortè in l.19.in fi.D.de pecul.legendum eſt.

Cedere bonis.l.19.D.de arbitr.& tit.de ceſsio.bon.

Cedere ſoro.l.7.§.quotiens.D.depoſ. vulgo facere bãcam ruptam. Hoc inde fluxit, quòd in ſoro poſitæ erant argentariorum & nummulariorum tabernæ, vt docui lib.ij.Select.Antiquit.

Cedi incorporalia eodem quo corporalia tradi modo dicuntur. Ceduntur ergo ſeruitutes & iura.l.38.D.de ſeruit.vrb.l.3.l.10.l.11.l.14.D.de ſeruit.ruſt.l.2.§.vlt.de aq.& aq.pl.l.23.D.de liber.cauſa.l.63.D.de vſufr.l.15.D.comm.præd.l.10.D.de euictio.l.66.D.de iure dot.

Ceſsio ſeruitutum.l.11.& 22.D.de ſeruit.ruſt.l.9.in fi.D.de aq.& aq.pl.

Dicuntur & dari ſeruitutes.l.19.& l.vlt.D.de ſeruit.ruſt.l.3.D.de vſufr.

Ceſsio in iure apud Cicero.Topic. Et Vlpia.in Inſtit.tit.xix. In iure quoque ceſsio, ait, communis alienatio eſt & mancipi rerum & nec mancipi, quæ fit per tres perſonas in iure cedentes, vindicantes, addicentes. Quod plenius Boëth.in Top.Cic.explicans, Ceſsionis ſollemnitatẽ ex Caio hãc fuiſſe tradit. Apud magiſtratum populi Ro.vel apud prætorem vel præſidem prouinciæ is, cui res in iure cedebatur, eam tenens ita vindicabat. HVNC EGO HOMINEM EX IVRE QVIRITIVM MEVM ESSE AIO. Deinde poſtquam hic vindicarat, Prætor interrogabat eum, qui cedebat, an contra vindicaret. Negante eo, aut tacente, tunc ei, qui vindicarat, rem addicebat.

Ceſsicia tutela olim dicebatur, quæ in iure ceſſa erat: & Ceſsicus tutor is, cui in iure ea ceſſa erat, vt idem Vlpia.in Inſtit.tit.xj.ſcribit.

Cedere diem ſignificat incipere deberi pecuniam. Aliudq́; eſt Ceſsiſſe, aliud veniſſe diem. Venit dies, cùm peti poteſt: ceſsit, cùm obligatio nata eſt, licet exactio in diem differatur.l.213.D.de verb.ſignif.l.58.§.qui poſt tempus.D.ad Trebellia.& l.13.D.iud.ſol.l.3.de ſolutio.

Cedere dies legatorum dicitur, ex quo ea debentur, & ad heredem tranſmittuntur. tit.quando dies.leg.ced.l.25.D.de leg.1.Theophil.in §.ſi peculium.Inſtit.de legat. ita explicat παραχωρεῖ δὲ τὰ λήγατα ἐπειδὰν κατενεχθῇ εἰς ἡμᾶς. καταφορὰ δέ ἐστιν ἡ τῆς ἀγωγῆς ἅρμοσις. ἁρμόζει δὲ αὕτη μὲν τῶν πούρων à morte teſtatoris, αὕτη δὲ τῶν αἱρετικῶν μετὰ τὴν ἔκβασιν τῆς αἱρέσεως.

Cedere operæ incipiunt poſtquam fuerunt indictæ.l.13.§.iudicium.D.de oper.lib. Sic in l.23.& l.34.D.eo. Quod de operis libertorum accipiendum eſt. Aliud enim eſt ſi operas

ras quis ſtipuletur.l.24.D.eod.tit.

Cedere etiam tempora dicuntur, id eſt, currere & computari. l.1. D. de iur. & fac.ign.l.6. D.de calumniato.l.4.D.ad l.Iul.de adulter.

Ceſsim ire pro retro. l.52. §. in cliuo. D. ad leg. Aquil. Iuſtinus lib. ij. Aut ſi hoc parum triſtum extat, vos commiſſo prælio, ite ceſsim, inhibete remos.

CELLA vinaria vel olearia. l.10. in fi.D.de vſu & habit. Cella penuaria. l.3.§. ſiue autem. D. de penu leg.

CELLARARIVM Vlp. in l. 12. §.ſi in aliqua. D. de inſtru. vel inſtru. interpretatur ſeruum ideo præpoſitum, vt rationes ſaluæ ſint. Sic apud Paul.lib.iij.Sent.tit.vlt.

Cellarius in l.24.D.de manum.teſt.

Cellarium in l.41.§.1.D.de legat.lib.iij.

CEMENTA & aliàs CAEMENTA in Pandect. ſcribitur: vnde Cementicia fundamenta in l.57.D.locati. & Cementicius riuus in l.3.§. 1.D.de riuis.

CENOTAPHIVM monumentum eſt memoriæ cauſa factum, in quod corpus illatum non eſt.l.6.in fi.l.42.D.de religioſ.l.6.§.vlt.D. de diuiſio.rer.Lamprid.in Alexand. Cenotaphium in Gallia, Romæ ſepulchrum ampliſsimum meruit.Flauius Vopiſc.in Floriano. Horum ſtatuæ fuerunt Interamnæ duæ pedum tricenum ex marmore, quòd illic eorum cenotaphia conſtituta ſunt. Honorarium ſepulchrum videtur appellare Sueton. in Claudio.cap.j.Suidas. κενοτάφιον, ait, τινὰ ἄλλον ἠλιοσέμανε ὡς ζῶος νεκρῶ μὴ ἔχοντα νεκρόν. Xenoph.lib.vj. ἀναβάντες κύκ. οὓς δὲ μὴ εὕρισκον, κενοτάφιον ἐποίησαν αὐτοῖς μέγα. Virgilius inanem tumulum vocat lib.iij.Aeneid.

CENSERE eſt conſtituere & præcipere. Vnde Senatus Cenſere dicitur. Inde etiam Cenſorum nomen tractum. l.111. D.de verbor.ſignific. Varro lib.ij.de vita Pop.Rom. Vt eſt apud Noni. Itaque quod hos arbitros inſtituerunt Populi, Cenſores appellarunt. Idem enim valet Cenſere & arbitrari. Cenſeri etiã in pretio haberi, auctoritate valere, in l.vlti. D.de ſuis & legit. Item ἀναγράφεσθαι in l. 1. D. de iuſtit. & iure. quemadmodum Theophil. interpretatur, à quo tamen aliqui diſſentiunt. Aliter in l.1.§.qui ex duobus.D.ad municip.

Cenſus perſonarum & bonorum deſcriptionem ſignificat. l.2. §.poſt deinde. D. de orig. iur. Theophil.in §. vlt. Inſtitut. de libertinis. κῆνσος, ait, ἦν ζωὴς, ὅθι χάρτης, ἔνθα ῥωμαῖοι ἀπεγράφοντο τὰς οἰκείας περιουσίας, ὥστε τὸ γε̃ ἕκαστον πλῆμα κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἰδίας ὑποστάσεως, εἰσφέρειν εἰσφοράν. Suidas etiam ita patria Romanorum lingua appellari ſcribit τὴν ἐξέτασιν τοῦ ῥωμαϊκοῦ πλήθους. Ita Cenſus in l.11.D.ſi. reg.l.10. D. de probatio. l.64. D. de adq. rer. do.Caſsiodor.lib.iij. Variar. epiſtol.penult. Auguſti ſiquidem temporibus orbis Roma. agris diuiſus cenſuq́ deſcriptus eſt.

Cenſitionem dixit Spartia.in Peſcen.Nig.

Cenſus crimen in l. 53. D. de iudic. quod aliàs fraudati cenſus appellatur.l.1. C.de quæſtionib. Hinc Cenſitores qui cenſum agunt.l.30. §.pen.D.de adq.rer.do.l.4.§.1. D.de cenſib.l. 1.de immunit.nem.conc.lib.x.C.

Cenſiti in Impp.conſtitutionibus, cenſibus adſcripti, vel cenſibus adnotati.tit. de Agricol. & cenſit.lib.x.C.& l.20.C.de epiſc.& cler.

Cenſuarij in l.7.C.de bon.proſcript. In codice verò Theodoſiano Caſarij ſcriptum eſt.

Cenſualis profeſsio in l.7.C.de donatio.de qua lib.j.Select.Antiquit.dixi.

Cenſuales tabulæ, Cenſuales libri. l.4.de agric. & cenſit. lib. xj. C. l. 14. de anno. & trib. in C.Theod.

Cenſuales paginæ l.vlti. ſine cenſu vel reliq. in C.Theod.

Cenſuale officium.l.18.C.de teſtamen. Et Cenſualis apparitio.l.23.D.eod.

Legatio ad Cenſus accipiendos. l. 1. D.de munerib.& hono. Tacit. lib.j. Interea Germanico per Gallias cenſus accipienti exceſsiſſe Auguſtum adfertur.

CENTENARII liberti in l.Papia dicebantur, qui centum milium ſeſtertiorum rem habebant. l. 16. D.de iure patr. Quod ad ſuorum temporum rationem Iuſtinian. adcommodans ad centum aureos redegit. §.poſtea. & §.ſed noſtra. Inſtit.de ſucceſſ.lib.

Centeſimæ vſuræ quæ ſint, libro vlti. cùm ad vſuræ nomen ventum erit, exponam.

CENTIES in l.97. in fi. D. de legat.lib.iij.& l. 88.D.de verb.ſignific. Centies centena milia ſignificat, vt milies in l. 4. §. 1. de ſtatulib. Milies centena milia, quemadmodum Anton. Auguſt.lib.ij. Emendatio.cap.vj. notauit. Sic quod Martial.lib.v. Epigram.ait, de Apicio, cùm bis tricenties ventri dediſſet, ſupereſſeq́ ſibi centies dumtaxat cogitaret, venenum bibiſſe, hoc idem Dio lib.lvij. referens ait, διακοσίας καὶ πεντήκοντα μυριάδας ei ſuperfuiſſe. Nam xxv. myriades valent decies: quas ſi decies multiplicaris, habebis ccl.myriades, pro eo quod Latini Centies vocant.

CENTVMVIRALE iudicium pro querella inofficioſi teſtamenti & petitione hereditatis l.13.D.de inoff.l.30. D.de liber.leg.l.vlti.C. de petit. heredit. Apud Centumuiros enim actas hereditatum & ruptorũ reſciſſorumq́ teſtamentorũ cauſas aliàs oſtendemus; eoſq́ haſta poſita in foro iudicaſſe. Qua de cauſa haſtæ præfuiſſe dicuntur in l.2.§.deinde cùm placuiſſet. D. de orig.iur. Eam verò haſtam, quam antea Quæſtura functi cogere conſueuerant, Auguſto auctore decemuiri co-

gere cœperunt, vt Sueton. in Auguſto cap. xxxvj. auctor eſt.

CENTVRIA in agris primò à centum iugeribus dicta, quemadmodum Varro lib. iiij. de lingua Lat. ſcribit, pòſt duplicata retinuit nomen, vt Tribus multiplicatæ Romæ idem ſemper tenuere nomen. Itaque Centuriam in agris ſignificare ducenta iugera, in re militari verò centum homines bene Feſtus lib. iij. ſcribit. Et ita Centurias interpretari poſſumus in l. 10. de anno. & trib. in C. Th.

ΚΕΡΆΤΙΟΝ, in Nouel. Conſtit. lix. & Leonis Conſtitut. lxxxiij. nummi genus quod ſex obolos ſeu folles valebat. Conſtantin. Hermenop. in legib. agrarijs, παρεχέτω ὑπὲρ αὐτοῦ ἀμφοτέρων κεράτιον ἕν, ἤγουν φολλεῖς δώδεκα. In ponderibus verò cerates oboli pars media eſt, habens ſiliquam & ſemis, auctore Iſidoro lib. xvj. cap. xxiiij.

CERNERE hereditatem. l. 1. de pat. pot. in C. Grego. frequens Ciceroni & alijs bonis auctoribus locutio. Lexicon B. Germani interpretatur προσέρχεσθαι τῇ κληρονομίᾳ. Vlpia. verò in Inſtit. tit. xxij. Cernere eſt verba cretionis dicere ad hunc modum, CVM ME MAEVIVS HEREDEM INSTITVERIT, EAM HEREDITATEM ADEO CERNO'QVE. Varro lib. vij. de ling. Lat. illud Plauti interpretans; Hanc mihi amicam eſſe creui, id eſt, conſtitui. Itaque heres cùm conſtituit ſe heredem eſſe, dicitur cernere: & cùm hoc fecerit, creuiſſe. At idem auctor lib. v. de lingua Lati. Verbum CERNITO quod in teſtamentis adſcribi ſolebat, ſic interpretatur, Facito videant te heredem eſſe. Itaque, ait, In Cretione iubent adhibere teſtes. Cretio autem, vt Vlpia. eo quo dixi loco, definit, erat certorum dierum ſpatium, quod dabatur heredi inſtituto ad deliberandum, vtrùm expediret ei hereditatem adire, nec'ne. Iſidor. lib. v. Etymol. cap. xxiiij. Cretio, ait, eſt certus numerus dierum, in quo inſtitutus heres aut adit hereditatem, aut finito tempore cretionis excluditur, nec liberum eſt illi vltrà capiendæ hereditatis ius. Cretio appellatur quaſi decretio: Cernere enim decernere & conſtituere ſignificat. Nam ita dicitur, ILLE HERES MIHI ESTO, CERNITO'QVE INTRA DIES TOT. Sic accipito Cretionem in l. 17. C. de iure delib. & in titu. de Cretio. lib. iiij. C. Theod. & in l. 1. & 2. de bonis maternis. in eod. Cod.

CERTVM, quod ad certi condictionem attinet, eſt cuius ſpecies, vel quantitas, quæ in obligatione verſatur, aut nomine ſuo, aut ea demonſtratione, quæ nominis vice fungitur, qualis quantaq; ſit, oſtenditur. l. 6. & l. 9. D. de reb. credit.

In ſtipulationum verò tractatu, Certum accipitur quod ex ipſa pronuntiatione, quid quale quantumq; ſit apparet: veluti aurei decem, fundus Tuſculanus. l. 74. D. de verbor. ſignific. Itaque hæ ſtipulationes, in quas huiuſmodi res deductæ ſunt, Certæ appellantur. contrà vbi non apparet quale quantumq; eſt in ſtipulatione, incerta eſt ſtipulatio l. 75. eod. tit. Certum, in actione ſi certum petetur, pro certa pecunia numerata accipimus. De ea enim hæc actio comparata eſt. l. 1. D. de condict. trit. l. 1. D. de interrogat. in iur. fac. Inde actio certæ pecuniæ apud Senec. lib. iij: de benefic. cap. vij. & certa pecunia credita. Quintilia. lib. iiij. cap ij. Satis eſt dixiſſe, Certam pecuniam creditam peto ex ſtipulatione. Et alio eiuſdem capitis loco. Nam quid in pleriſque iudicijs priuatis de re certa credita, locato & conducto, interdictis habere loci poteſt? Et lib. viij. cap. iij. Te non pudeat certam creditam pecuniam periodis poſtulare. Cic. pro Roſc. Com. Adnumeraſſe ſeſe negat, expenſum tuliſſe non dicit, quum tabulas non recitat; Reliquum eſt, vt ſtipulatum ſe dicat. Præterea enim quemadmodum certam pecuniam petere poſsit, non reperio. & in l. vlti. §. Lucius. D. de condict. indeb. & l. 7. §. vlt. de contr. empt.

Certum autem eſt id demum, quod in oculos cadit, & demonſtrari cerniq; poteſt. Sic Certus locus, qui pro diuiſo poſsidetur, in l. 1. D. de euictio. l. 6. D. de ſeruitut. l. 4. D. pro empt. l. 8. D. de rei vindic. Et ita Certa pars & Pro indiuiſo opponuntur. d. l. 1. & l. 25. D. quib. mod. vſusfr. amitt. & l. 1. §. hoc interdictum. D. vti poſsid. l. 35. D. de ſeruit. vrb. Pars enim pro indiuiſo incerta eſt, cùm oculis demonſtrari non poſsit, nec certis regionibus deſcripta ſit, intellectuq; & animo non diuiſione corporum ſecernatur. l. 5. D. de ſtip. ſer. l. 66. §. 1. D. de legat. lib. ij. l. 5. §. ſi duobus D. commod.

Aliter certam & incertam partem accipimus in eo quod dicitur, Incertam partem poſsideri non poſſe. l. 3. §. incertam. l. 26. D. de adquir. poſſ. l. 32. §. vlt. D. de vſucapio. Nam incerta eſt, quæ quanta ſit ignoratur, verbi gratia, QVIDQVID TITIVS POSSIDET. Itaque & pro indiuiſo pars certa dicetur, ſi de modo eius conſtet. d. l. 26. Sic & in l. 76. §. 1. D. de rei vind. l. 11. §. ſi cùm eſſet. D. de interrogat. in iu. fac.

Certus homo, veluti Stichus, Dama, Pamphilus, ad differentiam hominis in genere promiſsi legati've incertus dicitur, qui l. 63. D. de cond. ind. l. 63. §. quod verò. D. de furt. l. 13. l. 47. §. vlt. de leg. lib. j. l. 25. §. ſi incerto. D. famil. erciſcund.

Certum corpus paulo generalius quod ſpecie

certa

certa contineatur. l. 10. D. de acceptil. l. 10. D. de auro arg. l. 1. §. non ſolùm. D. ad l. Falcid.

Hòc modo & numerata pecunia, & res quæ pondere, numero, menſuráque conſtant, incerta ſunt corpora, niſi certo loci ambitu cõcludantur. Nam ſi quis vinum ſimpliciter, vel pondus argenti, nummos'ue generaliter quis legauerit, incertam rem legat, quoniam in nullo certo corpore, ſed in quantitate hæc conſiſtunt, quæ nullis certis finibus circumſcribitur. At ſi vinum quod in illa apotheca eſt, decem quæ in arca ſunt, quis leget, vel promittat: tunc certum corpus intellegitur legatum vel promiſſum. l. 34. §. ſed ſi nõ corpus. l. 47. §. ſed ſi id petatur. l. 51. & l. 108. qui quinque. D. de leg. lib. j. l. 37. D. de verb. oblig.

Certum ius & finitum, quod deſcriptum eſt & legibus continetur. l. 2. in prin. & §. exactis. D. de orig. iur. l. 2. D. de iur. & fac. ign.

Certæ & ſollemnes actiones certis formulis comprehenſæ & adſtrictæ. l. 2. §. deinde. D. de orig. iur. Sic certa verba, id eſt, vt ita dicam, formalia, &, vt Theophil. vertit, συντακτὰ in §. procurator. Inſtit. de his per quos ag. poſſ. Certa verba pro ſollemnibus & ſolitis dixit Cic. lib. ij. de Nat. deor.

Certus contractus, vt quidam interpretantur, accipitur, qui nomen habet: Incertus, qui in aliud nomen non tranſit. l. 9. D. de reb. cred. l. 1. §. debitum. D. de conſtit. pec. l. 18. D. de acceptil.

CESSARE pro fruſtrari & moram facere ſolutioni. l. antepen. D. de leg. lib. j. l. 41. §. 1. D. de vſur. l. 15. D. de alim. leg. l. 38. D. de minor. Vlpia. ad interpretationem reſcripti Imp. Anto. quo in propria quoque heredis bona legatarij mitti iubentur, ſi poſt ſex menſes, quàm Prætor aditus eſt in ſolutione, ceſſatum fuerit. Ceſſatum non videri ait, ſi pupillus tutorem non habeat, nec curatorem furioſus, vel adoleſcens cùm fruſtratio his perſonis indefenſis nocere non debeat. l. 5. §. Imperator. & §. ceſſatum. D. vt in poſſ. leg.

Ceſſantium partes, id eſt, deficiẽtium in l. 7. D. ſi cui plus quàm per l. Falcid. ſicut partem ceſſare dixit Iauolen. in l. 41. D. de legat. lib. ij.

CETERORVM & reliquorum appellatione etiam omnes continentur, veluti ſi cui optio ſerui legata ſit, ceteri Sempronio illo non optante, omnes ad Sempronium pertinent. l. 160. D. de verb. ſignif. l. 17. D. de optio. leg.

Vox Ceterum plerumque abſurdi nota eſt & ſignificat, Alioquin. l. 8. §. 1. de minorib. l. 5. §. 1. D. de alienat. iud. mut. l. 15. §. poſteaquam. D. de dam. inf. l. 12. §. 1. in fi. de pact. dot. l. 15. §. 1. D. quod vi aut clam. l. 15. §. ſed ſi emptor. D. de re iud. l. 17. §. ſi iuſſu. D. de iniur. l. 63. §. hæc ita. D. de furt. l. 2. §. idem Nerua. D. ne quid in loco pub. l. 3. §. hoc autem. D. de liber. exhib. l. 5. §. maximè. D. de Carbo. ed. l. 32. in fi. D. de recept. qui arbitr. l. 49. D. fam. erciſ. l. 5. §. memiſſe. D. de oper. no. nunt. Sic & apud Tertullia. in lib. ij. aduerſ. Marcio. illo loco, Ceterùm non eſſet anima nec ſpiritus. Et lib. ij. ad vxor. Sanctificatur enim infidelis vir à fideli vxore, & infidelis vxor à fideli viro. Ceterum immundi eſſent filij veſtri. Hoc, ne leue videatur, Accurſium valde torſit in interpretatione l. 5. D. iud. ſol. quæ huius vocis vi percepta nõ obſcurum ſenſum habet. Contra etiam Alioquin pro Ceterùm ponitur in l. 91. D. de legat. iij. l. 1. C. de pact. cõuent. l. 42. D. de adq. hered. Notauit Gouea. lib. j. Var. lect. cap. j.

CHARTAE appellatio & ad nouam chartam refertur & ad deleticiam. l. 4. D. de bon. poſſeſſ. ſec. tab. Chartis autem legatis neque libri iam facti, neque cœpti ſcribi, neque membranæ, neque ceteræ ad ſcribendum materiæ debentur. l. 52. §. quod tamen. & l. 76. D. de legat. lib. iij.

Chartæ epiſtulares, Chartæ ad ratiunculam vel ad logarium paratæ. l. 3. §. vlt. de penu leg. Alias chartarum differentias Plinius lib. xiij. cap. xij. exequitur, & Iſidor. lib. vj. Etymolog. cap. x. Hinc Chartularij, quos de cohortalibus officijs largitionales titulos retractaſſe ait. l. 3. de cano. largitio. lib. x. C. Iuſtinia. Nouella. viij. Chartularios tres τῷ θείῳ καθολικῷ τοῖς συμβόλοις ὑπηρετουμένους ponit.

Chartiaticum in l. penult. D. de bon. damnat. & apud Zonaram Tomo. iij. puto eſſe quod pro charta officialibus præbebatur. Nam miniſtris magiſtratuum chartas præſtitas ex Frontino lib. ij. de Aquæductib. intellegimus.

CHASMA hiatum terræ ſignificat, quo agri nonnumquam abſorbentur. l. 47. §. vlt. D. de leg. lib. j. l. 4. §. 1. D. de cenſib. l. 10. D. de peric. & commo. l. 11. §. ſi locupleti. D. de minorib. Seneca certè lib. j. Natur. Quæſtio. Chaſma vocat, cùm aliquod cœli ſpatium deſedit, & flammam dehiſcens velut in abdito oſtentat. Ideo Seruius in ix. Aeneid. Chaſma interpretatur direptionem & cæli receſſum.

CHIROGRAPHVM priuatam ſcripturã manu cuiuſque ſubſcriptam ſubnotatamque ſignificat. l. penult. D. qui teſtam. fac. hoc & ἰδιόχειρον appellatur in l. 11. C. qui potio. in pign. Inde Chirographarij creditores, qui ſolo chirographo nituntur ad differentiam hypothecariorum. l. penult. de reb. auct. iud. l. 4. & l. 6. C. eo. tit. l. 10. C. qui potio. in pign. Et tit. etiam Chirographar. credit. C. Et apud Paul. lib. v. Sentent. tit. xxviij. Et Chirographarius debitor in l. 7. C. de nouationib. & Chirographaria pecunia. rubr. etiam ob chirographar. pecun. C. & chirographaria

instrum

inſtrumenta.l.vlt.C. ſi cert.pet.Porrò ſi Chirographa legentur vel veneant, non ipſæ tabulæ ſiue corpus, ſed debitum & nomen, actionesq́ quarum probatio tabulis cōtinetur,legari intelleguntur. l.44.§. eum qui.D. de legat.lib.j.l.59.D.de legat.lib.iij.

CHORVS.l.34.D.de ædilic.ed.l.79.D.de leg. lib.iij.

CHOMATA aggeres ſunt, qui aquam continent.l.penult.§.in Aegypto.D.de extr.crim.

CIBARIORVM appellatione neque veſtitus,neque habitatio, comprehēditur, ſed ſolus cibus.l.21.D. de alim. leg. Vnde veſtiaria & cibaria ſeparantur ſemper. l. 4.l.6.l.12.l.13. D. de alim. leg. diarijsq́ legatis veſtiarium contineri negatur.

CILICIA in l.17.§. quæ tabulæ.D. de act. emp.Et apud Cicero.iij.in Verrem, & Sueto.in Auguſto cap.lxxv.Aſconius Cilicia ita dici texta de pilis in caſtrorū vſum atq; nautarum.Cui & Seruius iij. Georgic. cōſentit. Varronemq́ retuliſſe ſcribit inde appellata Cilicia, quòd vſus eorū in Cilicia ortus eſſet.

CINCIA lex de donis & muneribus à M. Cincio lata, vt Cicero ij. de Oratore ſcribit, ſuadente Fabio Maximo, quemadmodum Cato teſtatur apud eundem Cicero.in libro ſui nominis. Ea cauebatur, ne quis ob cauſam orandam donum munus'ue acciperet. Vnde & Muneralis lex appellata eſt auctore Feſto lib. xj. Ad eam Paul. librū ſingularem ſcripſerat, vt index Piſanus teſtatur, ex eoq; ſumpta eſt l. 28. D. de legib. Meminit eius Tacit. lib.xiiij. & xv. Arnob. lib. ij. aduerſ.gent.

CINGERE arbores deglabrare eſt. l. 5. & l. 7. §. ſiue autem. D. arb. furt. cæſ. Ita ſiluam Cingere accipio,in l.29.D.loca.Impp. dicunt Cingulo ſpoliari pro exauctorari:crebrò recentiores.

CIRCITORES quibus veſtiarij vel lintearij dant veſtem circumferendam & diſtrahendam.l.5.D. de inſtitor. Veget. etiam lib. iij. cap. viij. Circitores in re militari appellatos ſcribit, qui vigilias circumibant, & renuntiabant,ſi qua emerſiſſet culpa.

Circulatores, qui ſerpentes circumferunt, & proponunt.l.vlt.D.de extraord.crim. Vtitur hoc verbo & Seneca lib.vj.de Benefic. cap. xj. & Aſin. Pollio in Epiſt. ad Cicero.lib. x. Epiſt. Lexicon Latinogræcum vertit ὀχλαγωγὸς καὶ ἀγύρτης.

CIRCVS in l. 3. de operib. publ. Et inde Circenſes.l.12.§.equitij.D.de vſu & hab.l.122.D. de legat.lib.j.l.1.D. de munerib. & hono.l.8. §.1.C. de repud.l.10. C. de ferijs. Circum autem à circuitu dictum, & Circenſes quaſi Circuenſes Caſsiodor. lib. iij. Variar. Epiſt. ad Fauſtum ſcribit.

CIRCVMDVCITVR cognitio, vel cauſa, cùm propter petitoris abſentiam, vel tamquam deſerta ex libris actorum deletur, & eximitur,cancellatur. l.73.§.1.D.de iudic.l.27. §.rectè. D.de liber. cauſa.l.6.C.quomodo & quan.iud.Sic acta circū duci in l. 45. D. de re iud.dicuntur,id eſt,cancellari & conſcindi.

CIRCVMSCRIPTVS dicitur,qui fraude alterius decipitur.l.17.D.de dolo. l.10. §. 1. & l. 17.& aliàs ſub tit.D.de minorib.l. 39. §. eſt & caſus.D. de procurato.l.7.§.1.D.de exceptionib. Vnde circumſcriptionis actio in libris Rhetorum. Et circumſcriptiones adoleſcentium apud Cicero.pro Cluent.& lib.iij.offic.Dicimus & Circumuenire eodem ſenſu.l.17.§.pen.& l.18.D.de minorib.

CISIARIVS,id eſt,Carrucarius,in l.13.D.loca. à Ciſio,vehiculi genere.

CISTERNAE ſunt, quæ imbribus concipiuntur, nec viuam aquam habent.l.1.§.hoc interdictum.D.de fonte.l.14.in fi.D. de alim. leg.Ciſterna aquæ & vini dicitur.l.21.§.ſed ſi de naui.D. de furt. pro loco effoſſo ad vini cuſtodiam.

CITARE vt quidam bene admonuere, eſt per præconem vocare.l.7. D. de in integ. reſtit.l.73.D.de iudic.l.10.D. de public.iud.l.20. D. de teſtib. Liuius lib. j. Patres in Curiam per præconem ad Tarquinium citari iuſsit. Valer. Maximus.lib.ij.cap. iiij. Præco lecto nomine Salinatoris, citandum id ſibi eſſet nécne, hæſitauit. Quintilia. lib. vj. cap. v. In publicis certè iudicijs vox illa præconis præter patronos,ipſum,qui egerit,citat.Sueton. in Tiber. cap. ij. Citatum pro tribunali voce præconis conuiciatorem rapi iuſsit. Comprobatur & ex Plutarcho, qui quod latini citare, hoc ἀνακαλεῖσθαι τῇ σάλπιγγι dixit in Gracchi vita. Sed tamen & edicto citatus quis dicitur.l.15. §. diuus. D. de iure fiſ. l. 1. §. ſcientes.C.de adſert.toll. Citare libello apud Plaut.in Gurgulio.

CITRA, ſine,ſignificat.l.vlt.D.de public.iud. l.31.D.pro ſoc.l.vlt.D.de in diem ad.l.1.§.1.D. de pigno. Quod licet vulgare ſit, interpretes in interpretatione l. tranſigere. C. de tranſactio.fefellit.

Citreæ menſæ.l.21.§.quamuis.D.de actio.emp. & apud Cicero. vj. Actio. in Verrem. Petron.Arbiter. —Ecce Afris eruta terris Citrea mēſa,greges ſeruorū aſtrâq; renidēs.

CIVILE Ius, eſt ius proprium cuiuſque ciuitatis.l.6.l. 9. D. de iuſtit. & iu.Et vt Paul.ait, quod omnibus,aut pluribus in quaque ciuitate vtile eſt.l.pen. D. de eo. tit. vel vt Cic. in Topic. æquitas conſtituta his qui eiuſdem ciuitatis ſunt ad ſuum obtinendum. Paulò plenius id definit Vlpia.in l.6.D. de iuſtit. & iu.Secundum quæ ius id quod Romana ci-

uitas

tiitas ex legibus, ſenatuſconſultis, plebiſcitis, principum conſtitutionibus, Prætorum Aediliumq́; edictis, ac prudẽtium reſponſis vſa eſt, Ciuile appellatur. l.7.& l.9.D.de iuſtit. & iur. §. ius autem. Inſtit. de iur. natur. quaſi proprium ciuitatis Romanę.l.1.D.de adquir. rer. do. Hoc tamen commune iuris ciuilis nomen ſuum fecit ac proprium ea pars iuris, quæ ex prudentium interpretatione legibus adhibita conſtabat, quæq́; ſine ſcripto in ſola prudentium auctoritate conſiſtebat.l.2.§.his legibus.& §.deinde cùm eſſet.D.de orig.iur. l.74.D. de hered. inſtit. Appellatum eſt etiã ius Ciuile Papirianum, quod à Sex. Papirio in ordinem compoſitum fuit. d.l.2. in prin. de orig. iu. l.144. D. de verb. ſignif. & apud Macrob.lib.iij.cap.ij. Notat & Aſco. in iiij. Verrin. Ius Ciuile à Cicero. pro priuato iure vſurpatum. Interdum Iuris ciuilis appellatione lex xij. Tab. demonſtratur, vt in l.1.D. de tuto. Inſtit. de vſucapio. in prin. l. vlt. de bon.eorum, qui ſibi ante ſent. coniuncta l. 220.D.de verb. ſig.l.10. C. de iur. delib. Plerumque verò ius ciuile à prætorio ſeparatur. Et ita videre eſt hæc verba Ciuili & Prætorio iure opponi l.17.D.de caſtr.pec.§.ſed iſtę. Inſtit. de actio. & Inſtit. de obligatio. §.1.l.1. §.vlt.l.3.§.1.D.de conſtit.pec.l.23. D. de teſtament.l.5.C.de pact. l.14. D. de teſtib. Ideoq́; & Ciuiles actiones ex legitimis & ciuilibus cauſis deſcendentes accipimus ad differentiam earum, quas Prætor ex ſua iuriſdictione comparatas habet.§. ſed iſtæ. Inſtit.de actio. l.vlt.D.de conſtit. pec.l.15. D. de præſc. verb. & Ciuiles quoque obligationes ab honorarijs diſtinguimus, eaſq́; ciuiles appellamus, quæ aut legibus conſtitutę, aut certo iure ciuili comprobatæ ſunt.§.1.Inſtit.de obligatio. l.5.de præſcript.verbis.

Ciuile negotium, id eſt, legitimum, & ex quo ciuilis actio oritur.l.1.D.de æſtimat.

Ciuilis poſſeſsio, iuſta & legitima poſſeſsio, quæ opinione domini tenetur, & in iure cõſiſtit, ad vſucapionemq́; proficit. l. 2. §. 1.D. pro herede. l.24.D de adq.poſſ.l.3.§.vlt.D.ad exhib.l.10.C.de adq.poſſ. Quam qui habent, ciuiliter poſsidere dicuntur. l.7.in prin.D.ad exhib.l.1.§. deijcitur.D.de vi & vi arm.id eſt, ex iure ciuili, vt in l.38. §. hæc quoque ſtipulatio.D.de verb.obligat.

Ciuilia verba, quæ & legitima, & directa, & imperatiua appellantur. l. 7. D. de vulg. & pup. Vlpia.in Inſtit. tit. de fideicommiſſ. Fideicommiſſum eſt, quod non ciuilibus verbis, ſed precatiuè relinquitur, id eſt, non directò & imperatiuis, ſed precarijs & inflexis verbis.

Ciuile pro iuſto, æquo, legitimo, ordinario ſic ſæpe ciuile eſſe aiũt noſtri, vel ex aduerſo inciuile quod inhoneſtũ, illicitum, & iniquũ, & contra iuris ordinem eſt l.78.§. ſed ſi non ſit. D.de iur.dot.l.83.§.ſacram.D.de verb. oblig. l.1.§.1.D.ſi vent.nom.mul.in poſſ.§.item maior.Inſtit. de excuſ.tut.l.24 .D.de legib.l.3.D. de extraord.act.l.vlt.§.vlt.D.quod met. cauſ. l.14.D.de aliment. leg. l.12. C.de rei vind. Et ita Ciuiliter in l.9.D.de ſeruit.id eſt temperamento adhibito ex æquo & bono.

Ciuiliter interdum eſt Ciuili iure, vt cùm dicimus Ciuiliter quẽ obligari. l.1.§.hæc actio. D.ſi menſ.falſ. mod. l. 1.§.ſi quis ita. de verb. oblig. l. 14. D. de oblig.& actio.l.vlt.D. rem pupilli ſal.ſo.l.7.D.de caſt.pec.

Ciuiliter adquiri dicuntur, quæ iuris miniſterio verbis ſine aliquo corporali facto adquiruntur.l.53.D.de adq.rer. do. & eodem ſenſu etiam ciuiliter reſolui obligatio dicitur. l. penult.D.de ſolutio.

Ciuiliter aliàs eſt, rectè, legitimè, & ex iuris ciuilis regulis.l.28.§.ſi quis eo. in fi.D.de lib.& poſt.l.2.in fi.D.de adq.poſſeſſ.

Ciuiliter ſecundùm iuris ciuilis rationem .l. 134.D.de verb.ſig.

Ciuiliter interdum criminali perſecutioni opponitur. l. 37. D.de iniur.l.vlt.D.de furt.l.28. §.qui ob inimicitias.D.de pœn.

Ciuiliter agit, qui quod ſua priuatim intereſt, perſequitur. Criminaliter verò qui publicam vindictam criminis exequitur.

Ciuicum munus pro ciuili in l. 4. de fabricenſib.lib. xj. C. vbi tamen vulgo, nulli ſe ciui commanere obnoxium, pro, nulli ſe ciuico muneri obnoxium, legitur. Quod mendum pæter ſcriptos codices ſatis prodit l.6.de fabricenſib. in C.Th.

Clam poſsidere dicimus eum, qui furtiuè ingreſſus eſt poſſeſsionem eo ignorante, quem ſibi controuerſiam facturum ſuſpicabatur, & ne faceret, timebat. l.6.D. de adq.poſſeſſ. Origo enim nanciſcendæ poſſeſsionis exquiritur, quam qui celãdi animo, & futuram cõtrouerſiam metuens, ignorante eo, quem metuit, ingreſſus fuerit, clam nactus videtur. Heres quoque eius qui precariam poſſeſsionem tenebat, ſi in ea manſerit, clam poſsidet auctore Paulo lib. v. Sent.tit.vlt. Ita clam ab aliquo poſsidere accipimus in interdicto Vti poſsidetis. l. 1. D.vti poſsid.& l.4.D.pro ſuo. Eodemq́; modo clam ab aliquo aquam ducere in interdicto De aqua cottid. l. 1. D. de aq. cottid. Et clam vti in l. interdicto.de itinere actuq́; priuato. In cuius interpretatione clam vti eum Vlpia. definit & qui ipſe prohibitus vtitur, vel qui prohibito eo, cui id ius vtendo conſeruabat, vtitur.l.3.in prin. & §.1.D. de itin. actuq́;. Sic & in l. 22. D.de adq.poſſeſſ.& l.10.D.ſi ſer.vind. Sic denique Clãdeſtinam poſſeſsionem interpretabimur

in l. 7. §. inter prædones. & §. Iulianus. D. comm. diuid. l. 40. §. vlt. de adq. poſſeſſ.

In interdicto Quod vi aut clam, Clam videtur facere, qui celauit aduerſarium, neque ei denuntiauit. Si modò timuit eius controuerſiam, aut debuit timere. l. 3. §. vlt. D. quod vi aut clam. Clam etenim facit, qui exiſtimare debet ſibi controuerſiam futuram. l. 4. D. eo. tit. Aliàs Vlpia. definit, Clam factum videri, quod quis cùm controuerſiam haberet, habiturum've ſe putaret, fecit. l. 73. §. vi factum. D. de diuerſ. reg. iur.

CLAVDIA lex de tutelis feminarum apud Vlpia. in Inſtit. tit. xj. meminit l. 3. C. de legit. tutor.

Claudianum Senatuſcõſultum, vnum memoratur de mulieribus, quæ ſe ſeruis iunxerant, de quo Vlpia. in Inſtit. tit. xj. & Paul. lib. iiij. Sent. tit. x. Et Iuſtinia. & Rubr. de s. c. Claudia. toll. C. §. vlt. Inſtit. de ſucceſsio. bonor. Et Gratia. & Theod. in l. 10. de murilegul. in C. Th. & in l. 179. de decurionib. in eo. Cod. meminere. Alterum, de quæſtione familiæ in Rubr. de s. c. Silania. & Claudia. Aliud item de nuptijs quinquagenariorum. De quo Vlpia. in Inſtit. tit. xvj.

CLAVSVLAS Iureconſulti appellant edictorum, ſtipulationum, teſtamentorumq; particulas. l. 9. D. de eden. l. 3. D. quod met. cau. l. 6. D. de inoff. teſt. l. 6. l. 13. l. 17. l. 19. D. iud. ſol. l. 25. D. de recep. qui arbitr. l. 19. §. hoc edictum. D. de teſtam. tut. l. 31. D. de legat. lib. j. l. 1. in prin. D. de ſuſp. tutorib.

Inde Clauſula de dolo malo. l. 13. §. eum qui. D. de acceptil. l. 19. D. rat. rem hab. l. 6. D. iud. ſol. Siue doli clauſula. l. 119. D. de verb. oblig. l. 4. §. in ſtipulatione. D. de doli excep. l. 17. & l. 19. D. iud. ſol. l. 22. in fi. D. de re iud. Sic autem appellant Iureconſulti eam ſtipulationis partem, qua dolum malũ abeſſe, afuturumq; eſſe, vel ſi quid dolo in ea re factum ſit, comprehenditur, vel ita, Cui rei dolus malus aberit. l. 4. & l. 121. D. de verb. obl. l. 18. D. iud. ſol. l. 36. §. 1. & vlt. D. de recep. qui arbitr. l. 69. D. de verb. ſignif.

Eodem modo, ob rem non defenſam clauſula dicitur, qua in iudicatum ſolui ſtipulatione re non defenſa quãti ea res erit, promittitur. l. 3. §. vlt. & l. 13. & l. 17. D. iud. ſol. l. 15. D. de procuratorib. quę & de re defendenda clauſula appellatur in l. 6. D. eo. tit. Sic & Clauſula ob rem iudicatam. l. 13. & l. vlt. D. iud. ſol. quæ & de re iudicata vel rei iudicatę clauſula appellatur. l. 6. l. 17. l. vlt. D. eo.

CLAVSVRAS vel Cluſuras Impp. appellant cuſtodias limitũ, &, vt Suidas interpretatur, ὀχυρώματα τῶν διαβάσεων. Meminit l. 2. §. in Sardinia. C. de off. præf. præt. Afr. l. 4. C. de offic. mag. offic. l. vlt. C. de offic. mag. milit. cuius emendatio Iac. Cuiacio debetur, qui de hoc verbo loca quędam auctorum notat. lib. iij. Obſeruatio cap. xxiiij. Quibus addam videri apud Luitprandum duobus locis hoc verbum corruptum. Sic enim lib. j. cap. ij. legitur. Quibuſdam namque difficilimis ſeparata à nobis erat interpoſitionibus, quas Cluſas nominat vulgus. Et lib. v. cap. viij. Præceperat enim rex clauſarum cuſtodibus, ne quempiam tranſire permitterent, niſi qui prius quis eſſet diligenti inueſtigatione inquirerent. Quibus in locis, ſecundum Suidæ interpretationem, cluſurarum rectiùs legeretur, niſi vitio temporum conciſum fuiſſe hoc verbum dicamus.

CLAVORVM veſtimentis conſutorum, quibus inter ſe veſtium partes committebantur atque coniungebantur, meminit l. 21. D. de auro arg. Varro lib. viij. de ling. lat. Nam ſi quis tunicam in vſu ita conſuat, vt altera plagula ſit anguſtis clauis, altera latis, vtraque pars in ſuo genere caret analogia. Quintilia. lib. viij. cap. v. Vt adfert lumen clauus purpuræ loco inſertus. Inde auro clauatæ veſtes apud Vopiſcum.

CLARA perſona in libris noſtris intellegitur Senatoris vel vxoris eius. l. 5. D. de cur. fur. Clariſsimi ergo viri Senatores accipiendi ſunt vel ſenatorio honore donati. l. 18. D. de iure fiſc. l. 52. §. 1. de iudic. l. 100. D. de verb. ſig. l. 34. D. de leg. lib. iij. l. 16. §. 1. de his quæ vt indig. l. 12. D. de publ. iudic. l. 1. D. de reb. eor. Et Clariſsimę feminæ, quę Senatoribus nuptæ. l. 8. D. de Senatorib. l. 22. §. 1. D. ad municip. l. 10. C. de nupt. Procõſules etiam viri clariſsimi appellantur. l. 1. C. ſi ex fals. At in recentiorum Impp. conſtitutionib. Præſides prouinciarum, omnes Prætores, clariſsimorum virorum titulo honorantur. l. 34. §. fi. & l. 41. C. de epiſ. & cler. l. vlt. C. de off. iud. l. 2. de delatorib. lib. x. C.

Item magiſtri cenſus. l. vlt. C. de iu. emphyt. Et principes agentium in rebus. l. vlt. de decurionib. lib. x. C.

Et ſilentiarij ſacri palatij. l. vlt. C. de excuſ. tut. Aduocati quoque poſt depoſitum aduocationis officium Clariſsimi connumerantur. l. 1. C. de aduoc. diuerſ. iud.

Sic Claram dignitatem interpretabimur in l. vlt. D. quod met. cau. l. vn. C. de his qui potentior. nom.

CLIENTES liberi homines dicebantur, qui ſe ad potentioris alicuius ductum applicabant, vt eius patrocinio defenderentur. Fit de his mentio in l. 3. D. de vſu & habit. l. 5. §. 1. de his qui deiecer. l. 3. §. ſed & quod. D. de penu. leg. l. 89. D. de furt. l. 7. D. de captiuis. l. 3. C. de nouatio.

CLIPEVS in l. 5. §. ſi id quod poſitum. D. de

his qui

his qui deiecer. imaginem pictam ſignificat. Eaq́ huius verbi ſignificatio à Cornelio Fronto. & à Soſipatro adnotata eſt. Cuius ego ex bonis auctoribus alia prompta exempla ſubieci. Tacit. in Domitia. cap. vlt. Scalas etiam inferri clipeosq́ & imagines eius coram detrahi, & ibidem ſolo adfigi iuberet. Plinius lib. xxxv. cap. iij. Scutis enim, qualibus apud Troiam pugnatum eſt, continebantur imagines. Vnde & nomen habuere Clipeorum: non vt peruerſa Grammaticorum ſubtilitas voluit, à Cluendo. Origo plena virtutis faciem reddi cuiuſq́ in ſcuto, qui vſus illo fuerat, Liuius lib. xlviij. Et duodecim Clipea ærata ab Aedilibus curulibus P. Claudio & Ser. Sulpitio, Galbæ ſunt poſita. Trebellius Pollio in Claudio, Illi clipeus aureus, vel, vt Grammatici loquuntur, Clipeum aureum Senatus totius iudicio in Romana Curia collocatum eſt.

CLIVVS Capitolinus. l. 52. §. in cliuo. D. ad l. Aquil.

Cliuos facere in l. 20. §. 1. D. de ſeruit. vrb.

Cliuoſa via in l. 2. §. deteriorem. D. ne quid in loco pub.

CLOACA locus eſt concauus, per quem colluuies defluit. l. 1. D. de cloac.

Iureconſulti cloacam ducere & cloacam immittere dicunt. l. 1. §. hoc amplius. D. de cloacis. & l. 2. §. ſi quis cloacam. D. ne quid in loco pub. l. 7. D. de ſeruitutib. Liuius lib. v. ad fi. Ea cauſa eſt, vt veteres cloacæ primo per publicum ductæ nunc priuata ſubeant tecta. Idem lib. j. Aquas cloacis è faſtigio in Tiberim ductis ſiccat. De cloacis autem vrbis Romæ videndus eſt Caſsiodor. lib. iij. Variar. epiſt. ad Argolicum.

Cloacarium tributum, quod cloacarum purgandarum cauſa infertur. l. 27. §. ſi quid cloacarij. D. de vſufr. l. 39. §. heres. D. de legat. 1. Ad cloacarum autem purgationem damnatis ad poenam poſtquam diu poena functi erant, vſos veteres Traiani epiſtola ad Plinium lib. x. Epiſt. oſtendit.

COACTILIA, de quibus in l. 27. de auro, argen. Lazar. Baifius noſtris pheltris fuiſſe nõ abſimilia putat. Et erant certè ex lanis per ſe coactis & ſubcoactis facta veſtimenta vel tegmẽta. Quod ego nouo & nondum prolato teſtimonio comprobare poſſum. Sic enim in libello de Reb. bellic. ad Theodoſ. ſcriptum eſt, cùm de Thoracomacho agit. Hoc enim veſtimẽti genus quod de coactili ad menſuram & tutelam pectoris humani conficitur, de mollibus lanis timoris ſollicitudo ſolertia magiſtram compoſuit.

COALESCERE dicitur planta, arbor, cruſta'ue agri, quæ in fundum radices immittit, & quaſi vnitatem cum terra facit. l. 5. §. pen. D. de rei vind. l. 8. D. de adq. rer. do. l. 9. §. Alfenus. D. de damn. infect. Concha etiam coaleſcere dicitur. l. 19. §. pen. de auro, arg.

COCINATORIVM inſtrumentum pro coquinario in l. 19. §. ſi cui eſcarium. D. de auro, argen. Et eodem ſenſu Cocitatoria vaſa in l. penult. D. de penu leg.

CODICES vt Varro lib. iij. de vita Pop. Ro. apud Non. ſcribit, antiqui plures tabulas coniunctas dicebant. A quo in Tiberi naues codicarias appellabant. Seneca quoque in lib. de breuitate vitæ, plurium tabularum caudicem apud veteres dictum ſcribit. Et inde tabulas Codices dici. Sic tabulæ in pluribus codicibus ſcriptæ. l. 3. §. ſi tabulæ. D. de tabul. exhib. Codices argentariorum & nummulariorum. l. 9. §. penult. de eden. & l. 88. D. de ſolutio.

Codices membranei, vel chartacei, vel eborei, vel alterius materiæ. l. 52. D. de legat. lib. iij. Hinc volumina Imperatoriarum conſtitutionum Codices appellati ſunt. Codices autem tres ante Iuſtinianeum fuiſſe memorantur, Gregorianus, Hermogenianus, & Theodoſianus, vt ſcribitur in l. vn. de Iuſtin. Cod. confir. & in Epiſtol. de nouo Cod. fac. & ab Iſidor. lib. v. Etymol. Gregoriani etiam codicis meminit B. Auguſtin. lib. ij. de Adulte. coniug. ad Pollent.

Codicilli cerati. l. 52. D. de legat. lib. iij. Codicillos autem appellamus eam ſcripturam, qua quis vltimam ſuam voluntatem mandauit, non tantam ſollemnitatem deſiderantem, quantam teſtamentum, quæ & à teſtato & ab inteſtato confici poteſt. Tit. de codicill. Inſtitut. & de iure codicill. D. Theophilus ſic definit κωδίκελλός ἐστιν ἐλάττων ἢ διαθήκης γνώμης τελευταίας ἀναπλήρωσις.

Codicilli confirmati in l. 31. D. de legat. lib. j. & l. 39. & 41. §. codicillis. D. de legat. lib. iij. id eſt, teſtamento confirmati. l. 43. D. de man. teſta. l. 18. D. de annu. leg. in hunc modum, CODICILLOS, QVOS POSTEA FECERO, VALERE VOLO. l. 6. §. licet. & l. 8. §. vlt. D. de iure cod. Vel ita, SI QVOS CODICILLOS RELIQVERO, VALERE VOLO. l. vlt. D. de fideicom. libert. vel ſic, SI QVID TABVLIS ALIO'VE QVO GENERE AD HOC TESTAMENTVM PERTINENS RELIQVERO, VALERE VOLO. l. 18. D. de iure codicill. Et ita Codicillos ad teſtamentum factos interpretor in l. 8. §. hæc oratio. D. de tranſactio. & l. 5. §. qui principale. D. de his quæ vt indig. & Codicillos ad teſtamentum pertinentes. l. 1. C. de codicill.

Codicilli pro diplomatis & litteris, quibus honores mandantur. l. 41. D. de excuſ. tut. l. 1. C. vt omnes iud. l. 12. C. de dignitatib. lib. j. & apud Sueto. in Claud. cap. xxix.

COËMPTIO, ſollemnis matrimoniorum cõtrahendorum ritus erat, cuius Cicer.lib.j. de Orato. & in oratio. pro Flacco & pro Murena meminit, & Seruius in ij.Georgic. & in viij.Aeneid. & Iſidor.lib.v. cap.xxiiij. Boëthius in Topica, Coëmptio, ait, certis ſollemnitatibus peragebatur, & ſeſe in coëmendo (ſic enim lego) inuicem interrogabant: vir ita, an ſibi mulier materfa. eſſe vellet: illa reſpondebat velle. Item mulier interrogabat, an vir ſibi paterfa. eſſe vellet: ille reſpondebat velle: itaq; mulier viri conueniebat in manum, & vocabãtur hæ nuptiæ per coëmptionem. Et erat mulier materfa. viro loco filiæ. Quamobrem & ſuorum heredum loco habebatur, vt Vlpia. in Inſtit.tit.xxij. tradit, & in ius, manum, poteſtatemq; viri cum capite fortunas ſuas transferebat, vt Cicer.in Topic. oſtendit. Coëmptor verò apud Vlpia.in Inſtitu.tit.xj. fiduciarius pater dicitur: quoniam cum patre naturali vnà emit.

Cœpiſſe opus dicitur, qui fundamenta iecit, vel locum purgauit. l.1. §.cœpiſſe.D.de pollicitatio.

COËRCERE, vel pecuniaria multa, vel corporali animaduerſione, vel pignoribus captis, Iureconſulti dicunt.l.4.§.1.de damn.inf. l.2. D.de in ius voc. Itaque tam pecuniariam quàm in corpus inflictam coërcitionem vocant.l.2.in fi.D.de pub.iud. l.70. D.de diuerſ. reg.l.6.in fi.D.de pœn.

Vnde Coërcitio capitalis. l. 200. D. de verbor. ſignific. Modica coërcitio l.vlt.D.de off.eius cui mand. eſt iuriſd. Leuis Coërcitio. l. 7. §. præterea. & l.11.§.quamquam.D.de iniur.

Coërcere aquam in interdicto De fonte, eſt continere ſic, ne defluat, vel dilabatur, dummodò nouæ venæ non aperiantur.l.1.§.pen. D.de fonte.

Coërcere arbores, ramos ſtringere eſt.l.1.§.deinde. & §.vlt.D.de arborib.cæd.

COENACVLVM pars ſuperior domus, ad quam ſcalis aſcendebatur, ab eo quòd illic veteres cœnarent, vt Varro & Feſtus ſcribunt. Meminit l.3.§.vlti. D.de off.præf.vr.l.1. §.ſi filiusfa. & §.ſi plures. & l.5.D.de his, qui deiecer.l.25. §.ſi vicino. l.27. l.30. D. loca. l.7. D.de inſtru.vel inſtrum.l.43.§.1. D.de damn. infect.l.27.D.de donatio.l.3.§.ſed ſi ſupra. D. vti poſsid.

Inde Cœnacularius in l.11. §.pen. D.de pigner. act.qui in Cœnaculo habitat. Et Cœnaculariam exercere in l.5.§.ſed ſi quis.D.de his qui deiecer.

COGNATIO generale nomen eſt, & omne vinculum ſignificat, quod vel naturaliter ex iure ſanguinis vel adoptione contingit. Cognati autem ab eo dicti ſunt, quaſi vnà & communiter nati, vel ab eodem orti progenitiue & qui commune naſcendi initium habuerunt.l.1. D.vnde cogn. l.4. §.1. D.de gradib. & adf.

Cognatio in duo genera diuiditur, in Naturalem & Ciuilem.l.17.§.1.D.de adoptio. Illam ſpecialiter cognationem, hãc adgnationem appellamus. Cognatio autem ſpecialiter eſt naturalis per feminas coniunctio. Specialiter etiam Cognati dicuntur, qui per feminas coniunguntur.l.vlt.§.1.D.de gradib. Proinde inter adgnationem & cognationem hoc intereſſe traditur, quod inter genus & ſpeciem, cùm illa per virilis tantùm ſexus perſonas, hæc ex quacumque naturali coniunctione contingat.l.pen.D.vnde legit. Ex eo cognationes legitimæ, quæ adgnatorum ius habent.l.12.§.vlt.D.de ritu nupt. Et hæc cognatio ciuilis naturali coniuncta eſt. Ciuilis verò per ſe ſine naturali cognatione, quæ & legitima, vt Modeſtinus ait, appellatur, per adoptionem conſtituitur. l. 4. §.1. D. de gradib. & adf. Quibus enim adgnaſcitur in adoptionem datus, his & cognatus fit.l. 1. §.cognationem. D. vnde cogn. l. 4. §. penult. de gradib.

Cognatio etiam inter vulgò quæſitos & inter ſeruos naturalis conſiſtit. l. 14. §. 1. D.de ritu nupt.l.2.D.vnde cogn.titu.de ſeruil.cognat. Inſtitutio. Porrò ſi quis cognationi leget, idem eſt atque ſi cognatis leget. l. 19. D. de reb.dub.

COGNOSCERE ſimpliciter de cauſa aliqua quærere & cognoſcere ſignificat. Sueton.in Claudio, Cognoſcens quondam in Auguſti foro victusq; nidore prandij, quod in maxima æde Martis Salijs apparabatur, deſerto tribunali aſcendit ad ſacerdotes. Sic & in l.1. D.de conſtit.princ. Sic iudex cognoſcere ex actione dicitur.l.4.§.1.D.quod certo loco, & cognoſcere ex interdicto.l.2.C.de interdict. Vt audire ex interdicto in l. 1. §. initio. D. de off.præf.vrb. & iudicare ex locato in l. 25. §. culpæ. D. loca. Et cognoſcere tutelæ pro ex actione tutelæ cognoſcere. l.2. D.vbi pupill. educ. Inde Cognitor pro quæſitore in l.1. §. calumniatoribus.D.ad Turpillia. Prudentius in Roma. Hic tum cognitor pronuntiauit, Claudatur infans carcere. Cuius verbi eſt & alia in veterum libris ſignificatio. Etenim ſic Aſconio in Diuinatio. auctore appellabatur, qui præſentis cauſam vt ſuam tuebatur. Et, vt Feſt.lib.iij.ſcribit, qui alterius litem coram ab eo datus ſuſcipiebat. Quod & Anianus in interpretatione tit. de cognit. & procur.in C.Theo.bene ſenſit. Et hinc à procuratore cognitorem ſeparat Paul. lib. j. Sent. tit.ij. & lib.v. tit. xxvij. & Quintilia. Declamat.ccclxj.

Cognitiones in l.1.D.de off.adſeſſ.l.4. D.de off.

eius

eius cui mand.l.1.§. per hunc. D. de rei vind. l.3.§.Iulianus. D. de lib. exhib.l.3.§.Pomponius. l. 14. §. interdum.D.de minorib.l.27.§. hæc autem. D. de procurato. Vnde extraordinariæ cognitiones in tit. de extraord. cognit.D.l.14. §. interdum. Vbi ſcilicet Prætor ipſe notionem adhibet. Et cognitio prętoria in l.13.§.vlt.de minorib.l.1.§.1. D. de rei vind.

Cauſa cognita, hoc ſignificat re cognita, examinata, & ex vtraque parte audita, & vocatis his, quorum intereſt. Nam cauſæ cognitio tunc interuenit, cùm de negotio præſente vtraque parte & audita, vocata'ue diſceptatur.l.13.§.1.D.de minorib.l.vlt.C.de legib. l.9.§. vbi decretum. de off. præſid.l. 73.D.de diuerſ. reg. iur.l. vn. C. ſi aduerſ. dot. Vnde in l. 3. C. de quæſtio. cùm cognitionaliter audiſſet, id eſt, vtraq; parte præſente & audita cognouiſſet. l. vlt. §. illud. C. de temp. appell.

Vbicunq; autem cauſæ cognitio eſt, ibi Prætor, ibi tribunal deſideratur.l.2.§.dies.D.quis ordo in bo.poſſ.l.106.D. de diuerſ.reg.l.3.§.ſi cauſa. D. de bon. poſſ. Nam, vt Impp. aiunt cognitio cauſę non interpellatione planaria, ſed conſidente magis iudice colligitur. l. 4. C. de dilatio. Illud etiam obſeruare poſſumus, in his quæ cauſa cognita fiunt, ſemper Prætorem interuenire.l.8.§.vult igitur.D. de tranſactio.l.3.D.de reſtit.in integ.l.13.§.1.l.44. & l.45.de minorib.l.22.in fi.D.de re iud.l.2.§. ſed ſi dubitetur.l.28.§.ſed & ſi dies. D. de iudic.l.9.§.vlt.de arbitr.l.15.D.de bon.auct.iud. l. 27. §. hæc autem. D. de procuratorib. Cognoſcere inſtrumenta eſt relegere, recognoſcere.l.56.D. de verb. ſignif. quæ vt ex inſcriptione apparet, pertinet ad quæſtionem.l.15. D.de reb.auct.iud.

Cognitam ſtupro dixit Papinia. in l. 14. D. de his quæ vt indign. eam, cum qua ſtuprum factum eſt. Catullus verò Epigr.lvj. Vnis ſenibus cognitas feminas vocat, que vnum expertæ virum fuerant.

COHORTALES appellantur qui cohortibus adſcripti ſunt.l.3.C.de hered.decur.l.13. C. de off. rector. prouinc. Cohortalis condicio in ea.l.vt & in l.2.C.de ad. diuerſ. iudicum. Cohortalium corpus.l. 2. de defenſorib. ciuit. ταξεώτας Iuſtinia. in Nouell. vocat.

COIRE ſocietatem paſsim in tit. pro ſoc. & l.j. in prin. D.ad l. Corn. de falſ. Coire negotiationem in l.52.§.quidam.D.pro ſoc.

Coire in alienam litem dicũtur, qui de emolumento litis communicando paciſcuntur, ſic, vt quidquid ex condemnatione in rem vnius redactum fuerit, inter eos communicetur.l.6.D.ad.l.Iul.de vi pub. Plin. lib. v. ad Valeria. Queſtus eſt venire aduocationes, venire etiam præuaricationes, in lites coiri.

Coire in accuſationem innocentum. l. vlt.D.de concuſsio. Coire aduerſus aliquem pro conſpirare.l.j.D.nautæ, caupo.

Coire in matrimonium, id eſt, conuenire in l.31. D.de condicio. & dem.

COLLECTARIVS in l.16.C.ſi cert.pet.Suid. ἀργυραμοιβὸν interpretatur, καὶ τραπεζίτην καὶ ἀργυροπράτην, ἤτοι κέρμα ἀντὶ ἀργύρου ἀλλασσόμενον.

COLLEGAE primùm dicuntur magiſtratus, qui eiuſdem ſunt poteſtatis.l.173.D. de verb. ſig. ab eo, quod vnà lecti ſint, vt Varro lib.v. de lingua lat. ſcribit. Sed & contutores concuratores'ue Collegæ appellantur. l. 14. & l. 46. §. cum teſtamento. D. de adm. tut. l.2.C. eo.tit.l.5.D.de ſuſpect.tutorib.l. 3. C. de probatio. l. 7. D. rem. pup. ſal. fo.l.4.C.de magiſtrat. conueniend. Et qui eadem legatione funguntur. l. 2. C.de legationib.lib.x. Quinimmo & coheredes collegæ dicuntur. l. 101. D. de ſolutio. necnon hi quoque qui ex eodem collegio ſunt. l. 41. §.vlt.& l.42.& l.vlt. D.de excuſ.tut. l. vlt. C. de hered. decur. qui ab Impp. collegiati appellantur. l. penult.C. de commerc. in l.vn.de collegiat.lib.xj.C.l.9. C.de ſacr.eccl. Quibus tamẽ poſtremis duobus in locis propriam quandam ſignificationem hoc verbum habet: quam Iſidorum aſſecutum eſſe prꝑſtare non auſim, qui lib.ix. Etymol.cap. iiij. Collegiatos idcirco dictos ait, quòd eorum collegio cuſtodijsq; deputarentur, qui facinus aliquod commiſerant: fuiſſe'q; hoc ſordidiſsimum genus hominum patre incerto progenitum. Et ideo maximis oneribus in municipijs ſubijciebantur, vt ex multis Theodoſiani Codicis locis liquet.

COLLEGIVM tres faciunt.l.83.D. de verb.ſignif. Collegia autẽ vel licita ſunt, vel illicita. Licita collegia, quibus coëundi ius, quæ vel legibus, vel ſenatuſconſultis, vel principalibus conſtitutionibus comprobata ſunt, veluti fabrorum, piſtorum, nauiculariorum, publicanorum, & aliorum id genus. l.1.& l.3.D. de colleg.l.1.D.quod cuiuſque vniuerſit.l.vlt. de excuſ.tut.l.19.C.de poen. Illicita verò, quæ ſine legis, ſenatus, principis'ue auctoritate cõſtituta ſunt.l.1.in fi.D.de off.præf.vrbi. Videquę de hac re lib.j.Selectar. Antiqui. dixi.

COLLEGATARII ſunt, quibus coniunctim legatũ eſt.l.10.D. de vſufr.adcr.l.34.§.ſi duobus. de leg.lib.j. §. ſi eadem res Inſtit.de leg.

COLLACTANEVS, qui ſimul mammam ſuxit.l.13.D.de man.vind. §. iuſtæ autem. Inſtit.quibus ex cauſ. manumitt. non lic.l.30.§. Titia.D.de adim.leg.quę & eum Gręcè σύντροφον vocat, vt & Theophi.in d.§.iuſtæ.

COLLIBERTVS vel conlibertus in l. 77.§. volo.de leg.lib.ij.l.vlt. D. vt legat.nom. cau. l.38.§.quindecim.de legat.lib.iij. Sicut Com-

patronus in l.1.§.aduerſus.D.ſi quid in fraud. par.l.3.§.ſi duo.& l.5.§.pen.D.de legit. tutorib.Eiuſdem figuræ ſunt, quæ infra exponemus,contutor, concurator, conſeruus, conſocer,confideiuſſor.

COLLOCARE nominibus,vel in nomina, & collocare ſimpliciter pecuniam Iureconſulti dicunt.l.13.§.1.l.16. & l.58. §.pen. D.de adm. tut.l.43.D.mandati.l. 26.§.1.D. quando dies leg.ced.l.88.D.ad l.Falcid.l.33.D.de vſur.l.64. & l.86.de leg. iij. l.24.D.de vſufr.leg.& apud Paul.lib.ij.Senrent.tit.iij.Sic Cic.lib. iij. Officior.Sed de toto,ait, hoc genere collocandarum pecuniarum melius viri boni &c. Traianus Plinio lib. x. Epiſt. Non aliud remedium diſpicio, quàm vt quantitas vſurarum minuatur,quo facilius pecuniæ publicæ collocentur.

COLLVDERE dicuntur, qui luſoriè non ex animo cauſam agunt & tranſlaticiè munere accuſandi defunguntur,aduerſariumq́ vincere dolo patiuntur,ei ſponte lite cedentes.l. 7.§.ſi dolo.D.de dolo.l.50.§.1.& §.pen.D.de legat.lib.j.l.3.D.ad l.Iul.de adult.l.1.§.præuaricarorem. D. ad Turpillia.l.27. C.de lib.cau. Colludere etiam ex alijs cauſis dicimus.l.19. D.loca. Inde Colluſio tit. de colluſio. deteg. D.l.29.D.de inoff.reſt.l. 6. §. non ſimplicirer. D.ſi quis omiſſa cau.teſt.l.19. D.ſi ſeruit. vindic.l.penult. D. de minorib. l.19. §. vlt. D. de adulter.

COLONVS prædij ruſtici conductorem ſignificat. Vt enim ædium inquilinus, ita agrorum colonus dicitur.l.37.D.de adq.poſſeiſ.l.13.§.ſi venditor.de actio.emp.l.vlt.D.de vi & vi arm. l.31.§.ſi ſeruus de vſucapio. l.14. §.1.D. de religioſ. Hinc COLONIA prædium dicitur, quod ſub colono poſsidetur. l.24.§.colonus.D.loca.l.20.§.prędia.D.de inſtru.& inſtr.leg.

Coloni autem quidam partiarij vocantur, qui fructus cum domino diuidunt, ad differentiam eorum qui nummis colunt, qui'que ad pecuniam numeratam conduxerunt. l.25.§. vis maior.D. loca.l. 26.D. de furt.Interdum autem Coloni conductores prædiorum ad fiſcum pertinentium accipiuntur.l. 8. C. de excuſ. tut. qui & Coloni Cæſaris in l. vlt. D.de off. proc. Cæſ. l. penult. §. colonos. D. de iure immunit.Et Coloni prædiorum fiſci. l.vlt.§.1.D.ad municip. Coloni etiam qui in colonias deducti dicebantur. Vnde Colonus à municipe, colonia à municipio ſeparatur.l.17.§.error.l.27.§.1.D.ad municipal. & apud Paul.lib.iiij.Sentent.tit.vj.& in l. Mamilia. Ira Coloniam accipe in l. 1. & l. vlt. D. de cenſib.

COLOR prætextum & titulum ſignificat.l.2. D.de inoff.teſt.§.1.Inſtit.eo.l.49.D.de donat. int.vir.l.7.§.1.D.ad Macedonia.

COMITES in Pandectis appellãtur qui proconſules, præſides, procuratores'ue in prouincias euntes comitabantur, & in officio eorum erant.l.16.D.de off.præſid.l.41.§.1.D. de excuſ.tut.l.4.D.de off.adſeſſ.l.19.§. vlt.D. loca.l.6.§.ſi quos comitum.D.de pœn.l.5.D. de l.Iul.rep.l.1.§. ſed & ſi comites.D. de extr. cognit.In his enumerat Cic.orat.iiij.in Verr. præfectos,ſcribas, medicos, accenſos, haruſpices,præcones.Sueto. in Tiber. Namque priuignum Caium Orienti prępoſitum cùm viſendi gratia traieciſſet Samum,alieniorem ſibi ſenſit, ex criminationibus M.Lollij comitis & rectoris eius.Seneca lib. ij. Declamatio. Syriacus contra Maximum Stertinium à quo premebatur, cùm comes eius fuiſſet,dixit: Per annos xv.in officio tuo fui. Sic & apud Cicero.lib. v. Epiſt. ad Attic. Adhuc ſumptus nec in me aut publicè, aut priuatim, nec in quemquam comitum factus.Sueto.in Iulio cap.xlij. Sanxit, ne quis ſenaroris filius,niſi contubernalis,aut comes magiſtratus,peregre proficiſceretur.

Comitum in conſtitutionibus Impp. recentiorum varia, pro adminiſtrationum varietate, nomina inueniuntur, veluti Comes rerum priuatarum. l.3. de bon. vacantib. lib.x. C.l.vlti.de petit.bon.l.64.de decurionib.lib. x.C.l.vlt.C.de adſeſſorib.l.6.C.vbi cauſa fiſcal.l.1. C.de aduoc.diuerſ. iudiciorum. Nou. vij. Valentinia. Hic patrimonium principis & res eius priuatas curabat,vacantiaq́ bona occupabat: & vt Caſsiodor.in formula Comitiuæ rerum priuatarum ſcribit, per rationalium curam priuatam principum gubernabat ſubſtantiam. Sub huius enim diſpoſitione erãt Rationales,procuratores, & præpoſiti rerum priuatarum per prouincias conſtituti.Irem baſtaga priuata: præpoſiti quoque gregum,ſtabulorum,& ſaltuum.Decorabatur autem titulo Illuſtris Viri.

Comes domorum principis.l.vlti.C. vbi cauſa fiſcal.l.vn.C. vt omnes iud.l.5. C.ad l.Iul. repet. Comites largitionum priuatarum ſiue ſacrarũ in partibus tam orientis quàm occidentis habebantur. Meminit eorum Iuſtinia.in Epiſto.de nouo Cod.confirm. §.1. l.1. C.de quæſtorib.l.3. C.de palatin. ſacr. largit. l.vn.C.de auri publ. penſ.lib.x. Sub horum autem diſpoſitione erant comites largitionum per prouincias conſtituti: item comites commerciorum, metallorum, veſtiariorum. Comites quoque & Rationales ſummarum per prouincias ſparſi, nec non procuratores baphiorum,gynæceorum,monetarum,linificiorum, baſtagarum,præpoſitiq́ theſaurorum,& argentariorum.

Comes ſacri patrimonij orientis vir ſpectabilis.

lis.l.vn.C.de off.com.ſac.pat.

Comes ſacri palatij.l.vn.C.de ſac.pal.

Comes militum.l.1.C.de offic.vic. qui militaris dicitur in l.6. C.de adſeſſorib.tit. ne rei milit. comit. Cod. Comites autem rei militaris in partibus Orientis duo erant, per Aegyptum vnus, per Iſauriam alter.

Comites per prouincias conſtituti.l.3.C.de off. præſid. quales erant comites Illyrici, Hiſpaniarum, Tingitaniæ, Britanniæ, Italiæ, Argentoratenſis, litoris Saxonici. Et Comes Orientis qui V.C. & SP. vocatur. l.3.C. de aduoc. diuerſ.iudic.l.3.C.de cano.largit.tit. lib.x.l.vn.de claſsic.lib.xj.l.29. & l.32. C. de appellat. l.2. in fi. de aduoc. diuerſ.iud. l.vlti. C. de modo mult. Cui ſuberant Paleſtina vtraque, Phœnicia, Syria vtraque, Cilicia vtraque, Cyprus, Oſrhoëna, Meſopotamia, Iſauria, Arabia, Item comes Africæ apud Auguſtin. epiſtola lxx. & in Notitia Occidentis, ſub cuius diſpoſitione erant præpoſiti limitum oræ Africanæ. Comites etiam tres ſunt Iuſtinianei, Pacatianæ videlicet Phrygiæ, Galatiæ primæ, & Iſauriæ, Nouel. Conſtit.viij. & Nouel. xxiiij. & Nou.xxvij. Idem Iuſtinianus Comitem Armeniæ ſuſtulit.l.vl.C.de off.magiſt.milit.

Comes commerciorum.l.1.de anno. & cap. C. l.2. C. quæ res vendi non poſſ. l. vlti. C. de commerc.

Comes ſacri conſiſtorij V.S P.§.1.de nouo Cod. fac.l.4.C.de aduoc.diuerſ.iudic. Vnde comites conſiſtoriani. l.13.de excuſ. mun.lib. x.C. Rubr.de comitib.conſiſtorian.lib.x.C. Meminit l.vlt. de diſcuſſorib.eod.titu. Vnde & Comitiua conſiſtoriana in l. 25. C.de procuratorib.& in l.8.C.de aduoc. diuerſ.iudicior.

Comes domeſticorum vir illuſtris.l.6. C.de aduoc.diuerſ.iud.l.64.de decurionib.lib.x.l.vn. qui à præbitio.tiro.in C.Theo. & apud Auguſtin.Epiſt.lx. Comites autem domeſticorum duos Notitia ponit equitum & peditum. His ſuberant domeſtici equites ac pedites & deputati eorum. Vnde Comitiua domeſticorum apud Caſsiodor. lib. ij. Variar. epiſt. ad Symmachum & ad Senatum vrbis Romæ.

Comes ſcholarum.l.3.C.de offic.magiſt.offic.

Comes horreorum. l. vlti. de piſtorib. libro xj. Codic.

Comes ſacræ veſtis.l.vnic. qui à præbitio. tiro. in C.Theod. qui Comes veſtiarij in Notitia appellatur.

Comes ſtabuli ſacri. l.vn. de comitib. & tribu. ſchol.lib.xij.C.l.29.de annon. in C.Th.l.3.de conlatio.equor.l.1.qui à præbitio. tiro. in eo. C.Aimonus monachus lib.de geſt.Francor. iij.cap.xliij. Theſaurarius Claudouei à Cupanio ſtabuli Comite de Biturico retractus. Vnde Conneſtabilem noſtrũ originem duxiſſe quidam non abs re credunt. Sic enim idem auctor eiuſdem libri cap.lxx. Lendegiſilus regalium præpoſitus equorum, quem vulgo Conneſtabilem vocant. Rhegino monachus lib. ij. Annalium: Eodem anno, inquit, Burchardum Comitẽ ſtabuli ſui (quod corruptè Conſtabulũ appellamus) cum claſſe miſit in Corſicam. Fuiſſe autem eam dignitatem in pretio Ammianus Marcell.exiſtimãdi copiam præbet, qui Valentinianum Imp. cam dignitatem in fratrem Valentem contuliſſe refert. ſic enim lib. xxvj. de eo loquens ſcribit, Nicomediam itineribus citis ingreſſus Kalendis Martijs Valentem fratrem ſtabulo ſuo cum tribunatus dignitate præfecit.

Comes fœderatorum apud Zonar. Tomo .iij. Annal.in Tiber.

Comes excubitorum apud eundem in Iuſtino Curopat.

Comites Archiatrorum.l.vn.qui à præbitio.tiro.in C.Theod.de quorum dignitate videndus eſt Caſsiodor. lib. vj. Variar. in formula Comitiuæ Archiatrorum. Et Comites diſpoſitionum.in d.l.vn.

Comites ærarij.l.vlti. de ſuſceptorib. lib.x. C.l. vn.qui à præbitio.tiro.in C.Th.

Legimus & in Notitia, Comites metallorum, Comites auri, Comites formarum, Comites riparũ, & aluei Tiberis, Comites portuum. Quorum etiam apud Caſsiodor.lib.vij. Variar.fit mentio.

Comitum dignitas Comitiua appellatur. l. vlt. de diſcuſſorib. lib.x. C. l. 47. de decurionib. eodem.

Aliaq́ primi ordinis, alia ſecundi Comitiua cõſtituitur.l.vlt. de profeſſorib. & medic. lib.x. C.l.1.de aduoc.diuerſ.iudicum.

Comitatenſes milites.l.vlti. §.pro limitaneis.C. de offic.præf.præto.Afr. qui comitatui conceſſi ſunt, vt ait l.13.de re milit.lib.xij.C.

COMITER conſeruare maieſtatem hoc fœderibus comprehendi ſolebat, vt intelligeretur eum populum ſuperiorem eſſe, cuius maieſtas comiter ſeruari iubebatur. l.7. D.de captiu.Cicero in Oratio.Pro Corn.Balbo.

COMMEATVS, vt Feſt. lib.iij.interpretatur, tempus ſignificat, quo quis ire & redire poſſit.l.1.& l.3.§.qui ad diem.& l.14.D.de re milit.l.2.§.vlt.D.ad municip. Cic.lib.j. Rhet.ad Herenn. Vt ille qui ad diem Commeatus non venit, quod eum aquæ intercluſiſſent. Quintil.lib.vij.cap.iiij. Vt cùm miles ad commeatus diem non adſuit.

Sic Commeatum petere & accipere, id eſt, abeundi licentiam ſpatiumq́ ad commeatum & remeatum. Velleius Paterc. Vt cùm commeatu petito Romam veniſſet, conſul fieret.

Sueton.

Sueton.in Claud. cap. xxiij. Commeatus à Senatu peti ſolitos beneficij ſui fecit. Idem in Tiber.cap.x.Tunc autem honorum ſatietatem prætendens commeatum petijt. Sic Cõmeatu accepto, interpretabimur in l. 34. D. ex quib. cauſ. maior. & apud Plin. lib. iij. Epiſt. ad Macrin. Et liberum commeatum datum Senatoribus vbicumque voluerint morandi arbitrium in l.22. §.pen. D.ad municip. Commeatus autem dandi formula talis appellatur apud Caſsiodor.lib.vij. Variar.

Commeatus pro ſpatio ad eundum & agendum in via publica in l.2. §.hoc interdictum. & §. deinde. D. ne quid in loco pub. Commeatus & remeatus l.4.D.de pœn.

COMMENDARE nihil eſſe aliud, quàm deponere Papinia. lib.ix. Quæſtio. Et Vlpia. lib.xxx.ad Edict. interpretantur. l.24. D. depoſ.l.186. D.de verb.ſignific. Et ita accipitur in l.26.D.depoſ.

Ex verbo Commendo, teſtamento vel codicillis fideicommiſſa libertas relicta non videtur.l.12.C.de fideic.libert.

Commendare corpus pro temporis cauſa deponere, donec iuſtę ſepulturæ corpus tradatur, & quaſi æternæ ſedi detur, videtur dictũ ab Vlpian. in l. 14. §.impenſa D. de religioſ. coniuncta l.40. cod.tit. Sic in inſcriptio.antiqua, oppreſſus neceſsitate corpora eorum fictili Sarcophago commendauerim, donec is locus quem emeram ædificaretur.

Commendaticiæ litteræ.l.penult.D.de adq.rer. do.Macrob.lib.ij.cap.iiij.de Auguſto. Nomenculatori ſuo, de cuius obliuione querebatur, dicenti, Numquid ad forum mandas? Accipe, inquit, Commendaticias: quia illic neminem noſti.

COMMENTARIENSES appellantur carcerum præfecti, ab eo opinor, quòd in commentarios eorum, qui carcere concluderentur nomina referrent. l.9. D. de cuſtod. reo.l. 4.& vlti.C.eod.tit. l.pen. C.de bon.damnat. Et apud Iulium Firmic.lib.iij.Mathe.cap.vj. Commentarienſes etiam appellantur, quorum manu acta ſubnotantur, quotiens apud fiſcum agitur.l.45. §.quotiens. D.de iure fiſc. Erant & olim in legionibus Commentarienſes, vt ex Notitia apparet: de quibus l.1. C.ad l.Iul.de amb.accipienda eſt.

COMMERCIVM Latini auctores vocãt mutuam illam rerum communicationem, quæ per contractus conuentioneſque explicatur. l.5.D.de iuſtit. & iu. l.24. §.1. de minorib. l.6. D.de captiu.

Commercium earum rerum non eſſe dicitur, quæ vſibus hominum dominioque ſubijci, & in obligationem deduci alienarique & adquiri non poſſunt.l.34. §.vlti. de leg. lib.j. l.6. & l. 34.§.omnium.D.de contr.empt. & l.1. §.1.D. quæ res pign.l.vlt.D.de act.empt. quod ex l. 83.§.ſacram.de verb.oblig.& ex §.1.Inſtit.de inutil.ſtip.colligi poteſt, vbi Theophil. κομμέρτιον, ait, δῆλον ὅτι τῷ δικαίῳ πιπράσκειν ἢ ἀγοράζειν ἐξουσία.

Commercium non habere alicuius rei dicitur qui eius habendæ capax non eſt. l. 34. D. de verb.oblig.d. §.1.de inutil.ſtip.cui poſsidendi ius non eſt.l.40.D.de legat.lib.j.l.49.§.penult.de leg.lib.iij. Vlpian.in Inſtitut. tit. xix. Commercium interpretatur emendi vendendique inuicem ius. Commercio redempta, id eſt, pretio dato hoſtibus vendentibus, & iure commercij, vt l.10. l.11. l.12. l.13.l.15.l.16.l. 17.C.de poſtlim.reuerſ.l.6.D.eod.tit.

COMMITTERE in legem, teſtamentum, ſtipulationem dicuntur, qui aduerſus legem, teſtamentum, ſtipulationem quid faciunt. l. 9.§.illud.D.de liber.leg.

Veteres etiam lege cõmittere dicebant. Quintilia. lib.vij.cap.j. Lege de ſicarijs commiſit. Varenus. Varro lib. ij. cap. j. Ne ſi in ſcriptum pecus lege Cenſoria committant.

Committere in legem venditionis. l. vlti. D.de l.commiſſ.

Committere in actionem pro ſocio. l.65.§.Labeo autem.D.pro ſoc.

Committere etiam ſtipulationem & edictum dicitur qui ei locum facit. Sic in l.3. §. ſi quis ex liberis. l.8. §.in adoptionem. & l.10. §.exheredati.D.de bon.poſſeſſ.contr.tab.& l.126. D.de leg. lib. j. l. 95. D.de ſolutionib. & pœnam committere.l.37. D.de recept.qui arbir.

Sic Committi ſtipulatio dicitur, cuius condicio exiſtit, & pœna committi, cùm in eam incurritur: paſsim in tit.de verbor.obligat.& tit.de recept.qui arbitr.& committi lex venditionis.l.4.§.eleganter. D.de lege commiſſ. l.38.D.de minorib.

Committi etiam dicuntur merces, prædia & alia, quæ in publicum cadunt.l.14.D.de neg. geſt.l.17.§.mulier.D.ad Velleia. l.61. §.vlt. D. loca. l. 2. C.ſi ſeruus export. Inde Commiſſum vectigalis.l.9.§. vlt. D.de minorib. & l.1. & 2.C.de vectigal.& comm. l.7. §.vlt. D. de publican.l.penul.D.loca.Quintil. Declamatio.cccxlj. quod quis profeſſus non eſt apud publicanos, pro commiſſo tenetur.

Commiſſæ etiam hypothecæ dicuntur à Cicero.lib.xiij.Epiſtol.quas familiares appellant, quæ creditoris factæ ſunt, ob pecuniam ſua die non ſolutam.

Inde & lex commiſſoria, pactum dicitur, quo venditio committitur ac reſoluitur, quotiens videlicet placuit, vt ſi intra tempora pretium ſolutum non eſſet, fundus inemptus fieret.l. 1.D.de leg.commiſſ.l.38.D.de minor.quæ lex etiam Commiſſoria ſimpliciter appellatur. l. 4.§.eleganter.& §.in cõmiſſoriam.D.de leg.

comm

commiſſor.l.13. §. ibidem Papinianus. D. de actio.emp.l.11.§.pen.D.quod vi aut clam.

Committere poſtremò animalia dicuntur, quæ inter ſe confligunt. l. 1. §. cùm boues. D. ſi quadrup.paup.

Hæc verba, CVM COMMODVM ERIT DARI ita interpretabatur Seruius Sulpitius, Cùm primùm ſine turpitudine & infamia dari poſſit, l. 79. in fi. D. de iur.dot. Proculus ita, Cùm ſine incommodo promiſſoris poterit. l.125. D. de verbor. ſignificat. Latinè loquentibus etiam hæc verba, Cùm erit commodum, ſignificant, Cùm voluerit, vt in l.11. in princ. D. quando dies leg. ced. cùm aliquid demum quod ſcribendo comprehendere ſit commodum, fecerit. Et ita Aſco. in Verrin. interpretandum eſſe cenſet illud Terent. Adelphis, Dabitur argentum, dum erit commodum.

Commodum Falcidiæ & commodum Senatuſconſulti pro quarta, quam ex Pegaſiano Senatuſconſulto heres fideicommiſſariam hereditatẽ reſtituere rogatus ád exemplum Falcidiæ detrahit. l.5. §. ſi quis rogatus. D. de donat. int. vir. l. 27. §. Trebellianum. D. ad Trebellia. l.90. D. ad l. Falcid.

Commodum bonorum poſſeſsionis. l. 5. D. de contr. tab. quod beneficium Paulus dixit in l.4. in fi. eod.

Commoda præmiorum, quæ propter coronas ſacras præſtantur. l.40. D. de re iud. Commoda quæ ex tribu obueniunt. l. 35. D. de legat. lib.iij.

Commoda primipili. l. 23. D. de adim. leg. l. 1. C. de primipilo. pro annonis, vt commoda veteranorum apud Suet. in Nero. cap.xxxij.

Commodare eſt rem vtendam dare, vt eadem ipſa reſtituatur finito vſu in quem data eſt. l. 1. D. comm. l.2. D. ſi cert. pet.

Commodati actio directa dicitur, quæ commodanti datur: Contraria, quæ commodatario aduerſus commodantem competit. l. 18. §. poſſunt. D. comm.

COMMONITORIVM in l.vn. C. de ſuffrag. adnotationem & ſcripturam conuentionis ſignificat. Commonitorium etiam Suidas interpretatur ἐπιστολὴν προστακτικὴν ἀπονεμομένην ὡς χέρας. Cuiuſmodi Commonitorij formula proponitur apud Caſsiodor. lib. vij. Variar. Et ita apud B. Auguſtin. Epiſtol. cxxix. & clviij ſhoc verbum accipiendum eſt. Vincent. Lirinenſis in lib. aduerſus profa. nouatio. Me verò ſubleuandæ recordationis vel potius obliuionis meæ gratia commonitorium mihimet paraſſe ſuffecerit. Symmachus etiam Monitorium pro eodem vſurpare videtur.

COMMOVERE limites & terminos loco mouere eſt. Sic in l. Mamilia, QVI TERMINI HAC LEGE STATVTI ERVNT, NE QVIS QVEM EORVM EIICITO, NEVE COMMOVETO SCIENS DOLO MALO. SI QVIS ADVERSVS EA FECERIT, IN SINGVLOS TERMINOS, QVOS EIECERIT, LOCOVE MOVERIT, HS. XXV. DARE DAMNAS ESTO. Tertull. in lib. de præſcriptio. aduerſ. hæret. Qua poteſtate Apelles limites meos commoues?

COMMVNE dicitur quod omnes ligat. Inde lex Commune præceptum appellatur in l. 1. D. de legib. Hinc & commune ius quod dupliciter accipi notandum eſt. Aut enim reſpectu proprij iuris quod quæque ciuitas ſibi conſtituit, Commune ius dicitur, & ius gentium ſignificat, quo omnes populi vtuntur, quod omnibus inter ſe gentibus commune eſt. l. 1. §. vlt. l. 9. D. de iuſtit. & iu. Quod & idcirco κοινὸν νόμιμον ab Ariſtot. appellatur. Aut Commune ius reſpectu ſingularis dicimus, eoq; ius publicum ſignificamus, quo omnes eiuſdem ciuitatis ciues reguntur æquabiliter in omnes deſcriptum. l. 21. & l. 26. & l. 35. D. de milit. teſt. l. 8. D. de cond. & dem. l. 7. D. de iniuſto rup. Et ita Conſtantinus lib. j. titul. vj. κοινὸς νομοθεσίας, τουτέστι τῆς κοινῶς καὶ χρησίμως πᾶσι ἀνατεθείσης interpretatur.

Hoc modo communi iuri priuilegium opponitur in l. 15. D. de vulg. & pup. & iure communi & militari, vel proprio aduerſa ſiunt in l. 8. §. ſi miles. D. de iure codicill. & in tit. de teſt. milit. D. & C. paſsim, & apud Paul. lib. iij. Sentent. tit. iiij. Communi etiam iure & creditoris iure vendere ſeparantur in l. 59. §. creditor. D. manda. Communi enim iure vendere, eſt ceterorum venditorum more, qui de euictione tenentur, vendere. Iure vero creditoris, eſt ſine euictionis præſtatione promiſsioneq; vendere.

Communia omnium eſſe dicuntur, quæ in commune patent, omnibusq; expoſita ſunt: qualia ſunt, aër, aqua profluens, & mare & litora maris & lapilli, & gemmæ, ceteraq;, quæ in litore inuenimus. l. 2. & l. 3. D. de rer. diuiſio. Inſtit. eod. tit. in prin. Quæ à publicis quid diſtent ex litorum & riparum comparatione intellegitur: Quod publicorum licet vſus publicus ſit, in dominio tamen ea ſunt populi alicuius ciuitatis've, nec occupanti conceduntur, vt bene antiquus interpres Ioannes ſenſit. l.14. D. de adq. rer. do.

Commune eſt quod ad plures pertinet. l. 46. D. de ritu nupt. Communia autem quædam ſunt pro diuiſo, quorum ſecretæ ac diſtinctæ partes ſunt, oculiſq; cerni ac demonſtrari poſſunt: Quædam pro indiuiſo, quæ nullis dum factis partibus communiter poſsidentur, non diuiſione corporum, ſed iuris intel-

lectu.l.94.D.de ſolutio.l.25. ad fi. D.de verb. ſignific.l.8.& l.29.D. de adq.rer.do.l.8. D.de rei vind.l.penult.D.pro ſoc.l.7.C.comm.vtr. iud. In oratione Seueri de rebus eorum, qui ſub tutela, vel cura ſunt ſine decreto non alienandis hæc verba, Si communis res erit, ſic accipere debemus, ſi pro indiuiſo communis erit. Ceterùm ſi pro diuiſo communis ſit, ceſſante oratione decreto locus erit. l.1.& l.5.§.vlt.D.de reb.eor.

Commvniter geſtum à ſocietate differt, quoniam etiam agi communiter citra ſocietatem poteſt. l. 31. & l. 32. & l. 33. D. pro ſoc. Communis enim res vel cum ſocietate eſt, veluti inter eos, qui pariter eãdem rem emerunt: vel ſine ſocietate inter eos, quibus eadẽ res teſtamento legata eſt.l.2.D.comm.diuid.

Communi diuidundo actio, inter eos redditur, inter quos aliquid ſine tractatu habito commune eſt.§.quædam. Inſtit.de actionib. l.31.& l.32.D.pro ſoc. Ad quam alludens Cicero lib.vij. Epiſt.ad Trebat. Quod ius, ait, ſtatues communi diuidundo, cùm commune nihil eſſe poſsit apud eos, qui omnia voluptate ſua metiuntur.

Compactvm ſtructam collato in vnum conſilio machinationem ſignificat. l. 3. C.de execut.rei iud. Cui bellè quadrant hæc Liuij ex lib.v. ab Vrb.cond.verba, vt multo veriſimilius ſit compacto eam rem & communi fraude patriciorum actam.

Compascendi ius l.penult.§.1.D.ſi ſeruit. vind. Compaſcuus ager relictus ad paſcendum communiter vicinus. Cicer. Topic. Si compaſcuus ager eſt, ius eſt compaſcere, id eſt, vt Boëth.ait, cum vicino ſimul paſcere. Iſidorus planè lib.xv. Etymolog.cap.xiij.ita appellari agrum ſcribit, qui à diuiſorib.agrorum relictus eſt, ad paſcendum communiter vicinis. Et ita apud Hygen. & Frontin. & alios, qui de limitib.ſcripſerunt accipe.

Compendivm temporis. l. 17. in fin. D. de caſtr. pec. itineris. l.16. D.de legationib. edictorum.l.72.D.de iudic. Inde compendiaria in l.4, D. de itin. actu'que.pro compendiaria via. Varro σκιαμαχίας περὶ τύφου, vt eſt apud Nonium, Hoc dico, compendiaria ſine vlla ſollicitudine ac moleſtia dicendi poſſe peruenire ad eandem voluptatem.

Compendium pro lucro. l. 71. in fi. D. pro ſoc. & l.3.D.de calumniatorib.& l.26.§.1.D, ſi quis omiſſ.cauſa.l.3. §.eleganter. D.de s. c. Silan. l.32.in fi.D.de legat.lib.j. l.16. C.de fideicom. Quod vocabulum à veteri æris penſandi ritu Varro lib.v.de lingua Lat.ad fi.& Feſtus lib.iiij.deriuant. Cui opponitur diſpendium. l.63.§.item qui ſocietatem.D.pro ſoc.

Competens Iudex, id eſt, congruus & ad quem cognitio pertinet. l.pen. D. de iuriſdictio.om.iud.l.2.D.ſi quis in ius voc.l.28.D.de re iud. & alijs innumerabilibus locis; ex quibus vnum dumtaxat inſuper adnotabo, in quo competens appellationi iudex dicitur. Is eſt in l.penul.D.iudic.ſol. vſuræ quæ competierint in l.47.§.Lucius. D.de pact. & l.31. D.de vſur. l.59. §.1. D.de re iud. l.3. C.de ſent. quæ ſine cert. quant. & l. 78. §.heredum. D. ad Trebellia. Sic & in l.40. in fi.D. ſi cer.pet. Paul. ait, quod competit vſurarum nomine. Ideoq; eodem loco, Solutioni competentem menſium numerum dixit. Competentes vſuras Imp. in l. 1. C. ſi maior. fact. alien.& omne quod vſurarum nomine competebat. Paul.l.11.D.de vſur.

Competens cautela.in l.21.D.de iudic.

Competere etiam libertates dicuntur, quæ ex teſtamento obtingunt. l.8. in fi.& l.17. §.vlt. D.de inoff.teſt. l.7. D.de petit. hered. & alijs infinitis.

Comperendinatio erat, cùm in alium diem cauſa reijciebatur ab vtraque parte plenius agẽda. Plin.lib.vj.Epiſtul. Nos legibus ipſis iuſtiores, quæ tot horas, tot dies, tot Comperendinationes largiuntur. In Lexico Latinogræco ædis B.Germani Comperendinatio definitur τριήμερος ὑπέρθεσις. Feſto etiam lib.xvj. Comperendinatã rem inuenio definiri iudicium in tertium diem conſtitutũ.

Compromittere in arbitrum dicuntur, qui arbitri ſententiæ ſtaturos ſe hinc inde ſub pœna promittunt. Occurrit paſsim in tit. de recept. qui arbitr. Hinc compromiſſum, & Compromiſſarius iudex. l. 41. D. de recept.qui arbitr.l.4. D. de tutorib.dat.l.penult.C.de pact.l.vlt. C.de teſtib. l. vlt. C. vbi & apud quem, id eſt, ex compromiſſo ſumptus, vt in l.penult.D.de iudic.& apud Paul. lib.v.Sentent.tit.v.vel ad quem ex compromiſſo itum eſt.l.76.D. pro ſoc. vel vt Suidas definit, ὁ ἐκ συναινέσεως δύο μερῶν μεταξὺ ληφθεὶς διαιτητής Qui tamen in eo verbo ignoratione Latinæ linguæ lapſus, πρὸ κομπρομισσάριον ἀντὶ τοῦ κομπρομισσαρίου ſcribit.

Conceptio formularum. l.47. D. de neg. geſt. Cõceptio Iuriſiurandi. l.34.§.ſi de qualitate.& §.pen.D.de iureiur. Actiones in bonum & æquum conceptæ, quę ex bona fide deſcendunt.l.8.D.de cap.min.

Conceptæ in rem ſtipulationes dicuntur, quæ nullius certæ perſonæ factum comprehendunt, ſed ſcriptæ.l.5. D. vſufr. quemad. cau.l. 10.D.vt legat. nom. Concepta pœnæ nomine actio in l.9.§.vlt.D.de reb.auct.iud.

Concepta in dolum. l. 9. in fi.D.quod falſo tut. Et apud Paul.lib.v.Sentent.tit.vij.

Conceptum furtum dicebatur, cùm apud aliquem teſtibus præſentibus furtiua res quæſita & inuenta erat. Nam in eum propria

actio

actio conſtituebatur furti concepti.§.conceptum.Inſtit. de oblig.quæ ex delic. Paul. lib. ij.Sentent.tit.xxxj.

Concvbina eſt, quæ cùm vxor non ſit, cũ aliquo tamen viuit, & ſine nuptijs in domo eſt.l.144.D.de verb.ſignif. tit. de concubin.& l.56.D.de ritu nupt.& l.31.D. de donatio.l. 29. D. de legat. lib. 3. l. 13. & l. 34. D. de adulter.l.16.§. quoniam.D.de his, quæ vt indig.l.8.D.de pignorib.l.vlt.C.comm. de manum.Ea coniunctio concubinatus appellatur.l.58.D.de donatio.inter vir.l.vlt.D.de diuort.

Concvrsv partes habere dicuntur legatarij, quibus in ſolidum res eadem legatur. Concurrentes enim & legatum agnoſcentes inuicem ſibi partes auferunt. l. 1. §. interdum.D.de vſufr.adcreſ.l.34.§.ſi coniunctim. D.de legat.lib.j.l.7.C.de legat.lib.j.§ pen. & vlt.& l. 3. D. de vſufr.adcreſ. Sic & in l. 15. §. cùm autem plures.D.de dam.inf.

Concurrentes ſummæ .l. 11. D. de compenſatio.l. 4.C.eo.tit.l.56. l. 34. §. qui inuita. D. de leg. lib. ij. l. 58. §. nummus. D. ad Trebellia. Adde & l.53.D.de legat.lib.j.

Concvratores qui ſimul curam adminiſtrant.l.19.D.de adm.tut.l.3.§.quęri poteſt. D.de ſuſpect.tutorib.Sic Contutor.l.5. D. de ſuſpect. tut. l. 14. l.24.§.1.l.32.§.vlt.l.54.D.de adm.tut.Et confideiuſſor.l. 10. D. de fideiuſſorib.Et Conreus in l.3.§.nunc de effectu.D. de liber.leg.

Concvtere, terrore poteſtatis perterrefacere ſignificat.l.6.§.illicita.D.de off.pręſid. l.4.C. ad.l. Iul. repet. Inde concuſsionis crimen, quotiens aliquid terrore poteſtatis illicitè extorquetur & aufertur. l. 1. D. de concuſsio.l.4.C.de condict.ob turp.cau.l.vn.C. ex delict.def.l. vlt. C. de modo mult. Sed & quod per euidentem calumniam ſpecie trãſactionis extorquetur in concuſsionis nomen cadit.l.1.§.vlt.D.de calumniatorib.

Condicere olim denuntiare ſignificat.§. appellamus. Inſtitut. de actionib. Condictio, ait Feſtus lib.iij.eſt in diem certum eius rei, quę agitur denuntiatio: vnde condictum diem decemuiri in legibus appellarunt iudicij cauſa conſtitutum, vt ex Cicero. lib.j.Officior.& Plauto in Curculione liquet. Hinc & Condictiones, omnes in perſonam actiones generaliter appellari traditum eſt, quòd olim qui in perſonam agerent, aduerſario denuntiare ſolerent, vt certa die Iudicio adeſſet, vt Theophil.in d.§.appellamus, ſcribit. Igitur in perſonam actio Condictio dicitur. l.25.D.de oblig.& act.Et condicticia actio.l. 7.D.de condict.cauſa da.l.24.D. ſi cer.pet.§. is quoq;. Inſtit.quib. mod.re contr.l.3. C. de donat.quæ ſub modo. Et Condicticia ſimpliciter.l.13.§.item Iulianus.D.de iureiur.l.55. D.de donat. int. vir. §. tripli. Inſtit. de actionib.& actio condictionis.l. 1. C. de condict. indeb.l.2.C.de condict. ob cauſ.

Condictio autem vel certi eſt, vel incerti. Certi condictio ex omni cauſa competit, ex qua certum petitur.l.9.& l.24.D.ſi cer. pet.l.28.§. exceptio.D.de iureiur.l.17.in fi. D. de exercitor.l.17.§.pen.D.rer.amot.Inſtit. quib. mod. re contr.oblig.& de verb.oblig.in prin.Cõdictio incerti ex diuerſo ex omni cauſa datur, ex qua incertum petitur. Hac condictione & liberationes, & cautiones, & iura prædiorum, & ea quorum incerta æſtimatio eſt, condicuntur.l.2.§.aliud.D. de donatio l.3. D. de condict. ſine cauſa. l. 5. & l. 8.D. de actio. emp.l.46.§.1.D.de iur.dot.l.12.D.de nouatio. l.22.in fi.l.40.§.pen.D.de condict.indeb.l.35. D.de ſeruit.vrb.l.16.§.Pomponius.D. de minorib.l.5.§.1.D.de vſufr.ear. rer.l.12. in fi.D.de cõd.furt.l.vn.C.de erro.calc.l.3. C. de poſtul.

Condictiones in libris noſtris hæ memorantur: Indebiti, quæ ad repetendum indebitum ſolutum vel promiſſum competit: Ob cauſam, quæ repetendi eius quod ob rem datum eſt, cauſa non ſecuta datur: Ob turpem cauſam, quę ob turpem cauſam dati repetitionem continet: Sine cauſa, qua, quod ſine cauſa datum eſt, vel aliàs ad aliquem ſine cauſa peruenit, aut deniq; ſine cauſa apud aliquem eſſe incipit, condicitur: Ex lege, quæ ex lege noua deſcendit, quæ propriũ actioni, quam dat, nomen non tribuit. l.1. D. de condict. ex leg.D.& Cod.l.vlt.C.de petit.hered. l.vlt.§.ſin verò heredes.C.de iure delib. l. 28. D.de adulter. §. tripli. & §. quadrupli. Inſtit. de actionib.

Condemnare pro Cõdemnationem aduerſus aliquem obtinere, & vt Iureconſulti loquuntur, Iudicatum debitorem facere.l.2. D. de adm. tut.l. 6. §. mandati. D. de his, qui not. inf.l.33. D. de iure dot. l. 2. D. de adulter. Cic.pro Cæcinna. Non ſolum egeris, verùm etiam condemnaris licet. Numquid magis poſsidebis? Idem pro Roſc.Com.Ita'ne verò quem per arbitrum circumuenire nõ poſſes, cuius de ea re proprium iudicium erat, hunc per iudicem condemnabis? Sueto. in Tiber. cap.viij.Fannium Cepionem, qui cum Varrone Murena in Auguſtum conſpirauerat, reum maieſtatis fecit & condemnauit. Eodẽ ſenſu condemnationem facere dixit Gordia. in l.8.C.de pignorib.l.vn.C. etiam ob chirograph.pec.

Condemnari ſummæ & pecuniæ, pro in ſummam.l.22.D.de re iud.l. 29. §. vlt. D. de oper. lib.l.16.in fi.D.de in rem verſo.§.vlt. Inſtit.de offi.Iud.licet aliter in quibuſdam codicibus legatur. Sic Cic. pro Cæcinna: Condemnari

tamen ſponſionis neceſſe eſſe, ſi fateatur eſſe deiectum. Sic damnare ſummę in l.52.§.pen. D.famil.ercisc. Liuius lib. xlviij. Sed nec tantum redactum eſt, quantæ ſummæ damnatus fuerat.

Condemnare reliquo. l.1.D.arb.furt.cæſ.

Condemnatus certam quantitatem in l. 45. D. de fideiuſſorib. Et condemnatus pecuniam. l.5.D.quando ex fac.tut.

In his verbis edicti prætorij quod ſub tit. de re iud. exponitur CONDEMNATVS VT PECVNIAM SOLVAT. Condemnatum accipere debemus eum, qui rite condemnatus eſt, vt ſententia valeat. Ceterùm ſi qua ratione ſententia nullius momenti ſit, condemnationis nomen non tenet. l. 4. §. condemnatum.D.de re iud. Aliàs quoque traditur damnatum quem ita videri, ſi damnatio teneat. l.2.§.vlt.D.de pœn.

CONDICIONES vel in præſens, vel in præteritum, vel in futurum conferuntur. Sed eæ demum poteſtatem condicionum obtinent, id eſt, in euẽtum aliquem negotium ſuſpendunt, quæ in futurum conferuntur. l. 37. & l. 39.D.de reb.cred. l.16.D.de iniuſto rup.

Condicionum verò quę in futurum conferuntur, aliæ in caſum & incertum euentum, aliæ in arbitrium cõferuntur. Illas Caſuales Iuſtinia. appellat, quòd ex fortuito caſu pendeant l.vn.§.ſin autem.C. de cad. coll. Iureconſulti in euentum collatas condiciones vocant. l. 77. D. de condic. & dem. & in caſu conſiſtentes. l.33.§.pen.D.de fideic. libert. Alteras poteſtatiuas Iuſtinia. vocat. d.l. vn. §. ſin autem. Iureconſulti Condiciones in arbitrium collatas. l.13.D.de adq.hered.

Condiciones quæ ſunt in arbitrio. l.1.§. qui ſub condicione.D.ſi quis om.cauſa teſt. l.1.§.ſciendum.D.de ſuis & legit. quæ ſunt in poteſtate noſtra l.vlt.D. de condicio. inſtit. l. 77. D. de condic. & dem. l.4.D.de hered.inſtit. Videntur etiam appellari promiſcuæ in l. 11. §. 1. D. de condic. & dem.

Condiciones præterea quædam facti eſſe dicuntur, quæ in facto conſiſtunt, quæ in faciendo verſantur, ad differentiam earũ, quæ in dando conſiſtunt. l.31.§.1. D. ad Trebellia. l.68.D.de ſolutio. vel vt in l. 82. D. de condic. & dem. Calliſtr. loquitur, quæ in datione exiſtunt.

Condiciones facti aliàs opponũtur condicionibus iuris, id eſt, quæ ex iure veniunt. l.21.D. de cond. & dem.

Condicio adſcribi dicitur & iniĳci. l.34.§.1.D.de adq.hered. l.12.D.de man.teſt. l.6. & l.96.D.de legat.lib.j. Et dari. l.35.§.1.D.de adq.hered. & inſeri. l.11.D.de legat.lib.ij. Pendere etiam & ſuſpendi, & exiſtere, & impleri, & euenire condicionem dicimus. Et è contrario deficere & extingui in l.2.§.ſi quis ſeruum.D. de here. inſtit.

Condicio, aliàs qualitatem & ſtatum perſonarum ſignificat. l.32. & l.34.D.de adq.hered. & l.penult. D. quibus ad libert. Vnde Condicionale inſtrumentum pro inſtrumento ſtatus & condicionis adſcripticiæ. l.21. de agric. & cenſit. lib.xj.C.

Condiciones agrorum, id eſt, qualitates. l. 1.§. denique.D.de aq. & aq.plu. De quibus libellum eleganter ſcripſit Siculus Flaccus.

Condicio quoque pro Coniunctione ſponſaliorum & nuptiarum & pro eo quod vulgo dicimus *Party* in l.vlt. D. de ſponſalib. l. 19. & l.36.D. de ritu nupt. l. vlt. D. de proxenetic. l. 65.D.de iudic. l.18.C. de nupt. Sueto. in Iulio cap.xxviij. Octauiani ſororis ſuæ neptem, quæ Marcello nupta erat, condicione ei detulit. Idem in Auguſto cap. lxix. Dimiſſam Scriboniam, quæ liberiùs doluiſſet nimiam potentiam pellicis, condiciones quęſitas per amicos, qui matresfa. & adultæ ætatis virgines nudarent. Sic & apud eundem auctorem in Claudio cap. xxvj. & in Galba cap. v. accipiendum eſt. Seneca lib. iij. Controuerſ. Condicionem nuptiarum illi inuentam cùm alio nullo modo poſſet. Feſtus lib. iij. Conuenta, ait, Condicio dicebatur, cùm primus ſermo de nuptĳs & earum condicione habebatur. Vtitur hoc quoque verbo in hoc ſignificato Plaut. in Truculen. & Aulular. Et Liu. lib. ab Vrb.cond. iij. Et Plin. lib. j. Epiſt. ad Iunium Mauricium. Itaque & in renuntiatione ſponſaliorum hæc verba probata eſſe Gaius ſcribit, CONDICIONE TVA NON VTOR l.2.D.de ſponſalib.

Condicio etiam pactionem & conuentionem ſignificat & quod Gręci dicũt συνθήκην. Cic. Topic. Si quæratur à natura'ne ſit ius, an ab alia quaſi cõdicione, & pactione hominum. Nam & lex κοινὴ συνθήκη τῆς πόλεως à Demoſth. definitur. l.2. D. de legib. Atque inde fortè qui pactiones & inſtrumenta conſcribebant, Condicionales ſunt appellati. Sic enim appellantur in l.11.C.qui potio.in pign. & l.7.de iur.fiſ.lib.x.C. l. 2. de ſtud. liberalib. vrb.Ro.C.Th. l. vlt. de ponderatorib. in eo. Quamquam alia huius verbi origo eſſe videatur. Nam & eo Tertullia. in alium ſenſum vtitur in lib. de Idololatr. Opera, ait, & Condicionalis eram. Nemo duobus dominis ſeruire poteſt. Vnde fortè Condicionarĳ cenſiti & adſcripti, vel familiares appellantur in ea. non confidat. diſtinctio. l. Et apud Yuonem Carnotenſem in Epiſt. ad Paſchalem Papam, qua rogat eum Condicionarios de familia Carnotenſis Comitis exciperet è priuilegio quod Carnotenſi Eccleſiæ de nõ admittendis Condicionarĳs dederat. Con-

diciones

diciones etiam teſtium dicta quaſi condictiones dici Iſidor. libro v. Etymolog. cap. xxiiij. ſcribit.

CONFERRE in commune redigere ſignificat. Vnde Collatio inter fratres facta ſucceſſionis cauſa bonorum contributio. tit. de collatio. bonor. & de collatio. dot. D. & de collationib. Cod. l. 6. D. ſi tabul. teſt. l. penul. §. videamus. D. de contra tab. l. 23. in fi. D. ſi quis om. cauſa teſt. Collatio etiam tributorum, vectigalium, aliarumq; functionum dicitur. l. vl. §. patrimoniorum. D. de munerib. & honor. l. 8. §. qui muneris. & l. 11. D. de vacat. mun. l. 27. §. ſi quid cloacarij. D. de vſufruct. Sueton. in Neron. cap. xxxviij. Collationibusq; non receptis modò, verùm & efflagitatis, prouincias priuatorumq; cenſus pene exhauſit.

CONFESSIONEM Quintilia. Declamatio. cccxiiij. ait, accipiendam qualemcumq; contra ſe pronuntiationem. Et ita in iure hoc verbum accipimus.

Confeſſoria Actio de ſeruitute competens, qua ſeruitutes vindicantur. Datur enim ei, qui ſeruitutem ſibi competere intendit. l. 2. & l. 4. §. 1. D. ſi ſer. vindic. l. penult. §. vlt. D. ſi vſusfr. pet. §. æquè. Inſtit. de actionib. Hæc actio ferè adfirmatiuis verbis concipitur. Interdum tamen & negatiuis, vt in ſpecie l. 4. §. vlt. & l. 6. D. ſi ſeruit. vindic. Confeſſoria etiam actio de damno dato, quæ aduerſus confitentem datur. l. 23. §. vlt. & l. 25. §. 1. D. ad l. Aquil. Sic quoq; appellatur ea actio, quæ ex alicuius ad interrogata reſponſione competit. l. vlt. D. de interrog. in iu. fac.

CONFINES fundi, id eſt, vicini & ijſdem finibus ſe inuicem attingentes. l. 4. §. non ſolùm. D. fin. regund. l. 54. D. de legat. lib. ij. l. 29. D. de ſeruit. ruſt. l. 63. in fin. D. de contrah. empt.

Confinium. l. 2. §. præterea. D. de aq. & aq. plu. l. 35. §. 1. D. de legat. lib. iij. l. 7. §. vlt. & l. 8. D. de adq. rer. do. & l. vlt. D. pro ſoc. Ex quibus locis coniunctis deprehenditur, In confinio, &, Prope cōfinium idem valere. Confinium porrò non intellegitur ſi via publica flumen've interuenit. d. l. 4. §. vlt. D. fin. regund. Trifinium etiam veteres dicebant, quotiens in eundem locum trium poſſeſſionum fines concurrebant, vt in auctoribus de limitib. legimus.

CONFISCARI Bona dicuntur, quæ in fiſcum coguntur. l. vl. §. pen. D. de bon. eorum. l. 3. de re milit. lib. xij. C.

Confiſcari is dicitur, cuius bona publicantur. l. 9. §. penult. D. de tutel. & rat. diſtr. Sueton. in Auguſto cap. xv. Deuictisq; his & confiſcatis, promiſſa veteranis præmia ſoluerentur.

CONFVNDI dicitur, quod alij ita commiſcetur, vt diduci & ſeparari id non poſſit, aut certè difficilis ſit eius ſeparatio. l. 3. §. vlt. cum l. ſeq. & l. 23. §. item ea. D. de rei vindic. §. ſi duorum. Inſtit. de rer. diuiſ.

Confundi obligatio dicitur, quotiēs in eandem perſonam & debitoris & creditoris ius deuenit, id eſt, cùm vel debitor creditori, vel creditor debitori heres exiſtit. l. 50. & l. 71. D. de fideiuſſorib. l. 75. §. vlt. D. de iure fiſc. l. 8. & l. 17. de his quæ vt indig. l. 6. & l. 14. C. ad l. Falcid. l. vlt. C. de contra. iud. tut. l. 2. §. cùm quis. D. de hered. vend. l. 5. C. de heredit. actio.

Confunduntur ſeruitutes, cùm idem vtriusq; prędij & quod ſeruit, & cui ſeruitus debetur, dominus fit. l. 1. & l. 15. D. quemad. ſeruit. amit. l. 7. D. de fundo dot. l. 29. D. de ſeruit. vrb. l. 38. §. 1. & l. 116. §. vlt. D. de legat. lib. j. l. 18. D. de ſeruitut. l. 18. §. 1. D. de his quæ vt indig.

Itaq; vſusfructus confundi dicitur, cum fructuarius proprietatem adſecutus eſt. l. 4. D. vſufr. quemad. cau. l. 6. D. de manum. teſt. veluti ſi fructuario noxæ à domino proprietatis ſeruus fructuarius datur, quia eius eſſe incipit, confuſione dominij ſeruitus extinguitur. l. 27. D. quib. mod. vſusfr. amitt. Sed & actiones confundi dicuntur, quę inter ſe miſcentur. l. 34. §. vlt. D. de obligat. & actio.

CONIVNCTIO triplex eſt, aut re, aut verbis, aut re & verbis ſimul. l. 142. D. de verb. ſig. Re coniuncti ſunt, quibus ſeparatim eadem res legatur in hūc modum verbi gratia, TITIO FVNDVM LEGO, EVNDEM FVNDVM SEMPRONIO LEGO. l. 89. D. de leg. lib. iij. l. 3. §. 1. D. quib. mod. vſusfr. amitt. Hi etiam diſiuncti dicuntur. Verbis coniuncti ſunt, qui eadem oratione partibus factis coniunguntur, veluti, TITIO ET SEIO FVNDVM AEQVIS PARTIBVS LEGO. d. l. 89. Vtroque modo coniuncti ſunt, quibus ita legatur, TITIO ET SEIO FVNDVM LEGO de quibus in d. l. 142. tractatur. Coniunctim autem legare in libris noſtris vt plurimum eſt re & verbis coniunctis legare. l. 33. & l. 34. §. ſi coniunctim. D. de legat. lib. j. l. 1. D. de vſufr. adcreſ. Nam & re coniunctis ſeparatim & diſiunctim legari potius dicitur, quàm coniunctim. l. 1. §. interdum. D. de vſufr. adcreſ. §. ſi eadē res. Inſtit. de legat. d. l. 33. de leg. lib. j. l. 63. D. de heredib. inſtit. Adde & l. 16. & l. 87. D. de leg. lib. j. & l. 80. D. de leg. lib. iij.

CONLVCARE Feſt. libr. xvj. interpretatur ſucciſa arbore locum luce implere. Sublucare verò ramos earum ſupputare, & veluti ſubtus lucem mittere. Illo verbo vtuntur Cato. de re Ruſt. cap. cxxxix. Columella lib. ij. cap. xxij. Hoc verò Paul. lib. v. Sentent. tit. vj.

Conſanguinei etiam dicuntur qui fratres non ſunt, ſed ex eod. original. deſcend. 135.

CONSANGVINEI fratres dicuntur de vno patre nati, vt Caius lib.ij. Inſtit.tit.viij. defi- nit. Generaliùs Caſsius in l. 1. §.conſangui- neos.D.de ſuis & legit. qui ſanguine inter ſe connexi ſunt. Conſanguinitatis enim iura à patre oriuntur.l.4.D.vnde cogn. Nec refert eadem'ne matre,an ex diuerſis geniti ſint.l.3. C.de legit.tut.l.1.l.3.& l.6. & l.14. C.de legit. hered.l.1.C.ad s.c. Orphitia.l.5.C.comm.de ſucceſsio.Id quod Iuſtinia. ſentit in Inſtit. de legit.adgn.ſucc. vbi Theophil. ὁ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς τεχθέντος ἀδελφὸς, ῥωμαϊστὶ μὲν λέγονται κονσαγγουίνεοι, ἑλληνιστὶ δὲ ὁμαίμονες. Sic conſan- guineum interpretor in l.1.§.vlt.& l.2.§.ſi ſit conſanguinea.l.6.& l.7. D.ad Tertyllian. l.2. D.de lib.adgn.

Hinc Conſanguinitas fraternitatem, vt ita di- cam, ſignificat.l.4. D.vnde cogn. l.44. D.de adoptio.l.13.C.de probatio.§.ceterum.§.hoc etiam.Inſtit.de legit.adgn.ſucc.l.1.2.3.6. C.de legit.her.

Conſanguinitatis autem iura inter ſe habent etiam poſt mortem, vel captiuitatem patris editi, ſed & adoptiui cum naturalibus.l.vlt. D.vnde legit. l.1. §.vlt. D. de ſuis & legit. l.7. D. ad Tertyllian. & Inſtitut. de legit. adgn. ſucc.§.1.

CONSENSISSE in iudicem intelleguntur qui ſcientes ſe nõ eſſe iuriſdictioni eius ſub- iectos,ei ſe ſubijciunt. Quòd ſi,putantes iu- riſdictionem eius eſſe, ſe ſubiecerint, conſen- ſiſſe non videntur, cùm error conſenſum non habeat.l.1.& l.2.D.de iudic.l.15. D.de iu- riſdiction.om.iud.Non videtur autem in iu- dicem conſenſiſſe, qui edi ſibi actionis ge- nus apud eundem deſiderat. l.33. D. de iudic. Conſenſiſſe autem nõnumquam is demum accipitur,qui nominatim & expreſsis verbis id ipſum teſtatus eſt. Interdum & is,qui non contra dixit;veluti in eo, quod dicitur filiam patri de dote agenti conſentire debere,con- ſentire videtur filia, niſi euidenter contradi- cat.l.2. §.voluntatem. D.ſol.matr. In conſti- tuendis quoque ſponſalibus filiæ pater, niſi euidenter diſſentiat, conſentire intellegitur. l.7. in fi. D. de ſponſalib. Non videtur con- ſentire furioſus, qui ſentire non poſsit. l.8.§. vnus.D.de opt.leg.

CONSERERE manũ à bello ad iudicia tranſ- lata locutio eſt.Nam ex iure manum conſer- tum vocare in vindicijs veteribus dicebant. Cuius rei Varro lib.v. de ling. Lat.meminit Cic.lib.vij.Epiſtol.ad Attic.ad Trebat. Hos verſus Ennij refert,

Non ex iure manum conſertum, ſed mage
ferro
Rem repetunt, regnumq; petunt, vadunt
ſolida vi.

Item lib.j. de Orat. Multiſq; præeſſem, qui aut interdicto tecum contenderent, aut te ex iure manum conſertum vocarent, quòd in alienas poſſeſsiones tam temere irruiſſes. Nam vbique, contra exemplarium impreſ- ſorum fidem, manũ conſertum legẽdum eſt.

CONSERVVS l.9. §.1. D.de pecul. l.25. §.Pe- dius.D.de ædilic.ed.

Conſeruabus pro Contubernalibus. in l.27. §. adfini. D.de inſtr. vel inſtr. Eadem forma & & Conſoceros dixit Vlpia. in l.32.§.proinde ſi duo.D.de donat.int.vir.

CONSEQVENS eſt, hoc ſæpe ſignificat, Conueniens,& rationi æquitatiq; conſenta- neum eſt.l.4. D.de captiu.l.38. D.de iure dot. l.3.§.vtilitas.D.de itin.actuq; priu.l.penult.D. qui potior.in pign.

Per conſequẽtias dicunt Iureconſulti non Per conſequentiam.l.19.D.de dolo.l.1.& l.7.D.de auct.tut.l.1. §.item aut per ſemetipſum. D.de iniur. Producere ad conſequentias. l. 14. D. de legib.

CONSIGNARE obſignare eſt.l.20. C.de pi- gnorib.l.19.C.de vſur.

Conſignari tabulæ inſtrumentaq; dicũtur,quæ anulo impreſſo obſignantur.l.vlt.D. de dote præleg.l.penult.D.de donat. int. vir. l.24. D. qui teſtam. fac. l. 23. C. ad Velleia. Plaut. in Curgulio.Eamus intrò,vt tabulas conſigne- mus.Idem Perſa.Et iſtas tabellas, quas con- ſignaui tibi. Cic. pro Quintio. Tabulæ ma- ximè ſignis hominum nobilium conſignan- tur. Ita Conſignationem tabularum inſtru- mentorumq; accipimus in l.1.§.1.& l.16.D.ad l.Cor. de falſ. Inde etiam legem conſignare. l.13.§. idem Iulianus. D. de actio empt. & te- ſtationes conſignare.l.9.§.1.D.de pœn.

CONSILIVM pro conuentu iudicum in l. 1. D.de off.conſul.l. 2. D. de off.eius cui mand. eſt iuriſd.l.27.D.de manum.teſt.Et paſsim in tit.de manum.vind. l. 1. & vlt. C. de vind. li- bert.l.2.& 3.C.ſi aduerſ.libert. Theoph. in §. eadem.Inſtit.quibus ex cauſis manu.non lic. Conſilium ait eſſe συνέδριον φανερῶν ἀνδρῶν, ἤγουν ῥητὸν τοῦ ἐνιαυτοῦ χρόνον συνιστάμενον. ἐγίνετο δὲ τοῦτο τὸ κονσίλιον, οὐ μόνον ἐν ῥώμῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις. Idem ſubijcit, quod & ab Vlpia.in Inſtit.tit.j.traditur,Romæ in conſi- lium adhibitos quinque ſenatores,& quinq; equites Romanos:in Prouincia verò viginti recuperatores ciues Romanos, apud quos cauſam probare minor xx. annis ſeruum manumittens ex l. Aelia Sentia cogebatur. Sic Conſilium præbere exercere'que dicitur Prætor vel Conſul, qui conſilium cogit. l. 1. D.de off.conſul.l.5.D. de manum. vind. Qui verò aduocantur, in conſilium adhiberi, in conſilio eſſe,in conſilium adſidere dicuntur. l.vlt.D.de off.adſeſſor.l.29. D. de legat. lib. 2. Plin.lib.vj. Epiſt. ad Maximũ,Adhibitus in

conſi-

conſilium à Præfecto vrbis audiui ex diuerſo agentes ſummæ ſpei adoleſcentes. Idem eo.lib. de Iauoleno, Intereſt tamen officijs, adhibetur conſilijs. Quintilia.lib. iiij. cap. de Narratio. Interim propter aliquem in conſilium adhibitum nos repetere illa ſimulemus. De Conſilij ſententia pronuntiatum dicebatur, quod ex eorum, qui in conſilium adhibebãtur, ſententia ſtatuebatur vt apud Cicero.ſæpe, & Apuleium Apolog.j. Quæ verba his notis ſcribi ſolita. D. C. S. Valer. Probus auctor eſt.

Consistere nonnunquam eſt in iudicio ſtare aduerſus aliquem. l. 1. C. qui pet. tut. l. 53. D. de iudic. l. 7. D. ad l. Corn. de falſ. l. 5. D. de manumiſsionib. l. 49. D. de pet. hered. l. 9. D. de liber. cau. l. 13. §. & in ſuperficiarijs. D. de pignorib. l. 1. C. de actio empt. l. 1. C. de magiſtr. conuen. l. 1. C. ad l. Fab. de plag. l. 1. C. qui legit. perſo. l. 3. C. de exceptionib. Proinde in l. 19. D. de adulter. vbi vulgo Cum accuſatore conſtituerit, longè rectius Florentiæ ſcriptũ eſt, Cum accuſatore conſtiterit. In eandem ſententiam, Congrediendi verbo Gordia. vſus eſt in l. 2. C. de ædilic. act.

Conſiſtorium locus in quo iudices conſiſtunt: &, vt Suidas interpretatur, συνέδριον καὶ τὸ σύναγμα ἔνθα πάντες οἱ ἐπ᾽ ἐξόντων βουλεύονται. l. vlt. C. de off. diuerſ. iud.

Inde Conſiſtoriani, qui ius ſedendi in conſiſtorio habent, appellantur in poſterioribus conſtitutionibus & apud Ambroſium Epiſtol. xxvij. lib. v.

Consobrini, Conſobrinæ, propriè qui quæue ex duabus ſororibus propagantur, quaſi conſororini. l. 1. §. quarto. & l. vlt. §. eodẽ gradu. D. de gradib. & adfinib. §. quarto. Inſtit. de gradib. cognat. Paul. lib. iiij. Sentẽt. tit. x. Non. Marc. cap. vlt. lib. de propr. ſerm. Optinuit tamen & patrueles quoq; fratres; id eſt, ex fratribus natos, & amitinos, id eſt, ex fratre & ſorore genitos communi conſobrinorum nomine appellari. d. l. vlt. §. eodem gradu. & §. 1. Inſtit. de legit. adgn. ſucc. l. 1. C. vnde legit. Idq; per abuſionem fieri Theophil. ibidem dicit. κυρίως γὰρ κονσόβρινοι λέγονται οἱ ἐκ δυοῖν ἀδελφῶν τεχθέντες. Conſobrina. l. vlt. D. de ſenatorib. l. 77. §. cum exiſtimaret. D. de leg. lib. ij. l. 27. §. heres. D. ad Trebellia. l. 23. & l. 24. D. de condicio. inſtit. l. 3. C. de his quæ vt indign.

Consolidari dicitur vſusfructus, qui proprietati coniungitur & miſcetur. l. 3. in fi. & l. 6. D. de vſufr. adcreſ. Iuſtinianus in §. finitur. Inſtit. de vſufr. Conſolidationem fieri ait, cùm fructuarius proprietatem adquiſierit.

Constitvere, eſt pecuniam iam ante debitam abſq; ſtipulatione promittere. Theophil. in §. de conſtituta. Inſtitut. de actionib. ἀντιφωνεῖν dicit. Vnde Conſtitutæ pecuniæ rei ἀντιφωνητῆ à Iuſtiniano vocantur Nouell. Conſtit. vj. Ita conſtitutam pecuniam accipimus toto tit. de pec. conſtit. Inde conſtitutoria actio, quæ de pecunia conſtituta datur in l. 20. D. de pecun. conſtit. Appellatur actio conſtitutæ pecuniæ in l. 33. D. de donatio.

Conſtituere etiam ſponſalia vel nuptias Iureconſulti dicunt. l. 1. & l. 13. §. 1. cum ſeq. D. de his qui not. infa.

Conſtituere ſeruitutem non eſt ſimpliciter cedere, ſed re ipſa imponere. Conſtituuntur enim per patientiam vel traditionem. l. 13. §. 1. D. de publicia. id eſt, ſi inducatur quis in prædium, vel cum is qui cedit, ſeruitute vti patiatur. l. 3. D. de vſufr. l. 1. in fi. D. de ſeruit. ruſt. Conſtitutus itaque vſusfructus tunc dicitur, cùm quis iam vti frui poteſt. l. vn. §. dies. D. quando dies leg. ced. Proinde ante aditam hereditatem vel antequam dies legati ceſſerit, Conſtitutus non dicitur. l. 1. D. quib. mod. vſufr. amitt. Ceterùm iam impoſitæ ſeruitutes pactionibus & ſtipulationibus vel legatis conſtitutæ dicuntur. l. 19. D. ſi ſer. vind.

Conſtitutiones principum accipimus quodcumque Imperatores vel per epiſtulam & ſubſcriptionem ſtatuerunt, vel cognoſcentes decreuerunt, vel de plano interlocuti ſunt, vel edicto præceperũt. l. 1. D. de conſtit. prin. Nam & reſcripta & epiſtulæ principum conſtitutiones appellantur. l. 5. §. conſtitutio. D. vt in poſſeſſ. leg. l. 3. §. conſtitutum. D. ne vis fiat ei, qui in poſſ. l. 4. D. de manumiſsio. l. 8. §. ſi quis impubes. D. de inoff. teſt. coniuncta l. 1. §. ſi quis impuberi. D. de coll. bon. Cõſtitutum autem eſſe eum Iureconſulti dicunt vel lege aliqua, vel principis conſtitutione cautum, vt in l. 34. D. de neg. geſt.

Cõſtitutum dicitur quod ab Anto. reſcriptum eſt in l. 11. C. de neg. geſt. & in l. 37. D. de adulter. Conſtitutum dicitur, quod ab Hadriano reſcriptum patet, ex l. 6. §. penult. eo. tit. & in l. 7. §. conſtitutum. D. de interd. & releg. conſtitutum dicitur, quod à Claudio Imper. ſtatutum eſſe ex Sueto. lib. iij. Antiquit. oſtendi. Similiter in l. 4. §. idem diuus. D. ad l. Corn. de ſicar. Conſtitutum dici lib. ij. de Antiquit. oſtendi quod à Domitiano ſtatutum eſt. Et in l. 5. C. ne de ſtatu defunct. Conſtitutum dicitur, quod eſt à Nerua conſtitutum, quemadmodum probat l. vlt. D. eo. tit. & in l. 41. §. vlt. D. de donatio. cauſ. mort. Conſtitutio, Seueri conſtitutio intellegitur, qua in donationibus mortis cauſa Falcidia inducta eſt. l. 2. C. de donat. cauſa mortis. l. 5. C. ad l. Falcid. Simili modo in l. 41. in fi. D. de re iud. beneficio conſtitutionis, ſcilicet diui Pij. l. 29. D. de diuerſ. reg.

Conſtitutum tempus pro biennio quod l. XII. tab. vſucapioni amittendiſq; non vtendo ſeruitutibus, vt ex Paulo lib. Sententiarum liquet, præſtitutum eſt in l. 4. D. pro ſuo. & l. 34. §. vlt. D. de ſeruit. ruſt. l. 2. D. de diuerſ. temp. præſcript. l. 12. §. idem tractat. D. de vſufr. l. 22. D. quib. mod. vſusf. amitt. l. 16. D. de vi & vi arm. l. 17. D. de aq. & aq. pl. l. 27. §. pen. D. de noxalib. act. Sic & ſtatutum tempus accipe in l. 6. & l. 32. D. de ſeruitutib. vrb. l. 7. D. quemadmod. ſeruit. amitt. l. 66. §. pen. D. de contr. empt. l. 1. & l. 3. C. ſi quis ignor. rem mis nor. l. 2. C. ſi maior fact. quod & legitimum & ſollemne aliàs appellatur.

Conſtitutum tempus. l. 95. §. quod vulgo. in fi. D. de ſolutio. quod ad reſtitutionem in integrum petendam legibus præſcriptum eſt, vt & in l. 9. §. ſi minor. D. de iureiur. olim quidem poſt legitimam ætatem impletam annus vtilis, hodie quadriennium continuum. l. vlt. C. de temporib. in integ.

Conſtitutum tempus in l. 63. §. vlt. D. de adquir. rer. do. pro anno, vt patet ex l. vlt. C. de iure domin. impetr.

Conſtitutum tempus ætatis in l. 62. in fi. D. de ritu nupt. interpretare ex l. 66. eo. tit. l. 7. D. ad l. Iul. de adulter. & l. 6. C. de interd. matr.

Conſtituti dies in l. 7. D. de re iud. qui iudicatis ex l. XII. tab. vel conſtitutionibus principum indulgentur. Ita Conſtitutum iudicatis tempus intellego in l. 2. D. de diuerſ. temp. & ſtatutum ſpatium poſt condemnationem. l. vlt. C. de execut. rei iud. de quo vide l. vlt. §. vlt. C. de vſur. rei iud.

Conſtitutam partem in l. 3. D. ſi quis a par. man. opinor intellegi quæ patronis lege Papia præſtituta eſt.

Conſtitutum tempus in l. 19. C. de tranſactio. olim annus, hodie biennium. l. vn. C. de dolo. Conſtituta appellatoria tempora in l. 5. in fi. D. de appell. recip. interpretare ex l. 1. §. biduum. & §. quod in ſententijs. D. quando appell. ſit. Conſtitutum tempus in l. 8. D. de captiu. quinquennium accipe ex l. 6. D. de diuort.

Conſtitutum ius l. 25. D. de donat. int. vir. l. 1. D. rer. amotar. l. 94. D. de condic. & dem. l. 20. §. is cui ſeruus. D. de ſtatulib. l. 1. §. item cum contra. D. quæ ſent. ſine appell. l. 21. C. de Vſur. Et apud Gelli. lib. XIJ. cap. XIIJ.

Conſtituta tempora in §. qui autem. Inſtit. de excuſ. tut. quinquaginta dies intellege tutoribus datis ex Marci conſtitutione, præſtitutos ad excuſationis cauſas conteſtandas. l. 16. l. 38. D. de excuſ. tut.

Ad Conſtitutum veteribus ſignificabat condicto & conſtituto ad ius experiundum die. Cic. pro Cæcinna: Qui ad conſtitutum iuris experiundi gratia veniſſent. Idem pro Cælio. Cum ſit his confitendum numquam ſe ne congreſſu quidem & conſtituto cœpiſſe de tantis iniurijs experiri. Quò alludit idem auctor in Epiſtol. ad Marium lib. VIJ. Si quod habes conſtitutum cum podagra, fac in alium diem differas. Varro lib. IJ. de re Ruſt. cap. VI. Cum alius eum ſalutaſſet, alius conuiciatus eſſet, qui tam ſerò veniſſet ad conſtitutum.

CONSVLES à conſulendo dicti ſunt. l. 2. §. exactis. D. de orig. iur. Ampliſsimi appellantur in l. 1. §. denique. D. de appellatio. l. 50. D. de cond. & dem. Cognoſcebant autem & de fideicommiſsis & libertatibus, vt ex l. 5. in fi. D. de alim. leg. & ex d. l. 50. & ex Vlpia. in Inſtit. tit. XXV. & Iuſtinia. in tit. de fideicom. hered. in prin. liquet. Tutores etiam dabant antequam proprius tutelaris Prætor à M. Antonino Philoſopho inſtitutus eſſet, vt Spartia. in eius vita ſcribit. Conſilium quoq; præbebant manumittere volentibus. l. 1. D. de off. conſ. l. 20. D. de manum. vind.

Conſulares feminas intellegimus Conſularium vxores. l. 1. D. de ſenatorib. id eſt, eorum, qui conſulatum geſſerunt. vt in l. 5. §. vlt. D. de recep. qui arbitr.

Conſulares viæ, publicæ, quæ & Prætoriæ & βασιλικαὶ dicuntur. l. 2. §. viarum. D. ne quid in loco pub.

Conſulares quidam prouinciarum Rectores vocabantur. l. vn. C. vt omnes iud. l. vn. C. de off. comit. ſac. patr. qui in Orientis partibus XV. erant, videlicet per Orientis diœceſim V. per Aſianam III. per Ponticam II. per Thracias totidem, per Illyricum III. In occidentis verò partibus XXII. Nimirum per Italias VIII. per Africam II. per Hiſpanias III. per Gallias VI. Pannoniæ II. Ita ἀρχὰς ὑπατικὰς interpretabimur in Nouell. VIIJ. Et conſulares campaniæ in l. 12. de pœn. in C. Th.

CONSVLTATIO l. 11. §. ex facto. D. de minorib. l. 1. §. 1. D. de appellat. l. 6. §. legatos. D. de off. procur. l. 2. C. de legib. l. 27. D. de teſtament. l. 29. §. Sticho. D. de liber. leg. l. 34. in fi. prin. D. de leg. lib. IJ.

CONSVMI dicuntur actiones, quæ tolluntur, perimuntur, pereunt, extinguuntur. l. 28. §. exceptio. l. 30. §. in popularibus. D. de iureiur. l. 7. §. 1. D. de condict. furt. l. 14. §. cum qui. quod met. cau.

Sic conſumi optio in l. 2. D. de op. leg.

Conſumpti nummi videntur, qui alijs permutati vel ita mixti ſunt, vt diſcerni non poſsint; vel aliàs expenſi. l. 12. l. 13. l. 19. §. vlt. D. ſi cert. pet. l. 17. l. 78. & l. 94. D. de ſolutionib. & l. 56. §. ſi nummos. D. de fideiuſſorib. Ipſo enim vſu aſsidua permutatione pecunia quodammodo extinguitur. §. conſtituitur. Inſtitut. de vſufr.

CONT

Contestatio litis [illegible] in Epitom. Baſilicon.

CONTESTARI ſignificat teſtibus adhibitis aliquid declarare ac profiteri.l.1.D. quod iuſſu. Vnde conteſtatio pro teſtatione. l. 20. §. vlt.D.de teſtament.& apud Paul.lib.ij.Sent. tit.xiiij.Et Conteſtatò aduerbium.l.1.§.Iulianus.D.de lib.adgn.Ita Cic. lib.iij. Epiſtol. ad App.Conteſtari deos dixit. Hinc & lis conteſtari dicta eſt cùm iudicium accipiebatur, ex eo quòd litigaturi eos qui tum aderant, teſtes faciebant, vt eſt à Feſto lib. iij. proditum.

Conteſtata autem lis tunc videtur, cùm iudex per narrationem negotij cauſam audire cœperit.l.1. C. de lit. conteſt. Conteſtari autem non actiua tantùm, ſed & paſsiua ſignificatione dicimus. l. 1. in fi. D. de ferijs. l. 3.§.ſi is cuius.D.de ſepul.viol.l.16.D. de offic.præſid. l.21.§.eo autem tempore.D.ſol.matr.l.3.C.de nouatio. Sic Conteſtatum iudicium.l.7.§.1. D.de petit. hered. l. 19. D. ſol. mat. Et conteſtatam litem ex actione dicunt. l. 37. D. de neg.geſt.

CONTIGNATIO in l.36. D. de ſeruit. vrb. l. penult.D.de dam.inf. Vtitur & hac dictione Vitruuius lib.ij.cap.ix.Plin.lib.xxxv.cap. xiij.Ammia.Marcell.lib.xix.

CONTEXTVS teſtamenti.l. 75. D. de legat. lib.3.Contextu autem vno teſtamentum fieri debere dicitur, id eſt, nullo alieno actu intermixto.l.21.§.vlt.D.de teſtament. Contextu ædificiorum vnita domus in l.15.§. ex hoc edicto. D.de dam.inf. Contextum rationum dixit Pompo.in l.110.D.de condicio. & dem. Contextum etiam appellatur quod in tela eſt nondum pertextum vel detextum.l.22.D. de auro arg.Et ſic Contexta accipe in l.70.§. verſicoloribus.D.de legat.iij.

CONTINVI dies opponuntur vtilibus & ſeſsionum diebus.l.1.§. dies. D. de lib. adgn. l.5.§. ſatisfactionis.D. vt in poſſ. leg. Continuum enim tempus eſt, quod nulla eorum dierum, quibus experiundi poteſtas non fuit, ſubductione facta, currit, & ignorantibus quoque cedit.l.8.D. de his qui not. infa. l.31.D.ad l.Iul.de adulter.l.31.§.1. D. de vſucapio.l.1.C.de quadr.præſcript.l.vlt.C.de tempori.in integr.reſt.l.2.D. de colluſio. deteg. l.6.D.de vſufr.leg.l.24.D. ad Velleia. l. 38. D. de excuſ.tut.§.qui excuſare.Inſtit.eo.tit. Vbi Theophil. [illegible] ἡμερῶν ἐφεξῆς [illegible], id eſt, intra quinquaginta dies continuos non vtiles. Conſtantinus verò eos dies συνεχεῖς καὶ [illegible] vocat. Continuum tempus longo opponitur in l. 20. §. vlt.D.de ſtatuliber.

Continua prædia, id eſt, contigua & vicina & ſe inuicem contingentia.l.31.D.de ſeruit.ruſt. l.7.in fi.D.comm.præd.

Continuus actus in l.137.D.de verb.oblig.ſine aliquo longo interuallo & aliquo actu contrario obligationi.

Continentes prouincias eas accipere debemus, quæ Italiæ coniunctæ ſunt, vt puta, Galliam & Prouinciam. Sicilia etiam inter continentes eſt, cùm modico freto ab Italia ſeiungatur .l.99.D.de verb.ſignif.

Continentia ædificia vrbi iuncta & contigua. l.2.& l.139. & 147.& l.154.& l.173.& l.199.D. de verb.ſignif.Sic & in l.4.§. vlt. D. in quib. cauſ.pig.& l.1.& apud Labeonem.D. de aq. & aq.pl.

CONTRA legem facit, qui id facit, quod lex prohibet. l. 29. D. de legib. Contra edictum facit,qui vetante Prætore fecit.l.103.D.de diuerſ. reg. iur. Contra conſtitutiones iudicatur, cùm de iure conſtitutionis, non de iure litigatoris pronuntiatur.l.1.§. item cùm contra.D.quæ ſentent.ſine appell. Contra teſtamentum non facit, qui plus facit, quàm teſtator iuſſerat.ſed qui minus.l.22. D. de verb. ſignific.

Contraria iudicia rectis & principalibus opponuntur.l.17.§.1.l.18.§.poſſunt. D. commod. Sic autem appellantur ea iudicia, quæ commodatario aduerſus commodantem, mandatario aduerſus mandantem, depoſitario aduerſus deponentem,creditori qui pignori accepit,aduerſus debitorem,qui dedit,& cuius negotia geſta ſunt, aduerſus eum, qui geſsit, tutori in pupillum competunt. §. ex quibuſdam.Et ibi Theophil.Inſtit. de pœna tem. litig. Id quod ſignificatur his titulorum verbis,Commodati vel contra, Depoſiti vel contra,Mandati vel contra,De pigneraticia actio.vel contra.Sic in l.6.§.vlt.D. de his qui not.infa.l.8.§.ſi quocumque.D. de neg.geſt. l.37.D.de vſur.l.6.C.ſi al.res pign.vt ſuperiorum titulorum leges omittam, quæ cuilibet in promptu ſunt. Et apud Cicero.lib.iij. Offícior.cùm ait, In his magni eſſe iudicis ſtatuere, præſertim cùm in pleriſque eſſent iudicia contraria, quid quemque cuique præſtare oportet.

Contraria inſula ex aduerſo poſita, in l.penult. §.penult.D.de adquiren.rer.domin.

Contrariam ſententiam pati, ſuſtinere, portare dicuntur, qui iudicio vincuntur vel damnantur.l.29.D.de except.rei iud.l. 4. C. manda.l.8.C.de his quæ vt ind.

CONTRAHERE dicimus negotium, obligationem, ſtipulationem, venditionem. l.2. & l.33.D.de condict. indeb.l.3. & l. 133. D. de diuerſ.reg.iur.l.57.D.de oblig.& actio.l.1.l.3. §.conuentionales.D.de verb. oblig.l.1.§.cōuentionis.D.de pact.l.32.D.ſi cert.pet.

Cui contrarium eſt diſtrahere.l.4.§. is quoque. D.de oblig.& actio.l. 11. §. ſi qui vina. D. de actione emp.

k Dicimus

Dicimus & contrahere crimen.l.15.l.31.§.vlt.D. de donatio.l.2.D.de condict. ob turp. cauſ.l. 14.D.de publican.l.2.C.ad leg.Iul.de adulter. & Contrahere fraudem.l. 8. D. de publican. Et ita accipe ex malo contractu in l.52. D. de re iud.

Contractum autem propriè dicimus vltro citroq́; obligationem, quod Græci συνάλλαγμα appellant, veluti Emptionem, Venditionem, Locationem, Conductionem, Societatem.l.19. D.de verb. ſignif. quæ ab acto geſtoq́; contractum ſeparat, vt & in l. 2. §.1. D.de cap.min.

Contrahere videtur, qui adit hereditatem. l. 3. in fin. cum ſeq. D. quib. ex cauſ. in poſſ. eat. Omnis obligatio pro contractu accipitur, vt vbicumque aliquis obligetur, & contrahi videatur, quamuis non ex crediti cauſa debeatur.l.20.D.de iudic.

Contractum in eo loco intellegitur non quo negotium geſtum ſit, ſed quo ſoluenda eſt pecunia. l. 3. D. de reb. auctor. iud. l.21. D.de oblig.& actio.

CONTRECTARE eſt loco mouere. Atque ita in quæſtione de furtis Contrectationis verbum accipiendum oſtendit l. 3. §. ſi rem. D.de adquir. poſſeſſ.l.15. D.ad exhibend. Vt autem contrectatione furtum committitur, ita purgatur, ſi res reponatur. l. 40. D.de ſtatulib.l.4.§.Labeo quoque.D.de vſucap.

CONTVBERNIVM primùm militum dicitur à tabernaculis militaribus. l. 5. §.à barbaris. D.de re milit. & apud Suet. in Iul.cap.ij. Vnde & Contubernales commilitones appellantur. l.184. D.de verbor. ſignificat. l.21. §.1.D.commoda. l.39. §.penult. D.de leg.lib. iij.l.vlt.D.de auro,arg.l.2.C.vbi de ratiocin.

Contubernium etiam ſeruile connubium ſignificat.Inter ſeruos enim nō matrimonium ſed contubernium contrahi dicitur, vt Paul. lib.ij.Sentent.tit.xx.ſcribit. Sic in l.14. §.ſeruiles. D.de ritu nupt. l.49. D.de manum.teſt. l.35.D.de ædilic.ed.l.11.§.1.D.ad l.Iul.de adulter.l.3.C.de inceſt.nupt.l.4. C.de dolo. l.3.& l.7.C.de liber.cauſa. l.9. C.com.de ſucceſsio. l.29. C.de liber.cauſa. l.3. C.de neceſſar.ſeru. Senec.lib.iij.Controuerſ.In Contubernium deducta ſerui domina eſt. Hinc Contubernales ſeruorum vxores. l. 12. §. contubernales.& l.20.§.1. D.de inſtr. vel inſtr. leg.l.41.§. codicillis. & §.concubinæ. D.de legat.lib.iij. l.31.D.de ſtatulib. l.41. §.herede. D.de fideic. hered. l.220. §. ſed & Papirius. D.de verbor. ſign.l.20.D.de aliment.leg.

Contubernium generalius accipitur in §. quibus connumerari.Inſtitution.de hered. quæ ab inteſt.

CONTVMAX eſt,qui tribus edictis propoſitis, vel vno pro tribus, quod peremptorium appellatur, euocatus vel denuntiationibus conuentus præſentiam ſui facere contemnit, ſi modò ad iuriſdictionem eius,ad quem vocatur, pertinet.l.53.D.de re iud.l.5.D.de pœn. l.7.& 8. C.quomodo & quan.iud. Ceterùm qui ad maius auditorium vocatus eſt, ſi litem inchoatam deſeruit, contumax non videtur. l.54.in fi.eod.tit.

Contumax non is tantùm dicitur, qui iudicio deeſt,quiq́; ad iudicium non venit, ſed & qui decreto Prætoris non obtemperat, & reſtituere vel exhibere, vel tutelam adminiſtrare iuſſus, non paret. l. 1. §. propter caſum D. de poſtul. l. 3. §. condemnatio. D. de tabul. exhib. l. 40. & l.49. D.de adminiſtr. tut. l.19. D.de dolo.

CONTVRBARE pro decoquere in l.5.§.idem Labeo. D. de inſtitor. l. 16. D. de in rem ver. Martial.lib.Epigr.ix.

Conturbabit Atlas, & non erit vncia tota,
Decidat tecum qua Pater ipſe Deûm.

CONVBIVM, vt Vlpia.in Inſtitutionib.tit.v. definit,eſt vxoris iure ducendæ facultas. Iſidor.lib.x. Etymol. cap. vlt. Conubium, ait, dicitur,cùm æquales nuptijs coëunt:vt puta ciues Romani pari vtique dignitate. Conubium autem non eſt, cùm ciuis Romanus cum Latina iungitur. Cic.Topic. Si mulier cùm fuiſſet nupta cum eo, cui conubij ius non eſſet,nuntium remiſit,quoniam qui nati ſunt,patrem nō ſequuntur, pro liberis manere nihil oportet. Vbi Boëth. Non omnibus, inquit, erat conubium cum Romanis, nec erant nuptiæ iure contractæ, quæ non aut inter ciuem Romanum ciuemq́; Romanam inibantur, aut cui princeps populus've ciuitatem, vel conubium permiſiſſet: eo ſcilicet modo, vt in poteſtatem parentum liberi redigerentur. Sic Hernicis datum, Anagninis ademptum conubium Liuius lib. ix. narrat. Conubium pro nubendi poteſtate in l.45. §.hoc caput. D.de ritu nuptia. l.vlt.D.de diuort.l.1.D.de concubin. Quibus omnibus in locis Conubium vnico N. ſcribitur in P. Flor. & in veteri meo Cod. l.1. C. de inceſt. nupt. l.1. C.de interd.matr. Et in Lexico B. Germani Conubium ἐπιγαμία.

CONVENTIONIS verbum generale eſt, ad omnia pertinens, de quibus negotij contrahendi tranſigendiq́; cauſa conſentiunt, qui inter ſe agunt. Nam ſicuti conuenire dicuntur, qui ex diuerſis locis in vnum locum colliguntur & veniunt, ita & qui ex diuerſis motibus in vnum conſentiunt, id eſt, in vnam ſententiam decurrunt. l. 1. §. conuentionis.D.de pact.

Conuenire in manum dicebatur materfamilias, quæ in matrimonium certis ſollemnitatibus adhibitis coibat.Cic.Topic.Genus eſt vxor,

vxor. eius duæ formæ: vna matrumfamiliarum, hæ ſunt, quæ in manum conuenerunt: Altera earum, quæ tantummodo vxores habentur. Vlpia. in Inſtit. tit. ix. Farre conuenitur in manũ certis verbis & teſtibus x. præſentibus. Idem tit. xj. Conuentionis in manum meminit. Vide Boëth. in Cicer. Topic. & Seruium in j. Georgic. Sic Conuenire in l. 17. D. de concubin. & l. 15. D. de ritu nupt. & l. 121. §. D. de verb. oblig. & apud Apul. lib. vj. de Aſino aur. Hic ecce Pſyche conuenit in manum Cupidinis, & naſcitur illis maturo partu filia.

Conuenire etiam in ius vocare ſignificat. Et inde Conuentio in l. 45. D. de rei vindic. l. 7. C. de præſcript. 30.

Conuenire teſtato in l. 10. §. ſi quis particeps. D. quæ in fr. cred. l. 122. §. coheredes. D. de verb. obligat.

Conuentum Theoph. in §. eadem. Inſtit. quib. ex cauſ. manumitt. non lic. definit ἡ τῶν χρόνων πρὸς κατάλυσιν δικῶν ὑπογραφομένων, ἢ ἡ ἀνάκρισις καὶ ἡ δικαζομένων συνέλευσις ἐν ταῖς ἐπαρχίαις. Sic conuentum agere apud Cæſ. lib. vj. de bello Gall. & Cicero. vij. in Verr. Liuium lib. xxxviij. Meminit & idem Theophil. in princ. tit. de ſucceſsionib. ſublat. Vide quæ præterea diximus in verbo Forum.

CONVICIVM iniuriam verbis factam ſignificat. l. 1. §. 1. D. de iniur. l. 1. D. de iure patr. vel à concitatione, vt Labeo, ait, vel à conuentu & collatione vocum, quaſi conuocium. l. 15. §. conuicium. D. eod. tit. Quod & Feſt. lib. iij. ſcribit. Nam & Latini auctores eo ſæpe verbo ſolam vocis contentionem ſignificant, vt apud Cicero. pro Cluent. cùm iudici ab aduocatis Oppianici conuicium factum ait, ne ſine Staleno in conſilium iretur. Idemq; in Oratio. pro Arch. Poëta: Forenſem ſtrepitum & conuicium coniungit. In edicto verò Prætoris conuicium aduerſus bonos mores accipimus in vnum collatam vociferationem, quæ bonis moribus improbatur, & ad infamiam alicuius ſpectat. d. l. 15. §. cui Pretor.

COPIAE pro commeatu, & annona in l. 20. D. de compenſat. & apud Caſsiodor. lib. vj. Variar. in formula Præfecturæ anno. Vnde Copiari verbum caſtrenſe apud Gellium & Non. Alijs exemplis hoc cõfirmauimus lib. ij. de ſolution. ad fin. Duaren. lib. j. Anniuerſ. cap. xxvj. Copias etiam pro materijs ad ædificandum idoneis dixit Vitruu. lib. v. cap. vij. & lib. vj. cap. vlt.

Copiatæ autem in Nouella Iuſtinian. lix. κοπιᾶται) καὶ παῖδες τῶν λειψάνων ἐκφορὰν κάμνοντες vocantur. Sic enim Lexicon B. Germani hoc verbum interpretatur. Nos libitinarios vel pollinctores, vel viſpillones reddere poſſumus.

CORÀM aliquo facere quid iuſſus, non videtur præſente eo feciſſe, niſi is intellegat. Itaque ſi furioſus, aut infans ſit, aut dormiat, nõ videtur coram eo feciſſe. Scire autem non etiam velle is debet. Nam & inuito eo rectè fiet quod iuſſum eſt. l. 209. D. de verb. ſignif. l. 25. §. ſi coram. D. de adq. hered. Coràm ſententiam dicere arbiter videtur, qui ſapientibus dicit. Ceterùm corã furioſo, vel demente non videtur dici, ſed nec coram pupillo, niſi præſens tutor ſit. l. 27. §. coram. & l. 49. D. de recep. qui arbitr.

CORNELIAE leges quattuor præcipuæ in libris noſtris memorantur. Cornelia de ſicarijs & veneficis. tot. tit. D. ad l. Corn. de ſicar. l. 1. D. de public. iudic. l. 1. D. ad l. Pomp. l. 15. D. de poen. l. 23. §. ſi dolo. D. ad l. Aquil. l. 17. §. ſi iuſſu. D. de iniurijs. l. 3. §. ſi quis quem eorum. & l. 25. D. ad Silania. l. 3. §. vl. D. de incend. ruina. l. 11. C. de his qui accuſ. non poſſ. & apud Paul. lib. v. Sent. tit. xxiij. Significatur ea lex in l. 15. §. euentus. D. de poen. vt apparet ex l. 7. C. ad l. Corn. de ſicar. Tulit autem eam legem Cornelius Sylla Felix Dictator, vt Seneca in lib. de prouidentia ſcribit. Eaq; nominatim eos qui proſcriptos à ſe occiderant, exceperat, vt Sueton. in Iul. oſtendit.

Cornelia de iniurijs ab eodem Sylla lata auctore Venuleio in l. 12. §. 1. D. de accuſation. Huius legis mentio fit in l. 5. cum ſuis §§. & l. 7. §. 1. D. de iniur. l. 22. D. ad l. Iul. de adulter. l. 42. §. 1. D. de procuratorib. & apud Paul. lib. v. Sent. tit. iiij.

Cornelia de falſis toto tit. ad l. Cornel. de falſ. Cuius & Sueton. in Auguſto & in Nerone meminit, & Imp. in l. 2. C. de fide inſtrum. Ea verò tenetur, qui teſtamentum falſum ſciens dolò malo ſcripſerit, ſignauerit, recitauerit, amouerit, ſuppreſſerit, ſubiecerit, reſignauerit, deleuerit, vt Paul. lib. iiij. Sentent. tit. vij. & l. 38. §. qui viui. de poen. Et alij in l. 2. & l. 9. §. penult. & l. 30. D. ad l. Corn. de falſ. & l. 9. §. 1. D. de dolo. ſignificant. Eamq; ob cauſam ea lex, Cornelia de teſtamentis, vel teſtamentaria appellatur. l. 1. D. de public. iud. l. 3. §. ſi quis dolo. D. de tab. exhib. l. 2. D. de accuſationib. l. vn. C. quando ciuil. act. §. item lex Cornelia. Inſtit. de public. iudic. & apud Cicero. iij. in Verrem. Et Paul. lib. v. Sentent. titul. xxvij. Pertinebat & ad hanc legem ſuppoſiti partus crimen. l. 11. in fi. D. de accuſationib. l. 10. C. ad l. Corn. de falſ. Atque hæc lex nudo Corneliæ nomine exaudienda eſt, in l. 1. & l. 2. & l. 4. & l. 5. C. de his qui ſibi adſcrib. l. 1. D. de his quæ pro non ſcript. hab. Eſt & Cornelia de captiuis, quæ teſtamenta eorum, qui apud hoſtes deceſſerint ante captiuitatem facta confirmat, vel inteſtatorum legitimam hereditatem, perinde atque ſi in ciuitate de-

ceſsiſſent, deſert. l. 10. l. 11. l. 12. §. 1. l. 22. D. de captiu. l. 1. C. eo. tit. l. 14. D. de caſtrenſi pecul. l. 4. §. 1. D. de bonis libertor. l. 1. D. de ſuis & legit. l. 1. §. lex Falcidia. l. 18. D. ad l. Falcid. l. 15. D. de vſucapionib. l. 40. D. de teſtam. milit. l. 8. D. de legit. heredib. l. vlt. C. quib. ex cauſ. maior. Nec verò teſtamenta tantùm, ſed & ſecundæ tabulæ, & ſubſtitutiones, & tutelæ teſtamento apud hoſtes morientium ſcriptæ ea lege confirmãtur, vt in l. 8. & l. 29. D. de vulg. & pupill. & à Paul. lib. iij. Sentent. titul. vj. traditur.

Corniculari i in l. vlt. D. de iu. immunit. l. 3. C. de off. diuerſ. iudic. Rubr. de cohortalib. & princip. cornicul. lib. xij. C. l. 1. & l. vlt. de apparitorib. præfect. præt. eod. lib. & aliàs ſæpe in poſtremis Codicis libris. Hi militum quoddam genus fuere, qui Corniculo merebant, vnde nomen habent. Sueton. in lib. de clar. Grammatic. de Orbilio. Deinde in Macedonia corniculo equo meruit. Plin. in lib. de vir. illuſtrib. M. Aemilio Scauro primo in Hiſpania corniculum meruit. Liuius lib. x. Equites omnes ob inſignem multis locis nauatam operam, corniculis armilliſq; argenteis donat. Vſus eſt Cornicularij verbo etiam Tranquill. in Domitia. cap. xvij.

Cornvarii in l. vlt. D. de iure immunit. vel qui cornua conficiunt, vel Cornicines qui cornu canunt, quos Aeneatores à priſcis dictos Feſtus lib. j. ſcribit. A Tubarijs autem eos Paternus ſeparat, vt & Cornicines à Tubicinibus Vegetius lib. ij. cap. xxij. & Modeſtus in Epitome eiuſdem.

Coronae ſacræ, quæ athletis in certaminibus ſacris præſtantur. l. 40. D. de re iud. l. 5. C. quæ res pign. oblig.

Coronæ menſarum. l. 19. §. perueniamus. D. de auro, arg.

Corporales res ſunt, quæ tangi poſſunt, veluti fundus, homo, veſtis, aurum, argentum, & aliæ res id genus. l. 1. §. hæ autem. D. de rer. diuiſio. Caius lib. j. Inſtit. tit. j. Tangi enim, vt Lucretius ait, niſi corpus nulla poteſt res. Incorporales itaq; res ſunt, quæ tangi non poſſunt, quę in iure conſiſtunt, vt hereditas, obligatio, ſeruitus.

Corporum porrò tria ſunt genera: vnum, quod vno ſpiritu continetur quod Græci ἡνωμένον & συμφυὲς vocant, vt homo, tignum, lapis. Alterum, quod ex pluribus inter ſe cohærentibus conſtat, quod συνημμένον vocatur, vt ædificium, armarium, nauis. Tertium, quod ex diſtantibus capitibus conſtat, vt corpora plura non ſoluta, ſed vno nomini ſubiecta, veluti populus, grex, legio. l. 30. D. de vſucapio. l. 24. §. item ea. D. de rei vind. Plut. in præcept. connubialib. τῶν σωμάτων φιλόσοφοι τὰ μὲν ἐκ διεστώτων λέγουσιν εἶναι, καθάπερ στόλον καὶ στρατόπεδον. τὰ δ᾽ ἐκ συναπτομένων, ὡς οἰκίαν, καὶ ναῦν. τὰ δ᾽ ἡνωμένα καὶ συμφυῆ, καθάπερ ἐστὶ τῶν ζώων ἕκαστον. Seneca quoque lib. xvij. Epiſtol. Quædam continua eſſe tradit corpora, vt hominem: quædam compoſita, vt nauim, domum. omnia deniſque quorũ diuerſæ partes iunctura in vnum ſunt coactæ: quædam ex diſtantibus, quorum adhuc membra ſeparata ſunt, tamquam exercitus, populus, Senatus. Illi enim per quos iſta corpora efficiuntur, iure aut officio cohærent, natura diducti & ſinguli ſunt.

Corporalis poſſeſsio, quæ corpore detinetur: Corporaliter enim poſsidet, qui incumbit poſſeſsioni. l. 24. & l. 25. §. vlt. D. de adquir. poſſeſſ. l. 40. §. vlt. D. de pigner. actio. l. 4. §. tunc in poteſtatem. D. de vſucapion. l. 79. D. de ſolutio.

Corporalia pignora ad differentiam nominum & iurium in l. 15. §. ſic quoque iudices. D. de re iud. ea dicuntur, quę Corporaliter traduntur, & quæ in corpore conſiſtunt. Corporaliter etiam acceptum pignus dixit Iulianus Patricius in Nouel. tit. xx.

Corpus matrimonij. l. 20. D. quod met. cau. l. 25. §. quod autem. D. de hered. pet. l. 74. & l. 77. §. dulciſsimus. D. de lega. lib. ij. l. 9. §. ſi quis ius ignorans. D. de iur. & fac. igno. l. 23. & l. 25. D. de aliment. leg.

Corpora pro collegijs & vniuerſitatibus in l. 1. D. quod cuiuſque vniuerſ. l. 3. §. à municipibus. D de bon. poſſeſſ. l. 7. §. 1. D. ad exhibend. l. 1. §. ſeruum. D. de quæſtio. l. 10. §. qui manumittitur. D. de in ius voc. l. 9. §. animaduertendum. D. quod met. cau. l. 1. §. ſi autem collegium. D. ad Trebellia. l. 21. D. de reb. dub. l. 41. §. vlt. D. de excuſ. tut. l. 38. §. quindecim. D. de legat. lib. iij.

Sic Corpus menſorum frumenti. l. 10. §. 1. D. de vacat. mun. l. corpus fabrorum. l. pen. §. quibuſdam. D. de iure immunit. Corpus nauiculariorum. l. 2. §. licet. D. eod. tit.

Hinc Corporati, qui ſunt ex corpore ciuitatis, vel collegij. l. vlt. de nauicular. lib. xj. C. l. vn. de priuileg. corpor. vrb. Rom. l. vn. de Alex. prim. eod. tit.

Corporaliter præſtitum iuſiurandum. in l. 1. C. ſi aduerſ. vendit. l. penul. C. ſi minor ſe maior. vetuſtiſsimi quique interpretes, tactis ſacroſanctis Euangelijs interpretantur. Quod tamen Alexandro d. l. 1. auctori numquam in mentem venit: Et mihi veriſimile ſit Triboniani eſſe hoc non Alexandri verbum.

Corrigi dicuntur, quę praua vel dura ſunt, cùm in melius emendantur, reformantur, aut interpretatione molliuntur. l. 7. D. de iuſtit. & iu. l. 79. D. pro ſoc. l. 1. D. ex quib. cauſ. maior. Græci ἐπανορθοῦν dicunt.

Correctores prouinciarum. l. 10. & l. pen. D. de offic.

offic. præſ. l. vn. C. vt omnes iud. Meminit Anianus in interpretatione No. Valent. tit. iij. & Caſsiodor. lib. iij. Variar. Epiſt. ad Fauſtum. In Italia autem Correctores his in locis Notitia ſtatuit, Apuliæ, Calabriæ, Brutiorum, Lucaniæ. Vopiſc. in Aurelia. Tetricum triumphatum Correctorem Lucaniæ fecit. In partibus verò Orientis duo Correctores erant, Auguſtanicæ & Paphlagonicæ. Atque ſecundum hæc κοσμοκρατορίας ἀρχαὶ accipiendæ ſunt in Nouel. viij. Brutiorum autem nomen corruptum eſt in inſcriptione l. 1. ad l. Corn. de falſ. in C. Th. & in l. 1. quib. equor. vſus. eo. Cod. & in l. 7. de indulgent. debit. & in inſcriptio. l. 1. de appellationib. l. 1. de relatio. in eo. Cod.

CORRVPISSE, quod ad l. Aquiliam attinet, videtur, qui vinum ſpurcauit, vel effudit, vel acetum fecit, vel alio modo vitiauit. l. 27. §. inquit lex. cum §. ſeq. D. ad l. Aquil. Item ſi frumēto harenam aut aliud quid immiſcuit, cuius difficilis ſeparatio ſit, quaſi de corrupto agetur. d. l. 27. §. ſi quis veſtimenta.

Corrupiſſe etiam intellegitur tabulas, qui eas interleuerit. l. 42. D. ad l. Aquil. l. 35. D. de dolo. l. 16. §. denique. D. famil. erciſ. l. 31. D. de furt.

Corrumpere ſeruum, quod ad titul. De ſeruo corrup. pertinet, videtur, qui eum deteriorem facit. Quod quomodo accipiendum ſit, exponitur in l. 1. §. vlt. D. de ſer. corrup.

Corrumpere pro vitium afferre & violare. l. 5. D. de quæſtio. l. 38. §. qui nondum. D. de pœn.

Corrumpi dicuntur ſtipulationes, legata, libertates, quæ aliqua ratione vitiantur & intercidunt. l. 11. D. de ſeruitutib. l. 30. §. diuus. D. de fideic. libert.

CREDERE dicimur, cuicumque rei adſentimur fidem alienam ſecuti, mox recepturi quid ex hoc contractu. Itaque rerum creditarum appellatione Prætor omnes contractus, quos alienam fidem ſecuti inſtituimus, complexus eſt. l. 1. D. De reb. cred.

Creditum à mutuo eo differt, quo genus à ſpecie. Nam & creditum conſiſtit extra eas res, quę pondere, numero, menſura continentur ſicut ſi eandem rem recepturi ſumus creditum eſt. Sed & ſine re verbis credimus quodam actu ad obligationem comparandam interpoſito, veluti ſtipulatione. l. 2. §. creditum. & §. vlt. D. de reb. cred.

Hinc Creditorum appellatione non illi tantùm accipiuntur, qui pecuniam mutuam dederunt, ſed & hi quibus ex quacumque actione, vel perſecutione, vel iure ciuili, vel ordinario, vel extraordinario, purè, vel in diem, vel ſub condicione debetur, modò non perpetua aliqua exceptione ſummoueri poſsint. l. 10. l. 11. l. 15. D. de verb. ſign. l. 4. D. de ſeparatio. Nouel. Conſtit. iiij. ad fi. §. vlt. Proinde & ſi cui ex delicto debeatur, creditoris loco accipietur: ſed ex populari planè cauſa ante litis conteſtationem rectè dicetur creditoris loco non eſſe. l. 12. D. de verb. ſignific. Maritus ex promiſsione dotis, creditoris quoque loco habetur. l. 25. §. 1. in fi. D. qui potio. in pign. l. 41. D. de re iud. l. 19. D. de oblig. & actio. Et ex diuerſo vxor dotem repetens in creditoribus numeratur. l. 31. D. ſol. matr. Is cui ſub condicione legatum eſt, pendente condicione non eſt creditor, ſed tunc demum, cùm ea extiterit: aliter atque ſi ſub condicione ſtipulatus eſt. nam & hic pendente condicione creditor eſt. l. 42. D. de oblig. & actio. l. 27. D. qui & à quib. l. 54. D. de verb. ſignif. §. ex condicional. Inſtit. de verb. oblig. Planè quibus natura dumtaxat debetur, creditorum loco non ſunt, quia petitionem non habent. l. 10. in fi. D. de verbor. ſignif. Creditique appellatio eam tantùm pecuniam demonſtrat quæ peti poteſt, non etiam eam quæ petitionem quidem non habet: ſolutione autem facta repeti non poteſt. l. 94. §. vlt. D. de ſolutio.

Sed hæc generalis Crediti appellatio nō numquam adſtringitur ad mutuam pecuniam ſignificandam. Vt Ecce quod S. C. Macedoniano conſtitutum eſt, filioſa. credi non licere, non ad verba, ſed ad numerationem referendum eſt. Sola enim mutui datio prohibetur, cùm cetera negotia rectè cum filijsfa. contrahantur. l. 4. §. vlt. D. ad Macedo. Sic & in l. 24. §. pen. l. 27. §. 1. D. de minorib. Et ita in creditum ire in l. 19. §. cùm haberes. D. ad Velleia. l. 2. §. 1. D. ſi cert. pet. l. 65. §. vlt. D. ad Trebellia.

Alioquin in creditum iri ex cauſa emptionis vel alio ſimili contractu, dicitur. l. 3. §. Is autem. D. ad Macedonia. Et in l. 5. §. ſed ſi dedi. D. de tributor. In creditum abire idem ſignificat, quod aliàs dicitur fidem emptoris ſequi, & ei fidem habere de pretio. Et in l. 31. D. loca. In Creditum iri dicitur, cùm rei dominium in accipiētem transfertur, vt vel aliam eiuſdem generis reddat: quod & in locato fieri poteſt. Sic & Quintilia. in Declamatio. CCCLX. Tu amiſſo viro cùm dotem non petiſti, feciſti creditum ex dote. At in l. 15. §. ſi pignora. D. de re iud. In creditum poſsidere, eſt in crediti vicem atque locum poſsidere.

In credito eſſe argentum dicitur, quod in nominibus eſt. l. 27. §. argento. D. de auro arg.

CRETIFODINAE. l. 9. §. ſed ſi lapidicinas. l. 13. §. inde eſt quæſitum. D. de vſufr. l. 77. D. de verb. ſignif. l. 13. D. de publican. l. 3. §. vlt. D. de reb. cor. l. 7. §. ſi vir in fundo. D. ſol. matr.

CRIMEN pro criminatione & accuſatione. l. 3. C. de calumniatorib. l. 21. D. de Senat. Silanian. l. 109. D. de diuerſ. regul. iur. & Inſtit. de ſuſpect. tutorib. in prin. Vbi quod Iuſti-

nia.crimen, Theophil. κατηγορίαν vertit. Eodem ſenſu Perſeuerare in crimine dixit Vlpia. in l.7.D.de accuſatio. id eſt, in accuſatione. & Importare crimen in l.14.§.is demum. D.de bon.libert.

CRVSTA agri in l.9.§.Alfenus.D.de dam.inf. Cruſtæ marmoreæ in l. 17. §. quæ tabulæ.D. de act.emp.quæ ſcilicet parietibus opere tectorio inducebantur. Quintilia. Declamat. ix. Non me aurata laquearia, nec radiantes marmore columnæ, nec graues cruſtæ fecerint immemorem fragilitatis. Caſsiod. lib.j. Variar. Diſcolorea cruſta marmorum gratiſſima picturarum varietate texatur. Iſidor. lib. xix. Etymol. cap. xiij. Cruſtæ, ait, tabulæ ſunt marmoris. Vnde & Marmorati parietes & Cruſtati dicuntur: vbi & Marmora ſecandi in cruſtas rationem explicat. Inde Incruſtationes in l.13. in fi. D. de ſeruit. vrb. l.79. in fi. D.de verb.ſignifi.

Cruſtæ etiam aureæ in l.32.D.de auro, arg.

CVBICVLARII. l. 65.D. de leg.lib.iij.l.14.§.ſi patris. de bon.libert.l.203.in fi.D. de verb. ſignif. Et apud Sueto. in Tiber. cap. xxj. Memorantur & in Conſtitutionibus præpoſiti ſacro cubiculo. l. vlt. C. vbi ſenator. & apud Ambroſ. Epiſt. xxvij. lib.v. & in inſcriptione. l.vlt. C. vbi cauſa fiſcal. Ex qua colligitur, eos de cauſis dominicorum inquilinorum, colonorum've vnà cum comite domorum cognouiſſe. Præpoſitum etiam cubiculo legimus apud Sueto. in Domitia. cap. xvij. quem Xiphilin. πρόκοιτον vocat.

CVLLEI tam vinarij quàm frumentarij ſunt. l.17. in fi.D.de ann.leg.l.vlt.§.vlt. D. de pign. actio.l.3.in fi.D.de trit. vino, & ol. l.12.§.1.D. de inſtr. & inſtrum. Feſt. lib. iij. Culleola dicta à ſimilitudine culleorum, quibus vinum ſiue oleũ continetur. Quod & ex Cato. de re ruſt. cap. cliij. apparet. Culleus autem Vrnas xl. capiebat auctore Columella lib. iij. de re Ruſtica cap. iij. Plin. libr. xviij. cap. xxxj. Sæpenumero ſeptenos culleos ſingula iugera, hoc eſt, amphoras cẽtenas quadragenas muſti dedere. Priſcianus in libro de ponderibus.

Eſt & bis decies quem conficit amphora
noſtra,
Culleus. hac nulla eſt maior mẽſura liquoris.

Culleum Iſidor. lib. v. Etymolog. cap. xxvij. definit vtrem ex corio factum, in quo parricidæ cum ſimia & gallo & ſerpente incluſi in mare præcipitabantur, vt in l.9.D.de l.Pomp. de parricid. & l.4. quor. appell. non recipiunt. in C. Th. & apud Cicero. j. Rhet. ad Herenn. traditur. Theophilus etiam ἀσκὸν θεῖον vocat in §. alia deinde. Inſtit. de public. iudic.

CVLPA nihil aliud eſt, quàm ſegnities, deſidia, & neglegentia. l.72.D. pro ſoc. l.5.C. de peric. tut. l.8.§. de tempore. l. 9. §. eſt præterea. D. de reb. auct. iud. l.4. D. de magiſt. conu. l.7. §.1.D. de ſuſp. tuto. Itaque culpæ diligentia opponitur. l.68.D. de contr. empt. Culpa autem quædam lata, quæ & magna & diſſoluta neglegentia, proximè dolum accedens. Quædam leuis, cui diligẽtis cuſtodia opponitur; Quædam leuiſsima, quæ exactiſsimam diligentiam deſiderat: de quibus ſingulis ſuo loco, vt ex ordine litterarum occurrent, dicemus.

Culpa vxoris vel mariti diuortium factum ſolutum've matrimonium dicitur, cùm alteruter diſcidij cauſam præſtitit ob mores, verbi gratia, improbatos. l.9.§. nunc videndum. in fi.D. de minorib. l. 38. l. 44. & l. 45.D. ſol. matr. l.19.D. de verbor. oblig. l.11. §. vlt. D. de adulter. l.91.§. pen. D. de condicio. & dem. C. de repud. l. vn. §. ſileat. C. de rei vx. act. & apud Vlpia. in inſtitut. tit. vj. Cic. Topic. Si viri culpa factum eſt diuortium, & ſi mulier nuntium remiſit, tamen pro liberis manere nihil oportet. Terentius Hecyra, Act. iij. Sce. v. Neque culpa hoc eueniſſe diſcidium mea. Eſſeq; hoc verbum iuris Seruius in iij. Aeneid. adnotat.

Culpa autem vxoris diremptæ nuptiæ videntur, ſi illa furenti nuntium remiſerit, ſi modò furor ferendus non ſit his qui circa eam ſunt. l.22.§. ſi maritus. cum ſeq. D. ſol. matr.

Articulus CVM, copulam ſignificat. l. 142. D. de verbor. ſignific. Itaque ſi quis Titio cum Seio ſe legare dixerit, Vtrique legaſſe intellegitur, ſicut vtrumque legatur, cùm fundus cum domo legatur. l.112.§. ſi ita legatum. D. de leg. libr. j. Ceterùm cùm quis Titio cum Seio legat, ſine altero alter ad legatum admittitur. Nam & cùm Prætor dicit VENTREM CVM LIBERIS IN POSSESSIONEM ESSE IVBEBO, & ſi non ſint liberi, venter in poſſeſsionem mittetur. l.121. D. de leg. lib. j. l.13. in fi. D. de manum. teſt. l.31. D. de ſtatuliber. Hæc verba, CVM QVATTVORDECIM ANNORVM ERIT FACTVS, & ſi quattuordecim annorum erit factus, eandem condicionem habent. Sed poſteriori ſcriptura per condicionem tempus, priori per tempus condicio demonſtratur. l.22.D. quando dies leg. ced. l.49. in princ. & §.1.D. de leg. lib. j.

CVMVLVS debiti. l. 8. D. de pact. l. vlt. C. qui bon. ced. poſſ.

Cumulus patrimonij. l.3. D. vbi pupill. educ.

Cumulus æris alieni. l.4.D. ad Trebell.

CVNICVLVS. l.26.D. de dam. inf. l.3.§. hoc interdictum. D. de riuis. l.11.§.1.D. de aq. & aqu. pl. l. pen. de metallar. lib. xj. C.

Cuniculum pergentem in ſulij, more Græco dixit Pompon. in l.3.§. vlt. D. ſi ſeruit. vindic.

CVPA in l.31.D. loca. l.8. ad fi. & l.12. §. conſeruandi.

uandi.D.de inſtru. vel inſtrum. & l.15.§.proprietatis.D.de vſufruct. vas frumenti vini'ue conſeruandi.

Cvra à Cultura ſeparatur in §. ſi quis à non domino.Inſtitution.de rer. diuiſio. Nam & oues & pecorum fructus curari dicuntur. l. 60. in fi. D.de leg. lib.iij. l.7. §.non ſolùm. D. ſol.matr. Item arbores. l. 3. D. de impenſ. in res dot.

Curare, pro ægrotis mederi.l.11. §.penult. D.ad exhib. l. 2. in fi. D.de oper. libert. l.4. §. Stichus.D.de ſtatulib.

Curare lacum.l.27.§.vlt.D.ad l.Aquil.

Curare veſtimenta.l.12.D.de furt.l.31.D.locati.

Curare negotia, pro gerere. l.14.§.1.D.comm. diuid.

Cvratores multiplicis generis libris noſtris memorantur. Sunt enim adoleſcẽtium, ſunt & furioſorum & prodigorum, ſunt & mutorum, ſurdorum, dementium, fatuorum, debiliumq́ perſonarum, & eorum, qui negotijs ſuis ſupereſſe aliquo perpetuo morbo non poſſunt.tit.de curato. fur. l.1.§.vlt. l.2.& l.3.& l.4.& l.5. D.de poſtul. l.14. §.pen. D.de ſolutio.l.4.§.vlt. D.rem pup.ſal.fo. l.1. §.pen. D.de munerib.& hono.l.48.D.de adm.tut.

Horum munus Curam & Curationem appellant tit.de reb.cor.qui ſub tut.vel cura ſunt.l. 13.D.de poſtul.l.11.§.ex facto.l.29. §.ex cauſa. D.de minorib.l.3.C.de tranſact.

Inde Curationis iudicium. l. 11. D. de auct. tut. ſeu actio adminiſtratæ curæ. l.4. C.de tranſactio. negotiorum geſtorum actio eſt. C. de neg geſt. l.4. in fi. D.de tut. & rat.diſt. l.1.C. quod cum eo.

Curationem reſtituere eadem forma qua & tutelam dixit Paul.in l.32.D.de minorib. id eſt, curæ adminiſtratæ rationes reddere.

Datur item ventri Curator. l.1. D.de munerib. & honor.l.1. §.quotiens.& §.ſeq. D.de vent. in poſſ.mitt.l.48.D.de adm.tut. l.pen. §.& ſi curator.D.de ritu nupt.l.8.D.de cur.fur.

Curator bonorum, qui ad diſtrahenda vel gerenda bona abſentis, vel eius, cui heres non exiſtit, vel qui apud hoſtes eſt, vel cum ſcripti heredes deliberant à Prætore datur. l.48. D.de adm.tut. l.5. §.vlt.de Carb.ed. l.13. & 9. D.de cur.fur.l.9.§.his verbis.& l.22.D.de reb. auct.iud.l.1.in fi.D.de munerib. & hono. l.2. D. de ferijs. titul.de curato. bon.dan. l.15. D. ex quib.cauſ.maior.l.22.§.ſi curator.D.mandа.l.90.D.de ſolutio.l.22.D.de minorib.Græcè ἐπιμελητὴς) vocari ſcribitur in l.46.§.1. D.de adm.tut.

Curatores operum.l.7.D.de off.proconſ.l.1. & l.2. §.1. D.de operib. pub.l.2. §.ſed & fi.D.ad municipal.l.17.§.pen.D.de vſur. Quibus ſcilicet extruendorum, vel reficiendorum ædificiorum publicorum cura mandatur.l.1.§.hi quoque.& l.vl.D.de munerib.& honò.Plin. lib.x.Epiſtul.ad Traian. Videntur non mediocres pecuniæ poſſe reuocari à curatoribus operum ſi menſuræ fideliter aguntur.

Curatores corporum.l.penul.in fi.D.de colleg.

Curator municipum.l.5. §.hæc verba. D.quod vi aut clam.

Curator reipub.l.vl.D.de off.adſeſſ.l.2.§.grani. l.3.§.1.& §.pen.D.de adm.rer.ad ciuit.l.46.D. de damno inf.l.37.D.de pact.l.1.ne quis liber inuit.lib.xj. C.l.2. C.de ſentent.quæ ſine cer. quantit. Vlpia.librum ſingularem ſcripſit de officio Curatoris Reip. qui & curator ciuitatis.l.vlt.D.quod cuiuſque vniuerſit.& l.vlt. D.de adminiſtr.rer.ad ciuitat.Græcè λογιστὴς, vt eſt in l.3.C.de modo mult.

Curator Cæſaris pro procuratore.l.vl.D.de off. proc.Cæſ.l.5.D.de iure fiſc.

Curatores frumenti & olei emendi, quos σιτώνας καὶ ἐλαιώνας appellant. l.vlt. D.de munerib. & honor. l. 21. D. ad municip. l.30. D. de neg geſt.

Curator Kalendarij. l.vlt. §.item reſcripſerunt. D.de adm.rer.ad ciuit. l.1. de Curatorib. Kalendarij, in C.Theod. & in inſcriptio. quadã Styriæ. Cvr.kal. frabatenorvm.

Curator diuinę, vel dominicæ domus in inſcriptio.l.vlt.C.de quadr.præſcrip.& in Nouell. Iuſtin.conſtit.j.

Cvria & ſenatorum & decurionum dicitur.l.3. D.quod cuiuſque vniuerſit. l.38. §.iudices.D.de poen.

Vnde Curiales, qui Curijs adſcripti erant. l. pen.de exacto tribut.lib.x.C.l.12.l.18. l.20.C. de epiſc.& cler.l.penul.C.de hered. decur.& alijs infinitis locis.

Cvriatae appellatæ ſunt à Regibus latæ leges, vt Pompo.in l.2.D.de orig.iur.Curiata autem lege adoptiones factas Sueto.in Auguſto cap.lxiiij.oſtendit.

Cvriosi crimina magiſtratibus nuntiabãt, curſusq́ publici tuendi ſollicitudinem gerebant.tit.de Curioſ. & ſtatio.lib.xij.C. & l.13. C.de curſu pub.eod.à curis agendis dicti.l.2. C.de curioſ. l.1. C.de off. mag. offic. id eſt, à cura vehicularis curſus, vt in l.vlt. D.de munerib.& honor. Tertullian. in lib.de fuga in perſecutio.In matricibus beneficiariorum & curioſorum. Et in Paſsione B.Mennæ Heliodori cuiuſdam mentio fit, qui curioſi officio fungebatur.

Cvrsvs vehicularis. l.1. & l.vlt. D.de munerib.& honor.

Curſus publicus. l.4. C.de off.præſid. l.5. C.de modo mult.toto tit.de Curſu publ. lib.xij.C.

Vnde Curſuales equi apud Caſsiodor. lib. iij. Variar.epiſt.ad Godiſcalcum,& lib.v.Epiſt. ad Mammilam.

Cvstodia diligentem rei curam, & qualem

lem bonus ac diligens paterfa. in ſuis rebus præſtare ſolet, diligentiam ſignificat. l. 13. §. vlt. D. de pigner. act. l. 2. D. vſufr. quemadm. cau. l. 5. §. quod verò. & §. vſque adeo. D. commod. l. 14. in princ. & §§. ſeq. D. de furt. l. 35. §. ſi res vendita. D. de contr. empt. l. 4. & 28. C. de locato & conduc. l. 17. §. ſi cùm mihi. D. de præſ. verb. l. 52. §. damna. D. pro ſoc. Et apud Paul. lib. ij. Sent. tit. iiij.

Cuſtodia plena, vt & diligentiam præſtet. l. 2. in fi. de peric. & commod.

Cuſtodia diligens. l. 5. §. cuſtodiam. D. commod. l. 1. §. pen. & l. 2. D. de ſerui. fugit. vbi ait lex, diligens cuſtodia etiam vincire permittit.

Cuſtodiæ pars eſt, damni infecti cauere. l. 36. D. de act. empt.

Cuſtodiam aliàs publicam intellegimus, qua rei continentur. l. 9. D. ex quib. cauſ. maior. l. 224. D. de verb. ſignif. l. 13. §. pen. D. de re milit. l. 9. D. de teſtament.

Cuſtodia militaris in l. 4. §. 1. D. ſi quis caut. l. 2. de exactorib. tribut. lib. x. C. Militibus enim, vt plurimum rei credebantur & committebantur, niſi graue eſſet crimen, propter quod carcere claudi deberent, vt probat l. 10. D. ex quib. cauſ. maior. & l. 1. & l. 3. & l. 12. D. de cuſtod. reo. Et Plin. lib. x. Epiſt. ad Traian. Ita cuſtodia ſæpe ipſos cuſtodes ſignificat, vt & apud Tertullian. in Apologet. Nube reuoluta quæ obſtruxerat ſepulchrum, & cuſtodia porrò diſiecta.

Cuſtodias etiam ipſos, qui ſub cuſtodia tenentur & adſeruantur appellant. l. 6. D. de offic. procon. l. penul. D. de ferijs. l. 12. D. de cuſtod. reor. l. 18. §. pen. & vlt. D. de quæſtio. l. 12. D. de publ. iud. l. 2. §. in bonorum. D. quis ordo in bon. poſſ. Suet. in Tib. In recognoſcẽdis cuſtodijs precanti cuidam pœnæ maturitatem, reſpondit, Nondum tecum in gratiam redij. Idem in Calig. Cuſtodiarum ſeriem recognoſcens nullius inſpecto elogio. Seneca epiſtol. lx. Cùm aduceheretur nuper inter cuſtodias quidam ad matutinum ſpectaculum miſſus. Tertull. in Apologet. cap. xliij. Veſtros iam conteſtamur actus, qui cottidie iudicandis cuſtodijs præſidetis.

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE,

LIBER IIII.

DACTYLIOTHECA anulorum cauſa paratam thecam ſignificat. l. 52. §. quod in bibliotheca. & l. 53. D. de legat. lib. iij. & l. 67. D: de furtis.

DAMNATVM in edicto Prætoris, quo rei capitalis damnatis bonorũ poſſeſsio denegatur. l. 13. D. de bon. poſſ. accipimus eum, qui non prouocabit. Ceterùm ſi prouocet, nondum damnatus videtur: Eadem cauſa erit, & ſi ab eo damnatus ſit, qui ius damnandi non habuit. Damnatus enim ille eſt, vbi damnatio tenuit. l. 2. §. vl. D. de pœn. facit l. 6. §. hi autem omnes. cum ſeq. D. de iniuſto, rup.

Damnatus dicitur heres, à quo ita legatum eſt, HERES DAMNAS ESTO DARE. l. 4. §. vlt. l. 35. l. 36. §. vlt. & aliàs paſsim. D. de leg. lib. j. l. 26. §. adeò. D. de condict. indeb. l. 14. & l. 15. D. de vſufr. leg. l. 5. D. de act. emp. l. 44. §. ſi duo. D. famil. erciſ. l. 7. §. 1. D. de annu. leg. cum alijs multis, quæ cuique in promptu ſunt. Quod legati genus, damnationis, vel per damnationem appellabatur. §. 1. Inſtitut. de legat. Vlpia. in Inſtitut. tit. xxiiij. Gaius lib. ij. Inſtitut. tit. v. Illius autem legatorum formulæ, DAMNAS ESTO, non in libris tantùm conſultorum, quorum exempla huc adferre miſeræ eſſet, & nimium ſollicitæ diligentiæ, ſed & apud Quintilian. lib. vij. cap. penult. fit mentio. Illud notatu dignum eſt, verbum Damnas etiam numero multitudinis de pluribus heredibus dici, vt in l. 122. §. 1. D. de leg. lib. j. Lucius Titius & Gaius Seius Publio Mæuio decem dare damnas ſunto. Sic & in l. 34. §. 1. D. de leg. lib. iij. Viginti dare damnas ſunto ſine dolo malo.

Damnas ſit, pro, damnatus ſit. l. 82. D. de condicio. & demon. Quo de genere etiam Agrætius in lib. de Orthograph. hæc tradit. Vnde & in iure Damnas iſtius, & iſtud eſto legatum dicitur, hoc eſt, ſoluendo eſto, quod ſolui omnibus modis neceſſe eſt, & ſi res aliena legetur. Inuenio & huius verbi in legibus vſum fuiſſe, vt in lege Mamilia, Colonis municipibusq́;, in quorum agro id factum erit, dare damnas eſto: Et ad fi. Ne've quis, cui ob eam rem hac lege damnas eſto. In illo quoque Senatuſconſulto, quod eſt apud Frontin. lib. ij. de Aquæductib. Si quis aduerſus ea commiſiſſet, in ſingulas res in dena millia damnas eſſet. Et in ea lege, quæ eodem loco recenſetur, Reficere, reſtituere, ædificare, ponere, demoliri damnas eſto.

DAMNVM ab ademptione, & quaſi deminutione patrimonij dicitur. l. 3. D. de damno inf. Quintilian. Declamatio. cccxx. Damnatum definit Amiſsionem bonorum, quę habuerimus, qui hoc ibidem tradit damnationem ex eo dictam eſſe, quòd pleriſque criminibus pecuniæ imponeretur. Proinde nemo damnum facit, niſi cui de ſuo aliquid deminuitur & deperit: aliudq́; eſt damnum facere, aliud lucro prohiberi. l. 26. D. de damno inf. Aliud lucrum extorqueri, aliud damnum infligi. l. 6. §. ſimili modo. D. quæ in fraud. cred. Damnum planè accipit & is, cuius ædium luminibus officitur. l. 25. D. de damn. inf. Sed & quod ad interdictum attinet, quo Prætor, ne quid in loco publico fiat, ne've quid in eum locum immittatur, qua ex re quid illi damni detur, interdicit. Damnum pati videtur, qui commodum amittit, quod ex publico conſequebatur, quale quale ſit, veluti ſi proſpectus, aut aditus deterior anguſtior've fiat. l. 2. in princ. & §. merito. D. ne quid in loco publ.

Damnum autem is dat, qui iubet dare. l. 169. D. de diuerſ. reg. iur. Damnum certè nemo dat, niſi qui id facit, quod facere ius non habet. l. 151. D. de diuerſ. reg.

Damnum dediſſe videtur, qui cauſam præbuit damni dandi. l. 4. §. pen. D. vi bonor. rapt. l. 30. §. vlt. D. ad l. Aquil.

Damnum facere pro dare in l. 151. D. de diuerſ. reg. iur. & d. l. 30. §. vlt & l. 7. §. eſt & alia. D. quòd vi aut clam.

Damnum iniuria datum, in l. Aquilia accipimus, quod cum damno iniuriam attulerit. l. 49. §. 1. D. ad l. Aquil. Vel, vt Iuſtinianus, damnum culpa facientis datum. Inſtitut. de iniur. in princ. &, vt Theophil. interpretatur, ζημίαν ἀδίκως γινομένην. Ita damnum iniuria in l. 1. D. ad l. Aquil. & l. 1. D. de iniur. Et damnum iniuriæ, in l. 31. D. de furt. Vnde damni iniuriæ actio. in l. 9. §. vlt. D. de tut. & rat. diſtr. l. 30. D. ad l. Falcid. l. 18. in fi. D. ſol. matr. l. 57. in fi. D. loca. l. 27. §. ſi quis. de manu. & l. 32. D. ad l. Aquil. l. 37. D. de donat. int. vir. l. 51. D. de fur. l. 11. in fi. D. de eden. l. 6. §. vlt. D. nautæ, caupo. l. 111. §. vl. de diuerſ. reg. l. 3. D. de ferijs. §. at aduerſus. Inſtitut. de pœna tem. litig. quæ aliàs damni iniuria actio. d. l. 6. §. 1. D. nautæ, caupo. & apud Ciceron. in Orat. pro Quint. Roſc. Com. Et damni iniuria dati apud Quintilian. Declamation. cccbxxv. Et damni per iniuriam dati actio, apud eundẽ aut alium Quintilia. in titulo, Declamatio pro paupere contra diuitem. Vnde damni iniuria agi in l. 7. §. eſt & alia. D. quod vi aut clam. l. 23. D. de furt. l. 28. §. colonus. D. de iureiur. l. 29. §. item Labeo. D. ad l. Aquil. Et damni iniuria argui. l. 24. §. vlt. D. de liber. cauſa. Et damni iniuria teneri. l. 27. §. ſi furnum. & §. Proculus. & §. ſi calicem. & l. 45. in fi. D. ad l. Aquil. Et damni iniuria conueniri. l. 28. §. colonus. D. de iureiu. Aliàs damni iniuriæ agi. l. 14. in fi. D. de præſ. verb. l. 2. §. pen. vi bonor. rapt. l. 27. §. Proculus. & §. ſi calicem. & l. 41. D. ad l. Aquil. l. 54. D. de adq. rer. do. & l. 31. D. de furt.

Damnum in ſocietate non intellegitur, niſi omni lucro deducto. l. 30. D. pro ſoc.

Damna fatalia, quæ imprudentibus accidunt. l. 2. in fi. D. de peric. & commo. l. 52. §. damna. D. pro ſoc.

Damnum infectum eſt, damnum nondum factum quod futurum veremur. l. 2. D. de damno infec.

Damni infecti promittere, & damni infecti mitti in ædes Iureconſulti dicunt, ſubaudientes, nomine, vel, cauſa. l. 15. §. ſi damni. D. ex quib. cauſ. maior. & tit. de damn. infec. Cicer. Topic. At ſi quis in pariete communi demoliendo damni infecti promiſerit, non debebit præſtare quod fornix vitij fecerit. vbi Boeth. Damni infecti promiſsionem eſſe ſcribit, quotiens qui promittit, ſi quod damnum vitio ſuo contigerit, ſua reſtitutione eſſe penſandum.

Sine damno, id eſt, ſine deminutione, & vt Theophil. interpretatur, δίχα ζημίας δαπάνης. in §. at ex contrario. Inſtit. quib. alien. lic. l. 25. C. de adm. tut. l. vlt. §. pen. C. de reb. auct. iud. At in l. 23. §. ſeruum. D. de fideic. libert. Citra damnum voluntatis, id eſt, citra offenſam voluntatis teſtatoris.

Daphnes lucus ad vrbem Antiochiæ fuit amœniſsimus & cupreſsis maximè opacus, vt Niceph. lib. x. Eccleſiaſt. hiſt. cap. xxviij. Et lib. xvj. cap. xxiij. ſcribit. Eius fit mentio lib. xj. C. Rubr. de cupreſſ. ex luco Daphnes. Et apud Lamprid. in Alexand.

Dardanarii annonæ aliarumq́; mercium acerbiſsimi venditores, & vexatores. l. 6. D. de extraordin. crim. l. 37. D. de pœn. In Lexico Latinogræco iam ante citato Dardanarius vertitur πανδοπώλης, παντοπράτέβολος, σιτοκάπηλος.

Dare eſt accipientis facere. §. ſic itaque. Inſtitut. de actio. Itaque hæc ſtipulatio, Fundum Tuſculanum dari, hoc continet, vt dominium omnino efficiatur ſtipulatoris. l. 75. §. vlt. D. de verb. oblig. Nec videntur data, quæ eo tempore, quo dantur, accipientis non fiunt. l. 128. D. de diuerſ. reg. Dediſſe intellegendus eſt, etiam is, qui compẽſauit vel permutauit. l. 76. D. de verbor. ſignific. Datum à me videtur, quod vel à procuratore omnium bonorum, vel ab eo, qui negotium meum gerebat, ratihabitione ſecuta datum eſt. l. 7. D. de calumniatorib. In edicto Aedilium, cuius verba referuntur, in l. 25. §. vlt. D. de ædilic. ed. Datum accipimus, non ſolum quod numerator venditori, vt puta pretium, & vſuras eius, ſed & ſi quid emptionis cauſa erogatum eſt. l. 27. D. eod. tit.

Dare facere. l. vl. D. comm. præd. l. 71. D. pro ſoc. l. 47. D. de leg. lib. ij. l. 27. D. de nouatio. l. 18. §. 1. D. de acceptilatio.

Dari fieri. l. 13. D. de inoff. teſt. l. 122. §. Callimachus. D. de verb. obl. l. pen. D. rem pup. ſal. fo. Et aliàs dare, facere, præſtare. l. 13. §. idem Iulianus. D. de actio. emp. l. 37. D. de oper. libert. Et dare præſtare. l. 40. §. Pamphilo. D. de ſtatuliber. l. 27. D. de alim. leg. l. 37. §. pater ad fi. D. de leg. lib. iij. Dare reſtituere. l. 29. §. Titius. Hæc autem verba QVOD TE MIHI DARE FACERE OPORTET, licet coniuncta videantur, ſic tamen accipienda ſunt, vt quoduis eorum ſufficiat probare. l. 53. D. de verb. ſignif.

Dare vſumfruct. heres iuſſus vt in ſpecie l. 3. D. quib. mod. vſusfruc. amitt. l. 19. §. vlt. l. 32. §. 1. de vſufr. leg. Dare intellegitur, ſi legatarium in fundum inducat, eum ve patiatur vti frui. l. 3. D. de vſufr. Atque ita dari quoque ſeruitutes per patientiam cedentes intellegimus. l. 19. D. de ſeruit. ruſt. l. vlt. D. comm. præd. l. vlt. D. de ſeruit.

Dari etiam vacua poſſeſsio dicitur in l. 32. §. arbitr. D. de arbitr. & crebrius tradi.

Dare ſe in harenam. l. vlt. D. de fugitiu.

Dare ſe militiæ. l. 28. D. de liber cau. l. 4. §. 1. & §. ſeq. D. de re milit.

Dare ſententiam, pro, dicere & ferre. l. 28. D. de re iud.

re iud.l.56.§.1.D.de euictio. Et date ſimpliciter eodem ſenſu, vt in l. 27. in fi. D. de liber. cau. Contra libertatem dabit, id eſt, ſententiam feret. Tacit. lib. iiij. Ita ſecundùm Meſſenos datum, id eſt, pro Meſſenis pronuntiatum. Sueto. in Claud. cap. xv. Abſentibus ſecundùm præſentes dabat facillimè nullo delectu. Plin. lib. vij. Epiſtol. ad Macrin. Finem cognitioni quæſtio impoſuit, quæ ſecundùm reos dedit. Hæc autem locutio imminuta & conciſa eſt. Plenè enim ſic enuntiatur, Secundùm aliquem litem dare: quam locutionem in pronuntiationibus vſitatam ex Valer. Max. lib. iij. cap. iij. & Seneca in præfatio. lib. vij. Declamatio. aliàs docui. Cicero pro Quint. Roſc. Scauri tabulas poſcebamus. nunc tuas, C. Fanni Chærea, ſolius poſtulamus. quominus ſecundùm eas lis detur, non recuſamus. Lucan. lib. iij. ſecundùm Aemathiam lis tanta datur.

Dari in metallum, ad beſtias, ad opus publicum, in exilium, in ludum venatorium dicuntur, qui in eas pœnas damnantur. l. 8. §. ſeruos. l. 17. l. 23. l. 28. in prin. & §. & vt generaliter. l. 34. D. de pœn. l. 4. D. de interd. & releg. l. 29. D. de excuſ. tut. l. 3. C. ſi penden. app. & apud Firmicum lib. iij. Matheſ. cap. v.

DATIVI tutores dicebantur, auctore Vlpia. in Inſtit. tit. xj. qui teſtamento dati erant. Datiuos tamen & teſtamentarios tutores ſeparat Modeſtin. in l. 7. D. rem pup. ſalu. fore. Quemadmodum datiuam tutelam à teſtamentaria & legitima Iuſtinianus ſeparat in l. 40. C. de epiſ. & cler. Datiuosq; idem Imper. in l. vlt. C. de legit. tut. accipit, qui à iudice dantur.

DASVMIANO Senatuſconſulto de his cauebatur, qui fideicommiſſariam libertatem præſtare rogati iuſta ex cauſa abeſſent, vt nec libertas impediretur, nec libertus impediretur his qui fraude carerent. l. 36. D. de fideicomm. libert.

DEBERI propriè id tantùm intellegitur quod peti & ab inuito exigi poteſt. l. 108. D. de verbor. ſignific. Vnde feſtiuus ille Martialis iocus lib. ij. Epigr.

Sexte nihil debes, nil debes, Sexte, fatemur.
Debet enim, ſi quis ſoluere iure poteſt.

Itaque nec ſeruus debere nec ſeruo deberi quicquam intellegitur. l. 41. D. de pecul. Ac proinde eos, qui natura tantùm obligantur, debitores per abuſionem dicimus: cùm debitores hi tantùm propriè dicantur, à quibus inuitis pecunia exigi poteſt. l. 16. §. fideiuſſor. D. de fideiuſſorib. l. 108. D. de verbor. ſignific. Optinuit tamen, vt etiam natura deberi dicamus, licet eius petitio nulla ſit. l. 1. §. vlt. D. de pec. cõſt. l. 1. §. id quod natura. D. ad l. Falcid. l. 85. D. de diuerſ. reg. l. 10. D. de obl. & act. & aliјs vulgatis locis, adeò vt qui natura tantùm obligatus ſoluerit, debitum ſoluiſſe dicatur. l. 19. §. pen. D. de ſolutio. Et debiti appellatio plerumq; ſolam naturalem obligationem comprehendit. l. 40. §. dominus. D. de cond. & dem. l. 25. §. j. D. quando dies leg. ced. Sic fit, vt deberi aliquid vel natura, vel ciuili, vel honorario iure poſsit. l. 1. §. debitam. l. 3. D. de conſtit. pec. l. 1. D. de nouatio. l. 47. D. ad Trebellia. Debetur porrò vel purè, vel in diem, vel ſub condicionem. l. 16. D. de petit. hered. Nam & quod die certa præſtari oportet, deberi dicimus, licet dies eius nondum venerit. l. 9. D. vt legat. nom. cau.

Verbum, Debuit, omnem omnino actionem comprehendere intellegitur, ſiue ciuilis, ſiue honoraria, ſiue fideicommiſsi ſit perſecutio. l. 178. in fi. D. de verb. ſignific.

Debitor tam ex contractu, quàm ex delicto intellegitur. l. 14. cum ſeq. D. de petit. hered. In eo quod dicitur, Debitores rerum publicarum ab honoribus arceri, debitores accipimus eos demum, qui ex adminiſtratione reliquantur, vel qui ex pollicitatione, quæ recuſari non poteſt, obſtricti ſunt. l. 6. §. ſed & eos demum. §. ſi ex pollicitatione. D. de munerib. & hono.

Debitores non videntur, qui ſe exceptione iuſta & ab æquitate naturali non abhorrente, eaq; perpetua tueri poſſunt. l. 67. D. de diuerſ. reg. iur. arg. l. 10. & l. 55. D. de verb. ſignif.

Debita portio, quæ liberis ex ſubſtantia paterna iure ciuili debetur. l. 8. §. vnde. D. de inoff. nimirum quarta pars ſucceſsionis, quæ ab inteſtato obtigiſſet. Appellatur & Debitum bonorum ſubſidium. l. 2. & l. 5. C. de inoff. donatio. Deberi autem parentum hereditas liberis intellegitur, liberorum verò parentibus non, æquè propter votum parentum & naturalem ergà filios caritatem. l. 15. D. de inoff. teſt. l. vlt. D. de bon. damnato. l. 7. in fi. D. vnde lib. l. 50. D. de bon. liber.

Debita etiam patronis portio, quæ patronis ex l. Papia relinqui debet. l. 114. §. 1. de legat. lib. j. l. 28. D. de legat. lib. ij. l. 1. §. pen. D. ſi cui plus quàm per l. Falcid. l. 20. D. de donatio. l. 60. D. ad Trebellia. Inſtitut. de ſucc. lib. l. 19. §. 1. de condic. & dem. l. 25. l. 41. l. 44. D. de bon. libert. l. 6. §. ſi patronus. D. ſi quis in cau. teſt.

DEBILES perſonę in l. 19. in fi. D. de reb. auct. iud. qui propter infirmitatem & perpetuo aliquo morbo ſuis negotiјs ſupereſſe non poſſunt. l. 4. & l. 5. D. de poſtul. l. 2. D. de cur. fur.

DECANOS in vrbe Conſtantinopolitana, humandorum cadauerum curam geſsiſſe patet ex Nouel. l. 59. quæ de ſumptibus funerum tractat. Argumentum huius rei certiſsimum eſt, quod eos illic Iuſtinia. Δεκανοὺς ἢ

κωμήτας vocat. Κωμήτας autem ex lexico B.Germani κωμοδέκτας ſupra interpretati ſumus. Atque ita decanorum nomen intellegendum eſt in l. 4. & l.9.C. de ſacr. Eccl. In monaſterijs porrò decanos appellatos qui denis monachis præerant Auguſtin. lib.j.de Morib.Manich.oſtendit.

DECAPROTI l.3.§.decaprotos.D.de munerib. & hono. l. 10. D. de pollicitatio. l. vlt. §. mixta. D. de munerib. & hono. Latinè decemprimi dicũtur.Cic.pro Sex.Roſc.Amer. Decretum decurionum ſtatim fit vt decemprimi proficiſcantur.Et Firmicus lib.iij.Matheſ. cap. xij. & ita in l. 2. de quæſtionib. C. Th.hoc verbum coniunctim prolatum accipi poteſt.Vnde decaprotia in l.vlt.§. mixta & l.8.C.de munerib.patrim. lib.x. C. quæ & decemprimatus appellatur in l. 1. D. de munerib. & hono. Apparet autem ex ſupradictis locis decemprimos tributa exegiſſe, & pro oneribus defunctorum fiſcalia detrimenta reſarciſſe.

DECEMVIRORVM qui XII. Tabulas perſcripſerunt,meminit l.2.§.exactis.D. de orig. iur.l.63.D.de donatio. int.vir.

Decemuir litibus iudicandis apud Spartia. in Hadria. & in Antiq.inſcriptionib.ſæpius.

DECERNERE eſt cognitionaliter ſtatuere.l. 1.D. de conſtit.prin.l.penult.D.de off.præt.l. 3.in fi.l.1.D.quod quiſque iur.

Inde DECRETVM dicitur, quod cauſa cognita ſtatuitur,pronunciatur.l.1.D.de off.adſeſſ.l.9.§.vbi decretũ.D.de off.proconſ.l.3.D. de minorib.l.1.§.hæc verba.D. quod quiſque iur.l.7,in fi.D, de pact.l.2.& l,3. D. de confir. tut. Itaque decretum pro tribunali tantum non etiam de plano interponi poteſt. l. 7. in fi.D.de confir.tut.l.3.§. ſi cauſa. D. de bonor. poſſeſſ.

Decretum principale in l. 2. D. de off. adſeſſ. Exemplum eſt in l. 13. D. quod met.cau. l. 7. D.de vi priua.l.22.D.ad Trebellia.

Decreta patrum pro Senatuſconſultis in l.17. D. ad municipal. l. 16. C. de adulter. & apud Tacitum perſæpe.Quamquam Senatus decretum à Senatuſconſulto ſubtiliter Feſtus lib. xvj. ex Aelij Galli ſententia diſtinguit. Appellantur & ampliſsimi ordinis decreta, vt lib.j.docui.

Decretum ordinis.l. 30. D. de neg. geſt.l.6. §.1. D.quod cuiuſque vniuerſit. tit. de decret.ab ord.faciend.

Decreta ambitioſa.l. 3. D. de off. proconſ.l.vlt. C.de decret.decurio.lib.x.l,3.D. de minorib. l.4.D.de decret.ab ord.

Decreto ſeparatio impetratur.l.1. D. de ſeparatio.Bonorum poſſeſsio quędam decreto petitur.l.2.§.ſi quis ex liberis.D.ad s.c. Tertyllia. Quæ & inde decretalis appellatur.l.1.§. decretalis.D.de ſucc.ed.l.2.§.dies.cum ſeq.D. quis ordo in bon.poſſ.

Decreto quoque Prætor in poſſeſsionem mittit. l. 3. D. ne vis fiat ei, qui in poſſeſsio. Et hoc primum decretum ab interpretibus appellatur. Nam eſt & ſecundum decretum, quo Prætor eum, qui miſſus eſt poſsidere iubet,& dominium capere per lõgum tempus permittit.l.15.§.Iulianus.D.de dam.inf.

Decreto etiam Prætoris actor periculo tutoris conſtituitur.l.24.D.de adm. tut. Iuſtis quoq; decretis res temperatur,quotiens æquitatem deſiderij naturalis ratio vel aliqua iuris dubitatio moratur. l. 86. in fi. D. de diuerſ. reg. iur.l.84.D.de adquiren.hered.

Decernere etiam actionem,id eſt, dare Prætor dicitur. l.2.§. interdum. D. de vulg. & pup.l. pen.D.de fideicom.libert.l.46.§.1.D.de adm. tut.l.pen.in fi.D. de adq. hered.l.1.§. ait prætor.D.de dolo.

DECESSIO pro deminutione & detractione.l.28.D. ſi quis om.cau.teſt.l.178.§.1. D. de verbor.ſignific. Vbi acceſsio & deceſsio cõtrariè referuntur, vt & apud Cicero. lib. iij. Officior.his verbis.Eorũ neq; acceſsione vitam meliorem fieri neq; deceſsione peiorem.

DECESSOR. in l.4. §. rectè. D. de offic.proconſul.quem vulgò prędeceſſorem dicimus. Spartia. in Peſcennino. Peſcenninum mihi laudas: Adgnoſco. Nam & deceſſor tuus manu ſtrenuum,vita grauem dixit.

DECVRIONES ex eo dictos quidam aiunt, quòd initio cùm coloniæ deducerentur, decima pars eorum qui ducerentur, publici conſilij gratia conſcribi ſoleret. l. 239. §. decuriones.D.de verbor.ſignificat. In municipijs autem & colonijs decuriones conſilio publico præerant, & ſuæ curiæ quaſi ſenatores erant. l.32.de decurionib.lib.x.C. Ea q; de cauſa & ſportulas accipiebant. l. 6. §. 1. D. de decurion. magnis verò oneribus ſubijciebantur, vt expoſui lib.iiij. Select. Antiq. Decuriones in re militari accipiebantur, qui turmæ equitum prçerant, auctore Modeſto in Epito.

DECIDERE, paciſci, & tranſigere ſignificat. l.44.D.de pact.l. 46.D. de rei vindic. Ita res tranſactione deciſa dicitur in l. 29. §. quamuis. D.de inoff.teſt. l. 23. C.de tranſaction. & Deciſio pro pactione. l. 7. D. de condictio. fur.l.3.D.ad l.Falcid.l.13. C.de furt.l.7.l.19. & l.14.C,de tranſactio.

Damnum pro fure decidere, de furto paciſci eſt.l.9. §.nunc videndum. D.de minorib. l.7. D.de cond. furt. l.46. §.hæc actio. D. de furt. Damnum decidere in l.61.§.1. & §.quod vero. de furt.Decidere etiam iureiurando. l. 22. in fi.D.de noxalib.l.1. D.de iureiur. l.56. D.de re iud.l.38.C.de his qui not.infa.

Dec

Decidere verberibus. l. 2. in fine. D. de termino moto.

DECOLLATIO apud Paul.lib.v.Senten.tit. xvij. Diomedes lib. j. decollo apud veteres decipio ſignificaſſe ait: Quod Plauti & Lucilij teſtimonio confirmat. At aliter inueniri apud Feneſtell.lib.Epitomat.ij.Quemadmodum Cæſar à piratis captus ſit, vtq́ eos poſtea ceperit & decollauerit. Veteres autem ſecuri cæſos dicebant. Inuenitur & hoc verbum apud Tranquill. Et apud Senec.lib.iiij. Controuerſiar.

DEDITICIORVM numero erant olim, qui pœnæ cauſa vincti à domino, quibus've ſtigmata inuſta, qui've propter noxam torti nocentesq́ inuenti, aut traditi, vt ferro, vel cum beſtijs depugnarent, vel in cuſtodiam coniecti, deinde quoquo modo manumiſsi erant. Id quod lex Aelia Sentia faciebat. Vlpian.in Inſtitut.tit.j. & tit.vij. Iuſtinian. in §. vlt.Inſtitut.de libertin. & l.vn. in princ.C.de Lat.libert.toll. & in tit.de dedit.libert.toll.C. & Nouell.lxxviij.Gaius quoque lib.j.Inſtit. tit.j.Deditícij, ait, ſunt, qui poſt admiſſa crimina ſupplicijs ſubditi, & publicè pro criminibus cæſi ſunt: aut in quorum facie, vel corpore quæcumque indicia, aut igne, aut ferro impreſſa ſunt, & ita impreſſa, vt deleri non poſsint. Ita dediticios accipe apud Tertullia. in lib.de Pallio. Quo nomine appellatos eos Theophilus interpretationi ſuperiorum locorum conſentiens, in §.vlt.Inſtitut.de libertin.ſcribit, ad exemplum peregrinorum, qui à Romanis victi iterum rebellaſſent, quos dediticios appellabant. Sed & in hiſtorijs Deditícij vocantur, vt in Lexico B. Germani definiuntur, οἱ μετὰ τὸ ληφθῆναι, τῇ τῶν νικησάντων πολεμίων ἐξουσίᾳ ἑαυτοὺς ἐπιδόντες.

DEESSE in l.55.D.de euictio.l.27. §.ſi quis litigatorum. D. de recep. qui arbitr. l. 2. §. ſed quod diximus.D.ad s. c. Tertyllian.l.6.C.de accuſatio. ſignificat ad iudicium non adeſſe, vt etiam loquuntur noſtri in l.52.§.vlt.D.pro ſoc. & in d.l.55. D.de euictionib. Et Sueton. in Calig. Inde per contumaciam deeſſe, in l. 13.§.vnde tractari.D.de minorib.l.73. in fi.D. de iudic. l. 5. D.de pœn. l.4. C. quomodo & quando iud. Et cognitioni deeſſe.l.27. §.1.D. de liber.cauſa.l.7.in fi.D.de incend.rui.

DEFENDERE eſt eãdem vicem, quam reus, ſubire.l.51.§.1.D.de procuratorib. Vlpian.ad edictum Prætoris.quod in l.33. §.vltim. D.de procuratorib.refertur, Defendere, ait, eſt facere quod dominus, in litem faceret & cauere idoneè.l.35.§.defendere. D.de procurator. Alienæ enim litis nemo ſine ſatiſdatione idoneus eſt defenſor.l.46.§.qui alium.eod. titul. Vnde & illam Iudicatum ſolui ſtipulationis clauſulam, Vlpian. interpretans, qua reum rectè, id eſt, boni viri arbitratu defendi, promittitur.l.6.D.iud.ſol.defendere, ait, eſt ſatiſdare. Sic enim videtur defendere quis, ſi ſatiſdet.l.5.§.nunc videamus.D.iud.ſol. Denique qui ſuſcipit alterius defenſionem, etſi locupletiſsimus ſit, aut conſularis, non videtur defendere, niſi ſatiſdare ſit paratus. l. 51.§. vlt.cum l.52. & l.53.D.de procuratorib. Præter ſatiſdationem ita defendere procurator videtur, ſi iudicium accipiat. Planè ſi in poſſeſsionem venire patiatur eum, qui damni infecti ſatis, vel legatorum deſideret, vel ex noxali cauſa duci ſeruum patiatur, defendere videbitur. l.35. §.vlt. & l.36. D.de procuratorib. Quòd ſi interrogatus procurator qua ex parte heres ſit, dominus non reſpondeat, plenè defendere non videtur.l.9.§.Celſus.D. de interrogatio. in iu.fac. l.39. D.de procuratorib. Sufficit certè ad plenam defenſionem, ſi iudicium accipiatur, nec iurare defenſor compellitur.l.34. §.procurator. D.de iureiur. Non auditur autem qui pro parte defendere paratus eſt. l.38. D.de procuratorib. l. 4. D. ſi ex nox.cauſa ag. Quare reo latitante poſt litem conteſtatam, ita demũ fideiuſſores eum defendere videbuntur, ſi vel vnus ex his eum pro ſolido defendat, vel omnes, vel qui ex his vnum dederint, in quem iudicium transferatur.l.42.§.vlt.D.de procuratorib. Enimuerò ſufficienter defendiſſe mariti defenſor videtur, ſi tantum vxori præſtet, quantum ea dotis in iudicio conſecutura fuiſſet, ſi ipſum maritum conueniſſet.l.14.D.ſol.matr. Vlpia. ad hæc edicti verba, quibus Prætor in integrum ſe reſtituturum pollicetur, ſi quis quid vſu ſuum fecerit, actionemq́ ſolutus fuerit, ob id, quòd dies eius exijſſet, cùm abſens non defenderetur, Defendi, ait, non eum videri, cuius ſe defenſor ingerit, ſed qui requiſitus ab actore non ſit defenſioni defuturus. Plenaq́ defenſio accipietur, ſi & iudicium non detrectetur, & iudicatum ſolui ſatiſdetur.l.21.§.vlt.D.ex quib.cauſ.maior. Ita enim abſens defendi non videtur, ſi actor vltro interpellat, nec quiſquam defenſioni ſe offerat. l.22.D.eod.tit.

In eo verò edicto quo Prætor in eius bona, qui iudicio ſiſtendi cauſa fideiuſſorem dedit, ſi neq́ poteſtatem ſui faciet, neq́ defendatur, iri iuſſurum ſe pollicetur, Defendi videtur, qui propter abſentiam in nullo aduerſarij ſui cauſam deteriorem faciat. l. 2. in princ. & §. pen.D.quib.ex cauſ.in poſſ.

In alio edicto, quod ſub eo.tit.proponitur, quo ſi pupillus in ſuam tutelam venerit, & rectè defendetur, poſſeſsione decedere ſe iuſſurum Prætor profitetur, Rectè defendi eſt, ſui poteſtatem facere, & ad ſuſcipiendum iudi-

reſtum paratum eſſe. Denique vel per ſe, vel per alium, cum ſatiſdatione defendi l.5.§.vlt. D.quib.ex cauſ.in poſſ. Rectè defendi etiam Vlpian.lib.xlix. ad edict. interpretatur iudicium accipere, vel per ſe; vel per alium cum ſatiſdatione: nec illum videri defendi, qui quod iudicatum eſt, non ſoluit. l.63. D.de iudic. Idem eodem libro tradit, quotienſcumque non fit nomine pupilli quod quiuis pateſa. idoneus facit, non videri defendi. Siue igitur ſolutionem, ſiue iudicium, ſiue ſtipulationem detrectet, defendi non videri. l. 10. D.de adm.tut. Idem lib.xliiij.ad edictū. Non defendere videri cum ait, non tantùm qui latitat, ſed & eum qui præſens negat ſe defendere, aut non vult ſuſcipere actionem. l. 53.D.de diuerſ.reg. Planè in l.33. §.publicè.D. de procuratorib. Defenſio pro abſentiæ excuſatione & exonio, vt vulgò loquimur, accipienda eſt, ne pugnet cum l.pen. §. ad crimen. D.de public. iudic. Quod & Ioan.illic bene ſenſit.

Defenſor appellatur, qui aliū in iudicio defendit.l.9.§.iuſiurandū.l.34.§.defenſor.& §.procurator.D.de iureiu.l.21.§.nos aūt.D.de pact. l.14.D.ſol.matr. l.23. D.de re iud. l.13. D.quib. ex cauſ.in poſſ.l.18.§.vlt.D.de caſtr.pec.l.2. in fi.& l.6.D.ad Vellean. l.13. §.etiam. D.de pignorib.l.11.§.hoc iure.D.de except. rei iudic. l.6.D.rat.rem hab.l.1.§.vl.D.quib.mod. pign.

Defenſores Rerumpub. ſeu ciuitatū, qui aliàs Syndici.l.1. §.tutores. D.quando appell.ſit.l. 18.l.16.§.vlt. & l.vlt.D.de munerib. & honor.l. 10.in fi. D.de vacat. muner. l. 2. C. de off.eius qui vic.alic.obt.Lamprid.in Alexand. Corpora omnium conſtituit, vinariorum, lupinariorum, caligariorum, & omnino omnium artium, hiſq́ ex ſeſe defenſores dedit.

Defenſores etiam ciuitatum in Conſtitutionibus appellantur magiſtratus, tit. de defenſorib.ciuit.C.l.2.C.de ann.except.l.5.C.de vſur. l.vlt.C.de iur.emphyt.§.pen.Inſtit.de Atilia. tut.l.1.C.ſi quacumque prædit.pot.

Sunt & defenſores locorum.l.30. C.de epiſc.& cler.l.vlt.C.de iudic.

Deferre, eſt nuntiare crimen, poſtulareq́ & accuſare. l. 13. D.de accuſatio. l. 15. §. idem iudex.D.de liber.adgnoſc.l.18. D.de iure fiſc. Sic autem conciſè dicitur: plena enim locutio eſt, Deferre nomen, deferre cauſam l.vlt. D.de accuſatio. Et ita emendandum puto in l.7.D.ad l.Iul.maieſt. *Sed & milites, qui cauſas alienas deferre non poſſunt*, vt & l.13. D. de accuſatio. & l. 18. §.veterani. D. de iure fiſc. Et ipſa eius legis antecedentia, ſequentiaq́ verba ſuadent.

Delatores, qui crimina deferunt.l.3. §.penul.& vlt.& alijs.D.de iure fiſc. Delator porrò non eſt, qui protegendæ ſuæ cauſæ gratia ad fiſcum aliquid nuntiat.l.44.D.de iure fiſ. Conſtantin. delatorem μηνυτὴν vocat, eumq́ ita definit τὸν ἀρχηγὸν καὶ αἴτιον γνωστικὸν τινὸς ἀπολλυμένου πράγματος ἐγνωσμένην ἢ πρότερον μηνυομένην ἢ ὕστερον τοῦ αὐτοῦ.

Deferre ſe dicitur, qui quod ei tacitè & in fraudem legis relictum eſt, capere ſe non poſſe profitetur.l.1.l.3.§.vlt.l.13.l.16. D.de iure fiſc.l. 5.in fi.D.de his, quæ vt indign.

Deferre pro in cenſum deferre & deducere. l. 4.§.in ſeruis.D.de cenſib. Senec.lib.j.de beneſic. Nec illis fraudi eſt, ſi aliquid in cenſum detulerint.

Deferri dicitur hereditas, quam adeundo conſequi poſſumus.l.131. D.de verbor.ſignificat. Eodem modo & deferri bonorum poſſeſſio, quam adgnoſcendo amittendoq́ adquirere poſſumus. l.1. §.decretalis. D. de ſucceſſ. ed.l.8.D.de collat.bon.l.1.& l.5. C.qui admit. l.vnic. C. quando non petent. part. l.1. C.de repud.bon.poſſ.

Deferri quoque legatum eodem ſenſu dicimus; ſed & actio deferri dicitur l.64.§.dabit. D.ſol.matr.

Deficere dicuntur, qui ab his, quorum ſub imperio ſunt, deſiſtunt, & in hoſtium numerum ſe conferunt.l.5.§.1.D.de cap.minut.

Item Deficere dicuntur, qui animam agunt.l.8. §.hoſtes.D.de poen.l.32. §.ſi ambo. D.de donat.int.vir.

Vnde defecta ſenectus. l.12. §. de illo. D.de vſufruct.

Defecta ætas.l.3.§.ignoſcitur.D.de S.C.Silania.

Deficere debitores, qui labuntur facultatibus, & efficiuntur non ſoluendo. l. 3. §. multa. D. de iure fiſc. Vnde Defectus facultatibus, in l. 33.D.de iure dot.

Hoc ſenſu & cautio deficere dicitur, in l.73.D. de condic.& dem.fideiuſſoribus ad inopiam vergentibus. Sic & defecta nomina accipe in l.11.in fi.D.de vſur.

Defeciſſe quoque condicio dicitur, quæ non exiſtit. Ita defectam condicionem. l. 38. §. ſi quis ſeruum.D.de hered.inſtit.

Sed & defici quem condicione dicimus. l. 31. l.74.l.8. D.de condic.& dem.l.12.D. vt legat. nom.cau.l.8.in fi.prin.& §.pen. D.de condicio.Inſtit.l.13.D.de ſtatuliber.

Deficere & hi dicuntur, qui hereditatem omittunt, vel ante agnitam aditamq́ eam decedunt.l.5.D.de vulg.& pup.l.78.D.ad l.Falcid.

Ita Deficientium partes interpretare in l.53. in fi.D.de adq.hered.l.8.D.de aliment.leg. Deficere ipſa quoq; pars dicitur l.31. D.de cond. & dem.l.57.& l.59.D.de legat.lib.ij.quæ aliàs ceſſare & vacare dicitur.

Definire plerumque in iure ciuili generaliter aliquid ſtatuere ſignificat.l.4. §.puto.D. de hered. inſtit. l. 5. §. conceſſa. D. de donat. int.

int.vir.l.14.D.de diuerſ.reg.l.1.D.de reg.Catoi. l.vlt.D.de bon.dam.l.3.D.de impẽſ.in res dot.

Deſinitio itaque pro canone & generali regula accipitur in l.202.D. de diuerſ. reg. l.32.D. de vſur.l.10.D.de auro,argent.

Defrvtvm muſtum eſt decoctum & deſpumatum,vt Palladius & Plin.lib. xiiij. cap. ix. ſcribunt. Varro de vita pop. Ro.lib. 1.vt eſt apud. Non. Sapam appellant, quod de muſto ad mediam partem decoxerant. Defrutum,ſi ex duabus partibus ad tertiam redegerant deferuefaciendo. Vtriuſque meminit l.12.§.ſi in aliqua.D.de inſtr.& inſtrum. Defruti verò & paſsi meminit l.9. & l. vlt.§. vltim.D. de tritico,vino. Paſſum autem eodem Varrone interprete nominabant veteres, ſi in vindemia vuam diutius coctam legerent, eamq; paſsi eſſent in ſole aduri. Nam & paſſum quò ex ſicciore vua eſt, & defrutum quò magis incoctum eſt, eò eſt valetius,teſte Celſo lib.11. medicin.cap.xvij. Planè Victorinus in lib. de Orthograph. defructum ſcribendum docet, propterea quòd defruendo & coquendo fiat tale:quod defrudetur, id eſt, fraudetur coctura & minuatur.

Deicere in interdicto Vnde vi eſt de quacumq; poſſeſsione expellere. Deiicitur enim qui poſsidet,ſiue ciuiliter ſiue naturaliter poſsideat. Nam & naturalis poſſeſsio ad hoc interdictum pertinet.l.1.§.deiicitur.D.de vi & vi arm. Deiicit autem tam qui manibus ſuis deicit, quàm is, qui mandauit, vel iuſsit, vt alius deiceretur, vel ratum habuit. l. 1. §. deiecisse.D. eod. l. 152. §. 1. D. de diuerſ. reg. quam ad illud interdictum referendam inſcriptio oſtendit.

Deieciſſe quoque locatorem colonus videtur, qui ei cui locator poſſeſsionem vendidit, poſſeſsionem non tradidit, niſi probabili cauſa ductus id fecerit.l.12.D.de vi & vi arm. Aliter in edicto de his, qui deiecerint vel effuderint, verbum deijciendi accipi planum eſt.

Delegare eſt vice ſua alium reum creditori dare,vel cui iuſſerit.l.11. D.de nouatio.& delegatio. Sic in toto illo tit. & in l. 45.D. manda.l.21.D. de donatio. l. 41.D. de re iud. Seneca lib.iiij. de Benefic. Debitores nobis delegat deos, precaturq; vt illi pro ſe gratiã referant. Dicunt autem Iureconſulti delegare debitorem,reum, & delegare nomen.l.9. D.de præſcript. verb. l. 8. §. interdum. D. ad Velleia.l.48.in fi.D.de pecul.

Vnde delegatio nominum in l. 11. C. de donatio. Et ſic delegatio in l. 17. D. de cond. furt. accipienda eſt.

Delegare ſe in l.4.D.de manumiſsio. eſt alieno creditori vice debitoris ſe obligare.

Delegare etiam mandare ſignificat & committere.l.32.§. quæſitum. D. de recep. qui arbitr.l. 3. §. quamuis. D. de adm. tut. l.1. D. de dam. inf. Vnde iudex datus Delegatus appellatur.l.5.l.11.& l.14.C.de iudic.

Delegationes indictionis tributariæ in l. 3. de anno.& tribut. lib. x. & l.1. & l. vlt. de indictionib.eo.lib.l.vlt.de cano. largitio. l. 23. C. de decurionib.eo.lib.l.7.C. de off. rect. prouinc. l. 1. & l.4. C. de modo mult.l.9. l. 11. de excuſatio. muner. lib. x. C. Iuſtinia. Nouel. cxxviij. διατυπώσεις vocat συμπεφωνημένας τὸ ὁπόσον τῇ ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ ἤτοι πόλει ὑπὲρ ἑκάστου ἰούγου ἢ σίτου ἢ λευκοσίου ἢ ἀννωνίου δέον ὀνόμαζε τοῦτο μὲν τὸ ἄλλα, τοῦτο δὲ τὸ χρυσίον, δημοσίων ἐπίκειται.

Delficae. in l.3.D.de ſuppell. leg. & apud Paul.lib.iij.Sent.tit.vlt.

Delibatio hereditatis legatum eſſe dicitur in l.116.D.de legat.lib.j. quod teſtator ex eo quod vniuerſum heredis foret, aliquid decerpit, deminuit & ſubducit. Ex diuerſo illibatus quadrans in l. 20. §. Papinianus. D. fam.erciſc.integrum & non imminutum legatis.

Deliberandi ius quod heredi à Prætore conceditur ad ſtatuendum, vtrùm heres eſſe velit, an non, toto tit.de iure deliberandi. D. & C.l.3.D.de cur.fur.l.26.D.de contr.empt.

Dementes ſunt mente capti, qui propriè loquendo, à furioſis diuerſi ſunt. Ideoq; ab his ſeparantur.l.2.D.de inoff.teſt.l. 27. §. coram.D.de recep.qui arbit.§. furioſi. Inſtit. de curatorib. Et furor à dementia in l. 6. D. de cur. fur.l.8. §.1. D. de tut. dat.l. vlt. §. 1. C. de adm.tut. Græci Iureconſulti ita diſtinguunt, vt furioſos μαινομένους, dementes ἀνοήτους dicant. Eſt autem dementia,vt Cic. iij. Tuſcul. Quæſtio.ſcribit, affectio lumine mentis carens, cùm non integra mens eſt & ſana, tuetur tamen mediocritatem officiorum & vitæ communem cultum atque vſitatum. Hæc propria verbi ſignificatione, quæ latiùs pleruumque porrigitur, vt cum furore dementia cõfundatur. Quintilia. Declamatio.cccxlviij. Dementia eſt ablatus rerum omnium intellectus.

Demonstratio, à cauſa & condicione multum diſtat.l.75.§.1.& l.96.D. de legat.lib. j. Demonſtratio plerumq; factam rem oſtẽdit, Condicio futuram.l.34.in fi.D. de condicio.& dem.id eſt,Demonſtratio, in præſens vel præteritum, Condicio in futurum tempus confertur,vt ex l.85. D.de legat. iij.patet; Theophilus in §. huic proxima. Inſtit.de legat.hæc duo ita diſtinguit, δημονστράτιων ἐστὶν δήλωσις πράγματος ὃ ληγατεύεται· καῦσα δὲ ἐστὶ δήλωσις τῆς αἰτίας δι' ἣν ληγατεύεται. Hæc oratio, Stichvm qvi mevs est, de-

monſt

monſtrandi cauſa poſita intellegitur. At ſi ita concipiatur, STICHVM QVI MEVS ERIT, pro condicione accipitur. l. 6. D. de legat. lib. j. Demonſtratio quoque eſt ſi ita dicam, VESTEM PVRPVREAM, QVAE VXORIS CAVSA PARATA EST. CENTVM, QVOS MIHI DEBET. STICHVM, QVEM DE TITIO EMI. FVNDVM TVSCVLANVM QVI MIHI A TITIO DONATVS EST. FVNDVM, QVEM ILLA MIHI DOTI DEDIT. l. 10. D. de auro, argent. l. 26. D. de liber. leg. l. 76. §. heres. D. de legat. lib. ij. l. 17. & l. 40. §. qui dotalem. D. de condicio. & dem.

Demonſtratio vice nominis fungitur. l. 34. D. de condicio. & dem. l. 6. D. ſi cer. pet. l. 6. in fi. D. de rei vind.

DENVNTIARE auctori, eſt eum ad rem defendendã conuenire. l. 9. & l. 21. C. eo. tit. l. 29. §. vlt. l. 53. in fi. l. 55. l. 56. §. ſi præſente. l. 74. §. 1. D. de euictionib. l. 85. §. in ſolidum. & l. 139. D. de verbor. oblig. l. 49. D. de iudic. Inde denuntiatio pro euictione interpoſita in l. 63. D. de euictionib. Eſt & denuntiatio iudicium præcedens. l. 7. D. de inoff. teſt. l. 20. §. petitam. D. de petit. hered. Denuntiare domum, pro, ad domum in l. 1. §. 1. D. de lib. adgnoſ. l. 4. §. prætor. D. de dam. inf. Denuntiaſſe in l. Iulia. de adulteris qualiter accipiatur, explicat Vlpia. in l. 17. D. de adulter. ſecundum quam l. 2. & l. 39. §. duos. D. eo. tit. intellegendæ ſunt. Eodemq́ modo Denuntiatum crimen accipimus in l. 6. C. de accuſationib. Et denuntiationem pro delatione criminis in l. 4. D. ad Turpillia. Denuntiare teſtimonium alicui vetus locutio, quæ ad teſtimonium dicendum vocare aliquem ſignificat. l. 4. & l. 19. D. de teſtib. l. 6. D. ad l. Iul. repetund. Sic in lege Mamilia, TESTIBVS PVBLICÈ DVMTAXAT IN RES SINGVLAS DECEM DENVNTIANDI POTESTATEM FACITO. Plin. lib. vj. Epiſtol. ad Vrſum: Placeret in futurum ad eam legem adijci, vt ſicut accuſatoribus inquirendi, teſtibusq́ denuntiandi poteſtas ex ea lege eſſet, ita reis quoq; fieret. Quintilia. lib. v. cap. de teſtib. Quoniam duo ſunt genera teſtium, aut voluntariorum, aut eorum, quibus iudex in publicis iudicijs lege denuntiare ſolet. Denuntiationes in l. 5. D. de pœn. & l. 7. l. 9. C. quomodo & quando iudex. & apud Paul. lib. v. Sent. tit. v. accipiendæ ſunt interpellationes, quibus ad iudicem quis per officiales magiſtratus euocatur. Conſtantin. lib. j. Epit. ὑπομνηστὰς vocat. Conuentiones etiam appellant Impp. l. vn. de petitorib. & deſiſt. in C. Th.

DEPECTVS Vlpiano interprete dicitur, qui turpiter pactus eſt. l. 3. §. depectus. D. de calumniatorib. Cic. lib. ij. de inuentio. Quidam Imperator cum ab hoſtibus circùm obſideretur, neq; effugere vllo modo poſſet, depactus eſt cum hoſtibus, vt arma & impedimenta relinqueret. Idem in orat. pro Roſc. Amer. Ipſe tria prędia depectus eſt. Inde depectio in l. 1. de abolitionib. lib. ix. C. Th. l. 31. de anno. & tribut. lib. xj. eiuſdem Cod. & Litium depector apud Apuleium Apolog. ij. Vtitur etiam verbo, depectus, Ambroſius in enarratione Pſalmi xxxv.

DEPERDITVM in Senatuſconſulto de petitio. hered. accipitur quod in rerum natura eſſe deſijt. Deminutum verò quod vſucaptum eſt, & ob id de hereditate exijt. l. 20. §. vlt. & l. 21. D. de hered. pet. Sic & in l. 2. §. non tantum. D. de hered. vend.

Deperdita nomina. l. 16. D. de adm. tut.

DEPOSITVM eſt quod cuſtodiendum alicui datum eſt, ex eo quòd ponitur. Particula enim DE auget Depoſitum, vt oſtendatur totum fidei eius commiſſum, quod ad cuſtodiam rei pertinet. l. 1. D. depoſ.

Eſt & depoſitum iudiciale, cùm res ea, de qua controuerſia eſt, apud officium vel vbi iudex ſtatuerit, deponitur. l. 16. in fi. D. de off. præſid. l. 7. §. vlt. D. qui ſatiſd. cog. l. 21. §. vlt. D. de appellatio. l. 7. D. depoſ. l. 1. §. pen. D. de liber. exhib. l. 11. §. pen. D. ad exhib.

DEPONERE etiam demoliri & ad aream redigere, & ſolo æquare ſignificat. l. 23. in fi. D. de vſucapio. l. 8. D. ſi ſeruit. vind. l. 83. §. ſacram in fi. D. de verb. oblig. l. 2. §. ſi quis nemine. D. ne quid in loco pub. l. 18. §. Sabini. D. de dam. inf. l. 3. §. ſed & ſi quis iudici. D. fin. regund.

Ita depoſitionem ædificij accipe in l. 9. §. item Pomponius. D. quod met. cauſ.

Deponere pro deprimere ædificium, in l. 17. D. de ſeruit. vrb. præd. l. 6. D. ſi ſeruit. vindic.

DEPORTATIO pœna fuit, qua damnati in inſulas deportabantur, & ciuitatis iura amittebant. Ex quo ἀπόλιδας effici, & ad peregrinitatem redigi dicuntur. l. 17. D. de pœn. l. 10. §. ſed ſi per pœnam. D. de in ius voc. l. 1. §. in quibus. D. de legat. lib. iij. Vbi & illud traditur, Deportatos eos accipi, quibus princeps inſulas adnotauit, vel de quibus deportandis ſcripſit. Nam antequam factum præſidis princeps comprobet, nondum deportati videntur.

Deportatio in locum aquæ & ignis interdictionis ſucceſsit. l. 3. D. ad leg. Iuliam. pecul. l. 2. §. 1. D. de pœn. vt aliàs plenius dixi.

DEPRETIATVM in l. 22. in fi. & l. 27. §. ceterùm. D. ad l. Aquil. Vtitur & hoc verbo Tertullia. lib. iiij. aduerſ. Marcio.

Iſidor. lib. x. Etymol. Depretiatus dicitur quòd ſit vilis, nec aliquo pretio dignus. Rectius lexicon B. Germani depretiatos ἠλαττωθέντας vertit.

vertit. depretiatum enim dicitur quod pretio minutum & vilius factum eſt.

DEROGATVR legi propriè, cùm pars detrahitur. l. 102. D. de verbor. ſignific. Vlpia. in Inſtitut. tit. j. l. 1. D. ad l. Aquil.

PRO DERELICTO habetur, quod dominus ea mente abijcit, vt id in numero rerum ſuarum eſſe nolit, quodq́ omnimodo à ſe reijcit, & ita deſerit, vt eius dominium ad ſe pertinere nolit. l. 36. D. de ſtipul. ſeru. §. penult. Inſtit. de rer. diuiſio. l. 6. & l. 7. §. vlt. & l. 15. §. nõ autem ſtatim. D. de dam. inf. l. 38. D. de noxa lib. l. vlt. D. de euictio. l. 2. §. vnde Ofilius. cum §. ſeq. D. ne quid in loco pub. l. 5. D. quæ in fraud. credit. l. 58. D. de adq. rer. do. l. 44. §. qui alienum. & §. ſi quis ſponte. D. de furt. Quo genere loquendi & Cicero lib. Epiſt. 1. lib. viij. ad Attic. vſus eſt. Et Iuſtinia. Nouel. xxij. Καὶ κατὰ τὴν ἀξίαν pro derelicto τοῦτον ἑαυτῷ ἀφίης. Merces porrò ex naue iactæ derelictæ non videntur. l. 7. D. pro derelict. Non enim poteſt videri id pro derelicto habitum quod ſalutis cauſa interim dimiſſum eſt. l. 21. §. 1. D. de adq. poſſ. l. 9. §. vlt. D. de adq. rer. do. ſed nec pro derelicto habetur ſeruus, quem dominus in capitali cauſa reum factum non defendit. l. 9. D. de public. iudic.

DESERERE accuſationem actionem've dicitur, qui in totum ab accuſatione deſtitit, eamq́ reliquit, modò ſine fraude aduerſarij id fecerit. l. 21. D. de inoff. teſt. l. 10. D. de iudic. l. 6. §. qui iudicij. D. de decurionib.

Deſertor in l. 1. §. ſuſpecti. D. ad Turpillia. qui ab accuſatione deſtitit. & deſertionis periculum in d. l. 1. §. incidit. eo. cui ex Senatuſconſulto Turpilliano ſubiacent, qui deſiſtunt, & inſtitutam accuſationem non peragunt. Sic & deſertæ accuſationis pœnam accipe in l. 3. C. vbi cauſæ fiſcal.

Deſertores in re militari dicuntur, qui ſtationem ſuam deſerunt, & per prolixum tempus vagantur, diuq́ abſunt. l. 3. §. emanſor. l. 4. §. pen. & l. 5. D. de re milit. l. vlt. C. quib. ex cauſ. ſer. l. vlt. C. quando lic. ſine iudic. Et apud Quintilia. lib. vij. cap. vij. Græci λιποτάκτας vocant.

Deſerta promiſsio iudicio ſiſtendi. l. 4. §. quæſitum. D. ſi quis cautio. Et apud Latinos auctores, Vadimonium deſerere. Seneca. lib. iiij. de Benefic. cap. pen. Vadimonium promittitur, tamen deſeritur. Non in omnem datur actio deſerentem. Vnde Deſertionis pœna in l. 5. D. ſi quis cautio. quæ promiſsioni iudicio ſiſtendi cauſa adijcitur.

DESIDERARE in iure aliquid poſtulare, & vt vulgò loquimur, Requirere. l. 3. §. ſolent. D. de tab. exhib. l. 30. D. de procuratorib. l. 32. D. de adoptio. l. 5. §. pen. D. iud. ſol. l. 21. §. 1. D. de inoff. l. vlt. C. de eden. l. 32. D. de rei vindic. l. 13. §. vlt. D. de minorib. l. 4. §. pen. de dam. infect. l. 48. D. de iure fiſc. l. 41. §. hoc ſenatuſc. D. de leg. libr. j. Et aliàs ſæpe deſiderare interdictum, id eſt, à Prætore petere. l. 40. D. de procuratorib. Et deſiderare præiudicium in l. vlt. D. ſi libert. ingen. Deſiderare per interdictum. l. 1. §. 1. D. de vent. inſp.

Hinc Deſideria pro libellis, poſtulationibus, precibus, & vt craſsiùs dicam, ac pinguiùs, requeſtis. l. 4. §. ingreſſus. l. 9. §. obſcurare. D. de off. proconſ. l. 1. D. de poſtul. l. 11. D. de off. præſid. l. 15. D. de in ius voc. l. 52. §. vlt. D. de pact. l. 3. D. de appell. recep. l. 22. D. de hered. pet. l. 5. §. 1. D. de lib. adgn. l. 86. §. vlt. D. de diuerſ. reg. l. 3. C. de poſtul. l. 2. C. de erro. aduocato. Sueto. in Auguſto cap. liij. promiſcuis ſalutationibus admittebat & plebem, tanta comitate adeuntium deſideria excipiens, vt quendam ioco corripuerit, quòd ſic ſibi libellum porrigeret quaſi elephanto ſtipem. Symmachus in Epiſtolis. Principem in hac parte degentem vario omnium deſideria vel neceſsitates ſequuntur.

DESIGNATORES, quos Græci βραβευτὰς appellant, arbitri certaminum. l. 4. D. de his qui not. infa. verbo græco vſus eſt Sueto. in Neron. cap. liij. Donat. in Adelph. Terent. Deſignatores dictos ait eos, qui ludis funebribus præerant, ob eam vt exiſtimat, cauſam, quòd multa fierent noua & ſpectanda, ſimul vt turba retineretur. Sic apud Horatium in Epiſt. ad Mecœnat.

Deſignatorem decorat lictoribus atris.

Vbi Acron, Deſignatores, inquit, dicuntur, qui ad locum Libitinæ funera præſtanti cõducuntur, vt defuncti cum honore efferantur. Seneca lib. vj. de Benefic. An vt Aruntium & Aterium & ceteros qui captandorum teſtamentorum artem profeſsi ſunt, non putas habere eadem, quæ deſignatores & libitinarios, vota? Tertullia. in lib. de Spectacul. Deſignatorem funerum arbitrum vocat. Vbi tamen malè Germanici Cod. Diſsignatorem ſcriptum habent.

DESIISSE non videtur, quod nec incepit. l. 96. D. de condicio. & dem. Deſinere tamen pertinere vſumfructum, quod ad ſtipulationem qua cauet fructuarius ſe reſtituturum rem cum vſusfructus ad eum pertinere deſinet, accipimus, etiam ſi nec cœperit pertinere, cùm legatus eſſet. l. 1. in prin. & l. 3. §. 1. D. vſusfr. quemad. cau. deſinit abeſſe res cùm ſic redit in poteſtatem noſtram, ne amittere eius poſſeſsionem poſsimus ob hoc quòd furto pridem ſubtracta eſt. l. 13. infr. D. de verbor. ſignific.

DESTITISSE ab accuſatione, vt Turpillia-

no teneatur, accipimus eum, qui in totum animum agendi depoſuit, non qui diſtulit accuſationem.l.13. D. ad s. c. Turpil. l.6. §. ſi quis accuſatorem. D. de munerib. & honor. Aliàs quoque ita ab Vlpia. ſcribitur: Deſtitiſſe videtur non qui diſtulit, ſed qui liti renuntiauit in totum.l.21.D. de minorib. Deſiſtere enim eſt de negotio abſtinere quod calumniandi animo inſtituerat. Planè ſi quis cognita rei veritate ſuum negotium deſeruerit nolens in lite improba perſeuerare, quam calumniæ cauſa non inſtituerat, is Deſtitiſſe non videtur.l.10.D.de iudic. Ab accuſatione deſtitiſſe iudicatur, qui cùm de aduerſario ſuo de compoſitione eius criminis, quod intendebat, fuerit locutus.

Animo deſtitit ab accuſatione, qui affectum & animum agendi depoſuit. l.6. D. ad Turpillia.

Deſtitiſſe & is exiſtimatur, qui poſt intentatum crimen adulterij eandem reduxit vxorem.l.40.in fi.D.ad l.Iul.de adulter.

DESTRINGI in plures aduerſarios. l. 28. §. vlt.D.de pecul. ex qua delibata eſt.l.2.D. de exercitor. pro diſtrahi. Et ita in l.3. D. de aliment.leg. Tametſi codices varient, & in l.16. D.iudic. ſol. l. 20. D. de procuratorib. l.25. ex quib.cauſ.maior.

Hinc Deſtrictè in l.15.D.de arbitr. & l.7.§.quęſitum.D.de minorib.l.13.D. de procuratorib. l.1. §. cùm quis latrones. D. de quæſtio. & apud Tertullianum ſæpiſsime.

Diſtrictio in l.16. §.1. D. de recep. qui arbitr. & apud Caſsiodor. in libris variar. aliquoties.

DETESTARI eſt abſenti denuntiare. l.39. §. pen.D.de verbor.ſignific. Deteſtatio itaque denuntiatio eſt facta cum teſtatione.l.40.D. eo.tit.

Deteſtatio etiam auctore Feſto lib. xiij. dicebatur, cùm Deus teſtis in deteriorem partem vocabatur. Inuenitur & apud Gellium Deteſtatio ſacrorum lib.x.cap.xxvij.

DETERIOREM viam fieri in interdicto de via publica accipimus, ſi vſus eius ad commeandum, id eſt, ad eundum, agendum, corrumpatur.l.2.§. ait Prætor. & §. deteriorem. D.ne quid in loco publ. eodem modo & in interdicto de fluminib. Deterior ſtatio, nauigationiſq; iter deterius fieri videtur, ſi vſus eius corrumpatur, vel quoquo modo impediatur, vt difficilior curſus, aut minor, aut rapacior ſit, aut in totum auferatur. l. 1. in prin. & §. Deterior ſtatio. D. de fluminib. Deteriorem facit vſuarij cauſam proprietarius etiam in meliorem ſtatum re commutata.l. vlt.D.de vſu & habit.

Deteriorem ſeruum facit, qui fugam ſuaſerit aut furtum, quiq; alios mores corpus've corruperit.l.1.§.vlt.D.de ſeruo.corrup. Paul. lib. j.Sentent.tit.xiij.

Deteriores res fieri dicũtur, quæ depretiantur.

Deterius fit ius prædij amiſsis non vtendo ſeruitutib.l.6.& l.7.D.de fundo dot.

Ita deteriorem cauſam poſſeſsionis fieri explicat l. 9. in prin. & §. eſt præterea. D. de reb. auctor.iudic.

DEVERTICVLVM fluminis.l.45. D. de vſucapio.l.7.D. de diuerſ. temp. Et apud Frontin.lib.j.de Aquæductib.

DEVIRGINATA ancilla in l.vlt. D. de offic. præſid. dicitur, cui vitio oblato virginitas erepta eſt. Quod verbum quia infrequẽs eſt, duobus adſcriptis teſtimonijs confirmare operæpretium duxi. Petron. Arbiter. Cur non deuirginatur Pannichidis noſtra? Hieronym.in lib.de Monogam.Epiſt.xxv. In Aegypto primùm deuirginata eſt, & ibi fractæ ſunt mammæ eius.

DIAETA in hortis habitationem ſignificat amœnitatis & voluptatis cauſa extructam.l. 43.§.1.D.de leg.lib.j.l.13.§.vlt.D. de vſufruct. l.penult.§.vlt.D. de donat. int. vir. Meminit & Plin.lib.Epiſtul. & Lãprid. in Heliogab. qui zætas appellat more Græcorum qui δια in ζα ſæpe commutant, vt ζάβολος pro διάβολος apud Eccleſiaſticos ſcriptores & maximè Paulinum. Diætæ etiam in ædibus pro cœnaculis.l.13.§.ſed ſi ædium.D.de vſufruct. l.32.D.de donatio.l.13.§.illud.D.de acceptilatio.l.1.§.hoc autem. D. de s.c. Silania. l.41.§. in teſtamento.l.34. D.de vſufruct.leg. Diætæ hypocauſtæ in l. 55. §. lignis. D. de legat. lib.iij.

Diætarij ſerui.l.12.§.idem reſpondit.D.de inſtr. & inſtrum. Diætarij qui in nauibus cuſtodiæ cauſa præponuntur.l.1.§. & ſunt quidam. D. nautæ, caupo.

DIATRETVS calix in l.27.§.ſi calicem.D.ad l.Aquil.vnde diatretarij in l.1. de excuſ. artific.lib.x.C.

DICERE ſententiam, pro, ferre & pronuntiare, frequentius eſt, quàm vt exempla deſideret. Dicere autem ſententiam arbiter exiſtimatur, qui ea mente pronuntiat, vt ſecundùm id, litigatores à tota controuerſia recedere velit.l.9.§.1.D.de recep.qui arbitr.

Dicere dotem in antiquorum libris, eſt certis verbis nulla interrogatione præcedẽte promittere. Cuiuſmodi dictione has dumtaxat perſonas, Mulierem videlicet debitoremq; eius, parẽtem item virilis ſexus obligari olim potuiſſe Vlpian.Inſtit.tit.vj. Et Gaius in lib. ij.Inſtitut.tit.ix.ſcribunt. Quibus etiam ſolis dotis dictionem tribui animaduertere eſt, vt in l. vlt. de inceſt. nupt. C. Th. & apud Terent.Heautont.Act.v.Scen.v. & Afranium Fratrijs referente Nonio, & Ciceronem pro Flacco, & Plinium lib.vj. Epiſtul. ad Caluinam,

nam.& Sex.Aurel. Victor in Neron. Qua de cauſa Dictio dotis à promiſsione ſtipulationeq́ ſeparatur. l. vlt. de dotibus in C.Th. & apud Vlpian. in Inſtitutionib. titul. vj. & titul.xj.

Dicere vindicias pro dare & adiudicare. l. 2. §. initium.D.de orig.iur. Liuius lib.iij. Inuidiæ proximus, quòd in vrbe fuerat, cùm iniuſtæ vindiciæ dicerentur. At in tit. Si menſor falſum modum dixerit, Dicere renuntiare ſignificat.

Inofficioſum verò teſtamentum dicere, arguere & accuſare eſt.l.5.§.qui accuſauit.D.de his quæ vt indig.l.6.D.de inoffic.teſtam. hoc eſt allegare quare exheredari, vel præteriri non debuerit, interprete Marcello in l.3. D.de inoffic.teſtam.

Eodem modo Dicere ruptum, vel irritum falſum teſtamentum. l.8. §.ſi quis irritum. D.de inoff.teſt.l.15.D.de his, quæ vt indig.l.5. D.de hered.petit.l.3. D.de l.Corn.de fall. l.19. D.de Bon.libert. Hęc ſic nonnumquam noſtri auctores exprimunt. Dicere de inofficioſo teſtamento.l.9.§.1.D.de dolo.l.2.l.10. §.penult. D. de contra tabul. l. 132. D. de verbor. obligat. & Dicere de falſo teſtamento. l.18. D.de accuſatio.

Dicere multam pro infligere, & irrogare, & ſtatuere. l. 2. §.vlt. D.de iudic. l.2. D.quis & à quo. l.10.D. de cuſtodia reo. l.131. D.de verb. ſignif.l.2.C.de mod.mult.

Dictum & promiſſum in venditione ſeparantur: & dictum accipitur, quod verbo tenus pronuntiatum eſt, nudoq́ ſermone finitur. Promiſſum & ad nudam pollicitationem, & ad ſponſionem pertinet.l.1.l.19.§.1.D.de ædilic.ed. Dicere enim adfirmare eſt.l.18.eod.tit. Ceterùm quod venditor, vt commendet, dicit, ſic habendum eſt, quod ad præſtationem attinet, quaſi neque dictum neque promiſſum ſit. l.37.D. de dolo. Cicer. iij. Officior. Sin autem dictum non omne præſtandum eſt, quod dictum non eſt, id præſtandum putas.

Dicis cauſa, hoc eſt, perfunctoriè, & ſimulatè, & ad ſpeciem, non verè nec ex animo. l.1. §. excuſantur. D.de s. c. Silan. Sic Dicis cauſa numerationis loco intercedere nummi dicuntur, in l.4.D.commod. vt fit in imaginarijs venditionibus, in quibus nummus vnus, aut item alter interuenit. Varro lib.v.de lingua Lat. Dicis cauſa fiebant quædam neque item dicta neque facta ſemper. vtitur eo verbo Cic.Orat.vj.Verr.& Plin.lib.xxviij.cap. ij.& Arnobius, vt à Franciſco Duareno notatum eſt. In Lexico quoque Germanienſis ædis Dicis cauſa, & dicis gratia ita redduntur νόμω χάριν, λόγω χάριν, ὡς τῇδε χάριν τῷ νομικῷ. Ego id verbum corruptum eſſe exiſtimo in quodam Orationis, quam pro domo ſua Cicero habuit, loco, in quo ita eſt: Quid ſi quis ſimilis iſtius, neque enim iam deerunt, qui imitari velint aliquem mei diſsimilem, cui Reſp. non tantum debeat, per vim affixerit domum eius, per põtificem dedicarit, id vos iſta auctoritate cõſtituetis, ratum eſſe oportere dicis quem repperit pontificem. Quæ verba nullum ſenſum habent idoneum. Vnde coniectura ducor, vt ſuſpicer ſcriptum fuiſſe, Dicis cauſa repperit pontificem. Huius verbi vim ſic Dio lib. lvij. expreſsit, τὰ ἀρχαῖα ὅσιας φύσιν ἄσι γ' ἀκὸν δικῶν γίγνεσθαι.

DICTARE iudicium, actionem, pro inſtituere, & inferre Iureconſulti dicunt. l. 1. §. eum quoque.D.de eden.l.50.§.1. D.de pecul.l.vlt. D.pro dote.l.22.§.vlt. D.de noxalib.act.l.vlt. D.de ſeparatio.l.13.§.vlt.D.iudic.ſol.l.3.§.1.D. de minorib.l.32.§.item ſi qui Romę.D.de recep.qui arbitr. l.3. C.de commun. rer.alien.l. 112.D.de verb.oblig.

Dictare etiam teſtator dicitur quæ teſtamentario excipiente legat.l.93. de legat iij.l.9.§.1. D.de hered. inſtit. Sic dictante teſtatore legatum ſcribi dicitur in l. 15. §. item Senatus. ad fi. D.de falſ. l.1. l.2. & l.3. C. de his qui ſibi aſcrib. Adde & l.40.D.de milit.teſt.

DIES more Roman. à media nocte incipit, & ſequenti nocte finitur. l. 8. D. de ferijs. Macrob.lib.j.Saturnal. cap.iij. Diei autem horas ab ortu ſolis dinumerabant, duodecim diei, totidemq́ nocti. Atque ita primam, ſextam, ſeptimam horam, quotiens in libris noſtris eius rei mentio occurrit, accipe. l.14. D.de teſtament. l.1. D.de manumiſsio. l.7.D. de vſucapio.l.5.§.vlt.D.de ſeruitutib. l.25.§.1. D.de liber.& poſt l.20.C.de tranſactio.l.2.D. de ann.leg. Cuiuſque autem diei maior pars eſt horarum diei ſeptem primarum, vtique non ſupremarum l.2.D.de verb.ſignif. Virgilius etiam meliorem partem diei dixit eam quæ meridiem antecedit.

Aliud autem eſt venire, aliud cedere diem, vt exponitur in l. 213. D.de verbor.ſignificatio. Cedere ſignificat incipere deberi pecuniam, veniſſe diem ſignificat eum diem veniſſe quo peti poſsit.

Differunt hæc, In diem, Ex die, Ad diem. l.1.§. penult.quando dies leg.vſusfr. l.9.§.vlt. & l. 34.D.de hered.inſtit. l.4. D.de ſeruitutib. l.9. §. planè. D. vſufr. quemadmodum cau. l.14. D.vt leg.nom.cau.l.1.§.1.D.quib.mod.vſusfr. am.l.4.§.ſi ex die. de fideic.libert. l.vlt. in fi. D. de adſign. libert. Ex die promitti dicitur, cùm ex die incipit obligatio. Ad diem, cùm in diem ita confertur, vt die finiatur: veluti VSQVE AD KALENDAS MARTIAS DARE SPONDES? l.44. D.de obligat. & actio. Similiter ex die & ad diem conſtitui

m 2 dicuntur

dicuntur ſeruitutes, quæ ita conſtituuntur, vt vel à tempore incipiant, vel tempore finiantur. Ad diem tamen, pro, In diem. in l.77.D. de verb.oblig.& in l.5.D.de peric.& comm. ad diem, id eſt, ſua die.

Dies actionis exire dicitur, cùm finitur tempus, quo actio durat. l.4.D.ne quis eum qui in ius.l.1.& l.21.D.ex quib.cauſ.maior. l.28.§. ſed & ſi aliàs.D.de iudic. l.3.D.de ferijs. l.48. D.ad Trebellian.l.16.in fi.D.de recep. qui arbitr. Eodem ſenſu exire tempus dicitur.l.1.§. idem Pomponius.D.de dolo.

Annua, bima, trima die dare, eſt tribus penſionibus per triennium dare. l.2. §.penult. D.de annu.leg.

Diem proferre, id eſt, prorogare, & protelare, producere. in tit.de recep.& qui arbit.recep: compluribus locis.

Die repetita, id eſt, vt vulgò dicimus antidatata.l.2.D.de fide inſtr. Vide quæ in verbo Repetere infrà dicimus.

Dies vel certus eſt, vel incertus.d.l.1.D.de condic.& dem. Incertus eſt, qui quando extiturus ſit, certum non ſcitur. Et hic condicionis vim optinet.l.30. D.de leg.lib.j. l.11. in fin.de leg.lib.ij.

Diaria diurna cibaria ſignificant, quorum legato neque habitationem, neq; veſtiarium, neque calcearium deberi traditur: quoniam de cibo tantùm teſtator ſenſit. l. 21. D.de aliment.leg. Petron. Arbiter: Hodie poſt aſellum diaria non ſumo. Diurnum etiam dixit pro ſumptu victus vnius diei, Scæuola in l. 47.§.1.D.de adm.tut.

DIFFINDI dies ex xij. tab. iubebatur, cùm iudex, vel alter ex litigantibus morbo ſontico impediebatur.l.2.§.ſi quis iudic. D.ſi quis cautio. Diffindi autem erat differri, & in alium diem reijci, vnde diffiſsiones apud Gellium lib.xiiij.cap.iiij. Et apud Horatium in Epiſtolis:

Nihil hic diffindere poſſum.

DIGNVS eſſe ſuridus, vel ſeruus xv. verbi gratia, aureis dicitur, qui tot aureos valet. l. 28.§.ſi ex decem.l.31.§.ſi duo.D.de donat.int. vir.l.19.l.65. & l.88. D.ad l.Falcid.l.12.D.de in rem verſo.l.47.D.de euictio.

DILIGENTIA culpæ opponitur, vt liquet ex l.68.D.de contrah.empt. Vbi diligentiam præſtare Proculus interpretatur, vt culpa abſit. Verùm ex adiuncto verbo augetur & intenditur, vel minuitur diligentiæ ſignificatio. Interdum enim exacta, interdum ea, quam ſuis rebus quis adhibet, deſideratur, vt in l.24.§.ſi maritus.D.ſolut.matr.& in l.17.D. de iure dot. Maritus eam diligentiam præſtabit, quam ſuis rebus exhibet. Et in l.25.§. non tantùm. D.fam.erciſc. Non tamen diligentiam præſtare debet, qualem diligens paterfa. Talem igitur præſtabit, qualem in ſuis rebus. Et in l.1.D.de tutel.& rat.diſt. Talem diligentiam præſtando qualem in ſuis rebus. At in l. 3. D. de peric. & commod. venditor præſtare exactiorem diligentiam iubetur, quàm in ſuis rebus adhiberet. Et aliàs dicitur eam diligentiam adhibere eum debere in re cuſtodienda, quam debent homines frugi & diligentes præſtare. A commodatario quoque exacta diligentia, id eſt, qualem diligentiſsimus paterfa. ſuis rebus adhiberet, exigitur. l. 18. D. commod. l.1.§. te quoque. D. de obligat. & action. §. item is cui. Inſtit. quib. mod. re contr. Ita exacta diligentia apud Paul. lib.j. Sentent. tit.iiij. Quæ omnia qui præſtat, omnem diligentiam præſtare dicitur.l.24.C.de vſur.

Diligentiæ pars eſt, cauere damni infecti earum ædium nomine quarum cuſtodia debetur.l.36.D.de actio.empt. Diligens cuſtodia, exactior quàm ſuis rebus quis adhiberet. l.5. §.cuſtodiam. D.commod. Itaq; in l. 13. §.vlt. D.de pign.act. cùm dixiſſet Vlpian. Cuſtodiam venire in pigneraticia actione, ſubiectum eſt ex Paulo: Ea igitur quæ diligens paterfa. in ſuis rebus præſtare ſolet, à creditore exiguntur.l.14. eo. Ita diligentiam accipio in l.47.§.penult. D.de leg.lib.j. & in l.53. §.qui alienis.D.de furt.l.6. D.de adminiſt.rer. ad ciuit. pert.

Ita data ſeruo libertate, Si diligenter rationes tractaſſe videatur, diligentia conſideranda eſt, quæ domino, non quæ ſeruo erit vtilis, coniuncta bonæ fidei, & in reliquis quoque reddendis.l.8.D.de man.teſt.

Diligens iuris ciuilis in l. 17. D. de iure patron. Quintilian. Declamatio.cclxij. Sed miror, ſi in hac ciuitate diligentiſsima iuris vlla lex contra alteram ſcripta eſt.

DIMITTI creditores, cùm eis pecunia debita exſoluitur. l.16.D.qui potio.in pign.l.38.D. de legat.lib.iij.l.15. §.quòd ſi res. D.de re iud. l.3.in fi.D.de ſeparatio. l.10. §.1. & l.15. & l.16. D.quæ in fr.cred.l.pen. C.de his qui in prior. credit.l.28.D.de pact.dotalib.l.26.§.cùm quidam. D. de fideic. libert. l. 4. D.de decret. ab ord.fac.l.3. C.de his qui in prior.credit. l.1.D. de diſtract.pign.

Dimiſſoriæ litteræ dicuntur, quæ vulgò Apoſtoli ab eo quòd cauſa ad eum, qui appellatus eſt, dimittitur.l.106. D.de verb.ſign. l.vn. D.de libell.dimiſſor.

DIMINVERE alienare plerumque ſignificat, veluti cùm Prætor intra tempus ad deliberandum heredi datum eum diminuere vetat, non tantùm alienationem impedit, ſed & actiones exerceri non patitur. l.7. D. de iure delib. l.26. D.de contr.empt. Sic cùm ſuſpectum heredem deminuere vetat. l. 7. §. qui ſciens.

ſciens. D. pro empto. hoc prohibet ex hereditarijs bonis eum quicquam alienare. l.31.in fi.D.de reb. auct. iud. In Senatuſconſult. de petitio. hereditatis, Diminutum accipitur quod vſucaptum eſt, & ob id de hereditate exijt.l.20.§.ait ſenatus.& l.21.D.de hered.petit. Deminuendi cauſa tranſigere in l. 46. §. vlt. D. de adm. tut. Deminutio in l. 10. D. de curat.ſurt. Deminui capite quid ſit, expoſui libro ſuperiore.

DIRECTVM non vno modo accipitur: interdum enim obliquo opponitur: & ita directa verba, quæ & ciuilia atque imperatiua verba dicuntur, quibus rectò hereditas vel legatum vel libertas relinquitur, qualia ſunt hæc, DO, LEGO, PRAECIPITO, TIBI HABETO, SVMITO, VINDICA, HERES DAMNAS ESTO DARE, SINITO EVM HABERE, RELINQVO, IVBEO, LIBER ESTO.l.2.C. comm. de legat.l. 10. C. de teſt. man.l.7.C.de impub.l.4.C.de his quæ vt indig.l.15.C.de teſtament. Quibus aduerſantur Verba precaria, quæ inflexa ſunt & precatiuè, non etiam imperatiuè concipiuntur.

Hinc Directa inſtitutio & precaria opponuntur in l.19.D.de teſtament.milit. Hinc Directò & Per fideicommiſſum aduerſa fiunt in l.16.D.de fideicomm. libert.l.2.C. quando & quib.quar.pars lib. x. vt Directò & Per ſucceſsionẽ in l.vlt.D.de leg.libr.iij.Ita Directæ libertates ad differentiam fideicommiſſariarum appellantur, quæ directò datæ ſunt.l.12. D.ſi quis om. cauſa.l.40. D. de man. teſt. l. 9. & l.14.C.eo.tit.l.2.§.1. D. de iure codicill. l. 1. §.in quibuſdam.D.ſi cui plus quàm per l.Falcid. l. vn. C. de l. Fuſ. Can.l. vn. §. pen. D.ſi mul.ventr.nom.l.13.D. de oper. libert. Et directæ ſubſtitutiones.l.5. C. de impub.l.26.C. de inoff.teſt. Et directò ſubſtituere in l.15. D. de vulg. & pup. Interdum Directum reſpectu vtilis dicitur.

Ita Directæ actiones dicuntur, quæ & rectà ex verbis legis vel edicti deſcendunt, cùm vtiles ex æquo & bono ad negotium propoſitum accommodentur per interpretationem. l.47.D.de neg.geſt.l.37.D.de oblig. & act.§. vlt.Inſtit.de leg.Aquilia.

Directa etiam actio ciuilis accipitur & prætoriæ opponitur in §.namque.Inſtit. de actionib.l.26.§.item ſi ex pluribus.& §.ſi is quem deſieris.D. de noxalib. Ita directa vindicatio in l.9. §.ſed non vt litteræ. D. de adq. rer.do. Et Directa actio in l.18. §. vlt. D. de iure fiſc. Et directò vindicare in l. 55. D. de donat. int. vir. Et actio directò competere dicitur.l.45. D.ſol.matr. & directò agi cum eo, cum quo vel cuius iuſſu cum alio cõtractum eſt, id eſt, rectà, non de peculio.l. 3. §. ſi filioſa. D.commod.l.vlt.D.pro ſoc.§.vlt.Inſtit. quod cũ eo.

Directum tamen iudicium & directa actio in l.3.§. ibidem. & in l. 17. D. ad exhib. ratione præparatoriæ actionis dicitur. Et principale iudicium ſignificat, cuius præparandi cauſa aliud præmittitur, veluti rei vindicationem, ad quam re exhibita gradus fieri ſolet, & ad quam veluti via actio ad exhibendum. l.36. D.de procuratorib.

Poſtremò directa iudicia ſeu recta contrarijs opponuntur.l.18.§.poſſunt.D.commod.

Directæq; actiones intelleguntur, quæ ex negotio geſto principaliter cõpetunt. Vnde & principales appellãtur in l.17.§.1.D.commod.

DIRECTARII appellabantur, qui ſe furandi animo in aliena cenacula dirigebant. l. 7. D. de extraord. criminib. Paul. lib. v. Sentent. tit. iiij. In Lexico Latinograeco Abbatiæ S. Germani Pariſienſis ita ſcriptum eſt, Derectarius ὁ εἰς τὰς ἀλλοτρίας [illegible]

DISCESSIO fieri dicebatur, cùm in diuerſas ſententias ſenatores ibant. Vtuntur hoc verbo Cicero lib. j. Epiſtul.ad Lentulum & Philipp.iiij.& v.Plin. lib.ij. Epiſtul. ad Arria.& lib. viij. Epiſtul. ad Ariſto. Sueto. in Tiber. cap.xxxj. Et Tacit.lib. v. & lib. xiiij. Gellius lib.iij.cap.xviij. & lib.xiiij.cap.vij.

DISCIDIVM pro diuortio & repudio in l.8. D.de captiu.& poſt.l.11.§.vlt.D.de adulter.& apud Martial. lib.x. Epigram. De ea, quæ à marito prætore deſignato ſumptuum futurorum metu diuerterat, Diſcidium, ait, non eſt hoc, Proculeia: lucrum eſt.

DISCIPLINA publica. l. 1. D. de offic.præf. præt.& communis.l.6.D.de re milit. Et militaris.l.penult.D.de ferijs, quæ in l.12.& l.13.D. de re milit. exaudienda eſt. Et Caſtrorum. l. 19.§.filius.D.de captiu. Et ſpectaculorum.l.1. §.quies.D.de off.præf.vrbi.

Diſciplinæ traditus ſeruus.l. 78.D. de legat.iij. qui datus eſt inſtituendus.

DISIVNCTI in iure ciuili appellantur, qui re non etiam verbis coniuncti ſunt. Et diſiunctim relictum quod duobus ſeparatim & diuerſis orationibus relictum eſt, in hunc modum, TITIO HOMINEM STICHVM DO LEGO, SEIO STICHVM LEGO. §. ſi eadem res.Inſtit.de legat.

Diſiunctiuo modo ſeu diſiunctim relinqui dicitur quod ſub alternatione relinquitur.l.25. D.quando dies leg.ced.l.51.l.78.D. de condicio & dem.

Diſiunctiua condicio eſt, quę ſub diſiunctione concipitur.l.63. D.de verb.ſignif.

Diſiuncta autem ſæpe pro coniunctis accipi oſtendit l.53.D.de verb.ſignif.

Diſiunctiuum eſt veluti cùm dicimus, aut dies, aut nox eſt: quorum poſito altero neceſſe eſt tolli alterum; item ſublato altero poni alterum.

rum.l.124.D.de verbor.ſignific.

DISPENSATOR ſeruus appellatur, qui familiæ rationes diſpenſat, peculijq́ue adminiſtrationem habet.l.51.l.62. D. de ſolutio.l.1.in fi.prin.D.de auro, argent.l.66.l.203.D.de verbor.ſignific. Marcus Tullius in Hortenſio, referente Nonio in verbo Aera: Quid tu, inquam, ſoles, cùm rationem à diſpenſatore accipis (ſic enim legendum cenſeo). Si æra ſingula probaſti, ſummam quæ ex his confecta ſit, non probare? Quintilia.lib.vj.cap.iiij. Diſpenſatori, qui cùm ad reliqua non reſponderet, dicebat ſubinde, Non comedi. Ita & idem ſeu quis alius eſt Quintilia. Declamatio.cccliij.Diſpenſatorē ſupra rationes poſitum eſſe ait. Sueto. in Veſpaſiano: Admonēte diſpenſatore quemadmodum ſummam rationibus vellet inferri, &c. per Diſpenſatores itaque olim nomina faciebant, vt apparet ex l.vlt.§.ſi inter.D.de verb.oblig. Idem Quintilia.Declamatio. cccxlv.Satisfit vobis ô diuites hoc veſtras diſpenſare fortunas, quòd per diſpenſatores fœneratis. Vnde Theophil.in §.rectè.Inſtitut.manda. Diſpenſatorem definit οἰκέτην ὡς ἄνδρα ἐκδανείζειν τὰ δεσποτικὰ χρήματα. Diſpenſatores verò dictos, quibus pecuniarum adminiſtratio crederetur, ipſa nominis notatio arguit, quam ab antiquo pecuniç appendendç more Varro lib. iiij. de lingua lat.ad fi. & Sex. Pomp. & Iſidorus deducunt. Ideoq́ue & qui principum pecunias curant, theſaurorumq́ue adminiſtrationem gerunt, in Conſtitutionibus diſpenſatorum nomen habent. l.1. C. ſi aduerſ.fiſc.l.4. C. de fide inſtr. tit. de his, qui cum diſpenſat.contr, in C.Th. Qua in re ſeruorum miniſterio primum vſos Imperatores conſtat. Sueto. in Auguſto cap. lxvj. Diomedem Diſpenſatorem ſeruū Auguſti memorat. de Cæſare etiam ſic Macrob. lib. ij. Saturn.cap. iij. Secuto omnium riſu Diſpenſatorem Cæſar vocauit, & centum Seſtertia Græculo numerari iuſſit. Plin. quoque lib. vij.cap.xxxix. à Nerone diſpenſatorem. HS. CXX.M. manumiſſum narrat. Sed & Claudij ſeruum diſpenſatorē quingenariam lancem habuiſſe idem Plin. lib. xxxiij. cap. xj. memorat.

DISPVNGERE eſt conferre accepta & data. l.56.D.de verbor.ſignif.quæ ad quæſtionem l.15.D.de reb. auct.iud. poſſid.pertinet, vt ex ipſis inſcriptionibus facilè colligitur.Seneca lib. iiij. de Benefic. cap. xxxj. Apud me iſtæ acceptorum expenſorumq́ue rationes diſpungentur. Vlpia.in l.6.§.vlt.D. de ſtatulib. Rationum reddendarum condicio quod attinet ad ipſa rationum volumina tradenda, percontandas atque examinandas rationes & diſpungendas atque excutiendas factum habet. Eodem ſenſu Expunctæ rationes dicuntur in l.13.in fi. D. de diuerſ. & tem. l. penult.D.de adm.rer.ad ciuit.pert.

DIPLOMATA dicuntur à principe emiſſæ litterç.l.27.§.vlt.D.ad l.Cor.de falſ.Ita appellabantur ea, quç ad vſurpationem curſus publici litteræ à principibus concedebantur, ſine quibus nemini curſus publicus patebat. Plutarch.in Galba: τῶν δ᾽ ὑπάτων, ait, οἰκέτας δημοσίους προχειρισαμένων τὰ δόγματα κομίζοντας τῷ αὐτοκράτορι καὶ τὰ καλούμενα διπλώματα σεσημασμένα δόντων, ἃ γνωρίζοντες οἱ κατὰ πόλιν ἄρχοντες ἐν ταῖς τῶν ὀχημάτων ἀμοιβαῖς ἐπιταχύνουσι τὰς πομπὰς τῶν γραμματοφόρων. Idem in Othone, Κλαύδιος δὲ Ῥοῦφος φησὶ κομισθῆναι ὡς ἐθνικὸν διπλώματα οἷς ἐκπέμπουσι τοὺς γραμματοφόρους. Capitolin. in Pertinace. Dein præfectus cohortis in Syriam profectus T.Aurelio Imperatore à præſide Syriæ quòd ſine diplomatibus curſum vſurpauerat, pedibus ab Antiochia ad legationem ſuam iter facere coactus eſt. Itaque Plin. Epiſtula penult. lib.x.Traiano ſe excuſat, quòd vxori ſuæ ad adiuuandam itineris celeritatem, diplomata officio ſuo data commodaſſet. Meminit diplomatum & Herodia. lib. vij. & Tertullia. in Apologet. O nuntios, ait, tardos, ô ſomniculoſa diplomata. Ex quibus patent illa Vlpiani verba in l.137.§. cùm ita. D. de verb. oblig. Quòd ſi Duplomate vſus vel felici nauigatione maturius quàm quiſque peruenerit Epheſum &c. Dicta autem creduntur Diplomata à duplicatis tabellis. Eoq́ue alluſiſſe dicitur Ouid in lib.Amor.cùm ait,

Tunc ego vos duplices rebus pro nomine ſenſi.

Duplices etiam tabellas dixit Sueto.in Auguſto. Et bipatens pugillar Auſonius, & Diptycha Impp.in Cod.Th.

DISSIPARE ædificium pro diſturbare & demoliri.l.3.§.pen.D.de incend ruin.

DISSOLVTA neglegentia in l.29.D. manda. quæ aliàs lata & ſupina neglegentia: Cic. Diſſolutum hominem in re familiari vocat neglegentem, & parum circumſpectum ſollicitumq́ue patremfa.

Diſſolui nauis dicitur, cùm tabulæ refiguntur, & reſoluuntur.l.88. D. de legat. lib. iij. l.83.§. ſacram.D. de verb.oblig.l.98.§.vlt.D.de ſolutionib.l.10. §. in nauis. D. quib. mod. vſusfr. amitt.vt & ornamentum diſſolui in d. l.10.§. ſi maſſæ.

DISTRAHITVR ſocietas, quæ voluntate, renuntiatione, vel alia qualibet ratione dirimitur. l.63. §. vlt. & l. 65. D.pro ſoc. Seneca epiſtola lxvj. Cum viſum fuerit, diſtraham cum illo ſocietatem, & nunc tamen, dum hæremus, non erimus æquis partibus ſocij. Eodem ſenſu, & diſtrahi matrimonium dicimus.

. cimus.l.2.D.de diuort.

Diſtrahi etiam negotium obligationem've dicimus pro diſſolui, tolli. §.item is cui per errorem. Inſtitut.quib.mod.toll.oblig.l.4. §.is quoque.D.de obligat. & action. l.11. §.is qui vina.D.de actio.empt.

Diſtrahere controuerſias, dirimere & decidere eſt. Cicero pro Cæcinna. Omnia iudicia aut diſtrahendarum controuerſiarum, aut maleficiorum puniendorum cauſa reperta ſunt. Sueto.in Iulio cap.lxxviij. Controuerſias quaſdam interpoſito per Cæſarem iureiurando diſtrahere perſeuerauit.

DIVINATIONES appellabantur olim ea iudicia, quę de accuſatore conſtituendo reddebantur. Quintilian.lib.iij.cap.x. & lib.vij. cap.iiij.Gell.lib.ij.cap.iiij.

DIVORTIVM à Repudio hoc diſtat, quod repudiari etiam futurum matrimonium poteſt. Non rectè autem ſponſa diuertiſſe dicitur.l.191.D.de verb.ſignif.

Diuortium ergo inter virum & vxorem tantùm fieri dicitur. l. 101. D.de verbor. ſignific. Eſtq; id ita, vel à diuerſitate mẽtium dictum, vel quia in diuerſas partes eunt, qui diſtrahunt matrimonium.d.l.191.& l.2.D.de diuor. Nam & diuortia aquarũ.Cicero lib.ij.Epiſt. ad Cælium dixit.& diuortia itinerum Liuius lib. xliij. Iſidorus lib. xv. Etymolog. capite vltimo.

Diuortia flexus viarum, ait eſſe, hoc eſt vias in diuerſa tendentes quæ & diuerticula. Sic apud Vergil.lib.ix.Aeneid.

Obijciunt equites ſeſe ad diuortia nota.

Id eſt, ad diuerticula viæ militaris. Vbi vide Seruium,& Donat.in Eunuch.Terent. Cæterùm breui reuerſa vxor, quæ per calorem repudium miſerat, nec diuertiſſe videtur. l.3. D. de diuort. ex qua excerpta eſt l. 49.D. de diuerſ.reg.

DIVOS Iureconſulti appellant Imperatores, qui poſt obitum, in deos relati erant, ea ἀποθεώσεως ſollemnitate quam Herodian.lib. iiij. deſcribit: poſt quam & templa eis conſtitui, & ſacerdotes ac ſodales creari, & ludi fieri, omnesq; diuini honores decerni ſolebant, vt ex Tacito, Tranquillo, Spartia.Capitol. & alijs id genus auctoribus didicimus.

Diui fratres in libris noſtris ſunt, Marcus Antoninus Philoſophus & Aelius Verus. primiq; hi duo Auguſti appellati, & faſtis conſularibus ſic inſcripti ſunt, auctore Spartia.in Aelio Vero.

Diuinos autem ſibi honores cùm principes vindicarent, eò factum eſt, vt & diuinæ domus, diuinæ conſtitutiones, Cæſarum domus, atque conſtitutiones appellentur.

Diuinum ius, quod ad cultum deorum pertinet. Hinc nuptias diuini iuris communicationem definit Modeſt.in l.1.D.de ritu nupt. propterea quòd eorundem ſacrorum vir & vxor particeps eſſet. Qua ratione & vxor rei humanæ ac diuinæ ſocia dicitur, in l.4. C.de crim.expil.her. Et Iuriſprudentia diuinarum rerum ſcientia finitur, quòd, vt aliàs docui, placandorum deorum ritus ſollemnesq; cerimoniæ & ſepulchrorum iura ad hanc ſcientiam pertinerent.l.10.D.de iuſtit.& iur.

Diuini iuris eſſe dicuntur res ſacræ & religioſæ.l.1.D.de rer.diuiſio. Quomodo & diuinas res Vlpia.interpretatur in l.1. D.de interdict. Quæ definitio à Gotthis interpolata eſt, apud Caium lib. Inſtit. ij. tit.j. & diuini iuris cauſa competere interdicta, quæ de his rebus competunt, veluti, Ne quid in loco ſacro fiat, &, De mortuo inferendo.l.2.§.1.D. de interdict.

DIV Vlpian.interpretatur non minus decennio in l. 16. §. Ariſto. D. de fideicommiſſ.libert. Et ita in l.3.§.ſi ſeruus.D.de adquir.poſſeſſ.& l.6.§.1. D.de adq.her. iuncta l.10. C.de petit.hered.

Hinc Diuturnum tempus, & Diuturnam poſſeſſionem ad decennium referri, vulgò optinuit.l.1.§.vlt.D.de aqu.& aq.plu.l.10.D.ſi ſer. vind.l.18.D.de vſucapio.l.7.& l.penul.D.pro empto.l.1.C.ſi aduerſ.credit.§.diutina. Inſtit. de vſucapion. Planè in l.56.D.loca. Diu pro biennio accipitur.

DOLIA, maiora & capaciora vaſa vinaria frumentaria've dicebantur, in cellis & horreis, plerumque deprimi & defodi ſolita. l. 76. D. de contrahen.emptio.l.93. §.penult. D.de legat. lib.iij. l. 3. §.1. D.de trit. vino. l.206. D.de verbor.ſignificat.l.76.D.de contrah.emptio. l.penult.in fi.D.de act. empt. Et apud Plin. lib.xiiij.cap.xxj. In his vina condebantur,& inde poſtea in amphoras, cados,& metretas diffundebantur.l.15.D.de vino, trit. & l.38.D. de iudic.l.8.§.ſi quis ita.D.de legat.lib.ij.l.27. §.liberto.D.de inſtr.vel inſtrum.

Vnde Dolearium in l.35. §.penult. D.de contr. emptio. Et doliare vinum in l. j. §.vlti. D.de peric. & commod. quod in dolijs eſt, vt ait, Cato de re Ruſt.cap.cxlviij. ad differentiam Amphorarij.

DOLON, in l.53. §.1.D.ad leg.Aquil. vt à Beroaldo,& Budæo emendatum eſt, flagellum ſignificat interprete Seruio, intra cuius virgam pugio latebat, à fallendo Grecè dictum eſt, id eſt, ἀπὸ τοῦ δόλου, quod ligni ſpeciẽ præferat interius gladium habens. Heſychius δόλωνες ait, ξιφίδια ἐν ξύλοις ἀποκεκρυμμένα.

DOLVS alius bonus, alius malus. Dolum bonum veteres pro ſollertia dicebant, maximè ſi aduerſus hoſtem latronem've quis machinaretur.l.1. §.non fuit. D.de dolo. Auguſtin. Epiſt.xxix. Quamquam & apud illos Rom. linguæ

linguæ diſertiſsimus dixerit, Neque illi tamen dolus ad cauẽdum, aut aſtutia deerant. Aſtutiam ponens in bono: Eodem modo & Baſilius in Prouerbia, quandam ait eſſe καλὴν καὶ ἐπαινετὴν πανουργίαν. Dolum verò malum (quod verbum ex xij. tabul. deſcendiſſe Donat. in Eunuchum Terentij ſcribit) Aquilius Gallus, vti Cic. iij. Officior. & Topic. ſcribit, definiebat, cùm aliud agitur, aliud ſimulatur. Quam definitionem Seruius Sulpitius & Pedius, & Paulus ſecuti ſunt, vt apparet ex l. 1. §. dolum. D. de dolo. l. 7. §. ſed ſi fraudandi. D. de pact. Et ex Paul. lib. j. Sent. tit. viij. Quę tamen definitio in Labeonis reprehenſionem incurrit, quem Philoſophiæ ſtudio & ingenio ſuo fretum traditionibus veterum non adquieuiſſe Pompon. ſcribit. Itaque ipſi ſic definire magis placuit, Dolum malum eſſe omnem calliditatem, fallaciam, machinationem ad circumueniendum, fallendum, decipiendum alterum adhibitam. Vnde dolus malus, & fallacia, & fraus, & calliditas coniungi ſolent. l. 45. & l. 51. D. pro ſoc. l. 48. D. de diuerſ. reg. l. 1. D. de his qui not. infa. Et dolus callidum conſilium dicitur in l. 7. §. Prætor ait. D. de publicia. & machinatio. in l. 36. D. de verbor. obligat. & l. 15. D. de dolo. l. 1. C. de plus petitio. l. vlt. D. ſi ventr. nom.

Doli clauſula, pars illa ſtipulationis, qua dolum abeſſe comprehendimus. l. 22. l. 53. l. 119. l. 121. l. 135. §. vlt. D. de verbor. obligationib. l. 4. §. in ſtipulatione. D. de doli except. l. 22. in fi. D. de re iud. l. 22. §. ſi in ſtipulationem. D. rat. rem hab. l. 1. in princ. & l. 3. D. ſi cui plus quàm per l. Falcid. l. 19. D. iudic. ſol. & l. 45. D. de hered. petit. l. 31. D. de recep. qui arbitr. Quę & clauſula de dolo malo appellatur in l. 13. §. illud. de acceptilatio. l. 21. §. habet. D. de nou. oper. nunt. l. 19. D. rat. rem hab. l. 6. D. iud. ſol. Et doli ſtipulatio, in l. 121. in fin. D. de verbor. obligat. Ceterùm in l. 30. D. de pecul. doli clauſula appellatur adiectio illa, quæ actioni de peculio additur, ET SI QVID DOLO MALO DOMINI ACTOR CAPTVS FRAVDATVS'VE EST. l. 36. in fi. D. eod. tit.

DOMICILIVM ibi quis habere intellegitur, vbi larem rerumq́ ac fortunarum ſuarum ſummam conſtituit. l. 7. de incol. lib. x. C. Sic interpretabimur in l. 19. §. 1. & l. 50. ad fi. D. de iudic. l. 1. D. de tutorib. dat. l. 39. in fi. D. de condicion. & dem.

Planè ſola domus poſſeſsio, quæ in aliena ciuitate comparatur, domicilium non facit. l. 17. §. ſola. D. ad municipal. Sed nec domicilium, quis ibi habere intellegitur, vbi ſtudiorum cauſa habitat, niſi decem annis tranſactis eo loco, ſibi ſedes conſtituerit. l. 5. §. domum. D. de iniur. l. 2. C. de incol. lib. x. C. Miles ibi domicilium habere videtur, vbi meret, ſi nihil in patria poſsideat. l. 23. in fi. D. ad municip. Senatores, etiam ſi vbicumq́ morandi poteſtatem impetrauerint, domicilium tamen in vrbe retinent. l. 22. §. Senatores. D. ad municip. l. penult. de incol. lib. x. C. Liberti eorumq́ filij patroni manumiſſoris domiciliũ ſequuntur. l. 6. in fi. l. 22. D. ad municip. Vidua amiſsi mariti domicilium, quoad alijs ſe nuptijs nõ iunxerit, ſequitur. d. l. 22. §. 1. Relegatus in eo loco, in quem relegatus eſt, interim neceſſarium domicilium habet. d. l. 2. §. relegatus. Habere tamen & eò loci, vnde arcetur, poteſt. l. 27. in fi. eo. tit. Si quis inſtructus ſit duobus locis, æqualiter & vtrobique ſit deſtinato animo. l. 6. §. penult. l. 27. §. Celſus. eod. tit. filiusfam. non vtique domicilium ibi habet, vbi pater: Originem enim eius non item domicilium ſequitur, ſed vbicumq́ domicilium collocarit. l. 3. l. 4. l. 6. §. 1. D. eod.

Domicilium non in propria tantùm domo, ſed in aliena quoque, & conducta habere poſſumus. l. 5. §. domum. D. de iniur.

Domicilium ferre in l. 22. §. municipes. D. ad municip. id eſt, conſtituere & transferre in l. 8. §. cauſæ. D. de tranſactio. Transfertur autem re & facto Domicilium, non nuda conteſtatione. l. 20. D. ad municipal.

DOMINIVM duplex olim fuit, auctore Theophilo in tit. Quibus ex cauſis manumitt. lic. quoddam Naturale, quod in bonis appellatur: quoddam Ciuile & legitimum, quod ex iure Quiritium dicebatur. In bonis habebat, quemadmodum Vlpian. in Inſtitut. tit. j. exponit, cui res tradita erat, neque tamen mancipata, vel in iure ceſſa, vel tempore ad vſucapionem neceſſario poſſeſſa erat. Ex iure verò Quiritium dominus quis fiebat, mancipatione, in iure ceſsione, vſucapione. Quas verborum differentias Iuſtinia. ſuſtulit. l. vn. C. de nudo iure Quiritium. l. vn. C. de vſucapio. transf.

Dominium non proprietatis tantùm. l. 17. D. quib. mod. vſusfr. amitt. l. 12. D. ad leg. Aquil. l. 16. §. 1. D. de vſu & habit. l. 7. §. ſi ſeruum. l. 19. §. 1. D. de dolo. ſed & vſusfructus, & ſeruitutis dicitur. l. 3. D. ſi vſusfr. pet. l. 15. §. hoc interdicto. D. quod vi aut clam.

Dominorum autem appellatione, qui contineantur, videndum eſt, quod & ad l. Aquiliæ, & Arborum furtim cæſarum, & Aquæ pluuiæ arcendæ actiones, condictionemq́ furtiuam, quæ ſolis dominis dantur, ad Senatuſconſulti item Silaniani, & l. Atiniæ interpretationem ſciri attinet. Ac primùm neque bonæ fidei poſſeſſor, neque fructuarius dominorum appellatione continentur. Hi planè cõtinentur, qui proprietatem habent, & ſi vſusfruct. alienus ſit. l. 1. §. 1. D. de s. c. Silania. l. 43. §. vlti. D. de furt. Et ideo eis ſuperiores

riores actiones, quæ dominij ratione deferuntur, denegantur. l.11. ſ.ſed ſi ſeruus. & ſ.vlt.D.ad l.Aquil.l.5.ſ.vlt.D.arb.furt.cæſ.l.3.ſ.vlt.D.de aq.& aq.pl.

Venditor ante rem traditam dominus permanet.l.3. C.de his, qui à non domin.l.6. C. de hered.vendit. l.80. D.de furt.l.12. D.arb. furt. cæſar.

Is qui vectigalem agrum in perpetuum conduxit, item ſuperficiarius, dominorum loco habentur. l.5.in fin. D.arb. furt.cæſ. Re vera enim conductores ſunt, nec domini efficiuntur.l.1.in fi. D.ſi ag.vectig.l.3. ſ.penult. D.de nou.oper.nunt.l.vlt.D.de ſuperficieb.

Hereditas quamdiu heres non adit, dominæ locum optinet.l.13.ſ.penult.D.ad leg.Aquil. l.13. ſ.quæſitum. D.quod vi aut clam. l.61.D. de adq.rer.do.l.15.D.de interrog.in iu.fac.

Legatarius adgnito legato, retro dominus fuiſſe intellegitur.l.13.ſ.vlt.D.ad leg.Aquil.l.64.D.de furt.

Dotalis fundi dominium apud maritum eſſe ait l. 75. in fin. D.de iure dot. Verius eſt tamen in bonis eius eſſe dotem, vxorem verò dominam eſſe.l.penult. C.de iure dot. l.21.ſ.idem reſpondit. D.ad municip. vt & Boëth. in Topic.ſcribit.

Tutores curatoresq; dominorum vice ſunt. l.56.ſ.qui tutelam. D.de furt. l.7. ſ.ſi tutor. D.pro empt.l.157.D.de diuerſ.reg.

Poſſeſſor hereditatis, qui petitori ſatiſdedit, interim domini loco habetur. l. 15. ſ. vlt. D. de quæſtionib.

Dominus litis.l.1.C.de ſent.& interlocutio.

Procurator in rem ſuam datus, pro domino eſt.l.13.D.de pact.l.1.ſ.in propria. D.quando appell. ſit. Sed & quilibet procurator, poſt litem conteſtatam dominus litis intellegitur. l.4.ſ.vlt.D.de appellatio. l.22.l.23. C.de procuratorib. l.11. D. de doli except. Defenſor quoq; cùm ſatiſdedit domini loco accipiendus eſt.l.76.D.de procuratorib. Vtrobique autem dominum litis accipimus.

Dominij ius impetrare creditor dicitur, cùm à principe impetrat, vt pignus ſibi addictum ea quantitate, quæ ſibi debetur, pro domino poſſidere ſibi liceat. tit. de iure dom. impet. C.l.5.ſ.ſi fundus.D.de reb.eor.l.63 ſ.vlt.D.de adq.rer.do.l.24.D.de pigner.act.l.vlti.C.ſi in cauſa iudic.pign.

Dominatio pro dominica poteſtate in l. 64. D. de condict.indeb. pro dominio in l.78. in fi. D.de adquir.hered.

Dominicæ res appellantur res Cæſarum, tit.ne rei dominicæ, vel templot. C. Et ſic Dominici coloni in l.7.C.vbi cauſæ fiſcal. Imperatores enim Domini appellabantur. l. 3. D.de his, quæ in teſt.del.l.penult. D.de lege Rod. Idq; ſibi nomen primus vindicaſſe Caligula diademate capiti impoſito dicitur, vt eſt à Sex.Aurel. traditum. Auguſtus certè vt inſolens nomen hoc ſemper reiecit Tertulliano teſte cap. xxxiiij. Apologet. Amplexus verò eſt ac libens Domitia. Cui hoc titulo Martialis ſæpe adſentatur.

Domvs vniuſcuiuſq; exiſtimari debet, vbi ſedes & tabulas habet, ſuarumq; rerum conſtitutionem fecit.l.203.D.de verb.ſignif.

Domum planè in lege Cornelia de iniurijs, & in lege Iulia de Adulterijs, & in edicto de Aleatoribus, pro habitatione & domicilio accipimus. Et omnis habitatio ſiue propria, ſiue aliena, in qua paterfa.habitat, domus intellegitur, etiam ſi ibi domicilium non habeat.l.5.ſ.domum.D.de iniur.l.8. in fi.l.22.D. de adulter. l.1. ſ.domum. D.de aleæ luſu. In Senatuſconſulto quoque De liberis adgnoſcendis, quo domum denuntiari permittitur, Domum accipimus hoſpitium, ſi in ciuitate maneat. Quòd ſi non ſit, ſed in villa vel municipio, illic vbi larem matrimonio collocarit.l.1.ſ.1.& ſ.domum.D.de liber.adgn. Eodem modo, & in edicto de damno infecto, Domum denuntiari ſic accipere debemus, vt & ſi in aliena domo habitet, ei denuntietur.l.4.ſ.Prætor ait.D.de dam.inf.

Domo legata quid contineatur, petendum eſt ex l.91.ſ.penult.& ſ.vlt.D.de legat.lib.iij.

Domus etiam pro adgnatione, & familia vſurpatur.l.195. ſ.communi. D.de verb.ſign.l.17. D.de teſtib.l.pen.ſ.vlt.de cont.tab.

Vnde Domeſticum funus & familiare pro eodem dicuntur in l.4.ſ.præterea.D.ſi quis cautio.l.2.in fi.D.de in ius voc.

Domeſticæ perſonæ pater & filius.l.6.D.quod cuiuſque vniuerſit. Item ſeruus, colonus, adſcripticius, familiaris, libertus.l.vlt.ſ.vlt.C.de his qui ad eccleſ.confug. Atque ita Domeſtica furta, quæ ſerui dominis, vel liberti patronis, vel mercenarij ijs apud quos degunt, faciunt.l.11.ſ.1.D.de pœn. Et Domeſtica interrogatio ſeruorum atque libertorum, in l.6.C.de quæſtio. Sic & domeſticum teſtimonium in l.2.C.de teſtib. Domeſticum vtique teſtimonium in teſtamentis non ex cognatione, ſed ex vnione coniunctioneq;, quæ per patriam poteſtatem contingit, æſtimandum eſt.ſ.pater.Inſtitut.de teſtament. Et ibi Theophil.

Domeſtici tam equites quàm pedites fuêre, vt ex Noticia. Caſsiodor. lib.j. Variar. Domeſtici partis equitum & peditum qui noſtræ aulæ videntur iugiter excubare & cet.

Domeſticorum ſchola in l.3. C. vbi ſenator. & apud Nicephor.cap. xviij. lib.vij. Cui proprium comitem præpoſitum docuimus lib. iij. Domeſticos autem Suid. interpretatur τοὺς φυλάκων ἱππεῖς οἱ τῆς φυλακῆς οἰκεῖοι στρατιωτῶν.

πᾶν). In Notitia Græca ponitur, μέγας δομέστικος. Luitprand. lib. iij. de reb. per Europ. gest. cap. vij. Focam verò domeſticum maiorem, hoc eſt terreſtris ducem exercitus, fecit.

DONATIO dicta eſt à dono, quaſi dono datum rapta à Græco, nam hi dicunt δῶρον καὶ δωρεῖσθαι. l. 35. §. 1. D. de mor. cau. donat. Ex quo Vitru. lib. ij. cap. iij. & Plinius lib. xxxv. cap. xiiij. palmum δῶρον appellari ſcribunt, quòd munerum datio, quę per manus palmum fit, ita appelletur. Donationis porrò verbum, ſimpliciter loquendo, omnem donationem comprehendit, ſiue mortis cauſa, ſiue non mortis cauſa factam. l. 67. in fin. D. de verbor. ſignificat.

Donatio tamen propriè appellatur, cùm quis ea mente liberalitatis gratia aliquid dat, vt ſtatim accipientis fieri, nec vllo caſu ad ſe reuerti velit. l. 1. D. de donatio. Eáq; abſoluta & vera donatio dicitur. l. 35. §. 2. & l. 42. in fi. D. de mor. cau. donat.

Mortis cauſa donatio eſt, cùm quis habere ſe mauult, quàm eum cui donat, magiſq; eum cui donat, quàm heredem ſuum. l. 1. & l. 35. §. 2. de mort. cau. donat. Cuius tres ſpecies recenſentur in l. 2. & l. 3. cum ſeq. D. eod. tit.

Eſt & donatio propter nuptias, & donatio ante nuptias. tit. de donat. ante nupt. vel propt. nupt. l. 29. C. de inoffic. teſt. Et donatio communis, quæ & directa in C. Theod.

Donari intellegitur quod nullo iure cogente conceditur. l. 83. D. de diuerſ. reg. Non donat itaque, qui neceſſarijs oneribus ſuccurrit. l. 21. D. de donat. int. vir. Et hoc eſt, quod dicitur, Neminem in neceſsitatibus liberalem exiſtere. l. 18. D. de adim. leg. Ceterùm cui donare non conceditur, nec ſi is donationis cauſa conſenſerit, rata erit voluntas eius habenda. l. 163. D. de diuerſ. reg.

Donatiua in l. 10. D. de re milit. ſic appellabantur largitiones, quæ ab imperatoribus in milites conferebantur; verbum in Tacito, Capitolino, Lampridio, & alijs id genus auctoribus frequens.

Donaria in l. illud. C. de ſacroſ. eccl. quæ dona dei in l. 6. D. ad leg. Iul. pec. Græcè ἀναθήματα vocantur.

Donum, munus, operas, frequenter Iureconſulti tranſlaticiè ex Prętoris edicto, aut ex lege Papia, ſine articulo dicunt. l. vlt. D. de liber. cauſ. l. 53. D. de verbor. ſignificat. l. 37. D. de oper. libert. Quò pertinet illud Quintilian. Declamation. vlti. hinc debeo munus, operas, teſtamentum; vindictam magno redimere ſolent.

DOS eſt, quod ab vxore, vel alio eius nomine marito, pro ſuſtinendis oneribus matrimonij datur, remittitur've. Ea vel Profecticia eſt, vel Aduenticia: vt Vlpian. in Inſtitut. tit. vj. ſcribit. Illo nomine appellatur quæ à patre, vel parente virilis ſexus profecta eſt de bonis vel facto eius. l. 5. & l. 81. D. de iure dot. l. 6. C. de pact. conuent. l. vnic. §. & vt plenius. C. de rei vx. act. l. 4. C. de collatio. Quæ & Dos à patre profecta dicitur in l. 2. §. 1. & l. 10. D. ſolut. matr. & l. 4. C. eod. tit. l. 6. D. de iure dot. Et dos communis in l. 22. §. 1. D. ſol. matr. Aduenticiæ verò nomine ea dos ſignificatur, quæ à quouis alio, vel ex ipſis mulieris bonis data eſt. l. 5. §. ſi pater. D. de iur. dot. vt ſuprà diximus.

Dotale prædium conſtituitur tradita eius poſſeſsione. l. 5. D. ſolut. matr. l. 42. D. de vſucapio. in lege Iulia de fundo dotali. Dotale prædium accipimus cùm dominiū marito quæſitum eſt, vt tunc demum eius alienatio impediatur. l. 13. §. dotale. D. de fundo dotali. Dotalis autem fundus intellegitur, ſiue eum mulieris nomine quis viro dederit, ſiue eum à viro ſibi debitum ipſa mulier doti promiſerit, vel legatum ſibi dotis cauſa repudiauerit. l. 14. §. 1. §. ſi fundum. & §. vlti. D. eod. titul. Quaſi Dotales planè res ſunt, & quæ ſunt ex dote comparatæ. l. 22. §. vlti. D. ſoluto matrimonio.

Dotes prædiorum, quas Græci φερνὰς dicunt. l. 2. §. vl. & l. 20. §. 1. & §. prædia. D. de inſtr. vel inſtrum. leg. l. 34. §. 3. D. de legat. lib. ij. l. 52. §. fideiuſſores. D. de fideiuſſorib. l. 67. §. vlt. D. de legat. lib. iij. Columella lib. iiij. Vineaſq; cum ſua dote, id eſt, cum pedamentis & viminibus, binis ouſtibus in ſingula iugera poſitas duco. Eóq; alludens Plinius lib. j. Epiſt. vlt. Prædium, ait, quod his dotibus commendatur. Græco autem φερνίοις verbo vtuntur Impp. in l. 7. de piſtorib. in C. Th. & l. 7. de bon. proſcript. Quamquam in Codice Iuſtinia. apothecis legitur in l. 7. eo. tit.

DVCATOR. l. 28. §. ſi nauis alteram. D. ad. l. Aquil. quod verbum & in Lexico B. Germani notatum reperi in quo ita eſt. Ducatores, ἀγοί, ἡγεμόνες, προηγούμενοι.

DVCI & ferri ſeparantur in l. vn. D. ſi quis in ius voc. non ier. l. 57. D. de euictio. hoc ad ea quæ anima carent, illud ad ſe mouentia pertinet. Itaque Duci de ſeruis vſurpatur. l. 2. §. vlt. D. ſi ex nox. cauſa. l. 36. D. de procuratorib. l. 26. §. ſi abſente. l. 31. D. de noxalib. l. 30. D. de liber. cau. & de iumentis. l. 13. D. de ſeruitutib. Duci etiam, in ius duci eſt in titulo edicti prætorij, Qui neque ducantur, neque ſequātur: Cuius fit mentio in inſcriptio. l. 48. D. de verbor. ſignific. Quod & produci dicitur. l. penult. §. docere. D. ne quis eum qui in ius vocat. vi ex. l. 4. D. ad leg. Iul. de vi priuat. Quintilia. etiam in ius educere dixit lib. vij. cap. viij.

Duci

Duci quoque, in carcerem duci ſignificat.l.2.§.exactis.D.de orig.iur.l.2. D. de in ius voc. Et apud Cicero.aliquotiens.

Ducere funus,pro facere in l.2.in fi.D.de in ius voc.l.14.§.ſi cui funeris.& l.38.D. de religioſ. Et hoc verbum in ea ſignificatione proprietatem ſiram habere Seruius notat. Vnde Perſius,Nerio iam tertia ducitur vxor.

Ducere maceriam in l.penult.D. comm. præd. Et apud Vitruu.lib. v. cap. vlt. Murum ducere.

Ducere pugnum ſeruo.l.4.D.de iniur.vt ducere Colaphum apud Quintilia.lib.vj. cap. iiij.

Ducere euerriculum. l. 11. §. ſi quis me prohibeat.D.de iniur.

DVCES in exercitu.l.6.§.contumacia.D.de re milit.l.7. C. vbi cauſæ fiſcal. habebant ſub ſe manipulos, vt liquet ex l.1.C.ad leg. Iul.rep.

Duces etiam militum in limitibus conſtituti. l.vn. de venat.fer.lib.x.C.l.vlt.C.de off.milit. iud.l.vlt.C.de off.præf. prætor. Ita Dux Aegyptiaci limitis in l.13.D.de aduoc.diuerſ. iudicior.C. & Duces Tripolitanæ & Byzacenæ Prouinciæ,& Mauritaniæ & Numidiæ. l.vlt. C. de off. præf. præt. Sic Dux Rhœtici limitis apud Vopiſcum in Bonoſo. Et Dux limitis Scythici,Illyriciani,Thracij Orientalis apud eundem in Aureliano.

Dux Meſopotamiæ in inſcriptione l.2. C, quæ res vendi non poſſ.& l.1.C.de Eunuch.

Duces verò per Orientem ſex, per Aegyptum duos, per Ponticam vnum, per Thracias duos, per Illyricum totidem, & quàm plurimos in Occidente auctor Notitiæ ponit.

DVLCIVM appellatione hæc continentur, mulſum,paſſum,defrutum, & ſimiles potiones,Item vuæ, caricæ, ficus, palmæ. l.vlt.D. de trit. vino. Murrhina item, id eſt, vinum myrrhæ odore conditum, vt Plinius lib. xiiij.cap.xiij.confirmat.

Hinc Dulciarij apud Lamprid. in Heliogabalo, & Iul.Firmic. lib.viij. Matheſ. cap. xj.Et Auguſtin.lib.ij.de morib. Manicheor. Dulcia etiam & circulos coniungit Vopiſcus.

DVPLAE cautio,ſtipulatio've dicitur,qua duplum pretiũ rei in eum caſum, quo ea euincatur, promittitur.l.72. D. de contrah. empt. l.31.§.quia adſidua.D.de ædilic.ed.l.11.§. Caſſius.D.de actio.empt.l.2.§.ſi Titius.D.de hered.vend.l.1.§.vlt. D. de præt.ſtip.l.vlt.§. vlt. C.comm.de legat. Et apud Varro. lib. ij. de re ruſtic. cap.x. Duplam itaque Conſtantin. lib.j.tit.ix. τίμημα εἰς τὸ διπλοῦν vertit. Moris autem erat emptori duplam promitti à venditore de his rebus quæ pretioſiores eſſent, ſi margarita fortè, vel ornamenta pretioſa, vel veſtis ſerica,vel quid aliud non cõtemptibile veniſſet. De ſeruo etiam dupla cauere venditor edicto Aedilium. Eaq́ eſt duplæ ſtipulatio, quæ ex edicto Aedilium venire dicitur.l.5. D.de verbor.obligat. Hinc Duplum ex cauſa ſtipulationis conſequi in l.17.D.de euictio.Et Duplum euictionis nomine exigi in l.7.§.vlt.de pecul. Dupla enim nihil aliud,quàm Duplum eius, quo res empta eſt, vt apparet ex l. 48. & l.56. D. de euictio. l. 20. in fi. D. de liber. cau. l. 48. D. ad l. Falcid.

Duplicia interdicta vocantur, in quibus vterq́ actoris & vterque rei partes ſuſtinet, veluti Vti poſſidetis & Vtrubi.l.2. D. de interdict. l.3.§.1. D. vti poſſid. l.1. §. ſi inter. D. de aqua cottid.§.penult. Inſtit.de interdict.

Duplex teſtamentum quod ſibi & filio impuberi quis fecit, vt alias Iurecõſulti teſtamentum,quod ſecundas tabulas habet.l.1.D.ſi cui plus quàm per l, Falcid. l. 79. D. ad l. Falcid.

Duplex ſubſtitutio, quæ duos caſus amplectitur,in hunc modum, FILIVS MEVS HERES ESTO: SI HERES NON ERIT, SIVE HERES ERIT, ET INTRA PVBERTATEM DECESSERIT, TVNC CAIVS HERES ESTO. l. 1. D. de vulg. & pup.

DVPONDIVM xxiiij. vncias valet, vt Metia. in lib. de Aſſe ſcribit. l.17.§. vlt.cũ l.ſeq.D.de hered. inſtit. Varro. lib. viij. de lingua Lat. Inde dictum ait Dupondium, quòd duos aſſes pendebat: As autem libralis primùm erat, vt Plinius auctor eſt. Libra autem & pondo idem ſignificant.l.34. §. vlt. D. de auro,arg.

Dupondios iuris auditores primo anno vocatos Iuſtinia. in epiſtula Pandectis præpoſita ſcribit.

DVVMVIRI magiſtratus municipales appellabantur,quòd duo eſſent.l.6.§.1.D.quod cuiuſque vniuerſit. l. vn. D. ſi quis ius dic. non obtemp.l.3.§.vlt. de pecul.l.1.§.ſi inter. D. de magiſtr. conuen.l.13.§.item Labeo. D. de iniur.l.53.D.de decurionib.lib. x. C. l. pen. quo quiſque ord.conu.lib.xj.C.l. vlt. D. ad municipal.l.52.§.ſi fugitiuum.D.de furt. l.vlt.C.qui admitti.l.vlt.C.de iudic. Velleius Paterc.vol. poſter. de Mario: Iniecto in collum loro in Minturnenſium carcerem iuſſu Duumuiri perductus eſt. Munus ipſum, Duumuiratus. l.1.D. de albo ſcriben.l.1. C. de temp.appell.l. 3.C. quando prouoc. non eſt nec. l. 18. D. de decurionib. lib. x. C. Et Duumuirilitas dicitur. l. 1. C. de naturalib. lib. Eoq́ qui functi ſunt, Duumuirales appellantur in l. 1. D. de albo ſcrib. Et in inſcriptione Neapolitana. HOC OPVS OMNE FACITO ARBITRATV DVOVIR. ET DVOVIRALIVM QVI IN CONSILIO ESSE SOLENT PVTEOLEIS: licet quidam male Duouiratium exſcripſerint.

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE,

LIBER V.

EDERE eſt copiam deſcribendi facere, vel in libello complecti & dare, vel dictare. Is quoque edit, qui aduerſarium ſuum ad album producit, & demonſtrat quod dictaturus eſt, vel id dicendo quo vti velit. l. 1. l. 6. §. ſi initium. D. de eden. Sic Edere actionem. d. l. 1. & l. 21. l. 33. D. de iudic. & Edita actio. l. 3. C. de eden. l. 1. C. de lit. conteſta.

Edere iudicium. l. 15. D. de auct. tut. l. 22. §. ſi procurator. D. rat. rem hab. l. 2. D. pro donato. l. 4. §. mandaui. D. de doli excep.

Edi etiam interdictum dicitur. l. 8. §. ex hoc interdicto. D. de precar. l. 3. D. de interdic. l. 1. §. annus. D. de vi & vi arm. l. vlt. in fi. D. quor. legator. Editam quoq; formulam dixit Plin. lib. ix. cap. lix. & Quintilia. Declamatio. xiij.

Edere patrimonium. l. 1. §. ſi quis ſeruus. D. de off. præf. vr. l. 9. D. de tutel. vt Edere cenſum apud Plin. lib. x. Epiſtul. Nomen. l. 1. D. de off. conſ. l. 3. D. qui pet. tut. l. 2. C. eo. tit. l. 2. §. ſi mater. D. ad S. C. Tertyllia. Exemplum litterarum. l. pen. D. de appell. recip. l. vlt. D. quando appell. ſit. Librũ. l. 46. §. tutor. D. de adm. tut. Mandatorem. l. 2. §. diuus. D. de iure fiſ. Crimina: apud Paul. lib. v. Sent. Tit. xviij.

Edere operas pro præſtare. l. 9. l. 21. D. de oper. libert. Et apud Senec. epiſt. xxix. lib. iiij.

Edere rationes. l. 32. in fi. D. de cõdicio. & dem. longè aliud ſignificat, quàm reddere. Nec enim is qui edere iuſſus eſt, reliquũ reddere debet. l. 89. in fi. D. de verb. ſignif. Edi autem ratio ita intellegitur, ſi à capite edatur. Nam ratio ni inſpiciatur, intellegi non poteſt. l. 10. §. 1. D. de eden. Sed & cum die & conſule edendæ ſunt rationes, quoniam data & accepta non aliàs poſſunt apparere. l. 1. ad fi. D. eo. tit. Editus bubum in l. 55. §. lignorum. D. de legat. lib. iij.

EDICTA, vt Halicarnaſſ. lib. v. ſcribit, Romani appellabant τὰς τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων διαγραφάς. Nam vt ſcirent ciues quod ius de quaq; re magiſtratus dicturi eſſent, ſeq; præmunirent, edicta proponebant. l. 2. §. eodem tempore. D. de orig. iur. Proconſules etiam & Præſides in prouincijs, edicta eiuſmodi proſcribebant, quæ Prouincialia appellabantur ad differentiam vrbanorum: Patet hoc ex Cicero. lib. vj. Epiſt. ad Atticum. epiſtul. j. & ex Verrinis. Ad edictum autem tam prouinciale quàm vrbicum, Gaius Commentarios ſcripſit. Eaq; cauſa eſt, cur in edictorum interpretatione proconſulis ſæpe mentionem faciat, vt in l. 1. D. de alienat. iud. mut. l. 27. D. de dolo. l. 27. §. 1. D. de minorib. l. 1. D. quod cum eo. l. 1. §. pen. D. quod cuiuſq; vniuerſit. l. 68. D. pro ſoc. cum alijs, quæ ab Anto. Auguſt. lib. j. Emendat. cap. v. notantur. Sunt & edicta principum. l. 8. D. de quæſtionib. l. 13. D. de iure fiſ. l. 15. D. ad l. Corn. de falſ. l. 1. D. de conſtit. princip. Rubr. de Edicto Diui Hadr. toll. §. ſed & quod principi. Inſtitut. de iure natur. vbi Theoph. edictum, ait, dici πᾶν ὅπερ ἂν οἰκείας φύσεως κινήσει ὁρίσῃ ὁ βασιλεὺς πρὸς τὴν τῶν ὑπηκόων ὠφέλειαν καὶ λυσιτέλειαν. Edictorum autem, quæ à magiſtratibus proponebantur quædam perpetuę iuriſdictionis cauſa proponebantur. l. 7. D. de iuriſdict. om. iud. Cuiuſmodi edicta cùm annua primùm eſſent, quia & ipſum Prætoris imperium annuum erat, lege Cornelia perpetua facta ſunt: ac deinde in ordinem à Saluio Iuliano Hadriani temporibus ex Senatus auctoritate redacta & compoſita, vt Eutrop. in Hadria. & Iuſtinia. in l. 2. §. ſed quia diuinæ. C. de vet. iure enucl. & l. penult. C. de condict. indeb. ſcribunt.

Vnde edicti perpetui nomen. l. 2. D. de ſta. ho. l. vlt. in fi. D. de appell. recip. l. 52. D. de oblig. & act. l. 5. D. de extr. crim. l. 21. D. de lib. cau.

Edicta hæc etiam monitoria appellata credo, quod his ciues admonerẽtur, qualiter ius dicturi eſſent magiſtratus: Ad quod edictum Calliſtratum libros ſex ſcripſiſſe ex Indice intellegitur. Edicto enim admonere etiam veteres dicebant. l. 39. D. de religioſ.

Ad

Ad hanc ſpeciem pertinet Carbonianum edictum, quod ſolum auctoris ſui nomen retinuit. Eiuſdem quoque generis eſt Edictum nouum, cuius meminit l.1. §. ſi pater vnum. D.de vent.in poſſ.mitt.

Alia erant edicta,quæ prout res inciderat,proponebantur, & ad ſingulas cauſas è re nata adcommodabantur: qualia erant ea,quibus aliquem euocabat,& adeſſe iubebat Pretor. l.68.l.71.l.72.l.73.l.75. D.de iudic. l.vlt. D.vbi pupill.educ.deb.l.2. §.ſenatus.l.15. §.ſenatus. l.42.in fi.D. de iure fiſc. l.20. §.præter hæc.in fi.D.de petit.hered.l.1.§.1. D.de requir.re.l.7. §.vlti. D.de ſuſpect. tut. l.3. C.qui accuſ. non poſſ.l.26.§.euocari. D.de fideic. lib.l.53. D.de re iud.l.2.§.quid ergo.D.ad s. c. Tertyllian.l. 2.C.vbi in rem act.l.5. D.de pœn. l.51. de decurionib.lib.x.C. Et apud Paul. lib.v. Sent. tit. v. Iuſtinian. Nouell. Conſtitut.cxij. καὶ ἐν τούτῳ μυλαμῶς ποιήσει, προτιθεμένων τριῶν ἰδίκτων αὐτὸν καλεῖσθαι μιᾶς ἑκάστης λεγομένης οὐκ ἔλαττον ἢ τριάκοντα ἡμερῶν διαστήματι περιλαμβανομένης. καλοῦμεν γὰρ τοὺς ὀρδιναρίους δικαστὰς μὴ μόνον ταῖς τῶν ἐκκλητικῶν φωναῖς, ἀλλ' ἔτι μὴν καὶ ἰδίκτων προτιθεμένων καλεῖν εἰς τὸ δικαστήριον. Quo ſenſu edictum peremptorium accipiendum eſt, quod vnum pro omnibus appellatur, vt lib.xiiij.exponemus. Atque hæc edicta dari à Prętore dicebantur.l.71.& l.72.D.de iudic. Edictum etiam appellatur, quo præſes aduentum ſuum prouincialibus ſignificat. l. 4. §.antequam.D.de off.proconſ.

Edictalis bonorum poſſeſsio, quæ edicto defertur.l.30.§.1.D.de adq.hered.l.1. §.1. D.ſi tabul.teſt.

Edictalis ex l.6. C.de ſecund.nupt.l.31.de petitio.& vl.dat.in C.Th. vt Edictale programma apud Caſſiodor.lib.j. Variar. epiſtol. ad Pop.Rom.& lib.ij.Epiſtol.ad Senat. Vrbis Romæ.

Effectv in libris noſtris ſignificat facto ipſo,re ipſa,vi ipſa.l.10. D.de viſu & habit. l.5. §.vlt.D.commod.l.5. §.1. D.quod cum eo.l.1. §.qui minorem. D.vt legat. nom.cau. l.15. D. de legat.præſt.l.14.in fi. D.commun. diuid.l. 14.§.Iulianus.D.quod met.cau.

Effodere terminos eſt,lapides finium cauſa poſitos auellere, & eijcere. l.1. C.de accuſatio. & apud Paul. lib. v. Sentent. tit. xxij. Effodere oſſa vel eruere. l. 8. D.de religioſ. l. vlt.D.de ſepul.viol.

Effractores dicebantur, qui vi fores, parietes've inſularum horreorum've effringebant,vt inde aliquid ſubriperent.l.3.§.1.D. de off.præf.vig.l.16. §.tempus. D.de pœn.l.1. D.de furib. balnear. titul. de effractorib. Et apud Firmicum lib.iij. Matheſ.cap.xiij. Lexicon B.Germani τοιχωρύχους vertit.Effracturæ crimen in l.48. D.de bon. libert. l.1.C. de locato.

Egerere pro eijcere ex aliquo loco. l. 25. l. 52.§.ſi ſulpurariæ.D.de furt.

Eicere fœtum vel partum, edere ſignificat in l.27.§.ſi mulier.& l.39.D.ad l.Aquil.

Eicere ſaxum ex fundo in l. 35.D. de dolo vel eximere vel euehere ſignificat,vt in l.6. D.de donatio.

Eijcere terminos.l.vlti.D.de termino mo.Et in lege Mamilia.Quicq; termini hac lege ſtatuti erunt; ne quis quem eorum eijcito, ne've commoueto. Paul.deijcere dixit lib.j. Sent. tit.xvj.

Eiectam nauem Latini dicunt, quæ, vt Græci loquuntur, ἐξεβράσθη. l. 3. §. qui eiecta. D. de incend. rui. Credo Deiectam eodem ſenſu dici in l.7.D.de lege Rod.

Eivrare bonam copiam,eſt iurare ſibi copiam non eſſe æris alieni diſſoluendi: Cicer. lib. ix. Epiſtol. ad Pætum. Tu autem quod mihi bonam copiam eiures, nihil eſt. Tum enim cùm rem habebas,quæſtiunculis te faciebam attentiorem. Quo ego loco adductus reſtituendum hoc in Varrone verbum credo, quod vnius litteræ ademptione omnem ſenſus gratiam perdidit:Ait ille lib.vj.de lingua Lat. Liber qui operas ſuas in ſeruitute pro pecunia, quam debeat, dat, dum ſolueret,nexus vocatur. Hoc C.Popilio rogante, Sylla Dictatore ſublatum, ne fieret, & omnes,qui bonam copiam iurarent, ne eſſent nexi diſſoluti. Quòd multo planius erit, ſi, eiurarent, legas, vt ſit ſenſus, ſi iureiurando negarent ſibi facultatem dari, eo ſe ære liberandi. Adiuuat nos Feſtus lib. v. qui Eiurationem ſignificare ait, non poſſe id, quod deſideretur,præſtari.

Electri nomen duobus modis accipi Pauſanias lib.j.Eliacor.docet. τὸ δὲ ἤλεκτρον τοῦτο, ait, ᾧ τῷ Αὐγούστῳ πεποίηται τὴν εἰκόνα, ὅσον μὲν αὐτόματον ἐν τοῦ Ἠριδανοῦ ταῖς ψάμμοις εὑρίσκεται, σπανίζεται τὰ μάλιστα, καὶ ἀνθρώπῳ τίμιον πολλῶν ἐστιν εἵνεκα. τὸ δὲ ἄλλο ἤλεκτρον, ἀναμεμιγμένος ἐστὶν ἀργύρῳ χρυσός. In hanc poſteriorem ſententiam electrum vſurpatur in l. 7. §.voluntas. D.de adquir.rer. do. §.ſi duorum.Inſtitution.de rer.diuiſio.l.4.D.de lega: lib.j.Plinius lib.xxxiij. cap.iiij. Vbicumque quinta argenti portio eſt, electrum vocatur. Scrobes eæ reperiuntur in Caria. Fit & cura Electrum argento addito. Seruius in viij. Aeneid. Secundum Plinium, ait, tria ſunt Electri genera: Vnum ex arboribus, quod ſuccinum dicitur: Aliud, quod naturaliter inuenitur: Tertium, quod fit de tribus partibus auri & vna argenti. Quas partes etiam ſi naturam reſoluas, inuenies. Quæ poſtrema verba ab eo mutuatus eſt Iſidorus libro xv.Etymol.cap.xxiij. Idemq; Plinius lib.ix.

cap. xl. Sicut teſtudines tingere, argentum auro cõfundere, vt electra fiant, addere æra, vt Corinthia. Tertullia.lib.aduerſ.Praxeam: Vna erat ſubſtantia Ieſus ex duabus, ex carne & ſpiritu mixtura quædam: vt electrum ex auro, & argento: & incipit nec aurum eſſe, id eſt ſpiritus, neque argentum, id eſt caro, dum alterum altero mutatur, & tertium quid efficitur. Hinc Electrei nummi apud Lamprid.in Alexand. Planè electrum etiam ſuccinum ſignificat, vt in illo Martialis verſu,

Corticibus duris ſudare electra feruntur.

Eóq; ſenſu Electrina vaſa accipi poſſunt in l. 32.§.Neratius.D.de auro,arg.

ELIDERE eſt perimere,tollere, ſummouere, repellere agentem, excipientem've. l. 27. §. pactus.D.de pactis l.2.§.& generaliter. D.de doli excep.l.4.C.de ord.cognit.l.21.§.1.D.de pignorib.l.17.D.de euictionib.

ELOGIVM pro titulo & cauſa exheredationis ponitur in l.14.in fi.D.de liber.& poſt.l.1. §.idem ait. D.de Carb.edict. l.9. C.de ſuis & legit. Cicer. pro Cluent. Auito: Vnum eſt etiam, quod maximè me conturbat, quòd elogium recitaſti de teſtamento Cn. Egnatij patris hominis honeſtiſsimi, idcirco ſe exheredaſſe filium, quòd is ob Oppianici damnationem pecuniam accepiſſet. Quintilia. lib.vij.cap.iiij.Sed nonnumquam etiam reus hic totius ſummam conſtituit, ſi exheredatum à ſe filium pater teſtatus fuerit elogio, propterea quòd is meretricẽ amauerit. Idem in Declamation. ij. Non eſt, iudices, quòd nullum putetis ideo ad iuuenis exheredationem adiectum elogium, quia de ſcelere conſtaret. Eodem modo & in legatis & in hereditatibus dandis elogium adijcitur, vt in l. 37.§.Seiam.D.de legat.lib.iij. Legatum reliquiſſe teſtatorem Scæuola, ait, cum hoc elogio, MAEVIO DE ME NIHIL MERITO DARI VOLO. Seneca lib. ij. Controuerſ. Teſtamento omnium bonorum ſuorum reliquit Formoſam heredem, & adiecit elogium, QVIA PVDICAM COMPERI: Quintilianus etiam Declamatione cccxxv. Elogium vocat verba precaria de hereditate reſtituenda in heredem collata.

Elogia pro teſtamentis morientium. l.20. C.de iu.deliber.Cicer.j. Tuſculanar.l.33. & l.35. C. de inoffic.teſtamento l.vlti.C.comm. vtriuſque iudic.

Elogia etiam pro notorijs, & indicijs criminum, quæ vulgò onera & informationes dicimus.l.6.& l.11. D.de cuſtod.reo. l.3. D.de re milit. Tertullian.in Apologet.cap.xliiij. Veſtros enim iam conteſtamur actus, qui cottidie iudicandis cuſtodijs præſidetis, qui ſententijs elogia diſpungitis, tot à vobis nocentes varijs criminum elogijs recenſentur. Idem in lib. ad Scapulam: Prudens etiam miſſum ad ſe Chriſtianum in elogio concuſſione eius intellecta dimiſit, ſciſſo eodem elogio, negans ſine accuſatore ſe auditurum ſecundum mandatum. Tranquill.in Caligula cap.xxvij. Cuſtodiarum ſeriem recognoſcens, nullius inſpecto elogio, ſtans tantummodò intra porticum mediam à caluo ad caluum duci imperauit.

Elogium etiam edicto ſubiectam clauſulam appellat Vlpian.in l.38. §.inuentorium.D.de ædilic.ed.

ELVSCARE, alterum oculum effodere ſignificat. l.5. §.vlt. D.ad leg.Aquil. l.22. D.de pignoribus. Ita eluſcatus ſeruus in l.17. D. ad exhibend. l.penultima. D.de condictione triticiaria.

EMANCIPARI, vt Feſt.libro v.tradit, dicebantur tam liberi qui ex iure patris exibant, quàm ea, quæ alieni dominij fiebant, quorum vtrumque mancipatione fiebat.

Vnde mancipare & emancipare prædia fundosq; apud Plin. lib. vij. Epiſtul. ad Caninium, & lib.x.Epiſt.ad Traia. Et Tranquill. in Otho.cap.iiij.

EMANERE l.3. §. is qui. D. de re milit. l.17. §. idem ait interrogatus.D.de ædilic.ed.

Vnde Emanſor, qui diu vagatus ad caſtra regreditur.l.3.§.emanſor.D.de re milit. Qui & Remanſor in l. 4. §. edictum. & l.5.§. à barbaris.D.eod.titulo. Delictum ipſum Emanſio appellatur.dict.l.4.§.penulti.& vlti. Leuius autem eſt deſertione: & eo ſeparantur emanſores à deſertoribus, quo errones à fugitiuis.

EMBAMMA, acetum ad intingenda obſonia conditum. l.9.in fin.D.de contrahend.empt. l.9.§.ſi acetum.D.de vino, trit. Cui ſinapi immiſceri ſolitum indicat Columella libro xij. capite lv.

EMBLEMATA dicebantur, quæ ſcyphis, ſpeculis, abſidibus, vaſis've ornatus gratia adijciebantur. l.3. §.1. D.de vino trit. l.19. §.idem Celſus.& l.32.§.1. D.de auro, argen.l.7. D.ad exhib. Hoc vocabulum cùm in Senatuſconſultum aliquando incidiſſet, Tiberius circumduci, & aliud Latinum requiri, aut rem potius longiore ambitu verborum demonſtrari iuſsit, auctore Suetonio.

EMBOLA in l.10.C. de ſacr.eccleſ.l. vlt.de nauib.nõ excuſ.lib.x.C.publicarum ſpecierum copiarumq; ſeu annonarum tranſuectionem ſignificat, quæ quotannis in Aegypto nauibus illatæ Conſtantinopolim deferebantur. ἀπὸ τοῦ ἐμβάλλεσθαι ταῖς ναυσὶ τὸν σῖτον. vt Iuſtini.in Edicto xiij. his verbis indicat: πᾶσαν γίνεσθαι πρόνοιαν τὸν τῆς αἰτίας ἐμβολῆς σῖτον καὶ ἀπαιτεῖσθαι καὶ ἐπὶ τοὺς νενομισμένους λιμένας

ἰκνεῖν

ἐκπέμπεσθαι. ἀλλὰ τούτων μὲν ἀποχρᾶσθαι ὅπως δὲ ἐκπέμποιεν εἰς Αἴγυπτον, τὸν δὲ ἄλλον αὐτοπροθύμως ὑποδέχεσθαι, ἢ καὶ ἐμβάλλεσθαι τοῖς πλοίοις. ἀλλὰ σκεδάζειν τινὰς εἰς ταύτην ἐκπέμπεσθαι τῇ Βυζαντίων τὰ πόλιν. ὅθεν τὸ κενὸν τῆς αὐτῆς οἰκίας ἐμβολῆς ἐπὶ τῆς φυλακῆς πλοϊζομένοις. Idem in eodem loco ἐμβολὴν σιτοπομπείαν vocat.

EMERITI dicuntur, qui impletis ſtipendijs, labore militiæ ſoluuntur. l. 1. C. de excuſ. tut. l. vlt. C. de his qui implet. ſtip. lib. x. C. l. 2. §. ignominiæ. D. de his qui not. infa.

Emerita præmia & commoda finitæ militiæ. l. 3. §. qui militiæ. & §. is qui ad hoſtes. in fi. & l. 5. §. pen. D. de re milit.

EMIGRARE dicuntur, qui ante finitum conductionis tempus habitationem derelinquunt. l. 28. §. 1. D. locati. l. 43. §. 1. D. de dam inf. Sic & Emigratio in l. 28. D. de dam. inf.

EMINENTISSIMVS titulus dignitatis, qui præfectis prętorio tribuitur, & magiſtris militum, & patricijs. §. ad iſtum. Epiſt. de Iuſtinian. Cod. confir. l. 2. C. de ſent. ex breui. recit. l. 64. in fi. de decurionib. lib. x. C. l. 11. C. de adſeſſorib. l. 5. d. l. 6. & l. 11. C. de aduoc. diuerſ. iud. & præfectis vrbi. l. 5. C. de arbit.

Vnde Eminentiſsimas præfecturas legimus in l. 6. de exactorib. tribut. lib. x. C.

EMITTI inſtrumentum dicitur. l. 47. §. vlt. D. de pact. Item cautio. l. 1. C. de numerata pec. l. 7. C. de præd. min. l. 4. C. de oper. ſeru. Et ita legendum eſt in l. 1. C. ſi pignor. conuentio. auctoribus libris ſcriptis. Et Emitti ſatiſdatio. l. 3. C. de ſuſp. tutorib. & Epiſtula. l. 24. D. de conſtit. pec. l. 77. D. de rei vindic. l. vlt. §. vlt. D. de oblig. & actio. l. 78. §. 1. de leg. lib. iij.

Hoc ſenſu Emiſſa manus pro expoſita cautione in l. 15. D. de probatio. Et Emiſsio chirographi apud Caſsiodor. lib. iiij. Variar. Epiſt. ad Dudam.

EMPHYTEVSIS contrahitur, cùm ſterilia prædia perpetuò fruēda ita dantur, vt quandiu penſio, ſiue reditus pro his domino præſtetur, neque ipſi conductori, neque heredi eius, neque alijs, qui ab his acceperint, auferre liceat. §. adeò. Inſtit. de locato.

Vnde Emphyteuticus ager, Rubr. ſi ager vectig. vel Emphyteuticus pet. l. 15. §. 1. D. qui ſatiſdare cogant. l. 13. C. de præd. min. l. 23. C. de admin. tut.

Et ius Emphyteuticum. l. 3. §. ſi ius. D. de reb. eor. Rubr. de iure Emphyt.

Emphyteuticarij. l. 2. C. ne rei dominic.

EMPTVM & paratum, quæ in legatis vxorijs adijci ſolebant. l. 29. D. de legat. lib. iij. l. 10. D. de auro, arg. l. 81. in fi. D. ad l. Falcid. hoc diſſerre ait Vlpia. in l. 47. §. 1. D. de leg. lib. iij. quòd in Empto Paratum inſit: in Parato non continuò Emptum contineatur. Paratis omnia continentur, quæ vſibus eius adtributa, deſtinata, adſignata. Empta verò ea ſola intelleguntur, quæ propter ipſam empta fecit maritus, non etiam, quæ alia ratione adquiſita paterfa. ei deſtinauit. l. 49. §. 1. D. eo. tit. Vide plura de horum verborum vi in l. 45, & l. 46. & l. 47. & l. 49. l. 78. §. pen. D. de legat. lib. iij.

Veteres autem emere pro accipere & ſumere dicebant, vt Feſtus lib. j. & lib. v. & lib. xvj. ſcribit. Sed & his in emptione venditioneq; appellationibus promiſcuè vtebantur. l. 19. D. de actio. emp.

Ex Empto vēdito agere. l. 19. D. de hered. vend.

Empti venditi actio. l. 16. D. de in diem addict.

Emptionis verbo omnem alienationem legem XII. Tabularum complexam prudentes interpretati ſunt in capite, quo de ſtatu liberis agebat. Cuius nos aliàs ſententiam exponemus. l. 29. §. 1. D. de ſtatuliber.

Emptoribus ſimiles perſonæ commemorantur in l. vlt. D. quibus ex cauſis in poſſ. l. 22. D. rer. amot. l. 19. §. emptorem. D. de ædilic. edicto.

ἘΝ ΠΛΆΤΕΙ in l. pen. D. de condict. tritic. l. 28. D. de probatio. l. 13. D. de ſolutio. l. 12. §. Iulianus. D. rat. rem hab. ſignificat cum quodam ſpatio & laxamento & temperamento temporis. l. 105. D. de ſolutio. l. 4. D. de vacat. muner. &, vt aliàs dicitur pleniùs, & latiùs, non momentis omnibus temporum ad viuum reſecatis. Itaque quod in d. l. 28. de probat. Paul. ait, ſatis eſſe hoc ἐν πλάτει memoria teneri, hoc idem in re ſimili pluribus verbis ita enuntiat in l. 2. §. idem Labeo ait. D. de aq. & aq. plu. cùm quæritur, an memoria extet facto opere, non diem & Conſulem ad liquidum exquirendum, ſed ſufficere ſi quis ſciat factum: &c.

EPISCOPI, qui in municipijs pręerāt pani & rebus ceteris venalibus, quæ ciuitatium populis ad cottidianum victum vſui ſunt. l. vlt. D. de munerib. & hono.

EPISTOLARES principis. l. 32. & l. 35. C. de appellatio. Illi in ſacro auditorio acta excipiebant, vt apparet ex l. 36. C. eo. tit. Habebāt enim Imperatores ſcrinium ſacrarum epiſtularum, vt ex l. 3. de temporib. appell. & alijs, quæ lib. xij. & lib. xvij. dicemus, liquet.

Epiſtulæ in libris noſtris plerumque chirographorum & cautionum vicem optinent. Eius enim rei gratia olim frequentiſsimè emittebantur, multaq; adeò per epiſtulas nomina fiebant. patet hoc ex l. 24. l. 26. §. 1. & §. vlt. & l. 28. D. depoſ. l. 2. l. 47. §. 1. D. de pact. l. 24. in fi. l. 26. l. 31. C. de conſtit. pec. l. 34. l. 59. §. ille illi. l. vlt. in fi. D. manda. l. 34. D. de pigner. act. l. vlt. D. de inſtitor. Dicunt autem Iureconſulti emittere epiſtulam & exponere. l. vlti. D. de pec. conſtit.

EPIT

Epitonia in l.17.§.caſtella.D.de act.empt. quæ antehac corruptè epiſtomia. Quo errore etiamnum laborant Frontini de aquæ ductib. libri, & Senecæ Epiſt.1.lib.xiij.

Eqvitivm l.1.§.vlt.D.de rei vindic.l.12.§.equitij.D.de vſu & habit.l.70.D.de vſufr.l.39.D.de vſur.l.19.§.vlt.D.de inſtruct.vel inſtr.

Erciscvndae familię, verbum antiquum, &, vt exiſtimo, ex XII. Tabul. profectum, quod hereditatis diuidendæ ſignificat. Cic.1. de Orato. Nec ſi parui nauigij & magni eadem eſt in gubernando ſcientia, idcirco, qui quibus verbis erciſceri oporteat neſciat, idem erciſcundæ familiæ cauſam agere non poſsit. Quò adludens Apul.lib.vj. de Aſino aur. Sic nos, ait, diuerſa tendentes & in cauſa finali de proprietate ſoli, immò viæ herciſcundæ contendentes &c.

Familiæ porrò Erciſcundæ actio, iudicium diuiſionis appellatur in l.77.D.de leg.lib.j. quia hereditatis diuidendæ gratia inter heredes ea actio competit. §.quædam.Inſtit.de actionib. Iſidor.lib.v.Etymolog.cap.xxv.

Eremodicivm non deſertum vadimoniũ quod Haloander & alij quidam exiſtimant, quos meritò Gouean. reprehendit, ſed deſertam litem ſignificat.l.7.§.vlt, D.de minorib.l.13.D.iudic.ſol.l.11.§.ſin autem reus. C. de iudic. Et Nouel. Conſt.lxviij. verbum ἐκ τῆς ἐρήμης δίκης compoſitum eſt, quod deſertam litem ſonat, quæ locutio à Papinia. vſurpatur in l.31.§.litem.D.de neg.geſt. & Paul. in l.11. D.iudic.ſol.

Erogationes in l.vlt.D.de petit.hered. l.54.D.ad Trebellia.l.5.§.vlt.D.de donatio.int.vir. Traianus Plinio. Modò ne quid ideo intribuant, aut minus illis in poſterum fiat ad neceſſarias erogationes.

Erro à fugitiuo diſtat, leuiusq; eſt erronis, quàm fugitiui vitium.l.4.§.penult.D.de re milit. Erronem autem ſic propriè definimus, qui non quidem fugit, ſed frequenter ſine cauſa vagatur, & temporibus in res nugatorias conſumptis ſerius domum redit.l.17.§.erronem.D.de ædilic.ed. Ita Erronem in edicto Aedilium accipimus.l.1.D.de ædilic.ed. & in l.1.§.vlt.D.de ſeruo corrupt.l.1.§.fugitiuum. Erronem autem non ſecundùm propoſitionem mentis ſolam, ſed cum aliquo facto oportet intellegi.l.225.D.de verbor.ſignificatio.

Error duplex eſt, iuris & facti. In iure errat, qui exiſtimat ſibi aliquid per leges licere, quod non licet: vel verſa vice falsò ſibi quid non licere exiſtimat.l.32.§.1.D, de vſucapio. l.2.§.ſi à pupillo.D.pro empto.l.1.D.vt leg.nom.cau.l.1.& l.8.D.de iur.& fac.ign.l.1.§.caput.D.de aqua cottid. In facto verò errat, qui factum vel non factum aliquid errore ductus credit.l.1.§.1.de iur.& fac.ig.

Error item aliquando in corpore, aliquando in ſubſtantia, aliquando in cauſa contingit. Error eſt in corpore, ſi de vno fundo ſentiam, & alium demonſtrem: aut ſi mihi fundum Cornelianum tradas, cùm me Sempronianum accipere exiſtimem: vel ſi alium volens heredem ſcribere, alium ſcribas.l.9.D.de contr.empt.l.9: de hered.inſtitut.l.4.D.de leg.lib.j.

Ab errore corporis ſeparat Vlpia. errorem in ſubſtantia: veluti ſi acetum pro vino veneat, in corpus quidem conſenſum, ſed in materia erratum accipit.l.9.& l.11.D.de contr.emp. In materia autem & qualitate errorem coniungit in l.14.eo.tit. in qua docet in materia errari, ſi æs pro auro veneat.

Verbum, Est, non ſolùm pręſens, ſed & præteritum tempus ſignificat.l.123.D.de verbor. ſignific. Quod in quibuſdam locutionibus, quæ exempli cauſa illic ſubijciuntur, procedit. Aliàs certè articulum Est præſentis temporis in ſe demonſtrationem tantùm continere traditur.l.34.D.de auro, arg. Planè hæc verba, Sit, Fiat, quibus in interdictis Prætor vtitur, vtrumque tempus complectuntur.l.2.§.deinde.D.ne quid in loco pub.l.1.D.de fluminib.l.1.§.penult.& vlt.D.de cloac.

Everricvlvm quod Græcè σαγήνη dicitur.l.13.§.ſi quis me.D.de iniur. Nonius Marc. ſcribit genus eſſe retis piſcatorij à verrendo dictum, quod quidquid piſcium nactum fuerit, euerrat, vel quòd trahatur. Tullius in Verr. Act.vj. Quod vmquam iudices huiuſmodi euerriculum vlla in prouincia fuit? Apuleius in Apolog. Eum memoriæ prodiderunt, cùm animaduertiſſet proximè, Metapontum in litore Italiæ ſuæ euerriculum trahi, fortunam iactus eius emiſſe. Seruius in 1. Aeneid. Verrere ait, eſſe trahere à reti, quod verriculum dicitur. Atque hic me locus admonet, vt Manilij verſum emendem ex lib.iiij. Aſtronomic. in quo ita eſt,
Et placidum ductis euertere retibus æquor.
cùm legendum vtique ſit, euerrere. Eleganter autem in hoc verbo ludens Cicero, De dolo malo formulam euerriculum malorum appellauit lib.j.de Nat.deo.

Evertere ciſium.l.13.D.locati.vt, Euertere nauē Cicero in Paradox. Et Euertere onus.l.1.§.1.D.ſi quadrup.paup. deijcere eſt, vt in l.7.§.ſed & ſi quis plus iuſto.D.ad.l.Aquil.

Euerſores, Prodigos Gaius vocat lib.1.Inſtit. ab eo quod euertant, id eſt, diſsipent, & dilapident bona. Quo ſenſu etiã Euertere patrimonium pro exhaurire & conſumere & exinanire dixit Vlpia. in l.1.D.ſi famil.furt.fec.

Evincere eſt rem iure dominij ab aliquo auferr

auferre. Sic euinci hereditas dicitur per inofficioſi querellam, cùm ab herede ſcripto auocatur. l. 21. §. vlt. D. de inoff. Sic euinci per bono. poſſeſsionem in l. 6. in fi. D. ſi pars hered. pet. vt alia trita & ſatis nota huius verbi teſtimonia omittam. Euictionem autem debere dicuntur, vel præſtare hi, ad quos re euicta & ablata eſt regreſſus.

EXAVCTORARI eſt militia remoueri. l. 29. D. de lib. cau. l. 4. §. non omnis. & l. 7. D. de re milit. Nam qui militiæ ſe dant, ſacramento quodammodo auctorati militiæ videntur, quo cùm ſoluuntur, exauctorantur. Exauctorare, inſignia militaria detrahere Vlpian. interpretatur. l. 2. §. ignominia. D. de his qui not. infa.

EXCEPTIO, Paulo finitore, eſt cōdicio, quæ modò eximit reum damnatione, modò minuit condemnationem. l. 22. D. de exceptionib. Exceptio autem dicta eſt, quaſi quędam excluſio, quæ opponi actioni cuiuſq; rei ſolet, ad cludendum id, quod in intentionem condemnationem've deductum eſt. l. 2. D. de exceptio.

Exceptionum autem aliæ ſunt perpetuæ & peremptoriæ, quæ ſemper locum habent, nec euitari poſſunt, negotioq; finem adferunt: Aliæ temporales & dilatoriæ, quæ ad tempus locum habent: differuntq; non perimunt actionem, vt pacti conuenti temporalis: Et fori, & procuratoria exceptio. l. 2. & l. 3. D. de exceptio. de qua lib. xv. dicam.

Exceptio in factum appellatur, quæ in factum datur comparaturq;. Et plerumque loco exceptionis doli. l. 14. §. eum qui. D. quod met. cau. l. 4. D. vſufruct. quemadmod. cau. l. 27. D. de pec. cōſtit. l. 14. & l. penult. D. de exceptio. l. 1. D. de except. rei vendi. l. 2. §. & generaliter. l. 4. §. aduerſus. & §. ſi à Titio. D. de doli excep. l. penult. D. de condict. ob turp. cauſ. l. 7. in fi. D. de iure dot. l. 1. §. quod autem. D. de ſuperficieb. l. 20. D. de interrog. in iu. fac. l. 9. C. de nō num. pec. l. 4. D. de nouationib. l. vlt. D. ad Macedonia. Inſtitut. de exceptionib. in prin. vbi Theoph. ab eo appellari In factum exceptionem ſcribit [illegible]).

Exceptio annua in l. 30. §. ſi annua. D. de pecul. appellatur, quæ domino competit poſt annum à manumiſsione alienatione've ſerui. l. 1. in princ. & §. vlt. quando act. de pecul.

Exceptio rei venditæ & traditæ ei obijcitur, qui rem à ſe venditam & traditam vindicat atque petit, toto titul. de excep. rei vendit. d. l. 50. D. de act. emp. l. vlt. §. item ſi mulier. D. ad Velleia.

Frequens eſt apud Iureconſultos hæc locutio, Exceptione poſita. l. 30. & l. 48. & l. 65. D. de rei vindic. l. 18. D. de iureiur. l. 10. D. de doli except. l. 81. §. qui fundum. D. de leg. lib. j. l. vlt. D. de pigner. act. l. 7. D. ad S. C. Velleia. l. 39. §. vlt. D. de noxalib. act.

Exceptor, qui dictata excipit in l. 19. §. cùm quidam. D. locati. & in inſcriptione Auximitana. L. AVR. MARTIANO AVG. LIB. EXCEPTORI. Vtitur & hoc verbo Iul. Firmic. lib. iij. Matheſ. cap. vj. & xij. Auguſtin. Epiſtol. clij.

Exceptæ perſonæ in l. 5. §. vlt. & l. 15. §. vlt. & l. 20. & l. 21. D. de legat. præſt. & l. 35. D. de vulg. & pup. intelleguntur parentes, liberi, vxor, nurus, cui dotis nomine legatur. l. 1. D. de legat. pręſt. l. 1. C. de cont. tab. Apud Vlpia. verò tit. 1. Inſtitut. Exceptas perſonas intellege cognatos, quibus per l. Furiam plus mille aſſes capere licebat, vt idem ſcribit eiuſdem libri tit. penult. Nec diſsimiliter Exceptos in l. 7. D. ad l. Iul. repet. accipere oportet, ſobrinos, propioris've gradus cognatos, & vxorem, à quibus lex Iulia repetundarum accipere permittit, vt apparet ex l. 1. in fi. D. eod. titul.

EXCVTERE aliquem, id eſt, facultates eius diſcutere. l. 2. D. ſi quis om. cauſa teſt. l. 1. §. ſi inter. D. de magiſtr. conuen. l. 1. C. de reuoc. his, quæ in fraud. cred. At in l. 46. §. cùm teſtamento. D. de adm. tut. vbi vulgo, excuſsi, qui Pand. Flor. deſcripſerunt, excuſſati ſcripſerunt, ducti ſimilitudine vocum, quòd in archetypo excuſati ſcriptum eſſet.

Excutere vires alicuius. in l. 42. D. manda. pro inquirere in fortunas eius, vt Seneca lib. 2. de Benefic. loquitur.

Excutere impenſam, id eſt, ſupputare quanti ſint impenſæ. l. 60. §. mandaui. D. loca.

EXEMPLA pro copijs quemadmodum vulgo loquimur, in l. 2. & l. 11. D. de eden. l. vlt. D. quando appell. ſit. l. penult. D. de appell. recip. l. 4. D. famil. ercis. l. 45. §. neq; inſtrumenta. D. de iure fiſc. l. vlt. D. quemad. teſt. aper. l. 11. §. 1. D. de legat. lib. iij. Ita plures tabulas eodem exemplo ſcriptas, & vnum teſtamentum pluribus exemplis conſignatum Iureconſulti dicunt. l. 24. D. qui teſt. fac. poſſ. l. vlt. D. de his, qui in teſt. delent. In eundemq; ſenſum etiam Exemplarij verbo vtuntur; vt in l. 47. D. de leg. lib. ij. Binę tabulę teſtamenti exemplarij cauſa ſcriptę, & in l. 10. D. quemadmod. teſtament. aperiantur, in duobus exemplarijs ſcripta, vel in duobus exemplaribus, vt in l. 1. §. ſi quis in duobus. D. de bon. poſſ. ſec. tab.

Exemplum etiam pro conſequentijs ponitur, Vt enim dicitur, Ad exemplum conſtitutiones trahi, id eſt, produci ad conſequentias. l. 1. D. de conſtit. prin. §. quod principi. Inſtitut. de iur. natur. l. 14. D. de legib. Crebræ ſunt hæ in libris noſtris locutiones, Exemplo perniciosum

cioſum peſsimum've eſſe. Item, Iniqui exēpli rem eſſe. C. de probatio. l. 45. D. de leg. lib. ij. l. 47. D. de iudic. Sic malo & peſsimo exemplo, in l. 1. D. ad S.C. Macedo. l. 33. D. de re iud. l. 3. §. 1. D. ad l. Corn. de ſicar.

His verbis, Exemplo, &, Ad exemplum, vtilis actio ſignificari & demonſtrari ſolet. l. 13. §. ſi procurator. D. de actio. emp. l. 16. & l. penult. D. de inſtitor. l. 5. §. penult. D. de his qui deiecer. l. 53. D. ad l. Aquil. l. 1. §. proponitur. D. de ſuperficieb. l. 1. C. de precar. l. 5. C. ſi alien. res pign. l. 1. C. de rer. permut. Aliàs nudam ſimilitudinem hæc verba ſignificant. l. 27. in fi. D. de donatio. l. 7. D. de inſtitor. l. 6. C. de inoff. donatio. l. 1. C. de. dot.

EXEQVI delicta, modò valet crimen perſequi & deferre. l. 1. l. 2. l. 4. l. 19. D. de accuſatio. l. vlt. D. de priuat. delict. Modò vindicare: & ad cognitoris magiſtratusq́; perſonam refertur. l. 2. D. de his, qui ſunt ſui vel al. iur. l. pen. §. 1. D. de extraord. crim. l. 131. in fi. D. de verbor. ſignific. Et in hanc ſententiam hoc verbum à Tertulliano lib. aduerſus Marcionē, & à Tranquillo in Cæſ. cap. lxvij. vſurpatur. Vnde publicam exſecutionem dicuntur habere crimina, quæ publicè coërceri ſolent, & quorum nomine publica iudicia conſtituta ſunt, vt apparebit ex collatione l. 200. D. de verbor. ſignific. cum l. 11. in fi. D. de euictio. & l. 7. §. atquin. D. de iniur.

Exſecutiones pœnarum. l. 37. D. de minorib. & alio ſenſu.

Exſecutores dicuntur, qui à Prætore iudicati exequendi cauſa dantur. l. 3. §. ſi exſecutor. D. de neg. geſt. l. 49. D. famil. ercif. Impp. autem Executorem eum ſolum eſſe definiunt, qui poſt ſententiam inter partes audita omni & diſcuſſa lite prolatam rei iudicatæ vigorem ad effectum adducit. l. penult. C. de excep. rei. iudic. Quo etiam modo hoc nomen accipiēdum eſt in l. 4. D. de appellatio. Sunt & exſecutores negotiorum in l. vlt. D. de teſtib. Quo nomine in conſtitutionibus Impp. apparitores comprehenduntur, per quos & abſentes vocabantur, requirebanturq́;, & teſtes citabantur, & debita exigebantur. Eoq́; nomine & ſportulas accipiebāt: Quæ omnia colligi poſſunt ex l. 11. §. & ſi quidem. & l. 13. l. vlt. C. de iudic. & Rubr. de ſportu. & executio. lit. C. & l. 25. C. de epiſc. & cler. l. 15. C. de teſtib. l. 7. C. quæ res pign. oblig. §. tripli. Inſtitut. de actionib. l. 3. C. de præſcript. 30. ann. l. 7. in fi. C. de aduoc. diuerſ. iudic.

EXERCERE varias pro verbo adiuncto recipit ſignificationes. Dicimus enim, Exercere argentariam, & inde Exercitores argentariæ menſæ. l. 4. D. de eden.

Exercere nauem. l. 1. §. vlt. & l. 4. D. de exercit. l. 1. §. 1. D. nautæ, caupo. Vnde Exercitor appellatur, ad quem obuentiones omnes & reditus nauis perueniunt, ſiue is dominus nauis ſit, ſiue à domino per auerſionem conduxerit. l. 1. §. exercitorem. D. de exercit. l. 1. D. furti aduerſ. naut. Vel, vt Iuſtinia. definit, ad quem cottidianus quæſtus nauis pertinet. §. 1. Inſtitut. quod cum eo. Et Exercitoria actio, quæ eodem auctore tum locum habet, cùm quis ſeruum ſuum magiſtrum naui præpoſuit, & quid eius rei cauſa, cui præpoſitus eſt, cum eo contractum eſt.

Exercere pecunias in l. 35. in fi. D. de hered. inſtitu. l. 10. §. ſi procurator. D. manda. l. 34. D. ſi cert. petatur. & Exercere fœnus. l. 49. D. de adminiſt. tutor. l. 20. C. de not. infam. l. 33. D. ſi cert. petatur.

Exercere vectigalia. l. 6. §. decurio. D. de decur. l. vlt. D. ad l. Iul. de vi publ. Cic. pro lege Manil. Quo tandem animo eſſe exiſtimatis aut eos qui vectigalia vobis penſitant, aut eos qui exercent atque exigunt? Cauponam, ſtabulum. l. 5. in fin. D. de obligat. & act. l. 1. §. caupones. D. nautæ, caupo. §. penult. Inſtitut. de obligat. quæ ex del. Feras, id eſt, agitare. l. 62. §. 1. D. de vſufruct. Poſſeſsiones. l. 12. D. de inſtruct. vel inſtrument. Et Varro lib. 1. de de re ruſt. cap. ij.

Exerceri etiam poſſeſsio, id eſt, fundus coli in l. 12. D. de inſtruct. vel inſtrumen.

Exercere figlinas, harenarias, & argentifodinas. l. 15. §. inde quæſitum. cum ſequent. D. de vſufruct.

Exercere piſtrinum. D. de excuſ. tutor.

Exercere etiam litem, id eſt, perſequi. in l. 32. §. item ſi qui Romæ. D. de arbitr. l. 4. C. de reb. credit. Inde fideiuſſor de exercenda lite in l. 1. C. ad Turpillia. Et fideiuſſor litis exercitationis in l. 8. §. & poſt litem. D. de fideiuſſorib. Sic prouocationem exercere in l. 2. §. ei quoque. D. de iudic. Et exercere cauſas appellationis. l. 4. C. manda. Exercere cauſas excuſationis. l. penult. D. de excuſat. tutor. Sic & Exercere cognitionem dicitur, qui eam perſequitur. l. 1. D. ſi libert. ingen.

Exercitio denique quæſtionum publicarum dicitur. l. 1. D. de offic. eius cui mandat. l. 200. D. de verbor. ſignific. Sueto. in Iulio cap. xj. In exercenda de ſicarijs quæſtione eos quoque ſicariorum numero habuit. Et Cic. lib. xj. de finib. Cùm Prætor quæſtionem inter ſicarios exerceret. Et exercitio iudicij. l. 15. D. vt legator. ſeu fideicomm.

EXHEREDARE, eſt eum, qui alioquin heres futurus eſſet, ab hereditate repellere. Itaque ſoli ſui heredes exheredantur, qui ipſo iure heredes eſſent niſi prohiberentur. Extranei ineptè exheredantur, ad quos abſque eo hereditas etiam peruentura non eſſet. l. 132. D. de verbor. obligationib. Quò pertinet illud

Quintil.

Quintilia.lib.iij.cap.vij. Superuacuum enim fuiſſe prohiberi patris bonis abdicatum, ſi eſſet numero alienorum. Tunc demum igitur extranei exheredantur, cùm prius heredes ſcripti in certum caſum hereditate priuantur. vt in l.27.D.ad leg.Falcid.l.18.§.ſi eodem teſtamento. D. de milit. teſt. l.41. §.eius heres.D.de leg.lib.iij.l.44. D.de heredib. inſtit. & in formula cretionis, quæ ab Vlpian. refertur in Inſtit.tit.xxij.

Exheredē ſcribere.l. 4.D. vnde lib. l.1.§.Pomponius.D.de Carbon.ed.Cic.lib.j.de Orato. Poſſet'ne paternorum bonorum exheres eſſe filius, quem frater teſtamento neque heredem, neque exheredem ſcripſiſſet nominatum. Et exheredatum facere.l.24. C.de legat.l.22.& l.24.C.de inoff.teſt.

Exheredatio autem quædam notæ & iniuriæ cauſa fit, quædam non notæ cauſa, ſed bono conſilio.l.18. D.de liber. & poſt.l.12. §.ſi quis non malè. & l.47. D. de bon.libert. Et inde Exheredationis nota. l. penult. D. de contra tab.l.1.D.de coniungend.cum emancip.l.1.§. ſed & ſi exheredato. D.de adſign.lib. l.10.C. de teſt.milit.l.18.C.de inoff.teſt.

Exheredatus filius videtur non tantùm ſi ita dixerit pater, FILIVS EXHERES ESTO: Sed & ſi ita, ILLE FILIVS MEVS ALIENVS MEAE SVBSTANTIAE FIAT. l.3. C.de lib.præter. Quinetiam à matre milite've præteriti pro exheredatis habentur. l. 47. §. vlt.D.de bon.libert.

EXHIBERE, quod ad actionem ad exhibendum attinet, eſt facere in publico poteſtatem, vt ei, qui agit, experiundi ſit copia. l. 2.D.ad exhib. vel, vt Vlpian.ſcribit, eſt in eadem cauſa præſtare, in qua fuit, cùm iudicium acciperetur, vt quis copiam rei habēs, poſſit exſequi actione, quam deſtinauit, in nullo caſu, quam intendit, læſa. l.9. §.quantum. eod.tit.

In interdicto de tabulis exhibendis, Exhibere eſſe traditur, materiæ ipſius adprehendendæ copiā facere.l.3. §. exhibere.D.de tab.exhib. Similiq; modo in interdicto de libero homine exhibēdo, Exhibere eſt, in publicum producere, & videndi tangendiq; hominis facultatem præbere. Propriè autem exhibere eſt, extra ſecretum habere. l.3. §. ait Prætor. D.de lib.hom.

Exhibet qui præſtat eius rei, qua de agitur, præſentiam.l.vlt.D.de verbor.ſignific. l.4.D. qui ſatis cog.

Exhibere, aliàs eſt educare, alere, nutrire. l.34. D.de neg.geſt. l.1. §.1. D.de off.præf.vr. l.5.in princ.& §.ſi quis à liberto. D.de lib.adgn.l.5. D.de naut.fœn.l.11.D.de exhib. l.1. §.ſi pupillis.D.de tutel.& rat.l.10.§.ſi domum.l.pen.& l.vlt.D.de in rem verſo. l.42.§.vſura. D.ſolut. matr. l.10. in fi. D.de alim. leg.l.17. D.de doli excep. Inde Exhibitio pro alimentis in l.26. §.vl.D.quando dies leg.ced.l.1.§.non autem. D.de exercit.l.vlt.§.ſi inter.D.manda.l.penul. D.de adqui.hered.l.18.§.item cùm fundus.D. de inſtr.vel inſtru.l.69. §.in domum.D.de iu. dot. Plenius Exhibere cibum & potum in l. 1.§.1. D.de munerib. Vtitur & hoc verbo in hanc ſententiam Tertullian. in libro de Idololatr.

Exhibere quoq; mandare & cedere actiones ſignificat.l.35. §.ſi res vendita. D.de contrah. empt. l.57. D. de legat. lib.j.§.cùm autem. in fi.Inſtit.de emptio.

Exhibere diligentiam.l.2. in fi. D.de pericul.& comm.l.17.D.de iure dot.

Exhibere negligentiam. l.10. D. de compenſatio.

Exhiberi culpa pro præſtari, in l. 3. §. nunc videndum.D.commoda.

Exhibere fidem.l.23.C.fam.erciſc.l.6.C.comm. vtr.iud.

Exhibitionis & deductionis onus. l.3. & l.5.C. de aduoc. diuerſ. iudic. fortè exhibendarum angariarum munus ſignificatur.l.vn.C.ſumptus iniuncti muner.

EXIGI dicuntur debitores, cùm ab his pecunia petitur. l.15. l.25. D.de liber.leg. l.16. C.ad leg.Falcid.tit.quando fiſcus debit.l.44.in fi. D.ſol.matr.

Verbum porrò Exactæ pecuniæ non ſolùm ad ſolutionem referendum, verumetiam ad delegationem Vlpia.lib.xxxij. ad edict.ſcripſit.l.187.D.de verb.ſignific.

Exigi etiam mancipia quis dicitur in l. 5. C. de ſeru. fugit. eadem forma qua exigi portorium apud Gell.lib.xv.cap.xiiij.

Exactores in l.2.& 3. de conueniend. fiſ.debit. lib.x. & l.1. de his qui ex pub. rat. eod. dicebantur, quibus exigēda fiſcalia nomina mandata erant, qui ad tributorum, & fiſcalium debitorum exactionem deſtinati erant. Quo in ſignificato ſæpius hoc verbum reppeñtur apud Saluian.Maſſil.in libris de vero Dei iudicio. δημοσίων πράκτορας ἤδη ἐπαιτητὰς Iuſtinia.appellat in Nouell. 17.

Exactores planè ſerui in l.41.§.vlti.D.de fideic. lib. ſunt, quos Plautus flagitatores vocat, qui debitores & nomina exigunt, creditasq; pecunias repoſcunt.

EXILII nomen & latam fugam, & relegationem in inſulam ſignificat. l.5. D.de interdict. & releg. Sed & in l.2.§.1. D.de public.iudic. Paulus exilium interpretatur aquæ & ignis interdictionem. Et Cicer.lib.ij.Rhet.ad Herenn.omnes, quibus aqua & igni interdictū ſit, exules eſſe ſcribit. Itaque vitandæ obſcuritatis cauſa Vlpian.in l.14.§.is demum.D.de bon.libert. dixit, Aut exilium, quòd ſit vice

deportationis, vbi ciuitas amittitur. Inde Exilium deportationis in l.5. C.de ſacroſanc. eccl. & l.1.ad leg.Iul.de amb.in C.Theod.l.2. de his qui cum diſpenſat.contr. in eod. Cod. Et Exilium relegationis in l. 4. D. de pœn. Exilium autem vel temporarium eſt, vel perpetuum.l.vlt. D.de iniur.l.13. D.ex quib.cauſ. in poſſ.l.4.D.de interdict.& releg.

Exiliũ ſimpliciter pro relegatione l. Papinianus de minorib. ita vt eodem tempore quis dicatur et exul et ciuis.

Exul porrò inde dicitur, quaſi ſolo patrio expulſus, auctoribus Quintilia. Declamation. ccclxvj.& Feſto lib.v.

EXIMERE eſt quoquo modo auferre.l.4. & Rubr. D. ne quis eum qui in ius voc. vi eximat.l.56.D.de pecul. Quintilian.pat. Declamation.cclix. Periturum ſe affirmat, cùm tu illum exemiſti, cùm ad magiſtratus eductus eſt.

Eximi etiam reus dicitur, cuius nomen aboletur, & eximitur è reis.l.11.in fin.D.de accuſatio.l.12.D.ad Turpillian.Idem Quintilia.Declamatio.ccclxxj. Neſcis quantum ſit abolitionem petere, accuſatori ſilentium indicere, reum eximere. Necnon & actio exempta dicitur, cùm deſijt quis agere poſſe. l. 1. & l. 26.§.actio.D.ex quib.cauſ.maior.

Eximendæ cretæ & lapidis eximendi ius.l.5.& l.6.D.de ſeruit.ruſt. Eximere ſaxum. l.6. D.de donatio.

EXISTERE dies, condicio, dicuntur noto ſenſu. Exiſtere etiam heredes, id eſt, apparere. Quod verbum de ſuis propriè vſurpatur, qui emergunt, apparentq́ ſui, & naſcuntur, non fiunt heredes.l.14. D.de ſuis & legit.l.11. D.de lib. & poſt. Extranei verò exiſtere heredes dicuntur, cùm hereditatem adiere: Cuius rei crebriora in libris noſtris ſunt, quàm vt adſcribi debeant, exempla.

EXISTIMATIO, eſt dignitatis illæſæ ſtatus, moribus ac legibus comprobatus. l. penult. D.de var. & extraordinar. Ita exiſtimationis cauſa in l.104. D. de diuerſ.reg. & l. 103. D.de verb.ſignif.in qua de fama agitur. Sic pœnæ exiſtimationem contingere in l.5.D.de pœn. dicuntur, quæ infamiam irrogant.

Lædere & notare exiſtimationem dicimus in l.2. §. ignominiæ. D. de not.infam. l. 9. D. de ſuſpect.tutorib.l.15.D.de condicionib.& demonſtrationib.

Exiſtimationem conſeruare.l.13.§.Prætor.D.de his qui not.infa.

Exiſtimationem defuncti purgare. l. 1. §. quotiens.D.de iniur.

Illæſa & integra exiſtimatione. l. 25. D. de procurat.l.3.§.vl.& l.ſeq.D.de ſuſpect.tut.Quod Modeſtino dicitur μείωσις τῆς ἀτιμίας in l. 21.D.de tutorib.dat.

EXORCIZARE verbum eſſe vulgi Vlpian. in l.1. D.de var. & extraordin.ſcribit. A quo Exorciſtæ Iul.Firmic.lib.iij. Matheſ.cap.ix. Faciet Exorciſtas, & qui laborantes dæmonum incurſione homines aptis remedijs liberent. Auguſtin.in lib.de Beata vita.de ſpiritu immundo agens, vel ille, ait, qui extrinſecus inuadit acumen ſenſusq́ conturbat, & quędam hominibus infert furorem: Cui excludendo qui pręſunt, manum imponere vel Exorcizare dicũtur, hoc eſt, per diuina eum adiurando expellere. Cui muneri in eccleſia qui præerant, Exorciſtæ vocabantur. l. 6.C. de epiſc.& cler.l.121.de decurionib.in C.Th. Iſidor.lib.viij.Etymolog.cap.xij. Exorciſtæ ex Græco in Latinum adiurantes vocantur. Inuocant enim ſuper catechumenos vel ſuper eos, qui habent ſpiritum immundum, nomen domini Ieſu adiurantes, per eum vt egrediatur ab eis.

EXPENSA in rationibus ab antiquo appendendarum pecuniarum more dicta Plin. lib. xxxiij.cap.iij.ſcribit. Inde Expenſare in l.41. §.libertatem.D.de fideicommiſſ.libert.quod aliàs Expenſum ferre dicitur. Plin.lib.ij. cap. vij. Huic omnia expenſa, huic omnia ferentur accepta, & in tota ratione mortalium ſola vtramque paginam facit ferre pro imputare & attribuere.l.22.§.penul.D.ad Trebell. l.10. D.de ſupp.leg. l.24. D.quæ in fraud.credit.l.13.D.qui potio.in pign.

EXPLORATORES, qui ſecreta nuntiãt hoſtibus. l.6. §.exploratores. D.de re milit. l.38. D.de pœn. Vide Suid.in verbo, ἐξπλωράτωρες.

EXPERIRI iudicio, actione, interdicto, paſſim in libris noſtris inuenias & Experiri abſolutè eodem ſenſu.l.3.§.hæc pœna.D. quod quiſque iur.l.23.D.depoſ.

Experiri etiam iudicium legimus in l.12. D. de quæſtionib.

Experiundi poteſtatem habere quid ſit, exponitur in l. 1. D. de diuerſ. temp. & l. 55. D. de ædilic.ed. Quod pertinet ad interpretationem.l.6. D.de calumniato. l.1. D.quando act. de pecul.l.1.& l.10.D.quæ in fraud.cred.l.1.D. vti poſsid.Iuris experiundi gratia dixit Paul. in l.1.D.de in ius voc.vt & Cicer.pro Cæcina: Homines inermes, qui ad conſtitutum iuris experiundi gratia veniſſent, id eſt, vt de iure ſuo experirentur diſceptarent.

EXPILATORES dicuntur atrociores fures. l.1. §.1. D.de effractorib. Itaque qualitate & atrocitate criminis expilationes à furtis diſcernuntur.l.16.§.qualitate.D.de pœn.

Expilatæ hereditatis crimen proprio nomine notatum eſt, cùm in furti appellationem non caderet, quod in re hereditaria committi non intellegitur.l.2. §.1. D.expil.hered. l. 17. C.de furt. l.3. C.famil.erciſc. l.3. §.nunc videamus. D.de ſuſpect.tutor. Quamobrem in l. 21. D. de adquir. hered. ita ſcriptum eſt, rem hereditariam quaſi ſubripiens, vel expilans. Ex-

pilare

pilare verò hereditatem, id eſt, ſpoliare dixit Scæuola in l.40.D.de ſtatuliber. Et ita Expilatam hereditatem accipimus in l.23.D. de fideicommiſſa. libert. Et expilatæ hereditatis poſtulare in l.33.D.de negotijs geſt. toto titul. de crimine expilatæ hered. l. 7. in fin. D. ad Turpillia.l.3.§.nunc videamus.D.de ſuſpect. tutorib. Expilatio hereditatis furtum improbius appellatur.l.12.C. de his qui notant. infamia.

EXPONERE cautionem epiſtulamq́ dicimus pro cauere & emittere epiſtulam. l. 25. ad fi. D.de probatio.l.vlt. D. de conſtit. pec. l. 8.§. procuratorem.D.de procuratorib. l. 43. in fi. D.de adm.tut.l.7.§. & illud. C. de præſcript. 30.ann.§. ſinautem per procuratorem. Inſtit. de ſatiſdat. Exponere filium. l. 29. D. de manumiſſ. teſtamento. l. 16. C. de nupt. Et Expoſitus filius in l.1.§.ſi quis neſciat. D. de iur. & fact.ignor.

EXPROMITTERE eſt nouandi animo pro alio promittere.l.vlt.D.ad Macedo.l.36.D.de iure dot.l.37.§.nihil.D. de oper. libert.l.11. D. de pecul.l.19.§.ſi quis ſeruo. D. de donatio.l. 22.D.ad Velleianum.l.45. §. ſed ſi mandauero. D.manda.l.31.§.vlt. D. de mort.cauſa donationibus.

Expromiſſores appellantur, qui alienam in ſe obligationem, vel fideiuſsione, vel nouatione, vel delegatione ſuſcipiunt. l. 10. D. de pigner. act. l. 8. §. ſi conuenerit. & l. 13. D. ad Velleia. l.7.§. ſeruus pactionis. D. de dolo.l. 4.D.de condict.cauſa da.l.4.§. ait prætor. D. de re iud.l.56.D.de pecul. Aliquotiens rei appellantur.d.l.7.§.ſeruus.& l.9.§.omnis. D.de pigneraticia actio. l. 5. §. ſi pater. D. de iure dot. l. 1. §. exceptiones. D. quarum rerum actio.

Expromiſſores planè alios à fideiuſſoribus accipiendos eſſe oſtendunt apertiſsimè l.37. in fi.D.de oper.lib.l.53.D.de contr.empt.§.venditæ. Inſtit. de rer. diuiſio. In quibus locis à Fideiuſſorib. Expromiſſores ſeparantur, eſtq́ hoc illo generalius nomen.

EXQVAESTOR in epiſtula de nouo Cod. faci. §. 1.& epiſtol. de Iuſtinia. Codice confir.§.ad iſtum.& in epiſt. Inſtitut. præpoſita. Eadem forma Exconſul & Expræfectus prætorio, & Exmagiſter in §. 1. & in d.§.ad iſtum. Epiſtol. de nouo Codice faciendo. l. 1. de annonis & tribut. in Codice Theodoſiano.

Exconſulem autem Iſidor. lib. xv. Etymolog. cap.xiij. Conſularem interpretatur, qui conſulatu abierit. Sic & Excurator in reſcripto Impp. Conſtantin. Max. & Valer. quod ab Auguſtino refertur epiſt.lxviij.

Expatricius.l.3.C.vbi Senator.

Excubicularius.l.13.de excuſ.mun.lib.x. C.l.15. de extraordinarijs muner. in Codice Theodoſiano.

EXTRANEI heredes intelleguntur quicumque teſtatoris iuri ſubiecti non ſunt.§. ceteri. Inſtitut.de hered.qual. Gaius certè imperfectius lib.ij.Inſtitut.tit. iij. Extraneos heredes definit, qui nullo propinquitatis gradu teſtatori iunguntur, ſed eos pro arbitrio ſuo quiſque heredes ſcribit. Nam & emancipati pro extraneis habentur, licet naturali vinculo contineantur. Appellantur & Extrarij heredes.l.36. D. de bon.libert.l.78.§. penult.D.de leg. lib. ij. Extraneus etiam heres Exter vocatur.l.84.D.de adq.her. Planè exter heres in l.69.§.vlt.D.de leg.lib.ij.& l.114.§.cùm pater. de leg. lib.j. intellegitur qui ex nomine defuncti non eſt.

Extraneus poſtumus apud Iuſtinia. tit. de legat.& alienus idem valent. Extraneusq́ accipitur, qui ſuus teſtatori heres non eſt, vel inter ſuos non eſt naſciturus. Et ita Theoph. in tit.de bonor. poſſeſsio. ἀλλότριος, ait, ποστοῦμος, τουτέστι ὁ μὴ πατρίβλεις μου υἱός. At in l. 6.D.de vent. in poſſeſſ.mitt. extraneus paulò generalius accipitur, qui nullo cognationis vinculo teſtatori iunctus eſt.

Extraneum in quæſtione dotium intellegimus omnem citra parentem virilis ſexus in poteſtate dotandam perſonam non habentem.l. vn.§.extraneum.D.de rei vxor.actio.

Extraria vis.l.31.§.vlt.D.loca.

EXTRA ORDINEM fit quod contra legitimum & conſuetum iudiciorum morem & ordinem fit. Extra ordinem itaq́ ius dicitur prætore, præſide've cognoſcente. l.1.§. medicorum.D.de var.& extraor. l.2. D. ex quib. cauſ. maio.l. vlt. C. de ſentent. quæ ſine cert. quant.

Extraordinariæq́ perſecutiones appellantur, quarum cognitio ad ipſum prætorem pertinebat, veluti de fideicommiſsis. l. 178. §. actionis.D.de verbor. ſignific. Non enim per formulam fideicommiſſa iure ordinario, ſed apud proprium prætorem petebantur, vt Vlpia. in Inſtitut. ſcribit & indicat l. 83. in fi. D.de hered.inſtit. l.4.ad fi. D. quib.ad libert. procl.l.78.§.penult.D. de legat. lib.iij.l.29.D. de vſufruct.leg.l.41.D.de bon. libert.l.43. D. de actio. emp. & l. 2. §. capta deinde. D. de orig.iur.l.2.C.qui potio.in pign. l.1. C. ſi aduerſ.libert.

Reſtitutio quoque in integrum extraordinarium auxilium appellatur in l.16. D. de minorib. quòd tota penderet ex prætoris cognitione, neque vlla actione peteretur.l.24.in fi. D.eod.tit.

Extraordinarium remedium in l. 12. D. vt in poſſ. leg. quod non ex edicto prætoris, ſed proprio ac ſpeciali eius decreto proficiſcitur.

l.12.D.vt.leg.nom.cau.

Extraordinaria actio.l.52.§. inter. de act.empt. quæ de militia datur: vt & de ſalario.l.56.§. vlt.D.manda. Ita appellabantur & eæ actiones vtiles,quæ ex cauſa interdicti hodie redduntur. §. vlt. Inſtitut. de interdict. Qua de cauſa Rubrica de interdictis ſic à Triboniano in Pandectis concepta eſt, De interdict. ſiue extraordin.actio.quæ pro his compet.

Extra ordinem ius dicentes in l.7. in fi. D. de off.Proconſ.accipe eos,qui magiſtratus non erant,ſed vtilitatis cauſa extra ordinem conſtituebantur.l.2.§. & hæc omnia. D. de orig. iur.

Extra ordinem indictæ feriæ, quæ ſtatæ non ſunt,neque ſollemnes, neque de more, ſed repente indicuntur.l.26.§.ſi feriæ.D. ex quib. cauſ.maio.

Extra ordinem de criminibus cognoſci dicitur, cùm extra antiquum ordinẽ & formam moribus legibusq́ publicorum iudiciorum præſcriptam cognoſcitur.l.15.D.de pœn.

Extraordinaria crimina appellantur de quibus quæſtio lege nulla conſtituta eſt: proinde nec pœna certa vindicantur, ſed arbitrio iudicis coërcentur: qualia ſunt, abigeatus, ſepulchri violati, ſtellionatus, expilatæ hereditatis,effracturæ,& alia crimina, de quibus libro Pandect.XLVII.agitur.l.3.D. ad Turpillia. l.1. C. vbi de crim. agi. Sed & omnia admiſſa,quæ nullam legitimam habent definitionem coërcitionem've, extra ordinem coërcentur, pro æſtimatione iudicis pœnâ impoſita.l.8.§.ſi in locum.D.de religioſ.l.1.§. qui aduerſus.D.de poſtul.l.3.C.qui accuſ. nõ poſſ.l.4.D.de cuſtod.reo.l.12.in fi.D.de accuſatio.l.1.§.cum ſeruus.D.de his qui deiecer.

Sic Extra ordinem damnari eos traditur, qui per calumniam actionem iniuriarum inſtituerint. l. 43. D. de iniur. Nam iure legitimo calumnia in publicis dumtaxat iudicijs vindicatur.l.1.§.calumniatores.D. ad Turpillia.

Extra ordinem de priuatis iudicijs agitur, cùm accuſatio criminaliter contrà quàm iure ordinario fiat,intenditur.l.vlt.D. de priuat. del. Extra ordinem in l. vlt. §. vlt. D. quod met. cauſa. fieri dicitur quod per apparitoris iuſſionem cognitione non habita extorquetur. Nam rectè atque ordine per iudicem id fit. Extra ordinem etiam exequi decreta ſua ſententias've Prætores dicuntur, cùm apparitorum miniſtrorumq́ ſuorum, vel, ſi res poſtulet, militum manu exequitur. l. 1. D. ſi vent.nom. mul. l. 3. D. ne vis fiat ei, qui in poſſ.l.50.D.de euictio.quod ciuiliter, & ordine per arbitros iudicesq́ expeditur.l. 15. cum ſuis §§.D.de re iudic.l.vlt.D.de iudic. Similiter Extra ordinem cogi quis dicitur, pignoribus captis vel multæ dictione.l.1. D. de adminiſt.tut. Extraordinarium commodum.l. 239.§.munus.D.de verbor.ſignific.

Extraordinaria munera in l.vn.de vacat. publ. mun. lib. x. C. Et Extraordinariæ indictiones.l. vlt. de munerib. patrim. lib. x. C. quæ extra ordinem imperantur. l. 6. D. de vacat. mun. quæ non à lege, Senatuſconſulto, vel Principum conſtitutionibus, ſed ex improuiſo per magiſtratus iniunguntur. l.8.§. qui muneris. eod.tit.

Extraordinaria iudicia, in quibus conceptionem formularum non obſeruari ſcribit Paul. in l.47.D.de negotijs geſtis.Et hæc ſola hodie in vſu eſſe ordinarijs ſublatis Iuſtinianus tradit in titulo, de ſucceſsionibus quæ per bonorum vendit. fiebant, Inſtitut. & §. vlt. Inſtitut.de interdictis.

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE,

LIBER VI.

FABRI nomen generale eſt. Dicimus enim fabrũ lignarium, vt apud Paul. lib. iij. Sentent. tit. vj. Fabrum argentarium. l. 39. D. de auro, arg. Fabrum vaſcularium. l. 31. D. loca. Fabrum ferrarium, apud Plaut. Rudente. & Plin. lib. xiiij. ca. iiij. & fabrum ærarium, apud eundem Plin. lib. xxxiiij. cap. viij. Fabros porrò lignarios non eos dumtaxat, qui ligna dolarent, ſed omnes, qui ædificarent, accipimus. l. 235. D. de verb. ſignific.

Fabricenſes in Impp. Conſtitutionibus appellantur, qui in ſacris fabricis arma cudebant. Iuſtinia. Nouell. lxxxv. συνείδομεν τὸ ἐπὶ ὁπλοποιίας ἔργον μηδένα μὲν ἰδιώτην ἐργάζεσθαι: μόνους δὲ ἐκείνους τὰ ὅπλα κατασκευάζειν τοὺς ἐν ταῖς δημοσίαις κατειλεγμένους, ὁπλοποιίαις ἢ ταῖς λεγομέναις φαβρικαις. Fabricæ autem in Imperio Romano xix. præcipuæ erant, videlicet in Illyrico v. in Italia vj. in Gallijs viij. Erantq́; ſub diſpoſitione Magiſtri Officiorum, quemadmodum Notitia teſtatur.

FACIENDI verbo etiam reddẽdi cauſa continetur. l. 175. D. de verbor. ſignific. Verbum Facere, ait Papinia. omnem omnino Faciendi cauſam complectitur, dandi, ſoluendi, numerandi, iudicandi, ambulandi. l. 218. D. de verbor. ſignificat. Facere oportere, & hanc Paulo interprete ſignificationem habet, vt abſtineat quis ab eo facto, quod contra conuentionem fieret, & curaret, ne fiat. l. 189. D. de verb. ſignifica. Facere poſſe, vel non poſſe intellegitur qui ſolidum ſoluere poteſt, vel non. l. 21. §. vlt. D. rer. amot. l. 23. D. pro ſoc. l. 3. D. de conſtit. pec. l. 8. & l. 9. D. de condict. indeb. l. 24. §. 1. & poſſunt ſub eod. tit. D. de re iudic. l. 35. D. de neg. geſt. Vnde Iuſtinia. in §. penult. Inſtit. de actio. verba hæc, QVATENVS FACERE POTEST, interpretatur, Quatenus facultates eius patiuntur: id ipſum Paul. in l. 21. D. de re iudic. dicit, Non vltra facultates: Et Conſtantin. μέχρι εὐπορίας. Nec verò totum quod habẽt extorquendum eſt, ſed & ipſorum habenda ratio eſt, ne egeant. l. 19. in fin. D. de re iudic. Facere autem poſſe omnes qui in id quod facere poſſunt, conueniuntur, ſolo donatore excepto, etiam non deducto ære alieno intelleguntur. l. 16. l. 18. §. vlt. D. de re iud. l. 54. D. ſol. matr. facere poſſe maritus etiam id creditur, quod à muliere cõſequi poteſt, ſi iam ei aliquid abſit: videlicet quia pro muliere, vel expẽdit, vel mãdato eius præſtitit. Ceterùm ſi nihil dum ei abeſt, puta ſi ſub cõdicione obligatus eſt, nondum videtur facere poſſe eius debiti nomine. l. 28. D. ſol. matr. Facere poſſe videtur & qui dolo fecit, quominus poſſet. l. 63. §. tempus. D. pro ſoc. l. 18. §. 1. D. ſolut. matr. l. vl. C. de reuocand. his quæ in fraud. alien. Facere verò quominus facere poſsit, is demum exiſtimatur, qui erogat bona ſua, non etiam qui occaſione adquirendi non vtitur. l. 68. D. pro ſoc.

Facere iuſſus vt centum habeam, centum cogendus eſt dare. Hoc enim verbis illis ſignificari creditur. l. 73. D. de leg. lib. j.

Facere medicinam, pro exercere, in l. 26. D. de oper. libertor. & medicinam factitare apud Quintil. lib. v. cap. ij.

Factum iuri opponi ſolet. l. 38. §. hi qui ſunt. D. de verbor. obligation. l. 41. D. de pecul. l. 27. §. pactus. D. de pact. l. 5. D. de ſeruitutib. vrb. Facti itaque quæſtio iuris quæſtioni aduerſatur. Et facti quæſtio ea eſt, quæ in facto verſatur & conſiſtit. l. 25. D. de neg. geſt. l. 16. D. de ſtatu hom. l. vlt. D. de iureiur. l. 12. §. vlti. D. qui potio. in pign. l. 47. D. de donatio. inter vir. l. 1. D. quæ res pign. l. 2. §. vlt. de donatio. Voluntatis quæſtio, facti eſt. l. 3. D. de auro, arg. l. 8. §. ſi debitori. D. quib. mod. pign. l. 41. l. 94. D. de verb. obligat. l. 122. D. de verb. ſignif. Facti eſſe dicuntur, quæ in facto conſiſtunt. l. 1. §. ſi vſusfructus. D. ad leg. Falcid. l. pen. D. de cap. minut. qualia eſſe ibidem traduntur habitationis & operarum legata. Quatenus etiam cuiuſque interſit, in facto non in iure conſiſtit. l. 25. D. de diuerſ. reg. Poſſeſsio facti eſt,

eſt, & animi. l. 1. §. Scæuola. D. ſi is qui teſt. lib. l. 1. §. ſed furioſus. & §. ſi vir. & l. 29. D. de adq. poſſeſſ. l. 19. D. ex quib. cauſ. maior.

Solutio, venditio, traditio, facti magis quàm iuris ſunt. l. 7. in fi. D. de cur. fur.

Sic facti rem accipimus in l. 1. §. ſi vir. de adquir. poſſeſſ. l. 12. §. facti. D. de captiu. l. 34. in fi. D. de neg. geſt.

In factum actiones ex edictis Prætorum oriuntur. l. 3. §. ex hoc edicto. D. nautæ, caupo. l. penult. §. 1. D. ne quis eum, qui in ius. l. 2. D. de eo per quem factum erit. l. 12. D. de in ius voc. §. pœnales. Inſtit. de actionib. l. 13. l. 14. D. de liber. cau. Dantur etiam ſupplendarum actionum cauſa, quæ legibus proditæ ſunt. l. 1. l. 11. & paſsim ſub tit. de præſcript. verb. l. 3. §. interdum. l. 9. §. ſi tibi decem. D. ad exhibend. l. 6. §. ſi quis in communem. D. comm. diuid. l. 10. D. de noxalib. l. 53. §. ſi quis aſinum. l. 68. §. ſi tu Titium. D. de furt. l. 7. §. idem Labeo. l. 6. D. de reſcinden. vend. l. 23. §. item quæcunq;. l. 44. l. 52. D. de rei vindicatione. Interdum autem loco actionis de dolo in factum actio redditur. l. 12. D. de dolo. l. 11. D. de minorib. l. 1. C. de iure dot. l. 3. C. an ſeruus ex ſuo facto. l. 5. C. de dolo. l. 50. in fi. D. de furt. Quemadmodum in factum exceptio nonnumquam, doli exceptionis vicem ſuſtinet. l. 2. §. & generaliter. l. 4. §. aduerſus. D. de doli except. & aliјs ſuperiore libro citatis locis. Et replicatio in factum. l. 28. C. de tranſactio. l. 14. D. de fideiuſſorib. l. 15. D. ad leg. Falcid.

Factores, qui ſcelus ipſi admittunt. l. 6. §. qui præpoſitum. D. de re milit. l. 7. D. de cuſt. reo.

Factiones publicanorum. l. 12. D. de publican. Factio latronum. l. 11. §. pen. D. de pœn.

FACIES μεταφορικῶς & operis, & ædificij, & locorum, & patrimonij dicitur. l. 32. §. item reſpondit. l. 55. §. quod autem. D. de adminiſt. tutor. l. 1. §. opus. & l. 21. §. opus. D. de oper. no. l. 9. §. ſi inquilinus. D. loca. l. vlt. D. de termino moto.

FAENVS in P. Florent. ſemper ſcribitur, etſi à fœtu pecuniæ, id verbum Varro, & alij deriuent. Videtur enim à ſorte vſura gigni, vnde & à Græcis τόκος & renouatio vſurarum ἀνατοκισμός. Gell. lib. xvj. cap. xij. fœneratores qui fœnus exercent, fœnebris pecunia, quæ ſub vſuris creditur. l. 34. D. ſi cert. pet. l. 16. C. eod. tit. l. 9. D. de vſur. l. 3. C. eod. titul. l. 1. de his qui cum diſpenſat. contrax. in C. Theod. l. 15. C. ad Velleia.

FALCIDIA lex plebiſcitum eſt, cùm eam C. Falcidius Tribunus plebis Auguſti temporibus rogauerit, vt Euſeb. in Chronic. & Iſidor. lib. v. Etymolog. cap. xv. ſcribunt. Ea lex modum legatorum cõſtituit. Iuſsit enim non plus quàm dodrantem, totius patrimonij legari, vt omnimodo quadrans integer apud heredem remaneat. l. 1. D. ad leg. Falcid. Vlpian. in Inſtitution. tit. xxiiij. Falcidia itaque pro quadrante hereditario paſsim ponitur, qui ab herede à quo ſuprà dodrantem legatum eſt, retinetur: Eſtq; hęc propria verbi ſignificatio. Sed & pro ea portione verbum hoc vſurpatur, quam, hereditatem reſtituere rogatus heres, ex Senatuſconſulto retinet. l. 1. §. inde Neratius. l. 58. §. omnes. & ad Trebell. & alijs ſatis multis eius tituli locis. Ideoq; & Falcidiæ commodum ea portio appellatur. l. 2. in fi. D. ſi quis aliq. teſt. & Quarta, quæ per l. Falcidiam, vel iure Falcidiæ retinetur. l. 51. l. 55. §. 1. ad Trebell. Quinetiam portio liberis debita Falcidia dicitur in l. 8. §. vnde. D. de inofficio. teſtamen. l. 31. C. eod. tit.

FALSVM teſtamentum, eſt quod teſtamentum non eſt. l. 221. D. de verbor. ſignific. Falſum, ait Africanus, teſtamentum id demum rectè dicitur, quòd ſi adulterinum non eſſet, verum teſtamentum rectè diceretur. l. 6. D. ad l. Corn. de falſ.

Falſum committitur, quod ad l. Corneliæ de falſis pœnam attinet, ſi quis Chirographum alienum imitetur, aut libellum, vel rationes intercidat, vel deſcribat, non etiam ſi aliàs in computatione vel ratione mentiatur. l. 23. D. ad l. Corn. de falſ. Falſum autem ea lege id ſolum coërcetur, quod in teſtamentis admittitur. Eadem tamen pœna etiam vindicantur cetera falſa ex Senatuſconſultis, Principumq; conſtitutionibus. Nam & qui in rationibus, tabulis, cereis've, inſtrumentis, vel alia qua re, ſiue conſignatione falſum fecerint, perinde atque falſarij puniuntur: Et hoc quaſi falſum dicitur in l. 1. §. vlt. D. ad l. Corn. de falſ.

Falſus tutor eſt, qui tutor non eſt, ſiue habenti inutiliter tutor datus eſt, ſiue non, aut etiam omnino non datus eſt. l. 221. D. de verbor. ſignific. l. 1. D. quod falſo tut.

Falſus procurator dicitur, qui procurator non eſt, ſed vltro ſe negotijs alienis, ſine mandato offert: opponiturq; vero procuratori qui mandatum habet. l. 12. D. de ſolutio. l. 1. §. quotiens. D. de vi & vi arm. Interdum autem falſum procuratorem ſimpliciter, pro non vero procuratore. l. 3. §. vlt. l. 12. D. rat. rem hab. l. 1. §. vlt. D. quod iuſſu. Interdum pro eo, qui mala mente & intercipiendi animo procuratorem ſe ſimulat accipimus: Quemadmodum & falſum creditorem eum, qui ſe dolo ſimulat creditorem. l. 43. in prin. & §. 1. l. 75. D. de furt. l. 18. D. de ſolutio. l. 14. D. de condict. cauſa. d. l. 8. C. de condict. indeb.

Fama plerumque pro exiſtimatione ſumitur. l. 4. D. de ſuſpect. tutor. l. 28. in fi. D. de pœn. & l. 15. §. ſi quis libello. D. de iniur. inde famæ cauſa.

cauſa. in l. 39. §. vlti. D. de procurator. id eſt, exiſtimationis, vt aliàs loquimur. l.103. D.de verbor. ſignification. Cuius ſcilicet euentus famam notare, & lædere exiſtimationem poteſt.

Vnde famoſa iudicia, quæ infamiam irrogant damnatis.l.1.§.denique.l.12. D.de dolo.l.vlti. D.ſi libert. ingen. l.7. D.de iniur. l.13. D.de vi & vi arm. Et famoſa cauſa. l. 7. D. de ſolutionibus.

Et famoſum carmen, quod in alterius iniuriam conſcribitur, proponitur, cantatur, quod pudorem eius lædat.l.21.D.de teſtib.l.18.in fi.D. de teſtament.l.5.§.penult. l.15. §.generaliter. D.de iniur.

Famoſi libelli, qui alicuius famam ſuggillant, honoremq́; vellicant maledictis, libri ad infamiam alicuius pertinentes. l.16. D.de pœn. §.1 Inſtitutionib. de iniur.titul. de famoſ.lib. ix.C.Et apud Paulum libro v.Sententiarum titul.iiij.

Famoſi homines infamia notati.l.2. §.vlt. D.de not.infam. l.13. D. de accuſatio. l.7. D.ad leg. Iul. maieſt. quales ſunt, qui artem ludicram lenociniumve faciunt, vel propter pręmium in ſcenam deſcendunt, aut calumniæ cauſa publico iudicio ſunt damnati.l.4. D.de accuſatio. Sic famoſa mulier in l.2. §.ſi mulier. D. ad Tertyllia.

Famoſi latrones, id eſt, nobiles & inſignes, in l.28. §.penult. D.de pœn. cum l.16. D. de appell.recip.

FATVM Iureconſulti appellant inopinatos caſus, qui præuideri humano conſilio non poſſunt, quaſi rerum ſerie & ordine inuiolabili contingentes. Itaque mortes ſeruorum ſua natura pereuntium, chaſmata item agrorum, fato tribuuntur. l.11. §. ſciendum. D.de minoribus. l.16. D.de rei vindicat. Et in l.21. D. de euictione. vt ego quidem legendum cenſeo.

Vnde Damna fatalia, quæ imprudentibus accidunt pro fortuito & maiore caſu. l. 3. §. 1. D.nautæ, caupon. l.5. §.quod verò. D. commod.l.2. C.de condict. furt. l.3. D.de inſtruc. vel inſtrum.

Et Fatalitas in l.1.C.de iu.emphyteut.

Fatum pro caſu in l.2. D. de condic.& demonſtrat.l.32.D.de adulter.l.12. D.ad leg. Cornel. de ſicar.

Fataliter in l.135. D.de verbor. ſignific. & apud Paul.lib.iij.Sentent.tit.vij. Planè in Pandectis Piſanis, contra quàm in ceteris, factum, ſcribitur in l.21. D.de euictio. &, quod haud ſcio an æquè rectum ſit, in l.16.D.de rei vindicatione.

Fatales dies appellantur ab Impp. tempora appellationibus peragendis præſtituta. l. 32. C. de appellatio. l.2.C.de temp. appellat. l. vlti. C.vbi ſenator.

FATVOS inſulſos interpretatur Donat.in Eunuch. Terentiana, Seruius in vij. Aeneid. inconſideratè loquentes, à Fatua Fauni vxore, quæ hoc nomen à fando, id eſt, vaticinando ſortita eſt. quemadmodum & Iſidorus. lib.x. Etymolog. probat. quod & Iuſtinus lib.xliij.tradidit. Fauno, ait, fuit vxor nomine Fatua, quæ adſiduè diuino ſpiritu impleta velut per furorem futura præmonebat: vnde adhuc qui inſpirari ſolent, fatuari dicuntur. Fatuos igitur commotioris animi homines in libris noſtris interpretabimur, qui tales ſint, vt meritò eis curator conſtituatur. l.2.D.de poſtul. l.21. D.de reb. auctoritate iudicis.

FAMILIAE appellatio interdum ad res, interdum ad perſonas refertur. Ad res relata pro hereditate & ſubſtantia bonorum ponitur.l.vlt.in fin.C.de verbor.ſignific.vt in illis xij.tab.verbis, PROXIMVS ADGNATVS FAMILIAM HABETO. Hoc ſenſu familiæ erciſcundæ actio accipienda eſt, quæ heredibus de diuidenda hereditate competit. §.quædam actiones.Inſtitutio.de actio. Eademq́; eſt huius verbi vis in illo Terentij verſu Heautontimor.

Decem dierum vix mihi erit familia.

Hinc familiæ emptor, qui imaginaria venditione à teſtatore hereditatem emebat, vt eſt ab Vlpian.in Inſtitution.tit. de teſtamen. & à Iuſtinian.quoque in ſuis Inſtitution. ſub eod.tit.traditum. Quintilian. Declamatione cccviij. Non dixerim ego teſtamentum, cui libripens & emptor familiæ, & cetera iuri neceſſaria deerunt. Sic enim locus ille corrigendus eſt. Sueton. in Nerone cap. iiij. Ex hoc Domitius naſcitur, quem emptorem familiæ pecuniæq́; in teſtamẽto Auguſti fuiſſe mox vulgò notatum eſt. Ita familiæ mancipationem apud eundem Vlpian. intellege titul.xxviij.

Ad perſonas verò cùm refertur, interdum corpus ſignificat, quod aut iure proprio ipſorum, aut communi cognationis nomine continetur. Iure proprio familiam dicimus plures perſonas, quæ ſunt ſub vnius poteſtate, aut natura, aut iure ſubiectæ. Hac enim appellatione non ſerui modò, ſed & liberi, qui in poteſtate noſtra ſunt, continentur. l.40. §. familiæ.l.195.§.1.D.de verbor.ſignific. l.23.D. de adoptio.

Hinc Patresfa. Matresfa. Filijfam.dicuntur.D. de his qui ſunt ſui, vel al. l. 11. D. de liber. & poſt. Sic in Aedilicio edicto familiæ appellatione & filijfamil.& omnes, qui in ſeruitio ſunt, liberi quoque homines bona fide ſeruientes, demonſtrantur. l.25. §.1. l.31. §.idem Pædius. D.de ædilic. ed. Eodemq́; modo in

edicto Vi bonorum raptorum familiæ nomen eos, qui in miniſterio ſunt, continere dicitur, etiamſi liberi eſſe proponantur, vel alieni bona fide nobis ſeruientes. l.2.§.familiæ.D.vi bonor.raptor.Eadem fit & in interdicto Vnde vi familiæ interpretatio. d.l.195. §.penult. de verbor. ſignificat. l.1. §.familiæ. D.de vi arm. Vbi etiam familiæ appellatione duos ſeruos contineri Paul. lib. v. Sentent. tit.vij.ſcribit. Hoc amplius, Vlpian.in d.l.1. & ſi vnus ſeruus deiecerit, familiam videri deiecíſſe ait. Quamquam aliàs vnicum ſeruum familiæ appellatione cõtineri negetur, ac nec duo quidem familiam facere dicãtur. l.40.§.vlt.D.de verbor. ſignificat. Quæ legum noſtrarum diſcordia ita optimè Ciceronis interuentu ſedabitur, ſi quemadmodum ille in Orat. pro Cæcin. ſcribit, dixerimus ex vi quidẽ Latini ſermonis in vno ſeruulo familiæ nomen non contineri, familiam ex ſeruis pluribus conſtare. Ceterùm rationem iuris interdictiq́; vim & Prætorum voluntatem facere, vt & ſi vnus ſeruus deiecẽrit, familia intellegatur deieciſſe. Non enim alia cauſa eſt æquitatis in vno ſeruo & in pluribus.

Planè in edicto De publicanis familia corpus quoddam ſignificat paratum vectigalis cauſa.d.l.195. de verbor. ſignificat. nec ad ſeruos modò publicanorum pertinet, verumetiam ad quoſcumque, qui publicanis in eo vectigali miniſtrant, ſiue ſerui, ſiue liberi ſint, ſiue bona fide, ſiue mala fide poſsideantur.l.1. §. familiæ.& l.12.D.de publican.

Familiam ſeruilem accipimus & in tit. Si famil. furtum feciſſe dic. l.9. D. de iuriſdictio.l. 32.D.ad leg. Aquil. l. 32. D.de dolo. l.5.D.de petit.heredit.

Familiam publicam in d.l.1.D.de offic. præf.vig. interpretamur ſeruos publicos, qui præſtò ædilibus aderant: quales etiam curatoribus aquarum adfuiſſe Frontin. lib. ij. de Aquæductib.oſtendit. Ita familiam in vrbanam & ruſticam diuidimus. l.3. D. de penu leg. l.67. D.de leg.lib.iij.l.166. D.de verbor. ſignificat. Quamobrem in hoc veterum clementiam & humanitatem laudandam Seneca lib. vj. Epiſtol. ſcribit, quòd omnem inuidiam dominis, omnem cõtumeliam ſeruis detrahentes, patres potius quàm dominos familiàs, appellarint, & ſeruos familiares. Quod in Mimis ad ſua vſque tempora manſiſſe ſcribit. Familiarem planè filium dicit & Plaut. in Aſinar. qui ex familia ſit: Et familiares in conſtitutionibus recentiorum Impp. ſeruilia miniſteria præſtantes intelleguntur.l.vlt.circa fi.C.de his,qui ad eccleſ.conf. l.penult. C. qui accuſ.poſſ.

Familiæ appellatione & ipſe princeps familiæ continetur: feminarum verò liberi in familia earum non ſunt, quoniam qui naſcuntur, patris non matris familiam ſequuntur. l.196. D.de verbor.ſignificat.Et hoc eſt,quod in d. l.195. in fin.dicitur, Mulierem familiæ ſuæ & caput & finem eſſe. Secundùm hanc,quam ſuprà expoſuimus,ſignificationem, familiare funus interpretabimur domeſticum funus. l. 2.in fi. D. de in ius voc. l. 4. §. præterea. D. ſi quis cautio.

Communi iure familiam dicimus omnium adgnatorum,qui ex eadem domo & gẽte proditi ſunt. d.l.195. vt eiuſdem familiæ rectè dicantur, qui eiuſdem nominis ſunt. Ac proinde patroni & liberti, & omnes propinqui ad fideicommiſſum, quod familiæ relinquitur,inuitati intelleguntur.l.vlti.C.de verbor. ſignificat. Etenim cùm fideicommiſſum familiæ relinquitur, ad eius petitionem admittuntur, qui ex nomine defuncti fuerunt eo tempore,quo moreretur: quo in numero & liberti & filij quoque poſtea emancipati habentur.l.32.in fin.l.69.§.vlt.l.77. §.cùm inter. D.de legat. lib.ij. l.114. §.cùm pater. D.de legat.lib.j.

Hoc modo familiaria ſepulchra dicimus, quæ quis ſibi familiæq́; ſuæ conſtituit.l.5.D.de religioſ.in quæ tamen heredes, etiamſi extranei ſint,inferri poſſunt.l.6.l.4.& l.13.C.de religioſ. adfines & cognati non item, niſi heredes ſcripti ſint.l.8.& l.14.C.eod.tit.

Familiaris res, publicæ opponitur. l.7. §.ſi paciſcar. D.de pact. l.4. D.de public. iudic. priuatam enim & familiarem pro eodem dici liquet ex d. §.ſi paciſcar. cum l. 77. §.pacta. D.eod.

Familiarica veſtimenta ſunt, quæ ad familiam veſtiendam parata ſunt. l.23. in fi. D.de auro, arg. Sic familiaricas ſellas dixit Varro lib. j. de re ruſt.cap.xiij.

FAVIA lex de plagiarijs, quæ vulgò appellatur,Fabia dicẽda eſt,qua quid caueretur,exponitur in l. penult. in fin. D. de lege Fabia. Meminit eius l. 51. D. pro ſoc. l. 1. §. 1. D. de fugitiu. & l.3. D. de lib. hom. exhib.l.12. §. ſi deportatus. D. de captiu.l.34. & l.82. §. pen. D.de furt.l.12.D.de manumiſsionib.l.18.§.iudex.D.comm.diuid.l.vlt. victum ciuiliter criminalit.ag.C.Theod.Et Paul.lib.v.Sentent. titul. 7. Malè autem in Iuſtinia. Cod. noui emendatores Flauiam pro Fabia ſubſtituẽre in tit.ad l.Fab. de plag. lib. ix. Cod. l. vn. C. quando ciui. act. §. eſt & inter. Inſtitut. de publ.iudic.

Fabiana actio ea dicitur, qua quæ in fraudem patroni à liberto alienata ſunt, à patrono liberis've eius reuocantur. l. 38. §. in Fabiana. D.de vſur.l. 16. D. de iure patro.l.1.D.ſi quis à par.man.& in tit.ſi quid in frau.patr. paſsim.

Appel

Appellatur & Fabiana formula à Paulo lib. iij. Sentent.tit.iij.Eiuſdem rei gratia comparata eſt Caluiſiana,& ideo hæ actiones ſubalternatione plerunq; in eadem cauſa nominantur.l.2.D.ſi quis à par.l.1.§.ſi pluribus.l.vlt.D. ſi quid in fraud.patr.

FERAE beſtiæ manſuetis contrariæ ſunt.l.1.§. beſtias. D. de poſtul. l. 3. §. item feras. D. de adq.poſſeſ.Cuiuſmodi ſunt vrſi, leones,pantheræ,elephanti, tigrides, ſed & camelorum fera natura eſt, licet iumentorum vicem præſtent.l.2.D.ad leg.Aquil.

Fera eſt & natura apum, pauonum, columbarum, ceruorum : non etiam gallinarum, vel anſerum.§.apum.cum ſeq.Inſtitut. de rer.diuiſio.l.5.§.apum.D.de adq.rer.domin.

FERIAS appellari notum eſt tempus illud, quo forenſibus negotijs & iure dicendo vacabant. tit. de ferijs. Earum autem aliæ ſolemnes erant, aliæ repentinæ, & quæ extra ordinem indicebantur. l. 26.§. ſi feriæ. D. ex quib.cauſ.maio.l.3. C. de dilatio.Illæ ſtatæ & certæ erant, quarum exempla ex Varro.lib. v. de lingua Lat. & Kalendario Roma. in promptu ſunt. Hæ verò è re nata indicebantur, ob res puta proſperè geſtas, & in honorem principis.l.1.C.de ferijs.Hinc feriati dies in l.penult.D. de fer.l.12. D. de publ. iud.l.36. D. de recep. qui arbitr. l. 4. §. quomodo & quan. iud. l. 2. in fi. D. ſi quis in ius voc. non ier.Et feriatici in l.2.D.de ferijs.

FERRE propriè dicimus quæ quis corpore ſuo baiulat.l.235.D.de verbor.ſignif.

Ferre iudicem antiqua iudiciaria locutio fuit. Cic.ij.de Orato.Vt Sergius ille Galba cùm iudices L.Scribonio Trib. pleb. ferret familiares ſuos.Idem eo.Cùm ei M.Flaccus multis probris obiectis, P.Mucium iudicem tuliſſet:Eiero,inquit,iniquus eſt. Liuius lib.iij. Ni ita eſſet,multi priuatim ferebant Volſcio iudicem. Et eo. lib. Proinde vt ille iterum ac ſæpius prouocet, ſic ſe iterum ac ſæpius iudicem illi ferre.

FERRVMINATIO in l.23. §. item quæcunque.D. de rei vindic. Et Ferruminare in l.27. D. de adq. rer. dom. In cuius legis poſtrema parte etiam ita ſcriptum eſt, Cùm partes duorum dominorum ferrumine cohæreant, id eſt,ferruminatione iunctæ ſint.

Ad Ferrum damnatos in l.8.D.de teſtamentis. interpretor, qui ad depugnandas beſtias damnati ſunt.quemadmodum apud Vlpia. Inſtit.tit.j.Dati vt ferro depugnarent: Sueto.in Nero. cap. xij. Exhibuit autem ad ferrum etiam quadringentos Senatores, ſexcentoſq; equites Rom.

Ferrarij in l.vlt.D.de iure imm.l.1.de excuſ.arti. lib.x.C.& apud Veget.li.ij. cap.xj.qui in legionibus habebantur fabricæ ferrariæ cauſa.

FIDES publica in l. 24. §. in bonis. D. de reb. auct. iud. pro eo quod vulgo creditum dicimus,ſicuti à Cicero.in Oratio.pro lege Manilia accipitur, cùm ait:Hæc fides atque hæc ratio pecuniarum, quæ Romæ, quæ in foro verſatur, implicita eſt cum illis Aſiaticis pecunijs,& cohæret.Et alio loco : Scimus Romæ ſolutione impedita fidem concidiſſe.

Fides tacita, clàm & occultè in fraudem legis fiſci've commodata.l.13.§.cùm ante.D.de iu. fiſc.l.15.§. penult. D. ad municipal.l.11. D. de his quæ vt indign.Et apud Vlpia.in Inſtitut. titul.xxv.l. 46. D. de pet. hered. Dicitur autem interponi & accommodari.l.43.§.vlt.D. de vulg. & pupill. l. 10. D. de his quæ vt indign. & Commodari fides. l. pen. D. ſi quid in fraud. patr. Fides emptori haberi dicitur etiam ſine ſatisfactione. §. venditæ. Inſtitut. de rer.diuiſio.l.19.D.de contr.empt.

Fide dominica agros colunt, qui non penſionis certa quantitate, neque mercede, ſed arbitrio domini rationes redditiuri colunt.l.18. §.cùm de vilico.l.20.§.1.D.de inſtruct.vel inſtrument.

Fideiubere, fidem ſuam pro alio obligare, in fidem ſuam recipere, idem valent.l.27.in fin. D.ad Velleia.l.29.§.legatum, D.de liber. leg. Quod & fide promittere dixit Paul. lib. j. Sentent.titul.ix.

Inde Fideiuſſores qui alieno nomine obligantur.l.1. §. verbis. D. de oblig. & actio. Quorum varia ſunt genera. Fideiuſſor exercitationis litis à fideiuſſore iudicati actionis ſeparatur in l.8.§.& poſt litem.D. de fideiuſſorib.Hi ſunt, qui fideiuſſores ad litem & pro lite dati appellantur in l.41. D. de hered. pet. & l.10. D. iudic.ſol. qui ſcilicet vel iudicio ſiſti, vel rem defendi, & iudicatum ſolui promittunt.

Fideiuſſor ob euictionem datus, quem vulgo auctorem ſecundum vocant. l. 4. D. de euictio. In omnem autem cauſam accipi dicitur fideiuſſor, qui in id omne, quod ex ea obligatione, cui accedit, naſci poteſt, ſe obligat. l.56.D.de ædilic.ed.l.54.D.loca.l.36.§. penult. D.de fideiuſſorib.

Non ex fide, id eſt, fraudulenter.l.19.D.de adm. tutor.§.ſuſpectus autem eſt.& §.nouiſſimè. Inſtit.de ſuſpect.tutorib.

Fideicommiſſum eſt, quod non ciuilibus verbis, ſed precatiuè relinquitur; nec ex rigore iuris ciuilis proficiſcitur, ſed ex voluntate datur relinquentis. Vlpia.in Inſtitut. tit. xxv. quod inde nomen habet, quòd ex fide heredum primùm penderet, nec vllo vinculo iuris, ſed tantùm pudore eorum, qui rogabantur, contineretur. Inſtitut.de fideicomm.her. in prin.& §. vlt. Itaq; Theoph. φιδεϊκόμμισα προσηγορεύθη, ait, τουτέστι τῇ πίστει καταπιστευθέντα.

θῆναι. Totum enim alienæ fidei primùm committebatur. Arnob.lib.aduerſ. Gent.vj. prouerbialiter hoc verbum vſurpat. Per tramites ergo, inquit, quoſdam, & per quædam fideicommiſſa, vt dicitur, veſtras ſumunt, atque accipiunt cultiones. Tertullia. etiam lib. ad vxor. Tu modò vt ſolidum poſsis capere admonitionis noſtræ fideicommiſſum.

Hinc fideicommiſſaria hereditas, quam alij reſtituere heres rogatus eſt, & fideicommiſſarius is, cui ea hereditas reſtituitur, qui Trebellianus fideicommiſſarius appellatur.l.15. §.1.D.vt legat.ſeu fideic. Quo nomine interdum heres quoq; fideicōmiſſo oneratus appellatur.l.51. D. de iudic. Etiam qui de fideicommiſsis Romæ ius diceret conſtitutus Prætor, fideicommiſſarius dicebatur.l.4. ad fi.D.qui & à quib.l.78.§.penult.D.de leg.lib. 3.l. 43. D. de actio. empt.l. 2. C. qui potio. in pign.l.92.D.de condicio.& dem.

Fideicommiſſaria verba in l.29.D.ad Trebellia. quæ & fideicommiſsi verba dicuntur. l.69.§. vlt.D. de legat.ij.& in l.11.§.vlt.D.de legat.iij. & l.12.§. vlt. D.de iniuſto rupto. Et precaria, vt aliàs oſtendam.

FIDUCIA Boëthio auctore in Topic. Cicero.contrahitur, cùm res alicui ea lege mancipatur, vt eam mancipanti remancipet: aut ſi quis in tempus dubium timens amico potentiori fundum mancipet, vt ei, cùm tempus quod ſuſpectum eſt, præterierit, reddat. Hæc mancipatio fiduciaria nominatur, idcirco quòd reſtituendi fides interponitur. Itaque contracta fiducia manumitti olim dicebantur, quos patres remancipandi vel redhibendi ſibi lege, manumittebant. l. 2. §.ſed neque auus.D.ad S.C.Tertyllia.§.vlt.Inſtitut. de legit.adgn. ſucc. Et qui ſub ea fiduciæ lege mancipatum ſibi filium accipiebat, is fiduciarius pater dicebatur, vt ex Gaio Inſtit. lib.j.tit.vj.patet. Fiduciaria verò tutela quænam diceretur, expoſuit ſatis apertè Iuſtinia. Inſtitutio. lib. j. Ex quo fiduciarius tutor apud Vlpia.in Inſtitut. tit.xj. & l.4. D. de legit.tutorib.

Fiducia etiam pro pignore accipi videtur apud Paul.lib.j.Sentent.tit. ix. & lib. ij. tit. xiij. & lib.iij.tit.viij.

Inter pignus tamen & fiduciam hoc interfuiſſe Iſidor.lib. v. Etymolog. cap. xxj. ſignificat, quòd pignus manente apud debitorem dominio nudam poſſeſsionem transferret: per fiduciam verò res aliqua mutuæ pecuniæ gratia vel mancipabatur, vel in iure cedebatur. Quam tamen, vt verbum conueniat, ſub ea lege factam fuiſſe mancipationem neceſſe eſt, vt ſoluta pecunia redderetur & reſtitueretur: Eaq; ratione à pignore fiducia ſeparatur apud Cic.in lib.iij. Offic. & aliàs Tertullia. etiam in lib. de Idololatr. pignoribus fiduciari dixit. Pecuniam, ait, ab Ethnicis mutuantes ſub pignoribus fiduciati, iurati cauent, & ſic negant. Et hinc fiduciarius ſeruus apud eundem Paul.lib.ij.Sentent.tit.xij.qui ea lege in pignoris cauſam mancipatus eſt.

Fiduciarius verò heres in l.46.& 67.in fi. D. ad Trebellia.dicitur is, cuius fideicommiſſum eſt, vt hereditatem reſtituat. Eodem modo fiduciaria hereditas pro fideicōmiſſaria ponitur in l.9.§.1.D.ſi cert.pet.

FIGLINAE & figulinæ in l. 6. D. de ſeruitut. ruſtic.

Figlinum opus.l.19.§.penult.D.de ſeruit.vrb.

Fictilia pro vaſis ex terra fictis in l.3.§.vitrea.D. de ſuppell.leg.

Fictilis ſuppellex in l.7.D.eod.titul.

FIGURA pro ſpecie & forma accipitur in l.1. D.de oblig.& act.l.69.D. de hered. inſtit.l.31. D.de mort. cauſa donat.l.30.§. tametſi. D. ad leg.Falcid.& Inſtit.de legat.in princ.

Aliter planè figura verborum in l. 116. D. de verbor. ſignific. & figura litterarum in l. 38. D. de oblig. & actio. & figuratio in l. 124.D. de verbor. ſignific. quæ verba per ſe patent.

FILIORUM anguſtior eſt quàm liberorum ſignificatio. Propriè enim filiorum nomine aliter atque liberorum nepotes non continentur.l.6.D.de teſt.tut.§. vlt. Inſtit. qui teſt. tuto.da. niſi cùm aliud voluntatis coniectura ſuadet. Tunc enim benigna interpretatione, non etiam ex verbi proprietate filiorum appellatione nepotes comprehenduntur.l. 84.l.201.l.220.D.de verbor.ſignific.l.59.D.de ritu nupt.l. 41.§.cōcubinæ. D.de legat.lib.iij.

Filiorum certè nomine filias quoque contineri non eſt dubium.l. 16.D. de teſt. tut. & ſi Labeoni quandoque aliter viſum indicet l.116. D.de verbor. ſignific. Et in dubium quoque id in nonnullis ſpeciebus vocatum, ſignificet l.122.D.de verbor.ſignific. Filiorum præterea nomen in poſtumos poſtumaſq; cadit. l.16.D.de teſt. tut. §. vlt. Inſtitut. qui teſt. tut. l.15.in fin.l.17.D.de leg.libr.j.l.164.D. de verbor.ſignific. quę ad d.l.17.vel ipſa inſcriptione teſte referenda eſt.

Filijfamiliarum dicuntur, qui in patris poteſtate ſunt. l. 4. D. de his, qui ſunt ſui vel al. qui quaſi domini viuis etiam'num patribus exiſtimantur. Vnde vt illi patresfa. ita & ipſi filijfa. appellantur, ſola ea nota adiecta, qua genitor ab eo, qui genitus eſt, diſtinguatur.l. 11.D.de liber.& poſt.

Filiorum hæ ſunt differentiæ, iuſti, legitimi, naturales, adoptiui. de quibus ſingulis ſuis locis dicemus.

FILIPPI nummi genus in l.27.§.cui legatum. D.de auro, argent.ab Horatio regale numiſma appellantur lib.ij.Epiſt.Fit & apud Tre-

bellium

bellium Poll. in Claudio, & Vopiſcum in Bonoſo, & in Aureliano, & in Probo Philippeorum aureorum æreorum'que mentio, qui licet imagine vultus recentiorum principum ſignati, priſcum tamen nomen retinuere.

FINEM ſæpe Iureconſulti pro modo accipiunt, vt eſt à Fr. Duar. lib. j. Anniuer. diſput. notatum. Itaque Fini, &, Ad finem, ad modum & quantitatem ſignificat in l. 19. D. de compenſatio. l. 1. §. pacto. D. de vſur. l. 5. D. de collat. dot. l. 15. D. ad leg. Falc. l. 25. D. de adim. legat. l. 4. §. vlti. D. de nautic. fœn. l. 42. §. 1. D. ſolut. matr. l. 17. in fi. D. de caſtr. pecul. l. 26. D. quando dies legat. cedit. Sic & in l. 66. in fin. D. de euictionibus. & l. 33. §. ſi inter. D. de donation. inter virum.

Finis pro definitione quandoq; accipitur, eoq́; redditur verbum Græcum ὅρος. Sic in l. 223. D. de verb. ſignific. Præterea fines appellant Iureconſulti, quos Dialectici terminos. l. 124. D. de verb. ſignif.

Fines denique agrorum termini & limites appellãtur. l. 16. §. 1. D. de vſu & habit. l. 18. §. pen. & vlt. de adquir. poſſeſſ. l. 2. §. cùm Stichum. D. pro emptor. l. 21. D. quæ in fraud. cred. Sic apud Terent. Heautont. Vicini noſtri hîc ambigunt de finibus. & Cic. 1. Offic. Arbitrum Neapolitanis & Nolanis de finibus datum. Eadem eſt & huius verbi vis in finium regundorum actione: qua inter eos agitur, qui confines agros habent. §. quædã. Inſtitution. de actionib. Iſidorus lib. v. Etymolog. cap. xxv. Regi enim, Boëthio interprete in Topic. fines dicuntur, quotiens vnuſquiſque ager proprijs finibus terminatur. Hinc & finitorem dixit Plaut. in Prologo Pœnuli, qui fines determinet.

FISCVS principis ærarium dicitur, à fiſcis, id eſt ſportis, quibus pecuniæ publicæ olim aſportari concludiq́; ſolebant, vt Aſcon. Pædia. in ij. Verrin. & Feſt. lib. xv. & Iſidor. lib. vlt. cap. ix. probant. Sueton. in Claud. capite xviij. Poſitis ante ſe cum pecunia fiſcis. & Tacit. lib. j. Primam ac viceſimam legiones Cæcinna legatus in vrbem Vibiorum reduxit, turpi agmine, cùm fiſci de Imperatore rapti inter ſigna, interq; aquilas veherentur. Etiam fiſci quibus olea premitur in l. 19. §. illud. D. loca. Inde igitur fiſcus priuatum principis ærarium, quod à publico, id eſt, populi ærario ſeparatur à Plinio in Panegyr. & à Spartia. in Hadrian. Item fiſcales res, id eſt, quæ in fiſci patrimonio ſunt quaſi propriæ & priuatæ principis eſſe dicuntur. l. 2. §. hoc interdictum. D. ne quid in loco pub. His autem tuendis & procuratores & patroni à principibus conſtituebantur.

FISTVLAE tubi ſunt vel canales, per quos aqua ducitur. l. 47. & l. 49. D. de contrahen. empt. l. 38. §. vlti. D. de actio. empt. l. 17. D. de ſeruit. vrb. l. 41. §. item hoc prohibetur. D. de leg. lib. j. l. 13. D. ſi ſeruit. vindic. Dictas autem inde ſcribit Iſidor. lib. xix. cap. x. quòd aquas emitterent, ἐκ τῶ σίλλῳ quod mittere eſt. Addit ille formas earum pro magnitudine aquæ & capacitate fieri, per quas aquæ modulis certis diuiduntur. Plinius verò lib. xxxj. cap. vj. Fiſtulas denûm pedum longitudinis eſſe legitimum eſſe ait. Et ſi quinariæ ſint, ſexagena pondo péndere: ſi octonariæ, centena: ſi denariæ, centena vicena, ac deinde ad has portiones. Denariæ autem dicuntur, quarum lamina antequam curuetur, digitorum eſt decem. Sed de tota fiſtularum differentia, videndus eſt Frontin. lib. j. de Aquæductib.

Fiſtulæ porrò interdum fictiles, vt plurimum verò plumbeæ fiebant. l. 15. D. de ſeruit. ruſt. l. 6. de Aquæductib. lib. xj. C. Vitruu. lib. viij. cap. vij. & Pallad. lib. ix. cap. xj. Collocabantur autem in riuis. l. 3. §. vlt. D. de aq. cottid. l. 3. §. ſi quis nouum. D. de riuis. & ſalientibus fungebantur. l. 15. D. de actio. empt. vel caſtellis. l. 78. D. de contrah. empt. l. 17. §. epitonia. de actio. emp.

Fiſtula etiam genus morbi in l. 1. §. medicos. D. de var. & extraord.

FLVMINVM quædã ſunt perennia, quædam torrentia. Perenne eſt, quod ſemper fluat, ὁ ἀέναος: Torrens ὁ χειμάῤῥους. Quæ perennia ſunt, ea & publica flumina appellant. l. 1. D. de fluminib.

Fluminis ſeruitus ſtillicidio grauior habetur, & eſt ius aquæ in alienum effundendæ. Cuius mentio fit in l. 1. & l. 19. §. ſtillicidium. & l. 27. D. de ſeruit. vrb. l. 13. D. ſi ſeruit. vindic. l. 1. §. item ſciendum. D. de aq. & aq. pl. Varro lib. iiij. de lingua Lat. Fluuius, ait, quòd fluit. item flumen à quo lege prædiorum vrbanorum ſcribitur, Stillicidia fluminaq́;, vt ita fluant cadantq́;: flumina autem à ſtillicidijs hoc diſtant, quòd illa ex inferiore, hæc ex ſuperiore loco conſtituantur. Illa cum impetu & colluuie, hæc guttatim & ſtillatim emittantur. Sed & Aelius Gallus aquam ipſam, quę fluit, flumen appellari lib. ij. ſignificatio. quæ ad ius pertinent, ſcribit apud Feſtum lib. xviij.

FOCARIA, quæ focum curat. l. 12. §. Trebatius. cum §. ſeq. & l. 15. D. de inſtr. vel inſtrum. l. 3. C. de condicio. inſert.

Focariæ etiam concubinæ quaſi foco adſidentes accipiendæ ſunt in l. 3. C. de donationibus inter vir. Focarij in l. 1. §. caupones. D. nautæ, caupon.

FOLLIS in l. 82. D. de condicio. & demonſtr. & l. 1. ſi quis pecun. conflauer. in C. Theod.

Crumenam & ſacculum pecuniæ ſignificat, vt & Vegetius lib.ij. cap.xx. probat. Denique, ait, decem folles hoc eſt, decem ſacci per cohortes ſingulas ponebantur, in quibus hæc ratio condebatur. Addebatur etiam ſaccus vndecimus, in quem tota legio particulam aliquam conferebat, ſepulturæ ſcilicet cauſa. φόλλις planè ὀβόλους interpretatur Suidas. Quomodo accipiendos folles cenſeo in l. 3. de ſuarijs in C. Th. & l.2. l.3. quor. appellatio. non recip. in eod. C. Indeq́ emendandum Conſtantinum puto, apud quem in legibus Agrarijs titul. ij. φόλεις non ſemel pro φόλλεις ſcriptum eſt. Euſebius lib. x. hiſt. eccl. ἐδήλωσα αὐτῷ ὅπως τρισχιλίους φόλλεις τῇ σῇ στερρότητι ἀπαριθμήσασθαι φρόντισον.

FORMAE nomen latiſsimè patet. Dicimus formam iuris, legis, edicti, ſenatuſconſulti. l.7. §. ſi paciſcar. l.42. D. de pact. l.22. D. de minorib. l.1. C. de vendit. rer. fiſc. l.1. in fin. l.15. C. ſi cert. pet. l.14. D. qui ſatiſ. cog. l.1. C. de vſufruct. l.1. C. de rei vindicat. Et forma abſolutè in l.31. D. de adminiſtr. tutor. l.15. C. de ſacroſanc. eccleſijs. Dicimus & formam contractus. l.7. §. ex contrario. D. ſolut. matr. l.52. D. de verb. oblig. Forma prouinciæ. l.7. §.1. D. de interdict. & releg.

Forma cenſualis. l.4. D. de cenſib.

Forma agrorum. l.8. D. ad leg. Iul. pecul. & Siculus Flacc. & Hygen. ſæpe. Quod expoſui lib. iiij. Antiquit.

Forma etiam aquæductus. l.27. §. ſi quid cloacarij. D. de vſufruct. & aquæ forma in l.39. §. heres. D. de leg. lib. j. & in l.3. & l.6. de aquæductib. lib. xj. C. & apud Frontin. in lib. de Aquæductib. non ſemel. Sed & in Itinerario Anto. Nunc nomina aquarum, quæ vſibus æternæ vrbis formarum conſtructionibus aduectæ ſunt, indicemus. Sic aquam formarum apud Caſsiodor. lib. iij. Variar. epiſt. ad Senat. vrb. Ro. & formarum curam apud eundem auctorem lib. v. Variar. epiſtol. ad vniuerſos poſſeſſor. Harum formarum Comes Romæ poſterioribus temporibus conſtitutus fuit, vt ex Notitia, quo loco de Præfecto vrbis Romæ agit, & ex eodem Caſsiodoro lib. vij. Variar. intellegimus, vbi formula Comitiuæ huius traditur. Ex his efficitur in l.1. D. de aquæductib. lib. xj. C. formarum meatus legẽdum eſſe; non, vt alij emendant, forinarum. Nam formas etiã per agros tranſeuntes eodem modo Vlpian. dixit in d. §. ſi quid cloacarij. Et tàm ſulcum publicarum aquarum per agros meantium macerijs quibuſdam incluſum, quàm ipſam fabricam aquæductus, formam veteres appellant. Formam quoque calcei legimus in l.5. in fin. D. ad leg. Aquil. l.13. §. item Iulianus. D. loca. Et formas in quibus æra fundantur dixit Plin. lib. xxxvj. cap. xxij.

Formale pretium in l.63. in fin. D. ad leg. Falcid. alij formatum & præſcriptum à contrahentibus interpretantur. Alij forma cenſuali definitum, in qua exactiſsima rerum inibatur æſtimatio.

Formare actionem. l.7. §. quinimmò. D. de pact. l.15. D. de neg. geſt. Formari etiam contractus dicitur pacto quod ineſt, formamq́ ac legem & modum dat. l.10. C. de iure dot. Formare inſtrumentum, concipere eſt. l.9. §. ſolent. D. de poen.

Formulas Latini auctores pro actionibus accipiunt, quas ne populus prout vellet, inſtitueret, certas ſollemnesq́ eſſe Romani prudentes voluerunt. l.2. §. his legibus. D. de ori. iur. Cicer. pro Roſc. Com. Sunt iura, ſunt formulæ de omnibus rebus conſtitutæ, ne quis aut in genere iniuriæ, aut in genere actionis erraret. Expreſſæ ſunt enim deuniuſ cuiuſque damno, dolore, incommodo, calamitate publicè à Prætore formulæ, ad quas priuata lis adcommodatur. Quintilia. Declamatio. cclx. Si tolerabile formula errare & in petitione pecuniæ. Sic formulæ familiæ erciſcundæ, communi diuidundo, finium regundorum ab Vlpian. dicuntur in Inſtit. tit. xix. & vulgaris formula pro actione de peculio in l.42. D. de furt. Et damni dati formula apud Plin. lib. ix. ca. lix. pro actione damni iniuriæ. De qua & Quintilian. Declamatio. xiij. ſentiens, Et tamen, ait, quis indignetur apes formula vindicari? Et formula Fabiana apud Paul. lib. iij. Sentent. tit. iij. Et formula iniuriarum apud Sueton. in Vitell. cap. vij. & Senecam lib. vj. controuerſiar. Formula item ad exhibendum, apud Plin. lib. v. Epiſtul. ad Tranquill. Et formula Hypothecaria, ad quam Marcia. librum ſingularem ſcripſit, vt inſcriptiones multarum legum teſtantur. Et formula de dolo malo, apud Cicer. lib. iij. Offic. Sic formulas accipio apud Quintilia. lib. vij. cap. iiij. Sed etiam in formulis, ait, cùm poenariæ ſunt actiones, nos ita cauſam partimur, an commiſſa ſit poena, an exigi debeat. Sic & à Tacito. in lib. de Oratorib. vſurpatur. Eodemq́ ſenſu accipio quod ab. Vlpian. in Inſtitut. tit. xxv. ſcribitur, fideicommiſſa non per formulam peto, id eſt, ordinario iure per actionẽ à Prætore datã extra ordinẽ cognitione prætoria. In ordinarijs enim tantùm iudicijs formularum conceptio ſpectabatur: in extraordinarijs non item. l.47. D. de neg. geſt. Hinc & ſub formula iudicare dicebantur iudices à Prætore dati, qui formulæ, cancellis adſtringebantur. Sic enim ille in lib. ij. de Clement. Clementia, ait, liberum arbitrium habet, non ſub formula iudicat. Quintilia. lib. iij. cap. xj. Priuata quoque

iudicia

iudicia ſæpe vnum iudicem habere multis & diuerſis formulis ſolent. Ita atrocitatem formularum apud eundem auctorem accipe lib.vij.cap.j. Et ſormulam fiduciæ apud Cicero.lib. vij.Epiſt. ad Trebat. Formularum autem nomen etiam ad alia pertinebat. Nam & ſtipulationum & teſtamentorum formulæ vocabantur. Ceterùm qui formulas concipiebant, formularij appellabantur à Quintilian.lib.xij.cap.iij.ad fi.Cicero formularum cautorem vocat lib. j. de Oratore. Formula cadere expoſui lib.iij.

FORNICATOR in l.14.D.de inſtruc. vel inſtrum.qui, vt quidam interpretantur, in balneo accendendi ignis curam gerit. Fornicarius etiam appellatur in l.23. §. ſi fornicarius. D.ad leg.Aquil.qui ad fornacem ſtat. At in l. 17.§.fiſcus.D.de vſur.vbi antea Fornicarij legebatur, Florentini libri habent Foricarij. Quod ſi rectum eſt, eos quantum conijcio ſignificare Vlpia. voluit, qui foricarum vectigal à fiſco conducebant, de quibus & Iuuenal.Sat.iij.meminit.

Munera, ait, nũc edũt, & verſo pollice vulgi
Quemlibet occidũt populariter. Inde reuerſi
Conducunt foricas.

Conſtat verò vrinę vectigal à Veſpaſia. Romæ impoſitum fuiſſe.

FORTIVS pro, multo magis. in l. 2. in fi.D.ne quis eum, qui in ius. l. penult. D. ſi quis cautio.l.2.§.item ſi filijfa.D.fam.erciſ.l.3.§.vlt. de vſu & habit.l.5.§. ſi pupillus. D. de reb.cor.l. 15.§. ſi negauerint. D. de adulter.l.3.§. vlt. D. vſufruct.quemadmod. cau.

FORVM, vt ait Iſidor. eſt exercendarum litium locus, ipſumq́; cuiuſque iudicis tribunal forum appellatur. Vnde ius fori in l.8.D.qui ſatiſd.cog. Et fori præſcriptiones, quibus iudicum tribunal cognitioq́; declinatur.

Forum agere ſeu conuentum, quæ locutio in Cicero.lib.iij.Epiſt.famil.& vij.Act.in Verr. frequens eſt, dicebatur, qui prouinciæ præerat, cùm ciuitates vocabat, & de controuerſijs eorum cognoſcebat, auctore Feſto li.vj. Seruius ad illa Vergilij v.Aeneid. verba: Indicitq́; forum, id eſt, ait, tempus & locum agendorum negotiorum deſignat, qui conuentus vocatur. Quod verbum apud Cæſarem & Plin. ſæpenumero reperies.

Foro cedere argentarij nummularij, menſularijq́; dicebantur, qui actum ſuum deſerebãt, &, vt vulgò loquimur, Bancham ruptam faciebant. Ab eo, quod circa forum eorum tabernæ depoſitæ eſſent. Sic in l.7.§.quotiens. D.depoſ. & l.vlt. D. de curator. bon. dan. Et apud Senecam lib.iiij.de Benefic. cap.xxv. Pecuniæ etiam malè creditæ exactio eſt. Et appellare debitorem ad diem poſſum, & ſi foro ceſſerit, portionem feram.

Cui foro interdicitur, huic omnimodo forenſibus negotijs accommodare ſe non permittitur.l.9.§.1.D.de pœn.

Forenſis actio criminis executioni opponitur in l.1.C.de incendio, rui. Forenſia inſtrumenta, quæ ἀγοραῖα à Iuſtinia. in Nouell. de Tabellio. ſunt publicè confecta inſtrumenta.l. 19.C.de fide inſtrument.

FOSSA eſt receptaculum aquę manu factum. l.vn.D. vt in flum. pub.l. vn. in fi. D. de ripa mun.l.1.§. caput. D. de aqua cottid.l.26.D.de dam. infect. Foſſæ agrorum ſiccandorum cauſa factæ.l.1.§. ſed & foſſas. & §.vlt. & l.2. §.1.& l.24.D.de aq.& aq.pl.

Foſſatum pro foſſa & vallo in l.3.§.is qui in exploratione.D.de re milit. Veget.lib. iiij. cap. xvj. Muſculos dicunt maiores machinas quibus protecti bellatores, ſi lutum obſuerit, aut ciuitatis foſſatum, apportatis lapidibus, lignis, ac terra non ſolùm complẽt, ſed etiam ſolidant. Suidas σίδλον τὸ φωσσάτον. Conſtantin. lib. vj. Epit. tit. v. τοὺς γὰρ φωσσάτον κλέπτοντας εἰ μὲν ὅπλα, σφοδρῶς προσπέτωμεν τοὺς πεζούς. In libello etiam varior. auctorum de limitib. ita ſcriptum eſt: Foſſatum deciſum, paruum in fine pro termino poſuimus.

FRATRVM alij conſanguinei ſunt, qui ſcilicet, vt ſuprà diximus, eodem patre nati ſunt, licet diuerſas matres habeant: Alij vterini, qui ex eadem matre tantùm nati ſunt.l.27.C. de inoff.l.penult.ad fi.& l.vlt.C.de legit.her. l.21.C.de excuſ.tut.

Fratrum autem appellatione etiam ſorores cõtinentur.l.93.§.quęſitum.D.de leg.lib.iij.l.36. D.de pact.l.78.§.mœnia.D.ad Trebellia.

Fratres patrueles dicuntur, qui ex duobus fratribus procreantur. l.1.§. quarto. l. vlt. §. eodem gradu.D. de gradib. & adfin. §.1. Inſtit. de legit.adgn.ſucc.& Gaius lib. ij. Inſtit. tit. viij.Paul.lib. iiij. Sentent.tit. x. Fit & horum mentio in l.penult.D.de s.c. Silan.& l.16.§.1. D.de caſtr.pec.l.8.C.ſi quis alt.vel ſibi.l.4. C. qui teſtament.fac.l.2.C.de ord.cognitio.

Fratriæ Fratrum inter ſe vxores appellantur, auctoribus Feſto lib. v. & Non. Marc. cap. vlt.de proprietat.ſermo.

FRAVS dolum ſignificat.l.21.D. de inoff.teſt. l.63.D.de rei vind.l.7.§.1. D. de ſuſp. tut.l.7.§. ſed ſi fraudandi .D.de pact. Ideoq́; ſolent hęc duo coniungi. l.3. in fi. D. pro ſoc.l.5.in fi. D. de obſeq.à liber.l.10.C.de procurato.

Tertullia. in libr.de Idololatr. Fraudis condicio ea eſt opinor, ſi quis alienum rapiat, aut alij debitum deneget.

Fraus quoque ipſa noxa dicitur & quaſi pœnę quædam præparatio.l.131.D.de verb.ſignific.

Quinetiam fraudem pro poena veteres ponere ſolebant, Vlpiano teſte in l.23.§.excipitur.D. de ædilic.ed. Quod & Seruius in xj. Aeneid.

ex ant

ex antiquo iure adnotat. Itaq; in Aedilium edicto capitalem fraudem eiuſmodi admiſſum interpretamur, propter quod capite puniendus quis ſit. l. 1. & l. 23. §. excipitur. D. de ędilic. ed. Cic. j. de Orato. Erat enim Atheum reo damnato ſi fraus capitalis non eſſet quaſi pœnæ æſtimatio.

Item, ſine fraude eſt ſine pœna, ſine periculo, & impune. l. 1. §. 1. D. ad leg. Falcid. l. 26. §. hæc clauſula. D. ex quib. cau. maio. l. 32. D. de iniur. l. 25. D. de adulter. l. 8. D. de accuſatio.

Fraus fit legi, ſenatuſconſulto, edicto, conſtitutioni. Fraudem legi facit, qui ſaluis legis verbis ſententiam eius circumuenit. Fraus enim legi fit, vbi quod fieri noluit, fieri autem non vetuit, id fit. l. 29. & l. 30. D. de legib. Exempla ſunt in l. 7. in fi. D. qui & à quib. l. 63. D. de cōdicio. & dem. l. 16. D. de iu. patr. l. 2. D. de his qui ſunt ſui vel al. l. 7. §. prætor ait. D. de pact. l. 3. §. pen. & l. 7. in prin. & §. mutui dationem. D. de S. C. Macedo. l. 8. §. planè. & l. 29. D. ad Velleia. l. vlt. D. ſi famil. furt. fec. l. 27. in fi. D. de probatio.

In fraudem legis iuriſq; fidem accommodaſſe dicitur, qui vel id quod relinquitur, vel aliud tacitè promittit ſe reſtituturum ei perſonæ, quæ legibus ex teſtamento capere non poteſt, ſiue Chirographum eo nomine dederit, ſiue nuda pollicitatione repromiſerit. l. 10. D. de his quæ vt indig. Et aliàs in tacitis fideicommiſſis fraudem legi fieri videri traditur, quotiens quis neque teſtamento, neque codicillis rogaretur, ſed domeſtica cautione vel chirographo ſe obligaret ad præſtandum fideicommiſſum ei, qui capere non poteſt. l. 103. D. de leg. lib. j. l. 3. D. de iure fiſ.

Fraudis cauſa adſcripta condicio in l. 27. D. ad leg. Falcid. dicitur, quæ fraudandæ l. Falcidię gratia adſcripta eſt. Similiter & in fraudem legis Iuliæ miſcellæ fit in l. 64. D. de condicio. & demonſtr.

In fraudem fiſci alienat, qui iam eo crimine damnatus, ex quo publicatio bonorum ſequitur, vel futurum proſpiciēs, vt damnetur, alienat. l. 45. D. de iu. fiſc. Ceterùm ſi capitis reus filium emancipet vt is hereditatem adeat, non videbitur in fraudem fiſci factum quod adquiſitum non eſt. l. 26. D. de iur. fiſc. In fraudem fiſci adoptio facta videtur, etiam ſi non in reatu, ſed deſperatione rerum per conſcientiam metu imminentis accuſationis quis adoptet in hoc, vt ex bonis, quę ſe amiſſurum cogitat, portio detrahatur. l. vlt. D. de bon. damnat.

Fit & fraus conuentioni. l. vltim. C. ſi mancip. ita venier.

Fraus etiam creditoribus & patronis fit. In fraudem autem creditorum manumittit, qui vel eo tempore, quo manumittit, ſoluendo non eſt, vel datis libertatibus deſiturus eſt ſoluendo eſſe. l. 10. D. qui & à quib. §. in fraudem. Inſtit. quib. manumitt. lic.

Fraudem porrò in alienationibus manumiſſionibuſ've, quæ in creditorum patroni've fraudem fiunt, in damno pecuniario accipimus. l. 1. §. & alias. D. ſi quid in fraudem pat. Eamq; quod ad libertatum pręſtitarum cauſam attinet, & ex conſilio & euentu ſimul æſtimamus. l. 80. D. de diuerſ. reg. iur. l. 4. §. ſi quis autem. D. de fideicommiſſ. lib. Inſtitut. quibus manumitt. nō lic. l. 15. D. quæ in fraud. cred. Vtrubiq; verò in fraudem eſt, vt Theophil. Inſtit. quib. manumitt. lic. & in §. item ſi quis in fraudem. Inſtit. de actionib. interpretatur, πρὸς βλάβην καὶ ἐπήρειαν καὶ περιγραφὴν τῶν χρεωστῶν. Non fraudantur creditores, cùm quid non adquiritur à debitoribus, ſed cùm deminuitur de bonis. l. 177. D. de diuerſ. reg. iur. l. 6. D. quæ in fraud. cred.

Nemo videtur fraudare eos, qui ſciunt & conſentiunt. l. 188. D. de diuerſ. reg.

Fraudationis cauſa latitat, qui hoc animo latitat, vt fraudet creditores. l. 7. §. 1. & §. ſed is qui. D. quib. ex cauſ. in poſſ. l. 50. D. de pecul.

Inde fraudator vocatur, qui creditorum fraudandorum conſilium init. l. 9. §. ſed & ſi quis. D. de iureiur. l. 8. §. ſi fraudator. & l. vltim. in prin. & §. 1. D. quæ in fraud. credit.

Fraudem pro damno accipi credo in l. 79. D. de diuerſ. reg. & in l. 33. D. ex quib. cauſ. maio. l. 1. D. de alienat. iud. mut. l. 18. in fi. D. de iudic.

Fraudat vectigal qui merces non profitetur. Vnde fraudati vectigalis crimen. l. 8. D. de publican. Et fraudare annonam in l. 1. D. de leg. Iul. de annon. Et fraudati cenſus crimen l. 1. C. de quæſtionib. Fraudatorium interdictum, quo in fraudem creditorum geſta reuocantur. l. 67. in prin. D. ad Trebellia. l. 96. D. de ſolutio. Cuius verba quædam puto referri in l. 68. D. pro ſoc.

FRIBVSCVLVM in l. 32. §. ſi diuortium. D. de donat. inter vir. à diuortio ſeparatur, & leue iurgium ſignificat vt oſtendit l. 31. D. de iure dot. l. 27. D. de pact. dotalib. Iſidorus friuolum videtur legiſſe. Sic enim ille lib. ix. Etymolog. cap. vlt. Friuolum eſt, ait, cùm eo animo ſeparantur coniuges, vt ad ſe inuicem reuertantur. Nam friuolum eſt velut quaſſæ mentis & fluxæ nec ſtabilis. Propriè autem friuola vocantur fictilia vaſa minimi pretij. Vnde pro leuis pretij ſuppellectile hoc verbum vſurpatur l. 11. §. penult. D. de pigner. actio. Seneca lib. iij. Controuerſ. Ego illos in friuola inuitaui noſtra: quæ illis meam promiſi domum, ſuam eripiam?

Frons agri in l. 30. & l. 56. D. de adq. rer. do. μετωπιαῖος dicitur. Quod verò antiquitus monumentis inſcribi ſolebat, In frontem pedes

tot,

tot, In longitudinem tot pedes, ſepulchrum patere ſignificabat interprete Acro. ad Horat. lib.

Frui plus eſt, quàm Vti. Nam Vti eſt ad vſum & neceſsitatem vti, Frui eſt omnem rei fructum commoditatemq; & vtilitatem percipere. Itaque qui fruitur, non ad vſum modò cottidianum, ſed & ad abuſum & ad compendium & quæſtum vti poteſt. Dicimus autem locum fruendum locari & conduci. l. 1. D. de loco publ. fruend. l. 1. in fi. D. ſi ag. vectig. l. 7. §. Papinianus. D. ſol. matr. Vitruu. lib. vij. cap. viij. Non minus etiam Lemno cuius inſulæ vectigalia Athenienſibus Senatus P. Q. R. conceſsit fruenda. Feſtus lib. x. Lacus Lucrinus in vectigalib. primus locatur fruendus ominis gratia. Sic enim illic legendum eſt.

FRVGEM pro reditu accipimus, nõ ſolùm qui ex frumentis aut leguminibus, verùm etiam qui ex vino vel ex ſiluis cæduis, vel cretæfodinis, lapidicinis, capitur. Fruges verò anguſtius, quæ non ariſta, ſed ſiliqua continentur, dicimus. Et à frumento ſeparamus, cuius appellatione id quod ariſta in ſe tenet, ſignificatur. l. 77. D. de verbor. ſignific. Et ita fruges & frumentum ſeparantur in l. 12. §. 1. D. de vſu & habit. Frugibus tamen legatis tam legumina, quàm hordeum & triticum contineri bene Paul. lib. iij. Sent. titul. ix. ſcribit.

FRVCTVS verbum interdum ius, interdum corpus ſignificat. l. 43. D. de euictio. Ad ius cum refertur, ius vtendi fruendi ſignificat. Vſusfructus itaque an fructus legetur, nihil intereſt. Nam & fructui vſus ineſt. l. 14. §. 1. D. de vſu & habit. l. 41. D. de vſufr. leg. Exemplis huius ſignificationis libri noſtri abundant, quibus, vt notis, prætermiſsis, hoc tantum adnotabo, Fructum quandoq; ſine vſu conſtitui. l. 5. §. ſed & ſi vſus. D. vſuf. quemad. cau. l. 13. §. ſi quis vſumfruct. D. de acceptil. l. 14. in fi. D. de vſu & habit.

Fructuarius & vſufructuarius idem valent. Vtroque enim verbo is ſignificatur, qui ius vtendi fruendi habet. Quamquam & interdum fructuarius quoque fundus ſeruus'ue appelletur, in quo vſumfructum quis habet. l. 1. D. ſi vſusfruct. pet. l. 37. §. penult. D. de adq. rer. do. l. 27. D. de ſtip. ſer. l. 11. D. de acceptilatio. l. 22. D. de vſufruct.

Fructus nomen, cùm ad corpus refertur, eos propriè qui ex re ipſa naturaliter enaſcuntur, fructus cõplectitur, ac proinde & ab vſuris & à penſionibus, mercedibus, vecturis iumentorum, ceteriſq; obuentionibus ſeparatur. l. 29. D. de hered. pet. l. 34. D. de vſur. l. 39. §. fructus. D. de leg. lib. j. l. 11. D. de donatio. Hæc enim omnia non fructus eſſe, ſed fructuum vicem optinere dicuntur. d. l. 34. & l. 83. D. de legat. lib. iij. cùm non natura perueniant, neque ex ipſo corpore ſint, ſed iure percipiantur & ex obligatione. l. 62. D. de rei vindic. l. 121. D. de verbor. ſignific. In fructu planè fundi arundo cædua & ſilua eſt. l. 40. §. penult. D. de contr. emp. Venatio fructus fundi non eſt, niſi fructus fundi ex venatione conſtet. l. 26. D. de vſur. Silua cædua etſi intempeſtiuè cæſa in fructu eſt, ſicut oliua immatura lecta, item fœnum immaturum cæſum. l. 48. D. de vſufruct.

In pecudum fructu fetus eſt, & lac, & pilus, & lana. l. 28. D. de vſur. l. 48. §. vlt. D. de adqui. rer. do. l. 12. §. ſed ſi pecoris. D. de vſu & habit. §. in pecudum. Inſtit. de rer. diuiſio.

Partum planè ancillę in fructu non eſſe, exploſa veterum quorumdam ſententia, optinuit. l. 68. D. de vſufruct. §. partus. Inſtit. de rer. diuiſ. l. 27. D. de petit. hered. l. 22. §. ſed enim. D. ad Trebellia. Itaq; à fructibus partus & partuum partus ſeparantur. l. 4. D. de vſur. l. 12. D. quod met. cauſ.

Horum fructuum alij pendentes, alij percepti dicuntur. Pendentes ſunt, qui terra adhuc continentur, qui terræ & fundo cohærent. l. 44. D. de rei vindic. l. 12. §. Iulianus. l. 27. D. de vſufruct. l. 25. §. non ſolùm. D. quæ in fraud. cred.

Appellantur & ſtantes fructus in l. 7. §. interdum. D. ſol. matr. & l. 26. D. de furt.

His opponuntur percepti, qui ſcilicet iam à ſolo ſeparati ſunt. §. is verò. Inſtit. de rer. diuiſio. Perceptio autem fructuum quomodo recipienda ſit, dicam lib. xv.

Fructus in quocumque poſſeſſore intelleguntur, qui deductis neceſſarijs impenſis circa eos factis ſuperſunt. l. 36. §. vlt. D. de hered. petit. l. 7. D. ſol. matr. l. 1. C. de fructib. & lit. exp. l. 4. D. de oper. ſeruo.

Interdum latius fructum pro omni commodo vtilitateq; rei accipimus, vt ecce quod dicitur in confeſſoriam fructus venire, hunc ſenſum habet, vt omne commodum veniat, quod habiturus fuiſſet actor, ſi ſeruitute vſus eſſet. l. 6. §. 1. D. ſi ſeruit. vindic. l. 19. in fin. D. de vſur. Itaque & vſuras pecuniæ fructum vocat l. 88. §. vlt. D. ad leg. Falcid. Et mercedes ſeruorum vecturæq; iumentorum fructus appellantur in l. 8. §. 1. D. de reb. auct. iud. l. 39. D. de legat. lib. j. l. vn. §. cùm autem. C. de rei vxo. act. Sed & fructus rei eſſe dicitur vel pignori dare licere. l. vlt. D. de vſur. l. 72. D. de diuerſis regul. iur.

FRVSTRARI ſignificat morari, tergiuerſari, cunctari. l. 24. & l. 25. D. ex quib. cauſ. maio. l. 2. §. quod ſi pater. D. ad Tertyllia. l. 233. D. de verbor. ſignific. l. 4. D. de appell. recip. Fruſtrari ergo dicuntur, qui qualibet tergiuerſatione & ſollertia efficiunt, ne ſecum agi vel

ad exitum controuerſia deduci poſsit. l. vlt. D.de procuratorib. Et ita accipio quod in l.3. D.de iudic. ſcribitur fruſtrandæ actionis cauſa latitare. Et fruſtrari tempus in l.26. §. actio. D.ex quib. cauſ. maio. Hinc fruſtrator qui iudicio deeſt. l.31. §. litem. D. de negot. geſt. l.7. C.de fructib. & lit. exp. Item qui tergiuerſationibus executionem rei iudicatæ remoratur. l.7. C.de execut. rei iud. Fruſtrator etiam pro moroſo debitore in l. vlt. D. de vi & vi arm. Et Fruſtratio pro mora in l.89. D.ad leg. Falcid. l.3. in fi. D.de vſur. l.37. D. manda. l.5. §. ſatisfactionis. D.vt in poſſ. leg. Et ſic in §.1. & §. ſi ad exhibendum. Inſtitut. de off. iud. Sine fruſtratione, id eſt, vt Theophil. οὐ δι' ὑπερθέσεως.

Fvga pro exilio in l.4. §. ad tempus. D. de re milit. l.5. D. de interdict. & releg. Scribit autem Donat. in xj. Aeneid. veteres properantium iter, fugam appellaſſe. Et inde Fugitiui nomen.

Fugitiuum porrò Ofilius definiebat eum eſſe qui extra domini domum fugæ cauſa quo ſe à domino celaret manſit. Cælius eum, qui ea mente diſcederet, vt ne ad dominum rediret. Conuenit autē fugitiuum ex animo & affectu fugę, non ex ipſo fugę actu ęſtimandum. l.17. in prin. & §.1. cum ſeq. D. de ædilic. ed. Quod ſic accipiendum eſt, vt tamen ſolo propoſito & conſilio fugiendi à domino ſeruus fugitiuus non fiat, niſi in ipſum factum fugæ vitium mentis deduxerit. l.225. D. de verbor. ſignific.

Fugitiuarius qui fugitiuos reducit. l. 18. D. de præſcript. verb. vel qui dominis indicat vbi fugitiui celentur. vt l.15. eo. tit.

Fugientes pro reis Impp. dicunt ad Grçcorum exemplum, qui φεύγοντας appellant. l.11. §. & ſi quidem. C.de iud. l. vlt. §. vbi autem. C. de bon. mater. l. 2. in prin. & §.1. C. de iureiur. propt. calum.

Fugam facere pro fugere & in fugam ſe dare, l.4. D.de re milit. Salluſtius in bello Iugurth. Poſtquam eos impeditos ramis arborum atque ita diſiectos circumueniri vident, fugam faciunt.

Fugam vendere dicebantur, qui ſeruos in fuga conſtitutos vendebant. Quod ſenatusconſulto, prohibitum erat. Qui verò abſentes ſeruos vendebant, aut etiam fugitiuos quærere & diſtrahi mandabant, in ſenatusconſultum quaſi fugæ venditores non committebant. l. 2. D.ad l.Fab. l. 6. C. eo. l. 35. §. ſi quis amico. D.de contr. empt.

Fvllo eſt, qui polienda, curanda, lauanda veſtimēta accipit. l. 2. D.de condict. ſine cauſ. l.13. §. ſi fullo. D. loca. l.12. & l.82. D. de furt. l.vn. D.de via publ.

Fullonica meritoria. l. 13. §. vlti. D. de vſufruct. Fullonicas inſtituere. l. 3. D. de aqua & aq. pluu.

Fvndvs integrum aliquid eſt, agrumq́; cum ędificio & villa ſignificat. l.60. l.211. D.de verbor. ſignific. ab eo, quòd, quemadmodum Varro lib. iiij. de lingua Lat. & Seruius in ij. Georgic. ſcribunt, fundat quotannis multa, pecuniæq́; ſit ac pecudum fundamentum. Vnde Plaut. in Trucul. de nouo amatore liberali, Nunc, ait, is eſt fundus nobis. Feſtus autem huius appellationis originem aliunde lib. vj. ducit. Ait enim agrum inde fundum dici, quòd planus ſit ad ſimilitudinem fundi vaſorum. Dicimus enim ſcyphi & vaſis fundum. l.23. §. ſi quis rem. D. de rei vindic. l.26. §.1. D. de adq. rer. do. Vtrumuis probemus, illud ex noſtris auctoribus conſtat, fundum duobus conſtare Agro & Villa. l. 81. §. qui fundum. D. de legat. lib. j. l.35. D. de vſufruct. leg. l.9. D. de ſeruit. l.17. §. idem Cælius. D. de ædilic. ed. Ideoq́; & villa fundi pars atque acceſsio appellatur in l.8. D. quib. mod. vſusfruct. amitt. l.15. in fi. D. de inſtruct. vel inſtrument.

Porrò vel modicus locus fundus dici poteſt, ſi eum fundi animo babuerimus. Conſtitutione enim & deſtinatione noſtra fundi efficiuntur. l.60. D.de verbor. ſignific. l.24. §. penult. D. de leg. lib. j. Etiam pars fundi rectè fundus appellatur. l. 34. §. vlt. de legat. lib. j. Diuiduntur autem fundi regionibus & locis. l.23. §. vlt. D. de ſeruit. ruſt. l.6. §.1. D. com. præd. l.3. §. vlt. D. qui potio. in pign. l.31. D. de vſufruct. leg. συγκτήσεις appellant Græci Latifundia & poſſeſsiones. l. 34. §. 1. D. de leg. lib. 2. l.30. §. Titia. D.de adim. leg.

Fundum fieri populum quid ſit, vide Cicero. pro Corn. Balbo, & Feſtum lib. vj.

Fvneraria actio dicitur, quæ de impenſis funeris cauſa factis datur. l. 14. §. hæc actio. l.16. & l.20. in fi. & l.21. l.31. §.1. & l.32. D.de religioſ. & ſumpt. fun. l. 17. D. de reb. auct. iud. Appellatur Funeraticia actio in l. 30. D. de religioſ. Inde Funerarium priuilegium in l. vlt. D. eod. tit. Funeris autem cauſa ſumptus factus videtur, qui ideo fit, vt funus ducatur: Vt puta ſi quid in elationem mortui, vel ſi quid in locum fuerit erogatum, in quem mortuus illatus eſt. Funeris deniq; ſumptus accipitur, quidquid corporis cauſa veluti vnguentorum, ſarcophagi & aliorum cauſa impenſum eſt: item & pretium loci, quo defunctus eſt humatus. l.14. §. funeris. & l.37. D. de religioſ.

Fvnesta familia in l. vlt. D. de ſtip. ſer. cuius dominus mortuus eſt. Scribit autem Varro lib. iiij. de lingua Lat. quamdiu in ſepulchrū defuncti gleba abiecta non eſſet, aut os mortui ad familiam expurgandam exceptum eſſet,

eſſet, tamdiu funeſtam eam manſiſſe. Hinc Cicero lib. ij. de legibus, Neque neceſſe eſt ediſſeri à nobis quis finis ſit funeſtæ familiæ. Septem autem diebus deplorari domi cadauer ſolebat, octauo die efferebatur, nono tumulabatur. Eæq́ erant denicales feriæ, quarum Cicero in libris de legib. & Feſtus lib. iiij. meminere: quo tempore quaſi funere polluta familia funeſta dici & expiari expurgariq́ porca præcidanea Cereri mactata atque alijs cerimonijs ſolebat.

FVNGI res dicuntur, quæ officium ſuum præſtant. Sic Vlpian in Inſtitution. titul. vj. Dotem fungi dicit, quæ in matrimonium datur. Et fungi monumentum in l. 43. D. de rei vindicat. in quod corpus infertur. Et functionem res in ſuo genere recipere Paulus in l. 2. §. mutui. D. ſi cert. petat. ſcribit, quæ, vt aliàs idem ipſe auctor loquitur, mutua vice funguntur, & tantumdem præſtant. l. 6. D. ſi cert. pet. Nam his rebus, quæ vſu conſumuntur ac pereunt, quò inter homines communicari poſſent, ea eſt tributa natura, vt communi quaſi ſpecie contineantur, permutationemq́ in ſuo genere recipiant, & alterius vicem ac poteſtatem altera omnimodo expleat.

Defungi pretio æſtimationeq́ pro æſtimationem præſtare & exoluere Iureconſulti dicunt. l. 11. §. idem libro ſecundo. D. de actio. empt. l. 1. D. ſi famil. furt. fec. l. 37. in fi. D. ad leg. Aquil. & dotis collatione, noxæ deditione, litis æſtimatione, tributione fungi, pro eo quod eſt noxæ dedere, litis æſtimationem ſoluere, & dotem tributa've conferre. l. 3. D. de collat. dot. l. 22. §. vlt. D. ad municipal. l. 37. D. ad leg. Aquil. Inſtitut. de noxalib. in princ. Ex quo fit, vt intributiones collationesq́ & penſitationes publicæ functiones vocentur. l. 4. C. de donatio. l. 3. de apoch. publ. lib. x. C. l. vlt. de exactonib. tribut. eod. l. 9. & l. 13. C. de actio. empt. l. 2. C. de iu. emphyteut. l. vn. C. in quib. cauſ. milit.

Fungi pignoribus in vicem ſatiſdationis, id eſt, loco fideiuſſorum pignora præſtare. l. 7. D. de præt. ſtip.

Muneribus legatorum fungi, id eſt, legata præſtare. l. 33. in fi. D. de legat. lib. ij. l. 2. D. ad Trebellia. Fideicõmiſſum munere Falcidiæ fungi dicitur, quod Falcidiam patitur. l. 77. §. 1. D. de legat. lib. ij. Pœna quoque functi in l. 22. D. de pœnis, dicuntur, qui pœnam ſuſtinuerunt. Pretia rerum communiter funguntur. l. 63. D. ad leg. Falcid. l. 33. D. ad leg. Aquil. id eſt, tanti res æſtimantur, quanti ſunt apud omnes defunctonẽ. l. 2. §. non ſolùm. D. ad S. C. Tertyllian. l. 21. §. vlt. D. de S. C. Silania.

FVRCAE ſupplicij fit mentio in l. 28. §. famoſos. & l. 38. §. actores. D. de pœn. l. 6. D. ad leg. Iul. pecul. & l. 3. §. is qui ad hoſtes. D. de re milit. Iſidor. lib. v. cap. xxviij. furcam patibulum dici eo quòd ferat caput, ſuſpenſúmque & ſtrangulatum ſtatim exanimet, tradit. Furcam verò illam, quam ſerui pro pœna circumferre cogebantur, bellè Plut. in Coriola. & Halicar. lib. vij. depingunt.

Furca autem figi, & in furcam tolli, & in furca ſuſpendi, pro eodem dicitur.

FVRIOSVM à demente & furorem à dementia noſtri auctores ferè ſemper ſeparant. l. 2. D. de inofficioſo teſtamento. l. 27. §. coram. D. de recep. qui arbitr. l. 6. D. de cur. fur. §. furioſi. & §. ſed ſolent. Inſtitut. de curatorib. l. 8. §. 1. D. de tutorib. dat. l. vlti. §. 1. C. de adminiſtrat. tutor.

Furorem Cicer. iij. Tuſculan. definit mentis ad omnia cęcitatem, & maius aliquid eſſe quàm inſaniam. Ideoq́ non eſſe in xij. tab. ſcriptum ſi inſanus, ſed ſi furioſus. At dementia licet ſanitate & integritate mentis careat, mediocritatem tamen officiorum & vitæ cultum communem tuetur. Furioſorum alij continua mentis abalienatione omni intellectu carent. l. 14. D. de off. præſid. & hi ſunt, quos perpetuò furioſos vel perpetuò mente captos vocat l. 12. §. natura. D. de iudic. l. 9. C. de impub. quorum morbus perpetuus eſt. l. 22. §. ſi maritus. D. ſol. matr. Alij interuallis quibuſdam ſenſu ſaniore ſunt, eorumq́ furor interuallum habere dicitur. d. §. ſi maritus. Huiuſmodi ſunt, quos Vlpian. intermiſſionem habere, Gaius interualla inſanię habere, ſcribunt. l. 20. §. ne furioſus. D. de teſtamentis. Gaius lib. ij. Inſtitution. titul. ij. l. 6. C. de curat. furioſ. dan. Et ita furioſi inducias & dilucida interualla accipimus. l. 9. C. qui teſtament. fac. poſſ.

Furioſus in conſpectu inumbratę quietis conſtitutus. l. 18. §. ſi furioſo. D. de adquirenda poſſeſſione.

Furioſi autem cùm mentis compotes non ſint, nihil velle ſcire've intelleguntur. Ac neque conſentire vidẽtur. Ideoq́ abſentibus ignorantibusq́ comparantur. l. 17. §. filiofa. D. de iniur. l. 2. §. vlt. D. de iure codicill. l. 8. §. penult. D. de opt. legat. l. 41. l. 167. in fi. D. de diuerſis regulis.

FVRTVM eſt contrectatio rei alienæ, vel vſus eius inuito domino lucri faciendi cauſa. Nec enim aliter furtum committitur, quàm ſi & contrectatio interueniat, & animus atq́ affectus furandi interueniat, & contra domini voluntatem res contrectetur.

Furtum autem vel à furuo, id eſt, nigro dictum eſt, quòd clam & obſcuro fiat, vel à ferendo & auferendo, vel à Græco ſermone quo φῶρες fures appellant. l. 1. D. de furt. Gell. lib. j. cap. xviij. Seruius in iij. Georgic. Virgilij, & Non. Marcell. Furti oblati, concepti, mani-

feſti nec manifeſti differentias vide apud Iuſtinian. Inſtit. de furt. & in l. 3. cum ſeq. D. eod. tit. & apud Paul. lib. ij. Sentent. tit. xxxj.

Furem non eſſe qui dicit, quod in venditionibus ſeruorum ſæpe dicitur, de animo hominis propoſitóque loquitur. At qui furto noxaq́ſ ſolutum dicit, nemini obligatum furti promittit. l. 174. D. de verbor. ſignific. Furem, ait Tryphonin. ex animi propoſitione ſola dicere quis poſsit etiam eum, qui numquam alienam rem inuito domino ſubtraxerit, ſi modò eius mentis ſit, vt occaſione data id commiſſurus fuerit. l. 225. D. de verborum ſignificatione.

Furto abeſſe rem Iureconſulti dicunt, quę ſubrepta eſt, vt lib. j. comprobaui. Item furto periſſe. l. 35. §. ſi res vendita. D. de contrahend. empt. l. 14. §. vlt. D. de peric. & commo.

FVSIA CANINIA lex quæ vulgò dicitur, Fuſia Caninia videtur appellanda. Sic enim ea profertur in inſcriptionib. l. 37. D. de condicio. & demonſtr. l. 215. D. de verbor. ſignif. In veteri quoque meo Codice, ita in Rubrica & in l. vn. C. de lege Fuſia Canin. ſcriptum eſt. Furiam tamen vocat Vlpian. in Inſtitut. titul. j. Vnde vulgata pronuntiatio confirmatur, quando R. & S. inuicem commutari olim ſolita conſtet. Conſtitutus verò erat ea lege modus ſeruorum, qui teſtamento manumitti poſſent. Quæ res plenè explicatur à Gaio lib. j. Inſtitut. tit. ij. Breuius ab Vlpian. Inſtitution. tit. j. Alia etiam huius legis capita Paul. perſtringit lib. iiij. Sentent. titul. vlti. Meminit & huius legis in Taciti vita Voſpiſcus. Sublata eſt ea lex à Iuſtinian. titul. de l. Fuſ. Canin. toll. in Cod. & Inſtitutionibus Iuſtiniani.

FVSIONES in l. 27. §. ſi quid cloacarij. D. de vſufruct. pro functionibus & illationibus publicis. Hæc huius verbi ſignificatio mihi ex Lexico Latinogræco ædis B. Germani Pariſ. innotuit, in quo ita eſt, Fuſio ὑλισμὸς, ἐσφορὰ δημοσίων. Fuſiones ὑλισμοὶ, συντέλειαι, εἰσφοραί. Acceſsit & ex Codice Theodoſ. auctoritas. Nam in l. 5. de indulgent. debit. hæc verba ponuntur. Vſque in initium fuſionis quintæ vniuerſa reliqua, quæ tam ad arcam ſublimium poteſtatum, quàm ad largitiones pertinent, relaxari præcipimus.

FVSTE percuti, occidi, animaduerti. l. 7. §. 1. D. ad leg. Aquil. l. 1. §. occiſorum. D. de S. C. Silania. l. 8. §. 1. D. de pœn.

Fuſtibus item caſtigari, cædi, admoneri Iureconſulti dicunt. l. 1. §. cum patronus. D. de off. præf. vrb. l. 3. §. 1. & l. vlt. D. de off. præf. vigil. l. 5. C. de not. infam. l. vlti. D. de iniur. l. 7. l. 10. D. de pœn.

Fuſtium autem ictus à flagellorum, quæ atrociora ſunt verbera, caſtigatione ſeparatur. d. l. 7. pleniorq́ſ multo eſt fuſtium, quàm flagellorum pœna. l. vlt. D. de iniur. l. 10. D. de pœn. Ac Fuſtibus quidem liberi dumtaxat & hi quidem tenuiores ſubijciebantur, honeſtiores non: ſerui verò flagellis coërcebantur. l. 28. §. non omnes. D. de pœn. vt plenius lib. iij. Select. Antiquit. dixi. Fuſtes verò Iſidor. lib. v. Etymolog. cap. xxvij. ſic interpretatur, quibus iuuenes pro criminibus feriuntur, dictos ab eo quòd præfixi in foſsis ſtent, quos palos ruſtici vocant. Et conſtat planè fuſtes ligneos baculos fuiſſe, cum inter arma & tela enumerentur. l. 54. §. furem. D. de furt. Vlpia. in l. 3. §. armis. D. de vi & vi ar. Arma, inquit, ſunt omnia tela, hoc eſt, & fuſtes, & lapides. Et mox: Planè ſi & vnus vel alter fuſtem, vel gladium tenuit. Sic fuſtibus repellere, & fuſtibus de fundo præcipitem agere, Cicero pro Cæcinna. & vij. in Verr. dixit. Denique quod Eutropius lib. j. de geſt. Rom. cap. xj. Tarquinium Superbum fuſtes excogitaſſe ſcribit, hoc ita Suidas in verbo [illegible], effert μάστιγας ξυλίνας, ἐλασίς. Fuſtibus autem & lignis equos publico curſui deputatos, agitari vetant Impp. in l. 1. de curſu pub. lib. xj. C.

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE, LIBER VII.

GEMMAE à lapillis & margaritis ſeparantur.l.25.§.vlt.D. de auro, arg.l.1.D. de adq. poſſeſſ.l.3. D. de rer. diuiſ. Et apud Arnob. libr. xj. aduerſ. Gent. Hæc enim inter hæc verba differentia intercedit, quòd Gemmæ perlucidæ ſint materiæ, veluti ſmaragdi, chryſolithi, amethuſti, Lapilli verò contrariæ ſuperioribus naturæ, vt obſiani, venientani. Margaritæ, conchæ ſunt, quæ apud rubrum mare creſcunt & coaleſcunt.l.19.§. penult.D. de auro, arg.

GENER appellatur filiæ noſtræ vir.l.4.§. adfines.D. de gradib. Sed & ſponſus filiæ generi appellatione continetur.l.6.D.eod. titul. l.5.D.de teſtib. Ideoq; Seruius Sulpitius Generi appellationem etiam ex ſponſalibus adquiri dicebat. l. 8. D. de gradibus & adfinib. Quamquam in Edicto de notatis infamia hæc verba, GENERO MORTVO, de ſolo filiæ viro accipiuntur. l. 1.& l.8.D. de his qui not.infam. Sponſi enim nullus eſt luctus.l.9. D. eod. Generi nomine & neptis & proneptis tam ex filio quàm filia editarum ceterarumq; mariti continentur.l.136.D. de verbor. ſignific. Et hanc in edicto de poſtulando huius verbi interpretationem eſſe faciendam Vlpia. admonet in l.3.D.de poſtul.

GENITVR pro gignitur, antiquo loquendi more dixit Vlpia.in l.17.§.1.D.de legat. lib.j. Vt & Iulianus, in l.13. §. item ſi paterfam. D. de reb.dub.

GENITIVOS pro ablatiuis non rarò Iureconſulti ponunt, vt in l.40.§.1.D.de adoptio. Plenę pubertatis eum præcedere debet: pro, Plena pubertate. Et in l. 11. §. vlt. D. de euictionib. Noxæ ſolutus pro Noxa. Et pœnæ adficere: pro, pœna in l.3. D.ad leg. Corn. de ſicar. & in l.6. §. penult. D. de poen. Et contentus partis in l. 37. §. nuptura. D. de legat. lib.iij. Et tutelæ vel curæ liberari in l.50.D.de legat.lib.iij. Et plus quartę in l.11.§.quod vulgo. in fin. D. ad leg. Falcid. Et mortis cauſæ tacitam condicionem in l.15.D. de manumiſſio. Et bonæ fidei, pro, bona fide in l. 95. §. quod vulgo.D.de ſolutionib. Et ſuper pecuniæ tutelæ've ſuæ in l.53.D.de verb. ſignif.

GENIVS principis.l.13.§.vlt.D.de iureiur. per quem iurare ſolitos veteres ex eo loco apparet: Tertullia.in lib.ad Scapul. Sed ijdem ipſi qui per genios eorum in pridie vſque iurauerant, qui pro ſalute eorum hoſtias & fecerant & vouerant, hoſtes eorum ſunt reperti. Idem in Apologet.cap.xxviij. Citius deniq; apud vos per omnes deos quàm per vnum genium Cæſaris peieratur. Et cap.xxxv. Sacra faciebant pro ſalute Imperatoris & genium eius deierabant. Ceterum quod in d.l. 13.per genium principis, hoc per Principis; Græco dicendi genere, effertur in l.2. C. de reb. cred. vbi genium vel ſalutem ſuppleri oportet, vt in l.41.in fi.C.de tranſactio.

GENS & Genus ſeparantur in l. 1. D. de probatio. Genus eſt vndecumque ortus ſui initium quis duxerit. Gens eſt eorum, qui eodem nomine appellantur, quæ ex multis familijs conficitur, vt Feſt.lib. vij. ſcribit. Plenius Cicero & perfectiùs huius verbi vim definiuit in Topicis. Gentiles, ait, qui inter ſe eodem nomine ſunt ab ingenuis oriundi; quorum maiorum nemo ſeruitutem ſeruiuit, & qui capite deminuti non ſunt. Vnde apparet inter ſeruos libertinos gentem non eſſe, ac ne in gente quidem manere eos, qui licet eiuſdem nominis ſint & ab his orti, qui ſeruitutem numquam ſeruierint, in adoptionem tamen dati, vel emancipati familiam mutarunt. Hûc pertinet & ille Varronis lib. vij. de lingua Lat. locus. Vt in hominibus, ait, quædam ſunt cognationes & gentilitates, ſic in verbis. vt enim ab Aemilio homines orti Aemilij ac Gentiles, ſic ab Aemilij nomine declinatæ voces in gentilitate nominantur. Cic. 1. de Orato. Cùm Marcelli à liberti filio ſtirpe Claudij patricij eiuſdē hominis hereditatē ad ſe redijſſe gente dicerēt.

Generalia iudicia veluti tutelæ, negotiorum geſtorum, pro ſocio. l. 38. D. pro ſoc.

Genere quodam pro ratione & ſpecie quadam & quodammodo. l. 36. D. de ſtip. ſeru. l. 29. §. qui quæſtum. D. ad leg. Iul. de adulter. l. 51. in fi. D. de adq. poſſ. l. 44. D. de adq. rer. do. Sic genere quodammodo in l. 10. D. pro empto. Et eo genere pro, eo modo, ea ratione. l. 23. D. de vſucapionib. Et quaſi genus locati in l. 1. §. ſi quis ſeruum. D, depoſ.

GERERE primùm facere ſignificat. Inter Geſtum tamen & factum ſubtilis quædam differentia ſtatuitur. l. 19. in fin. D. de verbor. ſignific. l. 2. D. de curat. bon. dan. quà tamen neglecta geſtum & factum pro eodem ponimus. l. 58. D. de verbor. ſignific. Et ita Geſtum latíſsimè accipitur in l. 2. §. geſtum. D. ad municip. In edicto autem de Minorib. verba hæc QVOD CVM MINORE QVÀM XXV. ANNORVM NATV GESTVM ERIT. Vlpia. ſic interpretatur, vt GESTVM accipiatur qualiter qualiter, ſiue contractus ſit, ſiue quid aliud cõtigit: proinde ſiue emit, ſiue vendidit, ſiue ſocietatem coijt, ſiue ſoluta ei pecunia, & eam perdidit. Inde ei ſuccurretur. l. 7. D. de minorib. ad cuius l. quæſtionem. d. l. 19. pertinuiſſe inſcriptionum ſimilitudo docet. Sed & his edicti, QVAE FRAVDATIONIS CAVSA GESTA ERVNT, verbis quæcumque in fraudem creditorum fecerit quis, continentur, ſiue alienauerit de ſuo, ſiue liberationem debitoribus præſtiterit. l. 1. D. quæ in frau. cred. Geſtaq́ accipimus non ſolùm ea, quæ contrahens geſſerit, verum etiam ſi fortè data opera ad iudicium non adfuit, vel litem mori paſſus eſt, vel à debitore, vt tempore liberaretur, petere deſijt, vel vſumfructum, aut ſeruitutem amiſit: & omnino qui aliquid fecit, vt deſinat habere quod habet, edicto continetur. l. 3. §. 1. D. quæ in fraud. cred. Atque ex his planum fit verbum GESSERVNT ad teſtandi ius non pertinere. l. 20. D. de verbor. ſignific. Dicitur autem Negotium geri actu quodam ad cõparandam obligationem interpoſito. l. 33. D. de condict. indeb. l. 1. §. qui mortis. D. de donatio. l. 17. §. ſicut. D. commod.

Itaque ex negotio geſto, hoc eſt ex contractu vel quaſi. l. 1. §. cùm ſeruus. D. de his qui deiecer. l. vlt. D. de aleæ luſu.

Nam negotium geri & contrahi pro eodem noſtri auctores vſurpant.

Gerere etiam adminiſtrare ſignificat. Ita Gerere Rempub. in l. 11. D. de vſur. l. 5. D. de leg. libr. iij. Gerere bona in l. 23. D. de pecul. leg. Gerere patrimonium. l. 6. C. ad Velleia. Gerere negotia toto tit. de neg. geſt. Et gerere tutelam. Geſsiſſe autem videtur tutor omnino, ſi quid pupillare attigit, etiam ſi modicum. l. 5. §. geſsiſſe. D. de adm. tut. Geſsiſſe quoque intellegitur & qui per alium tutelam geſsit, quiq́ alij gerẽdam tutelam mandauit: ſed & qui ſatis à contutore accepit rem ſaluam pupillo futuram, eiq́ permiſit adminiſtrationem totius tutelæ. d. l. 5. §. quòd ſi quis. & l. 56. D. de adminiſtr. tut.

GESTARI dicebantur veteres cùm ſuccollantibus ſeruis valetudinis voluptatis've cauſa ferebantur. l. 12. D. de vſu & habit. l. 7. D. de manum. vindic. Inde Geſtatio in l. 16. §. 1. D. quod vi aut clàm. Plinius lib. xxvj. cap. iij. Quinque res maximè communium auxiliorum profeſſus abſtinentiam cibi, fricationem corporis, ambulationem, geſtationem. Ipſa etiam loca arboribus denſis opaca per quæ geſtari ſolebant, Geſtationes appellabantur. l. 13. §. fructuarius cauſam. D. de vſufr. Et apud Plin. lib. 1. Epiſt. ad Canin. Ruf. & lib. ij. ad Gallum.

GLADII pœna. l. 1. §. quamquam. D. de abig. cùm gladio & enſe in aliquem animaduertitur. Aliud enim eſt gladio, aliud ſecuri animaduerti, vel telo, vel fuſte. l. 7. §. 1. D. de poen. Vnde apud Spartia. Antoninus ei, qui ſecuri percuſſerat Papinianum, Gladio ait, te meum iuſſum exequi oportuit.

Itaque gladij poteſtas ab alijs coërcitionibus ſeparatur. l. 6. D. de off. proconſ. ex qua tracta eſt l. 70. D. de diuerſ. reg. Eſt enim gladij poteſtas ius animaduertendi gladio in facinoroſos homines. l. 3. D. de iuriſdictio. Et ita gladij ius accipio in l. 6. §. qui vniuerſas. D. de off. præſid. in qua gladij ius omnes prouinciarum rectores habere ſcribitur, quos deportandi ius non habuiſſe conſtat. l. 6. D. de interdict. & releg. Sic & in l. 1. ne ſine iuſſu princip. in C. Theod. l. 74. de decurionib. in eod. C. Iul. Firmic. li. iij. Matheſ. cap. v. Faciet præpotẽtes, horribiles, duces, & quibus maximi committantur exercitus, qui habeant etiam vitæ neciſq́ auctoritatem, & in magnis adminiſtrationibus iuris gladij decernit poteſtatem. Auguſtin. Epiſt. lxj. ad Dulcitium Tribunum. Nec enim gladij ius in eos accepiſti.

Ad gladium damnari dicuntur, qui ad ludum gladiatorium damnantur. l. 25. §. ſi quis planè. D. de adq. hered. l. 6. §. irritum fit. D. de iniuſto. rup. Et apud Paul. lib. v. Sentent. titul. xvij. Capitolin. in Macrino. Seruos, qui à dominis fugiſſent, repertos ad gladium ludi deputabat.

Gladiator autem, vt Quintilia. Declamatio. CCCII. definit, eſt qui in harena populo ſpectante pugnauit. Cuiuſmodi ſpectacula ſuſtulit Conſtantinus. l. vn. de gladiatorib. lib. x. C. vt & Niceph. lib. vij. cap. xlvj. ſcribit.

GLANDIS nomine omnes fructus continentur

nentur in interdicto De glande legenda. l. vn. D. de glan. leg.

GLAREA l. 1. in fi. D. de via publ. l. 11. §. vlti. D. de aqua & aq. pl.

GLICIA lex nobis ex vnica inſcriptione l. 4. D. de inoff. teſt. nota eſt.

GLOS viri ſoror dicitur à Græco γάλως. l. 4. §. gradus. D. de gradib. & adfin. Feſtus Pompeius lib. vj. Non. Marcell. lib. de proprietat. ſermo. cap. vlt. Sed & in Lexico illo, cuius iam compluries mētionem feci, ita eſt, Glos ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀδελφὴ γάλως παρὰ πλείστοις. Vnde ab Auſonio in Monoſyll. Polyxena, quæ ad Achillis tumulum mactata eſt, Andromachæ glos πενθερικῶν appellatur: quod ſoror eſſet Hectoris, cui Andromacha nupſerat.

GRADVS, ordines cognationum dicimus, à ſimilitudine ſcalarū locorum've procliuium, quos ita ingredimur, vt à proximo in proximum, id eſt, in eum, qui quaſi ex eo naſcitur tranſeamus. l. vlt. §. gradus. D. de gradib. & adf. l. 220. D. de verb. ſignif.

Gradus etiam ordinem ſucceſsionis ſignificat. l. 5. D. vnde cogn. l. 1. D. ſi tabul. teſt. l. 15. D. de s. c. Silania.

Gradus quoque in teſtamentis inſtitutorum & ſubſtitutorum dicuntur. l. 3. §. filius. & §. ſed & inter. D. de liber. & poſt. l. 37. D. de heredib. inſtit. Sic primo & ſecundo, & tertio gradu ſcriptos heredes legimus, qui & priore loco heredes ſcripti ſunt, vel alijs ſubſtituti. l. 3. §. vlt. l. 4. & l. 5. D. de iniuſto rupt. l. 2. §. defertur. D. de ſecundis tabul. l. 53. D. de heredibus inſtituendis.

Eſt & gradus menſuræ genus pedes duos & ſemis continens, vt & Iſidorus ſcribit, & in fragmentis, quæ libris variorum auctorum de limitibus ſubiecta ſunt, traditur. At apud Conſtantin. lib. ij. Epitomar. βῆμα traditur habere πήχεις β. ἤτοι πόδας γ. παλαιστὰς ιβ.

Extra ſuum gradum moti fines dicuntur, qui loco ſuo moti ſunt. l. vl. D. de termino moto.

GRANARIA in l. 93. §. penul. D. de leg. lib. iij. l. 12. D. de inſtru. vel inſtru. quæ ex tabulis fieri ſolita oſtendit. l. 18. D. de actio. empt. ſtipitibus vel in terra defixis, vel ſuprà terram poſitis & collocatis. Hoc eſt, quod horreum frumentarium mobile ex tabulis ligneis factum dicit. l. 60. D. de adq. rer. do.

GRATIA pro fauore. l. 7. §. quæſitum. D. de minorib. l. 26. §. item per magiſtratum. D. ex quib. cauſ. maior. l. 8. §. vlt. D. manda. l. 15. in fi. l. 79. in fi. D. de iudic. l. 50. §. 1. D. de leg. lib. j. l. 1. §. ſi præſes. D. de magiſtr. conuen. l. 7. §. competet. D. de adm. tut. l. 3. C. de arbitr.

Et ita Gratioſè, id eſt, per gratiam & fauorem in l. 9. D. de adm. rer. ad ciuit. Et Gratioſa ſententia. l. 5. D. de calumniatoribus. Et Gratioſa emptio. l. 2. de fide inſtr. lib. x. C. Et Gratioſa auctio. l. 16. C. de reſcind. vendit.

Gratiam facere iuriſiurandi in l. 6. & l. 32. & l. 41. D. de iureiur. eſt ſoluere neceſsitate iurandi, & vt Paul. lib. ij. Sentent. titu. j. loquitur, remittere neceſsitatem iuriſiurandi. Ar in l. vlt. D. ad municipal. ſignificat ſoluere religione iuriſiurandi & diſpenſare, vt vulgò loquimur. Sicut & gratiam facere decreti in l. 1. §. ſi quis vltro. D. de quæſtionib. Et Gratiam facere edicti apud Sueton. in Domitian. cap. xiiij. Idem in Auguſt. ca. xvj. Bononienſibus quoq; publicè quod in Antoniorum clientela erant, gratiam fecit coniurandi cum tota Italia pro partibus ſuis.

GREMIA virgulæ tenues ſiccæ aridæq;, & ad comburendum aptæ. l. 55. §. lignis. D. de legat. lib. iij. Vnde Gremiales arbores in l. 7. §. ſi fundum. D. ſol. matr. & apud Columell. lib. xij. cap. xix.

GYNAECIVM, vel, vt in Codice Theodoſij & in Notitia ſcribitur, gyneceum eſt textrinum ad veſtes principis conficiendas conſtitutum. l. 5. C. ad l. Iul. repet. l. 2. & l. 5. de murileg. & gynæciar. lib. xj. C. Nam quod in d. l. 5. dicitur gynæcij, hoc in l. ſeq. dicitur textrini. Sic & in l. 2. de veſtib. olober. lib. xj. vbi tamen vulgo gynæciarijs pro gynæcijs malè ſcriptum eſt, vt apparet ex l. 1. eod. tit. in Cod. Th. Paul. Diaco. in Iuſtiniano, de Sophia & Narſete eunucho: Cui illa inter cetera quòd Eunuchus erat, hoc fertur mandaſſe, vt cum puellis in gynæcio lanarum penſa diuideret. Sic enim hæc verba relata ſunt ab Aimono monacho lib. iij. de geſt. Franc. cap. x. Credo etiam in Notitia cùm adminiſtratio Comitis ſacrarum largitionum occidentis exponitur, perperam Cynegij, pro, Gynecei non ſemel inuerſis litteris legi. Hinc gynæceiarij in l. 3. & l. 13. de murilegul. & gyneceiarijs. lib. xj. C. & l. vlt. de milit. veſte. lib. xij.

Et procuratores gynæceorum, in Notitia Imperij Ro. qui Comiti ſacrarum largitionum parebant: Qui procuratores textrinorū vocantur, in l. penult. de murilegul. lib. xj. C. Et procuratores gyneceiariorum in l. 3. de indulgent. debit. in C. Theod.

Pomponius ſcribit in l.32.D.de vſufruct.

Habitatio pro ædificio in l. 20. §. Gaio. D. de inſtr.vel inſtrum.

HAMA inſtrumentum incendijs arcendis reſtinguendisq́ adcommodatum. l. 3. §. ſciendum.D.de off.præf.vig.l.12.§.ſi domus.D.de inſtruc. vel inſtrument. Et apud Plin. lib. x. Epiſtul. ad Traian. Meminit & hamarum ferrearum Plinius lib.xix. Natur.hiſto.cap.j. quibus ad pectendas & decorticandas ſtipulas vtebantur.

HARÈNA ea pars theatri dicebatur, in qua beſtiarum gladiatorum'que pugnæ exhibebantur & edebantur. l. 36. §. vlti. D. de rei vindicatio.l.1.§.beſtias. D.de poſtul. l.1. D.de ædilic. ed. l. 4. D. de legatio. l. 8. §. 1. C. de repudijs.

Vnde Harenarij, qui in harenam depugnandi cauſa prodierunt, qui ſe in harenam ad depugnandas beſtias dederunt. l.21. §. ſi ea rei. D. de teſtib.l.38. D.de oper.libert.l.5. D.ad Trebellian.l.11. C.de inoffic. teſtam. l.1. C.de natur.lib.l.vlt.D.de ſeruis fugit.l.7. C.de inceſt. nupt.Et apud Firmic.lib.viij. Matheſ.cap.x. Sic Harena miſſum accipe in l.4. D. de legationibus.

Harenoſus locus.l.24.§.adijcitur. D.de damno infecto.

Harenifodinæ in l.13.§.inde eſt quæſitum.D.de vſufruct.loca.ex quibus harena effoditur.l.7. §.ſi vir in fundo.D.ſol.matr. Harenarias vocant Varro lib.j.de re Ruſt.cap.ij. Caius in l. 13.D.de publican.Et Cic.in Orat.pro Cluentio Auito.Ius harenæ fodiendæ.l.6.§.1. D.de ſeruit.ruſtic.

HARVNDO cædua in l. 59. §.vlti. D.de vſufr. l.7. §.notauimus. D.quod vi aut clam. l.3. D. arb.furt. cæſ. Sine aſpiratione ſcribitur hæc dictio in l.40.§.cum fundum. D.de contrah. empt. Vt Arundinetum in l. 9. §. vlti. D.de vſufruct. & l.12. §.ſi aliqua. D.de inſtruc. vel inſtrumen.

Harundine autem Aegyptios pro ligno vti,& illic Arundines comburi; traditur in l. 55. §. lignorum.D.de legat.lib.iij.

HASTAE, vt Feſt.lib.viij.ſcribit,ſubijciebant veteres ea quæ publicè venundabant.Cic.ij. Officior. Sic par eſt agere cum ciuibus, non vt bis iam vidimus Haſtam in foro ponere, & bona ciuium voci ſubijcere præconis. Ita ſub haſta diſtracta prædia. l. vlti. C. ſi propt. publ.penſit. Et haſta fiſcalis in l. 8. C. de remiſſ.pign.Rubr.de fide inſtr. & iur. haſt. fiſ. lib.x.C.A fiſco enim res haſtarum ſollemnitate diſtrahebantur.l.1. & 2.de adminiſtr.rer. pupill.lib.xj.C.l.vl.C.ſi aduerſ.fiſc.l.1. de domib.ad rem priuat.pert.in C.Theod.Et ſubhaſtatæ res dicuntur, quæ ſub haſta venales propoſitæ ſunt.l.3.C.de execut. rei iudic. Et ſubhaſtatio in l. 16. C.de reſcind. vend. Quæ autem ſub haſta venibant res, præconibus proclamantibus venibant, quos ad haſtam ſtetiſſe & oblata pretia nuntiaſſe Acron in Sat.vj.lib.j.Sermo.Horatij ſcribit.

HEREDITAS nihil aliud eſt, quàm ſucceſsio in vniuerſum ius quod defunctus habuit. l. 24.D.de verbor.ſignific. Succeſsionem accipe ius ſuccedendi.Hereditas enim vniuerſitatem quãdam ac ius ſucceſsionis demonſtrat.l.208.D.de verbor.ſignificat.iuriſq́ nomen eſt.l.3.D.de bon.poſſeſſ.l.119.& l.17.8.§. 2.D.de verbor.ſignificat. Et in iure conſiſtere dicitur.l.1.D.de rer.diuiſ.§.1.Inſtitution.de reb.corp.ac proinde, & abſque vllo corpore iuris intellectum habet.l.30.D.de petit.heredit. Itaque hereditatis appellatio etiam damnoſam hereditatem continet. d.l.119. Eoq́ intereſſe dicitur, vtrùm hereditas, an bonorum pars legetur, quod hereditatis parte legata, neque funeris impenſæ, neque manumiſſorum pretia deducantur,contra atq́ bonorum parte legata fiat. l.8. §.vlt .cum l. ſeq. D. de legat. lib. ij. Hereditatis appellatione etiam bonorum poſſeſsio continetur. l.138. D.de verborum ſignific.hæc namque etiam vniuerſitatem ſucceſsionis iure prætorio demonſtrat.

Hereditatis verbum interdum pro rebus ipſis & corporibus hereditarijs vſurpatur. Sic expilari hereditatem, & hereditati furtum fieri dicimus. Et inde etiam Cicero Topic. Hereditatem pecuniam eſſe definit, quæ alicuius morte ad alium peruenit. Quæ tamen res Senecæ lib.vj. de Benefic. cap.v. ridendi iureconſultos anſam præbuit. Sed inſulſus eſt eius iocus.

Hereditas dicitur Iacere, Deferri, Adiri, Adgnoſci, Repudiari. Iacet hereditas, quæ nondum adita eſt.l.13.§.quæſitum.D.quod vi aut clam.l.1.D.de ſucceſſ.ed. Defertur hereditas, quam adeundo conſequi poſſumus. l. 131. D. de verbor. ſignificat. Defertur autem vel ex teſtamento, vel ab inteſtato xij.tabulis alijsq́ legibus aut Senatuſconſultis. l.1.2. & 3.D. de petit.hered.l.1. §.captis. D.ad Tertyllian. l.8. D.de cap. min. Atque ex eo hereditas quædam teſtamentaria, quædam legitima appellatur.l.6.§.1.D.quæ in fraud.cred. Aditur hereditas, cùm quis heredem ſe eſſe dicto factoúe demonſtrat. Repudiatur, cùm ea repellitur. Omittitur, cùm quis ab ea tempore excludi ſe patitur.

Heredes ſunt, qui in ius & locum defuncti ſuccedunt. l.9. §.1.D.de eden. l.34. D.de iudic. l. 43.D.de diuerſ.reg. l.37.D.de adquir. hered. Ab eo quòd quaſi heri ſint, id eſt domini. §. vlt.Inſtitution.de hered.qualit. l.1.D.de ſucc. ed. licet ab ære id nomen Iſidorus libro ix.

Etymolog.ca.v. alij etiam ab hærendo contra veterem ſcripturæ rationem deducant. Heredum autem alij Sui, alij Neceſſarij, alij Extranei appellantur. De quibus ſingillatim ſuis locis. Sunt & etiam teſtamentarij & legitimi heredes. Sed enim hi demum heredum nomen optinent, qui iure ciuili ſuccedunt, Prætorij ſucceſſores heredes non appellantur. Heredes enim lex tantùm facit xij. tab. lex item Cornelia captiuis, aut Senatuſconſultum, vt Orphitianum & Tertullianum, vel principis conſtitutio, vt in filiorumfam. militum hereditate accidit. Prætor verò heredes non facit. §.quos autem. Inſtit. de bon.poſſeſſ.l.2.§.vlti.D.vnde legit. Vnde quod in l.6.D.quæ in fraud.cred. antehac legebatur hereditatemvel honorariam, à Pandect. Florent. rectè abeſt. Et in l.1. C.ſi quis ignor.rem minor. hereditario & honorario titulo ſuccedere diuerſa fiunt. Itaque & fideicommiſſarij, & bonorum poſſeſſores ab heredibus ferè ſemper ſeparantur, nec heredes, ſed velut heredes, aut heredibus ſimiles perſonæ perpetuò dicuntur. l.1. D.de poſſeſſor.hered.pet. l.20. §.licet. D.de petit. hered. l.1. §.ſi apud. D. depoſ. l. 58. D.de obligat. & actio.l.28.D.de re iudic.l.5.§.& ſi heres. vt in poſſeſſ.leg.l.9.in fi.D.de reb.auct.iudic. l.118. D.de diuerſ.reg.l.3. in fi.D.de tabul.exhiben. l.2. §.ſi quis nemine. D.ne quid in loco publ. l.25.D.famil.erciſc. l.1.§.1.l.47. in fi. D.ad leg. Falcid. §.reſtituta. Inſtitut. de fideicom. her. l.10.in fi.D.quæ in fraud.cred.l.1. §.vlti.ne vis fiat ei, qui in poſſ. Vlpian. in Inſtit.tit.xxviij. Theoph.in tit.de perpet. & temporalib.act. ad fin.princ.

Heredum etiam loco habentur adrogator, ad quem per vniuerſitatem bona tranſeunt, & pater filij inteſtati caſtrenſia bona veluti peculij iure occupans: Item fiſcus ex delicto, vel bona vacantia capiens: Item pater dominus've, quibus hereditatis emolumentum & commodum adquiritur. l. 2. §. ſi defunctus.D.pro empto.l.6. D.de in integr.reſt.l.1. §.ſed & ſi morte. D. quando act. de pecul. l. 40.D.ad Trebell. l.14. D. de diuerſ. & temp. Erat olim etiam honorarius ſucceſſor, Bonorum emptor, qui creditoribus debitoris bona diſtrahentibus emerat, vt Theophil.in titul.de ſucceſsio.bonor. exponit. Atque hi omnes nō directas, ſed vtiles actiones exercebant. Eademq́ ratione & qui poſt abſtentionem repudiationem've à Prætore in integrum reſtituebantur, vt adirent, heredes non fiebant, ſed vtiles tantùm actiones habebāt. l.7.§.ſed quod Papinia.D.de minorib. l.21. §. vlt.D.quod met.cau.

Heredes aut inſtituti dicuntur, aut ſubſtituti.l. 1.D.de vulg.& pup. Illi primi heredes, hi ſecundi appellantur.l.25.D.qui teſt.fac.l.8.D.de lib.& poſt.

Heredis porrò appellatio per multas ſucceſſiones accipitur, nec tantùm ad proximum heredem, ſed & ad vlteriores refertur, ita vt heredis heres, & deinceps ea appellatione contineatur. l.65. l.170. D.de verbor.ſignific. l.2.D.de liber.leg. exceptis paucis ſpeciebus, in quibus heredis appellatio proximum tantùm continet: vt in ſubſtitutione impuberi his verbis facta, QVISQVIS MIHI HERES ERIT; & in l. Aelia Sentia, & in Edicti Prætorij his verbis; TVM QVEM EI HEREDEM ESSE OPORTET. l.70. & l. 247.D.de verbor.ſignificat. l.1.D. vnde legit. Quinimmò & ita in ſecundis tabulis facta ſubſtitutione, QVISQVIS MIHI HERES ERIT, IDEM FILIO MEO HERES ESTO: ſcriptos tantùm heredes, & qui ex teſtamento heredes exiſterēt, contineri placuit. Et ideo non tantùm heredis heredem, ſed & patrem, qui per filium: dominum, qui per ſeruum heres extiterit, ab hac ſubſtitutione repelli; quia hi omnes non ex iudicio veniunt. l.3. & l.8. D.de vulg. & pup. l.27. §. qui ſuſpectam. & l.55.§.qui fideicom.in fi.ad Trebellian. Ceterùm, qui ſemel heres extiterit, etiam ſi viuo pupillo heres eſſe deſierit, hereditate fortè vel ex cauſa inofficioſi teſtamenti, vel vt indigno ablata, ad hereditatem nihilominus admittetur. l.31. l.43. §.vlti. D.de vulg. Eſt & alius caſus, in quo heredis appellatio proximum tantùm complectitur, qui traditur in l.14.C.de vſufr.

Porrò his verbis ſtipulationis, TE HEREDEM'QVE TVVM DARE SPONDES? & ſi plures ſint heredes, continentur. l.158.D.de verbor.ſignific. Planè ſi quis ita dixerit, HERES MEVS DAMNAS ESTO DARE AVREOS QVINQVE, non quilibet heres, ſed omnes videntur damnati, vt vnà quinque dent. Ad omnes vtiq; heredes etiam ſi plures gradus teſtamēto facti ſint, ea verba pertinebunt. l.44.D.de leg.lib.ij.l.98.D de legat. lib.iij. Itaque & qui ita dixit, QVANTVM HERES MEVS HABEBIT, TANTVM DATO, pro eo eſt ac ſi ita dixiſſet, Quantum omnes heredes mei habebunt. l.43.D.de leg. lib.ij. Quamquam autem heredis verbo iuris tantùm ſucceſſor demonſtratur, quod tamen alicui ita datum fuerit, vt & ad heredes pertineat, etiam ad legatarium volūtatis potius, quàm verborum ratione transferri poterit. l.219.D.de verb.ſignific.

Pro herede gerere quemadmodum Paul. lib. iiij.Sentent. tit. viij. ſcribit, eſt deſtinatione futuri domini aliquid ex hereditarijs rebus vſurpare. Et ideo pro herede gerere videtur, qui fundorum hereditariorum culturas rationesq́

tionesq́

tionesq́ diſponit, & qui ſeruis hereditarijs, iumentis, alijs've rebus pro domino vtitur. Vlpia. quoque Inſtit. tit. xxij. Pro herede, ait, gerit qui rebus hereditarijs tamquam dominus vtitur, veluti qui auctionem rerum hereditariarum facit, aut ſeruis hereditarijs cibaria mandat. Idem lib. lxj. ad edict. Pro herede gerere eum videri ſcribit, qui aliquid facit, quaſi heres: nec hoc tam facti eſſe quàm animi, Nec enim aliquid hereditarium attingere ſatis eſt, ſed hoc amplius eo animo eſſe debet, qui attingit, vt heres eſſe velit. l. 20. D. de hered. inſtit. Itaque gerit pro herede, qui animo ſucceſsionem adgnoſcit, licet nihil hereditarium attingat: veluti qui re non hereditaria tamquam hereditaria vtitur. l. 21. §. 1. l. 86. in fi. l. 88. D. de adq. hered. Denique qui pro domino aliquid facit quod citra ius & nomen heredis facere non poſsit. Quòd ſi ſepulchri violati egerit, vel operas à liberto paterno petierit filius, nihilomagis pro herede gerere intellegitur: quoniam illa etiam in non heredem cadunt. l. 20. §. penult. & vlt. de adq. hered. l. penult. D. de ſepul. viol. Ita pro herede gerere accipimus in l. 59. §. Titius. D. de hered. inſtit. l. 5. D. de caſtr. pec. l. 4. & l. 5. C. de iure delib. l. 4. C. ad Trebellia. Et pro herede geritionem in l. 14. §. plerique. D. de religioſ. Et pro herede geſtio. l. 19. C. de iure delib. Iuſtinia. Nouel. j. *δίδομεν ἅπασι τοῖς τοιούτοις πρὸς αὐτοὺς γίνεσθαι κληρονόμοις, καὶ ἀδιάφορον εἶναι τῷ αὐτῷ γενόμενος ἔχειν δίκαιον.*

Hic obiter adnotabo etiam feminino genere heredem dici contra quàm Soſipater credat. Etenim ſuam heredem dixit Tryphonin. in l. vlt. D. de dot. collatio.

Hereditariæ actiones, in tit. de hereditar. actio. Cod. accipiendæ ſunt, quæ ex negotijs cum defuncto geſtis, vel ex delictis in heredes dantur. Quo in numero & legatorum actiones haberi placet, quamuis ab herede coeperint. l. 39. D. de obligat. & act. Eodemq́ modo & hereditarium æs alienum id etiam intellegitur, de quo cum defuncto agi non potuit: veluti ſi debiti condicio poſt mortem extitit, vel is ſe daturum cùm moreretur promiſerit, vel ſi fideiuſſor pro eo poſt mortem ſoluit. l. 7. D. de rebus auct. iud. poſsid. Ita hereditarios creditores accipimus.

Hereditariæ & illæ actiones appellantur, quæ in hereditate & defuncti bonis ſunt. l. 1. §. hęc actio. D. ſi quid in fraud. patr. l. 59. D. ad Trebellia. l. 20. §. cùm prædixerimus. D. de petit. hered. Quæ verò ex defuncti perſona heredi dantur, etiam ſi defuncto numquam competierunt, hereditariæ tamen dicentur. l. vt in ſpecie. l. 84. D. ad leg. Falcid. Planè quæ patrono ad reuocanda ea, quæ in fraudem eius alienata ſunt, datur actio, hereditaria non eſt, id eſt, ex bonis liberti, ſed propria patroni. l. 1. §. hæc actio. D. ſi quid in fraud. pat.

Hereditarius debitor & is dicitur, qui hereditati non defuncto obſtrictus eſt: veluti, qui ſeruo hereditario promiſit, vel ante aditam hereditatem damnum dedit, aut aliquid ſubripuit, aut negotia hereditaria geſsit. l. 14. l. 15. l. 16. §. non ſolùm. D. de hered. pet.

Hereditaria ſepulchra appellantur, quæ quis ſibi heredibusq́ ſuis conſtituit, vel quæ paterſa. iure hereditario adquiſiuit. l. 5. & l. 6. D. de religioſ.

Hereditario iure capi in l. 91. D. ad leg. Falcid. dicuntur, quæ quis eo ipſo quòd heres ſit, capit.

Hereditaria onera ſunt, funeris, æris alieni, & legatorum ſumptus. l. 20. §. 1. D. de adq. hered. l. 2. §. illud tenendum. & §. ſi quid publici. D. de hered. vend.

Heredium, vt Feſt. lib. vij. ſcribit, prædium paruulum appellabatur. In XII. Tabul. hortum ſcribit ſignificatum Plinius lib. xix. cap. iiij. Vnde herediolum *ὑποκοριστικῶς* à Latinis quoque auctoribus dicitur.

HERMAPHRODITVS vtriuſq́ ſexus homo dicitur. l. 10. D. de ſta. hom. l. 15. D. de teſtib. l. 6. in fin. D. de liber. & poſt. Plin. lib. xj. cap. xlix. Tertullia. in lib. aduerſ. Valentinia. Iul. Firmic. lib. iij. Matheſ. cap. vj. Androgynus vocatur à Iulio Obſeq. in lib. de prodigijs non ſemel. De eo extat elegantiſsimum Auſonij carmen.

Mercurio genitore ſatus, genitrice Cythere
Nominis vt mixti, ſic corporis Hermaphroditus
Concretus ſexu, ſed non perfectus vtroque.

HODIE quo ſenſu in aliquot Pandectarum locis accipiendum ſit, expoſui lib. j. Select. Antiquit.

HOMERI teſtimonio Iureconſulti vtuntur in l. 1. D. de contrahen. emp. l. 65. §. pecoribus. D. de legat. lib. iij. l. 4. §. gradus. D. de gradib. & adfin. l. 16. §. vlt. D. de poen. l. 236. D. de verb. ſignific. l. 9. §. 1. D. de ſuppell. leg.

HOMINIS appellatione tam maſculus, quàm femina continetur. l. 152. D. de verbor. ſignific. Inde humanum, quod in hominem cadit. Terent. Heautontim. Homo ſum, Humani nihil à me alienum puto. Et Adelph. Iam id peccatum magnum, at humanum tamen. Ita rem humanam paſſus dicitur, qui obdormiuit ad fornacem. l. 27. §. ſi fornicarius. D. ad l. Aquil. Et Humanitas in l. 38. in fi. D. ex quib. cauſ. maio. l. 6. & l. 14. §. ſed interim. D. de religioſ. pro humana ſorte & condicione, quibus verbis vtuntur Iureconſulti in l. 21. D. de euictio. l. 35. §. mortis cauſa. D. de mort. cau. don. l. 27. D. de condicio. inſtit.

HONOR municipalis à munere ſeparatur.

Rubr.de munerib.& honorib.l.2.D.de priuileg.veter.l.2.§.vlt.& l.7.§.1.D.de decurionib.l.3.C.ne vxor pro mar. Et honor definitur eſſe adminiſtratio Reip. cum dignitatis gradu,ſiue cum ſumptu,ſiue ſine erogatione contingens.l.14.D.de munerib.& honorib. Erant in hoc genere Decurionatus, Duumuiratus, Aedilitas, & ceteræ dignitates.l.7.§.is qui.& l.12.D.de decurionib.l.12.D.de munerib. & honor.l.5.D.de vacat.muner.l.2.de his qui ſponte publ.mun.lib.x.C.

Honorarium ius Antiqui appellarunt quod ex edictis Prætorum deſcendit. Sicq;, vt ſcribit Papinianus, ad honorem Prætorum nominatum. Pomponius verò quod ab honore Prætoris venerat.l.7.in fi.D.de iuſtit.& iur.l.2.§.eodem tempore.D.de orig.iur.

Inde Honoraria iudicia, Honorariæq; actiones,ex Prætoris iuriſdictione comparatæ.l.28.D.de legat.lib.j.l.25.D.ad Velleia.l.11.D.de fideiuſſ.l.39.D.de noxalib.act.

Et Honoraria obligatio.§.1.Inſtit.de obligatio.l.5.D.de pignorib.

Et Honorarij ſucceſſores veluti bonorum poſſeſſores.l.6.D.ad Trebellia.l.10.ad Velleia.l.7.§.in publiciana.D.de publicia.l.1.§.non ſolum.D.vt legat.nom.cau.

Honorarij curatores, qui à Prætore conſtituuntur apud Vlpia.in Inſtitut.tit.xij. Alio ſenſu,Honorarij tutores, qui honoris gratia dantur.l.2.§.1.D.de adm.tut.l.60.D.de ritu nupt.l.14.§.1.D.de ſolutio. Honoris autem cauſa datus tutor non videtur, quem pater à ceteris tutoribus, quibus negotia gerenda mandauit rationes accipere voluit.l.26.§.1.D.de teſt.tut.

Honorarius titulus, ſine adminiſtratione.l.21.C.de epiſc.& cler.vt in l.vlt.C.vbi ſenator. Viri illuſtres, qui ſine adminiſtratione honorarijs fuerint decorati codicillis.

Honorarius arbiter apud Cicero.v.Tuſcul.Et in libello de Fato. Et Honoraria arbitria apud eumdem in Oratio.pro Q.Roſc.Com.

Honoraria vocata ſunt mercedes, quæ aduocatis,iureconſultis,medicis, liberaliũ artium profeſſoribus, menſoribus, & ceteris, qui operam beneficij loco præſtabant, dabantur. Mercedes enim eas dicere diſplicuit, cùm non crederent inter huiuſmodi perſonas locationem & conductionem contrahi.l.1.D.ſi menſ.falſ.mod.l.1.D.de extr.cog.l.38.D.loca.l.3.C.de poſtul.l.9.§.de adm.tut.l.2.D.de legatio.lib.x.C.l.13.C.de iudic. Honorarium autem quod patrocinij nomine datur συνηγορικὸν ab Ariſtoph. in Veſpis vocatur.

Honorati in l.1.C.de off.ciuil.iudic.l.18.C.de epiſ.& cler.l.3.C.de off.diuerſ.iudic.l.6.C.de poſtul.Rubr.de honorator.vehicul.lib.xj.C.l.1.quib.equor.vſus.in Cod.Th.l.penult.ad leg.Iul.repet.in cod.Cod. Puto autem eos ſignificari,qui ſine adminiſtratione honorarijs decorabantur codicillis, vt in l.vlt.C.vbi ſenator. Iuſtinia. Nouel. lxx. ἴσμεν γὰρ, ὡς τὸ ἀρχαῖον ἦν τινὸς ὑπερεχόντως σχῆμα, ἣν ὀνοραρίαν ἐκάλουν, κωδικίλλον ἐκ τῆς βασιλείας ἐπ' αὐτῇ παρεχομένων. ταύτην δὲ οὕτως ὠνόμαζον ὡς οὐδενὸς ἑτέρου πλὴν ἢ ψιλῆς τιμῆς τοῖς ταύτης ἀξιουμένοις παρεχομένης. Sic in l.41.de decurionib.in C.Theodoſ.Ceteriq;,aiunt Impp. qui ſine adminiſtratione adumbratarum dignitatum codicillos honorarios meruerint:& in l.74.eodem titul.Inanes verò vmbras & caſſas imagines dignitatum codicillis honorarijs ſectantes nihil adiuuari præcipimus.& in l.vnica qui à præbitio.tiron.eod.C.Honorarios vocatos ab antiquitate ſcribunt, qui ſine adminiſtratione titulos dignitatum ſunt conſequuti.

HONESTVS plerumque locupletem ſignificat, atq; humili opponitur.l.38.§.qui nondum.D.de pœnis.§.item lex Iulia.Inſtitut.de publ.iud.l.3.§.pen.D.ad l.Cornel.de ſicar.Et apud Arnob.lib.vij. Si ex duobus facientibus res ſacras,honeſtus vnus & locuples, alter anguſto lare.

Honeſtæ Matresfam. matronæ've intelleguntur,quæ nullo ſevnquàm probro commacularunt.l.41.D.de ritu nup.l.1.§.& notandum.D.de vent.inſp. Honeſtum à licito ſeparatur in l.1.D.de iuſtit.& iur.l.42.D.de ritu nupt.ex qua ſumpta eſt l.197.D.de diuerſ.reg. Non enim omne quod licet Honeſtum eſt.l.144.D.de diuerſ.reg.

HORREVM frumentarium.l.60.D.de adquir.rer.domin.

Horreum vinarium in l.7.D.de inſtruct.vel inſtrument.leg. Horreum penuarium in l.3.§.vlt.D.de penu leg.

Horrea etiam mercibus & rebus quibuſque pretioſiſsimis reponendis cuſtodiẽdisq; deſtinabantur.l.1.§.effracturæ.D.de off.præf.vig.l.10.§.proinde.in fin.D.de iudic.l.32.§.Idem cùm quæreretur.D.de auro,arg.l.1.& 2.C.loca.l.2,C.de peric.& cõmod.l.12.§.idem reſpondit.D.de inſtruct.vel inſtrum.& l.9.§.item ſi quis merces.D.de adq.rer.do.& alijs locis,quæ in libris Antiquit.notaui. Horrea Cæſaris.l.vlt.in fi.D.qui potio.in pign. Inde Horrearius, horrei conductor dicitur.l.5.§.ſi horrearius.D.de his qui deiecer.vel effud.l.5.D.ad.exhib.l.60.§.vlt.D,loca.

HORTENSIA lex à Q.Hortenſio dictatore lata, qua plebiſcitis legum vis atq; auctoritas tributa eſt.l.2.§.deinde cùm eſſet.D.de orig.iur.§.plebiſcita Inſtit.de iur.natur.

HORTVS in xij.Tabul.idem valebat quod villa,vt Plin.lib.xix.cap.iij.auctor eſt.

Horti

Horti olitorij vinearijq́. l. 13. ♃. fructuarius. D. de vſufr. l. 198. D. de verb. ſignific.

Horti Saluſtiani Romæ Auguſti horti erant. l. 39. ♃. vlti. D. de leg. lib. j. Et in Panegyrico Conſtantino Conſtantij filio dicto, cuius incertus eſt auctor. Nam in Saluſtianos hortos ſe peregrinatio & expeditio putabatur. Vopiſc. in Aureliano, Diſplicebat ei cùm eſſet Romæ habitare in palatio, ac magis placebat in hortis Saluſtij, vel Domitiæ viuere. Miliarenſem deniq; porticum in hortis Saluſtij ornauit.

Hospitis recipiẽdi munus patrimonij fuit. l. 3. ♃. eos milites. l. vlt. ♃. penult. & vlti. D. de munerib. & honor. l. 10. ♃. angariarum. D. de vacat. mun. l. 1. C. de epiſc. & cler. ἐπισταθμίας appellari à Modeſtino in l. 6. D. de excuſ. tut. Bud. & Auguſtin. credunt. Cogebantur autem prouinciales hoſpitio milites officialesq́ præſidum per municipia iter facientes excipere, vt oſtendit l. 5. ♃. ne tenues. D. de officio præſidis. l. 3. ♃. eos milites. D. de munerib. & honoribus.

Hoſpitiola in l. 5. ♃. 1. D. de his qui deiecer. Habebant autem veteres, vt Vitruu. lib. vj. cap. x. indicat propria quædam triclinia & cubicula, quibus aduenientes hoſpites recipiebant, quæ hoſpitalia dicebantur. Erant & olim in bene moratis ciuitatibus publica hoſpitibus deſtinata loca, quæ xenodochia & xenones appellabantur, quorum meminit l. 16. & l. 18. C. de ſacroſanct. eccleſ. l. 31. ♃. pen. l. 37. de epiſc. & cler. Eorum locorum qui adminiſtrationem habebant, xenodochi dicebantur. l. 31. ♃. priuilegium. l. 37. D. de epiſc. & cler.

Xenoparochi etiam in municipijs memorantur in l. vl. de muneribus & honoribus quos eoſdem fuiſſe puto cum parochis, de quibus Horat. libro j. Epiſtolarum & ibi Acron & Porphyr.

Hostes ſunt, qui nobis, aut quibus nos publicè bellum decreuimus, ceteri latrunculi vel prædones ſunt. l. 118. D. de verbor. ſignif. l. 24. D. de captiu. Itaque non vt ab hoſtibus capti, ita qui à latronibus detinentur, ſtatum mutant. l. 13. D. qui teſtam. fac. l. 19. ♃. à piratis. D. de captiu. & poſtl. Quos autem nunc hoſtes, eos Antiqui perduelles vocabant, hoſtium appellatione peregrinos ſignificantes, vt Gaius in l. 234. D. de verbor. ſignificat. Et Varro & Cicero & Feſtus & alij ſcribunt ab hoſtiendo, id eſt æquãdo, quòd pari cum ciuibus iure cenſerentur. A quo verbo Hoſtilinæ deæ nomen impoſitum, quod ei ſacra fierent, cùm ſegetes nouis ariſtis æquabantur: Auguſtin. lib. iiij. Ciuit. dei cap. viij. tradit.

In Hoſtico, abſolutè pro in hoſtico loco dixit Vlpian. in l. vlt. D. de teſtam. milit. eadem figura qua alij, in barbarico & in paganico dicunt, vt aliàs adnotamus. Atque ita in l. vn. D. de bon. poſſeſſ. ex teſtam. milit. ſcribendum, vbi Codices quidam in hoſtilico, alij, in hoſticolo, ſcriptum habent, Pet. Faber vir mihi iiſdem ſtudijs eademq́ voluntate coniunctiſsimus & nunc honoribus florentiſsimus, exiſtimat. Cuius hic incredibilem morum ſuauitatem, ſingularem ſupra ætatem doctrinam, ſummamq; in me beneuolẽtiam tacitus præterire nullo modo poſſum. Qua ille ductus, qua potuit, acceſsione noſtrum hoc opus locupletauit. Eam verò phraſin aliorum auctorũ teſtimonijs mihi bellè probauit. Liuius lib. vj. Romano contra etiam in hoſtico morandi erat cauſa, vt hoſtes allicerat. Idem lib. viij. Sine commeatu milites vagi in hoſtico errent immemores ſacramenti. Sic & idem auctor lib. xxviij. & lib. xxix. ſub initium, & lib. xxxiij. & aliàs ſæpius locutus eſt. Plinius in Panegyrico. Quippe non vt ex hoſtico raptæ, perituræq; in horreis merces ſocijs auferuntur. Sic Latini auctores exemplo Græcorum loquuntur qui πολεμίαν, ſimpliciter, γῆν ſupplentes dicunt. Herodotus, vt alios omittam, lib. j. ἐπὶ πλεῦν γὰρ μὲν δὴ ἐν τῇ πολεμίᾳ διατρίβων.

Hoſtiarij ſerui in l. 12. ♃. idem reſpondit. D. de inſtruc. vel inſtrum. leg. quos more vetere in catena fuiſſe Sueto. in lib. de clar. Grammat. ſcribit. Hoſtiarij etiam eccleſiaſticum officium in l. 6. C. de epiſc. & cler. dicti. ab eo, vt Iſidor. lib. viij. cap. xij. ſcribit, quod præeſſent hoſtijs templi: Ipſi enim, ait ille, tenẽtes clauem omnia intus extraq́ cuſtodiunt, atque inter bonos & malos habentes iudicium, fideles recipiunt, & reſpuunt infideles.

Hostilia lex, qua permiſſum fuit furti agere eorum nomine, qui apud hoſtes eſſent, aut Reip. cauſa abeſſent. Inſtitut. de his per quos ag. poſſ.

Hoſtilianas etiam actiones Cicer. lib. j. de Orator. dixit.

Humiles & Abiectæ perſonæ quænam intellegantur, explicant Imperatores in l. 7. C. de inceſt. nupt.

Hyacinthus gemma in l. 6. D. de auro, arg. l. vlti. ♃. ſpecies. D. de publican. l. vn. nulli licere in fren. lib. xj. C.

Hypaethrium in l. 242. ♃. plumbum. D. de verb. ſignific. locus erat. Cuius & Vitruu. meminit lib. v. cap. xj.

Hypobolon Conſtantin. lib. iiij. tit. x. ſcribit eſſe, τὸ ἐκ τῆς προικὸς τῆς γυναικὸς, ὅταν ἐκ θανάτου τῆς γυναικὸς ὁ παῖς ἀπαιτεῖται παρὰ τοῦ ἀνδρὸς, ὑποβαλλόμενον ἤγουν ὑποτιθέμενον ἐκ τοῦ ὑποβάλλειν. quod quandoque eſt, ὑπὸ τινὶ ἰσχυροτέρῳ καὶ πλείονι ἄλλο τι ἐπὶ ἀνδρειότερον καὶ

βραχύτερον πιθγίας. Euſtathius ὑπόβολον, ait, οὐ μόνον τὸ πρὸς νομικοῖς, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑποβεβλημένον ἤγουν ὑποκείμενον ὑπὲρ ὀβολιμαίου τινός.

HYPOTHECA à pignore interdum ſeparatur. l.3. & l.6. C. de pigner. act. l.2. & l.16. §. vlt. D. de pignorib. l.97. D. de ſolutionib. l.33. in fi. D. de vſur. l.12. D. qui potio. in pign. l.7. D. de diſtr. pignor. l.38. D. de legat. lib. iij. l.4. D. de naut. fœn. l.23. D. de probatio. l. vlt. D. de contrah. empt. Propriè enim pignus dicimus, cuius poſſeſsio tranſit ad creditorem: Hypothecam verò, cùm non tranſit, nec poſſeſsio ad creditorem. l.9. §. propriè. D. de pign. act. Hæc tamen differentia à Iureconſultis non obſeruatur, qui pignus & hypothecam pro eodem dicunt, vt meritò Marcia. inter pignus & hypothecam tantùm nominis ſonum differre dixerit. l.5. in fi. D. de pignorib. Alterum enim Latinum, alterum Græcum verbum eſt, à ſuppoſitione deductum. Id enim Græcis eſt ὑποτίθεσθαι. Quorum exemplo etiam ſupponere, pro, oppignerare, & ſuppoſitas res, pro, pignori obligatis Impp. dicunt. l.6. C. de pigner. act. l.7. & l.8. §.1. C. de præſcript. trigint. l. vlti. C. de remiſſ. pignor. l. vlt. §. ſed pater. C. de bon. matern. l. vlti. C. ſi maior fact. l.8. §. ſi verò filio. C. de repud. l. vl. C. quando mul. tut. offic. Sic in Rubr. de reb. eo. qui ſub tut. vel cura ſunt, ſine dec. non al. vel ſupponendis, id eſt, pignori obligandis. Latini certè auctores etiam pignori opponere dicunt. l.27. D. de pignorib. Terentius Phorm. Ager oppoſitus eſt pignori ob decem minas. Vnde iocus ille Catullianus,

Furi villula noſtra non ad Auſtri
Flatus oppoſita eſt, nec ad Fauoni,
Verùm ad milia quindecim ducenta.

Hypothecaria actio, quæ & quaſi Seruiana dicitur, in rem actio eſt, quæ creditori pignoris perſequendi cauſa datur. Vnde & pignoris vindicatio, petitio, perſecutio'que appellatur. l.9. in fi. C. de pign. act. l.2. C. ſi vn. ex plurib. l.59. D. ad Trebellian. Marcia. ad hypothecariam formulam librum ſingularem ſcripſerat.

Hypothecarij creditores, quibus ſub hypotheca debet. l.1. §. ſciendum. D. de ſeparatio. l.1. C. de his, qui in prior. credit.

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE,

LIBER IX.

IACERE dicitur hereditas, quãdiu ſine domino eſt. l.5. §. ſatisfactionis. D. vt in poſſ. lega. l.13. §. quæſitũ. D. quod vi aut clam. Eodem ſenſu bona hereditaria iacere & vacua ſine domino iacere Papinian. & Vlpian. dicunt. l.1. D. de bonor. poſſeſſ. furio. l.j. D. de ſucceſſ. ed.

Iactas res accipimus nonnumquam, quæ in tẽpeſtate maris nauis leuandæ cauſa eijciuntur. l.21. §.1. D. de adq. poſſeſſ. l. penult. §.1. D. pro derelic. l.9. §. vlt. D. de adquir. rer. do.

Et ita iactus in tit. de l. Rodia de iactu. & in l.4. §. ſi iactum. D. de furt. Seneca lib. iiij. Declamation. Neceſsitas eſt, quæ nauigia iactu exonerat.

Dicitur & iactura in l.2. §. cùm in eandem. & §. iacturam. & l.4. D. de l. Rodia. Cic. iij. Offic. Quærit ſi in mari iactura facienda ſit, equine pretioſi potiùs iacturam faciat, an ſerui vilis.

Iactum etiam retis dicimus. l.12. D. de act. empt. Et iactum ſimpliciter. Valer. lib. iiij. capit. j. A piſcatoribus in Mileſia verriculum trahẽtibus quidam iactum emerat. Apul. Apolog. j. Eum memoria prodiderunt, cùm animaduertiſſet à quibuſdã piſcatoribus euerriculũ trahi, fortunã eius iactus emiſiſſe. Suet. in lib. de Clar. Rhetorib. βόλον appellauit. Litus ait, ingreſsi piſcatores trahentes rete adiere & petiere bolon quanti emerent. Sic enim legendum cenſeo non vt vulgò ſcribitur bolum. Ex hoc rete quoddam piſcatorium iaculum

culum eſt appellatum Iſidoro teſte. lib. xviij. Etymolog. cap. xxj.

IANTHINA in l.1.C. quæ res vendi non poſſ. Sic enim illic ex ſcriptis Codicibus legendum eſt, non vt vulgo legitur hiacynthina. Ianthinum enim purpuræ genus fuit violaceo colore infectum. Vlpia. in l.68. §. vlt. D. de legat. iij. Purpurę appellatione omnis generis purpuram contineri puto. Sed coccum non continebitur: fucinum & ianthinum continebitur. Plin. lib. xx. cap. vj. violas purpureas à Græcis ia appellari tradit & ab his ianthinam veſtem. Idemq́ eiuſdem libri cap. viij. in veſtibus florem commendari tradit purpureum qui in amethyſto & viola eſt. Anto. Thileſ. in lib. de colorib. Violaceus qui & Ianthinus. Ex quo Tyrianthinus è purpura, vt nomen indicat, factus, & è viola.

IANITRICES latinis duorum fratrum vxores appellantur, quas Græci ἐνατέρες vocant. l.4. §. adfines. in fi. D. de gradib. & adfin. In Lexico Germani ſæpiùs à me iam citato ſcriptum hoc verbum ita repperi, Ianitrices αἱ τῶν ἀδελφῶν γυναῖκες, αἱ συνώνυμοι. Quæ etiam eſt ἐνατέρων interpretatio apud Heſychium.

Verbum, ID EST, plerumque non definiendi gratia, ſed exempli loco & ἀφελῶς γυμνικῶς ponitur, vt eſt à Duareno notatum. Patet ex l.7. §. pactorum. D. de pact. l.8. D. de vulg. & pup. l. penult. D. de annu. leg. l.2. D. de ſuppell. leg. l. 3. in fi. D. de exceptio. l.3. C. ad leg. Iul. de adulter. Sic apud Gaium lib. ij. Inſtitut. titul. viij. Adgnati ſunt per virilem ſexum propinquitate coniuncti, id eſt, conſanguinei fratres. Aliàs hoc verbum διασαφητικὸν eſt & explicatiuum, vt in l.9. D. de minoribus. l.3. §. ſaltus. D. de adq. poſſeſſ. l.9. D. ſi ſeruit. vindic. l.13. §. etiam. D. de pignorib. l. 43. D. de iniur. Interdum etiam idem valet, quod ſcilicet. Cuiac. in l. 4. §. ſi viam. D. de vſucapio. l.16. D. de re iudic. l.1. D. de legit. tutorib. l.68. in fi. D. de vſufruct.

IBI, in interdicto De vi, quemadmodum accipiendum ſit, exponitur in l.1. §. ibi autem. D. de vi & vi arm. Appellatione eorum, quæ ibi ſunt, neque ea, quæ ad tempus vel caſu in eo loco ſunt, neque nummi & nomina continentur, ſed ea demum quæ, vt perpetuò ibi ſint, poſita ſunt: quæ quamquam ad tempus vel caſu abſint, non eo minus tamen continentur. l.44. l.67. l.78. §.1. l.89. §.1. de legatis, libr. iij.

Ibi, id eſt, in ea re. l.18. D. rem rat. hab. l. 43. D. de dam. infect.

Ibi, pro in leges. l.9. §. penult. D. de rer. diuiſ.

Ibi, pro in ea cauſa & ſpecie. l.1. D. in ius voc. vt eant. l.35. in fi. D. de neg. geſt.

Ibi, pro illic: & opponitur particulæ Hic. l.4. §. ſi quis aduentu. D. vi bon. rap.

IDONEVS accipitur locuples, & qui ſoluendo eſt. Ita idoneum debitorem, tutorem, heredem, fideiuſſorem interpretamur. l.14. l.27. §. penult. D. de minorib. l.42. D. manda. l.2. D. de fundo dot. l. 9. D. de tutel. l. 9. §. quòd ſi dies. l.14. l.39. §. tutor. l.45. D. de adm. tut. l.46. in fi. l.47. D. de iure fiſc. l.5. D. de ſeparatio. l. antepenult. D. de condic. & dem. l.14. D. de in diem add. l.19. D. qui potio. in pign. l.3. D. de fideiuſſorib. l.6. §. planè. D. de munerib. & hono. l.7. D. qui ſatiſd. cog. l.9. D. de publican.

Eodem ſenſu Idonea hereditas in l.51. §.1. D. de adq. hered. l.5. D. de ſeparatio. l. vlt. D. de dolo.

Idonea nomina. l.13. §.1. & l. 35. & l.45. D. de adm. tut. l.89. D. ad leg. Falcid. l.102. §.1. D. de ſolutio. l.19. §. deniq́. D. ad Velleia. Non diſſimiliter idoneum vel non idoneum pignus dicimus. l.28. D. ſi cert. pet. l.33. in fi. D. de vſur. Et idoneam cautionem ſatiſdationem'ue in l.4. §.1. D. de adm. rer. l.1. §. ſi pecunia. l.14. D. depoſ. l. vlt. ad fin. C. de teſt. man. Idonea autem cautio non intellegitur, ſi neque fideiuſſor, neque pignora interceſſerint. l.59. in fi. D. manda. Et ita idonee cauere in l.41. D. de pet. hered. l.1. §. vlt. D. de magiſtr. conu. Et idoneè ſatiſdare in l.3. C. de poſtlim. reuerſ.

Idoneus alienæ litis defenſor alienæ'ue rei expromiſſor nemo ſine ſatiſdatione habetur, l.3. §.1. D. de diuerſ. reg. l.46. §. qui alium. D. de procurator. Porrò neque femina, neque miles, neque qui Reip. cauſa abfuturus eſt, aut morbo perpetuo tenetur, aut magiſtratum initurus eſt, aut inuitus iudicium pati nō poteſt, idoneus defenſor intellegitur. l.54. D. de procuratorib. Et ſic idoneè defendere in l.1. D. de diuerſ. temp. Et idoneū defenſorem in l.5. D. de reb. auct. iud. Et idoneum patrēfam. accipiemus in l.10. D. de adm. tut.

Idonei promiſſores plerumque non tam ex patrimonio & facultatibus, quàm ex fide accipiuntur. l.112. in fin. D. de verbor. oblig. Idoneos ſanè tutores mater petiiſſe intellegitur, ſi locupletes & facultatibus licet non moribus idoneos petierit. l.2. §. idoneos. D. ad S.C. Tertyllia.

Idoneus homo. aliàs integræ exiſtimationis hominem & minimè probroſum ſignificat, l.42. D. de verbor. ſig. l. vlt. D. de tab. exhib.

Idoneus paries oneri ferundo aptus. l. 7. D. ſi ſer. vind. l.37. D. de dam. inf. Item integer & minimè vitiatus paries. l. 45. in fi. D. ad leg. Aquil. Ita autem idoneus iudicatur paries communis, ſi vtrarumque ædium onera iure impoſita ſuſtinere poſsit. l. 36. D. de dam. inf.

Idoneè, pro, rectè in l.13. D. de actio. empt. l. 41. D. de dam. inf.

IGNOMINIA auctore Nonio eſt nominis nota.

nota. M. Tullius de Repub. lib. iiij. Cenſoris iudicium nihil ferè damnato affert niſi ruborem. Itaque vt omnis ea iudicatio verſatur tantummodo in nomine, animaduerſio illa Ignominia dicta eſt. Sic enim illum locum Cicero. apud Nonium emendandum puto: Iſidorus etiam eandem notationem huius verbi refert lib. v. Etymolog. cap. xxviij. Itaq; pro cenſoria nota ignominię verbo vſus eſt. Cicero non ſemel in Oratio. pro Cluentio. Refertur & inter militares animaduerſiones à Feſto lib. iiij. Ignominioſa vtique miſsio ab Vlpia. definitur eſſe, quotiens is, qui mittit, addit nominatim ignominiæ cauſa ſe mittere. l. 2. §. miſsionum. D. de his, qui not. inf.

Ignorantia alia facti eſt, alia iuris, toto tit. de iur. & fac. ig. l. 11. §. penult. D. de his qui not. infa. l. 29. §. non malè. D. manda. Ignorantia facti eſt, verbi gratia, ſi quis cognatum ſuum deceſsiſſe ignoret: iuris verò, ſi cognatis bonorum poſſeſsionem deferri neſciat. Ignorantia etiam quædam diſſoluta, craſſa, & ſupina dicitur, quæ in ſupinum hominem cadit. l. 6. D. de iur. & fac. ign. l. 55. D. de ædilic. ed. l. 15. §. 1. D. de contr. empt.

Illuſtris, titulus eſt dignitatis. l. 60. l. 61. de decurionib. lib. x. C. l. vlt. C. de iniur. Tribuitur hic titulus Præfectis prætorio, Præfectis vrbi, Quæſtoribus, Magiſtris militum, Magiſtris officiorum, Comitibus rerum priuatarum, Comitibus domeſticorum, Principibus agentium in rebus. l. 32. C. de appel. l. 2. §. ſin autem. C. de temporib. appel. l. 6. C. vbi cauſæ fiſcal. l. vnica. C. ne rei milit. Comitib. l. 11. C. de adſeſſorib. l. 8. C. de defenſorib. ciuit. l. 1. C. de aduoc. diuerſ. iud. l. vlt. de decurionib. lib. x. C. l. vlt. de ſuſceptorib. eod. Ita illuſtrem dignitatem & illuſtrem adminiſtrationẽ in Conſtitutionibus interpretabimur, l. 32. & l. 36. C. de appel. l. 63. & l. 65. de decurio. lib. x. C. Et illuſtratus gradum in l. 11. §. ſin autem vtraque. C. de iudic. Et illuſtres perſonas in l. 26. §. 1. C. de vſur. Et illuſtrem mulierem. l. 5. C. ad Orphitia. Erat autem illuſtrium dignitas omnibus alijs ſuperior, & omnes alias antecedebat, vt apparet ex Nouell. de appellatio. & intra quæ temp. ad fi. & ex l. vn. C. de ratiocin. oper. pub. & ex l. vlt. C. de ſportul. l. 1. C. vbi ſenator.

Imaginarii contractus intelleguntur, in quibus fides facti ſimulatur non intercedente veritate. l. 54. D. de oblig. & actio. Ita imaginariæ venditiones eæ appellabantur, in quibus nummus vnus aut item alter dicis cauſa ad ſimilitudinem pretij intercedebat. Quemadmodum in emãcipationibus, adoptionibus, & teſtamentis fiebat: vt in §. præterea. Inſtitut. quib. mod. ius patr. pot. ſol. & tit. de teſtament. in prin. & in l. vlt. C. de emãcipatio. & l. vlt. C. de adoptio. & à Gaio lib. j. Inſtitut. tit. vj. traditur.

Igitur Imaginaria venditio eſt, in qua nummorum aliquid, ſpecie pretij numeratur, cùm re vera aliud agatur, quàm vt emptio contrahatur. l. 55. D. de contr. empt. l. 1. §. diui fratres. D. de quæſtio. l. 20. C. de donat. int. vir. Et apud Paul. lib. ij. Sentent. tit. xxiij. Conſtantinus lib. iij. Epit. εἰκονικὴ ἐστὶν πρᾶσις, ait, ἡ ἐσχηματισμένη καὶ οὐ καλῶς γενομένη, &, vt mox ſubdit, ἢ τις ἄλλην πρᾶξιν βουλομένων συναλλάγματος ἤγ τὸ συγκείμενον ὑπολαμβάνει, ἤγ τὸ φανερὸν ὡς πρόφασίς τις καὶ σχῆμα ἡ πρᾶσις. Quarum definitionum exempla profert, quę illic vide. Eadem ratione & imaginarias eas locationes vocabimus, de quibus in l. 46. D. loca. l. 10. in fi. D. de adq. poſſeſſ. Imaginarius & ille emptor dicitur, qui nomen dumtaxat alienæ emptioni accommodat, nihil de ſuo impendens. l. 4. §. ſi ab ignoto. & §. ſiue autem. D. de manumiſsionib. l. 10. C. de diſtract. pign. Imaginarium quoque colonum ſubiectum quendam coloni loco, qui re vera non conduxerat, Hermogenia. dixit in l. 49. D. de actio. empt. Imaginarios nuntios dicunt & Impp. repudia non verè & ex animo, ſed ſpecie tantùm & ſimulatione miſſa. l. 3. C. de repud. Et Imaginarias apochas in l. 2. de annon. & tribut. in Cod. Th.

Imbvere, interprete Nonio Marc, initiare ſignificat. Imbutos ergo in l. 25. D. de pigner. act. interpretor iam initiatos. Planè Cicero in oratio. pro Milone inſtitutis imbutos opponit, & hoc ad naturalem propenſionem, illud ad doctrinam referens.

Immatvra virgo in l. 25. D. de iniur. l. 32. §. ſi quis ſponſam. D. de donat. int. vir. Et apud Paul. lib. j. Sentent. tit. xiij. id eſt, nondum viripotens, l. 1. §. impubes. D. de s. c. Silania. l. 38. §. qui nondum. D. de pœn. l. 65. D. de donat. int. vir. Sueto. in Tiber. cap. lxj. Immaturæ puellæ, quia more tradito nefas eſſet virgines ſtrangulari, vitiatæ priùs à carnifice, dein ſtrangulatæ. Quod & Tacit. lib. v. narrat. Tertullia. etiam in lib. de virginib. velandis immaturè compreſſam dixit, quæ antequam viripotens eſſet corrupta eſt. Dicitur autem immatura virgo ante duodecimum annum, metaphora ducta à fructibus, à quibus & acerbam virginem eodem ſenſu dixit Varro Agathone, vt eſt apud Nonium. Maiores, ait ille, noſtri aures virginis acerbæ venereis vocabulis imbui noluerunt. Huic contraria eſt matura virgo & viripotens ac nubilis. Et, vt Virgilius ait,

Iam matura viro, iam plenis nubilis annis.

Sic Horat. lib. iij. Od.

Motus doceri gaudet Ionios
Matura virgo.

Sic

Sic Vitruu.lib.viij.cap.iiij. Puellas maturas dixit. Græci ὡραίας dicunt. Gellius tempeſtiuas reddidit lib.vj.cap.viij.

Maturam quoque & Immaturam ſiluam atq; oleam dicimus, quæ tempeſtiuè, vel intempeſtiuè cędatur. l.18.D.quod vi aut clam.l.27. §.ſi oliuam.D.ad leg.Aquil.l. 48. in fin.D. de vſufruct.

IMMISCERE hereditati ſe propriè ſui vel neceſſarij heredes dicuntur, quemadmodum extranei adire. §. extraneis. Inſtit. de hered. qualit.l.3.§.ſuo.l.7.§.non ſolùm.D. de minorib.l. 14. §. plerique. D. de religioſ. l. 1. §. qui ſunt in poteſtate. D. ſi quis om.cau. teſt. l.11. l.57.D.de adq.hered.l.5.in fi.D.quod cum eo. l.6.§.ſed & ad filium.D.ad Trebell. l. pen.D. de ſepul.viol.l.8.& l.10.C. de iure delib.l.1.C. ſi minor ſe ab hered. abſt. Ideóq; miſceri & adire ſeparantur in l. 7.§.reſtitutus.D. de minorib.l.6.§.ſi filius.D.de bon.libert.

IMMITTI dicitur,quod ita prouehitur,vt aliquo loco requieſcat,veluti tigna,trabes,quæ immittuntur.l.242.§.1.D. de verbor. ſignific. l.3.D. de precar. Hinc Tigni immittendi ſeruitus, vel immittendi ſimpliciter.l.1.& l.2.D. de ſeruit.vrb.l.8.§.1.D. ſi ſeruit. vindic.l. pen. D.ſi menſor. falſ. mod. Et Tigni immiſsi ſeruitus in l. 6. D. de ſeruit. vrb. Ita immiſſa & immittere accipimus in l.5.§.meminiſſe.D.de oper.no.nunt.& l.15.§.precario. D.de precar. Sed & cloacam & ſtillicidium ac flumen & lumina & fumum,& aquam immittere dicimus.l.1. §. item ſciendum. D. de aq.& aq.pl. l.16. & l.8.§.Ariſto. D. ſi ſeruit. vindic.l.8. D. quemad. ſeruit. amitt. l.13.§. ſed ſi ædium. D. de vſufruct. l. 1. §. idem Labeo. D. de cloac. Itaque interdicto quo Prætor in via publica immittere aliquid vetat, etiam qui cloacam immittit,& qui foſſam in ſuo facit,vt ibi aqua collecta in viam decurrat, tenetur. l. 2. §. ait prætor.& §.ſi quis cloacam.D.ne quid in loco publ.

IMPAR matrimonium appellabatur teſte Vlpia.in Inſtitutio. titul. xvj. cùm maior quinquagenario minori quinquagenario nubebat. Eò alludens Apul.lib. vj. de Aſino aur. Iam faxo,ait,nuptias non impares,ſed legitimas & iure ciuili cõgruas. At Boët. in Top. Impar matrimoniũ vocat, cùm ciuis Romana Latino vel peregrino vel ſeruo quibuſcum conubium non eſt, nuptias contraxit.

IMPENDIA litis, ſunt in litem facti ſumptus. l.46.§.litis.D.de procuratorib. l.8.§.vltim. D. rem rat.hab. Impendia valetudinis,impendia cibariorum, in curationem ægri exhibitionem've ſerui factæ expenſæ.l.45.D. de vſufr. l.18.§.poſſunt.D.commodat.

IMPENSARVM quædam ſunt neceſſariæ, quædam vtiles, quædam verò voluptuariæ. Neceſſariæ hæ dicuntur, quæ habent in ſe neceſsitatem impendendi. l. 1. D. de impenſ. in res dot. Et, vt Paul. ait, quæ ſi factæ non ſint, res aut peritura, aut deterior futura ſit. l.79.D.de verbor.ſignific. Quibus ſerè verbis & Vlpia. eaſdem impenſas definiuit Inſtitut.titul.vj. Idem etiam lib.v.Regular. Impenſas neceſſarias eſſe ait, quibus non factis dos imminuitur: veluti aggeres facere, flumina auertere, ædificia vetera fulcire, itemq; reficere,arbores in locum mortuarum reponere.l.14.D.de impenſ.in res dot. Cibaria ergo mancipijs dotalibus data, item modica ædificiorum refectio & agrorum cultura, in ſpecie neceſſariarum impẽſarum ſunt,quamquam his dos vt alijs impenſis, quæ extra tutelam neceſſariam fiunt non minuatur, cùm res dotales vir ſuo ſumptu tueri debeat.l. penult. & vlt.D.de impenſ. Alia exempla colligi poſſunt ex l.1.l.2.& l.3.& l.4.D. de impenſ. in res dot.l.7.§.vlt. D. ſol. matr.l.39.D. de hered.petit.l.8.D.de pigner.act. Vtiles impenſæ ſunt, quæ meliorem dotem faciant, non deteriorem eſſe non ſinant, ex quibus reditus mulieri adquiratur.l.79. D. de verbor. ſignific.vel, vt Vlpia. in Inſtitutio. ait, quibus non factis quidem deterior dos non fuerit, factis autem fructuoſior effecta eſt: veluti ſi olIueta, vineta, arbuſta, paſtina, ſtercorationes fiant.l.14.D.de impenſ. in res dot.l.39. D. de petit. hered. l. vlt. D. de pact. dot. Voluptariæ ſiue voluptuoſæ ſunt, quæ ſpeciem dumtaxat ornant, nõ fructum augent. Quibus omiſsis neque deterior res fieret, neque factis fructuoſior ſit: vt ſunt viridia, picturæ, tectoria, balnea.d.l.79.& l.14. in fi.D. de impenſ. in res dot. Et Vlpia. in Inſtitutio. Et Gaius in l.39.D.de petit.hered.

IMPERATOREM noſtrum cùm dicit Vlpianus, Antoninum Caracallam intellige, vt ex collatione l.1. & l.vlt. D. de cenſib. & l.1.§.1. D.de ſuis & legit.l.2.§.vlt.D.ad Tertyllia.& l. 3. D. de donat. int.vir.liquet. Sic & in l.43.D. de iure fiſ.l.1.& l.2.D.de pollicitatio.l.5.§.1.D. de publ.iud.l.1.§.pen.D.de calumniatorib.l.1. §.in honorarijs.D.de var.& extr.l.1.§.hi quibus.D.de legat.lib.iij.& aliàs ſemper vbi Vlpianus, Imperator noſter cum patre ſuo, ait, Seuerum & Caracallam accipe. Eoſdem Impp. Papinia. optimos maximoſq; principes ſuos vocat in.l.16.§.1.D. de his quæ vt indig.l.30.D.de excuſ.tut.l. vlt. D. de accuſatio. coniuncta cum l.3.D.de re milit. Idemq; Seuerum ſolum,optimum maximumq; principem appellat l.7.& l.8.D.de vacat. mun.l.17. D.de quæſtionib.

IMPERIVM, magiſtratus poteſtatem ſignificat.l.212.D.de verbor.ſignific. Imperium itaque habere magiſtratus dicuntur, qui coër-

cere aliquem poſſunt & iubere in carcerem duci.l.2.D.de in ius voc.vt ſunt Coſſ.& Prætores.l.26.§.ait prætor.D.ex quib.cauſ. maio. Et ſine imperio eſſe magiſtratus, qui hanc poteſtatem non habent.l.32.D.de iniur.

Imperium verò quo magiſtratus vtitur, ſecundum Vlpiani diuiſionem, aut merum, aut mixtum eſt. Merum eſt, habere poteſtatem gladij ad animaduertendum in facinoroſos homines. Mixtum eſt, cui etiam iuriſdictio ineſt, quod in danda bonorum poſſeſsione conſiſtit.l.3.D. de iuriſdictio. Ab alijs Imperium diuiditur in merũ, & in id quod non eſt merum,ſed iuriſdictioni cohæret, & in modica coërcitione non etiam animaduerſione,conſiſtit.l.1.§.vlt.& l.vlt.D.de off. eius cui mand. eſt iuriſd. Imperium etiam Prætoris pro auctoritate & iuſſu accipitur in l.2. D. de adoptio.l.7.§.ſi paciſcar.D.de pact.

IMPLERE intentionem, petitionem, exceptionem,Iureconſultis eſt,probare quod intendimus, petimus, excipimus. l.21. C. de rei vind.l.penult.§.1.D. de except.rei iud.l.19.in prin.D.de exceptio.l.9.C.de præſcript. longi temp.l.14.D.de inoff.teſt.Et Implere probationes in d.l.19.in fi. Quinetiam præciſè plerumque & imminutè Implere Impp. dicunt pro implere intentionem vel probationem. l.1. & l.23. C. de probatio.l.3. C. de non numer.pec.Implere cautionem. l.24.D. de vſuf. leg.Impleri quoque vſucapio, id eſt, perfici dicitur. l. 12. §. facti. D. de captiu. l. 7. D. de vſucapio.

IMPERFECTVM pro nullo, inutili & inualido.l.9.& l.35.§.1.D. de contrah. emp. l. 65. D. de condict.indeb.l.7. D. de mort.cau. don.l. 115.D. de verb. oblig.l.14. D. de acceptilatio. l.30.D.de legat.lib.ij.l. xxiij. D. de teſtament. Planè Imperfecta res dicitur in l. 9. §. ſed quod Prætor.D. quod met.cau. ſi ſtipulationem numeratio non ſit ſecuta.

IMPLORARI iudicium & cognitio dicitur, id eſt,deſiderari.l.7.verſic.planè. D. de petit. her.l.3.§.1.D.vt in poſſ.legat. Edictum etiam implorari, id eſt, beneficium edicti in l.1.§. vlt.D.eod.tit.

IMPOSSIBILE eſt, cui natura vel lex impedimento eſt, quominus exiſtat. Atq; ita impoſsibilem condicionem definimus,quę per rerum naturam exiſtere non poſsit.Paul. lib. iij.Sentent.tit.iiij, §. ſi impoſsibilis. Inſtit. de inutil. ſtip. l.15.D, de condicio.Inſtit.quæ interdum Græco verbo ἀδύνατος appellatur. l.20.D.de condic. Inſtit. l. 104. §. 1. D. de leg. lib. 1. Cui contraria eſt Poſsibilis condicio.l. 3.D.de ſtatulib.l.16.D.de iniuſto rupt. Sed & quæ factu difficilia ſunt, pro impoſsibilibus plerumque haberi Cic.in Partitio. ſcribit, & probatur ex l.4.§.puto.D. de hered. inſtitut.

Impoſsibile præceptum iudicis habetur, cui pareri per rerum naturam non poſsit.l.vlt.D. quæ ſent.ſine appell.

IMPROBVS eſt, qui bonam fidem non adgnoſcit, veluti qui bis idem petit.l.51.D.de re iudic.

Improbè ergo eſt contra bonam fidem.l.12.D. de tranſactio.l.17.D. de euictio.l.12.§. ex cauſa.D.de interrog.in iur.fac.l.31.D. de rei vind. l.41.D.de pign.act.

Improbè,mala mente.l.6.§.ſed ſi quis. D.de negot.geſt.

Improba lis in l.10.D.de iudic.l.8. §. meminiſſe. D.de inoff. teſt. Et Improbus litigator. l.2.§. quòd ſi actor.C. de iureiur. propt.cal. §. hæc autem.Inſtit.de pœna tem.litig.

Improbus non eſt, qui ignorat quantum ſoluere debeat.l.100.D.de diuerſ.reg.

Improbus eſt, qui de viui hereditate ſollicitus eſt.l.2.§.interdum.D.de vulg. & pup.l. 27. §. à patre.D.ad Trebellia.

IMPRVDENS emere dicitur, qui bona fide emit.l.24.§.1.D.de act.empt.l.20.§.ſi cum me abſente.D.de neg.geſt.l.38.D.de rei vind.l.31. §.1.D.ſi cert.pet.

Imprudens pro ignorante ponitur in l. penult. §.mulier.D.ad Velleia.Et Damna fatalia imprudentibus accidere dicuntur, id eſt, nihil tale opinantibus & præter ſpem ac cogitationem.l.52.§.damna.D.pro ſoc.

Imprudentia etiam pro ignorantia & imperitia in l.51.D.de euictio. Et imprudenter, minus conſideratè in l. 21.in fin. D. de negotijs geſt.

IMPVBERES intellegũtur maſculi minores xiiij.annorum,puellę minores xij.Gaius lib. ij.Inſtitut.titul. ij. & Inſtit. quibus mod. tut. fini.

IMPVTANDI verbum duobus modis accipitur in titul. ad leg. Falcid. Imputari enim primum eſt in quadrantis computationem venire. Et ita in Falcidiam imputari id dicimus, quod heredi ad quartam explendam computatur. l.19.l. 91. cum alijs multis. D. ad leg.Falcid.l. 26. D. de bon. libert.l. 44. D. de ſolutio.Interdum in Falcidiam imputari dicitur,quod Falcidiam patitur.l.1.§. item ſi ita legatum.D.ad leg.Falcid.

IN libertate eſſe aliud eſt, longè aliud liberum eſſe. In libertate enim ſunt,qui ſe liberos putant, & ſe pro liberis gerunt, quamuis ſerui ſint.l.7.§.vlt.l.10.& l.11.& l.12.& l.28.D.de liber.cau Quod eleganter à Quintiliano exponitur Declamatio.cccxl.& cccxlij. Vnde multa ad ſuperiorum legum interpretationem ſumi poſſunt. Non abſimiliter aliud eſt In poſſeſsione eſſe,aliud poſsidere.Denique rei ſeruandæ cauſa, legatorum, damni infecti, non poſsident, ſed ſunt in poſſeſsione

cuſtod

cuſtodiæ cauſa.l.10.D.de adq.poſſ.

In bello admiſſum dicitur, quod propter belli cauſam admittitur.l.1.§.ex incendio.D.de incend.& ruin.

Verba hæc, IN DIEBVS, quem ſenſum habeant, vide l.217.in fi.D.de verbor. ſignific. In formula planè cretionis verba hæc, IN CENTVM DIEBVS, ſic accipienda ſunt, vt & centeſimus dies contineatur.l.1.§.ſi intra.D.de ſucc.ed.

INANE propriè vacuum ſignificat, μάταιος verò quod eſt ſine vi, ſine effectu.l.19.D.de contr.tabul. Sic inanis actio appellatur, quam inopia aduerſarij, vel aliqua exceptio ratio've eludit & excludit.l.6.D.de dolo.l.24.D.de liber.cauſa.l.24.D.manda. Paul.lib.ij.Sentent.tit.xv. Stipulatio quoque inanis, id eſt, inutilis & inefficax propter exceptionem.l.penult.D.de condict.ob turp.cauſ. Inanis etiam ſtipulatio nullius momenti, ex qua actio non datur.l.39.D.de donat.int.vir.l.42.§.penult.D.ſolut.matr.& apud Valer.Max.lib.viij.capit.ij. Eodem modo inanis obligatio in l.8.§.Marcellus.D.ad Velleia.l.95.§.aliquando.D.de ſolutio.

Inanes tabulæ & Inane Chirographum poſt ſolutam pecuniam.l.27.D.de furt.l.vlt.D.ad exhib.l.vlt.Si debito perſoluto in C.Theod. Sic & Inanis ſcriptura & Inanis epiſtula in l.39.D.de dolo.l.12.D.de probatio. Et Inanis cautio nulla ſecuta numeratione.l.vl.C.ſi pignor.conuentio.

Inane nomen heredis, nudum & ſine re.l.3.C.de inoff.don.

INAVRES in l.27.D.de auro, arg.leg. Ab aurium foraminibus ita nuncupatæ ex quibus pretioſi lapilli pendebant, auctore Iſidoro lib.xix.Etymolog.cap.xxx. Solebant enim veteres foratis auribus gemmas, & lapillos inſerere. Tertullian.in lib.de habitu mulieb. Graciles, ait, aurium cutes kalendarium expendunt. Idemq́ auctor eodem libro anxiè forari margaritas conſueuiſſe, vt penderent, ſcribit. Sed & in lib.de Pallio aurem foratu effeminari queritur. Plinius quoque lib.ix.cap.xxxv.de elenchis loquens. Hos, ait, digitis ſuſpendere & binos ac ternos auribus, feminarum gloria eſt.

INCENDIARIVS in l.10.D.ad leg.Corn.de ſic.& l.28.§.incendiarij.D.de pœn.quos vulgò *Boutefeu* appellamus.

INCESTVM, vt Paul.in l.39.D.de ritu nupt.tradit, committere intellegitur, qui ex his, quas legibus aut moribus prohibemur vxores ducere, aliquam duxerit. Vlpia.quoque in Inſtitutio.tit.v. Si quis eam, ait, quam non licet, vxorem duxerit, inceſtum matrimonii contrahit. Idem & Gaius Inſtitutionum lib.j.tit.v.Sed & Papinian.in l.38.§.1.D.de adulter.per illicitam matrimonij coniunctionem inceſtum admitti docet. Quod & verbi notatio oſtendit. Nam, vt Iſidor.lib.v.cap.xxvj.& libro x.tradit, inceſtum propter illicitam coniunctionem vocatur quaſi incaſtum. Inceſtum autem committit, qui cognatam violat contra fas.l.5.D.de quæſtionib. Ceterùm inceſtum vel iure gentium, vel ciuili committitur. Iure gentium quidem, quotiens ex gradu aſcendentium, vel deſcendentiũ vxor ducitur. Iure verò ciuili quotiens ſola iuris ciuilis obſeruatio interuenit, veluti cùm ex latere eam ducimus, quam vetamur, vel adfinem, quam propter publicam honeſtatem impedimur.l.vlt.D.de ritu nupt.l.38.§.1.D.de adulter. Inceſtum ergo & cum priuigna, nuru, nouerca, ſocero, committitur. Et quidem iure gentium, vt Papinian.in l.vlt.ad fi.D.de condict.ſine cau.ſcribit, ea quemadmodum exiſtimo ratione, quòd hæ perſonæ inter ſe parentum liberorumq́ loco ſint.l.16.D.ſolut.matrimo.§.ſocrum.Inſtitut.de nupt.Sed etſi concubinam quis habuerit ſororis filiam, licet libertinam, inceſtum committit.l.56.D.de ritu nupt.

INCERTVS homo legari promitti've dicitur, qui generaliter & indiſtinctè legatur, promittitur've.l.13.D.de leg.lib.j.l.25.§.ſi incerto.D.fam.erciſc.l.3.D.qui ſine manumiſſ. Incertas res eodem modo dixit Metianus in genere relictas.l.30.§.incertæ.D.ad l.Falcid. Et Incertum corpus Pompon.in l.85.D.de legat.lib.iij.

Incerta ſtipulatio eſt, vbi non apparet quid quale quantumq́ eſt in ſtipulatione. Quod fuſiſsimè exponitur in l.75.D.de verb.oblig. Adde & l.68.D.eod.tit. Atque hinc Incerti actio ex ſtipulatu datur.l.4.D.de vſur. Inſtit.de verbor.obligation.in princ. Incerti actiones etiam condictionesq́ illæ omnes appellantur, ex quibus aliquid incertum, & quod neque demonſtrari, neque tangi poſsit, petitur.l.1.D.de vſufruct.leg.l.46.§.1.& l.59.§.ex aſſe.D.de iure dot.l.5.in fi.& l.8.D.de actio.empt.l.penult.D.depoſ.l.2.§.aliud.D.de donatio.l.3.D.de condict.ſine cau.l.12.D.de nouatio.l.22.in fi.l.40.§.penult.D.de condict.indeb.l.16.§.Pomponius.D.de minorib.l.5.§.1.& l.8.D.de vſufr.ear.rer.l.35.D.de ſeruit.vrb.l.12.in fi.D.de condict.furt.l.75.§.vlt.D.de legat.lib.j.l.27.in fi.D.de recep.qui arbitr.l.vlt.D.ſi quis in ius voc.non ier.l.8.§.penult.D.de liber.leg. Nonnumquam Incerti actio, pro præſcriptis verbis actione ſumitur, vt in l.6.& l.16.D.de præſcript.verb.l.19.in fi.D.de precar.l.23.in fin.D.commun.diuid.l.7.D.de pact.l.6.C.de rer.permut.

Incerta pars, quæ quota ſit, non apparet: veluti quidquid mei iuris in eo fundo eſt, quidquid

Titius poſsidet. l.3.§.incertam. l.26. D.de adquirend.poſſeſſ. l.32. §.vlti. D.de vſucapion. Sic & in l.76.§.1. D.de rei vindicatio. l.11. §.ſi cùm eſſet. D.de interrog.in iur.fac. l.1. §.vlti. D.ſi pars heredit.petatur. l.8.§.1. D.communi diuidund.

Incertus poſſeſſor eſt, quem ignoramus. l.39. §.vlt. D.de verb.ſignific. Incerta ſententia. l.21. §.Pomponius. D.de recep. qui arbitr. l.59. D. de re iudic.

Incertus contractus in l.1. §. debitum. D. de conſtit. pec. l.9. D.de reb.cred. l.18. D.de acceptilatio. qui proprium & ſpeciale nomen non habet.

Incertum confitetur, qui ſe illud aut illud debere confitetur. l.6.§.1. D.de confeſſ.

Incertum abſolutè plerumque à Iureconſultis vſurpatur pro ipſa incertitudine. Sic condicionis incertum. l.11. D.de ſecun.tabul. l.1.C. de pact. Incertum cautionis. l.16.§.idem quęrit. D.ad Trebellian. pro incerto euentu, vt in l.6. D.quod falſo tut.auct. Incertum rei. l.11. D. de hered.vend. l.12. D.de act.empt. Incertum ſucceſsionis. l.14. D.de tranſaction. Incertum litis. l.20. C.mandati. Incertum ætatis. l.49. D. de fideiuſſorib. Antiquitatis incertum. l.1.de reſponſ.pruden.in C.Theod. Incertum contentionis. l.1. de equis curulib. in C.Theod. Et incertum maris apud Tacit. lib. iij. Belli incertum apud eundem lib.iiij. Quo ex genere loquendi ſunt & illa, Lubricum tutelæ. l.4. §. cùm Pollidius. D. de vſur. Lubricum ætatis. l.11. §.ſi locupleti. D.de minorib. Lubricum linguæ in l.7. in fi. D.ad leg.Iul. maieſtat. Lubricum conſilij. l.3. §.lege Iulia. D. de teſtib.

Incivile dicitur, quod iniquum, inuſitatum inconueniens eſt, & contra ius, mores, inſtitutaq́ꝫ ciuitatis. l.vlt. §.pen. D.quod met.cau. l.15. D.de procuratorib. l.3. D. de extr.cognit. l.24. D.de legib. Inciuiles pœnæ in l.9. §.ſunt autem. D.de poen.

Incile locus eſt depreſſus ad latus fluminis ex eo dictus, quòd incidatur. Inciditur enim vel lapis, vel terra, vnde primùm aqua agi ex flumine poſsit. l.1.§.incile. D.de riuis. Ita prima foſſarum incilia dixit Vlpian. in l.1. §.caput. D.de aq.cottid. l.1. §.ſi quis ex riuo. D.ne quid in flum.pub. Feſtus.lib.ix. Incilia definit foſſas, quæ fiunt in vijs ad deducendam aquam. Vtitur hoc verbo & Cato de Re ruſtic.cap.clv. Apul.lib.ix.de Aſino aur. Rurſum ad viam prodeunt lacunoſis incilibus voraginoſam.

Incola eſt, qui aliqua regione domicilium ſuum cõtulit, quem Græci ἔποικον appellant. Nec tantum qui in oppido morantur, incolę ſunt, ſed & qui alicuius oppidi finibus ita agrum habent, vt in eum ſe quaſi in aliquam ſedem recipiant. l.238. §.incola. D.de verbor. ſignificat. Incola autem à ciue & municipe ſeparatur. l.29. D.ad municip. l.6.in fi. & l.vlti. §.patrimonium. D.de munerib. & honor. Incola porrò habetur ὁ ἐν ἀγρῷ καταμένων. ὁ γὰρ ἱκέτης τῆς πόλεως ἐξαιρέσεις μὴ χρώμενος ὅτος οὐ νομίζεται ὢν incola. l.35. D.ad municipal. Mulier quamdiu nupta eſt, incola eiuſdem ciuitatis videtur, cuius maritus eius eſt. l.vlti. §.item reſcripſerunt. D.ad municipal. Et ita incolam accipe in l.2. D.de veteran. & l.34. D. ad municipal.

Incontinenti, variam ſecundùm rem propoſitam interpretationem recipit. Incontinenti, cum aliquo moderato ſpatio interpretamur in l.1. §.item ſi ita legatum. D. ad l. Falcid. At in l.Iulia de adulterijs qualiter hoc verbum accipiendum ſit, exponitur in l.23.§.vlt. D.de adulter. Incontinenti quod ad pacta quæ inſunt, interpretantur Iureconſulti & Impp. In ingreſſu contractus, vel ante contractum, aut ſtatim poſt. l.7. §.quinimmò. D. de pact. l.3. C. de ædilic.act. l.21. C. de vſur. l.27. C. de pact. Cui opponitur Poſtea, &, Ex interuallo. d.§. quinimmò. & l.72. D. de contr.empt.

Indebitum totidem, quot & Debitum, modis dicitur. Proinde & natura ſeu iuregentium, & iure ciuili, & iure honorario Indebitum dicitur. l.47. D. de condictione indebiti.

Indebitum item accipimus nõ ſolùm ſi omnino non debeatur, ſed & ſi per aliquam exceptionem, perpetuam peti non poſsit. l.26. in fi. D. de condict.indeb.

Indebitum eſt, non tantùm quod omnino non debetur, ſed & quod alij debetur, ſi alij ſoluatur: aut ſi id, quod alius debebat, alius quaſi ipſe debeat, ſoluat. l.65. in fi. D.de condict.indeb.

Indemnitatem repromittere, & de Indemnitate cauere noſtri dicunt, hoc eſt, ſatiſdato, vel ſimplici & nuda promiſsione cauere alicui indemnem eum ſeruatum iri ex eo negotio quo de agatur. l.16. §.idem quærit. D.ad Trebellian. l.8.§.1. D.ad Velleian. Et ſic Indemnitatis cautio in l.14. in fin. D. ad Trebellia. Indemnitatem præſtare. l.pen. D. de magiſtr.conu.

Index exemplum ſignificat ex authentica ſcriptura deſcriptum. Barbari copiam vocant. l.vlt. D.quemad.teſt. aper. l.2. D.de fide inſtr. Paul.lib.v.Sentent.tit.xiiij.

Index etiam ab indicio olim dicebatur, qui crimen aliquod indicaſſet, detuliſſet, arguiſſet. Vt Aſco.Pædia, ſcribit. Et ita ſæpe à Liuio, Salluſtio, Cicero. Tranquillo accipitur. Indicaſſe enim, interprete Vlpia. eſt detuliſſe, arguiſſe, accuſaſſe, & conuiciſſe. l.197. D. de verbor.

Varro lib 8 de lingua latina · qui amissa non modo quaerunt, sed etiam indicium dant.

verbor. ſignific. quæ referenda eſt ad l.3.§.ſi ex ſtipulatu.& §.vtrùm is ſolus.D.ad s.c. Silania.quod inſcriptio ipſa oſtendit.Græci in eundem ſenſum vtuntur verbo ἐνδεικνύναι, vt ex l. 3. D. de via pub. patet. Hinc indici à quibus crimina nuntiantur, & ad magiſtratus deferuntur.l.1.& l.3.§.item qui auctor.D. de ſicar.l.6.§.nuntiatores.D.ad Turpillia.

Indicium tàm mercedem præmiumq́ quod ad indicãdum furem fugitiuum've datur, quàm ipſum indicationis & delationis factum ſignificat. Prioris ſignificati exemplum eſt in l.4.§.vlt.D. de condictio. ob turp. cauſ. & in l.15.D. de præſcript. verb. vbi, Si merces, ait Iuriſconſultus, interceſsit ob indicium, hoc eſt, vt ſi indicaſſet adprehenſusq́ eſſet fugitiuus, certum aliquid daretur. Apul.lib.vj.de Aſino aur.Mercurium præmium inueſtigationis Pſyches publicè præconio ſuo edicentem facit in hæc verba: Si quis à fuga retrahere vel occultam demonſtrare poterit fugitiuam regis filiam,conueniat Mercuriũ prædicatorẽ accepturus indicij nomine ab ipſa Venere ſeptem ſuauia. Sic Paul. lib.ij. Sent. tit. penult. Ob indicium comprehendendi furis præmium promiſſum dixit.Idem Apul. lib.vij.de Aſino aur.Indicinæ præmium vocat. Poſteriore ſenſu Vindicem Vitelliorum ſeruum coniurationem indicio ſuo detexiſſe,ait Pomp.in l.2.§.initium. D. de orig. iur.Sic indicium profiteri in l.24.D.de falſ.l.1. D. ad leg. Corn. de ſicar. & alijs locis, quos lib.xv.proferemus. Et Indicia ſeruorum in l. 1.§.item.Seuerus & l.9.§.penult. D. de quæſtio.Indicia pro argumentis in l.6. C. de dolo.l.1.C.de teſtib.l.19.C.de rei vindic.

INDICERE operas.l.13.§.indicium.& l.23.§.1. l.24.D.de oper. liber. Indicere munus. l.5.D. de iure immunit. Vnde Indictæ collationes. l.8.§.cui muneris. D. de vacat. muner. Et Indictiones pro tributis, quæ poſſeſsionibus & patrimonijs, perſonis've pendenda indicuntur in l.28.D.de vſufruct. leg.l. 13. §. idem Iulianus.D.de act.empt.l. 2. de annon. lib.x. C.l.11.C.de adſeſſorib.l.vlt.C.de apparitorib. præf.præto.l.4.C.de apparit.magiſtr. lib.xij. Et Superindictiones,Indicta, & Superindicta.l.penult.de excuſ.mun. lib.x.C.l.1. de indictio.lib.x.C.Rubr.de ſuperindicto.eo.

Indictio alio ſenſu in ſubſcriptionibus Epiſtulæ de Iuſtinia.Cod.confir.& in Nouellis.

INDIGNI Heredes ex his cauſis habentur, ſi defuncti mortem vlti non ſunt, vel iudicium eius obpugnauerunt, vel id egerunt, vt per negligentiam & culpam ſuam defunctus moreretur,vel in fraudem fiſci fidem accommodauerunt, vel bona viuentis adhuc alienarunt, vel contra mandata ſenatuſconſulta've nuptias contraxerunt.l.8. §.meminiſſe. D.de inoff.l.33.D.de religioſ.l. 17. §. in tacito. D.de vſur.l.13.§. eos quaſi. & l. 46. D. de iure fiſ.l.29.§. vlt. cum l. ſeq. D. de donatio. l. penult.D.de iure patro.l.penult. D.de s.c. Silania. Toto titul.de his quæ vt indig. aufer. Et apud Paul.lib.v.Sentent.titul.xiij.l.22. C. de appellatio.l.32.§.vlt.D.de donatio.int.vir.

INDVCERE pro Cancellare & delere.l.1.& 2. D.de his quæ in teſt.delent.l.8.§. ſed & cùm. D.de ſec.tabul.l.16.§.vlt. D. de his quæ vt indign.

Induci cognitio dicitur, quæ ex actis tollitur & aboletur.l.9.D.de iure fiſ. Dicitur & circumduci eodem ſenſu. l. 27.§.1. D. de liber. cau.l. 73.§.1.D.de iudic.l.45.D.de re iud.

Vtuntur & Iureconſulti perducendi verbo in hoc ferè ſignificato. l.1. D. de his quæ in teſt. delent.l.8.§. ſed & cum voluntate. D. de ſec. tab.l.20.§.vlt.D.de teſt.milit.

INESSE dicuntur pacta, quæ continentur contractu,quæ legem dant veluti quæ in ingreſſu contractus fiunt.l.7. §. quinimmò. D. de pact.l.72.D.de contr.empt.

Sic pacti & doli exceptiones bonæ fidei iudicijs ineſſe dicuntur. l. 3. D. de reſcind. vend. l.21. D. ſol. matr. quod contineri dicit.l.84.§. qui ſeruum.D. de leg.lib.j. Sic doli præſtatio & bona fides ineſſe contractibus.l.152.in fin. D.de diuerſ. reg.iur. Sic Arbitrium boni viri ineſſe ſtipulationi.l.3.§. ſi legatarius, D. ſi cui plus quàm per leg.Falcid.

INFAMES perſonæ quæ ſunt, petendum eſt ex l.1.D.de his qui not.infa.

INFANS quaſi fandi impos intellegitur, qui ſeptem annis minor eſt.l. 18. C. de iure delib. l.1.§.ſufficit. D. de adm. tut. Infantes Theophil.in §.pupillus.Inſtitut.de inutilib.ſtip.ait, dici τοὺς ἔτι θηλάζοντας καὶ μικρῷ μείζονας. Infantem [illegible] interpretatur Conſtantin.lib. vj.Epitom.titul.vj.Eoq́ modo Infantis ætas exaudienda eſt in l.55. D. de vſufruct. Proximos verò infantiæ Theophil. in ſupradicto loco accipit τοὺς ἀρξαμένους λαλεῖν καλῶς δὲ ποιεῖν αὐτὴν ἢ ἑβδόμην ἢ ὀγδόην ἔχοντας [illegible]. Infantilis veſtis in l.25.§.muliebri.D.de auro, argent.

INFERRE pœnam. l. 12. D. de manumiſsio.l. 29.in fi.D.ad leg.Corn. de falſ.l.3.§. non perpetuæ.D.de ſepul.viol.

Inferre reliqua.l.40.§.ſeruus teſtamento. D. de ſtatutib.l.4.C.de teſtament.manum.

Inferri penſiones.l.58.D.de vſufruct.

Inferre pecuniam rationibus. l. 38. D. de neg. geſt.l.32.§.idem quæſijt.D.de vſufruct.leg.

Inferre portionem virilem.l.101.D.de ſolutio.

Inferre vſuras.l.11.D.de vſur.

Inferre vectigal.l.7.in fi.D.de publican.

Inferre in ſepulchrum.l.3.§.ſi quis in hereditarium.D.de ſepul.viol.l.6.§.ſi quis in communem.

nem. D. comm. diuid.l.4.l.6. & aliàs paſsim. D.de religioſ.

INFINITVM pro immenſo & immodico. l.61.D.ad.leg.Falcid.l.40.D. de damn. infect. l.192.D. de verbor. ſignific. Vnde In infinitum iurare pro in immenſum. l. 68. D. de rei vindic.l. 4.§.iurare.D.de in lit.iur. Infinita vel immoderata æſtimatio.in l.40.D.de dam.infect. In infinito. in l. 9. D. de ſeruitutib.l. 1. §. apud Viuianum.D. de ædilic. ed. l. 24. D. de ſeruitutib.vrb.l.1.§.ſi cui ita ſit legatum.D.vt legat. ſeu fideicom. In infinitum.l.11.§. ſi quis decem.D. de leg.lib.iij.l.4.§.parentem. D. de in ius voc.& apud Vlpia.in Inſtitut.titul. vj. Quod & infinitè ab eodem Vlpian.Inſtitut. titul.v.

INFITIARI.l. 2. in fi.D. de exceptio. l.14. D. depoſ. l.67.D. de furt. Creditũ depoſitum'ue abnegare ſignificat. Hinc Infitiatio. l. 16. D. iud.ſol.& d.l.67.& §.quędam.Inſtit.de actio. verba autem hæc in malam partem capiuntur.Itaque Feſt.lib.ix.Infitiari, ait eſſe, creditum fraudare: Et Iſidor.lib.v.Etymolog.cap. xxvj. Infitiationem eſſe rei debitæ negationem, cùm ea à creditore repoſcitur. Martialis, In ius ô fallax atque infitiator eamus. Quintilia.lib.vij.cap.ij. A perſonis, an illum depoſuiſſe apud hunc, vel hunc credidiſſe credibile ſit, an petitorem calumniari, an reum infitiatorem eſſe, vel furem. Cic. 1. de Orato. Vt ſi ille infitiator probaſſet iudici ante petitam pecuniam, quàm eſſet cœpta deberi: Vbi infitiatorem pro eo vnde petebatur accipit. Infitiatione creſcentem cauſam.l.7. D. de ſolutio. accipe ex ea actione, quę aduerſus fatentem in ſimplum, aduerſus negantem in duplum competit, qualis eſt Aquiliæ actio.l.23.§.vlt.D.ad leg.Aquil.

INFECTA materia, dicitur rudis & in opera nulla coniecta, quæq́ adhuc in maſſa habetur.l.6.D. de rei vindic. Eodemq́ ſenſu Infectum argentum accipitur.l.19.D.de furt. Cuius appellatione rudem materiam, id eſt, non factam contineri tradit. l. 19. §. infecti. D. de auro, arg. Sic infectum æs apud Feſtum lib. xvj. in verbo Rodus ſignato opponitur. Et infecta lana, infectumq́ linum in l.20.D.de legat.lib.iij. Et infecta purpura in l.1.§.ſi quis argentum.D.depoſ.

Infectum damnum quod nondum factum eſt, ſed futurum veremur. l. 2. D. de dam. infect. quod & infactum appellatur in l.3.§. penult. D.de riuis.

INGENIVM naturam ſignificat, & ad ea quoque, quæ anima & ſenſu carent, transfertur, vt in l.6.C.de bon.præſcript. Ingenium ruris. Vergilius ij. Georg. Nunc locus aruorum ingenijs. Tacit. lib. v. Locorumq́ ingenio ſeſe contra imbelles regias copias tutabantur. Et apud Non. Salluſtius lib.iij. hiſt. Caſtriſq́ collatis pugna tamen ingenio prohibebantur. ingenio, ſcilicet, loci. Ingenium etiam ingenitam cuiq́ animali vim denotat in l.38.§.quæſitum.D.de ædilic.ed.

INGENVVS eſt, qui ſtatim vt natus eſt, liber eſt, ſiue libera conceptus, ſiue editus ſit, ſiue medio dumtaxat tempore matrem liberam habuerit. Inſtit. de ingenu.& Gaius lib.1. Inſtitut. Ingenuum accipimus & eum, qui ingenuus pronuntiatus eſt. Sententia enim hæc ius facit, & pro veritate accipitur. l.25.D. de ſtatu hom.

INGRATVS libertus eſt, qui obſequium quod debet patrono non præſtat, vel res eius filiorum've tutelam adminiſtrare detrectat.l.19.D.de iu.patro. Sic in l.4.D.de obſeq. l.1.& 2. C. de libert. & eor. lib. l. 21. D. quod met.cau. Vide & l.6.§.vlt.D.de lib.adgn.

Ingrata planè non eſt liberta eò quod arte ſua contra patronæ voluntatem vtatur. l. vlt. D. de obſeq. à lib. Hinc Ingrati actio vel accuſatio contra libertos patronis competens.l.1. & 3.C.de libert.& cor.lib.& Nouel. Valentinia.tit.vj.

Ingrata teſtamenta quæ appellarentur expoſuit Cuiac.lib.iij.Obſeruatio.

Ingratus in l.36.§. vlt. D. manda.pro inuitus & nolens. Vnde Ingratis aduerbium in Plauto frequens & à Terentio vſurpatum in Eunucho.

INIVRIA generaliter dicitur omne quod nõ iure fit.l.1.D.de iniur. Iuſtinia. Inſtitut.de iniur.in prin. Ius enim & iniuria aduerſa ſunt. Vnde & iniuriam facere bruta negantur, quia nec iure quicquam facere poſſunt. l. 1. §.1.D.ſi quadrup.

Specialiter autem iniuria contumelia dicitur, quæ Græcè ὕβρις: quemadmodum circa iniuriam actionem accipimus.l.5.D.ad l.Aquil. Interdum iniurię appellatione damnum culpa datum ſignificatur, quod Græci ἀδίκημα vocant: vt in leg. Aquilia. d. l.1. & Iuſtinia. in titul.de iniur. Vnde Vlpia. in l.5.§.1.D. ad l.Aquil. Iniuriam, ait, hic nos accipere oportet, ſi contra ius, hoc eſt, ſi culpa quis occiderit. Et mox. Igitur iniuriam hic damnum accipiemus culpa datum etiam ab eo, qui nocere noluit. Et Iuſtinia.in §.1. Inſtitut. de leg. Aquil. Iniuria autem occidere intellegitur qui nullo iure occidit.

Ita damnum iniuria dare patiq́ dicimus. l.9.§. nunc vidẽdum. D. de minorib. l.6.D. nautæ, caupo.l.19.D.cõmod.l.41.D.locati. Et damni iniuria actio. l. 1. D. de publican. l. 54. D. de adq. rer. do. l. 10. in fi. D. de eden. l.6. §.1.D. nautæ, caupo.l.111.D. de diuerſ.reg. fit huius actionis mentio apud Quintilia. Declamatio. xiij. & Declamatio. cccxxxv. & apud Cic.

Cicero pro Q. Roſc. Com. Damnum autem iniuria dediſſe non videtur qui defendendi ſui cauſa vicini ædificium orto incendio diſturbauit. l.3. §.penult. D. de incend. ru. l.49. §.vlt. D.ad. leg. Aquil.

Iniuria aliàs iniquitatem & iniuſtitiam ſignificat. Veluti cùm contra ius aliquid iudex facit, vel iniquè decernit, aut iudicat. Sic in l.1. D.de iniur. l.45. §.procurator. D.de procuratorib. l.50. D.de pecul. l.51. D.de euiction. l.50. D.de leg. lib. j. l.52. §.vlt. D.pro ſoc. l.22. §.cùm autem. D.rat. rem hab. l.3. D.quod met. cau. l.13. D.quib. mod. pign. l.67. D.de fideiuſſorib. l.1. C.de rer. permut.

Iniuria atrox quæ ſit lib. j. expoſui.

INIVSTVM teſtamentum dicitur quod non iure factum eſt, vbi ſcilicet ſollemnia iuris defuerũt, & in quo ſi omnia ritè facta eſſent, iure factum teſtamentum diceretur. l.1. D.de iniuſto. rup. l.6. D.ad leg. Corn. de falſ. l.2. §.1. D.quemad. teſt. aper. l.26. D. de inoff. teſtam. l.9. C.de ſuis & legit. Appellatur non iuſtum teſtamentum, l.1. D.de except. rei iudic. l.3. D. de confirm. tut. l.22. D.de adquir. hered. Iniuſtum etiam dicitur teſtamentum, quod inutile & nullius momenti eſt, præterito eo, qui in poteſtate erat. l.3. §.ex his apparet. l.6. §.ſed ſi pater. D.de iniuſto rup. l.penult. D.de lib. & poſt. l.9. C.de ſuis & legit.

Iniuſtum matrimonium, contra leges contractum. l.1. D. vnde vir & vx. Iniuſta vxor. in l.13. §.1. D.de adulter.

INOFFICIOSVM teſtamentum appellatur, quod rectè quidem factum eſt, ſed non ex officio pietatis. l.2. D.de inoffic. &, vt Paul. lib. iiij. Sentent. tit. v. definit, quod fruſtra liberis exheredatis non ex officio pietatis videtur eſſe conſcriptum. Quam definitionem Iſidor. tranſcripſit lib. v. Etymol. cap. xxiiij. Huius enim verbi de inofficioſo vis illa eſt, docere immerentem ſe, & ideo indignè præteritum, vel exheredatione ſummotum. l.5. D.de inoffic. teſtam. Denique inofficioſum teſtamentum dicere, hoc eſt, allegare quare exheredari vel præteriri non debuerit. l.3. D. eod. tit. resq; illo colore defenditur quaſi parum ſanæ mentis fuerit, cùm teſtamentum iniquè ordinaret. l.2. l.5. & l.13. D.de inoffic. teſtam. l.36. D.de leg. lib. iij. Inofficioſi vulgò querela, interdũ verò actio, interdum etiam accuſatio dicitur. l.7. D.de leg. lib. ij. l.6. §.vlti. l.22. l.27. D.de inoffic. teſtam. l.3. l.8. l.11. l.14. l.25. l.27. C.eod. tit. l.pen. C.de collatio. Etiam pro eodem Iureconſulti dicunt, Queri, Agere, Dicere de inofficioſo, vel Dicere inofficioſum.

Inofficioſus libertus, id eſt, irreuerens. l.vlti. D. de in ius voc. l.1. D.de iure patron.

INPORTARE actionem, item Inportare crimen pro inferre. l.vlt. §.vlt. D.de diuort. l.14. §.1. D.de bon. libert. l.9. §.1. D.de ſtatuliber. Crimina ignominiam inportare dicuntur, quæ infamant. l.5. D.de decurionib.

INQVILINVS eſt, qui in conductis ædibus habitat. Et propriè vrbani prædij conductorem ſignificat. l.37. D.de adquir. poſſeſſ. l.vlt. D.de migran. l.4. §. Prætor ait. & l.13. §.qui damni. & §.de illo. D.de damn. inf. Inquilini etiam pro his, qui prædijs adſcribuntur, in l.112. D.de legat. lib. j.

INQVISITIONE dari confirmarique tutor curator've dicitur, qui cauſa cognita & moribus, fide, facultatibus eius æſtimatis magiſtratus decreto datur, vel confirmatur. l.2. l.7. §.vl. D.de confir. tut. l.1. §.ſi pupillis. D.de tut. & rationibus diſtrahend. l.14. §.pen. D.de ſolution. l.vlti. C.de auctor. præſt. l.4. C.de tutorib. qui ſatiſdar. cog.

IN REM & In perſonam plerumque opponuntur. l.4. D.de teſt. tut. Sic actiones aliæ in rem, aliæ in perſonam eſſe ſtatuuntur. l.25. & l.37. D.de oblig. & actio. Pacta etiam alia in rem ſunt, quotiens generaliter paciſcimur, ne petamus. Alia in perſonam, quotiens ne à perſona petamus. l.7. §.pactorum. l.17. §.pactum. & l.8. §.de pignore. D. de pigneratic. action.

In rem ſcriptæ actiones dicuntur, quæ licet perſonales ſint, rei tamen poſſeſſorem ſequuntur. l.9. §.vlt. D.quod met. cau. l.14. §.vlt. D.de minorib. l.1. §.vlti. D.de interdict. Ita & in rem ſcriptam exceptionem appellat Vlpian. in l.4. §.penult. D.de doli excep. Reſtitutio etiam in rem datur minori, id eſt, aduerſus rei poſſeſſorem, licet cum eo non ſit contractum. l.13. §.vlti. D.de minorib. Paul. lib. j. Sentent. titul. vij. Operis quoque noui nuntiatio in rem fieri non in perſonam dicitur. l.10. D.de oper. no. nunt. id eſt, ipſi rei & operi fieri non perſonæ. Ita Mora in rem, quæ abſque interpellatione ſola ceſſatione committitur. l.23. D.de vſur.

In rem denique ἀορίστως eſt & ſine perſonæ nominatione. l.5. D.vſufruct. quemadmod. cau. l.5. §.vlt. D.quib. ex cauſ. in poſſeſſ. l.12. D.de reb. auctor. iudic. l.5. §.quod exigimus. D.de conſtit. pec. l.10. D.vt leg. nom. cau. l.1. §.ſi fideiuſſor. D.quar. rer. act. non dat. l.8. §.ſi verba. D.de liberat. leg.

In rem ſuam datus procurator intellegitur, cui mandatæ ſunt actiones. l.2. in fi. D.fam. erciſc. l.8. §.vlt. D.manda. nimirum quia non in alienam, ſed in ſuam vtilitatem procurator fit, & alienas actiones ſuo commodo exercet. l.41. D.de re iudic. In rem ſuã fideiubet is ad quem emolumentum & commodum negotij peruenturum eſt, vt qui pro procuratore ſuo fideiubet, item mulier fundo dotali petito pro

marito

marito ſpondens.l.8.§.1.D.qui ſatiſdar.cog.l.24.D.de pact.l.13.D.ad Velleian.

INSCIENTIA in l.28.in fin.D.de iudic. Hoc verbum in Cicer. Rhetoricis frequens librariorum ignorantia deprauauit, vt & Georg. Fabric.admonuit.

INSPECTOR, cui res inſpicienda datur. l. 10. §.1.D.commod.l.17.§.Papinianus.D.de præſcrip.verb.

Inſpectores alio ſenſu in Rubr. de cenſib & cenſitorib. & peræquatorib. & inſpectorib. lib.xj. C.& l.2. de indulgent.tribut. lib.xj. C. Theod.l.33.de annon. in eo. Cod. qui ad inſpicienda prouincialium prędia, releuandaq́; vel cenſitioni ſubijcienda à principe mittebantur.

Et ita Inſpectio & peræquatio in l. 6. C. de aduoc.diuerſ.iudicior.

Inſpectio in quæſtione tituli quemadmodum teſtamen.aperian.inſpiciantur, etiam lectionem tabularum indicat. l.2.§.ſi dubitetur.D. quemad.teſt.aper.

Inſpectio pro viſione & quod Græci θεωρίαν dicunt.l.63.§.quòd ſi ſeruus. D.de adquir.rer. do.l.44.D.de oblig. & act.l.3.§.1.D.depoſ. Dicitur & inſpectatio in l.12.§.ſi quis ſeruum.D.de captiu.& poſt.

INSCRIBERE, in crimen ſubſcribere eſt,quę res ſimilitudine ſupplicij accuſatores obligabat.l.vl.C.de iniur. Vnde Inſcriptio pro ſubſcriptione illa, quæ ab accuſatore fiebat. l.15. §.qui poſt inſcriptionem. D.ad Turpillia. l.1. C.eod.tit.l.8. C.vnde vi. l.1. & l.19. C.qui accuſar. non poſſ.Inſcriptionum libelli in l.2.§. vlt.D.de adulter. l.3. in princ. & §.1.D.de accuſatio. Et Inſcriptionum pagina. l.3.C.qui accuſare non poſſ. Inſcriptio etiam titulum operi alicui præfixum ſignificat. l.2.& l.3. in fi.D.de operib.publ.

INSIGNIA magiſtratuum. l.1.§.caſum. D.de poſtul. Inſignia Proconſularia. in l.1.D. de off.proconſ.Inſignia militaria.l.2.§.ſed ſi ita. D.de not.infam.Expoſui aliàs.

IN SOLIDVM vt plurimum ſignificat in integrum,& vt vulgò loquimur, *vn ſeul & pour le tout.* Aliquando tamen in ſolidum opponitur ei,quod peruenerit,vt in l.199.§.vlti. D. de diuerſ.reg. In contractibus ſucceſſores ex dolo defunctorum teneri dicuntur non in id tantùm quod ad eos peruenit, ſed in ſolidum, hoc eſt, vt vnuſquiſque pro ea parte, qua heres eſt,conueniatur.l.7.§.1.D.depoſ.

INSTANTIA acrem & adſiduam flagitationem ſignificat.l.32.& l.33.D.de vſur. l.vlt. §. vlt.D.de pigner.act.§.1. Inſtit. de pœna tem. litig. Inſtanter & ſæpius. l. vnic. D. de libell. dimiſſ.

Inſtantia etiam lis pendens dicitur. l. 73. D. de iudic.

INSTITOR eſt, qui tabernæ vel alij cuilibet negotiationi præponitur:ex eo dictus, quòd negotio gerendo inſtet.l.3. & l.5.l.13. §.vlt.D. de inſtitor. Tam enim qui tabernæ loco've ad emendum vendendum've præponitur, quàm qui ſine loco ad eundem actum præponitur, Inſtitor appellatur. l.18.D.de inſtitor.

Inſtitor mercis in l.37.D.de adm.tut. mercibus emendis vendendisq́; præpoſitus.Cauponę quoque & ſtabuli inſtitor dicitur. l.1.§.caupones.D.nautæ caupo.l.13. & l.15.D.de inſtr. vel inſtrum.

Inſtitoria actio tunc locum habet, vt Iuſtinian. in §.1.Inſtitut.quod cum eo.ſcribit, cùm quis tabernæ fortè vel cuilibet alij negotiationi ſeruum ſuum præpoſuerit, & quid cum eo eius rei cauſa, cui præpoſitus erit, contractum fuerit. titul. de inſtitor. l.3.§.contractum. D.quibus ex cauſ. in poſſeſſ. l. 4.D.de minorib.

INSTITVERE vineas, in fundo ponere, & plantare ſignificat.l.penult. D.loca.l.1. de rei vindic.in C.Gregor. Sic Inſtituere ſalictum. l.3.D.arb.furt.cæſ.Inſtituere æris,auri,argenti fodinas. l.15.§.inde quæſitum. cum ſeq.D. de vſufr. Inſtituere fullonicas.l.3.D.de aq.& aq.pl. Et ita Inſtituere abſolutè poſitum accipe in l.97.§.1.D.loca.

Inſtituere heredem dicimus quaſi ſuo loco ponere & collocare.Inſtituti autem heredes dicuntur primo gradu, ſubſtituti ſecundo, aut tertio. l.1.D.de vulg. & pup. Et apud Paul. lib.iij.Sentent. tit.iiij. Itaque vt illi primi,ita hi ſecundi heredes appellantur. l. vlt. ad fin. D.de fideicomm.lib.quemadmodum poſtea dicemus. Sed tamen & inſtitutum ſecundum heredem dixit Vlpia. in l.104.§.penult. D.de legat.j.

Inſtitutum accipimus eum quoque, qui heres ſcriptus non eſt, ſed ſolummodo nuncupatus.l.1.D.de hered.inſtit.

INSTRVMENTVM & Inſtructum ſeparantur in tit. de inſtruc. vel inſtrument.leg. Plenius enim eſt, & vberius inſtructi quàm inſtrumẽti legatum,cùm illo non loci tantùm, ſed & patrisfa.ipſius inſtrumentum,quod vt inſtructior eſſet habuit,cõtineatur. l.12.§.ſed ſi fundus.D.de inſtr.vel inſtrum. Vide etiam l.1.& l.2.C.de verb.ſignific.& l.1.l.15.§.1.l.20. l.pen.D.de inſtr.vel inſtrum.

Inſtrumento verò fundi quid comprehendatur, exponitur pleniſsimè in l.8.l.9.l.10.l.11. l.12.l.25.D.de inſtruct.vel inſtrument.l.33.circa fi. D.de ædilicio edicto. l.17.D. de action. empti.

Inſtrumento tabernæ vel inſtructæ tabernæ appellatione quid contineatur, vide l.13.D.de inſtr.vel inſtrum. l.185.D.de verbor.ſignific.

Sunt

Sunt & cuiuſque profeſsionis & artificij inſtrumenta, veluti medicorum, pictorum, balneatorum, piſcatorum, laniorum, de quibus tractatur in l.17.& l.18. D.de inſtruc.vel inſtr. & apud Paul.lib.iij.Sentent.tit.vj.

Inſtrumēta in re iudiciaria ea omnia accipiuntur, quæ ad inſtruendam cauſam pertinent. Et ideo tam teſtimonia, quàm perſonæ inſtrumentorum loco habentur. l. 1. D. de fide inſtr. Vt cùm dilatio inſtrumentorum cauſa petitur, etiam in præſentiam eius perſonæ, quæ inſtruere poſsit, puta qui actum geſsit, vel qui actor fuit conſtitutus, dilatio quaſi inſtrumentorum cauſa datur.l.99. §.vlt.D.de verbor.ſignificat. l.1. C.de dilatio. l.18.quor. appellat.non recip.in C.Th.

Inſtrumentum ſæpe pro contractus tabulis. l. 72.D.de euictio.l.1. §.1. D.de eden. l.65. D.de iudic. l. 49. D.ſolut.matrimon. l.43. §.1.D.de adminiſtr.tutor.Ita inſtrumenta ſtatus & inſtrumenta auctoritatis accipe in l. 8. D.quod met.cauſ.l.vlt. D.de pigner.act. l.24. C.de ſideicomm.

INSVLAE, quemadmodum Feſtus ſcribit, appellatæ ſunt, quę communibus parietibus non iunguntur cum vicinis, circuituq́ publico aut priuato cinguntur: à ſimilitudine earum terrarum, quæ vndiq; aquis circundantur. Cui adde quod Tacit.lib.xv. refert, Neronem cõſtituiſſe, vt ne communione parietum, ſed proprijs quæq; domus muris ambirentur. Ita inſulæ in innumerabilibus locis Pandectarum accipiendæ ſunt. Quarum cuſtodes Inſularij vocantur. l.vlt. D.de offic. præf.vig.l.5.D.de inſtitor.l.10. §.1. D.de vſu & habit.l.166.& l.203.D.de verbor.ſignific. Petron. Arbiter. Interim coctores, inſularij' que mulcant excluſum & alius veru teſtis ſtridentibus plenum in oculos eius intentat.

Inſularum in mari vel fluminibus enatarum meminit l.17.D.de leg.lib.iij. l.26.in fin. D.de excep.rei iudic.l.7. §.inſula. D.de adquir.rer. do.& Plinius lib. ij. cap. lxxxvj. Inſulas autem in l.33.C.de appellatio.in mari Aegeo & Ionio & circa Aſianum tractum ſitas intelligi oportet, veluti Cycladas, Rhodum, Cyprum & alias. Eodemq́ modo præſidem inſularum accipiemus in inſcriptione. l.penult. C. vbi de cauſa ſtat. & in Nouell. conſtitution.viij.& in l.4. C.de nauicular.libro xj. in qua verbum, Ciuitatis, priore loco poſitum abundat.

INSVPER habere pro neglegere & poſthabere: notauit Cuiac.lib.iij. Obſeruatio.ex l. 43. D.de religioſ. & l.17. D. de his quæ vt indig. Cui ego locum vnum ex Symmachi ad patrem epiſtola ſumptum addam: in quo ita eſt: Hæc me atque alia huiuſmodi perpulerunt ſcribendi munus inſuper non habere.

INTEGRI reſtitutio, vt Paul.lib.j.Senten.tit. vij. tradit, eſt redintegrandæ rei, vel cauſæ actio, quam Prætor ex his cauſis tribuit, quæ per metum, dolum, ſtatus permutationem, & iuſtum errorem, & abſentiam neceſſariam & infirmitatem ætatis geſta eſſe dicuntur. l.1. & 2. D.de in integr.reſt. Eſt autem in integrum reſtituere nihil aliud, quàm in priſtinam cauſam priſtinumq́ ius reſtituere. In integrum pro in ſolidum in l. 25. D.de re iud. l. 122.D.de verb.oblig.

INTENDERE pro agere, & vt vulgò loquimur concludere.l.5.D.ſi vſusfruct.pet.l.30.D. de pecul.l.22. §.item pater. D.ſolut.matrim.l. 85.§.in ſolidum.& l.103. & l.139. D.de verborum obligationibus. l.8. & l.19. D. ſi ſeruitus vindicet.

Intentio, pro actione, quæ in iudicio inſtituitur, aut certè pro libello actionis. l. 66. D.de iudic.l.9.§.proinde. D.ad exhib. l.18. D.commun.præd.l.6.§.hæc actio.D.ſi ſeruit.vindic. l.17.D.de euictio. §.ſi quis agens. Inſtitution. de action.

Intentio pro voluntate & mente. l.10. D.de aliment.leg.l.14. §.ſed interdum. D.de religioſ. & ſumptib.

Intentio voluntatis.l.77.§.donationis.D.de legat.iij.

INTER ſicarios, pro, De ſicarijs Latini auctores dicunt. Cicer. lib. ij. de Inuention. Non enim oportet in recuperatorio iudicio eius maleficij, de quo inter ſicarios quæritur, præiudicium fieri. Idem in Orat.pro Cluentio. In Q. Sergij Senatoris eius qui inter ſicarios damnatus eſt, manus incidit. Et lib.j. de finib. inter ſicarios quæſtionem exercere.

INTERCEDERE, fidem ſuam pro alio obligare alienamq́ obligationem in ſe ſuſcipere ſignificat. l.2. §.vlti. & paſsim ſub tit.ad s. c. Velleian. quod Senatuſconſultum de interceſsionibus appellatur.

Interceſſores pro Interuentoribus, fideiuſſoribus, & expromiſſoribus. l. 23. D. de heredit. vend.l.3.§.ſi filius fa. D.de pecul. Interceſsio pro fideiuſsione. l. 32. §. 1. D. de recept. qui arbitr.

INTERCALARI, id eſt, interponi & interſeri in l.3. §.minorem. D.de minorib. Vnde intercalaris dies, qui vt ratio anni ſolis curſui conueniret, extremo diei Februarij menſis addebatur.l.98.D.de verbor. ſignificat.l.2.D. de diuerſ.& temp. Plinius libro ij.capit.viij. Deinde ſolis meatum eſſe partium quidem trecentarū ſexaginta: ſed vt obſeruatio vmbrarum eius redeat ad notas, quinos annis dies adijci, ſuper'que quartam partem diei. Quam ob cauſam quinto anno vnus intercalaris dies additur, vt temporum ratio ſolis itineri congruat. Iſidor. libro v. Etymolog.

cap. xvij. Intercalares dies, ait, idcirco vocantur, quia interponuntur, vt ratio lunæ ſoliſq; conueniat. Inde & Intercalaris verſus teſte Seruio in viij. Eclog. Virgil. dicebatur, qui frequenter repetitus poſt aliquot verſus interponebatur.

INTERCIDERE ædes, aquæductum. l. 7. §. eſt & alia. D. quod vi aut clam. l. 29. §. 1. l. 49. §. vlt. D. ad leg. Aquil.

Intercidere rationes, codicillos. l. 1. §. vlt. D. de ſeruo corrup. l. 4. l. 23. D. ad leg. Corn. de falſ.

INTERCIPERE dicitur qui lucri faciẽdi gratia, id eſt, ea mente vt lucretur, interuertit & contrectat. l. 1. §. 1. l. 44. §. 1. D. de furt. l. penult. D. de liber. cau. l. 38. §. ſi debitorem. D. de ſolutionib. l. 44. §. vlt. D. de adquiren. rer. do. Hinc interceptarum pecuniarum reus apud Sueto. in Domitia. Vtuntur & in eadem ſignificatione Iureconſulti verbo interuertendi. l. 20. l. 69. D. de furt. l. 18. D. de ſolution.

INTERDICERE modò interloqui, modò prohibere ſignificat. Vnde interdictum pro prohibitione apud Paul. lib. ij. Sentent. tit. x. Et apud Horat. in Sermoni. interdicto huic adimat ius Prætor, id eſt, interdictione bonorum. Ex quo interdicta appellarunt veteres formulas illas & conceptiones verborũ, quibus Prætor, aut iubebat fieri aliquid, aut fieri prohibebat; quod tum maximè fiebat, cùm de poſſeſsione, aut quaſi poſſeſsione inter aliquos contendebatur. Inſtitut. de interdict. in prin. Quò alludens Cicer. ad Volumnium, Vrbanitatis, ait, poſſeſsionẽ, amabo, quibuſuis interdictis defendamus. Iſidor. planè lib. v. Etymol. cap. xxiiij. Interdictum definit, quod à iudice non in perpetuum, ſed pro reformando momento ad tempus interim dicitur, ſalua propoſitione actionis. Mihi tamen probabilius videtur à prohibitione, quæ prætorijs interdictis plerumq; comprehendebatur, Interdicta appellata, quàm quod interim vel inter duos dicerentur. §. ſunt tamen. Inſtitut. de interdict. Prætor autem interdictis tuetur poſſeſſores vel quaſi poſſeſſores. Nam & veluti poſſeſſoria interdicta de ſeruitutibus dantur. l. vlt. D. de ſeruitutib. Interdicta porrò à primis verbis, quibus concipiebantur, nomen magna ex parte acceperunt: veluti, Vti poſsidetis, cuius verba referuntur in l. 1. D. vti poſsid. & apud Feſtum. Pomp. lib. x. Item, Vnde vi, quemadmodum ex l. 1. D. de vi & vi arm. & ex Cicero. in Oratio. pro Cæcinna conſtat. Similiter & Quorum bonorum, Quod legatorum, Vtrubi, Quod vi aut clam, Quod precario, à prioribus verbis denominantur, vt ex l. 1. D. quor. bonor. l. 1. D. quod vi aut clam. l. 1. D. vtrubi. l. 2. & l. vlt. §. vlti. D. de precar. l. penult. D. comm. præd. l. 40. §. actiones. D. de hered. petit. conſtat. Interdictum fraudatorium in l. 96. D. de ſolution. & l. 67. D. ad Trebellian. quod ad reuocandam poſſeſsionem eorum, quæ in fraudem alienata ſunt, datur. Dicimus autem etiam Interdicti actionem. Paul. lib. v. Sentent. titul. vj. Redditur, ait, interdicti actio quæ proponitur ex eo, vt quis quod precario habet, reſtituit. Et ita actionem, Quod vi aut clam dicit. l. 43. in fin. D. ad leg. Aquil. Et Iuſtinian. interdictum Vnde vi, actionem recuperandæ poſſeſsionis appellat. in l. 1. C. ſi per vim vel al. mod.

Interdicta æquè atque actiones Reddi, Edi, Accipi, Dari, Moueri, dicuntur. Iure enim ordinario & per formulam expediebantur.

Interdicere pro interdicto vti, & experiri. l. 1. §. penult. D. de via pub. l. 3. §. ſi quid dolo. D. de tab. exhib. l. penul. D. ne quid in loco pub. l. 2. §. reſtituas. D. ne quid in loco pub. l. 1. §. cum autem. D. de vi & vi arm. l. 3. §. Labeo quoque. D. vti poſsid. l. 1. §. præterea. D. de aqua cottid. l. 8. §. illud. D. de precar. l. 5. §. hæc verba. D. quod vi aut clam. l. 1. §. ſi tibi fundum. D. de itin. actuq; pri. l. 3. §. eſt autẽ. D. ad exhib. Quintilia. lib. iij. cap. vj. Non debuiſti interdicere, ſed petere.

Interdicere aliâs Prætor dicitur, qui Interdictum dat & proponit. l. vnic. D. vt in flum. pub. l. 1. §. deinde ait Prætor. D. de aqua cottid. l. vn. D. de fonte. l. 1. D. de locis pub. l. 1. §. æſtas. D. ne quid in flum. pub.

Interdicti in titul. de interdict. & releg. accipiuntur, quibus vrbe, patria, regione've aliqua interdictum eſt. Eſt autem interdictio quædam aquæ & ignis: eſt & rei certæ interdictio, & negotiationis, profeſsionis, aduocationis. l. 9. D. de pœn. l. vlt. D. de iniur. l. 6. §. penult. D. de extr. crim. l. 1. §. vlt. D. de offic. præf. vrb.

Interdici quoque bonis dicebantur, qui adminiſtratione bonorum ſuorum, ob id interdicebantur, quòd neque modum, neque finem expenſarum facerent: Cuius interdictionis ſollemnia verba à Paulo referuntur libro iij. Sentent. Exempla huius locutionis ſunt in l. 26. D. de contr. empt. l. 18. D. de teſtament. l. 6. D. de verbor. obligat. l. 9. §. ſed & ſi ei. D. de reb. cred.

INTERESSE tam publicè quàm priuatim dicitur. Publicè intereſt, quod in commune expedit, & ad totius Reip. vtilitatem pertinet: veluti rerum iudicatarum auctoritatem ſeruari, partus non ſubijci, dotes mulieribus ſaluas eſſe, & alia id genus, quæ publicè vtilia ſunt; l. 65. §. cum prætor. D. ad Trebellia. l. 1. §. ſed etſi ſeruus. D. de vent. inſpic. l. 1. D. ſol. matr. l. 18. D. de reb. auct. iud. l. 16. D. de appell. l. 44. D. de vſucapio. l. 1. D. de incend. rui. Priuatim verò intereſt, quod ad ſingulorum vtilitatem

litatem ſpectat. l. 71. D. de euictionib. l. 8. §. mandati. l. penulti. D. ad exhibend. l. penulti. §. vlti. D. ne quis eum, qui in ius vocab. l. 2. in fi. D. ſi quis in ius vocat. In his autē omnibus locis pecuniariter intereſſe accipimus.

Et ita in eo iure quo dicitur in rem pacta omnibus prodeſſe, quorum obligationem diſſolutam eſſe eius qui paſciſcebatur, interfuit. l. 21. §. vlt. D. de pact. non quoquomodo cuiuſque intereſt, ſed ita, ſi alioquin pecuniarium damnum immineat. l. 23. D. de pact. Sed nec quod dicitur furti actionem dari ei, cuius intereſt, ita accipiendum eſt, vt cuiuſcumque interſit rem non perire ei ea actio detur, ſed qui ob eam rem teneatur quod eius culpa ea perierit. l. 14. §. an pater. D. de furt. niſi ſi mala fide eam rem poſsideat. l. 12. D. de furt.

Id quod intereſt, à re reíq; æſtimatione ſeparatur. l. 1. §. conſiderandum. D. de tutor. & rat. diſt. l. 1. D. de actio. emp. Et proinde Id quod intereſt, & Quanti ea res eſt, diuerſa noſtri auctores faciunt. l. vn. in fi. D. ſi quis ius dic. l. 4. §. in eum. D. de dam. inf. l. 56. D. ad l. Aquil. His enim verbis verum rei pretium, illis omnis vtilitas, quæ modò circa rem conſiſtat, continetur. l. 193. D. de verbor. ſignific. l. 21. §. cùm per emptorem. D. de actio. empt. Vnde Paul. in l. 13. D. rat. rem hab. In quantum interfuit, ſic interpretatur, id eſt, quantum mihi abeſt, quantumq; Lucrari potui. Exempla eius quod intereſt peti poſſunt ex l. 21. §. vlt. cum l. ſeq. D. ad leg. Aquil. l. 3. D. de condict. furt. l. 8. D. de euictionib. l. 10. §. cùm autem. D. de eden. l. vlt. D. de eo, per quem fact. erit. l. 33. D. loca.

Quorum intereſt, pro, Ad quorum officium ſpectat, & pertinet, dixit. Paul. in l. 56. D. loca. & Impp. in l. 3. C. de confir. tut. l. 6. & l. 7. C. de aduoc. diuerſ. iudic. l. 2. ad leg. Iul. de amb. in C. Theod. & l. 4. de fabricenſib. lib. xj. Cod. Hoc modò & Iuſtinianus Græcè loqui ſolet in Nouellis ἀξιῶσαι τῇ σῇ ὑπεροχῇ, pro eo quod eſt, ſpectabit ad celſitudinis tuę officiū.

INTEREVNT homines vel morte, vel maxima & media capitis minutione: Res verò, cùm aut nullæ relinquuntur, aut condicionem mutant. l. 63. §. vlt. D. pro ſoc. Itaq; fundum inundatione aquarum vel chaſmate alio've quo caſu interire dixit Vlpia. in l. 10. in fi. D. de peric. & commo. & l. 1. C. de iu. emph. vt perire, in l. 47. §. vlt. D. de lagat. j. Interijſſe & tabulæ dicuntur, quæ interciderunt & perierunt. l. 1. D. ſi tab. teſt. null. ext.

INTERIM in l. 37. D. de noxal. act. ſignificat quamdiu res apud eos manet. Similiter in l. 12. in fi. D. de diſtr. pig. Interim eſt donec res euincatur. Aliàs Interim eſt pendente die vel condicione. l. 46. D. famil. erciſc. l. 22. D. manda. l. 13. §. ſi ſub condicione. D. de pignorib. l. 10. D. de adſignand. libert. l. 36. §. vlt. D. ad leg. Falcid. l. 96. §. penult. de leg. lib. j. Interim, eſt pendente iudicio. l. 91. §. vlt. de legat. lib. j. Interim, dum apud hoſtes eſt. l. 6. in fi. D. quib. ex cauſ. in poſſ. Interim in l. 8. D. ad. l. Pomp. de parricid. eſt in reatu, & pendente criminis quæſtione. Interim, id eſt quamdiu nolit in l. 41. §. penul. D. de legat. iij.

INTERLEVERIT, Deleuerit. l. 11. §. 1. D. de ſeruo corrup. l. 2. D. ad. leg. Corn. de falſ. Rationes interleuiſſe. l. 67. C. de legat. lib. j.

INTERNECINVM teſtamentum quod diceretur expoſuit Cuiac. lib. j. Obſeruatio. Iſido. lib. v. Etymolog. cap. xxvj. Internecici, ait, iudicium in eum dabatur, qui falſum teſtamentum fecerat, & ob id hominem occiderat. Accuſatorem eius bonorum poſſeſsio ſequebatur. Idem lib. x. Internecida eſt, qui falſum teſtamentum fecit, & ob id hominem occidit.

INTERLOQVI Prætor, iudexq; dicitur, cùm quid inter cognoſcendum pronuntiat. l. 1. §. quæro. D. ad Turpillian. l. 32. D. de pœn. l. 15. §. in venditione. D. de re iud. l. 9. §. ſed ex facto. D. quod met. cau. l. 6. §. eius qui. D. de iniuſto rup. l. 1. §. hunc conſequenter. D. de appellatio.

De plano interloqui. l. 1. D. de conſtit. prin.

Hinc Interlocutoria ſententia, quæ non totum negotium definit & perimit.

INTERPELLARE eſt extra iudicium petere. Nōnumquam etiam interpellatio pro iudiciali conuentione ſumitur. l. 23. D. de iudic.

Interpellare aliàs interrumpere ſignificat. Ita interpellari poſſeſsio vſucapio've dicitur. l. 14. D. de ſeruitutib. l. 31. §. vlt. D. de ſeruit. vrb. l. 33. §. qui pignori. D. de vſucapio. l. 2. §. vlt. l. 7. §. procurator. l. penult. D. pro empto. l. 2. D. pro hered.

INTERPOLARE in l. 3. D. de ædilic. ed. Interpola veſtimenta in l. 23. D. de contr. empt. Interpola veſtis apud Iſidor. lib. xix. cap. xvij.

INTERPRES appellatur is, cuius miniſterio ad alienam & extraneam linguam intellegendam vtimur, qui vulgò *Truchement*, dicitur. l. 1. §. vlt. D. de verbor. oblig. l. 5. in fi. D. de captiu. & poſt. Liu. lib. vij. Gallus proceſsit magnitudine atq; armis inſignis quatienſq; ſcutum haſta cùm ſilentium feciſſet, prouocat per interpretem vnum ex Romanis. Firmicus lib. iij. Matheſ. cap. viij. Reddit etiam ſic per noctem collocatus Imperatorum aut potentiſsimorum iudicum interpretes. Plin. lib. xxv. cap. ij. de Mithridate. Illum ſolum mortalium viginti duabus linguis locutum certum eſt, nec de ſubiectis gentibus vllum hominem per interpretem appellaſſe. Interpretum autem ſalarium ἑρμηνευτικὸν appellatur in l. vlt. D. de proxenet.

Interrogari legibus dicebatur, cui apud Prætorē accuſatio intendebatur, quemadmodum exemplis comprobaui lib. ij. Antiquitat. Interrogatoriæ actiones. Rubr. de interrogatio. in iu. fac. & de interrogator. actio. quæ ſcilicet in ſimplici interrogatione verſabantur, ex qua iudicium inchoabatur. Quas in desuetudinem abijſſe Calliſtratus ſcribit, quòd nemo ante iudicium aliquid de ſuo iure reſpondere cogatur. l. 1. §. vlt. D. de interrogat. in iur. fac.

Intervalla honorum in l. 6. D. de legatio. & l. 4. D. de munerib. & honorib. non cont. int. pat. & fil. & de interuallis lib. x. C. ſunt vacationum conceſſa tempora his qui ad eoſdem vel alios honores eademq́ vel alia munera denuo vocātur, vt traditur in l. 1. C. de munerib. lib. x. Et ſignificatur in l. 12. D. de vacat. mun. Eaq́ eſt temporum pręſcriptio, quam in honoribus repetendis vel alijs ſuſcipiendis dari Papinia. ſcribit in l. 17. §. præſcriptio. D. ad municip.

Intervenire pro intercedere & acceſſionis nomine promittere, vel etiam nouandi animo alienam obligationem ſuſcipere in l. vlt. D. de minorib. l. 3. §. ſi filiusf. D. de pecul. l. 6. §. ſi paſſus. D. manda. l. 1. C. de reputatio.

Vnde interuentores, qui alieno nomine obligantur. l. 3. §. ſed ſi filiusfa. D. de pecul. l. 7. in fi. D. de obſeq. à lib. pat. l. vlt. §. vlt. C. de vſur. rei iud. Et Interuentiones in l. 7. §. non ſolùm. D. de minorib. Interuenire etiam dicuntur, qui pro alio in iudicio conſiſtunt. l. 11. §. agere. D. de iniur. l. 5. §. nunc videamus. D. iudic. ſol. l. 10. in fi. D. de in ius voc.

Intervsvrivm, commodum vſurarum medij temporis appellatur. l. 82. D. de legat. lib. ij. l. 66. D. ad leg. Falcid. l. 9. §. vlt. D. de pecul. Eadem forma, alio tamen ſenſu, Interæſtimationem dixit Pompo. in l. penult. D. de ædilic. ed.

Intestabilis eſt, qui teſtimonij dicendi ius non habet, &, vt lexicon Latinogręcum Germanienſe μὴ παραδεκτὸς εἰς μαρτυρίαν. Planè cùm lege quis inteſtabilis eſſe iubetur, (veluti lege xij. tabul. Cuius verba à Gellio lib. xv. cap. xiij. referuntur) eò pertinet, vt ne teſtimonium eius recipiatur, ne've ipſi, vt quidam exiſtimant, dicatur teſtimonium. l. 26. D. de teſtament. §. teſtes autem. Inſtitut. eo. proinde cùm ſenatuſconſulto expreſſum ſit, vt ob carmen famoſum damnatus inteſtabilis ſit, ex eo infert Vlpianus, Nec teſtamentum eum facere poſſe, nec ad teſtamentum adhiberi. l. 18. in fi. D. de teſtament. Sic & in l. 5. §. penult. D. de iniur. l. 21. D. de teſtib. Eoq́ alludens Plaut. Curgulio. Semper curato, ait, ne ſis inteſtabilis. Quod amas ama teſtibus pręſentibus. Quoniam autem inuiſi erant, qui inteſtabiles eſſe iubebantur, ideo factum eſt, vt pro execrando & abominando ac deteſtabili verbum hoc accipiatur, vt apud Horat. in Sermonib. Sacer, inteſtabilis eſto. Tacit. lib. xv. Incuſat vltro inteſtabilem & conſceleratum. Plin. lib. xxx. cap. xj. de Magia. Proinde ita perſuaſum ſit, inteſtabilem, irritam, inanem eſſe, habentem tamen quaſdam vtilitatis vmbras. Gell. lib. vij. cap. xviij. Eos tamen, qui ad Hannibalem non rediſſent, vſque adeò inteſtabiles inuiſosq́ fuiſſe, vt tædium vitæ ceperint.

Intestatvs propriè eſt, qui cùm poſſet teſtamentum facere, non fecit: Sed & is qui teſtamentum non iure fecit, vel cuius teſtamentum poſtea ruptum irritum've factum eſt, vel ex cauſa inofficioſi reſciſſum, vel ex eo hereditas adita non eſt, inteſtatus dicitur. l. 1. D. de ſuis & legit. Inſtitut. de heredit. quæ ab int. def. in prin. l. 64. D. de verbor. ſignific. l. 6. §. 1. D. de inoff. Quintilia. Declamatio. cccviij. Neque ego negauerim non vno genere fieri inteſtatos. Aut enim inteſtatus eſt, qui non ſcripſerit omnino teſtamentum, aut qui id ſcripſit, quod valere non poſsit. Nam ita locus ille legendus eſt. Quinetiam qui teſtamentum facere non potuere pro inteſtatis accipiuntur. d. l. 1. de ſuis & legit. Inteſtatus quoq́, quantum ad tutelam attinet, deceſsiſſe dicitur, qui teſtamento liberis ſuis tutores non dedit. l. 6. D. de legit. tutorib.

Intra Kalendas facere quid iuſſus, an etiam Kalendis ipſis rectè faciat, dubitat Gellius lib. xij. cap. xiij. Sed hoc duobus iuriſconſultorum locis apertiſsimè determinatur. Vnus eſt in l. 133. D. de verbor. ſignific. alter in l. 1. §. ſi intra. D. de ſucceſſ. ed. cuius verba ſubieci, Quod dicimus intra dies centum bonorum poſſeſsionem peti poſſe, ita intelligendum eſt, vt & ipſo die centeſimo peti poſsit, quemadmodum intra Kalendas etiam ipſæ Kalendæ ſunt.

Intribvere pro contribuere in l. 9. §. vlt. D. de tributor. Traia. Plinio. poſſumus eorum deſiderio indulgere, modò ne quid ideo intribuant, aut minùs illis in poſterum fiat ad neceſſarias erogationes.

Intributiones pro collationibus & contributionibus. l. 6. §. vlt. D. de munerib. & honor. l. pen. D. de veteran. l. 22. §. vlt. D. ad municipal. l. ager. §. ſtipendium. D. de verb. ſignif.

Invecta, illata à iuriſconſultis appellantur quæ ab inquilinis in ædes conductas inducuntur importanturq́. l. 4. D. de pact. l. 11. §. ſolutam. D. de pign. act. l. 2. & l. 3. & l. 4. & l. 7. in fi. D. in quib. cauſ. pign. l. 32. D. de pignor. l. pen. quib. mod. pign. l. 1. D. de migran. l. 14. §. 1. de religioſ.

Inventarivm pro repertorio & deſcri-

ptione

ptione bonorum.l.7.D.de adm.tut.l.1.§.pen. D.de vent.in poſſ.mitt. l.15. D.de reb.auctor. iudic.poſsiden.l.1.§.officio.D.de tut.& ratio. diſtrahend.

INVITVM accipimus non eum tantùm qui contradicit, verùm eum quoque qui conſenſiſſe non probatur.l.8.§.inuitus.D.de procuratorib.l.5.D.de ſeruitutib.vrb. l.vlt. D.de his qui ſunt ſui vel al. Quinimmò & inuitum rectiùs dici eum, qui ignorat, quàm qui diſſenſit, Vlpian. ſcribit in l.45. §.ait lex. D.de ritu nupt. Inuitus tamen in l.6.§.ſi paſſus.D.manda.is tantùm intellegitur, qui vetat & prohibet.l.40.D.eod.l.vlt.C.de neg.geſt.

INVNDARI dicitur prædium, cùm vno eodemque impetu aqua cooperitur. & hæc inundatio ſpeciem fundi non mutat.l.7.§.aliud ſanè.l.30.§.alluuio.D.de adqu. rer.do. l.23. D. quib.mod.vſusfr.am.l.12.in fi.D.de reb.auct. iud.l.1.§.ſi foſſa.D.de fluminib.

INVTILE eſt in l. 1. §. hæc autem. D. depóſit. l.12. §.1.D. de adminiſtrat. tutor. Exponitur huius locutionis vis à Duareno lib.j. Anniuerſ.diſputatio.

IRE Agere in libris noſtris ſeparantur, cùm illud hominum ſit, hoc iumētorum. Ire etiam & ambulare ſeiunguntur in l. 1. D. de ſeruit. ruſtic. Hac nimirum differentia quòd qui it, porrò pergit, & vlterius progreditur: Qui verò ambulat, ſpatijs factis in ſua veſtigia ſæpius recurrit & regreditur. Ceterùm qui ſella vel lectica vehitur, ire non agere dicitur.l. 7. D.de ſeruit. ruſtic. Inde iter ſeruitus ruſticorum prædiorum: quam noſtri definiunt ius eundi, ambulandi hominis.l.1. D.de ſeruit. ruſt. Iter enim eſt, quo quis pedes vel eques commeare poteſt.l.12.D.eod. Cuius latitudo certa & determinata non eſt, ſed prout demonſtrata eſt, vel ab arbitro definita, ita ſeruatur.l.13.§.latitudo.eod.

Iter agentes pro viatoribus. l.vn. in fin. D.furti aduerſ.naut.

Iter aquæ in l.penult. D. ſi ſeruit. vindic. l.16. in fi.& l.16.D.quemadm.ſeru.amitt. l.vlti. D.de aqua cottid.l.19.§.vl.D.comm.diuid.l.40.§.1. D.de contr.empt.

Itineri vnius diei xx. millia paſſuum computantur, ita tamen, vt ſi poſt hanc dinumerationem minus, quàm xx. millia ſuperſint, integrum nihilominus diem occupent.l.1. D.ſi quis caution. l. 2. §. ſi præſens. D. quis ordo in bonor. poſſeſſ. l.13. D.de verborum ſignificatione. §. qui excuſare. Inſtitution. de excuſ.tutor.

Ire in bona alicuius dicuntur, qui in eorum poſſeſsionem à magiſtratu mittuntur. l. 3. §. vlt.& l.vlt.in fi.D.de lib.hom.exhib. Et ire in poſſeſsionem.l.30. §.item cùm Prætor. D.de adq.poſſ.l.3.§.pen.D.de iureiur.

Ire ad iudicium.l.7.§.1.D.de petit.hered.

IRENARCHAE appellabantur, qui diſciplinæ publicæ & corrigendis moribus præficiebantur, quique facinoroſos homines conquirebant. Et, vt cùm Imperatoribus loquar, qui ad prouinciarum tutelam quietis ac pacis per ſingula territoria ſtare faciebant concordiam. l.6. D.de cuſtod.reo. l.vlt. §.irenarchæ. D.de munerib. & honor. l.vnic. de irenarch.lib.x.C.l.penult.de iure fiſc.lib. x.C.& l.vlt.eod.tit.in C.Theod.& Rubr.de irenarchis in eod. Theod. C. & l. vlt. de patrocin. vicor.in eo.Cod. Meminit Herodis Irenarchæ Nicephor. lib.iij. cap.xxxv. Appellantur præpoſiti pacis in l.49. de decurionib. in C.Theod. Hos etiam B.Auguſtin.intellegit epiſt.clx.cùm ait, Circumcelliones quoſdam & clericos Donatiſtas cura eorum qui diſciplinæ publicæ inſeruiunt præmiſſa notoria ad iudicia legesque perduxit. Et epiſtol. clix. cùm ait, Illorum notoria ad quos tuendæ pacis vigilantia pertinebat. Vtroque enim ſermone vim verbi Græci εἰρηναρχεῖν exprimere voluit.

IRRITVM fit teſtamentum, vel ipſo Iſidoro lib.v. Etymolog. cap. xxiiij. teſte, quotiens teſtatori poſt teſtamentum factum aliquid contingit, quod ciuitatem ei vel libertatem adimat.l.6.§.irritum. D.de iniuſto rup. Dicitur & id irritum teſtamentum, ex quo hereditas adita non eſt.l.1. D.de iniuſto rup. Sed & eorum, qui ob conſciētiam criminis mortem ſibi conſciuerint, irrita fiunt teſtamenta. l.6. §.eius qui. D. de iniuſto rup. Irritum his modis interpretabimur in l.vl. D.de reb.eor. l.30.§.vl.de adquir.rer.do.l.2.§.1.D.quemad. teſt.aper.l.10. D.de ſenatuſc. Silania. l. 11. §.ex cauſa.D.de interrog.in iur.fac. l.2. D.de condict.indeb. l.1. D.de except.rei iudica. l.10.in fin.D.de diuerſ.& temp.præſcript. l.87.D.de leg.lib.ij.

ISAVRORVM fit mentio in l. vlt. C.de ferijs. l.vlt.C.ad leg.Iul.de vi pub.l.vlt.de quæſtionib. Hi infami latrocinio iam inde à priſcis temporibus nobilitati ſunt, vt Dio libro lv. oſtendit Ἰσαυροί τε γὰρ, inquit, ἐκ λῃστείας ἀρξάμενοι, καὶ ἐς πολέμου δεινότητα προεχώρησαν, μέχρις οὗ κατεδαμάσθησαν. Confirmat & Ammia.Marcellin. lib.xiiij. Namque & Iſauri, ait, quibus vſitatum eſt ſæpe pacari, ſæpeque inopinis excurſibus cuncta miſcere, ex latrocinijs occultis alente impunitate adoleſcētem in peius audaciam ad bella grauia proruperunt. Eorum furta & latrocinia, quibus finitimos adflictabant, idem auctor lib. xix. memorat. Quamobrem à Zonara, ἔθνος κάκιστον meritò appellantur.

Hæc vox, ITERVM duas res auctore Paulo ſignificat. Alteram, qua demonſtretur tem-

pus ſecūndùm quod Græci δεύτερον dicunt: Alteram, quæ ad inſequentia quoque tempora pertinet, quæ Græcè dicitur πάλιν. l.7. D.de eden.

Iteratione fiebat ciuis Rom. qui poſt Latinitatem, quam acceperat maior xxx. annorum iterum iuſtè manumittebatur ab eo cuius ex iure Quiritium ſeruus fuerat Vlpia. in Inſtit. titul.iij. Ex quo interpretationem recipiunt hæc Iuſtiniani Nou.lxxviij. verba καὶ τοὺς λατινικοὺς ὡς ἀτελεῖς ἐξεβάλομεν καὶ τοὺς ἰσθέας τίους πολίτας ἐπιφήναμεν.

IVDEX appellatur, qui de re aliqua vel iure ſuo vel magiſtratus, qui iubendi poteſtatem habet, auctoritate cognoſcit, & iudicat. Prętor ipſe iudex olim appellabatur auctore Liuio. Et ita magiſtratus, qui tribunali & iuriſdictioni præſunt, iudices appellãtur in Rubr. de iuriſdictio. om. iud. & de reb.auct. iudic. poſsid. l.1. D.de iudic. l.22. §. eo autem tempore. D.ſolut.matr. l.3. D.ad l.Iul.repet. Pleꝛumque verò magiſtratus & iudices ſeparantur. l.2. D.de diuerſ.reg.iur. Iudicumq́ꝫ nomine accipiuntur, qui & iudices dati & ſpeciales iudices, & pedanei & delegati appellantur. l.46. D.de iudic. l.penult. D.iud.ſol. l.vlti. D.de off.præſ. l.4. D.de tut.dat. l.3. D.ne quis eum, qui in ius voc. l.5. D.de off.præſid. Et ita iudiciales ſtipulationes à prætorijs ſeparari videmus. l.5. D.de verbor.obligat. Inſtitut.de diuiſio.ſtip. Iudicialesq́ꝫ eas accipimus, quæ ex mero iudicis, qui actioni addictus eſt, officio proficiſcuntur. Quamquam & Prætoriarum ſtipulationum quędam iudiciales eſſe dicantur: quæ ſcilicet propter iudicium interponuntur, veluti de rato, item Iudicatum ſolui. l.1. §.1. D.de prætor.ſtipul. Etiam locorum iudices inuenias in conſtitutionib. l.2. C. de exhib.re. qui πεδανεοὶ dicuntur à Iuſtinia. Nou.cxxxiiij.

Iudicem autem accipere & ſumere dicuntur, qui litigant. l.1. C.de in lit.iur. l.1. D. de quib. reb. ad eund.iud. l.penult. D.de iudic. l.2. C. eod. l.6. D.de fideiuſſorib.tutor. l.1. §.1. D.de vſur. l.11. §.officium. D.de aqu.& aq. plu. l.38. D.manda. l. 9. §.ſi teſtamento. D.de tutel. & rat.diſtr.

IVDICIVM dare dicitur Prætor, cùm agendi poteſtatem facit, in eamq́ꝫ rem iudices dat. l. 26. D.de dolo. l.1. D.nautæ, caup. & aliàs paſſim. Dicitur & iudicium reddere Prætor. l.21. D.de neg.geſt. l.2. D.de bon.eor.qui ſibi ante ſent. Vt autem Prætor dat & reddit, ita litigatores accipiunt & ſuſcipiunt iudicium. l.9. §.Labeo. D.de dolo. l.36. D.famil.erciſc. l.7. D. de aqu.& aq.plu. l.2. §.ideꝗ Pomponius. D. de ædilic.ed. l.24. D.de liber.cau. l.7. §.ita demum. D.de petit.hered. l.3. D.de iudic. l.4. §. non ſolùm. D.fin.regund.

Accipitur autem iudicium litis conteſtatione. Ideoq́ꝫ hæc verba, Accepto iudicio, &, Lite conteſtata, idem ſignificant. Exempla quia in promptu ſunt, non adfero.

Actionem in iudicium perducere & rem in iudicium deducere idem valent. l.31. D.de iudic. l.66. & l.vlt. D.de procuratorib. l.13. D.de pact. l.17. §.penult. D.de iureiur. Res autem in iudicium deducta non videtur, ſi tantùm poſtulatio ſimplex celebrata ſit, vel actionis ſpecies ante iudicium reo cognita. l. 1. C. de lit.conteſt.

Manet & pendet iudicium quamdiu ſententia dicta non eſt. l.60. D. de condict.indeb. l.45. D.manda. l.14. D.de interrog. in iur. fac. l.18. in fi. D.de vi & vi arm. finitur verò ſententia lata.

Iudicatum facere pro ſoluere in l.5. D. de ferijs. l.vlt. §.vlt. D.ſi cert.pet. l.45. §.vlt. D.de iudic. l.penult. D.de auctor.tutor. l.25. D.de admin. tut. l.35. D.de noxalib. l.20. in fin. & l.21. D.de tutel.& ratio.diſtrahen. l.5. D.quando ex fac. tut. l.5. C.de adminiſtr.tut. l. 15. D. de re iud. l. 2. C.ſi in cauſ.iudic.pign. Quæ locutio ex xij. tabul. manauit, in quibus Gell. ſcriptum fuiſſe teſtis eſt, Ni iudicatum faxit. Vtitur ea & Cicero pro Flacco. Iſte ait, cùm iudicatum non faceret, Hermippo addictus & ab hoc ductus eſt. Iudicatum debitorem facere pro condemnare & condemnationem aduerſus eum ferre. l.13. §.etiam. D.de pignorib.

Iudicatum ſolui ſtipulatio tres clauſulas in vnū collatas habet, de re defendenda, de iudicato ſoluendo, & de dolo malo. l.6. D.iud.ſol.

Iudicati actio appellatur, quæ ex ſententia datur. l.28. §.igitur. D.de iureiur. l.34. D.de donatio. l.4. & l.6. §.vlt. D.de re iudic. l.31. D.de procuratoribus. l.8. C.de reb.cred. l.86. D.de ſolut. l.14. §.quid ſi homo. D.quod met. cau. Et iudicati agere. l. 28. D. de procuratorib. l. 69. D.de ſolutio.

Iudicatio l.51. D.de furt. l.4. §.non omnis. D.de re milit. l.131. D.de verb.obligat. l.2. in fi. D.fin. regund.

Res iudicata accipitur, quæ finem controuerſiarum iudicis pronuntiatione accipit quod contingit abſolutione vel condemnatione. l. 1. D.de re iudic.

Iudicium etiam pro voluntatis noſtræ ſententia accipitur. l.22. in fi. D.de adoptio. l.8. in fi. D.de vulg. l.19. D.de inoffic.teſtam. l.6. in fin. D.de leg.lib.iij. l.13. D.de doli except. & alijs multis locis.

IVGATIO agrorum poſſeſsionumq́ꝫ menſuram ſignificat, pro cuius modo certa Cæſaribus penſitatio pręſtabatur. l.1. de quib.muneꝛib. vel præſtatio. lib.x. C. l.10. de ſuſceptorib. eod. lib. l.4. de indulgent. debit. in Cod. Th. à iugis animalium, quibus poſſeſsiones

excrc

exercebantur, quæ & capita vocabãtur, pro quorum numero ea præſtatio inſerebatur. l.6.de extraord.munerib. in C. Theod.l.1.de imponen.lucrat.deſcript.in eod.Cod. Ita iuga,& iugationem & iugorum capitationem accipe in l.3. C. de epiſ. & cler. in l. 1. & 2.de immunit.conceſſa.C.Theod.l.1.l.2.l.3.ne cõlatio.transla.poſtul.l.1.de protoſta. l.1.de priuileg.dom.Auguſt.C.Theod. l. vn. ne conlat. per logograſ. celeb. in eo. Cod. l. 6. de conlatio donatar.l.11.de exactionib.& l. vn. Si per obreptio. in eod. Cod. Theod. & l.1. de imponenda lucrat.deſcript.lib.x.C.l.9. de agricol.& cenſit.lib.xj.Iuſtinia. Nouell.xvij. Ἀναγκάσεις δὲ τοὺς δημοσίας πράκτορας ὥστε τοὺς ἀπαιτητὰς ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἀποχαῖς φανερὰ ποιεῖν ἅπαντα ἐφ' οἷς αὐτοὺς δεδώκασιν, τουτ' ἔστιν τὸ πόσον τῶν ζυγοκεφαλῶν ἢ ἰούγων ἢ ἰουγαλίων ἢ ὅπως δήποτε ἂν αὐτὰ κατὰ χώραν καλοῖεν καὶ ὑπὲρ τίνων αὐτὰ καὶ ποίων χωρίων ἀπαιτῶσι. Iugatio autem eadem ratione dicitur qua veteres id agri ſpatium quod iuncti boues vno die exarare poterant, Iugum appellaſſe accepimus. Quemadmodum Varro lib.1. de re ruſt. cap. x. in Hiſpania vlteriore ſeruatum tradit.Cic. v.in Verr. Quid qui in ſingulis iugis arant, qui ab opere ipſi non recedunt.Caſsiodor.lib.iiij. Variar. epiſt. ad Geberichum.Cõſtantij ſupplicatione comperimus ſacroſanctæ Eccleſiæ ipſius vnum iugum veterum principum pietate collatum nunc quorumdam violenta vſurpatione detineri.

IVLIAE leges multæ referuntur à Iulijs, id eſt, à C.Iulio Cæſare, & Octauiano Auguſto in idem nomen adoptato latæ. veluti Iulia maieſtatis;Iulia de adulterijs,quam libro ſingulari expoſui: Iulia de vi,quæ & duplex eſt,videlicet de vi publica, quæ vim armis illatam perſequitur ac vindicat: & Iulia de vi priuata, quæ ſine armis factam vim coërcet. §.ſed ex conſtitutionibus Inſtit.de Interdict.Quas leges etiam Iulias priuatorum & publicorum appellari ſummè notandum eſt l. 1.§.1. D.de vi & vi arm.l.32.D.de pœn. Hæc etiam Iulia vis priuatæ vocatur in l. 4. C. vnde vi. De his verò legibus & earum aliquot capitibus fit mentio in l. 3. §. lege Iulia. C. de teſtib.l.3.§.vlt.l.12.§.omnibus. D. de accuſatio. l.8.D.de ſepulch.viol.§.furtiuæ Inſtit.de vſucapio.l.vlt.D.vi bonor.rap.lex Iulia repetundarum,de qua proprio titulo in Pandect.tractatur,& eò amplius in l.10.§.vlt. D. de offic. proconſ.l.1.§.1.D.de calumniatorib.l.2.D. de ſenatorib.l.3. D. de vacat.muner. Sunt & leges Iuliæ peculatus de ambitu, de reſiduis, de annona.l.1.D.de publ.iud.& Inſtitut.eod. titul. De quarum legum ſententia nihil hîc idcirco dicam, quòd ea crimina quæ perſequuntur, ſuis locis expono: ſed nec de legibus Iulijs priuatorum & publicorum iudiciorum quicquam addam ad ea quæ libro iiij.Select.Antiquit. tractaui. Reſtat lex Iulia de maritandis ordinibus, de qua ſermo fit ab Vlpia.in Inſtitut.titul.xj.& l.vn.D.vnde vir & vxor.l.6.§.vlt.D.de iure patron.& l. 44.D. de ritu nupt. Ei lex Papia propter argumenti adfinitatem in infinitis prope legum noſtrarum inſcriptionibus connectitur. Complectebatur autem ea lex totam matrimoniorum inter populi Ro. ordines pro cuiuſq; ſtatu & condicione contrahendorum rationem, vt nos aliquando, ſi deus voluerit, latiùs expoſituri ſumus. Eſt item Iulia Agraria de qua in l. 2. D. de termino moto,& apud Sueto.in Iul.cap.xx.Præterea & lex Iulia cum Titia nominatur, quæ mulieribus pupillis've non habentibus tutores dari à Præſidibus prouinciarum iubebat, quemadmodum ab Vlpia. in Inſtitut. titul. xj. & à Iuſtinia. in titul. de Atiliano tutore ſcribitur.Poſtremò alia lex Iulia de bonis cedendis memoratur.l.4.C.qui bon. ced. poſſ. & Rubr. qui bonis ex l. Iulia ced. poſſ. in Cod.Theod.

IVMENTORVM appellatione equus, equa, mulus, mula, & cetera νωτοφόρα & dorſuaria animalia continentur.Boues verò licet collo domantur, quia tamen collo non ferunt,eadem appellatione non continentur. l.38. §. iumentorum. D. de ædilic.ed.l.89. D. de verbor.ſignific.l.65.§.iumentis.D. de leg. lib.iij. Elephanti & Cameli Iumentorum operam præſtant.l.2.in fi.D.ad leg.Aquil.

Iumenta autem alij à iuuando, alij à iungendo detrita littera G.dicta putant. Qua in ſententia Non.Marcellus eſt.

IVNIAE Petroniæ legis mentio habetur in l. 24.D.de manumiſsio.

IVNIA Velleia lex, in l. 10. §. qui filium. D. de teſt.tut.l.13.in fi.D.de iniuſto rup.Et ita emẽdandum hoc nomen eſt in §. poſtumorum. in fi.Inſtitut. de exhered. lib. vbi vulgò perperam Iulia legitur.Idemq; error eſt & apud Vlpia. in Inſtitut. tit. xxij. Ad eam verò legem Paulum librum ſingularem ſcripſiſſe Index comprobat.Fit autem & eius mentio in l.29.§.nunc de lege. D. de lib.& poſt.l.3.§. 1.D.de iniuſto rup. l. 2. C. de liber. præterit.l. 34.C.de inoff.teſt.

Eſt & IVNIA Norbana; de Latinis libertis: à M. Iunio. & L. Norbano Flacco Coſſ. quos tempore Tiberij Conſulatum geſsiſſe Dion lib.lvij.teſtis eſt, lata. Cuius meminit Iuſtinian.in titul.de libertin.§. vlt.& l. vn. in prin. C. de lat. libert. toll. & §. vlt. Inſtit. de ſucceſsio.libert.Et Nouella Conſtit. lxxviij. Et Vlpia.in Inſtitut.titul.1.& titul.iij.titul.xj.

titul.

titul. xx. & titul. xxij. Ea lege Latinos eſſe nominatos Vlpia. Inſtitut. titul. j. ſcribit Vnde & Iuniani vt plurimum ab eodem Vlpia. in eo Inſtitutionum libello, appellantur.

Ivs pluribus modis dicitur: vno modo, cùm id, quod ſemper æquum & bonum eſt, ius dicitur, vt eſt ius naturale. l. penult. D. de iuſtit. & iur. Quod & ius gentium & ius commune aliàs appellatur. l. 6. l. 9. D. eo. Altero modo, quod omnibus aut pluribus, in quaque ciuitate vtile eſt, ius dicitur, vt ius ciuile & honorarium, & ius Quiritium: Quo nomine ius proprium ciuitatis Roma. exaudiẽdum eſt in §. ſed ius quidem. Inſtit. de iur. natur. vt & in vindiciarum formulis apud Cicero. pro Murena, & Boëth. in Topic. & in iudicis dati formula apud eundem Cicero. lib. iiij. in Verr. Et apud Vlpia. in Inſtit. tit. j. Et Iuſtinia. in l. vnic. C. de vſucap. transf. & Rubr. de nudo iure Quirit. Seneca lib. iij. Epiſtul. Hæc res efficit non ex iure Quiritium liberum eſſe, ſed ex iure naturæ. Ex iure porrò Quiritium alicuius eſſe id dicebatur, quod eius ex legitimis adquirendi dominij cauſis factum eſt, quæ ab eodem Vlpia. recenſentur titul. xix. Sunt & alia iuris adtributa. Dicimus enim ius legitimum, cōſtitutum, ſollemne, vetus, nouum, publicum, priuatum, commenticium, commune, ſingulare, diuinum, humanum. quæ omnia ſuis locis à nobis exponuntur.

Ius nonnumquam ipſam Iuriſprudentiam ſignificat. l. 1. D. de iuſtit. & iur. vnde iuris ſtudioſi pro Iuriſperitis in l. 1. D. de off. adſeſſ. l. 9. D. de pœn. l. 4. D. de Var. ext. cog. Et apud Suet. in Nero. & Gellium lib. xij. cap. xiij. Sic alia ſignificatione ius dicitur locus, in quo ius redditur appellatione collata ab eo quod fit in eo vbi fit, quem locum ita determinare poſſumus, vbicumque Prętor ſalua maieſtate imperij ſui ſaluoq; more maiorum ius dicere conſtituit, is locus rectè ius appellatur. l. penult. D. de iuſtit. & iur. Itaq; quod ait Prætor, qui in iure interrogatus reſponderit, ſic accipiendum eſſe Vlpia. ait, apud Magiſtratus Po. Ro. vel præſides prouinciarum vel alios iudices. Ius enim eum ſolum locum eſſe vbi iuris dicundi vel iudicandi gratia conſiſtat. l. 4. §. vlt. D. de interrog. in iur. fac. Sed & Victorin. in lib. ij. Rhetoricor. Cicero. in iure interpretatur apud Prætorem. Quæ etiam interpretatio facienda eſt in l. vlt. D. de ceſſio. bon. l. 56. §. 1. D. manda. l. 2. D. ad Velleia. l. 1. §. ſanè. D. de ſucc. ed. l. 6. D. de ferijs. l. 1. §. quod ſi in lite. D. ſi quid in fraud. patr. l. 29. §. 1. D. de donatio. l. 56. D. de re iud. l. 12. §. poteſt. D. de liber. cau. Et in illa vetere formula, Quando ego te in iure conſpicio, Cuius Cicero in Mure. meminit, Et apud Plaut. Rudẽte: Qui falſas lites falſis teſtimonijs petunt, quiq; in iure abiurant pecuniam. Notandum autem eſt, In iure, &, In iudicio ſeparari, in l. 12. D. de interrog. in iur. fac. Et apud Cicero. lib. 1. de Orato. Quãdoquidem in iure, ſit apud Magiſtratum, in iudicio, etiam apud iudicem datum vt ex l. 1. §. 1. D. de poſtul. & ex l. 3. D. ne quis eum, qui in ius voc. colligi poteſt. Hoc amplius, Ius poteſtatem ſignificat. Ex eo perſonæ quædam ſui iuris eſſe, quędam alieni dicuntur. tit. de his, qui ſunt ſui iur. id eſt, ſuę poteſtatis eſſe, vel alienæ poteſtati ſubeſſe. l. 4. D. eod. titul. l. 21. D. ad l. Iul. de adulter. l. 5. D. de adoptio. Sui autem iuris ſunt familiarum ſuarum principes, interprete Vlpia. in Inſtitut. tit. iiij. Planè hæc ſcriptura, Cùm ſui iuris fuerit factus, ex coniectura mentis teſtatoris interpretationem accipit: & aliàs poteſtatis liberationem, aliàs pubertatem, aliàs perfectam ætatem ſignificat. l. 50. §. vlt. D. de leg. lib. iij. Eodem intellectu in ius alienum tranſire peruenireq; dicimus. l. 14. §. vlt. quando dies leg. ced. Ius etiam pro poteſtate ac facultate accipitur in definitione actionis, vſusfructus, & ſimilium. In iure conſiſtunt, Hereditas, obligatio, vſusfructus: Seruitutes etiam prędiorum vrbanorum & ruſticorum iura prędiorum appellantur. l. 1. D. de re. diuiſ. l. 66. §. fundo. D. de legat. lib. ij. l. 15. §. precario. D. de precar. l. 2. & l. 6. D. de ſeruit. vrb. l. 4. §. ad iura. D. de alien. iud. mut. l. 15. D. de pigner. act. l. 11. §. vlt. D. de pignorib. l. 1. D. de condict. tritic. l. 9. §. eſt præterea. D. de rebus auct. iud. l. 3. D. quemad. ſer. amitt. proinde ius fundi deterius factum intellegitur amiſſa ſeruitute. l. 7. in fi. D. de fun. dot. l. 9. §. eſt præterea. D. de reb. auct. iud. l. 11. §. item proſpicere. D. loca. l. 13. §. 1. D. de damn. infect.

Ius dicere & reddere & tribuere magiſtratus dicuntur, & repręſentare in l. 1. C. vbi de cauſa ſtat. Atque ius dicebant hi ſolùm, qui tribunali & iuriſdictioni præerant. l. 5. D. de ferijs. l. penult. D. de iuſtit. & iur. l. 2. §. poſt originem. D. de orig. iur. l. 3. D. de offic. eius cui mand. l. 10. l. 18. D. de iuriſdictio. l. 7. in fi. D. de offic. proconſ. l. 1. in prin. & l. 2. D. quod quiſque iur. l. 1. §. an autem. D. de poſtul. Itaque Ius dicere & Iudicare Sẽtentiamq; proferre diuerſa faciunt. l. 4. in fi. D. de interrog. in iur. fac. l. 57. D. de re iud. Rub. ne quis in ſua cauſa iudic. vel ius ſibi dic. Ius dicere enim eſt actiones & iudicia dare, eaq; omnia facere, quæ ad officium ius dicentis pertinere ſcribit Vlpia. in l. 1. D. de iuriſdictio. Vbi Ius dicens pro Prætore accipi poteſt, vt & in l. 1. D. de iur. delib. & l. 12. D. de vulg. & pupill.

Ius dicitur etiam de capite in l. 2. §. & quia. D. de orig. iur. Ex quo apparet iuriſdictionis appellationem latiſsimè patere. Iuriſdictionem

nem item ſolorum magiſtratuum eſſe non etiam iudicum datorum. l.5.l.57.D. de re iud. l.5.D.de verbor.obligat.Inſtit.de diuiſio.ſtip. Iuriſdictionicꝗ præeſſe intellegi magiſtratus qui tribunali præſint. l. 12. D. de legib. l. 10.D.de iuriſdict.omn.iud.l.1.§.hæc verba.D. quod quiſque iur. l. 2. D. ſi quis in ius voc.l. penult.D.de iudic.l.1.§.1.D.de poſtul.

Iuriſdictio autem omnem poteſtatem magiſtratuum ſignificat, qua & in poſſeſsionem mittere, & in integrum reſtituere, & tutores dare poſſunt: Nec quicquam aliud eſt, Pro iuriſdictione ſua, quàm Secundùm ius poteſtatis ſuę: hoc colligitur ex l.2.D.ſi quis in ius voc.l.vn.D.ſi quis ius dic. l. 16.in fi. D. de minorib.l.3.D.de poſtul.l. 3. §. procuratorem in fi.D.iud.ſol.

Iuriſdictionum autem exemplo definit Vlpia. eſſe quod in danda bonorum poſſeſsione conſiſtit. item iudicis dandi licentiam.l.3.D. de iuriſdictio. τὸ γὰρ διδόναι δικασοδοχὴν, vt Conſtantin. lib.j.titul.iiij. ſcribit δικαιοδοσίας ὅρος.

Iuriſdictio autem alia voluntaria eſt, alia contentioſa. Hæc vel in nolētes imperij vi exercetur: illa inter volentes locum habet. eaꝗ explicantur emancipationes, manumiſsiones, adoptiones, quæ magiſtratus auctoritate etiam extra territorium, & quo cuique loco rectè fiunt.l.2.D.de off.proconſ.

Iuriſdictio etiam pro ſimplici notione in l.5.D. de re iud.l.8.§.ſed nec Prętor.D.de trāſactio. l.1.in fi.D. de prætor. ſtip. l. 1. C. ſi mancip. ita venier.

Ivridicvs, qui ius in aliquo loco reddit.l. 41.§. Lucia. D. de fideic. libertatib. & apud Firmic.lib.iij.Matheſ.cap.xij.qualis erat qui Alexandriæ pręficiebatur: & Apuleium lib. ij.de Aſino aur.Rubr. de off. iurid. Alex. D. & Cod. δικαιοδότην. Strabo appellat. Capitolin.in M.Anto.philoſ. Datis iuridicis Italiæ conſuluit ad id exemplum, quo Hadrianus conſulares viros iura reddere præceperat. Vnde Iuridicina, quo verbo vſus eſt Tertullia.in lib.de Pallio.

Ipſo iure vel Iure in libris noſtris fieri dicitur, quod ipſo iure ciuili, id eſt, lege ſine auxilio tuitionecꝗ magiſtratus, & ipſa legis poteſtate atque auctoritate fit. Nam Ipſo iure, ciuili accipimus non prætorio. Denique aduerſa hæc facimus, Ipſo iure, &, Iure prætorio, vel Per tuitionem prætoris.l.1. D.quibus mod.vſusfruct.amitt. l. 1. in fi. D. de ſuperficieb.l.1.§.penult.D.quod falſ. tut.l.9. §. illud. D.vſufruct. quemadmod. cau. Inſtit. de perpet.& temp.act.in prin.

Opponuntur item hæc, Ipſo iure, &, Per exceptionem.l.4. D.de ſeruit.l.34.§.ſi is cui.D. de oblig. & act.l. 60. D. de fideiuſſorib. l. vlt. §. cùm mihi. D. de verbor. oblig.l.38. §.1. D. de ſolutionib.l.22.§.penult.D.rat.rem hab.l.1.§. quæ onerandæ.D.quar.rer.act.non det.§. in bonæ. Inſtit. de actio. Sed & Ipſo iure, &, Per fideicommiſſum oppoſuit Vlpia. in l.19. D.de milit.teſt. Nam ipſo iure, & directò, & imperatiuè valent inſtitutiones & legata, quæ lege xij tab. confirmantur cùm fideicommiſſa ſola prætoris fideicommiſſarij tuitione conſiſtant. Qua ratione etiam Legitimè, &, Ex cauſa fideicommiſsi opponuntur in l.iij.D.ſi vſusfruct.pet. Reliquum eſt igitur ipſo iure fieri quod legibus fit, velut l. xij. tab.l.1.cum l. 25. §. idem iuris. D. famil. erciſ. l.6.C.eod.tit.l.49.§.1. D. de fideiuſſorib. l.26. C.de pact.l.1.§.qui minorem.D.vt leg. nom. cau. Item lege Aelia Sentia. l.3. C. ſi aduerſ. libert. Ipſo iure etiam fit quod leg. Falcid. fit, l.73.§.1.D.ad leg.Falcid.l.1. §. ſi quis ex mortis. D. quod legator. Poſtremò in eo quod ipſo iure fit, partes prętoris ceſſant, nec ſe interponit prætor.l.4.& l. vlt. C. in quib. cauſ. in integr.reſt.l.3.C.ſi aduerſ.libert.

Nonnumquam ius etiam pro neceſsitudine dicimus, veluti ius cognationis, adfinitatis, ſanguinis.l.vlt. D. de iuſtit. & iure. l. 8. D. de diuerſ.reg.l.23.D.de adoptio.

Ivsivrandvm eſt adfirmatio religioſa numine diuino, vel alio religioſo nomine adhibito. Cuius tres ſpecies ſtatuuntur in Rubr. de iureiur. D. Voluntarium vnum, quod ex conuentione partium extra iudicium defertur, & ſuſcipitur.l.1.l.17.l.30. D. de iureiur.l.1. C.eod.titul. Aliud Iudiciale, quod in iudicio imminente iudice ab aduerſario defertur. Tertium Neceſſarium, quod iudex in dubijs cauſis & probationum inopia pro motu ſuo defert.l.31.D.de iureiur.l.3.C.eo. Quibuſdam non ſine ſumma ratione id quod vulgo Iudiciale dicitur, Neceſſarium magis placet appellare, & contra Iudiciale, quod Neceſſarium. Sed quia iampridem his verbis in ea ſignificatione vtimur, mutandum nihil duxi, cùm re intellecta & percepta tota de nomine inanis ſit diſputatio.

Eſt & Iuſiurandum in litem, quod in litem, id eſt, rem in iudicium deductam æſtimandam à iudice defertur. Rubr.de in lit.iur.

Iuſiurandum autem defert, qui aduerſario ſuo iurandi condicionem fert. Delatum verò iuſiurandum dari, præſtari, ſuſcipi, remitti, recuſari, referri dicitur.

Remittit iuſiurandum, qui deferente ſe cùm paratus eſſet aduerſarius iurare, gratiam ei facit contentus voluntate ſuſcepti iuriſiurandi.l.6.D. de iureiur.l.1. C.eo. Refert, qui delatam ſibi iuriſiurandi condicionem in aduerſarium transfert.

Ivssvs vel iuſſum multum ab auctoritate di-

ſtat, quæ etiam perfecto negotio interponi poteſt, cùm iuſſus præcedere debeat.l.25.§.iuſſum.D.de adq.her.§.tutor. Inſtit. de auct. tut.l. 25.D.de leg. lib. 1. Iuſſus autem neque verba, neque ſcripturam deſiderat, quia & nutu fieri poteſt.l.92.§.1.D.de adq. hered. In actione Quod iuſſu, Iuſſum accipimus ſiue teſtatò quis, ſiue per epiſtulam, ſiue verbis, aut per nuntium, ſiue ſpecialiter in vno contractu iuſſerit, ſiue generaliter. Sed & ſi ſerui chirographo ſubſcripſerit, vel mandauerit, vel ratum habuerit quod ſeruus eius geſsit, vel aliàs volũtate eius contractum ſit, Quod iuſſu actio datur. l. 1. in prin.cum. §§. ſeq. D. quod iuſſu.l.5.§.quod ſeruus. D. de in rẽ ver.

IVSTI variæ ſunt pro adiuncto ſignificationes. Iuſta pacta vulgari ſignificatione accipimus, quæ neque legibus, neq; bonis moribus repugnant, nec ab æquitate naturali abhorrent. Qualia ſunt ea, quæ Prætor ſe ſeruaturum edixit.l.95.§.naturalis.D.de ſolutionib.l.39.D.de iureiur.l.7.§. ait Prætor.l.40.§.1.l.52.§.penult.D.de pact. l. 5. in fi. D. de reſc. vend. Quo ſenſu iuſta exceptio in l.67.D.de diuerſ. reg. & Iuſta cauſa conuentionis in l. 56.D.de pact. & Iuſta obligatio in l.1. C. ſi in cauſa iud.pign. Iuſtæ poſſeſsiones dicuntur, quæcumq; ex cauſa & ſine vitio adprehenduntur.l.15.§.1.D.de publicia.l.24.D. de adq. poſſeſs. Iuſtè itaque poſsident, qui iuſtas traditionis cauſas habent, quiq; ex emptione, venditione, permutatione, donatione, vel aliàs ex domini, vel eius quem dominum credebant, voluntate traditione've bona fide acceperunt.l.3.cum ll. ſeq.l.3.D. de publicia.l.3. §. ex contrario. D. de adq. poſſ. l,7.§. qui in rem.D. comm. diuid. Iuſtè & is poſsidet, qui auctore prætore poſsidet.l.11.D. de adq. hered. Iuſtè poſsidet & is, qui pignori accepit. l. 22. §. 1. D. de noxalib. Hæc tamen poſſeſsio ad Publicianam non pertinet, vt nec illa, quæ cuſtodiæ gratia tenetur, quamquam iuſta ſit.d.l.7.§.ſi duo.D.com.diuid.

Iniuſtè verò poſsident, qui vi aut clam & furtiuè ingreſsi ſunt poſſeſsionem.l.3.D. vti poſſid.d.l.7. §. inter prædones. Denique Iuſtus poſſeſſor dicitur qui bona fide poſsidet. l. 31. §.iuſtus.D.de hered.pet.

Iuſtus error eſt probabilis & excuſatione dignus. l. 2. D. de minoribus.l. 44. D. de vſucapio.

Iuſta ignorantia.l.76.in fi. D. de rei vindic.l.43. D.de diuerſ.reg. Iuſtum pretiũ, id eſt, æquum & verum.l.3.§.diui fratres.D.de iure fiſc.l.66. D. de legat. lib. 2. Contrarium huic eſt iniuſtum pretium.

Iuſti appellatio etiam plenitudinem quamdam ſignificat. Proinde iuſtum appellatur, quod ſecundum Iuris ciuilis regulas contractum eſt: veluti Iuſtæ nuptiæ, id eſt, legitimæ, quæ ſecundùm iura ciuitatis Roma. inter puberes ciues contrahuntur. Inſtit.de nuptijs in prin. l.5.l.12.l.18.D.de ſtatu.ho.l. 18.l.54.D. de ritu nupt.l.vlt.C.qui pet.tut.l.38.D.de legat.lib.3. l.6.C.de nupt. Eodemq; ſenſu, iuſtum matrimonium.l.13.D. de his, quæ vt indign.l.1.D. vnde vir & vxor. Et apud Quintilia. lib. v. cap. x. & apud Sueto. in Nero. cap. xxviij. Iuſtum autem matrimonium eſt, Vlpia. interprete Inſtitut.titul. v. ſi inter eos, qui nuptias contrahunt conubium ſit, & tam maſculus pubes quàm femina viripotens ſit & vtrique conſentiant, ſi ſui iuris ſint.

Iuſti liberi, id eſt, legitimi, & ex iuſtis nuptijs nati.l.25.D.de captiu. l. 11. & l. 12. D. de ſtatu hom.l.3.§.ſi emancipatus.D.de cont. tab.l.4. in fi.D.de in ius voc.l. 15. C. de nupt. & Iuſtè procreati vt ait l. 2. D. ad Tertyllia. & l. 5. §. item diuus. D. de agnoſc. & al. lib. ad differentiam ſcilicet vulgò quæſitorum.l.5.§.pen. D.de ſtat. hom. Iuſtus pater, qui ex legitimis nuptijs pater eſt.l. 44. D. de ritu nupt. d.l.25. D.de captiu.l.9.D.ad municipal.

Iuſta vxor in l.31.D. de ritu nupt. quæ & ciuiliter, id eſt, ſecundùm iuris ciuilis regulas, nupta dicitur. in l.28.§.ſi quis eo tempore. D. de lib. & poſt. & legitima vxor in l.4. D. de ritu nupt. Sueto. in Caligula cap. xxiiij. Mox L. Caſsio Longino Cõſulari collocatam abduxit & in modum iuſtæ vxoris propalam habuit. Idem in Veſpaſia.cap.iij. Antoniam libertam quondam dilectam reuocauit in cõtubernium, habuitq; etiam Imperator penè iuſtæ vxoris loco. Liuius lib.xlix. hũc tamen ex iuſta matrefa. illum pellice ortum eſſe. At in l.13.§.1. D. de adulter. Iuſta & iniuſta vxor vti accipienda ſit, expoſui in lib. ſingul. Ad leg.Iul.de adulter.

Iuſta hereditas, quæ iure legitimo obuenit.l.3. §.de illo.D.pro ſoc. Atque ita iuſtum ſucceſſorem pro legitimo, & qui ab inteſtato rem habiturus erat, dixit Antonin.in l.1. C. de his qui ſibi adſcrib. Et iuſtum heredem Iuſtin. lib.xv.Epit. Trogi. Generalius à Varro. lib. ij.de re ruſt.cap.x. Iuſta hereditas dicitur, quę iure defertur vel ex teſtamento vel ab inteſtato.

Iuſta ætas plerumque xxv. annorum accipitur lege Lætoria adoleſcentibus ad rerum ſuarum adminiſtrationem conſequendam præſtituta.l.16. D. de iure fiſc.l.2.§.1. D. de vacat. muner. Ex mente tamen teſtatoris ad pubertatem ſolam refertur.l. 50. in fi. D. de leg. lib.iij. Sed & in l.8.D.de condict. cau.da. xij. annorum ætatem puellis ad matrimonia cõtrahenda ex Auguſti conſtitutione præfinitam ſignificat, vt Dio. & Zonar. in Auguſto ſcribit.

Iuſtum

Iuſtum teſtamentum, iure factum, & in quo ſollemnia iuris omnia interuenerunt. l.3. D. de legit. tut. l.22. D. de adq. her.

Iuſtus tutor, iure datus vel iuſto teſtamento ſcriptus. l.27. D. de teſt. tut.

Iuſta ſeruitus, quæ gentium vel ciuili iure conſiſtit. l.6. D. de ſtatu hom. l.28. l.34. D. de noxalib. l.34. D. de ſtip. ſeru. Inſtitut. de libertin. in princ. Et apud Cicero. pro Cæcinna, Cùm hi, ait, qui in ſeruitute iuſta fuerint, cenſu liberentur. Planè apud Terent. Andr. Scen. j. Iuſta ſeruitus pro facili, humana, & clementi vſurpatur.

Iuſta libertas, plena, abſoluta & perfecta libertas eſt, ex qua nimirum ciuitas Roma. contingebat, vt eueniebat, cùm teſtamento, vindicta, cenſu, ab eo, qui & dominus ex iure Quiritium, & maior xx. annis erat, libertas ſeruis xxx. annorum maioribus & quorum extrinſecus ſtatus non erat ſuſpenſus, dabatur: Quemadmodum Cicero in Topic. & Vlpian. in Inſtitut. tit. j. & Theoph. in §. vlti. Inſtituti. de libertin. ſignificant. Atque ita verbum Iuſtæ libertatis accipimus in l.29. D. qui & à quib. l.1. D. ſi quis teſt. lib. l.11. D. vt in poſſ. leg. l.16. in fin. D. ad Trebellian. l.2. C. de fideicom. lib. & Inſtitut. de ingenu. & apud Senecam in lib. de beata vita, cùm ait, Hominibus prodeſſe natura iubet, ſerui liberive ſint hi, ingenui an libertini, iuſtæ libertatis, an inter amicos datæ. Nam qui inter amicos manumittebãtur, Latini tantùm, non etiam ciues Rom. fiebant Vlpian. teſte in Inſtitut. Sic & apud Sueto. in Auguſto verbum hoc interpretandum eſt, cùm ait ſeruos non contentus multis difficultatibus à libertate iuſta remouiſſe &c. Sic & iuſtè manumiſſum accipe apud Vlpian. in Inſtitution. tit. iij. eum, qui vindicta, vel teſtamento, vel cenſu manumiſſus eſt. Iuſtum dominium pro legitimo in l. pen. D. de publicia. l.57. D. manda.

Iuſtum ſepulchrum quod religione tenetur. l.43. D. de religioſ. Lucan. lib. ix. Iuſto date tura ſepulchro. Sic Iuſta ſepultura in l.39. eod. tit. Iuſta quoque funerum ſollemnia Latini vocant, ab eo fortè quòd lege xij. tabul. præſcripta eſſent, vt apud Athenienſes Solonijs legibus. Sic Iuſta facere. l.2. in fi. D. de in ius voc. l.20. D. de adquir. hered. quòd & Cicer. pro Sex. Roſc. Iuſta ſoluere dixit. Iuſti deniſque dies dicebantur, qui iudicatis ad ſoluendum ex xij. tab. dabantur. Gell. lib. xx. cap. j. Iuſti quoque dies appellabantur & illi quibus exercitu imperato vexillum in arce ponebatur. Feſt. Pomp. lib. ix. Macrob. libro j. cap. xvj.

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE,

LIBER X.

LABES in agris hiatum & diſceſsionẽ terræ ac χάσμα ſignificat. l.15. §. Seruius. & l. vlti. D. locati. Notantur in Theſauro Ciceronis duo ex lib. j. de Diuinat. loci. Tantos terræmotus in Liguribus, Gallia, compluribusq; inſulis, totaq; in Italia factos eſſe, vt multa oppida corruerint, multis locis labes facta ſit, terræq; deſederint. Et alio eiuſdem libri loco. Delata etiam ad Senatum labes Priuernatis, cùm ad infinitam altitudinem terra deſediſſet. Sic etiam apud Liuium lib. xlij. Dextra pars labe terræ in aliquãtum altitudinis diruta erat. Et in lib. Varior. auct. de limitib. Tum etiam terra à tempeſtatibus vel turbinibus plerumque labe mouebitur. Maximè autem ad d. §. Seruius. faciunt hæc Quintilian. Declamation. verba. Non enim vulgaris illa labes frumenti fuit, nec qualis aliàs accuſari ab agricolis ſolet perfidia terrarum.

LABI dicuntur facultatibus, qui ad inopiam rediguntur, ſiue caſu, ſiue dilapidatis bonis, ſic vt non ſoluendo fiant. l.2. §. ſi eo tempore,

D.de adm.rer.ad ciuit.l.9.§.1.D.de adminiſtr. tutor. Etiam labi ſimpliciter in eundem ſenſum noſtri dicunt.l.14. D.de adminiſtr.tutor. l.1.§.ſi magiſtratus.D.de magiſtr.conuen.Ineſt autem hoc in verbo repentini caſus ſubitæq́ mutationis ſignificatio. Itaque labi facultatibus belliſsimè cùm Papiniano interpretabimur rem familiarem inopinato fortunæ impetu amittere.l.4.D.vt in poſſeſsion. legati.

LACVM à ſtagno in edicti prætorij interpretatione Vlpian. eo ſeparat, quòd lacus perpetuam habeat aquam, ſtagnum temporalem ibidem ſtagnantem.l.vnic. D.vt in flum. pub.l.vn.in fi.D.de ripa mun.Inde lacus perpetuus in l.23.§.1.D.de ſeruit.ruſt. Lacus etiã dicitur, qui non perpetuam habet aquam.ſed quandoque areſcit.l.12.D.de adquir.rer.do.l. 24.in fi.D.de aq.& aq.plu.l.28. D.de ſeruitut. vrban.præd.

Lacus piſcatorij.l.4.§.lacus.D.de cenſib. Huiuſmodi olim erat lacus Lucrinus,qui publicè fruendus dabatur, auctore Feſto libro x. ad fin.

Laccus vino plenus in l.27.ad fi. D.ad l.Aquil. Iſidor.lib.xv.Etymolog.cap.vj. Laccum dictum ſcribit, quòd ibi decurrat frugũ liquor.

LAETORIAE legis capita quædam obſeruando à me notata expoſui libro iij. Select. Antiquit.

LANAE appellatione, id continetur, quod tinctum non eſt, ſed αὐτοφυές. Nec refert neta ſit lana, an non ſuccida, an lota. Lanæ planè appellatio eatenus extenditur, quatenus ad telam peruenit. Vide plura in l.70.D. de leg. lib.iij. Et apud Paul. lib.iij. Sentent. tit.vj. Lana vtique legata veſtis ex ea facta non debebitur.l.88.D.de leg. lib.iij.

Lanificæ in l. 12. §.ſed an inſtrumenti. D.de inſtruc.vel inſtr.

Lanipendia in l.31. D.de donat.int. vir. dicitur, quæ operas ad laneum veſtimentum conficiendum præſtat.

Laneum corpus in l. 26. D.de adquiren. rerum domin.Lanea veſtimenta.l.23.§.1.D.de auro, argento.

Lana de ligno in l.70.§.lana. D.de legat. lib.iij. Pollux lib.vij.Onomaſt.cap. xvij. ἴδοι δ' ἂν καὶ παρ' Αἰγυπτίοις ἐκ ξύλου τι ἔριον γίγνεσθαι, ἐξ οὗ τὴν ἐσθῆτα λίνῳ ἄν τις μᾶλλον φαίη προσεοικέναι πλὴν τοῦ πάχους. Theophraſtus quoq́ apud Indos & in Arabia arbores laniferas eſſe ſcribit.

LAPIS pro milliario ſeu mille paſsibus in l.21. §.1.D.de excuſ.tut.§.qui excuſare. Inſtit.eod. Cuius rei cauſam expoſuimus lib. iij. Select. Antiquit.

Lapis ſtratus, quadratus, ſtructilis, in l.6.§.modus. D.ſi ſeruit. vindic. l.17.§.1. D.de aqua & aq.plu.

Lapilli iactus prohibendi gratia, operisq́ inhibendi cauſa fiebat.l.5.§.meminiſſe.D.de ope. nou.nunt.l.1.§.ſed ſi quis.l.20. D.quod vi aut clam.l.6.§.1.D.ſi ſeruit.vindic.

Lapidicinæ marmoreæ in l.vlt. D.de pact. dotalib.l.7.§.ſi vir in fundo.D.ſol.matr.Nam & marmorum lapides dicuntur. l. vlt. §. vlt. D. qui potior.in pign. Lapidarij in l.5.§.ſed interdum.D.commod.l.vlt.D.de iu.immunit.l. 2.de excuſatio.artif.in C.Th.

LARGIANVM Senatuſconſultum de libertorum ſucceſsione ſcriptum,quo cauebatur, vt liberi manumiſſoris non nominatim exheredati in Latinorum libertorum bonis extraneis eorum heredibus præferrentur. §.vl. Inſtitution.de ſucceſsion.libert. l.vn.in prin. C.de Lat.libert.toll. Nou.Iuſtin.lxxviij.

LARGIRI pro ſufficere nonnullis Iureconſultorum locis vſurpatum obſeruaui. l.11. §.ſi filio. D.ad leg. Falcid. l.14. §.poſt annum. D. quod met. cau. l.30. D.de minorib. l. 35. D.ad leg.Iul.de adulter.l.7. D.de fideicomm.liber. l.1.§.1.D.ſi tabul.teſt.null.ext.l.1. §.qui ſemel. D.de ſucceſſ.ed. Si beneficium ætatis largitur. l.2. C.de integr.reſtitut. l.1. C.ſi aduerſus rem iud.

Largiri annuam præſtationem dicitur reditus in l. 25. in fin. D.ad leg. Falcid. & l.21. §. 1. D. de annu. leg. ex quo annua præſtatio redigi poteſt.

Largitiones principis.l.21. C.de appellatio.l.11. §.ſin autem vtraque.C.de iudic.

Largitiones ſacræ pro theſauris munerationũ principis, &, vt vulgò loquimur, finantijs.l. vlt.de his qui ex publ. ratioc. lib. x. C. l. 1.de cano.largit.tit.lib.xj. & alijs infinitis illorum librorum & Codicis Theodoſiani locis. Interpretatio autem noſtra probatur ex l.10.C. de palatin. ſacr.largit. lib.xij. Nam qui in ea Rubr.palatini ſacrarum largitionum vocantur, hi in d.l.10. palatini ſacrarum munerationum rationem tractantes appellãtur, quemadmodũ eò loci ſcripti libri impreſsis emendatiores ſcriptum habent. Symmach.libro 1. Epiſtol.xxix. Palatini munerationum ſacrarum Amicus & Caſtor quæſtus publicos ementes &c. Sed & munerationum ſacrarum Comites in l.2. C. de commeatu.lib.xij. appellantur, qui aliàs Comites largitionum vocantur.

Hinc Largitionales tituli.l.12. C.de vectigalib. Et Largitionale aurum.l.3.C.de ſuſceptorib. lib.x.C.

LASER in l.5. D. de penu leg. l.vlt. §.ſpecies. D.de publican ſuccum herbæ, quam Latini Laſerpitium. Græci σίλφιον vocant, ſignificat, interprete Plinio.lib.xix.cap.iij.adſtipulante Columella lib.vj.cap.xvij. Vide & Iſidor.lib.xvij.cap.ix. Hoc verbum è Latino in

Græcum

Græcum vertens Trallia. lib. xj. λάζερον vocat. Meminit huius ſucci B. Auguſtin. in lib. de Morib. Manichæor. Carnes quoque laſere infectas dixit Apul. lib. x. de Aſino aur.

LATA vel latior culpa in l. 32. D. depoſ. l. 31. §. culpam. D. de ædilic. ed. l. 8. §. ſi ſeruitute. D. de precar. l. penult. D. de incend. rui. l. 1. §. hæc actio. D. ſi menſor falſ. mod. l. 7. D. ad l. Corn. de ſicar. l. 2. C. arbitr. tut. l. 2. C. de in lit. iur. l. 1. C. de hered. tut. l. 2. C. de magiſtr. conuen. quę & lata neglegentia in l. 8. §. competit. D. de adm. tut. l. 7. §. 1. D. de ſuſpect. tut. Et magna culpa in l. 226. D. de verb. ſignific. Craſſa eſt, & ſupina & diſſoluta neglegentia & proximè ad dolum accedens, veluti ſi quis quod omnes intellegunt, non intellegat. l. 223. D. de verbor. ſignific. minorem rebus depoſitis quàm ſuis diligentiam præſtet. d. l. 32. depoſ. gratia ductus alium emere patiatur id, de quo emendo mandatum ſuſceperat. l. 8. §. vlt. D. manda. Vnde dolo proxima culpa appellatur. l. 22. §. ſed enim. D. ad Trebellia. l. 4. D. de magiſtr. conuen.

Lati claui meminit l. 43. D. de donatio. int. vir. & l. 9. C. de teſt. milit. Fuit hoc ſenatorum ornamentum, de quo lib. iij. Select. Antiquit. diximus.

LATERARIA Viatoria in quibus chirographa & pecuniæ condebantur. l. penult. D. de leg. lib. iij.

Hoc latere, pro, hac parte in l. 118. D. de verbor. obligat. l. 49. §. vlt. D. de fideiuſſorib. In contrario latere in l. 11. D. de dam. infect. in aduerſa & contraria ſpecie. Ex vtroque latere, ex vtraque parte & vtrimque in l. 39. §. ſi ſtatus. D. de procuratorib. l. 3. §. ſi quis ita ſimpliciter. D. de neg. geſt.

Ex latere ſiue ex tranſuerſo venire coniungi ve nobis dicuntur fratres, ſorores, liberiq; eorum, & conuenienter patrui, amitæ, auunculi & materteræ, quiq; ex his procreantur. l. 1. D. de gradib. Inſtit. de gradib. cognatio. l. 1. D. de ritu nupt. §. inter eas. Inſtit. de nupt. quos ex lateribus cognatos vocat Paul. in l. vlt. §. ſunt & ex lateribus. D. de gradib. & ex tranſuerſa linea venientes. Imp. in l. 21. C. de inoff. Vnde tranſuerſos gradus idem Paul. in d. l. vlt. §. idem in tranſuerſis. Conſtantin. lib. iiij. Epit. ſecutus Iuſtinia. in Nou. lxxxix & Nou. cxviij. τοὺς ἐκ πλαγίου vocat, & ita definit, οἱ μήτε ἡμᾶς γεγεννηκότες, μήτε ὑφ᾽ ἡμῶν γεννώμενοι, ἐπὶ δὲ αὐτῆς γονῆς ἢ ῥίζης ἡμῶν κεκοινωνηκότες, οἷον ἀδελφὸς ἀδελφή, θεῖος θεία, ἀνεψιὸς ἀνεψιά, ἐξάδελφος ἐξαδέλφη, καὶ οἱ ἐκ τούτων κατάγόμενοι. Theophilus verò τοὺς ἀπὸ λοξότητος ἐρχομένους, οἳ τινὲς λέγονται ἐκ πλαγίου.

LATERCVLVM, l. 1. ad fi. D. de off. præf. pr. Afr. l. 1. & 2. C. de offic. quæſt. l. vlt. C. de offic. mag. offic. Nouell. viij. Duplex autem fuit, Maius, & Minus: Illud apud principem ſubſidebat: hoc ſub diſpoſitione Quęſtoris erat. Continebat autem laterculum totam officiorum ac dignitatum, adminiſtrationumq; & ciuilium & militarium rationem. A tercu lenſis nomen dignitatis fuit in ſcrinio memoriæ, vt colligitur ex l. 13. & l. vlt. D. de proxim. ſac. ſcrin. lib. xij. & l. 5. in fi. C. qui milit. poſſ.

LATINI liberti auctore Gaio & Vlpia. in Inſtitutio. fiebant, qui per Epiſtulam, aut inter amicos, aut conuiuij adhibitione, aut ab eo, qui in bonis dumtaxat habebat, manumittebantur. Quod & Iſidor. lib. ix. Etymol. cap. v. Et Theoph. ad fi. titul. de libertin. tradunt. Erat verò eorum ſtatus ciuitate Romana inferior: ad quam tamen aliquibus modis peruenire poterant, quos Vlpia. Inſtitut. titul. iij. recenſet. Latinos autem ad ſimilitudinem antiquæ latinitatis, quæ in colonias mittebatur, introductos Iuſtinia. in l. vn. C. de Lat. liber. tradit. Et ideo hi Latini Iuniani ad diſcrimen Colonariorum, ab Vlpiano in Inſtitut. tit. j. tit. xj. & xvij. & xix. & xx. appellantur: ex eo nimirum quod lege Iunia Norbana de eorum ſtatu cautum erat. §. libertinorum. Inſtit. de libertin. §. vlt. Inſtit. de ſucceſsio. libert. l. vn. in prin. C. de Lat. lib. toll. Ita Latinæ condicionis mulierem accipe apud Sueto. in Veſpaſia. cap. iij. De his propediem plura me dicturum confido.

LATITATIONEM Cicero definiebat turpem occultationem ſui: Quæ definitio anguſtior eſt definito, cùm etiam poſsit quis non turpi de cauſa latitare. Itaque plures ſunt ſpecies latitationis. Vna, fraudationis cauſa, quæ edicto Quib. ex cauſ. in poſſ. eat. continetur, quæ fit eo animo, vt fraudentur creditores. l. 7. §. quid ſit autem latitare. cum §. ſeq. D. quibus ex cauſ. in poſſeſſ. l. 50. D. de pecul. Quiſquis autem occurſum creditorum euitans ſe occultat, hoc modo latitare dicitur, ſiue eodem loci, ſiue alio, ſiue peregre agens. l. 7. §. illud ſciendum. & l. 36. D. de reb. auct. iud. Fraudationis planè cauſa latitare non videtur minor, qui ſui idoneus defenſor non eſt. l. 5. D. de reb. auct. iud.

Alia eſt fruſtrandæ actionis cauſa latitatio. l. 3. D. de iudic. cum quis ne ſecum aliqua actio moueatur, vel vt actio eximatur latet. Sed & fideicommiſsi fraudandi gratia latitat, qui, vt libertatum præſtationem differat, ſui poteſtatem non facit. l. 1. l. 26. §. penult. & vlt. l. 27. l. 28. & paſsim. D. de fideicom. libert. l. 11. C. eo. tit. Latitare deniq; dicitur, qui non comparet, & ſui copiam, vt ſecum agi vel lis ad exitum deduci poſsit, non facit. l. 42. §. vlt. D. de procuratorib. l. 21. §. pen. & l. 23. D. ex quib. cauſ. maior. l. 52. D. de diuerſ. reg.

Latrones ſiue Latrunculi appellantur, quibus bellum publicè pop. Ro. non decreuit, vel ipſi populo Roma. quiq́ non iuſto indicto bello prædantur. l. 6. & l. 24. D. de captiu. l. 118. D. de verbor. ſignific. l. 1. D. de leg. lib. iij. l. 35. §. penult. in fin. D. de donatio. l. 3. §. Labeo. D. de incend. rui. l. 9. D. ex quib. cauſ. maio. l. 3. §. aduerſus. D. de ſepul. viol. Itaque ab hoſtibus perpetuò ſeparãtur. l. 18. D. commodati. l. 9. §. ſed licet. D. quod met. cau. l. 13. D. de teſtament. l. 5. D. de iure dot. l. 20. & l. 21. D. ſol. matr. l. 30. D. ad leg. Falcid. l. 12. in fi. D. de reb. auct. iud. Et apud Paul. lib. j. Sentent. titul. vij. & lib. v. titul. xj. Quamobrem non vt ab hoſtibus capti, ita qui à latronibus detinentur libertatem amittunt. l. 13. D. qui teſtament. fac. l. 19. §. à piratis. D. de captiu. & poſtl.

Vnde Latrunculator in l. 61. §. vlt. D. de iudic. qui ad conquirendos & perſequendos latrones à principe mittitur, quem Iuſtinia. λῃστοδιώκτην vocat. Nouel. viij.

Latrones etiam viarum obſeſſores dici notum eſt. Latrocinium à furto perſpicuè ſeparatur in l. 52. §. damna. D. pro ſoc.

Lavdare, vti Gellius lib. ij. Noct. Attic. cap. vj. & Feſt. Pompe. lib. x. teſtantur, priſca lingua nominare ſignificabat. Et ita in actionibus ciuilibus vſurpabatur. Inde illa locutio. Auctorem laudare. l. 6. §. ſi tibi iter. D. de actio. empt. l. 63. §. 1. D. de euictionib. l. 7. C. eod. tit. l. 2. C. de in lit. dan. tut. Sic & teſtem laudare, Nouel. Marcian. ex veterum libris interpretatur.

Lavtvmiae (ſic enim Pand. Flor. ſcriptum habent) Aſconio in iij. contra Verr. Orat. interprete, lapidibus cæſis execta loca appellantur, in quæ noxij damnari ſolebant. l. 9. D. ex quib. cauſ. maio. l. 1. in fi. D. de aleæ luſu. Huiuſmodi erant lapidicinæ Syracuſis in Sicilia.

Laxamentvm temporis, ſpatium & temperamentũ ſignificat. l. 7. §. vſuræ. D. de adm. tut. laxamentum itineris in l. 4. D. de vacat. mun.

Lecticarii ſerui, qui lecticam geſtabant & portabant eam humeris ſubeuntes. l. 8. §. vlt. D. de leg. lib. j. l. 65. D. de leg. lib. ij. l. 49. D. de leg. lib. iij. l. 14. D. de auro, arg. Nam ita diuites Ro. vehi ſolebant. Seneca Epiſt. xxix. lib. iiij. Non turba ſeruorum lecticam tuam per itinera vrbana ac peregrina portantium. & lib. xix. Epiſt. Cohors culta ſeruorum; lectica formoſis impoſita calonibus. Quod ex Tertulliano quoque in libro ad vxor. patet.

Lecticarij etiam qui lecticas faciunt. l. 1. D. de leg. lib. iij. Etiam lecticarij ſeu Decani olim eccleſiaſticum munus fuit, qui efferendis cadaueribus deſeruiebant. Nouell. Cõſtit. xliij. qui & κοπιάται vocantur τὰς τῶν νεκρῶν κλίνας ἔχοντες.

Legatvm Florentinus delibationem hereditatis definit, qua teſtator ex eo, quod vniuerſum heredis foret, alicui quid collatum velit. Modeſtinus donationem quamdam teſtamento relictam. Iuſtinia. Donationem à defuncto relictam ab herede præſtandam. Vlpia. quod legis modo, id eſt, imperatiuè relinquitur. l. 116. D. de legat. lib. j. l. 36. D. de leg. lib. ij. Iuſtinia. Inſtit. de legat. in prin. Vlpia. Inſtitut. titul. xxiiij. Dicitur autem Legatum à lege, vt Eutychus lib. ij. de diſcernend. coniugatio. ſcribit. Porrò & fideicommiſſum & mortis cauſa donatio legati appellatione continentur. l. 87. D. de leg. lib. iij. In generali quoq́ repetitione legatorum etiam libertates datas contineri ex mente legis xij. tab. traditur, quæ his verbis, Vti qvisqve legasset svae rei ita ivs esto, latiſsimam tribuit poteſtatem & heredes inſtituendi & legata & libertates dandi, tutelas quoque conſtituendi. l. 80. & l. 120. D. de verb. ſignif. l. 63. D. de leg. lib. iij.

Legati primùm appellantur, qui à municipio vel prouincia cum mandatis ad principem mittuntur. l. 2. §. 1. l. 8. l. 24. D. de iudic. l. 8. D. ex quib. cauſ. maio. Hoc eſt ex eo nomen habent, vt Varro lib. v. de lingua Lat. ſcribit, quòd vt publicè mittantur, leguntur. Eorum viaticum legatiuum appellatur in l. vlt. §. legati. D. de munerib. & honor. l. 2. §. vlt. D. de legatio. Munus ipſum legatio dicebatur.

Erant & legati Proconſulum vel Præſidum, quibus Proconſul iuriſdictionem ſuam mãdabat. l. 4. §. vlt. cum l. ſeq. l. 6. D. de offic. proconſ. l. 1. D. de bon. poſſeſſ. ex teſt. milit. l. 2. D. qui & à quib. & apud Plin. in præfatio. lib. xix.

Legati etiam Cæſarum appellabantur Præſides, qui prouincijs à Cæſare præficiebantur. l. penult. D. de offic. præſid. l. 12. D. de accuſatio. l. 19. §. vlt. D. loca. l. 7. D. de manum. vind. l. 4. D. de offic. adſeſſor.

Ita Aquitaniæ legatum accipio in l. 12. D. de cuſtod. reor. & apud Plin. lib. xxvj. cap. j. Et legatum Numidiæ, ac Ciliciæ in l. 7. D. de legat. præſt. l. 3. D. de teſtib. l. 2. in fi. D. de iure immunit. Et Galliæ, Lyciæq́ legatum apud Plin. lib. ix. cap. v. & xij. cap. j. Et legatum Lygdonenſem in l. 15. §. vlt. D. de excuſatio. tutor.

Leno eſt, qui proſtituta habet mancipia, vt Seneca lib. vj. de Benefic. definit. Lenocinium itaque facere eum Vlpian. ad edictum Prætoris interpretatur, qui quæſtuaria mancipia habet, ſiue principaliter hoc negotium gerat, ſiue alterius negotiationis acceſsione vtatur. l. 4. §. 1. D. de his qui not. infam. l. 1. in fi.

D.de

D.de extraor.crim.Idem Vlpian.lib.j.ad leg. Iul. & Pap. Lenas eas dici ſcribit, quæ mulieres quæſtuarias proſtituunt, etiam ſi alterius nomine hoc vitæ genus exerceant. l.43. §.1.D.de ritu nupt.

Lenocinij crimen contrahit maritus, qui deprehenſam in adulterio vxorem retinuerit quæſtum've ex adulterio vxoris ſuæ fecerit. l.29.in princ.& §.qui quæſtum.D.ad l.Iul.de adulter.l.2.C.eod.tit.

LEVIR mariti frater appellatur.l.4.§.adfines. D.de gradib.& adf.Feſt.lib.x.quaſi leuus vir vt ſcribit Non.Marcel.cap.vlti.De proprietat.ſermon. in Lexico B.Germani Leuir ἀνδράδελφος vertitur.

LEVEM culpam præſtat, qui rebus ſuis conſuetam diligentiam & eam quam quilibet paterfam. mediocriter circumſpectus adhiberet, præſtat. l.20. C.de neg.geſt. l.22. §.ſed enim.D.ad Trebellian.Leuiſsimam verò qui exactiſsimam rei cuſtodiendæ diligentiam exhibere debet.l.45.D.ad l.Aquil.

Leuiſsima libertatis condicio ea intellegenda eſt quæ ad libertatem perducit,quamuis natura grauior & durior ſit.l.35.D.de condicio. & demonſtr.

LEX eſt, quæ ſcripto ſancit quod vult, aut iubendo,aut vetando,à delectu,vt Cicer.lib.j. de legib. ſcribit. Propriè autem lex dicitur, quam populus ſenatorio magiſtratu, veluti conſule interrogante tulit.§.lex eſt. Inſtit.de iur.natur. Et ideo leges à plebiſcitis,ſenatuſconſultisq́; ſeparantur.l.7. D.de iuſtit. & iur. l.7.§.ait Prætor.D.de pact.l.1.§.ait Prætor.D. de pact.l.1.in fi.D.ex quibus cauſis maior.l.2. §.deinde cùm eſſet. D. de orig. iur. l. 2. D. ne quid in loco pub. Interdum tamen latiùs legis nomen accipitur, vt & plebiſcita comprehendat.l.6.D.de pact.l.1.D.de off.eius cui mand. Nam & Aquiliam & Falcidiam leges appellamus, quæ plebiſcita ſunt, cùm ea Aquilius & Falcidius tribuni plebis à plebe rogauerunt. l. 1. D.ad leg. Aquil. l.1. D.ad leg.Falcid.

Legem planè cùm abſolutè dicunt noſtri, plerumque.xij.tabul.intellegunt: vt in l.3. D.de vſurp.& vſucapio.l.7.§.ſi paciſc.D.de pact.l. vlt.D.de colleg.l.18. D.de teſtament. l.1. D.de cur.fur.l.5.in fin.D.de adquiren.hered. l.13.§. vlt.de ſeruit.ruſt.l.4. §.ſi quis condemnatus. l.6.§.1.l.7.D.de re iudic.l.130.D.de verbor. ſignificat.

Lex pro lege Aelia Sentia,in l.17.§.vlt.l.vlti.in princ.D.qui & à quib.l.4.D.de teſt.milit. l.4. D.de ſeru.exp.

Lex pro lege Iulia,Papia Poppæa in l.16. D.de iure patron.l.37.§.nihil. D.de oper.libert. l.2. D.de minoribus. l.38. §.1. D.ex quibus cauſis maiores.

Lex pro lege Iulia de adulterijs in l,12.D.qui & à quib.

Hinc Legitimum quod lege aliqua vel Senatuſconſulto introductum,inſtitutum,confirmatum, comprobatumq́; eſt. Ita legitimas conuentiones pacta Paul. definit in l.6.D.de pact. quales ſunt, quæ de furto & iniuria fiunt.Hæc enim lex xij.tabul.comprobat ita legitimum ius,quod ex lege deſcendit.quale eſt ius adgnationis quod ex xij. tab. deſcendit.l.3.§.de illo.D pro ſoc.l.69.in fin. princ.D. de legat.lib.ij.l.1. §.vocantur. l.11. §.vlt. D.de contr.tabul. l.22. D.ſi quid in fr.pat. l.6. D.de bon. poſſeſſ. l. 1. §. non quærimus. D. ſi quis om.cau.teſt. Et apud Vlpian. in Inſtitut. tit. xxviij. ad fin.& l.vltim.C.de legit.hered. Et quodcumq; aliud ius quod ex legibus proficiſcitur legitimum vocatur. l.4. §.vlt. D. de fideiuſſorib.tut.l.vlt.C.de teſtib.

Legitima hereditas quæ lege xij. tab. defertur. Item quæ ex nouis legibus obuenit. l.1. 2. & 3.D.de petit.hered. l.1.§.capitis.D.ad Tertyll. l.7.D.de cap.min.

Et ita Legitimi heredes, qui ab inteſtato heredes vel ex xij. tab. vel alia lege Senatuſconſulto've fiunt.l. 2.§.vlt,D.vnde legit.

Legitima tutela, quæ l. xij. tabul. adgnatis & conſanguineis defertur. l.1. & l.5. D. de legit. tutor. Legitimi, ait Vlpian.in Inſtitut.tit.xj. tutores, qui ex l.xij.tabul.introducuntur ſeu propalam, quales ſunt adgnati, ſeu per conſequentiam, quales ſunt patroni. Etenim Legitima & illa appellatur tutela, quæ patronis defertur, non quòd nominatim in lege de hac tutela caueretur, ſed quia per interpretationem perinde accepta eſt, atque ſi verbis legis introducta eſſet. Inſtitut. de legit.patronor. tut. Ex legibus enim eſt tam quod ex verbis, quàm quod ex ſententia & mente legum proficiſcitur. l.6.§.1.D.de verb. ſignificat. Eodem modo & legitimi curatores qui ex lege xij. tab. dantur apud Vlpian. in Inſtit.tit.xij.

Legitimæ actiones legibus proditæ & ex iure ciuili deſcendentes.§.ſed iſta. Inſtit.de actio. l.1.l.11.& l.15.§.vlti.D.de præſcript. verb. l.22, §.vlt.D.de aq.& aq.pl.

Legitimæ nuptiæ, quæ ſecundùm iura ciuitatis Romanæ contractæ ſunt. Inſtit.de nupt. in princ.Gaius lib.j. Inſtitut.tit.iiij. l.19. D.de ſtatu hom.

Legitima vxor, quæ nobis ſecundùm leges & ciuiliter nupſit.l.4.D.de ritu nupt.

Legitimi liberi naturalibus oppoſiti eos ſignificant, qui iure, id eſt, ex iuſtis & legitimis nuptijs ſunt quæſiti. l.45. D.de vulga. Interdum etiam legitimi adoptione quæſiti accipiuntur.

Legitima crimina,de quibus lege aliqua quæ-

ſtio

ſtio conſtituta eſt, vel quæ lege aliqua vindicantur, vt ſunt publica. l.3. §. pœna. D. ſtellionat. coniuncta l. 13. §. ſtellionatus. D. de his qui not. inſa.

Legitimum tempus in l.5. D. de vſufruct. l.3. D. quemadm. ſeruit. amitt. l.24. D. de donat. int. vir. l.12. §. ſi quis ſeruum. D. de captiu. lege xij. tabul. vſucapioni præſinitum tempus ſignificat Cicer. Topic. & pro Cæcinna. l.3. D. de vſucapio. quod aliàs cõſtitutum tempus appellari ſupra docuimus. At in l. 3. D. de vſur. & l.4. §. ſi quis condemnatus. D. de re iudic. & l.1. C. de vſur. rei iud. Legitimum tempus intellegitur, quod condemnatis ad ſoluendum lege xij. tabul. datur. Eadem lege ſtatutum ad dotem reſtituendam tempus legitimum appellatur in l.24. §. ſiue autem mariti. D. ſol. matr. l.7. §. adeò. D. de pact.

Simili modo Legitimum tempus in l. 19. D. de minorib. Legibus ſtatutum tempus ad petendam in integrum reſtitutionem. l. 1. C. ſi minor ſe maior. Et legitima tempora, quibus lis perit. l.19. §. ſi cuius dolo. D. de dolo. l.72. D. de procuratorib. l.2. D. de diuerſ. & temp. l.7. D. de munerib. & honor. l.11. D. de iudic. l. vn. C. vt intra cert. temp. Legitima tempora in l. 32. D. de iudic. ad iudicandum lege credo Iulia iudiciaria præſtituta.

Legitimum tempus luctus. l. 8. l. 10. l. 11. D. de his qui not. inſa. l.2. §.1. C. de ſecun. nupt. idcirco opinor quod Numę Pompilij lege decem menſium ſpatium ad lugendos viros mulieribus præſcriptum fuit, quod poſtea duobus menſibus auctum eſt. Apul. lib. viij. de Aſino aur. Boni ergo & optimi conſules, ſi luctu legitimo miſerrimæ feminæ neceſſarium conceſſeris tẽpus, quoad reſiduis menſibus ſpatium reliquum compleatur anni. Seneca lib. vij. Epiſtol. Annum feminis ad lugendum conſtituere.

Legitima tempora apud Quintilian. Declamatio. vj. lege puta Pompeia ad dicendum & orandum præſtituta.

Legitima ætas xxv. annorum ætas appellatur quòd lege Lætoria in id vſque tempus aduleſcentes curatorum auctoritate regerentur, vt aliàs probaui. Sic accipitur in l.32. §. vlt. D. de teſt. tut. l.20. §. vlt. D. de liberat. leg. l.1. D. de fideiuſſorib. tutor. l.27. D. de neg. geſt. l. vlt. §. diuus. D. de publican. l.41. D. de fideiuſſorib. l. vlt. in fi. D. de appellatio. l.16. C. eod. l.12. C. de adminiſtr. tut. l.1. C. de tutorib. & cur. qui ſatis non ded. l.2. C. ſi mater indemnit. l. 1. C. de cur. fur. l.1. C. ſi quis ignor. rem minor. l.1. C. ſi maior fact. l.2. C. de temp. in integr. reſt. l.4. C. de tranſactio. l.1. C. ſi tut. vel cur. l.1. C. ſi aduerſ. rem iud. l.2. C. in quib. cauſ. reſtit. in integr. C. de his qui ven. ætat. l.2. qui ætat. vel profeſſ. lib. x. C.

Ita Legitimum ſtatum ætatis interpretor in l. 77. §. curatoris. D. de leg. lib. ij. & l. penult. C. quando dies leg. ced.

Legitimum ſpatium in l. 14. D. de ſeruit. vrb. quo lex xij. tab. ambitũ ædificiorum definit.

Legitima quoque latitudo in l.13. §. latitudo. D. de ſeruit. ruſtic. quæ lege xij. tabul. comprehenſa, definita, ac determinata eſt. l.8. D. eod. titul. l.6. §. nec video. D. quemadmod. ſeruit. amitt.

Et Legitimus modus in l.3. §.1. D. de mort. inf. quo abeſſe ab ædificijs buſta monumentaq́ lex xij. tabul. conſtituit. Cicer. lib. iij. de legib. Legitimus modus in l. 21. D. de donatio. qui donationibus lege præſtitutus eſt, olim erat, cuius meminere l.24. D. eod. titul. & l.36. D. de mort. cau. donatio. l.5. §. ſi donaui. & §. ſi eum qui de doli except. l.1. D. quib. mod. pig. Quod & illa Pauli verba comprobant, quæ ſunt lib. v. Sentent. tit. xj. Ei qui aliquem à latrunculis vel hoſtibus eripuit in infinitum donare non prohibemur.

Legitima portio liberis debita quarta pars fuit eius, quod ab inteſtato ad liberos perueniſſet ſiue lege Falcidia, ſiue qua alia, vel conſtitutionibus principum definita. §. ſed hæc ita. Inſtitution. de inoffic. teſt. l.9. C. de impuber. & al. ſubſtitut. l.8. l.31. l.34. C. de inoffic. l.2. C. de inoffic. donatio. Sic & portio patronis ex l. Papia debita legitima appellatur. l.19. D. de bon. libert. l.1. C. ſi in fraud. patron. l. 1. C. de bon. poſſ. cont. tab. libert.

Legitimam vſuram centeſimam accipiendam eſſe docui lib. iij. Selectar. Antiquitat. Legitimum modum vſurarum vſque ad duplum interpretor in l. 26. D. de condictio. indebit. Aliàs centeſimæ modum ſignificat. Legitimæ planè vſuræ in l. 17. C. de loca. licitæ, & quæ ex more regionis frequentantur, accipiendæ ſunt.

Legitimus modus honorarij in ſingulis cauſis vſque ad centum aureos. l.1. §. in honorarijs. & §. licita. D. de extr. cognitio. l.3. C. de poſtul. quem Senatuſconſulto conſtitutum Tacit. lib. x. auctor eſt.

Legitimus numerus apud Paul. lib. iiij. Sent. tit. j. eſt lege Caninia præſcriptus.

Legitima verba in l. vlt. C. de teſt. tut. l. penult. C. de teſt. manum. Latina intellegenda ſunt. Nam Græcè directò nihil olim relinqui teſtamento poterat, vt oſtendit Vlpia. in Inſtit. titul. xxv.

Legitima accuſatio, quæ ex leg. Iul. de adulterijs inſtituitur. l.11. §. quæ propter. D. ad l. Iul. de adult.

Legitimè ordinati inſcriptionum libelli dicuntur, qui ſecundùm formam l. Iuliæ publicorum iudiciorum præſcriptam concepti ſunt. l.3. §.1. D. de accuſatio.

Legit

Legitima obſeruatio, quæ diuortio faciendo vel l. xij.tab. vel lege Iulia de adulterijs præfinita eſt.l.35.D.de donat.int.vir.l.pen.D.ad l. Iul.de adulterijs.

Legitimum tempus in l.8. C.de non num.pec. quinquēnij intra quod ex principalibus conſtitutionibus non numeratæ pecuniæ exceptio apponi debuit.l.9. & l.14. C.eod.tit. Inſtitut. de liter. oblig. l. 1. de cauta & non numer. pec. in fragmentis Codicum. Theoph. in §. idem iuris. Inſtitut. de exceptio. Quomodo etiam ſtatutum tempus interpretari oportet in l.vlt.C.de condictio.ex leg. & l.5. C.ſi cert.pet.

Legitimi teſtes, qui ex legibus teſtamento adhibendi ſunt. l.16. §.1. D.de vulgar. & pupill. ſubſtitut.

Legitimæ cognationes, quæ adgnatorum ius habent, quod ipſum ciuile, & lege xij.tab.introductum eſt.l.12. §.vltim. D.de ritu nupt.§. vlt. Inſtitut.de cap.dim. Etiam Modeſtinus Legitimam cognationem ſiue ciuilem interpretatur, quæ per adoptionem contingit in l.4. §.cognationis.D. de gradibus & adfinibus.

Legitima pœna in l.7.§.1. D.de condict. furt.l. 9. C.de furt. quæ furto imponitur. Ea dupli eſt, ex xij.tabul. teſte Gellio. Legitima verò pœna in l.1. §. ſed non vtique. D. ad Turpill. eſt, quæ lege Remmia calumniatoribus irrogatur.

Legitima quantitas in l. 25. C. de donatio. int. vir. quæ legibus conſtitutionibus've definita ac præſcripta eſt.l.34.C.de donationib.

Legitimos actus quoſdam enumerat l.78.D. de diuerſ.reg. Legis actiones quæ ſint, quid item ſit lege agere, expoſui lib.iiij. Selectar. Antiquitat.

Ceterùm & municipijs ſuæ erant leges, quæ municipales leges vocantur.l.25.D.ad municipal.l.1.D.de albo ſcrib.l.3. & l.vlti.D.de decret.ab ord.fac.l.11.§.1.D.de munerib. & hono.l.3.§.diuus.D.de ſepul.viol. l.10. D.de decurion. l.6. D. quod cuiuſque vniuerſit. l.3.§. planè. D.quod vi aut clam. Et ea lex ſignificatur in l.3.D.quod cuiuſque vniuerſit.l.12.D. de appellatio.

Legitimus'que numerus in l.2. D.de decret. ab ordin. fac. eſt municipij lege præfinitus. l. 3. eod.titul.

Lex quoque familiarum eſt.l.195. D.de verbor. ſignificat. Alio ſenſu lex pactum ſignificat & condicionem obligationi dictam. l. 22. D. de ſtatu hom.l.1.D.de in rem ver. l.23.in fi.D. depoſ.l.50. & l.51.D.de act.empt. l.1. & l.3.D. de ſeru. export. Propriè autem hoc nomine ea pacta appellantur, quæ contractibus inſunt, propterea quod ea formam & legem dant.l.7.§.vt puta. D.de pact. l.1. §.ſi conueniat.D.depoſ.l.24.D.de diuerſ.reg.

Ita Legem venditionis, locationis, donationis, traditionis intellègimus in titul. de contrah. empt.paſsim & in l.16.§.vlt. D.de ſeruit.vrb. l.29.D.de ſeruit.ruſt. l.6. D.comm.præd. l.27. D.de man.vind.l.1.D.de loco publ.l.3.§.ceterùm.D.vti poſsid.l.1.D.de ſuperficieb.l.77.D. pro ſoc. Theoph. Inſtitutio.de ſucceſsionib. bonor. legem venditionis bonorum ὤνην τῶν διαπρασκομένων vertit. Sic legem oleę vendendæ apud Cato.de re ruſt. Et Manilianas venalium vendundorum leges accipe apud Cic.lib.j. de Orato. Eo verò ſenſu lex commiſſoria dicta eſt, qua conuenit, vti niſi intra certum diem pretium ſit ſolutum, res ſit inempta.l.2.& l.4. D.de l. commiſſ. Lex enim commiſſoria non populi Rom.(quod quoſdam tradidiſſe miror) ſed contractus lex eſt. l.13. §. idem Papinianus. D. de actio. empt. Quomodo & lex Cenſoria accipienda eſt, quæ à Cenſoribus in vectigalium locationę dicebatur.l.203.D.de verbor.ſignific. Meminit Cic.v. in Verr. & Epiſt.j. ad Q.Fratr. & Varro lib.ij.de re ruſt.cap.j. Et Feſt. Pomp. lib. xvij. Appellatur lex vectigalis in l.2. §.ſi publicanus.D.vi bonor.rap. qua ſcilicet lege publica locantur. Ita legem prædij interpretabimur apud Cicer.in Partitio.cùm ait, Aut cum ex lege prædij quæritur, quæ ſint ruta & cæſa. Et legem mancipij apud eundem auctorem lib.j.de Orat. & lib.iij.Officior. Et apud Varro. lib.v. de lingua Lat. Eodemq; modo legem ædium dixit. Paul. in l.33. D.de ſeruit.vrb. Et Vitruu.lib.j.cap.j. Et Plin.lib. xxxvj. cap. xxiij. Et leges vrbanorum prædiorum. Varro lib.iiij. de lingua Lat. Et legem ſaltui datam Gordia. in l. 2. C.de noxalib. Et leges Colonicas Varro lib. j. de re ruſtic. cap.ij. Leges etiam agris dicuntur de eorum condicionibus.l.1.§.vltim. D.de aqua cottid. ab his ſcilicet qui eos agros conſtituerunt, finieruntq;, vt Hygen.in lib.de limitib. agror.ſignificat. Porrò legem dici, dari, conſcribi, inſeri, conſignari noſtri dicunt. l.15. §. vlt.D.de ſtatuliber.l.14.D.comm.præd.l.13.§. idem Iulianus.D.de act.emp.l.40.D.de pact. l.16.in fi.D.de manum.vind. l.15. §.ſi quid vitio.D.de dam.inf.l.42.D.de mort.cau.donat.

LIBERATIONIS verbum eandem vim habet, quam ſolutionis. l.47.D.de verb. ſignif. Liberariq; dicitur is, qui quocumque modo obligatione ſoluitur. In Rubrica tamen de ſolution. & liberatio. hæc duo ſeparantur: quod ſolutio naturalem numerationem, Liberatio ceteros omnes modos, quibus ab obligationis nexu quis dimittitur, complectatur. Liberare etiam libertate donare, & liberari pro libertatem conſequi in l.12.§.manumittendo.D.de captiu. & poſtl.l.penul.D.

in quib.cauſ.pign.Et apud Vlpia.in Inſtitut. tit.j.ad fi. Præterea Liberare,eſt luere & nexum pignoris diſſolucre.l.57.D.de leg.lib.j.l. 21.D.de liber.leg.l.16.D.de dote releg. Liberare quoque prædia ſeruitutem ab his debitam remittere ſignificat.l.2. D.ſi vſusfru. pet. Liberum autem prædium dicitur, & quod nulli ſeruit, & quod nulli obligatum eſt. l. 8. l.51.§.1. D.de actio.empt. l.6. §.ſi in venditione.D.commun.præd.l.90.D.de verborum ſignificat.

Libera peculij adminiſtratione conceſſa quid contineatur, exponitur in l.7. D.de donatio. l.12.D.quæ in fraud. cred. l.42. §.vlt. D.de rei vindic.l.1.§.1.D.quæ res pign.l.29.D.de pact. l.4.D.ad Macedonia.l.8.§.an paciſci.D.quib. mod.pign.l.14.D.de adqu.poſſ. l.10. C.quod cum eo.

Liberæ legationes dicebantur,quæ à ſenatoribus vel voti cauſa, vel hereditatis ſyngraphæ've perſequendæ, vel aliarum rerum priuatarum gratia in prouincias profecturis impetrabantur, vt aliqua honeſta profectionis ratio eis conſtaret. l.14.D.de legatio. Meminit Cicero libro iij. de legib. & libro ij. Epiſtol.ad Attic.Et in Oratio.pro Flacco. Sueton.in Tiber.Brut. epiſtol. ad Cicero.lib.xj. Epiſtol.

LIBERALIA iudicia, & liberales cauſæ propriè appellantur,in quibus de libertate quæſtio vertitur. Rubr. de liber. cau. l.42. §.1. D. ſolut.matr. l.32. §.de liberali. D.de recep. qui arbitr.recep.l.6.§.1. D.de carb.ed. l.3. §.ſi ſeruus. D.de adquir. poſſeſſ. l.36. & l.38. D.de re iud.l.3.D.de ferijs.l.7.§.1. D.de petitio.hered. Ita liberale iudicium apud Quintilian. lib.vj. cap.de riſu.

LIBERORVM appellatione filij, nepotes, pronepotes,ceteríq;,qui ex his deinceps deſcendunt continentur.l.220. D.de verbor. ſignificat.l.47. D. ſolut.matrim. l.6. D.de teſt. tut. l.9. §. penult. D. de pœn. l.3. in fin. D.de adlig.libert.§.vlt.Inſtitution. qui teſtam.tut. l.11.§.liberos.D.de in ius voc. Nec intereſt,in poteſtate ſint, an ſui iuris; virilis, an feminini ſexus, ex've femineo ſexu deſcendentes. l.56.§.vlti.D.de verbor.ſignificat. l.2. §.quòd ait. D.qui ſatiſd. cogant. Itaque inter liberos nepos quoque ex filia habetur.l.9.& l.vlt.D. de pollicitatio. qui tamen ex genere non eſt. l.1. D. de iure immunit. Ad poſtumos etiam liberorum nomen pertinet.l.5.D.de oper.lib. Porrò in contra tabulas bonorum poſſeſſione liberos accipimus ſiue naturales, ſiue adoptiuos, ſi neque inſtituti, neque exheredati ſint. l. 1. D. de contr. tabul. l.1. §.liberos. D.ſi tabul.teſtam.nullæ extab. Aliàs liberorum nomine naturales tantùm, & iuſti, non etiam adoptiui exaudiuntur. l.51.in fin. D.de leg.lib.ij.l.75.D.de condicio. & demonſtrat. vt in ea condicione, Si ſine liberis deceſſerit, quæ, ne naturalibus quidem liberis relictis deficit,niſi hisquoque ſenſiſſe eum,qui condicionem iniecit, approbetur. l. 17. §.ſi quis rogatus. D. ad Trebellian, Ceterùm non eſt ſine liberis, cui vel vnus filius, vna've filia eſt. Liberorum enim nomen multitudinis tantùm numero profertur. l. 148. D. de verbor. ſignificat. quamquam & ſingulari numero extulerit Iuſtinian.in l.33. C.de inoffic. teſtam. Eſt & à Diuo Marco reſcriptum non videri ſine liberis deceſsiſſe eum, qui nepotem ſuum heredem reliquit.l.220. §.penult.de verb.ſignific.

Liberi verò quod ad Senatuſconſultum Tertyllianum attinet, non ſunt qui contra formam humani generis conuerſo more procreantur.l.14. D.de ſtatu hom. Paul.libro iiij. Sentent.titul.ix. licet in l. Papia etiam portentoſi,monſtroſi,& prodigioſi partus matri proſint.l.13.D.de verb.ſignif.

LIBERTATEM Cicero Paradoxis definit poteſtatem viuendi vt velis. Noſter Florentinus libertatem ait eſſe naturalem facultatem eius, quod cuiq; facere libet, niſi ſi quid vi aut iure prohibeatur. l.4. D.de ſtatu hom. Quod Perſius his verſibus expreſsit,

Vindicta poſtquàm meus à Prætore receſsi,
Cur mihi non liceat iuſsit quodcumque voluntas
Excepto ſi quid Maſuri rubrica vetauit?

Pleniſsima libertas & in tit.de libertin.Inſtitut. & in l.1. §.ſin autem ſocius. C.de comm. ſer. man.accipienda eſt, ex qua ciuitas Ro. competit: quam & iuſtam appellari diximus, & ex iure Quiritium. Vnde Seneca lib.iij. Natur.quæſtio. Quid eſt præcipuum? Imprimis liberum animum habere: Hæc res efficit non è iure Quiritium, vt ſit liber, ſed ex iure naturæ.

Libertatem imponere dicunt noſtri auctores. l. 41. in fin. D. de bon. libert. l.4. D. de man. vind.l.11.§.1.D.de minorib.l.vlt.in princip.C. de teſtam.manumiſſ. l.vlt. D. qui ſine manumiſſ. l.10. C.qui teſtament. fac. l. vlt. C.de fideicom.libert. l.vn. C.de comm.ſer.man. l.1. & 2.C.com. de manumiſſ. ab eo quod capiti ſerui, qui manumittebatur, vindicta lictoris virga imponi ſolebat.

Libertas etiam auibus & feris, quæ cuſtodia humana non coërcentur, tribuitur. Naturalem enim libertatem accipere aues, feræq; intelleguntur,cùm in ſuam naturalem laxitatem peruenerunt,vel oculos noſtros effugerunt, vel ita ſunt in conſpectu noſtro, vt difficilis ſit earum perſecutio. l.44. & l.55. D.de adq.rer.do.l.3.§.item feras.D.de adquir.poſſ. §.feræ.in fi.Inſtit.de rer.diuiſio.

LIBERTINI dicuntur, qui ex iuſta ſeruitute manumiſſi ſunt. Inſtit. de libertin. in prin. l. 6. D. de ſtatu hom. etſi aliter hoc verbum acceptum antiquitus Sueto. in Claud. cap. xxiiij. tradit. Eodem ſenſu & libertinas perſonas apud Vlpia. in l. 2. D. de oper. libert. accipiemus. Libertorum porrò appellatione etiam libertę continentur. l. 172. D. de verbor. ſignific. At libertorum noſtrorum liberti non cõtinentur. l. 58. in fi. l. 172. D. de verb. ſignif.

Libertorum autem triplex olim erat differentia. Alij enim ciues Ro. Alij Latini erant: Alij dediticij. Ciues Ro. fiebant qui vindicta, cenſu, vel teſtamento, aut, quod à Cõſtantino conſtitutum fuit, in eccleſijs manumittebantur, vt Cic. Topic. Vlpia. & Gaius Inſtitutio. tit. j. Theophil. ad fi. tit. de libertin. tradunt. Latini fiebant, qui in conuiuio, vel inter amicos, vel ab eo, qui in bonis tantùm, non etiam ex iure Quiritium ſeruum habebat, manumittebantur. Dediticij verò, qui vincti torti've aliquando fuerant, quibus've notæ inuſtæ, vt ex iiſdem Vlpiani, Gaij & Theophili locis intellegitur, & ex Iuſtinia. titul. de lat. libert. toll. & de dediticia libert. toll. C.

LIBITINARII, quos Græci νεκροθάπτας appellant, qui funera curant. l. 5. §. idem ait. D. de inſtitor. à Libitina, cuius in templo Romæ quæ ad funera pertinebant, venibant.

LIBONIANO ſenatuſconſulto legis Corneliæ de falſis pœna aduerſus eos conſtituta eſt, qui in alterius teſtamento vel codicillis legatum hereditatem've ſibi ſua manu adſcripſiſſent. Rubr. D. ad l. Corn. de falſ. & de ſen. Libonia. l. 29. D. de teſt. tut. l. 1. D. de his, quæ pro non ſcript. hab. Ad hoc Senatuſcõſultum Paul. vt ex indice conſtat, librum ſingularem ſcripſerat, eíq; Claudianum coniunxerat. Nam & in eandem ſententiam edictum Diui Claudij ſcriptum fuerat, vt oſtendit l. 15. D. ad leg. Corn. de falſ. l. 3. C. de his, qui ſibi adſcrib. Et hoc Senatuſconſultum intellegendum eſt in l. 15. §. ſi quis ſe ſcribat. D. de milit. teſt. l. 14. in prin. & l. 15. §. item Senatus. D. de falſis. l. 3. & l. vlt. C. de his qui ſibi adſcrib. Nomen autem habet à Scribonio Libone, qui Claudij temporibus conſulatum cum Tauro geſſit.

LIBRAM auri ſeptuaginta & duorum ſolidorum eſſe Impp. definiũt, Libram verò argenti quinis ſolidis æſtimant. l. 5. C. de ſuſceptorib. & arcar. lib. x. C. l. vn. de argenti pret. lib. x. C.

Libripens appellabatur, qui in mancipationibus ſtateram tenebat, vt eſt hodie apud Gaium ſcriptum lib. j. Inſtitut. titul. vj. Quem tamen auctorem ſcripſiſſe puto, qui libram æneam tenebat. Sic etiam & Boeth. in Topic. & Priſcia. lib. vj. eius ex lib. j. Inſtitutio. de nexu faciendo verba referentes habent. Inuenitur hoc verbum apud Iuſtinia. in §. acceſſit. Inſtitut. de teſtament. & Quintilia. Declamatio. ccc. viij. & Vlpia. in Inſtitut. tit. xx. & Tertullia. lib. ij. aduerſus Marcio.

LIBRATORES aquæ prout in l. 1. de excuſatio. artific. lib. x. C. legendum. l. 2. cod. tit. in C. Theodoſ. docet, ſunt qui vt in l. vlt. eo. titul. ſcribitur, aquarum inuentos ductus & modos docili libratione oſtendunt. Plin. lib. x. Epiſt. ad Traia. Supereſt, vt in libratorem vel architectum mittas, qui diligenter exploret, ſit'ne locus altior mari. Ceterùm in d. l. 1. de excuſatio. artific. quid manus Triboniani præſtiterit, intelliget qui eam cum illa quæ ſub eod. tit. in C. Theod. legitur, contulerit.

LIBRORVM appellatione continẽtur omnia volumina, ſiue in charta ſiue in membrana, vel tilia, vel philyra, alia've materia ſcripta ſint. l. 52. D. de leg. lib. iij. Antiquis certè temporib. in tilia & philyra libros conſcribi ſolitos non ille tantùm Iureconſultorum noſtrorum locus docet, ſed & Plin. lib. xiij. cap. xij. & Herodia. lib. 1. hiſtor. Et Marcia. Cap. lib. ij. de nupt. Phil. Et Septimius in epiſtula hiſtoriæ Dictys Cretenſis præpoſita.

Libellus, precum libellum & requeſtam vt vulgo loquimur ſignificat in l. 9. §. 1. D. de off. præſid. l. vlt. D. de offic. procon. Cæl. l. 2. §. item diui fratres. D. de iure fiſ. l. 33. D. de re iud. l. 4. D. de app. recip. l. 15. D. de in ius voc. l. 15. D. de legatio. Ita libellos agere dicuntur, qui libellis principi datis ſubſcribendis vacant. l. 12. D. de diſtr. pign. Et libellorum magiſtri, qui hoc munus gerunt, in inſcriptio. l. vn. D. de offic. præf. pret. & alijs locis, quos libro proximo in verbo Magiſter, adnoto.

Hinc & Libellenſes in l. 32. C. de appellatio. l. 14. C. de proxim. ſacr. ſcrinior. lib. 12. qui & Libellenſes ſacri ſcrinij. l. vlt. C. vbi ſenator. Libellus etiam, quo intentio actoris continetur. l. 6. §. vlt. cum l. ſeq. D. de inoff. teſt. l. 1. §. 1. D. de eden. Libellus conuentionis appellatur in §. tripli. Inſtit. de actionib.

Sunt & Accuſatorij libelli, quibus crimina deferuntur, & denuntiantur. l. 17. C. de accuſat. l. 7. l. 29. §. pen. D. de adulter. Iuuenal. Satyra vj. —Si rea non eſt,
Componunt ipſæ per ſe formantq́; libellos.

Hi etiam libelli inſcriptionum vocantur l. 3. D. de accuſatio. l. 2. §. vlt. D. de adulter. Sunt & libelli appellatorij & dimiſſorij l. 1. in fi. & l. 5. §. vlt. D. de appellatio. l. vn. D. de libell. dimiſſor. Præterea libellus diuortij. l. 7. D. de diuort. l. 6. C. de repud. Libellus rerũ. l. 10. §. planè. D. de iure dot. Libellus familiæ. l. 99. D. de leg. lib. iij. Sic & in l. 8. de cuſtod. reor. lib. ix. C. Theod.

Libellus pro breui vt loquũtur Impp. in l.9.§. dotis.D. de iure dot.l.4.§.1. D. de publican. l.44.§.ſolent.D.de furt.

Librarij, qui libros inſtrumentaq́; conſcribebant.l.93.D.de diuerſ.reg. l. 29. D. de rei vindic.l.15.§.1. D. de vſufruct.l.7. §. dabitur.& l. 59. D. de oper. libert. l.1.§. ludi. D. de var. & extr. Librarij in caſtris fuere, vt Veget.lib.ij. cap.vij. docet, qui rationes ad milites pertinentes in libros & commentarios referebant. Hinc Librarij horreorum, depoſitorum, caducorum inter miniſteria militaria recenſentur in l. vlt. D. de iure immunit. Librarij depoſitorum erant, qui ſtipendiorum donatiuorum've partem à militibus apud ſigna deponi ſolitam in commentarios referebant, vt idem Veget.lib.ij.cap.xx.& Sueto.in Domitia.cap.vij.probant. Librarij verò caducorum, qui caduca legionum in libros referebant.

LICERE, vt Cic.xiij. in Anto. Oratio. exponit, dicimus, quod legibus, moribus, inſtitutiſq́; conceditur. Nec enim quod quiſq́; poteſt, id & licet. nec ſi non obſtatur, propterea permittitur. Idem & ex l.28.§.quod eis.D. ex quib. cauſ. maio. colligitur. Et ita in l. 7. §.ſi paciſcar. l.7.in fi.D.quod met. cau. licere dicitur quod lex xij.tabul. & lex Iulia de adulterijs permittunt. Licitum itaque eſt, quod per leges permittitur, Illicitum quod prohibetur. l. 1. D. de iuſtit. & iur. Vbi licitum ab honeſto ſeparatur, vt & in l. 42. D. de ritu nupt.l.158.D.de diuerſ.reg.l.1.C.de liber.cauſa. Nec enim quidquid licet, honeſtum eſt.l. 108. D. de diuerſ.reg. Cic. pro Corn. Balbo. Eſt aliquid quod non oporteat, tametſi licet: Quidquid verò non licet, certè non oportet.

Illicitè ergo fit quod contra leges, conſtitutiones, decreta, edicta principum fit, vt in l.vlt. in fi.D. de his quæ vt indign.l.11.§.ſi quis illicitè.D.de leg.lib.iij.coniuncta l.2.§.idem ait. D.ne quid in loco publ.& l.1.§.nũtiatio.D.de oper.no.nunt. Licito iure in l.3.D.quod met. cauſ.l.9. §. 1. D. de donat. int. vir.l. vlt. D. de dam.inf.l.1. D. de proxenet. l. 20. D. de liber. cauſa.l.10.C.de his, quæ vt indign.

LICINNIA lege ei, qui iudicij communi diuidundo euitandi cauſa rem alienauerit, interdicitur, ne communi diuidundo iudicio experiatur.l.vlt.D.de alienat.iud.mut.

LIGNI appellatio generalis eſt, ſed ſic ſeparatur, vt aliud ſit materia, aliud lignum. Materia eſt, quæ ad ædificandum fulciendumq́; neceſſaria eſt: Lignum, quidquid comburendi cauſa paratum eſt. l. 53. D. de legat. lib. iij. Quod eodem lex fuſius exponit. Itaque ſatius eſſe videtur in l.12.de excuſat.mun.lib. x. C. ſic diſiunctim legi, Materiam, lignum, tabulata, vt etiamnum in l. 15. de extraord. munerib. in C. Theodoſ. legitur, quàm vt in Codice Iuſtiniani vulgo ſcriptum eſt Materiam lignorum. Nam & illam lectionem. l. 18. de extraord. mun.in C. Theod. comprobat.

Lignarij fabri in l.235.D.de verbor. ſignific. Et apud Paul. lib.iij.Sentent.titul.vj. Et Pallad. lib.j.cap.vj.Iſidor.lib.xix.cap.xix. Lignarius generaliter ligni opifex appellatur. Sic & apud Veget.lib.ij.ca.xj.hoc verbum accipe.

LIGVSTICVM in l.5.D.de penu leg.olus eſſe Iſidor.lib.xvij.cap. vlt. ſcribit, odore aromatico & guſtu acre: quod à regione ſua nomẽ accepit. Naſcitur enim plurimum in Liguriæ montibus, vt & Plin.lib.xix.cap.viij.tradit.

LIMITES, vt Sicul.Flacc.in lib. de condicio. agror.ſcribit, à Liminibus vocabula acceperunt. Quemadmodum enim limina introitus exitusq́; locis præſtant, ſimiliter introitus exitusq́;, qui in agris diuiſis & adſignatis ſemper peruij eſſe debent tam itineribus quàm menſuris agendis, limites appellantur. Hygenus verò à limo verbo antiquo, quod tranſuerſum & obliquum ſignificat limites dictos tradit. Vnde Feſtus lib. x. Limites nunc terminos, nunc vias tranſuerſas ſignificare ſcribit. Denique quidquid ad obſeruationem finium in agro opera manuum factum eſt, limes auctore Aggeno Vrbico appellatur.

Itaque Limitati agri appellabantur, qui proprijs limitibus & finibus circumſcripti & in centurias diuiſi erant, vt Feſtus eodem lib.x. interpretatur. Limitatus enim ager, vt Frontinus ait, Decumanis & cardinibus continetur. Et ita Limitatum agrum accipe in l.16.D. de adq.rer.do.l.1. §. ſi inſula. D. de fluminib. Horat. Metatum appellat Satyra.ij.

Duos autem præcipuos fuiſſe & maximos agrorum limites Plin.lib. xviij. cap. xxxiij. & Feſtus lib. iiij. & Iſidor. lib. xv. Etymolog. cap. xiiij. poſt Sicul. Facc. Hygen. & alios tradũt: Cardinem videlicet, & Decumanum.

Cardo eſt, qui à Septentrione in Meridiem dirigitur, ab eo quòd à cardine cœli ſit: Nam in Septentrionali axe nobis cœlum vertitur. Decumanus verò eſt, qui ab Oriente in Occidentem per tranſuerſum dirigitur: qui ex eo quòd formam denarij numeri faciat, Decumanus eſt appellatus.

Limites etiam Romani imperij fines dicuntur. l. 5. de annon. lib. x. C. Vnde Illyricanum, Aegyptiacum, Rheticum limitem legimus. l.1. C. quibus munerib. aut præſtatio. l.13. C. de aduoc.diuerſ.iudic.l.13. C. de excuſ. mun. lib.x.

Et inde Limitrophi agri, qui in finibus ſunt, & limitibus imperij, tit.de fund. limitroph. lib. xj.C. Qui & Limitanei in l. 2. de offic. præſ. præt.

…inis. genus vaſis aquarij. l. 18 de act. empt. et vend. vide Nonium apud quē male legitur Leals.

præt. Afric. Et Limitanei milites qui in limitibus excubabant, eorumq́ꝫ defenſioni operam nauabant. l. vlt. C. de offic. præf. præt. Afr. l. vlt. C. de offic. milit. iud. Et apud Spartia. in Peſcēnino Nigro, & Lamprid. in Aleſxandro, quemadmodum planiſsimè Suidas his verbis exponit, οἱ ῥωμαίων βασιλεῖς ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις πανταχόσε τῶν τῆς πολιτείας ἐσχατιῶν, πάμπολυ κατεστήσαντο στρατιωτῶν πλῆθος ὑπὲρ φυλακῆς τῶν ὁρίων τῆς τῶν ῥωμαίων ἀρχῆς καὶ ἐπὶ τὴν ἑῴαν μάλιστα μοῖραν, ταύτῃ τὰς ἐφόδους τῶν περσῶν καὶ σαῤῥακηνῶν ἀναστέλλοντες οὕσπερ λιμιτανέους ἐκάλουν.

Lɪɴᴇᴀ apud Antiquos funiculum ſignificat, quo & ad perpēdiculum vtebantur. Vitruu. lib. ij. cap. vlt. Ab oculo lineæ duæ ſi fuerint extēſæ & vna tetigerit imam operis partem, altera ſummam: quæ ſummam tetigerit, longior fiet. Hoc ſenſu alijs quoque locis hoc verbo ille idem auctor vſus eſt: vt & noſter Paul. in l. 29. D. de adq. rer. do. Et ita lineam margaritarum accipi oportet in l. 26. D. ad l. Falcid. in l. 27. §. ſi cùm maritus. D. ad l. Aquil. l. vlt. §. vlt. D. de auro, arg. l. 52. §. ſi linea. D. de furt. Margarita enim lino inſerebantur, vt Tertullia. lib. de cultu ſeminar. ſignificat his verbis: Vno lino decies ſeſtertium inſeritur. & B. Hieronym. in vita Pauli eremitæ, Vno filo villarum inſuunt pretia. Adde quòd Iſidorus libro xix. Etymolog. cap. xviij. Lineam à genere appellatam ſcribit, quòd ex lino fieret.

Lɪɴᴏ legato tam factum, quàm infectum continetur, quodq́ꝫ netum, quod'que in tela eſt, quodq́ꝫ nondum eſt detextum. Tinctum planè nō continetur. l. 70. §. lino. D. de leg. lib. iij. Lini autem, quo traijci teſtamētorum tabulas ſolitas & Paul. lib. Sentent. & Sueton. in Nero. oſtendunt, meminit l. 3. §. ſi quis tabulas. D. de s. c. Silania. l. 1. §. ſi linum. & §. vlt. D. de ſec. tabul. l. 20. C. de teſtament. l. 28. §. teſtamento. D. de liber. leg. Quintilian. lib. xij. cap. viij. Denique linum ruptum aut turbata cera, aut ſine adgnitione ſigna frequenter inuenies.

Lɪɴᴛᴇᴏɴᴇꜱ in l. 8. de murilegul. in C. Th. l. 13. de nauicular. in eod. Cod. Sunt qui opifices linteæ, id eſt, lino contextæ, ſtis appellantur in l. 6. de murilegul. in C. Theod. quomodo & linteæ (ſic enim legendum eſt) veſtis magiſtros interpretor in l. penult. C. de murilegul. lib. xj. Et linteatum apud Sidon. Apollin. lib. vij. Epiſtol. ad Leonem, linea veſte indutum. Inuenitur autem Linteonum nomen apud Lamprid. in Alexandr. & apud Firmicum lib. ij. Matheſ. Seruius quoque in vij. Aeneid. Aut quia, ait, maiores ſtantes texebant, vt hodie linteones videmus. Appellantur & Lintearij in l. 5. D. de inſtitor. & l. 16. C. de murileg. & Linifiarij, vt in ea l. traditur. Vnde emendanda eſt l. 13. C. de murilegul. lib. xj. in qua Lymphariorum pro Linifiariorum legi, lex illa Codicis Theodoſiani, ex qua hæc ſumpta eſt dilucidè oſtēdit.

Hinc Linificia, textrina linteæ veſtis, vt in l. 16. de murilegul. in C. Theod. Qualia multa in partibus Orientis & Occidentis Impp. habebant, vt ex Notitia Imperij Rom. liquet, quæ & Procuratores Linificiorum multos recenſet.

Lɪǫᴠᴇʀᴇ dicitur quod conſtat. l. 5. §. 1. D. quibus ex cauſ. in poſſ. eat. l. 7. D. de ſuppel. leg. l. 2. §. ſi dubitetur. D. quemadm. teſt. aper. l. 1. §. item illud ſciendum. D. de s. c. Silan. l. 47. §. Sticho. D. de fideic. lib. l. 27. in fin. D. de liber. cau. l. 85. §. 1. D. de adq. hered.

Solebant autem iudices in re ambigua & dubia ita ſe iudicandi neceſsitate expedire, vt pronuntiarent, ſibi non liquere. l. 13. §. vlti. D. de arbitr. l. 36. D. de re iudic. Aſcon. in Diuinatio. Gellius lib. xiiij. cap. ij. Seneca epiſtol. lxvj. Aut fer ſententiam, aut, quod facilius eſt, nega tibi liquere. Ex quo emendandus eſt Quintiliani locus Declamation. cccLxv. vbi ita vulgò ſcribitur. Quid enim aliud diceres, ſi nondum pronuntiaſſent, ſi negaſſent licere ſibi de ſupplicio tuo? Legendum enim eſt, liquere.

Liquidò iurare in l. 18. D. de iureiur. eſt verè & aperta ac manifeſta veritate iurare. Eodem modo apud Teren. Chęrea in Eunucho Liquer, ait, mihi deierare, id eſt, veriſsimum iuſiurandum dare poſſum. Quamobrem magis probo has notas ǫ. ᴅ. ʀ. ᴘ. ʟ. ɪ. veteribus ſignificaſſe. Qua de re peto liquidò iures, quàm vt in Valerio Probo ſcribitur, Laudabiliter iura.

Ad liquidum diem & conſulem exquirere. l. 2. §. idem Labeo. D. de aqu. & aq. plu. Quod explicat l. 28. D. de probatio. Velleius Patercul. priore libro. Nequeo mihi temperare, quin rem ſæpe agitatam animo meo neque ad liquidum ratione perductā ſignem ſtylo.

Lɪᴍᴇɴᴀʀᴄʜᴀᴇ in municipijs creari ſolebant portuum cuſtodiæ gratia. Meminit l. 3. D. de ſeru. fugit. l. vlt. §. hi quoque. D. de munerib. & honor. l. 38. C. de liber. cau.

Lɪᴛᴛᴇʀᴀᴇ elementa ſignificant, & à notis ſeparantur. l. 1. §. ludi. D. de var. & extr. l. 6. §. vlt. D. de bon. poſſeſſ.

Litteras planè neſcire in libris noſtris dicuntur, qui neque legere ſciunt, neque ſcribere. l. 3. D. de accuſatio. l. 10. & l. penult. C. de teſtament. §. ſimiliter. Inſtit. de excuſ. tut. Et ita ignorantiam litterarum accipimus in l. 11. §. 1. D. de inſtitor. l. 91. §. 1. D. de adqu. hered. l. vlti. §. ſin autem dubius. C. de iure delib.

Et Litteratos pro peritis ſcribendi & legendi.

l.vlti. C.de teſtament. Quamquam aliquando litteratus litteris inuſtum ſignificat: quomodo litteratum ſeruum pro ſtigmatico dixit Plautus, & litteratum Cilicem Seneca in lib.de morte Claud.

Litteris conuenti accipiuntur, qui litteris ad magiſtratum vbi conſiſtunt factis, iudicio adeſſe monentur, vel adnotatos ſe eſſe requirendos certiorantur.l.1.§.1.& l.4.D.de requirend.vel abſent.l.8.C.quomodo & quan. iud.Paul.lib.v.Sent.tit.v.

LITVS ſolebat Aquilius Gallus per translationem definire quà fluctus eluderet,vt Cic. in Topic.auctor eſt. Quintil.lib. v. cap.vlti. Etiam ipſi Iurecõſulti, quorum ſummus circa verborum proprietatem labor, Litus audent eſſe dicere, quà fluctus alludit. Celſus verò litus eſſe ſcribit, quouſque maximus fluctus à mari peruenit: idq; eundem Ciceronem primum conſtituiſſe cùm arbiter ſumptus eſſet. l.96. D.de verbor.ſignificat. Vlpianus litus publicum eſſe eatenus quatenus maximus fluctus exæſtuat & effluit. l. 112. D. eod. titul.

LITIS nomen rem in iudicium deductam ſignificat. Varro lib. vj.de lingua Lat. Res,ait, quæ in controuerſia eſt, lis dicitur. Ideo in actionibus olim dicebatur, Quam rem ſiue litem. Atque eo nomine Iureconſultos Cicero in Murena ridet,quòd ambigerẽt,Rem an litem dici oporteret: quæ & ideo diſiunguntur in l.9.C.de ſuis & legit.

Vnde iuſiurandum in litem, quod in rem, qua de agitur,æſtimandam defertur:Et litis æſtimatio,rei quæ in controuerſia eſt,æſtimatio. l.46.D.de rei vindic.l.7. D.de publicia. l.1. D. pro empto.l.26.§.an ea.l.30. D.famil. erciſc.l. 82.§.fundus.& §.qui Caium.D.de leg.lib.j.

Lis æſtimari dicitur,cùm quanti ea res eſt,quæ in iudicium venit, à iudice æſtimatur. l.9.D. quod certo loco.l 15.§.in hoc. D.quod vi aut clam. l.29.D. de neg.geſt. Seneca libro ij.de Clement. Et ſoluere ei licet, & quanti vult æſtimare litem. Nec ciuilibus dumtaxat in cauſis,ſed & in capitis iudicijs lis victis æſtimari dicebatur, vt Cicer. pro Cluentio, & Liuius multis locis & Aſconius in Verrin. oſtendit.

Lis etiam actionem ſignificat ſiue in rem, ſiue in perſonam.l.36. D.de verbor.ſignificat. Et huic verbo veteres S. litteram præpoſuiſſe Feſtus lib.xvij.notat.Inde in inſcriptionibus Antiquis, DECEMVIRI SLITIBVS IVDICANDIS.

Lis in iudicium & in condemnationem deduci dicitur.l.32. §.litem. D.de neg. geſt. l.3. §.ſi per venditorem. D.de actio. empt. l. 2. C.de petit.hered.Et res in litem deduci, in l.31. §.ſi duo.D,de nouatio.

Lis moritur,cùm legitimis tranſactis temporibus perit. l.3. §.1. D.quæ in fraud. cred. l.2.D. iud.ſol. l.19. §.ſi cuius dolo. D.de dolo. l.11.§. ſin autem reus.D.de iudic.vt ex contrario,lis viuere dicitur. l.vlt.in fin.C.de fide inſtr.

Perire verò lis in l. 1. §. quia autem. D. de calumniatorib. id eſt, amitti.l.2.in fi.D.de condict.ob turp.cauſ.

Perdere autem litem & amittere pro eodem Iureconſulti dicunt.l.19.D.ſi ſeruit.vindic.l.8. §.1.D.rem rat.hab.

Litem præparaſſe in quæſtione de inofficioſo teſtamento intellegitur,qui vſque ad denuntiationem vel dationem libelli præceſſit. l.7. l.15.§.1.D.de inoffic.teſt. Sic litem præparari accipe in l.7.§.vlt.D.de liber.cauſ.

Litem ſuam facere dicitur,in quẽ litis damnum transfertur, quod vel imperitè, vel dolo malo,vel ſordibus, vel euidenti gratia malè iudicarit. l.4. §.ſi iudex. D. de oblig. & actio.l. 15.D.de iudic. l.vlt. D.de var.& extr. Inſtitut. de oblig. quæ quaſi ex delic. Gellius lib. x. cap.j. Et ego aduerſus eum, qui doctus eſſe videbatur, Litem meã facere nolui. Theoph. vertit, καθ' ἑαυτοῦ δίκην ἐγράφη. Litem etiam facere lex dicitur, qua iudicium conſtitutum eſt. Quintilia.lib.vij.cap.j.

Litigioſa res eſt ea, de qua controuerſia mota iudicium've acceptum eſt. l. 1. §.1. D.de litig. l.1.§.1.D.de iure fiſ.

Litigioſam planè rem non facit denuntiatio, quæ impediendæ venditionis cauſa fit.l.1.D. de litigioſ.

LOCATIONIS & Conductionis appellationibus promiſcuè veteres vtebantur. l. 20. D.de act.emp.l.1.D.de ſuperficieb. Itaque ex locato conducto agere dicebant. l.5. §.nunc videndum.D. commodat. l.vlt.§.1.D.de lege Rod. Ea'que confunduntur in l.2. §.1. D.eo. Euenit autem plerumque,vt idem alia atque alia ratione & locator & conductor dicatur. Vt ecce, qui inſulam ædificandã vel aliquod aliud opus faciendum in ſe recipit,conduxiſſe opus, dominus verò locaſſe dicitur. l.22.§. cùm inſulam.l.36.l.51.§.locaui.l.59.D.loca.l.2. §.conductore.D.de adm.rer. ad ciuit. l.27.in fi. D.ad leg. Aquil. vice verſa artifex operas locare,dominus qui mercedem pro his præſtat,conducere dicitur. l.22.§.1. D.loca. l.2.C. eod.titul.l.37.D.de auro, arg. Non tantùm autem quotiens faciendum aliquid, ſed & quotiens vehendum datur, locatio eſt. Dominus ergo mercium vehendas merces locare l.1.D.de præſ.verb.l.2.D.de l.Rod. Nauicularius verò Aurigarius've conducere dicuntur.l.12.§.qui vinum.l.13.§.1. l.19. §.ſi quis mulierem.D.loca.l.vlt. D.de lege Rod. l.5.D. ad exhib. Velleius Patercul. Mummius tam rudis fuit, vt capta Corintho, cùm maximorum

rum artificum perfectas manibus tabulas & ſtatuas in Italiam portandas locaret, iuberet prædici conducentibus, ſi eas perdidiſſent, nouas eos reddituros.

LOCVS eſt non fundus, ſed portio aliqua fundi: nec tantùm ad ruſtica, verumetiam ad vrbana ædificia pertinet. l. 60. D. de verbor. ſignific. l. 26. & l. 4. D. de adq. poſſ. Quò fit, vt à fundo locum plerumq; auctores noſtri ſeparent. l. 64. in fi. D. de euictio. l. 38. in fi. D. de vſucapio. §. quod autem. Inſtit. eo. tit.

Hinc locuples, quaſi locorum & poſſeſsionum plenus, vt Cic. in Cato. Maio. & Plin. lib. xviij. cap. iij. Et Gell. lib. x. cap. v. ſcribunt. Ouidius etiam lib. j. Faſtor.

Cetera luxuriæ nondũ inſtrumenta vigebãt,
Aut pecus, aut latã diues habebat humũ.
Hinc etiam locuples, hinc ipſa pecunia dicta eſt.

In Locorum enim poſſeſsionibus, quemadmodum Non. Marc. notat. veterum diuitiæ erant. Locuples, Gaio interprete, in xij. tab. quibus locupleti locuples vindex eſſe iubetur, habetur, is qui ſatis & idoneè habet pro magnitudine rei, quam actor reſtitui petit. l. 234. §. 1. D. de verbor. ſignific. Similiq; modo Locuples fideiuſſor iudicio ſiſtendi cauſa pro qualitate rei, quæ petitur accipiendus eſt: Nec ex facultatibus modò, ſed & ex cõueniendi facilitate locuples æſtimatur. l. 1. D. in ius voc. vt eant. l. 2. & l. 5. §. 1. D. qui ſatiſd. cog. præterquam in neceſſarijs perſonis, in quibus quilibet fideiuſſor pro locuplete habetur. l. 3. D. in ius voc. vt eant. pro locupletibus certè habentur ab arbitro ad eos probandos dato adprobati fideiuſſores. l. 10. D. qui ſatiſd. cog.

Locuples reus intellegitur, qui ſoluendo eſt. l. vlt. §. vlt. D. ſi cert. pet. l. 3. D. de manumiſsion. l. 57. D. de manum. teſt. Nec vmquam rei alienæ defenſor locuples videtur, quia ſemper neceſſe habet ſatiſdare. l. 127. D. de diuerſ. reg.

Locupletior videtur factus tam qui penes ſe rem habet, quàm qui in corpus patrimonij quoquo modo conuertit, aut cuius in rem verſum eſt, licet malo euentu perierit. l. 18. D. quod met. cauſ. l. 47. D. de ſolutionib. Locupletior vtique factus intellegitur, qui debito liberatus eſt. l. 50. D. de donat. int. vir. l. 66. D. de ſolutionib. arg. l. 2. D. de calumniatorib. Qui verò liberum hominem adquiſijt, vel rem aliquam donauit, nec ἀντίδωρα accepit, locupletior non exiſtimatur. l. 169. §. 1. D. de diuerſ. reg. l. 25. §. conſuluit. D. de petit. hered. Atq; hæc interpretatio locum habet in pupillis, bonæ fidei poſſeſſoribus maritis, heredibus, qui in quantum locupletiores facti ſunt, tenentur. Id quod eo tempore diſpiciẽdum eſt, quo iudiciũ accipitur. l. 47. D. de ſolutio. l. 34. D. de minorib. l. 39. D. de neg. geſt. l. 7. D. de donat. int. vir. excepto eo, quod in bonę fidei poſſeſſore rei iudicatæ tẽpus ſpectatur. l. 36. §. quo tempore. D. de petit. hered.

Loculi in l. 53. in fin. D. de leg. libr. iij. l. 23. §. 1. de pecul. leg. ſacculum pecuniæ, & crumenam ſignificant.

LONGVM tempus, decennij inter præſentes, vicennij inter abſentes ſpatium comprehendit, auctore Paul. lib. v. Sentent. tit. ij. & tit. v. Et Iuſtinia. Inſtit. de vſucapio. in prin. Et ita Longum tempus, & Longam poſſeſsionem in Pandectis accipere oportet. In quibus hæc verba vſucapioni tributa ex Triboniani adiectione legimus: qui poſt vſucapionem à Iuſtiniano transformatam quod Iureconſulti biennio capere dixerant, id ipſe longo tempore vel longa poſſeſsione capere dixit, vt Pandectis cum Codice conueniret. l. 2. §. cum Stichum. l. 4. pro empto. l. 76. in fi. D. de contr. emp. l. 3. l. 11. in fi. D. de diuerſ. & temp. l. 15. in fi. D. de condict. indeb. l. 13. §. idem Iulianus. D. de iureiur. l. 10. D. ſi ſeruit. vindic. l. 5. D. de dam. infect. l. 3. §. vlt. D. de adq. poſſeſſ. l. 17. & l. 33. §. ſi dominus. D. de vſucapio. l. 7. & l. 10. C. de petit. hered. l. 1. C. de ſeruitutib.

Longiſsimum verò tempus xxx. vel xl. annorum eſt, titul. de longi temp. præſcript.

LVCRATIVA cauſa appellatur ex qua accipienti nihil abeſt, veluti donationis vel legati. l. 82. §. fundus. D. de leg. lib. j. l. 5. D. de vſucapio. l. 12. §. ſi fundum. D. de actio. empt. l. 4. §. ſi quis autẽ. D. de doli. except. l. 83. §. ſi rem. D. de verb. oblig. l. 8. §. 1. D. de publicia. l. 4. in fin. D. de manumiſsio. l. 12. in fi. D. de capti. & §. ſi res aliena. Inſti. de lega. Paul. lib. iiij. Sent. tit. j. Iuſtinia. plenè in l. vnic. de lucrat. deſcriptio. lib. x. C. Ex promiſsione planè dotis lucratiua cauſa non eſt, ſed quodammodo creditor aut emptor intellegitur, qui dotem petit. l. 19. D. de oblig. & actio.

Lucratiua poſſeſsio, quam quis ex Lucratiua cauſa nactus eſt. l. 2. D. ſi quis om. cauſa teſt.

LVDVS pœnæ mediocris genus ſtatuitur à Paulo lib. v. Sentent. titul. xvij. Eiuſmodiq; damnationis fit mentio in l. 2. de pœn. in C. Theod. Plin. lib. x. Epiſt. ad Traia. in plerisq; ciuitatibus maximè Nicomediæ & Niceæ quidam vel in opus damnati vel in ludum ſimiliaq; his genera pœnarũ. Tertull. in lib. de ſpectacul. Etiam qui damnantur in ludum, quale eſt, vt leuiore delicti in homicidas emendatione proficiant. Erat verò ludus venatorius, in quem ſeruos ſolitos dari traditur in l. 8. §. pen. & vlt. D. de pœn.

Item Ludus Gladiatorius. l. 1. ad leg. Fab. lib. ix. C. Theod. Iſidor. lib. xviij. Etymolog. cap. iij. Ludus

iij. Ludus, ait, gladiatorius inde dictus, quòd in eo iuuenes vſum armorum condiſcant & modò inter ſe aut gladijs aut pugnis certantes, modò contra beſtias incedentes ſubeant ferale certamen. Quintilia. Declamatio. ccciij. Non ſumus magnæ legis interpretes: non ludum, nec harenam, nec armorum ſcientiam complexa eſt. Ludo autem Chriſtianos adiudicari vetant Impp. Valentinia. & Valens in l. 8. de pœn. in C. Theod.

Ludorum Circenſium meminere Iureconſulti in l. 12. §. equitij. D. de vſu & habit. l. 122. D. de leg. lib. j. l. 1. D. de munerib. & honorib.

LVERE pignus, liberare eſt & diſſoluere. l. 7. §. inter eos. D. comm. diuid. l. 25. D. de pigner. act. l. 78. §. Titia. D. ad Trebellia. l. 52. §. 1. D. de actio. empt. l. 57. D. de leg. lib. j. l. 6. C. de fideicom. l. 33. §. cùm Seius. D. de leg. lib. iij. Paul. lib. ij. Sent. tit. xij.

Lui etiam dicuntur, qui alterius pecunia ab hoſtibus redempti ab eo ſe liberant: quia nexu quodam pignoris pro ea pecunia tenentur. l. 15. D. de captiu. l. 8. D. de re milit. Eiusq́ nexus ſolutio, Luitio appellatur. l. 1. §. ſi filius. D. de ſuis & legit. Qui etiam capite vel alio ſupplicio crimina luere dicuntur, id eſt, puniri. l. 16. §. locus. D. de pœn. Luere pœnā. l. 29. D. ad leg. Cornel. de falſ.

LVGVBRIA in l. 8. D. de his qui not. infa. pro veſte lugubri & ceteris luctus inſignibus vt l. 15. C. ex. quib. cauſ. infa. irrog. l. 15. §. generaliter. D. de iniur. & apud Paul. lib. j. Sentent. titul. vlt.

LVSCITIONEM quibuſdam dici Vlpia. ſcribit, Vbi homo lumine adhibito nihil videt. l. 10. §. penult. D. de ædilic. ed. Cui & Nonius conſentit Luſcioſos dictos notans, qui ad lucernam non viderēt, quos Græci μύωπας vocant. Citatq́ illud Varronis lib. viij. diſciplinar. veſperi non videre quos appellant luſcioſos. At Feſtus lib. x. Luſcitionem vitium eſſe oculorū definit, cùm quis clariùs veſpertino tempore, quàm meridie cernit. Quo morbo laboraſſe Tiberium Dio lib. lvij. ita ſcribit, καὶ διὰ τὴν ἀμβλυωπίαν. (πλεῖστον γὰρ τῷ σκότος βλέπων ἐλάχιστα τῆς ἡμέρας ἑώρα) ἐξίσασθαι λέγεται. A quo Suetonius non abhorrens eundem Imperatorem etiam nocte in tenebris vidiſſe refert. Feſto Fulgētius Placiades in libello vocum Antiquar. ad Calcidium concordat: Luſcitios enim dictos tradit interdiu parum videntes, quos Græci μύωπας vocant. Vnde & Plaut. in Mercatore Comedia. Mirum lolio victitare te tam vili tritico, quia luſcitioſus es. Aiunt enim lolium comedentibus oculos obſcurari. Hæc in huius verbi ſignificatione inter auctores eſt conſtituta diſſenſio.

LVMINA ſunt, quibus cœlum videtur & aër excipitur vulgo veutas dicimus.

Vnde lumina immittere in l. 13. §. ſed ſi ædium. D. de vſufruct. l. penult. D. de ſeruit. vrb. Ita luminibus officere, obſtruere, obſcurareq́ lumina dicimus. l. 25. §. ſi vicino. D. loca. l. 23. D. de ſeruit. vrb. Cic. 1. de Orato. Lumina vti eſſent, ita recepit.

Luminum ſeruitute conſtituta, id adquiſitum videtur, vt vicinus lumina noſtra excipiat, vtq́ ius ſit immittere lumina noſtra in alienum: At cùm ne luminibus officiatur, ſeruitus ceditur, hoc agitur, vt, ne quoquomodo vicino obſcurare minuere've lumina noſtra liceat. l. 4. D. de ſeruit. vrb. l. 1. in fin. D. ſi vſusfruct. pet.

Inter lumē autem & proſpectum hoc intereſt, quod etiam ex inferioribus locis proſpectus eſt, Lumen ex inferiore loco eſſe non poteſt. l. 16. D. de ſeruit. vrb. Deinde in proſpectu plus quis habet, ne quid ei officiatur ad gratiorem aſpectum. In luminibus autem, ne lumina cuiuſquam obſcuriora fiant. l. 15. D. de ſeruit. vrb.

LVSORIVM eſt deriſorium, inane & ſine effectu ſignificat. l. 75. D. de iudic. l. vlt. D. ne quid in loco pub. Luſoriè agere dicitur, qui cum aduerſario colludit. l. 50. §. 1. D. de legat. lib. j. Luſoriæ naues quæ ſint vide in verbo Nauis.

LVSTRVM quinquennij ſpatium ſignificat, vt Iſidor. lib. v. Etymolog. cap. xxxvij. explicat. Quod erat olim vſitatum locationum conductionumq́ tempus. In Luſtrum enim tam publicæ quàm priuatæ res locabantur, vt apparet ex l. 9. §. 1. & l. 13. §. qui impleto. & l. 24. §. ſi domus. & §. colonus. D. loca. l. 67. §. vlt. D. de furt. l. 3. §. 1. D. de adm. rer. l. 25. §. vlt. D. ſol. matr. l. 18. §. vlt. D. de ſtip. ſer. l. 3. §. cùm quinquennium. D. de iure fiſc. l. 48. D. de act. emp. l. 17. D. de liber. leg. l. 4. §. vlt. D. ſi cert. pet. l. 7. C. de loca. l. 30. §. qui hortos. D. de leg. lib. iij. l. 89. D. de verbor. oblig. Hygen. in libro de Limitibus: Solent verò & hi agri accipere per ſingula luſtra mancipes.

Hinc Luſtralis cenſus ab Vlpiano in Inſtitutionibus titul. j. dictus eſt, quod vno quoq́ luſtro fieret.

LVXVRIA inſolentiam animi moti ſignificat, l. penult. D. de incend. rui. l. 1. §. vlt. D. de ædilic. ed.

Luxurioſus. l. 8. D. pro empto. l. 12. §. ſi adoleſcens manda. l. 2. D. de ſeruo corrupt.

Luxurioſè viuere. l. 15. D. de cur. fur.

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE, LIBER XI.

MACHINA in l.5.§. planè.D. commo. l.1.in fi.D. de mort. inf. Machina frumentaria l. 12. §. ſi in aliqua. D. de inſtr.vel inſtr. Hinc machinarius in l.31.D.ad l.Aquil. qui ſcilicet machinas conficit. Mechanicum voce Græca vocat Sueto. in Veſpaſia. cap. xvij. Et ita Mechanicos accipe in l.vlt.de excuſatio.artif.lib. x.C.quemadmodum illic legendum eſſe l.3.eod.tit.in C.Th.docet. Machinarius menſor in l.vltim.D. ſi menſor falſ. mod. Et Aſinus machinarius in l.60.in fi. D. de leg.lib.3.l.12.§. cellararium.D. de inſtr. vel inſtrum. Cuius ſignificationem lib.v.Select. Antiquit.Deo volente, patefaciemus.

MAENIANA ſunt tabulata proiecta.l. 20.D. de ſeruit.vrb. l. 2.§. cùm quidam.D. ne quid in loco pub. l.242. §.1.D.de verb. ſignific. & apud Plin. lib. xxxv. cap. x. & Valer. Max. lib. ix.cap.xij. Sic autem appellata fuiſſe ędificia à Mænio Cenſore Feſtus lib.xj. ſcribit, quòd is primus in foro vltra columnas tigna proiecit quo ampliarentur ſuperiora ſpectacula. Quod & Iſidor.lib. xv. Etymol.cap.iij. probat Mænium eũ collegam Craſsi fuiſſe, addẽs quod aliquatenus ex Plin.li.xxxiiij.ca. vj.confirmari poteſt. Quanquam Aſconius aliam nominis huius rationem adfert. Græci ἐξώστας appellant, auctoribus Honor. & Theod. in l.penult.C. de ædific. priu. Etiam Solaria quod ſoli pateant ea appellari Iſidor. in ſupradicto loco ſcribit. Atq; ita à Zenone in Conſtitutio. περὶ καινοδομιῶν non ſemel nominantur. μέσον τῶν χωρῶν ait, ἐκ μέσου ἑτέρου μέρους σολάρια ἤτοι ἐξώστας κατασκευάζειν. Et alio loco θεσπίζομεν τὰ καλούμενα σολάρια μὴ ἐκ μόνων ξύλων τε καὶ σανίδων γίνεσθαι, ἀλλὰ τῷ τῶν λεγομένων ῥωμανισίων οἰκοδομεῖσθαι σχήματι.

MAGIDIS fit mentio in l. 36. D. de condict. indeb. Eam inter eſcaria vaſa Varro lib. iiij. de lingua Lat. ponit, & à magnitudine ita appellatam dixit. Græcum tamen hoc verbum eſſe, ſignificareq; ἀγγεῖον ἐν ᾧ τὰ ἄλφιτα μάττεται, quod & μάκτρα appellatur. Pollux lib.vj. Onomaſt.cap.x.& lib.vij. cap. v. ſcribit. Idemq; lib.vj. cap.xij. μαγίδας ſuo tempore appellatas ſcribit τὰς ἐπιθυμιάδας καὶ ἀγοραίας τραπέζας, repeririq; apud Sophoclem hoc verbum notat: cuius verba emendatius apud eundem auctorem referuntur lib.x.cap.xxiiij. illo loco, καὶ μὴν τὰ ἐπιτιθέμενα τοῖς τρίποσι, τράπεζαι καλοῦνται καὶ μαγίδες ὅτε χρῆσθαι λέγοιτο τῷ ὀνόματι λανθάνοντι αὐτὸν τὸ μαγίδας, ἢ αὐτὸν τὰς ἱερὰς δείπνους ἢ αὐτὸν τὰς πρὸς θυσίαν φερομένας, ὡς πρὸς Σοφοκλεῖ εἴρηται), ἐπιτηδείως μαγίδος δίφθογγον. Plinius lances ab antiquis magidas appellatas tradit lib.xxxiij.

MAGISTROS Paulus dici ſcribit, quibus præcipua cura rerum incumbit, & qui magis quàm ceteri diligentiam & ſollicitudinem rebus, quibus præſunt, debent. Ipſosq; adeò magiſtratus per deriuationem à magiſtris cognominari.l.57.D.de verb. ſignif. Feſtus verò lib.xj. Magiſtrare ait, eſſe moderari. Indeq; magiſtros non ſolùm doctores artiũ, ſed etiam pagorum, ſocietatum, vicorum, collegiorum, equitum dici: quia omnes hi magis ceteris poſſunt. Igitur nõ ludi litterarij tantùm l.1.§.ludi.D.de extr.cognit.ſed & nauis magiſtros dicimus, qui naui præſunt, & quibus tota nauis cura mandata eſt.l.1.§.1.D. nautæ, caupo. l.1. §. 1. D. de exercitor. l. 2. in prin. & §.vlt. D. de lege Rod.l.1. D. de præſcript.verb. l.13.§.ſi magiſter. D. loca. Et magiſtros vniuerſitatis.l.9. D. rem rat. hab. Societatum, l.15.D. de pact. & apud Cicero. iiij. in Verr. Et pagorum apud Sicul. Flacc. in li. de condicio. agror. & in fragmento quod eſt ex libris Magonis & Vegoiæ coniunctum eſt. Et vicorum, apud Sueto. in Auguſto cap.xxx.& in cap.vlt.& in inſcriptione, quæ Romę eſt ante portam palatij: quos vno vocabulo Vicomagiſtros Pub. Victor appellat: Magiſtrum quoque conuiuij Cicero in Cato.maio.dicit, quem Sympoſiarchã Gręci vocant.

Dictator olim Magiſter populi dicebatur, vt ex Auguralium librorum auctoritate Seneca lib. xix. Epiſtul. comprobat; teſtimonium etiam illud adſerens, quòd qui ab eo nominabatur, cuiq; iungebatur, Magiſter Equitum vocabatur, de quo fit mentio l. 2. §. populo deinde aucto. D. de orig. iur. l. vn. D. de offic. præfect. præto.

Magiſtri militum, qui ϛρατηλάται in Nouellis, ſępe in conſtitutionibus Impp. nominantur. Eminentiſsimiq; & magnifici, excelſi, & illuſtres appellantur. l. 8. C. de modo mult. l. 2. C. de offic. præfect. præto. Eos in locum legatorum, qui ex conſularibus ad exercitus mittebantur, ſubſtitutos, Veget. lib. ij. cap. ix. ſcribit. Erant autem Magiſtri tam equitum quàm peditum: Quorum quattuor erant præſentales ſiue in præſenti: Duo in Oriente, totidem in Occidente. His adiuncti erant alij: Equitum & peditum per Orientē: Equitum & peditum per Thracias: Equitum & peditum per Illyricum, Equitum & peditum per Gallias, quæ omnia ex notitia liquent. Habebant autem hi inter militares viros vel priuatum actorem & reum militarem, etiam ciuilium quæſtionum audiendi facultatem, l. 6. C. de Iuriſdictio.

Erant & Magiſtri Scriniorum. l. 37. §. 1. C. de appellationib. Cui ſuberant Magiſtri memoriæ, epiſtularum, libellorum.

Magiſtri Scrinij libellorū. §. ad iſtum in Epiſt. de Iuſtinia. Cod. confir. Nouell. Valentinia. titul. iij. & apud Caſsiodor. lib. vj. variar. hi cognitiones & preces tractabant.

Magiſtri item Cenſus. l. 30. & l. 36. C. de epiſ. & cler. l. 18. & l. 23. C. de teſtament. l. vlt. C. de iu. emphyt. apud quos profeſsiones edebantur, teſtamenta, ceteraq; inſtrumenta publicabātur, non aliter quàm hodie apud Graphiarios inſinuationum, vt & Nouel. xliiij. probat, quod in municipijs apud defenſores fiebat, idipſum teſtante Nouel. xvj.

Erant & Magiſtri officiorum, in Oriēte vnus, in Occidente alter. l. 2. & 3. C. vbi ſenator. l. 36. C. de appellatio. l. 2. §. ſi autem. C. de temporib. appell. l. 2. C. de his qui per met. iud. Et apud Ammia. lib. xx. & Ambroſ. Epiſt. liij. lib. vij. & in Notitia, & Nicephor. lib. viij. Eccl. hiſtor. cap. x. Sub horum diſpoſitione erant fabricę: Item Scrinia memorię, ſcilicet, Libellorum, Epiſtularum, & Diſpoſitionū. Scholæ item Scutariorum, armaturarum, ſeniorum, agentium in rebus, & deputatorum eiuſdem ſcholæ. Admiſsionales item, & Cācellarij. Item curſus publici poteſtas, vt apparet ex l. 9. de curſu pub. lib. xij. C.

Magiſtri memoriæ epiſtulis vel libellis præerant. l. 12. de excuſ. muner. lib. x. C. Ammia. lib. xxvij. Treuellius Pollio in Claudio. Et apud Auguſtinum Epiſt. lv. Hi, vt eſt in Notitia, adnotationes omnes dictabant & emittebant, ſed & precibus reſpondebāt. Eumenius Rhetor in Oratio. pro Scholis inſtaurandis, magiſtrum ſe ſacræ memoriæ fuiſſe & trecenta Seſtertia annua accepiſſe ſcribit.

Magiſtri Epiſtularū apud Spartia. in Hadriano & Sido. Apoll. lib. ix. Epiſt. Hi legationes Ciuitatum conſultationes & preces tractabant. Erant & Magiſtri Epiſtularum Græcarū, qui, vt notitia habet, eas epiſtulas quæ Græcè ſolebant emitti, aut ipſi dictabant, aut Latinè dictatas transferebant in Græcum.

Magiſtri inter agentes. §. ad iſtum. epiſt. de Iuſtinia. Cod. confir.

Magiſter rei priuatæ. l. 5. C. vbi de cauſa ſtat. & l. 2. de iure fiſci. in C. Theod.

Et Magiſter æris in l. vn. C. de anno. & cap.

Magiſtri veſtium l. pen. de murilegul. lib. xj. C.

Magiſter admiſsionum. l. vn. qui à præbitio. tiron. in C. Theod.

Magiſtros porrò ſuo tempore Conſtantinopoli fuiſſe vigintiquattuor Luitprandus lib. vj. cap. v. ſcribit.

Hinc Magiſteria poteſtas. l. 6. C. de iuriſdictio. l. vlt. C. vbi de curiali vel cohort. l. 3. C. Vbi ſenator. l. 33. C. de appellatio. l. vlt. C. de fide inſtrum. l. vlt. C. de offic. milit. iud. quam Suidas μαγιςερίαν ἀρχὴν vocat. Et Magiſterium militare. l. 25. C. de procuratorib. Latini auctores etiam Magiſteria numero multitudinis dicunt, vt Cicero in Cato. Me verò & Magiſteria delectant; Et apud Suetonium in Octauio cap. ij. Magiſteria municipalia.

Magiſtri etiam appellantur, qui bonis debitoris diſtrahendi communi creditorum conſenſu præficiebantur. Quod verbum apud Cicero. Epiſt. ad Attic. frequens eſt. Theophil. in tit. de ſucceſsio. bonor. de creditoribus miſsis in bonorum poſſeſsionem debitoris latitantis agens, ἀπελθοῦσι δὲ ἐκείνων τῶν ἡμερῶν ἐγγὺς δευτέρα προσέλθωσιν ὑπ' αὐτῶν αἰτησάντων ὥστε αὐτοῖς ἐξουσίαν εἶναι ἵνα δὲ αὐτῶν περιβάλλεσθαι τὸ ὀφείλοντα διαπωλῆσαι τὴν περιουσίαν, ἐπειδὴ γὰρ δυσχερὲς ἦν πάντας συνιέναι ἐπὶ ταυτὸν καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐχειροτόνουν δὲ αὐτῶν ἕνα ὅστις ἐλέγετο μάγιστρος, καὶ λοιπὸν αὐτὸς συνεφώνει τοῖς βουλομένοις ἀγοράσαι. Eſt in hoc verbo elegans Ciceronis à Quintiliano lib. vj. notatus iocus in Pletotium Fonteij accuſatorem, cuius matrem dixit dum vixiſſet ludum, poſtquam mortua eſſet, magiſtros habuiſſe. Quod infames feminæ ad eam conuenire ſolitæ eſſent, poſt mortem bona eius venirent. Videtur autem huiuſmodi magiſter Curator bonorum in libris noſtris appellari, vt ex l. vlt. D. de curato. bon. dan. patet. Præterea magiſtros ſcripturæ appellabant qui eius Vectigalis ſocietati præerant.

Cicer.lib.xiij. Epiſt. quas familiares vocant, ad Silium: Terentius operas in ſcriptura pro magiſtro dat. Et lib.v.Epiſtol.ad Attic. Pro magiſtris ſcripturæ, & portus, & noſtrarum Diœceſium.& iiij.in Verr.In ſcriptura Siciliæ pro magiſtro eſt quidam L.Carpinatius.

Magiſtratus Romæ hos habitos Pomp. in l.2. D. de orig. iur. tradit Dictatores, Conſules Cenſores, Prætores, Aediles, Tribunos plebis, Quæſtores, Decemuiros, Præfectũ Vrbi, Tribunos militum: Alios autem fuiſſe, qui etſi magiſtratus non eſſent, extra ordinem tamen, vtilitatis cauſa conſtituti ius dicebãt, vt Præfectum annonæ & Præfectum Vigilum. de quibus accipiendum eſt quod in l.7.in fin. D.de offic.proconſ.ſcriptum eſt. Atque horum magiſtratuum alij maiores erant, qui imperium poteſtatem've aliquam habebant, quiq; coërcere aliquem poterant & iubere in carcerem duci. Alij minores, qui ſine imperio & ſine poteſtate erant. l.2.D.de in ius voc. l.12. §.item hi. D. de iudic. l. 26. §. hæc clauſula. D. ex quibus cauſis maior. l.32. D.de iniur.

Magiſtratus porrò propriè populi Rom.dicebantur, qui ſcilicet in vrbe ius dicebant. Eáq; de cauſa à Præſidibus prouinciarum ſeparantur. l.3.§.1. D.quod met.cau. l.131.in fin.D. de verbor.ſignificat. Et idcirco qui in prouincias cum imperio mittebantur, non Conſules, Prætores, Quæſtores've appellabantur, ſed Pro Conſule, Pro Pretore, Pro Queſtore, cum eorum vicem in prouincijs repræſentarent. Ac poſtea coaleſcentibus in vnum vocabulis, Proconſules, Proprætores, Proquæſtores dicti ſunt.

Sic Magiſtratum poteſtatemq́;, vt diuerſa disiungi videmus in l.1. D.quod quiſque iur. l.3. in fi.D.de arbitr.l.8. D.de accuſatio. quod nõ omnes publica poteſtate præditi magiſtratuum nomen optineãt. Magiſtratum tamen generaliter Vlpian. à propria ſignificatione paululum recedens, eum interpretatur, qui in poteſtate aliqua ſit: veluti Proconſulem, Prætorem & alios prouinciarum rectores. l.12.D.de iuriſdictio. Et omnes, qui tribunali ac iuriſdictioni præſunt, iudices. Magiſtratuum etiam nomine nonnumquam municipales intellegendi ſunt. l. 27. l.31. D.de neg. geſt.l.11.l.13. D.ad municipal.tit.de magiſtratib.conueniend.

MAGNIFICORVM titulus tribuitur Præfectis prætorio, Magiſtris militum, Magiſtris Officiorum, Magiſtris inter agentes, Quæſtoribus, Comitibus Domeſticorum. l.16.C. de teſt. milit. l. vlt. C. vbi Senator. l.33. C.de appellatio.§. ad iſtum.Epiſt.de Iuſtinia.Cod. confir.Et in Epiſtol. Inſtitutio. in §.cumq́;.l. 8. C.de modo mult. l.6. & l.vlti. C.de aduocat.diuerſ. iudicior.l.6. C.de aduocat. diuerſ. iudicum.

Ita Magnificos viros Magnificosq́; iudices interpretabimur in l.32.in fin. & l.34. C.de appellatio.

MAIESTAS auctoritatem & amplitudinem ſignificat vel Dei.l.32. §.ſacerdotio. D.de arbitr.vel principis, vel populi Rom. vel magiſtratus. l.7. §.1. D.de captiu. l.penult. D. de iuſtit. & iur.l.9. D.de iuriſdictio. om.iud. l.23. D.de iniur.toto tit.ad leg.Iul.maieſt. Cic.pro Cornelio. Maieſtatem in imperio eſſe dixit atque omni populi Rom. dignitate, vt & Quintilian. refert lib.vij. cap.iij. Itaque maieſtatis crimen illud eſſe definitur, quod aduerſus populum, vel aduerſus ſecuritatem eius committitur.l.1.D.ad l.Iul.maieſt.In hoc quoque crimen cadit, quod aduerſus principem, in quem populus omne ſuũ imperium tranſtulit, committitur. Cic.lib.ij.de Inuentio. Maieſtatem minuere definit, de dignitate aut amplitudine, aut poteſtate populi aut eorum quibus populus poteſtatẽ dedit, aliquid derogare. Olim autem, vt Tacit.lib.j. ſcribit, in iudicium maieſtatis hæc tantùm crimina veniebant, ſi quis proditione exercitum, aut plebem ſeditionibus, deniq; male geſta Repub.maieſtatem populi Rom.minuiſſet: facta arguebãtur, dicta impune erãt, quæ poſtea etiam in iudicium vocari cœpere. Sed hæc aliàs plenius.

MAIORES apud Rom. nominabantur Parentes ſupra tritauum, qui ſpeciale nomen non haberent. l. 4. §. parentem. D. de in ius voc.l.vl.§.parentes.D.de gradib.& adf. Seruius in viij. Aeneid. ad verſum, Lætiq́; minores. Minores, ait, non dicimus, niſi quotiens deficit graduum nomen, vt filius, nepos, pronepos, abnepos, trinepos: vbi iſti gradus defecerunt, meritò iam dicimus minores. Sic maiores dicimus poſt patris, proaui, abaui, atauiq́; vocabulum: Quamquam Maioribus crebriùs Latini Poſteros opponunt. Plin. in Panegyr. Cùm diuus Nerua ſanxiſſet, vt paternis bonis neceſsitate viceſimæ ſoluerentur, congruens erat eandem immunitatem parentes in liberorum bonis habere. Cur enim poſtetis amplior honor quàm maioribus haberetur. Vincent. Lirinenſis lib. aduerſ. profan. nouatio. Idq́; eſſe proprium Chriſtianæ modeſtię & grauitatis non ſua poſteris tradere, ſed à maioribus accepta ſeruare.

Maior etiam minori oppoſitus intellegitur, qui viginti quinque annos natus eſt.l.3. §.vl. l.24. D. de minorib. & qui eius ætatis ſunt, maioris ætatis eſſe dicuntur.l.23.D.eo.tit.

Maior ſeptuaginta annis non eſt, qui annum agit ſeptuageſimum. l.3. D.de iure immunit.

Quemadmodum cõtra minor xx.annis non eſt,qui diem primum anni viceſimi agit.l.1. D.de manumiſsio.

A Maiori parte curiæ factum dicitur,cùm duę partes adfuerunt, aut amplius quàm duæ. l.3.D.quod cuiuſque vniuerſit.l.19.D.ad municip.l.121.§.1.D.de diuerſ. reg.l.45. de decurionib.libr.x. C.l.penult. de præd. decurion. eo. Maior pars creditorum in ſpecie l.7.in fin. D.de pact. pro modo & cumulo debiti non pro numero perſonarum accipitur. l. 8. de pact. Quòd ſi æquales ſint in cumulo debiti,tunc plurium creditorum numerus pręferendus eſt,in quo ineundo plures eiuſdem pecuniæ reos ſtipulandi pro vno computamus. l.8. & l.9. D.de pact. Ita maiorem partem accipio & in l.2.D. de curato. bon. dan. & l.vlt. C.qui bon.ced. poſſ. Eodem autem modo & in depoſiti repetitione maiorem partem heredum non ex numero perſonarum,ſed ex magnitudine portionum hereditariarum intellegimus.l.14.D.depoſ.

In Maiorem partẽ in eius legis interpretatione, quæ quod maior pars iudicum ſtatuerit, id reum pati iubet. Quintilian. Declamatio. cccl xv.interpretatur,in qua plures idem ſentiunt,eãdem pœnam pronuntiant, in eadem verba iurauit. Ita in ea legis verba, quæ à Cœlio lib.viij.Epiſt.referuntur,accipe.

Maiore parte anni poſſediſſe intellegitur etiã, qui duobus tantùm menſibus poſſedit, ſi modò aduerſarius eius paucioribus aut etiã nullis poſſedit. l. 156. D.de verbor. ſignificat. Quod pertinet ad interdicti Vtrubi explicationem. l.1. D.vtrubi.§. quorum ius. Inſtit. de interdict.

MAIVMA genus ludi & ſpectaculi fuit.l.1.C. de maiuma.quod à Suida ita deſcribitur πανήγυρις ἐγένετο ἐν τῇ ῥώμῃ κατὰ τὸν μάιον μῆνα, τῶν ἐπάρχων καταλαμβανόντων πόλιν τὴν λεγομένην ὀστίαν, οἱ τὰ πρῶτα τῆς πόλεως πλουτοῦντες ἡδυπαθεῖν ἠνείχοντο ἐν τοῖς θαλαττίοις ὕδασιν, ἀλλήλους ἐμβάλλοντες, ὅθεν καὶ μαιουμᾶς ὁ τῆς τοιαύτης ἑορτῆς καιρὸς ὀνομάζεται.

MALABATHRVM in l. vlt. §. ſpecies. D. de publican. Dioſcorides lib.j.cap.xj.folium id eſſe ſui generis ſcribit, quod Indicæ gignunt paludes, lentis paluſtris modo innatás aquis ſine radice.quod collectum, ſtatim lino trãſſuebatur,& ſiccatum recondebatur.Plin.lib. xij.cap.xxvj. Dat & malabathrum Syria arborem folio conuoluto arido colore, ex quo exprimitur oleum ad vnguenta. fertilior eſt eiuſdem Aegyptus.Laudatius tamen ex India venit.in paludibus ibi naſci tradunt, lentis modo, odoratius croco, nigricans ſcabrumq́ quodam ſalis guſtu. Meminit etiam Malabathri idem auctor lib.xiiij.cap.xvj. & xxiij. cap. iiij. Et Horatius quoque tinctos Aſſyrio Malobathro capillos dixit in Odis. Inde Malobathrati qui malobathrino oleo delibuti ſunt apud Sidon.Apollinar.lib.viij. Epiſt.ad Leonem.

MALEFICOS à magis & mathematicis ſeparant Impp. in tit. de Maleficis & mathematic. B. Hieronymus in Daniele capit. ij. Maleficos ait eſſe, qui ſanguine vtuntur & victimis & ſæpe corpora contingunt mortuorum, quos etiam ab incantatoribus qui rem verbis peragunt & à Chaldæis & Magis diſtinguunt Impp.Conſtantin.& Iulia.in l.5.C.de malefic. Magi,aiunt,& ceteri,quos maleficos ob magnitudinem facinorum vulgus appellat.Idem in l.7.eod.tit. Si quis magus aut magicis carminibus adſuetus, qui maleficus vulgi conſuetudine nuncupatus. Eadem & B. Auguſtinus tradit in lib. de ciuitate dei,cuius verba referuntur in ca. Nec mirum.xxvj.quæſtio.v.

MANCEPS eſt, qui publica vectigalia conducta habet.l.53.D.locati.

Mancipes etiam Conductores Salinarum interpretantur l.11.C.de vectigalib. Inde in l.3. C.de collatio.donatar.poſſeſsio. in C.Theo. Salinis,aiunt Impp.omnibus præter mancipum quæ populi Romani lauacris deſeruiunt. Ex quo mendum eluam, quod eſt apud Symmach.lib.j.Epiſt.xliij. in qua non ſemel municipes ſalinarum pro Mancipes cum vitio ſcriptum eſt. Patet autẽ ex ea epiſtola Mancipes eos obnoxios fuiſſe functioni lignorum, quæ lauacris vrebantur, vt idem auctor Epiſtol.xiij. oſtendit. Erant tamen & mancipes thermarum,qui earum exhibitionem Romæ curabant, vt l.1.de mancipib.therm.in C.Theod.oſtendit. Præterea Romanis Mancipes appellatos τοὺς πεπιστευμένους τοὺς οἴκους, ἐν οἷς ὁ τῇ πόλει χορηγούμενος ἄρτος ἐγίνετο, Socrates lib. v. hiſtor. Eccleſiaſt. ſcribit. Eoq́ ſenſu verbum hoc accipitur in l.1.& l.2.C.de frumento vrb. Conſtantin.lib.xij.& l.2.& l.vlt.eod.tit. in C.Theod. & in l.vn.C.de piſtorib.lib.xj. In qua tamen Mancipijs vulgò vitioſè pro Mancipibus legitur.

Mancipes mutationum apud Caſsiodor. lib. iiij.Variar. Epiſt. ad Godiſcal qui equorum ad celeritatem commutari ſolitorum curam gerebant: de quibus Zeno ſentire videtur in l.18.C.de curſu publ.lib.xij.

MANCIPATIO ſpecies fuit alienationis, & rerum mancipi, quæ certis verbis fiebat libripende & quinque teſtibus præſentibus. Quemadmodum Vlpia.Inſtitut.& titul.xix. Et Boëth.in Topic.Cicero. exponunt. Meminit Paul.lib.ij.Sentent.titul. xvij. Iuſtinia. in titul. de teſtament. in prin. Vnde Mancipio dare, & accipere,frequens & vſitata bo-

nis

nis auctoribus locutio. Cicero Topic. Finge mancipio aliquem dediſſe id, quod mancipio dari nõ poteſt. Tacit. lib. iij. Seruos quoque Syllani actor publicus mancipio acceperat: & alijs multis locis, quæ Budæus in Annotatio. in Pandect. congeſsit. Hinc & res mancipi appellabantur, quę ex iure Quiritium abalienari, & in alterius dominium vel nexus, vel ceſsionis in iure ſollemnitate transferri poterant, vt bene Boëth. in Cicero. Topic. ſenſit. Nec mancipi verò res, quæ his modis alienari non poterant: cuiuſmodi erant omnia prouincialia prædia ante Iuſtiniani conſtitutionem: Nam cùm tributaria vel ſtipendiaria ea eſſent, non poterãt mancipio à prouincialibus dari: vſus dumtaxat & fructus καὶ χρῆσις eorum, prouincialium erat, mancipium & proprietas populi. Ex quibus Rubrica de vſucap. transf. & de reb. mãcipi. valde illuſtratur, quæ magnas ſuperioribus temporibus exhibuit non modò bonarum litterarum rudibus & imperitis, ſed & ipſis melius inſtitutis hominibus difficultates. In Italico vero ſolo prædia omnia iure mancipij iureq́ optimo haberi poterant. Feræ verò beſtiæ nec mancipi erant, auctore Vlpia. in Inſtitutio.

MANDARE primùm eſt gerendum aliquid alicui committere: quod his verbis explicari ſolet, IVBEO, MANDO, ROGO, VOLO. l. 1. D. manda. vnde Mandatores dicuntur, quorum mandato alij pecunia credita eſt. l. 41. in fi. l. 25. in fi. l. 71. & Rubr. D. de fideiuſſorib. & mandato. l. 28. l. 60. D. manda. l. 1. §. ſi fideiuſſor. D. ſi quid in fraud. pat. l. 95. §. ſi mandato. & §. penult. D. de ſolutio. l. 8. C. de pignorib. l. 12. C. de non numer. pec. l. 30. C. de loca. & cond. Qui à fideiuſſoribus eò diſtãt, quòd auctores ſint cõtrahendi negotij, cùm plerumque fideiuſſores contractæ iam obligationi accedant. Ceterùm Mandator non eſt, qui faciendi nominis cauſa, quaſi proxeneta interuenit. Hic enim monſtrat magis nomen quàm mandat, tametſi laudet. l. 2. D. de proxenetic. Mandator quoq; cauſæ dicitur, qui mandat alicui, & inſtruit eum ad accuſationem dando probationes, allegando accuſationes. l. 2. §. diuus. cum §. ſeq. l. 22. in fi. l. 23. & l. 24. D. de iure fiſc. l. 1. §. incidit. D. ad Turpillia. Sueto. in Tit. cap. viij. Inter aduerſa temporum delatores mandatoresq́ erant ex licentia veteri. Meminit huius & Conſtantin. lib. j. titul. v. Eumq́ ita definit, quàm rectè ex ſuperioribus apparet. μανδάτωρ λέγεται ὁ τῷ μηνυτῇ ἐγγυήσας εἰς τὴν τοῦ πράγματος καταμήνυσιν. Ceterùm qui ſine mandato dumtaxat hortatus eſt ad accuſationem ſuſcipiendam, pro mandatore non habetur. l. 20. D. de his qui not. infa.

Mandata appellãtur præcepta principum, quæ præſidibus in prouincias proficiſcẽtibus dabantur, quibus omnis eorũ poteſtas omneq́ munus continebatur. l. 3. & l. 19. D. de offic. præſid. l. 27. in fi. & l. 33. D. de pœn. l. 7. §. 1. D. de iure patro. l. 131. in fi. D. de verbor ſignific. l. 4. §. 1. D. ad leg. Iul. pecul. l. 1. D. de colleg. & corp. l. 6. D. de extr. crim. l. 1. D. de milit. teſt. l. 5. D. de ſeru. export. Plinius lib. x. Epiſt. epiſt. ad Traia. Nam ſicut mandatis tuis cautum eſt, ne reſtituam. Iuſtinia. Nouell. xvij. οἱ γὰρ ταῖς ἀρχαῖς στελλομένοις ἐστὶ τὰ παρ᾽ ἡμῶν παραγγέλματα mandata principis αὐτὰ καλοῦντες καθάπερ ἔχειν αὐτοὺς διακυβερνᾶν τὰς ἀρχάς. Idem xxxj. καὶ τῶν ἡμετέρων παραγγελμάτων ἀναμιμνησκόμενον, ἅτινα δίδομεν αὐτῷ σὺν τοῖς τῆς ἀρχῆς συμβόλοις. ἐκάλουν δὲ ταῦτα καὶ οἱ πάλαι Mandata principis. Atque interdum hæc mandata à præſidibus in prouincijs ſub edicto proponebantur, vt apparet ex l. 6. §. 1. D. de cuſtod. reo.

Mandare etiam delegare ſignificat titul. de off. eius, cui mand. eſt iuriſd. l. 8. §. ſed nec mandare. D. de tranſactio. l. 8. D. de tutorib. dat.

Mandata autem iuriſdictione totum officium Iuris dicundi tranſit, l. 1. §. damus. D. de ſuſp. tuto. Nec nudam notionem dumtaxat, ſed iuriſdictionem, nõ quidem proprio, ſed alieno beneficio is, cui iuriſdictio mandatur, habet. l. 1. §. 1. D. quis & à quo appell.

Poſtremò mandare, cedere, præſtare, & exhibere actiones ſignificat. l. 25. D. de adm. tut. l. 1. §. plane. D. de tutel. & rat. diſtr.

Ita mandatum actionum accipe in l. 76. D. de ſolutio.

MANIFESTVS fur eſt, qui cum furto deprehenditur, &, vt Grçci dicunt, ἐπαυτοφώρῳ. l. 3. l. 4. & l. 5. cum ſeq. D. de furt. Gaius lib. ŋ. Inſtitut. titul. vlt. Inuenias ſæpe apud Plautum in eandem cum Græco ſententiam dici manifeſto teneri. Manifeſtos quoque rerum capitalium dixit Salluſt. in coniuratio. Catil. qui manifeſtò in ea noxa tenerentur.

MANSIONES, ad iter metiendum diſpoſitas & hominum & animalium curſui publico deputatorum ſtationes appellabãt. l. vlt. D. de munerib. & hono. l. 7. D. de annon. lib. x. C. l. 2. de eõdit. in pub. horr. eo. l. 9. de anno. & tribut. in Cod. Theod. l. 9. de ſuſceptorib. lib. x. C. l. 2. de lucris aduoc. lib. xij. C. Lamprid. in Alexand. Illa die illa hora ſum exiturus, & ſi dij voluerint in prima manſione manſurus. Deinde per ordinem manſiones, deinde ſtatiuæ, deinde vbi annona eſſet accipienda. Ambroſ. in Oratio. de morte Valẽtinia. Ecce poſtridie litteræ de inſtruendis manſionibus, inuectio ornamẽtorum regalium aliaq́ eiuſmodi, quæ ingreſſurum iter Imperatorem ſignificarent. Et in Panegyrico incerti

auctoris, qui Conſtantij filio dictus eſt, itinere confecto conſumptis copijs manſionum, ne quis conſequi poſſet, exercitus repente intra parietes cõſederat. Symmach. in Epiſt. Diligentiæ tuæ ratio derogetur, quæ poſsit oſtendere, quod numero animalia collocaris, & quo paratu inſtruxeris manſiones. In has autem manſiones etiam milites diuertebant. l. 11. C. de re milit. lib. xij. l. 2. C. de lucr. aduocat. co. Vnde annonis & pabulis inſtruebantur, vt ex Caſsiodoro lib. v. Variar. Epiſt. ad Gepidas, & lib. x. Epiſt. ad Senator. & populum patet. Idem Lampridius in Alexand. Milites expeditionis tempore ſic diſpoſuiſti vt in manſionibus annonas acciperent.

Mala manſio quæſtionis & tormenti genus apud Roma. fuit, qua noxij diſtendebantur. l. 7. D. depoſ. l. 15. §. quæſtionis. D. de iniur. Credibile eſt autem eculeum ea periphraſi ſignificari, quem ab eo quod extendat, ita appellatum Iſidor. lib. v. Etymol. cap. xxvij. ſcribit.

MANVS poteſtatem quandoque ſignificat. l. 2. in prin. D. de orig. iur. Ex quo Manumiſsionem dictam noſtri ſcribũt, quòd per eam de manu ac poteſtate dominorum ſerui dimitterentur. l. 4. D. de iuſtit. & iur. Etſi Feſtus à miſsionis de manu ſollẽnitate verbum hoc deriuatum putet. Manumittere enim comici frequenter, Emittere è manu dicunt. Manumitti autem tam liberi quàm ſerui in libris noſtris dicuntur. l. 28. D. de adoptio. l. 2. D. de offic. proconſ. l. 107. D. de verbor. oblig. Rubr. ſi à paren. quis manum. fuer. Nec mirum, cùm in imaginariam ſeruilem cauſam liberi in emancipationis ſollemnitate peragenda deducerentur, diſtraherẽturq́; ac manumitterentur non aliter atque ſerui. Vnde pater, qui emanciparat, manumiſſor appellabatur. l. 16. §. 1. D. de inoff. teſt. Crebrius tamen manumiſsio de ſeruis, emancipatio de liberis vſurpatur. l. 1. §. alienatio. D. quando act. de pecul.

In manum quoque venire olim vxor dicebatur, quę in poteſtatem viri per coëmptionem vel confarreationem tranſibat. vt ad Cicer. in Topic. Boëth. & Vlpia. in Inſtit. tit. ix. expoſuit. Apuleius lib. viij. de Aſino aur. At dum herilis puella in boni Tlepolemi manũ conuenerat. Idem lib. vj. Sic ecce Pſyche conuenit in manum Cupidinis, & naſcitur illis maturo partu filia. Inde vxor in manu viri eſſe dicebatur, vt idem Vlpia. in Inſtitut. tit. xxij. probat. Manus præterea pro turba & coactis hominibus accipitur. l. 9. §. idem ait. D. quod met. cau. & fortè in l. 3. D. de off. præſid. & l. 60. D. de adq. rer. do. Ita manu facta, id eſt, collecta in l. 6. D. ad leg. Iul. peculat. & apud Paul. lib. v. Sentent. titul. xix. & tit. xx. Ita manum militarem accipere poſſumus in l. 68. D. de rei vindic. l. penult. D. ne vis fiat ei qui in poſſ. Planè in l. 5. §. meminiſſe. D. de noui oper. nunt. & in l. 6. §. 1. D. ſi ſeruit. vind. Per manum, eſt per lapilli iactum.

Manu armata. l. 3. §. aduerſus. D. de ſepul. viol.

Manus pro cautione & Chirographo item ſcriptura alicuius manu ſubſignata ponitur. l. 15. D. de probatio. l. 1. C. de metat. & epid. lib. xij. Manus etiam pro arte. Vnde Manupretium quod pro artificis opera datur. l. 13. §. 1. D. de verbor. ſignificat. l. 30. §. qui ædem. D. loca. & alijs locis quæ libro iiij. Select. Antiq. notauimus. Manus iniectionem excepiſſe dicebatur, qui ius ſibi prehendendæ atque abducendę rei retinuerat. l. 10. §. 1. D. de in ius voc. l. 9. D. de ſeru. export. l. 20. §. 1. D. de manumiſsionib. l. 7. D. qui ſine manumiſsio. l. 1. §. ſimiliq́; modo. C. de Lat. libert. toll. l. 2. C. ſi ſeru. exp. Seruius in illud Vergilij x. Aen. Iniecere manum parcę. Vſus eſt, ait, ſermone iuris. Nam manus iniectio dicitur, quotiẽs nulla iudicis auctoritate expectata rem nobis debitam vindicamus. Quem Virgilij verſum etiam enarrans Macrob. lib. iij. Saturna. cap. vij. Et hic, ait, proprietatem humani & diuini iuris executus eſt. Nam ex manus iniectione pene mancipium deſignauit. Quintil. lib. vij. cap. vij. Patri in filium, patrono in libertũ manus iniectio ſit. Vtitur & hoc verbo Ouidius eleg. 4. li. 1. Amor. Et dicam, ait, mea ſunt. Iniiciamq́; manus. Idem lib. ij. Iniiciam dominas in mea iura manus. Liuius lib. iij. ab vrb. cond. Virginij miniſter libidinis Decemuiri manum iniecit, ſerua ſua natam, ſeruam appellans. Quinti. Declamat. ccclix. Publicanus noluit ſcrutari: tranſlatis manus iniicit, & ſuos dicit. Impp. in l. 15. de bon. proſcript. in C. Theo. vxor proprias res velut manu iniecta mox vindicet. Et in l. 3. de his qui ad eccl. conf. ad priſtinam ſortem velut manu mox iniecta reuocetur. Nam breui fieri quid dicitur quotiẽs celeritate actionum coniungendarum, vnus actus occultatur & interceſsiſſe iure ciuili fingitur. l. 44. §. 1. D. de iure dot. l. 3. §. ſed ſi debitorem. D. de donat. int. vir. vt accidit & in ſpecie l. 15. D. ſi cert. pet.

Manu verò longa traditam nobis videri Iauol. eam pecuniam dixit, quam in conſpectu noſtro ponere debitorem noſtrum iuſſerimus. l. 79. D. de ſolut.

Cùm manu ſata in venditione fundi excipiuntur, non quę in perpetuum ſata ſunt, nec quę ex ſtipula naſcuntur excipi intelleguntur, ſed quæ ſingulis annis ſeri ſolent, vt fructus eorum tollantur. l. 70. §. fundi. l. 80. D. de contr. empt.

Manum

Manum mittere, Manum porrigere [illegible] in l.15.§.ſed ſi emptor. D.de re iudic.l.14. §.1. D. de religioſ. l. 2. C. quo quiſque ordin. ſen.lib.xj. l.vlt. C.de peric.nominator.lib.xj.

Ad manus venire.l.11.§.pen.D.de pœn.

MARGARITA & Margaritas promiſcuè Latini auctores dicunt & à Gemmis & Lapillis ſeparant.l.19.§.penult.l.25. §.penult. D. de auro,arg. Seruius verò in 1. Aeneid. Gemmas à margaritis eo ſeparari ait, quòd illæ diuerſi coloris, hæ albæ: vel quòd illæ integræ, hæ pertuſæ. Sed enim cùm Margaritorum & vnionum crebra fiat in libris noſtris mentio, non abs re fuerit eorum ortum ſubiectis Ammiani Marcellini verbis quæ hoc ipſum planum faciunt patefacere. Sic autem ille lib. xxiij. ſcribit, Apud Indos & Perſas margaritæ reperiuntur in teſtis marinis robuſtis & candidis, permixtione roris anni tempore præſtituto conceptæ. Cupientes enim velut coitum quemdam humoris ex lunari aſpergine capiunt denſius oſcitando. Exindéque grauidæ edunt minutas binas aut ternas, vel vniones ſic appellatas, quòd eius terræ conchulæ ſingulas aliquotiens pariunt, ſed maiores. Idque indicium eſt ætherea potiùs deriuatione, quàm ſaginis pelagi hos oriri fœtus & veſci, quòd guttæ matutini roris iiſdem infuſæ claros efficiunt lapillos & teretes; veſpertini verò flexuoſos contrà & rutilos, & maculoſos interdum. Quod genus gemmæ etiam in Britannici ſeceſsibus maris gigni legíque, licet dignitate diſpari, nõ ignoramus. Idem etiam Plinius fuſiſsimè perſequitur lib. ix. cap. xxxv. Cui & Solinum adde cap. liiij. Polyhiſtor. & Athenæum lib. iiij. Dipnoſophiſt. Et Iſidor. lib. xvj. Etymolog. cap. x. Inde Tertullian. in lib. de habitu mulieb. Sed ſi quid, ait, de mari Britannico aut Indico ambitio paſcatur; Conchæ genus eſt non dico conchylio aut oſtreo, ſed nec peloride gratius de ſapore. Ad hoc enim conchas nouerim maris poma. Quòd ſi concha illa aliquid intrinſecus puſtulat, vitium eius magis debet eſſe quàm gloria. Et licet margaritum vocetur, non aliud tamen intellegendum quàm conchæ illius aliqua dura & rotunda verruca.

MARMORE legato rudis tantùm materia continetur.l.78.§.illud.D.de leg.lib.iij.

Marmoreæ lapidicinæ in l. 7. §. ſi vir. D. ſolut. matrim.

Marmoreum metallum.l.13.de metall. in Cod. Theod.

Marmorarij qui marmorum in cruſtas ſecandorum artem tenent. l.1.de excuſ.artific. lib. x.C.l.2.eod.tit.in C.Theod. & apud Caſsiodor.lib.j. Variar.epiſt.ad Agapit.

MARITI appellatione ſponſus continetur in l.Iul.de fundo dotali. l.3. D.de fun.dot. l.5. C. de bon. mater. non item in l.Iulia de adulterijs. quæ cum marito iure mariti adulterij accuſandi poteſtatem dedit, idem ſponſo conceſsiſſe non videtur.

MASSA, rudem materiam auri, argenti, æris, ſignificat.l.10.§.ſi maſſæ.D.quib.mod.vſusfr. amit.l.19. & l.52. §.ſi quis maſſam. D.de fur.l. 7.§.cùm quis.D.de adqu.rer. dom.l.27. in fi. D.de auro, argen.l.penult.D.pro ſoc.l.3. §.vl. D.de rei vindicat. l.88. D.de leg. lib. iij. l.44. §.ſi pocula.D.de leg.lib.j.l.9.§.ſi quis rem.D. ad exhib.

MATERIA, generaliter dicitur, ex qua aliquid fit.l.7.§.cùm quis ex aliena. D.de adqu. rer.do. Materiam itaque propriè rudem & informem accipimus, & operi faciundo deſtinatam. Sed & Materiam à Ligno Iureconſulti ſeparãt: hoc vocabulo ea, quæ comburendi cauſa parata ſunt, ſignificantes; illo verò ea, quæ ad ædificandum fulciendúmque adcommodata ſunt.l.55.de legat.lib.j.l.12. D. de vſufruct.l.167.D.de verbor.ſignificat.l.18. §.ſi quis cauerit.D.de pigner.act.l.45. §.pen. D.de iur.fiſc.l.14. §.1. de pericul. & commo. l.47.D.de actio.empt. Vnde legata materia nauis, arca, armarium've ex ea factum non vindicabitur.l.57.l.88.D.de legat.lib.iij. Pali certè & perticæ in numerum materiæ rediguntur.l.56.D.de leg.lib.iij. l.168. D.de verb. ſignificat.

Materia in l.198.D.de verb.ſignif.pro qualitate & genere vſus accipitur, vt patet ex l.166. D. eod.tit. & l.16.C.de præd.minor.

MATERTERA matris ſororem ſignificat. l. vlt.§.amita.D.de gradib. & adfin.l.pen.D.de legit.tut. quaſi mater altera, vt Feſtus lib.xj. ſcribit.

Matertera magna, auiæ ſoror eſt.l.1. §.quarto. & l.vlt.§.matertera.D.de gradib. Atque hoc loco obiter Feſti verba reſtituemus, qui vulgo ita habet, Matertera patris & matris mihi magna mater eſt, cùm legendum ſit, mihi magna matertera eſt. Matertera maior, proauiæ ſoror eſt, patris vel matris matertera magna. Maxima rurſus abauiæ ſoror patris vel matris matertera maior, vt in ſuperioribus locis traditur.

MATREMFAMILIAS accipimus eam, quæ non inhoneſtè viuit: nec intereſt nupta ſit an vidua, ingenua an libertina. l.46.§.1.D.de verbor.ſignific. l. 3. §. vlt. D. de liber. exhib. l.41.D.de ritu nupt.l.29.C.ad l.Iul.de adulter. l.10.D.eod.tit.l.15. §.ſi quis virgines. D.de iniur. Feſtus tamen lib. xj. hoc nomine eam, quæ vidua eſt, contineri negat. Cicero planè in Topic. Matresfa. ait eſſe, quæ in manum conuenerunt, quomodo in l.1. D.de concubin. accipi videntur. Eóque à Matrona matremfa.

tremſa. differre Gellius lib.xviij. cap.vj. tradit, Quòd matrona ſit, quæ in matrimonium cum viro quoquomodo conuenerit; Materſa. verò ea ſola, quæ in mariti manu mancipioq́; ſit. Quæ eadem verba Seruius in xj. Aeneid. tranſcripſit. Nonius autẽ dum hanc ipſam differentiam exponere ſtudet, errore ſe obruit, niſi ille in poſterioribus verbis mẽdoſus eſt, perinde vti eſt in eo quod pro matronæ nomine, Marcum Tullium impreſſi codices ſcriptum habent. Enimuero matronarũ, vt & matremfa. notæ auctoritatis ſpectatæq́; honeſtatis noſtri auctores accipiunt. l.13. D. de adulter. l.1. §. omnem. D. de iniur. l.1. §. & notandum. D. de vent. inſpic. Id quod Feſtus quoq; lib.xj. ſignificat; cùm ait matronas appellatas eas ferè, quibus ſtolas habendi ius eſſet. Vnde Matronalis habitus in l.15. §. ſi quis virgines. D. de iniur. De quo lib.j. Select. Antiquit. abundè diximus. Nunc ad Matremſa. redeamus. Matresfam. certè dici conſtat, quæ ſuæ poteſtatis ſunt. l. 41. D. de his qui ſunt ſui, vel al. iur. l.30. §.1. l. 34. D. ſolut. matr. Eaq́; ratione etiam virgo Materſam. appellabitur, ſi morte patris vel emancipatione ſui iuris facta ſit, quemadmodum etiam pupillus paterſam. probè dicitur. Quod & Tertullia. in lib. de virginib. veland. ita ſcribit; Materſamiliæ vocatur licet virgo, & Paterſa. licet inueſtis.

Matricarii in Nouella xiij. quæ eſt de Prætore plebis. Hoc verbum in notis quibuſdam vetuſtis ad Iuliani Patricij Epitomam ſic expoſitum inueni: Matricarij dicuntur illi quos videmus ad incẽdia currentes & portantes ſpongias cum ferramentis & alia per quæ poſſunt de pariete in parietem tranſire & ita incendium extinguere.

Matrimonium appellatur viri & vxoris coniunctio. l.1. §.1. D. de iuſtit. & iu. Ex eo autem dictum quibuſdam videtur matrimonium, quòd propterea nubat mulier, vt mater fiat, quemadmodum Auguſtin. lib. xix. contra Fauſtin. ſcribit. At Gregorius in cap. vlt. de Conuerſiõ. infidel. datum hoc laboribus, quos in partu mulieres ſufferunt tradit, vt ab ipſis potius, quàm viris, eorum coniunctio nomen accipiat.

Matricula pro catalogo, deſcriptione, indiceq́; ab Impp. vſurpatur. l.3. de agentib. in reb. lib. xij. C. l. 13. C. de aduoc. diuerſ. iudicior. l.10. de cohortalib. lib.x. C. l. pen. & vlt. C. de commeatu lib.xij. Matriculæ militares pro numeris: l. 16. C. de teſt. milit. vtitur hoc verbo Modeſtus in Epitom. de re milit. Matricularij, Oeconomi Eccleſiarum appellantur, quos nunc *Marguilliers* vocamus. Aimonus Monach. lib. iiij. de geſtis Francor. cap. xxxiij. Prædia verò tam innumera fratribus in eodem loco deo famulantibus, ſiue matricularijs eccleſiæ contulit, vt deuotio animi eius plurimis admirabilis eſſet. Et in libro veteri formularũ: Nos in Dei nomine Matricularij Sancti Martini, dum mane ad hoſtia ipſius eccleſiæ obſeruanda conueniſſemus, ibi infantulum ſanguinolentum inuenimus.

Maxime, vox hæc plerumque ita accipienda eſt, non quaſi aliàs idem ſit, ſed quaſi aliàs idem non ſit. Et idem valet quod Vtique, veluti in l.9. D. de vſucapio. Vſucapiuntur res maximè corporales. Quod non ſic accipiendum eſt, quaſi etiam incorporales vſucapi poſſunt. Hoc enim à iuris ratione alienum eſt, ſed quaſi corporales ſolæ. Sic & in l.3. D. de concubin. Ingenuam in concubinatu eſſe poſſe traditur maximè eam, quæ obſcuro loco nata eſt, vel corpore quæſtum fecerit vbi Maximè eam, pro, Eam demum dictum ſequentia verba declarant. Alioquin ſi honeſtæ vitę & ingenuam mulierem in concubinatu habere maluerit, ſine teſtatione hoc manifeſtum faciente non conceditur. Similiter in l.2. C. an ſeruus ex ſuo fac. Creditoribus, ait Imp. qui tibi in ſeruitute mutuam pecuniam crediderunt nulla aduerſus te actio competit, maximè cum tibi peculium non eſſe legatum proponas. Maximè: nam ſi peculium legatum proponeretur: Contra eſſet dicendum. l.2. §. per contrarium. D. de dote releg. Idem ipſum Petrus Faber ſingularis vir ingenij & doctrinæ, dum hæc commentarer, appoſitiſsimo exemplo mihi cõfirmauit, ducto ex l.12. §. ſi in agro. D. de fun. inſtr. vbi veſtigatores & canes, & cetera ad venationem neceſſaria inſtrumento agri contineri Vlp. tradens, Maximè, addit, ſi ager ex hoc reditum habuit: qua de re Paulus in l.22. eod. tit. & libri iij. Sentent. tit. v. agens retia apraria & cetera venationis inſtrumenta ad inſtrumentum fundi pertinere ita definit, Si quæſtus fundi ex maxima parte in venationibus conſiſtat. Sic etiam, vt hunc locum concludam, vox Maximè, interpretanda eſt, in l.57. §. pater. in fi. D. de legat. lib. iij. & l.2. §. illud. D. de hered. vendit. & l. 4. C. de pact. conuent. & fortè in l.41. D. de re iudic. l.5. §. pen. D. de doli excep.

Mediastinvs ſeruus, & ordinarius opponuntur in l.15. §. Prætor ait. D. de iniur. Et Mediaſtinus & artifex in l. vlti. D. de oper. ſerui. Mediaſtini autem dicebantur viliſsimi balnearum atq; ædium miniſtri, qui in medijs ædibus ad omnia obſequia prẽſtò erant, nullo ordinario miniſterio fungentes, vt Porphyr. & Acron ad illum Horatij verſum adnotant,

Cum Mediaſtinus tacito pede rura petebat.

Et

Et Nonius Marc. qui Lucilij & Catonis teſtimonia aduocat. Priſcianus etiam in lib. de xij. carmin. Mediaſtinus quoq; ait, inde videtur cõponi, quia medias partes balnei tenet, hoc eſt, in medio lauantiũ ſtat. Vſus eſt hoc verbo Cic. in Catilin. & Plinius lib. xxix. cap. j.

MELIOR condicio, quod ad pactum addictionis in diem attinet, adferri videtur, ſi pretio quid addatur. Sed etſi nihil pretio addatur, ſolutio tamen offeratur facilior pretij, vel maturior, vel locus oportunior ſoluẽdo pretio dicatur, vel ſi perſona idoneior, vel quæ leuioribus condicionibus emat, & ſatiſdationem nullam exigat, melior condicio adferri intellegitur. l. 4. §. vlt. D. de in diem addi. & omnino quidquid ad vtilitatem venditoris pertinet, pro meliore condicione haberi debet.

MEMORIA mortuorũ damnatur eorum, qui maieſtatis & perduellionis criminibus poſt mortẽ arguuntur. l. 32. §. ſi maritus. D. de don. int. vir. l. 6. §. quod ſi quis. D. de iniuſto rup. l. 78. in fin. D. de legat. lib. ij. l. 2. C. de teſtam. man.

Memoriam retractare in l. 2. D. ne de ſtatu def. eſt de ſtatu defuncti quęrere. Memoriales in ſcrinijs memoriæ militantes. l. 10. C. de proxim. ſacr. ſcr. lib. xij. l. 2. de priuileg. eor. qui in ſac. pal. l. 9. & l. vlt. C. de diuerſ. offic. lib. xij. l. vlt. C. de inoffic. teſt. & Nouell. Valentinia. tit. iij. Hi verò reſcripta excipiunt. l. vlti. de petit. bon. lib. x. C. Ad memoriam parentes Spartia. in Peſcen. Nig. de Paulo & Vlpian. agens, appellare videtur. At poſtea, ait, cùm vnus ad memoriam, alter ad libellos paruiſſet, ſtatim præfecti facti ſunt. Hinc & Memoriæ magiſtri, qui vt ait l. 12. C. de excuſat. muner. lib. x. C. nomine magiſtrorum memoriæ præfuerunt: Inde ſacrum ſcrinium memoriæ. in l. vlt. de decurionib. eo. lib. & alijs propè innumerabilibus locis.

MENSAE eboreæ. l. 12. §. idem reſpondit domo. D. de inſtruc. vel inſtrum. leg. Menſæ citreæ in l. 21. §. quamuis. D. de act. empt. Menſæ argentariæ nummulariæq; fit mentio in l. 4. D. de eden. l. 47. D. de pact. l. 27. D. de furt. l. 5. §. 1. l. 19. §. 1. & l. vlt. D. de inſtitor. l. 3. C. eod. tit. l. 77. §. menſæ. D. de leg. lib. ij. l. 29. §. 1. D. de liberatio. leg. & apud Gell. lib. xiiij. cap. ij. & apud Iuſtin. Nou. cxxxvij.

Ab ea Menſularij appellabantur, qui menſam exercent, qui & menſarum præpoſiti à Firmico lib. iij. Matheſ. cap. viij. & aliâs Nummularij in d. l. 47. §. 1. & in l. 23. §. in bonis. D. de reb. auct. iud. Qui & ab alijs auctoribus Menſarij vocantur. Liuius lib. vij. Solutionem æris alieni in publicam curam conuerterunt, Quinqueuiris creatis, quos menſarios à diſpoſitione publicæ pecuniæ appellarunt. Idem lib. xxiij. Et Romæ quoq; propter penuriam argenti triumuiri Menſarij, rogatione Minutij Trib. pleb. facti. Sic & apud Sueton. in Auguſto cap. iiij. Nerulonenſis Menſarius: & apud Capitolin. in M. Anto. Philoſ. Leges de menſarijs & auctionibus tulit.

MENSEM accipimus xxx. diebus conſtantem, vt ex l. 12. D. de ſtatu hom. cum l. 2. §. vlt. D. de ſuis & legit. colligitur: vbi tamen lex duorum menſium facit mentionem, etiam qui ſexageſimo primo die venerit, audiendus eſt. l. 102. D. de diuerſ. reg. iur.

MENSIA lex ex alterutro parente peregrino natum deterioris condicionem ſequi iubet. Vlpian. in Inſtitut. titul. de his qui in poteſtate ſunt.

MENSOR agrimenſorem ſignificat in tit. ſi menſor falſ. mod. & in l. 4. §. 1. & l. 8. §. vlti. D. fin. reg.

Sunt & Menſores operum, quorum Plinius lib. x. Epiſtul. ad Traia. meminit. Item Menſores frumenti, quorum meminit l. 10. §. 1. D. de vacat. mun. l. 19. D. de excuſ. tut. l. 1. de condit. in publ. horr. lib. xj. C. Quorum Romæ certum fuiſſe corpus apparet ex d. l. 10. §. 1. & ex inſcriptionib. Antiq. Planè in l. vlt. D. de iure immunit. in qua de militaribus muneribus agitur, Menſores, cum Vegetio lib. ij. cap. vij. interpretari poſſumus, qui caſtris ad podiſmum dimetiuntur loca, in quibus milites tentoria figant: Leo Imperator in lib. de Bellico apparatu cap. iij. μινσώρες δὲ λέγονται οἱ τὰ φοσσᾶτα μετροῦντες καὶ καταλαμβάνοντες, ὡς μέτρηται τῶν κελλῶν. Quamquam & menſores frumenti in d. l. vlt. intellegi nihil prohibet de quibus l. 12. in fi. D. de re milit. & l. vlti. D. de appellatio. recip.

MERCIS appellatio ad res mobiles tantùm pertinet, veluti vinum, oleum, frumentum. l. 66. D. de verbor. ſignificat. l. vlti. D. de condictio. trit. & paſsim in titul. de inſtitor. D. Ad ſeruos verò non pertinet. l. 1. §. 1. D. de tributor. Ob eamq; rem Mangones, non mercatores, ſed venalitiarij appellati ſunt. l. 207. D. de verbor. ſignificat. quamuis & ſerui mercis loco haberi dicantur. l. 73. §. vlt. D. de leg. lib. iij. Et edictum de peculiaris mercis tributione ad omnes negotiationes porrigitur. d. l. 1. & l. 28. D. de pecul. Generaliter autem, Merx quæcumque res in emptionem deducta appellatur. l. 1. D. de rer. permut. Et mercis cauſa parata dicuntur, quæ idcirco parata ſunt, vt veneant. l. 32. §. vxorij. D. de vſufruct. legat.

Merces, conductionis locationiſq; pretium ſignificat. Cuius rei exempla nõ adfero. Mercedem autem ex operis libertorum, qui ca-

pere dicantur exponitur in l.25. §.1. & §.vlti. D.de oper.libert. & l.vlt.§.1.& §.vlt. D.qui & à quib. Mercedes etiam appellantur τὰ δίδακτρα quæ liberalium artium præceptoribus præſtantur. l.12. §.vlt. D. de adminiſtrat. tutor.l.4.D.vbi pupill.educ.l.1.in princ. D.de extr.cognit.Iuuen.Sat.vij.

Scire volunt, omnes mercedē ſoluere nemo:
Mercedem appellas, quid enim ſcio. culpa
docentis
Arguitur.

Latini Minerual quoque has mercedes appellant. Tertullian. in lib. de Idololatr. Quis ludi magiſter, ſi non tabularia idolorū, quinquatria tamen frequentabit. Ipſam primum noui diſcipuli ſtipem Mineruæ, & honori & nomini conſecrat. Et mox, Tam Mineruale Minerua quàm Saturnalia Saturni.

MERCENNARII appellabantur, qui operas ſuas mercede locabant.l.1.§.ſi filiusfam.D.de vi & vi arm. l. 5. §. ſi quid ſeruus. D. quod vi aut clam.l.6.D.de donatio.l.20.D.quēmadm. ſeruit.amitt.l.91.D.de furt.l.11.§.1. D.de pœn. Plerumque autem ita ſeruos alienos, quorum conductis operis vtebantur, vocabant. Vnde Valer.lib.v.cap.iiij. Villicum, ait, in agello, quem ſeptem iugerum in Pupinia habebat, mortuum eſſe, occaſionemq́ nactum mercennarium amoto inde ruſtico inſtrumento diſceſsiſſe. Quod idem Seneca in libro de Conſolatio. ad Albin. referens, mercennarium ſeruum dixit. Idem lib.vj.de Benefic. capite v. Nec conductum meum quamquam lis dominus, intrabis, nec ſeruū tuum mercennarium meum abduces. Saluia. Maſsil.lib.vj.de vero Dei iud.ad fi. Illorum more dominorum nobiſcum barbari agunt, qui mancipia obſequijs ſuis non neceſſaria mercedibus promerendis locant. Sed & liberi homines ſi operas locarent ſuas, eodem nomine appellabantur, vt ex Varro.lib.j.de re ruſt.cap.xvij.patet.

MERITORIA, abſolutè ſunt diuerſoria, vel fullonica, vel ſtabula, vel quæ alia loca, quæ mercede locantur.l.91.§.balneas.D.de legat. lib.iij.l.13.§.vlt.D.de vſufruct.l.52.§.ſi quis ex ſocijs.D.pro ſoc.l.198.D.de verbor.ſignific.l. 5.§.domum.D.de iniur.Prudentius in Amartigenia. Balnea, propolas, meritoria, templa, theatra. Vopiſc. in Tacito, Meritoria intra vrbem ſtare vetuit. Spartian.in Peſcennino Nigro: Pro tricliniis Popinas habēt, pro cubiculis meritoria. Dixit & Meritoria cœnacula adiectiuè Sueton. in Vitell. cap.vij. Et Meritoria balnea Plin.lib.ij.Epiſtol.ad Gallum & meritoriam rhedam.Idem Sueton.in Iul.cap.lvij.

Merita militiæ, commoda præmiorum, quæ emeritis & impletis ſtipendijs, veteranis dantur.l.18.§.veterani.D.de iure fiſc.

Merere etiam, ſtipendia merere in l. 16. §. vlti. D.de caſtr.pec.l.26.§.vlti. D.de excuſ.tutor. l. 8.D.de accuſatio.l.18.D.de iure fiſc.l.23.in fin. D.ad municip.

Merere aliquid ex iudicio patris dicuntur, qui aliquid teſtamento eius acceperunt. l. 13. D. de doli except. Sic Merere legatum dicitur, cui id teſtamento relinquitur. l. 21. D. ad leg. Falcid. Adde etiam l.10.de piſtorib. in Cod. Theod.

Meruiſſe quoq; ſententiam deportationis dicitur, qui eam excepit. l.3.C.de inſtitution.& ſubſtitut.

MERVM, vt Iſidor.lib.ij. Etymolog. cap.xlj. ſcribit, purum ſignificat. Merum etiam Nonio interprete ſolum ſignificat. Vnde Merulam, quia ſola volet, dictam, ex quorundam opinione Quintilia. lib.j. cap.vj. tradit, quaſi meram volantem. Atque ita merum ius gentium apud Trypho. purum, ſolum, & ſimplex, ſeparatumq́; à ciuilibus præceptis accipimus. l.31. D.depoſ. Et merum ius, pro ipſo, ſtricto, ſubtiliq́; iure. l.37. D.de admin. tut.l.penult.§.vlt.D.de contra tabulas.l.16.D. de minorib.l.4. §.ſi viam. D.de vſucapio. l.3. C. de obſeq. à liber. Eodem modo meram rationem interpretamur in l. 22. §. ſi hi. D. manda. & l.6. D.de pœn. Et meram ſubtilitatem in l.3.§.1.D.de adim.legat. & l.32. in fi. D.de vſucapio. Et meram actionem in l. 14. §.idem Labeo.D.de religioſ. Sic & Merum officium prætoris in l.5. D.de verbor. oblig. & Inſtitut.de diuiſio.ſtip.quod, vt Theoph. interpretatur, ἐκ μόνης δικαιοδοσίας τοῦ πραίτωρος proficiſcitur. Merum officium iudicis, non, vt quidam interpretantur, nobile, ſed potius, vt idem Theophilus, μόνον. Mera quoq; voluntas nuda ſoluta & libera in l. 75. D.de legat.lib.j.& l.18.D.de adim.leg. Mera pœna in l.1.in fi.D.ſi quis ius dic. l. 1. D.de eo per quem fact. er. quæ rei perſecutionem non continet. Merum factum, quod dationem mixtam non habet.l.98.§.mihi Romæ. D.de ſolutionib. Mera æſtimatio in l.63.in fi. D.de iur. dot. Merum principium in l. 12. §. codicilli. D.de captiu. Mera donatio in l.28. D. de pact. dot. l.27. D.de donatio. Merum denique imperium in l. 3. D. de iuriſdiction. om. iudic. & l. 1. §. vlti. D. de offic. eius cui mand. quod in animaduerſione non in dictione iuris conſiſtit, vt à mixto ſeparetur, cui etiam iuriſdictio ineſt. Merum enim mixto opponitur. l.82. D.de condic. & demon. Martialis:

Cùm peterem mixtum, vendidit ille merum.

Meram etiam ſpem nudam, ſolam & ſine re dixit Terent. in Phormion. Act. j. Scen. iij. Et Meras vires Ouid.lib.10.de Arte amādi.

METALLI pœna olim in vſu Romanis fuit. l.8.§.eſt pœna. D. de pœn. Paul. lib.v. Sent. titul.xvij.l.24.§.quid ergo.D. de fideicomm. lib.l.46. D. de man. teſt. quam à Tarquinio Superbo excogitatam Eutropius lib. j. cap. x. & Suidas in verbo σούπερβος ſcribunt. Quamquam ille huius pœnæ auctor atque inuentor primus non fuit, cùm ante eum Semiramis metalla inueniſſe, eaq; per captiuos exercuiſſe feratur, vt à Diodoro Siculo & eodem Suida in verbo Semiramis notatur. Habebant autem Romani metalla multa. l. 6.§.vlt.D.ad leg.Iul. pecul. vt in Macedonia, Epheſi, in Hiſpania, vt Liuius & Vitruuius lib.vij.cap.ix.teſtantur. Duo etiam alia Iuſtinia. Nouell. Conſtit.xxij.refert, τὸ γὰρ προκοννήσιον, καὶ τὸ γὰρ τῆς καλουμένης γύψου. Proconneſi metallo Docimēum & Troadenſe adiungitur in l.9.& l.11.de indulgēt. debit. in Cod. Theodoſ. In hæc metalla ſontes vinculis additis ad inquirendas eruendasq; venas damnabantur. Quò reſpiciens Tertullia. in lib. de Cultu feminar. ſic ait, Terra ſcilicet planè generoſior, quoniam in maledictorum metallorum feralibus officinis pœnali opere deplorata nomen terræ in igni relinquit, atq; exinde de tormentis in ornamenta, de ſupplicijs in delitias, de ignominijs in honores metalli refuga dānatur. Per damnatos enim & noxios metalla in honorem, deinde ventura effodiebantur. Inde totiens in libris noſtris: In metallum dari, damnariq; legimus: Qua pœna damnati Metallici appellabantur, quaſi metallo addicti & mancipati. l.8.§. in miniſterium. l.10.§.1.l.36. D. de pœn. Adimebat verò hæc pœna libertatem, & ſeruitutem irrogabat. l.8. §. eſt pœna. & l.17.l.36. D.de pœn. l.3. D. de his quæ pro non ſcript. hab. Ceterùm diuerſa ſunt, in metallum, & in opus metalli damnari. l.8. §. eſt pœna. & l. 9.§.iſtæ feræ. l. 29. §. diuus. D. de pœn. l. penult. in fi. D. de var. & extr. l.3. §. vlt. D. de re milit. l.3.§.penult. D. de crim. ſtellio. l.5. D. de manumiſsio. differentia vtriuſq; pœnæ eſt in vinculis. Nam qui in metallum damnati ſunt, grauioribus, qui in opus metalli, leuioribus vinculis premuntur. Item refugæ ex opere metalli in metallum dantur: Refugæ verò metalli grauiùs ac duriùs coërcentur. l.8.§.inter eos. D. de pœn. d.l. penult. in fin. D. de var. & extr.

METATORES in l.3. & l.5. C. de aduoc. diuerſ. iudicum. l.9. C. de proxim. ſacr. ſcrin. lib. xij. Vegetius lib.ij.cap.vij. Metatores ait dici eos, qui præcedentes locum eligunt caſtris, item qui diuerſoriorum & hoſpitiorum deſignant loca, quales ſunt, quos vulgò mareſchalcos hoſpitiorum & fourrerios dicimus. Nam & deputatas ſingulis domus manu ſua denotaſſe & poſtibus hoſpitaturi nomen adſcripſiſſe eos, diſertè tradit l.1. C. de metat. & epid. lib.xij. Iſidorus lib. x. Etymolog. Metatores, ait, appellantur, qui caſtra deſignant: à metiendo ſcilicet, vt Lucanus. Heſperios audax veniam metator in agros. Cypria. Epiſt.1.lib.iiij. Primum hoſpitiū vobis in carcere præparauit & metator quodammodo veſter, nunc quoq; vos antecedit.

METAXA in l.10. de murilegul. lib.x. C. Suidas & Zonar. σηρικὸν νῆμα interpretantur. Sic enim Suidas Σῆρες, ait. ἔθνος ἔνθα ἡ μέταξα γίνεται, ἐξ ἧς καὶ σηρικὰ τὰ ἐκ μετάξης ὑφασμένα λέγονται, καὶ σὴρ, σηρὸς ὁ σκώληξ. Et mox, σηρικὴ ὅτι ἡ μέταξά ἐστιν ἐξ ἧς οἱ αἰθίοπες ἐσθῆτα ἐργάζεσθαι, ἣν πάλαι μὲν Ἕλληνες μηδικὴν ἐκάλουν, τὰ δὲ νῦν σηρικὴν ὀνομάζουσιν. οὗτος δὲ Ἰουστινιανὸς πρὸς αἰθίοπας πρεσβεύεται ῥωμαίοις ὅπως οἱ αἰθίοπες ὠνούμενοι τὴν μέταξαν ἐξ ἰνδῶν, ἀποδιδόμενοι δὲ αὐτὴν ἐς ῥωμαίους αὐτοὶ μὲν γένωνται κύριοι μεγάλων χρημάτων. Iuſtiniani enim temporibus primùm ex India inuecta eſt metaxa, vt Nicephor. ſcribit, & Zonaras in Iuſtiniano his verbis, τὰ δὲ σηρικὰ νήματα ἡ μέταξα δηλαδὴ παρὰ ῥωμαίοις γίνεσθαι ἤρξατο· ἤγετο μὲν γὰρ ἐκ περσῶν ὠνούμενον δι' ἐμπόρων παρὰ ῥωμαίοις τὸ τῆς μετάξης χρῆμα, οὐκ ᾔδεσαν μὲν δὲ οὐδ' ὅπως γίνεται οὐδ' ὅτι νῆμα σκωλήκων ἐστίν. Fit & metaxæ mentio in l. vltim. §. ſpecies. D. de publican. in qua tamen à Triboniano inſertum hoc verbum, cùm Iurecōſultorum tempore metaxæ ignotum nomen eſſet, mihi fit veriſimile. Iſidorus lib. xx. Etymolog. cap. xxix. metaxam à circuitu filorum; aut quòd transferatur ἀπὸ τοῦ μετάγεσθαι deducit.

METRETA vaſis olearij & vinarij genus, vt ex l.35.§.in his. cum §.ſeq. D. de contr. empt. l. penult. §. vlt. D. loca. vt ex Cato. lib. de re ruſtica cap.c. & Columella lib.xij. cap.lj. apparet. Eſt & Metretes mēſuræ genus, vt Agricola lib.j. de menſur. indicat.

METROCOMIA. Rub. non licere habitatorib. metrocom. & l.vlt. de patrocin. vicor. in Cod. Theodoſ.

METROPOLIS, caput prouinciæ appellatur. l.4.§.ingreſſus. & l.7. D. de off. proconſ. l.6. D. de excuſ. tut. l. vn. C. vt omnes iud. l.11. de medic. & profeſſ. in C. Theod. quaſi mater prouinciæ, vt Theod. in l. vn. C. de metropoli Beryto verbi notationem perſtringēs, quam, tametſi vulgatam, Iſidorus ignorauit. Propriè autem Metropoles, Suida interprete, erant οἷαι πόλεις ἀποικίας ἔστελλον. Hæ enim matrum loco Colonicis ciuitatibus habebantur, vt Halicarn. lib. iiij. ſcribit. Ita Prouinciæ Ponti metropolis erat Neocæſarea, vt Iuſtinia. in Nouel. de moderato. Helenoponti ſcribit, & Syriæ Antiochia vt Xiphilin. & Spartia. in Hadria. Epheſus Ioniæ. d.§.

ingreſſum. Sic in d.l.vn. Beryto (quæ ciuitas Phœniciæ fuit in qua ius ciuile Iuſtinia. temporibus docebatur, vt ex l.1. C. qui æt. vel profeſſ. ſe exc. lib. x. & Epiſtula Pandectis præpoſita, & ex Niceph. lib. xiiij. hiſt. Eccleſ. cap. liij. liquet) Metropoleos nomen ac dignitas ſaluo Tyri iure tributum.

METVS, eſt inſtantis vel futuri periculi cauſa mentis trepidatio. l.1. §.1. D. quod met. cauſ. Metum autem in edicto prætoris, nõ quemlibet vexationis timorem, ſed maioris mali, nec vani hominis, ſed iuſtum, & qui vel in conſtantem cadat, accipimus, id eſt, qui ſalutis periculũ vel cruciatum corporis, vel vinculorum, vel verberum, vel ſtupri, vel interuerſionis inſtrumentorum ſtatus contineat. l.5. & l.6. & l.7. §. proinde. & l.8. §.1. & l. penult. D. quod metus cau. l.13. D. de tranſactionibus.

Metum etiam præſentem accipimus, nõ ſuſpicionem inferendi eius. l.9. D. quod met. cauſ. Similiter & in edicto ex quibus cauſ. maio. verba hæc, METVS CAVSA ABESSE, ſic accipiũtur, ſi iuſto timore mortis vel cruciatu corporis conterritus, non ſi ſuperuacuo & vano timore deterritus quis abſit. l.2. in fi. & l.3. D. ex quib. cauſ. maio.

MEVM, Tuum, Suum, Noſtrum, verba hæc ad ius dominij pertinẽt, & ea quæ debentur noſtra tamen nondum facta ſunt, non continent. l.27. §. argento. l.34. D. de auro, arg. Cicero Topic. Non ſi vxori vir legauit omne argentum quod ſuum eſſet, idcirco quæ in nominibus fuerunt, legata ſunt. Multũ enim differt in aquam ſit poſitum argentum an in tabulis debeatur. Et id proculdubio noſtrũ eſt, cuius proprietas ad nos pertinet, & ſi vſusfructus alienus eſt. l.25. D. de verbor. ſignific. l.2. D. de condicio. inſtit. Noſtrum eſt & id, quod nobis cum alio commune eſt, pro ea vtiq; parte, quæ ad nos pertinet. Vnde ſi ita teſtator legauerit, STICHVM QVI MEVS ERIT CVM MORIAR, etiam ſi vſumfructum in eo alienauerit, peti Stichus poterit. Sed etſi is mortis tempore communis ſit, pars debebitur, niſi teſtator voluerit pro hac condicione hæc verba inſerere, SI TOTVS SERVVS IN DOMINIO MEO REMANSERIT, d.l.2. & l.5. §.1. D. de leg. lib.1. Hæc enim verba QVI MEVS ERIT ſic exaudienda ſunt, quatenus meus erit, ſi modò teſtatoris voluntas non refragetur. l.6. D. de leg. lib.j.

Meorum planè & tuorum appellatione etiam actiones continentur, quia & hæ in bonis ſunt. l.30. §.1. D. ad Trebellia. l.49. in fi. l.91. D. de verbor. ſignif. Si quis dixerit, VESTEM MEAM, de ea ſenſiſſe eum apparet, quam ipſe in vſus ſuos habuit. l.27. §. ſi quis addiderit. D. de auro, arg.

Meum eſt, & id quod ex re mea ſupereſt, cuius vindicandi ius habeo. l.49. D. de rei vindic.

MILIARIVM ex l.21. §. ſi cui fortè. D. de auro, arg. leg. & Athenæo lib. iij. Vas eſſe ad coquendum apparet, quod non in cocinatorio tantùm, ſed & in balneatorio inſtrumento ponitur à Palladio, vt & à Seneca lib. iij. Natur. Quæſtio. Cuius hæc ſunt verba: Quemadmodum in balneis facere ſolemus Dracones, Miliaria & complures formas. Inuenitur & hoc verbum apud eundem auctorem lib. iiij. earundem Quæſtionum, & apud Cato. de re ruſtica cap. xx. & xxij. & cxxxv. & apud Paul. lib. iij. Sentent. tit. vj.

Miliarium vrbis in l.154. D. de verbor. ſignific. columnam in capite fori Romani ſtatutam accipimus, à qua omnes Italię viæ initium & finem capiebant, Et à qua itinerum menſura ſumebatur: Quod cùm ab Anto. Auguſtino lib. iiij. Emendatio. iam notatum fuerit, prætermiſsis ab illo adductis locis, duos auctarij loco adijciam, vnum ex Dione, qui hanc columnam ab Auguſto primùm erectã lib. liiij. his verbis tradit. τότε δὲ αὐτός τε προστάτης τῶν περὶ τὴν ῥώμην ὁδῶν αἱρεθεὶς καὶ τὸ χρυσοῦν μίλιον κεκλημένον ἔστησε, καὶ ὁδοποιοὺς αὐτοῖς ἐκ τῶν ἐστρατηγηκότων ῥαβδούχοις δύο χρωμένους προσέταξε. Alterum verò ex Publio Victore, qui in libello de regionib. vrb. Rom. miliarium aureum in vij. regione vrbis ponit in qua & forum. fuit. Porrò cùm miliarium hoc aureum à Sueto. & Victore, & à Dione χρυσοῦν μίλιον & à Plutarcho in Galba χρυσοῦς κίων vocetur, efficitur apertiſsimè columnam illam auream fuiſſe.

MILITES hi demum appellantur, qui ſacramento rogati adactiq; & in numeros relati ſunt, vt lib. ij. Antiquit. expoſui. Quod verò in l.vn. in fi. D. de bon. poſſ. ex teſt. milit. ſcribitur, Militem eſſe quamuis in numeris non ſit, ad eum pertinet, qui ex vno numero vt in alium reponeretur exemptus, eò nondum peruenerit. Interim enim miles eſt, quamuis adhuc non ſit in aliquo numero. Porrò milites Iuſtinia. definit, tam eos, qui ſub magiſtris militum militiam tolerãt, quàm qui in vndecim ſcholis taxati ſunt, necnon eos, qui ſub diuerſis optionibus fœderatorum nomine decorantur. l. vlt. C. de locato & cond. In claſsibus nautæ & remiges & trierarchi milites ſunt. d.l.vn. §. penult. Vigilum item militia quædam Romæ erat, vt aliàs diximus.

Militiam armatam dicimus ad differentiam palatinæ. l.6. l.18. D. de re iud. l.1. C. de iur. & fac. ignor. l.4. C. qui dare tutor. Nam quicumque munus aliquod in Repub. gerebãt, aliquam've adminiſtrationem habebant, mi-

litare

litare poſteriorum Impp. temporibus dicebantur. Militiæ item appellabantur commoda illa annonarum ſalariaq́;, quæ armatam vel inermem militiam exercentibus publicè præſtabantur. Et ita militiæ nomen accipiendum eſt in l.22. & l.49. §.1. D.de legat. lib.ij.l.11. §.ſi ſeruo. l.penult. §.penult. & vlt. D. de legat. lib. iij. l.18. §.ab heredibus. D.de aliment.legat. l.53. §.inter. D.de actio. empt. l.3.§.ſi quid minori. D.de minorib. l.30. C.de inofficio.teſtamen. l.6. C.de aduocat. diuerſ. iudicum.

Militare ius, ait Iſidor.lib.v.cap.vij. eſt belli inferendi ſollemnitas, fœderis faciendi nexus, ſigno dato congreſsio in hoſtem, vel commiſsio, item ſigno dato receptio, flagitij militaris diſciplina. cetera quoque ad rem diſciplinamq́; militarem pertinentia eo iure continentur. Militare ius in tit. de milit. teſtam. Ius eſt proprium militum, quo eis teſtari prout libuerit, Imperatorum conſtitutionibus conceſſum eſt.

Militare delictum in l.6.§.irritum. D.de iniuſto rup. & l.1. D.de veter. & milit.ſucceſſ. l.13. C. de teſt.milit. quod quis vt miles admittit, & quod aliter, quàm diſciplina communis exigit, committit. Cuiuſmodi eſt, deſertio, emanſio, proditio, & alia, quibus diſciplina militaris violatur. l.2. & l.6. D.de re milit. l.22. §.1. de legat. lib. iij.

Militariter pro militari more. l.4. §.qui poſt. de re milit. Sic militariter ornatus apud Tacit, lib. xvj. Et militariter ambulare apud Vopiſc. in Aurelia. Et militariter armatus apud Apuleium lib.ix. de Aſino aur.

MINICVLARIVS appellatur, qui minio quid inficit. l.3. de indulgent. debitor. lib.xj. Cod. Theod. Minium verò vnde ematur, & quomodo paretur Vitruu.lib.vij.cap.viij. docet.

MINISTERIA militaria, municipalia, publica, prætoria, pro ipſis miniſtris dicimus. l.7. D.de offic.proconſul. l.6. §.illicita. D.de offic. præſid. l.10. D.ex quibus cauſ.maior. l.2. D.de ſeru.fugitiu. l.3. §.qui pecuniam. D.de ſuſpect. tut. Et apud Tertullianum aliquotiēs. Apul, lib x. de Aſino aur. Donec iuſſu magiſtratuum miniſteria publica cōtrectatis nequiſſimi ſerui manibus anulum ferreum deprehenſum cùm ſigno ſacculi conferunt. Miniſteria etiam pro ſeruis & mancipijs in l.6. & l.8. D.de pignorib. l.21. D.de donat. int. vir. l. 27. §.ſi fornicarius. D.ad leg. Aquil. l.12. §.ſed ſi fundus. D.de inſtruc. vel inſtrum. l.24. §.1. D.de iudicijs. l.41. §.pro herede. D.de fideic. libert. Miniſtratores ſerui. l.203. D.de verbor. ſignific. Seneca lib.xv. Epiſt. Tranſeo piſtorum turbam, trāſeo miniſtratorum, per quos ſigno dato ad inferendam cœnā diſcurritur,

MINOREM xxv. annis in edicto de minoribus accipimus, qui nōdum viceſimum quintum annum agit, momentis quoque temporum ad hoc ſubductis. l.3. §.minorem. D. de minorib. In lege verò Aelia Sentia, qua minor xx. annis manumittere vetatur, qui Kalendis Ianuarijs, natus fuerit poſt horam noctis ſextam pridie Kalend. manumittere poterit, incipiente planè non exacto die. Non enim iam minor xx. annis eſt, qui ſupremum diem anni viceſimi agit. l. 1. D. de manumiſſionib. Sic & in l.8. D.de munerib. & honor. cœptus annus viceſimus quintus pro pleno & completo habetur.

Minus ſolutum tributum'que videtur, etiamſi nihil tributum, ſolutum've ſit. l.32. D.de verbor.ſignific. l.7. §.minus. D.de tributor.

MITTENDARII in l.3. l.7. l.8. C.de palatin. ſacr.largitio. lib.xij. & apud Caſsiodor. lib.xj. Variar.

MITTI in poſſeſsionem dicuntur à Magiſtratibus, quibus cuſtodia rerum & obſeruatio, vel crediti ſeruandi cauſa, vel dotis, vel ventris, legatorum've nomine, aut damni infecti cauſa conceditur: non vt poſsideant, ſed vt in poſſeſsione ſint, tædioq́; perpetuæ cuſtodiæ vel cautionem, vel quod ſibi debetur extorqueant & exprimant. l.3. §.vlt. & l. 10. D.de adquir.hered. l.1. D.quib. ex cauſ. in poſſeſſ. l.2. D.de ferijs. l.9. D.de rei vindic. l.26. & l.27. D.de iud. Liuius lib.xlix. In bona deinde L. Scipionis poſſeſſum publicè Quæſtores Prætor miſit. Qui verò mittuntur in poſſeſsionem, ire in bona, & ire in poſſeſsionem dicuntur, vt aliâs dixi. Miſſum damni infecti in l.7. §.planè. D.comm. diuid. interpretare ex cauſa damni infecti in poſſeſsionem miſſum.

Mitti ad iudicem. l.8. & l.9. D.de liber.cau. l.vl. D.de quib.reb.ad eund.iud.eat. l.22. D.de iudic. Mitti ad arbitrum. l.1. §.cùm dicitur. D.ſi quis plus quàm per leg. Falcid. Ire ad iudicem etiam non in ea Rubr. dumtaxat, ſed & in l.5. C.arbitr.tutor. & l.3. D. iudicat.ſol. Sed & mitti ad actionem dixit Gaius in l.26. D. de ædilic.ed. & remitti ad interdictum Vlp. in l.1. §.ſed ſi inter. D.vti poſsid. l.2. in fi. D.teſtamen.quemadm.aper. Et per interdictum ad ius ordinarium remitti in l.1. §.1. D.ſi mul. vent.nom.

Miſsionum militarium tria ſunt genera. Eſt honeſta miſsio, quæ emeritis ſtipendijs, legitimoq́; militiæ tempore expleto datur. l.5. C. de teſt.milit. l.7. C.de fide inſtrument. Quam Quintilian. Declamatio.xiij. & Liuius multis locis iuſtam appellant. Eſt cauſaria, quæ ante tempus iuſta aliqua de cauſa & honeſta datur; veluti ob valetudinem. Apul.lib.iiij. de Aſino aur. Rebar enim me iam debilem

prorſus, & exanimatum mereri cauſariam miſsionem. Vnde cauſarios milites, quibus morbus cauſa erat ne militarent, Liuius vocat. Tertia eſt ignominioſa miſsio quæ ob delictum datur. Quæ omnia à Iureconſultis traduntur in l.2. §.ignominiæ. D. de his, qui not.infam.l.13.§.miſsionum.D.de re milit.l.4. D.de milit.teſt.l.4. & l.27. D.de inoffic.teſt.l. 10.in princ. & §.qui autem. D.de excuſ.tut.l. vlt.D.de furib.balnear.

Missilia, quæ in vulgus iactantur à magiſtratibus principibus've ludos edentibus. l.9.§.penult.D.de adquiren.rer.domin.l.8.D. de contrahen.empt.§.penult. Inſtitut.de rer. diuiſion.

Miſsibilia apud Iuſtinian.in Nouell.de Armis, quæ manu mittuntur & procul iaciuntur tela. Et ita apud Vegetium in veteribus codicibus ſcriptum obſeruaui.vbicumque vulgò Miſsilia legitur.

Mixtae actiones, quæ tam in rem ſunt, quàm in perſonam: quales ſunt familiæ erciſcundæ, communi diuidundo, finium regundorum. §.quædam. Inſtitut.de action.l. 1.D.fini.regund.l.37. in fin. D.de obligation. & action. Item hereditatis petitio.l. 7. C.de petit.hered.

Mixtæ etiam actiones appellantur, quæ partim rem,partim pœnam perſequuntur. §.ſequens.& §.rei perſequendæ. & §.ex maleficijs.Inſtit.de actionib.

Mixta interdicta appellantur, quæ & prohibitoria ſunt & exhibitoria.l.1.§.interdictorum. D.de interdict.

Mixtum imperium, cui etiam iuriſdictio ineſt. l.3.D.de iuriſdictio.om.iud.quod, vt aliàs dicitur,non eſt merum,ſed iuriſdictioni cohæret.l.1. §. vlt. l.vlt. D.de offic. eius cui mand. Mixta condicio, quæ partim in dando, partim in faciendo conſiſtit.

Mixtura in l.82. D.de condic.& dem.l.30. D.de vſucapionib.

Mobiles res nonnumquam à ſe mouentibus ſeparantur.l.1.D.de ædilic.ed.l.penult.C. de iure dot.l.vn. §.cùm autem. C.de rei vxo. act.l.2. & 3. C.de quadrien. præſcriptio. l.37. C.de epiſ.& cler. l.13. C.de ſeruitutib. l.4. C. familiæ erciſc.

Mouentia enim dicuntur propriè animalia,quæ per ſe mouentur, vt ſerui, iumenta, pecora. Mobilia verò,quæ anima carent,vt vaſa,veſtes,& alia id genus.Sed hęc differentia plerumque confunditur.l.2.D.de ſuppell.leg.

Mobilium enim appellatione etiam animalia veniunt.l.1.D.de rei vindic.l.3.§.Nerua.l.30. §.item quod mobile. D.de adquiren.poſſeſſ. Mouentium quoque idem quod mobilium appellatione ſignificatur,ſi non appareat teſtatorem animalia dumtaxat, quæ per ſe ipſa mouentur, mouentia vocitaſſe. l.93. D. de verbor. ſignificat. l.15. §.in venditione. D.de re iudic. l.22. §.vlt. D.de vſufruct. leg.l.vlt.D. de requirend. vel abſentib. l.2. §.certè. D. de furt. Denique coniunguntur in l.7. C.de bonis maternis.

Moderatores in Codice prouinciarum rectores vocantur, quos Græci ἁρμοστὰς vocant. Tribuit autem ſpecialiter hoc nomen Iuſtinianus præſidibus prouinciarum Heleſponti & Arabiæ Nouell. Conſtitution. xxviij.& cij.

Modica coërcitio,leuem caſtigationem ſignificat.l.vlt. D.de off. eius cui mand. l.12.D. de iuriſdictio.l.8.§.ſi in locum. D.de religioſ. Cuiuſmodi eſſe cenſeo fuſtium admonitionem: flagellorum certè atrox animaduerſio caſtigatioq́; habetur.l.24.§.vl.D.de vſufruct. l.15.§.ſi communem.D.de iniur.l.11. D.de off. proconſul.

Modicum tempus in interdicto de itinere actuq́; non minùs quàm xxx. dierum accipitur.l.1.§.hoc interdicto.D.de itin.actuq́;.

Modica ſumma vſque ad duos aureos intellegitur.l.9.§.vlt.cum l.ſeq.D.de dolo.

Modiatio in l. 16. C. de vſur. in l. 7. C. de rer.permut.l.vlt.de naufrag. l.vlt.de annon. ciuil.lib.xj.C.

Modvs menſuram & ſpatium agri ſignificat tit.ſi menſor.falſ.mod.dix.l.40.D.de contrah.empt.l.4.§.vlt.de actio.empt.l.64.D.de euiction. & aliàs ſæpe. Propriè autem agri modum renuntiare menſores dicuntur. l.1. l. 3.l.8.D.ſi menſor. falſ.mod. Hygen. lib.ij. de limitib.agr. Longitudinem autem quotiens ègeram,ego ita renuntiabam,Iugera tot, vel verſus tot.

Modum quoque olei & aquæ dicimus. l.32.D. de act.emp.l.1.§.illud tamen. D.de aqua cottid.Modus etiam legem præſcriptam vſui & qualitatem ſignificat in l.4.§.1. D.de ſeruitutib. vbi Modus adijci dicitur ſeruitutibus cùm definitur, quo genere vehiculi per quã partem fundi eatur, agatur, qua hora, quibus temporibus, qua parte aqua ducatur. l.13.§.1. de ſeruit.ruſtic.l.11.D.quemadm.ſeruit.amit. Et ita apud Iuſtinian. in §.finitur. Inſtitut.de vſufr.non vtendo per modum,intellege non vtendo ſecundum modum legemq́; dictam in conſtitutione vſusfructus.

Modus præterea inſtitutionibus, legatis, donationibus adijci dicitur, cùm ſub ea cauſa quid datur relinquitur've, vt aliquid fiat tit. de Donatio.quæ ſub modo. C.l.29. D.de legat. lib. j. Vbi à condicione ſeparatur, vt & in titul. de condicionibus & demonſtrationib.& modo.D. Nam condicio per Si, modus per Vt, efferri, exprimi, & concipi ſolet. Modus obligationis alio ſenſu accipitur in l.

in l.43.D.de obligationibus & actionibus.

Modus legatis conſtitutus dicitur lege Falcidia: quæ ita cuique liberè legare permiſit, dum ne minus quarta parte hereditatis apud heredem remaneret.l.1. in prin. §. interdum. & l.81.in fin.D.ad leg.Falcid.& l.36.§.1. D. de ſtatulib.l. 24. D. de dolo. Atque ita accipio quod eſt à Tacito lib.j.ſcriptum, Legata non vltra ciuſdem modum reliquit. Non abſimiliter retentionis modum interpretandum exiſtimo in l.16.C.fam.ercif. Sic & modum vſurarum crebro in libris noſtris legimus.

MODVLI in l.8.§.penult.de noui operis. & l. 30.§.1. D. de dam. infect. operis admetiendi cauſa inſtitutæ menſuræ, vt ex Vitruuio lib. j.cap.ij. lib.iij.cap.ij. & lib. iiij. cap. iij. patet. Aqua quoque modulis erogabatur & diſtribuebatur. Frontin. lib. j. de aquæ ductibus. Aquarum moduli aut ad digitorum, aut ad vnciarum menſuram inſtituti ſunt.

MOLAE Oliuariæ, l.21. D. de inſtruct. vel inſtrument.& apud Paul.lib.iij. Sentent.tit.vj. quas & trapeta à Latinis dici Seruius in lib. ij.Georgic. ſcribit. Cuius verbi fit mentio in l.21.§.illud nobis.D.loca.

Molæ aliæ manuariæ, quæ ab alijs auctoribus truſatiles, aliæ iumentariæ. l. 26. §. 1. D. de inſtruct. vel inſtrument.aliæ aſinariæ, vt apud Cato. de re ruſt. cap. xj. Molæ autem pars inferior, meta, ſuperior catillus appellatur.l.18.§.idem conſultus.D.eo.tit.

MOLES in mare vel in flumen proiectę.l.1.D. de impenſ.in res dot.l.52. §. ante domum. D. de act.empt. Molem ſingulari numero dixit Vlpia.in l. 1. §. aduerſus. D. ne quid in loco pub. Sueto.in Caligula. Et iactæ itaque moles profundo atque infeſto mari. Paterculus vol. poſter. de Lucullo. Quem ob iniectas moles mari & receptum ſuffoſsis montibus in terras mare, haud infacetè Põpeius Xerxem togatum vocare conſueuerat. Seneca lib.v.Declamatio. Maria proiectis molibus ſubmouentur. Idem lib. xiiij. Epiſtul. Quid lapideas moles in rotundum ae leue formatas, quibus porticus & capacia populorum tecta ſuſcipimus? laci autem dicuntur moles in mare, Acrone interprete in iij.Odar. Horat.quotiens excluditur aqua. Pilarum quoq; in mare iactarum fit mentio in l.30. §. vlt. D. de acq.rer.do.& l.3. D. ne quid in loco pub. Sunt verò pilæ grandiora ſaxa aceruatim congeſta ad contignationem aliquam ſuſtinendam. Plinius lib. vj. Epiſt. Saxis deinde pilæ adijciuntur, quæ procedente tempore enatam inſulam imitentur. Dionyſ. Halicar. lib. iij. Horatiam pilam γωνιαίαν σανίδα interpretatur. Sic pilæ lapideæ apud Vitruu. lib.ij.cap.ix.

MOMENTA pro horis & articulis temporum in l.3. §. minorem. D. de minorib.l.6. D. de vſucapio. l. 23. D. de adq. rer. do. l. 44. in prin. & §.1.D.de adq. poſſ.l. penult. D. de diuerſ. & temp.l.134. D. de verbor. ſignific.l.3. in fi.D. vt in poſſ. leg. l. 3. §. 1. D. quod vi aut clàm.l.63.in fi.D.ad leg. Falcid.

Momentum etiam Aniano & Iſidoro interpretibus celerem poſſeſsionis reformationem ſignificat, quæ vi deiecto reſtituitur.l. vn.C. ſi de momentar. poſſeſs. & apud Caſſiodor.lib. iiij.variar.Epiſt.ad Antonium.

Vnde momentaria poſſeſsio. l. 1. C. ſi per vim vel al.mod. quæ deiecto ſtatim reddenda eſt. Et momentariæ poſſeſsionis interdictum pro Vnde vi interdicto. l. vlt. C. qui legit. perſo.ſtand.in iud.l.8.C. vnde vi. l. 1. C. ſi per vim vel al.mo.l.1. C. vbi de poſſeſsio. agi op. & l.vn.C.victum ciuil.in C. Theodoſ.

Vide Cuiacium cap. … lib. 1. Obſerv.

MONETA, vt Conſtantin.lib.v.Epit. tit. xiij. definit καλεῖται τὸ ἀρχέτυπον σφραγιστήριον ἢ βελτιωτήριον μεθ' ὃ ἂν ὁ τῶν Π τύπος ἀποχαράττηται. Suidas Iunonem Monetam cultam à Roma. ſcribit quaſi σύμβουλον, quòd in bello aduerſus Pyrrhum, & Tarentinos de pecunia laborantes benigno reſponſo, ope, conſilioq; iuuiſſet. In cuius templo nummum cudi inſtitutum fuit.

Vnde Monetarij, qui, vt Iuriſconſultus loquitur, in moneta publica operantur.l.6.§. 1. D. ad leg.Iul.peculat. Sic in l.2. C. quib. ex cauſ. ſer.pro præm. & in l.1.& l.7.& l. 13. de muriilegul. lib.xj. C. l.6. C. de dignitatib. lib.xj. & apud Firmicum lib. viij.ca.xvij. Et Vopiſcū in Aureliano. Cui adde hæc Suidæ verba. μονητάριοι οἱ περὶ τὸ νόμισμα τεχνῖται, οἳ ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ διέφθειραν τὸ νόμισμα καὶ τὸν ἴδιον ἄρχοντα Φηλικίσσιμον ἀνελόντες, ἐμφύλιον ἤγειραν πόλεμον· οὓς μόλις Αὐρηλιανὸς χειρωσάμενος ὑπερβαλλούσῃ κολάσεων ὠμότητι κατειργάσατο.

MONOMEPHΣ condictio in l.13. §. item Iulianus.D.de iureiur.dicitur, quæ ex eo dumtaxat latere conſiſtit quo quaſi cum furis herede agitur in l.vlt.D.ad Trebellia.

Μονομερῶς victus dicitur, qui cùm ſolus egiſſet, cauſa cecidit. Apud Rhetoras vt Chir. Fortunatia. lib.j.ſcribit. Monomeres dicitur, cū ex prima parte tantùm conſtat controuerſia, nec quicquam ex ſecunda adferri poteſt. Et Heſychius ἐρήμην δίκην μονομερῆ definit, quòd altera parte abſente iudicium fiat. Conſtantin.etiam lib.j.Epito.tit. vj. μονομερῶς δέχονται τοὺς μάρτυρας, cùm ex vna tantùm parte audiuntur.

MONITORES appellabantur, qui opera ruſtica vrgebant, & operi inſtabāt, ceſſatoresq; increpabant. l.8.D.de inſtr.vel inſtr. Et apud Paulum lib.iij.Sentent.tit.vj. Et apud Columellam aliquotiēs. Monitores etiam in ſcena, auctore Feſto, dicebantur, qui actoribus

ſugg

ſuggerebant quæ dicturi eſſent, ſi eos memoria deficeret: Eodemq́; nomine appellabantur, qui dicentibus oratoribus eiuſdem ſubſidij cauſa præſto aderant, vt ex Cicero. in Diuinatio. patet. Plin. etiam in Panegyr. pro nomenculatore hoc nomen vſurpaſſe videtur.

MONVMENTVM quemadmodum in l. 2. §. prętor. & l. 42. D. de religioſ. traditur, generaliter eſt res memoriæ cauſa in poſterum prodita: in qua ſi corpus vel reliquiæ inferantur, fiet ſepulchrum: Si verò nihil inferatur, erit monumentum memoria cauſa factum, quod κενοτάφιον appellatur. Poteſt ergo monumẽtum purum eſſe, quod etiam probatur l. 5. §. conceſſum. D. de donat. int. vir. & l. 6. in fi. D. de religioſ. Vnde Cicero ad Atticum, Sed ego, ait, quæ monumenti ratio ſit nomine ipſo admoneor. Ad memoriam magis ſpectare debet poſteritatis, quàm ad præſentis temporis gratiam. Bene itaque Feſtus lib. xj. Quamuis, ait, monumẽtum mortui cauſa factum ſit, non tamen ſignificat ibi ſepultum. Alibi alluſione quadam ſcriptum eſt, monumentum ſepulchri id eſſe, quod monumenti, id eſt cauſa muniendi eius loci factum ſit, in quo corpus impoſitum ſit. l. 37. D. de religioſ.

MORA ceſſatio eſt & fruſtratio, & improba dilatio, vt ex l. 3. in fi. D. de vſur. & l. 17. l. 21. D. de vſur. liquet. Mora autem dupliciter fit, ex re, & ex perſona. Ex re mora fit, cùm abſque denuntiatione interpellatione've ylla ex ſolo temporis curſu quis morem facere intellegitur: quæ & mora in rem appellatur. l. 5. D. de minorib. l. 26. §. apparet. D. de fideicomm. lib. l. 3. §. 1. D. de adim. leg. l. 23. l. 38. D. de vſur. Ex perſona verò fit mora, quotiens opportunò loco & tempore debitor interpellatus non dat, non ſoluit. l. 32. D. de vſur. Vnde Paul. lib. iij. Sentent. titul. vlt. Moram fieri videri definit cùm poſtulanti non datur. Itaq; vbi nulla petitio eſt, ibi mora committi non intellegitur. l. 89. D. de diuerſ. reg. iur. Quod ſic meo quidem iudicio accipiendum eſt, vt à quo exceptione aliqua pecunia peti non poteſt, is moram facere non videatur, vt Paul. tradit in l. 40. in fi. D. ſi cert. pet. quãquam aliter quidam illam regulã interpretãtur. Moram planè feciſſe videtur, qui litigare maluit, quàm reſtituere. l. 82. in fi. D. de verbor. oblig. niſi ſi ſine dolo malo fruſtrationeq́; ad iudicium prouocauit. l. 64. D. de diuerſ. reg.

Moram purgare pro emendare & eluere Ireconſulti dicunt. l. 8. & l. 14. D. de nouationib. l. 73. & l. 91. §. ſequitur. D. de verb. oblig.

Moratoria præſcriptio interprete Aniano in lib. j. C. Theod. titul. ij. eſt, quæ cauſam prolongat, hoc eſt, quando induciæ à litigatore petũtur à iudice. Sic in l. 2. C. de precib. Imp. offer.

Moræ litis. l. 26. C. de rei vindic. l. 15. D. vt legat. nom.

MORBVS eſt habitus cuiuſque corporis cõtra naturam, qui vſum eius ad id facit deteriorem, cuius cauſa natura nobis eius corporis ſanitatem dedit. l. 1. §. ſed ſciendum. D. de ædilic. ed. Inter morbum porrò & vitium differentia quædam ponitur in l. 101. §. verum D. de verbor. ſignific. Et apud Gell. lib. iiij. cap. ij. Quamquam Aediles morbum & vitium bis ἐπὶ τῷ αὐτῷ dixiſſe alij ſentiant. Furor planè morbus dicitur. l. 14. D. de off. præſ. l. 22. §. ſi maritus. D. ſol. matr. l. 2. §. ſi non propter. D. ſi quis cautio.

Morbus Sonticus, qui in legibus Salicis Sunnis, vt in Tilij Codice rectiùs quàm in Germanico recens impreſſo legitur, appellatur, qui cuique rei gerendæ impedimento eſt. l. 113. D. de verbor. ſignific. l. 46. D. de iudic. l. 4. §. penult. l. vlt. D. de ædilic. ed. l. 60. D. de re iudic. Et apud Plinium lib. xxxvj. cap. xix. & Gell. lib. xvj. cap. iiij. & lib. xx. cap. j. & Feſtũ lib. xvj. Verbum autem eſt xij. tab. ab eo dictum, quod noceat. Sontes enim veteres nocentes dicebant. Vnde Sonticus, qui perpetuò noceret, Morbus appellatus eſt. Et idem Feſtus lib. ix. ſcribit. Morboſi qui ſint exiſtimandi, tractatur in tit. de ædilic. ed.

MORES Vlpia. in Inſtit. definit tacitum conſenſum populi longa conſuetudine inueteratum. Seruius in vij. Aeneid. Varronẽ tradere ſcribit, morem eſſe communem cõſenſum omnium ſimul habitantium, qui inueteratus conſuetudinem facit. Pleraq; autem, vt Quintilia. lib. v. cap. x. ſcribit, in iure non legibus, ſed moribus conſtant. Exinde ius quoddam moribus conſtitutum dicitur. §. ex non ſcripto. Inſtit. de iur. natur. l. 31. & leg. 32. D. de legib. verbi gratia patriæ poteſtatis, item poſtliminij iura moribus recepta dicuntur. l. 8. D. de his qui ſunt ſui vel al. l. 19. D. de captiu. Moribus etiam pupillaris ſubſtitutio introducta eſt. l. 2. D. de vulg. & pup.

Moribus inter virum & vxorem donationes prohibitæ. l. 1. D. de donat. int. vir. Moribus prodigo bonorum adminiſtratione interdicitur. l. 1. D. de cur. fur. Moribus quoq; tutor datur mulieri pupillo've, qui aduerſus tutores ſuos aliquam actionem habent. Vlpia. in Inſtitut. titul. xj. Moribus ciuilia officia feminis adempta. l. 2. D. ad Velleia. l. 12. ad fi. D. de iudic. Sunt & alia multa ex moribus. l. 8. D. de adq. hered. l. 12. §. item hi. D. de iudic. l. 3. D. de iuriſdictio. l. 34. §. omnium. D. de contrah. empt. l. penult. D. ad leg. Pomp. l. 1. §. qui mãdatam. D. de offic. eius cui mand. l. 11. §. 1. D. de his qui not. infa. l. 35. D. de religioſ. l. 26. §. hæc

clauſ

clauſula.D.ex quibus cauſis maio.l. penult.in fi.D.de iuſtit.& iur.l. 25. D. ad municipal.l.8. l.38.in fi.D. de nupt.l.42. D. de verborum ſignificatione.

Atque adeò multa quæ initio moribus introducta fuerant, poſtea in leges tranſierunt, vt aliquando exemplis planum faciam.

Bonos mores cùm dicimus, non vnius hominis, ſed totius ciuitatis intellegimus. l. 15. §. item ait aduerſus.D.de iniur.Ita aduerſus bonos mores factam iniuriam accipimus. d. §. item aduerſus. & apud Paul. lib. v. Sentent. titul.iiij.l.1.§.1.D.de extraord.crim.Et condicionem ſcripturamq́ contra bonos mores in l.9.& l.14.D.de condicio.Inſtit.l.112.§.penult. D.de leg.lib.j.& ſtipulationem ex bonis moribus conceptam.l.121.§.1.D.de verbor.obligat. Et ſtipulationem contra bonos mores interpoſitam.l.5.C.de condict. ob turp. cauſam. Et pacta contra bonos mores.l.6. C. de pact.qualia ſunt, quæ de viuentis ſucceſsione fiunt.l.vlt.C. de pact.l.30.§. vlt. D. de donatio. Item ea, quibus euentus litis redimitur.l. 7. D. manda. l. 15. C. de procuratorib. Vnde malo more dicitur verſatus, qui de litis ſocietate pactus eſt.l.1. §. litis cauſa. D. de var. & extraord. Sed nec ea ſecundùm bonos mores interpoſita ſtipulatio videtur, qua vinculo pœnæ matrimonij libertas obſtringitur.l.134.D.de verbor.oblig.

Ex bonis moribus eſt maritorum & patronorum reuerentia.l.15.§.1.D.ſol.matr.l.1.C. de in ius voc. Vis & metus bonis moribus aduerſantur.l.117.D.de diuerſ.reg.

Malo & improbato more, ſignificat aſtutè callidè, malitioſè, dolo malo, improbè, inciuiliter.l.19.§.1.D. de neg. geſt.l. 8. D. quod met. cauſ.l.1.§.litis cauſa.D.de extraord.cognit.l.1. in fi.D.de actio.emp. Et, vt aliàs dicitur, mala ratione.l.40. D. de ſtatulib.l.3. C. de re iudic. Et apud Cornific.lib. iiij.ad Heren. & Vincentium Lirinenſem in lib. aduerſ. propha. nouatio.

Morum nomine, vel ob mores, retentio fieri olim dicebatur, cùm propter malos & improbatos vxoris ſuæ mores qui diſcidij cauſam præſtitiſſent, maritus ex dote quid retinebat.l.vn.§.taceat.D.de rei vx.actio. Vlpia. in Inſtitut.tit.vj.

Hinc actio de moribus inter coniuges.l.vn. C. quando crimin.act.l.vn.victum ciuilit.criminalit.ag.in C.Theod.& l.vlt.de inceſt. nupt. eo.Meminit l.5.D.de pact.dotalib.

Mors propriè eſt σώματος ϗ ψυχῆς διάλυσις, vt Gell.lib.ij. cap. viij. tradit, id eſt, vt Cic.j. Tuſcul. exponit, diſceſſus animæ à corpore. Eaq́ vera & naturalis mors eſt, Cuius exemplo & alia à Conſultis fingitur, quæ ſalua vita ciuitatē libertatemq́ adimit. Interire enim homines maxima & media capitis deminutione, vt & morte, dicuntur.l.64.§.vlt.D. pro ſoc. Itaque deportatos & aqua & igni interdictos, & omnes quorum bona publicātur, mortuorum loco habemus. l. 1. §. vlt. D. de contr.tab.l.4.D.de bon.liber.l.65. §. publicatione. D. pro ſoc. l. 29. §. & quid ſi tantùm. D.de liber.& poſt. Seruitus quoque mortalitati comparatur.l.209.D.de diuerſ.reg.

Mortis tamen appellatio in dubio ſolam naturalem continet.l.121. §. penult. D. de verbor. obligat.l.77.§. hereditatem.D.de leg.lib.ij.l. 48. §. vlt. D. de iure fiſc. verba hæc, Cvm moritvr, extremum vitæ tempus amplectuntur, vt & Gellius & noſtri cōſulti in l. vlt. D. quando dies leg. ced. & l. 1. §. ſi ab ipſo.D.de collatio.ſcribunt.

Mortis cauſa donatio eſt, cùm quis ita mortis imminentis've periculi cogitatione ita donat, vt habere ſe velit, quàm eum, cui donat: magisq́ eum, cui donat, quàm heredem ſuū. l. 1. cum ſeq. ll. D. de mor. cau. don. Mortis cauſa ſtipulatio exiſtimatur fieri, vt Feſtus lib.xj,& Antiſti. Labeo tradit, quæ ita fit, vt morte promiſſoris confirmetur, vt in l.34.D. de don. cau. mort. aut, vt quidam dixerunt, cui ſtipulationi mors fuit cauſa.

Mortis cauſa capitur, cùm propter mortem alicuius capiendi occaſio obuenit, exceptis ijs capiendi figuris, quę proprio nomine appellantur.l.31.D.de mort.cau. don.l.1. §. item ſi ita legatū.l.15.D.ad leg.Falcid. veluti quod condicionis implendæ cauſa datur.l.55.D.de condic. & dem. vide l. 12. l. 18. & l. 36. D. de mort.cau.donat.

Mortalitatem Iureconſulti pro morte & naturali fato dicunt. l. vlt. D. de vi & vi arm.l.vlt. D.ad leg.Iul.maieſt.l.22.in fi.prin.D. ad Trebellia.l.15.D, quando dies legator.l.6.§.ſicut. D.de offic.præſid.l.40. D. de petit. hered.l.2. D.de pact.dot.

Mvcor in l.4.§.penult. D. de peric.& commo.lanuginem ſignificat, quæ ex nimia vetuſtate vino accedit, aut quo alio vitio contrahitur. Columella lib.xij.& xliij. ne ſitu penora mucorem contrahant.

Mvlieres omnes dicuntur, quæcumque ſexus feminini ſunt.l.25.§.muliebri.D. de auro, arg. Qua de re longa oratione Tertullia. diſputat in lib.de virginib. veland. Itaq; mulieris appellatione virgo viripotens cōtinetur.l. 13. D. de verb. ſignif. Mulieribus quoq; legatis etiam virgines debētur.l.81.D.de leg. lib. iij. Vſus tamen, quemadmodum etiam Seruius in ij. Aeneid.ſcribit, optinuit, vti nuptas, virgines, nuptas, mulieres vocemus

Mvlorvm appellatione etiam mulæ continētur.l.62.D.de leg.lib.3. Mulæ carruchariæ. l.38. §. quæſitum. de ædilic. ed. Mulio in l.8.

D.ad leg.Aquil.l.60.§.ſeruum.D. loca.l.60.& l.99.§.muliones.D.de leg.lib.iij.

Mulomedicus apud Firmicum li.viij. Matheſ. cap.xiiij.Quo modo etiam in l.1.C.de excuſ. artific.lib.x.C.legendum non librorum modò ſcriptorum, ſed & Accurſianæ interpretationis auctoritate conſtat.

MVLTA, eſt ſpecialis peccati coërcitio, cuius animaduerſio pecuniaria eſt, ex arbitrioq́ eius venit, qui dicit.l.131.D. de verbor. ſignif. Quot locis in iure inueniatur hoc verbum, inutile eſſet referre: Illud non prætermittam quibuſdam videri multam imminuto & cõciſo vocabulo dici, deeſſeq́ pœnam: propterea quod Cicero vtrumque coniunxerit in lib. iij. de legib. Feſtus tamen Oſcum id verbum eſſe tradit, Varro autem libr.iiij. de lingua Lat. Multam pecuniam eſſe ait, quæ à magiſtratu indicta, vt exigi poſsit ob peccatum, & quòd ſingulæ dicerentur, appellatas, Multas: quod ruſtici olim vnum dicerent Multa.

MVLSVM ex melle & vino fit. l. 5. §. 1. D. de rer.vindic.l.7.§.cùm ex alieno.D.de adq.rer. do.l.9.& l.vlt.§.vlt.D. de trit.vino.§.ecce.Inſtit.de rer.diuiſio.A Græcis ὀινομέλι appellatur & μελίκρατον vt Pollux lib.vj.tradit.

MVNDVS muliebris eſt, quo mulier mundior fit.l.3.& l.14.& l.27.§.mundus.D.de auro,arg.l.100.§.vxori.D.de leg. lib. iij. l. 39. D. de vſufruct. leg. Continentur autem eo ſpecula, matulæ, vnguenta, vaſa vnguentaria, argentum balneare, non etiam ornamenta, veſtes, monilia, anuli.d.§.mundus. & l. 34.§. Titia.D.de auro, arg. Mũdum id neutro genere dixit Lucil. Saty. xvj. vt eſt apud Gell. lib.iiij.cap.j.

Mundum in quod contractus ex ſcheda redigitur.l. 16.C. de fide inſtr. χάρτην καθαρὸν Iuſtinianus vocat Nouel.xliiij.

MVNICIPES primùm appellati ſunt hi, qui ſine ſuffragij iure munerum honorariorum cum populo Ro. participes fiebant, vt & Gell.lib.xvj.cap.xiij.& Feſtus lib.xj.tradunt Poſtea abuſiuè ſuæ cuiuſque ciuitatis ciues municipes dicti ſunt.l.1. D. ad municipal. ab eo quòd munera ciuilia capiant. l. 18. D. de verbor. ſignific. Quinetiam qui in eodem municipio nati ſunt, municipes intelleguntur.l.228.D.de verbor.ſignific. Hinc municipales magiſtratus.l.12.D. de iuriſdictio.l. penult.D.de ſeru.fugit.l.12.§.vlt.D.de religioſ.l. 3.§.ſimiliter.D. quod vi aut clam.l. 29. §. magiſtratus. D. ad l. Aquil. Quos aliàs Duumuiros appellari notauimus.

Hinc & municipalis lex propria municipij cuiuſq; lex.l.3.§.planè.D.quod vi aut clam.l.3.§. diuus.D.de ſepulchr.viol.& alijs ſuprà notatis locis.

MVNIRE ripam, Rubr. de ripa. munien. & l.1.C.de alluuio. l.1.§.ripa autem.D. de fluminib. Aggen. Vrbic. in lib. de limitib. agror. Quæ res, ait, neceſsitatem ripæ muniendæ iniungit: ita tamen, vt ſine alterius damno quicquam fiat. Sic & aggerem munire.l.1.§. vlt.D.de aq.& aq.pl.

Munire viam.l.31.D.de dam. infect. Et munitio viarum.l.12.D.de munerib.& honorib.

MVNVS à dono ſeparatur.l.6.circa fi.D.de offic.proconſ.l.18.D.de off.præſid.l.37.& l. 47. D.de oper.libert.l.44.§.licet.l.vlt.§.1.D.de liber.cau.l.6.in fi.D.ad leg.Iul. repet.l.53. D. de verbor.ſignific. Inter donum verò & munus hoc intereſt, quod inter genus & ſpeciem. Nam donum genus eſt: munus verò donum eſt cum cauſa, vt puta natalicium, nuptiale. l.194.D.de verbor. ſignific. l.31.§. ſi vir vxori munus.D. de donatio. int. vir. Altero modo munus onus dicitur, quod cum remittitur, vacationem militiæ munerisq́ præſtat. Vnde immunitas appellatur. l. 18. D. de verbor. ſignific. Tertio modo officium: vnde munera militaria & quoſdam milites munificos vocamus qui munera Reip. faciunt, vt & in d.l.18. & à Feſto lib. xj. traditur. Iul. Firmic. lib.ij.Matheſ.cap.v. Quidam verò volentes hunc locum ſubtilius explicare, terna munera ſingulis decanis applicarunt, quos munifices appellandos eſſe voluerunt, hoc eſt, ſynergos. Veget. lib.ij.ca.xix. Faſcicularia tamen, id eſt, lignum, fœnum, aquam, ſtramen etiam legitimi milites in caſtra portabant. Munifices enim ab eo appellãtur, quòd hæc munia faciant. Quibus contrarij erant Beneficiarij, qui muneris officio vacabant, vt idem Feſtus lib. iij. ſcribit. Hinc & Munificium vel munificum quod muneribus obnoxium eſt.l.4.§.1. D. de publican.l.31.de anno.& tribut.in Cod. Theodoſ.l. 9. & l. 11. de indulgent.debit. in eod. Cod. Munus itaq; eſt, quod neceſſariò ſubimus lege, more, imperio've eius, qui iubendi habet poteſtatem. l.214.D.de verbor.ſignific. Quod ab honore eo diſtat, quod honor appelletur adminiſtratio Reip. cum dignitate: Munus verò quod cum ſumptu ſine titulo dignitatis in Repub. ſubimus.l.14. D. de munerib. & hono. Ita munera & honores diuerſa ſemper noſtri auctores faciunt.l.2.§.vlt.l.7. D.de decurionib.l.3.§.ſi in metallum.D. de munerib. & hono.l. 2. D. de priuileg. veter. l. 5. C. qui bon. ced. poſſ. l. 2. D. de his qui non implet. ſtip.

Munera autem alia priuata ſunt, alia publica. Priuata ſunt, quæ cuiuſque officio priuatim incumbunt. Publicum verò munus eſſe definitur officiũ priuati hominis, ex quo commodum ad vniuerſos ſingulosq́ ciues remq;

eorum

eorum imperio magiſtratus extraordinario peruenit.l.239.§.munus. D.de verbor. ſignif. Publica verò munera eadem & ciuilia & municipalia appellantur. l.vlt. §. hæc autem. D.de munerib.& hon.l.2.D.de diuer.reg.iur. l.1.C.quod cum eo. l.2.§. ſi quis municipalis. D.ſi quis cautio.l.21.§.idem reſpondi conſtāte.D.ad municip.l.3.§.his qui. D.de munerib. & hono.

Dicuntur & onera ciuilia in l.6. D.de cur. fur.l. 9.C.quando prouoc.non eſt nec.

Munerum autem publicorum alia perſonalia ſunt,alia patrimonialia. Perſonalia ſunt,quæ cum corporis labore & animi ſollicitudine ac vigilantia principaliter ſine detrimento gerentis pertractantur. l. vlt. D. de munerib. & honor.veluti defenſio ciuitatis,legatio ad cenſus accipiendos, patrimonij deſcriptio, exactio pecuniæ pro capitibus,curatio operum,camelaſia,ſitonia,eleemporia,angariæ, productio tironum, rerum tranſuectio,cura cuſtodiendæ aquæductus, cura venalium inſpiciendorum,& alia id genus. l.1.l.3.§.cura.l.6.§.ſciendum.l.vlt.D.de munerib. In hoc numero & tutela & cura ponitur, quæ munera eſſe ciuilia & publica dicuntur in §. i. Inſtitut.de excuſ.tutor. & d.l.1. C.quod cum eo, quamquam qui immunitatem ciuilium publicorum've munerum habent, à tutela non excuſantur. l. 15. §.qui accepit. D.de excuſ.tuto.niſi nominatim hoc priuilegium eis indultum ſit. l.6. §. grammatici. l. 189. §.non omnia.D.de excuſ.tut. Hæc porrò perſonalia munera etiam corporalia vocantur. l.3.§. corporalia. D. de munerib. & honor. l. 8. de munerib. patrimon.lib. x.C. Quorum nonnulla ſunt,quæ ſordida vocantur. l.8.§. Philoſophos. D.de vacat.muner. l.2. C.de epiſc. & cler.l.13.& l.14.& l.15. & l.vltim. de excuſ. mun.lib.x.C.l.4.C.de dignitatib.lib.xj.l.1.de ſuarijs.lib.xj.C.l.1. C.de priuileg. dom.Aug. lib.xj.l.2.C.de præpoſit.ſac.cubic. lib.xij. l.3. C.de ſilentiar.lib.xij.l.15.& l.18.de ſordid.munerib.lib.xj.C.Theod. ex quibus didici inter ſordida munera habita conficiendi pollinis curam,panis excoctionem,parauerendorum, parangariarum, carbonis, materiæ, item ligni, & tabulatorum præbitionem: piſtrini quoque & excoquendæ calcis obſequia, temonariamq́ue functionem in ſordidis muneribus habita.

Exactio vtique tributorum, inſtructioq́ue pontium ac viarum inter ſordida munera non habebatur. l.17. §.exigendi. D.ad municip.l. 7.C.de ſacr.eccl.l.4.C.de priuileg.dom.Auguſt.lib.xj.

Patrimoniorum verò munera ſunt, in quibus maximè ſumpt' poſtulatur: cuiuſmodi ſunt, quæ patrimonijs indicuntur intributiones, veluti rei vehicularis,vel nauicularis munus, exſolutio tributorum, hoſpitum receptio, viarum munitiones, & prædiorum collationes, decaprotiæ & protoſtaſiæ munus, & alia omnia patrimoniorum poſſeſſionumq́ue onera.l.1.l.3.§.exactionem. §.decaprotos. & §.munus.l.14.§.viarum. l. vlt. C.de munerib. & honor.l.3.D.ad municip.l.penult.& vlt.D. de priuil.veter. l.2. & l.8. C.de munerib. patrimon.lib.x.Addit Arcadius Chariſius tertium genus munerum,quę mixta vocat,quę partim labore corporis & ſollicitudine animi, partim ſumptu obeuntur, veluti exactio annonarum. Nam pro deſertis prædijs exactores fiſco ſatisfacere cogūtur, & ſic ſumptu præter miniſterium corporis grauantur. l.vlt.§.vlt.de munerib.& honor.

Munerum etiam alia ordinaria ſunt, quæ lege veluti ſenatuſconſulto cōſtitutione've principis iniunguntur. Alia extraordinaria, quæ extra ordinem indicuntur.l.1. de vacat. pub. mun.lib.x.C.l.2. & l.31. §.penult. C.de epiſc. & cler.

Munera etiam ludos gladiatorios veteres vocabant. Cuius ſignificationis exempla ſunt in l.122.D.de leg.lib.j.l.1. §.vlt. de legat.lib.ij. l.36.D.de condicion.& demonſt.l.1.ad l.Fab. de plag. in C. Theod. Ac propriè funebres ludi ab officio, vt Tertullia.in lib.de ſpectacul. auctor eſt, ita appellabantur, quoniam officium mortuis ſe talibus ſpectaculis facere veteres arbitrabantur.

Munera etiam hereditaria pro oneribus dicimus.l.33.in fi.D.de leg.lib.ij.l.2. D.ad ſenatuſ. Trebellia. vt munus collationis in l.54. D.ad Trebellia. Munus Falcidiæ, in l.77.§.ſi para. D.de leg.lib.ij.

Mvrrhina in l.3. D.de ſuppell. leg. l.21. §. penult.D.de auro,arg. & apud Senecam lib. vij. de Benefic. cap. ix. & Capitolin. in M. Anton.Philoſ. Et in Aelio Vero, & Lamprid.in Heliogabalo.Murrhea vaſa in l.11.D. de ſuppell.leg. quæ magno in pretio habita, & ex gemma ſolis calore denſata confici ſolita, varias'que ſpecies reddidiſſe Plin. libro xxxvij.cap.ij.tradit.

Mura in l.25.D.de auro,arg.

Mvrex l.3.C.de veſtib.holober. lib.xj. & in l.1.C.de apparitorib.præfec.vrb. lib.xij. & in l.9. de murilegul. in C.Theod. Conchæ genus cuius cruore infici ac tingi veſtes ſolebant,vt Plin.lib.ix.cap.xxv.vberrimè docet. Poëtæ Phocaïcum,Getulum,Afrum,Sidonium & Tyrium muricem memorant. Inde Murileguli,qui muricibus legendis occupabantur.Rubr.de murilegul.lib.xj.C.

Mvria in l.3.D.de penu leg. Ita propriè appellatam aquam ſale commixtam Iſidor. lib. xx. cap.iij. ſcribit. Sed & ſolutorum à ſalſa

mento piſciculorum humor Muria eodem auctore dicitur. Auſonius epiſt.vij. ad Paulin. Veritus diſplicuiſſe oleum quod miſeras munus iteraſti, addito etiam Barcinonenſis muriæ condimento cumulatius præſtitiſti. Scis autem me id nomen murię quod in vſu vulgi eſt, nec ſolere nec poſſe dicere: cùm ſcientiſſimi veterum & Græca vocabula faſtidientes Latinum in Gari appellatione nõ habeant. Sed quocumque nomine loquar, liquor iſte ſociorum vocatur.

Mvsivarii in l.1. C. de excuſationib. artific. quemadmodum illic legendum eſſe docet l.2.eod.tit.in C.Theod. à muſiuo opere, cuius meminit Spartia. in Peſcennino Nigro. Hunc, ait, in Commodianis hortis in porticu curua pictũ de muſiuo inter Commodi amiciſsimos videmus. Gregor. Turonenſis lib.v.Hiſtoriar.cap.xlv.Eccleſiam fabricauit, quam columnis fulciuit, variauit marmore, muſiuo depinxit. Sic enim illic emendandum eſt, quemadmodum rectè apud Aimonum lib.iij. de geſt. Francor. cap. xlij.ſcribitur.

Mvcianae cautioni locus eſt, cùm ſub his condicionibus, quæ in non faciendo conceptæ morte demum legatariorum finiuntur, & quæ niſi fine vitæ expleri non poſſunt, legatum relictum eſt: veluti ita, Si in capitolium non aſcẽderit, & ſimilibus. Tunc enim ne mora legati præſtationi fiat non faciendi eius cauſa quod teſtator fieri vetuit, cautionem interponi Q. Mucius Scæuola inſtituit, quæ ab auctore nomen accepit, vt Iuſtinian.in Nou.Conſtit.xxij. tradit.l.7. & l.72. in princ. & §.1. & l.73. & l.77. §.1. & l.79. §. qui poſt.cùm ſeq. & l.91.§.penult. D.de condicion.& demonſt.l.76.§.qui Mucianam.D. de legat.lib.ij.l.vlt.D.de man.teſt.l.2.C.de indicta viduit. toll. vbi verò talis condicio eſt, quæ etſi in non faciendo concepta ſit, viuo tamen legatario exiſtere poteſt, velut Muciana cautio præſtatur.l.71.D.de condicio.& dem. Appellatur & Muciana ſatiſdatio in l. 106.eod.tit.

Mvtitare in vetuſto Senatus decreto quod à Gellio lib.ij. cap.xxiiij.refertur, mutua inter ſe conuiuia agitare ſignificabat. Quo verbo idẽ auctor vſus eſt lib.viij.cap.ij.

Mvtvvm damus recepturi non eandem rem quam dedimus, ſed aliud tantumdem, id eſt, eiuſdem ponderis, quantitatis, qualitatis, numeri cum eo quod dedimus. Appellatum eſt autem mutuum quod de meo tuum fiat. l.2.in prin.& §.appellata.D.ſi cert.pet.Gaius lib.ij.Inſtitut. tit.ix. Vnde Boëth. in Topic. Cicero. Quod mutuum datur, ait, ex meo fit accipientis, atque ideo non cogitur eamdem ipſam pecuniam debitor reſtituere creditori, ſed aliam tantam. Quintilianus Mutuationem dicit lib.vij.cap.de finitio.

Mutuæ petitiones l.38.D.manda.l.1.§.vlt.D.de extraor.cognit. l.6. C.de compenſatio. l.1.C. rer.amotar. Tertullian.lib.ij.aduerſus Marcio. Repoſcunt Aegyptij de Hebræis vaſa aurea & argentea, contrà Hebræi mutuas inſtituunt petitiones. Sic & Mutuæ actiones apud Quintil.Declamat.cccl v.

Myops in l.10.§.de myope.D.de ædil.ed. De huius verbi ſignificatione, quæ ex medicorũ libris didici, ea hic proferam, prætermiſsis à Budęo adductis locis. Paul. Aegineta lib.iij. μυωπιάζειν δὲ λέγονται οἱ ἐκ γενετῆς τὰ μὲν ἐγγὺς βλέποντες, τὰ δὲ ἐξ ἀποστάσεως οὐχ ὁρῶντες. αἴτιος δ' ὄψις ἡ ἑαυτῆς διάθεσις ὑπὸ ἀσθενείας γενομένη τοῦ ὀπτικοῦ πνεύματος. ἐναντία δὲ πάσχουσιν οἱ γηρῶντες τοῖς μύωψι, τὰ γὰρ ἐγγὺς μὴ ὁρῶντες τὰ πόῤῥω βλέπουσι. Aëtius lib. vij. μύωπες λέγονται οἱ ἐκ γενετῆς τὰ μὲν σμικρὰ καὶ συνεγγὺς βλέποντες. τὰ δὲ μεγάλα καὶ πόῤῥω βλέπειν μὴ δυνάμενοι, τὰ τε γεγραμμένα ἀναγινώσκοντες συνεγγίζουσι τοὺς ὀφθαλμούς. Oribaſius quoque lib.viij. μύωπες vocari ſcribit eos, qui ita nati ſunt, vt quæ propè ſunt, videant: quæ procul, non item: μύωπες verò à Locrenſibus ἄγγαρ vocatum Heſychius auctor eſt.

Mysiam prouinciam diuiſam & ſub duobus præſidibus conſtitutam ſignificat Macer. in l.3.D. de off.adſeſſ. Myſia itaque duplex fuit, Inferior & Superior. Illius meminit l.9.D.de captiu. Fit & mentio Myſiæ mediterraneæ ſeu Dardaniæ in l. 4. de metallar. lib.x.C.& Myſiæ primæ.in l.vlt.C.de diuerſ. offic.lib.xij. In Myſia porrò incenſores vitium grauiſsimè plecti traditur in l.16. in fin. D.de pœn.

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE,

LIBER XII.

HAEC vox NAM non tantùm αἰτιολογικὰ eſt, ſed & plerumq; inceptiua: & idem valet quod Planè vt Donat.in Hecyr. Terent.act.ij. ſcen. ij. notat, Plautiq; teſtimonio comprobat. Sic in l. 1. §. vlt. D. de rer.diuiſio.l.85.§.ſacram.D. de verbor. oblig. l.10.C.ſi cert.pet. Sic & apud Valer. lib. viij. cap.iij.& alibi ſæpe.

NARDISTACHYS in l. vlt. §. ſpecies. D. de publican.Iſidorus lib.xvij.cap. ix. Nardum, ait, herba eſt ſpicoſa. Vnde & Græcis nardiſtachys appellata eſt. Naſcitur in monte, qui vno latere Indiam, altero Syriam ſpectat. Vnde & duo genera eius ſtatui ibidem tradit.

NATALIBVS reddi reſtituiq; liberti dicebãtur, qui ad ingenuitatis ſtatum à principe reſtituebãtur, perinde atque ſi numquam maculam ſeruitutis ſuſtinuiſſent.l. 10. §. ſed & ſi ius.D.de in ius voc.l.3.D. de bon.lib.l.4.D.de iure aur. anul.l.3. & l.vlt. D. de natalib. reſtit. Vis autem huius verbi illa erat, quòd illis natalib.reſtituebantur, in quibus omnes homines initio fuerant.l.2. D. de natalib. reſtit. Hoc ius Iuſtinia. τῆς παλιγγενεσίας δίκαιον vocat Nou.conſtit.lxxviij.

NATI liberi non videntur, qui mortui editi ſunt.l.124.D.de verbor.ſignif. Natum planè accipimus etiam eum, qui exſecto ventre editus ſit: ſed etſi non integrum animal editum ſit, cum ſpiritu tamen natum dicimus.l. 12.D.de lib.& poſt. Natus tamen ab eo, qui poſt mortem matris exſecto ventre eius extractus eſt, ſeparatur in l. 13. §. ex omnibus. D.de publicia.& l.6. in fi. prin. D. de inoffic. teſt. Quod ſi propriam verborum ſignificationem ſpectes, verum eſt. Ratio certè facit, vt de nato & eo qui exciſo vtero aditus ſit, idem cenſeri debeat.

NATVRAM Auguſtin. in libr. ij. de morib. Manichæor. nihil aliud eſſe ait, quàm id, quo in vno quoque genere intellegitur aliquid eſſe. Vnde Natura vim, condicionem, qualitatem cuique rei inditam, innatam, attributamq; ſignificat. Sic Naturam agrorum in l.1.§.ti.l.2.§.Labeo.D.de aq.& aq.plu. Natura item ſua rem interijſſe Gaius dicit, quæ fato ſuo functa ſit.l. 14. §. vlt. D. depoſ. vt & ſua natura corrupta vina in l.15.D.de peric.& commo. Acceptilatio non ſua natura agit in l.5. D. de reſcind. vendit. id eſt, non propria vi & poteſtate. Rerum denique natura illa eſt qua res quæque conſiſtunt.l.38. D. ſi cert. pet.l.15.D.de ſtatu hom.l.28.§.vlt.D.de iudic. Hæc natura communis eſſe dicitur. l. 12. §. penult.D.de accuſatio. quoniam in omnes ex æquo vim ſuam diffindit & liberum à ſeruo non diſtinguit. Itaque affectus illi & ſtimuli naturales hominibus cum brutis communes iuri naturæ tribuuntur.l.1. D. de iuſtit. & iur. Inſtitutio.de iu. nat. gent. Ius tamen naturæ pro naturali ratione & iure gẽtium plerumque accipitur.l.1.D.de ad.rer.do.l.3.& 4.D.de rer.diuiſio.§.ſingulorum.Inſtit.eo.l.50. D. ad leg. Aquil. Eademq; valent in libris noſtris hæc, Natura, Naturaliter, Naturali iure, Naturali ratione, & Iuregentium. Nec immeritò. Nam, vt pręclarè Cicero pronũtiat, omni in re conſenſus gentium lex quædam naturę putanda eſt. Et quod ius gentium eſt, hoc idem & naturæ eſſe. Idem Tullius iij. Officior.ſcribit, propterea quòd quę ex communi ratione notioneq; animis hominũ indita proficiſcuntur, ea ad ius gentium pertineant. Quamobrem eum natura debere definimus, quem iuregentium dare oportet, cuius fidem ſecuti ſumus.l.85.in fi.D.de diuerſ.reg. iur.

Natura ſui apertæ dicuntur tabulæ in l. 10. §. 1. D. quemad. teſt. aper. id eſt, *de ſtymeſines.* Sic Natura ſua res intercidere in l.14.§. 1. D. depoſ. id eſt, naturali morte.

Porrò verbum Naturaliter interdum naturali ratione ſignificat, vt in l.25.§.conſuluit. D. de petit.hered.l.16. §. penult. D. de minorib.l.2.

mento piſciculorum humor Muria eodem auctore dicitur. Auſonius epiſt.vij. ad Paulin. Veritus diſplicuiſſe oleum quod miſeras munus iteraſti, addito etiam Barcinonenſis muriæ condimento cumulatius præſtitiſti. Scis autem me id nomen muriȩ quod in vſu vulgi eſt, nec ſolere nec poſſe dicere: cùm ſcientiſsimi veterum & Græca vocabula faſtidientes Latinum in Gari appellatione nō habeant. Sed quocumque nomine loquar, liquor iſte ſociorum vocatur.

MVSIVARII in l.1. C. de excuſationib. artific. quemadmodum illic legendum eſſe docet l.2.eod.tit.in C.Theod. à muſiuo opere, cuius meminit Spartia. in Peſcennino Nigro. Hunc, ait, in Commodianis hortis in porticu curua pictū de muſiuo inter Commodi amiciſsimos videmus. Gregor. Turonenſis lib.v. Hiſtoriar.cap.xlv. Eccleſiam fabricauit, quam columnis fulciuit, variauit marmore, muſiuo depinxit. Sic enim illic emendandum eſt, quemadmodum rectè apud Aimonum lib.iij. de geſt. Francor. cap. xlij. ſcribitur.

MVCIANAE cautioni locus eſt, cùm ſub his condicionibus, quæ in non faciendo concepta morte demum legatariorum finiuntur, & quæ niſi fine vitæ expleri non poſſunt, legatum relictum eſt: veluti ita, Si in capitolium non aſcēderit, & ſimilibus. Tunc enim ne mora legati præſtationi fiat non faciendi eius cauſa quod teſtator fieri vetuit, cautionem interponi Q. Mucius Scæuola inſtituit, quæ ab auctore nomen accepit, vt Iuſtinian.in Nou.Conſtit.xxij. tradit.l.7. & l.72. in princ. & §.1. & l.73. & l.77. §.1. & l.79. §. qui poſt.cùm ſeq. & l.91.§.penult. D.de condicion.& demonſt.l.76.§.qui Mucianam.D. de legat.lib.ij.l.vlt.D.de man.teſt.l.2.C.de indicta viduit. toll. vbi verò talis condicio eſt, quæ etſi in non faciendo concepta ſit, viuo tamen legatario exiſtere poteſt, velut Muciana cautio præſtatur.l.71.D.de condicio.& dem. Appellatur & Muciana ſatiſdatio in l. 106.eod.tit.

MVTITARE in vetuſto Senatus decreto quod à Gellio lib.ij. cap.xxiiij.refertur, mutua inter ſe conuiuia agitare ſignificabat. Quo verbo idē auctor vſus eſt lib.viij.cap.ij.

MVTVVM damus recepturi non eandem rem quam dedimus, ſed aliud tantumdem, id eſt, eiuſdem ponderis, quantitatis, qualitatis, numeri cum eo quod dedimus. Appellatum eſt autem mutuum quod de meo tuum fiat. l.2.in prin.& §.appellata.D.ſi cert.pet.Gaius lib.ij.Inſtitut. tit.ix. Vnde Boeth. in Topic. Cicero. Quod mutuum datur, ait, ex meo fit accipientis, atque ideo non cogitur eamdem ipſam pecuniam debitor reſtituere creditori, ſed aliam tantam. Quintilianus Mutuationem dicit lib.vij.cap.de finitio.

Mutuæ petitiones.l.38.D.manda.l.1.§.vlt.D.de extraor.cognit.l.6. C.de compenſatio.l.1.C. rer.amotar. Tertullian.lib.ij.aduerſus Marcio. Repoſcunt Aegyptij de Hebræis vaſa aurea & argentea, contrà Hebræi mutuas inſtituunt petitiones. Sic & Mutuæ actiones apud Quintil. Declamat.cccl v.

MYOPS in l.10.§.de myope.D.de ædil.ed. De huius verbi ſignificatione, quæ ex medicorū libris didici, ea hic proferam, prætermiſsis à Budȩo adductis locis. Paul. Aegineta lib.iij. μυωπιάζειν ἢ λέγονται οἱ ἐκ γενετῆς τὰ μὲν ἐγγὺς βλέποντες, τὰ δὲ ἐξ ἀποστάσεως οὐχ ὁρῶντες. αἴτιος δ᾽ ἐστὶν ἡ ἐκ γενετῆς διάθεσις ὑπὸ ἀσθενείας γινομένη τοῦ ὀπτικοῦ πνεύματος. ἐναντία δὲ πάσχουσιν οἱ γηρῶντες τοῖς μύωψι, τὰ γὰρ ἐγγὺς μὴ ὁρῶντες τὰ πόρρω βλέπουσι. Aëtius lib. vij. μύωπες λέγονται οἱ ἐκ γενετῆς τὰ μὲν σμικρὰ καὶ σύνεγγυς βλέποντες. τὰ δὲ μεγάλα καὶ πόρρω βλέπειν μὴ δυνάμενοι, τά τε γεγραμμένα ἀναγινώσκοντες συνεγγίζουσι τοὺς ὀφθαλμούς. Oribaſius quoque lib.viij. μύωπες vocari ſcribit eos, qui ita nati ſunt, vt quæ propè ſunt, videant: quæ procul, non item: μύωπα verò à Locrenſibus ἔγχαρ vocatum Heſychius auctor eſt.

MYSIAM prouinciam diuiſam & ſub duobus præſidibus conſtitutam ſignificat Macer. in l.3. D. de off.adſeſſ. Myſia itaque duplex fuit, Inferior & Superior: Illius meminit l.9.D.de captiu. Fit & mentio Myſiæ mediterraneæ ſeu Dardaniæ in l. 4. de metallar. lib.x.C. & Myſiæ primæ.in l.vlt.C.de diuerſ. offic.lib.xij. In Myſia porrò incenſores vitium grauiſsimè plecti traditur in l. 16. in fin. D.de poen.

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE,

LIBER XII.

HAEC vox NAM non tantùm αἰτιολογικὴ eſt, ſed & plerumque inceptiua: & idem valet quod Planè vt Donat. in Hecyr. Terent. act. ij. ſcen. ij. notat, Plautiúſque teſtimonio comprobat. Sic in l. 1. §. vlt. D. de rer. diuiſio. l. 85. §. ſacram. D. de verbor. oblig. l. 10. C. ſi cert. pet. Sic & apud Valer. lib. viij. cap. iij. & alibi ſæpe.

NARDISTACHYS in l. vlt. §. ſpecies. D. de publican. Iſidorus lib. xvij. cap. ix. Nardum, ait, herba eſt ſpicoſa. Vnde & Græcis nardiſtachys appellata eſt. Naſcitur in monte, qui vno latere Indiam, altero Syriam ſpectat. Vnde & duo genera eius ſtatui ibidem tradit.

NATALIBVS reddi reſtituíque liberti dicebãtur, qui ad ingenuitatis ſtatum à principe reſtituebãtur, perinde atque ſi numquam maculam ſeruitutis ſuſtinuiſſent. l. 10. §. ſed & ſi ius. D. de in ius voc. l. 3. D. de bon. lib. l. 4. D. de iure aur. anul. l. 3. & l. vlt. D. de natalib. reſtit. Vis autem huius verbi illa erat, quòd illis natalib. reſtituebantur, in quibus omnes homines initio fuerant. l. 2. D. de natalib. reſtit. Hoc ius Iuſtinia. τῆς παλιγγενεσίας δίκαιον vocat Nou. conſtit. lxxviij.

NATI liberi non videntur, qui mortui editi ſunt. l. 124. D. de verbor. ſignif. Natum planè accipimus etiam eum, qui exſecto ventre editus ſit: ſed etſi non integrum animal editum ſit, cum ſpiritu tamen natum dicimus. l. 12. D. de lib. & poſt. Natus tamen ab eo, qui poſt mortem matris exſecto ventre eius extractus eſt, ſeparatur in l. 13. §. ex omnibus. D. de publicia. & l. 6. in fi. prin. D. de inoffic. teſt. Quod ſi propriam verborum ſignificationem ſpectes, verum eſt. Ratio certè facit, vt de nato & eo qui exciſo vtero aditus ſit, idem cenſeri debeat.

NATVRAM Auguſtin. in libr. ij. de morib. Manichæor. nihil aliud eſſe ait, quàm id, quo in vno quoque genere intellegitur aliquid eſſe. Vnde Natura vim, condicionem, qualitatem cuique rei inditam, innatam, attributamque ſignificat. Sic Naturam agrorum in l. 1. §. ti. l. 2. §. Labeo. D. de aq. & aq. plu. Naturam item ſua rem interijſſe Gaius dicit, quæ fato ſuo functa ſit. l. 14. §. vlt. D. depoſ. vt & ſua natura corrupta vina in l. 15. D. de peric. & commo. Acceptilatio non ſua natura agit in l. 5. D. de reſcind. vendit. id eſt, non propria vi & poteſtate. Rerum denique natura illa eſt qua res quæque conſiſtunt. l. 38. D. ſi cert. pet. l. 15. D. de ſtatu hom. l. 28. §. vlt. D. de iudic. Hæc natura communis eſſe dicitur. l. 12. §. penult. D. de accuſatio. quoniam in omnes ex æquo vim ſuam diffindit & liberum à ſeruo non diſtinguit. Itaque affectus illi & ſtimuli naturales hominibus cum brutis communes iuri naturæ tribuuntur. l. 1. D. de iuſtit. & iur. Inſtitutio. de iu. nat. gent. Ius tamen naturæ pro naturali ratione & iure gẽtium plerumque accipitur. l. 1. D. de ad. rer. do. l. 3. & 4. D. de rer. diuiſio. §. ſingulorum. Inſtit. eo. l. 50. D. ad leg. Aquil. Eademque valent in libris noſtris hæc, Natura, Naturaliter, Naturali iure, Naturali ratione, & Iuregentium. Nec immeritò. Nam, vt prędarè Cicero pronũtiat, omni in re conſenſus gentium lex quædam naturę putanda eſt. Et quod ius gentium eſt, hoc idem & naturæ eſſe. Idem Tullius iij. Officior. ſcribit, propterea quòd quę ex communi ratione notionéque animis hominũ indita proficiſcuntur, ea ad ius gentium pertineant. Quamobrem eum natura debere definimus, quem iuregentium dare oportet, cuius fidem ſecuti ſumus. l. 85. in fi. D. de diuerſ. reg. iur.

Natura ſui apertæ dicuntur tabulæ in l. 10. §. 1. D. quemad. teſt. aper. id eſt, *de ſtymeſines.* Sic Natura ſua res intercidere in l. 14. §. 1. D. depoſ. id eſt, naturali morte.

Porrò verbum Naturaliter interdum naturali ratione ſignificat, vt in l. 25. §. conſuluit. D. de petit. hered. l. 16. §. penult. D. de minorib. l. 2.

§.vlt.D.loca.Interdum verò per rerum naturam, vt in l.7.D. de diuerſ. reg. iur. Interdum ex naturali cauſa & à natura ipſa non manu facto opere.l.20.§.1.D.de ſeruit.ruſt.l.1.§.1.& §. idem aiunt. D. de aq.& aq. plu. Poſtremò Naturaliter ſignificat corporaliter, &, vt ita dicam , realiter, vt in l. 53. D. de adq. rer. do. quod naturaliter adquiritur,id eſt,facto ipſo, realiq́; & corporali adprehēſione. & in l.49. D.de ſolutio. Solutam pecuniam intellegimus vtique naturaliter,ſi numerata ſit creditori.Ita dicimus naturaliter tenere,poſſidere, adprehendere,id eſt, corpore & actu.l.35. D. famil.erciſ.l.3.§. vlt. D. ad exhib. l. 2. §. quod vulgò.D.pro herede.l.7.§.neque colonus.D. comm.diuid.l.1.l.12.l.23.D.de adq. poſſ.l. vlt. §.vlt.D.de precar.l.4. §. tunc in poteſtatem. D.de vſucapio.Qui enim poſſeſsioni incumbit , atque inſiſtit , eamq́; corpore contingit, is naturaliter tenere poſsidereq́; dicitur. Ita naturalem poſſeſsionem accipimus. l. 58. §.ſi poſſeſsionem.D.de vſur.l.1.§.dicitur. D. de vi & vi arm.Corporalem & facti poſſeſsionem Iureconſulti appellant.l.1.§. per ſeruum.l.23. §.1.l.24.l.25.§.vlt.l.29.l.51.D.de adq.poſſ.l.40. §.vlt.D.de pigner. act. Nec verò aliter naturalis poſſeſsio dicitur , quàm naturalis datio. l.8.D.de pecul.

Naturaliter quoque interrumpitur poſſeſsio, id eſt,facto naturali & corporali,cùm ſcilicet quis de poſſeſsione vi deijcitur , vel res mobilis ei eripitur.l.5. D. de vſucapio. Naturaliter obligatio ſolui dicitur numeratione,præſtatione , ſolutione vel rei debitæ ante moram.l.penult.D.de ſolutio. l. vlt. C. ad exhib. Sic etiam naturalem obligationem Paul. in l.126.§.ſupereſt.D.de verbor.oblig.dixit,quæ ex naturali facto, id eſt, numeratione oritur, ad differentiam eius quæ verbis fit.

Naturaliter videtur ad mortuum pertinere locus,in quem infertur.l.4.D.de religioſ.

Naturales liberi adoptiuis oppoſiti , eos ſignificant , qui natiuitate ex iuſtis nuptijs quæſiti ſunt.l.1.§.ſuos.& §.vlt.D.de ſuis & legit.l.1. D. de cont.tab.& ita naturalis pater ad differentiam adoptiui accipiendus eſt. l. 29. D. de adoptio. l.6.& l.8. D. de in ius voc. §. admonendi.§.ſed ea omnia. Inſtit.de hered.quę ab inteſt.l.21.D. de adulter. Aliàs naturales vulgò quæſitos vel ex ſerua ſuſceptos ſignificant.l.5. in prin. D. de præſcript. verb.l.63.D. ad leg.Falcid.Et ita naturalis pater iuſto opponitur.

NAVEM in edicto de Exercitoria accipere debemus, ſiue marina , ſiue fluuialis ſit.l.1.§. nauem.D.de exercitoria. Marinarum autem nauium(quæ & Maritimę vocantur in l.3.§. diuus.D.de iure immunit.l.3.D.de vacat.muner.)Quædam ſunt onerariæ , quædam ἐπιβατηγοί, quædam actuariæ. l. 1. §. ſed & ſi vt certus.D.de exercitoria.l.2. D. de captiu. ἐπιβατηγὰς autem in d. §. ſed & ſi. accipio idoneas ad vectores traijciendos naues,ad onera inhabiles : ἐπιβάται enim ſunt, qui traijciendi cauſa nauem conſcendunt , quemadmodum Iſidor.lib.xix.Etymolog.cap.j.indicat. Inter fluuiatiles naues ſunt rates , quas nauigij appellatione etiam contineri Vlpia. ſcribit.l.1. §. nauigij. D. de fluminib. Quamquam à nauibus ſeparantur in l. 1. §. de exercitoribus.D. nautæ,caupo. Vnde Ratiarius, qui rates ducit.l.30.D.de pigner.actio.vt lintrarius , lintrium ductor in dict. §. de exercitoribus. Eiuſdem generis ſunt Pontones, quorum Paul.in l.vlt.D.de ſeruitutib. ruſt. & Cæſar.lib.iij.de bello ciuili. & Gellius lib.x. cap.xxv.& Auſonius in Monoſyllab. & Iſidor. lib. xix. cap. j. meminere. His addendæ ſunt Luſoriæ naues,de quibus Veget. lib.ij. cap.j.tractat, qui huiuſmodi nauibus in Danubio ad cottidianas excubias veteres vſos lib.vlt.cap.xxxiij.& cap.vi. prodidit. Et certè in veteribus Theodoſianis Codicibus lib. vij. titulus eſt quantum audio , nondum adhuc vulgatus , qui de Luſorijs Danubij inſcribitur. Huiuſmodi nauigiorum etiam meminit Ammia. Marcellin.lib.xvij.his verbis, Luſorijs nauibus diſcurrētes flumen vltro citroq́; milites ordinauit. Et lib. xviij. Collecti nocte prouecta impoſitiq́; omnes, quos luſoriæ naues quadraginta quæ tunc aderant , ſolæ ceperunt, decurrere iubentur per flumen. Seneca lib. vij. de Benefic. cap. xx.Triremes & ceratas non mitterem, luſorias & cubiculatas , & alia ludibria regum in mari laſciuientium mittam. Sunt & naues vinariæ , in quas vinum effundebatur.l.21.§. ſed & ſi de naui. D. de furt. de quibus accipienda credo hęc Varronis lib.ij.de re ruſtica cap.j.verba, Nauibus vindemiam condimus ex inſula Coa & Chio.Sunt & piſcatoriæ naues.l.1.D.de captiu.

Nauis quaſi mēbra ſunt , gubernacula, malus, vela,antemnæ.l. 44. D.de euictio. Artemon vtique nauis pars non eſt.l.242.D.de verbor. ſignific. Scapha etiam nauis pars non eſt,ſed acceſsio.l.vlt.D. de inſtruct. vel. inſtrument. Paul.lib.ij.Sētent.titul. vij. Nam ſcapha ipſa per ſe parua nauicula eſt. d. l. 44. D. de euictio.l.3.§.armamenta.D. de rei vindic. & l.4. D.de leg. Rod.l. 29. §. ſi nauis tua. D. ad leg. Aquil.

Nautas in edicto Nautæ,caupones,accipimus qui nauem exercent.l.1.§.1.D. nautæ, caupo. Qui & Nauicularij dicuntur l. 9. in fi. D. de decurionib.l.5. D. de munerib. & hono.l.17. §.1.D.loca.l.5. §. negotiatores. D. de iure immunit.l.1.C.de hered. decur. Rubr. de nauicular.

cular. & de præd.nauicular.lib.xj. Vopiſcus in Aurelia. Quod vt eſſet perpetuum, nauicularios Niliacos apud Aegyptum nouos, & Romę amnicos poſuit. Vnde nauicularia functio in l.2.& l.vlti.C.de præd.nauicul.lib. xj.l.3.C.de cohortalib.lib.xij.quę & Naualis functio vocatur in l. 15. C. de omni agro deſer. lib. xj. Nauiculatores etiam Cicero pro lege Manilia dixit. Vocantur & naucleri in l.1. C.de litor. & itin.cuſtod. lib.xij. l.1.l.2.l.3. C.de nauicular. lib.xj. lib.xij. Nauarchi in l. vn.D.de bon. poſſ. ex teſt.milit. qui nauibus præſunt.

Naupegi in l. vlt. D. de iure immunit. & apud Firmicum lib.iiij.Matheſ.cap.vij.

Naula nauium.l.39.§.1.D.de leg.lib.j.l.6. D.qui potior.in pign. vecturas appellat. l. 29. D.de hered.petit.

Nautica pecunia in l.1.§.vlt. D.nautæ,caupon. & l.3. D.de naut.fœn. ea eſt, quæ aliàs traiectitia vocatur. Et Nauticum fœnus, quod pro ea exigitur. Appellat vſuras maritimas Paul.in l.6.D.de naut.fœn.

Ne plerumque non vetandi,ſed negandi vim habet,& pro Non, ponitur. Quod Donat. in Terent.Andr. & in Eunuch.notat,& illo Næuij verſu confirmat, Vtinam ne in nemore Pelio.Sic in l.13. §.idem Iulianus. D.de iureiur. Iurauerit ſe furtum ne feciſſe. & in l. 62.§.vlt.de condicio.& demonſt. Si à liberis ne nupſerit.Et in l.21.§.1.D.rer.amot. Pedius putat ne furtũ eum facere. Adde & l.pen.§. non danda.C.de erogat.milit.an.lib.xij. Itaque qui hoc non vident, ſine cauſa emendant illud Ciceronis in Verrem, Qui ita dicunt,Ne tollam potius quàm paciſcar,&pro Ne,Non ſubſtituunt.

Nec pro Non in xij. ſæpe poſitũ Feſtus ſcribit, & ex earum capitibus, quæ hodieq́ extant liquidò apparet. Sic in l. 3. §.ſi duo impuberes.D.de Carb.ed.l.1.§.ſi ad fiſcum.D.vt legati nom.cau.& aliàs ſæpe.

In Necem Iureconſultis ſignificat, in perniciem,fraudem, & damnum.l.1.§.ſi fideiuſſerit.D.ſi quid in fraud.pat. l.10. §.verſum. D. de in rem verſ.l.13.D.de minor.l.21. D.de pec. l.4.D.ſi quis om.cauſ.teſt. l.5. §.dolum. D.vt in poſſ.leg.l.1. D.de litigioſ.l.14. D.de appellatio.l.3.§.item ſi quis.D.de crim.ſtellio.

Necessarivs heres voluntario opponitur.l.18.& l.vlt.§.vlt. D.de vulg. l.15.cum ſeq. l.30. §. 1. D. de adquiren. heredit. l. 10. §. ſi in fraudem. D.quæ in fraud. credit. l.3. §.qui fideicommiſſum. D. de hered. inſtit. l.13. D.de optio.leg.

Neceſſariorum autem heredum alij neceſſarij tantùm ſunt, alij ſui & neceſſarij, vt & Iuſtinian.in tit de hered. qualit.tradit. Neceſſarij tantùm heredes, quemadmodum Gaius lib. j.Inſtitut.tit.iij. exponit, ſunt ſerui, qui cum libertate heredes inſtituuntur, quia velint nolint neceſſe eſt eis heredes eſſe. l. 12. D. de teſtament.l.8.§.ſed quod Papinian.D.de minorib.& tit.de hered. inſtit. ſatis multis legibus. Sui & neceſſarij ſunt liberi qui in poteſtate morientis fuerunt. l. 10. §. 1. D. de vulg. Quorum vtrumque Vlpian. expreſsit in Inſtitut.titul.xxij. Neceſſariæ perſonæ vti ſunt accipiendæ in l.1. D.in ius voc. vt eant. colligitur ex l.2.eod.tit.l.2.§.Prætor ait. D.qui ſatiſd. cog.l.2. §.vlt. D.quando appelland.ſit.l. 21.D.ſol.matr.

Negatoria actio, quæ & negatiua in l.5. D.ſi vſusfruct.pet.§.æquè. Inſtitut.de actionib. & contraria actio appellatur in l. 8. D. ſi ſeruit.vindic.In rem actio eſt,qua libertatem prædiorum noſtrorum defendimus, ac tuemur,negantes aliquam ab his ſeruitutem deberi.d.l.5.& l.6.§.vl.D.ſi vſusfr.pet.l.2. & l.4. §.1.D.ſi ſeruitus vindicet. d. §.æquè.Inſtit. de actionib. Negatiuis autem verbis ferè ſemper concipitur, vt apparet ex l.8. in princ. & §.Ariſto.l.9. & l.13. & l.14. D. ſi ſeruitus vindic. quamquam & adfirmatiuè concipiatur nonnumquam, vt eſt in ſpecie l.4. §.penult. D.eod.tit.

Negotivm pro negotiatione in l.3. & 5. D. de inſtitor.l.19.§.1.D.de iudic.l.4.§.1.D.de his qui not.infam.l.69.§.penult.de leg.lib.j.l.1.§. quiſquis.D.de leg.lib.ij.

Vnde negotiatores ſerui, qui præpoſiti ſunt negotij exercendi cauſa,veluti qui ad emendum, locandum, conducendum præpoſiti ſunt.l.65.D.de leg.lib.iij.l.49.D.pro ſoc.

Negotium etiam cõtractum & obligationem ſignificat,& quod Græci συνάλλαγμα. l.1. D. de æſtimato. l. 15. l. 19. l. 22. D. de præſcript. verb.l.5.D.de diuerſ.reg.l.3.D.de reb.auctor. iud. Ita negotium gerere, contrahere, ſuſcipere dicimus.l.penult.D.quod iuſſu.l.5.§.tutelæ.D.de obligat.& action.l.1.§.qui mortis. & l.35.§.1.D.de donat.l.33. D.de cond.indeb. Nec aliud valet, ex negotio geſto, quàm ex contractu, vel quaſi. l.5. §.cum ſeruus. D. de his, qui deiecer.l. vlt. D.de alea luſu. l.4.D.ſi menſ.falſ.mod. l.19. D.de adquiren.rer.dom. l.50.D.de iure dot.l.70.D.de legat.lib.j.

In eandem ſententiam Negotiationis verbo Paul. vſus eſt, in l. 10. & l. 21. D. de heredit, vendit.

Negotiatio ſagaria in l.52. §.quidam ſagariam. D.pro ſoc.

Nepotis aliorum'que id genus verborum notas & apud omnes peruulgatas ſignificationes prætermitto.

Neroniana Senatuſconſulta duo à noſtris citantur. Vnum ab Vlpian. in Inſtitut. tit.xxiiij.Alterum à Paulo lib.iij.Sent.tit.vij.

Nexvm

NEXVM Mamilius quemadmodum Varro lib.vj. de lingua Lat.ſcribit, interpretabatur omne quod per æs & libram geritur, in quo eſſent mãcipi. Quam interpretationem Aelius Gallus ſecutus eſt, auctore Feſto lib.xij. At Mucius Scæuola, quæ per æs & libram fierent, & obligarentur, præter quàm quæ mancipio darentur, hoc nomine ſignificari exiſtimabat. Quod verius eſſe ex ipſo verbo Varro oſtendit. Nam idem quod obligatur per libram neque ſuum fit, inde Nexum dictum. Liber qui ſuas operas in ſeruitute pro pecunia, quam debet, dat dum ſoluat, Nexus vocatur, vt ab ære obæratus. Cicer. pro Murena. Quòd ſi in his rebus repetendis, quæ mancipi ſunt, is periculum iudicij præſtare debet, qui ſe nexu obligauit. Idem Topic. Abalienatio eſt eius rei, quæ mancipi eſt, aut traditio alteri nexu, aut in iure ceſsio, vbi Boëth. Nexum quamdam ait iuris fuiſſe ſollemnitatem, quę ære & libra, & certis verbis explicabatur, eo quo mancipationem fieri aliàs docuimus modo. Idem Cicer. libro vij. Epiſtol. Cuius quando te proprium eſſe ſcribis mancipio & nexu, meum autem vſu & fructu. Sic reddidit quod Curius dixerat χρήσει καὶ κτήσει. Nexus huius in libris noſtris nulla fit mẽtio, ſed dumtaxat Nexus pignoris. Nexa enim res alicui dicitur, quæ ei pignori obligata eſt. l.1. §. ſi quis ideo. D. ne vis fiat ei, qui in poſſ. Et Nexa pignori in l.2. & l.7. C. de diſtract. pign. l.22. §.1. D. de iure fiſc. & Nexum facere prædiorum, id eſt, pignori obligare in l. penult. C. ſi aliena res pignori. & Nexus venditi pro vinculo obligationis, quæ ex venditione proficiſcitur, in l. 26. §. adeò. D. de condict. indeb.

NIHIL agi noſtri dicunt, cùm fruſtra, inutiliter, & in caſſum quid fieri ſentiunt. l. 1. & l.5. D. de reſcind. vendit. l.51. D. loca. l.74. D. pro ſoc. l.9. §.1. D. de auct. tut. l.13. D. de adquir. her. l.16. & l.18. D. de optio. leg.

NILI fluuij fit mentio in l.1. §. ripa. D. de fluminib. l. penult. §. penul. D. de extraord. crim. tit. de Nili aggerib. non rumpen. lib. ix. C.

Nilum autem Græcam dictionem eſſe, Latineq; Mellonem vocari à Seneca & Seruio in iiij. Georgic. relatum eſt.

NOMINA vel rerum ſunt vel hominum. l. 4. D. de legat. lib.j. Illa à Grammaticis Appellatiua vel Communia vocantur, quæ ſcilicet indicandæ deſignandæq; rerum naturæ & ſubſtantiæ cauſa inuenta ſunt, vt homo, veſtis, domus. Hæc Propria vulgò dicuntur, quæ ad ſingulas ſpecies eiuſdẽ generis ambitu comprehenſas diſcernendas pertinent, velut Lucius, Titius, Gaius, Seius, Gaia, quę nomina Iureconſultis familiaria & vſitata fuiſſe Plutarch. ἐν ῥωμαϊκοῖς, & Cic. pro Muren. oſtendit: ex eoq; dilucidè colligitur quòd his verbis Prætores in edictis vſi ſunt. l.10. D. quæ in fraud. credit. l.1. D. de tabul. exhib. l.2. §. cùm quidam. D. ne quid in loco pub. l.1. D. de liber. exhib. Quæ nomina ingenuis tribuuntur, vt & ſeruis Stichi, Damę, Pamphili, Erotis, Areſcuſæ.

Nomen porrò gentilicium erat & commune totius gentis, familiæ, adgnationis've. vnde ab Halicarnaſſeo lib. iij. συγγενικὸν καὶ πατρωνυμικὸν appellatur. Hoc prænomini ſubiungebatur, cognomen verò ferè ſemper antecedebat. Tribus enim nominibus vſos Romanos notius eſt, quàm vt à me confirmari debeat. l. 1. D. de lib. & poſt. l.21. D. qui teſtam. fac. l. 8. §. ſed & cùm in prænomine, D. de ſecun. tab. §. ſi quis in nomine. Inſtitut. de legat. vbi Theophil. nomen interpretatur τὸ ἴδιον ὄνομα οἷον τίτιος, κόγνομεν τὸ ἐπώνυμον ὅπερ ἐκ λόγου ἢ ἐκ ἐπαίνου λαμβάνει).

Nomen edere. l.1. D. de off. conſ. l.2. C. qui pet. tut. l.2. §. ſi mater. D. ad Tertyllia. Nomen dare militiæ. l.43. D. de oper. libert. l.8. D. de re milit. l.4. in fi. D. de munerib. & honor.

Nomenculator in l.7. §. dabitur. D. de oper. lib. l. vl. in fi. D. de liber. cau. Sic appellabatur, qui nomina tranſeuntium ſalutãtium've domino ſuggerebat. Senec. lib. ij. Epiſt. xix. Alioquin habebis cõuiuas, quos ex turba ſalutantium nomenculator digeſſerit. Et Epiſt. xxvij. lib. iij. Nemo vetulus nomenculator, qui nomina non reddidit, ſed accepit. Quint. lib. vj. ca. iiij. vt Afer ingrato litigatori conſpectũ eius vitanti in foro, per nomenculatorem miſſum ad eum, Amas me, inquit, quòd te non vidi. Plutarch. in Cato. ὀνοματολόγον vocat. καὶ νόμος, ait, γραφέντος ὅπως τοῖς παραγγέλλουσι ὡς ἀρχῶν ὀνοματολόγοι μὴ παρῶσιν χιλιαρχίαν μετιὼν μόνος ἐπέθηκε τῷ νόμῳ καὶ δι' αὐτοῦ ποιησάμενος ὄργον ἀσπάζεσθαι καὶ προσαγορεύειν τοὺς ἐντυγχάνοντας.

Nominatim exheredatus filius videtur nomine, vel prænomine, vel cognomine ſimul adſcripto, vel altero ex his. l.1. D. de lib. & poſt. ſed & illa nominatim videtur facta exheredatio, quę ita facta eſt, FILIVS MEVS EXHERES ESTO, licet nomen eius expreſſum non ſit, dummodo vnicus ſit. l.2. D. eo. §. nominatim Inſtitut. de exher. lib. Quod & Seruius quoque ad illa Vergilij verba, quæ ſunt iiij. Aeneid. Ac morientem nomine clamat, tradit. Quinetiam ſi quis filium habens ita exheredauerit, CETERI OMNES FILII FILIAE'QVE MEAE EXHEREDES SVNTO, nominatim exheredaſſe videbitur. l.25. D. eod. tit. Poſtumus quoque nominatim exheredatur ſiue ita dixerit teſtator, QVICVMQVE MIHI NASCETVR, ſiue ita, QVICVMQVE EX SEIA NASCETVR,

TVR, vel ita, VENTER EXHERES ESTO. l.3. §. nominatim. D. de iniuſto rupt. Et ita verbum Nominatim accipiēdum eſt in l. 1. D. de hered. inſtit. & in l.3. & l.13. D. de iniuſto rupt. l.21. D. de lib. & poſt. l.4. D. vnde lib. l. penult. §. videamus. D. de cont. tabul. l.20. §. exiſtimo. D. de bon. libert. l.10. §. qui filium. D. de teſtam. tut. l.2. C. de lib. præterit. l. vlt. C. de bon. poſſ. cont. tab. Cui opponitur Inter ceteros, ab Vlpian. in Inſtit. tit. xxij. & à Iuſtin. in §. nominatim. & §. poſtumorum. Inſtitut. de exhered. liber. Et ibi Theoph. & l. vlt. C. de lib. præterit.

Nominatim vti ſit accipiendum in lege Fuſia Caninia, quæ ſeruis libertatem teſtamento nominatim relinqui cauebat, exponitur à Paulo libro iiij. Sentent. tit. xxiiij. & in l.24. l.37. & l.59. D. de manum. teſt. Secūdum quod in §. libertas. Inſtitut. de legat. & apud Vlpia. Inſtitution. tit. j. ad fi. verbum hoc exponendum erit.

Nominatim legatur alicui quod proprio eius nomine expreſſo, vel per demonſtrationem corporis, artificij, officij've, vel adfinitatis, vel neceſsitudinis relinquitur. l.34. D. de condicion. & demonſt. Demonſtratio enim nominis vice fungitur. l.6. D. ſi cert. pet. l.9. §. ſi quis nomen. D. de hered. inſtit. Nominatim etiam ab aliquibus relictū intellegitur, quod non ſub appellatione heredum, in hunc modum, QVISQVIS MIHI HERES ERIT, ſed proprijs nominibus expreſsis, vel indubitabili ſigno demonſtratis relinquitur. l.1. §. id quod ex ſubſtitutione. D. ad leg. Falcid. l.124. D. de legat. lib. j. l.28. §. vlt. D. de legat. lib. ij. l.24. D. ad Trebellia. Denique quod à quo legatum ſit intellegitur, licet nomen pronuntiatum non ſit, id nominatim legatum cenſetur. l.90. D. de leg. lib. iij.

NOMINARI dicimus magiſtratus, tutores, & alios, qui ad munera publica aliquo ſuggerente vocantur. l. 2. §. ſi eo tempore. D. de admin. rer. l.11. & l.13. D. ad municipal. l.14. C. de excuſ. tut.

Vnde Nominatio. l.2. §.1. D. ad municip. & l.1. de filijsfa. & lib. x. C. l. vlt. qui æt. ſe excuſ. eo. lib. C. l.38. D. de excuſ. tut.

Et Nominatores, qui aliquem tutorem decurionem've, vel Duumuirū nominarunt. Rubrica de fideiuſſorib. & nominatorib. tut. lib. xxvij. Pandect. l.5. C. de magiſtr. conuen. & Rubr. de peric. nominator. lib. xj. C. l. vlt. de filijsfam. & quemadm. lib. x. C. l. vn. de ſump. recuper. eod. lib. l.2. de decurionib. eo. lib. l.2. de ſuſceptorib. eo. l. 2. & l. vlti. quo quiſque ord. conuen. lib. xj. C. l.1. D. de magiſtr. conuen. l.3. C. de conuenien. fiſci debit. lib. x. C. Nominator creator appellatur in l. 1. §. ſi eo tempore. D. de adm. rer. ad ciuit.

Nominatos in criminibus Iureconſulti dicunt eos, qui rei criminum facti poſtulatiq; ſunt. l.17. §. in quæſtionib. D. ad municipal. l.2. D. de bon. eor. qui ſibi ante ſent. l.6. §. vlt. D. de interdict. & releg. ab eo quòd reorum nomē deferretur. Sueton. in Calig. cap. xxvj. Quæſtorem ſuum in coniuratione nominatum flagellauit, veſte detracta. Plin. lib. v. epiſtol. Inductus eſt nominatus. Egit ipſe pro ſe.

NOMINA etiam fæneraticias cautiones ſignificant, interprete Iuſtinian. in l. vlti. C. de pact. conuen. Cuius ſignificationis rationem exponens Aſcon. in ij. Verrin. titulos debitorum nomina appellata ſcribit ab eo, quod Kalendarijs ſolent eorum, quibus pecuniæ credebantur, nomina perſcribi. Ex quo factum eſt, vt nominis appellatio ad omnem obligationem, omnemq; contractum pertineat. l.4. D. de verbor. ſignificat. Vnde iocus elegans Bibaculi in Grammaticum, qui villa ſua creditoribus ceſſerat: Mirati ſumus, ait,
Vnicum magiſtrum
Summum Grammaticū, optimum poëtam,
Omnes ſoluere poſſe quæſtiones,
Vnum difficile, expedire nomen.

Ita nomina exaudienda ſunt in l.31. D. de pet. her. l.6. & l.17. & l.23. in fin. D. de hered. vend. l.2. D. de donatio. l.3. D. de vſufruct. ear. rer. l.2. l.6. l.7. C. de obligation. & action. l.1. C. de nouatio. l.4. C. quę res pign. l.18. D. de pigner. act. l.18. C. de legat. l.77. §. hereditatem. D. de legat. lib. ij.

Nomine legato, id quod debetur, & quod in actionibus eſt, legatum videtur, vt actiones aduerſus debitorem heres cedere & mandare neceſſe habeat. l.46. §. eum qui. D. de leg. lib. j. l.59. D. de legat. lib. iij. Nominibus olim fieri dicebatur obligatio, quæ hodie litteris fieri dicitur. Inſtitut. de litter. oblig. in princ. In nominibus eſſe dicūtur, quæ ſunt in obligationibus, petitionibus, perſecutionibusq;. l.37. D. de adquir. her. l.36. D. ad Trebellia.

Nomina facere & contrahere pro eodem dicuntur. l.17. D. de admin. tutor. l.39. D. de neg. geſt. l.9. D. de pact. l.64. D. de legat. lib. iij. l.4. & l.52. §.1. D. de pecul. l.2. D. de proxenetic. l.1. D. de ann. leg. l.41. §. vlt. D. de fideic. libert. l.3. §. multa. D. de iure fiſc. Seneca. lib. j. de Benefic. Nomina facturi inquirimus in vaſa debitoris, & aliàs ſæpenumero.

Nomen ſequi. l.19. §. cùm haberes. D. ad Velleian. l.41. §. ſi à debitore. & l.71. D. de iu. dot.

Bona nomina & idonea appellantur, cùm ſoluendo eſt debitor. l.19. D. ad Velleia. l.101. D. de ſolutionib. l.13. §.1. l.35. & l.43. D. de admin. tutor. l.21. §. Lucius. D. de annu. leg. l.89. D. ad leg. Falcid. Vbi quidam codices idoneis hominibus ſcriptum habēt, eodem errore, quo in P. Flor. hominibus ſub fideiuſſore factis

pro nominibus in l.2.in fi. D.de custod.reor. Secundum hoc genus loquendi in S.C. Macedoniano ſcriptum eſt, bonum nomẽ filijfam. fieri non poſſe. l.1. D.de S.C.Macedon. In quo verbo elegans eſt Ciceronis iocus lib.iiij.Epiſtol.ad Plancum, qui poſt expoſitam æris alieni, quo premebatur magnitudinem, ſe tamen hoc conſecutum ait, vt bonum nomen adeptus exiſtimetur. Bonum nomen facit creditor, qui delegatum ſibi debitorem admiſit, eoq́ contentus fuit. l.26. §. abeſſe. D.mand.

Deteriora peiora've dicuntur nomina, quorum difficilior exactio eſt, propter inopiam debitorum, qui facultatibus bonis'que lapſi ſoluendo non ſunt. l.35. D.ſi cert.pet. l.30. D. ad leg.Falcid. l.vlt. §.penult. D.de adm.rer.ad ciuit. Sic apud Columell. Alphius fœnerator optima nomina non appellando fieri mala dicit.

NON, pro, Non ſolùm, vel, Non tantùm. l.9. D.ad l.Iul.de vi pub. l.4. l.96.in fin. D.de verb. ſignificat. l.38. D.ad S.C. Trebellian. l.5. D.de pignorib. l.5. D.de ſeruit.vrb. l.1.in princ. D.de aqua cotid. l.5. §.demum. D.de iniur. l.vn. §. quòd ſi. D. furti aduerſus nautas. l. 31. §. culpam. & l.vlt. §.ſeruus. D.de ædilic.ed. l.2. D.ſi ventr.nom. l.12. §.ſed ſi fundus. D.de inſtruct. vel inſtrum. Notauit huius ſignificationis exempla quædam Anto. Auguſtin. libro ij. Emendatio. Sic & Cic. cùm aliàs ſæpe, tum Epiſt.vl.lib.iiij.ad Atticum locutus eſt: Hæc pactio non verbis, ſed & nominibus, & præſcriptionibus multorum, cùm eſſe facta diceretur. Non, pro, Non tam in l.12. D.de off. præſid. l.20.in princ. D.de adq.hered.

NONIANVM Senatuſconſultum de colluſione detegenda. Sic enim legendum in l.vl. C.de colluſio.deteg. adiuuantibus libris ſcriptis exiſtimo, cùm Domitiani temporibus factum id Senatuſconſultum conſtet ex l.1. D.de colluſio.deteg. cuius temporibus Nonium Aſprenatem conſulatum geſsiſſe inuenio. A quo probabile eſt nomen ei Senatuſconſulto datum.

NOTAE in l.2. D.de ſeru.fugit. ſigna, ſtigmata, puncta, ſeruis ſcripta atque inuſta ſignificant. Sic Cic.ij. Officior. Thracem compunctum notis Threicijs dixit. Et Plin.in panegyrico. Exanguem & ferream frontem nequicquam conuulnerandam præbeant punctis & notas ſuas rideant. Valer. lib.vj.cap. viij. Seruius ab eo vinculorum pœna coërcitus inexpiabiliq́ litterarum nota per ſummam oris contumeliam inuſtus. Græco ſtigmatum verbo vtuntur Impp.in l.3.de fabricenſi.lib.xj. Et ſtigmatum quoque notas dixit Sueton.in Calig.cap.xxvij. Quintilia.lib. vij.cap.iiij. Si quis fugitiuo ſtigma ſcripſerit. Vnde ſtigmatici ſerui teſte Polluce libro iij. Onomast. notis compuncti appellantur, quos Plautus litteratos vocat. Notæ etiam σημεῖα γραμμάτων πρὸς τάχος ἀποδιδόμενα ſignificãt, quorum inuẽtionem alij Tullio Tyroni, alij, in quibus eſt & Dio, Mecœnati tribuũt. Sic accipiuntur Notæ in l.33. D.ex quib.cau.maior. l.9. §.1. D.de hered.inſtit. l.41. D.de milit. teſt. & l.6.in fi. D.de bonor.poſſeſſ. vbi notas litteras non eſſe traditur. Qua de cauſa à litteris ſeparantur in l.1. §.ludi. D.de var. & extr. cognit. & d.l.41. Seneca lib.xiiij.Epiſt. Quid verb. notas, quibus quamuis citata excipitur oratio & celeritatem linguæ manus ſequitur. Huiuſmodi verò notis olim pleni erant Iureconſultorum libri. Sed Iuſtinian. quicquam in libris ſuis notis ſcribi vetuit. l.2. §. penult.de vet.iu.enucl. Qua de re Iſidor.lib. j.tractat.

A Notis Notarij dicti, qui notis loquẽtiũ ſermones dictata've excipiebant. l.41. D.de milit.teſt. l.41. §.Seio. D.de fideicomm.libert. l. vlt. C.de comm.ſer.man. l.1. §.ludi. D.de var. & extr. l. 26. C. de pignorib. l.penult. C. qui potio.in pign. & apud Quintil.lib.vij.cap.j. & Lamprid.in Diadumeno.

Notas quoque appellabant illas, quę Iureconſultorum ſcriptis vel reprehẽdendi cauſa vel explicandi attexebantur interpretationes. l. 10. D.de caſtr.pec. l.2. C.de vet.iur.enucl. l.vn. de reſponſ.prud. in C. Theod. Quod ex inſcriptionibus multarum legum apparet, quæ ex Marcelli ad Iulianũ, Pauli ad Neratium, aliorumq́ auctorum notis ſumptæ ſunt: & eo ſenſu verbum, Notat, accipimus in l.1. §. Paulus notat. D.de off. eius cui mand. l.39. D. de hered.inſtit. l.vlti. D.de his qui in teſtam. delent. l.16. D.qui teſt. fac. poſſ. Notæ cauſa facta exheredatio, id eſt, iniuriæ inferendæ cauſa & notæ inurendę. l.18. D.de lib. & poſt.

NOTIONIS nomen generale eſt, & tam cognitionem, quàm iuriſdictionem ſignificat. l.99. D.de verbor. ſignificat. l.1. §.in initio. D. de offic. præf. vrb. l.penult. D. de calumniatorib. l.8. D.de tranſaction. l.vlt. in fin. D.de obligationib. & actionib. l.26. D.de pœn. l.6. C.quomodo & quan. iud. Itaque & ad eos pertinet, qui iuriſdictionem non habent, ſed habent de quauis alia cauſa notionem. l.5. D. de re iudic.

NOTITIA ab Impp. recentioribus appellatur breuis, ſeu libellus in quo deſcriptio ſtatus, adminiſtrationis, & diœceſeos alicuius continetur. l.1. C.de off.præf.præt. Afr. l.vn. de excuſ.artific.lib.x.C. l.3. & l.5. C.de aduoc. diuerſ.iudic. l.penult. & vlt.de diuerſ. off.lib. xij. C. Hinc de ſtatu Imperij ſub Conſtantinopolitanis Impp. agens liber, Notitia Imperij Rom. inſcribitur.

NOT

NOTORIA, pro elogijs & indicijs quibus crimina ad magiſtratus deferũtur.l.6.§. nunſtiatores.D. ad Turpillia. l. 7. C. de accuſatio. l.31.de epiſ.& clēr.in C.Theodoſ. Notoriam eodem ſenſu non modo B. Auguſtinus, ſed & Apuleius lib.vij.de Aſino aureo vſurpat. Sed ille, ait, qui cõmodum falſam de me notoriam pertulerat. Et Treuellius Pollio in Claudio ad fin. Nihil me grauiùs accepit, quàm quòd notoria tua intimaſti Clodium parentem amicumq; noſtrum inſinuatis ſibi falſis pleriſque grauiter iraſci.

NOVALIS interprete Paulo eſt terra pręciſa, vel vt Iſidorus legiſſe videtur, proſciſſa quæ anno ceſſat, quam Græci νέαρ vocant. l.30. §.1. D. de verbor. ſignificat. cap. xxj. de verbor. ſignific. in Epiſt. decret. ἴδιον γὰρ ἐστιν, vt Suidæ verbis vtar, τοῖς γεωργοῖς παρ' ἐνιαυτὸν ἀργὴν καταλείπειν τὴν γῆν, ὅπως ἀκραιφνὴς ἐκτρέφῃ τὸν καρπὸν, ὡς μὴ κατ' ἔτος τοῖς σπέρμασιν πονοῖτο. Pauli interpretationem Varro lib. iiij. de lingua Lat. confirmat: Ager, ait, reſtibilis, qui reſtituitur ac reſeritur quotquot annis: Cõtra qui intermittitur, à nouando Noualis. Iſidorus li.xv. Etymolog. cap. xiij. noualis ager eſt primùm proſciſſus, ſiue qui alternis annis vacat, nouandarum ſibi virium cauſa. Noualia enim ſemel cum fructu ſunt & ſe mel vacua. Nouale in l. vlt. D. de term. mot. Nouellum in l.8.D. de fun. dot. Nouelleta in l.39.D. de pet. hered.

Nouellæ appellatæ ſunt nouæ Iuſtiniani Conſtitutiones, vt & Paul. Vvamefridus in Iuſtiniano, & lib.j. hiſtoriar. Langobardic. cap. xxv. notat.

Nouatio quid ſit traditur in l. 1. D. de nouatio.

Nouæ leges interdum intelleguntur, quæ poſt leges xij. tabul. latæ ſunt. l.7.D. de cap. minut. l.11.D. de ſuis & legit. Quo ſenſu & Nouum ius accipiendum eſt in l.1.D. de pet. hered. Et Nouæ hereditates, quæ ex huiuſmodi legibus, ſenatuſcõſultis've poſt xij. tab. factis deferuntur. l.1.§. capitis. D. ad Tertyllia. Deniq; ad quaſcumque recèns latas leges ea appellatio pertinet. l. vn. D. de condictio. ex lege. Et ita Nouæ leges Papias ſignificant. l. vlt. D. de reg. Cato.

Nouum ius & iniquum. l.1. §. 1. & l. 3. D. quod quiſque iur. veluti ſi quis impetrauerit, ne debitor aduerſus eum exceptione vtatur. d. l.3.§. ſi is pro quo ſpopondiſti.

Nouæ tabulæ appellabantur, quibus publicè præpoſitis æs alienum obæratis remittebatur, ac condonabatur. Meminit Cic. ij. Officior. & Inuect. ij. in Catilin. & Epiſt. vlt. lib. v. ad Atticum, & Cęſar in prin. lib. iij. de bello ciuili. Et Seneca lib.j. de Benefic. cap. iiij. Quintilia. Declamatio. cccxxxvj. Et Sueto. in Iul. cap. xlij.

Nouum opus facere videtur, qui aut ædificando, aut detrahendo aliquid, priſtinam faciem operis mutat: qui autem vetus ędificium fulcit, nouum opus non facit.

Nouicij ſerui. l.12.D. de neg. geſt. l.37.D. de ædilic. ed. id eſt, noui ſerui. Nam vt Alfenus apud Gell. lib. vj. cap. v. ſcribit, Nouum nouicium & proprium propicium, augere atq; intendere volentes noui & proprij ſignificationem. Quintilia. Declamatio. ccclxxvj. Nouitijs etiam ſeruulis ignoſcitur. Varro li. vij. de lingua Lat. Etiam nouicij ſerui empti in magna familia, cito omnium cõſeruorum nomina recto caſu accepto in reliquos obliquos declinant. Nouicium autem non tyrocinio animi, ſed condicione ſeruitutis intellegimus. Nam quicumque ex venalicio nouiciorum emptus, alicui miniſterio præpoſitus fuerit, inter nouicios adnumerari deſinit. l. vlt. D. de ædilic. ed. Quamquam in profeſſionibus, quæ apud publicanos fiunt, eos nouicios intellegamus, qui nondum anno ſeruierint. l. vlt. §. quotiens. D. de publican.

NOVERCA patris vxor liberis ex alia vxore natis ita appellatur. l. 4. D. de gradib. & adf. Sed & aui proauiq; vxor nouercæ appellatione cùm de prohibẽdis nuptijs agitur, cõtinentur. l.14. §. nunc videamus. D. de rit. nup. Nouercæ quoq; loco habetur ea, quæ adoptiui patris vxor fuit, vt ibidem traditur.

NON nolle ſignificat pati & permittere. l. 3. D. de reg. iur. l.3. §. ſcientiã. D. de tributor. verba hæc, SI NON FECERIS, SI NON DEDERIS, hanc habent ſignificationem, ſi interpellatus non dederis, feceris, ſolueris: nec eſt omne vitæ tempus expectandum: ſed protinus atque per promiſſorem factum eſt, quominus ſtipulationi pareret, ſtatim eiuſmodi condiciones committuntur. l.115. ad fi. D. de verbor. oblig. l.17. in fi. D. de fideiuſſorib. l.24. D. quando dies leg. ced.

NOXAM Iuſtinia. ſcribit dici corpus quod nocuit: Noxiam, ipſum delictum. Inſtitut. de noxal. in prin. l. 1. in princ. D. ſi quadr. paup. Noxa planè etiam maleficium & peccatum ſignificat. Eaq; appellatione omne delictum in xij. tab. continebatur. l.237. in fi. D. de verb. ſignif. Et ita Noxam noxiamq; nocere. l.45. §.1. D. de leg. lib.1. l.4. D. de noxali. Noxam committere. l.32. D. de noxalib. act. Et noxam caput ſequi dicimus. l.4. D. ſi ex nox. cau. l.1. §. ſi apud. D. depoſiti.

Inde & Noxales actiones, quæ aduerſus dominos ex delictis ſeruorum dantur. Quarum ea vis eſt & poteſtas, vt vel noxæ dedere ſeruum, vel litis æſtimationem ſufferre dominus cogatur. Per ſe autem nullæ ſunt Noxales actiones. Nec enim hoc proprium & ſpeciale alicuius actionis nomẽ eſt, ſed qua-

litas quædam dũtaxat, quę actionibus ex delicto venientibus adiungitur, vt furti noxalis, de dolo noxalis, damni iniuria noxalis, arborum furtim cæſarum noxalis. l. 16. D. ad exhib. l. 9. §. hæc de dolo. D. de dolo. l. 19. & l. 28. D. de noxalib. l. penult. D. commoda. l. vlt. C. de furt. §. ſunt & aliæ. Inſtit. de noxalib. act. l. 7. §. penult. D. arb. ſurt. cæſ. Eodemq́ modo Noxalia interdicta ob delictum ſeruorum, quos in poteſtate habemus aduerſus nos competunt, puta ſi quem vi deiecerunt, vel vi aut clàm opus fecerunt. l. vlt. D. de interdict. Noxalis quoque appellatur illa actio, quæ ob pauperiem datur. l. 1. §. & cum etiam. & §. ſi commune. D. ſi quadrup. paup. & Inſtit. eod. titul. in prin.

Noxæ dedere, in noxam dare ſignificat. l. 7. §. 1. D. quod vi aut clàm. & Ad noxam dedere in l. 10. §. 19. D. de noxalib. Noxæ autem dedere, eſt animal mancipium've viuum demum tradere. l. 1. §. noxæ. D. ſi quadrup. Quintilia. Declamatio. ix. Alebat deuotum corpus grauior omni fame ſagina, & inter noxæ dedita mancipia, contemptiſsimus tiro gladiator. Vtitur & hac locutione Columella in pręfatio. lib. j.

Noxa ſolutus, in ſtipulationibus ædilicijs intellegitur, non qui noxam numquam commiſit, ſed qui ob eam rem noxali iudicio ſubiectus non eſt. l. 17. §. quod aiunt. D. de ædilic. ed. l. 174. D. de verbor. ſignific. l. 72. §. penult. D. de ſolutionib. l. 3. D. ſi fam. furt. ſec. dicet. l. vlt. D. de rer. permut. & Noxijs ſolutus. l. 45. §. 1. D. de leg. lib. j. Planè Noxis ſolutum præſtari ſeruum, qui promittit, de priuatis, non etiam his quæ publicam executionem & coërcitionem capitalem habent, promiſiſſe exiſtimatur. d. l. 17. §. quod aiunt. l. 11. §. vlt. D. de euictionib. l. 200. D. de verbor. ſignific.

NVDVM ſimplex ſolum, purumq́ ſignificat: veluti nudum pactum, cui nulla cauſa ſubeſt, præter conuentionem, & quod placiti fine ſtetit. l. 7. D. de pact. l. 27. C. loca. l. 5. C. de contrah. ſtip. l. 10. §. interdum. D. de recep. qui arbitr. Conſtantin. lib. j. titul. vj. ψιλὸν δὲ σύμφωνον ἐστὶν ὅταν μὴ πραγματεία ᾖ τις, ἀλλὰ μόνον συνθῇ ἰδίᾳ. Nudum enim pactum non eſt, quotiẽs pecunia datur, & aliquid de reddenda ea conuenit, vel aliàs quotiens certa lege data res probatur. l. 10. C. de pact. l. 8. in fi. D. de præſcript. verb. Nuda denique conuentio non eſt, quæ habet in ſe negotium aliquod, vt Græci dicunt συνάλλαγμα. l. 1. D. de præſcript. verb. Planè in l. traditionibus. C. de pact. nuda pacta magis eſt, vt à traditione nuda interpretemur, quemadmodum & nudam voluntatem accipimus in l. 9. §. interdũ. D. de adq. rer. do. & §. interdum. Inſtit. de rer. diuiſio. Et nudam conuentionem pro ſolo conſenſu abſque traditione in l. 33. §. ſi rem. D. de vſucap. l. 1. D. de pigner. act. l. 4. D. de pignorib. & in l. 5. in fi. D. de reſcind. vend. Nuda verò traditio in l. numquam. D. de adquir. rer. do. dicitur, quæ iuſta & ad dominiũ trãſferendum idonea cauſa non nititur.

Nudum præceptum probabili nulla cauſa adiecta. l. 114. §. diui. D. de leg. lib. j. l. 38. §. Iulius. D. de leg. lib. iij.

Nuda voluntas, ſola, mera, & ſimplex. l. 1. l. 16. §. 1. D. de milit. teſt. l. 17. §. ſicut. D. cõmod. l. 1. D. de leg. lib. iij. l. 1. §. adſignare. D. de adſign. lib. l. 3. D. de reſc. vendit.

Nudus cõſenſus, ſolus, ſine verbis, litteris, ſcriptura. l. 14. D. loca. l. 31. §. illud. D. de ædilic. ed. l. 52. in fi. D. de oblig. & actio. l. 80. D. de ſolutionib. l. 35. D. de diuerſ. reg.

Nuda ratio quæ ſola ſcriptura continetur, cùm nulla præceſſerit cauſa debendi. l. 50. in fi. D. de pecul. l. 26. D. de donationib.

Nuda proprietas, à qua vſusfruct. abeſt. l. 34. D. de rei vindic. l. 18. §. ſi nuda. D. de pigner. act. l. 29. D. de vſufruct. l. 78. §. vxor viro. D. de iure dot. l. 18. D. de vſur. l. 8. D. de vſufruct. leg.

Nudus vſus, ſine fructu. l. 3. in fi. D. de vſufruct. l. 1. D. de vſu & habit.

Nuda poſſeſsio à proprietate & dominio ſeiuncta. l. 21. §. 2. D. quod met. cauſ. l. 66. D. de euictionib. l. 78. §. ſi quis fortè. D. de verbor. obligat.

Nuda res, abſque fructibus & cauſa. l. 1. §. hanc autem. D. depoſ.

Nudum factum. l. 52. in fi. D. de verbor. obligat.

Nuda cautio, quæ ſolam repromiſsionem habet. l. 2. §. ſed vtrum. D. de iudic. vt & nuda repromiſsio in l. 56. D. de euictio. l. 1. §. ſtipulationes. D. de prætor. ſtip. ad differentiam ſatiſdationum.

Nuda pollicitatio, ſine ſcriptura. l. 10. D. de his quæ vt indign.

Nudus ſermo, qui dicto finitur, ſimpliciq́ adfirmatione conſtat, ſine aliqua promiſsione. l. 19. §. dictum. D. de ædilic. ed.

Nuda vacatio muneris. l. 13. §. duo. D. de vacat. mun. Nuda & ſola ſcientia. l. 1. §. ſed ſi ſciente. D. de ædilic. ed. Nuda debiti ſolutio. l. 6. §. rationem. D. de eden. Nuda verba, mera verba, ſine aliqua certa & ſollemni conceptione apud Paul. lib. j. Sent. titul. iij.

NVLLIVS eſſe res dicuntur, quæ in nullius priuatim bonis ſunt, ſed iuregentium omnibus vacant, & occupanti conceduntur. l. 51. D. de contrah. empt. §. litorum. & §. feræ. Inſtit. de rer. diuiſ. Aliàs nullius eſſe dicuntur, quæ in patrimonio commercioq́ hominum non ſunt, veluti res ſacræ, ſanctæ, religioſæ. §. nullius. Inſtit. de rer. diuiſ.

NVMERARII. l. 3. C. de priuileg. eor. qui in ſacr. ſcrin. lib. xij. l. vlt. C. de priuileg. ſcholar. l. vlt.

l.vlt.C.de fabricenſib.lib.xj. hi tabulariorum munere funguntur: vt oſtendunt l. 2. & l.4. C.de numerar. lib.xij. & l.1. C.de apoch.publіc.lib.x. & l.vlt. de executorib. & exactorib.eo. Itaque in l.13. C.de ſuſceptorib.lib.x. tabularios,aiunt Impp.ſeu numerarios. Quę tamen poſtrema verba à Triboniano addita eſſe liquet ex l.30.eod.tit.in C.Theod. Iſidorus autem lib.ix.Etymolog.cap.iij. numerarios vocatos ſcribit eos, qui publicum numerũ ærarijs inferũt. Inuenimus apud Marcellinum numerarios apparitionis magiſtri equitum, lib. xix. Inuenitur & hoc verbum apud Sidon. Apoll. lib. j. Epiſtol. ad Montium. Ita numerorum ſollicitudinem accipe in l.vlt.C.de primicer.& ſecundic.lib.xij.

NVMERVS catalogum militum ſeu breuiculum, quo militum nomina continentur, ſignificat,& quod recentiores Impp.matriculam vocant. l.4. l. 39. §. 1. & l. 43. D.de milit. teſt.l.16.C.eod.tit.l.vn.in fin. D.de bon.poſſ. ex teſtam.militis.Lamprid.in Alexand. Milites ſuos vbique ſciuit,vt haberet in cubiculo & breues & numerum & dignitates.Plin. lib.iij.Epiſtol.Neque enim adhuc nomen in numeros relatum eſt.Quo factum eſt,vt numeri pro ſocietatibus, ordinibus, turmiſq; militum acciperentur.l.2. §.exercitum. D.de his qui not.infam.l.8.§.veterani.D.de procuratorib. l.4. §.qui poſt deſertionem. D. de re milit.l.31.C.de loca.l.penul. de exactorib.lib. x.C.l.2.C.vbi de ratiocinijs. Plin.lib.x. Epiſt. Vt iam ſacramento dixerant, ita nondum diſtributi in numeros erant.Lamprid.in Macrino. Quòd ſi vnius numeri conſenſus acceſsiſſet. Militares etiã numeros apud Marcellinum legimus. Vnde Tribunatus numerorum in l.vlti. C.de teſt.milit.l.9.C.de inoff. teſtamen.

NVMMIS colere dicitur colonus, qui ad pecuniam numeratam conduxit.l.26.D.de furt. coniuncta l.28.§.vis maior.D.pro ſoc.

Nummaria quæſtio pro pecuniaria in l. vlt. D. ne de ſtatu def.

NVMMVLARIORVM fit mẽtio in l.1. §.hoc quoque.D.de offic.præf.vrb.l.7. §.quotiens. D.depoſ.l.9. §.penult. D.de eden. in qua traditur hos,ſicut & argentarios, rationes confeciſſe, accepiſſe'que pecuniam & erogaſſe per partes.

Nummi inueterales. l. vlt. D. de bon. damnat.

Nummus decargyrus in l. vlti. ſi quis pecun. conflauer.in C.Th.

NVNCVPARE heredem,pronuntiare eſt, & verbis exprimere, ac palam nominare: opponiturq; ſcriptura nuncupationi.l.21.l.25.D. de teſtament.l.20.D.de vulg.& pup.l.8. §.vl. D.de ſecun.tabul.l.1. §.vlt. D.de iure codicill. l.58.D.de hered.inſtit.l.11.§.penult. D.ad leg. Falcid.l.vlt.C.de codicill. Vnde per nuncupationem teſtamenta, id eſt, ſine ſcriptura, interpretatur Theodoſ. in l.21. §.per nuncupationem.C.de teſtament. l.8. C.qui teſtam. fac. Sic per nuncupationem ſubſtituere. l.8. §.vlt.D.de ſecun.tab.vbi ſcripto nuncupatus opponitur. Vlpian.autem Nuncupationem teſtamenti in hunc modum fieri ſolitam tit. xx. Inſtitutio.tradidit, tenente tabulas teſtamenti teſtatore ac dicẽte, HAEC VTI HIS TABVLIS CERIS'VE SCRIPTA SVNT, ITA DO, ITA LEGO, ITA TESTOR. ITAQVE VOS QVIRITES TESTIMONIVM PRAEBITOTE. Quod & ab Iſidoro lib. v. Etymolog. cap. xxiiij. traditum extat.Sueto.in Calig.xxxviij. Quo metu iniecto, cùm iam & ab ignotis inter familiares & à parentibus inter liberos palam heres nuncuparetur,deriſores vocabat, quod poſt nuncupationem viuere perſeueraſſent. Vt autem ſecundùm tabulas, ita & ſecundum nuncupationem bonorum poſſeſsio datur.

NVNTIATIONE noui operis in re noſtra ædificantem, vel aduerſus ſeruitutem nobis debitam quid molientem,prohibemus. Idq; vel per prætorem fit, vel manu, & lapilli iactu.l.5. §.meminiſſe. D.de noui oper.nunt. l. 8.§.1. D.ſi ſeruit. vindic. Nuntiatio etiam ad fiſcum fieri dicitur, quotiens bona vacantia, vel caduca, vel ex alijs cauſis in fiſcum cadentia ei deferuntur.l.1. & l.13. §.cùm ante. l. 38.& l.43.D.de iure fiſc.l.6. §.certè. Et ita ad fiſcum nuntiata accipe in l.18.D.de vſucapio. l.43.D.de iure fiſc.

Nuntiare cauſam, pro eo quod eſt deferre in l. 39.§.1.D.de iur.fiſc. & renuntiare in l.22.§.vl. eod.tit. Et Nuntiatores, qui per notoria indicia produnt.l.6.D.ad Turpillian.

Nuntius eſt, qui ſpecialiter certi negotij gratia ad aliquem deſtinatur, & abſenti miniſterium præbet. l. 2. D. de pact. l.14. §.vlt. D.de conſtit.pec. l. 25. §.iuſſu. D.de adquir. hered. l.1.D.manda.l.4.D.pro ſoc.l.1.in fi.D.de contrah.empt.

Nuntium mittere & remittere coniuges, qui libello repudij miſſo à ſe inuicem diuertunt. l.6.& l.10.D.de ſponſalib. l.5.in fin. & l.7. §.ſi reus.& l.21.in fi. D.de iure dot. l.31. §.ſi ſocer. D.de donat. int. vir. l.2. C. de repud. l.22. §.ſi maritus.D.ſolut.matrimon.l.45.§.hoc caput. D.de ritu nupt. Cicer. Topic. Si mulier cùm fuiſſet nupta cum eo,cui conubij ius non eſſet, nuntium remiſit. Apul. lib.ix. de Aſino aureo. Nec ſecius piſtor ille nuntium remiſit vxori, eam'que protinus de ſua proturbauit domo.

Inde Nuntios repudia interpretantur Impp.in l.3.C.de repud.

NVPTIAS definit Modeſtin. in l.1. D.de ritu

nupt. quas à nubendo, id eſt, velando dictas Feſtus, Iſidor. & alij tradunt, quòd olim nouæ nuptæ velatæ ad viros deducerentur: vnde propriè nuptiarum nomen mulieribus conuenit. non temere enim viros nubere Latini auctores dicunt. Et ideo ſecundùm perſonas vtriuſque ſexus nuptias & matrimonium in aliquot locis diſtingui ex Triboniani tamen, quantum exiſtimo, ſuptilitate magis quàm Iureconſultorum videmus. l. 10. & l. 11. D. de ritu nupt. §. ſi aduerſus ea. Inſtitut. de nupt. §. quibus connumerari. Inſtit. de hered. quæ ab int. Porrò hæc condicio, SI NVPSERIT, non impletur qualicumque coniunctione. Etenim ſi nondum nubilis ætatis ducta ſit, vel ei coniuncta cuius nuptijs interdictum eſt, non paruit condicioni. l. 10. D. de condicion. & demonſtr. Sed & ſi pupillæ legatum ſit, QVANDOQVE NVPSERIT, ſi ea minor xij. annis nupſerit, legatum non conſequetur, antequam viripotens facta ſit: quia non poteſt videri nupta, quæ virum pati non poteſt. l. penult. D. quando dies leg. ced. Nuptiæ iuſtæ quæ ſint vide in verb. iuſtus.

NVRVS appellatur filij vxor. l. 4. §. adfines. D. de gradib. & adf. Sed & ſponſa licet minus propriè nurus appellatione continetur. l. 6. & l. 8. D. de gradib. & adf. l. 12. §. 1. D. de ritu nupt. Nurus autem appellatio & in edicto De poſtulando, & in quæſtione prohibitarum nuptiarum, & aliàs ferè porrigitur. licet has pronurus quidam rectè appellent. l. 50. D. de verbor. ſignific. l. 1. in fi. & l. 3. §. vlt. D. de poſtul. l. 8. §. penult. D. de legat. præſt. l. 14. §. vlt. D. de ritu nupt. Ideoq́ nepotis ex filia noſtra nati vxorem nobis nurum eſſe traditur in l. 6. D. de gradib. & adf.

NVTRICIA mercedes nutricum. l. 1. §. penul. D. de var. & extr.

ΝΥΚΤΑΛΩΠΑ genus morbi Græcis appellari Vlpianus in l. 10. §. penult. D. de ædilic. ed. ſcribit, vbi homo neque matutino tempore videt, neque veſpertino. De quo verbo quædam præter Budæum medicorum loca adnotabo. Aegineta lib. iij. νυκτάλωπας λέγουσιν ὅταν συμβῇ τὴν μὲν ἡμέραν βλέπειν, δυομένου δὲ ἡλίου ἀμαυρότερον ὁρᾶν, νυκτὸς δὲ γενομένης οὐδ' ὅλως. Quibus verbis etiam Aëtius lib. vij. νυκτάλωπα definit, morbumq́ hunc contingere ait διὰ τὴν ἀσθένειαν περὶ τὴν κεφαλήν, καὶ μάλιστα διὰ τὴν τοῦ ὀπτικοῦ πνεύματος παχύτητα, καὶ τῶν λοιπῶν περὶ τὸν ὀφθαλμὸν ὑγρῶν ἐπὶ χιτώνων. Alexander Trallianus lib. ij. πρὸς δὲ τοὺς κατ' ὀψὲ μὴ βλέποντας οὓς νυκτάλωπας ὀνομάζουσιν νίτρον ῥίψας μεθ' ὕδατος ποταμίου χρῶ. Plinius lib. xxviij. cap. xj. Sanguine humano ſanare Luſcioſos putant, νυκτάλωπας appellāt.

B. BRISSONII DE VERB.
QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE,
LIBER XIII.

OBLIGATIO iuris eſſe vinculum definitur Inſtitut. de obligatio. in princ. Et ita appellatur in l. 59. D. de condict. indebit. l. 67. D. de procuratorib. l. 46. D. de adquir. poſſ. Obligationum verò aliæ ſunt, quæ ex legibus, plebiſcitis, ſenatuſcōſultis, principumq́ constitutionibus manant. Aliæ honorariæ, quæ ex prætoris iuriſdictione veniunt. l. 1. §. pen. D. de exercit. l. 8. §. 1. D. de fideiuſſorib. l. 8. §. vlt. D. de acceptil.

Obligatus fundus dicitur, qui pignori oppoſitus eſt. l. 45. §. vlt. l. 57. D. de legat. lib. j. Obligatis prædijs Cicero in Rullum ſoluta opponit, quæ ſcilicet nullo pignoris nexu tenētur.

Obligari lege dicitur, qui in legem committit & incidit. l. 30. D. de falſ. Modeſtin. in l. 51. D. de verbor. obligat. Lege obligamur, cùm obtemperantes legibus aliquid ſecundùm præceptum legis vel cōtra facimus. Sic Gellius furti ſe obligare, pro furtum facere in lib. vij. cap. xv. dixit.

Obligari iudicio pro teneri.l.45. D. de obligat. & actio.

Obligari apud aliquem, pro alicui in l.17.l.22.§. quod ſi ſtipulator.l.70.in fin.D. de fideiuſſoribus. vt apud aliquem debere in l.34. §. quidam.D.de ſolutionib.

Obrepere, eſt falſis dictis & mendacijs aliquem circumuenire.l.29.§.ſi cùm debitor.D. manda.l.1.§.tutores.l. 29. D. ad leg. Corn. de falſ.l.55.§.vlt.D.de adm.tut.l.1.l.5.§.penult.D. de reb.eor.l.3.§.puberi.D. de Carb.ed.l.1.§.1. D.ſi à parent.quis manum.

Obreptio l.10.§.patronum.D. de in ius voc.l.8. §.1.D.de neg.geſt.l.49. D. de bon. libert.l.26. §.ſubuctum.D.de fideicom.libert.l.5.C.quomodo & quan. iud. Obreptiones reſcriptorum apud Ambroſ.lib.v.Epiſt.xxiiij.

Obryza in l.12.de ſuſceptorib.in C.Theod. l.2.& l.3.de ponderatorib.eo.Plin.lib.xxxiij. cap.iij. Aurique experimento ignis eſt, vt ſimili colore rubeat, quo ignis. Atque ipſum obryzum vocant, in cuius verbi notatione B.Hieronymus & Iſidorus diſſentiunt. Ille in Hieremiā obryzum quaſi ophiriſum appellatū tradit, quoniam ex Ophir inſula laudatiſsimum aurum adueheretur. Hic verò lib.xvj.Etymolog.cap.xvij. ab eo quod obradi & ſplendore, & coloris ſit optimi, nomē ductum putat. Eſt & tertia opinio exiſtimātium à Grȩco originem hoc nomen trahere, & obryzum quaſi ἄβρυζον dictum, quoniam purum ſit & ſyncerum aurum. Qua in ſententia Hermolaus Barbarus eſt.

Inde obryzati ſolidi in l.1.C. de oblatio. votor. lib.xij.l.vlt.C.de veter.numiſmat.poteſt.

Obſcurare vulgò accuſatiuo iungitur.l. 10.in fi. D. de ſeruit. vrb. Sed tamen & Obſcurare luminibus dixit Vlpia. in l. 30. D. de vſufruct.ſecundum Piſanam lectionem.

Obſequium liberorum libertorumque eſt erga parentes & patronos. Rubr.de obſeq.à parentib.patr.l.9.§.de plano.D.de offic. proconſ.l.5.§.vtrùm.D.de liber.adgn. l. vlt. D. ſi libert.ingen.l.84.D.de condicio.& dem. Iuſtinia. Nouel.lxxviij. φυλαττέτωσαν γὰρ μὴν καὶ μετὰ ταύτην τὴν δόσιν ἡμῶν διὰ παντὸς τοῖς ἐς δεσπότην αὐτοὺς ἄγουσι τιμὴν, πάτρων αὐτοῦ καὶ τὸ καλούμενον ὀφείλουσιν τὴν ἐκ τῶν νόμων ἀποτεταγμένην τιμήν. Et paulò poſt reuerentiam appellat.

Obſiani lapilli.l.19.§.penult.D. de auro, argent. Obſidianum Plin.lib.xxxvj. cap. xxvj. & lib.xxxvij. cap. x. vocat, & in Aethiopia ab Obſidio (vnde nomen ſumpſiſſe puto) inuentum, nigerrimi coloris, aliquando & translucidi, craſsiore viſu atque in ſpeculis parietum pro imagine vmbras reddentem. Ex quo multos gemmas feciſſe ſcribit. vide & Iſidor.lib.xvj. Etymol. cap. iiij.& cap.xv.

Obſides in l.11.D. qui teſtament. fac. l. 31.& l.32.D.de iure fiſc.qui ſint, obſcurum non eſt.

Obſignatio conſignationem pecuniȩ ſignificat in l.9.C.de ſolutio.l.7.C. de pact. inter emptor.Cic.pro Cluentio, Pecuniaque obſignata quȩ ad eam rem dabatur in manibus Scamandri deprehendit. Obſignatio autem ſic fiebat, vt ſacculus lino traijceretur ſignisque cerȩ impreſsis obſignaretur. Obſignatio etiā tabularum dicitur apud Gellium lib. xiiij.ca. ij.Cicero j.de Orato. Tu mihi cùm in circulo decipiare aduerſarij ſtipulatiuncula, & cùm obſignes tabellas clientis tui, quibus id ſit ſcriptū, quo is capiatur. Obſignari etiam teſtamenta apud Cæſarē libr.j.de bello Gall. & Cicero. pro Cluent. Obſignare etiā bona & obſignare domum in l.vlt.D.de requirēd. vel abſent.l.1.§. pen.D. de vent.in poſſ. mitt.

Obſonatores ſerui in l.65. D. de leg. lib. iij.Seneca Epiſt.xlvij. lib. vj. Adde obſonatores quibus dominici palati notitia ſubtilis eſt, qui ſciunt, cuius rei illum ſapor excitet.

Obuentiones, fructus reditusque omnes ſignificant, qui vel ex ipſo rei corpore, vel induſtria hominis accedunt, veluti mercedes, penſionesque ex locationibus prædiorum vrbanorum debitas, vecturas iumentorum, naulum nauium.l.1.§. exercitorem. D. de inſtitor.l.7.D. de vſufruct.l.34. D. de vſur.l.5.§. non paſsim.D.de reb. cor. Vbi tamen P. Fl. autographon habet obuenditionum.

Occiſum, quod ad leg.Aquil. attinet, accipere debemus ſiue gladio ſiue etiam fuſte, vel alio telo, vel manibus, ſi fortè ſtrangulauit eum, vel calce petijt, vel capite, vel qualiter qualiter.l.7.§.1.D.ad leg.Aquil. Et quamquam vulgò occidiſſe dicatur, qui mortis cauſam præbuit, (quæ & in lege Corn.de ſicarijs interpretatio fieri conſueuit.l.15. D. ad leg.Corn.de ſicar.vt à Quintiliano in Declamatio.bellè exponitur) tamen lege Aquilia is demum teneri viſus eſt, qui adhibita vi & quaſi manu cauſam mortis præbuiſſet, tracta videlicet interpretatione vocis à cȩdendo & à cæde.l.51.D.ad leg.Aquil. Itaque in s.c. Silaniano, Occiſorum appellatione hi continentur, qui per vim aut cædem ſunt interfecti, vt puta iugulati, ſtrangulati, præcipitati, vel ſaxo, fuſte, lapide percuſsi, vel quo alio telo necati non etiam ſi veneno vel quo alio quod clam necare ſoleat, ſiue interempti.l.1. §.occiſorum.D.de s.c.Silania.

Occupare aliàs intellegitur, qui prior litem conteſtatus eſt.l.32. D. de procuratorib. coniuncta l.11.D. de doli except. & l. 9.D. de verbor. oblig. Aliàs qui prior ad ſententiam peruenit.l.10.D.de pecul.l.19.D. de re iud.l.9. D.de tributor.l.3.D.quod cum eo.l.4.D.de in rem verſo.

Occup

Occupantis fieri dicuntur ea, quæ in medio poſita nullius priuatim bonis ſunt. l. 3. & l. 7. §. inſula. D. de adq. rer. do. Et ita occupatione ſua quæq; feciſſe eos, qui primi in vacua venerunt Cic. 1. Officior. ſcribit.

OECONOMI appellabantur, quibus res eccleſiaſticæ gubernandæ mandabantur. l. 14. C. de ſacr. Eccleſ. Diſpenſatorem pauperum leo & Anthemius definiunt in l. 31. §. hoc nihilominus. C. de epiſc. & cler. Alias œconomi definiuntur, qui eccleſiaſticas tractant rationes. l. 3. C. de his qui ad eccleſiam confugiunt.

OENOMELI in l. 9. D. de vino trit. ol. muſtum eſt melle admixtum vehemẽter commotum & agitatum. Quę potio veteribus probabatur. Vide Dioſcor. lib. v. cap. xij. & Iſidor. li. xx. Etymolog. cap. iij.

OFFENDERE legem, Senatuſconſultum, & offendere legi in libris noſtris inuenitur. l. 40. D. de iudic. l. 3. §. is autem. D. ad Macedonia. l. 1. D. de vſur. Sine offenſa edicti. l. 6. D. de poſtul.

OFFERRE ſe liti dicitur, qui vltrò nihil ad ſe pertinentis cauſæ nomine iudicium excipit. l. 48. D. de heredit. petit. l. 28. D. de rei vindic. l. 2. D. de adm. tut.

Obtuliſſe ſe liti videtur procurator, qui iudicio pro domino ſe ſine mandato optulit. l. 4. D. de re iud. l. 61. D. de procuratorib.

OFFICIENDI luminibus vicini ſeruitus, cùm ius eſt luminibus vicini officere. l. 2. D. de ſeruit. vrb. præd. l. 2. D. de ſeruit. ruſt. Cùm autem ſeruitus imponitur ne luminibus officiatur, hoc maximè adepti videmur, ne ius ſit vicino inuitis nobis altius ædificare, atque ita minuere lumina noſtrorum ædificiorum. l. 4. D. eod. tit. hoc enim obſeruatur ea ſeruitute conſtituta & ne lumina obſcuriora fiãt. Siue igitur arborem ponat, ſiue quodcumq; aliud faciat ad luminis impedimentum, aduerſus ſeruitutem fit. l. 15. & l. 17. eo. tit.

OMITTERE hereditatẽ legatum've & prætermittere pro eodem noſtri auctores dicunt. l. 7. & l. 59. in fi. D. de adq. heredit. l. 33. D. de milit. teſt. l. 20. & l. 82. §. 1. D. de legat. lib. ij. l. 44. l. 59. §. ſi Attius. D. de hered. inſtit. l. 1. C. de fideicomm. libert. l. 19. D. de inoff. Omittere bonorum poſſeſsionem. l. 1. §. ſi duo. D. de bonor. poſſeſs. ſecund. tab. Et ita in titul. Si quis omiſſa cauſa teſtament. accipe: vbi traditur Prætermittere cauſam teſtamenti eſſe, ſi quis repudiauerit hereditatem; prætermittereq; videri eũ, qui cùm poſſet iubere, noluit id facere. l. 1. §. 1. & §. prætermittere. D. ſi quis om. cau. Omittere tamen & repudiare ſeparantur. l. 24. §. Scæuola. D. de minorib. Nam & omittit hereditatem, qui tempore excludi ſe patitur, quod omittere aditionem dicitur in l. 14. D. de lib. & poſt. Omittere etiã præterire teſtamento ſignificat. l. 19. D. de inoffic. teſt. l. 16. D. de lib. & poſt. l. 34. §. ſed ſi filiusfam. D. de milit. teſt. §. vlt. Inſtitut. de exhered. lib.

OFFICIVM, vt Grammaticis notum eſt, dicitur, quod quiſque efficere debet. Sic officium pietatis in l. 2. D. de inoffic. quòd àparẽtibus in liberos proficiſci debet. Officium etiam magiſtratus, & ius dicentis, vt prætoris, quod latiſsimè patere traditur in l. 1. D. de iuriſdict. om. iud. l. 27. D. de verbor. obligat. l. 22. D. ſi cert. pet. l. 1. §. an autem. D. de poſtul. Separaturq; ab officio iudicis in ſtipulationum diuiſione, quod in ſingulis cauſarum generibus propriam inſpectionem habet, vt ex tit. de rei vindic. famil. erciſ. comm. diuid. & ex l. 25. §. item ſciendum. D. de ædilic. ed. patet. Officium modò munus publicum honoremq; ſignificat. l. 2. D. de his quæ vt indign. l. 4. §. 1. de off. proconſ. l. 12. §. penult. D. de iudic. l. 6. D. de cap. dem. l. 2. D. de diuerſ. reg. modò officiales ipſos & miniſtros magiſtratuum ac præſidum. l. 6. §. ne tenuis. D. de off. præſid. l. 74. D. de euictionib. l. 1. §. penult. D. de ſeru. fugit. l. 72. D. de ſurt. l. 6. C. de ſentent. & interlocut. l. 33. de decurionib. lib. x. C. l. 1. C. ad Turpillia. Sic Officium Præſidum, Comitum, Præfectorum, procuratoris fiſci accipimus. l. 3. C. quando fiſc. vel priuat. l. 2. & l. 3. ad fi. de cano. largitio. titul. lib. x. C. l. vn. in fin. de collatio. donat. l. 54. de decurionib. eo. l. 1. C. ne fiſcus rem quam vend. l. 1. de bon. vacantib. C. Et apud Tertullia. in lib. de fuga in perſecutio. ad fi. Sic Officiũ præſidale in l. 1. C. de præſcriptio. xxx. an. Officiũ cenſuale. l. 18. D. de teſtament. & apud Symmach. lib. 1. Epiſt. xlvj. Cohortale officium. l. 33. C. de appellatio. Officium comitianum. l. 2. C. de off. milit. iudic. Officia etiam prouinciæ. Donat. in Phormio. vocari ſcribit Prætores, qui mittuntur in prouincia, quòd cum officio mittantur. Sed & locum ipſum, in quo officiales conſiſtunt officium appellant. l. 7. in fi. D. qui ſatiſd. cog. l. 17. D. de in ius voc. Plin. lib. j. Epiſtul. Paucos poſt dies ipſe me regulus conuenit in prætoris officio. Quo etiam modo Aſcon. in ij. Verr. locutus eſt. Ceterùm Officialium verbo Iureconſulti vtuntur in l. 34. D. ſi cert. pet. l. 6. §. ſi quis comitum. D. de poen. l. 5. §. miſſus. D. vt in poſſ. leg. l. pen. in fi. D. de bon. damnator. Et Imp. in l. 4. C. de epiſc. & cler. l. 2. de delatorib. lib. x. C. & aliàs ſæpe. Quo tamen verbo præter Apuleium vix quemquam receptæ auctoritatis vſum credo.

Officium ſeruile miniſterium nõnumquam ſignificat. l. 46. §. actores. D. de iure fiſc. & ab artificio ſeparatur. l. 65. §. 1. D. de legat. lib. iij.

l. 24.

l.24.D.de manumiſs.teſt.Immò & à miniſterio in l.65.D.de leg.lib.ij.

Officium autem præſtare dicuntur, qui ad patrisfa. corpus tuendum atque ipſius cultum præpoſiti deſtinatiq́; ſunt. Quo in genere coci, oſtiarij, cubicularij, tonſores, obſonatores, miniſtratores, atq; alij, qui ad huiuſmodi vſum parati ſunt, numerantur.l.61.l.65.D. de leg.lib.iij.l.203.in fi. D. de verbor. ſignificat. Artificium verò in his eſt qui artem aliquam exercent: Cuiuſmodi ſunt lecticarij, textores, fullones.d.l.65.§.1. & l. penult. D. de reb. dub. Nõ diſsimiliter officiales operæ ab his, quæ in artificio ſunt, ſeiunguntur.l.26. §. libertus. D. de condict. indeb. Meminit verò officialium operarum etiam l.6.& l.9. D. de oper.libert.quæ ſcilicet in officij & obſequij præſtatione conſiſtunt: quo modo in officio mariti eſſe vxorem Hermogenia. dixit in l. 48.D.de oper.libert.

OLEAM immaturã plus habere reditus, quàm ſi matura legatur, tradit Iauol. in l.penult. D. de vſufr.leg. Olearia autem vaſa, inſtrumentaq́; enumerantur in l.19.§.illud.D. loca. Oliuariæ quoque molæ & præli fit mentio in l. 21.D.de inſtruct.vel inſtrument.

Oleaginea pocula.l.30.D.de leg.li.iij.vel, vt in archetypo eſt, Oleagina.

Oliuarum nuclei.l.55.D. de leg. lib.iij.l.167.D. de verbor.ſignific.

Oliuetum in l.58.D.de contrah.empt.& l. 4. D. de cenſib.in vulgatis, non item in Florentinis codicibus, & l.7.C. de bon. proſcriptor. & l.1.C.de mancip.& colon.lib.xj.C.

OLOBERAS veſtes vel olobaras legendum cenſeo in Rubr.de veſtib.olob.lib.xj. C. vbi nonnulli male holoſericas ſupponunt. Eſt autem hoc verbum Græcum. Olobera enim veſtimenta ſunt ὁλοβαφῆ, id eſt, omni parte texturæ conchylij rubore infecta & conchylio ſolidata. Quod & l. 4. eius tit. perſpicuè comprobat.

OMNINO & Omnimodo præciſam neceſsitatem plerumque ſignificant.l.10.§. in adrogato.D.de vulg.& pup.Idemq́; valent quod indiſtinctè.l.penult.D.pro ſuo.l.49.D. de iure dot.l.11.in fi.l.26.D. de leg. lib.j.l. 14. §. ſed & ſi.D. quod met. cau.l.1. §. hoc edictum.D. nautæ, caupo.l. 9. D. rat. rem hab.l.9.in fi.& l.32.§. ſacerdotio. D. de recep. qui arbitr.l.18. D.de adim.leg.§.ſed furti.& §.item actio.Inſtit.de actio. l.penult. D. qui ſine manumiſſ. l. 17. §. vlt. D. ad Velleia. Omnimodo ſine metu exceptionis in l.39.§.penult.D.de dam. infect.& in l.1.§.1.D.de vſur.& l.87.§.1. D. de leg. lib. ij. Omnimodo eſt etiã ſine interpellatione: quo ſenſu credo accipiendum in l.38. §.penult.D.de vſur. Significat & in omnem euentum, &, vt Iureconſulti loquuntur, quicumque caſus inciderit. in l.18. D. quod met. cauſ.

ONERIS ferundi ſeruitus eſt, cùm onera vicini quis ſuſtinere cogitur.l.1.l.33.D.de ſeruit. vrb.præd.l.6.§.etiám.D.ſi ſeruit.vindic. Seruitus oneris porticus ſeruandæ in l. penult. D.de dam.infect.Huc alludens Seneca lib.x. Epiſt.Nouit, ait, vires ſuas: ſcit ſe eſſe oneri ferundo.

Onus merces quaſcumque naui impoſitas ſignificat in l.31.& l. penult.§. penult. D. loca. l.6.D.de lege Rod.l.1.§.non autẽ. D.de exercitor. Vnde oneris auerſi actio in d. l. 31. & Onus auertere apud Tertullia. lib. j. aduerſ. Marcio.

Onerandæ libertatis cauſa facta definiuntur quæ ita imponuntur, vt ſi patronum libertus offenderit, petantur ab eo, ſemperq́; ſit metu exactionis ei ſubiectus: propter quem metum quoduis ſuſtineat patrono præcipiente. l.1.§.quæ onerandæ. D. quar. rer. act. Onera hereditatis legata & fideicommiſſa æs alienum.l.vn.§.penult.D.ſi mul.vent.nom.

ONYX Arabicus in l.vlt. §. ſpecies. D. de publican. ad differentiam Indici, à quo colore diſtat. Nam Indicus igniculos habet albis cingentibus zonis: Arabicus autem niger eſt cum candidis zonis. Inde autem nomen habet, quod habeat in ſe permixtum candorem in ſimilitudinem vnguis humanæ, vt Iſidor. lib. xvj. cap. viij. tradit. Meminit & onychum in ſolis Arabiç montibus naſcentium Plinius lib.xxxvj.cap.vij.

OPE Conſilio furtum factum: verba hæc ſine articulo pronuntiari ſolent. l. 27. §. ſi quis de manu.D.ad l. Aquil.l.36.D.de furt.l.1. D. furti aduerſ.naut.l.6.D.de condict. furt.l.11.§.quãuis.D.de ſeruo corrup.Et apud Cic. lib. iij. de Nat.deor.l.10.D.ad leg.Iul.maieſt. Ope conſilioq́;.l.vlt.C.fin. regund. Hæc autem verba ſeparatim accipienda Paul. admonet in l. 53. in fi.D.de verb. ſignificat.vt aliud factum ſit eius qui ope, aliud eius qui conſilio furtum facit. Conſilium enim dare videtur, qui perſuadet & impellit atque inſtruit conſilio ad furtum faciendum: Opem fert, qui miniſterium atque adiutorium ad ſubripiendas res præbet.l.56.§.ope conſilio. D. de furt. Sic & l.52.§.neque.& §.cum Titio.eo.tit.

OPERIS appellatione continetur quod Græci ἀποτέλεσμα dicunt, id eſt, ex opere facto corpus aliquod perfectum.l.5.in fi.D.de verbor. ſignific. Edictum porrò de noui operis nũtiatio. id demum opus quod in ſolo fit, & ſolo coniunctum eſt, amplectitur.l.1. §. hoc autẽ. D. de oper.no. Vnde qui meſſem facit, qui arborem ſuccidit, vineã putat, licet opus faciat, tamen ad illud edictum non pertinet. Enimuero interdicto quod vi aut clam tene-

Operari · [illegible] · l. v. § 3. De op. no. nunt.

ti & eum placet, qui arbores ſuccidit, quamquam ad ea quoque ſola opera quæ in ſolo fiunt, id interdictum pertineat. l. 1. §. hoc autem. & l. 7. §. notauimus. D. quod vi aut clam. Operæ ſunt diurnum officium. l. 1. & 3. D. de oper. libert. per ſingulos enim dies dantur. l. 20. §. quædam. D. de ſtatuliber. Edere operas, id eſt, exhibere: frequens Iureconſultis locutio in titul. de oper. libert. & l. 54. §. vlt. D. de verbor. obligat. Operarum verò editionem nihil aliud eſſe, quàm officij præſtationem Gaius ſcribit in l. 20. D. de oper. libert. Operarum aliæ officiales ſunt, quæ in officij præſtatione conſiſtunt: quales ſunt, quæ à libertis patronis obſequij ratione præſtantur. Aliæ quæ in artificio, veluti fabriles, pictoriæ. l. 9. l. 23. & l. 24. D. de oper. libert. l. 6. §. libertus. D. de condictione indeb. Operæ ſeruorum legatæ differunt à fructu, vt apparet ex l. 2. D. de vſufruc. leg. & l. 1. & 2. D. de oper. ſer. l. 5. in fi. D. vſufructuarius quẽadmod. cau. l. 1. §. ſi vſusfructus. D. ad leg. Falcid. Reſtat, videamus, qualem intellectum habeat quod dicitur, ſeruos in quibus vſumfruc. habemus, item alienos bona fide poſſeſſos nobis ex operis ſuis adquirere. l. 10. §. de his. l. 19. D. de adquir. rer. do. l. 21. & l. 23. §. 1. D. de vſufruct. Cuius dicti interpretatio aliquatenus peti poteſt ex l. 19. & l. 47. D. de adquir. rer. do. & l. 45. D. de adquir. hered. l. 20. §. 1. D. de pecul. & Gaio in Inſtit. lib. ij. tit. 1. ad fi.

Ad opus publicũ noxij olim nõnumquam dabantur. Idq́ue vel ad tempus, vel in perpetuũ. Ad opus autem damnari dari've, & in opus tradi idem valent. l. 6. D. de extraordin. cum l. 1. §. 1. & l. vlt. D. de effractorib. l. 8. §. quiſquis. l. 10. l. 17. & l. 28. D. de pœn. l. 18. D. de iure fiſc. l. 6. C. ex quib. cau. maio. & Opere etiã multari pro eodem dicunt. l. 10. §. vlt. D. de pœn.

In opus ſalinarum ob maleficium mulierem datam legimus in l. 6. D. de captiu.

OPHITAE hæreticorum genus de quibus in l. 5. l. 10. & l. penult. C. de hæretic. & Manich. Philaſtrius Brixiẽſis Epiſcopus, in hæreſeon catalogo Ophitas ſeu ſerpentinos ab eo dictos tradit, quòd colubrum colant, aſſerentes initium ſcientiæ boni & mali nobis eum primitus attuliſſe. Idem & Iſidorus de hoc hominum portento tradit lib. viij. Etymolog. cap. v.

Verbum OPORTEBIT tam præſens, quàm futurum tempus ſignificat. l. 8. D. de verbor. ſignificat. Oportet autem, præſens tantùm tẽpus deſignat. Et ideo hac oratione, QVOD TE MIHI DARE FACERE OPORTET, præſentia tantùm debita non etiam ea quorum dies nondum venit, vel quorum conditio pendet, continentur: quæ qui complecti volet, addere debet, OPORTEBIT'VE. l. 76. §. 1. l. 89. l. 125. D. de verbor. obligat. l. 46. D. de leg. lib. ij. l. 18. D. de acceptilatio. Verbum autem Oportet, non ad iudicis facultatem qui pluris vel minoris condemnare poteſt, ſed ad veritatem refertur. l. 37. D. de verbor. ſignific. Sic accipiebatur in antiqua formula, Aio te mihi dare oportere: quæ apud Probũ his notis ſcripta extat. A. T. M. D. O. Sic & in l. 29. l. 30. §. 1. l. vlt. D. de iureiur. l. 19. D. de ſeruit. ruſt. l. 9. §. vlt. D. de liber. leg. l. 13. D. quib. mod. pign. & aliàs ſæpe.

OPTARE, nonnumquam ſignificat eligere. l. 3. §. idem ſcribit. D. ad exhibend. l. 5. & l. 10. D. de leg. lib. j. Inde optionis legatum, quo electio ſeruorum in familia relictorum legatario datur. §. optionis. Inſtit. de legat. Rubr. de optio. leg. l. 7. §. hodie. D. de minorib. l. 3. D. qui & à quib. l. 18. D. fam. erciſ. l. 99. D. de leg. lib. j. & apud Vlpia. in Inſtitut. tit. xxiiij.

Optiones in re militari appellabantur, qui antecedentibus ægritudine præpeditis tamquã adoptati & vicarij eorum vniuerſa curabant, vt Veget. lib. ij. cap. vij. & Non. Marcell. exponunt. Quo in ſignificato accipi optio poteſt in l. vlt. D. de iure immunit. At in l. pen. D. de bon. damnator. Optiones commentarienſibus adiunguntur. Etiam Optiones fœderatorũ dicuntur. l. vlt. C. de locato & cond. Nouel. cxvij.

Optiones etiam pro apparitoribus in l. penult. de iure fiſc. lib. x. C. & l. vlt. eo. tit. in C. Theodoſ. & l. penult. de apoch. pub. eo.

OPINIO, pro eo quod vulgo Taxam dicimus in l. vlt. C. de prædijs nauicul. & l. vlt. C. de collatio. fund. fiſcal. lib. xj.

Opinatores, vt in l. penult. de exactorib. tribut. lib. x. C. & l. 11. de erogat. milit. anno. lib. xij. C. Tribonianus exponit, exactores ſunt militaris annonæ. Hanc enim illum eo loci interpretationem appinxiſſe planum fit ex l. 16. de exactionib. in C. Theod. Sic cum eo hoc verbum accipiemus in l. 1. de excoctione & & translatio. milit. annon. lib. xij. & l. 34. de annon. & tribut. in C. Theodoſ. Non diſsimulandum eſt tamen eos, qui militarem annonam curant, atque ſuſcipiunt Optiones à Iuſtinia. Nouel. cxxix. appellari. Illic enim ita eſt, καὶ τοὺς μὲν ἑκάστου τάγματος ὀπτίωνας ἀποδέχεσθαι τὰ αὐτῶν δίχα τινὸς διαστροφῆς καὶ φορτίδος τοῖς ἐξάρχοις ἢ τοῖς στρατιώταις τὰς γὰρ αὐτῶν χειρογραφίας αἰτίνας. Qui & Actuarij appellantur in l. 5. l. 9. l. 16. de erogatio. milit. anno. lib. xij. Eos Iuſtinia. præcipit recauta facere, id eſt apochas, de his quæ collationibus in tranſitum militum expẽduntur. B. Auguſtin. Epiſtul. xiij. Fauſtus, ait, cum debito decem & ſeptem ſolidorum ab opinatoribus vrgueretur vt redderet, quod ad præſens vnde explicaret ſe non inueniebat, ne corporalem pateretur

teretur iniuriam ad auxilium ſanctæ Eccleſiæ conuolauit. Eoſdem mox exactores appellat.

Adiectio hęc VTI OPTIMVS MAXIMVS'QVE EST, non in traditionibus modò, ſed & in emptionibus, ſtipulationibus, teſtamentis, hoc ſignificat, vt liberum ab omni ſeruitute prædium præſtetur, non vt etiam ſeruitutes ei debeantur. l. 126. l. 169. D. de verbor. ſignific. l. 8. & penult. D. de euictionib. l. 69. §. ſi fundus. D. de leg. lib. j. Itaque parum cohæret quod Sicul. Flacc. lib. de condicio. agror. ſcribit. Quidã etiam conueniunt precariò, vt ſeruitutem prę̃ſtẽt his agris ad quos neceſſe habent tranſmittere peruium. Nam & id his verbis cõprehẽditur, VTI OPTIMVS MAXIMVS'QVE SIT. Plerumque etiam ad inſtrumentum vel inſtructum prædij hæc verba referuntur. l. 92. & l. 93. §. penul. D. de leg. lib. iij. l. 18. §. item cum fundus. & l. 22. D. de inſtr. vel inſtrum. Quæ & in Sententijs Pauli habetur lib. iij.

Optimo iure poſſeſſam domum. l. 26. §. 1. D. de pignorib. accipe quæ nulli obligata eſt, nec vllo nexu pignoris tenetur libera'que eſt ab omni onere hypothecæ. Cic. de lege Agrar. Optimo enim iure ea ſunt profectò prædia, quæ optima condicione ſunt libera, meliore iure ſunt quàm ſerua. Idem in oratione de Aruſpic. reſponſ. Multæ ſunt domus in hac vrbe, Patres conſcripti, atque haud ſcio, an pene cũctæ iure optimo, ſed tamen iure priuato, iure hereditario.

Optimum ius legati apud Vlpian. in Inſtit. tit. xxiiij. quod commodius eſt, & facilius.

Optimo iure libertatem conſecuti dicuntur in l. 31. D. de minorib. qui ex fideicommiſſo rectè manumiſsi ſunt. Optimo iure debentur vſuræ, quæ interrogatione præcedente promiſſæ ſunt. l. 1. C. de vſur. Optimo iure quarta bonorum curialium defunctorum, quibus alieni ab eorum conſortio heredes extiterũt, à curia petitur. l. 1. quando & quibus quarta pars. Optimo iure Cenſor creatus apud Liuium lib. ix. Et Optima lege capta Veſtalis apud Gell. lib. j. cap. xij. Optima autem lex, vt Feſtus lib. xiij. ſcribit, cùm nominabatur in Dictatore faciendo, quàm pleniſsimum poſſet eſſe ius ſignificabatur. Optimo iure admiſſos codicillos dixit Iuſtinia. Inſtitut. de codicill. in fi. princ. id eſt, habuiſſe νόμιμον σύστασιν, vt Theophil. vertit. Optimum vinum frumentum've cùm quis ſtipulatur, id ſtipulari intellegitur, cuius bonitas principalem gradum bonitatis habet. l. 75. D. de verbor. obligat.

OPTINERE dicuntur, ſecundùm quos ſententia datur. l. 36. D. de liber. cau. l. 9. D. de iure fiſ. l. 22. D. de his quæ vt indign. l. 2. C. eod. tit. l. 22. D. de inofficioſo teſtamento.

ORATIONES principum vti ſunt accipiendæ in libris noſtris, expoſui lib. Select. Antiquit. j. Eiuſmodi eſt oratio D. Marci de conſeſsis, cuius meminit l. 6. §. 2. D. de confeſſ. & l. 56. D. de re iudic. Oratio Marci & Commodi, qua prohibentur tutores & filij eorum pupillas ſuas ducere: ad quam Paul. librum ſingularem ſcripſit. l. 60. & l. 67. §. ſed & ſi filiusfam. D. de ritu nupt. Oratio eorumdem Impp. de ſenatorum & libertinarum nuptijs. l. 16. D. de ſponſalib. l. 16. D. de ritu nupt. Oratio Seueri de rebus eorum, qui ſub tutela, vel cura ſunt ſine decreto non alienandis. l. 1. D. de reb. eor. l. 9. C. de præd. minor. quam ſingulari libro Paulus expoſuit, vt ex Indice Florentino & inſcriptionibus aliquot conſtat. Oratio Antonini de confirmandis inter virum & vxorem donationibus. l. 32. D. de donatio. int. vir. Similia alia exempla ſunt in l. vlt. C. de teſt. man. l. 17. C. de excuſ. tutor. l. 2. C. de cur. fur. l. pen. C. de his quæ vt indign.

ORCINI liberti appellantur, qui teſtamento manumiſsi ſunt, quaſi teſtatoris ad orcum demiſsi liberti. l. 3. §. planè. D. de legit. tutor. l. 8. D. de hered. inſtit. l. 2. D. de ſtatuliber. l. 22. D. de pecul. leg. l. 2. §. per contrarium. D. de dote releg. l. 10. D. de teſtament. manum. l. vn. §. ſed & ſi ſub condicio. C. de Latin. libert. l. 8. C. de iuris & facti ignor. §. quia autem. Inſtitut. de ſingulis reb. Vlpian. in Inſtitut. titul. ij. Is qui directò liber eſſe iuſſus eſt, Orcinus fit libertus. Orcini etiam liberti efficiuntur, qui latitante herede vel legatario manumittere rogato ad libertatem perducuntur, quique ob necem detectam domini prę̃mium libertatis conſequuntur. l. 30. §. idem dicendum. & l. 49. D. de fideicom. libertatib. l. 5. D. qui ſine manumiſſ. Ceterùm Orcinorum libertorum teſtator patronus habetur. l. 23. D. de pecul. leg. qui cùm iam eſſe deſierit, idcirco Orcinos nullius eſſe libertos non malè dicitur. l. 4. D. de bon. libert.

ORDINARI lis, iudicium, cauſa, res dicitur. l. 24. l. 25. §. 1. D. de liber. cau. l. 8. §. 1. cum ſeq. D. de inoffic. teſtam. l. 26. §. vl. D. de teſt. tutel. l. 8. D. de re milit. Vnde litis ordinator apud Senec. lib. xix. Epiſtol. Ordinati libelli, id eſt, concepti & compoſiti. l. 3. in fin. princ. D. de accuſatio. Ordinata cauſa criminis ait Alex. in l. 1. C. de calumniatorib. id eſt, inſcriptione depoſita, fideiuſſore de lite exercenda præſtito, eoq; qui accuſatur ſub cuſtodia officij facto. Ordinari etiam teſtamenta dicimus. l. 30. D. de lib. & poſt. l. 12. D. de iure patron. l. 9. §. 1. D. de poen. l. 25. C. de iure dot. l. 2. & l. 4. C. qui teſtam. fac. Seneca lib. iiij. de Benefic. Et ſuprema ſua ordinare pro eodem. l. 25. §. 1. D. de lib. & poſt. l. 39. D. de pigner. act. l. 36. §. mi-

les in ſupremis.D.de milit. teſt. l.1.D.de bon. poſſ. ex teſt.milit. Et ordinare poſtrema vel ſuprema iudicia.l.15.C.de teſtament.Et apud Quintilian.lib.vj.cap.de riſu.Ordinare codicillios in l. 3. C.de codicill. & Ordinatio nouiſsimi iudicij in l.2.C.eod.tit. & Superordinare apud Tertullia.lib.v. aduerſus Marcio. pro teſtamento facto aliquid addere aut immutare. Ordinatum etiam edictum legimus in l.13.D.rer.amotar.

Ordinarium eſt, quód rectè atque iuris ordine ciuiliterq́ & communi iure fit.l.33.§.publicè. D.de procuratorib. Ordinarium ergo ius eſt quod per actiones & interdicta, per iudices datos, ſine prætoria cognitione, ſine ſubſcriptione in crimen, ciuiliter exercetur.l.1.§.1.D. ſi ventr.nom.l.vlt.D.de priuat.delict.l.15.§.ſi ſuper. D. de re iudic. l. 32. §.item ſi qui. D. de recept.qui arbitr.l.178.§.actionis.D.de verb. ſignificat.l.155. D.de diuerſ.regul. Sueton.in Claudio ca.xv. Negantem cognitionis rem ſed iuris ordinarij eſſe agere cauſam confeſtim apud ſe coëgit.Nam extraordinaria erat perſecutio ipſo magiſtratu cognoſcēte. Aggenus Vrbicus: De poſſeſsione fit controuerſia quotiens de totius fundi ſtatu per interdictum litigatur. Ordinaria iudicia Inſtit. de ſucceſsio. bonor. in princ. vbi Theophil. malè quemadmodum exiſtimo interpretatur Ordinaria iudicia, quæ ἱκανῶ μόνῳ ἐν καιρῷ τῷ κριθῆναι, Extraordinaria verò, quæ ἐν παντὶ καιρῷ ἐγυμνάζοντο. Magis eſt enim, vt Ordinaria iudicia ea accipiantur, quæ certis ac ſollemnibus formulis exercebantur, Extraordinaria verò, quæ non obſeruato illo ſollemni ordine exercebātur.l.49. D.de neg. geſt.§.vlt.Inſtit.de interdict. Ordinaria planè iudicia ad differentiam arbitralium dicuntur in l.5.C.de arbitr.

Ordinaria bonorū poſſeſsio.in l.5.§.ſi quis cōtra.D.de legat. præſt.l.3.§.vlt. D.de Carb.ed. Carbonianæ opponitur, quæ extraordinaria eſt. Interdum verbū hoc Ordinarium ad ſolum ordinem pertinet. l. 1. D. ſi tabul. teſt. null.ext.l.1.D.de poſſeſſor.hered.pet.l.1.D.de pecul.l.25.in fi.D.de ædilic.ed.

Ordinarij ſerui in l.15.§.Prætor. D.de iniur.accipiendi ſunt, qui certū aliquod miniſterium officium've in familia exercent. Mediaſtiniśq; aduerſi ſūt, qui nullo certo muneri deſeruiunt. Eoq́ ſenſu Ordinarium officium ſeruile Seneca dixit lib. iij. de Benefic. cap. xviij. Aliàs Ordinarij vicarijs opponuntur.l. 17.l.18.l.19.D.de pec.l.5.§.1.D.de tribut. Tunc verò, vt Theophil.in §.cùm autem. Inſtitut. quod cum eo qui in al.pot. ſcribit, Ordinarium appellamus τὸν πρῶτον οἰκέτην, τὸν δὲ τοῦ οἰκέτου οἰκέτην, vicarium. Iam ordinarij Conſules ad ſuffectorum differentiam dicuntur. Cuius rei, cùm plurima teſtimonia in promptu ſint, vnicum Lampridij in Alexandro protuliſſe contentus ero. Conſules, ait ille, quoſcumque vel ordinarios, vel ſuffectos creauit, ex Senatus ſententia nominauit.

Ordo iuris & legum in l.1.C.de liber.cau.l.31.§. ſi ciuile.D.depoſ. Valer.Max.libro iij.cap.ij. Quoniam Conſul dum iuris ordinem ſequitur, id agit, vt Imperium Ro.corruat. Vtuntur non ſemel hoc verbo Saluianus Maſilienſ.in libris de vero dei iudicio, & Caſsiodor.in libris Variarum.

Ordo iudiciorum.l.4. C.de ſentent.& interlocutio.

Ordo decurionū, ciuitatis've, collegium ipſum decurionum & curiam ſignificat. l. 15. D. ad municip.l.16.§.1.D.de alim.legat.l.1. de omni ag.deſer.lib. xj.C. Appellatur & ſimpliciter ac abſolutè Ordo in l.3.l.6.§.1.D.quod cuiuſque vniuerſit. l.5.§.vlti. D.de donat.int. vir.l. vlt. D. ad municip. l. 1. §. ſed & ſi præſes. D. quando appell.ſit.l.vn.D.nihil innou.appell. l.1.D.de magiſtr. conuen. l.vlt. D.de veteran. Sic & in inſcriptionibus antiquis hoc verbum accipiendum eſt. Itaque in ordinem allegi, nihil aliud eſt quàm decurionem fieri. l.3.§.1.& l.penult. D.de decurion. l.vlti. D.de veteran.

A magiſtratibus autem municipalibus tutor datus non videtur per ordinem electus. l. 1. D.de magiſtr.conuen. Nec verò aliter habetur ordo, quàm duabus partibus adhibitis. l. 3.D.de decret. ab ord. fac.l 3. D.quod cuiuſq; vniuerſit. Planè ſi decuriones decreuerint actionem per eum mouendā quem Duumuiri elegerint, is videtur ab ordine electus. parui enim refert ipſe ordo elegerit, an is, cui ordo negotium dedit. l.6.§.1.D.quod cuiuſq; vniuerſit. Porrò cùm Senatum ſignificare volunt auctores, ampliſsimum ordinem dicere ſolent, vt lib.1.comprobaui.

ὈΡΓΥΙΆ in l.vlti. D. fin. regund. Conſtantin. lib.ij.Epit. titul. iiij. ἡ ὀργυιὰ, ſic enim emendandum eſt, ἔχει βήματα β. ἤτοι πήχεις δ. ἤτοι πόδας ς. ἤγουν σπιθαμὰς η. δακτύλους ϙϛ. Heſychius vero ὀργυιὰν ait eſſe τὴν τῶν ἀμφοτέρων χειρῶν ἔκτασιν, καὶ τὸ μέτρον ἐστὶ τῆς γαίας μέτρον, καὶ πήχεις τρεῖς.

ORIENS modò pro parte orbis cui proprius præfectus prætorio attributus erat, modò pro diœceſi quæ prouincias xv. continebat, Palæſtinam, Phœnicem, Syriam, Cyprum, Ciliciam, Palæſtinam ſecundam, Palæſtinam ſalutarem, Phœnicem Libani, Euphratenſem, Syriam ſalutarem, Oſroënam, Meſopotamiam, Ciliciam ſecundā, Iſauriam, Arabiam. Quamquàm Guilel. Tyrius Orientem ex veterū auctoritate Antiochiam diœceſim appellare ſe ſcribat lib.iij. de Bello ſac. cap.

cap.xviij. Supradictæ autem omnes prouinciæ ſub diſpoſitione viri ſpectabilis comitis Orientis erant, vt ex notitia patet. Cuius comitis curæ Seleucena claſsis committitur ad auxilium purgandi Oriẽtis, quemadmodum vulgò legitur in l.vn. de claſsicis. li.xj. C. Quo in loco mendum eſſe me ſcripti codicis Iuſtinianei libri, & impreſſus Theodoſij codex docuere: in quibus lõgè rectius ſcriptum eſt ad auxiliũ purgãdi Orontis. Eſt autẽ Orontes Phœniciæ & Syriæ fluuius inter Libanũ & Antilibanum exoriens, vt Plin. lib. j. cap. cxj. & Mela lib. ij. ſcribunt. Qui Eous appellatur à Statio Papinio li. iiij. Siluar. Guliel. Tyrius li. iiij. de bello ſac. ca. viij. Fluuius, ait, qui Orontes appellatur, verbo vulgari Fer dictus, qui iuxta Arteſiam ſecus Antiochiam defluens inde in mare deſcendit: Meminit & huius fluuij idem auctor lib. iiij. cap. x.

ORIGINIS ciuitas prouincia'ue dicitur ea, ex qua quis oriũdus eſt. l.7. §. dubitatum eſt. D. de interdict. & relegatis. l.6. D. ad municipalem.

Originarij coloni. l.7. & l.11. de agricol. & cenſit. lib. xj. Qui & Originales in l.4. eo. tit. Sic & Originaria in l.7. de murilegul. libr. x. C. Quæ lex ex l.10. C. Theod. eo. tit. ſumpta eſt. Truncatis tamen à Triboniano eius verbis quibus de Senatuſconſulto Claudiano mentio fiebat, idcirco quod id Senatuſcõſultum à Iuſtiniano ſublatum eſſet.

ORNAMENTA muliebria à veſtimentis diſferunt. Ornamenta enim ſunt quibus mulieres ornantur, veluti inaures, armillæ, viriolæ, & omnia quæ ad nullam aliam rem parãtur, niſi corporis ornandi cauſa. l.26. §. ornamẽta. l.38. D. de auro, arg. Itaque & Tertullia. Ornatum in cura comendi capitis poliendæq; & exornandæ cutis ponit. Sic enim in lib. de habitu muliebri ſcribit: Habitus, ait, feminæ, duplicem ſpeciem circumfert: Cultum & ornatum. Cultum dicimus, quem mũdum muliebrem vocant: Ornatum, quem immũdum muliebrem conuenit dici: Ille in auro, & argento, gemmis & veſtibus deputatur: Iſte in cura capillorum & cutis & earum partium corporis, quæ oculos trahũt. Huic obſequio deſeruientes ancillas olim mulieres alebant, quas Ornatrices vocabant. De quibus fit mentio in l.63. §. ornatricibus. D. de leg. lib. iij. & in illo monumento Romæ.

CINERIBVS CAMILLAE ALPIONIAE
QVIRITAE ORNATRICI
FESTVS M. SEPTIMI GALLI
DISPENSAT.

Ornata etiam iumenta in l.38. D. de ædilic ed. Inſtrata & frenis, ephippijs, phalerisq; inſtructa. Vt Ornati aſini apud Cato. de re ruſtica.

ORPHITIANVM Senatuſconſultũ temporibus D. Marci factum eſt, Orphito & Ruſo conſulibus. Eo liberi ad bona matrum inteſtatarum admittuntur. l.1. D. ad S.C. Tertyllia, l.2. in fi. D. vnde legit. l.1. §. ſi qua prægnas. D. vnde cogna. l.6. D. de adquir. hered. Inſtit. de Orphitia.

OSRHOENA prouincia Orientis cuius fit mentio in l.10. C. de ædific. priuat. & in l.1. C. de cohortalib. lib. xij. & in l.8. C. de fund. patrimonialib. lib. xj. Quibus omnibus in locis huius verbi ſcriptura mendo non caret. Regebatur verò per ducem, vt ex Notitia Imperij Ro. patet.

OSTENTVM Labeo definiebat eſſe omne cõtra naturam cuiuſq; rei genitũ factum've. l.38. D. de verbor. ſignificat. Vbi duo genera oſtentorum explicantur. Origo vocis huius à Cicero. in lib. ij. de Nat. Deo. his verbis demonſtratur: Prædictiones verò & præſenſiones rerum futurarum quid aliud declarant niſi hominibus ea, quæ ſint oſtendi, monſtrari, portendi, prædici. Ex quo illa oſtenta, monſtra, portenta, prodigia dicuntur. Eadem fere ponit Feſtus lib. xj. in verbo Monſtra, & in lib. xiiij. in verbo Portenta. Vide & de horum verborum differentia Nonium & Iſidorum libr. xj. Etymologiar. cap. iij.

OTIOSA pecunia, quæ & aliàs vacua, ea dicitur, quæ non occupatur, id eſt, non exercetur, neque in nomina vel emptionem prædiorum collocatur. l.13. §. vlt. D. de vſur. l.3. §. vſuras. D. de contr. tut. Plinius lib. x. Epiſtul. ad Traia. Pecuniæ publicæ & exactæ ſunt, & exiguntur; quæ vereor, ne otioſæ iaceant. Nam & prædiorum comparandorum, aut nulla, aut rariſsima occaſio eſt, nec inueniuntur qui velint debere Reip. Eodemq; ſenſu & Græci ἀργὰ χρήματα vſurpant. Demoſth. contra Aphob. Orat. j. δεῖ δὲ καὶ καθ' ἕκαστον ὑμᾶς ἀκοῦσαι τά τε ἐνεργὰ αὐτῶν καὶ ὅσ' ἦν ἀργά. Ex contrario verò occupari dicitur pecunia, quæ agitatur, exercetur, nominibus collocatur. Põponius pictoribus, Vi à Nonio accepi, quæ tuleram mecum decem milia victoriata. Græca mercede illico curat, vt occuparem. M. Tull. in Verr. Act. ij. Præterea pecunias occupauerat, apud populum ſyngraphas fecerat. Auſon. in præfatione Gryphi. Atque vt auidus fænerator improbum nummum occupare malui quàm condere. Sic Columella lib. j. de re ruſt. cap. viij. & lib. xj. cap. j. Pecuniam in pecore & alijs rebus promercalibus occupare dixit. Donatus etiam hoc verbum ad debitorem, qui fænori accipit refert. Sic enim in Phormio. ſentit. Dicitur etiam verſuram facere, cùm minore fænore acceptam, maiore occupat.

OVASIS in Aegypto l.7. §. eſt quoddam. D. de interdict. & releg. In quam relegati ſontes ſolitos & Duarenus notauit & ex Nicephor. lib. xiiij. ca. xxxv. & xxxvj. & lib. ix. cap. xxix. Inde Oaſena deportatio in l. 1. de Nili aggerib. in Codice Theodoſiano.

OVIBVS legatis agni arieteſq; non continentur. Ouium verò grege legato, vtrumque continetur. l. 63. in fi. l. 79. D. de legat. iij. Paul. libr. iij. Sentent. titul. vj.

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE,

LIBER XIIII.

PACTVM eſt duorum pluriumve in idem placitum & conſenſus. l. 1. D. de pact. Quo nomine & à pollicitatione differt, quæ ſolius offerentis promiſſionem habet. l. 3. D. de pollicitatio. Pacta conuenta vt plurimum ea Iureconſulti vocant, quæ, vt Cicero in libris Rhetoricorum loquitur, ex ſolo conuentu valent. l. 7. §. pacta. D. de pact. l. 72. D. de contrah. empt. l. 71. D. pro ſoc. l. vlt. D. de pignorib. l. vlt. D. de ſeruis. export. l. 17. l. 19. l. 21. l. vlt. D. de pact. dotalib.

Paciſci & tranſigere differunt. l. 18. D. de tranſactio. Nam qui paciſcitur, rem certam & indubitatam liberalitate remittit: Qui tranſigit, de re dubia & lite incerta aliquo dato, retento, vel promiſſo decidit. l. 1. D. de tranſactio. In edicto porrò Prætoris, quo furti iniuriarumq; pacti infamia notantur, pactum accipimus eum, qui cum pretio quantocunque pactus ſit. Ceterùm ſi precibus impetrauerit ne ſecum ageretur, ad edictum nõ pertinet. l. 1. l. 6. §. pactus. D. de his, qui not. infam. l. 18. C. ex quib. cau. infa. irrog. eodemq; modo in l. 18. D. de tranſactio. & in l. 10. C. ad leg. Iul. de adulter. & l. 4. D. de iure fiſc. hoc verbum accipiendum eſſe in libro ſingulari de adulterijs docui.

PAGANI in iuris ciuilis libris militibus opponũtur. l. 1. §. 1. D. de ſeruis fugit. l. 14. D. de pœn. l. vlt. D. ad leg. Falcid. l. 12. in fi. D. de cuſtod. reo. l. 49. D. loca. l. 39. in fi. D. de milit. teſt. l. 7. D. de diuerſ. reg. iur. Proinde peculij diuerſa genera, Paganum & Caſtrenſe conſtituuntur. l. vlt. C. de inoff. teſt. Et in paganico & in caſtris opponuntur in l. 1. C. de teſt. milit. Villas autem pagos appellatas ἀπὸ τῶν πηγῶν id eſt, à fontibus circa quos villæ condi conſueuerint, Seruius ſcribit: Indeq; paganos, quaſi ex vno & eodem fonte potantes dictos eſſe. Et ita paganam legem apud Plin. pro pagorum lege accipio. In conſtitutionibus etiam Impp. Chriſtianorum, quę in lib. j. Codicis ſunt relatæ, alieni à fide noſtra, pagani dicuntur: Cuius verbi ridiculas Etymologias Philaſtrius Brixienſis & Iſidor. cõminiſcuntur. Pagorum præpoſiti. l. 2. C. de ſuſceptorib. lib. x. l. 8. eod. titul. in C. Theod. l. 7. C. quæ res pigno. Iuſtinianus in edicto xiij. & in Nouellis aliquotiens πηγάρχας vocat.

PALAM eſt coram pluribus. l. 33. D. de verbor. ſignific. Palam autem quæſtum corpore feciſſe in leg. Iulia de maritandis ordinibus, accipitur, quæ paſſim, ſine delectu, vel in lupanario, vel caupona ſe proſtituit. l. 43. D. de ritu nupt. In quæſtione taciti fideicõmiſſi palam relictum intellegitur, quod teſtamento vel codicillis quis rogatus eſt reſtituere, non domeſtica cautione, vel chirographo. l. 3. D. de iure fiſc. Nec tamen ad excludẽdam taciti fideicommiſſi fraudem palam relictum videri Paulus ſcribit, quod ex teſtamento cum recitatur ſciri non poteſt: Quemadmodum nec ille palã dat, qui ita ſcribit, ROGO VOS HEREDES MEOS IN EO, QVOD À VOBIS PETII, FIDEM PRAESTETIS. l. 40. D. de iure fiſc. Quamquam his poſtremis verbis non eſſe legi fraudem factam in l. 3. D. eo. titul. tradatur. In eo quod dicitur palam heredes eſſe nuncupandos, Palam nõ

vtique

vtique in publicum ſignificat. Sed vt exaudiri poſsit,nec ab omnibus exaudiri, ſed & à teſtibus ſeptem. l. 21. D.de teſtam. l.vlt. D.de iure codicill.

PALORVM, qui vineæ fulciendæ cauſa parantur,fit mentio in l.17.§.vlt. D.de act.emp. l.59.§.vlt. D.de vſufruct. l.56. D.de legat.iij.l. 12.§.ſi aliqua.D.de inſtruc.vel inſtrum. Aliàs pedamenta & ridicæ appellantur. l. 10.D. de vſufruct. l. 3. D. de ſeruit. ruſt. l.1. D.de tigno iuncto.l.11. §.ſi quis in vineas. D.quod vi aut clam. Inde Palaris ſilua ex qua pali ſumuntur.l.9.§.vlt.D.de vſufr.

PANTHER genus quoddam retis eſt, cuius meminit l.11. §.vlt. D.de actio.empt. Varro libro iiij. de lingua Latina, Ferarum,ait, vocabula partium peregrina, vt Leo, Panthera,vtraque Græca: A quo etiam rete quoddam panther.

PANTOMIMI nomen inuenitur in l.3.§.Neratius.D.de condict.cauſa da.l.43.D.de actio. empt.l.25.& l.17.D.de oper.libert.Eſt autem Græcũ verbum & ipſo Luciano teſte in lib. περὶ ὀρχήσεως ſaltatorem geſticulatorem'que ſignificat,cui à multifaria geſticulatione nomen hoc eſſe inditum Caſsiodor.lib.iiij.Variar.ſcribit. A Latinis Hiſtrio appellatur.Sic enim Mneſterem promiſcuè Pantomimũ & Hiſtrionem appellari videmus à Seneca in ἀποθεώσει Claudij.Et à Sueton.in Caligula ca. xxxvj.& à Tacito lib.xj.. Nobilitati ſunt hac ludicra arte Mneſter,Pylades, Batylus, Hylas & Paris ille de quo in d. l. 3. §. Neratius. Quorum omniũ in Suetonio,Iuuenali,Martiali, Seneca, & Macrobio non infrequens eſt mentio. Prodijt autem primum Tiberij temporibus, vt Suidas in verbo ἀθλωνόμος ſcribit,hęc mollis & impudica Pantomimorum ſaltatio,qua fracto corporis motu indecentiq; geſticulatione ita res geſtę repræſentabãtur,vt loqui manibus magis, quàm agere viderentur. Caſsiodor.lib.j. Variar. Conſtituatur à vobis praſini pantomimus quatenus ſumptum,quem pro ſpectaculo ciuitatis impendimus, electis contuliſſe videamur. Hanc partem Muſicę diſciplinę mutam nominauere maiores, ſcilicet, quæ ore clauſo manibus loquitur, & quibuſdam geſticulationibus facit intellegi quod vix narrãte lingua aut ſcripturæ textura poſsit adgnoſci. Idem lib.iiij. Variar.Epiſtol.vlt.Pantomimo igitur, cui à multifaria imitatione nomen eſt, cum primùm in ſcænam plauſibus inuitatus aduenerit, aſsiſtũt conſoni chori diuerſis organis eruditi; tunc illa ſenſuum manus oculis canorum carmen exponit, & per ſigna compoſita quaſi quibuſdam litteris edocet intuentis aſpectum, in illaq; leguntur apices rerum,& non ſcribendo facit quod ſcriptura declarauit.Idem corpus Herculem deſignat & Venerem, ſœminam repræſentat & marem, regem facit & militem, ſenem reddit & iuuenem, vt in vno credas eſſe multos tam varia imitatione diſcretos. Hanc tamen totam artem ipſi Tiberio ita diſplicuiſſe, vt Roma pantomimos exegerit, Dio lib. lvij. ſcribit. Quod & à Traiano factum Plinius in Panegyrico laudat.Exagitata valde à Cypriano, Arnobio & alijs pantomimica & à Chriſtianis principibus tandem penitus exploſa eſt.

PAPIA Popæa lex quæ toties in inſcriptionibus legum noſtrarum occurrit,patrum præmia pro ſuſcipiendis liberis continens à Papio & Popæo ſuffectis Conſulibus ex Auguſti tunc imperantis iuſſu lata,quemadmodum Dio lib.lv.& Iſidorus lib.v. Etymolog. cap. xv. ſcribunt. De hac quod aliquando, Deo volente, copioſius me acturum ſpero, plura hic dicenda non putaui.

PARABOLANI, qui ad curanda debilium ægra corpora deputantur. l. 42. & l. 43. de epiſc. & cler. in C.Th. vnde ſumpta eſt l.18. eod.tit.in C.Iuſtin.

PARAGAVDAE in l.1. & l. 2. C. de veſtibus olober. lib. xj. veſtimenti genus, cuius etiam Treuellius Pollio in Claudio ad finem & Vopiſcus in Aureliano meminere.

PARANGARIAE in l.2. C.de epiſc. & cler.l. 2.C.de quib.munerib.vel præſtatio.lib.x.l.13. C.de excuſ.muner.eo,l.2.C.de præfect.præt. lib.xij.l.3.C.de ſilentiar. l.2.& l.21. C.de curſu pub. l.2. C.de præpoſit. ſac. cubic. lib.xij. & lib.ij.Feudor.tit. Quæ ſint regaliæ. Guilelmus Tyrenſis Pontifex lib.v. Belli ſacri cap. xix. Hos etiam, ait, tantis angarijs adfligebant & parangarijs, vt meliùs videretur eſſe his quos ab vrbe depulerant, quàm quibus pro ſummo beneficio vrbis indulſerant habitationem. Nam & pecuniarias eis ſæpius multas infligebãt, id quod habere videbantur, violenter extorquentes & ad quælibet ſordida munera & onera ciuilia rapiebant inuitos. Nam ſi erigendæ eſſent machinæ, aut immenſi ponderis transferendæ trabes, ſtatim id eis muneris iniungebatur. Hi lapides & cementa & quamcumq; materiam ad opus ędificiorum neceſſariam circumferre compellebantur: hi iaculatorijs & machinis molares qui extra mitterentur, tenebantur miniſtrare,& funibus quibus extra contorquebantur, inſeruire. Eodem modo & parangariarum onus idem auctor exponit lib.viij.cap.viij.& lib.ix.cap.xvij.

PARAPSIDES in l.21.D.de auro,arg. Sidon. Apollinar.lib.ij.Epiſtol.ad Domitium.Quo inſitum, inſtitutum'q; multas epulas paucis parapſidibus apponi.Iſidor.lib.xx. Etymol.

cap.

cap.iiij. Parapſida quadrangulum & quadrilaterum vas fuiſſe ſcribit. Sunt qui paropſidem ſcribant, & ἐκ τοῦ ὄψου, id eſt, obſonio deducant.

PARAVEREDI in l.2. & l.21. C. de curſu pub. lib.xij. l.13. C. de excuſ. muner. lib.x. l.2. C. de præpoſit. ſac. cubic. lib.xij. l.3. C. de ſilentiar. lib. xij. & apud Caſsiodor. libro xj. Variar. epiſtol. ad Gaudioſum, & lib.v. Epiſtol. ad Ampelium.

ΠΑΡΆΦΕΡΝΑ cum Iureconſultis interpretor quæ præter dotem dantur, vel res vxoris extra dotem conſtitutas, vel res quas vxor in domo mariti in vſu habet, neque in dotem dat, quę Galli peculium appellant. l.10. §. dotis autem. D. de iure dot. l. penult. D. ad leg. Falcid. l.31. §.1. D. de donationib. l.8. & l.vlt. C. de pact. conuent. Quod & ipſa appellatio oſtendit. Etenim vt Pollux lib.iij. Onomaſt. ſcribit, λέγομεν πάντα καὶ φερνὴν τὴν παρὰ γυναικὸς δόσιν. vnde quod præter & vltra eam datur, παράφερνον vocatur. Conſtantinus ἐξώπροικα vocat lib.iiij. Epit. tit.ix.

ΠΑΡΑΤΑΤΙΚῶΣ ſignificat extēſiuè & cum quodam temporis ſpatio atque tractu. l.1. D. vnde legit. l.6. D. ad Tertyll. l.7. in fi. D. quibus ex cauſ. in poſſ. eat.

PARENTES propriè accipiuntur vſque ad tritauum: ſuperiores Maiores dicuntur. l.4. §. parentem. D. de in ius voc. l.vlt. §. parentes. D. de gradib. & adfinib. Parentis tamen appellatione plerumquę omnes in infinitum ſuperiores continentur, vt in edictis De in ius vocando, & Qui ſatiſdare cogantur, & De poſtulando, De legatis pręſtandis. d.l.4. §. parentem. l.1. D. in ius vocati, vt eant. l.2. §. Prætor. D. qui ſatiſd. cog. l.1. §. vl. D. de poſtulan. & l.1. §.1. D. de leg. præſt. l.51. D. de verbor. ſignificat. Sed & mater & auia, & proauia eadem appellatione comprehenduntur. d.l. 51. D. niſi vbi virilis ſexus parentes nominantur. l.5. §.1. D. de lib. adgnoſc. vel ſubiecta quæſtio eamdem interpretationem non admittit, veluti in definitione profecticię dotis, & in definitione poſtumorum, quarũ vtraque ij demum qui in poteſtate habent, continentur. l.5. D. de iure dot. l.3. §.1. D. de iniuſto rup. vt & in Rubr. ſi quis à paren. manum. Imperatores porrò deceſſores ſuos quamuis ne adgnatione quidem aut ſtirpe coniunctos, parentes ſuos appellare ſolent. l. vn. C. ne liceat potentiorib. l.vlt. C. ſi aduerſ. fiſc. l.8. C. de magiſtr. conuen. l.1. C. diuort. fac. l.1. & l. vlt. C. qui non poſſ. ad libert. l.vn. de reis poſtul. lib.x. C. l. vn. de peric. eor. qui pro magiſtr. lib.xj. C. l.1. de omni ag. deſer. eo. l.2. C. de reb. credit. l.7. C. ad leg. Iul. de adulter. l.5. C. de repud. l.11. C. de accuſatio.

PARET pro apparet vſitatum fuiſſe in formulis Feſtus lib. xv. ſcribit. Repperitur & hoc verbum in l.179. D. de verbor. ſignificat. l.5. D. de rei vindic. l. 11. §. proſcribere. D. de inſtitor. l.47. §. ſed ſi id petatur. D. de legat. lib.j. l.7. D. de ſecun. tab. l.7. §. illud ſciendum. D. ex quib. cauſ. in poſſ. eat. l.34. D. de diuerſ. reg. iur.

PARIA facere, eſt rationibus redditis reliqua exſoluere, vel eo nomine ſatisfacere: vt patet ex l.40. §. vlt. D. de ſtatulib. l. penult. §. conductores. D. de iure immunit. Seneca libro xj. Epiſtol. Illud magis quærendum eſt, is qui profuit nobis ſi poſtea nocuit, paria fecerit, & nos debito ſoluerit. Plin. lib.xxxvij. cap.j. Satis piamenti in vno gemmæ voluntario damno videretur, ſi cum fortunæ volubilitate paria faceret, planeq́ue ab inuidia eius redimi abundè ſe putaret, ſi hoc vnum debuiſſet. Columella lib.j. cap. viij. Hæc enim negotiatio curam villici auocat, nec vmquam patitur eum cum rationibus domini paria facere.

Dicimus & parem rationem facere. l.vlt. §. marito. D. de doli except. Et Seneca lib.ij. Epiſt. Poteram hoc loco tecum & in hac Mœcenatis ſententia parem facere rationem. Ita parem rationem interpretor in l.22. D. de manum. teſt. Et apud eumdem Senecam lib.vj. de Benefic. cap.xl. cùm ait, Quare quaſi cum acerbo fæneratore reſignare rationē parem properas. Et apud Tacit. lib.xiij. Sanè pepigerat Pallas, ne cuius facti in præteritum interrogaretur, pareſq́ue rationes cum Repub. haberet. Eodemq́ue modo pares factas actiones dixit Quintilian. Declamatio.cccl v. Pariare etiam in eundem ſenſum dicimus. l.4. §. ſi ab ignoto. D. de manumiſſ. Hinc Pariationes in l.vlt. §. idem quæſijt. D. de condict. indeb. Et Pariator, qui reliqua habenti opponitur in l.81. D. de condicio. & demonſt. Alia eſt ſignificatio Parariorum. Sic autem olim vocabantur, qui nominum faciēdorum cauſa adhibebantur. Seneca lib. ij. de Benefic. Quidam nolunt nomina ſecum fieri, nec interponi pararios, nec ſignatores aduocari. Idem lib. iij. Adhibentur ab vtraque parte teſtes: ille per tabulas plurium nomina interpoſitis pararijs facit.

PARIES, Aelio Gallo finitore, eſt ſiue murus, ſiue maceria eſt. l.157. D. de verbor. ſignif. Parietum autem genera præcipua hic perſenſere operæ pretium fuerit. Paries craticius in l.52. §. item Mela. D. pro ſoc. qui in cratis modum lignis contextis compoſitus eſt. De quo Vitruuius lib.ij. cap. viij. & lib. vij. cap.iij. agit. Intergerinus paries, vt Feſtus lib. ix. explicat, is eſt qui inter confines ſtruitur, & quaſi intergeritur, qui in Lexico Latinogræco ædis B. Germani ſic definitur

τοῖχος

πῆχυς ὁ δύο λεπτοῖς ὁρίζων. De quo videndus eſt Plinius lib.xxxv. cap.xij. Paries ſolidus & fornicatus opponuntur apud Cicero. Topic. Vbi ſolidum parietem accipio qui à ſolo continuo ductu ad faſtigium exurgit: ſic, vt nuſquam ſuſpendatur: fornicatum verò, qui arcum habet.

Rudes parietes in l.50.D.de vſufruct.appellantur nondum inducti tectorio opere. Parietem ventrem facere μεσογκοῦν dixit Alfenus in l.17. D. ſi ſeruit. vindic. vt & inclinare Pompon.in l.14.in fi.eod.tit.

PARTIS appellatione rem pro indiuiſo ſignificari Q. Mucius dicebat, quia id quod pro indiuiſo noſtrum eſſet, non pars, ſed totum eſſet: veluti ſi fundus regionibus diuiſus ſit, pars vnaquæque non iam pars fundi eſt, ſed fundus integer. l. 6. §.ſi quis partem. D.com.præd. Seruius tamen Sulpitius partis appellatione & quod pro indiuiſo & quod pro diuiſo noſtrum ſit contineri non ineleganter dicebat. l.25. D.de verbor.ſignif. Itaque pars alia pro diuiſo, alia pro indiuiſo eſt.l.43.D.de adquiren.poſſeſſ.l.5. D.de vſufr. l.7.D.de except. rei iudic. l.64. D.de euictionib.l.7.in fin.D.quibus mod.pign.l.4. D.pro empto.l.17.D.famil.erciſcun.l.5.§.vl. D.commod.l.4.§.ſi alter.D.fi.regund.l.31. D.de vſufruct.leg. Partis autem nomen dimidiam ſignificat, ſi nõ ſpecialiter facta ſit partis mentio.l.49.D.de vſufruct.l.164. D.de verbor.ſignificat. Vlpia.in Inſtitut.tit.xxiiij. Proinde ſi interrogatus quis in iure heredem ſe eſſe ex parte reſponderit, ſi ex dimidia heres ſit, nihil ei nocet reſponſum, alioquin nocet.l.12. §.ſi interrogatus.D.de interrogat. in iur. fac. Pars virilis ea habetur quæ pro numero perſonarum conſtituitur, cùm tot partes fiunt quot ſunt perſonæ, vt lib.vlt.pleniùs dicam.

Partem facere dicitur, cuius perſona numeratur in partium diuiſione facienda. l.8.§.quoniam.l.17. D.de inoffic.teſtam. l.34. §.ſi coniunctim.l.85.§.ſi Titio.D.de legat.j.l.68.§.ſed ſi vno.l.78.§.libertis.de legat.ij.l.14.in fin.D. de iur.codicill. l.1. §.ſi ex tribus. l.10. §.liberi. D.de contr. tabul. l.3. §.principem. D.de ſuis & legit.l.1.§.penul.& vlt. D.de collatio.bon. l.1.§.aduerſus. D.ſi quid in fraud. patr. l.8. D. de reb.dub.

PARTIARIVS colonus dicitur, qui lucri & damni cum domino particeps eſt, fructuſq; fundi cum eo, quaſi ſocietatis cuiuſdam iure, partitur. l.28. §. vis maior. D.loca. vbi ab eo, qui nummis colit, ſeparatur. Quemadmodum etiam nummis & partibus locare, Plinius lib.ix.epiſtol.ad Paulin.diuerſa facit. Ita partiaria pecora in l.8. C. de pact. Quorum inter eum, qui paſcenda conduxit & dominum fructus communicatur. Cato etiam in lib.de re ruſt. Partiarium calcis coctorem in eumdem ſenſum dicit. Apul. lib.iiij. de Aſino aureo, quæ cùm mortali puella partiario maieſtatis honore tractor. & lib. viij. Domi verò promiſcui operis partiarios agebant concubitus. Partiarius legatarius vocabatur, cui pars hereditatis legata erat: Quod genus legati partitionem vocabant: quia cum herede legatarius partiebatur hereditatem. §.ſed quia heredes. ad fi.Inſtit.de fideicomm.hered. Vlpia. in Inſtit.tit.xxiiij. l.164. §.partitionis.D.de verbor.ſignific.l.19. §.1.D. ad Trebellian.

Particulones etiam auctore Nonio à veteribus coheredes inter ſe dicebantur, quòd partes inuicem ſibi facerent.

PARTICIPIA futuri temporis præteriti vim ſignificationemq; plerumq; in libris noſtris habent: quod ſummè notandum eſt: veluti rei iudicandæ tempore, eſt rei iudicatæ tempore: quemadmodum liquidò conſtat ex l.5. §.idem Iulianus.D.de liber.legat.l.7.§.ſi quis actione.D.quibus ex cauſ. in poſſ.eat. & l.53. D.ſolut.matr.adhibita l.30. D.de pecul. Eodemq; modo in l.17. §.ſi per filium.& l.33.D. de rei vindicat.l.63.§.tempus. D.pro ſoc. l.15. D.de noxalib. action. l.3. §. in hac commod. coniuncta cum l.penul.D.de triticiar. Rei iudicandæ tempus, condemnationis tempus, vel quo lis in condemnationem deducitur, vel quo res iudicatur, accipiendum eſt.

Sic & iudicij accipiendi tempus, litis conteſtatæ ſeu iudicij accepti tempus demonſtrat.l.2. §.1.D.de priuat.delict. §.vlt. Inſtitut. de perpet. & temporal. Et litis conteſtandæ pro conteſtatæ tempus in l.31. D.ſi cert. pet. iuncta l.20.D.de rei vindicat.l.38. §.ſi actionem. D. de vſur. Et teſtamenti faciendi tempus pro facti teſtamenti tempore, in l.104.§.1.D. de legat.j.l.33.D.de legat.iij.l.26.D.de alimen. legat.l.29.§.nunc de lege Velleia.D.de liber. & poſt.Et apud Vlpian.in Inſtitut.tit.j. & in §.ſed cùm aliquis.Inſtit. de teſtament.ordin. Quemadmodũ & ſcribendi teſtamenti tempus interpretabimur in l.59. §. ſi heres. D.de heredi.inſtit.& l.1.D.de regula Cato. Et furti faciendi tempus in l.31.D.de noxalib.l.6.D.de furt. Et ſtipulationis interponendæ, id eſt, interpoſitæ in l.7. D.iudic. ſolui. & l. 121. D. de verborum obligationibus. Et tempus dandi pro dati. l. 89. §. ſi ita ſcriptum, D.de heredi. inſtit.& liberandum pro liberatum in l.32.D. de milit.teſt.

PASTINA inſtituere in l.7. §.vlti. D. ſoluto matrim. Quæ & paſtinationes in l. 79. D.de verbor.ſignificat. Paſtina autem fieri tribus generibus Palladius libro ij.tit.x.docet, aut terra in totum foſſa, aut ſulcis, aut ſcrobibus.

Inde paſtinandus fundus in l. 15. §. 1. D. quod

vi aut clam. Repaſtinari porrò ex Verrij opinione quam Feſtus lib. xvij. refert, is ager dicebatur, cuius natura imitabatur fodiendo, cùm aut ſiluester excolatur, aut lapis molitur frangendo, vt fiat paſcuum vel aruum. Vide Columell. lib. iij. cap. xviij. ex quo emendandus eſt Iſidorus lib. vlt. Etymolog. cap. xiiij. apud quem in paſtini definitione ſparguntur pro panguntur corruptè in impreſsis non item in ſcriptis codicibus legitur. Pangere autem defigere eſt, interprete Feſto: & Semina ſurculi ſunt vitium, qui ferramento illo biſurco, quod paſtinum vocant, terræ infiguntur.

PATRIS nomine auus quoque demonſtrari iuſta interpretatione intellegitur. l. 201. D. de verbor. ſignificat. Quod in his maximè verum eſt, quæ benignè accipienda & interpretatione adiuuanda ſunt: vtique enim in l. Iulia de maritandis ordinibus. & in l. Iulia de adulterijs. patris appellatione auus non continetur. l. 44. §. 1. D. de ritu nupt. l. 20. D. ad l. Iul. de adulter.

Paterfamiliâs appellatur, qui in domo dominium habet, rectè'que hoc nomine appellatur. quamuis filium non habeat. Non enim ſolùm perſonam eius, ſed & ius demonſtramus. Denique & pupillum patremfam. appellamus. Et cùm paterfa. moritur, quotquot capita libera ei ſubiecta fuêre, ſingula familias incipiũt habere, eiſq; pro patre præſunt. l. 195. D. de verbor. ſignificat. Itaque alibi patresfamiliarum definiuntur, qui ſunt ſuæ poteſtatis, ſiue puberes, ſiue impuberes. l. 4. D. de his, qui ſunt ſui vel alien. Nam filij cuiuſcumque ætatis ſint, morte patrum ſui iuris effecti patresfa. ſunt. l. 5. D. quando dies leg. Hinc Tertull. in lib. de virginib. veland. Materfam. ait, vocatur, licet virgo, Paterfa. licet inueſtis. Paterfam. etiam fit ſeruus manumiſſus. l. 14. D. qui teſtam. fac. In hoc autem verbo conſiderandum eſt, veteres ad detrahendam inuidiam patris magis quàm domini nomen principi familiæ indidiſſe. Quod & Tertullian. in Apologet. notat. Gratius, ait, eſt nomen pietatis, quàm poteſtatis. Et iam familiæ magis patres, quàm domini vocantur. Et Seneca lib. vj. Epiſtol. Ne illud quidem, ait, videtis, quam omnem inuidiam maiores noſtri dominis, omnem contumeliam ſeruis detraxerunt, dominum patremfam. appellãtes, ſeruos familiares. Quem totum Senecæ locum Macrobius, ſuppreſſo auctoris, vnde hauſerat, nomine, in lib. j. Saturn. cap. xj. tranſtulit. Hinc Martialis locus lib. j. Epigr.

Vxorem habendam non putat Quirinalis
Cùm vult habere filios, & inuenit.
Quo poſsit iſtud more? futuit ancillas,
Domumq; & agros implet equitib' vernis.
Paterfamiliâs verus eſt Quirinalis.

Feſtus quoque lib. vj. ducem & principem generis patremfam. appellatum ſcribit. Patrem autem familiâs, & familiæ Latinis dictum Priſcia. lib. vj. exemplis probat.

PATRIMONIVM propriè eſt, quod nobis à parentibus relictum eſt, & à maioribus obuenit. Cicer. lib. ij. Epiſtol. ad Cælium. Filio meo, ſi vlla erit Reſpub. ſatis amplum patrimonium relinquam memoriã nominis mei. Generaliter tamen pro quibuſcumque bonis accipitur. Et ideo In patrimonio eſſe & In bonis eſſe idem valent. l. 1. D. de vſufruct. ear. rer. l. 1. D. de vſuſr. leg. l. 1. D. de rer. diuiſ. Ceterùm eorum dumtaxat qui ſui iuris ſuæq; poteſtatis ſunt patrimonium eſt. Reliquorum peculium veluti patrimonium vocatur. l. 33. §. 1. & l. 48. in fin. D. de pecul. §. actiones autem. Inſtitut. de actionib. Dos proprium patrimonium filiæ intellegitur. l. 3. §. ſed vtrũ in fi. D. de minorib. l. 16. D. de religioſ. Ceterum ea, quæ in patrimonio ſunt, ab his quæ in nominibus ſunt, ſeparantur. l. 9. D. rem pup. ſal. ſo.

Patrimoniales fundi ſunt ad patrimonium principis pertinentes fundi, qui vel conductionis titulo vel perpetuò iure tenebãtur, vt oſtendit l. 20. de extr. munerib. in C. Theod. Sic in Rubr. de fundis patrimonialib. & Rubr. de Mancip. & colon. patrim. & Rubr. de collatio. fund. pat. lib. xj. C. & l. 13. C. de præd. minor. & l. 1. l. 2. l. 9. l. 17. de extraord. munerib. in C. Theod. patrimoniales accipit. Quos fundos qui colunt patrimoniales coloni vocantur. l. 7. C. vbi cauſæ fiſcal. Rubr. de fugitiu. colon. patrim. lib. xj. C.

Ita Patrimonialem poſſeſſorem accipe in l. 4. de anno. & tribut. in C. Th.

PATRICIORVM nomẽ vnde fluxerit, Velleius Patercul. priore volumine his verbis oſtendit: Romulus centum homines electos appellatoſq; patres, inſtar habuit cõſilij publici. Hanc originem nomẽ patriciorum habet. Dicti autem patricij quòd patres ciere poſſent. Plut. in Ῥωμύλῳ. τοὺς μὲν ἐξ ἀρχῆς καταταχθέντας ὑπὸ τοῦ Ῥωμύλου πατέρας ἐκάλουν καὶ πατρικίους οἷον εὐπατρίδας ὄντας πατέρας αὐτῶν ἔχοντας ἀποδεῖξαι, τοὺς δὲ ὕστερον προσγραφέντας ἐκ τῶν δημοτικῶν συγγεγραμμένους πατέρας ὀνομάζειν. Et hæc erat ſtante Romana Repub. verbi huius ſignificatio. Verùm lõgè aliter Patricij in Conſtitutionibus recentiorum Impp. accipiendi ſunt. In quibus Patricij Imperatorum conſiliarij, quaſi eorum patres, vocantur. Sic enim à Iuſtinia. tit. l. vlt. C. de conſulib. lib. xij. & §. ſed filiusfa. Inſtit. quibus mod. ius pat. pot. & à Nicephoro vocantur lib. xiiij. hiſt. Eccleſiaſtic. cap. j. & cap. iiij. &

iiij.& à Claudiano, cuius ſunt de Eutropio patriciatus honore decorato verba:

Præſidum legum genitorq́ꝫ vocatur
Principis, & famulũ dignatur regia patrem.

Suidas πατρίκιος ait, πατὴρ τοῦ κοινοῦ. ὁ δὲ τίμιος πρεσβεύοντας τοὺς ἐν τῷ κορυφαίῳ τῆς συγκλήτου βουλῆς πάντας ἀξία. πατρίκιοι δ᾽ ἄρα ὄντες ἐτύγχανον. Iuſtinia.Nouel.lxxx. οὐ γὰρ πρῶτον γνωρίζομεν ὧν ὡς ἡμᾶς ἐν τάξει πατέρων ἔχομεν ἡμετέρων, τούτους ὑφ᾽ ἑτέρου πλείων ἐξουσίας. Itaque patricius πατὴρ βασιλέως à Luitprando vocatur lib.iij.de reb.per Europ. geſt. cap. viij. Sic in l.64.in fi.& l.vlt.D. de decurionib. lib. x.C.& in l. 3. C. vbi Senator. & in Epiſtulis Iuſtinianeis patriciorum nomẽ,patriciatusq́ꝫ dignitatem accipe.Paul.Diaco.lib.xiiij.Appendicis ad Eutrop. de Aëtio. Nec multo poſt etiam patriciatus dignitatem conſecutus eſt.

PATRONOS primùm vocarũt Romani, autore Zonara in Romulo, & Heſychio in verbo πάτρωνας, τοὺς πολεμικοὺς καὶ βοηθοὺς, qui & προστάτας à Græcis appellantur. Poſtea hoc nomen manumiſſoribus datum eſt. Patroni autem variè in iure ciuili accipiuntur. In edicto De in ius vocando, & adfinibus titulis, Patronos accipimus eos, qui ex ſeruitute manumiſerũt, ſiue ſponte,ſiue ex neceſsitate, quoniam rogati fuerant manumittere, vel hac lege emerant, vt manumitterẽt. Item qui colluſiones detexerũt, vel qui præiudicio pronuntiati ſunt patroni, cùm alioquin non eſſent,vel qui aduerſario deferente iurarunt ſe patronos eſſe.Non habentur cõtra pro patronis hi contra quos iuratum vel pronuntiatum eſt, & qui iureiurãdo adegerunt, ne vxorem ducerent, & qui ſeruo ſuis nummis redempto fidem fregerunt, aut cõtra legem venditionis proſtituerunt. l. 8. §.1. cum duabus ll. ſeq. D. de in ius voc. Quod verò ad ſucceſsionem inteſtati attinet, Patronus non eſt, qui ſe patronum eſſe iurauerit: aliter atque ſi patronus pronuntiatus ſit, tunc enim ſententia ſtatur.l.14.D. de iure patro.Sed & hi,qui ex cauſa fideicommiſsi,vel ex lege in emẽdo dicta ad libertatem perduxerunt, vel qui dotalem ſeruum manumiſit, ad legitimam libertorum hereditatem vt patroni admittuntur.l.3.D.de ſuis & legit.At in eo legis Iuliæ de maritandis ordinibus capite quo libertæ diuertendi à patrono, cui nupta eſt,poteſtas adimitur, qui ex cauſa fideicommiſsi manumiſit, vel non ſuis nummis emit,vel ſe patronum eſſe iurauit, pro patrono non habetur.l.45.D. de ritu nupt. Quam etiam circa alimẽta præſtanda interpretationem ſeruari Vlpia in l.5.§.ſi quis à libertis.D. de liber.adgn.docet. Vbiq́ꝫ verò Patroni appellatione etiam patrona continetur.l.52. D. de verborum ſignificatione.

Patronatus ius appellatur, quod patroni in libertorum perſona bonisq́ꝫ habẽt, operarum ſcilicet exactionem, inteſtati ſucceſsionem, bonorum poſſeſsionem contra tabulas, tit. de iu. patro.

PATRVVS eſt frater patris.l.2.§.1.D.de ſuis & legit.l.vlt. §. tertio. D. de gradib. & adfinib. l.5.D.vnde legit. frater verò aui patruus magnus vocatur. l. 1. §. quarto. l. vlt. §. patruus magnus.l.penult.D.de legit.tutorib. Paul.li. iiij.Sentent.titul.xj.l.1.C.de ſucceſſ. ed. Proaui verò noſtri frater idemq́ꝫ patris vel matris patruus magnus,nobis Patruus maior eſt.d. l.vlt.§.patruus maior.l. 38. §. Iulius. D. de legat.lib.iij. Qui & propatruus à Gaio in l.1.§. vlt.D.de gradib.& à Paul.lib.iiij.Sentent.tit. xj. At abaui frater patruus maximus in d.l. vlt.§.patruus maximus,qui & abpatruus dicitur. in l. 3. D. de gradib. & à Paulo in ſuprà citato loco Patrueles dicuntur fratrum filij. l.1.§.quarto.l.vlt.§. eodem gradu. D. de gradib.Iſidor.lib.x.Etymol.cap.v.

PAVLIANA ea actio appellatur, per quam quę in fraudem creditorum alienata ſunt,reuocãtur.l.38.§.in Fabiana.D.de vſur. Theophil. etiam in §. item ſi quis. Inſtit. de actionib.ait creditoribus bona debitoris ex ſententia præſidis poſsidentibus ad ea, quæ in fraudem & circumſcriptionem eorum alienata ſunt reuocanda, in rem actionem dari, quæ Pauliana appellatur.

PAVPERIES verbum eſt xij. tabul.damnum ſine iniuria facientis datum ſignificans, ſecundùm Vlpiani interpretationem in l.1.§.1. D.ſi quadrup. paup. Quam & Iuſtinia. tranſcripſit in Inſtit.eo.titul.Feſtus lib.xiiij. Pauperiem damnum definit eſſe quod quadrupes facit.Itaq́ꝫ Caper in lib. de Orthograph. Paupertatem à Pauperie eò ſeparat, quòd paupertas ipſa condicio ſit, Pauperies verò damnum. Sic in l.14.in fi. D. de præſcript. verb.& apud Paul.lib.1. Sentent. tit. xv.hoc verbum exaudiendum eſt. Pauperes quod ad accuſationem perferẽdam attinet,habentur, qui minùs, quàm quinquaginta aureos in bonis habent.l.10.D.de accuſatio. Cui cõueniens eſt quod Conſtantin. lib. j. Epit. tit. vj.ſcribit, ὁ πένης οὐ μαρτυρεῖ. πένης δὲ ἐστὶν ὁ μὴ ἔχων πεντήκοντα ν̄ νομισμάτων. Planè in excuſationibus tutorum ob paupertatẽ antiqui crediderunt huius rei definitionem arbitrio æſtimationiq́ꝫ iudicis committendam. l.9.D.de excuſ. tut. §.ſed & ob paupertatem. Inſtit.eo.

PECVDVM ſeu Pecorũ numero ſunt omnes quadrupedes,quę gregatim habentur, velutioues, capræ, boues, equi, muli, aſini, ſues. Canis verò inter pecudes non eſt, longeq́ꝫ

magis beſtiæ eo numero non ſunt. Sic in lege Aquilia & aliàs ſemper pecudem accipimus. l. 2. l. 29. §. hac actione. D. ad leg. Aquil. l. 63. §. pecoribus. l. 79. D. de legat. iij. l. 38. §. iumentorum. D. de ædilic. ed. l. 12. §. ſed & ſi pecoris. D. de vſu & habit.

Pecvlivm eſt quod filius ſeruus've permiſſu patris vel domini ſeparatum à rationibus paternis dominicisq́; habet deducto inde ſi quid patri domino've debetur, quaſi puſillum patrimonium, vel puſilla pecunia. l. 5. in fin. D. de pecul. l. 37. §. 1. D. de adq. rer. do. Dixi permiſſu patris vel domini, quoniam peculium non eſt id cuius ſeruus ſeorſum à domino rationem habuit, ſed quod dominus ipſe ſeparauit, ſeruo've perpetuo vtendũ conceſsit, ſuam ſubſtantiam ab huius ratione diſcernens. l. 4. §. 1. l. 26. D. de pecul. Peculium autem eorum dumtaxat eſt, qui in aliena poteſtate ſunt: pater enim familiàs peculium habere non poteſt, quemadmodum nec ſeruus bona. l. 182. D. de verbor. ſignific. Itaque bene in lexico Latinogręco ędis B. Germani peculium definitur κτῆσις τοῦ ὑπεξουσίου ὄντος τινὸς ἐπ' ἀδείᾳ. Apud Iſidor. quoque lib. v. cap. xxv. Peculium eſſe traditur quod pater vel dominus filium ſuum vel ſeruũ pro ſuo iure tractare patitur. Ceterùm Peculium quoddam paganum eſt, quoddam caſtrẽſe, quoddam quaſi caſtrenſe. l. vlt. C. de inoff. teſt. Paganum rurſus vel dominicum eſt, vel paternum, id eſt, ex patris domini've ſubſtantia profectum, eorumq́; voluntate ſeorſim poſſeſſum. Caſtrenſe peculium eſt, quod vel in caſtris adquiritur, vel occaſione militiæ obtingit. Nam & ſi mulier filio viri ad caſtrenſes militares've res comparandas pecuniam reliquerit, ea peculio caſtrenſi adnumerabitur, & hereditas quoque à commilitone in caſtris vel eo quem per militiam cognouit relicta in eundem numerum cedit. l. 3. l. 5. l. 19. D. de caſtr. pecul. Sed & quod pater mater've filio in militiam profecturo donat, peculio caſtrenſi adgregatur. l. 23. §. ſeruum. de fideicom. libert. l. 3. §. ſecundùm hæc. D. de donat. int. vir. Enimuero res demum mobiles, vel ſe mouentes à patre filio in militiam proficiſcenti datæ, in peculio caſtrenſi computantur. Diuerſa cauſa eſt prædiorum. l. 4. C. fam. ercíſ. Sed nec eodem loco habetur, quod pater filio militi reuerſo donat. l. 15. D. de caſtr. pec. Ac ne caſtrenſis quidem peculij fiet quod non per militiam notæ perſonæ filiofam. ita donauerint, vt caſtrenſis peculij fiat: propterea quòd veritas non ſubeſt. l. 6. & l. 8. D. de caſtr. pecul. Quaſi caſtrenſe peculium, id eſt, quod filijsfa. in palatina vel forenſi militia verſantibus vel clericis factis, quæſitum eſt, ab eo quod ad exemplum caſtrenſis per ſimilitudinem quandam introductum eſt. l. 1. §. ne caſtrenſe. D. de collatió. bono. l. 3. §. dari. D. de bon. poſſ. l. vlt. C. de inoffic. teſt. l. 38. C. de epiſc. & cler. Quod & veluti caſtrenſe appellatur. l. 7. C. de adſeſſorib. l. 4. & l. 8. C. de aduoc. diuerſ. iudicior. l. 1. §. hoc autem. D. ad s. c. Trebellia. l. vlt. C. de collatio.

Hinc Peculiatus appellatur peculio inſtructus ſeruus. l. 53. §. ſi venditor. D. de act. empt. l. 18. in fi. D. de ędilic. ed. Aſinius Poll. lib. x. Epiſt. Cicero. Traiecit ſeſe in regnũ Bogudis planè bellè peculiatus. Apuleius lib. x. de Aſino aur. liberto acceptiſsimo & ſatis peculiato. Ambroſ. lib. iij. Epiſt. xj. Quis autem peculiatus ad vitam æternam tranſijt, niſi virtutũ fultus peculio? Auguſtin. peculioſum dixit in pſalmo xxxviij. Peculioſus, ait, ſeruus es cuiuſdam magni patrisfa. Hinc contrarius eſt Expeculiatus, quo verbo Plaut. vtitur. Peculiare dicitur, quod ex peculio eſt, vt Peculiaris ſeruus. l. 3. §. miles. D. de ſuis & legit. l. 21. D. de pecul. leg. Plautus in prologo Captiuor. Hic poſtquàm hunc emit, dedit eum huic gnato ſuo peculiarem. Peculiaria mancipia. l. 4. §. 1. in fi. D. de his, qui not. infam. Et peculiaris merx. Quam in tributoria actione non ſicut peculium accipimus. Quippe peculium deducto eo quod domino debetur accipitur, Merx verò peculiaris, etiam ſi nihil ſit in peculio, dominum obligat. l. 1. §. peculiarem. D. de tributor. Item Peculiaris debitor. l. 26. §. qui filiofa. D. de condict. indeb. Et Peculiare nomen, quod ex peculio factum eſt. l. 28. in fi. D. de pignor. act. l. 56. D. de pecul. leg. Et peculiare vinum quod ſerui habẽt, ſiue quod in vſu ſeruorum eſt. l. 9. §. vlt. D. de tritico vino. Peculiariter eſt ex peculiari cauſa & peculiari nomine. l. 1. §. ſi ſeruus. D. de except. rei vendit. l. 4. §. ſi eam rem. D. de vſucapio. l. 1. §. item adquirimus. l. 4. §. ſi eam rem. l. 44. §. 1. D. de adq. poſſ. l. 2. §. ſi ſeruus. D. pro empto.

De peculio actio; in peculium appellatur. l. 30. §. 1. D. de pact. l. 41. D. de pecul. l. 9. §. penult. D. de dolo. l. penult. D. de condict. furt. Per ſe autem nulla eſt de peculio actio, ſed hæc qualitas condemnationis moderanda cauſa alijs actionibus adiungitur, veluti redhibitoria in peculium. l. 57. D. de ædilic. ed. Actio de dolo de peculio. l. 9. §. penult. D. de dolo. Condictio furtiua de peculio, in l. penult. D. de condict. furti. & l. 42. D. de furt.

Peculium etiam pro vniuerſis bonis & toto patrimonio quandoque ſumitur. l. 16. D. ad Trebellia. ſignificabat & veteribus pecuniã præſidij cauſa repoſitam. l. 77. §. 1. D. de legat. iij. Vlpia. etiam auctor eſt, Gallos peculium appellaſſe res mulieris extra dotem conſtitutas. l. 10. §. dotis autem. D. de iure dot. Quo

ſenſu

ſenſu accipi hoc verbum poteſt in l.32. §.1.D. de donatio.& l.65.§.vlt.D.de rei vindic.

Pecvlatvs eſt, publicæ pecuniæ vel ſacræ furtum, nō ab eo factum, cuius periculo fuit. l.9.§.1.D.ad leg.Iul.peculat.Itaque qui pecuniam publicam ſacram religioſam've abſtulerit, vel interceperit, in rem've ſuam verterit, & qui prædam ab hoſtibus captam ſubripuerit, lege Iulia peculatus tenetur. l.1. & l.3.l.14.D.ad leg.Iul pecul.Tacit.lib.xvij.Mox compertum pecuniam publicam auertiſſe, vt peculatorem flagitari iuſsit. Feſt.libro iiij. Depeculatus dicitur à pecore. Qui enim populum fraudat, peculatus pœna tenetur. Iſidor.lib. v. cap. xxvj. Peculatus iudicium in eos datur, qui fraudem ærario faciunt, publicam'que pecuniam interuertunt. Qui verò plus debito tributorum nomine exegerit, peculatus non tenetur.l.2. C.ex quibus cauſ. infam. Peculatus autem nomen, vt Feſt.lib. iiij. & libro xiiij. ſcribit, à pecore deſcendit, quia ab eo initium eius fraudis eſſe cœpit, propterea quòd pecore primum multa diceretur.

Pecvniae appellatio ad ea omnia refertur, quæ in patrimonio noſtro ſunt. Non enim numerata tantùm pecunia, ſed & corporales res ſiue mobiles ſiue ſoli & iura, ea appellatione cōtinētur.l.4.l.5.l.178.l.222. D.de verb. ſignific. Auguſtin.in lib.de diſciplina Chriſtianor. Tertium, ait, quidquid homines poſſident in terra, omnia quorum domini ſunt, pecunia vocatur: ſeruus ſit, vas, ager, arbor, pecus, quidquid horum eſt, pecunia dicitur. Et ideo pecunia, quia antiqui totum quod habebant, in pecoribus ponebant. Ita in xij. tabul.non vno loco hoc nomine omnis ſubſtantia comprehendebatur. Quod & Iuſtin. in l.penult.C.de conſtit.pec.ſignificat. In ſtipulatione quoque emptæ hereditatis hæc verba, Qvanta pecvnia ad te ex hereditate L. Titii pervenerit, omnia hereditaria iura complectuntur. l.50. D.de verbor. obligation. l. 36. D. de pecul.l.20.§.1.D.de ſtip. ſeruor. l. 93. D.de legat.iij.l.97. D.de verbor. ſignificat. Quemadmodum & illa leg.Iuliæ verba accipienda ſunt, quæ ab Vlpian.referuntur in l.64.§.vlt. D.ſolut.matrim. Eſt cùm in anguſtum reuocatur pecuniæ nomen, vt ea tantùm contineat, quę pondere, numero, & menſura conſtant: veluti in hac ſcriptura, qua legatorum dies profertur, Quas pecunias legaui, quibus dies adpoſitus non eſt. l. 19. & l.30. D.de legat.j.

Pecuniarium fideicommiſſum fideicommiſſariæ hereditati opponitur, & ſingularum rerum fideicommiſſum ſignificat. l.14. §. vlti. D.ad Trebellian. l.24. in princip. D.de fideicommiſſ.libert. Opponitur & fideicommiſſarię libertati in l.45.§.ſi rem.D.de fideicommiſſ.libert.

Pedanevs appellatur iudex, datus & delegatus ſeu ſpecialis, quaſi imi ſubſellij iudex. l.3.§.1.D.ne quis eum, qui in ius vocat. l.11.§. item ſcribit. D.de poſtul. l.38. §.iudices.D.de pœn.l.4. D. de tutorib. dat. coniuncta l.vlti. D.de offic.præt. Quomodo etiam Anianus bene ſenſit in commentarijs ſententiarum Pauli lib.v.tit.xxviij. A Theophilo Inſtit.de interdict. in princ. χαμαιδικαστὰς appellatur. In Conſtitutionibus verò Impp: qui humiliora negotia diſceptabant iudices, de leuibusq; & minutis quibuſq; cauſis cognoſcebant, Pedanei vocantur.l.4.& l.vlt. C.de pedan.iudicib. l.penult. C.de pact. l. 2. C.de libert.& eor.liber.l.11.C.de falſ.l.13.C.de iudic. l. vlt. C.vbi & apud quos. l.6. C.de aduocat. diuerſ.iudic.

Pegasiano Senatuſconſulto, quod Veſpaſiani tēporibus Pegaſo & Puſione Conſulibus factum eſt, heredibus rogatis hereditatem reſtituere perinde quartam partē retinere permiſſum eſt, atq; ex l.Falc. ex legatis retinere concedebatur. §. ſed quia heredes. Inſtitut.de fideicomm. heredit. Paul. lib.iiij. Sentent.tit.iij. Vlpia.in Inſtit.tit.xxv. Huius vis tota à Iuſtinia.in Trebellianum transfuſa eſt.l.2.§.ſolùm autem. C.de vet.iu.enuclean. §. ſed quia ſtipulationes. Inſtit.de fideicom. hered.& Nouel.Conſtit.

Pelles Babylonicę.l.vl.C.de publican. Pelles lanatæ in l.70.§.1.D.de legat.lib.iij. Pelles indutoriæ apud Paul.lib.iij. Senten.tit.vj.de quibus in l.25.§.vlt.cum l.ſeq.D.de auro, arg. leg.vt Pelles tentorię ad tabernacula & tentoria paratæ apud Vopiſc.in Aureliano. De quibus l.7. D.de ſuppell. leg. accipienda eſt. Solebant enim antiquitus ſub pellibus milites degere. Vnicus Marcellini locus ex lib. xix. huic rei probandæ ſufficiet. Sub pellibusq; exercitu diffuſo, ait, per Iſtri fluminis margines barbaros obſeruabat. Inde Pelliones in l.vlt.D.de iure immunit. l.1. de excuſatio.artific.lib.x.C.& apud Lamprid. in Alexandro.

Pellex eſt, vel quæ cum eo, qui vxorem habet, corpus miſcet, vel quæ vxoris loco ſine nuptijs in domo ſit, quam Græci παλλακίδα vocant.l.144.D.de verb.ſign.

Pendere condicio, dies've dicitur, cuius adhuc euentus expectatur. Pendere etiam dicitur ſeu in pendenti eſſe quidquid in ſuſpenſo eſt: Quarum ſignificationum exempla propter eorum multitudinem cuiuis obuiam non adſcribo. Pendere quoque fructus dicuntur, quamdiu ſolo cohærent & terra continentur. Atque ita pendentes fructus,

id eſt, fundo cohærentes. in l. 44. D. de rei vindic. l. 15. D. de pignorib. l. 13. D. de vſufruct. l. vlti. §. fructus. D. quæ in fraud. credit. qui ſtantes dicuntur in l. 33. D. de vſufruct. l. 26. D. de furt. l. 40. D. de actio. empt. Quo ſenſu & pendens vindemia nondum lecta in l. 26. D. de act. empt. Et pendens oliua dicitur in l. 39. D. de contrah. empt.

Pendere etiam edicta olim dicebantur. Lamprid. in Alexandr. Tacebantur ſecreta bellorum: itinerum autem dies publicè proponebantur, ita vt edictum penderet ante menſes duos. Auſon. in Gratiar. actio. Has ego literas tuas in omnibus pilis atque porticibus vnde de plano legi poſsint, inſtar edicti pendere mandauero.

PENSATIONIS verbum Papiniano ſæpe in ore eſt. l. 18. ad fin. D. commoda. l. 67. §. ſed ſi vno. & §. ſi duos. D. de legat. ij. l. 39. D. ſolut. matrim.

PENSIO propriè eſt, merces inhabitationis ædium alienarum, quæ Græcè ἐνοίκιον dicitur. Cuius ſignificationis cùm frequentia ſint in titulo Locati exempla, colligendi labore ſuperſedebo. Penſio etiam præſtationem temporibus & terminis, vt vulgò loquimur, diuiſam ſignificat. l. 3. D. de annu. leg. l. 8. §. ſi annua. D. de pigner. act. l. 40. D. ſi cert. pet. l. 12. in fi. D. de vſur. l. 47. D. ad leg. Falcid. l. 59. D. de fideiuſſorib. Penſiones trientes pro trientario fœnore dixit Lamprid. in Alexan. Penſiones vectigalium in l. 10. §. vlti. D. de publican.

PENVS nomen omnibus generibus dicitur. l. 4. §. nomen. D. de penu leg. l. 2. D. de trit. vino. Penus autem ſecundùm Q. Mucium, cuius auctoritate in hac re Vlpian. & Gellius lib. iiij. cap. j. vtuntur, ea omnia continet, quæ eſui potuique ſunt. l. 3. D. de penu leg. Cicero lib. j. de Nat. deor. Penum eſſe omne, quo veſcuntur homines, definit. Penori itaque cedunt cibaria omnia, quæ paterfa. vſus ſui cauſa eiuſq; familiæ quam circa ſe & ſuos habet, parauit, & cibaria iumentorum, vſibus ipſius deſeruientium, & legumina quæ in cella penuaria habentur. Ligna quoq; & carbones penus parandi cauſa & tus & cerei in domeſticum vſum parati, & vnguenta, & odores; & chartæ epiſtulares, & vaſa ſine quibus penus haberi nõ poteſt, & quæcumque alendi cauſa bibuntur, ea appellatione continentur. l. 3. cum ſuis §§. & l. 5. D. de pen. leg. Vnde penus alia eſculenta, alia poculenta ſtatuitur. Eſculenta penu legata non ea tantùm quæ eſſe, ſed & per quæ eſſe ſolemus continentur, niſi voluntas teſtatoris repugnet. Poculenta verò ea quæ vini numero paterfam. habuit.

PER iudicem peti, exigi, auferri dicitur, quod iudicio petitur, aufertur, iudicis've iuſſu ſoluitur. l. 22. D. ſi cert. pet. l. 22. D. rem rat. hab. l. 4. §. quòd ſi is, cui. D. de doli except.

Per Magiſtratum factum videtur in edicto, ex quibus cauſis maiores in integrum reſtituantur, Si magiſtratus ius non dixit, vel per ſordes aut gratiam dixit. l. 26. §. per magiſtratum. D. ex quib. cauſ. maior.

Per aliquem ſtetiſſe, vel factum quominus daret, videtur, ſi interpellatus non dederit, aut ſi rem debitam occiderit. l. 23. D. de verbor. obligat. l. 5. D. ſi cert. pet. Planè ſi promiſſor hominis ante diem in quem promiſerat interpellatus ſit, & ſeruus deceſſerit, non videbitur per eum ſtetiſſe. l. 49. D. de verbor. obligationibus.

Hac ſtipulatione, PER TE NON FIERI, non hoc tantùm ſignificatur nihil te facturum quominus facere poſsim, ſed & curaturum te, vt facere poſsim. l. 50. D. de verbor. obligatio. Per heredem autem, niſi ſi pupillus ſit in eiuſmodi ſtipulatione fieri videtur, quamuis abſit & ignoret, & ideo non faciat quòd fieri oportet. l. 49. §. pen. eo. tit.

PERAGERE reum, condemnare eſt. l. 2. D. ad leg. Iul. de adulter. l. 6. §. deſtitiſſe. & l. 15. D. ad Turpillian. Valer. Max. lib. vj. cap. ij. Duos ſuſtinuit reos, eorumq; alterum lege peregit. Peragi itaque reus dicitur, qui criminis quo poſtulatus eſt, condemnatur. l. penult. D. de public. iudic. Tacit. lib. iiij. Ceterorum, quæ multa cumulabantur, receptus eſt reus, neque tamẽ peractus ob mortem oportunam.

Peragere adulterium in l. 5. D. de adulter. & l. 16. in fi. C. eo. eſt accuſationẽ aduerſus adulterum inſtitutam implere. Sic & Peragere litem in l. 22. D. de inoffic. teſtam. ad exitum perducere eſt. Peracto teſtamento, id eſt, perfecto in l. 12. D. de his quæ vt indign.

PERCEPTIONEM fructuum accipere debemus non tantùm ſi perfectè ſint collecti, ſed etiam ſi ita percepti, vt terra continere ſe deſierint: veluti ſi oliuæ vel vuæ collectæ ſint, nondum autem vinum vel oleum ab aliquo factum. l. 77. D. de rei vindic.

Perceptio pro ſolutione & præſtatione. l. 4. D. de his qui deiecer. l. 33. §. 1. D. de pecul. l. 15. §. ſi in ſepulchro. D. quod vi aut clam. l. 37. D. de fideiuſſorib. l. 7. §. vlt. D. quod falsò tut.

PERDVCERE eſt, litura per medium traducta delere. l. 1. in princip. D. de his quæ in teſt. delent. l. 20. §. vlt. D. de milit. teſt.

PERDVELLES à veteribus hoſtes dicebantur. l. 234. D. de verbor. ſignificat. Vnde Perduellionis nomen deſcendit. Cuius criminis reus eſt is, qui hoſtili animo aduerſus rempub. vel principem animatus eſt. l. vlt. D. ad l. Iul. maieſt. l. 4. D. de iure patron. l. 1. §. ſuos. D. de ſuis & legit. l. 11. §. non ſolent. D. de notat.

infa.

infam.l.85.§.1.D.de adquir.hered.l.78. in fin. D.de legat.ij.l.32.in fi.D.de donatio.

Peregrini vocantur, qui ciues Romani non ſunt.l.6.§.ſolemus.D.de hered. Inſtit.l.1. C.de hered.inſtit. Vlpia. in Inſtit.tit.v.

Inde Peregrinitas ſtatum & condicionem peregrinorum ſignificat.l.11.§.ſed ſi deportatione.D.de in ius voc.vbi deportatione ad peregrinitatem ciues redigi traditur. Peregrinos quoq; eſſe eos, qui dediticiorum numero ſunt, idem Vlpia. dicit in Inſtitut. titul.xx. Vide quæ lib.1. Select. Antiquit. de hac re diximus.

Peremptorivm edictum dicitur, quod poſt vnum vel alterum, vel vnum pro tribus datur, quo Prætor cõminatur ſe diuerſa parte abſente cogniturum & pronuntiaturum, quod inde hoc nomen ſumpſit quòd perimat diſceptationẽ, nec vltra patiatur aduerſarium tergiuerſari.l.68.l.70.l.71.l.73.D.de iudic.l.53. & l.54.& l.59.§.vlt.D. de re iudic.l.3. in fi.D.de appellatio.l.1.§. item cùm ex edicto. D. quæ ſentent. ſine appellatio. reſcind. l.2. & l.9. C. quomodo & quando iudic. & apud Paul.lib.v.Sentent. titul.v. Et Tertullianum in lib.de Pudicitia, ſtatim in initio, & Radeuicum lib. iij. de Geſtis Friderici cap. xxvij.

Peremptoriæ exceptiones ſunt, quæ ſemper locum habent, nec euitari poſſunt: Quales ſunt, doli mali, pacti conuenti perpetui, rei iudicatę, ſolutionis, & aliæ id genus.l.2.D.de exceptio.§.appellãtur. Inſtit. eo.tit.l.8.C.eo. l.2.C.ſentent.reſc.non poſſe.

Perfecisse ædificium is videtur, qui ita conſummauit, vt iam in vſu eſſe poſsit.l.139. D.de verbor.ſignific.

Perfectiſsimus, titulus eſt dignitatis in Conſtitutionibus poſteriorum Impp.l.1.C.de naturalib.lib.l.11.C. de quæſtionib. & in Cod. Theod.ſępe. Qui tribuitur Proconſuli Africæ in Epiſtola Auguſt.lxviij.

Perferre inofficioſi cauſam, quæſtionem vel litem, pro exequi & ad finem perducere legimus in l.16.D.de inoff.teſt.l.6.D.de collat. dot.l.61.D.de vſufruct.l.78. D. de legat.lib.ij. vt & perferre cauſam adulterij in l.11.D.ad Turpillia. Et apud Apul. libr. vij. de Aſino aur. Sic ille latronum fiſci aduocatus noſtrã cauſam pertulerat. Perferre accuſationẽ pro peragere in l.8.C.de his quæ vt indign.

Perfvsoriè in l.5.§.1.D.quod vi aut clam. l.69.§. ſed & ſi quis in venditione. D. de euictio.id eſt, quod aliâs, Defunctoriè. l.2.§. ſi mater. D.ad S.C.Tertyllia. l. vni. C. qui num. tutel.

Pergvla in l.19.§.proinde.D. de iudic.l.3.§. vlt.D.de his, qui deiecer. & apud Plin. li. xxj. cap.iij.

Permvtationis nomen generale eſt & commune omnibus conuentionibus, in quibus vtrinque aliquid interuenit. Nam ære mutari dicitur, quod pretio emitur. Columella lib. viij. cap.v. Cetera vel reponantur, vel ære mutentur. Plin.lib.xix.cap.j. Quaternis denarijs ſcripula eius permutata reperio. Valer.Max.lib.vij.cap.vj. vt ſex milibus denarijs ſingula vaſa permutarentur. Apul. Apolog. j. Nam ſæpenumero & vinum & holus & pomum pretio mutaui. Tracta eſt autem hæc locutio de Græcis, qui eodem in ſignificato verbo ἀλλάττεσθαι vtuntur. Vnicus Timonis verſus à Gellio lib. iij.cap.xvij. relatus huic rei probandę ſufficiet. Sic autem habet, πολλῶν δ' ἀργυρίων ὀλίγην ἤλλαξα βίβλον. Seruius verò in illum Vergilij locum Georgic.

Quamuis Mileſia magno vellere mutentur.

hãc ſignificationem ab antiquo more repetit, quo mercimonium omne in permutatione cõſiſtebat. Hac planè ratione mirum nemini videbitur, ſi permutatio in proprium tranſijſſe cõtractus nomen negetur. Tertullianus etiam non ſemel libertate mutare ſeruum, pro ad libertatem perducere dicit, vt in lib.de Reſurrectio.carn. Si famulũ, ait, tuum libertate mutaueris, &c. & lib. de poenitent. Quis enim ſeruus poſteaquam libertate mutatus eſt, furta ſua & fugas ſibi imputat.

Perperam vulgo quidem ſignificat, non iure, ſiue iniuria.l.22.§.cùm autem.D.rem rat. hab.l.11.§.ex facto.D.de minorib.l.42.D. de liber.cau.l.8.§.ſed ſi quęratur.D.ſi ſeruit.vindic.l.62.D. de re iudic.verùm nonnumquam etiam perperam nihil aliud eſt, quàm imprudenter, & per errorem.l.26.§.1.D.de pact.dotalib.l.40.D.de condict.indeb.l.9.D. de conſtit.pec.l.penult.§.vlt.D.pro ſuo.l.82.§.ſi Titius. D. de furt. l.1. C. ſi maior fact. alienat. Paul.lib.iij.Sentent.tit.vj.ad fi. Vlpia. in Inſtitut.tit.xxiij.

Perpetvi non vna eſt pro adiuncto verbo ſignificatio. Perpetuum edictum eſt quod in omnes cauſas propoſitum & iuris perpetui ſtatuendi cauſa ſcriptum eſt. &, vt Vlpia. in l.7.D.de iuriſdictio.omn.iudi.quod perpetuę iuriſdictionis cauſa, non quidem prout incidit, propoſitum eſt. Perpetua autem primum facta ſunt edicta Prætorum, legẽ Cornelia, antea annua cùm eſſent: Quæ demum in ordinem à Saluio Iuliano ex Hadriani Imperatoris & Senatus auctoritate digeſta atque compoſita, titulisq; diſtincta poſtea Iurecõſultorum commentarijs explicata ſunt. l. penult.C.de condict.indeb.l.2.§. ſi quid etiam. C.de vet.iur.enucl. & apud Eutrop.in Hadriã. Eoq; perpetui edicti appellatio in omnibus librorum noſtrorum locis referenda eſt.

Item per legem solere perfusoriè iudicari in l. 14. de appellat.

l.2. D. de ſtatu hom.l.78. §. cùm exiſtimaret. D. de leg.lib.ij.l.6.C.de bon.poſſ.l.8.C.de inſ.l.3. C. de his qui vel vi vel met. l.5. D. de extraord.crim. Vt autem perpetuam iuriſdictionem Vlpianus, ita perpetuum ius certum & in omnia tempora ſcriptum Quintilia.in Declamationib.& Diocletia. in l. 8. C. de pigner.act.dixerunt.

Perpetua actio obligationi temporali opponitur.l.37. D. de neg. geſt. Perpetuæ actiones vocantur, quæ olim in perpetuum viuebant, hodie fine cōſtitutionibus præſcripto, id eſt, xxx.vel xl. annorum curriculo, finiuntur, ad differentiam temporalium, quæ ſex menſibus, anno, biennio, vel triennio finiūtur. Inſtit.de perpet.& temporalib.l. 6. §. vlt. D. de re iudic.l.3.C.de præſcript.30.annor.l.5.C. ad Macedonia. Atque ita interpretandum eſt, quod legitur perpetuò quem teneri & in perpetuum actionem dari.l. 29. §. vlt. cum l. ſeq.D.de dolo.l.17.§.1.D.de dam.infec.l.20.§. hoc interdictum. D. de noui oper. nunt.l.17. D.de caſtr.pec.l.3.§.1.D.de vi & vi arm. l. vlt. §.hęc iudicia.D.nautæ,caup.l.5.§.hæc autem actio.D.de his qui deiecerunt. & alijs multis locis.

Perpetuæ exceptiones ſunt, quę ſemper locum habent, nec euitari poſſunt, veluti doli mali, rei iudicatæ, pacti perpetui, id eſt, cuius vis certo tempore adſtricta, concluſaq́; non eſt. l.3.D.de exceptio.l.14.l.40.D.de condict. indebit.l.34.§.vlt.D.de ſolutio.l.14. D. de liber. leg.l.10.D.de verb.ſignific.

Perpetuari obligationes dicuntur, quę tempore caſu've aliquo perituræ perpetuæ fiunt. l.91.§.nunc videamus. D. de verbor. obligat. l.9.§.ſi is qui temporaria. D. de iureiur.l.58.§. vlt.D. de fideiuſſorib.l.24.§. vlt. D. de vſur.l. vlt.D. de fideiuſſorib. tut. Perpetuari etiam pœna dicitur quę ex temporali perpetua fit. l.8.§.quiſquis. D. de poen. Quod dicitur in l. 27.D.de ſeruit.vrb.Perpetuam cauſam ſeruitutum eſſe debere, hunc ſenſum habet: ita ſeruitutes conſtitutas cōparatasq́; eſſe debere, vt res ſemper ſit idonea ad ſeruitutis vſum ferendum: verbi gratia, Ex aqua quæ areſcit, & ex ciſterna aquæ ductus cedi non poteſt, quoniam cauſam ſeu materiam perpetuam, id eſt, viuam & perennem aquam non habent.l.1. §. hoc interdictum. D. de fonte: At eius aquę, quæ ex coelo cadit in vicinum immittendæ vtiliter conſtituitur ſeruitus, quoniam & ſi ea adſiduè non cadat, cùm tamen ex naturali cauſa cadat, perpetuò cadere intellegitur.

Perpetuus lacus is eſt, qui perpetuam & perennem nec areſcentem aquam habet.l.23.§.1. D.de ſeruitutib.ruſtic.l.1.§.lacus.D. vt in flumin.pub.

Perpetuum morbum interpretor, qui cuique rei agendę impedimento eſt, & cuius ſanandi ſpes non ſuperſit.l. 22. §. ſi maritus. D. ſol. matr.l.penult.D.de vacat.muner.l.5.D.de poſtul.l.54.D.de procurator.l.vn.C. qui morbo ſe excuſ. Huiuſmodi morbus habetur furor. l.vlt.C.de cur.fur.

Perpetua conſuetudo, quæ ſemper ſeruata eſt. l.6.D.quod cuiuſque vniuerſit.

Perpetui appellatio nonnumquam vitæ tempus amplectitur, vt in l.8. §. ſiue igitur. D. de tranſact.alimenta perpetuò relicta intellegimus quoad quis viuat. & in l. 1. D. pro ſoc. ſocietas in perpetuum coitur, id eſt, dum ſocij viuant, & in l. 4. D. de procurato. in perpetuum procuratorem dari traditur, qui tamen poſt mortem dantis duraturus non ſit.

Perpetui vſus cauſa poſita, vel perpetuò eſſe dicuntur in ædibus, quæ non temporis cauſa accommodata, neque ad tempus poſita, ſed vt ibi permaneant collocata ſunt. l. 17. §. Labeo.de act.empt.l.32. D. de pignorib.l.35. §.rerum autem.D.de hered.inſtit.l.242.§.vlt. D.de verbor.ſignific.l.2.C.eo.tit.

Perpetuarium ius pro iure emphyteuticario vſurpatur in l.1.C.de offic. comit. ſac. pal. ab eo opinor quòd in perpetuum prædia locarentur. In perpetuum autem locatos agros vectigales Paul.interpretatur, id eſt, vt tamdiu pro his vectigal pendatur, quamdiu neque ipſis qui conduxerint, neque his qui in locum eorum ſucceſſerint auferri eos liceat. l.1.D.ſi ag.vectig.l.11.§.1.D.de publican.

PERSECVTIONIS verbo extraordinariæ perſecutiones ſignificantur, quarum cognitionem ipſe magiſtratus ſuſcipit, qui iure ordinario non cognoſcere ipſe, ſed iudices dare ſolet.l.178. §. actionis. D. de verborum ſignific. Ita perſecutionis verbum accipio in l.24. D. rem rat.hab.l.18. D. de acceptilatio.l. 27.D.de oblig.& actio.l.34.& l.49.D. de verbor. ſignificat. Cuiuſmodi olim erant fideicommiſſorum petitiones, de quibus extra ordinem pretores ius dicebant. Et hæc propria verbi ſignificatio eſt, qua neglecta plerumque omnem iudicialem petitionem perſecutionem appellamus, quæ res exemplorū confirmationem non poſtulat.

Perſequi videtur & qui ſatis accipit.l.57. in fin. D.de verbor.ſignific.

PERSONALE pactum eſt, cùm perſona adijcitur à qua non petatur, veluti ne à Lucio Titio petatur. l. 7. §. pactorum. D. de pact. Appellant aliàs Iureconſulti pactum in perſonam conceptum.l.21.§.1.l.57.§.vlt. eod.tit. & pactum quod in perſonam dirigitur. l. 40.eod.

Perſonales actiones, in perſonam ſunt, quibus cum eo agimus, qui obligatus eſt nobis ad

dand

dandum, vel ad faciendum aliquid & ſemper aduerſus eumdem locum habent. l. 24. §. 1. D. de oblig. & act. §. 1. Inſtit. de action. Eodem ſenſu perſonalia eſſe interdicta dicũtur, quòd perſonam ſequantur magis, quàm rem. l. 1. §. vlt. D. de interdict.

Perſonales conſtitutiones, quæ in certæ perſonæ gratiam, vel in certam cauſam factæ ſunt, quæ nec ad exemplum trahuntur. l. 1. D. de conſtit. princ. §. quod principi. Inſtit. de iure natur.

Perſonalia beneficia, quæ certis perſonis dantur, & cum his extinguuntur, nec ad heredes eorum tranſeunt. l. 13. D. ſol. matr.

Perſonalia munera, quæ cum corporis labore & animi ſolicitudine ac vigilantia principaliter ſine damno rei familiaris & ſumptu pertractantur. l. vlt. D. de muneribus & hono. de quibus lib. xj. diſſeruimus.

Perſonarum ſeruitutes veluti vſus & vſusfruc. l. 1. D. de ſeruitutib. l. 14. §. 1. D. de aliment. leg. quæ & hominum ſeruitutes appellantur. l. 15. eo. ad diſcrimen earum, quæ prædijs debentur: Et perſonales ſeruitutes. l. 8. §. 1. D. de liberatio. leg.

PERTINERE, vel iure dominij, vel iure poſſeſsionis, vel quo alio iure res dicitur. Eſtq́; hoc verbum non ijs modò rebus petendis aptum quæ dominij noſtri ſunt, ſed & his quas aliquo iure poſsidemus. l. 181. D. de verbor. ſignif. Hæc autem verba IS AD QVEM EA RES PERTINET variam habent in prætorijs edictis, & in ſtipulationibus interpretationem. Plerumq́; certè ſic intelleguntur, vt qui in vniuerſum dominium vel iure ciuili, vel prætorio ſucceſſerint, continentur. l. 70. D. de verb. ſignific. Atque ita in Aedilium edicto verba hæc, Emptori, alijsq́; ad quos ea res pertinet, accipimus. l. 1. §. 1. l. 19. §. deinde. l. 37. §. qui mancipia. D. de ædilic. ed. Vnde in l. 53. D. de obligat. & act. cùm adijcitur, ait, Ei've ad quem ea res pertinebit, & adrogati, & eorum, qui iure nobis ſuccedũt, perſonas comprehendimus. Iiſdem verbis heredes & bonorum poſſeſſores & ceteri ſucceſſores demonſtrantur in l. 1. §. prodeſt. & §. ſi alter. & l. 2. §. 1. D. quor. legator. Eodemq́; modo & in l. 40. D. ſi cert. pet. & l. 33. §. pater emancipato. D. de legat. lib. iij. hęc verba accipimus. Sed & in edicto De iureiurãdo, & in cautione de rato, non eos tantùm, qui in ius vniuerſum, ſed & qui in rem ſucceſſerint, ea verba complectuntur. l. 7. & l. 8. D. de iureiur. l. 3. l. 22. §. in ſtipulatione. l. 23. D. rem rat. hab. in edicto verò de ventre inſpiciendo, eos continent, quorum intereſt partum non edi, vel totam habituros hereditatem, vel partem eius, ſiue ab inteſtato ſiue ex teſtamento. Denique quos proxima ſpes ſucceſsionis contingit. l. 1. §. de inſpiciendo. & §. quamuis. & §. denuntiari. D. de ventr. inſpic. His edicti de procuratoribus verbis, Ratum habere eum, ad quem ea res pertinet, dominus tantùm continetur; non etiam creditores. l. 33. §. ait prætor. l. 39. §. alieno. & §. quæritur. D. de procuratorib. in edicto De bonis auctoritate iudicum poſsidẽdis, iiſdem verbis etiam curatòr bonis diſtrahendis datus & ipſemet debitor ſi contigerit, vt eius bona veneant cõtinebitur. l. 9. in prin. & §. his verbis. D. de bon. auct. iud. Plenius verò in lege Iulia de adulterijs hæc verba accipiuntur, vt bonæ fidei emptores, & fructuarios, & qui pignori acceperunt, & omnes, quorum intereſt comprehendant. l. 27. D. ad leg. Iul. de adulter. Hæc eadem verba in ſatiſdatione, quæ ab adrogatore præſtari debet, non heredes dumtaxat legitimos, ſed & ſubſtitutos, & eos quibus libertates datæ vel legata relicta ſunt, complectuntur. l. 18. l. 19. D. de adoptio.

Pertinere videntur rationes, quod ad verba edicti de edendo attinet, ſi eas argentarius, actore vel procuratore eius mandante tractauerit: Pertinere quoque videtur ad procuratorem ratio, quam cum domino habet. Ad nos quoque pertinet non tantùm cùm ipſi cõtraximus, vel ſucceſsimus ei, qui contraxit, ſed etiam ſi is, qui in noſtra poteſtate eſt, contraxit, l. 4. in prin. l. 6. §. ex hoc edicto. l. 9. in fi. D. de eden.

Pertinere ad teſtamentum codicilli dicuntur, qui ex eo pendent, & eius ius ſequuntur, vireſq́; ex eo capiunt. l. 16. l. 18. D. de iure codicil. l. 1. §. hoc interdictum. D. de tabul. exhib. l. 1. C. de codicill.

PERVENISSE propriè dicitur quod eſt remanſurum. l. 71. D. de verb. ſignific. & quod deductis oneribus ad aliquem peruenit. l. 16. §. 1. D. ad Trebellia. Verbum enim peruenire cum effectu accipiendum eſt. l. 164. §. vlt. D. de verbor. ſignific. proinde in Senatuſconſulto circa petitionem hereditatis facto, perueniſſe ea intelleguntur quibus poſſeſſor locupletior factus eſt, quæq́; in ea cauſa manẽt, nec ſunt reſtituta. Quod ſi pretium rerum hereditariarum acceptum vel perdiderit, vel conſumpſerit, vel donauerit; perueniſſe non videbitur. l. 21. §. item placere. & §. bonæ fidei. D. de petit. her. In ſtipulatione quoq́; emptæ hereditatis (quę ita concipitur, QVANTA PECVNIA AD TE EX HEREDITATE PERVENERIT, l. 50. D. de verbor. obligat.) quod legatorum, vel æris alieni, vel cuius alterius oneris hereditarij nomine erogatum eſt, perueniſſe non videtur. Perueniſſe vtique antequam corpora rerum hereditariarum venditor nactus ſit; eatenus vide-

tur, quatenus mandare poteſt earum rerum perſecutionem, actionesq́; præſtare. At vbi corpora nactus eſt, plenius perueniſſe videtur. Nec tantùm ſi nactus ſit, ſed & ſi dolo malo id egerit, ne ad eum perueniret, perueniſſe exiſtimabitur: veluti ſi alienauerit, aut accepto quem liberauerit, aut dolo malo id egerit, nequid hereditati adquireretur. Quæ omnia fuſiſsimè explicantur in l. 2. cum ſuis §§. D. de hered. vend. In eo legis Iuliæ capite, quo maritus quidquid ad eum ex bonis liberti peruenerit, reſtituere iubetur, perueniſſe accipimus, ſiue iam exegerit, ſiue exigere poſsit, quia actio ei delata eſt. l. 4. §. 1. D. ſol. matr. Quæ interpretatio etiam in ſpecie l. 23. D. de act. empt. facienda eſt.

Hoc legato, QVANTA PECVNIA AD ME EX HEREDITATE TITII PERVENIT TANTVM DATO, id continetur, quod ex ea hereditate acceptum in tabulas ſuas teſtator retulerit, cautione à legatario præſtanda, ſi quid fortè poſtea eius hereditatis nomine heres damnetur. Nec enim poteſt videri ad eum perueniſſe, quod eius hereditatis nomine præſtaturus eſt. l. 23. §. cùm ita legatus. D. de legat. iij. Planè cùm Prætor actionem in aliquem dat de eo quod ad eum peruenit, veluti in heredes ex defuncti delicto dolo've, in municipes ex dolo eorum, qui res ciuitatis adminiſtrant, in dominum ex dolo procuratoris: ſufficit, ſi vel momento ad eum peruenerit ex dolo defuncti. l. 170. D. de diuerſ. reg. l. 5. D. de calumniatorib. l. 1. §. vlt. l. 3. & l. 9. D. de vi & vi arm. l. 16. §. 1. & §. penult. l. 18. in fi. l. 27. D. de dolo, l. 17. l. 19. D. quod met. cau. In his enim cauſis ſatis eſt ſemel perueniſſe, vt de eo perpetuò in heredes actio competat: & ſi conſumpto eo quod peruenerit, heres deceſſerit, in heredem eius omnimodo actio datur. Re etiam ſemel in pecuniam aliam've rem conuerſa, vltra non quærimus, quis exitus ſit. l. 17. l. 18. D. quod met. cau. perueniſſe autem intellegitur id quo locupletior facta eſt hereditas, vel quod in corpus patrimonij ſit verſum, vt certum ſit ad heredem peruenturum. Idem eſt & ſi debitor liberatus, vel pecunia acceptolata ſit, vel dolo malo heredis factum, quominus eo hereditas augeretur. l. 7. & l. 28. l. 29. D. de dolo. & l. 20. D. quod met. cau. Quantum autem peruenerit litis conteſtatæ tempus ſpectabitur. Ceterùm qui rogatus eſt, quod ad ſe ex hereditate bonis'vè peruenerit cùm morietur reſtituere, fructus, quos viuus perceperit, item quæ fructuum vice ſunt, niſi alia teſtatoris mens appareat, non reſtituet. l. 81. D. de legat. lib. iij. l. 3. §. cùm Pollidius. D. de vſur.

Perueniſſe autem ad nos rectè dicitur, quod per nos ad alium peruenit, vt in exemplo l. 171. D. de verbor. ſignific.

PESTILENS fundus. l. 48. D. de ædilic. ed. l. penult. D. de reb. cor. id eſt, vt Impp. Diocleſia. & Maximia. interpretantur, peſtiferas vel letiferas herbas habens. l. pen. C. de ædilic. act. Cui adde l. 20. §. 1. D. loca. in qua fit mentio ſaltus, in quo herba mala naſcitur. Poteſt & eſſe odore ſolo locus peſtilentioſus, vt traditur in l. 2. §. Idẽ Nerua. D. ne quid in loco pub.

PETITIONIS verbo in rem actiones ſignificantur. l. 178. §. actionis. D. de verbor. ſignificat. l. 27. D. de obligatio. & actio. Eaq́; ratione interdum ab actione ſeparatur, quæ plerumque perſonalem actionem ſignificat. l. 1. D. ad Macedonia. l. 18. D. de acceptilatio. l. 24. D. rem rat. hab. l. 49. D. de verbor. ſignificat. Hinc petitio hereditatis, quę in rem actio eſt, qua hereditatem vel totam, vel pro parte, vel corpore hereditario ab eo vindicamus, qui vel pro herede, vel pro poſſeſſore tenet. l. 23. §. petitio. D. de petit. hered. l. 28. §. ſed & is qui. D. de rei vindic. Et petere hereditatem, id eſt, ſuam eſſe intendere. l. 3. l. 10. D. de petit. hered. Et petere pro vindicare. l. vn. §. penult. D. de remiſsio. Et petere rem noſtrã eſſe. l. 6. D. de rei vindic. l. 42. D. de liber. cauſ. l. 11. §. ſi quis autem. l. 21. §. ſi Stichum. & §. ſi fundum. C. de except. rei iud. §. certè. Inſtit. de rer. diuiſio.

Hinc & iudicium in rem petitorium vocatur. l. 37. D. de rei vindic. Sed hęc verborum proprietas non ſemper obſeruatur.

Petere autem, vt plurimùm, in libris noſtris per iudicem petere ſignificat, vt & lib. iij. de Solutionib. admonui. Et ideò Amplius petitum non eſſe ita Labeo rectè accipiebat, ſi iuditio petitum non eſſet: nec ante committi putabat cautionem Amplius non peti, quâm iudicium acceptum eſſet. l. 15. D. rem rat. hab. Quomodo exemplo petendi & petitionis verba interpretanda cenſeo in l. 57. D. de ſolutio. l. 4. D. de exceptio. adhibita l. 47. D. de ſolutionib. l. 28. §. ſed ſi ſtipulatur. D. de pact. coniuncta l. 112. D. de verb. oblig.

Peterė & in ſeruitutem & in libertatem dicimus. l. 12. D. de iniur. l. 30. D. de bon. libert. l. 29. & l. 30. D. de liber. cau. In eo autem quod ſeruitus à bonorum poſſeſsione contra tabulas libertorum repellit eos, qui in ſeruitutem eos petierint, In ſeruitutem petijſſe videtur, non qui ei, qui in poſſeſsione erat ſeruitutis, petenti ſe in libertatem contradixerunt, ſed qui ex libertate petierunt in ſeruitutem, vel quid aliud petierint quod in eo habere, niſi ſeruus ſit, non poſsint. l. 14. & l. 16. D. de bon. libert. l. 33. §. pen. D. de fideic. libert.

Petitoris partes ſuſtinere & petitoris partibus fungi

fungi dicitur, cui probatio incumbit, quique de ſuo iure probare neceſſe habet. l.7. §.vlti. D.de liber.cau. l.15. D.de oper.no.nunt. l.vlt. D.ſi libert.ingen.l.35. D.de adquir.poſſ. l.8.§. ſed ſi quæratur. D.ſi ſeruit.vindic. l.18.l.19. D. de probatio.& hæc ſunt onera petitoris.l.62. D.de iudic.l.25. D.de rei vindic. l.1. §.inter.D. vti poſsid.

PETRAM eſſe Aelius Gallus definiebat, qui locus dextra ac ſiniſtra fornicem expleturus aquæ ad libramentum ſuum fornicis. Quæ ſignificatio rara eſt.

PETRONIA lege continebatur, vt qui iure viri delatum adulteriũ non peregiſſet, nunquam poſtea ad hoc crimen deferendum admitteretur. l. 16. C. ad leg. Iul. de adulter. Lege etiam Petronia dominis facultatem ademptam ſuo arbitrio ſeruos ad beſtias depugnandas tradendi Modeſtin. ſcribit in l. 11.§.vlt.D.ad leg.Corn. de ſicar. Refertur & alia legis cuiuſdam Petroniæ ſententia in l. 24.D.de manumiſſ.vindic.

PHILYRA in l. 50. D. de legat. iij. Frutex eſt papyro Nilotico non abſimilis, vt Suidas docet his verbis. φίλυρα εἶδος φρυγάνου ἔχον φλοιὸν βύβλῳ παπύρῳ ὅμοιον. Ductilis autem erat philyræ liber, adeò vt ex ea coronę olim necterentur, vt Horat. lib.j. Carm. & Ouid. ius lib.v.Faſtor.& Plin.lib. x. ſignificant.

PICARIAE ſunt picis fodinæ, quales populus Rom.in reditu habuit.l.17.in fi.D.de verbor. ſignificat. vt in Pandect. Flor. bene legitur. Cicero in Bruto. Nam, cùm in ſilua Scantia cædes facta eſſet, notiq́; homines interfecti, inſimulareturq́; familia, partim etiam liberi ſocietatis eius, quæ picarias de P. Cornelio & L. Mummio Cēſoribus redemiſſet.

PICTACIVM in l. 5. & l. penult. §. ſuper his verò.C.de erogatio. milit.an. lib.xij. l.29. de petitionib.& vlt.dat.in C.Theod. Lamprid. in Alexand. De promouendis etiam militibus ſibi adnotabat & perlegebat cuncta pictacia.Caſsiodor. lib. j. Variar. Si Romani prædium ſine delegatoris cuiuſquam pictacio præſumptor Barbarus occupauit. Moſchopulus τῶν χαρτῶν, πιττάκια, ait, ἀναλόγως τὰ λεπτὰ ἀποτμήματα τῶν δερματίων, ἐφ' ὧν ἡμεῖς πιττάκια λέγομεν.

PIGNVS appellatum eſt à pugno, quia res, quæ pignori dantur, manu traduntur. l.237. D. de verbor. ſignificat. Itaque pignus propriè eſt, cùm poſſeſsio tradita eſt creditori: Hypotheca verò, cùm non tranſit poſſeſsio ad creditorem.l.9. §.1. D.de pigner.act. Verùm in vſu promiſcuè pignoris & hypothecæ nominibus, nec iam inter & præter & quicquam pręter ſonum intereſt.l.5.D.de pignorib. §.item Seruiana. Inſtit. de actionib. Varia autem ſunt pignorum genera. Quoddam enim conuentionale eſt, quod ex conuentione proficiſcitur. quoddam prętorium, quod prætoris magiſtratuſq́; imperio conſtituitur, quale habent qui in poſſeſsionem rei ſeruandæ cauſa mittuntur. l.12.D.pro empto.l.26.D.de pigner.act.tit.de præt.pignor. C.l.24.D.de bon.auct.iud. l.2. D.pro herede. l.117. §. ijdem principes. D.de legat.j. Eſt & aliud pignus, quod in cauſam iudicati capitur.Rubr. ſi in cauſ.iudic.pign. capt.ſit. C.& l.9.D.de minorib.l.3.D.de reb.cor.l.40. D.de re iudic. Item aliud quod auctoritate magiſtratus capitur, coërcendæ eorum contumaciæ cauſa, qui vel iudici parēre, vel ad eum venire contemnunt, atque recuſant. l. 5. §.ſi quis ex his.D.de liber. adgn. l.1. §.poſt editũ. D.de vent.inſpic. §.penult. Inſtitut.de ſatiſd. tutor. Porrò quaſi pignus vel pignoris loco haberi dicitur, quodcumque iuſtè & licito iure, dum quid præſtetur vel fiat, retineri poteſt.l.14.§.adeo.l.15.§.1.D.de furt.l.13.§.offerri.D.de actio.empt.

Pignoribus captis coërceri tutores curatoreſq́; qui non cauent, legimus.§.penul. Inſtitut.de ſatiſdat.tutor. Item eos, qui miſſos in poſſeſsionem damni infecti nomine non admittunt.l.4.§.1.D.de damno infect. Et eos quoque, qui in ius venire & reſpondere contemnunt.l.1.§.poſt editum.D.de vent.inſpic. Pignorum item capione exigi pecuniam fiſco debitam legimus in l.10. D.ad leg.Iul. pecul. quod nos vernacula noſtra lingua dicimus, *par ſaiſie de biens.* Sueto.in Iulio cap.xvij. Vectium pignoribus captis & direpta ſuppellectile malè mulctatum coniecit in carcerem. Cicer.lib.iij.de Orato. Non tulit ille & grauiter exarſit, pignoribuſq́; ablatis Craſſum incipit coërcere. Et in ea lege quæ à Frontino lib. ij. de Aquæductibus refertur, TVM IS PRAETOR, QVI INTER CIVES ET PEREGRINOS IVS DICIT; MVLTA, PIGNORIBVS COGITO; COËRCETO, EI'QVE CVRATORI, AVT SI CVRATOR NON ERIT, TVM EI PRAETORI EO NOMINE COGERE ET COËRCERE MVLTAE'QVE DICENDAE SIVE PIGNORIS CAPIENDI IVS POTESTAS'QVE ESTO. Et paulò pòſt. EO'QVE NOMINE HIS PIGNORIS CAPIO MVLTAE'QVE DICTIO VTIQVE ESTO. Sic enim eius loci lacuna replenda eſt. Sic pignorum capio in l.7.de exactionib. in C.Theod.l.vlt.de diſtrahend.pignorib. in eod.Cod.

Pigneraticia actio in perſonam actio eſt, quæ debitori ad pignus repetendum ſoluto debito, vel ſi eo nomine ſatisfecerit, datur. §.vlti. Inſtit. quib. mod. re contrahit.tit.de pigner. act. Appellatur à Papinia.iudicium quod de

pignore dato proponitur, vel redditur in l.2. D.de pignorib.l.34.D.de neg.geſt.l.42.D.de pigner.act. Atque hæc directa pigneraticia eſt. Contraria verò dicitur, quæ creditori aduerſus debitorem, qui eum in pignore feſellerit, vel aliàs improbato more verſatus ſit, vel ſumptum in rem pigneratam factorum nomine competit. l.1. l.3. l.16. §.1.l.25.D. de pigner.act.

Pigneraticiam etiam interdum Iurecõſulti vocant hypothecariam, quæ creditori pignoris perſequendi cauſa tribuitur, actionem. l.3.§. eſt autem.D.ad exhiben. l.9. D.quibus mod. pign.l.7.§.inter.D.comm.diuid. l.11. in fin. l. 19.& l.penult. §.1. D.de excep. rei iudic. l.41. D.de pigner.act. l.5. C.ſi res aliena pign. l.13. D.de condict.indebit. Vt autem Pigneraticia actio ita & pigneraticia exceptio appellatur.l.6.§.idem Iulianus.D.comm.diuid.

Pilae in l.30.§.vlt.D.de adquir.rer.do. & l.3. D.ne quid in loco pub. quid ſignificent expoſui lib.xj.in verbo Moles.

Pingvivs Iureconſultis ſignificat, plenius, latius, & craſsius. l.14. §.1. D.de exceptio.rei iudic.l.49.in fi.D.de re iudic. Sic autem reddunt & exprimunt vim verbi Græci παχυμερέστερον. Quo & quandoque vtuntur. l.7. §.ſcire.D.de pecul.l.12. §.Iulianus. D.rem rat. hab.

Piperis genera duo recenſentur in l.vlti. §. ſpecies. D. de publican. longum & album: inter quæ etiam differentiam ſtatuit Theophraſt.lib.ix.de plantar.Hiſtor.ca.xxij.Dioſcorides lib. ij. & Galen. lib. vij. ſimplicium medicamentor.Plinius lib.xij.cap.vij.Solin. in Polihyſto.cap.liij.Iſidor.lib.xvij. cap.viij. Naſcitur autẽ piperis arbor in India & in latere Caucaſi mõtis quod ſoli obuerſum eſt.

Pityocampae in l. 3. §.alio. D.ad l.Corn. de ſicar. Pinorum erucas & in picea naſcentes erucas, Plinius interpretatur lib.xxiij.cap. ij.& lib. xxix. cap.iiij. quæ & inter venenata ab eodem ponuntur, vt & à Dioſcoride qui de eorum noxia vi tractat lib.ij. & lib.vj.

Placvisse ſenatui olim dicebantur, quæ Senatus cenſuerat. l. 21. §.item placere. D.de petit.her.l.2.D.ad Velleian. Placere & ea in libris noſtris dicuntur, quæ prudentium auctoritate recepta, inducta ac conſtituta ſunt. l.4.D.de pact.l.4.D.de iure codicill.l.5. §.1.D. de adquir.rer.do.l.61.D.de procuratorib. l.31. & l.33.§.vlt.D.de vulg.& pup.

Placere principi dicuntur, quæ princeps conſtituit.l.1.D.de conſtit.princ.§.quod principi. Inſtit. de iu.natur. Vndę placita principum pro conſtitutionibus.l. 1. §. ait Prætor. D.de poſtul.

Placere etiam ea dicuntur, quæ inter aliquos conuenere.l.33.C.de tranſactio. Ipſaq; adeò conuentio placitum vocatur.l.1. D.de pact.l. 53.D.de iudic.l.4. D.de ſeruitutib. l. 74. D.de euictionib. l.20. §.ſi pater. D.fam.erciſc. Sic Placitum permutationis in l. 3. & l. 4. D. de rer.permut.Placitum diuiſionis in l.40.D.de pact.l.15. C.famil. erciſc. l. 7. l. 14. l. 17. C. de tranſactionib.

Plagam agri dixit Scæuola in l.39.§.agri.D. de legat. iij. vt prædia diuerſis plagis poſita. Paul.in l.12.D.de annu.leg.

Plagii crimen committit, qui ſciens liberum hominem vendit. l.2.C.vbi de criminib. agi oport.l.5. §.qui deſertionis. D.de re milit. l.12.D.de manumiſsio.l.1.D.ad l.Fab.de plag. Item qui ſeruos alienos ſupprimit. l. penult. §.1.D.ad l.Fab. Quod nomen à Græco verbo πλάγιον, quod obliquum ſignificat, Iſido. lib.x.Etymol.deriuat. Inde Plagiarius mancipiorum ſuppreſſor in l. 4. §. 1. D. peculat.l. 17.§.idem ait.D.de ædilic.ed.l.8. C.de repud. quem Tertullia. plagiatorem vocat lib.j.aduerſus Marcio. Auctor Etymologici, ἀνδραποδιστὴς δ' οὐ μόνον ὁ τοὺς ἐλευθέρους ἀπάγων εἰς δουλείαν, ἀλλὰ καὶ ὁ τοὺς δούλους ἐκ τῶν δεσποτῶν ἀπατῶν.

Plana & Cliuoſa via opponuntur.l.2.§.deteriorem.D.ne quid in loco pub.Plano quoque ſublime & editum aduerſatur; Vnde de plano opus facere & in machina operari contrariè relata inuenimus in l. 5. §. planè ſi ſic commodaui.D.commodati. Itaq; de plano cognoſcere, interloqui, diſcutere, (quo genere loquendi vtuntur noſtri in l. 1. D. de conſtitut.prin.l.9.§.de plano.D.de offic.proconſ.l.6.D.de accuſatio.l.11.§.ſexaginta.D.de adulter.) ſignificat ex plano, & æquo loco cognoſcere, vt Cicer. pro Cæcinna & lib.iij. Epiſt. ad Appium & lib. iij. de orato.loquitur; id eſt, non pro tribunali, ſed in via, in tranſitu, cùm vel lauandi, aut geſtandi, aut ludorum gratia, magiſtratus prodierit. l.7.D. de manumiſſ.vind.§.ſerui autem. Inſtitut.de libertin. Nam pro tribunali cognoſcere, non eſt ex plano, ſed ex ſuperiori loco cognoſcere. Et idcirco Pro tribunali, & De plano aduerſa noſtri faciunt, vt in l.1. §.abolitio. D.ad Turpillian. Abolitio priuatim à præſidibus poſtulari & impetrari ſolet. Item pro tribunali, non de plano. Et in l.18. D. de quæſtio. Cuſtodiæ non ſolùm pro tribunali, ſed & de plano audiri poſſunt. Idem ex l.3. §. ſi cauſa. D.de bonor.poſſeſſ.& l.2.§.dies.D.quis ordo in poſſeſſ.confirmari poteſt. Seneca lib.j.de Clement. Hæc tamen magnanimitas in bona fortuna latiorem locum habet, meliusq; in tribunali, quàm in plano conſpicitur. Sueton.in Tiber. Et ſi quem reorum elabi gratia rumor eſſet, ſubitus aderat. Iudicesq; aut è plano, aut è Quæſitoris tribunali, legum &

relig

religionis & noxæ de qua cognoſcerent admonebat. Inde Planaria cognitio, quæ de plano ſuſcipitur citra tribunalis aſcenſum. Pro quo in l.4.C.de dilationib.plenaria vulgò vitioſè legitur. Sicut plenaria interpellatione pro planaria in l.penult.C. de naufrag. lib.xj.quemadmodũ ſcripti codices arguunt. Ita Planarij conflictus apud Marcellin. lib. xix. qui ex plano ſolo fiunt, non ex mœnibus. Hinc & in l.11.§.1.D. de inſtitor. Vnde de plano rectè legi poſsint. Quæ verba his olim notis ſcripta V.D.P.R.L.P. Valer. Prob. teſtis eſt. Auſonius in Gratiar. actio. Has ego litteras tuas in omnibus pilis atque porticibus, vnde de plano legi poſsint inſtar edicti pendere mandauero.

PLANCIANVM Senatuſconſultum de liberis adgnoſcendis.l.1. §. eleganter. l. 3. §. quia Plancianum.D.de liber.agnoſc. Eſt & Plautianum Senatuſcõſultum detractionẽ quartæ denegans ei qui non capiẽti hereditatem reſtituere rogatus eſt.l.59.D.ad leg.Falcid.

PLEBISCITA Pompo.appellata ait iura, quę ſibi populus ſine auctoritate patrum conſtituebat.l.2.§.deinde cùm eſſet.D. de orig.iur. Iuſtinia.verò plebiſcitum definit quod plebs plebeio magiſtratu rogante, veluti tribuno, conſtituebat.§. plebiſcitum.Inſtit. de iur.natur. Feſtus lib.xij.& xvij.Sciſcere ait eſſe ſententiam dicere, ſuffragium ferre. Eóq; ſcita plebis dici, quæ plebs ſuo ſuffragio ſine patribus iuſsit plebeio magiſtratu rogãte. Plebem enim appellabant ceteros ciues ſine ſenatoribus.l.237.D.de verbor.ſignific.

Plebeius & decurio in libris noſtris quandoq; opponuntur.l.3.D. de teſtib.l. 9.§. penult.& l.10.§.vlt.D.de pœn.

PLENA proprietas nudæ aduerſatur: eóq; nomine ſolida & non ſeparata vſufructu proprietas demonſtratur.l.43.§.1.l.53. D. de vſufruct.l.2.quib.mod.vſusfruct. amitt.l. 78. D. de iur.dot.l.10.l. 26. D. de vſufruct. leg.l.15.in fi.D.de caſtr.pecul.Ita plenum dominium dicitur, cui vſusfructus cohæret.l.4.D. de alim. leg.Plenóq; iure noſtrum id eſſe accipimus, cuius & vſusfructus & proprietas ad nos pertinet.l.73.l.29.D. qui & à quib. l. 73. D. de legat. iij. Et pleno iure vel in plenum noſtrũ fieri, cuius plena proprietas ad nos tranſit. l.126.§.1.D.de verbor.obligat.l.63.D. de condict.indeb. Sic & plenum ius interpretor in l.17.§.vlt. D. de rei vind. Et plenum fundum in l.26.D.de vſufruc.leg.Et pleno iure dominium.l. 11.C. de actio.empt. Plenum autem compromiſſum accipitur cui pœnæ vel alia res vice pœnæ addita eſt, & quod de rebus omnibus cõtrouerſijsq; cõſtitutum eſt, Item quod omnibus numeris perfectum eſt & abſolutum.l.11.l.14.l.26.§.1.l.36.in fi.D. de receptis qui arbitrium receperunt.

Plenum ius patroni in l.29.D.de bon.libert.

Plena pubertas decem & octo annorum eſt.l. 40.§.1.D.de adoptio.

Plena defenſio accipitur, ſi & iudicium nõ detrectetur, & iudicatum ſolui ſatiſdetur.l.21.§. vlt.D.ex quib.cauſ.maio.l.34.§.pupillo.D.de iureiur. Plena negotiorum geſtorum actio in l.37.D.de neg.geſt.dicitur, quę in ſolidum, non quatenus facere maritus poſsit, datur. Plena cuſtodia quę & diligentiam exigit.l.2. D.de peric.& commod.

Plenum legatum ſeruitutis, quod nõ perſonæ, ſed rei datum, ſic vt ad heredes tranſmittatur. l.6.de ſeruit.leg.

Plena Falcidia, id eſt, integra.l.16.D.ad leg.Falcid.vt plena ſumma, id eſt, ſolida & integra. l.110.§.qui quinque. D. de legat.j. Plenam fidem teſtatori exhibere, eſt ei cui voluit ſolidum & minimè delibatum fideicommiſſum præſtare.l.20.in fi.D.de donatio.l. 19. D. quæ in fraud.cred.l.5. §. ſi quis rogatus. D. de donatio.int.vir. Hoc Iuſtinia.Nouell.Conſtit.j. dicit, καταβαλεῖν ὁλόκληρα πρεσβεῖα ϗ πληροῦ τὴν γνώμην τοῦ διατιθεμένου πειρᾶται.

Plenus vterus, qui & grauis, vacuo opponitur. l.83.D.de adq.hered.l.11.D.de iur.codicill. Plenè in l.7.D.de aliment.leg.pro omnino & in totum: In quem ſenſum etiam, In plenum, dicunt Papinia in l.penult. D.de ſuis & legit. Et Neratius in l.63.D.de condict.indeb.

Plenius ſignificat latius, largius, pinguius.l.1.§. hæc actio.D.ſi quis teſtament. lib.l.2. §. perueniſſe. D. de hered. vend. l. 4. D. de fundo dot.l.53.D.de contrah.empt.l.1. §. domini. D. de Silania.l.42.§.pen. de legat. l.12. D. de diuerſ. reg.iur. Plenius & exiguius opponuntur in l.penult.D.de vacat.mun.

PLERVMQVE pro interdum accipitur in l.25. in fi. cum l.ſeq. D. de pact. & in l.43. §. ſi iactum.de furt.ne pugnet cum l. 21. §. 1. D. de adquir.poſſ.& l.penult.D.pro derelict.& l.8. D.de leg.Rod.

PLVMBATARVM verbera in l. 2.de exactorib. tribut. lib. x. C. Sic enim illic legendum docet l.3.de exactionib. in C. Theod. & l.2. de quæſtionib.& l. 80. de decurionib. in eo. Cod.Ambroſ.in lib.de paſsione Geruaſij & Protaſij. Tunc indignatus Comes Aſtacius iuſsit eum tamdiu de plumbatis contundi, quamdiu exhalaret ſpiritum.In libello quoq; paſsionis Valeriani, Tiburtij, & Maximi Martyrum ita ſcriptum repperi: Igitur cum perueniſſet ad Almachum quòd maximus cornicularius cum ſuis omnibus eſſet factus Chriſtianus, iuſsit eum tamdiu plumbatis tundi, quamdiu ſpiritum redderet. Et in paſſione quattuor Coronatorum martyrum. Illis autem reluctantibus renuntiatum eſt

l.205.D.de verbor.ſignificat. Pallad.in Epig. de nuce.

Arbuteas frondes vaſtæ nucis occupat vmbra,
Pomaq́ ſub duplici cortice tuta refert.

Idem de ficubus.

Se quoq; miratur pingui grandeſcere ſucco,
Et ſolitum gaudent vincere poma modū.

Idem de Moro.

Proceras fagos & poma hirſuta virentis
Caſtaneæ.

Macrob.lib.iij.cap.xix.Nuces dici tradit à quibuſdam omne pomum, quod foris duro tegatur, & intus habeat quod eſui eſt. Idemq́ libro ij.cap.vj. Caſcellij Iureconſulti dictum vrbanū hoc refert. Lapidatus à populo Vatinius cùm gladiatorium munus ederet, obtinuerat,vt Aediles edicerent, ne quis in harenam niſi pomum miſiſſe vellet. Forte iis diebus Caſcellius conſultus à quodam an nux pinea pomum eſſet, Reſpōdit ſi in Vatinium miſſurus es,pomum eſt.Ficum planè tamquam non pomum ſecerni à pomis apud idoneos auctores idem auctor libro iij. cap. xx.notat.

POMPEIA lex de parricidijs eos , eas've qui quæ've parentes, fratres, ſorores, patrueles, matrueles, patruos, auunculos, amitas, materteras,conſobrinas,virum,vxorem, generum,nurum,ſocerum, vitricum, priuignum, priuignam occiderunt, pœna legis Corneliæ de ſicarijs adficit. l.1. D.ad l. Pomp. l.1.D. de public.iud. §. item lex Pompeia. Inſtitut. eod.tit.

PONTIFICIVM pro poteſtate vſurpatum in codice Theodoſiano Alciat. adnotauit. In quibuſdam etiam codicibus hoc verbum in eumdem ſenſum , apud Gellium ſcriptum eſt lib.j.cap.xiij. Sed & in legibus Burgundionum cap. xl. ita ſcribitur. Huius autem actionis pōtificium circa manumiſſores tantum de libertis ſuis præcipimus cuſtodiri.

Pontificalis auctoritas. l. 52. D. de petit. hered.
Pontificale iuſſum.l.8.D.de religioſ.

POPVLVM Cicero in libris de Repub. teſte Auguſtino lib.xix.de Ciuit.Dei cap.xxj.definiebat cœtum multitudinis iuris conſenſu, & vtilitatis communione ſociatum. Itaque populi appellatione aliter atque plebis Romæ omnes ordines continebantur.§.plebiſcitum. Inſtitut.de iur.natur. Inde Populares actiones,popularia iudicia, popularia interdicta, dicebantur, quæ cuiuis ex populo patebant.tit.de popularib.actio,l.7. D.de iuriſdictio.om.iud.l.7.D.de dolo.l.42. D.de procuratorib.l.5.§.hæc autem actio.D.de his qui deiecer.l.30. §.in popularibus. D.de iureiur.l. 25.in fi.D.de S. C. Silania.l.32.D.ad l.Falcid.l. 2.§.hoc interdictum.D.ne quid in loco publ. cum l.1. §.hoc interdictū. D.ne quid in flum. pub. Zonar. Tomo. ij. τοῖς δ' ἄλλοις δήμου ἐκείνου καὶ τὸ δῆμον ποπόλους ὀνόμαζον, ὅθεν ἐν τῇ ταῖς βίβλοις ταῖς νομικαῖς ποπουλάρια (ἐκ λαοῦ) δημοτικὴ ἀγωγή. Qui locus cùm ab interprete perperam ſit conuerſus, ita Latinè reddetur. Vnde & in libris legum popularis vocatur,quæ cuilibet de populo datur actio.

PORCINARII vrbis Romæ pro ſuarijs in l. 1.C.de ſuar. & ſuſceptorib. lib.x. quos ſuillæ carnis tenet functio, vt Symmach. ait, lib.j. Epiſt. xiij. Solebat autem porcina caro populo Roma. ex Aureliano inſtituto diuidi, quemadmodum Vopiſcus in Claudio indicat his verbis. Nam & porcinam carnem populo Roma. diſtribuit quæ hodieq; diuiditur. Erat & Romæ tribunus fori ſuarij , vt ex Notitia Imperij Ro.conſtat.

PORCAE in l.24.D.de aq.& aq.plu.ſulci ſunt aquarij,quos aliâs traditur Græcè ἴλικες appellari.l.1.§.item Sabinus.D.de aq. & aq.plu. Ideoq; & porcas Feſtus lib. xiiij. definit raros ſulcos eſſe,qui ducuntur deriuandę aquę gratia , ab eo quòd porceant , id eſt, prohibeant aquam frumentis nocere. Quo ferè modo idem auctor Elices definit lib. v. At Varro, vt idem Feſtus admonet, Porcam aliter accipit. Inter duos enim ſulcos elatam terram, quòd eâ ſeges frumentum porrigit, Porcam appellatam Varro lib.j. de re ruſtic. cap.xxix.tradit.Idemq; lib.iiij.de lingua Lat. confirmat his verbis. Ab eo quòd arātri vomer ſuſtollit ſulcus,quod ea terra iacta, id eſt proiecta,porca. Quem & idem Feſtus libro ix. ſecutus. Imporcitor ait eſt, qui porcas in agro facit, in arando. Porca autem eſt inter duos ſulcos terra eminens. Eodemq; modo Iſidorus lib.xv.Etymolog. cap.ix. Porcam, quæ in arando extat , quod verò defoſſum eſt , liram dici tradit. In Lexico etiam cuius iam ſæpius mentionem feci, Porca definitur τὸ μεταξὺ τῶν αὐλάκων ὕψος. Nonius planè aliud de huius verbi ſignificatione ſentiens, Porcas interpretatur ligna ſulcorum , quæ vltra ſe iaci ſemina prohibent à porcendo,id eſt,prohibendo dicta.

PORTVS appellatus eſt,concluſus locus quò importantur merces & exportantur : Eaq; nihilominus ſtatio concluſa atq; munita eſt. l.59.D.de verb.ſignif.

Portus vectigal.in l.17.D.de verb.ſignif.

Portorium non tantùm quod in portu , ſed & quod pro tranſitu pontis vectigal ſoluitur.l. 60.§.vehiculum.D.loca.l.203.D.de verbor.ſignific.l.3.C.de vectigalib. Portorium etiam venalium rerum Cicero in Piſo.dixit.

POSITIONES in l.1.D.de iuſtit.& iu.alij ſpecies, alij theſes, alij obiecta interpretantur. Vtuntur & hoc verbo conſulti in l. 26.D. ſi

cert.

cert.pet.l.6.D.vt in poſſ.legat.l.12.§.eſt etiam quæſtionis.D.de pecul.

POSSIDERE ius ſignificat non factum, nec enim poſsidet quiſquis rei inſiſtit, eique corpore incumbit, ſed qui ea pro domino vtitur. Itaque in ſeruos hoc verbum non cadit.l.49. D.de adquir.poſſeſſ.l.38.§.hęcquoque ſtipulatio.D.de verbor.obligat. Aliudq́ eſt poſsidere, longè aliud in poſſeſsione eſſe. Denique legatorum, damni infecti, vel rei ſeruandæ cauſa in poſſeſsionem miſsi non poſsident, ſed ſunt in poſſeſsione cuſtodiæ cauſa. l.10.D.de adquir.poſſeſſ. Et bellè Theophil. poſsidere definit ψυχῇ τοῦ δεσπόζοντος κατέχειν, id eſt, opinione domini tenere. l.22. §.1. de noxalib. & pro ſuo habere, vt Celſ. loquitur l.69.D.de furt. Non enim Inquilinus, colonus, & qui precario rogauit, quamquam corpore in prædio ſint, eo magis poſsident. l. 6. §. is qui, D. de precar. quia non pro ſuo, ſed pro alieno tenent.

Poſſeſsionis tamen verbo Iurecõſulti abutentes ad factũ magis, quàm ad ius id nonnunquam referunt. Eoq́ duplex poſſeſsio ſtatuitur, Naturalis & Ciuilis. l.2. §.1. D. pro herede. Naturalis poſſeſsio eadem corporalis appellatur. l.23, §.1, l.25. §.vlt. D.de adquir.poſſ. l.40.§.vlt.D.de pigner.act. Nam qui corpore incumbit, & inſiſtit poſſeſsioni, is naturaliter poſsidere à noſtris auctoribus dicitur, vt ſuprà docui. Ciuilis verò poſſeſsio eſt, quæ in iure conſiſtit. l. 10. C. de adquir. poſſ. quæ animo, opinione, & affectu domini tenetur: quæ & iuſta poſſeſsio appellatur, corporaliq́ opponitur. l.24. D. de adquir. poſſ. quòd ſcilicet iure fulcitur, iusq́ in ſe habet, & iuris effecta parit. l.1.§.quòd vulgo.D.pro herede. Ciuiliter ergo poſsidere eſt, ex iure ciuili poſsidere, vt apparet ex l. 38. §.hæc quoque ſtipulatio.D.de verbor.obligat.l.3. §.vlti. l.7. D.ad exhib. Vera vtique poſſeſsio & iuris eſt; & facti, id eſt, corporis & animi.l.19.D.ex quib.cauſ.maio.l.40.D.de ad.poſſ.l.1.§. Scæuola.D.ſi quis teſt.lib. Adquiri enim ſine corporali facto poſſeſsio non poteſt. Et hoc eſt quod Neratius cum Proculo ſentit, cùm animo adquiri poſſeſsionem poſſe negant, ſi nõ intercedat poſſeſsio.l.3.§.Neratius.D.de adquiren.poſſ. Rurſus corporalis adprehenſio poſſeſsionem non tribuit, niſi & iuſta cauſa poſsidendi, & animus pro domino tenendi concurrat. Quo ſolo animo ſemel adquiſitam poſſeſsionem retineri conſtat. Atque hæc vt breuia, ita certiſsima ſunt & puriſsima. Enimuerò poſſeſsionem Aelius Gallus definiebat auctore Feſto vſum poſsidendi agri aut ædificij. Poſſeſsionem quoq́ vſum eſſe Iauolen. in l. 115. D.de verbor.ſignificat. tradit, cuius nos verba lib.iiij. Antiquit. expoſuimus. Quod & vſucapiendi verbum docet. Nec enim vſucapere aliud eſt, quàm poſſeſsionem adquirere.

Poſsidentur autem propriè res corporales demum.l.3.D.de adq.poſſ. Vnde bene Theophil.in tit.de interdict. νομὴν definit σωματικὴν τοῦ πράγματος κατοχήν. Iura verò cæteraq́ incorporalia non poſsidentur, ſed velut poſsidentur.l.20.§.penult.D.de pet.her. & eorum nomine, velut poſſeſſoria interdicta comparata ſunt.l.vlt. D.de ſeruitutib. vnde vſusfructus aliarum'que ſeruitutium quaſi poſſeſsio eſſe dicitur.l.3.§.vlt.D.de vi & vi arm.l.23.§.1. D.ex quibus cauſ.maior.l.10.D.ſi ſeruit.vind. Per abuſionem tamen & hæc poſsideri dicuntur. l.9. l.18. §. Iulianus. D.de petit.hered. l.2.D.comm.præd.l.vlt. in fi.D.ſi pars hered. pet.l.2.§.vl.D.de precar.l.vl.D.de itin.actuq́. l.vlt.D.vti poſsidet.

In eo porrò quod dicitur poſſeſſorem immobilium rerum ſatiſdare non compelli, poſſeſſor accipiendus eſt, qui in agro, vel ciuitate rem ſoli poſsidet, aut ex aſſe, aut pro parte; & qui vectigalẽ emphyteuticum'ue agrum poſsidet. Item maritus, qui doti accepit, vxor quæ dedit, dominus quoque proprietatis, licet vſusfruc. alienus ſit, creditor verò, qui pignori tenet, itẽ fructuarius pro poſſeſſoribus non habentur. l.15.D.qui ſatiſd.cog. In interdicto Quod legatorũ, verba hæc, DESIIT POSSIDERE, ſic accipimus, ſi deſijt reſtituendi facultatem habere.l.1.§.quòd ait Prętor. D. quor. legator. In actionibus in rem pro poſſeſſore habetur, qui ſe liti offert, & quaſi poſsidens condemnatur.l.15.§.non ſolum.D.de petit.hered. Eadem cauſa eſt eius, qui dolo deſijt poſsidere, aut quo dolo fecit ne poſsideret: quia pro poſſeſsione dolus eſt.l.174.l.193.D.de diuerſ.regul.iur. quæ ex l. 2. §. idem Labeo. D. ne quid in loco public. ſumpta eſt.

Poſſeſsionum autem variæ ſunt cauſæ, varij tituli, varia genera: pro herede, pro emptore, pro poſſeſſore, pro legato, adgnato, noxæ dedito, ſoluto, ſuo.l.3.§.genera.D.de adquir. poſſ.l.13.§.1.de petit.hered.

Pro herede poſsidet, qui putat ſe heredem eſſe, vel bonorum poſſeſſorem. l. 11. D. de petit. hered. §. adipiſcendæ. Inſtitut. de interdict. Item qui rem alienam tenens à domino heres inſtitutus eſt, vel bonorum poſſeſsionem accepit, aut iuſtam aliquam cauſam habet exiſtimandi ſe heredem, vel bonorum poſſeſſorem domino extitiſſe. l.33. §.1. D.de vſucapio. Sed & quod heredi inſtituto legatur, id ipſe pro herede poſsidet, cùm pro ipſius parte legatum non conſiſtat.l.18. in fin.D.de his, quæ vt indign. Eodem loco habentur & quæ à ſtatulibero condicionis implendæ

gratia

gratia accipiuntur. l.15. §.ſed & ſi retenta. D. de petit.hered. Atque hæc exempla optimè adcommodantur ad tit. pro herede. D. & l. 44.§.ſi tu me vi.l.21. D.de vſucapionibus.l.1. D.quorum bonor.l.1. §.quia autem. D.quod legator.

Pro emptore poſsidet qui à non domino emit, cùm eum dominum eſſe exiſtimaret. l.33.§.1. D.de vſucapionib. l.8. D.de pericul. & commod.l.6.§.Iulianus.D.de precar.l.11. in fin.D. inſtitor. l.13. §.1. D.de petitio.heredit. tit. pro empto.

Pro dote poſsidet qui rem alienam ignorans doti accepit.l.13.l.15.§.apud Marcellum.D.de petit.hered.l.8.D.de peric.& commod.l.1.& toto tit.pro dote.

Similiter pro donato poſsidet cui res donationis cauſa tradita eſt.l.1.D.pro dona.

Pro legato verò cui res aliena legata eſt, aut teſtatoris quidem, ſed adēpta codicillis ignoratur.l.1.l.4.D.pro legato.

Pro ſoluto, qui rem debitam vel aliud quid in ſolutum eius loco accepit.l.1.D.pro empto.

Pro ſuo poſſeſsio ad omnes poſſeſsionum ſpecies porrigi poteſt, quas quis ex iuſta cauſa nactus eſt. Sed huic propriè locus eſt, in his quæ proprium & ſpeciale adquiſitionis nomen non habent, vt puta in his quæ cœlo, terra, mari, vel ab hoſtibus capta poſsidemus: Item quæ vt in rerum natura eſſent, fecimus, & quæ quaſi donata, legata, vel empta, vel ex ſtipulatu, aut ex cauſa dotis debita cùm veritas non ſubeſſet, accipimus. l.1. & l.2.l.penult.in fin.D.pro ſuo.l.3.§.vlt.D.de adq.poſſeſſ.l.68.D.de iur.dot.l.5. l.27. & l.32. D.de vſucapion.

Pro poſſeſſore poſsidet prædo, qui interrogatus cur poſsideat, reſponſurus ſit, quia poſsideo, nec vllam aliam cauſam poſſeſsionis dicere poſsit.l.11. §.vlt. D. ~~ſi quis om. cau. teſt.~~ l.7. §. idem Celſus. D.quib.ex cauſ. in poſſ.l. 110.D.de condicion.& demonſtr.l.1. D.quor. bonor.l.1.§.quia autem.D.quod legator.l.vl. D. de precar. Ita poſsident fures, raptores, violenti poſſeſſores, quiq́ ſcientes prudentes ab eo, quem dominum non eſſe, vel alienādi ius non habere ſciebant, acceperunt: Et qui nullo iure rem hereditariam totam've hereditatem, ſcientes ad ſe non pertinere, poſsident, & omnes, qui iniuſtè contra domini voluntatem tenent. §. pro poſſeſſore. Inſtitut.de interdict.l.34.§.1. D.pro empto.l.14.§. poſt annum. D. de vſucapion.l. 13. §. 1. D. de petit.hered.l.109.D.de condicion.& demonſtrat. Hoc titulo poſsidetur quòd vxor viro, vel vir vxori donauerit. l. 16. D.de adquiren. poſſeſſ.

Poſſeſſoris commoda hæc ſunt, quod probandi onus in aduerſarium transfertur, & quòd in pari cauſa poſſeſſor abſoluitur. l. 62. D. de iud.l.20.D.de probatio.l.1. §.inter. D.vti poſsidet.l.12.§.penul.D. de liber.cau. §.commodum.Inſtit.de interdict.

Poſſeſſorias actiones Tryphoninus in l. 50. D. de bon.liber. ipſam bonorum poſſeſsionem vocat. At in l.4.§.vlti. D.de Carbon. ed.hoc verbo eæ actiones ſignificantur, quæ bonorum poſſeſſoribus rerum hereditariarum perſequendarum gratia dantur. tit.de bono. poſſeſſor.hered.petit.D.

Posterorvm appellatione liberi veniūt. l.81.§.vlt.D.de legat.iij. Atque adeò, qui vltra trinepotes ſunt, & omnes in infinitum deſcendentes, Poſteriores appellantur. l.vlt. §.parentes. D.de gradib. & adfinib. quos & minores Latinis dici Seruius in viij.Aeneid. ſcribit. Maligna igitur fuit illa Caligulæ interpretatio, qua poſterorum nomen ad filios coartabat, negans vltra hunc gradum debere poſteros intellegi, quemadmodum Suet. in Calig.cap.xxxviij.ſcribit. Ceterùm vacatio, itemq́ immunitas liberis & poſteris alicuius data ad eos dumtaxat pertinet, qui eiuſdem familiæ & nominis ſunt. l. 13. D. de munerib. & honorib. Itaque ad eos, qui ex feminis nati ſunt, non pertinet. l.1. D.de iure immunit. Planè immunitates generaliter tributæ eo iure, vt ad poſteros tranſmittantur in perpetuum ſuccedentibus durant. l. 4. D. de iure immunit.

Postliminivm eſt, ius amiſſæ rei recuperandæ ab extraneo, & in ſtatum priſtinum reſtituendæ inter nos ac liberos omnes populos ac reges legibus ac moribus conſtitutum.l.19.D.de captiu. Feſtus lib.xiiij.ex Aelio Gallo, Poſtliminio, ait, redit, qui captus ab hoſtibus ad patriam remeauit. In quo verbo Seruius Sulpitius, quemadmodum Cicero Topic.ſcribit, nihil notandum putabat eſſe, niſi Poſt, & Liminium, illud productionem eſſe verbi volebat, vt in finitimo, legitimo, æditimo, timum. Scæuola autem Pub. filius iunctum putabat eſſe verbum, vt eſſet in eo & Poſt & Limen, vt quæ à nobis alienata ſunt, cùm ad hoſtem peruenerint, & ex ſuo tamquam limine exierint, hinc cùm redierint poſt ad idem limen poſtliminio videantur redijſſe. Quam Scæuolæ notationem alia tamē eius ratione reddita cum Feſto Iuſtinianus probat in §.ſi ab hoſtibus.Inſtit.quib.mod.ius patr.poteſt.

Postvlare eſt, deſiderium ſuum vel amici ſui apud eum, qui iuriſdictioni præeſt, exponere. l. 1. D. de poſtulan. Sic in l. 9. D. de pœn.l.2. in fi. D.de colluſio. deteg. l.4. D.de legatio.l.2.D.de diuerſ.reg.iur.& apud Gell. lib.j. cap. xxij. poſtulandi verbum accipiendum eſt. Vnde poſtulationes pro deſiderijs

& interpellationibus iudicialibus in l. 2. §. in bonorum. D. quis ordo in bonor. poſſeſſ. l. 9. §. obſeruare. D. de offic. proconſ. l. 1. D. de off. adſeſſor. l. vlt. §. vl. D. de appellatio. l. 1. in prin. D. de ventre inſpic. Plin. lib. vij. Epiſtol. Senecio cùm exploraſſet Conſules poſtulationibus vacaturos, conuenit me. Poſtulare etiam accuſare ſignificat, quod notius eſt, quàm vt exemplis confirmari debeat.

POSTVMOS à Roma. appellatos Plutarch. in Sylla ſcribit τοὺς ὕϛερον τῆς πατέρων τελευτῆς γεγονότας. Itaque Vlpian. in l. 3. §. 1. D. de iniuſto rup. Poſtumos, ait, dicimus eos, dumtaxat, qui poſt mortem parentis naſcuntur. Sed & hi qui poſt teſtamentum factum in vita naſcuntur, poſtumi licet minus propriè vocantur, vt Gaius lib. ij. Inſtitut. tit. iij. ſcribit, & vt Vlpia. in d. l. 3. §. 1. ſignificat. Poſtumorum quoque loco habentur hi, qui in ſui heredis locum ſuccedẽdo quaſi adgnaſcendo fiunt parentibus ſui heredes. l. 13. D. de iniuſto rup. Porrò ſi quis poſtumis tutores dederit, tam filij poſtumi quàm ceteri liberi continebuntur. l. 6. D. de teſt. tut.

POTENTATVS in l. 13. D. de ritu nupt. l. 1. C. de gener. abolit. l. 4. C. de teſtib. vtuntur hoc verbo & etiam Cæſar & Liuius.

POTESTATIS verbo plura ſignificantur: in perſona magiſtratus imperium. l. 215. D. de verbor. ſignific. l. 13. D. de iuriſdictio. l. 3. D. ne vis fiat ei, qui in poſſ. l. 1. D. ad leg. Iul. maieſt. & quidem abſolutè poteſtatẽ appellari merum imperium quo in facinoroſos animaduertimus, Vlp. ſcribit in l. 3. D. de iuriſdictio. om. iudic. in perſona verò liberorum patria poteſtas, in perſona ſerui dominium. d. l. 215. Poteſtatis enim verbum non ad liberos modò trahimus, verum etiam ad ſeruos, & ad eos, qui nobis bona fide ſeruiunt, ſiue liberi ſint, ſiue alieni, ſiue proprij ſint, ſiue fructuarij. Nec refert cuius ſexus ſint. l. 1. §. in poteſtate. D. de exercitor. l. 1. §. vlt. D. de tributor. l. 3. §. qui in eiuſdem. D. de donat. int. vir. Quinimmò & in eo quod dicitur eos qui in poteſtate teſtatoris ſunt, ad teſtamentum adhiberi teſtes nõ poſſe, Poteſtatis verbum ad eum quoque, qui ab hoſtibus redemptus eſt, referimus. l. 20. D. qui teſtam. fac. At cùm agimus de noxæ deditione cum eo qui ſeruum non defendit, poteſtatis appellatione copiam facultatemq́ue ſignificamus. d. l. 215. In poteſtate enim habere ſeruum, quod ad noxalẽ actionem attinet, accipimus eum, qui facultatem & poteſtatem exhibendi eius habet. Quòd ſi in fuga ſit, vel peregre, non videbitur eſſe in poteſtate. l. 21. §. Prætor ait. D. de noxalib. In lege Atinia, in poteſtatem domini res furtiua veniſſe videtur ſecundùm Sabini & Caſſij interpretationem, ſi eius vindicandæ poteſtatem habuerit: Alij ita interpretantur, ſi eius rei velut ſuæ poſſeſſionem ita nactus ſit, vt iuſtè auelli ei non poſsit. l. 4. §. tunc in poteſtatem. D. de vſucapion. Poteſtatem ſui non facit, quod ad miſsionem in bonorum poſſeſsionem attinet, qui id agit, ne aduerſarius eius ſui copiam habeat. l. 2. §. 1. D. quibus ex cauſ. in poſſ. l. 7. §. præterea. D. de ſuſp. tutorib. Enimuerò magiſtratum quoque ipſum poteſtate præditum, poteſtatem appellamus. l. 7. D. de reb. cor. l. 26. D. de pignorib. l. 17. §. penult. D. de ædilic. ed. vt & apud Iuuenal. cùm ait,

An Fidenarum Gabiorumq́ue eſſe poteſtas.

Sueto. in Claud. cap. xxiij. Iuriſdictionem de fideicommiſsis quotannis & tantùm in vrbe delegari magiſtratibus ſolitam, in perpetuũ atque etiam per prouincias poteſtatibus delegauit. Quem locum torquere poſſumus ad interpretationem illorum verborum, quæ ſunt in l. 1. D. quod quiſque iur. QVI MAGISTRATVM POTESTATEM'VE HABEBIT: vt eos, qui in vrbe magiſtratum gerunt, vel in prouincijs imperium aliquod poteſtatemq́ue optinẽt, ſignificari dicamus. Sed & in l. 3. in fin. D. ad leg. Iul. maieſt. poteſtas à magiſtratu ſeparatur. l. 5. D. de arbitr.

POTIORES in muneribus iniungendis accipiuntur nõ ſolùm gradu generis, ſed & ſubſtantia rei familiaris, interprete Paulo lib. ij. Senten. tit. xxviij. Et ita in l. 7. D. de decurionib. l. vn. C. de potiorib. ad mun. nominand. lib. x. potiorum nomen accipiendum eſt.

POTITVS hoſtium in l. 15. D. ex quibus cauſ. maior. l. 10. D. de milit. teſt. l. 11. l. 12. §. codicilli. l. 22. D. de captiu. dicitur qui ab hoſtibus captus eſt, & in eorum poteſtatem peruenit, vt poſt Alciat. Anto. Auguſt. lib. iij. Emendat. cap. x. notauit.

ΠΡΑΚΤΟΡΕΣ in Nouellis Iuſtiniani, exactores tributorum accipiendi ſunt. Indicat hoc Suidas cùm ait, φορολόγος ὁ τὰς εἰσφορὰς συλλέγων, ὃν πράκτορας καλεῖν ἔθος τοῖς πολλοῖς.

PRAECIPVA Donatus in v. Aeneid. ſcribit, dici, quæ præter communionem ſingulis proprio nomine deputantur, vt fit ſæpe in teſtamentis, cùm aliqua per præceptionem ſingulorum eſſe heredum cõſcribit teſtator. Sidon. Apollin. lib. vj. Epiſtol. ad Patientem: Illud autem deberi tibi quodam, vt dicũt Iureconſulti, præcipui titulo, nec tuus poterit ire pudor inficias. Adde l. vlt. in princ. D. de legat. lib. ij. l. 1. §. ne caſtrenſe. D. de coll. bon. Nec verò in hereditarijs dumtaxat quæſtionibus huic verbo locus eſt. Nam & ſocius præcipere dotem à ſocio de communibus bonis numeratam dicitur. l. 80. D. pro ſocio. Et quod ex re alterius dominorum communis ſeruus quæſijt, is cuius ea res fuit,

præc

præcipere dicitur. l. 45. D. comm. diuid. In teſtamentis autem qui quid præcipere iubetur, id præcipuum & ſui iuris ſibi habere præter hereditariam portionem iubetur, &, vt Græcè effertur ἐξαίρετως λαβεῖν. l. 35. §. 1. l. vlt. in prin. D. de legat. ij. l. 90. D. ad leg. Falcid. l. 10. D. de alim. leg. l. 27. §. ſi præceptis. D. ad Trebellia. Inde per præceptionem dare, legare, relinquere, id eſt, præter hereditatis partem dare. l. 48. D. de iure fiſ. l. 25. §. vlt. C. fam. erciſc. l. 20. D. de inſtruct. vel inſtrument. l. 25. D. de adim. leg. & in titul. de legat. ij. & iij. tam frequẽter vt exemplorum multitudine obruar. Inde genus vnum legati, præceptionis vocatur, quod videlicet ſub his verbis vni ex heredibus relinquitur: HERES MI ILLAM REM PRAECIPITO, TIBIQVE HABETO. de quo Vlpia. in Inſtitut. tit. xxiiij. & Iuſtinian. in §. ſed olim. eod. tit. & l. 90. de leg. iij. vbi huius legati formula expreſſa eſt. Huiuſmodi autem legatum, vt Gaius li. ij. Inſtitut. ſcribit, non niſi vni ex heredibus relinqui poteſt, cui aliquid ſupra hereditatis partes præcipui titulo relinquitur. Sic ex cauſa præceptionis poſsidere. l. 1. §. ſi quis ex. D. quor. legator.

PRAEDES, vt Varro libro iiij. de lingua Lat. Et Feſtus lib. xiiij. tradũt, dicebantur qui populo & in publicum ſe magiſtratu interrogante obligabãt. Quorum bona prædia dicebantur auctore Aſconio. Ex quo illa veterum locutio, Prædibus & prædijs cauere: & Comprædes vt idem Feſtus lib. iij. tradit, qui eiuſdem rei populo ſponſores fiebant. Auſonius certè in Monoſyllabis, Vadem à prędc eo ſeparat, quòd ille in capitalibus iudicijs, hic in lite nummaria interueniat, quemadmodum in vindicijs olim prædem datum Cic. in Verrin. & Valer. Prob. in Notis oſtẽdunt. Prædia autem dicta ibidem vt prædes à præſtando Varro libr. iiij. de lingua Lat. ſcribit, quòd eo pignore dato publicè mancupes fidẽ præſtent. Quę etymologia Aſconij auctoritate comprobata, reiectis duabus quas Iſido. lib. xv. Etymolog. cap. xiij. adfert, ſequenda eſt. Prædij verò generalis eſt appellatio, diuiditurq́; in Ruſticum & Vrbanum. Rubr. de ſeruit. vrb. præd. & de ſeruit. ruſtic.

PRAEDIATORIS verbum apud Cicero. in Oratio. pro Corn. Balbo & lib. xij. Epiſt. ad Atticum reperitur, & in inſcriptione l. 54. D. de iure dot. quæ ſcripta eſt ad Edictum Prætoris vrbani, tit. de prędiatoribus. Sed id verbum, qui explicet, adhuc neminem repperi. Ego autem prædiatores vt Prædes dictos puto, qui publico fidem ſuam obligabant. In Lexico enim B. Germani Prædiator definitur ὑπὸ φόρου δήμου πεπρακότος, ὠνητὴς τῶν ὑπαρχόντων. Quam interpretationem comprobant hæc Suetonij in Claudio cap. ix. verba, Ad eas rei familiaris anguſtias decidit, vt cùm obligatam ærario fidem liberare non poſſet, in vacuum lege prædiatoria venalis pependerit.

PRAEDONES in petitione hereditatis accipiuntur, qui cùm ſcirent ad ſe hereditatem non pertinere, bona ſine iuſta aliqua poſsidendi cauſa inuaſerunt. l. 25. l. 27. §. quod autem ait. D. de petit. hered. l. 34. §. ſi prædo. D. de ſolutionib. Et qui nullam cauſam poſſeſſionis dicere poſſunt. l. 11. §. vlt. cum ſeq. D. de petit. hered. Sed & aliàs quilibet iniuſtus & malæ fidei poſſeſſor prædo vocatur. l. 55. D. de condict. indeb. l. 22. §. ſi prædo. D. de pigner. act. l. 13. D. de noxalib. l. 34. D. de negot. geſt. l. 7. §. inter. D. comm. diuid. l. 5. & l. 13. §. ex facto. D. de adquir. poſſ. l. 1. §. non quærimus. D. ſi quis omiſſa cau. teſt. Itaque & bonæ fidei poſſeſſor poſt petitam hereditatem prædo dicitur. l. 33. §. ſicut. D. de petit. hered. quia poſt controuerſiam motam omnes incipiunt malæ fidei poſſeſſores eſſe. l. 27. §. etiã ſi ante. D. eod. tit. Prædonis item loco habetur is, qui tacitam fidem interpoſuit vt non capienti reſtitueret hereditatem. l. 48. D. de petit. hered. Nemo certè Prædo eſt, qui pretium numerauit. l. 15. §. ſed ſi quis. D. eod. titul. Quò pertinet l. 169. D. de diuerſ. reg. Non eſt etiam prædo, qui dolo caret, quamuis in iure errauerit. l. 27. §. ſcire. D. de petit. hered.

Prædones præterea ſunt, qui nullo publicè legitimeq́; indicto bello graſſantur, & prædas agunt. l. 24. D. de captiu. & poſtlim. l. 9. D. ex quib. cauſ. maio. Ideóque ab hoſtibus ſeparantur in l. 1. §. is verò qui vtẽdum. D. de obligat. & actio. l. 30. D. ad leg. Falcid. l. 1. §. remouet. D. de poſtul.

PRAEFECTORVM in libris iuris ciuilis hæc potiſsimum quæ ſubieci nomina, recenſentur: Præfectus prætorio, Præfectus vrbi, Præfectus vigilum. Pręfectus annonæ, Pręfectus ærario, Præfectus Aegypti.

Præfectos prætorio ſub principibus inſtitutos ad ſimilitudinem magiſtrorum equitum, qui Dictatoribus iungebantur Pompon. & Arcadius tradunt in l. 2. §. populo deinde. D. de orig. iur. l. 1. D. de offic. præf. prætor. Ac primum ex equeſtri ordine legebãtur: primusq́; ex ordine ſenatorio Titus eam præfecturam ſuſcepit, numquam ad id tẽpus niſi ab equite Roma. adminiſtratam, vt Sueton. in eius vita cap. vj. ſcribit.

Ceterùm Pręfecti pretorio quattuor ſub Conſtantinopolitanis Imperatoribus fuẽre: Duo in partibus Oriẽtis, videlicet Præfectus prætorio per Orientem, Præfectus prætorio per Illyricum, totidem in partibus Occidentis,

videlicet.Præfectus prætorio per Italiam, & Præfectus prætorio per Gallias.

Sub diſpoſitione Præfecti prætorio Orientis erant Diœceſes quinque,Oriens,Aegyptus Aſiana,Pontica,Thracia. Oriẽs autem prouincias cõtinebat v.Aegyptus vj. Aſiana x. Pontica x. Thracia vj. Sub diſpoſitione verò Præfecti Prætorio per Illyricum erant Diœceſes duæ, Macedonia & Dacia, quarum hæc prouincias v. illa vj. complectebatur.

Sub diſpoſitione Præfecti prætorio Italiæ erãt Diœceſes iij.Italia, Illyricum, Africa. Prior prouincijs xvij. circumſcribebatur: Altera prouincijs xvj.poſterior vij.

Sub diſpoſitione Pręfecti prætorio Galliarum erant Diœceſes duæ,Hiſpania & Britannia. Illa vij.hæc v.prouincijs concludebatur.

Iuſtinianus verò debellatis & exactis Vuandalis Africam à Prætoriana Italiæ præfectura exemit,eiq́ propriam præfecturam dedit. l.1.& l.2.C. de offic.præfec.prætor.Afric. Ita additus eſt quattuor ſuperioribus quintus Pręfectus prætorio,Africæ eiq́ ſubditæ ſunt ſeptem prouinciæ, Tingitana, Carthago, Tripolis, Numidia, Mauritania, Sardinia, Byzacium: Sic enim poſtrema hæc prouincia ſcribenda eſt, cùm ex vetuſtis codicibus, tùm ex Notitia dignitatum. In qua tamen vno in loco Byzantium perperam legitur: Quem errorem etiam euincit l.2.C. de offic. præfecti præt. Afric. vbi prouincia hæc Bizacena non Byzantina appellatur: Et Plinius lib.iiij.Natur. hiſt. cap. iiij. qui Bizaciũ in Africæ regionibus numerat.

Præfectus vrbi primùm quidem quotiens proficiſcebantur ab vrbe magiſtratus inſtituebatur,poſtea fere Latinarum feriarum cauſa introductus eſt. Auctores ſunt Pompon. in l.2.§.deinde Cornelius.D.de orig.iur. & Tacit.lib. x. Præfectos autem vrbis ex tumultu creari deſitos & aliquamdiu intermiſſos Auguſtus reuocauit. Quemadmodum Dio lib. liiij.refert. Sic enim ait, παραχῶς δέ τινος πρὸς τὴν τοῦ πολιάρχου τ̃ εἰς τὰς ἀνοχὰς αἱρουμένου χειροτονίαν συμβάσης οὐκ ἐπικράτησεν αὐτῆς, ἀλλὰ ἄνευ τῆς ἀρχῆς ταύτης τὸν χρόνον ἐκεῖνον διεγένετο. Et poſtea, διωνομοθέτηται δὲ τὸν πολίαρχον τὸν διὰ τὰς ἀνοχὰς καθιστάμενον ἀεὶ αἱρεῖσθαι. Ea cauſa eſt, cur præfecturam vrbis inter officia ab Auguſto excogitata Tranquill. numerauerit cap.xxxvij. vitæ ipſius. Valde autem aucta eſt Præfecti vrbis poteſtas epiſtula Seueri & Commodi ad Fabium Cilonem cuius fit mentio in l.1.D. de offic. præf. vrb.l. 6.§.1.D. de interdict.& releg. & l.1. §. in quibus.D.de legat.iij.

Sub diſpoſitione Præfecti vrbis Romæ Imperij declinantis temporibus erant præfecti annonæ & vigiliũ,Comites riparum,& aluei Tiberis & cloacarum & portuum,Magiſter cenſus,Rationalis vinorum, Tribunus fori ſuarij,Conſularis aquarum, Curatores operum,maximorum,operum publicorum, ſtatuarum horreorum, Centenarius portus.

De Præfecto vigilum vltra vulgares & tritos locos agitur in Nouell. Conſtit. xij. de quo vt & de Præfecto ærarij quę ſciri attinet,dixi lib.ij.& lib.iij.Select. Antiquit.

Præfectum annonæ vtilitatis gratia extra ordinem conſtitutum Pompon. in l. 2. §. capta deinde.D.de orig. iur. ſcribit. Meminit eius l.13. D. de accuſatio. l. vlt. D. quod cum eo.l. vlt.D.ad leg.Iul.de annon.l.29.l.44.D.de excuſ.tut.& Plin.lib.xxxiiij. cap. v. Et Nouell. Conſtit.lxxxviij. Vlpia. Præfectum propter miniſterium annonæ vocat in l. 1. §. eſt autẽ. D.de exercitor. Ad huius autem officiũ poſterioribus temporibus pertinuiſſe,vt annona vrbi præpararetur,& vbique panis copia redundaret, põdereq́ iuſto ac mundicia debita panis veniret:Caſsiodor. lib. vj. Variar. in formula præfecturæ Annonariæ docet: Ideoq́ eius examini piſtores & ſuarios ſubiectos fuiſſe. Quemadmodum etiam ex l.3. & l.12.& l.15.de piſtorib. in C. Theod. patet.

Reſtat præfectus Aegypti, de quo in l.1.C. de poſtul. & l. 1. §. qui in rationibus. D. ad leg. Corn.de falſ.l.vn.D.de offic.præfec.Auguſt. & apud Tacit. lib. xvij. Qui Præfectus Auguſtalis vocatur in Rubr.de offic. præf. Auguſt.l.vn.de ratiocin.oper.pub.l.29.C.de appellatio.l.vlt.C.de modo mult.l. 13. C. de aduoc.diuerſ.iud.l.3. §. illud.de cano.largit. tit. lib. x.C.l.vlt.de legationib.eo.l.3. de nauicular.lib.xj.Et Auguſtalis abſolutè in l.32.C.de appellatio. & Nouell. conſtit. xxiij. & xxvj. ab eo quòd ab Auguſto cõſtitutus hic præfectus fuerit, ex cuius Imperio primus Aegypto præfuit Cornelius Gallus,vt Dioclet. Sueton.& alij tradũt. Sub diſpoſitione huius erat Libya vtraq́, Thebais, Aegyptus, Arcadia,Auguſtanica.

Præfectorius vir in l. 1. D. de ſenatoribus & in epiſt.Iuſtinia.quæ Pandect.præpoſita eſt.

Præfectianus Præfecti prætorio Apparitor in l.8.C. de off.rect.prouinc.l.2.& l.3. C. de apparitorib.præfector.prętor.lib.xij.In quibus tamen legibus vulgò Præfectiarios & Præfectiarius vitioſè ſcriptum eſt.

PRAEIVDICIVM generaliter dicitur, quidquid iudicaturis eſt exemplum adlaturum.l. penult.D.de his qui ſunt ſui vel al.l. 5. §. meminiſſe.D.de lib.adgn.l.28.in fi.D. de iureiur. l.13.§.ſi dolo.D.ad leg.Aquil.l.1.D. ne de ſtatu defunct.l.penult.D.de re iud.l.4.D. de public.iudic.

Præiudicia actiones quædam vocantur,quę in cognit

cog nitione prærogatiuam aliquam habent, quales ſunt, per quas de ſtatu perſonæ quæritur. l. 35. §. non ſolum. D. de procuratoribus. l. 36. D. de oblig. & actio. l. 12. D. de exceptio. §. præiudiciales. Inſtit. de actionib. Quotiens ergo de hoc contenditur, an libertus quis ſit, ſiue operæ ſiue alimenta quaſi à liberto petantur, ſiue obſequium deſideretur, ſiue in ius vocetur, qui ſe patronum dicit, præiudicium redditur. l. vlt. D. ſi libert. ingen. l. 5. §. ſolent. D. de liber. adgnoſ. l. 18. D. de probatio. l. 8. §. patronum. D. de in ius voc. Præiudicijs etiam liberi petuntur. l. 1. §. 1. D. de rei vindic. Præiudicio quoque de partu adgnoſcendo agitur. l. 3. §. penult. & §. vlt. D. de liber. adgnoſcend.

PRAELEGARI dicitur, quod vni ex heredibus prętet hereditariam portionem legatur. l. 69. §. ſi duos. l. 79. §. euictis. de leg. ij. l. 27. §. 1. l. 33. §. vlt. D. de legat. iij. l. 93. D. ad leg. Falcid. Pręlegata itaque & per pręceptionem data eadem ſunt. l. 31. D. de legat. iij.

Pręlegari etiam dos dicitur, quòd antequam eius reddendę dies venerit, ea numerari à mariti heredibus iubetur. l. 77. §. fidei tuę. l. 82. & l. 88. §. inpuberi. de legat. ij. l. 38. in fi. D. de vſur. l. 8. §. vlt. & l. 10. D. de legat. præſt.

Prælegari item peculium dicitur. l. 1. §. ſi ſeruus. D. de except. rei vend.

Prælegationes pro prælegatis in l. 1. verſic. verum. & §. adeò autem. & l. 2. in fi. l. 3. in prin. D. de dote releg. l. 31. §. matri. D. de adim. leg. l. 93. D. de legat. iij. & C. de iure dot.

PRAELVM in l. 19. §. illud. D. locati. & l. 28. D. de inſtruct. vel inſtrument. trabem ſignificat, qua olea vel vua calcata premitur. quemadmodum etiam Iſidor. definit lib. vlt. Etymolog. cap. xiiij.

PRAESCRIBERE excipere ſignificat. l. vlt. D. de ſuſpect. tut. l. 35. §. Caius. de legat. ij. l. 1. §. vlt. D. ne de ſtatu defunct. l. 52. §. vlt. D. de iudic. Sic accuſatori præſcribere in l. 3. D. de præuaricatorib. eſt oppoſita exceptione accuſatorem ſummouere & repellere.

Inde Pręſcriptio nihil aliud eſt, quàm exceptio. l. 9. D. de tranſactionib. l. 50. §. 1. & §. vlt. D. de iudic. l. 12. §. 1. D. de inoffic. teſt. l. 13. D. de legationib. Rubr. de exceptio. & præſcriptionib. & alijs multis locis. Et ideo longi temporis præſcriptionem exceptionem longæ poſſeſſionis vocat Vlpia. in l. 5. D. de diuerſ. temporib. præſcriptionemq́; & exceptionem temporis pro eodem noſtri dicunt. l. 1. & l. 5. D. ſi libert. ingen. l. penult. C. de præſcript. xxx. an. Expreſſum eſt autem hoc vocabulum ad ſimilitudinem Græci ſermonis, quo exceptio παραγραφὴ vocatur. Itaque fori præſcriptionẽ Iuſtinia. φόρου παραγραφὴν dixit Nouell. viij.

Præſcriptis verbis actio ciuilis eſt incerta, actioq́; præſcriptis verbis rem geſtam demõſtrat. titul. de pręſcript. verb. & l. 6. C. de tranſactionibus.

PRAESENS habetur & qui in foro, & qui in hortis eſt, & qui in continentibus ædificijs. l. 5. l. 6. & l. 7. D. de procuratorib. l. 199. D. de verbor. ſignific. Planè quod ad præſcriptiones attinet, præſentes habẽtur, qui in eadem prouincia domicilium habẽt. l. vlt. C. de præſcript. longi temp.

Pręſens & In diem opponuntur. l. 47. de legat. ij. l. 4. D. de vſufruct. l. 18. D. de acceptilatio.

Præſens obligatio eſt pura, quę neque in diem, neque ſub condicione eſt. l. 9. D. ſi cert. petat. Sic præſentia legata. l. 12. in fi. l. 30. l. 50. D. de legat. j. l. 88. D. de condicio. & dem. quibus dies condicio'ue adpoſita non eſt, quæ & præſenti die data dicuntur. l. 85. D. de condicio. & dem. l. 92. §. 1. D. de legat. j. l. 1. §. ſi legata. D. ſi cui plus quàm per l. Falcid. l. 40. §. 1. D. de manumiſ. teſt. Quo loquendi genere & in l. 24. §. ſi domus. D. loca. & l. 78. §. heres. D. ad Trebellia. Iureconſulti vtuntur.

Ita pecuniam præſentem ſoluere in l. 17. §. vlt. D. quæ in fraud. credit.

In re præſenti faciendam nuntiationem Vlpia. ait, id eſt, eo loci. vbi opus nouum fit. l. 5. §. nuntiationem. D. de oper. no. nunt. Sic & in re præſenti conſentire in l. 1. §. ſi iuſſerim. D. de adq. poſſ. In re præſenti cognoſcitur. l. penult. D. de l. Fab. de plagiar. Eodem genere ſunt & hæ veteribus vſitatæ locutiones, In rem præſentẽ venire, Perducere in rem præſentem. quarũ exempla Budæus in l. 2. D. de orig. iur. adſert. Quibus & alia adijciam. Seneca lib. iiij. de Benef. In rem præſentem vẽturus fui, ſed æger filius, ſed vxor puerpera fuit. Idem Epiſt. j. lib. ix. Nõ poteſt ferre ſententiã, niſi in rem pręſentem perductam. Idẽ Epiſt. xxx. libenter hęc, mi Lucili, audio, non tamquam noua, ſed tamquam in rem præſentem perductus. Tertullia libr. iij. aduerſ. Marcio. De ſpeciebus doctrinarum & ſignorum illuc differamus, quaſi in rem præſentem. Plin. lib. x. Epiſt. Ipſe in re præſenti fui & vidi tuam quoque ſtatuam in bibliotheca poſitam.

Præſentales magiſtri militum, qui in præſenti erãt, hoc eſt, comitatui principis iuncti. l. vlt. §. 1. C. de re milit. lib. xij. l. 4. C. de apparitorib. magiſtr. milit. lib. xij. l. vlt. C. de offic. magiſt. mil. & in Notitia imperij Ro. Sic & præſentales domeſtici in l. 6. C. de aduoc. diuerſ. iud. l. vlt. C. de domeſtic. & prot. lib. xij. qui ſcilicet præſentes diurno obſequio principis deputati erant, vt l. 13. D. de re milit. lib. xij. ſignificat. Sic & præſentales milites & præſentales numeri in l. 18. & l. vlt. §. vlt. eod. titul. & præſentiũ ordines apud Nicephor. lib. xvij.

hiſtor. Eccleſ. cap.j. Et præſentalis curioſus curſus publici in Notitia Imperij Romani, & στρατηγὸς τῶν πραιτωριανῶν in Edicto Iuſtiniani xiiij.

PRAESIDIS nomen generale eſt: Eoq; & Proconſules, & Legati Cæſaris, & omnes prouincias regentes, licet Senatores ſint, Præſides appellantur. l. 1. D. de offic.præſid. Itaque qui Bithyniæ Proconſul in libro x. Epiſtol. Plinij, is Præſes appellatur in l.3. §. ſpurios. D.de decurionib. Et qui Proconſul Cretæ in l.14.D.ad Turpill. Is à Gellio Præſes dicitur lib.ij.Noct.Attic.cap.ij. Præſides porrò præter ſuperiores hi in Pandectis memorantur Myſiæ, Daciæ, & Syriarum, Hiſpaniæ, Brittanniç.l.3.D.de offic.adſeſſ.l.9.D. de captiu.& poſtl.l.7. §.quibuſdam. & §.interdicere.D.de interdict.& releg.l.2.§.vlti.D. de vulg. & pupill. Aliorum Præſidum nomina enumerantur in Nouella Conſtit. viij. & in Notitia Imp.Rom.

PRAESTARE culpam, caſum, periculum, bonam fidem, diligentiam, cuſtodiam, factum, tritæ ſunt libtorum noſtrorum locutiones.

Prçſtarç etiam pro, dicta vel promiſſa implere, in l.17.§.vlt.l.18. l.19. D.de ædilic.ed. l.20. §.1. D.de adq.rer.do.

Præſtare quoque mandare & cedere actiones ſignificat.l.6.§.vlt. D.nautæ, caupo.l.31. D.de actio.empt.l.20.§.vlt.D.de tutel. & rat.l.39.§. neglegentia.D.de adm.tut.l.2. D.depoſ. l.1.§. 1.D.de ſuperficieb.

PRAETERIRE, ſilentio prætermittere eſt. Præteritiq; dicuntur, qui neque inſtituti, nec vt oportet exheredati ſunt.§.eadem.Inſtitut. de hered.quæ ab inteſt. Etenim qui cum vitio exheredantur, præteritorum loco ſunt. l. 8.§.non quæuis. D.de cont. tab. Et ita in tit. de liberis præteritis. & toto tit.de bon. poſſ. contra tabulas, & aliàs ſemper præteritionis verbum intellegendum eſt.

PRAETORES initio dicebantur ipſi Conſules, quòd præirent populo, vt Liuius lib. iij. & Varro lib.ij. de vita pop. Rom. referente Nonio ſcribunt. Poſtea hoc nomen ad eos magiſtratus, quibus vrbana vel inter ciues & peregrinos iuriſdictio attributa fuit, translatum eſt. Quorum numerus cùm duo primùm creati eſſent, procedente tempore ita creuit, vt decem & octo fierent auctore Pompon.in l.2.D.de orig.iur. Diſtinguebantur tamē Prætorum, ex varietate iuriſdictionis, nomina: vt alius vrbanus diceretur, qui de ciuium inter ſe cauſis ius dicebat: Alius peregrinus, qui inter ciues & peregrinos. d. l.2.& l.10.§.hæc de dolo. D.de dolo. l.1. D.de reb.eor. Alius tutelaris, qui tutelaribus cognitionibus præſidebat, l.1. C.de tutorib. illuſtr.l.1.D.de confir. tut. l.9. C. arbitr.tutel.l. 3.& l.4.de tutorib.in C.Theod. Decuius officio librum ſcripſerat Vlp. l.20. D. de excuſ. tut. Hunc autem primùm à M.Anton.philoſopho creatum Capitolin. in eiuſdem vita ſcribit.

Alius fideicommiſſarius, qui de fideicōmiſſis cognoſcebat. l. 4. ad fin. D. quib. ad libert. procl.l.78.§.penult.D.de condicion.& dem. l.2. C.qui potior.in pign.l.29. D.de vſufr.leg. l.83. in fin. D.de hered. inſtit. l.41. D.de bon. libert.l.29.D.de vſufr.leg.

Alij etiam erant Prætores de liberalibus cauſis cognoſcentes. l.1. C.ſi mancip.ita venier. l.3. §.1.l.5.D.de liber.cau. Iuſtinian. Nouell. xiij. καὶ ὥσπερ ἕτεροι πραίτωρες εἰσὶ τῇ συγκλήτῳ βουλῇ οἱ τῶν ἐλευθεριῶν καὶ τῶν ὀρφανῶν καὶ τῶν τοιούτων προκαθήμενοι.

Prætorçs quoque militares ſuos Imperatores Rom. appellaſſe ab eo, quòd exercitui præirent, cum Varro. lib.iiij.de Lingua Lat. Iuſtinian.in Nou.Conſtit.xxiiij.& xxv. ſcribit. ὅθεν, ait ille, καὶ τὰ δικαστικὰ, καὶ καταγώγια πραιτώρια καλεῖν ἔταξαν.

Prætoria porrò in Conſtitutionibus, domus magnificæ intelleguntur Præſidum, iudicum've cauſa in vrbibus extructæ. l. 31. C.de epiſc.& cler.l.penult.C.de offic.rector. prouinc.l.3.C.de operib.publ. l.3. C.de metat.& epid.lib.xij.l.vlt.de offic.omn.iud. in C.Th. Vopiſcus in Aureliano, forum nominis ſui in Hoſtienſi ad mare fundare cœpit, in quo poſtea Prætorium publicum cōſtitutum eſt.

Prætorium etiam appellarunt veteres partem villæ lautius ædificatam & patrisfa. habitationi relictam. l.2. D.de ſeruitutib.ruſtic. l.12. D.de vſu & habit.l.89.§.1.l.91.§.pater.de leg. iij.l.35. §.Caius. D.de legat.ij. l.13. §.vlt. D.de inſur.Pallad.lib.j.cap.viij.Suet.in Calig.cap. xxxvij. Tertullian. in lib.de Idololatr. Inde voluptati deſeruientia prætoria in l.198.D.de verbor.ſignific.

Prætoriæ ſtipulationes ſunt, quæ à mero Prætoris officio iuriſdictioneq; veniūt.l.5.§.prætoriæ.l.52. D.de verb.oblig. toto tit. de Prætor.ſtip.l.37.D.de oblig.& action. l.10. §.1.D. de compenſatio.

PRAEVARICARI eſt vera crimina abſcondere.l.1.in princ.D.ad Turpillian. Inde præuaricatores, qui colludunt cum reo, & tranſlaticiè accuſandi munere fungūtur, proprias quidem probationes diſſimulātes, falſas autem excuſationes admittentes: vel, vt aliàs dicitur, qui cauſam aduerſarijs ſuis donant, & ex parte actoris in partem rei concedunt, reliqui diuerſam partem adiuuant prodita cauſa ſua.d.l.1.§.præuaricatorem. & l.212. D. deverbor.ſignificat.l.1.D.de præuaricatorib. l.4.§.penult.D.de his qui not.infam.

Quod

Quod nomen à varicando Vlpianus, Labeo verò à varia certatione tractum putat. Adiuuatur Vlpiani opinio Plinij auctoritate, qui lib. xviij. cap. xix. ita ſcribit. Arator niſi incuruus, præuaricatur. Inde translatum hoc crimen in forum.

Inde Præuaricationis crimen. l. 1. D. de iur. fiſc. l. 10. D. de diuerſ. & temp. l. vn. de ſentent. aduerſ. fiſc. lib. x. C. l. 11. C. de accuſatio. & apud Plin. libro iij. Epiſtul. ad Minutia. Et apud Quintil. lib. vij. cap. j.

PRAGMATICI in l. 9. §. & nonnumquam. D. de poen. qui libellos concipiebant, & teſtationes conſignabant. Pragmaticos autem à Græcis vocatos iuris interpretes qui mercedula addicti miniſtros ſe in iudicijs oratoribus præbebant, & quaſi tela agentibus ſubminiſtrabant, Cic. lib. j. de Orat. & Quintil. lib. iij. cap. viij. & lib. xij. cap. iij. ſcribunt. Iſidor. lib. v. cap. xxij. Pragmaticum ait, cauſarum actorem appellatũ. Pragmaticas ſuas ſanctiones iuſsiones'ue Impp. nõnumquam vocant. l. 10. D. de ſacroſ. eccl. l. 33. C. de epiſ. & cler. l. vlti. C. de diuerſ. reſcript. l. vn. in fin. de bon. petit. lib. x. C. l. vn. vt nem. lic. in empt. ſpecier. eo. §. penul. de nouo cod. fac. §. ſi quę vero. de Iuſtin. cod. confir.

PRECARIVM eſt, quod precibus vtendum datur, tamdiu quamdiu is, qui concedit, patitur. l. 1. D. de precar. Precariò rogare, dare, accipere, ducere, frequenter in Pandectis legimus. l. 1. §. ex contrario. l. 10. l. 21. l. 36. D. de adquir. poſſeſſ. l. 18. D. comm. præd. Precariò autem habere poſsidere'ue intellegitur, qui poſſeſsionem vel corporis, vel iuris adeptus eſt, hac ſolũ modò cauſa, quòd preces adhibuit, & impetrauit precibus, vt ſibi poſsidere aut vti liceat, & qui finito tẽpore ad quod precarium rogauerat, patiente domino poſsedit. l. 2. §. vlt. cum l. ſeq. & l. 4. in fi. D. de precar. Et apud Paul. lib. v. Sentent. tit. vj. Eóq; modo in interdictis, precariò poſsidendi vtendi, ducendíq; verba intellegenda ſunt. l. 1. D. vti poſsid. l. 1. D. de ſuperficieb. l. 1. D. de itin. actuq; pr. l. 1. D. de aqua cottid. l. 1. D. de riuis. l. 1. D. de cloac. Ad quorum exceptionem alludere videtur illud Terentianum Eunucho, Hanc tu mihi vel vi, vel clàm, vel precariò fac tradas.

Precarium interdictum in l. 15. §. cùm quis. & l. 19. §. 1. D. de precar. & in Rubr. C. eo. quod de precario redditur. Appellatur aliàs, Quod precariò.

Precaria verba appellantur, quæ non directa, nec imperatiua ſunt, ſed inflexa & rogatiuè concepta. l. 2. & l. 4. C. de codicill. l. 14. C. de fideicommiſſ. l. 41. §. cùm filio. D. de vulg. & pup. l. 24. C. famil. erciſc. l. 10. C. de collatio. l. vlt. C. de falſa cau. ad. l. 15. C. de teſtam. l. 11. & l. 13. C. de fideic. libert. Qualia ſunt, ROGO PETO, MANDO, DEPRECOR, VOLO, CVPIO, DESIDERO, INIVNGO, OPTO FIDEICOMMITTO, EXIGO, SCIO TE RESTITVTVRVM, CREDO, VEL SPERO TE DATVRVM. Paul. lib. v. Sentent. tit. j. l. 2. C. de legat. l. 118. D. de leg. j. l. 35. D. de auro, arg. Nam qui ita loquitur, nihil imperioſè facit, vel ordinat, ſed preces adhibet, & obteſtatione magis, quàm iuſsione vtitur. Hæc verba fideicommiſsi dicuntur. l. 69. §. vlt. de legat. ij. l. 11. §. 1. de legat. iij. Fideicommiſſa enim precatiuo modo relinquuntur, vt Vlp. in Inſtitut. tit. xxiiij. ait, id eſt, vt Iſidor. lib. v. cap. xxiiij. tradit, non directis verbis, ſed precatiuis.

Sic precariam ſubſtitutionem fideicommiſſariam accipimus in l. 16. C. de pact. & precariam voluntatem in l. 66. de legat. ij.

Preces autem pro ſupplici libello Impp. vſurpant. l. 10. l. 17. C. de rei vindic. l. 2. C. de vſufr. l. 8. C. de impuber. l. 9. C. de liber. cau.

PRETIVM propriè eſt, quod pro re empta dicitur, & in Lexico iam ſæpius citato definitur τίμημα ἀντὶ τοῦ ὠνίου καταβαλλόμενον. l. 1. D. de rer. permut. §. pretium autem. Inſtitut. de emptio. & vendit. Sed tamen & pretium conductionis in l. 28. §. 1. D. locati. Et pretium pro mercede in l. 10. in fi. D. de adquir. poſſeſſ. l. vlt. §. vlt. D. de l. Rod. l. 51. §. locaui. l. 58. D. loca. poſitum inuenitur. Sic pretium operæ in l. 52. §. ſi in coeunda. D. pro ſoc. Et manupretium quaſi manus & artis merces, vt lib. iiij. Selectar. Antiq. expoſui. Pretium tamen depoſitionis à mercede ſeparat Vlpian. in l. 2. §. & generaliter. D. vi bon. rapt. Vbi pretium pro præmio accipi poteſt, quemadmodum & in l. 5. §. vlt. D. de iniur. accipitur. Et apud Liuium lib. xxxij. his verbis, Haud ſatis dignum tanti laboris periculique pretium erat. Et apud Vopiſc. in Aurelian. Debet enim quid præter dignitatem pretium eſſe meritorum.

PRIMICERIVS non eſt, vt quibuſdam videtur, iunctum verbum: Non enim aliud in eo verbo notãdum eſt, quàm primus, reliquum extenſionis loco additum eſt. Itaque Bene Suidas πριμικήριον interpretatur τὸν πρῶτον τῆς τάξεως. Nam qui in quocumque ordine primum locum optinet, Primicerius vocatur. Proinde non notariorum tantùm Primicerius dicitur, quod nomen in Nouell. conſtit. viij. ſæpius repetitum eſt, ſed & Primicerius fabricę in l. 2. de fabricenſib. lib. xj. C. Primicerius domeſticorum, protectorum, equitum, l. 2. & l. vlt. C. de domeſtic. & protectorib. Primicerius menſorum. l. vn. de menſorib. li. xij. Et Primicerius in officio præfectorum prætorio apud Veget. lib. ij. cap. xxj. Et

Primic

Primicerius protectorum apud Ammianũ Marcell.lib.xviij. Et Primicerius adiutor in l.vlt.C.de offic.præſ. vrb.Et Primicerius exceptorum, Primicerius ſingulariorum, Primicerius Auguſtalium, Primicerius ſcriniorum,Primicerius deputatorum, Primicerius ſacri cubiculi. l. vn.qui à præbitio. tiro.in C. Theodoſ.& apud Caſsiodor.li.xj. Variar.& in Notitia. Sic Primicerius legionum apud Guilel.Tyrenſem Pontiſ.lib. ij. de bello ſac. cap.xix.& aliàs ſæpe. Sic & Primicerius defenſorum,Et Primicerius ſcholæ cantorum, & Cardinalis Primicerius apud Luitprandum libr. vj. de rebus per Europam geſtis. Primicerium, qui ſequebatur, eadem figura Secundicerius dicebatur: & qui poſt hunc erat, Tertiocerius, Rubr. de Primicerio & ſecundicerio.lib.xij.C.& in l.vn.de prapoſi. agent. in reb. & in Notitia aliquotiens. Sic apud Luitprãdum in libro ſuprà citato Cardinalis ſecundicerius.

PRIMIPILVS quis diceretur, explicat Halicarn.his verbis li.ix. ἱνὸς, αἶτ, τῶν πατρικίων τῷ λαμπροτάτῳ ἀρχῇ κοσμηθέντος ἢ τὰς ἐξόντας ἑκατονταρχίας ἐπιδὰς τε καὶ τὸ καλούμενον ὑπηρετῶν κελδίζ νόμος, τούτους ῥωμαῖοι τοὺς ἡγεμόνας τῇ πατρίῳ γλώττῃ πριμιπίλους καλοῦσιν. Liuius lib.vij. Id propter Publium Salonium poſtulatum eſt à coniuratis, qui alternis prope annis Tribunus militum & primus centurio fuit, quem nunc primipilum appellant. Primipilus itaque primipili ductorem ſignificat.l.23.D.de adim.leg.& in Codice Iuſtinianæo ſæpe.Cẽturionem autem primipili non ſolùm aquilæ prefuiſſe,verumetiam quadringentos milites in prima acie gubernaſſe & tamquam caput totius legionis merita conſecutum & commoda Vegetius lib. ij. cap. viij.& cap.xxj.ſcribit.

Vnde Primipilaris qui primipili honorem geſſit.l.36.§.Iulius.D. de leg.l.3.l. 33. §. quædam. D.de auro,arg.l.10.§.vlt.D. de excuſ.tut.l.vlt. §.patrimoniorum. D. de munerib. & honorib.l.27.C.de epiſc.& cleric.Et Primipilarius in l.vlt.C.de filijs officiali.lib.xij.& l.5.de cohortalib.lib. xij.C. Suidas πριμιπιλάριος ὁ τὸ μεῖζον ἀξίωμα τῶν στρατιωτῶν ἔχων παρὰ ῥωμαίοις.

PRIMISCRINIVS in l.vlt.C.de numerar.li. xij.l.vlt.C.de apparitorib.præſ. prætor. eod. l.3. C. de diuerſ. offic. lib. xij. & apud Symmach.lib.j.Epiſt. xxxiij. & in Notitia Imperij Ro.perſæpe.

PRIMVS heres dicitur,qui primo gradu ſcriptus eſt.l.23.D.quæ in fraud.credit.l.14.D. de lib.& poſt.l.104.§.penult.l.113.§.1.D.de legat. j.l.vlt.in fi.D.de fideicomm.libert. Quintilia. Declamatio.cccl xxxviij. Nam neque diu de primo herede cogitandum fuit habenti filiũ, neque de ſecundo habenti priorem.

Primo autẽ gradu ſcriptos accipere debemus omnes, qui primo loco ſcripti ſunt.l.1. §. deſertur.D.de bon.poſſ.ſec.tab.quos principali loco inſtitutos vocant Impp. in l.13. C. de fideicomm.Quibus qui ſubſtituuntur, hi ſecundi heredes, id eſt, ſecundo gradu ſcripti vocantur, vt libro xvij. docebimus. Primæ tabulæ paternæ accipiendę ſunt in l.41.§.coheres.D.de vulg.& pup.l.2. §.ſi in primis. D. de ſtatulib. Idq; ratione pupillarium tabularum,quæ idcirco ſecundæ appellantur. Qua de re pluribus lib. iij. Selectarum Antiquit. diſſerui.

PRINCIPALES Conſtitutiones appellãtur, quæcumque princeps conſtituit, vt pro lege ſeruentur.l.2.§. ita in ciuitate. D. de orig. iur. l.33.D.ſi cert.pet.

Principalis prouidentia in l. 22. D. de adoptio. Conſtitutionẽ Diui Pij ſignificat, quę quartam impuberi adrogato relinqui præcipit.l. 8.§.ſi quis impubes. D. de inoff. teſt. l. 1. §. ſi impuberi.D.de coll.bon.

Sic & Principale Decretum in l. 2. D. de offic. adſeſſ. Et principalis ſententia l.1. D. de offic. præſ. prætor. Principale auxilium.l.13.§.pen. D.ad Trebellia.Principales libri.l.1.D. de off. quæſtor.Principalis actio directum ſignificat in l. 17.§.1.D.commoda.Principalis obligatio ad differentiam fideiuſſoriæ, quæ acceſſoria eſt.l.3.D. de ſeparatio. Quemadmodum principalis reus is appellatur, pro quo fideiuſſor intercesſit.l.66.D. de fideiuſſorib.l. 49.D.de minorib.l.45. §. ſi principalis. D. de iure fiſc. & aliàs ſæpe. Principale teſtamentum paternum dicitur,quod tabulas pupillares habet, quæ ſecundæ ſunt & minus principales tabulæ.l.2. D. de vulg. & pup.l. 16. §. qui principale.D.de his,quę vt indign.Quomodo & principales tabulæ accipiendę ſunt in l.2.§.1.& l.penul.D.de teſtamen.quemadmod.aper.

Principales ciuitatium & curiarum. l. 27. §.penult. & vlt.D.de poen.l.41.C.de liber. cau.l.2. §.ad filiorum.C.quando & quib.l.vn. in fin. C.de lucrat.deſcript.lib.x.l. 5. C. de cohortalib.lib.xij.l.33.& l.40. & l. 42. D. de decurionib.lib.x.l. 4. de extraord. munerib. in Cod. Theodoſ.Firmicus lib.v.Matheſ.cap.ij.Curatores vel principales ciuitatium publicis rationibus præpoſitos.Iſidor.lib.ix. Etymolog. cap. iiij. Principales & Magiſtratus & Duumuirales Curialium officiorum ordines ſunt. Principales dicti quod præſint magiſtratibus. Ita Antiochenſium ciuitatis principales in l.2.de excuſ.mun.lib. x. C. & Alexandrin. principales in l. 56. de decurionib. lib.x,C.Et vir principalis apud Apul.lib.viij. de Aſino aur. Saluia. Maſsilienſis libr. v. de vero dei iudicio.Quis ergo,vt dixi,locus eſt, vbi

vbi principalibus ciuitatum viduarũ & pupillorum viſcera deuorentur? Principales etiam in exercitu & legionibus quidam vocabantur in l.12.§. irreuerens. D. de re milit.l. penult.§.ſuper his.eo. titul.lib.xij.C.& apud Veget.lib.ij.cap.xv.& cap.xix.

Principaliter, valet directò in §.vlt.Inſtit. quod cum eo. Vnde principaliter & per ſucceſſionem opponuntur in l. vlt. D. de legat.iij.& l. 194.D.de diuerſ.reg.

PRIVATAE dicuntur res, quæ ſunt ſingulorum.l.1.D.de rer. diuiſ. à verbo antiquo Priuus, quod ſingulos ſignificat, quo & Cato in lib.de re ruſt.vtitur. Vnde Priuatum ius id eſſe definitur quod ad ſingulorum vtilitatem pertinet.l.1.§.vlt.D.de iuſtit. & iur. Et Priuata iudicia à Latinis dicuntur, quæ ad rem familiarem cuiuſq; pertinentia per arbitros, iudicesq́; datos expediuntur. Cicero j.de Orato. Nã volitare in foro, hærere in Prætorum tribunalibus, iudicia priuata magnarum rerum obire, Idem Topic. Priuata iudicia maximarum quidem rerum in Iureconſultorum mihi videntur eſſe prudentia. Plinius lib.vj. Epiſt. ad Roma. Interuenit acribus illis & erectis frequẽs neceſſitas iudicandi ac pænè calculos tabulamq́; poſcendi, vt repente in priuati iudicij formam Centumuirale verteretur. Priuata delicta ſunt, quæ ad rem familiarem & priuatam pertinent, nec cuiuis ex populo, ſed ei duntaxat, cui damnũ datum iniuria've facta eſt, competunt. Qualia ſunt furtum, rapina, iniuria, damnum iniuria datum.tit.de priuat. delict.l.1.§.vlt. D. de poen. l.7. D. de public. iudic. Actio certè ex lege Cornelia de iniurijs etſi pro publica vtilitate exercetur, priuata eſt tamen. l. 42. §. 1. D.de procuratorib.l.vlt.C.de iniur.l. vlt. C. vbi ſenator. Priuatam etiam furti actionem vocat Quintilia. Declamatio.cccxlj. ad fi.

PRIVIGNVS vxoris meæ filius ex alio viro natus. Liberi quoque, quos ex alia vxore habeo, vxori meæ priuigni ſunt.l.4. §. adfines. Planè quod ad cauſam prohibitarũ nuptiarum attinet, non ſolùm vxoris noſtræ ex alio marito filia, ſed etiam neptis, proneptis, priuignæ appellatione intelleguntur.l.14.§. vlt. D. de ritu nupt.

PRIVILEGIVM ius ſingulare eſt, & in certæ perſonæ vel cauſę gratiam fauorem've conſtitutũ. & lex de vno homine lata quaſi priua lex, id eſt, priuato lata, vt Gellius lib.x.ca. xx.& Iſidor.lib.v.ca. xviij.ſcribũt. Quo ſenſu priuilegium à Cicero. in Paradoxis & lib. iij. de Legibus, & aliàs ſæpius hoc verbum vſurpatur.

Priuilegium quoque prælationem & prærogatiuam quamdam ſignificat, quæ inter actiones perſonales vertitur, qua in debiti repetitione chirographarij creditores alijs conchirographarijs præferuntur. Sic hoc verbum accipitur in tit.de priuileg.credit. qui in vulgatis codicibus diſtinctus eſt ab alijs, in Pandectis verò Piſanis continenter hæret cum tit.de bon.auct.iud. poſſid. Sic & l.74. D.de iu.dot.l.53.§.j.& §.vlt.D.de pecul.l.51.§.idem reſpondit.D.pro ſoc.l.6.l. 33.l. 37. D. de iu.fiſ. l.10.D. ad munici.l.23.§.vlt.D.ſol.matr.l.2. C. de ſeruo. pign. dat. l.10. §. quod ſi dies.D. de admin.tut.l.1,D.de ceſſio. bon. l.25. D.ſi cert. pet.l.58.§.vlt. D. manda.l.15.§.1,D.de cur.fur. l.1.§.ſed & ſi ſatis.D.de admi.iſtr.rer.ad ciuit. Priuilegia etiam pro ipſis creditoribus, qui priuilegia habent, ponuntur in l. 7. §. quotiens.D.depoſ.l.24.§.in bonis.D.de reb.auct. iud.l.17.§.pen.D.de excuſ.tu. Qui & Priuilegiarij vocãtur.l.1.D.de pac. & l.24.§.vlt.D.de reb.auct.iud.& ab Hypothecarijs ſeparãtur.

PRO prępoſitio accedens cognationum adfinitatum'que nominibus, gradus profert, atque promouet. Veluti Proauus, Proauia, aui noſtri pater, mater: Pronepos, Proneptis, nepotis filius, filia: Proauunculus, Promatertera, id eſt proauię frater & ſoror: Propatruus Proamita, id eſt, Proaui frater, & ſoror. l.1.§. vlt.D.de gradib.& adfinib. Quos etiã auunculos, patruos, amitas, materteras, maiores vocant. l. vlt.§.patruus maior.eo. tit. Atque hæc ex cognatione petita ſunt nomina. Ex adfinitate verò eiuſdẽ generis ſunt hęc, Proſocer Progener Pronurus, l.3.§.vlt. D.de poſtul.l. 15.§.vlt. D. rerum amot. Proſocer (quo nomine Plinius in Epiſtulis Fabatum paſſim appellat) is eſt qui ab alijs ſocer magnus dicitur, nimirum vxoris meæ auus, cuius ego ſunt progener: Proſocrus mihi vxoris meæ auia eſt, ego ſum illius progener.l.4. §.adfines.D.de gradib. Rurſus auus meus vxoris meæ Proſocer: auia proſocrus eſt. Ipſa vtriq; pronurus eſt. d. §. adfines. Proſocrus enim vxoris noſtræ auia, Pronurus verò nepotis vel pronepotis noſtri vxor nobis appellatur. l.14. §. vlt. D. de ritu nupt. l. 15. §. vlt. D. rer. amot.l. 4.§.gradus.D. de gradib.& adfin.l.8. §.vlt.D.de legat.præſt.

PROBARI fideiuſſores dicũtur, in quorũ facultates inquiritur, vt idonei nécne ſint pateat.l.10.D.qui ſatiſd. cog.l.7.§.non ſolùm.D. de min. Inde ad fideiuſſores probandos dati arbitri accipiũtur, qui ad æſtimãdas fideiuſſorum vires dantur. l.9. D. qui ſatiſd.l.2, D. à quib.appell.non lic. Probari etiam opus dicitur, quod tamquã è lege dicta factum adprobatur. l. 26. l. 38. l. vlt. D. loca.l. 7. §.illud quoq; D.de l.Iulia repetund. Frontin. lib.ij. de Aquæductib. Eorumq́; operum probandorum curam fuiſſe per Cenſores aliquando & Aediles. Et in vetere monumento Nea-

politano, quod legem parieti faciundo dictam habet. QVOD EORVM VIGINTI IVRATI PROBAVERINT, PROBVM ESTO, QVOD IMPROBAVERINT, IMPROBATVM ESTO.

Probatoria in Impp. cōſtitutionibus atteſtationem illam, vt cum vulgo loquar, ſignificat, qua qui in ordinem aliquem adſciſcitur, idoneus & probatus renuntiatur. l.3. C. de agentib. in reb. lib. xij. l.17. C. de re milit. l.2. C. de cohortalib. l.6. l.9. l.10. C. de diuerſ. offic. & apparit. lib. xij. viurpat. & hoc verbum Iuſtinia. Edicto xiij. Extat autem apud Caſsiod. lib. vij. formula probatoriæ Chartariorum.

Probi nummi & reprobi aduerſantur. l.24. D. de conſtit. pec. l.40. D. ſi cert. pet. l.24. §. qui reprobos. D. de pigner. act. vt apud Cic. lib. iij. Offic. Bonis nummis adulterini opponuntur.

PROBRVM & opprobrium idem eſt. Probra autem quædam natura turpia ſunt, quædam ciuiliter & quaſi more inſtituto'que ciuitatis, vt exponit Vlpia. in l.42. D. de verb. ſigni. Probrum porrò intellegitur & in his mulieribus, quæ turpiter viuunt, vulgo'que quæſtum faciunt, etiam ſi non palàm, l.41. D. de ritu nupt.

In PROCINCTV verſantur milites qui in expeditione belli ſunt. l. vn. D. de bo. poſſ. ex teſt. milit. Vnde in procinctu facta teſtamenta apud veteres dicebantur, quæ à cinctis iam militibus & è caſtris in prælium iamiam exituris hebant. Vlpia. in Inſtit. tit. xx. Iuſtin. in §.1. Inſtit. de teſtament. Cic. lib. j. de Orator. & ij. de Nat. deor. Plut. in Coriola. Feſt. libr. v.

PROCLAMARE ad libertatem, vel in libertatem dicuntur, qui ex ſeruitute ſe in libertatem vindicant, & adſerunt, toto titulo, quibus ad libert. procl. non lic. l.7. §. proinde. cum ſeq. D. de liber. cau. l.40. §. libertatem. D. de fideicom. liber. l.3. §. ſi ſeruus. D. de adq. poſs. l.8. D. de probatio. l.3. §. diuus. D. de iure fiſc.

PROCONSVLIS appellationem ſpecialem eſſe, nec tā latè patere, quàm Præſidis, Vlpi. in l. j. D. de offic. præſid. ſcribit. Nam poſt diuiſionem prouinciarum ab Auguſto factam, qui militaribus & limitaneis prouincijs ſibi reſeruatis pacatas & tranquillas populo habendas, & more priſtino adminiſtrandas reliquit, Proconſules appellati ſunt, qui ex ordine ſenatorio ad regendas populi prouincias mittebantur, vt Dio lib. liij. & Strabo libro vlti. Geograph. & Tranquill. in Auguſto ſcribunt. Proconſules autem in Bęticam, Cretam, Macedoniam, Achaiam miſſos, ex l.2. D. de his, qui ſunt ſui vel alie. l.3. §. idem Hadrianus. D. de teſtib. l.10. in fi. D. de officio proconſul. l.14. D. ad Turpillianum intellegimus. Quarum duas poſteriores à Tiberio in curam ſuā tranſlatas, Claudius populo reddidit, auctore Sueto. in ipſius vita, capi. xxv.

PROCVRATOR eſt, qui aliena negotia domini mandato adminiſtrat. l.1. in fi. D. de procuratorib.

Procuratorum autem varia ſunt genera. Quidam enim ſunt litis procuratores, qui ad mouendas inſtituendasꝗ actiones vel lites exequendas dantur. l.86. D. de ſolut. Huiuſmodi procuratorem ad actionē factum procuratorem vocat Paul. in l.14. D. de pactis. Alij ſunt negotiorum procuratores, quibus vel certa vna res, vel generaliter vniuerſa negotia adminiſtranda mandantur, qui omnium rerum procuratores l.13. D. de pact. l.6. D. de inſtitor. l.7. D. de calumniatorib. & totorum ſeu vniuerſorum bonorū procuratores vocantur l.63. D. de procuratorib. l.17. §. vlti. D. de iniuriis. In illis edicti de iniuriis verbis, NEQVE PROCVRATOR QVI EO NOMINE AGAT, procuratorem accipimus non vtique eum ſolùm, cui ſpecialiter procuratio data eſt actionis, ſed ſufficit eſſe eum, cui omnium rerū adminiſtratio mandata eſt. l.17. §. ait prętor. & §. procuratorem. D. de iniur. Similiter in eo quod dicitur procuratorem iudicatum ſolui ſtipulari poſſe, non eum tantùm, cui ea res ſpecialiter mandata fuerit, intellegimus, ſed & eum, qui vniuerſorum bonorum mandatum ſuſceperit. Sed & ſi ratum fuerit habitum, procurator videbitur. l.3. §.1. D. iud. ca. ſol. Eodem modo in Aedilicio edicto procurator accipitur. l.1. & l.25. §. procuratoris. D. de ædil. edicto. In interdicto quoq; Vnde vi ex ſententia magis quàm ex verbis procuratorem non eum tantum, qui legitimè procurator dicitur, omnium rerum eius qui abſit, quaſi penè quidam dominus, hoc eſt, alieni iuris vicarius, ſed & quemlibet qui aliquid noſtri negotij gerat, clientem videlicet, colonum, aut libertum, aut qui illam vim deiectionémque rogatum aut nomine noſtro fecerit, intelligi, elegāter Cic. pro Cæcinna tradit. Atque adeò in pleriſque librorum noſtrorum locis is, qui ſine mādato negotijs ſe alienis offert, & qui aliquid noſtro nomine negotij noſtri gerit, procurator vocatur, qui verus negotiorū geſtor eſt. l.34. §. ſi gener. l.21. §. vl. l.58. D. de ſol. & l.15. §. ſi quis abſentis. D. de pet. her. l.9. §. ſi heres. D. de lib. leg. l.22. §. quod ſi. l. vlt. D. rem rat. hab. Quotiens autē additur nomen, Verus, is duntaxat exaudiēdus eſt, qui mandatum habet, & cui vel idipſum quo de agitur, ſpecialiter mandatum, vel totorū negotiorum adminiſtratio commiſſa & credita eſt. l.40. §.1. D. de procurat. l.16. D. de iud. l.1. in fi. D. quod iuſſu.

l.26.

l.26. §.mandata. D.manda. l.12. D.de ſolutionib.l.22.§.ſi procurator.D.rem.rat.hab. l.5.§. qui procuratorio.D.de noui oper. nunt. At in l. 1. §. quotiens verus. D. de vi & vi arm. Verus procurator is ſolùm accipitur, cui nominatim id mandatum eſt, vt & Accurſ. illic notat. Vero procuratori falſus opponitur.d. l.1.§.quotiens.& §.cùm autem. Falſus autem appellatur, qui mandatum non habet, aut qui ſine mãdato procuratorio nomine quid facit.l.1.in fi.D.quod iuſſu.l.3.§.vl. D.rem.rat. hab.. Interdum planè falſus procurator eſt, qui mala mente & intercipiendi animo procuratorem ſe ſimulat, & procuratoris perſonam induit.l.44.§.1.D.de furt.l.14.in fi. D.de condictio.cauſa da.

Procurator in rem ſuam datus dicitur, cui in rem vtilitatemq́ ſuam mandatæ ſunt actiones.l.8.§.vlt.D.manda. l.2.in fi. D.fam.erciſc. l.3.§.idem Labeo ait.D.de in rem ver.l.24.D. de minorib.l.3.§.idẽ aduerſus.D.quod quiſq; iur.l.8.C.de hered.vend.Nam hic cùm mandatas ſibi & ceſſas ab alio actiones exerceat, procurator eſt: ſed quia non in alienam, ſed ſuam rem, id eſt, commodum ſuum propriumq́ lucrum actiones præſtitæ ſunt, lucrumq́ omne & compendium eum reſpicit, idcirco in rem ſuam factus datus've procurator dicitur l.4.C.de procuratorib.l.25.§.vl. eod.l.4.D.de re iud.l.1.§.in propria. D.quando appell.ſit.l.20. D.de appellationib. l.14.D. de pact.l.18.D.de compenſatio.l.6.C.de obligation.& action. Is qui nomen emit, in rem ſuam fit procurator.l.1. C.de contrar.iud.tut. Venditor quoque ab emptore datus ad litem procurator, in rem ſuam datus videtur. l.66.§.ſi ſecundùm.D.de euictionib.

Procuratoris Cæſaris, item Procuratoris patrimonij quale munus olim fuerit, expoſui lib.iij.Select.Antiquit.

Erant & Procuratores hereditatium.l.32. D.de iure fiſc. & in inſcriptionibus Procuratores viceſimæ hereditatium. Item Procuratores rei dominicæ. l. penult. de conuen. fiſ. deb. lib.x.C. Et Procuratores domus dominicæ. l.8.C.vbi cauſæ fiſc.Et Procuratores ſummæ rei.l.vl.C.ſi propt.publ.penſit. qui & Rationales ſummæ rei, vt in inſcriptione l.7.C.vbi cauſæ fiſc. Metallorum item & Baphiorum & textrinorum ſeu Gynæceorum & Linificiorum & baſtagarum, & ſaltuum erant Procuratores, quorum in l.4.C.de metallar. lib.xj.C.l.penult.de murilegul.eo.Et in Notitia Imp.Rom.fit mentio.

Procurator Reipub. l. 3. §.planè.& l.5. §.idem ait.D.quod vi aut clam. l.2. §.ad frumentum. D.de adminiſtr.rer.ad ciuit.pert. l.7. C.ne de ſtatu def.l.30.de decurionib.lib.x.C.

PROCVRATORIAE exceptiones vocãtur, quæ procuratorio nomine agentibus opponuntur, ſiue quòd non eſſe hoc eis mandatum dicatur quod perſequuntur, ſiue quòd omnino procuratores eſſe, vel fieri potuiſſe negentur, vel ab eo dati dicantur, qui procuratoris dandi ius non habuit. l.57. l. 62. D. de procuratorib.l.2.& 3. D.de exceptio. l.29. §.quædam.D.manda.l.19.§.1.D.de probatio. l.39.§.penult.D.de dam.infec.§.penult.Inſtit. de ſatiſdatio. Qua de re incidere crebrò in iudicijs quæſtionem Quintilian.lib.vij. cap. j.admonet. Procurator, ait, alicuius pecuniam petis ex fœnore hereditario.Poteſt incidere quæſtio, an huic eſſe procuratorem liceat. Finge nos poſtquam tractauimus eam remittere, vel etiam conuinci: quæretur, an ei cuius nomine litigatur, procuratorem habendi ſit ius.Idem lib.iiij.cap.penult.vt contra petitionem pecuniæ malè petis. Procuratori enim tibi eſſe non licuit. Sed nec illi cuius nomine litigas habere procuratorem.

PRODIGVS eſt, qui neque modum, neque finem expenſarum habet, ſed bona ſua dilapidando & diſsipando profundit. l. 1. D. de cur.fur. Euerſorem appellat Caius libro j.Inſtit.tit. de tutel. Solet & in libris noſtris hoc verborum circuitu deſignari is, cui bonis interdictum eſt.l.18.D.qui teſtam. fac. l.6. D.de verbor.obligat.l.3.D.de nouationib. l.18.§.1. & ſeq.D.de caſtr.pec.l.10. D.de cur.fur. l.9.§. idem quæri.D.ſi cert.pet. Nam prodigis per prætorem vrbanum bonis interdicebatur, vt Paul.lib.iij. Sent.tit.j. Valer.lib.iij. cap.v. & lib.viij.cap.vj.oſtendunt.

PRODVCI in ius, eſt ad Prætorem duci. l.3.§. docere.D.ne quis eum, qui in ius voc. l.4.D. de l.Iul. de vi priua. Produci etiam teſtis dicitur.l.23.& l.24.D.de teſtib. l.penult. & vlti. C.eo. Produci quoque olim dicebantur, qui in ſcena populo ſpectandi præbebantur, atque exhibebantur. Sueton.in Nero.cap.iiij. Equites Rom.matronaſq; ad agendum mimum produxit in ſcenam.Quintil.lib.iij.cap. vj. Qui ſe prætori in hortis oſtenderat, nec erat productus, ſedit xiiij.ordinibus.Plinius lib.vj. Epiſtul. ad Geminium. Proximis ſacerdotalibus ludis productus in commiſsione pantomimus, cùm ſimul theatro ego & Quadratus egrederemur. Macrob. lib.ij.ca. vij. de Publio Mimo cùm mimos componeret, ingenti'que aſſenſu in Italiæ oppidis agere cœpiſſet, productus Romæ per Cæſaris ludos omnes, qui tunc ſcripta & operas ſuas in ſcenam locauerunt, prouocauit. Et in inſcriptione Lanuuina, qua me humaniſsimus & omni doctrinæ genere politiſsimus Antiſtes Mõtiſpeſſulanus donauit. M. AVREL. AVG. LIB. AGELLIO SEPTEMTRIONI PANTOMIMO SVI

TEMPORIS PRIMO SACERDOTI SYNHODI APOLLINIS PARASITO ALVMNO FAVSTINAE AVGVSTAE PRODVCTO AB IMPER. M. AVREL. COMMODO.

PROFANVM Varro lib. iiij. de lingua Lat. id eſſe ait, quod extra fanaticã cauſam ſit, quaſi procul à fano & religione ſecretum. Trebatius verò, vt Macrob. lib. iij. cap. iij. refert, Profanum id propriè dici tradit, quod ex religioſo vel ſacro in hominum vſum proprietatem've conuerſum & promiſcuum humanis actibus adcommodatum eſt. Aggenus quoque Vrbicus in Commentar. Frontini Profanum, ait eſſe quod cùm ſanctum eſſet, poſtea in vſum hominum & extra fanum venit. Profana ergo res ſacræ & religioſæ opponitur. l. 83. §. ſacram. D. de verbo. oblig. Profanum verò id eſſe etiam, quod quis ſibi priuatum ſacrum conſtituerit, Marcia. tradit in l. 6. §. ſacræ. D. de rer. diuiſio. Agrum quoque purum monumento cohærentem profani iuris eſſe Impp. reſcripſerunt. l. 9. C. de religioſ.

PROFITERI, cenſum edere ſignificat apud Vlpian. in Inſtitut. tit. j. Inde profeſſio cenſualis, de qua item & de Natali lib. j. Select. Antiq. abundè diximus. Ammian. Marcellin. lib. xix. Cenſuali profeſſioni ſpecioſa fiducia releuatæ. Profiteri etiam merces eſt, apud publicanos eas inſinuare tributi pro his debiti exſoluendi cauſa. l. vlt. §. diuus. & §. ſi quis profeſſus. D. de publican. l. 3. C. de vectig. & commiſſ. Quintilian. Declamatio. cccxlj. Quod quis profeſſus non eſt apud publicanos, pro commiſſo tenetur. Idem etiam Declamat. ccclix. talem legem fingit, Publicano ſcrutari liceat, quod quis profeſſus non fuerit, perdat.

Profiteri etiam in l. 3. §. pen. D. vbi pupill. educ. eſt pupilli pecuniam prætori edere: vt profeſſionem edere peculij in l. 19. D. de pecul. legat.

Profiteri iudicium in l. 1. D. ad l. Corn. de ſicar. & l. 24. D. de falſ. Salluſt. in bello Iugurth. Sed ipſe deprehenſus multis hortantibus & in primis Albiano Conſule iudicium profitetur. Suet. in Domitia. cap. xvij. Profeſſusq; conſpirationis indicium & ob hoc admiſſus, legenti traditum à ſe libellum & attonito ſuffodit inguina. Plinius libro iij. Epiſtul. ad Nepot. Eadem apud Claudium vxori Scriboniani cum illa profiteretur indicium, Ego, inquit, te audiam cuius in gremio Scribonianus occiſus eſt? Vnde fit, vt pro, confiteri indicia, profiteri legendum putem in l. 3. §. item is cuius. D. ad l. Corn. de ſicar.

Profiteri etiam artem vulgatum eſt. Inde profeſſores, qui artes liberales profitētur. Quorum nomine neque medicos, neque philoſophos neque iuriſperitos contineri traditur in l. 1. cum ſeq. D. de var. & extraord. Rubr. de profeſſorib. & medic. lib. x. C. Sed & argentariorum & aliorum omnium vitæ generum profeſſio dicitur in l. 6. §. Prætor. D. de eden. l. 26. in fi. C. de epiſc. & cler.

PROHIBET vti frui, qui vi deijcit vtentem & fruentem, aut non admiſit eum, cùm ex fundo exiſſet non vſusfr. deferendi cauſa. l. 3. §. vti frui. D. de vi & vi arm. Aedificare verò prohibet, & qui prohibet eam materiam cõuehi, quæ ædificationi neceſſaria ſit, aut qui operi neceſſarios venire prohibet. l. 1. §. pen. D. de mort. infer. Prohibetur verò poſsidere & qui in ſolo ædificare prohibetur. l. penult. §. 1. D. de adquir. poſſeſſ. Prohiberi quis intelligitur, quominus faciat, ſi quolibet actu prohibentis, id eſt, vel dicentis ſe prohibere, vel manum opponentis, lapillum've iactantis prohibendi gratia. l. 19. §. 1. D. quod vi aut clam. Prohibitoria interdicta ſunt, quibus Prætor vetat aliquid fieri. l. 1. §. interdictum. & l. 2. D. de interdict. §. prohibitoria. Inſtitut. eod. tit.

PROIICIENDI ſeruitus ius eſt, extra tectum mœniana proijciendi, &, vt Theoph. in §. æquè. Inſtitut. de actionib. interpretatur, δίκαιον τοῦ ἐκτείνειν ἐξωτέρω τῶν μοινιάνων. l. 1. & l. 2. D. de ſeruit. vrba. l. penult. D. ſi menſor fal. mod. Itaq; Lexicon Latinogræcum proiecta tecta interpretatur αἱ ἐκπεριβολαί, αἱ ἔξω ἔχουσαι τὰς οἰκίας. Inter Proiectum verò & Immiſſum hoc intereſſe Labeo rectè dicebat, quòd Proiectũ eſſet id, quod ita protenderetur, vt nuſquã quieſceret, qualia mœniana & ſuggrundæ eſſent: Immiſſum autem quod ita fieret, vt aliquo loco requieſceret. l. 242. §. 1. D. de verbor. ſignif. & ideò Proijcere & Immittere ſeparantur in l. 5. §. meminiſſe. D. de noui oper. nunt. Sic Proiectum tignorum intellige in l. vlt. §. vlt. D. de ſeruit. vrb. & Proiectum tectum apud Ciceron. Topic. & Proiecta in l. 80. D. de cont. empt. l. vlt. §. pen. D. quod vi aut clàm. l. 3. §. item videamus. & §. Labeo. D. vti poſsid.

PROMERCII cauſa haberi dicuntur, quæ in hoc habentur, vt veneant. l. 3. §. item is cuius. D. ad l. Corn. de ſicar. l. 41. §. ſed ſi quis. D. de lega. 1. l. 2. D. de vi pub. vnde Promercales res id eſt, venales. in l. 4. §. item ſi quis. D. de penu leg. l. 10. D. de impen. in res dot. & apud Sueton. in Iulio cap. liiij.

PROMISSIONIS verbũ & ad nudam promiſsionem ſiue pollicitationem & ad ſponſionem refertur. l. 19. §. 1. D. de ædilic. ed. l. 1. D. de iu. dot. l. 1. §. eum qui. D. de conſt. pec. l. 132. D. de verb. oblig. Planè ſi ſcriptum in inſtrumẽto fuerit promiſiſſe aliquem, perinde habetur

betur, atq; ſi interrogatione praecedente reſponſum ſit. §. ſi ſcriptũ. Inſti. de inutilib. ſtip.

PROMVTVVM in l. 40. §. ſeruus teſtamento. D. de ſtatulibe. & in l. 16. §. item cùm quidem. D. loca. ſi modò lectio integra eſt.

PRONVNTIARE palàm & apertè exprimere eſt. l. 11. §. qui autem. D. de actio. empt. l. 1. l. 31. §. 1. D. de ædili. edic. l. 69. §. 1. D. de euictio. l. 15. §. 1. D. de ſtatulib. quibus in locis venditores condicionem rei, quam vendũt, pronuntiare dicuntur. Eodem in ſignificato Latini auctores pronuntiandi verbo vtuntur pro palàm aliquid pollicitũ & promiſſum ſignificantes. Sic pronuntiare nummos apud Sueton. in Iulio cap. xix. & pronuntiare epulum apud eundem in eiuſdem vita, capite xxv. Et pronuntiare donatiuum militibus in Galba, cap. xvj. Et pronuntiare teſſeras in Domitia. capi. iiij. ad fi. Et pronuntiare præmia militibus, apud Liuium. lib. ij.

Pronuntiare præterea ſententiam ferre ſignificat. l. 59. §. 1. l. 60. D. de re iudica. l. 37. D. de auro argen. Inde pronuntiatus heres patronus, filius, libertus, ſeruus dicitur, qui talis iudicatus, & per ſententiam declaratus eſt. l. 9. §. 1. D. de in ius voc. l. 8. D. de his quæ vt indign. l. 8. C. de ſent. & interlocut. l. 11. D. de adm. tut. l. 29. in fi. D. de liber. cau.

Pronuntiaſſe autem & ſtatuiſſe dicimus eos, qui ius habent cognoſcendi. l. 215. D. de verb. ſignificatio.

Pronuntiare etiam in ſcena actores dicuntur. l. 1. D. de his, qui notan. infam. Plin. lib. vij. cap. xlviij. Luceia mima centum annis in ſcena pronuntiauit. Sueto. in Calig. cap. liiij. Vt ne publicis quidem ſpectaculis tẽperaret, quominus & tragœdo pronuntianti concineret.

PROPE eſt; Locutio Iureconſultis familiaris, quę licet dubitationis ſpeciem habeat, adfirmat tamen & definit. l. 95. §. pen. D. de ſolut. l. 71. §. Titio. D. de condicio. & demonſtr. l. 5. §. à barbaris. D. de re mili. Dicunt etiam Iureconſulti Propius eſt, pro, Magis eſt, l. 140. D. de verb. obliga. l. 18. D. de in rem ver. l. 31. l. 38. in fi. D. de act. emp. l. 54. in fi. D. de hered. inſt. l. 67. D. de iur. dot. l. penul. §. conductores. D. de iur. immunita. l. 124. D. de legat. 1. l. 1. §. denique. D. quod vi aut clam. l. 29. D. de vſucap. l. 5. D. de precar. l. 125. D. de verb. ſignifi. Vtuntur & in eodem ſenſu voce Propemodum. l. 6. D. vt in poſſeſ. lega. l. 113. D. de verb. obl. l. 18. D. rat. rem hab. l. 88. D. de verb. ſignif.

PROPIVS Sobrino, Propius Sobrina. hi ſunt patrui magni, amitę magnæ, auũculi magni, materteræ magnæ, filius, filia: hoc eſt, patris matris've eius de cuius cognatione quæritur, conſobrinus, conſobrina, ſiue frater patruelis, vel amitinus, vel amitina. l. 1. §. vlt. & l. 2. D. de gradib. & adfi. §. quinto. Inſt. de grad. cognat. Pau. in l. vlt. D. de gradib. Patrui magni filius, ait, ei de cuius cognatione quæritur, propius ſobrino vocatur. Nam, vt & Maſurius ait, eũ quis appellat propius ſobrino, qui eſt patris matris've cõſobrinus aut conſobrina. Similiter Feſtus lib. xiiij. Propius ſobrino, ait, mihi eſt cõſobrini mei filius, & conſobrinæ meæ filia, & patris mei matris've meæ conſobrinus. Imper. in l. 2. C. vnde legi. priorem ſobrinum interpretatur, natum ex conſobrina. Et ita in l. 2. C. commu. de ſucceſ. in v. c. propiori ſobrino ſcriptum eſt, licet impreſſi propius habeant. In Theophilo verò mendosè πρόπιος σωσοβρῖνος, legitur.

PROPONI dicebantur, quæ vt oculis ciuium paterent, in publico proponebantur. Ita edicta proponi dicebantur: cuius rei exemplis, quæ infinita ſuppetunt, in re minimè dubia non vtar. Inde & actiones proponi dicũtur, quoniã in albo ſcriptas & in edicto Prætor, in publicum edebat, vt ex l. 1. C. de interdict. & §. namque. in fi. Inſt. de action. patet. Proponere etiã ſtipulationes Prætor dicitur eas, quæ ex ipſius iuriſdictione veniunt. l. 52. D. de verbor. oblig.

ΠΡΟΠΕΤΩΣ in l. 13. in fi. D. de iureiur. ſignificat, inconſulto calore, vt in l. 2. C. eod. tit.

PROPRIVM eſt ſuum cuiuſq;, vt Non. Marcell. exemplis confirmat. Cicero lib. vij. epiſt. ad Curium: Cuius quando te eſſe proprium ſcribis mancipio & nexu, meum autem vſu & fructu, contentus iſto ſum. Id enim cuiuſq; eſt proprium, quo quiſque fruitur atque vtitur. Horatius,

Si proprium eſt quod quis libra mercatur, & ære.

Vnde proprietas ius dominij ſignificat. l. 34. D. de dolo. l. 12. §. 1. D. de dolo. Hæc vel Plena vocatur, ſi ei vſusfructus coniunctus ſit: vel Nuda, ſi ab ea abſceſſit vſusfructus. Inde proprietatis dominus, Proprietarius vocatur paſſim in tit. de vſufr.

Propria cauſa quæ ſit, quæri ſolet in tempore appellationum, quod in propria cauſa anguſtiùs & breuiùs, in aliena laxiùs datur. Et placuit propriam eſſe cauſam, cujus emolumentum vel damnum ad aliquem ſuo nomine pertinet. l. 1. §. in propria. D. quando app. ſit. Itaque ſi procurator quis in rem ſuam datus ſit, eius propria cauſa dicetur. Sed & quicũque ſua intereſſe dicit, propriam cauſam defendere intelligitur. l. 2. §. 1. & §. vlti. D. quando appell. ſit.

Propriè, pro ſpecialiter in l. 2. in prin. D. de vac. mun. l. 2. §. vlt. D. de adm. rer. ad ciuit. Cic. lib. v. epiſto. ad Attic. Cui depoſcenti mea mandata cetera vniuerſa mandauit. Illud propriè ne pateretur, quantũ in ipſo eſſet prorogari nobis prouincias. Propriam etiam pro ſpeci-

ciali dixit Paul.in l.31.in fi.D.ad municip.

PROQVIRITATA. verbum fuit xij. tabul. quod ſignificabat promulgata. Sido.Apollin. libr. viij. epiſtola ad Nammatium. Per ipſum fere tempus, vt decemuiraliter loquar; lex de præſcriptione tricēnij (ſic enim legendum eſt) fuerat proquiritata. Quiritari vtique in veterum libris, fidem Quiritium inuocare eſt.

PRORETA in l.11.§.dominus.D. de publica. qui proram nauis regit.

PROROGARE modo eſt proferre diem.l.19. l.30.D.de lega.1.l.2.D.de re iudic.l. 24.D.loca. Modò idem valet quod repræſentare. l. 3. §. conſequitur.D. de contrar. & vt.actio. l.4.in princip.& §. ſi ab ignoto.D.de manumiſsio. l.19.§.ſi quis cùm in annum.D. loc.l.27.C.eo. titu.l.53.D.de pact.l.20.de decurio.lib.x.C.

PROSCRIBERE eſt palàm ac publicè propoſito libello ſignificare.l.11.§.1.D.de inſtito. l.34.§.vlti. D. de ſtatulibér. l.15. §. item ſi pignus.D.de iniur.l. 4. C.de diſtract. pignor.l. vlti.de fide inſtrum.lib.x.C.Sueton.in Iulio: Miſſo etiam ſacro Bibuli dicta quibus proſcripſit, &c.Palàm autem proſcriptum id intellegi Vlpia. in d.l.11.§.1.interpretatur quod ita poſitum eſt, vt de plano legi poſsit.

PROSECVTORES, ſecundum ſcriptorum codicum ſcripturam non perſecutores legere oportet in l.9.C.de curſu publi. libr. xij. & l.1.cum Rubrica.C.de auri publ. proſecutor. Quod & confirmat l.12.de ſuſceptorib.in C. Theo. Appellantur autem hoc nomine qui ad tranſmiſsionem tranſuectionemq́ publicarum ſpecierum animalia principum vſui neceſſaria proſequuntur.

PROSPECTVS ſeruitute conſtituta id adquiſitum videtur, vt ne vicinus quid ponere poſsit quod officiat ad gratiorem & liberiorem aſpectum. Et inter proſpectum & lumen hoc intereſt, quod proſpectus etiam ex inferioribus locis eſt, lumen ex inferiore loco eſſe non poteſt.l.12.l.15.D.de ſeruit.vrban. l.5.D.de noui oper.nuntia.l.2. §.merito.D.ne quid in loco publi. Appellatur hæc ſeruitus proſpiciendi in §.æquè.Inſtit.de actionib.& ne proſpectui officiatur in l.3. D. de ſerui.vr.

PROTEGENDI ſeruitus,l.1. & l.2. D. de ſeruitu.vrban. Ius eſt, vt protectum habere liceat.l.2. D.de ſer.ruſtic. Vnde Protectum in l.29.§.1.D.ad l.Aquil.l.6.in fi.D.arbo.fur.cæſ. l.15.§.precario.D.de precar. l.5. §. Prætor ait. & §.vlti.D.de his qui deiecer.vel effud.

Protegere ædes apud Cic.Topic.legimus.

PROTOCOLLVM Nouell. conſtitut. xliiij. ſchedam contractus ſignificat, quæ negligentiùs & obſcuriùs ſcribitur, ac poſt in mundum redigitur.

PROTOSPATARIVS officium fuit in Cōſtantinopolitana aula: Cui qui præerant, iudicandi munere fungebantur. Meminit eius Conſtan.lib.1. Epit.non ſemel; & Luitprandus lib.iij.de reb.per Euro.geſt.c.vij. Et Pau. Vvarnefridus Appendicis ad Eutropium li. vlti.& Notitia Græca,& Zonaras tomo iij. Annal. in Romani Argyropoli imperio.

PROTOSTASIAE munus.l. 8. C. de muneri b.patrim.l.3. de filiisfam. & quemadm. prohis pat.ten.libr.x.C.l.1.& toto titu.de protoſtaſia in C.Theod.

PROTVTORE negotia gerit, qui munere tutoris fungitur in re impuberis, ſiue ſe putat tutorem, ſiue ſcit non eſſe, fingit tamen. l.1.§.1.D.de eo,qui pro tut.l.vlti.D.de tutel.& rat.l.3.§.pen. de contrar. & vt l.4. §. ſi quis non tutor.D.de doli except.l.19.§.1.D.de reb. auct.iudi.& apud Paul.lib.j.Sentent.titu.iiij. Inde Protutelæ actio,quæ aduerſus eū competit, qui pro tutore negotia geſsit, cùm tutor non eſſet. d.l.1. & l.4.C.de teſt.tut.l.pen. D.de tut.& rat.diſtr.

PROVINCIALES ſunt non hi tantùm, qui ex prouincijs oriundi ſunt,ſed & qui in prouincia domicilium habent.l.190.D. de verbo. ſignifi.l.4.l.7.D.de offic.proconſ.l.19.§.apud Labeonem. D. de iudic.Prouinciales legati, qui à prouincijs mittuntur in l. 35. in fine. D. de iureiuran.

PROVOCARE, vt plurimum eſt ab inferiore iudice ſuperiorē appellare. Interdum verò ad iudicem vocare ſignificat. l. 13. & l. 14. D.de iudic.l.2.in fi.D.commu.diuid.

PROXENETA interceſſor eſt, cuius interuentu negotia conciliantur, quiq́ nominis faciendi vel cuiuslibet alterius negotij gerendi cauſa operam ſuam adcommodat. l. 2. & l. vlti. D. de proxenetic. Seneca libr. xxj. Epiſtul. Aes alienum facias oportet, ſed nolo per interceſſores mutueris, nolo proxenetæ nomen tuum iactent. Credo eos aliàs ab eodem auctore pararios vocari, vt ſuprà notaui. Inde Proxeneticum ſalarium id dicitur, quod pro huiuſmodi opera datur. l. 1. D. de proxenetic.

PROXIMVS eſt, quem nemo antecedit, etiam ſi ſolus ſit: quamuis propriè proximus ex pluribus dicatur. l. 1.§. proximus. D. vnde cogna.l.2.§.hereditas. & §.legitima.D. de ſuis & legiti.l.91.l.155.D.de verbo.ſignifi. Sic in xij. Tab.quæ proximo adgnato hereditatem deferunt: Sic in edicto Prætoris, quo proximum cognatum vocat, proximi appellatio exaudienda eſt. §.ſi plures. Inſtit. de legiti.adgn. ſucceſ. Et aliàs quoque proximum accipimus non ſolùm eum, qui ante aliquem ſit, ſed etiam eum ante quem nemo ſit, licet ipſe neminem antecedat, cùm ſolus ſit.l.34.D.de vulg.& pup.

Proximitatis iure ad ſucceſsionem venientes ab his, qui adgnationis iure veniunt ſeparantur. l.5. C.de legit.hered. l.4. D.vnde cogna. §.vlt.Inſtitut.de ſucceſsio.cognat. Proximitatis enim nomine bonorum poſſeſsionem Prætor defert his, qui defuncto mortis tempore proximi cognati fuerunt. l.3. D.vnde cognat.l.8.D.de ſuis & legit.d.§.vlt.

Ita Proximitatis nomine bonorum poſſeſsionem competentem accipimus in l.1.C.de legit.hered.l.2. C.qui admitti. l.1. C.de bonor. poſſeſſ.ſec.tabul.l.1.D.de iur.& fac.ignor. Et Proximitatis iure bona peti in l. 46. D. ad Trebellia. Quintilian.lib.iij.cap.viij. Quod accidit,etiamſi de vna re queratur aliqua,ſed eam plures petant,vel eodem iure, vt proximitatis, vel diuerſo, vt cùm hic teſtamento, ille proximitate nitatur. Caſsiodor.lib.v. Variar.epiſtol.ad Epiphanium, Si re vera,vt ad nos perlatum eſt, nullus ei aut teſtamento heres extitit,aut proximitatis iure ſucceſsit.

Proximum etiam vicinum, adfine, & ſimile ſignificat.vt in l.2.D.loca.& Inſtitut.eod.tit.in princ. Locatio & conductio,aiunt Caius & Iuſtinia.proxima eſt venditioni,id eſt, vt interpretatur Theophilus, ἴσον τῇ πράσει. Sic proximum ſacrilegio eſſe maieſtatis & ſepulchrorum violatorum crimen Vlpian. & Iulia.dicunt in l.1.D,ad l.Iuliam maieſt. l.5.C. de ſepulchr.viol. Sic furioſo proximum eſſe, Caius ait eum,qui eius ætatis eſt,vt nondum intellegat quid agatur. Sic enim non multum à furioſo abeſt. Sic in proximam empti in factum actionem dari ait Paul. in l.6.D.de reſcind.vend.id eſt,ſimilem, vt in l.5. §.pen. D. de præſcript. verb. Et Proximam morti pœnam metalli.l.28. D.de pœn. quæ ad eam proximè accedit,eiq́ ſimilis eſt, cum ſeruitutem infligat.

Proximus ſacrorum ſcriniorum Rubr. de proxim. ſacr. ſcrin. lib. xij. Proximus admiſsionum apud Ammia. Marcell.lib.xxij. Vnde Proximatus in l.1. C.de proxim. ſacror.ſcrin. lib.xj.

PRVDENTES Iureconſultos ſignificant.l.7. D.de iuſtit.& iur.l.2.§.his legibus. D.de orig. iur.l.36.D.de ſtatuliber.qui & iuriſprudentes dicuntur.l.1.C.de ingen.manum.

PVBERES feminæ quidem à duodecimo anno intelleguntur, Maſculi verò à decimo quarto.l.vlt. C. quando tutor eſſe deſ. Inſtit. quibus mod.tut.finit.Conſtantin.lib.j. Epit. tit.xij.Secundumq́ hanc differentiam pubes ætas accipienda eſt,in l.41.§.pen. D.de vulg. & pup.l.11.C.arbitr.tut.l.3. §.penult. D.de liber.exhib.l.14.D.de s.c.Silania. Ceterum in cauſa alimentorum, quæ pueris puellisq́ vſque ad pubertatem præſtari quis cauit, pietatis intuitu pubertatis tempora laxiora preſcribimus: & puberes maſculos decimo octauo demum anno, feminas vero decimo quarto intellegimus. l.14. D.de aliment. leg. Sed & plena pubertas decem & octo annis circumſcribitur.l.49.§.1. D.de adoptio.§.minorem. Inſtitut.eod.tit. Paul.lib.v.Sentent. tit.iiij. §.vlt. Inſtitut.quib.ex caus.manumitt. lic.Proximi pubertati eſſe dicuntur, qui non multum à pubertate abſunt.l.111.D.de diuerſ. reg.iur.§.in ſumma. Inſtitut.de obligat.quæ ex delic.l.14.D.de s.c.Silania.§.pupillus. Inſtitut.de inutilib. ſtipul.vbi Theophil. vertit ὁ πλησιάζων τῇ ἥβῃ. Cuiuſmodi ætatis qui ſunt, rerum intellectum iam capiunt,& doli capaces ſunt.l.23. & l.24. D.de furt. Sic proximè prætextati ætatem accedere dicimus eos,qui pubertatem iam ingreſsi ſunt. l. 3. §.vlt. D.de liber.exhib.

PVBLICA ea ſola propriè dicuntur, quæ ſunt populi Romani.l.15. D.de verbor. ſignificat. Hinc publicum ius id definitur eſſe, quod ad ſtatum rei Romanæ ſpectat. l.1. §. 1. D.de iuſtit. & iur. Nec verò Reipub.cauſa abeſſe eos intellegimus, qui pro ciuitate legatione funguntur. l. 26. §.item inquit Prætor. D. ex quib.cauſ.maior. Ciuitates enim loco priuatorum habētur.Publiciq́ appellatio in compluribus cauſis ad populum Rom. reſpicit.l. 16.D.de verbor.ſignific.Inde adeò publicani nomen habent,quod vectigal populi Rom. conductum habent, quod abſolutè publicum appellatur.l.1.§.1.D.de publican. Cic. de prouinc.conſularib.An qui frui publico non potuit, hic legitur ipſa lege cenſoria? Idem Epiſt.j.ad Q.Fratr. Publicis male redemptis. Quintilian.Declamat.cccxl Ego non ea voluntate feci, vt hic liber eſſet, ſed vt publica non ſolueret. Idem Declamat.cccx'j. Ante omnia nulla lege comprehenſum eſt,vt alienam rem non profiteri liceret, alioquin publicum euerſum eſt. Tacit.lib.xiij.Edixit,vt leges cuiuſq́ publicè occultæ ad id proſcriberentur.Sueton.in Calig cap.xxx.de vectigalibus à Caligula inſtitutis agens, Additumq́, ait, ad caput legis, vt tenerentur publico & qui meretricium feciſſent. Ita publicum quadrageſimæ, apud eumdem accipio in Veſpaſian. cap. j. & publicorum conductiones in l.33.D.pro ſoc.Horat.j.Epiſt.

Pars hominum geſtit conducere publica.

Publicani ergo ſunt, qui publico fruuntur, quique publica populi Romani vectigalia conducta habent, & omnes qui quid à fiſco conductum habent.l.1.§.1.l.1.in fin.D.de publican.

Publica autē vectigalia intellegere debemus, ex quibus vectigal fiſcus capit, quale eſt vectigal portus, venalium rerum, item ſalinarum,& metallorum,& picariarum.l.17. D.de verb.

verb. ſignificat. Nam & qui harenarias & cretaſodinas & ſalinas & metalla conducta habent, publicanorum loco ſunt. l. 13. D. de publican. Etiam qui paſcua conducebant, publicani dicebantur. Plin. lib. xix. cap. iij. Multis iam annis in ea terra non inuenitur; quoniam publicani, qui paſcua conducunt maius ita lucrum ſentientes depaſcuntur pecorum pabulo. Erat verò maxima Romæ & potentiſsima publicanorum ſocietas, iſq; ordo in prouincijs plurimũ auctoritate & potentia valebat, vt Cic. in Epiſtol. ad Lentul. & Appium & Q. Fratrem. & pro Plancio & Liu. lib. xxxv. ſignificant. Sed ad publica reuertamur. Etiam ciuitatium bona vectigaliaq; abuſiuè publica dicuntur. l. 15. D. de verbor. ſignificat. l. 40. D. de neg. geſt. l. 36. §. 1. D. ad municipal. l. 5. §. idem ait. D. quod vi aut clàm. Publica autem appellantur, quorum vſus in commune expolitus eſt, & omnibus patet: proprietas verò non æquè. l. 5. D. de rer. diuiſio. §. flumina. & §. riparum. Inſtitut. eod. tit. l. 30. §. 1. D. de adquir. rer. do. Quæ hac ratione à communibus diſcernuntur, quorum vt vſus communis eſt, ita & proprietas occupanti cedit. Ac publica quidem ea iuregentium dicuntur. l. 7. §. inſula. & l. penult. §. 1. D. de adquir. rer. do. l. vlt. D. de vſucapion. §. fluminum. & §. littorum. Inſtitut. de rer. diuiſ. Alia enim ſunt publica populi Rom. quæ in patrimonio & pecunia populi ſunt, quæ tam ad eorum quæ iuregentium, quàm quæ ciuitatium publica ſunt, ita appellari ſolent. l. 9. D. de vſucapionib. & apud Vlpia. in Inſtitu. tit. xx. l. 14. D. de adquir. rer. do. Quod ne abſurdum propter nouitatem videatur, etiam aliorum auctorum teſtimonijs confirmabo. Cicer. v. in Verr. Perpaucæ ciuitates bello à maioribus noſtris ſubactæ, quarum cùm eſſet ager publicus populi Ro. factus. Liuius lib. iij. ad fi. Agrum de quo ambigitur, finium Coriolanorũ fuiſſe, captisq; Coriolis publicum populi Ro. eſſe factum. Hygen. lib. ij. de limi. Vectigales autem quidam ſunt obligati Reip. populi Ro. quidam coloniarum aut municipiorum, aut ciuitatum aliquarum.

Publici autem appellatio id continet quod in communi populi vſu eſt, & publicis vſibus deſtinatum: qualia erant Romæ, Campus Martius, forum, theatrum, ſtadium, baſilicæ, viæ, itinera publica. At quæ in fiſci patrimonio ſunt, quoniam quaſi propriæ & priuatæ ſunt principis, eadem appellatione non continentur. l. 6. & l. 72. §. vlt. D. de contr. empt. l. 2. §. publici. cum ſeq. D. ne quid in loco pub. §. vlt. Inſtitut. de emptio. & vend. l. 14. §. vlt. D. de ſeruitutib. §. res fiſci. Inſtitut. de vſucap. Sed & publicæ cauſæ à fiſcalibus ſeiunguntur. l. 1. §. 1. D. de calumniatorib. quamquam fiſci cauſam publicam vocat Vlp. in l. 21. §. in priuatorum. D. de petit. hered. Ceterùm publicum ius interdum id intellegitur quod ad ſtatum rei Rom. pertinet, in ſacris ſacerdotibus, ac magiſtratibus conſiſtens. l. 1. §. huius ſtudij. D. de iuſtit. & iur. Cuius partem eſſe ius Senatorum, Plin. lib. viij. Epiſtol. ad Ariſto. ſcribit. Interdum verò generaliter publicum ius commune & quo omnes eiuſdem ciuitatis ciues vtuntur, ſignificat. l. 33. in fi. l. 39. §. vlt. D. de excuſ. tut. l. 8. D. de tutel. l. 29. D. de teſt. tut. l. 7. §. ſi vxor. D. de donatio. int. vir. l. 6. D. de adm. tut. l. 76. in fi. D. de condicio. & demonſt. l. 46. & l. 117. §. 1. D. de diuerſ. reg. iur. l. 42. D. de oper. lib. l. 2. in princ. & l. 15. §. 1. D. ad l. Falcid. coniuncta l. 56. D. de legat. j. l. 2. C. ne vxor pro marito. Vnde quod in l. 38. D. de pactis ſcriptum eſt, Ius Publicum pactis priuatorum mutari non poſſe, id à Conſtantino ſic redditur, (ἐκ ἰδιωτικῶ συμφώνε τὸ κοινὸν νομιμὸν ἐκ γίνεται). Sic & apud Terent. Phorm.

Num iniquum poſtulo?
An ne hoc quidem adipiſcar ego quod ius publicum eſt?

Publici iuris eſſe dicitur teſtamenti factio. l. 3. D. de teſtament. Vſucapio item publico iure contingere, & bono publico introducta dicitur. l. 18. §. 1. D. de dam. infec. l. 1. D. de vſucapionib.

Publica etiam eſſe nuptiarum vtilitas traditur. l. 12. §. medio. D. de captiu. & poſtl.

Publicam quoque habere cauſam officium & miniſterium argentariorum traditur in l. 10. §. 1. D. de eden. Et publicam fidem ſecutos eos, qui apud eos pecunias depoſuerunt. l. 7. §. quotiens. D. depoſiti.

Publica iura officiaq; in l. 5. §. vlti. & l. 6. D. de cap. minut. & in l. 14. D. ad Trebellian. l. 2. D. de diuerſ. reg. iur. Magiſtratuum, honorum, & ciuilium munerum in Repub. gerendorum iura ſignificant. Ideoq; in l. 9. D. de his qui ſunt ſui vel al. In publicis cauſis filiumfa. haberi loco patrisfam. his exemplis demonſtratur, veluti ſi magiſtratum gerat, ſi tutor detur. Inde publicum munus officium priuati hominis vocatur, ex quo commodum ad ſingulos vniuerſos've ciues remq; eorum peruenit. l. 239. §. munus. D. de verb. ſignific. Proinde publico munere legatus fungi dicitur. l. 27. D. de iudic.

Publicæ quæſtiones, publica itẽ crimina, ſunt, de quibus publicum iudicium eſt conſtitutum. l. 32. §. Iulianus. D. de arbitr. l. 2. §. deinde Cornelius. D. de orig. iur. Nec enim publica iudicia idcirco dicta ſunt, quod, vt Iuſtin. tradit, eorum executio cuiuis ex populo qui modò idoneus ſit accuſator, detur. Haec enim

ratione

ratione popularia iudicia publica eſſēt, quod eſt inconſequens: ſed quod ex legibus publicorum iudiciorum veniant atque deſcendant. l.1. D. de public. iud. Verum eſt tamen, & id ex eodem Vlpiano Iuſtinianus hauſit, publico iudicio cuilibet ex populo experiri licere, niſi ſi cui lege aliqua publico iudicio accuſandi non eſt poteſtas. l.43. §. ſenatus, D. de ritu nupt.

Publicorum verò iudiciorum hæ ſunt leges, Iulia maieſtatis, Iulia de adulterijs, Cornelia de ſicarijs, & veneficis, Pompeia de parricidijs, Iulia peculatus, Cornelia de teſtamētis, Iulia de vi publica, Iulia de vi priuata, Iulia ambitus, Iulia repetundarum. l.1. D. de publ. iudic. Inſtitut. eod. tit. Quęſtiones autem publicas de falſo, ſicarijs & parricidijs Cornelius Sylla dictator conſtituit. l. 1. §. deinde Cornelius. D. de orig. iur. Antea L. Piſo Tribunus plebis de pecunijs repetundis quæſtionem conſtituerat, vt Cic. in Bruto ſcribit. De iniurijs verò quemadmodum vitioſè in omnibus codicibus (Florentinos excipio) ſcriptum eſt, quæſtio publica ab eodem non eſt conſtituta. Actio enim ex lege Cornelia de iniurijs priuata eſt, non publici iudicij. l. 42. §. 1. D. de procuratorib. l. vlt. C. de iniur. Natum fuiſſe hūc errorem, qui libros omnes ante hac occupauit ex eorum imperitia puto, qui apud Vlpianum eam actionem pro publica vtilitate exerceri legerant: quaſi verò non & priuata iudicia pro publica vtilitate exerceantur, cùm & ſuum ius cuique tribui & qualiacunq; nocentium peccata puniri Reipublicæ interſit. Raptus porrò crimen publicum eſſe dicitur in l. penult. C. de noxalib. quoniam ad l. Iuliam de vi pertinet. l.5. §. vlt. D. ad l. Iuliam de vi publica. Publici autem iudicij cauſam habere crimen dicitur in l.7. D. de public. iudic. quod publici iudicij eſt.

Publica conuentio eſt, quæ fit per principem, aut quotiens inter ſe duces belli paciſcuntur. l.5. D. de pact. Publica abolitio eſt, quæ publicè fit, publiceq; indulgetur ex Senatusconſulto. l.8. l.12. l.17. D. ad Turpillia. Et apud Paul. lib. v. Sent. tit. xvij.

Publica vis, quæ armis committitur tit. ad l. Iul. de vi pub.

Publicæ perſonæ modò magiſtratus & officiales, modò tabularios ſignificant. l.30. C. de epiſc. & cler. §. cùm autem. Inſtitut. de adoptio. Quo olim munere functos ſeruos publicos conſtat, ex l.18. D. de adoptio. & l. vlt. de decurionib. lib. x. C.

Publicè, interdum eſt in publico loco, veluti apud acta, vel in æde ſacra publica. l. 56. D. manda. coniuncta l.7. in fi. D. qui ſatiſd. cog. l.7. D. de minorib. l.4. D. de ſtatulib.

Interdum publicè, eſt publico nomine, & publica auctoritate. l.4. §. in eum. D. de adm. tut. l.24. D. de captiu. l.121. §.1. D. de diuerſ. reg. l. 12. D. de fideicomm. libert. l.15. §. ſi publicus. D. de dam. inſ. Planè in l.6. §. ſacræ. D. de rer. diuiſ. publicè eſt, principali vel pōtificali auctoritate. l. vlt. D. vt in poſſ. leg. Aliàs publicè in commune ſignificat, veluti cùm dicimus, publicè intereſſe. In publicum deduci intelleguntur fugitiui ſerui, qui magiſtratibus municipalibus vel publicis miniſterijs traduntur. l.1. §. penult. l. 2. D. de ſeruis fugit. Et ſic quoque in publico ſeruari dicuntur, qui ſub publica cuſtodia aſſeruantur. l.48. D. de verb. ſignificat. l.9. D. ex quib. cau. maior. vel etiam qui in carcere ſunt. Nam & Plaut. publicitus excipi, pro carcere excipi in Amphitryo. dixit imitatione Græci ſermonis, quo φυλακὴ carcer appellatur.

Publicari dicitur quod publicum fit, quodq; in fiſcum & ærarium cogitur. l. 23. §. ſi fundus. D. de ſeruit. ruſt. l.27. D. de adulter. & alijs infinitis locis.

Pvbliciana actio earum rerum perſequendarum cauſa datur, quas ex iuſta cauſa nactus quis nōdum vſucaptas amiſit. l.1. cum ſeq. l.15. D. de publicia. Nam qui ſe bona fide poſſeſſa poſſeſsione ante completam vſucapionem excidit, is ad eam rem vindicandam in rem actionem habet, quæ à Prætoris nomine à quo primùm propoſita fuit, Publiciana appellata eſt, quemadmodum & Fabiana & Caluiſiana & Pauliana & Seruiana. §. namq; ſi cui. Inſtitut. de actionib. Conſtantin. lib. ij. Epit. tit. j. Publiciana ait, τὴν ἡ ἀνακαλουμένη τῶν νομῶν ἐπὶ μόνῳ δὶς κινεῖσθαι καλῇ πίστει νομῇ.

Pvdor pro exiſtimatione, dignitate, &, vt vulgò loquimur, reputatione in l.20. D. de his qui not. inf. l.25. D. de procuratorib. l.1. §. item aut per ſemetipſum. Coniunctis vicinis §§. & l. 15. §. generaliter. D. de iniur. Verecundiam etiam dixit Papinia. in l.15. D. de condicio. & demonſtr.

Pveri appellatio tres ſignificationes habet: vnam, cùm omnes ſeruos pueros appellamus. quæ in Comœdijs frequens eſt: Alteram, cùm puerum contrario nomine puellæ dicimus. Tertiam, cùm puerilem & impuberem ætatem ſignificamus. l.204. D. de verbor. ſign.

Pueri vtique appellatione etiam puella ſignificatur, non imitatione modò Græci ſermonis, ſed & quòd maſculino ſexu femininum aliàs quoque ſemper comprehenditur. l. 161. in fi. D. de verbor. obligation. Argumentum etiam huius ſignificationis illud adfert Paulus, quòd & recentes ex partu feminas puerperas Latini vocāt. Teren. Andria: Non im-

peraſti coràm quid opus eſſet facto puerperæ. Vbi vide Donatum. Seneca libro iij. de Beneſic.cap.xxxv. Sed æger filius, ſed vxor puerpera tenet. Sueton.in Caligul. cap.viij. Qualiſcumque partus, ait, ſine ſexus diſcrimine puerperium vocatur, quod antiqui etiam puellas pueras ſicut & pueros puellos dictitarent.Iuuen.Satyra vj.

Sed iacet aurato vix vlla puerpera lecto.

Auſon.in Eidyllijs.

Hinc illud quod legitimos Lucina labores
Præuenit, & grauidos ſentit ſubrepere nix'
Ante expectatum feſtina puerpera votum.

Gellius quoque lib.xij. cap.j. puerperam ait dici, quę recèns enixa eſt.Priſcianus quoque lib.vj.Puer pueri,cuius femininum dicebant antiquiſsimi: vnde & puerpera dicitur, quæ puerum vel pueram parit, id eſt puellam, quod eſt diminutiuum pueræ. Ita puerperam accipe in l.14. §.puerperam. D.de ædilitio edicto.

Puer impuberem filium ſignificat in l. 36. D.de ſtatulib.

PVLSARI pro iudicio conueniri. l. 11. §. qui interrogatus. D.de interrog. in iur.fac. l.2. §. & quoq; & §.ſi agant.D. de iud. & in Impp. reſcriptis perſæpe.

PVPILLVM Cornutus in ij.Satyr. Perſij dici tradit puerum adhuc intra impuberes annos conſtitutum & nondum ſuæ tutelæ.+ Pomponius pupillum definit, qui cùm impubes eſt, definit in patris poteſtate eſſe aut morte aut emancipatione. l.239. D.de verb.ſignific. Planè pupillus non appellatur, qui adhuc in vtero eſt.l.162. eod.tit. Hic enim ne vix quidem animal eſt, ſed tantùm ſpes animalis. A pupillo pupillaris deſcēdit, quod verbum ætati, & tabulis adplicari ſolet. Pupillaris ætas xiiij.anno terminatur.l.16.D.de iure fiſc. l.7.C.de impub. l.3. C.de præſcript.xxx.ann. Eius tres gradus facit Theophil. in §.pupillus.Inſtitut.de inutil. ſtipul. Infantiam,id eſt, necdum fandi potētem ætatem: proximam infantiæ, quæ iam fandi poteſtatem conſecuta eſt: & proximam pubertati quæ proximè pubertatem accedit.

+ et per rationem ... pupillus vocatur et ... qui est in potestate ... l. vlt. §. ... De verb. obl.

Pupillaris ſubſtitutio, eſt quæ fit liberis impuberibus in poteſtate poſitis in eum caſum, quo antè pubertatis annos deceſſerint.l.2.D. de vulg.& pupill. Inſtit. de pupill. ſubſtitut. Eodem'que modo pupillares tabulas accipe quas etiam pupillare teſtamentum & impuberis filij teſtamentum Iureconſulti vocant. l.34.§.ſi coniunctim.D.de leg.j. l.8. §.ſed neque impuberis.D.de inoffic. l.2. §.interdum. l.10.§.ſi ex.l.20. l.38. in fin. l.43. D.de vulg.& pupill.ſubſtit.Et ſecundas tabulas, vt alio loco oſtendemus.

PVRGARE multa ſignificat.Purgare moram emendare eſt.l.8. & l.14. D.de nouatio. l.73. §.vlt.l.91.§.ſequitur.D.de verbor.obligation. Purgare exiſtimationem. l. 1. §.quotiens autem.D.de iniur.Purgare innocentiam.l.22.D. de iu.fiſc. l.6. C.de procuratorib. & purgare crimen.l.vlt.D.ad leg.Iul. maieſt. & purgare ſe in l.vlt.D.de requirend.vel abſent. Purgare pudorem.l.23.D.de procuratorib.Purgare viam eſt ad libramentum proprium redigere ſublato eo quòd ſupereſt. l.1. §.1. D. de via publ.Sic accipe in l.1.§.cùm autem.D.de fluminib. Purgare etiam riuum, fontem, dicimus.l.1.D.de riuis.l.1.§.deinde.D.de fonte.

PVRVS locus interdum inædificato opponitur.l.vlt.D.de pigner.act. Quo ſenſu & pura loca Varro lib. iij. de lingua Lat. areas in vrbe appellari ſcripſit.Interdum religioſo,id eſt ei loco, in quem mortuus illatus eſt: Itaque Purus locus definitur qui neque ſacer, neque ſanctus, neque religioſus eſt, ſed ab omnibus huiuſmodi nominibus vacat, & profani iuris eſt.l.2.§.Prætor. D.de religioſ.l. 2.l.6.l.9.C.eo.tit.l.1.§.hoc autem. D.de mort. inf.l.6. §.ſi quis in communem. D.comm.diuid.l.73.D.de contrah.emptio. §.religioſum. Inſtit.de rer. diuiſio. Ita Purum monumentum accipio in l.5. in fin. D.de religioſ. l. 5. §. conceſſa.D.de donat.int.vir.

Pura lanx cęlatæ opponitur in l.6.D.de rei vindicat. vt & argentum purum cælato aduerſum facit Cicero vj. in Verr. Cœnabat, ait, apud eum: Argentum illi ceterum purum adpoſuerat, & poſt ei negotium dedit, vt quicquid Halunti eſſet argenti cælati, aut ſi quid eſſet Corinthiorum, vt omne ſtatim ad mare ex oppido deportaretur. Et alio loco, Ne quem puteris ſine maximo dolore argentum cælatum domo quod alter eriperet, protuliſſe, omnia deferuntur, Cybiratæ fratres vocantur, Pauca improbant, quæ probarunt: his cruſtæ aut emblemata detrahuntur. Sic Haluntini excuſsis delitijs cùm argento puro domum reuerterunt. Plinius libro xxj.cap. iij. de lemniſcis, Puri diu fuere:cęlare primus eos inſtituit P.Claudius. Atque ita magis eſt, vt purum argentum apud Plinium libro iij.Epiſtola j. interpretemur, quàm quo Cataneus vir doctiſsimus expoſuit modo. Sed pura vaſa apud Columellam lib.xij. c.iiij. & cap. xxviij. ad finem ea accipienda ſunt, in quæ nondum quicquam ſit infuſum.

Pura obligatio, præſens dicitur, quæ neque diem, neque condicionem habet. §. omnis. Inſtitut. de verb. obligat. cum alijs infinitis. Et Purè, eſt ſine die & condicione. l.8. D.de auct.tut. Hinc pura libertas, quæ purè data eſt.l.59. §.1. D.de man.teſt. Planè in l.5. D.de ſolutio. Pura obligatio eſt, quæ ſine ſatiſdatione

tione eſt, cui fideiuſſor vel pignus non acceſsit. Et purè ſtipulatus in l.138. §.vlti. D. de verbo.obliga.dicitur, qui illud aut illud ſimpliciter ſtipulatus eſt, non adiecto eo, vtrùm voluerit.

Puræ chartæ ſcriptis opponuntur l.32. §. quod tamen. D. de legat. 3. Purum iudicium apud Cicero. libro ij. de Inuentio. eſt ſine exceptione.

Puras haſtas, quibus iuuenes plerumque præmij ergo donabantur: Seruius in vj. Aeneid. interpretatur ſine ferro. Vnde à Zonara δόρατα κοῦφα vocantur. Ita apud Liuium ſæpe & apud Vopiſc. in Aurelia. hoc verbum accipiendum eſt.

PVTARI propriè arbores, vitesq́ dicuntur. l.1.§.Labeo.D.de aqua cottidia. l.1.§.ſiue autem.D.de noui oper. nuntia. Vnde putator, qui arborum ramos ſtringit & amputat. l.31. D.ad l.Aquil.l.18.§.de putatoribus.D.de fun. inſtruc.Et apud Paul.libr.iij. Sentent. tit. vj. & lib.v.titu.xxiij.& apud Plinium lib.xxvij. capit.viij. Feſtus Pompeius libr.ix. Imputatum ait, nondum purgatum. Putum enim eſt purum. Vnde putare vites, dicimus, hoc eſt detrahere, quæ impedimento ſunt ad fructum. Gellius libr.vj.capit.v. Putare veteres dixerunt, vacantia ex quaque re ac non neceſſaria aut etiam obſtantia & aliena auferre, & excidere, & quod eſſe vtile ac ſine vitio videretur, relinquere. Sic namq; arbores & vites, & ſic etiã rationes dictæ putari.

Putare autem arbores Græci καθαίρειν vocant. Leontinus apud Caſsia.lib.x. γεωπονικῶν μετὰ τὴν καρπολογίαν δεῖ & τὰ μεγάλα καὶ τὰ μικρὰ ἀγρίδια καθαρτέον.

Hinc putatoriæ falces, quæ putandis arborum ramis deſeruiunt apud Paul. libro iiij. Sententia.titu.vj.

Putare lex xij.tabula.à Modeſtino in l.25.D.de ſtatulib.dicitur.quod ita ſenſiſſe eam ex verbis eius colligitur.

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE,

LIBER XV.

QVA pro Quatenus, qua fine, quia, eò quod, in l.112.D. de verb.ſignifi.l.6. D. de re iudica. & l.1.§. ſi pater. D.de S.C. Sillan. l. 2. §. creditor.D.de reb. credit.l.1. D. de ſenatorib.l.63.D.ad l.Falcid.l.23. D. ſi quis om. cau.teſt.l.44.in fi.D.de furt.

QVADRATARII, in l. vn. de excuſ. artific. libr.x.C.qui ſint, ex libello paſsionis Beator. Claudij, Caſtorij, Nicoſtrati & Symphoriani, qui arte quadrataria excelluiſſe feruntur, didici. Hic autem vno loco ſcriptum eſt, Et cœperunt artifices quadratarij incidere lapidem ad collyrium columnæ. Et alio loco, Tunc cœperũt in nomine Chriſti cauare cõchas & pegas, & lacus cum ſigillis & cantharis, cum magna tenuitate artis. Et aliâs, Ab eadem hora cœpit Simplicius omnem artem quadratariam cum ferramento ſuo, ſicut Symphorianus bene & rectè operari. Ex quibus & alijs eiuſdẽ libelli, quos hic omitto locis, eorum artificum induſtriam in columnis ex marmoreis lapidicinis incidendis marmoribusq́ in tenues cruſtas ſecãdis & ſigillis, conchis, cantharisq́ cauãdis, & omnibus argumentis ex marmore alijsq́ lapidibus exprimendis verſatam liquet. Quod etiã Sidonij Apollinaris à me ſubiecta verba comprobant, quæ lib.iij.Epiſt. ad Secundum leguntur. Sed vide, ait, vt vitium non faciat in marmore lapicida. Quod factum ſiue ab induſtria, ſeu per incuriam mihi magis quàm quadratario liuidus lector adſcribit.

Quadratum lapidem in l.6.§.penul. D.ſi ſeruit. vindice. interpretor quadrangularem & in ſpeciem quadratã cæſum: quomodo & zonam quadratam Feſt.libr. xv. interpretatur. Liuius lib.vj.capitolium quoque ſaxo qua-

drato ſubſtructum eſt. Pli. lib. x. Epiſtul. Manent adhuc paucißimi arcus: poſſunt erigi quidam lapide quadrato qui ex ſuperiori lapide detractus eſt.

QVAERERE legibus apud veteres dicebantur, qui criminum quæſtiones exequebantur, quiq; quæſtiones publicas exercebant. Plin. Epiſt. vlti. lib. v. Cauſa dilationis Nepos Prætor qui legibus quęrit. Cicero pro Milo. Decernebat enim, vt veteribus legibus tantummodò extra ordinem quæreretur. Vnde qui rebus capitalibus præerant, olim quæſtores vel quæſitores dicebantur quaſi ἐρευνητὰς, vt Iuſtin. Nouel. lxxx. interpretatur. l. 2. §. & quia, vt diximus. D. de origi. iur. Cice. pro Sex. Roſcio. Hunc quæſitorem ac iudicem fugiebant, atque horrebant, in quibus periculum creabatur. Virgil. vj. Aeneidos, Quæſitor Minos vrnam mouet. Et quæſtioni præeſſe dicebantur Prętores qui quæſtionem exercebant. Ita iudex quæſtionis in l. 1. in princ. D. ad l. Cornel. de ſicar. Quæſtio etiam de crimine conſtitui dicebatur, cùm alicuius criminis inquiſitionem ſenatus mãdabat. Sueto. in Iul. cap. vj. Quem inter publicas cerimonias penetraſſe ad eam muliebri veſte tam conſtans fama erat, vt Senatus quæſtionem de pollutis ſacris decreuerit.

Quæſtiones etiam publicas conſtitutas à Cornelio Sylla Dictatore legimus, De falſis, De ſicarijs, De veneficijs, De parricidijs. fuere & alijs auctoribus repetundarum & ambitus publicæ conſtitutæ quæſtiones.

Erant & Romæ quæſtores ærarij, de quibus in titu. de offic. quæſtor. quos & candidatos principis poſtea appellatos docui libr. j. Select. Antiquit.

Quæſtorum ſacri palatij ſub Impp. Conſtantinopolitanis magna fuit dignitas & amplitudo. l. 34. l. 36. C. de appellatio. Hi enim veluti iuſtitiæ cuſtodes, leges tractabant, & petitionibus precibusq; ſubſcribebant, & cum Præfęcto prætorio ſacris iudicijs præſidebant. Sub eorum etiam diſpoſitione laterculum minus erat, vt ex l. 32. C. de appellatio. l. 1. C. de offic. quæſt. Nouel. Valentinia. iij. & l. vlti. de petit. bono. lib. x. C. l. 64. & l. 65. D. de decurioni. eo. & Notitia Imperij Roma. patet. Symmach. libr. ij. Epiſt. ad Auſonium: Quæſtor es, memini, conſilij regalis particeps, ſcio, precum conditor, recognoſco: adde huc alia mille. Quæſtores autem viri illuſtres & excellentißimi vocabantur.

Quæſitam hæreditatem dicimus, quæ vel ex teſtamento, vel ab inteſtato, vel ciuili vel honorario iure eſt adquiſita. l. 9. C. de peti. here. l. 14. C. de teſt. milit. l. 14. C. de fideicom.

Quæri liberi vel vulgo vel iure dicuntur, qui vel ex legitimis nuptijs vel [illegible] ſuſcepti ſunt. l. 18. D. de bon. libert. l. 4. C. de ſuis & legitimis.

In ſeruitute quæſiti dicuntur filij, qui ex ſeruis parentibus nati ſunt. l. 1. §. 1. D. ad Tertyllian. l. vlti. D de adoptionib. l. 3. D. de libera. cau. Per adoptionem etiam quæſitos filios dicimus. l. 2. §. parui. D. de ſuis & legit.

Quæſtus intellegitur, qui ex opera cuiuſq; deſcendit. l. 7. & l. 8. D. pro ſoc. Quæſtus itaque & cõpendij inita ſocietate quidquid ex operis ſuis quiſque adquiret, in medium conferetur. Hereditatem autem ibi quiſque adquiret. l. 45. D. de adquir. heredi. Inde Quæſtuariæ mulieres, & Quæſtuaria corpora, quæ quæſtum corpore faciunt. l. 4. §. 1. D. de his qui not. infam. l. 43. §. lenonum. D. de ritu nupt. Plaut. Pœnulo, Facerentq; indignum genere quæſtum corpore.

Quæſtus fundi in l. 22. D. de inſtr. vel inſtr. reditus eſt, vt apparet ex coniunctione. l. 12. §. ſi in agro. eod. titu.

QVALITAS vini, frumenti, olei & nummorum, pro genere & ſpecie dicitur in l. 21. §. ſed & ſi notam. D. qui teſtam. face. cum l. 78. §. 1. D. de heredi. inſtit. l. 4. D. de tritico vino. l. 75. D. de verb. oblig.

Qualitatem & materiam pro eodẽ ponit Vlp. in l. 14. D. de contr. empt.

Qualiter qualiter, pro qualitercumque in l. 7. D. de minor. l. 7. §. 1. D. ad l. Aquil. l. 1. D. de bon. eor. qui ante ſent. l. 1. §. 1. D. ſi is qui teſtamen. libe.

Qualis qualis l. 1. §. quamuis. D. de vent. inſpic. l. vlti. ad fi. D. de diuor. l. vlti. D. de inoff. teſta. l. 15. §. Prætor ait, ſi quid. D. de iniur.

QVALVS in l. 15. §. 1. D. de vſufr. ſpiſſo vimine vel ſalice contexta ſporta. Fuit inuerſæ metæ ſimilis, qualis eſt noſtra Hotta: vt Columella lib. 1. cap. xv. indicat.

Inde quali vindemiatorij exceptoriíque quibus vuæ comportantur & liquantur. l. 8. D. de inſtr. vel inſtr.

QVAM, pro magis quàm, vel potius quàm, vt & Antonius Auguſtinus aliquibus in locis obſeruauit, perſæpe ponitur. l. 2. §. ſed ſi. D. de iudic. l. 2. §. mutui. D. de reb. credit. l. 7. in princ. D. depoſi. l. 20. in fi. D. de adquir. heredit. l. 49. D. de legat. 1. l. 5. D. de ſuſpect. tutorib. l. 5. in princ. D. de doli exceptio. l. 8. C. de iudic. l. 18. C. de liber. cau. l. vlti. C. de vſufruc. l. 20. §. hoc interdictum. D. de noui oper. nunt. l. 1. D. de mort. cau. donat. l. 6. §. Titius. D. ad Trebellia. l. 21. verſic. ſed vbi. D. de heredi. vend. Et apud Paul. lib. iiij. Sentent. tit. v. & titu. vj. & lib. v. titu. xviij. Sic & alij auctores ſæpe loquuntur. Exemplis, quæ infinita prope ſuppetunt ne abutar: illuſtriora dumtaxat proferam. Tertull. lib. 11. aduerſus Marcio. Quia bonũ ſcilicet fidere in Deum, quàm

quàm fidere in hominem. Et in Apologet. cap.viij. Sed beſtiarum, inquis, opinor hoc munus quàm hominis. & cap.xxviij. In ciuitatibus denique apud vos per omnes deos, quàm per vnum genium Cæſaris peieratur, id eſt, potius quàm per genium. Sic & in lib. aduerſus Hermogenem & aduerſus Valentin. & in lib. ad Martyres & alibi ſæpe idem auctor loquitur. Liuius libro iij. Oratio fuit precibus quàm iurgio ſimilis. Taci.lib.j. Verùm quia Romanis Germaniſq́ idem conducere, & pacem quàm bellum probabant. Idem lib.iij. Ad Druſum pergit, quem haud fratris interitu trucem, quàm remoto æmulo æquiorem ſibi ſperabat. Et paulò pòſt. Cùm accuſatores ac teſtes certatim perorarent, reſpondente nullo miſeratio, quàm inuidia augebatur. Et alibi ſæpe. Cenſorin. in libro de die natali, de Ariſtotele loquens, Vt mirum ſit ad annos lviij. vitam pertuliſſe, quàm vltra non pertuliſſe. Sic & Terentius, ſi vera eſt quorumdam interpretatio, locutus eſt in primo verſu Prologi Eunuchi. Sic & Claudia. de Bello Gildon.

Phalarim tormentaq́ flammæ
Profuit, & Siculi mugitus ferre iuuenci,
Quàm tales audire choros.

Quàm pro, antequam in l.1.C.vbi cauſa fiſc.

QVAMDIV pro quoad in l. 15. D. quib. mod. vſusfr.amitt.l.1.verſ.habebit. D.de penu leg. l.1.§.vlt. D.de vent. in poſſ. mitt. l. vn. in fin. princ. D.nihil nou.appell.pend.& Caius lib. ij.Inſtit.tit.iiij.

QVANDOQVE pro Quandocumque non rarò in libris noſtris vſurpatur. Sic Quandoque venerit, id eſt, quandocumque, in l.2. D.de condicion. & demonſtr. & Quandoque liberos habuerit, l.18.D.quando dies leg. ced.& Quandoque nupſerit, in l.30. eod. tit. & quandoq́ condicio extiterit, in l.28. D. ad Trebellian.& Quandoque apparuerint, in l. 15.D.de leg.iij. Quandoque inciderint. l.9.D. de legib. Sic & in l.35.D.de iureiur. l.54. D.ad Trebellia.& l.7.D.de pact.dotalib.l.1, §.hæc pœna.D.quod quiſq́ iur.l.104.§.pe.D.de leg. lib.j.l.6.D.de tributor.l.7.D.de vulg.l.9. D.de capit.dim. Sic Vbique, pro, vbicumque aliàs dicitur. Alibi Quandoque valet aliquando. vt l.21.D.de adoptio.l.8.§.manumiſſionis.D. de donat.int.vir. At in titul. Quibus mod.re contrah.oblig.quod ait Iuſtinia. vt quandoque non eadem, ſed alia eiuſdem generis reſtituantur, id Caius eamdem rem tractās lib. ij.Inſtitutio.dixit ſtatuto tempore. Et ita in l. 42.D.de iu.dot.accipi hæc vox poteſt.& in l. 37.§. nuptura. D.de legat.iij.& l.5.§.vlt.D.de Carb.ed. Hæc autem verba, QVANDOQVE RESTITVAS hoc ſignificant, cùm primùm potueris.l.29.D.quādo dies leg.ced.

Verbum QVANTAS non ad numeratā tantùm pecuniam, ſed & ad corpora pertinet, vt apparet ex relegatione dotis, quę ita concipi ſolet, QVANTA PECVNIA AD ME DOTIS NOMINE PERVENERIT, & ſtipulationibus emptæ hereditatis, quæ ita concipiuntur, QVANTA PECVNIA AD TE EX HEREDITATE ILLIVS PERVENIT. Vtroque enim ſermone tam quæ in quantitate, quàm quæ in corpore conſiſtunt comprehenduntur. l.95. D.de legat.lib. iij.l.42.§.1.de legat.ij. l.2. D.de hered.vend.l. 7.& l.vlt.D.de dote releg.l.50.in fi.D.de verbor.oblig.

His verbis, QVANTI EA RES EST, vel QVANTI EAM REM PARET ESSE, vera rei æſtimatio ſignificatur. l. 179. D. de verbor.ſignificat. Nec enim ad id quod intereſt, ſed ad rei æſtimationem verumq́ pretium plurimùm hæc clauſula refertur. l.93.D. de verbor.ſignific.l.8.D.de in lit.iur. veluti in edicto, quo aduerſus eos, qui in turba damnum dederint, actio in duplum quanti ea res eſt, proponitur.l.4.§.hæc autem actio.D. vi bonor.rapt. Et ideo nōnumquam id quod intereſt, & quanti ea res eſt, opponuntur. l.1. §.vlt. D. ſi quis ius dicen. l.4. §.in eum. D.de damno inf. Nam id quod intereſt, verum rei pretium plerumque egreditur & excedit. l.1. D.de actio.empt. Verumtamen pro re ſubiecta varia fit horum verborum interpretatio. Interdum enim veritatem, id eſt, veram quantitatem, vt in edicto, Qui ſatiſd.cogantur, & in edicto De falſo tutore: interdum pœnam, vt in edicto quod contra eos, qui in ius vocatos vi eximunt ſcriptum eſt, continent.l.penult.§.1.D.ne quis eum, qui in ius vocat.l.2.§.vlt.D.qui ſatiſd.cogan. l.7. §.1.D. quod fal.tutor. Nec ſemper corporis ipſius, ſed eius iuris, quo de agitur æſtimationem continent, vt in edicto, Quod metus cauſa, item de Dolo, QVANTI EA RES EST ſic accipimus, Quanti, id eſt, quod metu, dolo've extortum à nobis abeſt, & quod reſtitui oportet: vt ſi proprietas abſit, proprietas: ſi poſſeſſio, ſola poſſeſſio æſtimetur. l. 14. §. Labeo. l. 21. §. 1. D. quod met. cauſ. l. 18. D. de dolo. Et in edicto De ſeruo corrupto, QVANTI EA RES EST, ſic accipitur quanto ſeruus ob id quod corruptus eſt, minoris exiſtat.l.9.in fi.D.de ſeruo corrup.

Interdum verò, QVANTI EA RES EST, vtilitatem ſignificat, & ad id quod intereſt agētis pertinet. vt in ſtipulatione, RATAM REM HABERI non rei ſtipulandi vel promittendi compendium ſpectandum eſt, ſed quod intereſt eius, qui ſtipulatus eſt, ratum haberi quod geſtum eſt.l.2.l.3. l.8.§.vlti. l.19. D.ratam rem hab. Et in interdicto Vti poſſidetis,

detis, Quanti intereſt vniuſcuiuſque poſſeſſionem retinere.l.2.§.vlt.D.vti poſsid. Similiter in interdicto De itinere actuq́ꝫ priuato, ex his verbis æſtimatur Quãti actoris interſit via ſiue itinere non prohiberi. l.1. l.3. §.in hoc interdicto.D.de itin. actuq́ꝫ priua. At in interdicto Ne vis fiat ei qui in poſſ. miſſ. cùm ad perſonam domini hæc verba referantur, veram vtilitatem continent, vt quanti verè interſit poſſeſsionem eius rei habere in cuius poſſeſsionem miſſus eſt, tanti is, qui prohibuit, condemnetur.& l.1. in princip. §. hæc verba.& l.2.D.ne vis fiat ei qui in poſſ.

Qvantitas plerumque in Iureconſultorum libris ſummam pecuniæ ſignificat. l. 11. D.de compenſat.l.3.§.planè.D.de contrar. & vt.l.47.§.1.D.de iu.fiſc.l.65. D.de verb.oblig. Vt plurimum autem ea, quæ pondere, numero, menſura continentur, Quantitatis appellatione demonſtrantur. Et ideo à corporibus, quæ neque pondere, neque menſura circumſcribi ſolent, quas & ſpecies appellant, ſeparatur.l.34. §.ſed ſi non corpus. & §. ſed ſi pondus. D. de legat. libro j. l. 94. D.de ſolutionib.l.89. D.de legat.ij. l.6. D.ſi certum petatur.

Quantitas etiam modum ſignificat. l. 94. D.de verbor. obligat. in qua quod initio Marcell. quantitatem dixerat, poſtea modum vocat. Sic Quantitatem patrimonij, operis, tranſactionis, legatorum dicimus.l.21.in fin. D.de noui oper.nunt.l.19.D.de milit.teſt. l.72. l.73. D.ad l.Falcid.

Qvartae in iure ciuili cõplures ſunt. Vna quarta hereditatis, quàm per leg. Falcidiam heres retinet, à quo ſuprà dodrantem legata relicta ſunt.l.1.§.1.& l.90.& toto tit.D.ad leg. Falcidiam, quæ & legis Falcidiæ beneficium dicitur. l.18. l.27. l.58. l.59. l. 89. D. eod. titulo.

Alia eſt quarta, quam heres alij hereditatem reſtituere rogatus ex Senatuſconſulto Pegaſiano detrahit: quæ quia ad exemplum quartæ Falcidianæ introducta eſt, Falcidia & ipſa appellatur. in tit.ad Trebell. l.11. D.de legat.j.§.ſed ſi quis priore. Inſtit.quib.mod. teſt. infir. Et Falcidiæ beneficium in l. 16. §. idem Metianus. D. ad Trebellian. & Falcidiæ legis commodum in l. 27. §. Trebellianum.& l.30. D. eod. tit. & Commodum Senatuſconſulti.l.5. §.ſi quis rogatus. D.de donat.int.vir.

Alia eſt quarta quæ liberis debetur, quæ non vt ſuperiores duæ quadrantem hereditatis, ſed quadrantem eius quòd ab inteſtato habituri liberi fuiſſent continet. Eſt enim quarta eius quod ad vnumquemque ex liberis perventurum fuiſſet, ſi inteſtatus paterfa. deceſsiſſet.l.8.§.ſi quis mortis.l.25.D.de inoffic. teſtam. & vt l.8. C.eod.tit.ait, partis quæ inteſtato patre defuncto ad liberos potuit pertinere, quarta. Vnde & quarta ſucceſsionis ab inteſtato appellatur in l.penult. C.de collatio. Et quarta debitæ portionis, in d.l.8.§. quoniam. quandoquidem parentum bona inteſtato relicta, velut debita liberi accipiũt. l.vlt.D.de bon. damnator. l.2. D.vnde liberi. Hæc autẽ quarta & legitima, & debita portio vocatur, vt ſuis locis expoſuimus. De eaq́ꝫ accipiẽda ſunt hæc Plinij verba ex Epiſtol.j. lib. v. Ibi ego ſi mater, inquam, te ex parte quarta heredem ſcripſiſſet, num queri poſſes? Quid ſi heredem quidem inſtituiſſet ex aſſe, ſed legatis ita exhauſiſſet, vt non amplius apud te quàm quarta remaneret? Igitur ſufficere tibi debet, ſi exheredatus à matre quartam partem ab heredibus eius accipias.

Eſt & alia quarta, quæ adrogato de bonis adrogatoris ex reſcripto D.Pij debetur. l.22.D. de adrogatio.l.8.§.ſi quis impubes. D.de inoffic. teſtam. l. 1. §. ſi impuberi. D. de collat. bon. l. vlt. D.ſi quid in fraud.pat. Poſtremò etiam ex Sabiniano Senatuſconſulto ei, qui ex tribus maribus in adoptionẽ datus eſſet, quarta pars patris naturalis relinqui debebat.§.ſed ea omnia.& ibi Theophil.Inſtit.de hered.quæ ab inteſt.

Vox Qvasi improprietatis & fictionis, abuſionisq́ꝫ ſignificatiua eſt. Sic peculium quaſi patrimonium dicitur, cùm eorum dumtaxat, qui ſui iuris ſunt patrimonium intellegitur. l.9.§.præterea.l.47.in fi.D.de pecul. Et mulierum dos quaſi patrimonium dicitur. l.37. D.de religioſ. Et quaſi pignus, quod pignoris loco retinetur. l. 13. §. offerri. D. de actio. empt.

Quaſi vſusfructus earum rerum quæ vtendo conſumuntur & pereunt. §. conſtituitur. in fi. Inſtit.de vſufruct. Et quaſi poſſeſſoris loco conſtitutus dicitur is, qui vſum cœnaculi accepit.l.17.in fi.D.de donatio. Quaſi dos quæ à ſeruo ancillæ datur. l.39. D. de iur.dot. cùm enim matrimonium inter eos non conſiſtat, nec dos eſſe intellegitur.l.3.D.eod.tit. Quaſi maritus eſt, qui minorem xij. annis domum deduxit, antequam ea iuſtam ætatem impleuerit.l.32. §.ſi quis ſponſum. D.de donat. int. vir. Quaſi acceſsio intellegitur pater, qui iubet cum filio contrahi.l.91.§.an filiusfa. D.de verbor.obligat. Quaſi heredes ſunt, qui vtilibus actionibus à Prætore datis in hereditatem reſtituuntur. l. 21. §. vlti. D. quod met. cau. Et omnes omnino prætorij ſucceſſores quaſi heredes ſunt.§.quos autem.Inſtitut.de bonor.poſſ. Quaſi caſtrenſe peculium, quod ad inſtar caſtrenſis peculij introductum eſt. l.1.§.nec caſtrenſe. D.de collat.bon. l.7. in fi.

D.de

D.de donatio.l.vj. C.de bon. mater.l. vlti. C. de inofficio. teſtam. Quaſi poſſeſsio incorporalium veluti iurium appellatur. Propriè enim corporales demum res poſsidentur.l.3. §.qui vſusfructus.D.de vi & vi arma. & Inſt. de interdic.in prin. Vbi Theoph. quaſi poſſeſsionem definit ἀσωμάτου πράγματος χρῆσιν.

Solent autem hac voce actiones vtiles deſignari. Ecce enim hypothecaria actio, quæ creditoribus ad hypothecarum perſecutionem datur, cùm ad exemplum Seruianæ, quæ de rebus coloni pignori pro mercedibus obligatis competit, introducta ſit, quaſi Seruiana, & vtilis Seruiana dicitur.l.13.§.1. D. ad Velleian. §. item Seruiana. Inſtitu. de actionib.l. 1.C. commun.de legat.l. 1.§. cùm prædium. D.de pignor. Eodem modo quaſi Publiciana pro vtili publiciana. in l.70. D.de rei vindicat. Sic quaſi Fabiana vel Caluiſiana.l.vlti. D. ſi quid in fraud.patro. Sic vtilem actionem quaſi inſtitoriam dādam dixit Papinianus.l.10.§.idem Papinianus. D. manda. quod aliàs dicitur, vtili actione ad exemplum inſtitoriæ actionis agi.l. 13. §. ſi procurator. D. de actio.emp. Hic quaſi damni iniuria actionem pro vtili Aquiliæ actione dixit. Idem Papinia. in l. 27. D. de procuratorib. Et aliâs, vtilem actionem damni iniuria quaſi ex l.Aquilia. l. 51. D. de furt. Sic & vtilem actionem quaſi tutelæ in l.52.§.1.D.de pecul. dicimus. Et vtilem actionem quaſi domino dari.l.22.D.de aq.& aq.plu.

Continet etiam hęc vox quaſi rationem diuerſitatis vel decidendi in l. 63. §.ſi cùm tres. D. pro ſoc.& l. 33. D.de obligatio.& actio.l.5.§. quippe.D.de his qui deiecer.vel effude. l.47. D.de fideiuſſorib.l.6. D. de exceptionib. l.36. in fi.D. de pignerat. actio. Sed & veritatem plerumque hæc vox ſignificat.l.34.D.de damno infecto. Et valet, Quòd, in l.5. §. idem Iulianus.D.de libe.leg.

QVATENVS pro Quoniam, Quia, in l.26.§. ſi is qui.D.mandati. l.15. §.item ſenatus.D. de falſis.& l.53. D.de fideicommiſ.libert. l.2.D.ſi quid in fraud.patron.l.4.D.de gradib. & adfini.l.49.D.de verbo.oblig.l.6. in fi. D.ſi cert. peta.l.3.§.1. D. de in rem verſo.& l.60. §.1. D. de ritu nupt. l.35. in fi. princip. D.de auro argento lega.l.14.D.de aq. & aq.plu. Feſtus libro xj. In hac ſignificatione veteres quatenus dixiſſe ſcribit, vſitata illis quantum exiſtimo litterarum E, & I, commutatione. Inuenio etiam ſic Quintilianum locutum lib. iiij. Inſtit.cap.ij.Sed quatenus, ait, fortè quadam peruenimus ad difficilius narrationum genus, iam de his loquamur. Et Plinium lib.iij. Epiſt.ad Caninium: Et quatenus nobis denegatur diu viuere, relinquamus aliquid, quo nos vixiſſe teſtemur. Et Sueton. in Claudio cap. xxvj. Confirmauitque quatenus matrimonia ſibi male cederent, manſurum ſe in cœlibatu.

QVERELA inofficioſi teſtamenti remedium eſt liberis immeritò exheredatis. aduerſus paterna teſtamenta proditum, quod hoc colore inſtituitur, quaſi parum ſanæ mentis teſtator fuerit, cùm immerentes liberos à ſucceſsione ſua repelleret.

Querela autem hęc nonnumquam actio inofficioſi teſtamenti, nonnumquam accuſatio appellatur: vt ſuprà docuimus.

Querelæ etiam ad magiſtratus deferūtur, cùm eorum officium in his imploratur, quorum actio propoſita non eſt. Sic ſeruos de dominis, ſic patronos de libertis querentes audiunt Præſides & Præfecti. l.3. D. de his qui ſunt ſui vel alie.l.1.D.de offi.præf.vrb.

QVINQVENNALIS in l.1.de medi. & profeſſorib. in C.Theodoſ. Hoc erat in municipijs quibuſdam magiſtratus nomē. Spartia. in Hadria. Per Latina oppida Dictator, & Aedilis & Duumuir fuit, apud Neapolin Demarchus, in patria ſua Quinquennalis. Apule. libr. x. de Aſino aur. Gradatim permenſis honoribus Quinquennali magiſtratui fuerat deſtinatus.

QVIRITES à Romulo qui Quirinus vocatus eſt, Romanos appellatos eſſe tàm notum eſt, vt in eo confirmando longior non ſit ſumenda oratio. Inde ius populi Romani, ius Quiritium dictū eſt, quod proprium ſit Romanorum, vt Iuſtinia.titu. de iur. natura. & Iſidor.lib.v.capi.ix. ſcribunt. Hoc autem ius multa habet præcipua, locúmque & in dominijs & in libertatibus ſibi vindicat. Ex iure enim Quiritium dominium nō niſi mancipationis vel ceſsionis in iure ſollemnitate abalienari, & in accipientem transferri poterat, vt lib.j. & libr.iiij. Select. Antiquit. docui. Inde adeò qui vindicabant, aut qui mancipatam vel ceſſam in iure rem accipiebant, eam ex iure Quiritium ſuam eſſe aiebant. Quò referenda ſunt verba l. 1. §. 1. D. de rei vindicatio.

Ex iure Quiritium liber is fiebat, qui vindicta, cenſu, teſtamentóve ab eo, qui ex iure Quiritium dominus erat, nullo iure prohibente manumiſſus, pleniſsimam ciuitatem Roma. conſequebatur. Quemadmodum Vlpia. in Inſtitut.titu.j. exponit. Quò alludens Seneca lib.iij. Natur. Quæſtio. Hæc res efficit, ait, non vt ex iure Quiritium ſit liber, ſed ex iure naturæ. Hoc ius impetrare Latini liberti vel liberis, iteratione, militia, naue, piſtrino, ædificio, promereri ſolebant: vt idem Vlpi. Inſtit.titu.iij.exponit. Sic ius Quiritium medico datum accipe apud Plin.lib.xxix. cap.j. Sic & apud Paul. lib.iiij. Sentent. tit.ix. Latinam

tinam ingenuam ius Quiritium conſecutam interpretare. Ius autem Quiritium hac nota ſignificabatur I. Q. vt Mango in libello notarum iuris auctor eſt.

Verbum, QVIS, tam maſculos, quàm feminas complectitur. l. 1. D. de verbor. ſignificat. Itaque his verbis, SI QVIS ID QVOD PERPETVAE IVRISDICTIONIS CAVSA PROPOSITVM, &c. Prætorẽ vtrumque ſexum complexum Vlpia. ait. l. 7. D. de iuriſdictio. Idemq́ ad illa verba, SI QVIS NEGOTIA ALTERIVS, &c. Hæc verba, ait, SI QVIS accipienda ſic ſunt, Siue quæ. l. 3. D. de negot. geſt.

Idem de verbo, Qui, traditur in l. 1. D. de conſtit. pecu. & de verbo, Quicumque, in l. 16. D. de iure fiſci.

Hoc articulo, QVISQVIS, omnes ſignificantur. l. 29. D. de heredi. inſti. Atque ita hæc clauſula, Quiſquis mihi heres erit, accipienda eſt. l. 3. D. de iure codicill. l. 3. l. 103. & l. 123. D. de legatis j. l. 90. §. quiſquis, de legatis ij. l. 93. de legat. iij. l. 29. §. 1. de annu. leg. & l, 4. §. vlt. Nam & ſi plures ſint gradus heredum, & ſcriptum ſit, Quiſquis mihi heres erit, dato: ad omnes gradus hic ſermo pertinebit. l. 96. D. de legat. iij.

QVOD legatorum interdictum adipiſcendæ poſſeſsionis eſt, & hanc cauſam continet, vt quod quiſque legatorum nomine nõ ex voluntate heredis occupauerit, id reſtituat heredi. Redigũtur itaque per hoc interdictum ad heredem ea quæ legatorum nomine poſſidentur. l. 1. D. quod legator. nomen à primis interdicti verbis traxit: quæ ita meo quidẽ iudicio concepta erant, QVOD LEGATORVM NOMINE POSSIDET, AVT DOLO DESIIT POSSIDERE, &c.

QVOD vi aut clam interdictum reſtitutorium eſt, quo qui vi aut clàm aliquid moliti ſunt, id reſtituere iubentur, toto titulo, Quod vi aut clàm.

QVORVM bonorum interdictum adipiſcẽdæ poſſeſsionis eſt, quod bonorum poſſeſſori adcommodatur, eiúſque vis & poteſtas eſt hæc, vt quod ex his bonis quiſque quorum poſſeſsio alicui data eſt, pro herede aut pro poſſeſſore poſsideat, id ei cui bonorum poſſeſsio data eſt, reſtituere debeat. §. adipiſcendæ. Inſtitut. de interdict. Rubri. Quorum bonorum.

QVOT menſibus & Quot diebus eadem figura, qua Quot annis dicuntur: valentq́ in ſingulos menſes & dies. l. 8. §. ſi cui non nummus. D. de tranſactionib. l. 12. §. nouiſsimè. D. quando dies lega. ced. Cato de re ruſt. capite xliij. Et circum capita oleagina quot menſibus vſque donec pruinæ erunt, ſodere oportet. Sic & Vitruu. lib. ix. cap. iiij. & lib. x. cap. vij. locutus eſt.

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE,

LIBER XVI.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

RAPTVM dicitur, quod per vim ablatum eſt. Eripereq́ eſt de manibus auferre per raptum. l. 4. D. ne quis eum qui in ius voc. Et ita in titu. vi bonor. rapto. hoc verbum accipitur. Verbo, planè RAPVISSE & ſciſſum & fractum & ruptum alíubi contineri Marcellus ſcripſit. l. 9. D. de verb. ſigni. Inde raptores generaliter, qui per raptum aliquid auferunt, ſpecialiter verò plerumque qui virgines rapiunt, appellantur. titu. de raptorib. Et ita raptus crimen in l. 5. §. vlti. D. de vi public. Inde rapinæ pro violentis ablationibus, quæ caſibus fortuitis adſcribi ſolent. l. 30. D. ad l. Falc. l. 24. D. de diuerſ. reg. Aduerſus vim enim pares eſſe non poſſumus.

Rapinam facere pro rapere in l. 1. §. 1. D. de aleatorib. l. pen. §. matre. D. de legat. ij.

RATAM rem habere, hoc eſt, comprobare adgnoſcereq́ quod à non vero procuratore

nomine

nomine noſtro actum eſt.l.12.D.rat.rem hab. Idq́ non verbis tantùm, ſed & facto explicari poteſt.l.5.D. rat. rem hab. Et ita in ſtipulatione qua procurator cauet rem ratam dominum habiturum, hoc verbum accipimus. Quæ & de rato cautio & ſatiſdatio de rato vocatur.l.23.D.de admin.tuto.l.22.§.ſi pater. D.ſolu. matrim. & ſtipulatio de rato habendo in l.2.D.rem rat.habe.qua promittitur, vt Theophilus in titu.de ſatiſdatio.loquitur, ὡς κύρια καὶ βέβαια τὰ παρ' αὐτοῦ πραχθέντα ὁ δεσπότης ἕξει ἐγγυᾷ).

Rata, contingentem portionem ſignificat.l.4. & 6.D.ſi pars here.pet.l.10.§. idem quærit.D. de in rem verſo.l.3.D.de alim.lega.l.14.D.qui potio.in pign.

RATIONEM Labeo eſſe aiebat vltro citróque dandi, accipiendi, credendi, obligandi, ſoluendi ſui cauſa negotiationem: nec vllam rationem à nuda debiti ſolutione incipere, cùm & data & accepta & expenſa contineat.l.6.§.rationem.D.de eden.

Rationes reddere longè aliud eſt quàm edere. Nam edere iuſſus inſpiciẽdi facultatem præbere debet, reliquum reddere non debet. Reddere verò iuſſus hoc amplius eam pecuniam, quæ ex reliquis colligitur reddere cogitur.l.89.D.de verbo.ſignific.l.69.§.ſeruus. D.de euictionib.l.31.D. de ſtatuliber. Etenim rationes reddere effectu nihil aliud eſt, quàm reliqua ſoluere.l.32.D. de condic.& demon. l.4.C. de teſt.man. Quamobrem reddendarum rationum condicioni ſeruus ita demum ſatisfacit atq; paret, ſi libros rationum edat, ſi legendas, examinandas, diſpungendas, computandasq́ rationes offerat, ſi cautiones & inſtrumenta omnia actus ſui exhibeat, & heredes notitia rationum inſtruat, & fidem conſtare omnibus quæ ab eo geſta ſunt, doceat, ac denique cum fide actus ſui quod reliquum eſt ſoluat & reddat.l.80.l.81.l.110.D. de condicio.& demonſtr.l.9.§. is qui reddere.D.de liber.lega.l.6.§.vlti. D. de ſtatuliber. Nec verò ſcriptam duntaxat rationem, ſed & eam, quæ ſine ſcriptura ab eo adminiſtrata ſit, reddere debet.l.26.D.de ſtatuliber.

Sufficit planè ſi ex æquo & bono rationem reddat, nec ea vtique quæ ſine culpa ſua perierint reddere debet.l.22.§.vlti.D.de manumiſ. teſta. Sed nec ad reliquorum onus pertinent damna, quæ ita contigerint, vt nihil imputari poſsit. l.41.§.Titius.D.de fideic. libert. Quæ tota ferè lex de condicione rationum reddendarum tractat.

Rationum redditione remiſſa ſcrupuloſa tantùm exactio rationum remitti videtur, non etiam reliquorum retentio, vel dolus in actu gerendo commiſſus.l.71.§.Titius.D.de condicio.& demonſtrat.l.10.l.29.§. filias.l.vlti.§. inter.& §.Titia.D.de libe.leg.l.122.D.de leg. lib.j. Et ita de eo, qui tutores ἀνευθύνους eſſe, id eſt, rationibus reddendis minimè obnoxios voluerat, Iulia. reſpondit, niſi bonam fidem in adminiſtratione præſtiterint, damnari eos debere.l.5.§.Iulianus.D.de adm.tut.

Rationibus diſtrahendis actio appellatur, quæ aduerſus tutores, qui pupillum in tutela fraudarunt, in duplum datur.l.1.§. rationibus.l.2. in princip.& §.vlt.D.de tut.& ratio.diſtr.l.2. D.de contr.

Rationes agere, gerere, adminiſtrare, pro eodem noſtri dicunt.l.41.§.libertatem.D.de fideicom.liber.l.40.§.ſeruus teſtamento. D.de ſtatuliber.l.34.D.de liber.cau.

Rationes dare, reddere eſt.l.33.§. Lucius.D. de admi.tutor.l.23.§.teſtamento. D.de pecul.legato.l.41.§. Titius.D.de fideicom.libert.

Ratio poni dicitur, id eſt, iniri, & computari.l.1. §.ſi ſeruus.D. ſi quis teſtam.lib.l.2.§.quod de frumentaria.D.de adminiſtratio. rer.ad ciuit. l.41.§.1.D. de euictionib.l.12.l.15.§. quod auus.D. de adminiſtratio. tutor.l.89.D. de ſolutionib.

Ratio etiam putari dicitur, in qua ſumma fit pura, vt Varro lib. v. de lingua Lati. ſcribit: vel vt Non. Marcell. in qua fraudis, aut falſi, aut mendacij, aut iniqui aliquid ſeparatur & expungitur. Putare enim veteres auctore Gellio lib. vj. capite v. dixerunt vacantia ex quaque re ac non neceſſaria, aut etiam obſtantia, & aliena auferre, & excidere, & quod eſſe vtile ac ſine vitio videretur relinquere. ſic in l.7.D. de contrah. emptio. accipienda ſunt hæc verba. SI RATIONES DOMINI ARBITRIO PVTET. Cato de re Ruſt.capi.v. Rationem cum domino crebro putet. Plaut. Aulular. Ratio putatur cum argentario. Rationes ſubſcribere.l.81.D.de condicio.& demonſtra. Inde rationes ſubſcriptæ & expunctæ.l.13.in fi.D.de diuerſ.& tempo.l.41.§.libertatem.D.de fideicommiſſ. vulgò dicimus *Compte rendu & affiné*. Rationes relatæ olim dicebantur, quemadmodum Cicero lib.v. Epiſt.ad Rufum oſtendit, quæ ad ærarium referebantur. Feſt. Pomp. lib. xvj. R R. duobus in compluribus orationibus cùm de actis diſſeritur, id eſt, Rationum relatarum. quod ijs tabulis docentur iudices, quæ publicè data atque accepta ſunt.

Ratio conſtare dicitur.l.1.D.de obſeq.parent. l.penult.D.de re milita.

RATIONALES poſteriorum Impp.temporibus appellati ſunt, qui procuratores Cæſaris antea dicebantur. Rubr.de offic. procur. Cæſar. vel rationalis. Lamprid. in Alexand. Vbi aliquos voluiſſet vel rectores prouincijs dare vel præpoſitos facere, vel procuratores, id eſt, rationales ordinare. Ad fiſcum itaque

pertinentes cauſas per rationalem decidi, & fiſcalia negotia per ipſum expediri legimus. l.5.l.8.l.10. C. vbi cauſ. fiſcal.l.vlti. C. ad l.Iul. maieſta.l.vlti.C. ſi aduerſ.fiſc. l.vlti. C.de aduoc.fiſc.l.2.C.ne vxor pro mar.l.2. C.de modo mult.l.3.de conueniend.fiſ. debi. lib. x.C. l.4.de fide inſtrum.eo.l.3.de bon.vacan. eo.

In Noticia autem Roma. Imperij quidam rationales ſummarum ponuntur per prouincias conſtituti, quos puto rationales ſummę rei vocari, veluti in inſcriptio. l.7.C. vbi cauſæ fiſcal. Idem Aug. ad Buleſorum Rationalem ſummę rei. At in inſcriptio.l.7.de iur. fiſ. in C.Theod. Verecundo Rationali ſummarum, ſcriptum eſt. Alij etiam ſtatuuntur Rationales priuatarum, vt & procurator priuatæ rationis in l.7. C. de eden. & Rationalis priuatæ rationis. l. vn. C. de anno. & cap. Et Rationalis priuatæ rei.l.7.C.de bo.proſc.

REGAVTA, apochæ ſpecies in Nouell. de tranſitu militum, in qua Iuſtinia. oſtendit de recauta de more facta παρὰ τῶν ὁπλιτῶν τοῖς συναλλάκταις ὑπὲρ τῶν παρ' αὐτῶν δαπανωμένων. Quò fit, vt in Suida mendum eſſe omni adſeueratione adfirmare non dubitem, apud quem ita ſcriptum eſt ῥίκαυγον παρὰ ῥωμαίοις ἀποχῆς εἶδος. vtique enim ῥίκαυτον legi conuenit.

RECEPTATORES dicuntur, qui nocentes recipiunt, occultant, atque celant. l. 13. D. de offic.præſid.l.vlti.D.de abigeis. Rub.de Receptatorib. Qui & Receptores dicuntur in l.3.§.non tantùm.D.de incend.rui.

RECIPERE præter notas & vulgatas ſignificationes, in tradendo promittendóve excipere ſignificat.l.205.D.de verb.ſignifi.l.11.D. commun.præd.l.31.in fi.D. ſolu. matri. l.53.§. vlti.D.de actio. emp.l.42.D.de mort.cau.do. l.29.§.ſi fundum.D. de legat.3. l.43.§.ſtipulatus.D.de vſufruc.l.40.§.fundi.& §. cùm fundus.D.de contr.emp. Cato de re ruſti. capite 144. Pabulum domino recipitur. Cice. Topic. Fecíq; quod ſæpe liberales venditores ſolent, vt cùm ædes fundúmve vendiderint, rutis cæſis receptis concedant tamen aliquid emptori quod ornandi cauſa aptè & loco poſitum videatur. Idem lib. ij. de Orato. Dicet te cùm ædes venderes ne in rutis quidem cæſis ſolium paternum recepiſſe.

Vnde recepticius ſeruus apud Cato. in ſuaſione legis Voconiæ, non vt Feſtus interpretatur qui ob vitium redhibitus ſit: ſed vt Non. Marcell. longè rectius, quem mulier in danda dote aut donatione exceperat. Gell. libro xvij. cap.vj. Quando mulier, inquit, dotem marito dabat, tum quæ ex ſuis bonis retinebat, neque ad virum tranſmittebat, ea recipere dicebatur, ſicut nunc quoque in venditionibus quæ excipiuntur neq; veneunt.

Etiam excipere dicitur quod ſibi in vendendo quis retinet & reſeruat.l.22. in fi.D.de condi. indebi.l.73. in fi.l.76.l.77.D. de contrah.emptio.l.30.D.de ſerui.ruſt.l.39.& l.61.D.de vſufruc. Et exceptio eodem ſenſu in l. 39. D. de actio.emp.

Recepticia dos ea dicitur, quam is, qui dat, in mortem mulieris à marito ſtipulatur. l. 31. §. ſed & dos.D.de mort.cau.don. Et apud Vlpia.in Inſtit.titu.vj.

Recepticia actio olim vocabatur, quæ aduerſus argentarios, qui pecuniam alieno nomine conſtituerant, dabatur.l.2.C.de conſt.pecunia. Theophi.in §.in perſonam.Inſtitu.de actionib. à verbo, opinor, Recipere, quod nonnumquam promittere eſt. Vnde & ex recepto, id eſt, compromiſſo, Iuſtinia. interpretatur. Indéq; arbitros, qui ex compromiſſo adeuntur, Receptos dici cenſet.l.12. C. de iudic. Quod ego non niſi lentè ac faſtidiosè probare poſſum. Crediderim enim, quod ſalua Iuſtiniani pace dictũ ſit, Receptos potiùs à recepto arbitrio dictos. in edicto Nautæ caupones, verba hæc QVOD CVIVSQVE SALVVM FORE RECEPERINT, ad omnes res, quæ in nauem cauponámve immiſſæ, illatæq; ſunt, et ſi ſpecialiter adſignatæ non ſint, pertinẽt. l.1. in fi. D.nautæ caup.l.1.D.fur.aduer.nau.caup. Et qui ſaluũ fore recipit, nõ ſolùm à furto, ſed & à damno recipere videtur.l.5.in fi.D.nau.caupo.

Recipere cuſtodiam.l.14.§.vltimo.D.de furtis.

Recipi etiam rei dicuntur. l.2. §.1.D. de cuſtod. reo. Tacit.lib.iiij. Ceterorum quæ multa cumulabantur, receptus eſt reus, neque tamen peractus.

Recepti etiam inter reos dicuntur, qui in numero ſunt reorum. l.12. §.1. D. de accuſatio.l. 11.§.ea quæ. l.15.§.præſcriptiones.D.de adulterijs.

Recipi quoque nomen eius, qui inter reos refertur, Latini auctores dicunt. Cice. iiij. in Verr. Et alij, qui interfuerint, cùm accipientis nomen reciperetur. Valer.lib.iij.capi.vij. Cùm id vitare beneficio legis Memmiæ liceret, quæ eorum, qui reipub. cauſa abeſſent, recipi nomina vetabat, in vrbem tamen recurrit.

Recipi in carcerem.l.5.l.13. D.de cuſtod.reo.l.1. D.quando appell. ſit. Et recipi in cuſtodiam. l.vlti.D.de quæſtionib.

RECITARI teſtamentum dicitur, cùm in publicum prolatum & apertũ teſtibus præſentibus publicè recitatur.l.1. C.quemadmo. teſtam. aper.l.41.D.ſi cert.peta. l.11.§. 1.de legat.ij.l.6.in fi.D.de extraordi.crim. l.40.D.de fur.fiſ.l.29.D. de manumiſ.teſtamen. & apud Paul.lib.iiij. Sent.titu. vj. Plin.vij. capitu.liij. Apertóque teſtamento recitatum heredem minorem funeri inſtitiſſe.

Recitare etiam teſtator heredem dicitur, quia eum palàm, id eſt, ſic vt à teſtibus ſeptem exaudiri poſſit, nuncupat, vt in l.1.D.de his quæ pro non ſcript.habent. QVA EX PARTE ME TITIVS HEREDEM SCRIPTVM IN TABVLIS SVIS RECITAVERIT, EX EA PARTE HERES ESTO. Et in l.18. §.vlt.D.de hered. inſtituen. QVA EX PARTE À ME TITIVM HEREDEM INSTITVTVM RECITASSEM, EX EA PARTE MIHI SEMPRONIVS HERES ESTO. Cicer.pro Cæcinna: Teſtamento ſi recitatus eſſet heres pupillus Cornelius.

RECOGNITIO & diſpunctio in l. 15. D. de reb.auct. iud. poſſid. ad quam referenda eſt l.56.D.de verbor.ſignificat. vt inſcriptionum ſimilitudo admonet.

Itaque cognoſcere inſtrumenta Vlpia. ait eſſe relegere & recognoſcere. Diſpungere verò conferre data & accepta. Sic Deſcriptum & recognitum faciant, accipe in l.5.D.famil.erciſc. Recognoſcere etiam dicitur, qui quod ſe dictante ab alio ſcriptum eſt, adgnoſcit. l. 25.§.item Senatus.D.de falſ.

RECTE, arbitrio boni viri plerumque ſignificat.l.17.§.vlt.de vſufr.l.73.D.de verbor. ſignif.l.1.§.iubet. D.de collat.bon.vt oſtendi lib.j.Select.Antiq.

Rectè defendi in edicto quod in l.5.§.vlti.D.ex quib.cauſ.in poſſ.eat.proponitur, quam vim habeat, explicatur in l. 63.D. de iudic. & l. 10. D. de adm. tut. Quas ad id argumentum pertinere indicio ſunt inſcriptiones.

Rectè aliàs eſt idoneè, vtiliter, & vt oportet.l. 2.D. vſufruct. quemadm.cau.l.20.§.vlt. D.de ſeruit.vrb. l.24. D.de ſeruit.ruſt. Item legitimè & ſecundum iuris ordinem. l.2. §.1. D.ad Velleian.l.27. §.rectè. D.de liber.cau. l.31. D. de minorib.l.2. D.de inofficioſo teſtamento. l.6.in fi.D.de iure patron. l.3.in princip. D.de lib.& poſt.

Rectè etiam eſt ſine vitio, id eſt, non vi, non clàm, non precariò. l.penul. D.de itin.actuq́. His enim modis rectè rem non geri Donat. in Eunuch.Terent.notat. Rectum iudicium pro directo, & principali in l.18.§.vl.D.commod.coniuncta l.17.§.1. D.eod.tit. vt & Recta actio pro directa, in l.9.§.ſed non vt litteræ.D.de adquir.rer.dom.

RECVPERATORES iudices dati dicebantur, ab eo, vt Theophil. in §.eadem. Inſtitut. quib.ex cauſ.manumitt.nō lic. ſcribit, quòd per eos vnuſquiſque ſuum recipiebat. Et ita Recuperatorum nomen accipe apud Vlp. in tit.j.Inſtit.

Vnde Recuperatorium iudicium, quòd per iudices datos exercebatur, apud Cicero.lib. ij. de Inuent. & apud Suet. in Veſpaſian. & in lege Manilia ad fi. & Plin. Epiſt.pe.lib.iij.

REDDERE quamuis propriè ſignificet retrodare, & quod acceperis, reſtituere. l. 3. §. ſi quis ſeruum. & l.39. §. ſi heres. D. de ſtatulib. tamen habet, & per ſe dandi ſignificationem. l.94. D.de verbor.ſignificat. quæ ex l.21. D.de legat. lib.ij. id eſt, ex lib.xx. Digeſtorum Celſi ſumpta eſt. Itaque Reddere iuſſum ſimul & dare iuſſum Caſcellius & Labeo probant. l.98. D.de legat.iij. Et ideo ſi quis alicui pecuniam reddi iuſſerit, & ſi debitam non appareat, ex fideicommiſſo tamen ea rectè petetur.l.91.§.1.D.de legat.iij.

Reddi actiones dicuntur à Prætore, id eſt, dari. l.11.D.de præſcript.verb.l.52. D.de rei vindic. §.rei perſequendæ.in fi.Inſtitution.de actionib.l.35. D.de obligat. & actionib. l.9. §.1. D. quod falſo tutor.l.vlt.in fi. D.ſi ventr.nom. l. 23.in fi.D.comm.diuid.

Reddi ſtipula[illegible] cum acceptis fit l. cu Aquiliana De transact.

Sic & Reddi iudicium. l. 12. D. de præſcript. verb.l.4. D.de aqua cottid. l.penult. D.quod cuiuſque vniuerſit.l.3.D.de bon.eor. qui antè ſentent.

Et Reddi interdictum. l.4. D. de vi & vi arma. l.1.§.eſt igitur.& l.vlti. D.vti poſſid.l.1. §.hoc interdicto.& §.præterea.D.de itin.actuq́.l.1. D.de Saluian.interd.l.14. §.is qui precario.D. de furt.l.1. §.quæ autem. D.quor.legatorum. l.vn.§.penult. D.ne quid in flum.pub. l.1.§.1. D.de fonte.l.5.in fi.D.quib.ex cauſ.in poſſ.& apud Paul.lib.iiij.Sentent.tit.vij.

Et Reddi præiudicium.l.vlt.D.ſi liber.ingen.

Redditi apoſtoli.l.9.D.de iure fiſc. Et Redditæ vſuræ.l.17.D.de vſur.

Reddi pœnæ dicuntur, qui ad pœnam ſuam, quam euaſerant, vel ad metallum reuocantur. Plin.lib.x. Epiſtol. Traianum conſulens de ſeruis qui ex damnatione in ſeruorum publicorum numerum irrepſerant: Nam & reddere, ait, pœnę poſt longum tempus pleroſque iam ſenes, & quantum adfirmatur, frugaliter modeſteq́ viuentes nimis ſeuerum arbitrabar. Cui Traianus ſic reſcribit: Qui intra hos decem annos damnati, nec vllo idoneo auctore liberati ſunt, hos oportebit operæ ſuæ reddi. Apul.lib.vij. de Aſino aureo: Quoad renaſcenti die ſequenti deductus ad magiſtratus, vt aiebant, pœnæ redderetur.

Redditi agri, vt Hygenus in libro de Limitibus, & alij id genus auctores ſcribunt, olim dicebantur, qui veteribus poſſeſſoribus redditi erant.

REDHIBERE, eſt facere, vt rurſus habeat venditor quod habuerat, quod fit re vendita reddita.l.21.D.de ædil.ed. Redhibitum enim, vt & Feſtus ait, id propriè dicitur, quod redditum eſt, cùm qui dedit, rurſus cogitur habere quod habuerat.

Ita Redhibendi verbum accipe in tit.de ędilic.

ed. in l.8. in fi. & l.9. D. de ædilic. ed. l.19. D. de vſucapio. l.7. §. qui bona fide. D. pro empto. l. 13. §. præterea. D. de adquir. poſſeſſ. Plaut. in Mercato. Quid ſi igitur reddatur illi vnde empta eſt? D. minimè gentium. C. Dixit ſe redhibere ſi non placeat.

Inde Redhibitio. l.11. §. redhibitionem, cum §. ſeq. D. de actio. empt. l.6. in fi. D. de diuerſ. & temp. Quintilia. lib. viij. cap. iij. An non pudeat certam pecuniam creditam periodis poſtulare, aut circa ſtillicidia affici, aut mancipij redhibitionem ſuadere. Hanc à Græcis *ἀναγωγὴν* vocari Heſychius oſtendit. Sic enim definit, *ἀναγωγὴ ἡ τῶν πραθέντων ἀνδραπόδων ἐχόντων αἰτίαν τινά.*

Inde Redhibitoria actio ædilicia, quæ in hoc datur, vt venditor rem, quam vendiderat, propter vitium eius morbumq́ recipiat. l. 1. & toto titul. D. de ædilic. ed. l.25. §.1. D. de except. rei iud. l.17. §.3. D. de furt. l.37. D. de neg. geſt.

REDIMERE dicuntur, qui quid à fiſco, vel priuato conduxerunt. Cicero in Bruto: Liberi ſocietatis eius, quæ picarias de P. Cornelio & L. Mummio cenſoribus redemiſſet. Ita Redemptores pontis in l.60. §. penult. D. loca. Et Redemptores vectigalium. l.8. §. nõ alios. D. de vacat. muner. Et Redemptor in l. 15. D. de publican. qui Cretæ cotorias redemerat. Et Redemptores operum, qui opera facienda conduxerunt. l.2. §. conductore. l. vlt. D. de adm. rer. ad ciuit. l.2. D. de operib. publ. Et Redemptor ſiluæ, qui ſiluam conduxit. l.29. D. loca. Sed & quemcumque operis faciendi conductorem hoc nomine appellant. l.51. §. vlt. l. 60. §. lege dicta. D. locati. l.17. §. penult. D. de vſur. l. 40. D. de rei vindicat. l.23. §.1. D. de reb. auctor. iudic. l.1. D. in quib. cauſ. pign. l.33. §. qui ædem. D. loca. l.38. in fi. D. de verbor. obligation. Et generaliter quemadmodum Feſtus lib. xvj. ſcribit, qui quid conduxere præbendum vtendum've, Redemptores vocantur. Inde illud in l.12. §. vlt. D. de vſu & habit. ſi veſtimenta texenda redemerit. Et Redempturis faciendis præpoſiti dicuntur in l.5. D. de inſtitor. qui ad operum rerum'que aliarum conductiones præponuntur.

Redimere litem, futuri emolumenti litis ſocietatem paciſci eſt. l.7. D. manda. l.20. C. manda. l.1. §. ſi cui cautum. D. de extr. cognit. l.15. C. de procuratoribus. l.53. D. de pact. Vnde Redemptores litium, qui ex euentu litis ſibi certam quantitatem cauerit. l.9. §.1. D. de offic. proconſul. l.6. §. vlt. D. manda. l.22. C. eodem tit.

Redimere præterea pecunia aduerſarium corrumpere & pretio dato ſe ab accuſatore liberare ſignificat. l.29. l.34. D. de iur. fiſc. Sic Redemptos teſtes pretio corruptos & ſubornatos dixit Iuſtin. in l.14. C. de teſtib.

REDINTEGRARI matrimonium dicitur, quotiens poſt repudium miſſum iterum coëunt, & cõueniunt ac reconciliantur coniuges. l.23. & l. vlt. D. rer. amotar. l.64. D. de iure dot. l.19. D. ſolut. matr. Matrimonium eodem ſenſu inſtaurari dicitur. l. 62. §. 1. D. de donat. int. vir. Sic & Redintegrari dos in l.6. D. de iu. dot. Et Redintegrari ſeruitus, & quę confuſa reſtituitur. l.7. D. de fundo dot. Redintegrari etiam matrimoniũ dicitur, quod captiuitate ab hoſtibus diſſutum quodam modo erat. l.14. in fi. D. de captiu. Redintegratur & ſtipulatio, quæ accepta facta reſtituitur, & ex integro interponitur. l. 10. D. quod met. cau. Quo ſenſu Reſtaurari obligatio dicitur. l.9. D. de præſcript. verb.

REDIRE hereditas dicitur, quæ lege & ab inteſtato obuenit. Papinia. in l.69. in fi. prin. D. de leg. ij. PETO PRO HEREDITATE QVAM TIBI RELIQVI, QVAE'QVE AD FRATREM MEVM IVRE LEGITIMO REDIRET, CONTENTVS SIS CENTVM AVREIS. Pompon. in l.3. D. ſi quis omiſſa cau. teſt. Si ipſe quoque prætermiſerit, & quod lege ad ſe rediret, poſſidebit hereditatem. Terentius Andria Act. iiij. ſcen. vj. Eius morte ea ad me lege redierunt bona. Idem Hecyra Act. j. ſcen. ij.

Interea in Imbro moritur cognatus ſenex:
Horum ad hos redibat lege hereditas.

REDITVS dicitur, quidquid ex re aliqua obuenit. l. 5. §. non paſſim. D. de reb. cor. Sic Reditus prædij legatur cùm vindemia, vel meſſes legantur. l.6. D. vſufruct. quemad. cau. l.7. l.17. & etſi fortè. D. de vſufr.

Multum verò legatum reditus prædij ab vſuſfructus legato differt. Nam cui vſusfruct. legatus eſt, prædium ipſum quo vtatur fruatur liberum relinqui debet. Ei verò, cui reditus legatur, ſatis eſt offerri annuam quantitatem, quam fundus largitur, nec ad habitationem præſtandam heres obſtringitur. l.38. D. de vſufr. leg.

Hereditatem autem exceptis reditibus reſtituere rogatus partus ancillarum non retinebit, nec foetus pecorum, qui ſubmiſſi & in locum demortuorum capitum ſubſtituti gregem retinent. l.38. §. hereditatem. D. ad Trebellian.

Reditus pecuniæ, vſura eſt. l.6. D. de præſcript. verb. l.30. D. de adim. leg. l.87. §. vlti. D. ad leg. Falcid. Sic & in inſcriptione Spoletana vna & Reatina altera verbum ex reditu ſummæ accipiemus.

REDIVIVA ſaxa in l.19. de oper. publi. in C. Theodoſ. ſic appellantur à Latinis, quæ ex vetere in nouum ædificium translata de integro

tegro poſſuntur & quaſi in vitam noua adſumpta forma denuo reuocantur.

Referre iuſiurandum eſt delatum ab aduerſario iuriſiurandi condicionem in eum transferre. l. 25. l. 39. D. de iureiur.

Referre crimen eſt accuſatori crimen obijcere. vnde Relatio criminum in l. 5. D. de pub. iudic. At in l. penulti. de appellatio. recipien. & in rubri. de appellatio. & relatio. D. & de relationib. C.

Relatio eſt cùm ad principem refertur. vt & apud Symmach. lib. j. Epiſt. xlj. & xliiij. Relationes verò in l. 14. C. de accuſatio. elogia interpretor quæ ab Irenarchis officialibuſq; ad præſides referebantur. Nam referendi verbo in hac re vtitur Marcia. in l. vj. ad fi. D. de cuſtod. reor. Verbum etiam Referre, in ratiocinijs vſurpatur. l. 82. D. de condicio. & demonſtr. Vide in Verbo, Rationes.

Referendarius, in Nouel. de referendarijs ſacri palatij Conſtitut. xj. & in inſcriptione l. vlti. C. de offic. eius qui vic. alter. In Notitia autem Roma. in officio poteſtatum numeratur ſæpe Referendarius, nonnunquam etiam Regēdarius niſi F, in G, transierit. Per Referendarios autem, vt Caſsiodor. lib. vj. Variar. in eorum formula ſcribit, cauſarum ordines principi exponebantur, interpellantiumq; vota cognoſcebantur, & ipſis reſponſa reddebantur. Suidas: ῥεφερενδάριος ἀξίωμα ῥωμαϊκὸν ἤγουν ὁ ἀναφορεύς. Exiſtimo autem Referendos curiæ pro Referendarios perperam ſcriptum apud Caſsiodor. lib. iij. Variar. Epiſt. ad Godiſcalc.

Reficere, in interdicto, De via reficienda, eſt ad priſtinam formam & modum, iter, & actum reducere, ſic vt ne dilatet quis, vel producat, aut deprimat, aut exaggeret. Reficit viã & qui aperit & qui purgat, & omnes omnino qui in priſtinum ſtatum reducunt, vt Vlpia. in l. j. in princ. & §. 1. D. de via pub. ſcribit. Et ſic refectionem accipimus in l. 4. §. ſi quis mihi itineris. D. ſi ſerui. vind. Similiter in interdicto, De riuis, Reficere eſt quod corruptum eſt in priſtinum ſtatum inſtaurare. Itaque tegere, ſubſtruere, ſarcire, ædificare, aduehere, adportareq;, quæ ad eam rem vtilia ſunt, reficiendi verbo continentur. l. j. in princ. & §. reficere. D. de riuis. l. 11. D. commun. præd.

Reficere etiam redigere eſt. l. 81. D. ad l. Falcid. vnde refectam pecuniam pro redacta Iuriſconſulti dicunt. l. 1. §. ſi frater. D. de collatio. bonor. l. 3. §. vlti. D. de vſur.

Refugia abſceſſus ſunt ædium & interiora loca. l. 14. §. ſed ſi ædium. D. de vſufru. l. 1. §. quod autem. D. de ſeruo corrup.

Refugæ dicuntur, qui metallo vel alij cui operi & poenæ cui addicti erant, fuga ſe ſubducunt, & ſubtrahunt. l. 8. §. inter eos. D. de poenis. Refugæ operis metalli. l. penulti. in fi. D. de extraordi. cogni. Refuga cuſtodiæ. l. 13. §. penul. D. de re milit. Tertullia. in lib. de cultu feminar. de auro agens, quod per damnatos & noxios effoſſum in honorem ornamentorum venit. Et de poena, ait, in honorem metalli refuga mutatur. Defugas & cõfugas eadem forma in Codice Theodoſij legimus.

Refutatoriae preces. l. 1. C. de relationib. l. 18. C. de appellatio. Et refutatorij libelli. l. 37. §. 1. C. eod. titu. l. 8. eod. titu. in C. Th. Iudex à quo prouocatum erat, opinionis ſuę exemplum litigatoribus dare debebat, & acta edere. Quòd ſi cui minus plena vel cõtraria viderentur, is refutatorias preces offerebat, quæ ſimul mittebantur. l. 18. C. de appellatio. Symmach. lib. 1. Epiſto. xxxj. Cuius meritum perennitas veſtra lectis geſtis ac refutatorijs cohærentibus æſtimabit.

Regi fines dicuntur, interprete Boëthio, quotiens proprijs quiſque ager finibus terminatur. Inde, quæ ad terminos conſtituendos inter eos, qui confines agros poſsident, datur actio, Finium regundorum vocatur. Cice. Topic. Si in vrbe de finibus controuerſia eſt, quia fines agrorum magis eſſe videntur, quàm vrbis, finibus regendis arbitrum adigere non poſsis. Et aliàs: Si in vrbe fines non reguntur, nec in vrbe aqua arceatur. Idem lib. 1. de legibus: nec Manilia lege ſinguli, ſed ex xij. tres arbitri fines regemus. Idem in Oratio. Pro Mure. Imperatoris & Iureconſulti differentias recenſens. Ille exercitatus eſt in propagandis finibus, tu in regendis.

Regiones vrbis Romæ xiiij. fuiſſe ex l. 3. D. de offic. Præf. vig. & ex Tacito lib. xiiij. & ex P. Victoris de Regionibus vrbis Ro. conſtat. Diuiſa eſt autem Roma in regiones ab Auguſto, vt Tranquill. in eius vita capi. xxx. ſcribit.

Regiones etiam in fundis ſtatuuntur, fundiq; regionibus diuiduntur. l. 7. D. commu. diuidun. l. 3. C. eod. tit. l. 2. D. fin. reg. l. 1. C. eod. l. 6. D. quemadmo. ſeruit. amit. l. 31. D. de vſuf. leg. l. 8. D. de rei vind. l. 13. §. idem Celſus. D. de act. emp. l. 64. D. de euictionib. §. vlti. Inſtitut. de offic. iudic.

Regiones ergo fundorum partes ſunt certis menſuris diſpartitæ. l. 8. & l. 29. D. de adquir. rer. domin.

Relegari dos dicitur. l. 8. D. de fun. dota. l. 41. §. vlti. l. 48. D. de legat. ij. & in titu. de dote releg. Et retrolegare ſæpe ab eo quod reddi magis quàm dari legari videtur. l. 79. §. fidei tuæ. D. de legat. ij. l. 3. §. dicebam. D. de dote rele. Relegari etiam vſusfructus à Mauritia.

dicitur in l.23.D.de vſufructu legat.

Inde Relegatio dotis.l.95.de legat.iij.

Relegatio in inſulam pœnę genus, quæ neque libertatem, neque ciuitatem adimit.

Relegatorum autem duo eſſe genera Vlpianus ſcribit. Quidam enim in inſulam relegantur.l.4.l.28. in princi. & §. in exulibus.§. graſſatores.l.30. D.de pœn. Sunt qui ſimpliciter relegantur, vt prouincijs ijs interdicatur, non etiam inſula adſignetur.l.7. D. de interdict. Vnde Relegatos Aelius Gallus apud Feſtum definit, quibus ignominiæ aut pœnæ cauſa neceſſe eſt ab vrbe Roma aliòve quo loco abeſſe, lege, Senatusq́ consulto, aut edicto magiſtratuum.

Inter deportationem autem & relegationem quidam hanc differentiam ſtatuunt, quod illa perpetuum, hæc temporariū exilium contineat. Sed & in perpetuum fit relegatio. l. 4.l.28.in princi.l. 38.§. ſi quis inſtrumentum. D.de pœn.l.3.C. qui pet.tutor. & apud Plin. lib.iij.Epiſtol.ad Minutia. Alij in quibus eſt Iſidor.lib. v.capi. xxvij. Inter Relegatum & deportatum hanc differentiā ſtatuunt, quòd relegatum bona ſequantur, deportatum bona non ſequantur. Sed hæc differentia perpetua non eſt. Nam & ademptis bonis aut parte aliqua eorum relegatos legimus. l.1. D. ſi penden.appella.l.11.§.cùm quidam.D.ad l. Falcid.l. 38.§. qui abortionis. & §. ſi quis inſtrumentum.D. de pœ. Quod in his dumtaxat qui in perpetuum relegantur iure licito factum, & Paul. & Vlpia. teſtes ſunt, tametſi aliter plerumque ſeruabatur.l.5.l.7.§.ad tempus. D. de interdict. Illa certiſsima differentia, quòd ſiue in perpetuum, ſiue ad tempus quis relegaretur aliter atq; cùm deportabatur & ciuitatem Roma. & patriam in liberos poteſtatem, & teſtamēti factionē, & omnia omnino iura ſua, & bona, pręterquam ſi qua ei adempta erant, retinebat. Tantùm inſula ei egredi nō licebat, cuius vinculo quodammodo continebatur.l.4.& l.7.§. hæc eſt differentia.cum ſequen.D.de interdict.& releg. Eáque ex ipſis condemnationis verbis diuerſitas intelligebatur. Relegatis autē excedendi à præſidibus dabatur. Moris enim erat ita pronuntiari. PROVINCIA ILLA INSVLISQVE ILLIS RELEGO EXCEDEREQVE DEBEBIT INTRA ILLVM DIEM. d.l.7.§.hi qui.

RELIGIO propriè erga Deū eſt.l.2.D.de iuſt. & iure. Religio etiam ſepulcri eſt.l. 30. D.famil.erciſcun.l.14.§.1.D.de ſeruitutib.l.21.D.de vſufru. Inde religioſum Aelius Gallus apud Feſt. lib. xvj. definit ſepulchrum, vbi mortuus ſepultus aut humatus eſt. Religioſus enim ille locus eſt, in quem mortuus illatus eſt. Et religioſum locum ſuum quiſq; mortuum inferendo facit.l.6. §. religioſum. D. de rer.diuiſio.l.27.C. de religioſ.l.6. §.ſi quis in rem.D.commu.diuid.l.3.C. quæ res pig.obli. l.54.§.ſi heres.D.de legat. lib.j. §.religioſum. Inſtitu. de rerum diuiſ. Et ita religioſa à ſacris ſeparata accipiuntur. l. 4. l.22. l. 51. D. de contrah.emp.l.83. §.ſacram.D.de rer.diuiſ.& in alijs omnibus iuris ciuilis locis. Nec verò monumenta aliter religioſa ſunt, quàm ſi in ea corpus illatum ſit.l.7.D.de rer. diuiſ. Vide quæ lib.ij. Antiquit. diximus.

RELIQVA, ſunt quæ rationibus ſubductis acceptisq; & expenſis computatis debita remanent & ſuperſunt.l.32.l.80. & l.81.& l.110. D.de condicio.& demonſtrat.l. 41.§.Titius. cum §§.ſequen. D. de ſtatuliber. l. 29.§. Sticho. & l.vlti.§.inter.D.de liber.legà.& in l.3. C.de ſuſceptorib.lib.x. in qua verbum, Annis, in contextum ex Accurſiano gloſſemate irrepſit, vitiumq́ creauit. Abſolutè enim Reliquis legendum eſt vt & ex l.10.eod.titu. in C.Theodo.patet. in quo noui ac recentes non vt in Iuſtinianeo Codice, adcreſcentes legitur. Reliqua etiam ſunt debitæ præteriti temporis penſiones quas arreragia vulgò dicimus. Sic reliqua colonorum, ſunt penſiones à colonis debitæ in l. 79.§. peto. & l. 97.& l.101. in fi.D.de legat.iij.l.32.§. vlti.D.de vſufruc.lega.l.20.& l.27.§. adfin. D. de inſtr. vel inſtr.& apud Plin. lib. iij. Epiſt.ad Caluiſium. Reliquis autem actorum vel colonorum legatis ea legata videntur, quæ de reditu prædiorum in eadem cauſa manſerunt, non etiam, quæ in aliam cauſam verſa ſunt. l.91.de legat. iij. Sic & reliqua conductionis accipe in l.10.C.ad Velleia. Et reliqua vectigalis in l.47.D.de iure fiſ. Et reliqua pro reliquis cenſuum debitorum in rub. ſine cenſu vel reliquis. Reliqua collegarum in l.21.D. ad municipal. Hæc & reliquationes vocantur in l.44.§.1.de admi.tuto.l.53. D.de manu. teſtam. Inde reliquari & reliquis obnoxium eſſe in l.24. D.ad municipa.l. 6.§. ſed eos demum.D.de munerib.& honori.l. 20. §.idem ſcribit.D.fami.erciſc.l.40.D.de ſtatuliber. Sic in l. 46.D.de adminiſtr.tuto. Debitum quod ex conductione reliquatus eſt: & in l. 23. D. de pecul. lega. Summas quibus reliquatus erat: & in l.20.§.liber.D.de inſtr.vel inſtrum. Reliquatus eſt amplam ſummam, id eſt, manſit amplæ ſummę reliquator ac debitor.& in l.9.D.de lib.leg.nō impeditur reliquas exigere, quas quis ſe reliquauerit. Quod & reliqua cōtrahere vel trahere dicitur. in l.4. §.1. D.de adm.rer.ad ciuit.l.46. D.de admi.tut.l.34.§.1. D.de ſtatulib.l.1.D.de conue.fiſ.debi.lib.x.C.

Et inde Reliquatores, qui Reliqua traxerunt.l. 102.§. Valerius. D. de ſolutionib. l. 9. §.reliquatores.D.de publican.

Relin

Relinquendí verbum propriè ad vltimas voluntates pertinet.l.1.§.vlti. D.de tabul.exhib. Inde quod teſtamento datum legatum eſt, Relictum totiens in libris dicitur, vt exemplorum difficilius ſit exitum, quàm initium reperire.

RELIQVAE pro Cineribus defunctorum ſicut in autographo Florentinarum Pandectarum ſcribitur in l.42.& l.44.in fi.D.de religioſ. quæ Græci λείψανα vocant. l.52. §.ſi heres.de legat. lib. j. Quæ tamen ſcriptura immutata eſt ab his qui Pandectas excuderunt in l.27.D.de condicio.inſtit. l.30. D.fam. erciſc.

REI appellatio generalis eſt. Continet enim omnia,quæ vel in patrimonio ſunt, vel extra patrimonium, & ad omnem contractum cauſasq; & iura pertinet.l.5.& l.23. D.de verbor.ſignificat.

Sunt autem quattuor præcipuæ huius vocabuli ſignificationes, hoc Auſonij verſiculo comprehenſæ.

Imperium,litem,venerem curvna notet res?

Vt de duabus,quæ nihil ad ius pertinent,taceam, Res pro lite accipitur in l. 8. §. ſi quis poſt rem.cum §.ſeq. D.de inoffic. teſtam. Et olím ſummè dubitatum inter formularios fuiſſe Cicero in Murenia.oſtendit, Rem an Litem dici oporteret. Vnde in actionum ciuilium ſollemnibus verba ſub diſiunctione hæc ita Varrone in lib. vj. de lingua Lat. teſte efferebantur, Quam rem ſiue litem dicere oportet. Coniunctim verò protulit Imp. in l.9.C.de ſuis & legit. vt & in ſollemni formula rerum à fœciali repetendarum, quæ à Liuio lib.j.ponitur. Quarum rerum,litium, cauſarum,condixit pater patratus.

Inde Rem amittere,litem amittere eſt. l.8.D.de reſtit.in integ. l.22. §.penult. D.rat. rem hab. Rem ſeruare pro debitum ſuum ab aliquo conſequi, Et vt aliàs dicitur, ad ſuum peruenire.l.2.& l.4.D.de dolo. l.19. D.ad Velleia.l. 2.§.ſi Titius. D.de hered.vend. l.11. in fi. & l. 12.D.ad municipal.l.2.D.de inſtitor.l.35. §.vlt. D.locati.l.4.in fi.D.de adm.rer. ad ciuit. l.vlt. D.rem pupill. l. 38. D.de excuſ. tut. l.10. D.de doli excep.

Inde rei ſeruandæ cauſa in poſſeſsionem mitti dicúntur creditores.l.1.& l.7.D.quib.ex cau. in poſſ.l.3.§.vlt. D.de adquiren.poſſeſſ.l.13.D. quæ in fraud.cred.l.51.§.1. D.de re iudic.l.5.§. ſi plures. & §. poſtquam. D. vt in poſſeſſ. legator.l.3. §.creditores. D.vti poſsid. l.5. §.Iulianus.D.ad exhibendum.l.26. D.ad municipalem.l.50. D.de pecul. l.penult. §.item dandæ.D.de diuerſ.tempor.l.2. D.de ferijs.l.9. D. de rei vindicat.

Etiam rei ſeruandæ cauſa in poſſeſsionem bonorum tutoris,qui ne alimenta decernantur, latitat,pupillus mittitur.l.7. §.præterea.D.de ſuſpect.tutor. Sed & rei ſeruandæ gratia fideicommiſsi ſeruãdi gratia ſignificat in l.9.D. de annu. leg. quamquã aliàs hæ duæ miſsionum in poſſeſsionem cauſæ,vt diuerſę,ſeparentur.l.1.D.ex quib.cauſ.in poſſ.

Rei autem ſeruandæ cauſa non poſsidet, qui ſuo iure vt pignus tenet.l.13. D.quæ in fraud. credit.

Rei perſecutionem continent actiones, quibus perſequimur, quod ex patrimonio nobis abeſt.l.35.D.de oblig.& action.§.res perſequenda.Inſtit.de actionib.

Res etiam hereditatem ſignificat & emolumentum ſucceſsionis. Ita Rem habere ſucceſsionem optinere eſt. l. 15. l. 16. D.de legat. præſt.l.12.D.de iniuſtorup.l.2.§.ſed ſi ſint ſui. D.ad Tertyllian.l.5.D.de ſecun.tab.l.1.§.pen. D.ſi tabul.teſtam.l.4.in fin.D.de fideicomm. libert.l.83. D.de adquir.her. l.penult. D.vnde lib. Vnde bonorum poſſeſsio quædam eſſe cum re dicitur: nimirum cùm is qui accepit bona, ea cum effectu retinet. Quædam ſine re cùm alius euincere iure ciuili hereditatem poteſt, veluti ſi ſuus heres inteſtato ſit.l.8.§.1. D.de inoff.teſt.l.25.C.eod.tit. & apud Vlpia. in Inſtit.tit.xxviij.

In rem ſuam fideiubet,obligaturq; qui pro ſuo negotio & in ſuam vtilitatem fideiubet obligari, veluti pro ſuo procuratore, aut ſi ad eũ pecunia peruenerit & ipſe reum dederit vice ſua: pro eoq; fideiuſſerit.l.13. l.22. D.ad Velleia.l.8.§.1.D.qui ſatiſd.cog. l.25. D.de pact.l. 5. D. de liber. leg. In Rem ſuam procurator datus dicitur, qui mandatas ſibi actiones lucro & commodo ſuo exercet. In Rem quid ſit, in multis Pandectarum locis expoſui ſuprà lib.ix.

Rem pupilli ſaluam fore cautio prętoria,quam Theophil.Inſtitut.de ſatiſdatio.tut. & de diuiſio.ſtip.ſic explicat. ὁ πραίτωρ τὸν κελευσάμενον ἐπιτρόπων ἐγγύας διδόναι ἐκέλευσεν ὅτι σῶα καὶ ἀκέραια τὰ τῶν ἐπιτροπευομένων φυλαχθήσεται πράγματα.

Rei vxoriæ actio appellabatur,quę ſoluto matrimonio dotis repetendæ cauſa dabatur. l. vn. C.de rei vxor.actione. §.fuerat. Inſtitut. de action.Eius meminere Cicero lib.iij. Officiorum,Quintilian.lib.viij.cap.iij. & Gell. lib.iiij.cap.iiij. Eius autem in Pandectis nuſquam gentium fit mentio, quòd eà à Iuſtin. in Actionem ex ſtipulatu tranſlata & tranſfuſa eſſet.

Re contrahi dicitur obligatio, quæ re demum intercedente contrahitur.l.1.& l.52.D.de obligation.& action.l.1.in fi. & l.17. D.de pact. l.8.§.1.D.de fideiuſſorib.l.1.D.de nouationib. l.2.§.vlt.D.ad Velleian.l.13. §.ſi fideiuſſori.D. de acceptilatio.l.12. C.ſi cert.pet. vt ſit mutui

datione

datione commodato, depoſito, pignoris traditione. Inſtit. quib. mod. re contrahit. oblig. Ita re factum contractum, id eſt, numeratione, dixit Vlpian. in l. 9. §. quoniam. D. ſi cert. pet. Societas verò re contrahi, id eſt, communicatione bonorum dicitur in l. 4. D. pro ſoc. quamquam in ea nudo conſenſu obligatio conſtituatur.

Rei appellatione & tota res & pars eius continetur. l. 7. D. de iureiur. l. 4. §. 1. D. de damno inf. l. 13. §. 1. D. de fun. dot. Eademq́ue res peti intellegitur, etiam ſi pars petatur eius, quod totum petitum eſt. l. 7. D. de except. rei iud.

Ex re fructuarij item bonæ fidei poſſeſſoris eſſe videtur, quòd hi ſeruo donauerint, vel conceſſerint, vel adminiſtratione rerum, quæ ad eos pertinet, compendij fecerint. l. 38. D. de vſufruct. Sed & ſi bona fide poſſeſſori vel fructuario ſeruus acceptum roget, vel paciſcatur, ne ab ijs petatur ex re eorum adquirere videntur, cùm eos liberent. l. 63. D. de ſolutionib. d. l. 11. D. de acceptilationib. Sed & ſi hereditatem poſſeſſorum fructuariorum've intuitu & contemplationi ſibi relictam iuſſu eorum adeant, non opera ſua, ſed ex re eorum adquiſiſſe intellegentur. l. 45. in fi. D. de adquir. her. l. 32. D. de liber. cau. Atque hæc interpretatio pertinet ad id, quod dicitur fructuario bonæ've fidei poſſeſſori, ſeruum, quod ex operis ſuis vel ex re eorum ſtipulatur, aut per traditionem aceipit, adquirere.

E re eſt. l. 1. D. ſi cert. pet. l. 1. D. ſi is qui teſtamen. lib. l. 1. §. dixerit. D. de publican.

Res pro vi & effectu in l. penult. D. de ſtatuliberis.

Re excluſus non videtur, quem Prætor ſe in integrum reſtituturum pollicetur. l. 5. D. de reſtit. in integ.

Rem ipſam habere videtur, qui actionem ad eam recuperandam habet. l. 15. D. de diuerſ. reg. l. 143. D. de verb. ſignif.

Rerum Italicarum appellatione quid contineatur, exponitur in l. 35. §. rerum autem. D. de hered. inſtit.

Res peribit, id eſt, obligatio ſoluetur in l. 91. D. de ſolutio.

Res iudicata dic[illegible]r, quæ finem controuerſiarum iudicis pronuntiatione accepit, quod vel condemnatione, vel abſolutione contingit. l. 1. D. de re iudic. Rei iudicatæ clauſula in l. vlti. D. iud. ſol. ſignificat eam ſtipulationis iudicatum ſolui clauſulam, quæ ad iudicati ſolutionem propriè pertinet.

REMITTIT iuſiurandum, qui deferente ſe cùm eſſet paratus aduerſarius ſutare, gratiā ei facit, contentus voluntate ſuſcepti iuriſiurandi. l. 6. l. 32. D. de iureiuran. Sic remiſſum iuſiurandum accipe in l. 9. §. 1. & l. 4. C. eod. titulo.

Remiſſio in tit. De remiſſionib. accipitur, qua remittitur prohibitio per nuntiationem noui operis facta. l. 1. in princ. l. 5. §. ſi in pluribus. D. de noui oper. nunt. l. 7. §. ait Iulianus. D. quod vi aut clàm. Eſt igitur nuntiationis remiſsio.

Remiſsio nonnumquā mercedis penſionis've relaxationem, & exonerationem, & releuationem ſignificat, vt in l. 16. §. vlti. & l. 17. in princ. & §. vlt. D. loca. Sueto. in Iulio cap. xx. Publicanos remiſsionem petētes tertia mercedum parte releuauit. Plin. lib. x. Epiſt. Præterea continuæ ſterilitates cogunt me de remiſsionibus cogitare, quarum niſi præſens rationem inire non poſſum. Idem lib. ix. ad Paulinum: Cùm me neceſsitas prædiorum Tuſcanorū retineat: nam priore luſtro quāquam poſt magnas remiſsiones reliqua creuerunt. Columella lib. j. cap. vij. Si ſedulò colitur ager, plerumque compendium numquam niſi cœli maior vis aut prædonis inceſsit, detrimentum adfert: eoq́ue remiſsionem petere colonis non audet.

REMMIA lex de calumniatoribus. l. 1. §. 1. D. ad Turpillian. l. 13. D. de teſtib.

RENVNTIARE dicebantur magiſtratus qui voce præconis in campo declarabantur ſuffragio populi deſignati, vt Cic. vij. in Verr. & ij. in Rullum & pro Milo. & Gell. lib. xij. cap. viij. oſtendunt. Sed & ipſe Conſul ſucceſſorem ſuum populo renuntiabat, vt Cic. pro Murena & lib. vij. Epiſt. indicat.

Renuntiare nuptijs, & renuntiare condicionem, pro, Sponſalia repudiare. l. 17. §. vlt. D. de reb. auct. iud. l. 1. C. de ſponſalib. Sic Renuntiatam adfinitatem ſponſalibus contractam accipimus in l. 38. in princ. D. de vſur. Sic & Renuntiatio in l. 2. D. de diuort. ſponſaliorum diremptio intellegenda eſt.

Renuntiare quoque modum menſores dicuntur. l. 1. in princ. & l. 6. §. 1. & §. item Pomponius. & l. 8. D. ſi menſ. falſ. mod. Hygen. lib. ij. de Limitib. conſtit. Longitudinem autem quotiens egeram; egò ita renuntiabam, Iugera tot, vel verſus tot. Et mox: Sic vt videbitur, ita renuntiabimus iugera tot, verſus tot, &c.

REOS Cicero lib. ij. de Orat. omnes quorum de re diſceptatur, appellat. Aelius etiam Gallus lib. De ſignificatione verborum ad ius pertinentium Reum definit, qui cum altero litem cōteſtatam habet, ſiue is agat, ſiue cum eò agatur. Quibus conſequens eſt, vtrumque ex litigatoribus reum dici: vulgò tamen qui petit & agit, actor: qui conuenitur, reus appellatur. Veteres eum vnde petitur vocabant. Cicer. lib. j. de Orato. Non'ne nobis in tribunali Q. Pompei ſedetibus poſtulabam, vt illi vnde peteretur, vetus atque vſitata exceptio

ceptio

ceptio daretur, cuius pecuniæ dies fuiſſet. Idem lib. vij. Epiſtol. ad Trebat. Ego omnibus vnde petitur hoc conſilij dederim, vt à ſingulis interregibus binas aduocationes poſtulent. Sed & in l. Mamilia: Et ſi is vnde ea pecunia petita erit, condemnatus erit eam pecuniam ab eo vel à bonis eius primo quoque die exigito. Vterque etiam ex contrahentibus reus appellatur. l. 5. §. conuentionales. D. de verbor. obligat. Sed differentiæ cauſa, qui ſtipulatur, reus ſtipulandi: qui ſpondet, reus promittendi dicitur. l. 1. & toto tit. D. de duobus reis. l. 134. §. penult. D. de diuerſ. reg. l. 50. §. vlt. l. 52. §. duo. & paſsim in tit. de fideiuſſorib. D. ſicuti qui credit, reus credendi: qui accipit, reus debendi: qui ſatiſdat, reus ſatiſdandi: qui ſatis accipit, reus ſatis accipiendi appellatur. l. 34. §. quidam. D. de ſolutio.

Rei planè verbo plerumque debitor ſignificatur. l. . §. quod ſi ſtipulator. & alias ſæpe. D. de fideiuſſorib. l. 45. §. ſi principali. D. de iure fiſc.

Inde Reus conſtitutus dicitur, qui ſe obligauit. l. 14. §. Labeo. D. quod met. cau. Et eiuſdem pecuniæ Rei qui eandem pecuniam promiſerunt. l. 22. §. cùm tu. D. de fideiuſſorib. l. 84. §. qui Caium. D. de leg. j. Duos autē reos promittendi facimus, ſi vtrumque interrogemus, & vterque reſpondeat eiuſdem pecuniæ nomine. l. 3. & l. 6. D. de duob. reis. & Inſtit. eod. tit. Nec tantùm ſtipulatione, ſed & alijs contractibus duo rei fieri poſſunt: veluti ſi apud duos eadem res deponatur, duobus've eadem res locetur, commodetur.

Interdum Reus expromiſſorem ſignificat, id eſt, eum qui alienam in ſe obligationem vel nouatione vel delegatione ſuſcepit. l. 1. D. ad Velleian. l. 1. §. exceptionem. D. quar. rer. act. non dat. l. 104. & l. 112. D. de verborum obligatio. l. 9. §. omnis. D. de pigner. act. l. 7. §. ſeruus pactionis. D. de dolo. l. 22. §. ſi mulier. D. ſoluto matrim. l. 34. in fin. D. de ſtatuliber. l. 11. D. de nouatio. l. vlti. in fi. D. ſi cert. pet. l. 13. §. præterea. D. de actio. empt.

Reis cauere, id eſt, per fideiuſſores. l. 1. §. iubet. D. de collat. bon.

Reus fieri dicitur qui criminis alicuius poſtulatus eſt. l. 5. D. de public. iud. Reum autem fieri Aſconius ij. in Verr. act. nihil aliud eſſe ait, quàm apud Prætorem legibus interrogari. Cùm enim in ius ventum eſſet, dicebat accuſator apud Prętorē, Aio te Siculos ſpoliaſſe. Si tacuiſſet, lis æſtimabatur, vt victo. Si negaſſet, petebatur à magiſtratu dies inquirendorum criminum, & ex eo tempore inter Reos relatus & receptus dicebatur.

Agi etiam Reus eodem ſenſu dicitur, qui accuſatur. Valer. lib. vj. cap. viij. M. Antonius auorum noſtrorum temporibus clariſſimus Orator inceſti reus agebatur & libro viij. cap. j. Q. Flauius à C. Valerio Aedile apud populum reus actus.

Recipi vero vel referri inter Reos dicitur quis, poſtquam delatum eſt nomen eius. Et contra. Eximi verò ex Reis, abſolutione vel abolitione ſecuta.

Eorum autem ſtatus & cōdicio, qui inter reos recepti ſunt, Reatus vocatur. Et quamdiu accuſatio pendet, in reatu eſſe dicuntur. l. vlt. D. de public. iud. l. 25. D. de pœn. l. 3. §. quòd pater. D. de munerib. & honor. l. 46. §. in reatu. D. de iur. fiſc.

Reparare in l. 16. D. de in rem verſo. & l. 122. §. Callimachus. D. de verb. obligat. vt & bene Duaren. lib. j. diſput. notauit, ſignificat nummis ex venditione mercium redactis aliud quid earum loco comparare. vel breuius, ex mercis venditæ pretio aliam parare.

Reparari libertatem non poſſe, Vlpian. dicit in l. 9. §. illud. D. de ſtatulib.

Reparari vires obligationis Gordia. in l. 4. C. de ſolutionib. id eſt, ſuſcitari & reſtitui. Sicut Octauius Minutia. lib. viij. Arnobij. Ergo homo nouus naſcitur, non prior ille reparatur.

Reparari etiam appellationum tempora, id eſt, reſtitui dicuntur. Inde Reparationes in Rub. de temporib. & reparatio. appell. & apud Symmach. lib. j. Epiſt. xxxvij. & xxxviij.

Repetere pro memoria repetere in l. 10. D. de pact. l. 14. D. de iure codicil.

Repeti dicitur vſusfr. qui qualicumque ratione amiſſus iterum legatur, & fructuario conſeruatur. l. 2. §. ſi non mors. l. 3. in princip. & §. 1. l. 5. D. quib. mod. vſusfr. amitt. l. 3. §. 1. D. vſufr. quemadmod. cau. vt in ſpecie l. 8. D. de annu. legat.

Repetitionem in legatis cōſulti appellant hanc ſcripturam, HOC AMPLIVS EI HERES MEVS DATO, vel ITEM DARE DAMNAS ESTO. l. 19. D. de legat. j. l. 61. D. de legat. iij.

Repeti etiam dicuntur legata, quæ ab inſtituto data à ſubſtituto iterum relinquuntur, vel ab vno ex primis heredibus relicta à coherede eius rurſum legantur, in hunc modum, QVAE À FILIO MEO LEGAVI, QVAE'QVE EVM DARE IVSSI, HERES MEVS IISDEM DIEBVS DATO. l. 32. & l. 54. D. de leg. j. l. 75. D. de leg. iij. l. 80. D. de verb. ſignific.

Repetere Reum, eſt iteratò reum facere abolitioneq́ exemptum reum denuo poſtulare. l. 10. §. 1. l. 12. l. 15. §. vlt. & l. 17. D. ad Turpillia. l. 3. §. 1. & l. 12. §. vlt. D. de accuſatio. l. 14. §. 1. D. de bon. libert. Suet. in Auguſto cap. xxxij. Diuturnorum reorum & ex quorum ſordibus

kk nihil

nihil aliud quàm voluptas inimicis quæreretur, nomina aboleuit, condicione propoſita, vt ſi quem repetere vellet, par periculum pœnæ ſubiret. Idem in Domitia. ca. ix. Reos qui ante quinquennium proximum apud ærarium pependiſſent, vniuerſos diſcrimine liberauit, nec repeti niſi intra annũ permiſit.

Sic Repetere crimen eſt, indulgentia abolitum crimen ex integro iterum perſequi. l. 7. D. ad Turpillian.

Repeti in quæſtionem eſt, in quæſtionem iterum peti. l. 18. §. 1. D. de quæſtionib. Repeti quæſtio, id eſt, iterari dicitur in l. 16. D. de quæſtionib.

Repetita die, id eſt, antelata ſeu prælata die. l. 3. D. de fide inſtrum. l. 5. §. ſi quis ipſi Prætori. D. de noui oper. nunt. l. 9. §. proinde. D. ad exhiben. l. 15. §. item videamus. D. de dam. inſec. l. 1. §. præterea. & §. ſi tibi. D. de itin. actuq́ priu. Et repetitis diebus, in l. 51. D. ad leg. Aquil. ſignificat retrorſum computatis. Eodemq́ modò Repetitionem triginta dierum accipe in l. 34. in fi. D. de oblig. & action.

Repetita emptione in l. 7. §. adeò. D. de pact. l. 2. D. de reſcind. vendit.

REPETVNDARVM crimẽ ſiue de pecunijs repetundis ex l. Iulia intenditur earum pecuniarum nomine, quas quis cùm in magiſtratu aliquo, poteſtate, curatione, miniſterio eſſet, ob iudicandum vel non iudicandum acceperit, vel quo magis, vel minus ex officio ſuo faceret, vel ob militem legendũ mittendum've. toto titul. ad legem Iuliam repetund. D.

REPIGNERARE eſt, luere & liberare pignus, aduerſaturq́ verbo pignerare. l. 5. §. rem tibi dedi. D. commoda. Feſt. lib. xvj. Reluere, ſoluere, repignerare. Cæcilius in Carmine, vt aurum & veſtem quod matris fuit, reluat, quod viua ipſi oppoſuit pigneri. Vt Replumbare, id eſt, adplumbata diſſoluere. l. 20. D. de auro argento. Et Reſignare, ſignatum aperire, l. 6. D. quemadmod. teſtamenta aperiantur. l. 23. D. qui teſtamenta facere poſſunt. l. 20. D. de vulg. & pupill. l. 16. in fin. D. ad leg. Cornel. de falſ. Et alijs quoque ſatis multis in verbis, articulus RE contrariam ſimplici verbo tribuit ſignificationem, aliàs verò iterationem, & geminationem ſignificat, vt Retractare interdum eſt, Feſto quoque teſte, iterum tractare. l. 31. in fi. D. de iureiur. l. 10. §. 1. D. ad Turpillian. §. cùm quidam. D. de recep. qui arbitr. l. 29. D. de iure fiſc. l. 4. C. de epiſc. aud. l. 3. C. de cano. largit. tit. Cic. lib. iiij. de Nat. deor. Qui autem omnia quæ ad cultum deorum pertinent, retractarent, & tanquam relegerẽt, hi dicti ſunt Religioſi. Idem ad Atticum lib. viij. Augemus crimen dolorem retractando. Sic Tertullian. in Apologetico. Cauſas quæ hoc exegerint, retractemus. & alibi ſæpe.

REPLICATIO eſt contraria exceptioni, & quaſi exceptionis exceptio. l. 22. D. de exceptionib. Inſtitut. de Replicationib. Dicitur enim aduerſus exceptionem, per eamq́ exceptio eliditur. l. 48. D. de procuratorib. l. 28. D. de noxalib. l. 21. §. 1. D. de pignorib. l. 1. in fi. D. de excep. rei vendit. l. 72. in fi. D. de rei vindicat. l. 19. C. de tranſactio. l. 1. §. procurator. D. pro empto.

REPRAESENTARE eſt, quod in diem debetur ante diem ſoluere. l. 8. §. eam orationẽ. D. de tranſactio. l. 36. §. vlt. de condicion. & demonſtr.

Inde Repræſentatio ante diem ſolutio. l. 24. §. quotiens. D. ſolut. matrim. l. 1. l. 2. §. idem Iulianus. D. de dote releg. l. 90. §. teſtator. de legat. ij.

Repræſentare ius l. 1. C. vbi de cauſa ſtat.

Repræſentari etiam cognitio dicitur. l. 3. §. cauſæ cognitio. D. de Carbon. ed. & l. 3. §. Iulianus. de lib. exhib. quæ nõ expectato pubertatis tempore ſtatim ſuſcipitur & maturè iudicatur.

REPRAESTARE duobus in locis in Pandect. Florent. inuenitur. in l. 47. D. de action. emp. & l. 22. §. 1. D. ad S.C. Trebell.

REPROMITTERE eſt, nuda pollicitatione cautioneq́ promittere, non ſatiſdatò. l. 5. §. ſi is cui. D. de noui oper. nunt. l. 9. §. quæſitum. l. 13. in princ. §. 1. l. 30. §. vtrum. D. de damno inf. l. 3. & l. 5. §. quòd ſi fugit. D. de condic. cauſa da. l. 10. D. de his quæ vt indign. Proinde Repromiſſio & ſatiſdatio opponuntur. l. vlt. §. ſi legatarius. D. quod legator. l. 1. §. ſtipulationem. D. de Prætor. ſtip. l. 6. D. vt legator. nom. cau. l. 23. D. de vſufr. leg.

REPVDIARE eſt, ius nobis delatum repellere. Repudiantur enim ea tantùm quæ iam delata ſunt. l. 1. §. decretalis. D. de ſucceſſorio edicto. Nec repudiare quis id poteſt, quòd ſi velit, habiturus non eſt. l. 135. D. de diuerſ. regul.

Repudium nõ nuptiarum tantùm diremptionem renuntiationem've, ſed & ſponſaliorum ſignificat. l. 2. D. de diuort.

Inter Diuertere enim & Repudiare hoc intereſt, quòd repudiari etiam futurum matrimonium poteſt. Non rectè autem ſponſa diuertere dicitur. l. 191. D. de verb. ſignif.

Inde Repudium renuntiare apud Plaut. Aulularia. Et Terentium Phormion. Act. iiij. ſcen. iiij.

Et Repudium mittere. l. 38. D. ſolut. matrim. l. 3. & l. 4. & l. 8. D. de diuort. Et Repudiatus is cui repudium miſſum eſt. d. l. 38. & l. 4. D. de diuort.

REPVTARE in computatione ineunda aliquid

quid imputare ſignificat.l.36. D.de neg.geſt. l. 40.in fi.D.de minorib. l.1.§. præterea. D.de tut.& rat.diſtr.l.21.D.ſolu.matri.l.5.C.de iud. l.90.§.teſtator.de lega.ij.

Vnde reputationes,in l.19.D.famil.erciſc.l.2.D. vbi pupill. educa.l.10. §. idem Labeo ait. D. manda.d. l.1.§. præterea.l.8. & l.25. §. ſi vicino.D.loca.l.48.D.de ſolutionib.

RESCISSORIA actio in l.28.§.exemplo. & §.vlti.D.ex quib.cauſ.maio. l.18. C.de poſtli. reuerſ. ea eſt, quæ reſciſſa vſucapione redditur.l.35.D.de oblig.& actio.§. rurſus. Inſtitu. de actionib.l.24.C. de rei vindic. at in l.16.C. ad Vellcian.Reſciſſoria actio dicitur quæ reſciſſa mulieris obligatione in priorem & antiquum debitorem reſtituitur.

Reſciſsio in l.3.§.ſi emancipatus.D. de conr.tabul. reſciſsionem emancipationis ſignificat. Nam Prætor vt emancipatos qui iure ciuili deficiūtur propterea quod per capitis deminutionem ius legitimum amiſerint, ad ſucceſsionem cum ceteris liberis, qui in poteſtate manſerunt,admittat,eorum emancipationem reſcindit.l.6.§.1.D.de bon.poſſeſ. Quod cùm Accurſius non videret,valde ſe torquet in interpretatione dicti §. ſi emancipatus; Sic etiam accipienda ſunt illa l.9.de bo.proſcripto.in C.Th.verba,Qui ab inteſtato ſucceſſuri defuncto vel ex xij. tabul. vel per reſciſsionē capitis prætorio vocabūtur edicto.

RESCRIBERE princeps dicitur ad epiſtolas, vt ſubſcribere libellis: ſed tamen etiā reſcribere ad libellos Iuriſcōſulti dicunt.l.23.D. de vſufru.lega.l.4.D.de appella. recip.l.17.D. de iure patro.l.40.§.hoc Senatuſconſultum. D.de legar.j. Quinetiam ipſimet conſulti reſcripſiſſe dicuntur,quod conſulentibus ſe reſponderunt.§.ſacræ. Inſt.de rerum diuiſ.l.73. D.de contrah.empt.

RESIDVA, ſunt pecuniæ publicę,quæ apud aliquem ex locatione,conductione,emptione, alimentaria ratione, ex ſumma quàm accepi aliáve qua cauſa reſederunt. l. 4. §. lege Iulia.D.ad l.Iul.pecu.Ea verò pecunia quam quis cùm prouincia abiret apud ſe eſſe ad ęrarium profeſſus, retinuit, ante annum reſidua non eſt,quia eam priuatus fiſco debeat.l.9.§. vlti.D.eod.titu.Crimen hoc lege Iulià vindicatur, quæ inde de reſiduis vocatur. Sic & apud Liuium lib.iij. belli Macedo. verbum hoc exaudiendum eſt.Omnibus,ait,reſiduis pecunijs exactis tributo priuatis remiſſo. Cicero ij. oratio. de Leg. Agrar. Quid relatum, quid reſiduum ſit. Idem pro Cluentio Auito: Nuper apud C. Orchinium collegam meum locus à iudicibus Fauſto Syllæ de pecunijs reſiduis nō eſt conſtitutus.

RESTITVERE is intelligitur,qui ſimul rem & cauſam actori reddit, quam is habiturus eſſet, ſi ſtatim iudicij accepti tempore res ei reddita fuiſſet, id eſt, vſucapionis cauſam, & fructuum,& quodcumque aliud quod habiturus eſſet actor, ſi controuerſia ei facta non eſſet.l.35.l.75.D. de verborum ſignificat.l.20. D.de rei vindicatio.

Reſtituit ergo nō qui ſolùm corpus, ſed etiam qui omnem rem cōdicionemq; reddita cauſa præſtat, & tota reſtitutio iuris interpretatio eſt. l.vlti.§.vlti.D.de verbo.ſign.Quo fit, vt lōgè plus ſit in reſtitutione,quàm in exhibitione, cùm ad exhibitionem præſentiam corporis præbere ſufficiat:Ad reſtitutionem verò poſſeſſorem facere, & fructus reddere, & cauſam omnem præſtare oporteat.l.22.D. de verbo.ſignif. Proinde hæc verba ſtipulationis EAM REM RECTE RESTITVI, fructus continere minime ambiguū eſt.l.73. D.de verbor.ſignificatio. Et qui rem reſtitui iubet, etiam de fructibus condemnationem facere debet.l.36.§.1.D.de rei vindica. Sed & cùm verbum, RESTITVAS, in lege inuenitur, et ſi non ſpecialiter de fructibus additum eſt,tamen etiam ſunt reſtituendi.l.134. §.1.D. de diuerſ. regu. Ex quo efficit Vlpia. in Paulianam actionem fructus venire, propterea quòd verbum, RESTITVAS, quo Prætor in eam rem vſus eſt,pleniam habet ſignificationem,vt etiam fructus reſtituantur. l.38.§.in Fabiana.D.de vſur.l.1.D.quę in frau. credit. Inde adeò cùm Prætor iubet vti opus factum reſtituatur, etiam damnum datum actor conſequi debet, cùm verbo reſtitutionis omnis vtilitas actoris contineatur. l. 81.D.de verb.ſignific. Simili modo cùm deiectum ab vſufructu in eandem cauſam Prętor reſtitui iubet, ſic interpretamur, in qua futurus eſſet ſi deiectus non eſſet, vt ſi tempore interim finitus vſusfructus fuerit, nihilominus cogatur reſtituere, id eſt, vſumfructum iterum conſtituere.l.9.§.vlti.D.de vi & vi arma. Aut ſi poſtquàm deiectus eſt, capite minutus vel mortuus fructuarius fuerit, præterita cauſa, præteritumq; damnum ſarciatur.l.3.§.vlti.eod.titu.

Enimuerò in interdicto, Ne quid in loco publico,quo Prætor iubet quod in loco publico factum erit reſtitui,reſtituere in priſtinum ſtatum reducere eſt, quod fit, ſiue quis tollat quod factum eſt,ſiue reponat id quod ſublatum eſt.l.2.§. Prætor ait. & §.reſtituas. D. ne quid in loco publi. Reſtituere in integrum, eſt in priorem ſtatū reponere lapſos, captos, fraudatosq; vel per imbecillitatem ætatis,vel per abſentiam, vel per metum, aut calliditatem aduerſarij, vel per ſtatus mutationem. l.1.D. de in integr.reſtit.

Vnde Reſtitutoriū, pro iudicio reſtitutorio & cognitione prætoria de reſtitutione facienda.

da.l.7.D.quod falſo tut.l.39. D.de euictionib.

Reſtitutoria actio, quæ in veterem debitorem reſtituitur, muliere, quæ pro eo obligationẽ ſuſceperat, nexu obligationis liberata. l.8. §. Marcellus. & §.ſi mulieri. D. ad Velleia. l. 8. C.eo.tit.

Reſtitutoria interdicta appellãtur, quibus Prætor reſtui aliquid iubet.l. 1. §. interdictum.& l.2.D.de interdict.§.reſtitutoria. Inſtit.eo. tit. l.1. D. de aqua cottid. Qualia ſunt, Quorum bonorum, Quod legatorum, Vnde vi.l.1.§. 1.D.quor.bo.1. l. 1. D. quod legator. & illud, quod de via publica proponitur in l. 2. §. ait prætor. & §. hoc interdictum. D. ne quid in loco publ. Et quod precario. l. 2. §. 1. D. de precar. Et poſterius interdictum de cloacis. l. 1. §. 1. & §. vlt.D.de cloac. Item illud quod proponitur in l. vn. §. deinde. cum §. ſeq.D. de fluminib.

Reſtitui etiam dicuntur, qui in bona, dignitates, & ciuitatem reſtituuntur, veluti deportati, aut aliàs damnati. Rubr.de ſentent. paſſ. & reſtitut.C.l.59.& l. 104. D. de condicio. & dem. l. 1. §. deinde adiicit. D. de poſtul.l.6.§. penult.D.de iniuſto rup.

In integrum etiam reſtitui dicuntur cauſæ, de quibus ex integro cognoſcitur. l. 3. §. diuus. & l.7.D.de iu.fiſ.l.33. & l.35.D.de re iudic.

Reſtituere tutelam curationemq́ pro tutelæ & curationis geſtæ adminiſtrationis rationes reddere. l. 32. D. de minorib. l.21. §. vlt. D.de alim.lega.

RETICVLVM in l.5.§.vlt.D. de his qui deiecer. vel effud. vbi amphoram ex reticulo ſuſpenſam narrat. Plinius lib.xxxj.cap.vj. Item demiſſæ reticulis in mari concauæ è cera pilæ.

Reticula in l. 25. §. ornamentorum. D. de auro arg. quæ vulgò ſcofia dicimus; quæ in formam retis facta ad capillos continendos capiti aptantur. Reticulum Lexicon B. Germani vertit γύργαθον κεκρύφαλον. Et plane crocuſantia reticulis iunguntur in d.§. ornamentorum. γύργαθον verò πλέγμα esse Pollux lib. vij. cap. vlt. & lib.x.cap.xxxv. docet. Iſidor. lib. xx. Etymol. cap.xxx. Reticulum, ait, eſt quod colligit comas; dictum ab eo quod retinet crines ne effundantur. Lamprid. in Alexand. Matronas autem regias contentas eſſe debere vno reticulo atque inauribus. Vtitur & hoc verbo in hunc ſenſum Capitolinus in Maximinis. Reticuli circa colũnas in l. 17. §. quæ tabulæ. D.de actio. empt. Reticulatum opus apud Vitru. lib. ij. cap. viij. Et Plin. lib. xxxvj. cap. xxij.

RETRO. pro rurſus vel ex diuerſo. l. 4. D.de oper. ſeruor. l. 67. D. de ſolutionib. l. 40. §. ſeruum. D. de adq. poſſ. l. 9. §. vlt. D. de except. rei iud. l. 34. §. vlt. D. ntanda.

REVOCARE domũ id ſignificat quod vulgo dicimus, petere ſe remitti domum. l. 2. § legatis. D. de iudic. l. 28. §. ſi cum in prouincia. D. ex quib. cauſ. maio. Sic & ius reuocandi forum. l. 7. D. de iudic. Et reuocare in prouinciam in l. 7. §. penul. D. de accuſatio.

Reuocatoria, diploma principis ſignificat, quo abſentem ad ſe reuocat. l. vlt. C. de dignitatibus lib. xj. l. 3. C. de ſilentia. lib. xij. Iuſtin. Nouell. viij. οὐδὲ γὰρ δίδομεν αὐτοῖς ἄδειαν, περὶ τὴν τιμωρουμένων τῶν προσήκοντα ἁμαρτῶν πλημμελοῦσι χρόνον, τῶν ἐπαρχιῶν ἐν ἄρχειν ἀναχωρεῖν, ἃ τῇ προφάσει Reuocatorias εἶναι καλοῦσι.

RIGOR curſus aquæ, rectum profluentis tenorem ſignificat. l. 1. §. quod autem. D. ne quid in flumine publ. l. 1. §. ripa. D. de flumin.

Sic rigor ſtillicidij, rectus eius fluxus eſt. l. vlt. §. vlt. de ſeruitu. vrban. At Plin. lib. viij. Epiſtol. ad Roma. Rigorem aquæ pro frigiditate poſuit. Sunt & rigores in agris, cuius verbi, quia à lexicis abeſt, non alienum erit interpretationem ſubijcere. Id autem Boethius lib. 1. Geometr. ita explicat. Rigor eſt quidquid inter duo ſigna veluti in modum lineæ directum proſpicitur. Flexuoſum verò eſt, quidquid ſecũdum naturam locorum curuatur. Nam quod in agro à mẽſore operis cauſa ad finem directum fuerit, Rigor appellatur: quidquid ad horum imitationem in forma ſcribitur, linea appellatur. Bini verò rigores ſunt, quando ſingulis ſpatijs interuenientibus tendunt, vt itinere plerumque peragunt. Aggenus Vrbicus, Rigor ait, ſuæ rectitudinis naturalis nomen accepit. Sicul. Flacc. in lib. de condicio. agror. In aliquibus regionibus, ait, ita fines inter poſſeſſores ordinati ſunt, vt rigores durent per longum tractum, incedenteſq; in vijs aut riuis aut ſubſtructionibus; aut regionibus alijsq; finitionum generibus deficient ſupradicti rigores.

RIPAM fluminum dici, vt litus maris, Grammaticis notum eſt. Ripam autem fluminis Vlpia. definit eſſe id, quod flumen continet, naturalem rigorem curſus ſui tenens. l. 1. D. de fluminib. Paulus verò in l. penult. D. eod. titu. Ripam ait eam dici, quæ pleniſſimum flumen continet. Ripam munire eſt aggeribus factis & oppoſitis aquam coërcere, ne excreſcens flumen agrum occupet. l. 1. §. ſunt autem. D. ne quid in flumi. pub. l. vn. D. de ripa munien. Inde Riparenſia caſtra in l. 14. C. de re milit. lib. xij. in ripis ſtatuta & locata. Et Riparenſes apud Vopiſcum in Aureliano. Inde etiam Ripuarij appellati ſunt Germani riparum Rheni accolæ, quibus conſcriptæ leges hodieq; extant.

RISCVM in l. 25. D. de auro arg. arculam veſtiariam

ſtiariam interpretor. Hanc enim ſolam huius verbi ſignificationem ei loco accommodatam reperio. Tradit autem Pollux libro viij. onomaſt. capi. xix. & lib. x. cap. xxxj. *λιβέρνα γὰρ εἰς ἐμπεπλῆσθαι ἃ ὑδάτων ῥίπτειν περὶ τῶν νεῶν λέγεσθαι*. Donatus vero in Eunuch. Terent. nomen id eſſe Phrygium ſcribit, eóque ſignificari ciſtam pelle contectam. At in lexico, B. Germani Riſcus *λιβέρνος μυγάλη* definitur.

RIVVM Feſtus lib. xvj. dici ait nõ tantùm naturali ſuo impetu fluẽtem tenuem aquæ fluxum; quo modo Riuũ fluminis dixit Caius in l. 7. §. inſula. D. de adquir. rer. domin. ſed & manu factum, ſiue ſuper terram in foſſa, ſiue ſuper ſpecu à græco verbo *ῥέειν*. Hoc poſteriore ſignificato Riuus definitur ab Vlpiano eſſe locus per longitudinem depreſſus, quo aqua decurrat. l. 1. §. 1. D. de riuis. Atque ita accipitur in l. 2. D. de extraord. cognit. l. 12. & l. 16. D. quemadm. ſeruit. amitt. l. 3. §. penult. & vlt. l. 5. in fi. D. de aqua cottid. l. 13. l. 21. §. 1. D. de ſeruit. ruſt. l. 52. §. ſi in communem. D. pro ſoc. Vitruu. lib. viij. cap. vij. Ductus autem aquæ fiũt generibus tribus, Riuis per Canales ſtructiles, & fiſtulis plumbeis, aut tubis fictilibus. Nam in riuo collocabantur fiſtulæ, vel canales quibus aqua ducebatur. l. 3. §. ſi quis in riuo. D. de riuis. Inde deprimere vel alleuare riuum in l. 11. D. comm. præd. Et ducere riuum l. 9. D. de ſeruit.

Riui autem, prout conuenerat, terreni, ſignini, cementicij, lapidei've fiebant, vt apparet ex l. 1. §. vlt. & l. 3. §. 1. D. de riuis. Item Riui quidam erant aperti, quidam tecti & operti, l. 1. §. vlt. l. 3. D. de riuis. l. 1. §. ſi quis. D. ne quid in flum. pub. Hos ſubterraneos Frontin. ſæpius appellat in lib. de Aquæductib.

Inde Riuales, qui per eundem riuum aquam ducunt. l. 1. §. ſi iter, & l. 3. §. penult. D. de aqua cottid. vt Donat. in Eunuch. Terent. notat. Gell. lib. xiiij. cap. j. Quod ei fortè de aquæductu cum riualibus contentio eſſet. Acron quoque in artem Poëtic. Horatij, Riuales, ait, dicebantur, qui in agris riuum haberẽt communem, & propter eum ſæpe diſcrepabant. Inde & verbum Corriuare in l. 1. §. ſed & foſſas, & l. 3. D. de aq. & aq. pl.

RODIAE leges nauticæ leges ſunt à Rodijs deſcriptæ, quibus vt æquiſſimis mare regi Imperatoribus non diſplicuit. Quod & Iſidor. lib. v. cap. xvij. ſcribit. Inde titulus de leg. Rod. D. & apud Paul. lib. ij. Sentent. titul. vij. Tertullia. lib. iij. aduerſ. Marcio. Scilicet nauclero non illi quidem Rodia lex, ſed Pontica cauerat.

ROMAE appellatio continentibus ædificijs finitur. l. 2. D. de verb. ſignificat. Itaque ædificia Romę fieri ea videntur, quę in continentibus ædificijs fiunt. l. 139. D. de verb. ſignific. & qui in continentibus ædificijs nati ſunt Romæ nati intelleguntur. l. 147. D. eod. tit. & penu quæ Romæ ſit legata, non ea tantum quæ intra murum, ſed & quæ intra continentia ſit debetur. l. 4. §. ſi ita. D. de penu leg.

Roma communis patria eſt. l. 33. D. ad municipal. & vt ſcitè Athenæus ſcribit *τῆς οἰκουμένης δῆμος*.

Vnde Orbis Romanus. l. 17. D. de ſtatu hom. l. 5. de metallar. in C. Theod. Caſſiodor. lib. iij. Variar. epiſt. penult. Auguſti ſiquidem temporibus orbis Romanus agris diuiſus cenſuque deſcriptus eſt. Saluia. Maſſil. lib. vij. de vero Dei iudicio. Sed vbi apud nos emendatur, aut quæ pars Romani orbis corrigitur? Et alias. Sed hæc omnia prætermittantur quæ & in toto fermè aguntur orbe Romano.

Roma autem duplex ſtatuitur in conſtitutionibus; vna vetus, altera noua, videlicet Conſtantinopolis, quam veteris & antiquæ Romæ prærogatiua lætari Impp. voluerunt. l. 6. C. de ſacroſanct. eccleſ. l. 40. C. de epiſcop. & clericis. l. 4. C. de operibus public. l. vlt. C. in quibus cauſis pign. Zonaras etiam non ſemel hanc *νέαν ῥώμην* vocat. Quinetiam Chalcedonenſis Concilij ca. xxij. ita ſcriptum eſt, *τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας ῥώμης διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην οἱ πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα· καὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι οἱ ρν' θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι τὰ ἴσα πρεσβεῖα ἀπένειμαν τῷ τῆς νέας ῥώμης ἁγιωτάτῳ θρόνῳ, εὐλόγως κρίναντες τὴν βασιλείᾳ καὶ συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν καὶ τῶν ἴσων ἀπολαύουσαν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρᾳ βασιλίδι ῥώμῃ.*

ROTAE aquariæ apud Paul. lib. iiij. Sent. tit. vj. ſunt per quas tollitur aqua. de quibus in l. 2. D. comm. præd. & l. 40. §. vl. D. de contrah. empt. & apud Cato. de re Ruſt. capite xj. fit mentio. Lamprid. in Heliogab. Paraſitos ad rotam aquariam & cum vertigine ſub aquas mittebat, rurſuſque in ſummum reuoluebat. Tertullian. Rotas aquilegas vocat in lib. de Anima. A Vitruuio etiam inter ea organa quibus aqua hauritur Rota ponitur lib. x. ca. ix. & alijs ſæpe. Iſidor. lib. vlt. cap. xv. Dicta, ait, eſt Rota quaſi ruat. Eſt enim machina, qua ex flumine aqua extrahitur. Lucretius in lib. xv.

In fluuio verſare rotas atque hauſtra videmus.

Vbi hauſtra ſunt rotarum cadi ab hauriendo, quæ Græcè *ἀντλίαι* vocantur, vt & à Nonio notatur. Riuus verò ille quo per rotam educta aqua in hortum effunditur *ἀμάρα* Græcis vocatur, vt & in Etymologico traditur.

RVBRIANVM Senatuſconſultum temporibus

bus Traiani factum eſt, Rubrio Gallo & Cælio Piſone COSS. Cuius ſententia exponitur in l.26.§.ſubuentum.l.28.l.33.§.1.D.de fideicomm.libert.l.3.D.de legit.tutorib.

RVBRICA, terram rubri coloris, Latinis ſignificat. Eoq́ ſenſu verbum hoc apud Vitruu.lib.vij.cap.vij. & Cato. de re Ruſt.cap. xxxiiij. Tertullian.in lib.de habitu muliebri, & Noniū, in verbo Examuſsim, vſurpatum inuenies. Huiuſmodi verò terra & minio cùm tituli ac capita librorum notari ſolerent, eò factum eſt; vt Rubricæ pro titulis capiantur.l.2.§.recuperandæ.D.de interdict. Ouid. in lib.de Triſtib.

Nec titulus minio, nec cedro charta notetur.

Iuuenal.Saty.xiiij. Perlege rubras

Maiorum leges. Perſius Saty.v.

Excepto ſi quid Maſuri Rubrica vetauit.

Quintilian.lib.xij.cap.iij. Quorum alij ſe ad album ac rubricas tranſtulerunt, & formularij, vel, vt Cicero ait, leguleij quidam eſſe maluerunt. Terentianus, Inſtar tituli fulgidula notabo minio. Seruius in x. Eclog. Virgil. Bucolic.faciem quoque Iouis ait, de rubrica illinunt inſtar coloris ætherei. Minium enim rubrica eſt.

RVDES parietes in l.44. D.de vſufruct. nullo dum tectorio opere inducti. Rudis materia; id eſt, non facta, neque in opera coniecta. l. 19.§.infecti. D.de auro arg. Rudes lapilli vel gemmæ in l.25. §.vlt.eod.tit, nondum ornamenti aptati, aptatæ've.

RVERE, quod ad ſtipulationem damni infecti attinet, in qua hæc verba SI QVID: IBI INERIT, poni ſolebant.l.18.D.rem rat.hab. non videtur quod aut vētō, aut omninò aliqua vi extrinſecus admota cadat; ſed quod ipſum per ſe concidit.l.43.D.de dam.inf.

Ruina eſt caſu fortuitò contingens ædificiorū lapſus.l.30.D.ad l.Falcid.l.1.§.is quoq́.D.de oblig.& actio.l.1.§.1.D.depoſ.

Ruta cæſa ſine copula à veteribus pronuntiabātur, ſicut & alia multa.l.5.§.idem Iulianus. D.ad exhib.l.66.§.quintus.D.de contrahen. empt.l.38.§.vlti.D.de actio. empt. Cicero in Partitio. Cùm ex teſtamentis quæritur, quid ſit penus, aut cùm ex lege prædij quæritur, quæ ſint ruta cęſa. Sic autem Feſto interprete appellantur, quæ venditor poſſeſsionis vſus ſui cauſa conciderat, ruendaq́ contraxerat quaſi eruta. vt Nonius Marcellō Virgilij verſu confirmat, ex lib.j.Georg.

Cumuloſq́ ruit malè pinguis harenæ.

Planè Ruta Cęſa Q. Mucius Scæuola definiebat quæ neque ædium neque fundi ſunt, in rutiſq́ cæſis ea demum ſtatuebat, quæ terra non tenerentur, quæq́ opere ſtructili tectorio've non continerētur.l.66.in fi.D.de contrahen. emptio.l.241.D.de verborum ſignificatio. Vlpian. Ruta eſſe ait, quæ eruta ſunt, vt cretà, harena, & ſimilia. Cæſa vt carbones & his ſimilia. l.17. §.ſi ruta. D.de actione empt. Granaria item, quæ ex tabulis fieri ſolent, quorum ſtipites ſuprà terram ſunt. Item tegulæ nondum ædificijs impoſitæ rutis & cæſis cedunt.l.18.D.de actio.emp. Solebant verò in vēditionibus hæc excipi: quod præter ſuperiora loca, etiam ea quę ſubieci, comprobant. Cic. Topic. fecitq́ quod ſæpe liberales venditores facere ſolent, vt cùm ædes fundum've vēdiderint, rutis cęſis conceptis, concedant tamen aliquid emptori quod ornandi cauſa aptè & loco poſitum videatur. Idem lib.ij.de Orat. Sed diceres te cùm ędes paternas venderes me in rutis quidem & cæſis ſolum paternum recepiſſe.

RVPERIT in l.Aquilia, corruperit ſignificat. l.27.§.inquit lex.D.ad leg.Aquil.l.7.§.ſi quis radicitus.D.arb.furt.cæſ.l.32.in fi.D.de oblig. & action.l.70.§.1.D.ad Trebell. Et ideo qui veſtimenta ſciderit, & qui inquinauerit, & qui nauem perforauerit, & qui vulnerauerit, & qui virgis, loris, pugnis ceciderit, vel telo, aut quo alio ſciderit corpus, rupiſſe intellegitur.d.l.27.§.ſi quis teſtamenta. §.ſi nauem.§. rupiſſe.eo. In xij.tab. etiam Feſto teſte Rupicias, damnum dederis ſignificabat.

Rūpere mulas onere.l.30.§.qui mulas.D.loca.

Rumpere flagris ſeruum in l.9. §. penult. D. de iniur.

Ruptum teſtamentum dicitur, quod vel poſteriore teſtamento rite perfecto & ex quo heres extitit, vel adgnatione ſui heredis ruptū eſt.l.1.& 2.D.de iniuſto rup.l.59. §.teſtamento.D.de admin.tut.l.31.D.de teſt.l.1.D.de except.rei iudic.l.1.C.de poſthum.l.30. §.vl.D.de adquir.hered.l.47.D.de fideicom.libert.l.2. §.1.D.de adquir.her.l.2.D.de condict. indeb. l.1.§.ſiue autem.D.de tab.exhib. Inſtit.quib. mod.teſt.infirm. in princ.& §.1. Iſidor.lib.v. Etymolog.cap.xxiiij. Ruptum teſtamentum ait inde dictum, quod naſcente poſtumo neque exheredato nominatim neq́ herede inſtituto rumpatur.

RVRSVS pro Contra interdum vſurpari Seruius notat in illud Vergilij libro iij. Georgicorum.

Rurſus cura patrum cadere & ſuccedere matrum

Incipit.

Sic accipitur in l.11. §. ſi filio. & l. 88. D. ad l. Falc.l.56. in fi.D.de iu.dot. l.1. D. quando appel.ſit.l.31.D.ad Trebell. §.rurſus. Inſtitut.de action. vti rurſus ex diuerſo bis τῷ αὐτῷ Iuſtinian.dixit. Sic & apud Quintil.lib.iiij.cap. vlt.& aliâs ſæpe hæc vox accipienda eſt.

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE, LIBER XVII.

SACCVM & Sacculum pro marſupio, loculis, crumena, repoſitorio, & reconditorio nummorum dicunt Iureconſulti in l. 105. D. de ſolutionib. l. 1. §. ſi pecunia. l. 26. §. ſi Titius. & l. 29. D. depoſi. l. vlti. D. de l. commiſ. l. 30. §. quid ergo. D. de vſufru. l. 3. §. ſi plus quàm. D. de ſtatulíber. l. 21. §. 1. l. 77. D. de furt. Horat. lib. ij. Sermo. Sat. iij.

Menſam poni iubet atque
Effundi ſaccos nummorum.
  Martial. lib. v. Epigr.
Excuſsi loculoſq; ſacculumq;.
  Iuuenal. Sat. xiiij.
Interea pleno cùm turget ſacculus ore,
Creſcit amor nummi quantum ipſa pecunia creſcit.

Feſtus lib. iiij. Dirutum ait æs inde dictum, quòd diruebatur in fiſcum non in militis ſacculum. Auguſt. lib. ij. de morib. Manichęor. Cùm & de proprio ſacculo diligenter occultato pecunia copioſa ſuppeteret. Nonius Marcell. Marſupium ſaccum interpretatur. Suidas. σελλίππιον, βαλλάντιον μαρσίππιον. καὶ ὁ [illegible].

Saccularíorum autem qui vetitas artes exercentes partem in ſacculos ſubducebant, & partem ſubtrahebant, meminere l. penulti. D. de extraordinarijs criminibus. l. 1. D. de effractoribus. Saccularius autem eadem forma dicitur, qua Manticularius apud Tertullian. in Apologet. capite xliij. Saccarius in l. 40. §. fundi. D. de contrahenda emptio. qui ſaccum fert.

SACRA à ſanctis & religioſis ſeparantur. l. 1. D. de rer. diuiſio. l. 24. §. 1. D. de rei vindic. l. 14. in fi. D. de ſeruitutib. l. 83. §. ſacram. D. de verb. obligatio. l. 17. D. de verbo. ſignifica. Nam vt Feſt. libro xvj. ſcribit, ſacrum eſt, quod Deo conſecratum eſt: Sanctum, vt murus, qui circa oppidum eſt. Religioſum, vt ſepulchrum, vbi corpus humatum eſt. Noſtri ſacras res eſſe aiunt, quæ publicè ſunt conſecratæ, id eſt, à principe, vel ab eo, cui princeps dedicandum dedit poteſtatem. Quod verò ſibi ſacrum quis conſtituerit, id ſacrum non eſt, ſed profanum. l. 6. §. ſacræ res. l. 9. D. de rer. diuiſio. l. vlti. D. vt in poſſeſ. legato. Inde ſacrarium locus in quo ſacra reponitur, vt & Iſidor. lib. xv. cap. v. ſcribit, quod vel in priuato ædificio eſſe poteſt. Vnde de ſacrario interdictum, Ne quid in loco ſacro non competit. l. 1. §. 1. D. ne quid in loco ſacro. l. 9. §. 1. D. de rerum diuiſ. Sacrum tamen quandoque pleniùs accipitur, vt & ſanctum contineat. l. 2. D. ne quid in loco ſac. Sacra certamina ſunt, quę dijs dedicata ſunt. l. 4. D. de his qui not. infa. qualia erant Iouis Capitolini, Apollinares ludi, Romani ludi, & magnæ deûm matris. Quintilia. lib. iij. capi. vij. An laudes Capitolini Iouis perpetuæ ſacri certaminis materia, vel dubię ſunt, vel in oratorio genere tractantur. Inde Firmic. lib. iij. Matheſ. capi. xij. Sacris quoque faciet certaminibus præpoſitos. Idem lib. vj. capi. xxxj. Athletam faciet ipſa genitura, & qui in ſacris certaminibus victor glorioſa & digna reportet præmia coronarum. Sic etiam ſacras coronas in l. 40. D. de re iudic. accipio, quæ in ſacris certaminibus partæ ſunt.

Sacras etiam Impp. res ad ſe pertinentes vocant. Sic ſacras domos, ſacras largitiones, ſacra ſcrinia, ſacrum ſtabulum, ſacram monetam, ſacrum comitatum in conſtitutionibus accipimus. Sic & principales conſtitutiones ſacræ dicuntur. l. 5. §. ſi tutor. D. de admi. tuto. l. 5. D. de manumiſsionibus. l. 27. D. de re iudicata. l. 43. D. de actio. emp. l. 18. in princip. & §. 1. D. de iure fiſ. l. 1. §. item. D. quæ ſentent. ſine appella. reſc. l. 4. & l. 6. D. de appella. recip.

Sacer cognitor in l. 3. C. vbi Senator. l. 5. C. quo. appell. non recip. cui audientiam cauſæ vice ſua princeps mandauit. Qui & ſacri auditorij cognitor. in C. Theodoſ. vocatur. Et iudex ſacrarum cognitionum in quadam inſcriptione Italica ex qua alia Romana inſcriptio

ptio ex Thermis Conſtãtini deſcripta emendanda eſt, in qua iudex ſacrarum conſtitutionum pro cognitionum legitur.

Sacrarium principis in l.vlti.§.legati.D.de munerib.& hono.l.8.de legat.& decret.legatio. in C.Theodoſ.

Sacrilegi ſunt, qui publica ſacra compilauerũt. l.6.& l.9.D.ad l.Iul.pecu.Seruius in ix.Ecloga Virgil. Sublegere ait furari eſt: vnde & ſacrilegus dicitur, qui ſacra legit, id eſt, furatur. Sacrilegium autem etiam Impp. appellant ſuarum conſtitutionum violatarum crimen.l.vn.C.de crimi. ſacril.l.6.de appellatio. in C.Theodoſ. Sacrilegíjꝗ crimen irrogant his, qui præcepta ſua neglexerint, vel ſcita violarunt. l.1. C.vt digni.ordo ſeruet. lib.xij.l.12.C.de erogatio. milit.anno. lib.xij. & apud Caſsiodor.in libris Variar.aliquotiens.

In ſacris paternis cõſtituti, manereve ab Impp. dicuntur, qui in patris poteſtate ſunt.l. vlti. C.de inoffic.teſta.l.vlti.C.de cur.fur.l.vlti.C. ad S.C.Tertyllia.l.2. C. de ſuis & legiti.l.3.& l.6.C. de bon. mater. Et à ſacris paternis abſolui remittive pro poteſtate paterna liberari.l.1.§.vlti.de ann.excep.l.31. C.de fideicom. & l.12.C.de collatio. Hæc autem locutio inde fluxit quòd filiusfa. eorumdem cum parentibus, quorum poteſtate continebantur, ſacrorum participes erant. Inde & qui per adoptionem in ius alienum tranſierant, in familiam & ſacra tranſire dicebantur. Valer, lib.vij. capi. vij. Et aliquantulum adiuuabat heredes quod M. Anneius in Suffenatis familiam ac ſacra tranſierat. Habebant enim veteres propria ſua familiaria ſacra, vt & Cicero lib.ij.de legib.perſpicuè oſtendit.

Sacra euocare in l.9.§.1.D.de rer.diuiſio. Solebant autẽ Romani ante omnia in oppugnationibus, Deum cuius in tutela oppidum eſſet, euocare certis carminibus, quæ à Liuio lib.v.& Macrob.lib.iij. Saturn. capi.viij.referuntur. Quod & Plinius lib. xxviij.capi.ij. & Seruius ij.Aeneid.notat ad illum verſum, Exceſſere omnes adytis, ariſꝗ relictis.

Sacramentum quid olim eſſet, Varro lib. iiij. de lingua Lati. his verbis explicat. Ea pecunia, quæ in iudicium venit in ritibus, ſacramentum à ſacro dicitur. Qui petebat, & qui inficiabatur, de alijs rebus vtrique quingentos æris apud pontificem deponebant, de alijs rebus itẽ certo alio numero aſſum: qui iudicio vicerat, ſuum ſacramẽtum à ſacro auferebat, victi ad ærarium redibat. Sed huius verbi apud Feſtum explicatio tranſpoſitione paginarum valde deprauata & mutila eſt. Namque in verbo Sacramentum plenę definitioni deſunt, ea ex verbo, Seſtertius, quẽ admodũ me ſingularis doctrinæ vir idemꝗ longe humaniſsimus, D.Montiſpeſſulanenſis Epiſcopus docuit, repetenda, & in hunc modum continuanda ſunt: Sacramentum æs ſignificat, quod pœnæ nomine penditur, ſiue in rem agitur, ſiue contẽditur. Id in alijs rebus quinquaginta aſsium eſt, in alijs rebus quingentorum, inter eos qui iudicio inter ſe contenderent. Quod lege Papin. Tribuni plebis ſanctum eſt his verbis, &c. Quæ vero in verbo ſacramentum leguntur, ea pertinent ad dictionem Septimontio. Inde verò explicari poterit quod ait Tullius pro Roſcio Com. legitimæ partis ſponſionem factam. Nam ſacramenti quantitas lege definita erat. Ad locos autem vulgares Ciceronis & Valerij, qui de ſacramento citari ſolẽt, addendus eſt elegãs Ciceronis Epiſt.ad Volumnium locus, in qua ita eſt, Pugna, ſi me amas, niſi ridiculum περὶ προσῳδίαν, niſi cetera quæ ſunt à me in ſecundo de oratore per Antonij perſonam diſputata de ridiculis, ἔντεχνα & arguta apparebunt, vt ſacramento contendas mea non eſſe. Adde & illas ex Valerij Probi libello notas S.N.S.Q. quæ hæc ſignificabant, Si negat ſacramentum quærito. Item has Q.N.T.S.Q.P. id eſt, Quando negas, te ſacramento quinquagenario prouoco. Quæ fuiſſe ſollemnia ſpõſionis ſacramenti verba veriſimile eſt.

Sacramentum etiam ὅρκον στρατιωτικὸν ſignificat.l.8. C.de legat.l.3.de immunita.conceſſa. in C.Theodoſ. Quo qui liberabantur, ſacramento ſolui dicebantur.l.2.§. miles.D. de his qui not. infam.l.14.D. De his quæ vt indig.l. vlti.D.de re milit.

Sacerdotium in l.37.§.ſacerdotio. D.de pactis. Sacerdotium etiam in prouincijs & municipijs.l.1.D.ad l.Iul.de ambitu.l.17.D.de mune. & honorib.l.8.D.de vacatio. muner.l.8.D.de excuſ.tuto.l.1.C.de natur. lib.l.vn. de pericu. ſucceſſ.lib.x.C. Quod patrimonij munus eſſe ait, l.8.de munerib. patrimo. lib.x. Iul. Fir. lib. iiij. Matheſ. capi.xv. Faciet quoque nobili poteſtate pro climatis genituræ menſura gymnaſiarchas, prouinciarum ſacerdotes. Verſabatur autem ſacerdotiorum munus in adparatu, editione & exhibitione ludorum, vt oſtendit l.vlti. de expenſ.ludor.in C. The. Inde ſacerdotiorum editiones in l. 1. de ſpectacul.in C.Th.

SALAMANDRA in l.3.§.alio.D.ad l.Cor.de ſicar. Animal id eſſe lacerti figura ſtellatum ac varium Dioſcorides libro ij. & Plinius libro x.cap. lxvij. ſcribunt. cui tantus rigor eſt, vt ignem tactu extinguat: vnde & nata eſt vulgi opinio exiſtimantis igne eam veſci, nec vmquam eo abſumi, cùm præ frigiditate quidem aliquo tempore in igne illęſa ſubſiſtere poſsit, eo tamen tandem conſumatur, vt Galen. libro iij. de temperament. ſcribit.

Ceterùm inter venena numeratur. Nã hauſtum eius ſequitur inflammatio linguæ & cum corpore, reſolutioneq́ aliqua tremor & ſermonis impedimentum, & liuor totius corporis, vt Dioſcorid. lib. vj. & Plin. lib. xxix. cap. ij. tradunt.

SALARIVM annuam erogationem ſignificat, quæ alicui ſui tuendi exhibendiq́ cauſa præſtatur. l. vlt. D. de in rem ver. l. 8. §. ſi in ſingulos. D. de tranſactio. l. vlti. in fi. D. de oblig. & actio. l. 19. §. vlti. D. de annu. lega. Salarium verò Cornut. in Perſium victum vnius diei interpretatur. Plin. lib. xxxj. cap. vij. de ſale tractans. Honoribus etiam militiaq́ interponitur ſalarijs inde dictis magna apud antiquos auctoritate, ſicut apparet ex nomine Salariæ, viæ quoniam illa ſal ad Sabinos portari conſueuerat. Salarium etiam annuas mercedes ſtipendiaq́, quæ ob liberalem artem vel medicinam præſtantur, ſignificat. l. 16. §. 1. de aliment. lega. l. 4. D. de decret. ab ordi. fac. l. 51. §. item Papinianus. D. pro ſoc. l. 7. l. 56. §. ſalarium. D. manda. l. 1. & l. 18. C. eo. l. 4. D. de offi. adſeſ. l. 20. §. vlti. D. loc. Inde ſalariarius, qui ſalario fruitur. l. 10. §. idem Labeo. D. manda. Salarium quoque prædij Iuriſconſulti dicũt in l. 40. §. heres. de lega. j. l. 8. D. de vſufru. & Salarium pro lapidibus cædendis in l. 14. in fi. D. commu. præd.

SALINAE quædam publicæ, quędam priuatæ erant. l. 17. D. de verbo. ſignif. l. 13. D. de publican. l. 4. §. ſalinæ. D. de cenſib. l. 5. §. 1. D. de reb. cor. qui. l. 8. §. in miniſterium. D. de pœn.

Salinarum vectigal in d. l. 17. & l. 1. D. quod cuiuſque vniuerſ. l. 59. §. 1. de hered. inſtit.

Salinarum conductores in l. 11. C. de vectiga. & com. in quas olim etiam ob maleficium pœnæ loco damnari maximè feminas conſueuiſſe oſtendit d. l. 8. §. in miniſterium. D. de pœn. & l. 6. D. de captiuis & poſtlim.

SALTVS appellabant veteres paſcua loca & paſtionibus accommodata. l. penult. §. 1. D. ſi ſeruit. vindic. l. 8. D. de inſtr. vel inſtr. l. 52. D. de actio. emp. l. 25. D. de pigner. actio. Varro libro iiij. de lingua Lati. Quos agros non colebant propter ſiluas aut id genus vbi pecus poſſit paſci, & poſſidebant, ab vſu ſuo ſaltus nominarunt. Hæc Græci ἄλσεα καὶ νομὰς, noſtri nemora dicunt. Aelius verò Gallus apud Feſt. lib. xvij. ſaltum definit, vbi ſilua & paſtiones ſunt, quarum cauſa caſæ quoq́ ibi ſint. Et adijcio, ſi qua particula in ſaltu paſtorum aut cuſtodum cauſa aratur, eam rem non perimere nomen ſaltus, nõ magis quàm fundi, qui eſt in agro culto & eius cauſa habet ædificium, ſi qua particula in eo habet ſiluam. Virgil. lib. ij. Georg.

Saltibus in vacuis paſcunt & plena ſecundũ
Flumina.

Inde ſaltus paſcuus. l. 19. §. 1. D. loc. Et Saltus paſtionesq́ in l. 8. D. de inſtru. vel inſtru. Et per greges paſtionesq́ fructus ex ſaltibus percipi dicitur. l. 32. D. de vſufru. l. 9. D. de inſtru. vel inſtru.

In ſaltibus etiam venari dixit Tryphonin. in l. 62. D. de vſufru. Virgil. 1. Georgic.

Et magnos canibus circumdare ſaltus.

Saltus autem alij æſtiui, alij hyberni erant. l. 67. D. de legat. iij. l. 3. §. ſaltus. l. 44. §. vlti. D. de adquir. poſſeſſ. Aeſtiuos definit Vlpia. quibus interdum etiam hyeme, plerumque autem æſtate vtimur. l. 1. §. æſtiua. D. de aq. cotti.

Inde Saltuarij ſaltuum cuſtodes vocantur. l. 8. in fi. l. 12. §. ſaltuarium. l. 15. in fi. D. de inſtr. vel inſtru. l. 16. §. 1. D. de vſu & habit. l. 62. in fine. de legat. iij.

Etiam qui ſaltibus adſcripti ſunt, Saltuẽſes vocantur in l. 1. de fugiti. colon. lib. xj. C. & l. 13. qui milit. non poſſ. lib. xij. Saltuenſes fundi in l. 13. C. de fund. patrimonial. lib. xj.

SALVIANVM interdictum adipiſcẽdæ poſſeſſionis, quo vtitur dominus fundi de rebus coloni, quas is pro mercedibus fundi pignori futuras pepigit. §. interdictum quoque. Inſtitu. de interd. l. 1. & 2. D. de Saluia. interd. l. 1. C. eod. l. 2. §. adipiſcendæ. D. de interd.

SANCTA propriè ſunt, quæ neque ſacra, neque religioſa, neque profana ſunt, ſed ſanctione quadam cõfirmata. Quod enim ſanctione quadam ſubnixum eſt, id ſanctum eſt, etſi non ſit Deo conſecratum. l. 9. §. propriè. D. de rer. diuiſio. A ſanciendo enim ſanctum dictum, quaſi incorruptum & inuiolatum, vt Aggen. Vrbic. in Commentar. ad Frontin. ſcribit. Alio modo ſanctum definitur eſſe quod ab hominum iniuria munitum atque defenſum eſt. Dictum eſt autem à Sagminibus. l. 8. D. eod. id eſt, à verbenis, ſeu herbis puris quæ ex loco ſancto ſecabantur à Conſule vel Prætore legatis proficiſcentibus ad fœdus faciendum, bellúmve indicendum. quemadmodum Feſt. lib. xvij. tradit. & Pli. lib. xxij. capi. ij. ſignificant. Ex quo & ipſi legati ſancti eſſe iure gentium dicuntur, quòd eos violari nefas ſit, quodq́ ab omni iniuria eos ius gentium vindicet & tutos præſtet. l. vlti. D. de legationib.

Sanctæ autem res ſunt, vt in ciuitatibus & oppidis muri & portæ. l. 1. & l. 8. in fi. D. de rer. diuiſio. l. 2. D. ne quid in loco ſac. Zonar. tomo ſecundo σάγκτα γὰρ παρὰ ῥωμαίοις τὰ τείχη. Sed enim quod ad portas attinet à Iureconſultis diſſentire Plutarch. videtur, qui ἐν τοῖς ῥωμαϊκοῖς muros ἱεροὺς eſſe, portas non item, ſcribit: quòd per portas cadauera efferãtur, aliæ item res immundæ & minimè puræ per eas tranſmittantur, inuehantur, euehantur. Verùm diuerſa potiùs quàm contraria aut pu-

gnantia dicit. Meritò enim negat portas religionis quicquam habere, aliter atque muros qui aratro circumduci atque ambiri certis adhibitis ſacris in deſignanda vrbe ſolebant: cùm eo loci, in quo portæ ſtruendæ erant, ſiſti aratrum, & ſuſtolli conſueuiſſet: Verum eſt tamẽ nec portis nec muris quicquam coniungi, vel apponi licuiſſe, nec aliquid omnino in eas ſine nefario ſcelere cõmitti potuiſſe quo violari viderẽtur. Ea propterq́; in ſanctis conſulti eorum vtrumque rectè numerant. l.2. & l.vlti. D. ne quid in loco ſac. Gaius lib. ij. Inſtitutio. titu. j. Sanctæ quoque leges dicuntur, propter ſanctiones, quibus leges ſe ipſas olim muniebant. l.9. §. propriè. D. de rer. diuiſio. Sacratas verò eas leges appellatas Feſtus ſcribit, quibus cautum erat, vt ſi quis aduerſus eas feciſſet, ſacer alicui deorum cum familia pecuniáque eſſet. Cice. pro Corne. Balbo, Sacroſanctum nihil poteſt eſſe niſi quod populus plẽbsve ſanxiſſet. Deinde ſanctiones ſacrandę erant aut genere ipſo, aut obteſtatione & conſecratione legis, aut pœnæ, cùm caput eius qui contrafecerit conſecratur. Atque hæ extremæ legum partes, quibus in eos qui aduerſus leges committerent, pœna irrogabatur, & ſanciebatur, ſanctiones vocabantur. l. 41. D. de pœn. d. l.9. §. propriè. Quarum exempla ſunt apud Cicero. lib. x. Epiſt. ad Atticum, & apud Feſtum lib. xvij. in verbo, Satyra.

Sanctuarium principis libros atque commentarios, in quos agrorum formę referebantur, aut, quod magis eſt, locum ipſum & tabularium, in quo huiuſmodi libri reponebantur, ſignificat. Sicul. Flacc. in libro de condicio. agror. Quòd ſi quis cõtradicat, ſanctuarium Cęſaris reſpici ſolet. omnium enim agrorum & diuiſorum, & adſignatorum formas, ſed & diuiſionem commentarius & principatus in ſanctuario habet. Qualeſcunq; enim formæ fuerint, ſi ambigatur, de eorum fide ad ſanctuarium principis reuertẽdum erit. Hygen. in lib. de limitib. conſtit. Omnes ſignificationes & formas æris tabulis inſcribemus, libros æris & typũ totius perticę linteis deſcriptum, ſecũdum ſuas determinationes, deſcriptis adfinibus, tabulario Cæſaris inferemus. Et ſi qua beneficia, aut conceſſa, aut adſignata coloniæ fuerunt, ſiue in proximo, ſiue inter alias ciuitates, in libro beneficiorum adſcribemus. Et quidquid aliud ad inſtrumentum menſorum pertinebit, non ſolùm colonia, ſed & tabularium Cæſaris manu conditoris ſubſcriptum habere debet. Ita & Sanctuarium Mithridatis pro ſecreto eius tabulario dixit Plin. lib. xxiij. cap. viij.

Sãctimoniales appellãt Impp. virgines Deo deuotas, dicatas, & cõſecratas. rub. de rap. virg.

SANGVINOLENTOS appellant recentes editos infantes. Rub. de infantib. expoſitis. C. & in l. vlti. C. de patrib. qui fil. diſtr. prout bene Iaco. Cuiacius admonet.

SAPIENTIAM pro Philoſophia dixit Pompo. in l.2. §. poſt hunc maximè. D. de orig. iur. Et Sapiẽtiam ciuilem Vlpianus pro iuris ciuilis ſcientia in l.1. §. proinde. D. de extraordi. cognitio.

Sapiens à populo primus Publius Attilius appellatus eſt, vt idem Pompo. ſcribit in l.2. §. deinde Sextus. de orig. iur.

SARCIRE in xij. tabul. ſatisfacere ſignificabat, auctore Feſto. Inde ſarcire noxã, id eſt, damnum pręſtare. l.1. §. cùm arietes. D. ſi quadrup. paup. l. 14. D. de incend. rui. Et ſarcire damnum in l.32. in fi. D. de dam. infecto. Sarcire eſt etiam integrum facere. Sarcire ædificia in l.7. §. vlti. D. de iure deliber. eſt corrupta reſtituere. Ob eam cauſam opera publica, quæ locantur, ſarta tecta locãtur, vt idem Feſt. libro xvj. ſcribit. Ita Sarta tecta accipimus in l.7. D. de offi. proconſu. l.7. D. de vſuſfru. & l.7. C. eod. titu. l.7. §. illud. D. ad l. Iul. repetund. l.18. D. de vſu & habit. l.2. C. de cond. in publ. horr. lib. x. Flauius Vopiſc. in Aurel. De proprio poſſeſsiones quas in Mauritania habuit, ſartis tectis Capitolij deputauit.

Sarcinator, Sarcinatrix, qui quæ ſarcienda veſtimenda accipit. l.25. §. vlti. D. loca. l.1. §.1. D. de tributor. l.5. D. nautæ caupo. l.27. D. de pecul. l.5. §.1. D. de inſtitor. l.82. D. de furt. Non. Marcell. Sarcinatorem ſutorem interpretatur addito Lucilij verſu. Sarcinatorem eſſe ſummum ſuere centonem optimè.

SARCOFAGVS ſepulchrum & capulum ſignificat, quod ex ſarcofago lapide fiſsili corpora celerrimè conſumente, qui in Troade plurimus naſcebatur, fieret, vt Iſidor. lib. xvj. cap. iiij. ſcribit. Inuenitur verbum hoc in l.37. D. de religioſ. & ſumpt. l.18. §. vlti. de alim. legat. l.6. de ſepul. viol. in C. Theod. Et in libello varior. auctor. de limitib. Orcas in fine inuenies, Sarcofaga in fine inuenies. Et in Epigramm. Antiq.

Lethæóque iaces condita Sarcofago.

Et in alia inſcriptione. Corpora eorum fictili ſarcofago commendauerim.

SARDONYX in l. vlti. §. ſpecies. D. de publican. Gemma ex duorum nominum ſocietate ſic vocata. Eſt enim ex onychis candore & Sardi rubore mixta. auctore Iſidoro lib. xvj. Etymol. cap. viij.

SARGOGALLA in d. l. vlti. §. ſpecies. Puto eam eſſe quæ in alijs auctoribus Sarcocolla vocatur. ſicut ibidẽ Saffirinus vocatur meo quidem iudicio qui à Plinio lib. xxxvij. capi. ix. & Iſido. lib. xvj. cap. ix. Sapphyrus appellatur. Eſt autẽ Sarcocolla lachryma arboris

in Perſi

in Perſide naſcentis turi ſimilis, vt Dioſcor. lib.iij.& Plin.lib.xiij.cap.xj.& lib.xxiiij.cap.xiiij. ſcribunt. Nomen ab eo habet, quod diſſolutam & hiantem vulnere carnem adſtringat & adglutinet.

Satis pro valde in l.4.D.de in integr.reſtit. quemadmodum Florentiæ legitur, & in l.7.§.belliſsimè. D.quod vi aut clàm. l.16. l.45.§.penult. D.de fideicom.libert. l.2.§.poſt hos quoque.D.de orig.iur. Vbi Satis ſuperlatiuo iungitur. Sic Satis inhumanum, Satis inciuile, Satis impium, in l.6.in fi. princ. D.de pigner.action.l.20.D.de adquir.hered. l.37.D.de leg.iij.l.15.D.de procuratorib.l.66. in fi.D.de ritu nupt.l.1.C.de commun.rer.alienat.l.33.C.de inoffic.teſtam.& in alijs Iuſtin.Conſtitutionibus ſæpe. Particula autem, Satis, his verbis dare, facere, præſtare, accipere, petere, offerre, eleganter coniungitur.

Satiſdare autem dicimur aduerſario, cùm pro eo quod à nobis petit, ita cauemus, vt eum hoc nomine ſecurum faciamus datis fideiuſſorib.l.1.D.qui ſatiſd.cog. Satiſdatio enim in eod. tit. & in omnibus prætorijs ſtipulationibus, quibus ſatiſdari iubetur, fideiuſſorum dationem ſignificat. Nam ne pignoribus quidem in vicem ſatiſdationis quis defungi poteſt.l.7.D.de Prætor.ſtip. l.1.& l.3.§.1.D.ſi cui plus quàm per l.Falcid. Nec verò qui ſatiſdare promiſit, fidem impleſſe aliter intellegitur, quàm ſi eum dederit acceſsionis loco, qui vtiliter obligetur. Nam ſi minorem xxv.annis, vel mulierem, vel ſeruum det, non videtur ſatisfeciſſe obligationi aliter atque ſi non idoneum dederit. l.3.D. de fideiuſſorib. l.8.§.1.D.qui ſatiſdare cog. Non enim videtur ſatiſdatum, ſi vitioſè ſatiſdatum eſt. l.6.D.eod.tit.

Satiſdatio nudæ cautioni repromiſsioni'que ſemper opponitur.l.1. §.ſtipulationem. D.de prætor.ſtip.& in tit.de damn.inf.ſæpe. l.5.D.de petit. hered. l.45. D.de procuratorib. l.56. in prin.D.de euictionib.

Inde verbum Satiſdatum dicitur idoneam cautionem deſiderare.l.1.§.penul. D.quod legator. Satiſdationis tamen appellatione interdum quoque repromiſsio continetur, qua contentus fuerit is, cui ſatiſdatio debebatur. l.61. D.de verbor.ſignificat. Cuius rei exemplum eſt in l. vlti. §.ſi legatarius. D. quod legator.

Satiſdatò aduerbialiter, vt Teſtatò dicitur. Inde Satiſdatò cauere, promittere, id eſt, fideiuſſoribus datis.l.4.§.quæſitum.D. ſi quis cautio.l.4.§.addici.D.de fideicommiſſ.libertat.l.7.D.de accuſatio.l.56. D.de euictionib.l.18.in fi.D.de caſtr.pecul.l.16. D.de offic.præſid. l.31. D.ad leg.Falcid. l.3. §.1. D.ſi cui plus quàm per l.Falcid.

Satiſdare etiam ſatis præſtare dicitur. l.8.D. de vſufruct. ear. rerum quæ vſu conſumuntur. Martial.lib.ij.Epigr.

Si de ſeruitio graui querantur,
Adſertor venias, ſatisq; præſtes.

Ceterùm vt ſatiſdare debitor, ita ſatis accipere dicitur creditor, legatarius, aut alius quilibet, cui cautio præſtatur.l.8.D.de vſufr. ear. rer. l.17.D.de teſtam.tut.l.7.D de incen.ruina.l.30.D.de vſufructu legato.l.vlt.§.vlti. D. quod legatorum. l.30.§.vlt.D.de ſtatulib. Sic ſatis de euictione accipere.l.48.D.de euictionib. Legati fideicommiſsive ſatis accipere.l.38.in fine. D. de condict.indebiti.l.vlt. C.vt in poſſeſsionem lega. Subauditur autem per Elleniſmum in ea loquutione, verbum Nomine, vt integra oratione effertur in l.1.§.ſi Titio. D.vt in poſſeſsion.legati. Ex quo genere ſunt & hæ locutiones, Satiſdari certæ pecuniæ in l.6.in fi. D. quib. mod.pig. Fideicommiſsi ſatis petere.l.71.§.1. D.de condicionibus & demõſtrationibus.l.1. §.ſi quis ſit.l.7.D.vt legator.nomi. caueat. & Pignori accipere legati.l.28.D. de pignorib.& Interpellari traiecticiæ pecuniæ. in l. 2.D.de naut. fænore. & Totius dotis ſatisfieri in l.30.D.de vſufr.leg.

Satis acceptio autem definitur eſſe ſtipulatio, quæ ita obligat promiſſorem, vt adpromiſſores quoque ab eo accipiantur, id eſt, qui idem promittant. l.5.§. ſatis acceptio. D. de verb.obligat.

Dicitur & Satis petere & Satis deſiderare is, qui caueri ſibi poſtulat. l.14. D.de adminiſtr. tutor. l. vlti. §.1.D. quod legator. l.8.D.de prætor. ſtipulatio. l.7. D. rem pupilli ſaluam fore. Inde illud in l.52. in fin. D. de iudic. Si petatur fideicommiſſo ſatis. & Satis legatorum deſideret in l.1.§.non exigimus. l.3.§.1. vt in poſſ.leg.

Dicitur & Satis exigere.l.103. D.de condicion. & demonſt.l.9.§.vlt.l.53.D.de admin.tut. l.1. §.vſqueadeò. D.de tutel.& ration.diſtr.l.1.§. ſi præſes. D.de magiſtr.conueniendis. l.39.§. vltimo. de legat.iij. id eſt, ſatiſdationem exigere, vt in d. l.1. §. ſi curatores.de magiſtrat. conuen.

Et Satis poſtulare.l.21.D.rem rat.hab.

Debitor etiam ſatis offerre dicitur. l.1. §.vlt. D. de requirend. vel abſentib. l.5. D.de ſuſpect. tut.l.6.C.de teſt.man.

Satisfacere eſt, deſiderium creditoris implere. l.1.D.qui ſatiſd.cog. Satisfacit ergo, qui idoneum expromiſſorem volenti dat. l.4.§. ait Prætor.D.de re iudic. In eo itaque quod dicitur pignus ſoluta pecunia, vel ſi eo nomine ſatisfactum ſit liberari, Satisfactum accipimus, quemadmodum voluit creditor, licet non ſit ſolutum. Siue enim alijs pignoribus

ſibi caueri voluit, vt ab hoc recedat, ſiue fideiuſſoribus, ſiue reo dato, ſiue pretio aliquo, ſiue nuda conuentione, ſiue aliâs quocumque modo receſſerit, vel ſi conuenerit, vt pro hypotheca fideiuſſor detur, datumq́ licet non idoneum creditor admiſerit, vel ſi deferente creditore iurauerit debitor rem non eſſe pignori obligatam, ſatisfactum intellegetur l. 9. §. omnis. D. de pigner. act. l. 5. §. vlt. l. 13. l. 14. D. quib. mod. pign. l. 3. D. de fideiuſſorib. Sed & ſi accepto latum ſit, id propter quod hypotheca erat obligata, ſatisfactionis nomen proficiet. l. 49. D. de ſolution. Et aliàs quoque ſatisfactum videtur ex promiſſore, vel pignore dato. l. 53. D. de contrah. empt. §. venditæ. Inſtit. de rer. diuiſ.

Satisfacere itaque & ſoluere ſeparantur. l. 41. §. ſed ſi. D. de man. teſt. l. 30. §. 1. D. de vſufruct. l. 19. D. de contr. empt. l. 45. D. de adminiſtr. tut. l. 39. §. 1. D. de ſtatulib. l. 38. §. quæſitum. D. de liber. cau.

Ita Satisfactionis verbum accipiemus in l. 52. D. de ſolutio. l. 19. D. de contrah. empt. Quod quamquam ita latè, vt dixi, pateat, tamen in Reſcripto Antonini quod exponitur in l. 5. D. vt in poſſ. legat. tamen ad exoluendum legatum refertur. d. l. 5. §. ſatisfactionis.

Satisfieri etiam verberibus de ſeruo dicitur in l. 17. §. cùm ſeruus. cum §. ſequenti. D. de iniur. l. penult. D. ſi ex nox. cau. agat. Eoq́ modo Satisfactio accipienda eſt, in d. l. 17. §. ait Prætor.

Porrò interdum à verbis ſuis, vox Satis disiungitur. Ita Dari ſatis, & Satis pro aliquo dare, & Satis pro lite accipere, legimus in l. 1. §. meritò. D. de ripa mun. l. 33. D. de fideiuſſorib. l. 2. §. ſed & ſi dubitetur. D. de iudic. l. 26. §. vlt. D. de minoribus. l. 11. §. idem Neratius. D. de actio. empt. l. 3. C. de poſtl. reuerſ. Et Satis à poſſeſſore cauendum in l. 60. ad fi. D. de vſufruct. Et Satis definit eſſe cautum in l. 5. §. 1. D. de legit. tut.

SATVRA, vt Feſt. lib. xvij. ſcribit, erat cibi genus ex varijs rebus conditum, vel ſecundùm aliorum interpretationem, genus carminis, in quo multis de rebus coniunctim & confusè diſputabatur. Ex quo Satura lex multis alijs conferta legibus olim dicebatur. Vnde in ſanctione legum adijciebatur, NE'VE PER SATVRAM ABROGATO. C. Lælius in Oratione, quam pro ſe dixit. Poſtera die quaſi per ſatyram exquiſitis ſententijs in deditionem accipitur. Iſidor. lib. v. Etymolog. Satura lex eſt, quæ de pluribus rebus ſimul loquitur, dicta à copia rerum, quaſi à ſaturitate. Iuſtinian. in Epiſtola Pandectis præpoſita. Et primo quidē anno hoc opus tradebatur legentibus, non ſecundùm edicti perpetui ordinationem, ſed paſsim & quaſi per ſatyram collectum. Auctor Panegyrici Flauienſium, Cōſtantino dicti. Separatè igitur vtique dicam, neque enim quaſi per ſatyram cōfundenda ſunt beneficia tua.

SCAEVA in l. 12. §. item ſciendum. D. de ædilic. ed. qui manu ſiniſtra ad ea opera quæ dextra peragenda eſſent, vtitur.

Scæuum dogma pro peruerſo & improbato dicunt Impp. in l. hi qui ſcæui. de his qui ſuper religio. contend. in C. Theod. vt ſcæuitatem morum pro peruerſitate in l. 17. de poen. in eo. Cod. Ita Scæuas libidines Tertullia. in Apologet. cap. xj. dixit. & ſcæuam rem pro mala vſurpatam Feſtus notat lib. xvj.

SCAENA, ſic enim in P. Floren. ſcribitur, eſt, vt Labeo definiebat, quæ ludorum faciendorum cauſa quolibet loco, vbi quis conſiſtat moueaturq́, ſpectaculum ſui præbiturus, poſita in loco publico priuato'ue, vel in vico, quo tamen loco paſsim homines ſpectaculi cauſa admittuntur. Quam definitionem ad edictum De his qui notantur infamia, Vlpia. adcommodat in l. 2. §. ait Prætor. D. eod. tit. Frontem autem theatri ſcænam appellatam ab vmbra luci denſiſsima, vbi à paſtoribus ineunte verè diuerſis ſonis carmina primis & rudibus temporibus cantabantur, Caſsiodor. lib. iiij. Variar. epiſtol. vlti. ſcribit. Inde Scænica veſtimenta in l. 127. D. de verbor. ſignific. l. 13. §. & ſi veſtimenta. D. de vſufr. quibus in ſcæna vtimur.

SCAFIA ventris exonerandi cauſa in l. 29. §. penult. D. de auro arg. verbum Græcum eſt vaſa ſignificans, quibus ventris onus excipitur. Itaque à Polluce lib. x. Onomaſt. cap. ix. inter ea quæ ἐς ἀπόπατον mulieribus vſui ſunt, σκαφίον ponitur.

SCHOLAS militum vndecim fuiſſe Iuſtinia. in l. vlt. C. de loca. & cond. ſignificat. Eſt autem hoc verbum corruptum in l. 7. C. de aquæductu. in qua vulgò calculis pro ſcholis legitur.

Schola equitum & peditum in l. 6. C. de aduoc. diuerſ. iudicum.

Et Schola ſcutariorum & clibanariorum in l. 9. de anno. ciui. in C. Theod. & in Notitia Imperij Ro. & apud Marcellin. lib. xxij. qui eorumdem primam & ſecundam ſcholam memorat lib. xxvj.

Schola agentium in rebus l. penult. C. de offic. milit. iud. l. 1. de agentib. in reb. lib. xij. C. l. 1. C. de offic. magiſtri offic. l. 12. C. de proxim. ſacr. ſcrin. l. 1. C. de præpoſit. agent. in reb. l. 7. C. de principib. agent.

Schola domeſticorum. l. 3. C. vbi Senator. & apud Marcellin. lib. xxvj.

Schola ſilentiariorum. l. 4. C. de ſilentiar. lib. xij.

Schola palatina. l. 11. §. ſin autem. & §. illo procul dubio. C. de iudic.

Et

Et Schola ſocietatis ſacrarum largitionum in l. 13. C. de palat. ſac. lar. lib. xij.

Schola gẽtilium apud Marcellinum lib. xxvij. & in Notitia cum de Magiſtro Officiorum tractatur.

Vnde Scholaris militia. l. 38. de decurionib. in C. Theod. Vbi exiſtimo legendum, Scholari etiam quidam nomen dederunt militiæ.

Inde & Scholaſtici in l. 2. de lucr. aduoc. lib. xij. C. in ſcholis militantes, qui & Scholares in l. vn. qui à præbitio. tiron. in C. Theod. & l. 3. C. de offic. magiſt. offic. l. vlt. C. de decan. lib. xij. l. 3. C. de priuileg. ſchol. l. 5. C. qui milit. poſſ. l. 14. C. de erogat. milit. anno. A Suida σχολάριοι vocantur. Ceterum Scholis tribuni & comites pręficiebantur, vt ſuis locis comprobabimus.

Scientia interdum ſolam notitiam deſiderat, interdum & voluntatem. veluti in l. Aquilia, qua dominus teneri dicitur quo ſciẽte ſeruus damnum dedit, ſcientiam pro patiẽtia accipimus, vt qui prohibere potuit, teneatur, ſi non prohibuerit. l. 45. l. 46. D. ad l. Aquil. Similiterq; in omnibus noxalibus actionibus, vbi ſciẽtia domini arguitur, ſcientia ſic accipienda eſt ſi cùm prohibere poſſet, non prohibuit. Nam quod ſciente quidem, inuito tamen domino cõmittitur, eum non obligat. l. 3. & l. 4. D. de noxali. Cùm huiuſmodi ſcientia culpa vacet. l. 37. D. de diuer. regul. In edicto quoq; Si familia furtum feciſſe dicetur, ſciẽte domino à familia furtum factum accipimus, ſi ſciuit & prohibere potuit. l. 1. §. ſcientiam. D. ſi fam. furt. feciſ. In edicto De Tributoria, ſciẽtiam accipimus, quæ habet & patientiam, non etiam voluntatem. Non enim velle debet dominus, ſed nõ velle. Si igitur ſciuit, & non proteſtatus ſit, nec contradixerit, tributoria tenebitur tamquam eo ſciente negotio geſto. l. 1. §. ſcientiam. D. de tributor. In edicto, Quæ in fraudem creditorum, hæc verba, Sciente te, ſic accipimus conſcio & fraudem participante, non enim ſcire ſolum, ſed & fraudis participem eſſe oportet. l. 10. in princi. & §. quod ait Prætor. D. quæ in fraudem credi. In eo quod dicitur dies bonorum poſſeſsionis petendæ ſcientibus cedere, ſcientiam accipimus non quæ iuris prudentibus inſit, ſed eam, quam quis aut per ſe habeat, aut conſulendo peritiores adſequi poſsit. l. 2. §. vlti. D. quis ordo in bonor. poſſeſſ.

Scribere, complures habet ſingulares & ſummè notandas ſignificationes. Scribere enim eſt ſcripto promittere. Scæuola in l. vltima. D. de doli exceptio. Homo ruſticanus genero ſcripſit quaſi vſuras præteritas. Plau. Aſinaria: Nũc ſatagit, adducit domum etiã, vltro & ſcribit nummos. Seruius in vij. Aeneid. Tranſcribi, ait, eſt tradi. Sermo autem hic ſumptus eſt de pecunia. Nam ſcribi eſt dari. Horatius. Scribe decem Nerio non eſt ſatis. Reſcribi verò reddi. Idem Horat.

Dictantis quòd tu numquam reſcribere poſſis. Teren. Phormio.

Argẽtũ illud denuo reſcribi iuſsit Phormio. Ex quo emendandus eſt etiam Auſonij verſus in epiſt. ad Theonẽ in quo ita vulgo eſt.

Ergo aut prædictos iam nũc reſcribet arios,
Et redime vt mora ſit libera deſidiæ.

Cum tamen legendum ſit Ergo aut prædictos iam nunc reſcribe Darios. Atque hoc ſenſu interpretari poſſumus quod ab Vlpia. ſcriptum eſt tutorem ſibi pecuniam creditam ſcribere poſſe in l. 9. §. non tantum. D. de adminiſtra. tuto.

Scribere etiam proprium Iurecõſultorum muneris verbum fuit, quemadmodum & cauere. Pompon. in l. 2. circa fin. D. de origi. iur. de Iureconſultis agens. Sed aut iudicibus, ait, ipſis ſcribebant, aut teſtabantur, qui illos cõſuluerant. In quo verbo ſcitè luſit Cicero Trebatium Iureconſultum neglegentiæ arguens ambiguo ſumpto ex ſcribendi varia ſignificatione. Valde, ait ille lib. vij. epiſtol. iam lautus es, qui graueris ad nos litteras dare homini præſertim propè domeſtico. Quod ſi ſcribere oblitus es, minus multi iam te aduocato cauſa cadent. Vbi ſcribere à vulgari ſua ſignificatione ad hanc quam trado tranſlatum, iocum facit. Scribere etiam formulam dicebatur, qui in iudicio alterum prouocabat. Quintilia. lib. vj. cap. iiij. Colaphum tibi ducam, & formulam ſcribam, quod caput durum habeas. Sed & quod Græci dicunt δίκην γράφειν hoc Latini verbum verbo reddentes, Dicam ſcribere dicũt. Quam locutionem à comicis primum latinitate donatam, cùm Græcas comœdias Latinas facerent, veriſimile eſt. Vtitur autem ea Plaut. Aulularia, Terentius Phormio. & Cice. iiij. in Verr. Prætor quoq; ſcribere dicitur actionem, qui in edicto & albo proponit. l. 1. D. de eo qui pro tu. Vnde in rem ſcriptæ actiones exceptionesq; appellantur, quæ generaliter in rem proponuntur & aduerſus poſſeſſorem dantur, quamquam ex certæ perſonæ facto oriantur. l. 9. §. vlti. D. quod metus cau. l. 1. §. vlti. D. de interdict. l. 4. §. metus cau. D. de doli exceptio.

Scribere etiam teſtamento dare relinquereq; ſignificat. Inde ſcribere libertatem alicui, eſt ei teſtamento dare. l. 70. D. de adqui. heredit. Quintilia. declamatio. cccxxx. Aeger à ſeruo cui libertatem ſcripſerat, venenum petit: nolenti dare crucem ſcripſit.

Scribere etiam heredem tam tritum eſt quàm quod tritiſsimum. Minus vulgatum eſt, ſcri-

bere tutorem, quo tamen non Iureconſulti tantùm vtuntur. l. 20. D. qui teſtam. face. poſſ. Sed & Cice. pro Cluentio: Nemo illum, ait, ex tã multis cognatis & adfinibus tutorem vmquam liberis ſuis ſcripſit. Vt autem heres ſcribi qui inſtituitur, ita & exheres ſcribi dicitur qui exheredatur. l. 4. D. vnde libe. l. 1. §. Pomponius. D. de Carbo. edic.

Scribere ſibi legatum videtur non ſolùm qui ſua manu id facit, ſed & qui per ſeruum ſuum vel filium quem in poteſtate habet, dictante teſtatore legato honoratur. l. 15. §. 1. D. ad l. Cornel. de falſ.

Sic ſcribere ſibi, eſt teſtamento ſibi aliquod legatum aliudve quid emolumento futurum adſcribere. l. 3. C. de his qui ſibi adſcribunt.

Pro non ſcriptis haberi & caduca fieri legata longè differunt. l. vn. §. & cum triplici. C. de caduc. tollen. Vbi traditur ea quæ his relinquebantur, qui in rerum natura tunc temporis non eſſent, cùm teſtamentum fieret, pro non ſcriptis habita. Quod etiam confirmat l. 2. & l. 6. in fi. D. de iure codicil. l. penulti. D. de his quæ pro non ſcrip. habe. l. 26. §. pro non ſcripto. D. de fideicommiſſ. liber. Pro non ſcriptis etiam habebantur, quæ ſeruis pœnæ relinquebantur. l. 3. D. de his quæ pro non ſcrip. l. 25. §. ſi quis planè. D. de adquiren. here. Item turpia legata, quæ legatarij magis notandi, quàm demerendi cauſa ſcribuntur. l. 57. de lega. 1. Itémque deportatis & peregrinis relinquuntur. l. 1. C. de hered. inſtit. In eadem cauſa ſunt & captatoriæ inſtitutiones, captatoriáque legata, eáque quæ ſibi quis manu ſua in teſtamento adſcripſit. l. 1. & l. vltima. D. de his quæ pro non ſcrip. habe. l. 15. §. 1. D. ad l. Cornel. de falſis. l. 4. & l. 5. C. de his qui ſibi adſcribunt. Et generaliter quęcumque illicitè & cõtra leges in teſtamento ſcribuntur, pro non ſcriptis habentur, & apud heredem remanent. l. 14. §. ſequens quæſtio. & §. vlti. D. ad l. Cornel. de falſ. l. vlti. D. de his quæ vt indign. l. 10. in fi. de heredi. inſtit.

Scribere quoque, notam inurere ſignifica. l. 17. C. de pœn. Vlpia. in Inſtitut. titu. 1. Dediticiorum numero ſunt, qui poenæ cauſa vincti ſunt à domino, quibus veſtigia ſcripta fuerunt. Quintilia. lib. vij. cap. iiij. Si quis fugitiuo ſtigma ſcripſerit. Vegetius lib. ij. capit. v. Nam picturis in cute punctis milites ſcripti & matriculis inſerti iurare ſolent. Inde inſcriptos vultus, id eſt, ſtigmate notatos dixit Pli. lib. xviij. capi. iij.

Scriptum facere, pro ſcribæ munus exercere. Liuius libr. ix. ad fin. de C. Flauio qui ſcriba fuit, Inueni in quibuſdã annalibus, cùm appareret Aedilibus, fierique ſe pro Tribun. Aedilem videret, neque eius nomen recipi, quod ſcriptum faceret, tabulam poſuiſſe & iuraſſe numquam ſcriptum facturum. Quem aliquanto antea deſijſſe ſcriptum facere arguit Macer Licinius. Sic & Gell. de eodem agens lib. vj. capi. ix. locutus eſt. Addam & aliam verbi Scribere ſignificationem, quæ quamuis in hiſtorijs frequens & peruulgata ſit, à Lexicographis tamẽ omiſſa eſt. Scribere enim milites, ſcribere ſupplemẽtum exercitui, pro conſcribere, comparare & colligere crebrò legimus. Duos Salluſtij locos ſubieciſſe contentus ero. Sic autem ille in bello Iugurthino, Igitur diffidens, inquit, ceteri exercitui milites eligere, ſcribere, præſidia vndique accerſere. Et alio loco. Et tamen exercitui ſupplementum ſcribere ab ſocijs & nomine latino auxilia accerſere.

Scrinia palatij ſeu principum interdum quattuor memorantur, Memoriæ, Libellorum, Epiſtolarum, Diſpoſitionum. l. 19. C. de fide inſtrumen. l. vlti. de decurionib. lib. x. C. l. 3. C. de offic. quæſtor. l. 3. l. 4. l. 11. C. de prox. ſacr. ſcrin. lib. xij. C. l. 2. C. de priuileg. eor. qui in ſac. palatio. Interdum verò tria dumtaxat, memoriæ videlicet, epiſtolarum, ac libellorum ſeu cognitionum, vt in l. 5. l. 6. l. 10. C. de proxim. ſacr. ſcrin. l. 1. C. de priuileg. eor. qui in ſac. pala. Etiam exceptorum & tabulariorum & Canonum & Numerorum & Mitendariorum ſcrinia memorantur. l. vlti. de veſtib. olober. lib. xj. C. l. 7. C. de palatin. ſacr. largit. l. 10. C. de murilegul. lib. xj. Item fabricarum & Barbaricariorum. l. 1. C. de prepoſ. agent. in reb. lib. xij.

Item ſcriniũ auri ad Reſponſum. d. l. 7. C. de palatin. ſacrat. largition. Cuius & in noticia cùm de Comite largitionum agitur, fit mentio. Ex hoc accipienda ſunt hæc Iuſtiniani verba in Nouella de Prætore Piſidiæ. ἔστω δὲ στρατιώτας ἐκ Ad reſponſum. Et in Nouella de Prætore Lycaoniæ ἐχέτω γε μὴν καὶ Ad reſponſum ὅσοι ἀποχρῶσι πρὸς τὴν στρατιωτικὴν ὑπουργίαν. Et in Nouella de Prætore Thraciæ. καὶ παρέσθω, ait, παρ' αὐτῷ καὶ Ad reſponſum, ὅσοι τῆς ἱκανῆς δυνάμεως. In Nouella ex Moderatore Helenoponti. ὑπηρετείτω δὲ αὐτῷ καὶ τὸ στρατιωτικὸν τὸ περὶ τὴν ὑπηρεσίαν ἐπιτήδειον. ἐχέτω καὶ Ad reſponſum. Ex quibus locis apparet militaribus vſibus hoc ſcrinium deſeruijſſe. Eóque ad milites perlata exercitus rectorum mandata in vetuſtis quibuſdam ad Iulianũ Patricium notis legi. Meminit etiã officij Ad reſponſum in re militari. l. 19. §. 2. C. de re milit. lib. xij. Porrò in Notitia cùm officium Comitũ ſacrarum largitionum recẽſetur, ad ſuperiora ſcriniorum genera hæc quoque adduntur, Veſtiarij ſacri, Aureæ maſſæ, Argenti, Annularenſe, à pecunijs, à miliarenſibus, in noſtris etiam libris ſcrinij ad limitem & ab argentarijs, & operum,

operum, & Orientalis ſcrinij & Aſiani & Thracij & Macedoniæ & Daciæ fit mentio l.7.C.de palatin.ſacr.largit.l.18. & l.vlt.C. de numerar. lib.xij.

Vnde Scriniarij in l.vlt.C.de caſtren.pecul.lib. xij.l.8. & l.10. C.de numerar. lib.xij. l.vlti.de apparitorib. præf. præt. Suidas σκρινιάριος ὁ χαρτουλάριος τοῦ ἐπάρχου, ὁ αἴρων τὸ σκρίνιον ἤτοι τὸ κιβώτιον. Scrinijs autem magiſtri præponebantur. Et ita Alexand. Vlpianum magiſtrum ſcrinij fuiſſe Lampridius auctor eſt. Nec principibus tantùm, ſed & magiſterijs poteſtatibus ſui ſcriniarij erant. l. vlti. C. de teſt.milit.

SCRIPVLI in l.1. & l.5. C.de metallar. lib. xj. l.1.de ponderatorib.in C.Theod.l.12.de metallar.in eo.Cod.l.vlt.de annon.ciuic. Latinis Scripulū idem valet quod Græcis γράμμα: eſtq; viceſima quarta pars vnciæ auctore Voluſio Metiano.

SCVTLATIS in l.11.de Scænicis in C.Theo. fortè pro ſcutulatis cum vitio legitur, vt ſignificentur veſtes ſcutulis diuiſæ, quarum meminit Plin.lib.viij.cap.xlviij. B.Hieronymus in Ezechiel. cap. xxvij. Iſtiuſmodi homines negotiatores Tyri ſunt, qui polymita, purpuram & ſcutulata mercantur.

SECRETARIVM locus eſt, in quo iudices cauſas examinant. Eſt enim Secretarium iudicum, vt Conſiſtorium principis.l.vl. C.vbi Senator.l.3.C.de offic.diuerſ.iud. l.20.de exactionib. in C. Theod. l. 2. de proxim. ſacr. ſcrin.lib.x.C.l.1. & l.2.de off.rector.prouinc. in C.Th. Hoc verbo auctor paſſionis B.Cypriani ſtatim initio vtitur.

SECVNDVS heres, ſecundo loco ſcriptum, id eſt, heredi ſubſtitutū ſignificat. Caius lib. ij.Inſtitut.tit.iiij.l.4. D.de s.c. Silania. ad differentiam heredum inſtitutorum, qui priore gradu & loco inſtituuntur, quos ideò primos appellari ſuprà docuimus. Explicatur hoc verbum à Boëth. in Topic. frequensq; eſt in Cicerone. Addam & ex alijs auctoribus duo quæ mihi potiora viſa ſunt teſtimonia. Salluſt. in bello Iugurth. Erat præterea in exercitu noſtro Numida quidam Maſsiniſſæ nepos, quem Micipſa teſtamento ſecundum heredem ſcripſerat. Suet.in Iul.cap. lxxxiij. Plures percuſſorum in tutoribus ſi quis ſibi filius naſceretur, nominauit: D.Brutum etiam in ſecundis heredibus.

Secundæ tabulæ eæ dicuntur, quibus ſubſtitutio fiebat, quòd poſt paternas in ſecunda parte tabularum & in ima cera fiebant, vt lib. iij. Antiquit. plenius expoſui. Sic accipiūtur in l.19.§.poſtumos. D.de aliment.leg. l.1.D.ſi cui plus quàm per leg.Falcid.l.2.§.interdum.l.12.D.de vulg.l.27.D.ſi quis om. cau. teſt. l.14. §.ſi quis compulſus. & l. vlti. D. ad Trebellia.l.11.D.de excep.rei iud.l.11. §.quod vulgo.D.ad l.Falcid.l.66.de legat.ij.

Secundùm ripam in l.29. D.de adquir. rer. do. id eſt, propè ripam, vt in l.7. §.inſula.eod.tit. Sic Secundùm agrum, Secundùm viam, Secundùm parietem.l.30. §.1. l.38. D.de adquir. rer.do.l.13.D.de ſeruit.vrb.

SECVNDOCERIVS in l.7.C.de palatin.ſacr. largitio. lib. xij. & Rubr. de primicer. & ſecundocer. & l. vlt. C.de domeſtic. & protectorib. vbi ſecundocerij locum, non, vt vulgò legitur, ſecundi. primicerij vetus codex habet. Eſt & hoc verbum frequens in Notitia Imperij Rom. Eadem autem figura qua primicerius, ita & ſecundocerius qui ſecundum in ordine ſuo locum gradumq; optinet appellatur.

SELLAE curules, ait Iſidor.lib.xx.Etymolog. cap.xj. erant in quibus magiſtratus ſedentes iura reddebant. Dictæ autem curules, quia apud veteres Prętores & COSS. propter itineris longinquitatem curru in forum proueheba ntur. Sellæ autem quæ poſt eos vehebantur, quibus ſedentes iura dicebant à curru curules ſunt appellatæ.

Sellæ prætoriæ fit mentio in l. 1. §.caſum. D.de poſtul. Qua de re vide quæ lib.iij. Antiquit. dixi.

Eſt & Sella geſtatoria, de qua apud Sueton.in Nero.cap.xxvj. & in l.7. D.de ſeruit.ruſtic.l. 49. D.de legat.iij. De qua & lib.j. Antiquit. aliquid dixi.

Sella balnearis apud Paulum libro iij.Sentent. titul.vj.

SEDERE dicitur Prætor, cùm pro tribunali iuris dicendi cauſa ſedet. l. 2. §.confeſtim. D. ad Tertyllian.l.7. D.de in integ.reſtit. Vnde dies quibus Prætor ius dixit, Seſsionum, appellantur.in l.51.§.ſatisfactionis D. vt in poſſ. legat. vt Zoannetus primum in lib. ſingul. reſtitutio, Mox Duaren.emendarunt.

Sedere etiam iudices dicuntur. Cicero pro Rabir.Poſt. Modò vos ijdem in A.Gabinium iudices ſediſtis. Plin.lib.vj. Ad Roman. Sedebant iudices centum & octoginta. tot enim quattuor conſilijs colliguntur. ingens vtrinque aduocatio.

SEMESTRIA Diui Marci in libris noſtris ſæpius citatur.l.46.D.de pact.l.vlt.D.de ſeru. export.l.12.D.de adquir.hered. §.item diuus, Inſtit.de excuſatio.tutor. Sic autem fortè appellata ſunt, quæ in ſemeſtribus cōſilijs conſtituta ab eo, & reſcripta erant. Nam Auguſtū ſemeſtria ſibi conſilia inſtituiſſe Suet. in eius vita ſcribit, & Dion.lib.liij. his verbis: τὸ δὲ δὴ πλεῖστον τούς τε ὑπάτους ἢ τὸν ὕπατον ὁπότε καὶ αὐτὸς ὑπατεύοι, καὶ τῶν ἄλλων ἀρχόντων ἕνα ἀφ' ἑκάστων, ἔκ τε τοῦ λοιποῦ τῶν βουλευτῶν πλήθους πεντεκαίδεκα τοὺς κλήρῳ λαχόντας

συμβ

συμβόλαις ἐν ἐξαμήνῳ περιλαμβανόμενον, ὥστε δὲ αὐτῶν καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι κοινωνεῖν πρόνοιάν τινὰ τὰ κωλυθησόμενα νομίζεσθαι. Quæ verba Zonaras in Auguſto tranſcripſit.

SEMINARIVM appellant fructus ſementis cauſà repoſitos. Sic Seminarium conſerendi agri cauſa paratum in l.9.§.ſeminarium.D.de vſufr. Et Seminaria numero multitudinis in l.3.D.de impenſ.in res dot.

SEMIS ſex vncias continet, vt notum eſt. Ex Semiſſe heres ſcriptus dicitur, qui ex media parte inſtitutus eſt. qui Semiſſarius appellatur in l.116.§.1.D.de legat.j.

Semiſſes vſuræ ſunt, quarum menſtrua quantitas ducenteſima pars eſt ſortis. In vſurarum enim ratione centeſima aſsis locum optinet, ad eamq́ omnes vſurarum ſpecies rediguntur: itaq; Semiſſes vſuræ ſunt, ſi pro centum aureis ſingulis annis ſex præſtentur. Vide quæ libro vltimo in verbo Vſura dicam.

SENATVSCONSVLTVM eſt, quod Senatus iubet atque conſtituit. §. Senatuſconſultum. Inſtit. de iu. natur.

Senatuſconſulta autem quæ proprium nomen habent, à me ſunt ſuis quæq; locis relata & expoſita. Anonyma verò quædam proprio nomine non donata in his quos ſubieci locis referuntur.

Vnum Panſa & Auiola COSS. factũ de ædiũ demolitione, quo dirui quid ex ædificijs negotiandi cauſa diſtrahiſ've aut legari prohibetur. l.52.D.de contr.empt.l.40. D.de legat. lib.j.l.vl. D.de dam.inf. quo accipiendæ ſunt l.45.D.de donat.int.vir.l.11. §.ſi quis illicitè.l. 21.§.vlt.D.de leg.iij. Aliud Cotta & Meſſala COSS. factum de vxorib. proconſulum & præſidum.l.4.§.proficiſci. D.de off.proconſ. De quo Tacit.lib.iij.Annal.

Alterius etiam eiſdem COSS. facti meminit l. 12.§.ſi ſeruus.D.de accuſatio.

Aliud Modeſto Conſule de ſeruis fugitiuis factum l.1.§.1.D.de ſeru.fugit. Quod intellegi puto in l.2. in fi. D.ad leg. Fab. l.35. §.1. D.de contrah.empt.

Alterius quod Neratio Vero & Annio Priſco COSS. factum eſt, meminit l.6. D.ad l.Corn. de ſicar.

Senatuſconſultum de illicitis collegijs. l.1.D.de colleg. illicit. de tutorum & pupillarum nuptijs.l.4.C.de excuſ.tut.

Senatuſconſulta de tutelis.l.penul.de tutel.l.11. D.de teſtam.tut.

Senatuſconſultum de comitibus libertisq́ eorum, qui prouincias regunt in l.16.D.de offic. præſid.

Senatuſconſultum de re funeraria in l.12.§.1.de religioſ.

Senatuſconſultum de tabulis ſignandis apud Paul.lib.v.Sentent.tit.xxvij.

Senatuſconſultum de his qui voluntate dominorum in libertate morati ſunt. l.4. C. de fideic.libert.

Senatuſconſultum de proclamantibus ad libertatem in l.3.D.quib.ad libert.procl.

Senatuſconſultum de his qui poſt manumiſſionem originem repetunt in l.1.C.de ingen. manumiſſ. de quo accipienda eſt l. 3. D.ſi libert.ingen.eſſe dicet. quæ eius Senatuſconſulti verba quædam exponit. l.32. D.de liber. cau.

Senatuſconſultum, quod in pecuniam ludere vetuit. l. 2. D. de aleatorib. Aliud Iuuentio Celſo iterũ & Neratio & Marcello COSS. Hadriani temporibus factum in l. vlt. C. de ſeru.Reip.manumit.

Senatuſconſultum, quo pecuniæ vſusfr. conſtitutus eſt, per cautionem.l.1. C.de vſufr. l.1.D. de ſeruit.leg.

Senatuſconſultum de cenſuum veterum & monumentorum fide.l.6. C.de probationib.

Senatuſconſultum de famoſis epigrammatis & libellis.l.5.§.vlt.D.de iniur.l.18.§.vlt. D.qui teſtam.fac.

Senatuſconſultum de mortis cauſa donationibus.l.35.D.de donatio.cau.mort.

Aliud item quo calumniæ cauſa publico iudicio damnati poſtulare apud pedaneos iudices prohibentur.l.1.§.item Senatuſconſulto. D.de poſtul.

Aliud de luctu.l.15.C.ex quib.cau.infa.irroget.

Aliud quo pluribus legibus ad idem crimen rei fieri prohibentur.l.14.D.de accuſatio.

Aliud de his qui matrimonij cauſa manumittuntur l.18.D.qui & à quib.

Aliud auctore Hadriano factum de natis ex ciue Roma. cuius Vlpian. in Inſtit.tit.ij. meminit. Aliud item quo prohibentur legati ante perfectam legationem negotijs vel priuatis rebus obſtringi. l. 12. D. de legationib. Quo referenda eſt l.8.in fi.eod.tit.

Senatuſconſultum quo cautum erat, vt mulier poſſet in ſua re quem de falſo accuſare. l.5.C. qui accuſ.non poſſ. Meminit l.2. D.de accuſatio.& l.2.C.de calumniatorib.

Senatuſconſultum in l.15. §.ſi quis ſe ſcribat.D. de milit.teſt.& l.14.in princ.l.15. §.item ſenatus.D.ad leg. Corn. de falſ. l.3. & l.vlt. C. de his qui ſibi adſcrib. Libonianum accipiendum eſt.

SENSVS pro ratione in l.1. §.1. D. ſi quadrup. vbi animal ſenſu carere, id eſt, ratione, vt apud Iuſtinianum eodem tit.in princ. Alioquin falſum eſſet quod Vlpian.ait. Nam, vt Cicero lib.j.Officior.ſcribit, bellua quantum ſenſu mouetur, ad id ſolum, quod adeſt, quodq́ preſens eſt, ſe adcommodat. Sic nullum ſenſum infantis eſſe dixit Paul. in l.32. §. infans.D.de adquir.poſſ. id eſt, nullum iudicium.

cium. Sic furore detentum ſenſum non habere, ait Vlp. in l.22. §. ſi maritus. D. ſol. matr. Et aliâs ſentire non poſſe. l. 8. §. vnius. D. de optio. leg.

Senſus pro voluntate teſtatoris in l.15. D. de vino trit. l.3. §. condicio. D. de adim. leg.

SENTENTIAM dicere, ferre, dare, pronuntiare pro eodem Iureconſulti tam ſæpe dicunt, vt putidum ſit exempla adferre. Sententiam dicere arbitri, quos ad dicẽdam ſententiam coacturum ſe Prætor pollicetur, exiſtimabãtur, qui ea mente pronuntiant, vt ſecundum id diſcedere litigatores à tota controuerſia velint. l.23. D. de arbitr.

SEPARATIO bonorum, vel creditorũ gratia fit, qui ſeparari ab heredis bonis teſtatoris bona deſiderant, quæ alioquin heredis bonis iuncta propter heredis creditores ſuſfectura non eſſent, tit. de ſeparatio. bonor. l. penult. C. de hered. vend. Vel ſeruorum gratia fit, qui à domino, qui non ſoluendo erat, cum libertate neceſſarij heredes ſcripti ſeparari à bonis eius peculium ſuum poſtulant. l.1. §. vlt. D. de ſeparat. l.6. §. pen. D. de minor.

Separationem etiam bonorum Prætor ei conce dit, qui patri ac poſtea fratri ex ſecundis tabulis heres extitit, ſi hereditatem patris reiecta fraterna retinere velit. l. 12. D. de vulg. & pup.

SEQVESTER dicitur, apud quẽ plures rem, de qua controuerſia eſt, deponunt. l.109. D. de verbor. ſignificat. l.5. §.1. l.6. l.7. D. depoſ. l. 18. D. de præſcript. verb. l.5. verſ. ſed ſi nec ipſi. D. vt in poſſ. leg. l.21. in fi. D. de appellationib. l.5. C. quor. appell. non recip. Tertullia. in lib. de Reſurrectio. carn. Hic Sequeſter Dei atque hominum appellatus ex vtriuſque partis depoſito commiſſo ſibi. Idem in lib. de Patientia, Adeò ſatis idoneus patientiæ ſequeſter eſt deus, ſi iniuriam depoſueris penes eum, vltor eſt. Inuenitur & hoc verbũ apud Plautũ Mercatore Act. iiij. ſcen. iij. & apud Quintilian. lib. xij. cap. viij. Ab eo autem ſequeſter dictus, quòd occurrenti aut quaſi ſequenti eos qui contendunt [illegible] mittitur, aut quòd eius fidem qui depo[illegible]nt ſequantur. vt Gell. lib. xx. cap. j. ſcribit. I[illegible]dorus libro x. Etymolog. Sequeſter, ait, eſt, qui certantibus medius interuenit, qui apud Græcos ἐμέσος dicitur, apud quem pignora deponi ſolent, à ſequendo dictus, quòd fidem vtraque pars ſequatur.

Inde in Sequeſtre deponere. l. pen. D. depoſ.

Et Sequeſtraria actio quæ aduerſus ſequeſtrem datur. l.12. §. cum ſequeſtria. D. depoſ. l. 9. §. Labeo. D. de dolo.

Et Sequeſtrare in l.22. §. ſi verò dotem. D. ſolut. matrim. Et Sequeſtratio Rubr. de prohib. ſequeſtr. pec.

SEQVI nomen alicuius, vel ſequi perſonam, eſt adprobare, vel adgnoſcere & admittere, & fidem ſequi. l. 71. D. de iur. dot. l.10. C. ad Velleian. l.4. C. ſi tutor vel curat. l.1. D. nautæ, caupo. l.1. D. de reb. cred. l.24. §. in bonis. D. de reb. auct. iud. l.1. §. quæſitum eſt ſi fortè. D. de ſeparatio. l.10. §. ſi quid in fraudem. D. quæ in fraud. cred.

Sequenti loco poſitum ædificium dicitur in l. 20. §. ſi ſublato. D. de ſeruit. vrb. quod alterius ſublati loco poſitum eſt. Sequentes actiones, id eſt, ſequenti loco propoſitæ & poſt alias. l. 11. §. idem Neratius. D. de act. empt. l. 37. D. de noxalib. Sequens curator in l. 7. §. cùm dementis. D. de cur. fur. qui in alterius remoti ab adminiſtratione locum ſubſtitutus eſt. Sequens teſtamentum pro poſtremo & nouiſſimo in l.3. §. item ſi ipſe. D. ſi cui plus quàm per l. Falcid. l.28. §. teſtamento. D. de liber. leg. Marcia. in l.29. D. ad Trebellian. ſecundo loco factum dixit: Sequẽtem etiam Prætorem in l.26. §. actio. D. ex quibus cauſ. maio. Vlpia. vocat eum, qui ſequente anno erat Prætor futurus.

Sequi nuptias pro contrahere. l.34. §. vlt. D. de ritu nupt. l.15. C. ex quib. cauſ. infa. irrog.

SERIAE vaſa ſunt vinaria & frumentaria. l. 206. D. de verbor. ſignific. l.15. §. proprietatis. D. de vſufr. Terent. Heautont. Releui dolia omnia, omnes ſerias.

SERICVM nema in l. vlt. §. ſpecies. D. de publican: Serica veſtimenta in l.25. D. de auro, arg. Vbi Serica à bombycinis ſeparantur, vt & apud Paul. lib. iij. Sent. tit. vj. quæ tamen imperitè confundit Iſidor. lib. xix. cap. xxvij. Ac bombycina quidẽ ex vermiculis fiebant, vt ſuprà libro ij. oſtendimus. Serica verò ex genere quodam lanicij quod Indiæ populi Seres, ex arboribus depectebant: quemadmodum eruditè D. Andr. Tiraq. vir omni noſtra prædicatione ſuperior notauit in libro De legibus connubialib. Id quod ſubiecti auctorum loci comprobant. Vergilius j. Georgic.

Velleraq́ vt folijs depectant tenuia Seres.

Seneca in Hippolyto,

Quæ fila ramis vltimi Seres legunt.

Et in Hercule Oetæo:

Quæ Phœbæis ſubditus Euris
Legit Eois hæc arboribus.

Plinius quoque lib. vj. cap. xvij. Seres, inquit, lanicio ſiluarum nobiles perfuſam aqua depectentes frondium caniciem. Ammianus quoque Marcellin. lib. xxiij: apud Seras ſiluas eſſe ſublucidas refert, à quibus arborum fœtus aquarum aſperginibus crebris velut quædam vellera mollientes ex lanugine & liquore mixtam ſuptilitatem tenerrimã pectunt, nentesq́ ſubtemina conficiunt ſericũ.

m m Idem

Idem & Solinus in Polyhiſtore ca.lj.ſcribit. Porrò, vt quo tempore texendi ſerici artificium in Occidentis partes inuectum ſit, vnicuiq; liqueat, admonere operæpretium duxi, legiſſe me apud Othonem Phriſingēſem lib.j. De geſtis Friderici cap. xxxiij. Rogerium Siculum Corintho, Thebis, Athenis expugnatis, opifices qui ſericos pannos texere ſolebant ob Imperatoris ignominiam captiuos deduxiſſe: quos in Palermo Siciliæ metropoli collocans, artem illam texēdi ſuos edocere præcepit. Exindeq; ars illa prius à Græcis ſolis inter Chriſtianos habita, Romanis patere cœpit ingenijs.

SERVARI ab aliquo poſſe dicitur quod ex eius bonis redigi poteſt.l.vlt.D.de adm.tut.l.vlt.D.ſi ventr.nom. Sic rem ſeruari dicunt: Cuius locutionis exempla libro ſuperiore protulimus. Et ſeruari indemnitatem.l.38.§.vlt.D.de actio.emp. Seruari etiam per actionem dicūt Iureconſulti, quod abeſt, vel quid damni datum eſt.l.17.in fi. D.ſi ſeruit.vindic. & alijs ſatis multis locis. Sic Seruare pœnam ab ſocio.l.6.in fi.D.comm.diuid. Quod mater filiæ ſuæ ſeruari teſtamento iuſsit, eo tempore præſtari voluiſſe intellegitur, quo ſui iuris ea ſit.l.26.D.de auro,arg.

SERVIANA actio in rem Prætoria, quæ de rebus in prædium vrbanum inuectis illatis, quæ tacitò pignoris iure locatori pro penſione obligantur, proponitur.§.item Seruiana.Inſtitut.de actionib.l.vlti.D.de Saluia.interd. Quæ verò eius exemplo de ceteris rebus pignori oppoſitis datur actio, ea quaſi Seruiana ſiue hypothecaria appellatur.l.13.§.1.D.ad Velleian. vel vtilis Seruiana.l.1.§.cùm prædium.D.de pignorib.l.1.C.comm.de legat.

Inde Seruiana vel hypothecaria in l.29.D.fam.erciſc.l.4.§.ſi quis autem.D.de doli except. Confunditur tamen plerumque hæc differentia & cuiuslibet pignoris perſecutioni Seruianæ nomen adcommodatur.l.3.l.10.l.11.l.21.D.de pignorib.l.42.§.ſed & dominū.D.de procuratorib.l.28.D.de pigner.act.l.4.D.quibus mod.pign.l.30.D.de noxalib.act.l.34.& l.35.& l.66.D.de euictionibus.l.3.§.eſt autem.D.ad exhib.

SERVITVS eſt, conſtitutio iuriſgētium, qua quis dominio alieno contra naturam ſubijcitur.l.4.§.1.D.de ſtatu hom.

Serui verò vel à ſeruiendo, vel à ſeruando dicti ſunt, quod Imperatores captiuos ſeruare quàm occidere mallent, vt in d.l.4.traditur. & in l.239.§.1.D.de verbor. ſignificat. & ab Auguſtino lib.xix.De ciuit.Dei,cap.xv.

Serui porrò appellatio etiam ad ancillam refertur.l.40.§.1.D.de verbor.ſignific. Proinde ſeruis legatis etiam ancillæ debentur.l.101.in fi.D.de verbor.ſignificat. quæ ex Modeſtini lib.viij. Differentiarum ſumpta & excerpta ex l.81.D.de legat.lib.iij.vt inſcriptio planum facit.

Seruire nobis intelleguntur & hi, quos curamus ægros, qui cupiētes nobis ſeruire, propter aduerſam valetudinem impediuntur.l.4.§.Stichus.D.de ſtatuliber.

Seruórum varia miniſteria variaq; officia erāt: In libris enim noſtris & Diſpenſatores, & Actores, Ordinarios & Atrienſes, Hoſtiarios, Miniſtratores, Obſonatores, Cubicularios, Notarios, Nomenculatores, Calculatores, Focarios, Cocos, Lecticarios, Curſores, Tonſores, Scoparios, Saltuarios, Diætarios, Topiarios, Textores, Tabellarios, Villicos legimus.l.8.l.12.§.idem reſpondit, domo.D.de inſtruc. vel inſtrum.l.61.l.81.de legat.iij.l.203.in fin.D.de verborum ſignificatione.

Seruilia nomina hæc in libris noſtris referuntur, Pamphilus, Stichus, quæ vulgatiſsima ſunt. Item Damas, Eros, l.105.D.de verbor.obligat.l.162.§.vlt.D.de verbor.ſignific. Lucrio.l.37.§.pater.de leg.iij. Feliciſsimus.l.41.§.Feliciſsimo.de lega.iij. Philargyrus.l.28.§.vlt.de condicion.& demonſtr. Diphilus.l.vl.D.de fideicomm.liber. Parthenius.l.41.D.de hered.inſtit. Trophimus, Cupitus, Spendoforus, December, Seuerus, l.37.l.40.§.libertatem.l.41.§.penult.de fideicom.libert. Antiochus.l.97.de legat.lib.iij. Andronicus & Calenus.l.21.l.29.§.1.D.de ſtatuliber. Aithales.l.24.D.ad leg.Corn.de falſ. Philonicus in l.vlt.D.de reb.dub. Stephanus in l.52.D.eod.tit. Philocrates apud Valer.lib.vj.cap.viij. Philippus in l.2.D.de offic.prætor. & apud Cicer.in Oratio.pro Rege Deiota. Clemens apud Suet.in Tiber.cap.xxv.

Ancillarum verò hæc nomina notaui, Areſcuſa, vt lib.j.probaui. Thetis in l.vlti.D.pro derelicto. Agathea.l.28.in fi.D.de condicio.& demonſtr. Glauce, Tyche, Elpis.l.37.§.1.de legat.iij. Feliciſsima.l.41.§.Feliciſsimo.eod.tit. Concordia.l.40.D.de fideicomm.libert. Victorina in l.41.§.herede.D.eod.tit. Eutychia in l.59.D.de manum.teſt.

Serui publici tabulariam olim adminiſtrabant, vt ex l.18.D.de adoptio.l.2.C.eo.tit.D.rē pupil.ſal.fo.l.1.§.exigere.D.de magiſt.conuen.l.3.C.de poſtlim.reuerſ.l.4.C.de arbitr.l.vlt.C.de ſeruis Reip.patet. Quod poſtea ab Arcadio, Honorio, Theodoſio, prohibitū fuit in l.3.de tabularijs.lib.x.C.

Serui publici etiam obligationes rebus publicis adquirebant.l.11.D.de vſur.fit & ſerui cuiuſdam publici & curatoris ciuitatis mentio in Epiſtula Conſtantini, quę refertur ab Auguſtino Epiſt.lxviij.

Serui

Serui pœnæ fiunt, qui metallo vel operi adducuntur, vel qua alia pœna damnantur, quæ miniſterium corporiſque laborem & ſeruitutem irrogat: veluti qui in metallicorũ miniſterium, ad ludum, ad beſtias, in opus publicum damnantur. l. 6. §. irritum. D. de iniuſto rup. l. 6. D. de ſtatulibe. l. 25. §. ſi quis planè. D. de adquiren. heredit. l. 8. §. in miniſterium. & §. quicunque. & §. vlti. l. 11. l. 17. l. 36. D. de pœn. l. 7. D. de his qui ſunt ſui vel alie. §. pœnæ. Inſtit. quibus mod. ius pat. pot. l. 1. in fi. & l. 2. D. de contra tabu. Hi enim omnes pœnæ magis quàm Cæſaris & fiſci serui ſunt. l. 3. D. de his quæ pro non ſcrip. haben.

Seruam etiam pœnæ mulierem factam legimus. l. 6. D. de ſtatuliber. l. 2. §. 1. D. ad Tertyllian. quod accidebat, cùm vel in opus ſalinarum, vel in miniſteriũ metallicorum damnabantur. l. 8. §. in miniſterium. D. de pœn. l. 6. D. de capti. & poſtlim. Nam huiuſmodi pœnis ſeruitutem irrogãtibus adfici mulieres conſueuerant. Iuſtin. Nouel. xij. ἢ γὰρ τὶς ἢ ἀνὴρ ἢ γυνὴ εἰς μέταλλον δοθείη κατὰ τύχην, διαλύεσθαι μὲν ἦν ὑπὸ τὸ παλαιὸν τῶν παλαιῶν νομοθετῶν ἐκ τῆς δουλείας ἐπιφερομένης. Quam ille ſeruitutis pœnam (ſic enim appellatur in l. 1. D. de ſenten. paſſ.) abrogans, eadem conſtitutione, ἡμεῖς δὲ, ait, τοῦτο λύομεν, καὶ οὐδένα τῶν ἐξ ἀρχῆς εὖ γεγονότων ἐκ τιμωρίας γίνεσθαι συγχωροῦμεν.

Seruitutes etiam appellantur prædiorum iura l. 1. in fi. D. de rer. diui. l. 50. §. 1. in fi. D. de alien. iudi. mut. quibus fundi perſonis vel perſonæ fundis ſubijciuntur. A quibus & ſeruũ prædium, & ſeruum fundum, quod ſeruit dicimus, liberoq́; opponimus. l. 8. D. de act. empt. l. 20. §. 1. D. de adq. rer. dom. Cice. de leg. Agr. Optimo enim iure ea ſunt profectò prædia, quæ optima condicione ſunt: libera meliore iure ſunt, quàm ſerua. Capite hoc omnia quæ ſeruiebant, non ſeruient. Quarum aliæ perſonarum eſſe dicuntur, vt vſusfructus & vſus: aliæ rerum: eæq́; rurſus vel vrbanorum, vel ruſticorum prædiorum. l. 1. D. de ſeruitutib. cum proximis & coniunctis titulis. l. 39. D. de vſufru. In rem vel in perſonam ſeruitutes dixit Paul. in l. 12. D. de annu. leg. Has etiam ſeruitutes perſonales vocant. l. 8. §. tale legatum. D. de liber. lega. l. 37. D. de ſerui. ruſt. Et hominum ſeruitutes in l. 15. D. de ſeruituti. l. 20. in fi. D. de ſeruit. ruſti. Quoniam hominibus debentur & cum his pereunt.

Rerum verò ſeruitutes prædiorum idcirco dicuntur, quòd prædiis debentur non perſonis, & ſine prædijs conſtitui non poſſunt. Nemo enim eas ſeruitutes adquirere vel debere poteſt, niſi qui prædium habet. l. 1. D. comm. præd. l. 34. D. de ſeruit. ruſtic. Ideoq́; in cauſa aquæductus ſententia prædio dari dicitur. l. 33. §. vltim. D. de neg. geſt.

Seruitutes autem hæ vel vrbanorum vel ruſticorum prędiorũ appellantur prout ſunt prędia quibus debentur. Vrbanis enim ędificijs quocumque ea loco poſita ſint, conſtituta, vrbanorum prædiorum dicuntur: quales ſunt altius tollendi, vel non tollendi, ſtillicidium auertendi in tectum vel aream vicini, immittendi, proijciendi, protegendi, proſpectus, luminum, oneris ferendi, cloacæ immittendæ ſeruitutes. l. 2. l. & 3. D. de ſeru. vrb. l. 1. D. commu. pręd. §. æque. Inſt. de actionib. Ruſticorum verò prædiorum ſunt hæ, iter, actus, via, aquæductus, hauſtus aquæ, pecoris ad aquam appulſus, pecoris paſcẽdi, cretæ eximendæ, calcis coquendæ iura. l. 1. l. 2. cum ſequen. D. de ſeruitut. ruſtic. Inſti. de ſeruitutib.

SEXAGENARIOS exactores quoſdam appellatos, qui à collatoribus ſpecies annonarias ſuſcipiebant, tributaq́; exigebant, conſtat ex l. 1. C. de exactorib. tribut. in C. Theo. & l. 2. de annon. & tribut. in Cod. Theod.

SI pro Quia l. 48. §. vltim. D. de iure fiſc. l. 4. D. de nouationib.

Si pro An, in l. 3. §. 1. D. de collatio. bon. l. 9. §. 1. D. de eden. l. 5. §. idem Iulianus. D. de lib. legi. l. 13. C. de vſufr. leg. l. 3. C. commu. de leg. l. 10. C. de adoptionib. & aliàs ſæpe.

Hęc verba SI FECERIT, SI DEDERIT, in condicionibus teſtamentarijs plerumque hanc ſignificationem habent, Si per eum non ſtet, quominus det aut faciat. l. 23. D. de condicio. inſtitut. In ſtipulationibus quoque hæc condicio, SI PAMPHILVM NON DEDERIS, ſic plerumque exauditur, ſi per te ſteterit quominus Pamphilum dares. l. 115. D. de verb. oblig. Similiq́; modo hæc condicio SI CAPITOLIVM ASCENDERIT, ſic accipitur, ſi cùm primùm potuerit capitolium aſcenderit. l. 29. D. de condicio. & dem. Et ex diuerſo, SI CAPITOLIVM NON ASCENDERIT, hanc recipit interpretationem, ſi cùm primùm potuerit, capitolium non aſcenderit. l. 17. §. 1. D. de manum. teſtam. Pari ratione talis condicio, STICHVS SI EVM HERES NON MANVMISERIT, LIBER ESTO, hunc ſenſum habet, ſi cùm primùm potuerit ſine magno incommodo ſuo manumittere, non manumiſerit. l. 20. in fi. D. de ſtatuliber.

SIGNA, Sigilla & Signacula idem valent. l. 1. §. ſi pecunia. D. depoſi. l. 12. §. pen. D. loca. l. 1. in fine. l. 2. §. ſi dubitetur. l. 4. D. de teſtament. quemadmod. aper.

Signa autem anulis χαρακτῆρα habentibus impreſſa accipimus in re teſtamentaria. l. 22. §. ſignum autem. D. qui teſta. fac. l. 11. D. de iniuſto rup. §. 1. Inſtit. de teſtament.

Inde Signatores, teſtes ad teſtamenti vel alterius negotij tabulas anulis ſuis obſignandas adhibiti, appellantur. l. 22. D. de teſti. l. 3. §. hoc interdictum. D. de tabul. exhib. l. 32. in fi. D. de furt. l. 32. in fi. D. ad l. Aquil. l. 4. l. 6. l. 7. D. de teſtamen. quemadmod. aper. Salluſt. in coniuratio. Catil. Ex illis teſtes ſignatoreſq; falſos commendare. Suet. in Auguſto, capi. xxxiij. Et cùm de falſo teſtamẽto ageretur, omneſq; ſignatores lege Cornelia tenerentur, &c. Valer. lib. vij. capi. viij. In eo Tullianus Pompei magni familiaris ipſo Pompeio ſignatore heres ſcriptus.

Signatores etiam appellantur in l. vlti. D. de l. commiſſoria. qui ſacculum pecuniæ ſignis ſuis obſignarunt.

Signatæ autem tabulæ teſtamenti in edicto Prętoris accipiuntur, quæ ſeptem teſtium ſignis ſignatæ ſunt. l. vlti. D. de ſecun. tab. Nec ſignatæ videntur, ſi earum linum, quo ligatæ erant, à teſtatore ipſo inciſum eſt. l. 1. §. pe. eodem titu. Sic & in l. 12. D. de iniuſto rup. ſignatum teſtamentum accipimus. Signata ciſta in l. 1. §. ſi ciſta. D. de lege commiſſ. teſtium ſignis obſignata. Sic & ſignata domus in l. 1. §. pen. D. de vent. in poſſ. mitt. l. 29. D. de iniur.

Signa præterea vexilla militaria ſunt. l. 2. §. initium. D. de orig. iur. l. pen. D. ex quib. cau. maio. l. 3. §. vlti. D. de teſtib.

Sigilla etiam in ædificijs legimus. l. 13. §. ſed ſi ædium. D. de vſufru. l. 41. §. penul. de legat. 1. l. 12. §. Papinianus. D. de inſtr. vel inſtrum. l. 17. §. caſtella. D. de actio. emp. l. 19. §. idem Celſus. D. de auro argen. Et apud Plin. lib. xxxvj. capi. xxiiij. Pediculis argenteis adiuncta ſigilla in l. 32. D. de auro argen. Sigillum candelabro adiectum in l. 23. §. ſi quis rei ſuræ. D. de rei vindica. Et patellæ adiecta ſigilla apud Cicero. vj. in Verr. Arnobius lib. vj.

Sigillaria pro ſigillis deorum & [illegible] etiam ſigilliola: Abſtinetis, ait, à ritu, cùm pro dijs immortalibus, ſigilliolis hominum formis ſupplicatis humanis, quinimmo deos eſſe ſigillaria ipſa creditis. Tertullia. in lib. de Oratio. Cùm perinde faciant nationes adoratis ſigillaribus ſuis ridendo. Vnde & Sigillaria vicus Romæ, in quo non ſigilla tantùm, ſed & libri & lances & alię id genus venales res exponebantur. Vnde in l. penulti. §. paterfami. D. de leg. iij. Sigillaribus emptæ lances. Et apud Gell. lib. ij. c. iij. In ſigillarijs emptus liber qui etiam libros eo loci expoſitos aperte ſignificat. lib. v. cap. iiij. Meminit & Sueto. in Nero. cap. xxxviij.

Vnde etiam Sigillariorum celebritas quædam inſtar nundinarum. Saturnaliorum diebus addita, qua ſigilla deorũ fictilia venalia proponi & pueris emi, ſed & inuicem pro munere miſsitari ſolebant, quemadmodum Macrob. lib. j. capi. x. & capi. xj. oſtendit. Spartia. in Caracalla, quæ à parentibus gratia ſigillariorum acceperat & vel clientibus vel magiſtris ſponte donarunt. Idem in Hadria. Saturnalia & ſigillaria frequenter amicis inopinantibus miſit, & ipſe ab his libenter accepit.

SIGNINVM riuum lapideum interpretatur Vlpia. in l. 1. §. vltimo. D. de riuis. Plinius lib. xxxv. capi. xij. Signinum ex teſtis tuſis fieri calce addita ſcribit. Vitruuius verò lib. viij. capi. vlti. Signina opera ita fieri tradit: Primum harenam puriſsimam aſperrimámque parari, cementũ de ſilice frangi, calcem quoque quàm vehementiſsimè mortario miſceri, ita vt quinque partes harenæ ad duas calcis reſpondeant, mortarióque cemẽtum addi. Frontin. libro de Aquæductib. Concipiuntur ergo via Collatia ad milliarium octauum paluſtribus locis ſignino circumiecto continendarum ſcaturiginum cauſa. Ex quibus apparet ſigninum riuum teſtaceum & & cementicium potiùs, quam lapideum interpretandum eſſe. Quare vereor ne ſuperior interpretatio à Triboniano non ab Vlpiano veniat. Signinam fabricã etiam Boëthius in Topic. Cicero. dixit. Et Signinum alueum aquæductus Caſsiodor. lib. v. Var. Epiſtol. ad vniuerſos poſſeſſor.

SILENTIARII, qui audientiam faciunt, murmur voce compeſcũt & cohibent, quorum ſchola in aula Conſtãtinopolitana erat, vt ex Niceph. lib. xvj. cap. xxiiij. apparet. De his ſilentiarijs ſacri palatij viris ſpectabilibus meminit l. vlti. C. de excuſatio. tuto. l. 30. §. vlti. D. de inofficio. teſtam. Ambroſ. in oratio. de morte Valentinia. Veſperi profectus eſt ſilentiarius, tertio die mane quærebat, iámne remoraſſet. At apud Saluia. Maſsil. lib. iiij. de vero Dei iudicio, cùm ait, Pauerit quippe actores, pauerit ſilentiarios, pauerit procuratores. Silentiarij accipiuntur, qui in familia ceterorum ſeruorum murmur cohibebant, vt Seneca quadam Epiſtola probat. Sed & Procop. lib. ij. de bello Perſico, Imperatorum ad ea quæ ſunt quietis, miniſtros ſilentiarios vocari ſcribit.

SILVA cædua eſt quæ in hoc habetur, vt cædatur: vel quæ ſucciſa rurſus ex ſtirpibus aut radicibus enaſcatur. l. 30. l. 77. D. de verb. ſignific. l. 10. D. de vſufru. Silua palaris in l. 9. §. vlti. D. de vſufru. ex qua pali & pedamenta ad vineas ſumuntur.

SIMPLA promitti dicebatur, cùm ob euictionem ſimplum rei pretium promittebatur. l. 5. §. vlti. l. 56. l. 60. D. de euictionib. l. 17. D. de inſtitor. Varro lib. ij. de re ruſti. capi. x. Cauere debet de euictione ſimpli quanti ea

res ſit. Inde in l. 36. D. de donatio. inter vir. quæ cautio ſtipulatio ſimplæ vocatur in l. 11. in fi. l. 27. D. de euiction. Actio autem de euictione interdum ſimpli, interdum dupli erat. Simpli erat, cùm dictum non erat quantum ob eam rem præſtare emptorem oporteret, vel cùm ea, quæ empto fundo acceſſerant, euincebantur. l. 16. l. 60. D. de euictionib. Dupli verò erat rebus pretioſis vel mancipijs venditis.

Inde Simplariæ venditiones in l. 48. in fi. D. de ædil. ed. Ex quibus ſimpli actio ob euictionem competit.

SIMPLICIA interdicta ſunt, in quibus alter actor, alter reus eſt. §. tertia diuiſio. Inſtitut. de interdict. Qualia ſunt interdicta exhibitoria, reſtitutoria, & omnia prohibitoria de arboribus cædendis, & de itinere actuq́. l. 4. D. de interdict.

Simplex ſubſtitutio, quæ in vnum duntaxat caſum concipitur. l. 1. D. de vulg. & pup.

Simplices fugitiui, qui nondum pro liberis ſe geſſerunt. l. 2. D. de fugitiu.

Simplex donatio pro mera in l. 20. §. ſi pater. D. famil. erciſc.

Simplex iuſsio, quæ fit ſine cauſæ cognitione. l. vlt. §. vlt. D. quod met. cau.

Simpliciter, pro, generaliter, & vt Græci dicunt, ἁπλῶς. l. 66. §. duorum. D. de legat. lib. ij. l. 3. §. qui liberis. D. ad Trebell. l. 9. §. vlt. D. de adm. tut. l. 29. in princ. D. de liber. & poſt. l. 71. D. de legat. lib. j.

Simpliciter & ſimplicius in l. 26. D. de ſeruit. ruſtic. l. 9. D. de ſeruitutib. id eſt, non deſignata parte fundi quæ ſeruiat.

SINENDI modo relicta legata dicebantur, quæ ita dabantur, HERES MI ILLVM REM ILLAM SIBI HABERE SINITO, PERMITTITO. §. 1. Inſtitut. de teſtament. l. 1. C. comm. de legat. Caius lib. ij. Inſtitut. tit. v. In lege locationis qua ſcriptum erat, REDEMPTOR SILVAM NE CAEDITO, NE'VE QVEM CAEDERE SINITO, verbum ſinendi hanc habere ſignificationem Vlpian. ſcribit, vt non tantùm redemptor ſi quem caſu cædentem viderit prohibeat, ſed vti curet & det operam, ne quis cædat. l. 30. D. loca.

SINGVLARE ius eſt, quod contra tenorem rationis propter aliquam vtilitatem auctoritate conſtituentium introductum eſt. l. 16. D. de legib. l. 44. §. 1. D. de adq. poſſ. l. 44. §. nondum. D. de vſucapionib.

Singularia quædam, id eſt, contra regulas iuris communis in l. 15. D. de reb. credit.

Singulariter ſcriptum edictum, quod vnitatis numero ſcriptum eſt. l. 1. §. item hoc edictum. D. quod fal. tut. Sic Singularem perſonam pro vnica dixit Vlpia. in l. 9. §. animaduertendum. D. quod met. cau. Et Singulares tunicas. l. 38. D. de auro, arg. leg. pro ſingulis.

Singularij milites quidam olim appellati, vt ex Caſsiodoro lib. xj. Variar. & ex Notitia Imperij Rom. patet.

In SINV meo habui, in l. 27. D. de probatio. ſignificat in occulto. Lamprid. in Commodo, Prædam omnem in ſinum contulit. Alio loco, Qui etiam condemnationes in ſinum vertiſſe dicuntur, id eſt, in priuatas rationes. Tertullian. in lib. De fuga in perſecutio. Paciſcens cum delatore, vel milite, vel miniſtro aliquo præſidis ſub tunica & ſinu quod aiunt.

SMARAGDVS in l. 21. D. de auro, arg. & l. vlt. §. ſpecies. D. de publican. l. 1. nulli lic. infren. lib. xj. C. Gemma eſt viridis coloris, de qua poſt Plinium multis verbis agit Iſidor. libro xvj. Etymolog. cap. vij.

SMVRNA in l. vlti. §. ſpecies. D. de publican. ea vocatur, quæ vulgò Myrrha dicitur.

SOBRINI propriè vocantur, qui ex fratribus patruelibus, aut conſobrinis, aut amitinis vndique propagantur. l. 3. D. de gradibus & adfin.

Sobrinum Aelius Gallus apud Feſt. lib. xvij. definit, patris mei conſobrini filium & matris meæ conſobrinæ filium. Cic. j. Officior. Sequuntur fratrum coniunctiones poſt conſobrinorum ſobrinorumq́.

SOCERI nomine & viri & vxoris pater communiter demonſtratur. Mater verò eorum ſocrus appellatur, cùm apud Græcos propriè viri pater ἑκυρὸς mater ἑκυρὰ vocitetur: vxoris autem pater πενθερὸς mater πενθερά. l. 4. §. gradus. D. de gradib. & adf. Soceri autem & ſocrus appellatio etiam ſponſalibus adquiritur. l. 8. D. de gradib. & adf. Sed & vxoris vel mariti auus, auia, proauus, proauia & vlteriores, ſoceri & ſocrus appellatione continentur. l. 146. D. de verbor. ſignific. l. 3. §. 1. D. de poſtul. Quamquam vir vxoris ſuæ auum, magnum ſocerum dicat, auiam, magnam ſocrum: proauum verò maiorē ſocerum, proauiam maiorem ſocrum appellet. vt Feſt. lib. xj. & Modeſt. in d. §. gradus. ſcribunt. Quos etiam proſoceri abſocerique nomine appellatione demonſtramus, vt in l. 15. §. 1. D. rer. amot. Et apud Capitolin. in Gordianis, Originem maternam & ex Traiani Imperatoris genere habuit auo proauo COSS, ſocero, proſocero, & item alio proſocero, & duobus abſoceris conſulibus.

SOCII dicuntur tam qui tractatu habito ſocietatem coierunt, quàm qui in communionem inciderunt, & generaliter qui aliquid communiter poſsident, Socij vocantur. Ita communium prædiorum dominos ſocios appellat l. 19. & l. 34. D. de ſeruit. ruſtic.

Conuictionalis autem ſocietas vel certæ vnius rei atque negotiationis eſt, vel omnium, totorum, ſeu vniuerſorum bonorum.

Societates etiam collegia & corpora vocãtur. in l.1.D.quod cuiuſq; vniuerſit.l.31.D.de furt. l.3.§.à municipibus.D.de bon. poſſ. Quibus qui præerant, magiſtri ſocietatium vocabantur.l.14.D.de pact.

Ita Societates vectigalium Tacit. lib. xiij. vocat, vbi malè Rhenanus emendauit, Neceſſitates. Coïre enim ſolebant publicani in ſocietatem conductionis vectigalium, permiſſumq; his erat corpus habere, vt in d. l. 1. D. quod cuiuſque vniuerſit. Caius ſcribit. Inde Societas vectigalium cauſa coita in l. 65. §. penult.D.pro ſoc. & ſocij vectigalium in l.9. §.ſocij.D.de publican.

Societas vitæ pro communione victus. quæ inter virum & vxorem eſt. l.1, D.rer. amot.l. 52.D.de re iudic.Ex qua vxor rei humanæ atque diuinæ ſocia dicitur in l. 4. C. de crimi. expil.her.

SODALES ſunt qui eiuſdem collegij ſunt; quam Græci ἑταιρείαν dicunt.l.vlt.D.de colleg.& corp. Vnde Sodalitia in l.1.D.eod.tit. De quibus legem quamdam Licinniam latam Cic. pro Planco refert. Tertull.lib.ij.ad vxor. Diſcumbit cum marito in ſodalitijs, ſæpe in popinis. Appellat & Sodalitates idem Cicero in Cato.maiore & alijs locis.

SOLACIVM pro Salario in l.13. in fi. D.communia præd.l.33.in fi.D.de adm.tut.& l.22.§. ſinautem in ſæuiſsimo.in fi. D.ſolut.matrim. Atque adeo commoda & Salaria munerum ac militiarum, Solacia Impp. appellant. l.15. C.de aduocat.diuerſ.iudicior.l.3.l.5.l.6. C.de aduocat.diuerſ.iudicum.l.penul. C.de præd. decur.lib.x.l.3.C.de agentib. in reb. lib.xij.l. vlt.C.de ſilentiar.lib.xij. Inde Solacia annonarum in l.vn. C.de annon. & capit. l. 17. de erogat.milit.annon. lib. xij.C. Eadem eſt in Nouellis Iuſtiniani vis verbi ἀναψυχὰ. Secundum hęc, in l.4.C.de nauicular.lib.xj.vbi vulgò Salarijs pro mercedula præſtitis legitur, veteres ſcripti codices & impreſſus Theodoſij Codex in l.32.eod. titul. Solatijs ſcriptum habent.

SOLARIVM locum editum ſignificat in quo veteres apricari & ſolem captare ſolebant. l. 13.D.de ſeruitutib. vrb.præd. Macrob.lib.ij. cap.iiij.de Auguſto.cùm de Tyriæ purpurę, quam emi iuſſerat, obſcuritate quereretur, dicente venditore, Erige altius ac ſuſpice, his vſus eſt ſalibus; Quid ergo, vt me populus Rom. dicat bene cultum, in ſolario ambulaturus ſum? Veteres enim hyberno tempore valetudinis gratia in ſole apricari, &, vt Seneca ait, in ſole percoqui ſolebant: habebantq; in ædibus ad eum vſum loca accommodata: Quæ teſte Iſidoro libro xv.cap.iij. Solariorum inde nomen acceperunt. Quod & Imperator Leo Conſtitutio.vlt.his verbis tradit, τὸ δὲ πρὸ τῶν ὑπαίθρων, καὶ ὡς ἄν τις εἴποι, προαυλίων διατηρεῖν, ἃ καὶ πρὸς μόνην καὶ ὑπαιθρίαν ἐπιλέκουσιν αἰθρίαν, ἣ τὴν ἐπωνυμίαν ἐκ τοῦ ἡλίου ἔλαχον, ἡλιακὰ προσαγορευόμενα.

Solarium etiam inſtrumentũ id ſignificat quo horæ ſolis vmbra declarantur, vt in illis feſtiuis Plauti verſibus, quos Gell.lib.iij. cap. iij.citat. Vt illum Dij perdant, primus qui horas repperit, Quique adeo primus ſtatuit hic ſolarium. Cicer.lib.ij.de Natura deorum: Aut cui ſolarium deſcriptum, aut ex aqua contemplere intellegere declarari horas arte non caſu.

Solis dies in l. 3. C.de ferijs. l. 10. & l. 13. de exactionib.in C.Theo.Is eſt, qui hodie à Chriſtianis Dominicus vocatur. l.2. & l.vlt. C.de ferijs.ad quas pertinentem Leonis conſtitutionem Nicephor.lib.xv.Hiſt.eccl.cap.xxv. memorat.Gregor. Turonenſ.lib.iij. Hiſtor. cap.xiij. Ecce enim, ait, dies ſolis adeſt. Sic enim Barbaries diem Dominicum vocitare conſueta eſt. Quæ verba Aimonius monachus in eadem hiſtoria referenda tranſcripſit lib.ij.de geſt.Francor.cap.xj. Diebus porrò nomen à planetis antiquitas indidit. Auſonius in Edyll.

Nomina quæ ſeptem vertentibus apta diebus
Annus habet. totidem errantes fecere planetæ.
Primum ſupremumq; diẽ radiatus habet ſol.
Proxima fraternę ſuccedit luna coronæ, &c.

Hanc verò inſtitutionem ab Aegyptijs ad reliquas gentes manaſſe Dio libro xxxvij. ſcribit.

SOLLEMNE ſignificat Anniuerſarium legitimum, ordinarium. Ita ſollemnia munera in l.12.§.penul.D.de adminiſtr.tut. Et ſollemnia patrimoniorum onera in l. 2. D. de veter. & alijs compluribus locis. quos in libris Antiqui.rettulimus, quibus nunc adiungo l.4.C. quo.appell.non recip. & l.27. C.de iure dot. & l.25. C.de rei vind. In quibus ſollemnium penſitationum, fructuumq; fit mentio.

Sic & ſollemne ius pro ciuili & legitimo. l. 28. D.de diuerſ.reg.iur.

Sollemne ſpatium in l.1.D.pro dote.quod lege xij.tab.ad vſucapionem præſtitutum eſt.

Sollemnia tempora in l.vlti. C.de excuſ. veter. quinquaginta dies ſunt, D.Marci conſtitutione ad allegandas excuſationes prefiniti. l. 6.& l.18.C.de excuſ.tut.

Sollemnes actiones certis formulis concluſæ. l.2.§.deinde ex his legibus.D.de orig.iur.

Sollemnis numerus teſtiũ pro ſeptem teſtium

numero, qui teſtamentis faciendis adhiberi debet.l.21.D.qui teſtam.fac.poſſ.

Sollemnia prouocationis in l.11.C.de adm. tut. l.20.in fi.D.de appellat.l.5.D. eod.tit.in Cod. Theod.de quibus lib.ij.Antiquit.dixi.

Sollemnia accuſationis in l.11.§. quidam. D. de adulter.l.7. C.de calumniatorib.l.3. & l.6. C. ad exhi.quæ perſtringuntur in l.1.C.ad Turpillia.l.3.D.de accuſationib.

Sollemnia verba in l.23.D. de manumiſ.teſtam. quæ in manumiſsione facienda pronunriari ſolebant, quæ vel à domino ipſo manumittẽte, vt Feſt.Pomp.indicat, vel à Lictore virgam capiti ſerui imponente, vt Boëth.in Topic.teſtatur, proferri conſueuerant.

Sollemnia teſtamenti.l.20.§.pe. & §.vlti.D.qui teſtam.fac.l.2.C.de teſtament.

Sollemnes feriæ, ſtatæ & certæ & quotannis recurrentes.l, 26.§.ſi ferox.D.ex quibus cauſis maiores.

Eſt & adoptionis ſollemnitas. l. 25. in fi. D. de adoptio.l.13.l.14.C.de proba.l.5.C. de ſuis & legiti. Vnde adoptio ſollemni iuris ordine explicari ſolere dicitur. l. 4. C. de adoption.

Sollemnis quoque emancipatio in l. 9. C. de adopt.l.3.C.de emancip.libe.

Sollemnitas etiam acceptilationibus & verborum obligarionibus tribuitur.l.vlti.C.de bo. auctor.iudi. poſsid.l.7.C.commu. vtriuſque iudic.l.12. & l.14.C.ſi cert. petat.l.1. C.de acceptilationib.l.10.C.de contr.ſtipula.l.1.C.de vſur.l.5.in fi.C. de dolo. Ita ſollemniter liberationem præſtare accipe. l. 17. C. de fideic.

Sollemniter cauere eſt ſatiſdatione ordinaria & vſitata cauere.l. 28. D. de adminiſtra.tutó. l.46.D. de procuratorib. Quamquam hoc Tribonianum Iureconſultis adſcripſiſſe facile crediderim ex §. ſin autem per procuratorem.Inſtit.de ſatiſdatio.

Obſignatio ſollemniter facta.l.9. C. de ſolut.

Sollemnia iudiciorum.l.7.D. de in integr.reſtitutio. Vnde ordinatis ſollemnibus in l.11. & l.15.C.de liber.cau.

SOLLICITATOR, qui ſeruum ad delinquendum impellit.l.11.§.quamuis.l.14.§.æſtimatio.D.de ſeruo corrup.

Sollicitatores alienarum nuptiarum. l. 1. D. de extraord.crim.quos ſollicitatores alieni affectus Caſsiodor. lib.v. Variarum vocat.

SOLIDA proprietas plena & non deducto vſufructu.l.26.in fi.princ.D. de vſufruc. lega. l.35. D.de bon.libert.

Solida legata, id eſt, integra in l. 14. §.1. D.ad l. Falcidiam.

Solidum capere non poſſe dicitur, qui totum quod eis relinquitur, capere & ſibi adquirere non poſſunt.l.6. D. de vulga. & pupilla. l.72.D.de heredi.inſtit.l.6.§.1.D.de condic.& demonſtratio.l.7. D.de condicio. inſtit. l.67. D.ad l.Falcid.l. 16.§. ſi qui. D. ad Trebellian. Tertullian.ad vxorem. Tu modò vt ſolidum capere poſsis admonitionis noſtræ fideicommiſſum.

Solidum non ſoluitur non minùs quantitate, quam dic.l.85.D.de ſolutionib.

Solidum & aureum idem valere lib. 1. docuimus. Et ita in l.1.§. hoc autem. D. de fugitiu. l.42.D.de ædilic.edi. l.34.D. de iure fiſ.l.25.D. de epiſco.& cler. accipiendum eſt ſolidorum nomen.

Solidus autem auri, xx. libris æris æſtimatur.l. vn.de collat. ær. lib.x. C. In Nouella Maiorani de curialib. Solidi Gallici fit mentio, cuius aurum minore æſtimatione taxatur. In legibus autem Langobardorum ſolidus xl. denarijs æſtimatur. l.1. de quantitat.ſolid. In legib. Longobardorum. Et ita in lege Salica, Solidus accipiendus eſt: vt ex eo patet, quod dc. denarij in ijs legibus xv. ſolidos facere dicuntur, & cxx. denarij ſolidos tres. Sed in ea lege compluribus in locis in notis numerorum mẽdum eſt, quod emendatu facile erit, ſi ad eam quantitatem denariorum, quam dixi, ſolidorum ratio æſtimatióque redigatur.

SOLVM appellant Iurecõſulti aream cui ædificium ſuperponitur.l.21. D.de pigner. actio. l.2.C.de rei vindic.quod & ideo partem eſſe ædium dicunt.l.49.D.de rei vindicatio.

In ſolo fieri opera dicuntur, quæ ſolo coniuncta ſunt: veluti ſi quis ædificium ponat in ſolo: quod ſi quis meſſem faciat, vineas putet, arbores ſuccidat, opus tamen in ſolo facere non cenſetur. Et hoc ita in operis noui nunriatione optinet. l.1.§. hoc autem. D. de noui oper. nuntiat. Ceterùm in interdicto, Quod vi aut clàm, quod ad ea ſolùm opera, quæ in ſolo fiunt, pertinet, etiàm in ſolo fieri videtur quod circa arbores fit, non etiam quod circa fructum arborum. Itaque ſi vineas quis vel arundinem vel ſalictum ſucciderit, hoc interdicto tenebitur. l.1. §. hoc interdictũ.l.7.§.notauimus. D. quod vi aut clã.

In ſolo conſiſtere dicuntur ſeruitutes, quæ ſolo imponuntur, & ſolo debentur, quales ſunt iter, actus, via.l.3.D.de ſeruitutib.

Res ſoli dicuntur, ædes, agri, fundi, & ceteræ res immobiles ſolo coniunctæ. l. 1. D. de rei vindicatio.l.1.D.de condict.tut.l.7.D.de vſufruc.l.1.§.ſi fundus. & l. 3.§. pertinet. D.de vi & vi arma.l.7.§.in peculio.D.de pecul. l.1.D. de ædilic.edi.l.55. D. de donatio. inter vir.l.1. D.vtrubi.l.30.§. quid ergo. D. de vſucapioni. l.1.D. vſufru. quemadmod. caueat.l.12. §.cellarum.D.de inſtru.vel inſtrum.l.24.D.quæ in fraud. credit. Quæ & ſolo cohærere & ſolo contineri dicitur.l.10.D.quod vi aut clam.l.1. §.hoc interdictum.D.de vi & vi arma. Quod

ver

verbum vt Iureconſultis proprium Seneca notat. Sic enim lib.ii. Natur.Quæſtio. Tertia pars de agris, terris, ſatis, arbuſtis quærit: &, vt Iureconſultorum verbo vtar, de omnibus, quæ ſolo continentur. Plin. lib.vj.Epiſt. Eoſdem patrimonij tertiam partem conferre iuſsit in ea, quæ ſolo continerentur.

Sic pignora ſoli in l.15.§.ſi pignora.D.de re iud. & obligatio ſoli in l.29.§.legatū.D.de lib.leg.

Solum porrò Seruius in v. Aeneidos eſſe ſcribit quod vnicuique rei ſubiacet. Vnde nauium ſolum mare, aër auium, ſtellarum cœlum. Ex quo ab Ouidio dictum ſit, Aſtra tenent cœleſte ſolum.

Solarium vectigal quod pro ſolo penditur. l.2. §.ſi quis nemine.D.ne quid in loco publ.l.39. §.heres.D.de legat.j. Atque ita etiam penſio, quæ à ſuperficiario pro ſolo penditur, appellatur in l.15.D.qui potio.in pign. Mercedem ſoli vocat Marcia.in l.17.D.de pigner. actio.

SOLVTIONIS appellatione omnis liberatio quoquomodo facta & ſatisfactio qua creditor contentus fuerit continetur. l. 47.l. 176. D.de verbor.ſignificat.l.52.l.54.D.de ſolutionib.quod quemadmodum ſe habeat, libro j.de ſolutio.abundè expoſuimus.

Soluendo eſſe nō videtur, niſi qui ſolidum poteſt ſoluere.l.114.D.de verbor.ſignific. Quæ interpretatio facienda eſt, quotienſcumque legimus, quòd quis ſoluendo non ſit, alium teneri.l.1.§.ſi magiſtratus.D. de magiſtr.l.5.§. vlti.D. de ſolutionib. cum alijs infinitis. Soluendo videtur is, qui defenditur. l. 96. D.de diuerſ.reg.

Soluendo eſt hereditas, quæ heredem inuenit, quandoquidem aditione heres creditoribus etiam vltra vires hereditatis obligatur.l.36.D. de bon.libert.l.33.D.ſol.matr.

Solutus actione dicitur, qui ea liberatus eſt. l. 22.D.ex quib.cauſ.maio.

Solutus legibus, qui his non adſtringitur. l. 31. D.de legib.l.23.D.de legat.iij.l.3.C.de teſtam.

Solutum Caius non intelligi eum ſcribit, qui licet vinculis leuatus ſit, manibus tamen tenetur, aut qui in publico ſine vinculis ſeruetur. l.48.D.de verb.ſignif.

Soluta prædia Cic.in Orat. de lege Agra.nulli obligata vocat; His enim obligata opponit his verbis, Soluta meliore in cauſa ſunt, quàm obligata. Sicul.Flacc. in lib.de conditio.agror. Solutos ait, à quibuſdam appellatos occupatorios agros, Solutos verò non eſſe quorū fines demōſtrari poſsint & finiri.

In ſolutum & Pro ſoluto dari dicitur, quod vt in liberationem debiti cedat, in creditorem transfertur.l.40.§.vlt.D.de min.l.46.de ſolu. D.l.19.§.vlti.D.de reb.credi.l.24.D.de pigne. actio.& aliàs ſæpe.

His verbis, SOLVTO MATRIMONIO DOTEM REDDI, id actum videtur, vt nullo caſu dos apud maritum remaneat, ſiue diuortio, ſiue morte matrimonium ſoluatur. l.240.D.de verb.ſign.

Soluta margarita in l. 25.ad fin. D. de auro arg. & ſolutos vniones in l.6.D.eod. tit. vt accipi oporteat vide quæ lib.ij. Antiquit.dixi.

SONTICVS morbus dicitur, qui cuique rei gerendæ obeſt.l.2.§.ſi quis iudicio. D.ſi quis cautio. Quod verbum eſt ex xij. tabul. Cuiusvis exponitur fuſiùs in l.60.D.de re iud.& & à Feſto lib.xvij.& à Gellio lib.xx.cap.j.

SORDES pro pecuniaria corruptione.l.3.§.1. l.9.§.vlti.D.de recept.qui arbitr.l.3.C.de arbi. l.15.D.de iudic.l.26. §.per magiſtratum. D. ex quib.cauſ.maio.l.7.§.quæſitum.D.de minorib.l.7.§. competet.D.de adminiſtr. tuto.l.51. de euictionib. Nam quod in illis locis dicitur, per ſordes, hoc, pecunia accepta, dicitur in l.1.§.1.D. de magiſtr. conuen.l.8.§. vlti. D. manda. Sic interpretandum eſt verbum ſordidè in l.3.§.nunc videamus.D.de ſuſpec.tut.

Sordida veſtis in l. 39. D.de iniur. ſordium plena, qualis olim erat reorum habitus, qui inde ſordidati dicebantur, vt ex veterum auctorum libris notum eſt.

Sordida munera, quæ habeantur in Conſtitutionibus expoſui 3.lib.xj.in verbo Munus.

SORORЕM Antiſtius Labeo dictam putat, quòd quaſi ſeorſim naſceretur, ſepararetúrq; ab ea domo in qua nata eſſet. Quemadmodum Non. Marcell. teſtis eſt. Mulier enim ſuæ familiæ caput & finis eſt, vt in l.195. in fi. D.de verbo.ſignifica.traditur. Sororum autem aliæ conſanguineæ, aliæ vterinæ ſunt. l. penult.& l.vlti.C.de legiti.hered. quæ verba ſuis locis à nobis exponuntur.

SORTES appellantur pecuniæ ipſæ principales, quibus vſuræ accedunt. l.24.D.de vſufru.lega.l.penulti.§.1.D.ad l.Falcid.l.58.§.ante diem.D.ad Trebellia.

SPADONVM generalis appellatio eſt, eoq; tam hi qui natura ſpadones ſunt, item thlibiæ, thlaſiæ, caſtrati: ſed & ſi quod aliud genus ſpadonum eſt, continentur. l. 128. D. de verbor.ſignificat.l.4.§.contendimus.D.ad l. Corn.de ſicar.l.39.§.vlti. D.de iure dot. Mamert.in panegyrico: Nec feminas tantùm, ſed ſpadones quoque quos quaſi à conſortio generis humani extorres ab vtroq; ſexu aut naturæ origo, aut clades corporis ſeparat. Spadones tamen nonnumquam à caſtratis ſeparantur. §.ſed & illud. Inſtit.de adoption. l.6.in fi.& l.7.D.de ædilic.edic.l.14.in fi.D.de manum.vindi.l.6.D.de liber.& poſtum. Propriéque ac ſpecialiter Spadones ſunt, qui valetudine aliqua præpediti, aut vitio corporali liberis operam dare non poſſunt. l.2.& l. 40.§.vlti.D.de adoptio.l.6.D.de lib.& poſtu.

Et ita

Et ita Theophil. in tit. de Adoptionib. Spadones definiuntur οἱ διὰ τὸ πάθος ἢ ψύξιν ἐνοχλήσασαν τοῖς γονίμοις μορίοις παιδοποιεῖν κωλύονται, τούτου δὲ ἀπαλλαγέντος παιδοποιοῦσι.

Quod euenit plerumque ex contortione meatuum ſeminis, vt medici docent: quo vitio purgato generãdi priſtina vis reſtituitur. Itaque ſpado ſpecialiter appellatur cui ſterilitas, morbus, vitiúmve corporis impedimẽto eſt quominus generare poſsit, non item is, cui neceſſaria ad generandũ pars corporis deeſt.

Spatiari ſpatia facere & deambulare eſt. l. 7. D. de ſeruitutib. Et apud Sueto. in Tiber. cap. xiiij.

Species apud Iuteconſultos ſingula corpora ſignificat. l. 54. D. de verbor. obligat. l. 30. D. de legat. j. Separatúrque interdum à quantitate, id eſt, ab his, quæ pondere, numero & menſura conſtant. l. 6. D. ſi cert. petat. l. 6. D. de rei vindicat. l. 34. §. ſed ſi pondus. D. de lega. j. Quæ tamen ipſa etiã certæ ſpeciei loco ſunt, cũ certo loco circũſcribuntur ac definiũtur; veluti ſi vinum quod in apothecis eſt, pecunia, quę in arca eſt, legetur, vel promittatur. l. 30. in fi. l. 34. §. ſed ſi non corpus. de legat. j.

Species etiam pro forma, qua corpus id eſſe adgnoſcitur quod eſt l. 7. D. de ſupellect. leg. l. 76. D. de iudic.

Specie communi contineri dicuntur, quæ in ſuo genere functionem recipiunt. l. 29. D. de ſolutionib.

Species pro annonarijs corporibus ſeu quantitatibus in l. 10. & l. 11. C. de ſacroſ. eccleſ. l. 1. l. 2. & l. vlti. C. de condit. in publ. horr. lib. x. l. 1. de quib. munerib. vel præſtatio. lib. x. l. 7. C. de annon. & tribut. lib. x. l. vn. C. de Salgamo hoſp. nõ præſt. & alijs infinitis Codicis locis.

Sic ſpecies annonariæ in l. vlti. C. de collat. fundor. fiſcal. lib. xj. Vegetius lib. iij. capi. iij. Sollers debet eſſe tractatus vt pabula, frumentum, ceteræq; annonariæ ſpecies quas à prouincialibus conſuetudo depoſcit, maturiùs exigantur.

Specialis iudex pro iudice dato & pedaneo. in l. vlt. D. de offic. prætor. l. vlt. C. de iudic.

Specialis actio, actio ſingularum rerum petitionis dicitur. l. 1. l. 28. §. ſed & ſi is qui. l. 73. D. de rei vindica. Itaque actionibus de vniuerſitate, ſpeciales opponuntur. l. 3. C. de præſcr. xxx. annor. Et ita ſpecialia iudicia interpretor, quibus de vna certa re agitur. qualia ſunt commodati, locati, depoſiti. l. 38. D. loca.

Spectabilis, titulus eſt dignitatis, quo ornãtur præfectus Auguſtalis, Comes oriẽtis, Proconſules, & Vicarij, vt ex l. vn. C. de ratiocin. oper. publ. l. vn. C. vt omnes iudic. l. 32. C. de appellatio. l. 3. §. illud. l. vlti. C. de can. largitio. titul. lib. x. C. l. 57. & l. 59. D. de decur. lib. x. & ex Notitia conſtat.

Ornantur & eo Duces. l. 36. C. de appellatio. l. 3. C. de offic. milit. iudi. l. vlt. de off. præf. præt. Ornantur & eo Tribuni & notarij magiſtri ſcriniorum, Comites ſacri conſiſtorij, Comites domorum, Comites ſcholarum, Comites militares, item Caſtrenſis, Tribunus notariorum, & Silentiarij. l. vlti. C. vbi cauſa fiſcal. l. 37. §. 1. de appellatio. l. vlti. de decurion. lib. x. C. l. 30. §. vlti. C. de inoff. l. 4. C. de aduo. diuerſ. iud. teſte eadem Notitia.

Et ita ſpectabiles iudices accipe in l. 32. C. de appellatio. l. vlt. C. de modo multar. l. vn. de annon. & cap. l. 4. C. de iuriſdictio. omn. iud. l. 11. in fin. l. 13. C. de aduocat. diuerſ. iudicior.

Spectabilitas autem inferior erat illuſtri dignitate. Eámque, militiæ ſudore deterſis antiquitatem tribuiſſe Caſsiodor. lib. ij. Variar. Epiſtol. ad Steph. ſcribit.

Spectare pro expectare in l. 5. §. Prætor. D. de his qui deiece. vel effud. l. 6. D. quod falſo tut. l. 29. in fi. D. pro ſoc. l. 83. §. ſacram. verſi. adeo. D. de verbo. obliga. vt ex initio illius §. deprehenditur.

Specularia appellabãtur quibus lumen tranſmittebatur & ſol admittebatur in ædes, vt hodie per vitreamina & chartacea fit. l. 12. §. ſpecularia. D. de inſtru. vel inſtru. l. 9. §. 1. D. quod vi aut clam. Martial. lib. viij. Epigr.

Hibernis obiecta notis ſpecularia puros
Admittunt ſoles & ſine luce diem.

Seneca lib. xiij. Epiſt. Quantæ nunc aliquis ruſticitatis damnet Scipionem, quòd non in caldarium ſuum latis ſpecularibus diem admiſerat. Idem lib. xiiij. Epiſt. Quædam noſtra demũ memoria prodijſſe ſcimus, vt ſpeculariorum vſum perlucente teſta clarum tranſmittentium lumen. Muniebantur verò his ſpecularibus hyeme cœnationes & diætæ aduerſus ventorum imbriúmque vim: Atque ita venti his excludebantur, vt tamen lumen habitãtibus transfunderent. Fiebant verò hæc ex lapide quodam quem Hiſpania dabat, qui vitri modo perlucidus in quamlibet tenues cruſtas findebatur, vt Plinius lib. xxxvj. cap. xij. & lib. iij. cap. iij. oſtendit. Specularij. in l. vlti. D. de iure immunitat.

Specus locus eſt, ex quo deſpicitur, vnde & ſpectacula dicta. l. 1. §. ſpecus. D. de riuis. Sic accipitur in l. 11. D. de aq. & aq. plu. & l. 3. D. de riuis. ex quibus apparet per ſpecum plerumque aquam veteres duxiſſe, quod tum neceſſe erat fieri, vt ex Vitruuio lib. viij. cap. vij. conſtat, cùm medij montes erant inter mœnia & caput fontis. Itaque non malè Vlpia. à deſpiciendo ſpecum dictum putat, quòd ſpecus locus eſſet vndiq; apertus & in profunditatem demerſus.

Speculum parieti adfixum. l. 12. §. ſpecularia. D. de inſtr. vel inſtrum.

meantibus tuta. Varro lib.iiij.de lingua Lat. Inde Locarium quod datur in ſtabulo aut taberna,vbi conſiſtunt.

Hinc ſtabularius,qui ſtabulum exercet,tectóq; viatores,vel Commeſſatores accipit.Seneca lib.j.de Benefic.cap.xiij.Nemo,ait,ſe ſtabularij aut cauponis hoſpitem iudicat. Tertullia.in Apologet.cap.xxxix. Alijs cœnaturis creditor erit neceſſarius, Herculanarum decimarum polluctarũ ſumptus ſtabularij ſupputabunt. Vbi tamen Rhenanus ſine ratione, tabularij, emendat. Apuleius libro ij.de Aſino aur. Sumo, ait, ſarcinulam, & pretio manſionis ſtabulario perſoluto capeſsimus viam.

STATIO à ſtando, vel ſtatuendo appellatur. Ea igitur appellatione is locus demonſtratur,vbi quid ſtatuitur & ſtat.Sic nauium ſtationem Vlpian.interpretatur vbi tutò naues ſtare poſsint.l.1.§.non autem,in fin.D.de fluminib.Sic apud Virg.Aeneid.v. Statio malè fida carinis. Et lib.iiij.Georgic.Statio tutiſsima nautis. Inde portum ſtationem eſſe concluſam idem Vlp.dixit in l.59.D.de verb. ſignificat.

Statio etiam iumentorum in l. 13. in fin. D. de vſufruct.Et ſtatio militum.l.3.§.qui ſtationis. D.de re milit.Et apud Plin.lib.x.Epiſt.

Vnde Stationarij milites in l.1.§.ſed & in rem. & l.penult.D.de fugitiu.l.1.§.ſed &.D.de off. præf. vrb. in l.8. C.de accuſatio. & l. 6. C. de dignitatib. lib.xij. & l.1. C.de cohortalib.lib. xij. Stationariorũ nomine apparitores Præſidum per prouincias conſtituti ſignificantur, qui notorijs crimina nuntiare Præſidibus ſolebant,vt apparet ex l.1.C.de curioſ.& ſtationar.lib.xij. & ex l.31. de epiſc. & cler.in C.Theod.Stationes autem militum per Italiam diſpoſuiſſe Tiberium Suet. in eius vita cap.xxxvij.ſcribit.

Stationes fiſcales.l.3. C.de compenſatio. l.1. C. ne fiſcus rem quam vendidit euincat. l.19. de ſuſceptorib.in C.Th.

Stationes etiam dicebãtur, quò homines conuenire, ſtare, & in circulos cogi conſueuerant.vt Plin.lib.j.Epiſt.ad Senecio.Plerique in ſtationibus ſedent, tempuſq; audiẽdis tabulis conterunt. Idem lib.ij.Epiſt.ad Apollinar.Itaque prehendo amicos,ſupplico,ambio, domos ſtationeſq; circumeo. Iuuenal. Saty.xj.

Conuictus, thermæ, ſtationes, omne theatrum.

Vlpia.in l.15.§.conuicium. D.de iniur. Idem & ſi ad ſtationem vel tabernam ventum ſit. Vide & quæ de eodem verbo diximus lib. ij.Antiquit.

Stare ſententiæ arbitri nihil aliud eſt, quàm id agere quantum in ſe ſit, vt arbitri ſententiæ pareatur.l.28.§.vlt.D.de recept.qui arbitr.

STATVAS principum his, qui ad eas confugiſſent tutiſsimum aſylum fuiſſe in lib. iiij. Antiquit.docuimus.Inde ad ſtatuam confugere, id eſt, ad ſtatuam Cæſaris, legimus.l.2. D.de his qui ſunt ſui vel al. l. 1. in princ. D.de offic.præf.vrb.l.17. §.apud Labeonem.D.de ædilic.ed. l.28. §.ad ſtatuas. D.de pœn. l.5.D. de extraord. criminib. l. vn. C. de his qui ad ſtat. confug. §. ſed & maior. Inſtitut. de his qui ſunt ſui vel al.iur. Sueton. in Tiber.cap. liij. Nouiſsimè calumniatus,modò ad ſtatuã Auguſti, modò ad exercitum cõfugere velle,Pandatariam relegauit. Plin.lib.x.Epiſtul. ad Traian. Miles qui eſt, in ſtatione Nicomedienſi ſcripſit mihi Callidromum quendam nomine cùm detineretur à piſtoribus, quibus operas ſuas locauerat, ad tuam ſtatuam confugiſſe.

STATVTA libertas dicitur, quæ in diem vel condicionem deſtinatur. l.1. & l.6. D. de ſtatuliber.l.81.§.penult.D.de legat.lib.j.l.15. & l. 16.D.de noxalib.l.27.§.de eo quoque.D.ad l. Iul.de adulter. l.9.in fi. D.de optio.leg.l.35.§. 1.D.de liber.cau.

Vnde Statuliber appellatus eſt, qui ſub condicione teſtamẽto liber eſſe iuſſus erat, quẽadmodum Vlp.Inſtitut.tit.ij.ſcribit.

Status autem perſonarum condicionem ſignificat. Secundùm quam alij ingenui ſunt, alij libertini, alij ſerui.tit. de ſtatu hom. tit.ne de ſtatu defunct. Vnde inſtrumenta ſtatus,quibus manumiſsio vel ingenuitas probari poteſt.l.8.D.quod met.cau.

Et Status cauſæ pro liberalibus iudicijs, quibus ex libertate in ſeruitutem, vel ex ingenuitate in libertinitatem quis petitur.l.8. §.ſi quis.D.rem rat.hab.l.1. C.de off.prætor. l.39. §.ſi ſtatus. D.de procuratorib. l. 1. §. ſed & ſi de ſtatu. D.de tab.exhib.l.6. C.de fide inſtr.l. 3.C.de ord.cognit.& aliàs ſæpe. Serui porrò ſtatum nõ habent. Ideóq; in libertatem perducti mutare ſtatum non videntur. l.3. §.vlt. & l.4. D. de cap.minut. Statum autem mutant liberi omnes, qui vel ciuitatem, vel libertatem, vel familiæ ius amittunt. l. 2. D.de in integr.reſtit.l.1. D.de cap.minut. l.9. §.Papinianus.D.de minorib.

Statum etiam obligationis, pro condicione & natura dicimus.l.9.§.1. D.de duob.reis.l.108. in fi.D.de verb.oblig.& l.124.D.eod.tit.coniuncta l.12.§.pen.D.de ſolutionib.

Statum quoque ætatis dicimus.l.pen.C.quando dies leg. ced. Et inde verba hæc, CVM AD STATVM SVVM PERVENERIT, ſic accipimus, cùm viceſimum quintum annum attigerit. l. 77. §. curatoris. D. de legat. lib.ij.

STELLATVRA in l.12. C.de erogatio. milit.

ann.lib.xij. Lamprid.in Alexandro; Tribunos qui per ſtellaturas militibus aliquid tuliſſent, capitali pœna adfecit. Spartia.in Peſcennino Nigro. Nam & Imperatorum tribunos duos quos conſtitit ſtellaturas accepiſſe, lapidibus obrui ab auxiliaribus iuſsit.

STELLIONATVM. Iureconſulti appellant fraudem omnem atque impoſturam, quæ propriam ſignificationem non habet, & in proprium delicti nomen non cadit. l. 7. §. 1. D. ad Turpillia. veluti ſi quis rem alienam ſciens obliget, vel alij iam pigneratam alij denuo obliget, vel in pignore dando pro auro æs ſubiecerit, ſtellionatus crimen committit. l. 1. D. ſtellionatus. l. 16. §. 1. l. 36. D. de pigner. act. Similiter qui ſciens ſtatuliberum diſsimulata eius condicione vendit, vel creditor numeratam iam ſibi pecuniam iterum accipiens, ſtellionatus crimine plectitur. l. 29. §. penult. D. manda. l. 9. §. 1. D. de ſtatuliber. Eſt autem à ſtellione vafro animali lacertæ non abſimili & guttis ſtellatis diſtincto hoc nomen ductum, vt Plin. lib. xxx. cap. x. ſignificat. Stellionem etiam ſuum veluti ſenium more ceterorum ſerpētium temporibus ſtatutis exuere, Apuleius Apologet. j. ſcribit. Meminit & Columella lib. ix. cap. vij.

STERILIS pecunia, quæ vſuras non parit. l. 3. §. vſuras. D. de contrar. & vt. Sic & ſteriles nummi in l. 7. D. de vſur. Et ſterilis dos, ſine commodo aliquo in l. 4. in fin. D. de pactis dotalib.

STILLICIDIVM eſt, quod ſtillatim & guttatim cadit. Quo nomine à flumine ſtillicidium differt. Inter ſtillicidium enim & flumen, vt Varro lib. iiij. de lingua Lat. ſcribit, hoc intereſt, quòd ſtillicidium ſtillatim cadat, flumen continuè fluat. Ad hæc, cùm ſtillicidij ſeruitus ex ſuperiore loco ſit, flumen non niſi ex inferiore & imo loco eſſe poteſt. l. 20. §. ſtillicidium. l. 28. D. de ſerui. vrb. Seruius in iij. Georgic. vnà cum Feſto ſtillam diminutiuum eſſe à Stiria credunt, vnde ſtillicidium ſit deductum. Ita ſtillicidium ſitulæ dixit Tertullia. in lib. aduerſ. Gnoſtic.

Stillicidia immittere. l. 1. §. item ſciendum. D. de aq. & aq. pl. l. 28. in fi. D. de ſeruit. vrb. l. 16. D. ſi ſeruit. vindic. & proijcere. l. 20. D. de ſeruit. vrb. Is verò in cuius aream ſtillicidium cadit, recipere & excipere & ſuſcipere dicitur. l. 17. §. vlti. l. 30. in fi. D. de ſeruit. vrb. l. 9. §. 1. D. ſi ſeruit. vindic.

STIPES modica æra appellabantur: vnde ſtipendia dicta Vlpia. ſcribit. l. 27. §. 1. D. de verbor. ſignific. l. 1. D. de colleg. & corp. Stipendia autem merere dicuntur, qui militant. l. 18. D. de re iudic. Impleuiſſe verò ſtipendia dicuntur, qui legitima militiæ tempora impleuerunt, & pleno ſtipendiorum numero functi ſunt. Rubr. de his, qui non implet. ſtipen. lib. x. C. l. 8. D. de re milit. Stipēdia porrò non militiæ tantùm, ſed & legationis dicimus. l. 6. in fi. D. de legationib.

STIPVLATIO eſt, verborum cōceptio, quibus is, qui interrogatur daturū facturum've ſe quod interrogatus eſt, reſpondet. l. 5. §. ſtipulatio. D. de verb. oblig. Sic autem à firmitate appellata eſt, quod firmandarum obligationū cauſa interponeretur, firmiſsimūq; eſſet adſtringendæ obligationis vinculum. Nam ſtipulum veteribus firmum ſignificabat, vt Paul. lib. v. Senten. & Iuſtinia. in prin. tit. de verb. obligat. & Iſidor. lib. x. Etymolo. ſcribunt. Quamquam Varro lib. iiij. de ling. Lat. & Feſtus lib. xvij. à ſtipe dictam magis putant. Stipulari autem verbum commune eſt. vt & Priſcianus lib. v. notat, & Suetonij auctoritate ex lib. viij. Prætorum confirmat. Stipulari itaque dicitur non is tantùm, qui interrogat, ſed etiam qui ſpondet & promittit, vt in l. 7. D. quod certo lo. l. 26. §. qui decem. D. de condic. indeb. l. 5. §. Imperator. D. de ſolutionib. §. penult. Inſtit. quib. mod. tollit. oblig. l. 39. D. de contrah. empt. l. 12. C. de contrah. ſtip. Iſidor. lib. x. Etymol. Stipulator promiſſor: ſtipulari enim promittere eſt. Idē lib. v. Etymol. cap. xxiiij. Stipulatio eſt promiſsio vel ſponſio.

Stipulatus pro ſtipulatione in l. 9. D. de vſur. l. 8. D. de re iudic. l. 73. D. de condicionib. & demonſtrat. l. 17. D. de reb. auct. iud. l. 10. §. partum. D. quæ in fraudem credit. l. 28. §. igitur ſi quis. D. de iureiur. l. 33. §. vlt. de leg. iij.

Stipulari de aliquo pro ab aliquo Iureconſulti dicunt. l. 54. §. inter. D. loca. l. 19. D. ad Velleia. l. 110. D. de verb. obligat. l. 13. §. 1. D. de recept. qui arbitr.

Stipulari ſtipulationem. l. 3. §. 1. D. iud. ſol. l. 42. §. vlt. D. ſol. matr. Qui autem ab eo cui ſpondit & promiſit vice mutua, ſtipulatur, Reſtipulari dicitur. l. 43. §. 1. D. de dam. inf.

STRATORES proconſulum. l. 4. §. 1. D. de offic. proconſul. l. vlti. D. de iure immunita. ſtratores in l. 10. D. ex quib. cauſ. maior. Stratores etiam in carceribus ponuntur, in l. 1. C. de cuſtod. reor. ijq; , quantum exiſtimo, ſignificantur, qui victus & ſtratus eorum, qui carcere continebantur, curæ præpoſiti erāt, aut etiam milites illi intelliguntur, quibus cuſtodiæ committebantur.

In ſtratu omne veſtimentum continetur & omnis ſtragula veſtis. l. 45. D. de verbor. ſign. Et ſic accipiendum eſt hoc verbum in l. 34. D. de re iudica.

Stramentum vocat Caius in l. 234. in fine. D. de verbor. ſignific. vtrumque à ſternendo: vnde & ſtragula veſtis dicta eſt. l. 12. §. ſed ſi fundus. D. de inſtru. vel inſtrum. l. 5. D. de ſuppell. lega.

lega. Et ſtratoriæ veſtes apud Paul. libro iij. Sentent. titu. vj. Et ſtragula veſtimenta in l. 23. §. veſtimentu. D. de auro arg.

Stratura loci ex tabulis. l. 242. in fi. D. de verbo. ſignificatio.

Strata lapide via. l. 1. §. penulti. D. de via publi. Stratæ pro vijs publicis. l. 4. C. de priuileg. dom. Auguſt. lib. xj. & l. 6. de itine. munien. in C. Theod. & apud Iſidor. lib. xv. Etymol. capi. vlti. qui ſtratam dictam quaſi vulgi pedibus tritam tradit, cùm tamen ſimilius vero ſit ab eo quòd lapidibus ſternatur, ita appellatam. Procop. libro ij. de bello Perſico viam à Latinis ſtratam etiam dici tradit.

STRICTVM ius æquitati opponitur: ſummum, merũ, & ſubtile ius ab æquitatis præceptis disiunctum ſignificat. l. 86. D. de adqui. her. l. penulti. D. de conſtitu. pecun. l. penulti. C. ad exhib. l. penulti. §. 1. D. de iure dot. l. 59. in fi. D. de petitio. heredit. l. 28. D. de ſtatulib. l. 8. C. de iudic.

Quomodo & ſtrictam rationem accipimus in l. 7. §. ſi cuius tamen. D. de adquir. rer. dom. l. 1. §. accuſationem. in fi. D. ad Turpillia.

Et ſtrictam interpretationem. l. 20. §. ſi ſublatum. D. de ſeruitu. vrba.

Hinc ſtricti iuris actiones dicuntur, quæ ſtricto iure vallatæ ſunt, nec ex bona fide deſcẽdunt. §. actionum. Inſtit. de action. l. vn. §. ſed & ſi non ignoramus. C. de rei vindic. ὡς οἶς, vt cum Theophilo loquar, ἐπ᾽ ἀκριβείας γίνεται λόγος. Quæ & ſtricta iudicia, & ſtricti iudicij actiones vocantur. l. 3. §. in hac. D. commo. l. 5. D. de in lit. iur.

STRVCTILE dicitur quod manu conſtructum eſt, & fabrica cõſtat. Sic ſtructile opus. l. 241. D. de verbor. ſignific. Structilis lapis in l. 6. §. modus. D. ſi ſeruit. vindic. Structilis riuus in l. 3. §. 1. D. de riuis. Structiles baſes in l. penulti. D. de verbo. ſignificat. Structiles canales apud Vitruu. lib. viij. cap. vij. Structilis forma apud Pallad. lib. ix. cap. xj.

Structum in l. 3. §. vnde illud. D. de minorib. ſignificat machinatum.

STRVCTORES bucularum in l. vlt. D. de iure immunit. ſecundum Florentinam lectionem. Alij enim codices habent ſtructores, bucularij. Et ſtructores quidem Tribonianus ædificatores interpretatur in l. 1. de excuſatio. artific. lib. x. C. Veget. etiam lib. ij. cap. xj. In exercitu ſtructores ponit. Sic enim illic ex vetuſtis codicibus legendum eſt, non vt paſsim ſcriptum eſt, Inſtructores. Similitérque in miniſterijs militaribus ſtructores poni videmus in Epiſtula, quæ à Vopiſco in Aurelia. refertur.

STVDIOSI iuris pro iuris peritis. l. 1. D. de offic. adſeſſ. l. 9. §. 1. D. de poen. l. 4. D. de extraor. cognitio. Et apud Sueto. in Neron. Gellius lib. xij. cap. xiij. Cur hoc me potius, ait, rogas quàm ex iſtis aliquem peritus, ſtudioſisq́ iuris, quos adhibere in conſilium iudicaturi ſoletis. Sic enim legere malo quàm vt vulgo; ſtudioſisq́ viris. Nam iuris periti in conſilium adhiberi non quilibet ſtudioſi ſolebãt. Quamquam & conſulti abſolute ſtudioſi videntur appellari in l. 2. §. poſt hunc maximè. D. de origi. iur. Studioſè pro data opera, arte, propoſito; & σπουδαίως in l. 1. D. de abigeis. Similiter ſtudio, id eſt, arte in l. 13. & l. 53. D. de fideicom. libert.

STVLTVS imperitum ſignificat. in l. 9. §. ſi quis ius. D. de iur. & fac. ignoran. l. 4. D. quod vi aut clam. Et ſtultitia imperitia eſt. in l. 51. D. de euictionib.

STVPRVM propriè in viduam & in virginem committitur, vt adulterium in nuptam. Sed & lex Iulia de adulterijs hoc verbo indifferenter vtitur. l. 101. D. de verbor. ſignifi. l. 3. in fi. D. de concubin. l. 41. D. de ritu nuptiar. l. 6. §. 1. D. de adulter. Stuprum etiam in maſculum committitur. l. 2. D. de ſeruo corrup. l. 1. §. remouet. D. de poſtul. l. 8. D. quod met. cau. l. vlti. D. de offic. præſid. Stuprum autem quibus modis, & in quos committatur, expoſui ad caput primum legis Iuliæ de adult.

SVBADIVVAE l. vlti. C. de agentib. in reb. libro xij. ſunt Adiutorum adiutores, quemadmodum Syneſius in Epiſtol. ad Herculianum indicat his verbis, [illegible] τὴν ἡρακλειανοῦ δορυφόρων τάξιν ἔχων τῷ βοηθῷ βοηθῶν. ὁ γὰρ σουβαδιοῦβα λέγεις τοῦτ᾽ ἑρμηνεύειν ποιῶν. Eſt plane inſigne in hoc verbo mendum apud Suidam, apud quẽ ita ſub litera ρ, ſcriptum eſt, ῥουβαουβὸς, παρὰ ῥωμαίοις ὁ τοῦ βοηθοῦ βοηθός. Nam proculdubio in ordinem dictionum à litera σ incipientium vox illa transferenda eſt & pro ῥουβαουβὸς σουβαδιοῦβα ſcribendum. Inuenitur autem hoc verbum aliquotiens in notitia imperij Roma. Atque adeò vbi officium magiſtri officiorum recenſetur, Subadiuuæ adiutores duo pro Subadiuuæ adiutoris legitur. Subcurator eadem forma in l. 30. D. de negot. geſt.

SVBDITVS iudex interprete Feſto lib. xvij. dicebatur, qui loco mortui dabatur his, qui eum iudicem habuerant, in aliqua re vel lite. Sic in l. 60. D. de iudic. Subditus iudex in demortui locum ſuffectus dicitur.

SVBIICERE delatorem vel accuſatorem, ſummittere & ſupponere eſt. l. 50. §. 1. D. de leg. j. l. 15. D. ad Turpillia. l. 14. §. is demum videtur. D. de bon. libert.

Subijci etiam partus, id eſt, ſupponi dicitur. l. 1. §. ſed & ſi ſeruus. D. de vent. inſpic. l. 1. §. vlti. l. 3. §. ſi mater. D. de Carbonia. edi. l. 1. §. 1. D. de quæſt. l. 16. D. de his quæ vt indi. Suppoſitum partũ dicit. l. 46. D. de iu. fiſ. l. 9. D. de Carb. ed.

Subiecto nomine.l.8.in fi.D.de reb.cor.

Subijcere teſtamentum. l. 2.D. ad l. Cornel. de falſ.& apud Paul.lib.iij. Sententia.Tit.vij.& lib.v. Titu. xxiiij. Quintilian. lib. ix. capi.ij. Ream tuebar, quæ ſubiecisſe dicebatur marito teſtamentum.

Subijci beſtijs, pro obijci.in l.vlti. C.ad l. Fab. de plagia.l.3.§.penul.D.ad l.Cornel. de ſicar. l.12.C.de pœn.

Subijci quæſtioni.l.11.C.de quæſtionib.

Subijci fuſtibus.l. 28.§. & vt generaliter. D. de pœnis.

Subijci pœnis.l.1.D.ad Turpillia.

Subijci vectigalium præſtationi dicuntur ea, pro quibus vectigal præſtatur, & penditur. l.9.§.pe.D. de publican. Vectigalibus etiam ſubiectos agros Hygen. lib.ij. de limit.conſtituend.dicit: qui ſub vectigali locantur.

Subijci vſuris dicuntur, quibus vſuræ adplicantur.l.38.D.de negot.geſt.l.54.D.de adminiſtrat.tuto.

Svblimissimi iudices ſunt Præfecti prætorio, Quæſtores, Magiſtri officiorum.l.37. §.penulti. & l.penulti.C.de appel.Inde ſedes prætoriana ſublimisſima appellatur in l. 14. C.de iudicijs.

Svbscriptio interdum appellatur quod à principe vel præſide libello oblato ſubſcribitur.l.1.D,de conſtit.princip.l.1. C.quo modo & quan.iudi.l.1. C. comminatio epiſt.

Subſcriptio etiam in crimen pro inſcriptione. l.7.D.de accuſationib.l.29. D.ad l. Cornel.de falſ.l.3.D.ad l.Fab.de plag. l.13. C. de accuſat. Quintilian. Declamat.xv. Numquid iniquè iudices, in tanti ſceleris ſubſcriptione depoſco, ne nominibus reos æſtimare velitis.

Subſcribere in crimen.l. vlti. D.de furt. l.24. D. de falſ.l.vlt.D.de priua. del. Subſcribere autē accuſator libellis quos dabat, debebat ſe profeſſum eſſe.l.3.§.item ſcribere.D.de accuſ.

Subſcribere rationibus.l.40.§.ſeruus teſtamento.D.de ſtatuli. & Subſcribere rationes.l.82. D.de condicio.& demonſtra. l.12.D.de liber. lega. Inde Subſcriptæ rationes.l.41.§. libertatem.D.de ſtatulibe.l.13.in fine. D. de diuerſ. temporalib.

Svbseciva quæ ſint, hîc explicare non erit alienum. Scribit autem Iſidor. lib. xv. Etymolog. capite xiij. Subſeciua propriè eſſe, quæ ſutor de materia præcidens quaſi ſupervacua abijcit. Indéque ſubſeciuos agros dictos, quos in Pertica diuiſos recuſant quaſi ſteriles, vel paluſtres. Itémque Subſeciua, quæ in diuiſione agri non efficiunt centuriam, id eſt, iugera ducenta quæ à ſubſecante linea ita appellata eſſe Frontin. in lib. de Agrorum qualita. ſcribit. A quo & eius interprete Aggeno Vrbico Subſeciuorum duo eſſe genera didici. Vnū, quod in extremis aſsignatorū finium centuria expleri non potuit. Aliud, quod in medijs aſsignationibus & integris centurijs interuenit: quidquid enim inter iiij. limites minus, quàm interclusum eſt, fuerit aſsignatum, in hac remanet appellatione, ideo quòd is modus, qui aſsignationi ſupereſt, linea eludatur & ſubſecetur. Et generaliter Subſeciuum appellatum eſt, quod inter menſuralem lineam & centuriæ extremitatem minùs quàm vt centuriam expleret, ſupererat. Ex quibus illuceſcet hic Tertulliani ex lib. j. aduerſ. Marcio. locus. In quo ita eſt: Et videndum, ne quæ adhuc illi vacent ſubſeciua, in quibus & tertius aliquis ſtipare ſe Deus poſsit. Sic enim illic verbum hoc ſcribi debet. Similiter Apuleius lib. viij. de Aſino aur. Ac me relictum ſolum & ſubſeciuum cum faſtidio plerique præteribant. Suet. in Domitia. capi. ix. Subſeciua quæ diuiſis per veteranos agros carptim ſuperfuerant, veteribus poſſeſſoribus vt vſucapta conceſsit. Quod etiam Aggen. Vrbic. in commentarijs Frontini his verbis refert. Nam Domitianus per totam Italiam ſubſeciua poſsidentibus donauit, edictóque hoc vniuerſis notum fecit.

Svbsedisse pars ſoli dicitur, quæ depreſſa eſt.l.14.§.1.D. de aq.& aq.plu. Cic. lib.j.de Diuinatio. verbo, Deſidere non ſemel in eo ſignificato vſus eſt.

Svbsidiaria actio ea vocatur, quæ pupillo in ſubſidium datur aduerſus magiſtratus qui tutores dederunt. l.1.in princi.§. non tantum.D.de magiſt. conuen.§. vlti.Inſtit.de ſatiſdatio. tutor. Inde autem appellationem habet, quòd non in extremum ſubſidium pupillo excuſsis tutoribus fideiuſſoribúſque eorum datur.l.5.C.de magiſtr. conuen.

Svbsignatvm dicitur, quod ab aliquo ſubſcriptum eſt. Nam veteres ſubſignationis verbo pro ſubſcriptione vti ſolebant, vt Paul. in l.39.D.de verbor.ſignifica. ſcribit, & Feſt.lib.xvj.confirmat, Reſignare, inquiens, antiqui pro, reſcribere, ponebant, vt adhuc ſubſignare dicimus, pro, ſubſcribere.

Subſignatæ facultates fiſco.l.penulti.§.conductores.D.de iure immunita.quæ ſubſcriptione obligatæ ſunt. Quo ſenſu & ſubſignare res dixit Iuſtin.in l. vlti.§. defenſionem.C.de admi.tutor. Subſignata etiam apud ærarium & Cenſorem prædia, quæ in cenſum deferebantur. Cic.pro Flacco ſignificat.

Svbsisto, hoc verbo noſtri vtuntur temerariam ac præcipitem adfirmationem inhibentes. l.32. D.ſi cert. pet.l.33. D.de procuratorib.l.penult. §.conductores. D.de iure immunit.

Svbstantia pro bonis & facultatibus. l. 51.D.de petit.hered.l.3.§.vſuras. D.de contra.

& vt-

& vt.act.tut.l.14. §.patris. D.de bon.libert.l.3.§.nunc videamus.D.de ſuſp.tutorib. l.4.C. qui bon.ced.poſſ.& alijs multis locis.

Sic Subſtantia hereditatis. l.58. §.penult. D.de admin.tut. Subſtantia pro οὐσία in l.9. §.inde quæritur.D.de contrah.empt. Et ideo materiam ipſam qua corpus conſtat, ſignificat in l.4.§.ſi ex lana. D.de vſucapion. l.9. §.ſi quis rerum. D.ad exhib. Sed & pro corpore ipſo ponitur in l.20.D.de contr.empt.

Subſtantia & res opinioni & exiſtimationi opponuntur in l.2. §.ſi ſub condicione. & §. ſi à pupillo.D.pro empto.

SVBSTITVERE eſt, in alterius locum quid ſtatuere & locare. Sic Subſtituere arbores. l.18.D.de vſufruct. l.45. §.pen. D.de iure fiſc. in locum mortuarum vel infructuoſarum aliàs reponere. l.14. D.de impenſ. in res dot. Subſtituere pecora.l.69.D.de vſufr.

Hoc exemplo Subſtitui dicuntur heredes, qui ſecundo vel tertio gradu inſtituuntur. l. 1. D. de vulg.& pup. Nec verò heredibus modò, ſed & legatarijs quoque ſubſtituitur, & his quibus mortis cauſa quid donatur. l.50.D.de legat.ij. l.32. de legat.iij. l.10. D.de mort.cau. donat.

Subſtitutio autem alia ſimplex eſt, quæ vnum caſum: alia duplex, quæ plures caſus amplectitur.l.1.§.1.D.de vulg.& pup.

Item Subſtitutio alia vulgaris, quæ in eum caſum fit, ſi heres non ſit: alia pupillaris, quæ in eum caſum fit, ſi intra pubertatem filius deceſſerit. l.2. D.de vulg. & pup. & Inſtitut. eod.tit. Et hi ſunt duo Subſtitutionum caſus; Quorum alter primus, alter ſecundus appellatur.l.4.D.de vulgar.& pupil.l.8. C.de impuber.

SVBVRBICARIAE regiones, & ſuburbicariæ partes in l.9. de anno. & tribut. in C.Th. l.12.de extraord. munerib.in eo. Cod.l.12.de indulgent. debit. eo. & in Notitia Imperij Rom. vbi de comite rerum priuatarum per Occidētem tractatur. Adnotauit aliquid de hoc verbo Iac.Cuiac.lib.j.Obſeruatio.

SVCCESSORES alij in vniuerſum ius, alij in rem ſuccedunt.l.vlti.D.de except. rei vend.l.19.§.deinde.D.de ædilic.ed. l.7.in fi.& l. 8.D. de iureiur. Ita Succeſsio per donationem in l.17.§.pactum.D.de pact. Succeſſorum itaq; verbo non ſolùm qui in vniuerſa bona, ſed & qui in rei dominium ſucceſſerint in ſtipulatione damni infecti continētur.l.34.§.adijcitur.D.de dam.infec. In locumq; ſucceſsiſſe accipimus ſiue per vniuerſitatem, ſiue in rem ſucceſſerint. l.1. §.in locum. D.quod legator. Et ideo cùm heredem ſignificare volumus, iuris ſucceſſorem dicimus.l.9.§.1. D.de eden. §. legatarijs. Inſtitut. de teſtam. ordin. & in locum hereditario iure ſuccedentem.l. vlti. D.pro ſuo.quos in locum & in ius ſuccedere ait Paul.in d.l.9.§.1.& l.42. & l.177.D.de diuerſ.reg. Qui autem per vniuerſitatem ſuccedunt, vel ciuili, vel honorario iure ſuccedunt.l.1.in fi.D.de munerib.& honor. Vnde quidam honorarij ſunt ſucceſſores, veluti bonorum poſſeſſores & quibus ex Trebelliano Senatuſcōſulto hereditas reſtituta eſt. l.24. D.famil.erciſc. l.9. §.illud. D.de interrogatio.in iu.fac.l.7.in fi.D.de condict.furt.

Succeſsio dicitur, cùm priore ſubducto de poteſtate ſuo herede, vlterior in proximum locum ſuccedit. l.28.§.1. D.de liber. & poſt. Et Succedere, pro in ſui heredis locum ſuccedere ſublato de medio vel morte, vel pœna, vel captiuitate, vel emancipatione eo qui præcedebat.l.29.§.videndum. & §.ille caſus. D.de liber. & poſt. l.2. D.de vulg. & pup.l.6. §.1.& l.13. D.de iniuſto rup. Planè quod in l. 1.§.interdum.D.de ſuis & legit.dicitur in ſuis ſucceſsionem non eſſe, hunc ſenſum habet, vt eo qui primum locum mortis tempore tenebat mortuo, ſequens vt ſuus heres non admittatur: aliter atque ſi ante cùm alij delata hereditas non eſſet. Quomodo & in hereditate legitima ſucceſsionem nō eſſe, cum Paulo lib.iiij. Sentent.tit.viij. Iuſtinian.ſcribit in §.placebat. Inſtitut.de legit.adgnator. ſucceſſ.

Succeſſorium edictum & Succeſſorium caput dicitur, quo inter bonorum poſſeſſores ſucceſsionis gradus definiti ſunt, & vno repudiante vel omittente, vel tempore excluſo ſequentes in locum eius admittantur. l. 1. D. de ſucceſſ.ed.l.vlt.C.eod.tit.l.1.§.penul. D.de iur.& fac.ign. Vlp.in Inſtit.tit.xxviij.

Succedaneus culpæ dicitur, qui in culpam ſuccedit. l. 4. D. de magiſtr. conuen. Succedaneus alieni periculi.l.3.§.vlt.D.de admin.tut. qui aliorum culpam præſtat. Succedaneus damni in l.10.C.qui dare tutor. Et Succedaneus functionis in l.27. de decurionib. lib.x. C.& Succedaneus ſolutionis in l.3.C.de fundis rei priuat. lib. xj. Sic Succedanea hoſtia olim dicebatur, quæ in alterius locum ſacrificijs adhibebatur, vt Gell.lib.iiij.cap.vj. Et Seruius in viij.Aeneid.ſcribunt. Apul.libro viij. de Aſino aur. Sed poſtquam non ceruam pro virgine, ſed aſinum pro homine ſuccidaneum videre.

SVCVLAE in l.19. §.illud nobis. D.locati.machina eſt tractoria, quæ vectibus verſatur. Ex ſtipite enim oblongo, quem vectes ambiunt, conſtat. Meminit Vitruuius lib.x.cap. iiij.& cap.v.

SVDOREM aquæ in legibus vocari Seneca lib.iij. cap. xv. Natur. Quæſtio. ſcribit, qua guttæ quædam vel preſſura loci eliduntur, vel æſtu euocantur. Quod ego ad interpre-

tation

tationem.l.1.§.caput aquæ.D.de aqua cottid. traho.in qua ita eſt. Planè ſi aqua ſudoribus manando in aliquem locum effluere, atque ibi apparere incipit. Vitruu.lib.viij.cap.j. In terra autem nigra ſudores & ſtillæ inueniuntur exiles, quæ ex hibernis tẽpeſtatibus collectæ in ſpiſsis & ſolidis locis ſubſidunt. Quod ipſum Pallad.lib.ix. cap.viij. tradens, Nigra, ait, terra humores & ſtillicidia non magna ex hibernis imbribus & liquore collecta, & mox, Sequenti die aperto loco ſi in eodem vaſe ſudores intrinſecus inueniantur, aut ſtillæ, aquas ibi eſſe non dubites.

Svfficere operi, adminiſtrationi, negotijs.l.13.D.de tutel.l.pen. §.vlti.de excuſ.tut.l. 5.§.ſed ſi filius.D.de liber.adgn.

Suffectus Conſul ait Iſidor. lib. x. eſt, qui pro alio ſubſtituitur. Sic enim appellabatur, qui in demortui Conſulis locũ ſufficiebatur. l.5. 2.§.Labeo. D.de orig.iur. Lamprid.in Alexand. Conſules quoſcumque vel ordinarios vel ſuffectos creauit, ex Senatus ſententia nominauit. Spartia. in Caracalla, Helium Pertinacem ſuffectumConſulem ob hoc ſolum quòd filius eſſet Imperatoris, occidi iuſſit. Suet.in Iulio cap.lxxx. Q. Maximo ſuffecto trimeſtriq; cõſuli. Idem in Auguſto cap. xxvj. Die Kalẽdarum Ianuar.cùm mane pro æde Capitolini Iouis paulum curuli ſella præſediſſet, honore abijt, ſuffecto alio in locum ſuum. Ab ordinarijs autem coss. non etiam à ſuffectis anni computabantur. Et idcirco minor eos honor, minor laus ſequebatur. Auſon. in Gratiar.actio. Sed conſulatus ille cuiuſmodi? Ordinario ſuffectus, bimeſtri ſpatio interpoſitus, in ſexta anni parte conſumptus, quærẽdum vt reliquerit tantus Orator, quibus Conſulibus geſſerit conſulatum.

Svffragia pro vocibus & ſcitis, quibus vel in magiſtratu mandando, vel reo iudicando, vel lege, aut rogatione ſciſcenda, alia've qua re ſtatuenda voluntatem ſuam quiſque indicat.l.32.D.de legib.l.1.D.de offic. quæſtor.l.5. D. quod cuiuſque vniuerſit. l.6. §.1.D. de decurion. l. 8. D. de muneribus & honorib.l.5. D.famil.erciſc. l.vlti, D.de præd. decurion.

Suffragium etiam in cõſtitutionibus auxilium & patrocinium honorum adipiſcendorum cauſa latum ac præſtitum ſignificat. l. vn. c. de ſuffrag.l.1.ſi cert.pet.de ſuffr.in C.Theod. l.7.C.de aduoc.diuerſ.iudic. l.36. l.44. de decurionib.in C.Theo.Nou.Conſtit.vj. Lamprid. in Alexand. Quod cùm factum eſſet, & Thurinus ſuffragium promiſiſſet, dixiſſetq; ſe quædam Imperatori dixiſſe, cùm nihil dixiſſet, &c.

Svggillare pudorem. l.10. §. prætor ait, D.de in ius voc. Vnde & Suggillatio in l. 15. §. ſi quis ſic fecit. D. de iniur. Quo verbo & Plinius lib.vij.cap.xlv.vtitur.

Svggrvnda, vel Suggruenda (variè enim in Pandectis Florentinis hoc verbum ſcribitur) ſunt proiecta ex ædibus quæ ita prouehuntur & protenduntur, vt nuſquam requieſcant.l.242.§.inter.D.de verbor.ſignific. l.5.in fi.D.de his qui deiecer. vel effuder. Rubrica, De damn.inf. & ſuggrundis & proiectio. apud Vitruu.lib. ij.cap. ix. Subgrunda vocantur. Vnde Subgrundationem idem dixit lib.iiij.cap.ij. Suggrundas etiam Varro lib.iij.De re ruſtica dixit. Græci γεισηποδίσματα appellarunt. Sic enim Moſchopul. in lib. περὶ σχεδῶν, γεισηποδίσματα αἱ προβολαὶ τῶν ὑπερῴων οἰκημάτων αἱ ὑπὲρ τοὺς κάτω τοίχους προέχουσαι, γεισήποδες δὲ τὰ φέροντα αὐτὰς ξύλα.

Svlpvraria ſulpuris fodinam ſignificat. l.8. §.in calcariam. D.de poen. l. 13. §.inde eſt quæſitum.D.de vſufruct.l.52. §.ſi ſulpurariæ. D.de furt.

Sulpurata de ligno, id eſt, ligna ſulpure illita in l.55.§.vlt.D.de legat.iij.l.167.D.de verb.ſign. vt ſunt noſtræ allumettæ.

Svmi dicitur iudex arbiter've, & capi, qui ex conuentione litigatorum aditur. l. 4. C. de dote releg. Sic Sũptus ex interdicto iudex.l. 21.D.quod vi aut clàm. Sumptus ex compromiſſo in l.50. D.de recep. qui arbitr. l.penult. D.de iudic. Cic.pro Flacco. Q. Naſo iudex ſumitur. Valer.Max.lib.viij.ca.ij. de C.Mario. Nam cũ C.Ticinius Minturnenſis Fanniam vxorem, quam impudicam de induſtria duxerat, eo crimine repudiatam dote ſpoliare conaretur, ſumptus inter eos iudex in conſpectu habita quæſtione ſubductum Ticinium monuit, vt incepto deſiſteret. Dicitur & adſumi qui alijs additur. l. 17. §. ſi in duos.D.de recept.qui arbitr.

Svmmitti dicuntur pecora, quæ in locum demortuorum capitum ſubſtituuntur, vt eo modo grex ſuppleatur.l.69. l.70. D.de vſufr. l.58.§.hereditatem.D.ad Trebellia.l.10.§.ſerui.D.de iure dot.

Summittere delatorem, eſt accuſatorem ſubijcere & ſupponere.l.9.§.vlti. D.ad leg.Corn. de falſ.l.5.D.de iure patron.l.1. §.incidit. iuncta l.15.D.ad Turpillian. Quintilian. Declamatio.cclxxxj. Quinetiam ſi permittitur iſta defenſio, & ille poteſt dicere ſe nõ occidiſſe, qui percuſſorem ſummiſerit. Nam ita emendandum eſt, vbi vulgò, ſuum miſerit, perperam legitur. Sed & apud eumdẽ auctorem Declamatio. ccclv. in hoc verbo aliud mendum eſt. Inueniſſe illos rationem, qua mutuo dolore diſtraherentur, ſummiſſetq; qui dicerent malè tractatas à tutore rationes. vbi, ſummiſiſſe, legendum eſt.

Sic

Sic Summittere vim in l. 9. §. animaduertendum. D. quod met. cau. Et Summittere qui vociferentur interpretare in l. 15. §. conuiciũ. D. de iniur.

SVMMVM ſupplicium mortem ſignificat. l. 38. §. qui abortionis. D. de poen. l. penult. D. de condictio. cauſa da. l. vlt. D. de ſepul. viol. & apud Paul. lib. v. Sentent. tit. xxj. Calliſtrat. in l. 28. D. de poen. Summũ ſupplicium eſſe videtur ad furcam damnatio, item viui crematio, & capitis amputatio. Paul. lib. v. Senten. ti. xvij. Summa ſupplicia ſunt crux, crematio, decollatio. Ad beſtias etiam damnatio ex hoc genere eſt. l. 29. D. de poen. vt Paul. lib. v. Sent. tit. xxiij. oſtendit.

Summa diuiſio primam & præcipuam ac generaliorem diuiſionem ſignificat. l. 3. D. de ſtatu hom. l. 1. D. de rer. diuiſ. §. 1. Inſtitutio. de actionib.

Summa pecunia quantitatem ſignificat. l. 29. D. de verbor. obligationib. l. 45. §. fiſcalibus. D. de iure fiſc. l. 22. l. 38. D. de re iudic. & aliàs ſæpe.

Summa pignoris id ſignificat quanti pignus valet, vt ſumma debiti, pecuniæ debitæ, in quam pignus obligatum eſt ſummam. l. 87. D. de furt.

Summa condemnationis. l. 3. §. penult. D. vti poſsid.

Summa poſſeſsionis. l. 3. §. at ex contrario. D. de adquir. poſſeſſ.

Ad Summam Rempub. exercitio nauium dicitur pertinere. l. 1. §. licet. D. de exercitor. Tale aliquid in Quintilian. libro j. notaſſe mihi videor, qui ad ſummam pertinere ſtudiorum initio à perfectiſsimo quoque optimè tractari, ait.

Summa quæſtionis. l. 52. §. penul. de obligat. & actionib.

Summatim cognoſcere Prætor iudex've dicitur in l. 15. §. ſi ſuper. D. de re iud. l. 1. in fi. D. de prætor. ſtipul. l. 3. §. ſciendum. D. ad exhib. l. 3. §. cauſæ cognitio. D. de Carbo. ed. l. 3. §. 1. D. vt in poſſeſſ. legat. l. 9. §. illud quæritur. D. de interrogationib. in iure faciend. l. 1. §. ſi ea quæ. D. de vent. in poſſeſſ. mittend. l. 7. verſ. planè. D. de petitione heredit. l. 40. D. ad leg. Aquiliam.

SVPERDICI in l. 13. in fin. D. de iureiuran. eſt præconis voce, &, vt cum Apuleio loquar, boatu pronuntiari & proclamari, vt & in l. 16. C. ex quib. cauſ. inf. irrog.

SVPERDVCERE nouercam dicitur pater, qui filijs nouercam inducit. l. vlt. de bon. matern. in C. Theod. Quintilian. Declamation. ccclxxxj. Quidã filio ſuperduxit nouercam, & ex ea aliam filiam ſuſcepit. Plinius lib. vj. Epiſt. ad Rom. Inducere nouercam eodem ſenſu dixit.

SVPERESSE rebus ſuis, ſufficere earum adminiſtrationi, negotia ſua gerere, ſignificat. l. 1. §. vlt. D. de procuratorib. l. 60. in fi. D. de re iudic. l. 12. D. de tutorib. & curat. dat. l. 2. D. de cur. fur. l. 10. D. ex quib. cauſis ma. l. penul. D. de vacat. muner. Gellius libro j. cap. xxij. de huius verbi ſignificatione diſputans, eos ridet, qui ſupereſſe ſe his, quibus aduocationem præbebant, dicebant, pro adeſſe. Quo tamen in ſignificato Sueto. in Auguſto hoc verbo vſus eſt.

SVPERFICIES appellatur quidquid ſupra faciem terræ, & ſuprà ſolum exiſtit. Plantæ itaque, vineæ, & arbores agri ſuperficies ſunt. l. 13. D. de ſeruit. ruſt. Caius lib. ij. Inſtitut. tit. j. Domus etiam ſolo impoſita ſuperficies appellatur. Eſt enim ædificium ſuperficies ſoli. l. 44. D. de obligation. & action. l. 23. D. de vſucapion. l. 71. D. de vſufruct. l. 15. D. qui potior. in pign. hab. l. 81. §. qui fundum. l. 86. §. vlt. D. de legat. j.

Vnde Superficiaria prædia, quæ in conducto ſolo certa penſione annua habentur. l. 10. D. fam. erciſc. l. 49. D. de verbor. ſignificat. l. 16. in fi. D. de pigner. act. Superficiarias enim ædes in conducto ſolo poſitas dixit Caius in l. vlt. D. de ſuperficieb. Sic & Superficiaria inſula in l. 12. §. 1. D. de publicia. l. 1. §. & generaliter. D. de vi & vi arm. l. 9. §. quæſitum. l. 39. §. damni. D. de dam. inf. Et Superficiarius fundus. l. 1. D. quib. mod. vſusfr. amitt.

Superficiarium interpretatur Paulus, qui in alieno ſolo ſuperficiem ita habet, vt certam penſionem præſtet. l. 74. D. de rei vindicat. Aliàs hac periphraſi ſignificatur, qui in conducto ſolo ſuperficiem impoſuit. l. 18. §. & qui in conducto. D. de dam. inf. Seneca libro xiij. Epiſtol. Mathematica, vt ita dicam, Superficiaria eſt, in alieno ædificat, aliena accipit. Proinde Superficiarij domini non ſunt, ſed quaſi inquilini, cùm in alieno habitent. l. 3. §. penul. D. de noui oper. nunt. Aliquod tamen ius in re habent. l. 19. D. de dam. inf. Et ideo Superficiaria bonis adnumerãtur. l. 49. D. de verbor. ſignificat. Superficiarios denique Prætor loco dominorum habet, & vtilibus in rem actionibus tuetur. l. 1. §. vlt. l. vlt. D. de ſuperficieb. l. 18. §. ei qui. D. de dam. inf. l. 74. & l. 75. D. de rei vindicat. l. 16. in fin. de pigner. actio.

Porrò etiam Superficium dici notandum eſt, & ita in l. 32. D. de iure dot. ſcriptum eſt, & in autographo Piſano in l. 1. D. de ſuperficieb. vt & apud Caium lib. ij. Inſtit. tit. j.

SVPERINDICTVM extraordinarium munus vltra ſolitam & canonicam collationem indictum ſignificat. l. 1. C. de indictionib. lib. x. l. 1. C. de ſuperindicti. l. 3. C. de excuſ. muner. eo. l. 3. C. de ſilentiar. lib. xij. Appellatur & ſu-

perindictio in l.1. de priuileg. dom. Auguſt. lib.xj. Vnde Superindictićij tituli.in l.vl.eo. tit. quemadmodum ex ſcriptorum librorum auctoritate emendandum eſt.

SVPPELLECTILEM Pompon. definit eſſe domeſticum patrisfam.inſtrumentum,quod neq; argento, auro've facto, vel veſti adnumeretur.l.1.D.de ſuppel.leg.Alfenus ſuppellectilis eas res eſſe ſcribit quæ ad vſum communem patrisfam.paratæ,nomen ſui generis ſeparatum non habent.l.6.D.eo.tit. Tubero Suppellectilem eſſe dicebat inſtrumentum patrisfam.rerum ad cottidianum vſum paratarum quod in aliam ſpeciem non caderet. l. 7.eodem titul. Suppellectilis ergo appellatione veſtis non continetur: quoniam proprio generi adſcribitur.l. 4.D. de legatis libro j.Origo autem huius verbi exponitur in dict.l.7.

SVPPETERE præter tritas ſignificationes eſt, ſubiecta ſua perſona pro alio petere.l.53. ſ.apud Labeonem.D.de furt.

SVPPRIMERE teſtamentum in lege Cornelia teſtamentaria intellegitur, qui ſciens prudensq; tabulas teſtamẽti in fraudem heredum, legatariorum, fideicommiſſariorum, aut libertatium non profert, & qui cùm habeat,& proferre poſsit,eas proferre non curat.Paulus lib.iiij.Sent.tit.vij. Iſidorus quoque ex Paulo mutuatus ſuppreſſum teſtamentum lib.v. Etymolog.cap.xxiiij.definit, quod in fraudem legatariorum ſeu libertorum non eſt palàm prolatum. Quod etſi non latet, ſi tamen perſonis ſupradictis non proferatur, ſupprimi videtur. Supprimere ergo celare eſt, quod crimen in teſtamentis ad legem Corneliam de falſis pertinet. l.2.D. ad legem Corneliam de falſis. Et ita Suppreſſas tabulas accipe in l.10.in fin. D.quemadmod. teſtamen. aperiant. l.33. D. de iudic. l.3.ſ.ſi quis dolo.D.de tabul.exhibend.l.9.D. de dolo.l.7.D.de falſ. Suetonius in Caligula capite xvj. Legata ex teſtamento Tiberij quamquam abolito, ſed & Liuiæ Auguſtæ quod Tiberius ſuppreſſerat, cum fide ac ſine calumnia repræſentata perſoluit. Supprimere etiam mancipia dicimus. l. 82. ſ. penulti. D. de furt. Vnde Suppreſſores mancipiorum, plagiarij, qui alienis ſeruis ſuadent, vt à dominis fugiant, eos'que inuito vel inſciente domino celant. l. penult. D. de lege Fabia. Et Suppreſsi mancipij crimen in l. 3. D.eod. titulo. Supprimere etiam naufragium.l.3.ſ.item is cuius.D.ad legem Corneliam de ſicar.& Naufragos ſuppreſſos dicunt Iureconſulti. l.3.ſ.vlti. D.de incend.rui. Supprimere merces. l.30.in fin. D.de ſtellionatus.

SVPREMVS nõ is demum,qui poſt aliquem, ſed etiam poſt quem nemo ſit, & quem nemo ſequatur, intellegitur. l.34. D.de vulgar. & pupill.l.92.D.de verborum ſignificat. Sic Supremas tabulas ſecundùm quas ſe Prætor bonorum poſſeſsionem daturum pollicetur, accipimus nouiſsimas, poſt quas aliæ nullæ factæ ſunt. l. 1. ſ. 1. l. penult. ſ. planè. D.de ſecund.tabul. Sed & illæ ſupremæ habentur tabulæ quæ ſolæ ſunt.l.161. D.de verbor.ſignific. In vulgari quoque ſubſtitutione,qua ei,qui ſupremus morietur,heres ſubſtituitur, rectè heres ſubſtitutus etiam vnico intellegitur.l.163. D.de verbor.ſignificat. l.9. D.de reb.dub. Cum verò plures ſunt, ei qui nouiſsimus deceſſerit, ex his verbis ſubſtitutus ſuccedet. d.l.9. & l.14. in fin. D.ad leg. Falcidiam.

Suprema dies pro nouiſsima in l.7. ſ.Papinianus. D.ſolut.matrim. Sic Suprema hora. l.1. ſ.dies. D.quando appellan.ſit. l.2. D. de verborum ſignificatione. Et in xij. tabul. SOLIS OCCASVS SVPREMA TEMPESTAS ESTO.

Suprema numero multitudinis abſolutè pro nouiſsimis iudicijs, & vltima voluntate, ſeu teſtamento. in l. 25. ſ. 1. D. de liber. & poſt. l.3.ſ.vlti. D.de munerib. & honorib. l.vn. D. de bonor.poſſeſſ.ex teſtamen.mili.l.39. D.de pigner.act.l.36.ſ.miles in ſupremis.D.de milit.teſtamen. Corn. Tacit.lib.j. Nihil eo die ſenatus agi, niſi de ſupremis Auguſti, cuius teſtamentum inlatum eſt per virgines veſtales. Quintilianus Declamatione j.Neque ego grauiſsimum patrem ſuprema ſua iuueni iactaſſe crediderim. At quod idem auctor Declamatione viij. ait, Vidimus igitur frequenter ad vitam poſt conclamata ſuprema redeuntes,ſic accipiendum eſt,poſt conclamata nouiſsima verba: In quibus fuiſſe verbum, Ilicet, Donatus in Vergilium & Seruius notant.

Suprema etiam iudicia dicunt nonnumquam. l.5.D.quemadm.teſtam.aperian. l.32. ſ.pænitentiam. D.de donat. int.vir. Quintilian.lib. vj.cap.de riſu.Conſulens eum,an primipilaris ei teſtamento ſuaderet ordinare ſuprema iudicia,

Supremas etiam tabulas pro teſtamento Latini auctores dicunt. Martial.lib. v.Epigrammatum.

Supremas tibi tricies in anno
Signanti tabulas
Idem eo.
Quadrantem Criſpus tabulis, Fauſtine, ſupremis
Non dedit vxori.

Supremam etiam voluntatem, mortuorum diſpoſitionem dicimus. l.78. D.de hered.inſtit. & alijs vulgatis locis.

SVS

SVSCIPERE cognitionem in l.8.& l.9. D.de offic.præſid.Plin.libro vj.epiſt. ad Cornelia. Heredes cùm Cæſar eſſet in Dacia,communiter epiſtola ſcripta petierant, vt ſuſciperet cognitionem.

Suſcipere iudicium ſeu excipere reus dicitur. l.7.D.de pet. her.l.7.§.vlt.l.9.§.ei tutori.D.de tut.& rat. diſtr. Et ſuſcipere litem.l.64. D. de procuratorib. Sed & iudex qui iudicandi in ſe neceſsitatem recipit,ſuſcipere iudicium dicitur.l.pen.D.de vacat. muner.

Suſcipere obligationem.l.45.D.manda.

Suſceptores,qui ſolutionem auri & ſpecierum accipiebant,& modum iugationis poſſeſſorum & ſpecies ſingulas deſcribebant.l. 9. C. de defenſorib.ciuit.l.5.C.ad leg.Iul.repetun. l.5.de exactorib. tribut. lib.x.C.l.pen.§.illud. de cano.largit.tit.eod.l.23.de decurion.lib.x. C.l.1.& 2. & toto tit. de ſuſceptorib.eo.

Suſceptores, qui luſores recipiunt.l.1. §. idem notandum.D.de aleæ luſu.

SVSPECTVS tutor eſt, qui non ex fide tutelam gerit,licet ſoluendo ſit.§.ſuſpectum. Inſtit.de ſuſpect.tut. Nam qui fraudulenter tutelam adminiſtrauit, etiam ſi ſatis offerat, vt ſuſpectus remouetur. Tutorem enim nō facultates,ſed fraudulenta adminiſtratio,& callida conuerſatio ſuſpectum faciunt. l.31.D.de reb.auct.iud.Itaque ſi in tutela graſſatus eſt, aut ſordidè egit vel pernicioſè pupillo , vel aliquid intercepit ex rebus pupillaribus,iam vt ſuſpectus remouetur . l. 3 . §. nunc videamus.D. de ſuſpect. tutorib. Apparet itaque ex fide & diligentia & maleuolo propoſito magis , quàm ex facultatibus ſuſpectum tutorem argui. Quod in herede quē vt ſuſpectum Prætor deminuere vetuit:cōtrà eſt qui ex ſolis facultatibus ſuſpectus exiſtimatur.d. l.31.& l.7.§.qui ſciens.D.pro empto. Dicunt autem promiſcuè Iurecōſulti pro eodem ſuſpectum facere,& ſuſpectum poſtulare.l.1.§. conſequens.l.3.l.7.D.de ſuſpec.tut.l.6.D.rem rat.hab.l.39.ad fin.D.de procuratorib. l.14.§. 1.D.de ſolutionib.l.8.§.pen.D.de adm.tuto.l. vlt.D.qui pet.tuto. Vnde ſuſpecti poſtulatio & accuſatio.l.3.§. ſi quis afuturus. D. de ſuſp. tut.l.1.§.ſuſpecti. D. ad Turpill.l.5.§. geſsiſſe. D.de adm.tut.

SVSPENDIOSI qui ſuſpendio vitam finierunt.l.11.D. de his qui notan. infam. Et apud Plin.lib.xxviij. cap.iiij. vbi laqueum ſuſpendioſi temporibus circumdatum dolorem capitis ſedare tradit.

SVSTINERI differri & inhiberi ad tempus ſignificat. Sic Suſtineri iudicium,actio,pœna,præſtatio dicitur.l.24.§.vlti,D. de lib.cau. l.5.§.vlti.l.7.§.1.D.de petit. her.l.35. D.de iure fiſci.l.1.§.vlti,D.ſi famil.furt.fec.l.6.§.quid tamen.D.de iniuſto rup.

Suſtinere pœnam , aliâs ſufferre ſignificat. l.1. D.de pœn.

Verbo SVVM, dominium ſignificari & ea tantùm quæ vindicari à nobis poſſunt, non etiam quę in nominibus ſunt ſuorum appellatione contineri traditur in l.27.§. argento. & l.34.D. de auro arg. Sed nec quæ pignori tenentur, ſuorum appellatione veniunt. l.9. §.vlti.D.de ſuppell.leg,l.74.de lega.iij. Ambiguum verò eſſe cùm quis ſuū dicit, vtrùm de toto, an de parte ſignificet, Pompon. in l.239.§.vlti.D.de verbo.ſignific.ſcribit: quoniam & id noſtrum eſt,quod nobis cum alio commune eſt. Cùm quis ſuos ſeruos dicit,hi deſignari videntur,quos paterfamil. ſuorum numero habuit, & qui pleno iure eius fuerunt. In his verò fructuarij ſerui non continebantur,nec venales habiti ſerui.Serui planè cum alio communes & bona fide poſſeſſi & quorum vſusfructus alienus ſit , continebuntur.l.71.l.73.l.74.D.de legat.iij.

Suum tamen conſequi & recipere creditores proeo quod ſibi debetur conſequi Iureconſulti eleganter dicunt, Vnde Vlpia. in l.7.§. apud Labeonem.D, quæ in fraud.credi.eum ait qui ſuum recipiat,nullam videri facere iniuriam, hoc eſt, eum, qui quod ſibi debetur, receperit. Sic & in l.15.§. quòd ſi res.D.de re iudic.l.96.§.1.D.de ſolution.l.44.D. de cond. indeb.l.4.§.idem Iulianus.D. de doli except. l.12.D.de nouatio.l.37. D.de iure fiſ.l.7.de ceſſio. bonor. In eam denique ſententiam ad ſuum peruenire dicunt.l. 1. D. quod certo lo. l.1.§.illud verum.D.ſi quis teſtam.lib.

Suos heredes liberos in poteſtate poſitos vocamus, qui primū poteſtatis locū optinent, quaſi domeſticos & familiares heredes cum viuo quoque patre quodammodo domum habere exiſtimentur, nec tam in nouum dominium ſuccedere quàm vetus continuare videantur, magiſque ad propria aut debita, quàm ad aliena bona vocentur.§. ſed ſui.Inſtit.de heredum qualitate & differentia . l. 11, D.de libēr. & poſtum.l.12.D.qui teſtam.face. poſſ. Et apud Plinium in Panegyrico. Qua de cauſa ſui heredes illico apparent & exiſtunt , & ipſo iure heredes deprehenduntur, nec aditione egent.l.pen. §.ſi patronus. D.de bon.libert.l.14. D.de ſuis & legit. Suos heredes ait Vlpi.in l.1.§.ſuos.D.de ſuis & legiti. accipere debemus filios, filias, ſiue naturales ſiue adoptiuos. Calliſtratus in l. 220. D. de verbor. ſignificat. Liberorum ait, appellatione nepotes & pronepotes,ceterique qui ex his deſcendunt , continentur. Hos enim omnes ſuorum appellatione lex xij. Tabular. comprehendit.Caius lib.ij. Inſtit. Tit. viij. Sui heredes ſunt filius,filia,nepos vel neptis , pronepos , proneptis ex nepote, &

omnes per virilem ſexum deſcendentes. Similiter & poſtumi, qui ſi viuo patre nati fuiſſent, in poteſtate futuri erant: ſui heredes ſunt. Priſcianus lib. xvij. Suus Ciceronis filius heres eſt patris conſtitutus. Suus enim dicitur ad diſcretionem illius, qui ſecundum leges ſuus non eſt, id eſt, ſub poteſtate patris naturalis conſtitutus: Sic & ſuam heredem accipe in l. vlti. D. de collat. bonor.

Suos in l. 8. l. 12. l. 19. C. qui accuſ. non poſſ. accipimus parentes, liberos, patronos, patronas, eorúmque filios, filias, nepotes, neptes, conſobrinos, & propinquos. l. 1. D. de accuſ.

Sui iuris eſſe dicũtur, qui nullius poteſtati ſubiacent, ſed propriæ ſunt poteſtatis & proprij arbitrij. tit. de his, qui ſunt ſui vel alie. iur. Qui & ſuæ poteſtatis eſſe dicuntur. l. 4. D. de his qui ſunt ſui. l. 17. D. de his qui not. infa. l. 43. D. de obligatio. & actio. l. vlti. D. de liber. cau. & ſui arbitrij. l. 22. D. de ritu nupt.

Ita ſuę poteſtatis fieri dicuntur ſerui manumiſſione. l. vlti. D. de liber. cau. In eundem ſenſum ſuæ auctoritatis dixit Spartia. in Hadria. Decoctores, ait, bonorum ſi ſuę auctoritatis eſſent, catamidiari in amphitheatro & dimitti iuſsit.

Suæ ætatis eſſe dicuntur, qui minorem ætatem exceſſerunt. l. 27. D. de negot. geſt. l. 5. §. item ipſe tutor. D. de auctor. tutor. Si tamen teſtator alicui ita legauerit, cùm ſuæ ætatis erit factus, facti quæſtionem eſſe Vlpian. ſcribit, vtrùm de pubertate, an de xxv. annis ſenſum ſit. l. 50. in fi. D. de legat. iij. Hoc exemplo credo Tribonianum in Alexãdri reſcripto verba hæc, SVAE AETATIS FACTVS SIT, interpretatum, ſi pupillarem ętatem exceſſerit. l. 3. C. de teſtamen. tute. Furioſus ſuus non eſſe dicitur, id eſt, apud ſe nõ eſſe. l. 7. §. adeò. D. quib. ex cau. in poſſeſſ.

Sua morte decedere dicũtur, qui naturali morte & natura ſua obeunt. l. vlti. §. 1. D. de bon. damnator. Cuius §. verba repetita ſunt, licet diuerſo auctoris titulo prælato in l. 28. D. de bon. libert. Sueto. in Iulio cap. vlti. Percuſſorum autem ferè neq; triennio quiſquam amplius ſuperuixit, neque ſua morte defunctus eſt. Damnati omnes, alius alio caſu periit. Significat enim omnes biothanatos fuiſſe, vt cum Firmico loquar. Trebellius Pollio in in Herennia tyranno. Multi enim dicũt eos ab Aureliano interemptos, multi morte ſua eſſe conſumptos.

Sic ſua natura rem intercidere accipimus in l. 14. §. vlt. D. depoſ.

ΣΩΡΊΤΗΣ Cauillationis genus, qua ab euidenter veris ad euidenter falſa gradatim & per breuiſsimas mutationes perducimur. l. 177. D. de verb. ſignific. l. 65. D. de diuerſ. reg. Acerualẽ Cicero lib. ij. de diuinatione latinè vertit. Ab alijs aceruus vocatur. Inuentum autem à Chryſippo Diogen. Laërt. ſcribit.

ΣΥΝΆΛΛΑΓΜΑ Græcis negotium geſtum & vltro citróque obligationem ſignificat. l. 7. D. de pact. l. coniuncta. l. 19. D. de verbo. ſignific.

SYNDICI ſunt actores vniuerſitatum, collegiorum, ſocietatium, & aliorum corporum, per quos tamquã in Republica quod communiter agi fieri oportet, agitur & fit. l. 1. §. quibus autem. l. 6. §. 1. & §. actor. D. quod cuiuſque vniuerſit. Defenſores quoque ciuitatum & qui ad earum cauſas vel agendas vel defendẽdas eliguntur, Syndici appellantur. l. 1. l. vlt. §. defenſores. D. de muner. & honor

SYRIARCHIA, ſacerdotij genus in Syria. l. 1. C. de natur. lib. l. vn. C. de off. comit. orient. l. 103. de decurionib. in C. Th. Nouel. lxxxix. vnde Syriarchæ in l. vlt. de expenſ. ludor. in C. Th. qui id ſacerdotij muneris gerebãt. Syrias autẽ multitudinis numero nominari in l. 7. §. interdicere. D. de interdic. & in l. 3. D. de cenſib. nemini mirum eſſe debet. Duæ enim memorãtur in l. 1. D. de cenſib. vna, quæ Cœle, altera quæ Phoenice diceretur. In notitia quoque Imperij Ro. Syria ſalutaris ponitur. ſed & Syriæ nomen latiſsimè patuiſſe Guilel. Tyrenſis Pontifex tradit libro xiij. de bello ſac. cap. ij.

SYNONETVM, publicam comparationem ſpecierum quæ in cõmune fiebat Impp. appellant. l. 1. de publ. compar. in C. Th. Quam coëmptionem appellari in l. 2. C. de frument. vrb. Conſtantinop. & in Rubr. vt nem. lic. in coëmptio. ſpec. ſe excuſ. docuit Iaco. Cuiac. libr. 1. Obſeruatio. Cui addam Græcum ex Tiberij conſtitutio. locum, in quo ita eſt: αἱ καθ' ἑκατέραν πόλιν, Ἀντιοχείας φημὶ δὴ γίνεσθαι ταύτης πόλεως ἢ καὶ ἑτέρων πορφύρων χρείαν συνωνὴν τινα εἰδῶν γενέσθαι συμβαίη, τούτοις ἔπεσιν οὐ μόνον τοὺς ἄλλους ὑποτελεῖς ἀλλὰ γὰρ δὴ καὶ τοὺς τῶν βασιλικῶν οἴκων ἐνοίκους καὶ οἰκέτας ὑποκεῖσθαι βουλόμεθα.

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE, LIBER XVIII.

T

TABERNAE appellatio omne vtile ad habitandum ędificium demonſtrat, ex eo quòd tabulis claudatur. Vnde Tabernacula & contubernales appellãtur. l.183. cum l.ſeq. D. de verbor.ſignificat. Diomedes lib.iij. Secunda ſpecies togatarum, quæ tabernariæ dicuntur, humilitate perſonarum & argumentorum ſimilitudine Comœdijs pares, in quibus non magiſtratus regesq́ue, ſed humiles & priuatæ domus inducuntur: quæ quòd olim tabulis tegerentur, communiter Tabernariæ vocabantur. Iſidor. lib. xv. Etymolog. capite ij. Tabernæ olim vocabantur ædiculæ paruæ & ſimplices in vicis, axibus & tabulis clauſæ. Vnde & Tabernarię quòd ſoleant cõſidere. Dictæ autem tabulæ, quòd ex tabulis ligniſq́ue erant conſtructæ, quæ nunc & ſi non ſpeciem, nomen tamen retinent.

Tabernam negotiatoriam, & cauponiam & purpurariam dicimus. l.43. D. de ritu nupt. l.2. D. de inſtitor. l.91. §. pater. de legat. iij. Tabernas quoque Suidas καπηλεῖα καὶ πωτηροχεῖα. interpretatur. Tabernæ etiam argentariæ in l.32. D. de contrahen. empt. fit mentio. Tabernam autem qui pignori dat, merces, quæ in ea ſunt, obligaſſe videtur. l.34. D. de pignorib. Tabernæ inſtrumento legato loci dumtaxat non etiam totius negotiationis inſtrumentum legatum videtur. Proinde inſtitores legato non continebantur: Aliter atque ſi inſtructa taberna legetur. l.185. D. de verbor.ſignificat. l.13. D. de inſtru. vel inſtrumen. Inde Tabernarius in l.52. §.1. D. ad leg. Aquiliam.

TABVLAE non teſtamenti dumtaxat, ſed & contractuum & alterius cuiuſcumque negotij dicuntur ab eo quòd in tabulas ligneas cera illitas ea referri ſolerent. Vnde Ceratæ à Plauto in Aſinaria appellantur. Ex indeq́ue bonorum poſſeſsio contra tabulas, Contra lignum dari vulgo dicebatur. l.19. D. de cont. tab. Sic Tabulæ nuptiales in l.31. D. de donatio. & l.9. C. de nuptijs. & apud Tertullia. in lib. de pudicitia, & Apul. Apolog. ij. & Auguſtin. lib. ij. de morib. Manichęor. Quas tabulas Matrimoniales vocat Iulius Firmicus lib. vij. Matheſ. cap. vij. Tabulæ dotis. l.pen. D. de donatio. int. vir. Seu tabulæ dotales in l.12. D. de dote releg. Tabulæ venditionis. l.2. C. ſi mãcip. ita venier. & apud Senecam lib. iiij. Controuerſiar. Et Tabulæ emptionum in l.1. de his qui ven. æt. impetr. in C. Theod. Tabulæ auctionales apud Ambroſ. libro ij. Epiſtol. Tabulæ contractus. l.4. C. ſi quis al. vel ſibi. Tabulæ inſtrumentorum Reipub. l.31. l.32. D. de furt. Tabulæ quibus pecunia expromiſſa erat. l.104. §.1. de legat. lib. j. Tabulæ rem ſaluã fore cautionis. l.5. D. de ſuſp. tutor. Tabulas verò teſtamenti in Prætoris edicto quo ſecũdum tabulas bonorum poſſeſsio defertur, & in interdicto De tabulis exhibendis, accipimus omnem materiæ figuram. Siue igitur tabulæ ſint, ſiue cuiuſcumque alterius materiæ, ſiue chartæ, ſiue membranę, ſiue corium animalis alicuius tabularum appellatione continebuntur. l.1. D. de ſecund. tab. Paul. lib. iiij. Sent. tit. vij. Tabulæ planè teſtamenti non intelleguntur in quibus heres ſcriptus non eſt, magiſq́ue codicilli, quàm teſtamentum intelleguntur. l.vlti. D. de iure codicill.

A Tabulis, Tabularij, qui inſtrumenta publica teſtationeſq́ue conſcribunt. l.11. C. qui potio. in pign. l.vl. §. hi quoque. D. de munerib. & honorib. l.3. §. ſi tabulæ. D. de tabul. exhib. l.vlti. D. de iure Emphyt. l.8. C. de teſtam. tut. l.vlt. §. ſui autem dubius. C. de iure fiſc. l.9. C. de defenſorib. ciuit. l.vn. §. ſancimus itaque. C. de Lat. liber. l.vn. C. de annali except. l.1. de exactorib. tribut. lib. x. C. Rubr. de Tabular. lib. x. C. & l.2. de iure fiſc. eod. l.2. de conueniend. fiſ. debit. l.1. de his qui ex public. ratiocin. eo.

lib.1.s.de immunitat.nemin.conced.libro xj.

Tabularius etiã pro calculatore, quem Græci ψηφιστὴν vocant, qui in tabula calculandi & computandi artem pueros docet, vel aliàs eam artem tenet. l.1. §.ludi.D. de extra. cognitio. Quem etiam eſſe huius verbi ſenſum l.vlt.D.ſi menſ.falſ.mod.oſtendit.

Tabelliones etiam dicuntur, qui inſtrumenta formant, conficiunt, & conſcribunt. l.9. §.& nonnumquam. D. de pœn. l. 14. §.his tabellionibus.C.de ſacroſanct.eccleſ.l.29.l.31.§.1.l. 49.C.de epiſcop.& cler. Nou. lxxiij. Suidas ταβελλίων ὁ τὰ τῆς πόλεως γράφων συμβόλαια, ὁ παρὰ τοῖς πολλοῖς νομικὸς λεγόμενος, ἅπαντα αὐτὸς τελῶν τὰ τῶν πολιτῶν γραμματεῖα, ἑκάστου αὐτῶν οἰκείοις ὑποσφραγίζων γράμμασι.

Tabularium, in quo inſtrumenta adſeruantur. l.92.D.de legat.lib.iij.

Tabellarius ſeruus.l.penult.D.de adquiren.rer. dom.litterarum gerulus, vt Caſsiodorus loquitur.

TACITAM fidem contra leges adcommodare intellegitur, qui vel id, quod relinquitur, vel aliud tacitè, id eſt, clàm, videlicet domeſtica cautione & chirographo, vel nuda pollicitatione promittit ſe reſtituturum perſonæ, quæ legibus ex teſtamẽto capere prohibetur.l.10.& l.11.D.de his, quæ vt indign.l. 103.D.de legat.lib.j.

Tacitè enim relictum videtur, cùm neque teſtamento, neque codicillis palàm datum eſt, ſed chirographo cauit is, cuius fides eligitur, quod ad ſe ex bonis defuncti peruenerit, id ei qui alioquin capiendi ius non habeat reſtituturum.l.1.l.3.in princ. & l.40. §.1, l.42.D. de iur.fiſc.l.12.in fi.D.de fideicomm.libertat. l.21.D.de inoffic.teſtam.l.83. D.de adquir.hered.Quòd bellè alludit Syneſius Epiſt.j.quę quatenus ex hac metaphora tacitorum fideicommiſſorum pendet, vulgo obſcura habetur. Agit autem in ea de libris ſuis Rhetoricis, quos pro vulgo quæſitis liberis habet. Et tamen perinde atque iuſtos & legitimos eos complecti ſcribit, vt pro iuſtorum loco eos ac lubens ſit habiturus, niſi leges, quæ acres ſunt ingenuitatis patronæ, repugnarint. Itaque id eos demum ex bonis ſuis laturos ſcribit quod clàm & tacitè in eos ſit collaturus. Verba eius quibus hanc poſtremam orationem exprimit, hæc ſunt, ἐγὼ δὲ ἀφίσομαι ὅ τι ἂν αὐτοῖς λάθρα χαρίσομαι.

Hinc Tacita fideicommiſſa interpretare, quæ quis non capienti tacitè rogatus eſt reſtituere.l.18.in princ. & §.1. l.vlti. D.de his, quæ vt indign.l.13.D.ad leg.Falcid.l.3. C.ad leg.Falcid.l.17.§.in tanto.D.de vſur.l.3. D.de probationib.l.1.de delatorib.lib.x.C. Quintilia.lib, ix.cap. ij. Ream tuebar quæ ſubieciſſe mariſo teſtamentum dicebatur & chirographum marito expirãte heredibus dediſſe & verum erat. Nam quia per leges inſtitui vxor non poterat heres, id fuerat actum, vt ad eam bona per hoc tacitum fideicommiſſum peruenirent. Scripſerat & Paul.librum ſingularem de Tacitis fideicommiſsis. Porrò non eò minus tacitum fideicommiſſum eſt, quod palàm teſtator reliquerit, ſi perſonam cui reſtitui vellet non ſignificauerit. l.123. §.vlt. D.de legat.lib.j. Cuius rei exemplum eſt in Quintilia. Declamation.cccxxv. in qua diues fingitur deceſsiſſe herede inſtituto bonorum paupere, cũ elogio tali, PETO VT HANC HEREDITATEM TAMQVAM FIDEICOMMISSAM. Ex quibus verbis tacita fides ſuſcepta arguitur. Difficile, ait, eſt quidem natura probare tacitum fideicommiſſum. Quomodo tamen probamus? Elogium ſcriptum eſt palam certè & manifeſtè electus hic eſt ad tranſitum hereditatis: ſilentium & fides eſt, inquam, de reſtituenda hereditate, &c.

Per tacitam fidem translata prædia in l. 15. §. penult.D.ad municipal. quæ in fraudem munerum ciuilium in alium nomine tenus trãſlata ſunt. Ita vt re ipſa maneant in prioris poſſeſſoris dominio.

Tacita Senatuſconſulta quæ olim appellarentur explicat Capitolinus in lib.de Rebus geſtis Gordianor.

TALIO, ait Iſidor. lib.v. cap.xxvij. eſt ſimilitudo vindictæ, vt taliter patiatur quis vt fecit. Ariſtot.lib.v.De morib. ἀντιπεπονθὸς vocat. Lexicon B. Germani ἀντιπεπόνθησιν. Impp. ſimilitudinem ſupplicij vocant in l.vlti. C.de accuſationib. Verbum autem hoc ex xij. tabul.fluxit.

TAXATIONEM Iuſtinianus in Nouellis interpretatur ῥητὴν ποσότητα ὁριζομένην παρὰ τοῦ δικάζοντος. Et ita hoc verbum accipiendum eſt.in l.4.§.iurare. D.de in lit.iur. & in l. 68.D.de rei vindicat.l.18.D.de dolo.l.3.§.pręterea.D.ad exhib. Iac.Cuiac.lib.ij. Obſeruation.notat.

Taxationes etiam in ſententijs, contractibus, teſtamentis, & alijs negotijs dicuntur clauſulæ, quibus eius quod agitur, pronuntiatur, vis reſtringitur & coërcetur & temperatur. l.24.in fi. D.de actio. empt. l.6.D. vt legator. nom.cau.l.41.in fi. D.de legat.lib.ij. l.5. D.de tritico vino. Quintilia. Declamatio.xiij. Crimen iſtud non priuatam taxationem formulæ merebatur. Nam Feſt.lib.xvij.ſcribit, Taxatio dicebatur, cùm arbitro præſcribebatur quoad ius ei eſſet ſtatuendi.

TECTORES ſunt dealbatores, qui κονιαταὶ Græcis dicuntur.l.5.§.ſed interdum.D.commoda.l.27.in fi. D.ad leg.Aquil. l.1.de excuſatio.artific.lib.x. Horum opificium ita Tertullia.

tullia.in lib.de Idololatr. explicat. Scit albarius tectoria inducere, & ciſternam liare, & cymatia diſtendere,& multa alia ornamenta. Præter ſimulachra parietibus incriſpare. Inde tectoria, Incruſtationes ſplēdorem tranſmittentes quæ ex gypſo & calce vel ex marmore tuſo compoſitę parietibus inducebantur & illinebantur, vt Vitruui.lib.ij. capi.iiij. & lib.vij.capi.iij.Et Plin. docent. Inuenitur hoc verbum in l.7.in fi.D.de vſufru.l.38.in fi. D.de rei vind.l.3.§.ſi vicinus.D.vti poſside. l.3.§.ſed ſi mutua.D.de in rem ver.l.17.§.quæ tabulæ.D.de actio.emp.l.40.D. de dam.inſe. Sic vulgaria tectoria in l.13.in fi. D. de ſeruit. vrban.quæ Seneca gregalia vocare videtur. lib.xiij.Epiſt.vbi balnea gregali tectorio inducta dicit.

TECTORIVM opus in l.241. D.de verbo.ſignifi.tectorium autem imponere parietibus pro inducere dixit Nerat.in l.44.D.de vſufr.

TELONARII in l.3.de indulgent.debit.in C. Th.Moſchopul. in lib. περὶ χωδῶν, τελώνης, ait, ὁ τὰ τέλη ὠνάμενος. οἱ δ' ἄσιν οἱ τὰ φιλθες λάτης, καὶ τὰ τοῦ αὐλονάυλα ἀνεγγῶντες νῦν. Canonē telonei apud Caſsiodor.lib.v.epiſt. ad Ampel.legimus, Gotthorumq́ꝫ regibus penſitatū fuiſſe inde intellegimus. Et planè Telonea inter regalia ponuntur in conſtitutione Friderici Imperatoris quæ ad finē lib. ij.de feudis tit.lvj.poſita eſt. Ad quā pertinet quod Raudeuicus lib.iiij.de geſtis illius Imperatoris capite v. ita ſcribit, Tam epiſcopi quàm primates, vno ore,vno adſenſu in manum principis regalia reddere, primique reſignantium Mediolanenſes extitere. requirentique de hoc ipſo iure quid eſſet, adiudicauerunt ducatus,marchias,comitatus, conſulatus,monetas, telonea,ſodrum, vectigalia,portus,pedatica,molēdina,piſcarias,portus, omnemq́ꝫ vtilitatem ex decurſu fluminum prouenientem. Fodrum autem quid eſſet,vt hoc obiter & extra rem propoſitam explicetur,Otho Friſingenſis lib.ij.de geſtis Friderici cap.xij.his verbis indicat.Mos antiquus ex quo imperium Roma. ad Francos deriuatum eſt, ad noſtra vſque deductus eſt tempora,vt quotienſcūque reges Italiam ingredi deſtinauerint,gnaros quoſlibet de familiaribus ſuis præmittant qui ſingulas ciuitates ſeu oppida peragrando, ea quæ ad fiſcum regalem ſpectant, quæ ab accolis ſodrum dicuntur,exquirant.Quo verbo & idē auctor eiuſdem lib.cap.xxiij.vtitur.

TELVM vulgò quidem quod arcu mittitur, generaliter tamē quidquid manu iaci & mitti poteſt ſignificat. Itaque & lignum & ferrum & lapis telum dicetur.Et ita teli verbum in xij.tab.quæ latronem,qui ſe telo defenderet,occidi permittebant, acceptum Caius in l.233.D.de verbo.ſignific. tradit. Quomodo etiam in l.j.§.occiſorum. D. de ſenatuſc. Silania. & in l.Cornelia de Sicariis verbum hoc accipiendum eſt.§. item lex Cornelia. Inſtit. de public.iud. Feſtus verò lib.j. Tela ab armis proprietate ſignificationis hoc diſtare ſcribit,quòd tela ſint ea, quibus procul præliamur: Arma verò ab humeris dependentia.

TEMERE litigare controuerſiamq́ꝫ mouere dicuntur, qui per calumniam quid petunt, aut ſine iuſta cauſa experiuntur.l.29. §.j.D.de liber.cau.l.79.D.de iudic.Inſti.de pœna tem. litig.

Temeritas accuſatorum.l.1.D.ad Turpillia.

Non temere,pro,non paſsim,facilè.in l.7.§.ſed & ſi quis.D.de iniur. Sic apud Suet. in Domitia.cap xix.

Temerator.l.29.D.de falſ.

TEMONES inter præſtationes & munera referuntur in l.4.C. de proxim.ſacr. ſcrin. libro xij. vnde Temonaria functio in l.14. de extraord.munerib.in C.Th.& temonaria onera in l.j.C.de palatin.ſacr.largit. lib.xij.l.4.C. de dignitatib.libro xj.Et temonarij, qui hoc tributi genus exigunt.in l.2. C. de priuil. cor. qui in ſac.palat. In qua tamen vulgo turmariorum,aut, vt alij emendant, telonariorum pro temonariorum,legitur.Quod vitium ſatis perſpicuè ex eo deprehenditur quod capitularios eos vocari Impp.aiunt. Capitulum autem atque temonem aliâs coniungi docuimus.

TEMPORE peritura res dicitur, cùm dilatio actionem peremptura eſt.l.2. D.de feriis.l.12. D.de procuratorib.

Tempore liberati dicuntur, qui tēporali actione tenebantur cuius dies exijt.l.vlti. in fin.D. rem rat.hab.l.j.§.item ſi periculū. D. de vent. in poſſ.mitt.l.5.§.quotieſcūque.D. de Carbo. ed.l.45.D.de adm.tuto.l. 24.D. de mort. cau. don.l.3.D.quæ in fraud.credit.

Temporales actiones perpetuis opponuntur, & hoc nomine hodie eæ demonſtrātur,quæ minore ac breuiore xx.& xxx.annorum ſpatio finiuntur.l.5.D.de obliga.& actio. l.9.§. ſi paterſam.D.de adm.tut. Inſtit. de perpet. & tempor.actio.

TEMPTAT, pro temptat dicere & adfirmare nititur.in l.160.D.de verb.ſignific.l.3.D.quib. mod.vſusfru.amitt.l.11.§.quod ait prætor. D. quod vi aut clam. l. 2. §. & Africanus. D. ad Tertyllia.l.10.D.de adq.poſſ.

TENERE merum factū ſignificat, & ad poſſeſsionem corporalem refertur. Tenet enim qui corpore poſſeſsioni inſiſtit, licet nō poſſideat.l.9.in fin.D.de rei vindic. Itaque tenere & poſsidere ſeparantur.l.18.D.de acceptilationib. Quinetiam in quos ius poſsidendi

non

non cadit, quales ſunt ſerui, hi tenere rectè dicuntur. l. 38. §. hæc quoque ſtipulatio. D. de verbor. obligatio. l. 49. §. 1. D. de adquir. poſſeſsio. l. 4. §. item ſi eam rem. D. de vſucapion.

Huius etiam verbi nouam mihi ſignificationem ex ſuis ingenioſiſsimis obſeruationibus promptã Pet. Faber pro ſua in me beneuolentia ſuggeſsit: qui tenere idem interdum ſignificare, quod obtinere & iudicio vincere his quæ ſubieci locis comprobauit. Paul. in l. vlti. D. de exceptio. rei iudic. Qui in rem egiſſet nec tenuiſſet. Imp. Anto. in l. 1. C. ad l. Fabiã de plagiar. Si verò in cauſa tenuerit, etiam l. Fabiæ crimen perſequi poterit Philippus. & in l. 6. C. ad l. Cornel. de falſ. ſecundùm ſcriptorum Codicum lectionem, Qui falſas tabulas dixerit nec tenuerit, quod nõnullorum inſcitia immutatum eſt. Similiter in l. 12. C. de inoffic. teſtam. Eum, ait Gordianus, qui inofficioſi cauſam delatam non tenuit, à falſi accuſatione non ſubmoueri placuit. Cicero in Oratio. pro Cæcinna. Et hoc loco dixiſti Scæuolam cauſam apud Centumuiros non tenuiſſe. Sueto. in Domitian. capi. ix. Nec repeti niſi intra annum, eáque condicione permiſit, vt accuſatori qui cauſam non teneret, exilium pœna eſſet.

Cic. ep. 1 lib. 1. fam. aliter enim res teneri non potest.

Tenet pro occupat & tegit in l. 7. §. inſula. D. de adquiren. rer. dom. Sed & terra teneri dicuntur quæ terra cohærent.

TENOR rationis. l. 16. D. de legib.

Tenor inſtrumenti. l. 8. D. de ſtatu hom.

Tenor ætatis. l. 28. §. pen. D. de lib. & poſt.

Tenor iuriſdictionis. l. 8. C. quod met. cau.

Tenor actorum. l. 113. C. de fide inſtrum.

Tenor legis. l. penult. C. ad l. Aquil.

TERMINI limites agrorum & fines poſſeſsionum ſignificant. l. 3. D. de adq. poſſ. l. 12. D. fin. regund.

Terminos ergo finium cauſa poſitos lapides, arboréſve accipimus. in l. 1. & l. 2. & l. 3. D. de termino mo. l. 1. C. de accuſatio.

Terminales lapides apud Ammian. Marc. lib. xviij. qui & finales in libello variorum auctorum de limitib.

Terminales arbores apud Paul. lib. v. Sent. tit. xxij. De quibus vide Sicul. Flaccum, Hyginum, & alios auctores de limitibus.

TERRITORIVM eſt vniuerſitas agrorum intra fines cuiuſque ciuitatis, ab eo dictum, quòd magiſtratus ibi ius terrendi habeat. l. 239. §. territorium. D. de verbor. ſignifica. Sic Territoria oppidorum & ciuitatum. l. 3. §. non perpetuæ. D. de ſepul. viola. & l. 41. §. ſi quis ad opus. D. de legat. lib. j. Territorium etiam iudicis in l. vlti. D. de iuriſdict. Verùm enimuerò in huius verbi Etymologia à iureconſulto, immo & à ſeipſis variè auctores diſſentiunt. Varro quidem lib. iiij. de lingua Lati. Terram à terrendo dictam ſcribit, ab eóque colonis communem locum, qui prope oppidum relinquitur, territoriũ dictum, quod maximè teratur. At Siculus Flaccus aliunde huius appellationis originem deducit. Sic enim in lib. de Condicio. agror. ſcribit. Ab his populis, qui ſedes in aliqua regione conſtituerant, eorúmque agros occupauerant, præmenſum quod vniuerſis ſuffecturum videbatur ſolum, territis fugatiſque inde ciuibus, territoria dixere. Et aliàs. Bellis enim geſtis victores populi terras omnes, ex quibus victores eiecerunt, publicè atq; vniuerſaliter territorium dixere, intra quos fines ius ducendi eſſet: vbi malim, iuris dicundi ius eſſet. Huic conſentit Frontin. in libro de Agror. qualit. his verbis, quidquid enim ad coloniæ municipiive priuilegium pertinet, territorij iuris appellant. Sed ſi rationem appellationis huius tractemus, territorium eſt quidquid hoſtis terrendi cauſa cõſtitutũ eſt. At Iſidor. in alia penitus ſententia eſt. Territorium enim vocatum ait, quaſi Tauritorium, id eſt, tritũ bobus & aratro, ab eo quòd antiqui ſulco ducto & poſſeſsionum & territoriorum limites deſignabant.

TERTIOCERIVS eadem forma, qua primicerius & ſecundocerius dicitur, qui in ordine ſuo tertium locum optinet. l. 1. C. de præpoſit. agen. in reb. lib. xij. l. 7. C. de palatin. ſacrar. largit. lib. xj. ibi & Quartocerius eadem figura effertur. Inuenitur & Tertiocerij nomen aliquoties in Notitia Imperij Roma.

TERTYLLIANO Senatusconſulto matres ad legitimam filiorum hereditatem admittuntur. Titu. ad S.C. Tertyllian. D. l. 34. D. ad Trebellia.

TESSARESCAIDECACITAE in l. 5. C. de hæret. & Manich. hæreticorum genus ab eo nuncupatum quod xiiij. Luna paſcha cum Iudæis obſeruare cõtendunt, auctore Iſidoro lib. viij. Etymol. cap. v.

TESTAMENTVM eſt iuſta voluntatis noſtræ ſententia de eo quod poſt mortem ſuam fieri quis velit. l. 1. D. qui teſtam. face. Iudiciorum teſtationem vocat Florentin. in l. 24. D. eod. titu. & ſupremam conteſtationem Vlp. in l. 20. §. vlti. eod.

Teſtamentum etiam pro teſtamentaria hereditate nonnumquam poni Pet. Faber, vt nihil non ad locupletãdum noſtrum opus adderet, me admonuit probauitque primum ex l. vlt. D. de ſecun. tabu. in qua ita eſt, Quòd ſi ita heres ſcriptus ſit, vt interdum excludatur à teſtamento, eo quod nõ inuenitur portio qua heres inſtitutus eſt. Deinde ex l. 14. D. de his quæ vt indign. in qua Papinia. admitti ad teſtamentum, id eſt, ad hereditatem teſtamẽto delatam dixit, vt apparet ex l. præcedent.

cedenti. Item ex l.1.C. de bon. mater. in qua ſic hoc verbum accipi Thalelæus notauit. Eodem'que modo & apud Sueto. in Nero. cap.xxxij. cùm ait, Deinde vt ingratorum in principem teſtamēta ad fiſcum pertinerent, id eſt, teſtamentariç hereditates. Ac denique apud Ambro. in Sermo. xiiij. in Pſal. vbi Teſtamentum adire dixit.

Teſtamenti factionem habere dicitur nō is ſolùm, qui teſtamentum facere poteſt, ſed & is, qui ex alterius teſtamento capere, & ſibi vel alijs adquirere poteſt. l.16. D. qui teſtam. fac. l.vlt. D. pro herede. l.31. l.49. & l.ſeq. D. de hered. inſtit.

Teſtamenti itaque factio cum his eſſe dicitur, quibus vel hereditas vel legatū relinqui poteſt. l.7. D. pro legato. l.21. D. de teſtam. tut. l.5. D. de ſeruit. leg. §. ſeruus autem. Inſtit. de hered. inſtit. §. teſtes. Inſtit. de teſtament. l.82. §. vlti. D. de leg.2.

Teſtamentum autē illud propriè dicitur quod iure perfectum eſt: ſed abuſiuè teſtamenta ea quoque appellamus, quæ iniuſta, irrita, rupta, vel imperfecta ſunt. Nam horum quoque inſpectionem Prætor permittit. l.2. §.1. D. reſt. quemad. aper.

Ad Teſtamenti cauſam pertinere quod ad interdictum de tabulis exhibendis, & edictum de aperiendis teſtamentis attinet, videtur omne quodcumque quaſi ad teſtamentū factum ſit, in quacumque materia fuerit ſcriptum, quod contineat ſupremam voluntatem. Et ideo tam primę quàm ſecundę tabulæ & codicilli hac appellatione continentur. d.l.2. §.1. & l.2. D. de tab. exhib.

Teſtamento quoque dati tutores videntur, qui codicillis teſtamento confirmatis dati ſunt. l.3. D. de teſtament. tutela.

Teſtamentarius teſtamenti ſcriptorem ſignificat, qui dictāte teſtatore id excipit. l.9. §.1. D. de hered. inſtit. l.15. §.1. & l.22. §. ſi teſtamentarius. D. ad leg. Cornel. de falſ. l.1. D. ſi quis aliquem teſt. prohib. l.3. §. vlt. D. ad Trebellia.

Teſtamentaria appellata eſt, Cornelia lex de falſis, quòd de his, qui teſtamenta ſubieciſſent, reſignaſſent, celaſſent, ſuppreſſiſſent, falſaue ſignaſſent, recitaſſent, ſcripta eſſet: Quemadmodum ſuprà libro iij. teſtimonijs abunde multis probaui. Latius verò teſtamentariæ leges quæcumque ad cauſam teſtamentorum pertinent accipiuntur in l.1. §. lex Falcidia. D. ad l. Falcid.

Teſtari non modò teſtamentum facere. l.8. §.1. D. de tranſactionibus, ſed & teſtibus adhibitis quidlibet declarare, denuntiare, notum've facere ſignificat. l.20. D. de adq. her.

Vnde Teſtatio ſcripturam teſtibus communitam ſignificat. l.7. D. de ſponſalib. l.vlti. D. de cuſtod. reor. l.3. D. de cōcubin. l.22. D. ex quib. cauſ. maio. l.20. D. de optio. leg. l.7. D. de aſſig. libert. l.2. D. de naut. fœn. l.8. §.1. D. de noui oper. nunt. l.39. §. vlti. D. de legat.3. vbi teſtatione complecti, in teſtationem redigere, in teſtationem referre, pro eodem dicuntur, & id ſignificant quod vulgò dicimus *prendre acte.* In teſtatum etiam redigere ait Vlpia. in l.1. §. rectè autem. D. vſufr. quemad. cau.

Teſtatio vacuæ poſſeſſionis. l.12. C. de contrahen. empt.

Teſtatio pro conuentione & denuntiatione teſtibus adhibitis facta. l.5. §. vlti. D. de admi. tut. l.j. §. ſed & ſi quis contra. D. quod vi aut clam. Sic Teſtationibus conuentus. l.32. §. cum quidā. D. de arbitr. Teſtatio pro teſtium depoſitione vt loquimur in l.21. D. de his qui nor. infa.

Teſtationes cōſignare. l.9. §. & nonnumquam. D. de pœn.

Teſtatio priuata ſeu adnotatio. l.5. C. de probatio. Teſtatio habita. l.4. D. de fide inſtrum. l.13. C. eo. tit.

Teſtatò conuentus dicitur qui coram teſtibus conuentus eſt. l.vlt. D. pro derelic. l.5. §. vlt. D. de admi. tut. l.122. §. coheredes. D. de verbor. obligat. l.vlti. D. de l. commiſſ. l.8. §. igitur. D. mand. l.10. §. ſi quis particeps. D. quę in fraud. credit.

Teſtatò denuntiare. l.1. §. licet. D. de pericul. & commo. Teſtato iubere. l.1. D. quod iuſſu.

Teſtatò etiam teſtamento facto ſignificat. in l.45. §.1. D. de iure fiſ. l.7. D. de diuerſ. reg. iur. vt inteſtatò ſine teſtamento.

Teſtimonia abſentium teſtium dicta & teſtationes ſcriptis comprehenſas ſignificant: & à teſtibus ſeparantur. l.3. §. idem diuus. D. de teſtib. l.1. D. de fide inſtrum.

TESSERA frumentaria in l.52. §.1. D. de iudic. l.49. §.1. l.87. D. de legar.2. quid ſit ex Dionis verbis à Xiphilino in Epitomen contractis quæ ſubieci, planum fit. Ac primùm quod Sueto. in Nero. capi. xj. ait Neronem teſſeras frumentarias populo ſparſiſſe, ille *διὰ συμβόλων σφαίρια μικρὰ γεγραμμένα* in vulgus iacta refert, quæ continerent quantum frumenti, aliarúmve rerum ei, cuius in manum veniſſent, præſtandum eſſet. Sed id ipſum apertius in Tito idem auctor explicat. *σφαίρια ξύλινα μικρὰ ἄνωθεν ἐς τὸ θέατρον ἐρρίπτει σύμβολον ἔχοντα τὸ μὲν ἐδωδίμου τινός, τὸ δὲ ἐσθῆτος, τὸ δὲ ἀργυροῦ σκεύους, ἃ ἁρπάσαντές τινες ἔμελλον πρὸς τοὺς δοτῆρας αὐτῶν ἀπενεγκεῖν καὶ λαβεῖν τὸ ἐπιγεγραμμένον.* Idem in Domitiano, *τοῖς δὲ θεωμένοις συχνὰ διὰ τῶν σφαιρῶν ἐδίδου.* Et in Hadr. *καὶ δῶρα διὰ σφαιρίων ἔν τε τῷ θεάτρῳ καὶ ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ ἔρριψε.* Ex quibus colligitur perſpicuè teſſeras ſymbola fuiſſe in orbem rotundata continentia quantum cuique præſtari in veſte, auro, argento, vaſis

deberet, Ceterùm Auguſtus vt annonæ difficultatibus ſubueniret, frumentum cuilibet ex populo viritim quaternis penſionibus præberi inſtituit: Cuius rei ergò Teſſeræ notum facientes quantumcumque admetiendum eſſet, dabantur, vt Sueto. in Auguſto cap.xl. & cap.xlj. ſcribit. Seruius in illud Virgilij Georgic.

Aut pecori ſignum aut numerum impreſsit aceruis.

Facit, ait, characteres, quibus pecora ſignantur, aut teſſeras, quibus frumentorum numerus deſignatur. Nam numeros pro litteris poſuit, quibus numeri continentur. Hinc Iſidor. lib. vlt. cap. xiiij. Teſſeras ait eſſe, quibus frumentorum numerus deſignatur.

Sunt & Teſſeræ militares, quibus per contubernia quid dux præcipiat, ſignificatur.

Teſſeras etiam pacis & belli. in l.ij. ſ. deinde quintus. D. de orig. iur.

TESTVDINEIS legatis lecti quoq; teſtudinei pedibus inargentati debentur. l.100. in fi. D. de lega. iij. Ex quo apparet veteres ſupellectili ex teſtudine vſos, quod & Celſus in l.7. D. de ſupellect. leg. tradit. Primus autem, vt Plin. lib. xxxiij. cap. xj. auctor eſt, Caruilius Pollio teſtudines ſecare in laminas lectosq; & repoſitoria his veſtire inſtituit.

THEATRVM & Amphitheatrū diuerſa ſunt. l.7. D. de rer. diuiſ. l.3. D. de operib. publ. Quid alterum ab altero diſtet, exponit Caſsiodor. lib. iiij. variar. Epiſt. vlt. & lib. v. Epiſt. ad Maxim. vbi theatrum viſorium interpretatur.

THENSAVRVS quemadmodum in P. Florent. perpetuò retenta antiquæ ſcripturæ ratione ſcribitur, eſt vetus quædam depoſitio pecuniæ, cuius non extat memoria, vt iam dominium non habeat. l.31. l.63. D. de adquir. rerum dominio. l.67. D. de rei vindicat. l.3. ſ. mercatoris. l.44. D. de adquir. poſſeſ. l.1. l.3. ſ. pen. & vlt. D. de iur. fiſ. l.39. ſ.1. D. de auro arg. Theſaurum etiā Leo Imperat. interpretatur condita ab ignotis dominis tempore vetuſtiori mobilia. l. vn. de theſauris lib. x. C.

Theſaurorum autem præpoſitos habebant Imperatores Conſtantinopolitani & Comites. l. penul. C. de murilegul. libr. xj. l. vlti. C. vt dignit. or. ſer. l.2. C. de palat. ſacr. largit. lib. xij. Et Theſaurarios, cuſtodiæ theſaurorū ſuorum præpoſitos. l. j. de cano. largitio. titul. libro x. C. Et Theſaurenſes. l.2. C. de palatin. ſacr. largit. lib. xij. C. Ammia. Marcellin. libr. xxij. Hic idem Vrſulus datis litteris ad eum, qui Gallicanos tuebatur theſauros, quidquid poſceret Cæſar, proculdubio iuſſerat dari.

THEOPHRASTVS citatur in l.3. D. de legib. quæ excerpta eſt ex l.3. D. ſi pars hereditatis petatur.

THYMELICI, de quibus in l.4. D. de his qui not. infa. l.10. D. de pollicitatio. l. penulti. de ſpectacul. in C. Theod. Suida interprete ſunt οἱ τῷ ὑποκρίσει τὴν τέχνην ὑποδεικνύμενοι. Iſidorus verò lib. xviij. cap. xlvij. thymelicos muſicos ſcænicos interpretatur, qui organis & liris & citharis præcinebant. Indéque dictos ait, quod olim in Orcheſtra ſtantes cantabant ſuper pulpitum quod θυμέλη vocabatur. Quæ interpretatio accommodatior eſt ad Vlpiani verba quàm illa Suidæ. Phrynichus quoque τῷ ἐκλογῇ Ἀττικῶν ῥημάτων θυμέλην ait dictum τόπον τὸν ἐν τῷ θεάτρῳ ἐφ' ὃ αὐληταὶ καὶ κιθαρῳδοὶ καὶ ἄλλοι τινὲς ἀγωνίζονται. Thymelicos certè à Scænicis diſiūctos ſuáſque in Orcheſtra peregiſſe actiones Vitruuius lib. v. cap. viij. indicat. Hinc Thymelicæ in l.21. de piſtorib. in C. Theod. l.5. de Scænicis in eod. Cod. Thymelicis autem in d.l.4. xyſtici adiunguntur, qui ſe in gymnaſijs & xyſtis exercebant. Quorum Sueto. in Galb. cap. xv. meminit. Tertullia. in lib. de Spectacul. Etenim ipſi actores & adminiſtratores ſpectaculorum, quadrigarios, ſcænicos, xyſticos, harenarios illos amentiſsimos. Vnde Xyſtarches apud eumdē Tertullia. in lib. ad Martyres. Suidas ξυσταρχῶν γυμνασίου ἀρχῶν interpretatur, & ita xyſtarcham apud Marcellinum legimus libro xxj. In Pandectis tamen Florentinis Exuſtici appellantur.

TIGNA appellantur in xij. Tabul. omnes materię, ex quibus ædificia fiebant. l.7. ſ. appellationis. D. de adquirend. rer. do. l.1. D. de tigno iuncto. l.62. D. de verb. ſignificat.

TIRONES ſunt, qui nondum in numeros relati, lecti tamē vt militent, publicis expenſis iter faciunt, & ſub campi doctore exercentur. l.42. D. de teſtament. milit. l. vlti. D. de munerib. & hono. l.4. in fi. D. de re mili. l. vlt. D. de cuſto. reor. Hos notis cōpungi in brachijs ſolitos oſtendit l. iij. D. de fabricenſib. lib. xj. C. Et Veget. lib. j. cap. viij. Tironum autē præſtatio & præbitio olim in muneribus publicis fuit. l.4. C. de proxim. ſacr. ſcrin. libro xj. l.2. C. de priuileg. eor. qui in ſac. pal. l.10. C. de palatin. ſacr. largit. lib. xij. l.2. C. de ſilentiar. eod. titu. Qui à præbitio. tiro. in Cod. Theod. Marcellin. libro xxj. Parique ſtudio ſupplementa legionibus ſcripta ſunt indictis per prouincias tirocinijs.

TITVLVS cauſam poſſeſsionis ſignificat. l.1. D. pro ſoluto. iuncta l.3. ſ. vlt. D. de adquiren. poſſeſ. l.13. ſ.1. D. de petit. heredit. l.2. & l.11. C. eod. tit. l. vlt. D. ſi quis om. cau. teſt. Significat & cauſam transferendi dominij. l.24. C. de rei vindic. l.22. C. fam. erciſc.

Titulo tenus ære alieno allegato. l.5. ſ. ne tamen. D. de reb. eor. qui ſub tut. Sub Titulo operarum. l. vlt. in fi. D. qui & à quib.

Titulus actionis. l.69. D. de fideiuſſorib.

Titulus. l. j.ª de publ. § 6. l't initio Tituli ... tituli diximus.

Titul. etiam fiſcales & largitionales. l. 5. de ſuſceptorib. libro x. C. Rubr. de canon. largit. titul. Symmach. lib. ij. Epiſtul. Et quantum in titulis fiſcalibus exigendis tua cura promouerit.

TOGATI in Impp. Conſtitutionibus pro aduocatis & patronis ponuntur. l. 11. §. procul dubio. C. de iudic. l. vlt. C. de ſportul. Et in tit. de aduocatis diuerſ. iudic. paſsim.

TOPIARII ſerui in l. 60. §. vlt. de legat. lib. iij. l. 12. §. idem reſpondit. & l. 17. in fi. D. de inſtr. vel inſtrum. Et apud Plin. lib. iij. Epiſtol. ad Caluiſ. Sunt qui edera geſtationes conueſtiunt, formas ex plantis, fruticibus, arboribus, faciunt, variasq́ ex his ſubtiliter compoſitis & plicatis figuras exprimũt & reddunt. Vnde quidã Typiarios eos efferendos contendunt à typis, id eſt, formis ac figuris, quas exprimunt. Hos eleganter hoc verborum ambitu Iulius Firmicus lib. viij. Matheſ. cap. x. deſignat: Vel qui, ait, buxeas arbores tondens in belluas fingat aut virides porticus in circulum flexis vitibus faciat.

TORRENS eſt, ait Vlpianus, qui Græcè χείμαῤῥος. l. 1. D. de fluminib. Feſtus verò libro xvij. Torrens, ait, ſignificat fluuium ſubitis imbribus concitatum, qui alioquin ſiccitatibus exareſcit.

TRACTATVS pro quæſtione & articulo in l. 5. in prin. & §. penult. D. de præſcript. verb. l. vlt. D. ſi pars hered. pet. l. 32. §. officio. D. de arbitr. Sic Tractatu habito in l. 9. D. de gradib. & adfi. At in l. 32. D. pro ſoc. tractatu habito eſt, conuentione habita.

TRACTORIAE diplomata & litteras euectionis publicæ præbitionisq́ue ſignificant. Rubr. de tractorijs & ſtatiu. lib. xij. C. Sic enim eam Rubricã emendandã cenſeo, eodemq́ collyrio etiam l. 2. C. de deſertorib. lib. xij. & l. penult. de curſu pub. eo. lib. medebimur, in quibus Tractatoriæ pro Tractorijs perperam ac mendosè vulgo legitur. Sed & in l. 1. C. de tractor. & ſtat. vbi impreſsi codices Tractatores cum ſtatiuis, rectiùs & Rubricæ cõuenientiùs ſcriptorum codicum autoritate freti legemus Tractoriæ cum ſtatiuis. Huius noſtræ ſcripturæ veritatem præter veteres libros, etiam impreſsi Beati Auguſtini codices comprobant: in quibus, Epiſtol. xv. ita ſcriptum eſt, Tractoria ad me deinuo Idib. Nouembr. venit. Quæ & mox tractoria epiſtola ibidem appellatur. Et in lib. poſt collatio. contra Donatiſt. cap. xxiiij. A primatu ſuo per tractoriam ſunt euocati. Formulam tractoriæ legatorum ex antiquo libro ſcripto ſumptam hic adſcribam.

Ille Rex omnibus agentibus (locus) Nos in Dei nomine Apoſtolico viro. N. necnon & illuſtri viro. N. partibus illis legationis cauſa direximus. Ideo iubemus, vt locis conuenientibus eiſdem à vobis euectio ſimul & humanitas miniſtretur: Hoc eſt veredos ſiue paraueredos tot, panes nitidos tot, vini modios tot, ceruiſiæ modum tantum, lardi libras tot, porcos tot, porcellos tot, veruices tot, agnellos tot, phaſianos tot, pullos tot, oua tot, olei libras tot, gari libras tot, mel tantum, aceti tantum, piper tot, grani maſtiches tot, dactylas tantas, peſtaſias tantas, amygdala tot, cereos tot, ſalis tot, olera, legumen, carra tanta, faculas tot. Itemq́ue victus ad caballos eorum fœni carra tanta, ſuffuſi modios tot. Hæc omnia diebus tam ad ambulandum, quàm ad nos in Dei nomine reuertendo vnuſquiſq; veſtrum per loca conſuetudinaria eiſdem miniſtrare & adimplere procuretis, quatenus nec moram habeant, nec iniuriam perferant, ſi gratiam noſtram optatis habere.

Sed & qui Tractatores in impreſsis libris, Tractores in ſcriptis, vocantur. l. vlti. C. de executorib. & exactorib. libro xij. Tametſi in Lexico B. Germani Tractatores inuenio παρακομιστὰς verti. In Nouellis planè ὁρμασιδόντων non ſemel fit mentio & maximè in Nouell. πρὸς ἀνθυπάτῳ Καππαδοκίας. Et in Nouell. περὶ τῶν δημοσίων αἰτήσεως. Et in Edicto Iuſtinian. xiij. Quos curam egiſſe τῆς εἰσπράξεως τῶν δημοσίων φόρων ex illis locis liquet.

TRACTVS temporis. l. 12. l. 43. §. vl. D. de procuratorib. l. 30. D. de diuerſ. regul. iur. Tractus pro plaga & regione. l. 4. C. de ſumma trinit. l. 2. C. de offic. præf. præt. Valer. lib. vij. cap. j. Mauritaniæ & Numidiæ ceterarumq́ illius tractus gentium. Frontin. lib. j. de Aquæductib. Ea namque eſt, quam omnes tractus eius per vicem in modulos certos diſpenſatam accipiunt.

TRAIICI vectores dicuntur, qui in vlteriorem ripam vel litus exponuntur. l. 3. D. naut. caup. ſtab.

Traijci etiam pecunia, quæ trans mare exportatur. l. 39. §. patruus. D. de adm. tut. l. 9. §. 1. D. ad leg. Iul. pecul. Inde Traiecticia pecunia nautica quæ periculo creditoris traijcienda mutuo datur.

Traiecticia, ait Modeſtinus, ea pecunia eſt, quę trans mare vehitur. Ceterùm ſi eodem loco conſumatur, nõ erit traiecticia. l. 1. D. de naut. fœn. Sic in l. 3. § ſi ſeruus. D. de pecul. & in l. 1. & l. vlt. C. de naut. fœn. & in l. 19. C. de vſur. & l. 2. §. vlti. D. quod cert. loco. & in l. 23. D. de obligat. & action. Paul. lib. ij. Senten. tit. xiiij. & Nou. Conſtit. cx. Appellatur nautica pe-

cunia in l.1. §.vlt. D.nautæ, caupon. l.3. D.de naut.fœn.

Traijcere armenta.l.12.D.de ſeruit.ruſt.

Traijcere aquæductum.l.11.§.1.D.de publicia.

TRANSCRIBERE in alterius ius transferre ſignificat.l.12. D.de præſcript. verb. l.3. C.de reuoc.his, quæ in fr.cred.l.41. §.agri plagam. D.de legat.iij.l.3.C.de reb.auct.iud. Agratius in lib.de Orthograph. Tranſcribere, ait, dicimur, cùm ius noſtrum in alium tranſit. Sic tranſcripta prædia accipe in l. vlti. de præd. nauicul.lib.xj.C. Ambro.lib.vj.Epiſtol. Denique tranſcriptis in aliorum iura prædijs virum ſequitur. Symmach.lib.ij.Epiſt. Cum ad ſoliditatem tranſcriptæ in nouum dominium poſſeſsionis cuncta ex more celebrata ſint.

Aes alienum in ſe tranſcribere, id eſt, transferre in l.13.D.ad Velleia.

TRANSFVGA non is ſolùm accipiendus eſt, qui aut ad hoſtes, aut in bello transfugit, ſed & qui per induciarum tempus aut ad eos quibus cum nulla amicitia eſt, fide ſuſcepta transfugit, maloq́ue conſilio & proditoris animo patriam relinquit.l.19. §.transfugæ. D.de captiu.& poſtl. Feſtus lib.xiiij. Gallum Aelium perfugam, qui & transfuga dicitur, definiſſe ſcribit, qui liber aut ſeruus aut hoſtis ſui voluntate ad hoſtes tranſierit. Sic in l.14. D.ex quib.cauſ.maior. & l.38.§.1. D.de pœn. l.3.in fi.D.ad leg.Corn.de ſicar.

Transfuga metalli, qui ex metallo refugit in l. 12.§.ſi deportatum. D.de captiu. & poſtl. qui aliàs refuga dicitur.

TRANSIGENDI verbum generale eſt, & ad omnes ſpecies pertinet, quibus controuerſiæ deciduntur atque finiuntur. Itaque & iureiurãdo tranſigi negotium dicitur. l.31. in fi.D.de iureiur. Seneca præfatio. libri vij. Declamat. Placet, inquit, tibi rem iureiurando tranſigi. Et ſententia tranſigi.l.13. §.pœna grauior.D.de his qui not.infam.l.1. §.ſicut.D. ad Turpillia. l.5. D.de decurionib. l.15. D. ad municipal.

Ita tranſigi negotia accipimus. l. 2. D. ſi quis cautio.& l.1. §.1. D.de pactis, & velut pacto tranſegiſſe videtur de credito, qui contentus fuit pignora poſsidere.l.15.§.ſi pignora.D.de re iudic.

Tranſegiſſe videtur cum poſſeſſore, qui iureiurando litem æſtimauit eo pretio quod ipſe conſtituit.l.46.D.de rei vindicat.

Tranſacta finitaq́ue in Senatuſconſulto Tertylliano ſic accipimus, iudicio terminata tranſactione compoſita, longiorisq́ue temporis ſilentio finita.l.1. §.vlt. D.ad S.C. Tertyll.l.230. D.de verb. ſignif. quæ ipſa inſcriptione ſuadente eò referenda eſt.

Paulus verò libro ſingulari de tacitis fideicommiſsis, tranſacta finitaúe intellegenda ſcribit non ſolùm de quibus controuerſia fuit, ſed etiam quæ ſine controuerſia ſint poſſeſſa. l. 229.D.de verb.ſignif.

Tranſactio ſpecialiter conuentionem ſignificat, qua à lite iam mota vel mouenda aliquo dato retento promiſſo receditur. toto titu.de tranſactio. D. & C. Et à pacto hoc diſtat, quòd qui tranſigit de re dubia & lite incerta neque finita, non gratuitò decidit: qui verò paciſcitur donationis cauſa, rem certam & indubitatam liberalitate remittit. l. 1. D. de tranſactionib.

Tranſactum autem dicitur ſiue Aquiliana ſtipulatione, ſiue pacto ſit tranſactum.l.2. D.de tranſaction. vtroque enim modo tranſactiones fiunt.l.15.C.eod.tit.

TRANSLATIO legati eſt, cùm ab vno ad alium legatum transfertur. fit verò ea quattuor modis, quos Paul. explicat in l.6. D. de adim.legat. De hac translatione agit l.vlti.D. de his qui pœnæ nom. & Iuſtinian. in tit. de ademptio.legator.

Translatio etiam iudicij, litis translationem ſignificat.l.17.§.ſed & ſi pater. D.de iniur. cum iudicium ab vno ſuſceptum in alium transfertur in l.25.l.27.D.de procuratorib.

Translaticiè pro defunctoriè & colluſoriè in l.1.§.præuaricatorem.D.ad Turpill.

Translaticiè pro obiter in l.1.D.de iure patron. l.55.§.qui fideicommiſsi.D.ad Trebell.

Translaticia edicta dicebantur, quæ ex veteri & recepto iure eoq́ue quod antea optinebat, componebãtur. Cic.iij.in Verrem, In re tam vſitata ſatis eſt, oſtendere omnes antea ita ius dixiſſe, & hoc vetus edictum translaticiumq́ue eſſe. Cognoſcite aliud hominis in re vetere edictum nouum. Idem lib.iij.Epiſtol. ad Attic. Alterum caput eſt, translaticium de impunitate ſi quid contra alias leges eius legis ergò factum ſit. Erat enim hoc caput ex libris antiquis legibus in Clodiam legem tranſcriptum. Gellius lib.iij.cap.penul. Hoc ſignificabat edictum, quo nunc quoque COSS. cùm Senatores in curiam vocant, ſeruandæ cõſuetudinis cauſa trãslaticio vtũtur.

TRADITIO rerum corporalium eſt. Incorporales enim traditionem non recipiunt. l. 43.§.1.D.de adquir. rer.dom. Sed in his vſus iuris pro traditione poſſeſsionis cedit. l. 20. D.de ſeruitutib. Eo'que modo traditio ſeruitutum accipienda eſt in l.1.in fin.D.de ſeruitut.ruſt. & traditio vſusfructus in l.13.§.1. D.de publicia.

Traditionis autem nomine Iurecõſulti omnes adquiſitionum ſpecies cõplectuntur vt ſtipulationis verbo obligationes omnes. Ideóque ſæpe ſtipulari & Per traditionem accipere coniungunt, cùm omnem obligationem

nem & dominij adquiſitionem ſignificare volunt, vt in l.12.§.de illo. D.de vſufr.l.27.§.1. D.ad Trebellia.l.12.§.1.D.de captiu.& poſtl. l.14.l.15.§.ſi ſeruus.D.de caſt.pecul.l.14.D.de vſu & habit.l.25.§.licet.D.de liber.cau.l.33.& l.39.in fin.D.de adquirend.rer.do.l.86.§.cùm ſeruus.D.de legat.1.l.12.D.de auct.tut.Ex cõtrario in l.6.D.de verb.oblig.nec tradere nec promittendo obligari hoc continet,nec alienare nec ex aliquo contractu obligari.

Traditæ videntur trabes, quas emptor ſignauerit.l.14.in fi.D.de peric.& commo.

Tradita res videtur, ſi cùm apud me eſſet ex aliqua cauſa, poſt emptionem apud me remanſerit.l.11.§.ſi quis rem.D.de publicia.l.62. D.de euictionib.l.9.§.interdum.D.de adquiſ. rer.do. Non videtur traditus ſeruus, quem donec pretium ſolueret, à venditore emptor conductum rogauit, cùm eius poſſeſsio per locationem à venditore retineatur.l.16.D.de pericul.& commo. Si quis fundum per Epiſtolam donet ei, qui in eo fundo ſit, ſufficit hoc ad traditam poſſeſsionem. Idem eſt & ſi à fundo abſit, ſi tamen qui donat, ab eo conducat, vel vſumfr.retineat, vel ſi eius nomine conſtituat poſsidere. l.77. D.de rei vindic.l. 35.§.ſed ſi quidem.D.de donationib.

TRAPETVM in l.19.§.illud. D.loca.mola eſt oliuaria, interprete Iſidoro lib.vlti. Etymol. cap.xiiij.vnde in Lexico. B. Germani Trapetum ἐλαίων μύλος, & ἐλαιουργεῖον redditur. Plin.lib.xv.cap.vj.de oleis agens, Poſtea, ait, inuentũ, vt lauarentur vtique feruenti aqua, protinus prælo ſubijcerẽtur ſolidæ (ita enim amurca exprimitur) mox trapetis fractę premerentur.

TRAPEZOPHORA in l.3. D.de ſuppel. leg. Pollux lib.x.onomaſt.cap.xix. τραπέζιον ἐφ' ᾧ τὰ ἐκπώματα κατέκειτο), id eſt, menſam in qua vaſa potoria collocabantur, τραπεζόφορον recenti ſignificatione dictam ſcribit.

TREBELLIANVM Senatusconſultum Anneo Seneca, & Trebellio Maximo COSS. factum de fideicommiſſarijs hereditatibus hoc continebat, vt reſtituta hereditate fideicommiſſario & in fideicommiſſarium actiones hereditarię tranſirent. Vlpia.in Inſtit.tit. xxij.§.reſtituta.Inſtitut.de fideic.hered. Sed Iuſtinia.in hoc Senatuſconſultum etiam Pegaſianum quod de quartæ detractione ſcriptum erat, tranſtulit. Hodie igitur ex Trebelliano non tantùm tranſire actiones, ſed & quartam detrahi dicimus.

TREMISSES l.penult.in princip.C.de excoctio.& tranſlatio.milit.an.lib.xij.l.3.C.de milit.veſte.eo.lib. Aureorum ſiue ſolidorũ tertiam partem valentes nummi. Quos poſteriorum Imperatorum tempore ſiliquas octo pependiſſe non dubium eſt, quandoquidem ex eorum conſtitutione duos & ſeptuaginta ſolidos ex libra conflatos conſtat.

TRIBVNAL, vt Iſidor.definit, locus ſublimis & editus in quo conſidentes magiſtratus ius dicunt.l.pen.D.de iuſtit.& iur. Pro Tribunali enim ſoli magiſtratus ſedebant. Vnde ius dicentem hac periphraſi nonnumquam Iureconſulti demõſtrant, Qui tribunali præeſt, qui pro tribunali cognoſcit.l.j.§.pen.D. de iudic.l.2.D.de re iud.

TRIBVNI militaris fit mentio in l.12.§.vlt.D. de re milit.l.11.l.13.eod.titul.lib.xij.C.l.vn.C. de ſalgamo.li.xij.l.1.C.de commeatu. eo.lib. Tribuni prætoriani in l.vlti.C.de numerar. lib.xij.l.4.C.de apparit.magiſt.mil. Tribuni ſcholarum. l.8.C.de erogat.mil.an.libro xij. Rub.de comitib.& trib.ſchol.& apud Marcellinum libro xxij. Tribuni vigilum in l.penult. C.de apparitoribus magiſt. mil.lib.xij. Tribunus voluptatum apud Caſsiodorum in lib. Variar.

TRIBVTVM initio pecunia ea, quæ populo imperabatur, appellata eſt, ſiue quod tributum à ſingulis pro portione cenſus exigeretur, vt Varro lib.iiij.de lingua Lat.ſcribit, ſiue ab intributione, aut quod militibus tribueretur, vt Vlpia.in l.27.in fin.& Feſt.libro xvij.probant. Tributa verò poſteaquam Auguſtus cum populo prouincias partitus eſt, appellata ſunt, quæ bello victæ prouinciæ populo quotannis pendebãt: quæ verò Cæſaris prouinciæ ad belli ſubſidia inferebant, ſtipendia ſunt vocata. Ea cauſa eſt, cur tributa à ſtipendijs, Tributariaq́; prædia à ſtipendiarijs ſeparentur.l.13.D.de impenſ.in res do. l.46.§.qui compenſationem.D.de iure fiſc.§. per traditionem.Inſtitution.de rer.diuiſ. Vbi Theophil. hanc horum verborum differentiam veriſsimè tradidit, quæ à quibuſdam immeritò ridetur. Italica quidem certè prædia immunia erant.

Tributa autem quædam erant perſonarum ſiue capitis: quædam verò pro prædijs, aut mouentibus reddebantur. l.3. D. de cenſib.l. 42.D.de pact.l.32.in fi.D.de vſufruc.leg. l.14. §.idem Iulianus. D.de act.empt. Vnde Tributoria cauſa.l.46.§.vt debitoribus.D.de iure fiſc.

Tributoria actio à Prætore redditur in dominum, quo ſciente ſeruus in peculiari merce negotiatus eſt, ſi quid cum eo eius rei cauſa contractum erit, vt quidquid in his mercibus erit, quódque inde receptum erit, id inter dominũ, cui quid debebatur, & ceteros creditores pro rata portione diſtribuatur, à qua diſtributione tributoria nomen habet.tit.de tributor.D.§.introduxit.Inſtit.quod cum eo. l.3.D.quando ex fac.tut.

TRIENS tertia pars eſt aſsis, & quattuor

 vncias

vncias continet: vnde Trientes vſuræ, quæ intra tertiam partem centeſimæ concluduntur. Quomodo & Trientarium fœnus apud Capitolin. in Antonio, & Trientes penſiones apud Lamprid. in Alexand. interpretari oportet.

TRIERARCHVS, qui triremibus præeſt. l. vn. D. de bonor. poſſeſsio. ex teſtam. milit. & apud Cicero. iij. in Verrem, & Corn. Tacit. lib. xviij.

TRIGEMINI ſunt tres vno partu editi, quales fuêre Horatij temporibus Tullij Hoſtilij Romanorum regis. l. 7. D. de reb. dub. l. 3. D. ſi pars hered. l. 137. D. de verb. oblig.

TRIPLICATIO eſt defenſio, quæ replicationi obijcitur. l. 7. §. 1. & §. cùm dementis. D. de cur. fur. Inſtit. de replicatio. in princ.

TRITAVVS eſt patris & matris atauus, aui vel auiæ abauus, proaui proauiæ proauus, abaui vel abauiæ auus, ataui vel atauiæ pater, dictus quaſi tertius auus. l. 3. l. vlt. §. ſexto. D. de gradib. & adf. Scribitur autem in d. l. 3. Triauus Triauia in P. Florent.

TVERI ſe pro eo quod eſt ſuſtentare, tolerare, exhibere ſe, & alere in l. penult. & l. vlt. D. de in rem verſo. l. 1. §. ſed nonnullos. D. de tutel. & rat. diſtr. Notandum eſt autem hoc verbum etiam paſsiua ſignificatione contra grammaticorum regulas vſurpari à Iureconſultis non ſemel, vt in l. 7. D. de curatorib. fur. l. 17. D. de iniuſto rup. l. 30. D. de liber. cauſ. l. 5. §. ad eam autem. l. vlt. in fi. D. de legat. præſt. l. 17. in fi. D. de noxalib. l. 3. C. de ſeruitutib. l. 153. de decurionib. in C. Th. Sic & Varro lib. iij. de Re ruſt. capit. j. Et in pace à Ruſticis Ro. alebantur, & in bello ab his tuebantur. Vitruu. lib. viij. Res omnes nõ alũ ſine elementorum poteſtate, neque creſcere, nec tueri.

TVMPANA in l. 34. §. vlt. D. de auro argen. Margariti genus quod ita Plinius lib. ix. cap. xv. exponit, Quibus vna tantum eſt facies & ab ea rotunditas auerſis planities, ob id tympana nominantur.

Tympanum etiam in inſtrumentis olearijs numeratur in l. 21. §. illud. D. locati.

TVMVLTVM Cicer. j. in Ant. Oratio. bellum ſubitò, & de repente concitatum appellari ſcribit. Ita poteſt hoc verbum accipi in l. 1. §. 1. D. depoſ. l. 14. in fi. D. de diuerſ. reg. iur.

TVNC in edicti Vnde vi his verbis, QVAEQVE IBI TVNC HABVIT, ſic accipimus, tunc cùm deiicceretur. l. 1. §. rectiſsimè. D. de vi & vi arm. In hac oratione, SI IN QVINQVENNIO FILIVS TITIO NASCATVR, TVNC HERES DATO, Articulus TVNC extremi quinquẽnij tempus ſignificat. l. 4. in fi. D. de condicio. & demon. Tunc ex hac die in l. 126. in princip. D. de verbor. obligatio. quod vulgò dicimus, Ex nunc prout ex tunc, & ex tunc prout ex nunc.

TVRBAM Labeo appellatam aiebat ex genere tumultus & Greco θορυβεῖν tractã. Idem Turbam à Rixa hoc modo ſeparabat, quòd Turba multitudinis hominum erat turbatio & coetus, Rixa etiam duorum. Et ita in edicto à Prætore de damno quod in turba datum eſt propoſito, in turba factum accipimus, quod decem aut quindecim hominibus coactis factum eſt. l. 4. in princ. & §. 1. D. vi bon. rapt.

Turbare ſigna, eſt confundere & permiſcere, ſic vt adgnoſci iam nõ poſsint. l. 22. §. ſi ſigna. D. qui teſtam. fac. Quintilia. libr. xij. cap. viij. Denique linum ruptum aut turbata cera, aut ſine adgnitione ſigna frequenter inuenies.

Turbare rationem ſibi commiſſam eſt conturbare l. 1. in fi. D. de ſeruo corrup.

TVRPES perſonæ ſunt famoſæ & inhoneſtæ perſonæ, veluti lenones, meretrices, viſpilliones, harenarij, hiſtriones, pantomimi. l. 3. D. ſi quis à paren. l. 72. §. pen. D. de ſolutionib. l. 27. C. de inoff. teſt. l. 7. & l. 63. §. ſi ſub condicione. & §. ſi verò nominis. D. ad Trebellia. l. 22. §. necnon illud. D. ſol. matri. l. 12. de ſcænic. in C. Th. Et ita in l. 17. D. de teſtam. tut. l. 12. D. de ſponſalib. l. 3. §. Iulianus. in fin. D. de liber. exhib. Sed & aliàs turpe plerumque ſignificat famoſum & quod infamiam irrogat. Sic Turpes actiones, Turpiáque iudicia, appellantur, quę damnatis infamiam inferunt. ἐπονειδίστους ἀγωγὰς vocat Theophil. in §. ex quibuſdam. Inſt. de pœn. tem. litig. Quales ſunt, iniuriarum, vi bonorum raptorum, ſerui corrupti, rerum amotarum, tutelę, fiduciæ, mandati, pro ſocio, depoſiti l. 56. D. pro ſoc. l. 2. D. rer. amot. l. 1. D. de his qui not. infa. Ita Turpe tutelæ iudicium dixit Cicero lib. 1. de Orato. Et Pro Cæcinna Turpe iudiciũ dari aduerſus eum, qui tutelam fraudaſſet. Idem'que Turpia mandati, pro ſocio, depoſiti, iudicia appellat. in Oratio. pro Roſcio Com. Sic turpi iudicio damnatos apud eundem in Oratio. pro Cluentio, interpretare, qui eo iudicio damnati ſunt quod infamiæ notam inurit.

Turpes condiciones, quæ inhoneſtæ & contra bonos mores ſunt. l. 63. §. ſi ſub condicione. D. ad Trebellia. l. 112. §. penul. D. de legat. libro [illegible]

Turpis inſtitutio. l. 9. D. de lib. & poſt.

Turpia legata, quæ denotandi magis legatarij cauſa ſcribuntur. l. 54. de legat. 1.

Turpis pactio. l. 7. D. de his qui not. infa.

Turpia lucra ob falſum teſtimonium, ob gratioſam ſententiam, aut aliàs turpiter & ſcelere quæſita. l. 5. D. de calumniatorib. l. 16. §. vlti. D. quod met. cau.

Turpiter datur quod meretrici datur. Itẽ quod datur,

datur, vt male iudicetur. l.3.l. 4.§.ſed quod meretrici.D.de condict.ob turp.cauſ.

Turpiter accipitur quod in hoc accipitur, vt res depoſita,vel commodata reddatur. l.5.D. de tutel.& ration.diſtrah.l.vlt. D.de condict. ob turp.cauſ.

TVRPILLIANO Senatuſconſ. pœna quinque librarum auri plectuntur,qui ſine abolitione ab accuſatione deſiſtunt.toto titulo ad Turpillia.D.& C.l.3.in fi. D.de procuratorib. Meminit huius Senatuſconſulti l.22. in fi.D. de his, quæ vt indign. l.6. §.qui iudicij. D.de decurionib.l.14. §.1.D.de bon.libert.l.5. in fi. D.de pœn.Conſtantinus lib.j.tit.iij. τὸ συκοφαντῶν δόγμα vocat. Nomen autem habet à Turpillio,qui cum Pæto conſulatum Neronis temporibus geſsit, vt memini me in lib. ſingul.de Adulter.adnotare.

TVTELAM Seruius Sulpitius definit vim eſſe ac poteſtatem in capite libero ad tuendum eum, qui ſe per ætatem defendere non poteſt,iure ciuili datam ac permiſſam. Quam vim ac poteſtatem qui habeant, Tutores appellantur. l.1. D.de tutel. Inſtitut. de tutorib. in princ.

Tutores autem, vel teſtamentarij appellantur, qui ſcilicet teſtamento dati ſunt, vel datiui, qui à magiſtratibus dati ſint. l.7. D.rem pup. ſal.fo.l.vl.C.de legit.tutorib.quales ſunt Atiliani & Iuliani & Titiani tutores. Inſtitut. de Attilia.tutor.Sunt & legitimi tutores adgnati, videlicet quibus lex xij. tab.vt ſucceſſionis emolumentum,ita & tutelæ onus detulit.

Sunt quidam tutores, qui honorarij appellantur. Sunt qui rei notitiæ gratia dantur. Sunt qui ad hoc dantur, vt gerant. l. 14. §.1. D. de ſolutionib.

Honorarij autem dicuntur, qui honoris gratia dantur.l.60.D.de ritu nupt.l.2. §.1. D.de adm. tutor. Qui & ſi non gerant, periculo tamen tutelæ ſubijciuntur. Ceterùm honoris cauſa datus tutor non videtur, quem pater à ceteris tutoribus rationes accipere voluit. l.26.§. 1.D.de legit.tutorib.

Notitiæ verò cauſa tutores dari olim liberti ſolebant quòd in familia verſati cognitas ac perſpectas pupilli facultates haberēt,& ideo tutores earum notitia inſtruere poterant. l.1. §.ſi pupillus.D.de tutel.& rat.diſtr.l.32.§.1.D. de teſtam.tut.l.1.C.de peric.tut.

Pro tutore negotia gerere qui dicantur expoſui lib.xiiij.

Tutelæ actio duplex eſt: Directa vna,quæ pupillo aduerſus tutorem:altera Cōtraria, quæ tutori aduerſus pupillum competit. titul. de contrar.& vt.act.tut.

Tutelam reddere, tutelæ rationes reddere Iureconſultis ſignificat. l.2. §. ei quoque. D.de iudic.l.21.D.de tutel.& rat.diſtr.l.vn.in fin.D. ſi penden. appell. Dicunt & eodem ſenſu, reſtituere tutelam.l.7.§.vlti. l.28. in fin. D.de adm.tut.l.1.§.vlt.D.de vſur.l.21.in fi.D.de annu.leg.l.1.§.ex illa.D.ad leg.Corn.de falſ.l.10. D.rem pup.ſal.fo.l. penult.C.de ſuſp.tutorib. Sic tutelam exigere & tutelam repoſcere pro tutelæ rationes repoſcere.in l.13.D.de tutel.& rat.diſtr.l.30.D.de adminiſtr.tut. Et recipere tutelam Suet. in Claudio cap. ij. Diu etiam atque poſt tutelam receptam alieni iuris & ſine pædagogo fuit,id eſt, poſt pubertatem. In ſuam tutelam venire,& ſuæ tutelæ effici,eſt ad pubertatem peruenire.l.7. §.1.D. de admin.tutor.l.8.§.1.D.de ſecun.tab.l.39.D. de vulg.&pup.l.54.in fi.D.de heredib.inſtit. l.vlt.D.de iure delib. l.32. D.de legat.j. Sic in edicto prætoris de miſsione in poſſeſsionem verba hæc, SI PVPILLVS IN SVAM TVTELAM VENERIT accipienda ſunt.l. 5.§.ait Prætor. D.quib.ex cauſ. in poſſeſſ.eat. Proinde ſi filiæfa. ita legatum ſit, cùm in tutelam ſuam peruenerit,tunc debebitur, cùm viripotens facta fuerit.l.51. D.de legat. lib.iij. Nec verò Iureconſultis tantùm, ſed & alijs Latinis auctoribus huiuſmodi locutio placuit.Cicero quidem cùm aliàs ſæpius,tum in lib. de Orato. ita locutus eſt. Negaretq; niſi poſtumus & natus,& antequam in ſuam tutelam veniſſet, mortuus eſſet, heredem eum eſſe poſſe, qui ſecundum poſtumum & natum & mortuum eſſet heres inſtitutus. Idem lib. ij. de Inuentio. Quidam pupillum heredem fecit, pupillus autem ante mortuus eſt, quàm in ſuam tutelam veniret. Porrò interdum ea verba ſignificant, Cùm in ſuam tutelam & poteſtatem peruenerit. Quod ex coniecturis erit æſtimādum. Interdum etiam xxv. annum hæc verba demonſtrant, ſi ea mens fuerit loquentis teſtatoris.l.56.in fin.D. de legat.iij. In qua Vlpian. ex voluntate teſtantis aliam atque aliam hæc verba recipere interpretationem docet.

TZANCARVM, vel TZANGARVM (eſt enim quædam in ſcriptura varietas) fit mentio in l.3.& l. vlti. Quo quemque habitu eſſe op.in C.Theod. Et ita fortè apud Vopiſc.in Claudio verbum hoc pro zanchis quæ inter veſtimenta numerantur ſubſtitui debet. Genus autem quoddam calceamentorū id fuiſſe, adductus libelli Græci de officijs aulæ Conſtantinopolitanæ verbis, ſuſpicor, quæ ita habent, ἔστι καὶ ἕτερον εἶδος ὑποδημάτων ἃ καλοῦνται τζάγγια, ἔχοντα ἐκ πλαγίου ... τὰς λωρίας ... τῶν ταρσῶν αὐτοῦ ... λίθων καὶ μαργάρων ἅτινα ... φορεῖ ὁ Βασιλεὺς εἴς τε τὰς προελεύσεις καὶ τὰς πανηγύρεις. ... ὁ τοῦτο ποιῶν οὐ τζαγγάριος, ὡς οἱ ἕτεροι, ἀλλὰ τζαγγᾶς ὀνομάζεται. Sed & Moſchopul.in lib. περὶ σχεδῶν, τζαγ

τζαγκάριον vulgò appellari ſcribit quem Attici σκυτοτόμον, id eſt, cerdonem coriarium vocant. Planè Imperatorũ calceamenta purpurea & φοινικοβαφῆ fuiſſe Zonar. Tomo ij. Annal. in Michaelis Theophili filij imperio indicat. ἐδίδου, ait, αὐτῷ τὰ φοινικοβαφῆ πέδιλα, ἃ πρὸ ὀλίγου ὑπεδέδετο ὁ βασιλεὺς αὐτός. Eaq; mox τὰ βασιλέως παράσημα vocat. Idem in Baſilio Porphyrogeneto, κατέπεμψε ὁ βασιλεὺς εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ ὑποδήμασι φοινικοῖς, τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῆς βασιλείας γνωρίσματα ὁ σκληρὸς ἀπεδύσατο, τὰ δέ γε πέδιλα οὐκ ἀπέθετο, & quæ ſequuntur. Guilel. Tyrius lib.xv. de Bello ſac. cap.xxiij. Exhibita, ait, ſibi in patris præſentia, & eo mandante imperiali reuerentia, ocreis, vt mos eſt, in illo Imperio, inſignitus purpureis ab vniuerſis legionibus certatim Auguſtus eſt appellatus. Idem etiam Nicetas in Annalibus confirmat, καὶ τοῦτον, ait, ἀπαιτήσας ἐκ τοῦ βασιλέως διάδοχον ἀναρρῆσαι καὶ πέδιλα μὲν ἐρυθρὰ ὑποδῆσαι καὶ βασιλικῶς ἀναγορευθῆναι. Et aliàs, τοῦ μὲν πολέμου ἐπὶ γένοιτο, ἀλέξιος τὴν τὰ ὄνομα, περιφυγὼν μετὰ καὶ πέδιλα ἐρυθρὰ ὑποδεῖσθαι ἀφαιρεῖται σφυροκοπεῖσθαι οἱ πατέρες ὅπως ῥωμαίων αὐτοκράτωρ ἀναγορευθῇ.

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE,

LIBER XIX.

VACANTIA bona dicũtur eorum, qui ſine herede decedunt, quæ lege Iulia ad fiſcum deferuntur. l.96. §.1. l.114. §.quæ inteſtato. D.de legat. lib.j. l.50. D.de manum. teſtam. l.6. §.eſt fiſco. D.ad Trebellian. l.6. §.certè. D.ſi quis omiſſa cauſa teſt. l.1. §.1. l.vlti. D.de ſucceſſ.ed. l.1. §.diuus. l.41. D.de iur.fiſc. l.18. D.de vſucapionib. l.19. D.de diuerſ.temp. l.10. C.de inoffic. l.22. C.de appellatio. l.1. C.de quadr.præſcript. l.1. C.de donatio.inter vir. l.penult. & l.vlt.de vacation. lib.x.C. Strabo ἀδέσποτα vocat libro xvij. Geograph. quod dominum, id eſt heredem nõ habeant. Conſtantinus verò ἀκληρονόμητα. Sic Vacantem hereditatem accipe in l.13. §.item ſi quis à fiſco. D.de petit.hered. Et Vacare bona, in l.1. in fi. D.ad Tertyllia. & in l.38. D. de iure fiſc. quorum neque heres, neque poſſeſſor extat, ab eo quòd domino vacua iacent. Vacantes areæ quæ nullũ vſum ciuitatibus ornatumq; præbent. l.41. C.de operib.publ. Vacare etiã domus dicitur, quæ à nullo inhabitatur. l.penult. §.1. D.de vſu & habit. Et Vacare poſſeſſio, quæ à nullo detinetur. l.37. D. de vſucapionib. Vacare ſeruus qui nullum miniſterium præſtat. l.11. D.ad exhibend. Et Vacare hereditas, in l.30. D.de vulg. & pup. quæ ab heredibus ſcriptis adita nõ eſt. Vacare quoque portio dicitur, quæ teſtamento nulli data eſt. l.vlt. D.de ſecun.tab. §.videamus. Inſtit. de hered. inſtit. Quomodo & vacuam partem intellege in l.19. & l.59. §.1. D.de hered. inſtit. Et vacuum ſextantem, in l.8. D.de ſecun.tab.

Vacuum autem propriè inane ſignificat. Ita vacuus locus, vacuus vterus pleno opponitur. l.30. §.penult. l.83. D.de adquirend.hered. l.2. §.1. D.de decurionib. Ita vacuæ tabulæ, id eſt, nihil ſcriptum habentes. l.11. D.de iniuſto rupt.

Vacuus fundus, qui à nemine detinetur & occupatur. l.33. D. loca. Cornific. iiij. Rhet. ad Herenn. Neceſſe eſt cùm conſtet iſtum fundum noſtrum eſſe oſtendas te aut vacuum poſſediſſe aut vſu tuum feciſſe. Eodem'que modo vacua poſſeſsio, quæ à nemine detinetur. l.18. in fi. d. l.68. in fi. D.de cõtrah.emp. l.52. in fi. l.75. §.qui id quod. D.de verb.oblig. l.3. §.hoc interdictum. D. de itin. actúque. l.penul. in fin. D.de adquirend.poſſeſ. l.3. C.eo. titu. l.4. §.ſi tu me vi. D.de vſucapio. l.19. D.de

vi &

vi & vi arm. Cic. lib. iij. de Orato. Noſtra eſt, inquam, omnis iſta prudentiæ doctrinæ'que poſſeſsio, in quam homines quaſi caducam atque vacuam abundantes otio nobis occupatis, immolauerunt. Quintilia. Declamatio. xij. Vndecumque offulſit lucrum, ſine reſpectu ſalus publica addicitur & in vacuã poſſeſsionem fames venit.

Ita vacua poſſeſsio dari, tradique dicitur. Et in vacuam poſſeſsionem mitti introduci've, qui in fundi poſſeſsionem liberam, & à nemine occupatam introducitur. l. 3. §. 1. D. de actio. empt. l. 3. D. de vſur. l. 32. §. arbitri. D. de recep. qui arbit. l. 18. §. ſi venditorem. l. 33. l. 34. D. de adquir. poſſeſſ. Vacua autem poſſeſsio emptori tradita nõ intellegitur, ſi alius vel ventris, vel legatorum nomine in ea ſit, vel creditores bona poſsideant. l. 2. §. vlti. D. de act. empt. Quamquam hi non poſsideant, ſed magis cuſtodiendi & obſeruandi cauſa in poſſeſsione ſint.

Vacua traditio, pro, vacuæ poſſeſsionis traditio in l. 20. D. de ſeruitutib.

Vacatio, munerum publicorum excuſationem ſignificat. l. 5. §. vlt. in fi. D. de munerib. & honor. tit. de vacat. & excuſat. muner. Sueton. in Claudio cap. lv. Cùm decurias rerum actu expungeret, eum qui diſsimulata vacatione, quam beneficio liberorum habebat, reſponderat, vt cupidum iudicandi dimiſit. Plin. lib. x. Epiſtol. Cùm citarem iudices conuentum inchoaturus, Archippus vacationem petere cœpit, vt Philoſophus.

Vacatio autem muneris publici non præſtat; vt ne magiſtratus quis creetur. l. 12. D. de muneribus & honoribus. Ea verò omnia, quæ extra ordinem ad tempus indicuntur, ab his qui vacationem meruerunt, exigenda non ſunt.

Vacatio etiam ex lege Iulia Papia dari dicebatur his perſonis, quæ neceſsitate matrimonij contrahendi ad tempus liberabantur, & interim nihilominus, ex aliorum teſtamentis perinde atque nuptijs deuinctæ capere poterant. Vlpia. in Inſtitut. tit. xiiij. Feminis, ait, lex Iulia à morte viri anni tribuit vacationẽ, à diuortio ſex menſium, &c. Sueton. in Auguſto cap. xxxiiij. de lege Iulia, de maritandis ordinibus. Hanc, inquit, cùm aliquanto ſeueriùs, quàm ceteras emendaſſet, præ tumultu recuſantium ferre non potuit, niſi ademptа demum lenita've parte pœnarum & vacatione triennij data, intra quæ vacationis tempora viduam manentem vacantem appellari in l. 5. §. qui vacantem. D. ad leg. Iul. de vi pub. defendi poteſt. Quamquã & quamlibet viduã accipi poſſe non ignorem. Quintilia. Declamatio. xv. Siue enim, iudices, malignitas eſt, perſuaſionis humanæ feminam vacãtem vocare meretricem ſeu miſeræ nomen, id impoſuit aliquis amator. Corn. Tacit. etiam vacuam mulierem in eumdem ſenſum dixit lib. xiij. Annal.

Vacare dicitur pecunia; quæ non occupatur, neque nominibus vel in emptionem prædiorum collocatur. l. 12. in fi. D. de admin. tut. Vnde vacua pecunia quæ occupata non eſt, ſed in arca ſterilis & otioſa manſit. l. 24. D. de præſcript. verb. l. 28. D. depoſ.

Vacantes, quantum exiſtimo, ab Impp. appellantur, qui nulla iam dignitate fungantur, ſiue munere exceſſerint, ſiue numquam geſſerint. l. vlt. C. vt dignit. ordo ſeruet. l. vl. C. de primicer. & ſecund. lib. xij. Vacantes etiam tribunos, apud Ammia. Marcell. lib. xxxj. & Veget. lib. iij. cap. xvij. legimus.

Vades propriè dicebantur, vt Aſco. in Monoſyllab. & Feſtus libro vlti. oſtendunt, qui reum capitis ſiſtendum ſpondebant. Qualis fuit ille Damon, de quo Cicero libro tertio Offic. meminit. Sed tamen quicumque pro altero vadimoniũ etiam in ciuili cauſa promittebat, vas appellabatur. Acron ad illa Horatij verba lib. j. Serm. Sat. ij.

Ille datis vadibus, qui rure extractus in vrbem.

Vadibus, ait, id eſt ſponſoribus, à vadimonio, quo promittit is, qui ad iudicium prouocatur certo die ſe adfuturum. Vades autem ideo dicti, quòd qui eos dederat, vadendi & diſcedendi habeat poteſtatem. Inde vadimonium non ſponſionem modò alterius ſiſtendi, ſed & conſtitutum diem ſignificat, quo quis ſe iudicio ſiſtere debebat. ad quam diem, qui iudicio adſunt, vadimonium obire, & ad vadimonium occurrere à Latinis dicuntur. Cic. pro Quintio: Vadimonium non obijt quidam ſocius & adfinis meus. Plin. lib. viij. Epiſtol. An ſi litibus tererer, obſtrictum me eſſe crederem obeunti ad vadimonia. Sueton. in Calig. cap. xxxix. Et litigatorum plerique quòd occurrere abſentes ad vadimonium nõ poſſent, cauſa caderent. Feſtus autem obire vadimonium, ire ad vadimonium interpretatur, quòd veteres Ob, pro Ad, ponere ſolebant. Vadimonio etiam ſiſtere dixit Apuleius lib. ix. de Aſino aur.

Vasis legatis, non ſolùm ea continentur quæ aliquid in ſe recipiant, edendi bibendíq; cauſa paratum, ſed & quę aliquid ſuſtineant. Et ideo ſcutellas vel promulſidaria repoſitoria quoque continebantur. l. 19. §. argento. D. de auro, argento. Vaſorum enim generalis appellatio eſt. Dicimus vaſa vinaria, vaſa naualia.

Inde Vaſcularius, qui vaſa conficit. l. 20. §. vlti. D. de præſcript. verb. l. penult. D. de auro, arg. l. vlt. D. de obligat. & action.

VBIQVE pro vbicumque in l. 77. D. de contrah. empt. Sic cuiuſque pro cuiuſcumque in l. 7. §. ſi quis. D. de liber. cauſ.

VECTIGAL, vt & ipſa appellatio oſtendit, propriè dicitur, quod pro inuectione, vel euectione mercium debetur. Rubr. de publican. & vectigalib. Sed tamen generaliter publica vectigalia accipimus, ex quibus vectigal fiſcus capit, quale eſt vectigal portus, vectigal octauæ, venalium rerum. Item ſalinarum, & metallorum, & picariarum. l. 17. l. 203. D. de verbor. ſignificat. l. 59. §. 1. D. de hered. inſtit. l. 2. C. quæ res vendi. Species verò ad vectigal pertinentes, enumerat Iureconſultus, in l. vl. §. ſpecies. D. de publican. In qua non dubito de ſuo Tribonianum nonnulla inſerſiſſe.

Vectigales agri ciuitatium, ſeu municipiorum, vocantur, qui manente apud municipes dominio in perpetuum locantur, id eſt, hac lege, vt tamdiu pro his vectigal pendatur, quamdiu neque ipſis qui conduxerunt, neque his, qui in locum eorum ſucceſſerunt, auferri eos liceat. l. 1. D. ſi ag. vectig. l. 11. §. 1. D. de publican. l. 71. §. vlt. D. de leg. lib. j.

Ita Vectigalem fundum, & vectigale prędium accipe in l. 1. D. de condictio. triticiar. l. 16. in fi. D. de pignerat. act. l. 16. D. de ſeruitutib. l. 4. §. finium. D. fin. regund. l. 1. D. quib. mod. vſuſfruct. amitt. l. 7. D. comm. diuid. l. 23. §. 1. D. de aq. & aq. plu. l. 5. §. bonorum. D. vt in poſſeſſ. legator.

Vectigales quoque agros populi Romani appellabant, qui ex hoſte capti, vectigalibus ſubijciebantur, mancipibus'que, vel in ſingula luſtra, vel in annos centenos locabantur, vt Hygen. in lib. de Limitib. conſtituen. docet.

Inde Vectigalis actio, quæ de vectigali ſundo poſſeſſoribus propoſita eſt. l. 15. §. ſi de vectigalibus. D. de damno infecto. l. 66. D. de euictionib. proprias enim Prætor his in rē propoſuit actiones loco domini eos habens, licet domini non ſint. l. 1. D. ſi ag. vectig. l. 5. in fi. D. arb. furt. cæſ.

Vectigal etiam pro compendio ponitur. in l. 59. §. vlt. D. de vſufr.

VECTVRA tam iumentorum, quàm camelorum & nauium eſt. l. 29. D. de petit. hered. l. 62. D. de rei vind. l. 15. §. item cùm quidam. D. loca. l. vlt. D. de l. Rod. l. 52. §. ſi quis ex ſocijs. D. pro ſoc. l. 39. §. 1. D. de leg. j. l. 13. §. ſi fructibus. D. de act. empt.

Vectores dicuntur, qui naui vehuntur. l. 1. §. vlti. l. 3. l. 5. D. nautæ, caupon. l. 1. in fin. D. furti aduerſ. naut. l. 2. in princip. & §§. ſeq. D. de l. Rod.

VELA appellabantur, quæ in ædibus vel vmbræ gratia, vel arcendi frigoris ventique excludendi cauſa obtendebantur. l. 17. §. qua pictæ. D. de actio. empt. l. 41. §. item hoc prohibetur. D. de leg. lib. j. l. 12. §. ſi domus. D. de inſtruc. vel inſtr. vbi etiam vela cilicia ideo parari ſcribitur, ne ædificia vento vel pluuia laborent. Martial. lib. xiiij. Epigr.

Sit licet & ventus, te tua vela tegent.

Seneca lib. iiij. Natur. quæſtio. Itaque quamuis cœnationem velis ac ſpecularibus muniant, & igne multo doment hiemem. Suet. in Calig. cap. xxvj. Reductis interdum flagrantiſsimo ſole velis emitti quemquam vetarent. Tertullian. in lib. de habitu muliebri, de Parthis & Medis loquens: Sed & parietes Tyrijs & hyacinthinis & illis regijs velis quæ vos operosè reſoluta transfiguratis pro pictura abutuntur. Sic velum in mænianо immiſſum in l. 2. §. cum quidam. D. ne quid in loco pub. & cubicula obductis velis opaca apud Plinium lib. vij. Epiſtolarum ad Cornutum.

VELLE apud Iureconſultos eſt, expreſsis & diſertis verbis teſtari & profiteri ſe velle, vt ex diuerſo Nolle eſt vetare & contradicere, & ita declarare. Inter hæc medium verbum eſt Non nolle, id eſt, pati & tacere. l. 1. §. ſcientiam. D. de tributor. Eius autem eſt non nolle, qui poteſt & velle. l. 3. D. de diuerſ. regul.

Velle non creditur infans, pupillus, furioſus, prodigus; item is, qui imperio patris vel domini obſequitur. l. 4. l. 40. & l. 189. D. de diuerſis reg. iur. Itaque in lege Papia, ſi impubes ſit patronus, voluntate eius non videtur liberta nupta, ſi tutoris auctoritas non acceſſerit. l. 13. in fi. D. de oper. libert.

Voluntatem filiæ cùm pater agit de dote, non ſic accipimus, vt conſentiat filia, ſed vt ne contradicat. l. 2. §. voluntatem. D. ſol. matrim. voluntate itaque filiæ pater dotem recepiſſe videtur ſi cauſas contradicendi ei filia non habuerit. l. 37. D. eod. tit.

Errantis voluntas nulla eſt. l. 20. D. de aq. & aq. plu. nec furioſi. l. 47. D. de adquir. hered. l. 40. D. de diuerſ. reg. iur. Proinde eorum voluntate factum nihil videtur. Ceterùm cùm voluntas alicuius in aliquo actu deſideratur, ea vel ſubſequi rectè poteſt. l. 10. D. de aq. & aq. pluuiæ.

Voluntate noſtra poſsidere ſerui intellegũtur, quòd eis peculium habere permiſimus. l. 1. §. item adquirimus. D. de adq. poſſ.

Voluntate domini in libertate eſt, qui volente & conſentiente domino ius libertatis vſurpat, vel aliquid pro libero gerit. l. 4. C. de fideicomm. libert. & apud Quintil. Declamatio. cccxl.

Voluntas interdum ex ſcientia, & patientia inducitur. l. 7. §. interdũ. D. de s. c. Macedonia.

Verb

Verbum, Volo, meram voluntatem ſignificat. proinde qui reſtituere rogatus eſt, quibus volet, etiam indignos præferre poterit, aliter atque ſi his quos dignos putauerit, vel arbitratus fuerit reſtituere rogatus eſſet. Tunc enim non aliàs quàm ex viri boni arbitratu reſtitutio facienda eſt.l.1.& l.24.D.de legat. lib.ij. Verba autem hæc SI VOLET extenſiua ſunt & tractum habent.l.6.in fin. D.ad Tertyllia.l.113.D.de verb.oblig.

VELLEIANO Senatuſconſulto, quod M. Silano & Velleo Tutore COSS. factũ eſt, feminis alienam in ſe obligationem ſuſcipientibus ſubuenitur.l.1.& l.2.D.ad S.C. Velleia. Appellatur Senatuſconſultum de interceſſionibus.l.9.l.10.l.19.C.eo.tit.

VELVT, improprietatis vel fictionis nota eſt. Sic Velut heredes dicuntur bonorum poſſeſſores, & ceteri honorarij ſucceſſores, quoniam heredes ſola lex vel conſtitutio principis facere poteſt.l.1.D.de poſſeſſ.her.§.quos autem.Inſtit.de bon.poſſeſ. Peculium veluti patrimonium eſſe dicitur.l.32.§.1.l.39.D.de pecul.quoniam patrimonium ſubiectæ alieno iuri perſonæ non habent.

Veluti poſſeſſor iuris dicitur.l.16.§.penult.l.18.§.ſi quis.D.de petit.her.quoniam iuris poſſeſſio propriè nulla eſt. Pari ratione & interdicta veluti poſſeſſoria de iuribus prædiorum conſtituta dicuntur.l.20.D.de ſeruitutibus.

Et Velut longa poſſeſſio, quæ vſu nititur, qui in rebus incorporalibus poſſeſſionis vicem repræſentat.l.5.§.pen.D.de itin.actu'que.l.20.D.de ſeruitutib.

Velut Muciana cautio in l.71.D.de condicio.& dem.quæ ad exemplum Mucianæ comparata & introducta eſt.

Velut Vti poſsidetis interdictum pro vtili interdicto in l.j.§.proponitur.D.de ſuperficiebus.

Velut pacto tranſegiſſe dicitur, qui contentus fuit pignora in creditum poſsidere.l.13.§.ſi pignora.D.de re iud.

VENAE aquarum.l.j.§.pen.D.de fonte.l.21.D.de aqu.& aqu.plu.

Venæ fontis in l.34.in fi.D.de ſeruit.ruſt.

Venæ putei in l.24.§.vlt.D.de dam.inf.

Venæ metallorum & lapidicinarum in l.13.§.inde eſt quæſitum.D.de vſufr.vt venæ ſaxorum in l.2.l.10.de metallar.in C.Th.

Sic & vena ferri in l.1.de fabricenſib.libr.xj.C. vbi tamen vulgò mendoſè venerabilis, pro venæ nobilis legitur, quemadmodmodum arguitur ex l.2.eo.tit.in C.Th.

VENALIVM nomen, quemadmodũ Quintilia.libr.viij.cap.j.ſcribit, cùm commune ſit omnibus rebus quæ mercis numero habentur, tamen peculiariter ſeruis nouicijs tribuitur.l.11.D.de negot.geſt. Seneca libro iiij.de Benefic.cap.xij. Mercator vrbibus prodeſt, medicus ægrotis, mãgo venalibus. Idem lib.xj. Detrahis veſtimenta venalibus, ne quę vitia corporis lateant. Plin.libr.xxxv.cap.xvij. Eſt & viliſsima, qua circùm perducere ad victoriæ notam, pedes'que venaliũ trans mare aduectorum denotare inſtituerunt. Quintil. Declamatio, cccxxxviij. Cùm fortè videret puerum venalibus interpoſitum, & cognouit, & adgnitus eſt. Sueto.in lib.de clar.Rhetorib. Venalicij cùm Brunduſij gregem venalium naui educerent, formoſo & pretioſo puero quod portitores verebantur, bullam impoſuere. Inde Venalicia familia apud Vlp. in l.31.§.vlt.D.de donatio.int.vir.quæ venalis habetur. Sueto. in Auguſto, capit. xlij. Magna verò quondam ſterilitate ac difficili remedio cũ venalicias & Laniſtarum familias vrbe expuliſſet. Et Venalicium in l.vlt.D. de ædilic.ed. Et Venalicia multitudinis numero in l.5.§.vlt.D.de fu.delib. Inde & mangones, id eſt, mancipiorum negotiatores, qui ſeruorum negotiationem exercent, Venaliciarij appellantur.l.207.D.de verbo.ſignific. l.1.§.1.D.de tributor.l.37.44.§.1.D.de ædilic. edi.l.57.D.manda.quos venaliciariam vitam exercere Vlp.ait in l.73.§.vlt.D.de leg.lib.iij.

VENATIO edi dicebatur, cùm in hareria populo beſtiarum venatio exhibebatur.l.122.D. de legat.lib.j.l.1.§.beſtias.D.de poſtul. Vnde Venatorius ludus in l.8.§.vlt.D.de poen. Venatores ſerui. Et Venatorium inſtrumentum l.12.§.ſi in agro.D.de inſtru.vel inſtr. Et apud Paul.libr.iij.ſent.titu.vj. Et Venatio ludiaria apud Trebellium Pollio.in Gallienis.

VENENVM τῶν μέσων ἐστί, vt ſecundùm Vlp. in l.1.§.perſuadere.D.de ſeruo.corrupt. loquar, id eſt medium nomen eſt: quemadmodum φάρμακον apud Græcos, ideoq́; qui venenum dicit, adijcere debet, vtrum bonum, an malum. Nam & medicamenta venena ſunt, eóque nomine continetur omne, quod adhibitum eius rei naturam, cui adhibitum eſt, mutat, ſiue id ad ſanandum, ſiue ad occidendum paratum eſt.l.236.D.de verborum ſignificat.l.3.§.1.D.ad l.Corn.de ſicar. Vnde apud Cicero.lib.iij.Officior.vbi vulgò, Qui vinum fugiens vendit ſciens, in vetuſtis codicibus, quos quidem mihi legere contigit, omnibus venenũ fugiens legitur, id eſt, medicamentum. Non. Marcell. Medicinam, ait, & Venenum dicimus: tractum à Græcis qui venenum φάρμακον apellant. Quod antiquorum exemplis comprobat. Similiter Seruius in j.Georgic.ad illa verba ille malum virus, Bene, ait, addidit malũ, ad diſcretionem. Nam virus & bonum & malum eſt, ſicut Venenũ quod idem eſt. Venit autem

à Græco.

à Græco. Nam illi φάρμακον medium habẽt, id eſt, bonũ & malum. Inde adeò eius veneni quod nocet, mali adiectione diſtinctio fit. l. 9. D. ad l. Aquil. l. 35. §. veneni mali. D. de contrah. empt. l. 7. D. de lege Pomp. de parricid. l. 4. §. j. D. famil. erciſc. Et huiuſmodi venenum Quintilianus Declamatio. cccl. interpretatur potionem mortis cauſa datam. Inter venena autem cantharidas Tertullia. libr. j. aduerſus Marcio. ponit: Nec diſſentit Marcia. in l. 3. §. alio ſenatuſconſulto. D. ad l. Corn. de ſicar.

Inde Venenarij intoxicatores, & qui venena miſcent. l. 29. §. venenarij. D. de pœn. Tertull. in Apologet. cap. xliij. Nam ſi qui fortè verè de ſterilitate Chriſtianorũ conqueri poſſunt, primi erunt lenones, perductores, aquarioli, tum ſicarij, venenarij, magi. Idem in libr. de pudicitia: Vt Tragœdias omittam, ſciunt hodie venenarij, ſciũt magi. Sueto. in Nero. capit. xxxiij. Britannicum veneno aggreſſus eſt, quod acceptum à quadam Locuſta venenariorũ indice, cùm opinione tardiùs cederet, ventre modò Britannici moto, mulierem ſua manu verberauit. Quod idem Corn. Tacit. libro xij. refert. Vtitur etiam hoc verbo Iul. Firmic. libro vj. cap. xix. hæc eo pluribus exemplis confirmo, quòd in huius verbi interpretatione lapſum Baptiſtam Pium in poſterioribus Annotatio. video.

VENERABILES domos locosq́ in conſtitutionibus recentiorũ Impp. exaudire oportet, Eccleſias, xenones, procbotrophia, noſocomia, brephotrophia, orphanotrophia, & alia id genus. l. 18. l. 19. C. de ſacroſ. eccleſi. l. 33. & l. 37. C. de epiſc. & cler. Quorum verborum interpretationẽ ex Iuliano Patricio hic adſcribam: Xenodochium, ait ille, eſt locus venerabilis, in quo peregrini ſuſcipiuntur. Appellant etiam Xenonem. Prochotrophium eſt locus venerabilis, in quo parentibus orbati pueri paſcuntur. Gerontocomium eſt locus venerabilis, in quo pauperes & propter ſenectutem ſolâ infirmi homines curantur. Brephotrophium eſt locus venerabilis, in quo infantes aluntur. vt orphanotrophium interprete Moſchop. in lib. περὶ σχεδῶν, ἔνθα οἱ ὀρφανοὶ τρέφονται.

VENIENTANAE gemmæ meminit l. 19. §. pen. D. de auro arg. Eam Plinius & Iſidorus Italicam gemmam eſſe à Veientibus repertum, nigram facie, albis intermicantibus notis, ſcribunt.

VERBA alia directa ſunt & ciuilia & legitima ſeu principalia ſeu Imperatiua. Alia ſunt precaria & inflexa, vt ſuis locis expoſuimus.

Verbis cõtrahitur obligatio per interrogationem & reſponſionem, vt Caius in l. 1. ad fin. D. de oblig. & actio. & lib. 1. Inſtit. & Iuſtin. in tit. de verb. oblig. ſcribit. vnde verborum obligatio pro ſtipulatione ponitur. l. 3. C. de rer. permut. l. 6. C. de iu. dot.

VERBERARE & Pulſare in l. Cornelia de iniurijs. hoc differunt, quòd verberare eſt cum dolore cędere, Pulſare ſine dolore. l. 5. in princip. & §. inter pulſationem. D. de iniur. l. 22. §. vlt. D. rem rat. hab. Confundũtur tamen vt plurimum. l. 4. §. ſi cùm ſeruum. D. vi bon. rapto. Verbera ſeruilia. l. 12. D. de iu. fiſ. quæ ſint, expoſui lib. iij. Antiquit.

Verberatio vinculorum l. 7. D. de pœn.

VEREDI in l. 4. & l. 7. C. de curſu pub. libr. xij. Auſon. in Epiſt. ad Paulinum.

Vel celerem mannum vel ruptum terga veredum
Conſcēdas, propere dũ modò iam venias.

Iſidor. lib. xij. Etymolog. cap. j. veredos ab eo dictos tradit, quòd veherẽt rhedas, vel quòd per vias publicas currerent per quas & rhedæ ire ſolebant. Procopius libro ij. de bello Perſico, equos publicos curſuales veredos appellari Latinis ſcribit. Inde Veredarij apud Caſsiodor. libr. ij. Variarum epiſtol. ad Dromonarios & lib. iiij. Epiſt. ad Godiſcalcum. Hi ſunt teſte eodem Procopio libro iiij. de bello Perſico, qui equis celeriter vecti regias perferunt litteras.

VERSICOLORIVM appellatione ea continentur, quæ tincta ſunt & neta, neque detexta, neque contexta: veluti purpura, crocum, & alia id genus. Quæ verò natiuo colore vel alba vel nigra ſunt, verſicoloribus non adnumerantur. l. 70. §. verſicoloribus. l. 78. §. coccum. D. de legat. libr. 3. l. 32. §. Labeo. D. de auro arg.

Verſicoloria veſtis in d. l. 32. §. Titia: & verſicoloria lana apud Paul. lib. iij. Sent. tit. vj.

VERSVM in rem dicitur, quod in patrimonium redactum eſt. l. 2. D. quod cum eo. l. 21. D. de dolo. l. 3. §. contractum. D. quib. ex cauſ. in poſſ. eat. l. 1. §. item ſi quid. D. de ſeparationibus.

Verſum autẽ in rem quod ad actionẽ de in rem verſo attinet, videtur, puta agrum colendo, domum fulciendo, mãcipia veſtiendo, mercando vel creditori ſoluendo, vel quid tale faciendo, vt Paul. libr. ij. Sent. titul. ix. ſcribit. Vlpia. autem in rem verſum videri ait, ſiue id ipſum quod ſeruus accipit, in rem domini conuertit, veluti ſi triticum acceperit, & id ipſum in familiam domini cibariorũ nomine conſumpſerit: aut ſi pecuniã à creditore acceptam dominico creditori ſoluerit, & generaliter toties de in rem verſo eſſe actionem, quibus caſibus procurator mandati, vel qui negotia geſsit negotiorum geſtorũ haberet actionem, quotiens'que aliquid conſumpſit ſeruus, vt aut meliorem rem domi-

nus

nus haberet, aut non deteriorem. l.3.§.1.& §. ſeq.D. de in rem verſo.

Vertiſſe in vſus ſuos pupillarem pecuniam, vt vſuris maximis ſubijciatur tutor videtur, qui ſibi ſumpſit ex adminiſtratione nummos, vel clàm, vel quaſi ſua pecunia licenter abuſus eſt. Nec enim vtique qui non fœnerauit, vel non depoſuit, vel qui debitor patris pupilli fuit, deinde ipſe ſibi non ſoluit, vel qui nec pecuniam pupillarem ſuo nomine fœnerauit, in vſus ſuos vertiſſe intellegitur. l.7. §.pecuniæ.cum §.ſeq.l.46.l.54. D.de admin. tutor. l. 38. D. de neg. geſt. Quòd ſi tutor in vſus ſuos pecuniam conuerterit, inde aliquid in rem pupillarem impenderit, quantum impenderit, vertiſſe deſinit. l. 3. §. planè. D. de contrar.& vt.act.

VESTIS an veſtimentum legetur, nihil intereſt. l.23.& l.33.D.de auro, arg.

Veſtimentorum autem eſſe Vlpian. ait, omnia lanea, linea'q; vel ſerica, vel bombycina, quæ induendi, pręcingendi, amiciendi, inſternendi, inijciendi, accumbendi cauſa parata ſunt. d.l.23.§.1. Veſtimentum'q; id accipitur, quod detextum eſt, & ſi deſectum non ſit, id eſt, ſi conſummatum ſit, non etiam ſi nōdum pertextum, vel detextum in tela adhuc ſit. l. 22. D.eod.tit.

Veſtimentorum autem quædam virilia ſunt, quæ ſcilicet ipſius patrisfa. cauſa parata ſunt, & quæ ad vſum virilem ſaluo pudore attinent. Muliebria verò, quę ad vſum matrisfa. ſpectant, quibus vir non facilè vti poteſt ſine vituperatione: veluti ſtolæ, pallia, tunicæ, capitia, zonæ, mitræ. l.23. §.veſtimenta. D.de auro, argen. Paul. lib. iij. Sent. tit. vj. Et Varro lib.ix. de lingua Lat. vt Tunicam virilem & muliebrem dicimus, non eam, quam habet vir aut mulier, ſed eam quam habere ex inſtituto debet. Poteſt enim muliebrem vir, virilem mulier habere, & in ſcæna ab Actoribus haberi videmus: ſed eam muliebrem, quæ de eo genere eſt, quo indutæ mulieres, vt vterentur, eſt inſtitutum. Mentem tamen legantis in hac re inſpiciendam eſſe Pompo. in l.33. D.de auro, argen. ſcribit, vt ſi teſtator ſolitus fuerit vti quadam veſte, quæ etiam mulieribus conueniens eſt, ea virilis appellatione contineatur. Veſtis planè abſoluta appellatione tam virilis quàm muliebris, etiam ſi tragica, aut citharœdica ſit, continetur. l. 127. D.de verb. ſignific. l.15. §.& ſi veſtimentorum. D.de vſufr.

Veſtiarij in l.5.D.de inſtitor. Veſtiarius negotiator in l. 45. D. de oper. libert. & Veſtiaria pro veſtitu in l.83.D.de condic.& dem.& l.3. §.quamuis. D.ſi cui plus, quàm per leg. Falc. l.4.l.8.l.12.l.13.l.18. cùm ſuis §§. D.de alimen. leg. l.8.D.de tranſactionib.

Veſtiarium in poſtremis libris Codicis, & in libro Notitiæ Imperij Rom. accipe, in quo veſtes principis conduntur, & reponuntur. Moſchopul. in libro cui titulus eſt, συλλογὴ ἀττικῶν ὀνομάτων, βεστιοπράτης ὁ ῥάπτης. βεστία γὰρ παρὰ ῥωμαίοις τὰ ἱμάτια, ἐξ οὗ καὶ βεστιάριον λέγεται ἐν ᾧ τὰ βασιλικὰ ἐνδύματα φυλάσσονται). Guilel. Tyrius lib. η. de Bello ſacro cap.xv. Quo facto ex Imperialibus veſtiarijs oblata ſunt prædicto viro munera in auro, veſtibus, vaſis, & pretioſis lapidibus. Huic veſtiario comes præponebatur. Erat & veſtiarij ſacri ſcrinium, vt ſuprà docui.

VETVS ius in libris noſtris variè accipitur. Interdum enim hoc nomine lex xij. tabul. ſignificatur, quæ aliàs lex antiqua appellatur. l.1.D.de petit.hered. l.2.§.1.D.de noxalib. Interdũ verò vetus ius intellegitur quodcumque ante nouam aliquam legem, vel conſtitutionem obtinuit, vt in l.2. §.ſi mater hereditatem. D.ad Tertyllia. & l.2.C.eod.tit. Ius vetus eſt, quod ante Senatuſconſultum Tertyllianum ſeruabatur. Similique modo in l. 32.§.ſi diuortium. D.de donat.int.vir. Vetus ius eſt, quod ante Orationem Antonini in vſu erat. in l.8. §.ſed ſi curator. D.de reb.eor. Vetus ius intellegendum eſt, quod Orationem Seueri anteceſsit, quæ prædia eorum, qui ſub tutela cura've eſſent, ſine decreto alienari obligari've prohibuit. Eadem fere de Antiquo iure lib.j. docuimus.

Vetus vinum ex vſu teſtatoris æſtimatur, id eſt, quotannorum vino pro vetere vtebatur. Si id non appareat, vetus accipietur, quod non eſt nouum, id eſt anni prioris vinum. l. 10.l.11.D.de tritico vino vel ol.

Veterani dicuntur, qui iuſtam miſsionem legitimis impletis ſtipendijs conſecuti ſunt. titul. de priuileg.veter. D.& de excuſ. veter. l.8.§. Papinianus. D.de inoff. l.8. §. veterani. D.de procuratoribus. l. 9. D. de iure codicill. l.40. D.ad leg. Falcid. l.9. C.quando prouoc. non eſt nec.

Veteratores ſerui in Aedilicio edicto non ſpatio ſeruiendi, ſed genere & cauſa æſtimantur. Nam quicumque ex nouicijs, venalitiorum alicui miniſterio præpoſitus ſit, veteratorum numero eſt. l.vl.D.de ædilic.ed. In vectigalium tamen cauſa, Veterana mancipia intelleguntur quæ anno continuo in vrbe ſeruierint. l.16.§.quotiens. D.de publican.

Vetuſtas in libris noſtris infinitum tempus, id eſt, quod hominum memoriam excedit ſignificat. l.1.§.vlt.l.2.& l.vlt. D.de aq.& aq.pl. l.4.C.de aquæductib.

VEXILLATIONES equitum alas dici Veget.lib.ij.cap.j. ſcribit ab eo quod velis, id eſt, flammulis vtantur. Quo poſtremo verbo Leo Imper. in lib. De re militari non ſemel

vtitur. Ita accipe vexillationes in l.2. C. de hered. decur. l.9. C. quando prouoc. non eſt nec. l.8. de erogatio. milit. anno libro xij. C. l.1. de bon. milit. in Cod. Theod. & in Notitia Imperij Rom. Apul. lib. vij. de Aſino aur. Tota denique factione militarium vexillationum indagatu contecta.

VIA interdum ius eundi, agendi, & ambulandi ſignificat. Nam iter & actum in ſe via cōtinet. l.1. ſ. via. l.7. D. de ſeruit. ruſtic. l.14. ſ. ſi viam. D. de acceptilatio. Dicitur autem via quaſi vehia, quòd vehendo teratur, vt Varro lib. iiij. de lingua Lat. Via enim vt Iſidor. lib. xv. cap. vlt. ſcribit, eſt, qua ire vehiculum poteſt. Huius latitudo lege xij. tab. definita eſt, in porrectum pedes octo, in anfractum ſexdecim. l.8. D. de ſeruit. ruſt.

Viæ aliàs itinera ſignificant quibus publicè commeatus eſt, Viarum autem quędam publicæ ſunt, quædam priuatæ. l.2. ſ. viarum. D. ne quid in loco pub. l.38. D. de adquiren. rer. domin.

Publicas vias Iſidor. lib. xv. cap. vlt. definit, quæ in ſolo publico ſunt, per quas iter populo patet, quæ vel ad mare, vel ad oppida pertinent. hæ & prætoriæ dicūtur, & conſulares, & βασιλικαὶ, & militares. d. ſ. viarum. & l. vl. D. de itineribus pub. Sicul. Flacc. in libro de Condicio. agrorū, Viarum, ait, non omnium vna eademq́ eſt condicio. Nam ſunt vię publicæ regales, quæ publicè muniuntur, & auctorum nomina obtinent. Nam & curatores accipiunt, & per redemptores muniuntur. Hygen. in lib. de Limitib. conſtic. Quibuſdam, ait, colonis D. M. ita conſtituerunt vti viam conſularem tranſeuntem per coloniam contineret.

Priuatæ viæ, quæ & agrariæ dicuntur, dupliciter accipiuntur: vel eæ, quæ ſunt in agro quibus eſt impoſita ſeruitus, vt ad agrum alterius ducant. Vel eæ, quæ ad agros ducunt per quas omnibus commeare licet, in quas exitur de via conſulari. d. ſ. viarum. Sunt & vicinales viæ, quæ vel in vicis ſunt, vel in vicos ducunt: quæ ſi non ex collatione priuatorum fiant publicarum loco habentur. Sed inter eas & ceteras militares hoc intereſt, quòd militares exitum ad mare, aut in vrbes, aut in flumina publica aut ad aliam viam militarem habent. Vicinalium verò pars in militares exitum habent, pars ſine exitu intermoriuntur. l. vlti. D. de locis & itinerib. pub.

Et ita vicinales vias accipe apud Senecam lib. v. de Benefic. cap. penult. & apud Frontin. lib. ij. de Aquæductib. & in ſ. item ſi putator. Inſtitut. de l. Aquil. vbi Theophil. publica μὲν ὁδὸν εἶπεν, ait, ἥτις καὶ μιλιταρία λέγεται. τὰς δὲ τῶν ἄλλων βασιλικὰ ἢ πάντα αὐλαγωνα κέκληκεν ὑπὸ διαφόρους ἀπιόντας τόπους. Vicinalis ἢ ἡ ὑπὸ κώμας ἄγουσα, vicus γὰρ, ἡ κώμη, διὰ τοῦτο γὰρ βασιλικὴ πᾶσα ὑπὸ τὴν κώμην ἀπιοῦσα. Sicul. Flacc. in lib. de Condicio. agror. Vicinales autem viæ, quæ de publicis diuertuntur in agros, & ſæpe ad alteras publicas perueniunt, aliter muniuntur per pagos, id eſt, per magiſtros pagorum, qui operas à poſſeſſoribus ad eas tuēdas exigere ſoliti ſunt, aut, vt comperimus, vnicuiq; poſſeſſori per ſingulos agros certa ſpatia adſignantur, quæ ſuis impenſis tueantur. Viator pro apparitore in l.5. ſ. ne tamen. D. de reb. eor. l. vlti. D. de iudic. l.5. ſ. miſſus. D. vt in poſſ. legat.

VIATICVM ſumptus itineris ſignificat. Gręcè ἐφόδιον dicitur, auctore Gellio libro xvij. cap. vij. l.1. ſ. ſi pupillis. D. de tutel. & rat. diſtr. l.52. ſ. ſi quis ex ſocijs. D. pro ſoc. Impendia ad iter explicandum neceſſaria vocantur in l.7. D. ad Trebellia. Ad ſumptum etiam deſtinatam quamcumque pecuniam viaticum, vocant. l.17. D. de reb. credit.

Viaticulum ὑποκοριστικῶς dixit Vlpia. in l.18. in fi. D. de iudic.

VICARIVS interprete Theophilo in ſ. cùm autem. Inſtitut. quod cum eo. appellatur ὁ τῷ ἐκείνου ὑπείκων. Sic in l.25. D. comm. diuid. l.5. ſ. 2. D. de tributor. l.19. ſ. vlt. D. de noxalib. l.11. ſ. vlt. cum l. ſeq. D. de pecul. l.4. in fi. l.7. ſ. in peculio. D. de pecul. l.17. ſ.1. D. de in rem verſo. l.31. D. de contrah. empt. l.17. ſ. item ait. l.44. D. de ædilic. ed. l.71. in fi. D. de legat. iij. l.12. ſ. Celſus. D. de inſtru. vel inſtrumen. l.4. l.6. ſ. ſi vicario. l. pen. D. de pecul. legat. l.10. D. de manumiſſ. teſt.

Vicarij vocantur, qui vicem aliorum gerunt. l.4. ſ. legati. l.13. D. de legationibus. l. vn. C. vt omnes iudic.

Erant autem vicarij prouinciarum, qui vices Præfectorum prætorio in diœceſibus gerebant. l.3. ſ. illud. de cano. largitio. titul. Veluti in præfectura prętoriana Orientis tres erant vicarij, quorum fit mentio in l. vlti. C. de diuerſ. offic. lib. xij. Vnus diœceſeos Aſianæ, qui prouincias octo adminiſtrabat, Pamphyliam, Lydiam, Cariam, Lyciam, Lycaoniam, Piſidiam, Phrygiam Pacatianā, Phrygiam ſalutarem. Alter erat vicarius diœceſeos Ponticæ, ſub cuius diſpoſitione erant prouinciæ xj. Bithynia Galatia, Paphlagonia, Honorias, Galatia ſalutaris, Cappadocia vtraq;, Helenopontus, Pontus Polemoniacus, Armenia prima, & ſecunda. Tertius erat vicarius diœceſeos Thraciarum, cui ſuberāt Thracia, Hæmimontus, Rhodopo, Mœſia ſecunda, Scythia.

In partibus verò Occidentis vicarius vnus erat vrbis Romæ, cuius fit mentio lib. iiij. Variar. Caſſiod. Epiſt. ad Ioannem Archiatrum, Cui ſuberant Conſulares & correctores Italiæ & Præſid

Præſides Sardiniæ, Corſicæ, Valeriæ.

Alter verò erat ante Iuſtiniani tempora vicarius Africæ cui ſuberant conſulares Byzacij & Numidiæ: & Præſides quoq; Tripolitanæ & Mauritaniæ vtriuſque.

Tertius erat vicarius Hiſpaniarum, cuius fit mentio in inſcriptione l.vlt.C.quor.bono.& l.16.C.de donat.an.nupt.& apud Sulpit. Seuer.lib.ij.Sac.hiſtor.Huic ſuberant conſulares Beticæ, Luſitaniæ, Galliciæ: Præſides Tarracenſis, Carthaginenſis Tirigitaniæ, inſularum Balearium. Et hæc ita ante Iuſtinia. obtinuere. Ceterùm Iuſtin. vicarios Aſianæ & Ponticæ diœceſeos abrogauit, & vtrumque in vnicæ prouinciæ, nempe Galatiæ Pacatianę. adminiſtrationem commutauit Nouella vj.& Nouel.xx. Idem vicariũ Africæ in propriam præfecturam prætorianam tranſmutauit.

VICESIMA hereditatium, vectigal fuit ab Auguſto ad ſubſidium ærarij onera'que bellorum lege Iulia extraneis heredibus irrogatum. Cuius fit mẽtio in l.vlti.C.de edic.D. Hadria.toll.& apud Paul.lib.iiij. Sent.tit.vj. Et apud Plin.in Panegyr.Traia.Et Dio.lib. lv. De legibus autem viceſimæ primus ſcripſit Aulus Ofilius auctore Pomp.in l.2.§.ex his auditoribus.D.de orig.iur. Scripſerat & de viceſima hæreditatiũ Macer libros duos, vt ex inſcriptionibus ſatis multis comprobatur.

VICI pro pagis in l.2.§.vlt.D.de vacat.mune. l.30.D.ad municipal.l.198.D.de verb. ſignifi. vnde Vicanei, qui ex eodem vico & pago ſunt.l.4.D.de cenſib.Et Vicinales viæ, quæ vel ex vicis vel in vicos ducunt de quibus ſuprà in verbo Via diximus.

VICINVM, proximum ſignificat & adfine. Sic vicina dicitur eſſe emptioni permutatio in l.vlti.D.de rer.permut. Sic vicinus tractatus.l.9.§.hinc vicinus.D.de vſuf. Vicinæ ſcripturæ in l.20.§.1.D.qui teſtam.fac.

VICTVS verbo continentur quæ eſui, potui, cultui'que corporis, quæ'que ad viuendum homini neceſſaria ſunt, veſtimenta quoq; & cetera, quibus tegendi curandi'ue corporis noſtri cauſa vtimur, eadẽ appellatione continentur.l.43.l.44.l.45.D.de verb.ſignifi. Verbum itaque viuere nõ ad ſolum cibum pertinet, ſed & veſtimenta & ſtramenta eo continentur, cùm ſine his viuere nemo poſsit.l. 23.in fi.D.de verb.ſignific.

VIGILES nocturni excubitores vocabantur, qui noctu incendiorum arcendorum cauſa vigilias agebãt ex Auguſti inſtituto, qui per ſingulas vrbis regiones eos diſpoſuit, præfecto eis ex equeſtri ordine viro ſpectabili, qui præfectus vigilum eſt appellatus.l.12.& 3.D. de offic. præf. vigil.l. vlti.D.de condict.cau. da.l.2.§.1.D.de fugit.l.58.D.de furt.

VINCTVS, quod ad l.Aeliam Sentiam attinet, non videtur fuiſſe ſeruus, licet carcere clauſus fuerit, ſi vincula corpori eius non ſint addita.l.216.D.de verb.ſignifi. Et apud Vlp. in Inſtit.tit.j.

Vinculorum autem appellatione vel publica vel priuata vincula ſignificantur.l.224.D.de verb.ſignific. Et ideo in edicto prætoris De in integrum reſtitutione maiorũ verba hæc, SIVE IN VINCVLIS ESSET, non ad eum tantùm pertinent, qui publica cuſtodia coërcetur, ſed ad eum quoque, qui à latronibus aut prædonibus vel potẽtioribus vi oppreſſus vinculis teneatur; Sed & incluſi lautumijs vinctorum numero habentur: quatenus nihil intereſt, parietibus quis, an compedibus teneatur.

In vinculis quoque eſſe accipimus eos, qui ita alligati ſunt, vt in publico parere ſine dedecore non poſsint.l.9.& l.10.D.ex quib.cauſ. maior.

Cuſtodiæ autem appellatione ſola publica intelligitur. Et ideo in vinculis cuſtodia've ſeparantur in l.3.§.lege Iulia.D.de teſtibus. Et apud Vlpia.in Inſtit.titu.j

Vinculum & obligationis dicimus.l.67.D.de procuratorib. Et æquitatis.l.95.§.naturalis. D.de ſolutionibus. Vinculum pignoris in l. 39.§.curatores.D.de adm.tut.l.15.§.ſed ſi emptor.D.de re iudi.l.16. C.de locato.l.2. C.de cur.fur.Et ita vinculum reſtituendæ rei quæ pignori nexa erat dicitur in l.9.in fin.D.de ſuppell.leg.Sic & vinculũ in l.20.D.qui teſt. fac.poſſ.pro vinculo pignoris, quo ab hoſtibus redempti redemptoribus obſtringuntur.l.21.D.de captiu.& poſtl.l.8.& l.11.C.eo. titul.l.43.§.vlti.D.de legat.lib.j.Quo vinculo reſolui intelliguntur ſi libertas ijs detur.l.70. D.de adq.hered.

Vinculum ſtipulationis.l.6. C.ſi cert.pet.l.6.C. de vſur.

Vinculum cautionis.l.40.D.de vulg.& pupil. l.13.§.1.de tut.& curat. vt vinculum fideiuſsionis apud Caſsiodor.lib.ij.Variar.Epiſt.ad Fruinatem.

Vinculum locationis.l.52.§.penult.D.de fideiuſſoribus.

Vinculum familiæ.l.87.D.de adq.hered.

Vinculum neceſsitudinis & adfinitatis.l.9.D. de ſuſpect.tutorib.l.vlt.C.de codicill.

Vinculum religionis.l.1.C.de in lit.iur.

Vinculum pœnæ.l.134.D.de verb.oblig.

Vinculum inſulæ.l.5.D.de interdict.& releg.

Vincula cenſualia.l.4.§.ſi quis inquilinum.D. de cenſib.

VINDICATIO omnis in rem actio appellatur.l.25.D.de obligat.& actio,§.appellamus. Inſtitut.de actionib. Itaque non eæ tantùm action

actiones, quibus rem noſtrã eſſe, ſed & quibus pignori obligatam nobis eſſe intendimus, vindicationes appellantur. Vnde Hypothecaria actio vindicatio pignoris appellatur in l.16.§.in vindicatione.D.de pignoribus. A vindicando autem vindicatio ducitur. Eſt autem vindicare vel dominium vel ius aliquod ſibi adſerere. Inde vindicare ſuũ eſſe pro eo quod aliàs ſuum eſſe petere dicitur.l.27.§.cui legatum.D:de auro,argen.l.66. D.de rei vindic.l.6. §.ſed & ſi fundum. D.de confeſs.§.nam cui.Inſtit.de actionib.l.21.§.1. in fi.D.de except.rei iud.Et vindicare dominiũ in l.40.D.de pigner.act.Et vindicare per in rem actionem ius nõ eſſe alicui reficiendi. l.3.§.pen.D.de riuis.Et vindicare pignus creditor dicitur,qui in rem ſibi pignori obligatam à poſſeſſore petit.l.vlt.D.de pigner.act.l. 16.§.creditor.D.de pignorib.l.7. C.de oblig. & actionib.

Vindicare in ſeruitutẽ.l.3.D.de liber,cau. Nec verò res corporales tantùm, ſed & iura vindicari dicuntur, veluti hereditas, vſusfructus, ſeruitus.l.1.§.1. D.de petit.hered.l. vn.§.pen. D.de remiſsionib.

Vindicare etiam iniuriam ſibi factam exequi & crimen perſequi ſignificat.l.2.§.ſed & ſi agant.D.de iudic.l.18.§.1.D.de iure fiſ.

Vindiciæ autem, quæ olim dicerentur, vide apud Gellium libro xx.capit.ix. & Feſtum Pompeium lib.vlt.

VINDICEM in xij.Tab.appellatum, qui alterius cauſam ſuſcipiebat vindicandã, quem nunc procuratorẽ dicimus, Boet.in Topic. ſcribit. Videtur tamen ita potius appellatus, qui iudicio ſiſti, iudicatum'que ſolui ſatis pro alio dabat.

VINDICTAM Boëth.in Topic.Cicero. virgulam quandam fuiſſe ait, quam lictor manumittendi ſerui capiti imponens, eum in libertatem vindicabat. Quam à Vindice Vitelliorum ſeruo, de quo in l.2.§.initium ſeceſſionis. D.de orig.iur. fit mentio, dictam quidam putant. quod pro præmio indicij coniurationis libertatẽ à COSS. accepiſſet. Alij ab eo quòd ea virgula in libertatem mancipium vindicabatur, vt Liuius libr.ij.ab Vrb. cond.& Plutarch.in Publicola,& Theoph. in §.vlti.Inſtit.de libertin.ſentiunt.

Inde vindictam imponere in l.pen.§.pater.D. de caſtr.pecul.l.14.in fi.D.de manumiſsio.& l.12.§.poteſt.D.de liber.cauſ.l.5. D.de manu. vind.l.2.C.ſi aduerſ.libert.

Et vindicta libertatem imponere. l.10. C. qui teſt.fac. Et vindicta manumittere.l.33. D.de dolo.tit.de manumiſſ.vindicta.

Et vindicta liberare.l.122.§.Flauius.D.de verb. oblig.l.15.D.de manumiſsionib.l.5.D.de manum.vind.l.vlt.D.pro derelic.

Vindicta etiam vltionem ſignificat, opponitur'que rei perſecutioni.l.pen.D.ſi ex noxa. cau.ag.l.pen. D.de ſepul.viol.l.7.D.de in integ.reſtit.l.2. §.emãcipatus. D.de collat.bon.

VINO legato, id omne quod ex vinea natum vinum permanſit, & acetum quoque quod vini numero paterfam.habuerit, continetur. Mulſum verò & defrutum, & zythum & ceruiſia niſi de his quoque teſtator ſenſerit, non continentur.l.1.& l.9.D.de tritico vino. l.2.in fi.D.de optio.leg.

Vini autem genera quædam enumerantur in d.l.9. Vinaria vaſa propriè torcularia eſſe placet; Dolia autem & ſeriæ tamdiu in ea cauſa ſunt, quamdiu vinum habeant: cùm verò ſine vino eſſe deſierint, in eo numero non ſunt.l. 206.D.de verb.ſignific. Seriarum autem, cadorum, cupparum, culleorum, in quibus vinum diffundi ſolebat, fit mẽtio in l.15.§.proprietatis.D.de vſufr.l.93.§.penult.D.de legat. lib.3.l.3.§.1.l.16.l.14.D.de trit.vino.

Vinacea ſunt grana vuarum in dolijs condita.l.52.§.ſi quis maſſam.D.de furt.l.14.in fin. D.de cõdict.furt.Et apud Cato.lib.de re ruſt. cap.vij.cap.x.& cap.xj.

VIRI boni arbitrium, quod omnibus ferè ſtipulationibus olim comprehendebatur, idoneæ & integræ exiſtimationis diligentis'que circunſpecti, & cõſiderati patrisfa. arbitrium ſignificabat.l.20.§.vlti.D.de oper. libert.l.21. §.ſiue autem.D.de noui oper.l.9.in princip. & §.ſed ſi lapidicinas.l.13.in fi.l.15.§.& ſi veſtimentorum. l.65. D.de vſufru.l.18. §.& cuius.D.de damn. infe. l.47. §.ſi Sticho. D.de fideic.libert.l.13.D.de annu.leg.l.1.D.de lega. lib.ij.l.17.l.18.D.iudic.ſol.l.50. D.ſolu.matr.& alijs infinitis locis. Qua de re etiam ſuprà libro ſecundo nonnihil dixi.

Viriles portiones æquales Paul.interpretatur in lib.iij.Sent.tit.ij. quæ ſcilicet pro numero perſonarum & in capita conſtituuntur vt tot fiant, quot ſunt & perſonæ.l.1. §.nunc tractemus.D.de tutel.& rat.diſtr.l.7.D.de fideiuſſorib. tut.l.43.D.de re iudic.l.54.§. vlti.de legat.j.l.67.§.ſi duos.D.de legat.ij.

Virilis portio in legatis conſeruandis poſt petitam cõtra tabulas bonorum poſſeſsionem quomodo accipienda ſit, vide l.8.D.de legat. præſtand.

Virilis appellatione in l.Papia, etiam interdum tota hereditas continetur.l.145.D.de verbor. ſignific.

Viripotens virgo dicitur matura & nubilis virgo, & quæ iam virum pati poteſt.l.13.D. de verbor.ſignific.l.101.D.de condic.& demonſtrat.

Virilitas pro teſticulis.l.5.in fi.D.ad l. Corn.de ſicar.Martial.libro ix.Epigr.

Non puer auari ſectus arte mangonis

Virilita

Virſlitatis damna mœret ereptæ.

Plinius lib.xxxv. cap.xij. Galli Samia teſta virilitatem ſibi amputant. Quint. Dec.cccxl. Mango iratus,ait, illi fortaſſe pretium exciſa virilitate producet. Et in Inſtit. Orat.li.v.cap. xiij.Non alio medius fidius modo docentiū, quàm quo mancipiorū negotiatores formæ puerorū exciſa virilitate lenocinantur. Apul. lib.viij.de Aſino aur.Fuga deteſtabilē illum exectorem virilitatis meæ relinquentem.

VIRIDIARIA, loca ſignificant virentibus herbis graminibusq́ & arbuſtis cōſita.l.26.D. de inſtr.vel inſtr.Et apud Vlp.in Inſtit.tit.vj. Et Suet.in Tiber.cap.lx.Et Lamprid.in Heliogabalo.& Veget.li.iiij.cap.vj.appellātur. & Virdiaria prout in Pand.Flor.ſcriptū eſt in l.13.§.fructuarius.& §.ſi ædiū.D.de vſufr.& l. 8.in fi.D.de inſtr.vel inſtr.Et viridia in l.79.in fi.D.de verb.ſignifi.l.25.D.de ſeruit.l.12.D.de ſeruit.vrb.Et apud Vitru.lib.vj.cap.vj.& lib. v.cap.ix.& Senec.Epiſt.xv.lib.1.Et ſic ciſternam viridibus ſubditā apud eumdem accipe li.xiij.Epiſt.Et Ambulationes preſsis ac tonſis viridibus vmbroſas apud Plin.lib.v.Epiſt. ad Apollinarē Macrob.lib.j.Saturn.cap.iiij. viridia cū ἀντὶ ἀνθῶν accipiuntur, genitiuū in ium faciunt,vt viridia prata,viridiū pratorū. Cùm verò ipſam loci viriditatem ſignificare volumus, viridiorum dicimus: vt cùm dicitur,Formoſa facies viridiorum. Apparet autem ex d.l.26. etiā in dolijs defodi viridiaria cōſueuiſſe aggeſta terra.Quin & in feneſtris amœnitatis gratia interdū habebantur, vt ex Martiale,& ex Plin.lib.xix.cap.iiij.intelligimus.Supra ędificia quoq; viridiaria habuiſſe Rom.oſtēdit l.12.D.de ſeruit.vr.pręd.

VIRIOLA, ornamēti genus & gemmis.l.14. D.de cōtrah.empt.l.8.D.de optio.leg.l.27.§. ornamēta.l.vlt.§.vlt.D.de aur.arg.leg.Diminutiuū autē eſt à verbo viria,quo vtūtur Tertull.in lib.de Pallio & Plin.lib.xxxiij.cap.iij.

VIS eſt neceſsitas impoſita contraria voluntati,maioris'que rei impetus,qui repelli non poteſt.l.1.l.2.D.quod met.cau.

Vi autē poſsidere in interdictis prætorijs dicitur, qui expulſo veteri poſſeſſore ſiue iure is, ſiue mala fide poſsidebat, adquiſitā per vim poſſeſsionem optinet:aut qui in hoc ipſum aptatus & præparatus venit,vt cōtra bonos mores auxilio,ne prohiberi poſsit ingrediēs in poſſeſsionē,facit. Sed qui per vim poſſeſsionem ſuā retinuerit,aut etiam ereptā ſibi,in ipſo cōgreſſu recuperauerit,vi poſsidere nō intellegitur.l.1.§.vi poſsidere. D.de vi & vi arm.l.41.§.ſi tu me vi.D.de vſuc. Vi poſsidet & ille,qui abſente domino ingreſſus poſſeſsionē,venientem deinde nō admiſit.l.6.in fi. D.de adq.poſſ.At qui vacuā poſſeſsionē occupauerit,quamquā deinde venientem dominū prohibuerit,vi nō poſsidet.l.4.§.pen. D.de vſucap. Vi porrò poſsidere à me videtur & qui ab auctore meo vi poſsidet.l.3.§.ſi quis ab auctore.D.de itin.actuq;.vimq; facit, qui nō ſinit poſsidentem eo quod poſsideat, vti arbitrio ſuo, ſiue in ſerendo, ſiue in fodiendo,ſiue ædificando, ſiue quid omnino faciendo, quod liberam poſſeſsionē aduerſarij non relinquit.l.11.D.de vi & vi arm.

In interdicto Quod vi aut clam, vi factum videtur finitore Mucio Scæuola, quod quis cùm prohiberetur fecit.l.74.§.vi factū.D.de diuerſ.reg.iur.l.1.§.hoc interdictū.D.quod vi aut clam. Sed & qui vel minimi lapilli iactu prohibitus facere perſeuerauerit, vel contra teſtationem denuntiationemq́ fecerit, aut cùm ſe ſciret prohibendum,per vim molitus eſt,ne prohiberi poſſet,& quominus prohiberetur,cōſecutus eſt periculum denuntiando aduerſario, aut ianua præcluſa.l.1.§.hoc interdictum.& l.19. D.quod vi aut clam.

Vim facere videtur quominus reficiatur, qui neceſſaria refectioni aſportari non patitur.l. 4.D.de itin.actúq; priu.Non videtur vim facere, qui iure ſuo vtitur,& ordinaria actione experitur.l.197.§.1.D.de diuerſ.reg.iur. Alia cauſa eſt eius, qui quod ſibi deberi putat,nō per iudicem repoſcit.l.8.D.quod met.cauſ.l. pen.D.ad l.Iul.de vi priuat. Ceterùm omne omnino quod per vim fit,aut in vis publicæ aut priuatę crimē cadit.l.195.D.de diuerſ.reg.

Vim publicā Iſidor.lib.v.Etym.cap.xxvj.definit eſſe ſi quis ciuem ad populū vel iudicē vel regē appellantem necauerit, torſerit, verberauerit,vinxerit.Priuatā verò,ſi quiſquā ante iudiciū armatis hominibus & ſuo quēquam deiecerit, vel expugnauerit. Quod ille ex Paulo lib.v.Sent.titul.xxvj.tranſcripſit.Vim blicā committit & qui per vim ſtuprum infert.l.29.§.vlt.D.ad l.Iul.de adul.Atq; ita credo initio genere & qualitate delicti,vim publicā à priuata ſeparatā.Poſtea placuit,Publicam eā vim accipi, quæ armatis hominibus coactis cōmittatur.Priuatam verò, quæ ſine armis fiat.l.5.D.ad l.Iul.de vi priu.l.3.l.4.& l.5. D.ad l.Iul.de vi pub.§.itē lex Iul.Inſt.de pub. iud.§.ſed & ex conſtitut.Inſtit.de interdict.

Vis maior, quam θεοῦ βίαν vocant.l.9.§.Iulianus.l.25.§.vis maior.& l.36.D.loca.l.1.C.eod. titu.l.13.in fin.& l.30.D.de pigner.actio.l.3.§. inde Labeo.D.nautæ caupo.l.17.§.ſi cui mihi.D.de præſcript.verb.l.1. C.commoda.l.19. C.de pignoribus. Columella libro 1.cap.vij. Nam vbi ſedulo colitur ager,plerumq; compendium,numquam, niſi cœli maior vis,aut prædonum inceſsit,detrimentum adfert.Seneca lib.iiij.de Benefic.cap.penul.Vadimonium promittimus,tamen deſeritur: non in omnem datur actio deſerentem: maior vis

excuſat. Appellatur & vis diuina in l.24. §. ſeruus.D.de damn.inf.Et vis magna in l.2.in fin.D.de peric.& commo.rei vend.Et vis cui reſiſti non poteſt.l.15.§.1.D.loca.Et vis naturalis.l.59.D.eod.tit.Et maiores caſus, quibus humana infirmitas reſiſtere non poteſt.l.1.§. is quoque.D.de obligat.& actio. Huiuſmodi ſunt grandiores labes,tempeſtates,incendia,terræ motus,vis aquarum,magnitudinis ventorũ,& aliæ id genus,quæ humano conſilio preuideri non queunt, qui caſibus fortuitis & vi diuina adſcribuntur.

Vi ipſa.l.27.§.illud. D.de pact.l.1. D.de ſtatuliber.l.72.§.Stichus. D.de ſolutio. l.16. §. inde quæritur.D.ad Trebellia.Quod Græcè dicitur τῇ δυνάμει.vt in l.29.D.de recep.qui arbit. receper.Dicitur & effectu in l.10.D.de vſu & habit.

VISCELLIA lex aduerſus libertinos ingenuitatis iura & munia vſurpãtes & ſibi vindicantes ſcripta fuit.titul.ad l. Viſcell.C.l.vn. C.victum ciuilit.criminalit.ag.

VISIONES, vt Anto. Auguſt. animaduertit, Iureconſulti appellant quod Græci διαιρέματα & διαιρέσεις. l.25.§.adeo.D.de petit.her.l.8. §.ſi mulier.D.ad Velleia.l.8.in fin.D.de probationib.l.29.§.in omnibus. D.mand.Inſpectionem etiam dicunt Iureconſulti nonnumquam in eandem ſententiam.l.31.D.depoſi.l.44.D.de obligat.& actio.l.12.§.manumittẽdo.D.de captiu. Viſiones planè Quintilian.libro vlti.cap. x. appellat quas Græci φαντάσματα.

VISPELLIO vilium & ignobilium cadauerum elatorem ſignificat. Et ita hoc verbum in Pandectis Florent.ſcribitur in l. 31. D. de euictionib.l.7.D.ad Trebellia.l.72.§.pen.D. de ſolutionib. Vbi biſpellionem vſitata litterarum B. & V. inter ſe commutatione ſcriptum eſt. Quod tamen in fœdum errorem quoſdam induxit.Sic & in Lexico B. Germani viſpelliones νεκροθάπτ, κωπιατ. In aliorum auctorum codicibus vilpillones & veſpillones appellantur, vt apud Tertullia. in libr.de Pallio,& Martial.lib.j. Epigr. ſemel atque iterum, & in libello Fulgentij obſcurarum vocum, & apud Ammia.Marcellin. lib.xxix.& Sidon.Apollin.lib.1.Epiſt.vlti.& lib.ij.Epiſt.ad Deſideratũ,vbi veſpillones & Sandapilarios cõiungit: in codicibus tamen Suetonij & Eutropij, qui Venetiis anno m. cccclxxxx.impreſsi ſunt,apud illũ in l.2. in Domitia.cap.xvij.& apud hunc li.vij.cùm de Domitiani funere agit, viſpiliones ſcriptum eſt. Dixi etiã de hoc verb.lib.j.de Solutionibus.

VITIVM à morbo in Aedilium edicto ſeparatur:Eáque inter hæc verba differentia ſtatuitur,quòd morbus,temporalis eſt corporis imbecillitas; vitium verò perpetuũ corporis impedimentum, veluti ſi luſcus quis ſit. l. 1. in princ.& §.ſciendum.D.de ædilic.edi.l.101. §.verum eſt.D.de verbor.ſignificat.In ſtipulatione autem damni infecti,qua de vitio loci operis've cauetur, vitium id eſſe definitur quod accidens extrinſecus vitioſas ædes facit.l.15.§.notandum cum ſeq.l.18.§.1.& §.& cuius.l.24.§.vitium.D.de damn.inf.Paluſtris itaque locus & harenoſus vitioſus non exiſtimabitur,quia naturale id vitium eſt. Quòd ſi arbores vetuſtate deciderint, vitio earum caſus factus intellegetur.d.l.24.§.apud Viuianum.D.eo.Quò referenda ſunt illa Cicer. in Topic. verba: Non enim eius vitio, qui demolitus eſt,damnum factum eſt, ſed eius operis,vitio,quod ita ædificatum eſt, vt ſuſpendi non poſsit.

Vitium facere ædificia dicuntur, interprete Boëthio in Topic. Cicero. quæ ruinam minantur. l. 28. §.vlt. & l. 30. D.loca. l. 32. D.de dam.inf. Vitium etiam facere nauis dicitur.l. vlt.§.pen.D.de l.Rod.

Vitia poſſeſsionum alia ſunt ex re, veluti quod res fiſci ſit,vel furtiua,vel vi poſſeſſa,vel contra leg. Iuliam repetundarum accepta: Alia ex perſona, veluti ſi mala fide, ſi clàm, ſi precariò, quis poſſeſsionem ſit ingreſſus. l.11.C. de adquir.poſſeſſ.l.13.§.1.D.eod.tit.l.24. D.de vſucapionib.l.13.§. partus.D.de publicia. Vitioſum itaque initium poſſeſsionis eſt,ſi quis rei alienæ ſciens poſſeſsionem adprehendat. l.15.§.pen.D.de vſucapionib.

Vitioſeq; cœpiſſe poſsidere intellegitur qui vi, clàm,vel precariò,vel mala fide cœpit poſsidere. l.2. §.Celſus. D.pro empto. l.13. §. vlt.l. vlt.D.de adquiren.poſſeſſ.l.3. §.ſi quis ab auctore.l.penult.D.de itin.actuq; l. 1. §.Ariſto. D.de aqua cottid. l.15. §.penult. D.de vſucap. Ex contrario ſine vitio tradita poſſeſsio in l. 24.D.de donat.int.vir. l. 1. §.vlt. D.de except. rei vend.

Vitium etiam pro culpa ponitur. Sic vitio ſuo quem cauſa cecidiſſe, vitio've eius quid accidiſſe,id eſt,culpa dicimus.l.23.in fi.D.de neg. geſt.l.95.§.penult. D.de ſolutionibus. l.71. in fin.D.de condicionib.& demonſtration.l.63. in fi.D.de euictionib.l.12.§.penul.D.de inoff. teſtamen.

VITREAMINA in l. 18. §.penult. D.de inſtr. vel inſtrum.

Vitriarij in l.1.de excuſ.artific.in Cod.Theod. Et Vitrarij apud Lamprid. in Alexandro.

VIVARIA, loca ſepta ſunt, quibus incluſæ feræ cuſtodiuntur & adſeruantur. l.62. §.1.D. de vſufruct. l.3. §.item feras. D. de adquiren. poſſeſſ. vbi viuaria à piſcinis Paul. ſeparat, & quod initio, Viuarijs, poſtea, Siluis circumſeptis dicit.Sic & apud Plin.lib.viij.cap. lij. vbi viuaria primum togati generis inueniſſe

niſſe Fuluium quemdam ſcribit, qui in Tarquinienſi feras paſcere inſtituit. Ammia. Marcellin. lib. xxxj. Ita hic quocꝫ intra ſepta, quæ appellant Viuaria, ſagittarum pulſibus crebris dentatas conficiens beſtias incidentia multa parui ducebat.

Viuaria etiam piſcium dixit Seneca libro xiiij. Epiſtul. Et viuaria murenarum, oſtrearum, coclearum idem Plinius libro ix. cap. liiij. lv. & lvj.

V**LTIMVM** ſupplicium mortem interpretamur. l. 21. D. de pœnis. l. 1. in fin. D. ad legem Corneliam de falſis. Ad beſtias itaque damnati, quia ea damnatio mortem irrogat, vltimo ſupplicio damnati dicuntur. l. 29. D. de pœn.

Ita Vltimam pœnam Plinius libro ij. Epiſtol. ad Arria. dixit & Suet. in Iulio cap. xiiij.

V**LTRO**. Particula hæc quaſdam poteſtates habet non ſatis notas niſi in veterum litterarum tractatione atque cura exercitis. Primus autem ab hinc tribus annis admonui, vltro interdum ſignificare vltrà, verſa vice, prior. Idq́ꝫ à Donato in Terentij Adelph. Act. iiij. ſcen. iij. & à Seruio in lib. ij. Aeneid. eſſe adnotatum. Addidi etiam Vltro ſignificare ex vna parte. Vnde Vltro citroq́ꝫ, valet, Hinc inde, Ex vtraque parte, Ex vtroque latere. Harum omnium ſignificationum exempla ego obſeruaui in l. 3. verſ. quinimmò. D. de condictio. cau. da. & l. 1. §. interdictum. D. vti poſsidet. & l. 2. D. de l. Rod. & l. 34. §. item ſi emptor. D. de contrah. empt. & l. 15. D. de noui oper. nunt. l. 29. in fin. D. famil. ercíſc. l. 59. D. de furt. l. 1. in fin. D. de vſur. l. 25. D. de liber. leg. l. 18. verſ. Sed nec ſi ſocius. D. de caſtr. pecul. l. 10. D. de neg. geſt. l. 19. D. manda. l. 22. D. ex quib. cauſ. maior. l. 11. §. cùm eſſet. l. 37. §. nuptura. in fi. D. de leg. iij. Cicero pro Quintio, Tunc appellat vltro Næuium, vt quoniã ſuſpicaretur ſibi aliquid deberi &c. Cornel. Tacit. lib. xj. Deinde metu ne ad perniciem vltro traherentur. deſiſtunt. Idem libro v. Conſultusq́ꝫ Cæſar, an ſepeliri ſineret, non erubuit permittere, vltroq́ꝫ incuſare caſus, qui reum abſtuliſſent. Idem eo. lib. Vltróque damnatur, atque vrbe exigitur. Et poſtea: Non deſpectũ id apud Barbaros vltroq́ꝫ potentiam habet. Plin. libro xxxv. cap. vj. Qui adulterant vero iudicio ſtercora columbina vel annulariam vltro inficiunt. Idem libro v. cap. ix. Cauſas huius incrementi varias prodidere, ſed maximè probabiles eteſiarum eo tempore ex aduerſo flantium repercuſſum, vltro in ora acto mari. Idem libro xxix. cap. j. Quinimmò tranſit conuicium & intemperantia culpatur, vltroq́ꝫ qui periere arguuntur. Accius Phœniſsis incuſat vltrò à fortuna opibusq́ꝫ omnibus deſertum. Sueton. in Tiberio capite xj. Sed neque impetrauit, vltroq́ꝫ etiam admonitus eſt, dimitteret omnẽ curam ſuorum. Apul. Apolog. ij. Sed nec quicquam tentata eius grauitate, vltro leuitatis & inconſtãtiæ increpitus reportat. Auguſtin. in lib. de Geſt. cum Emerito. Ab eo Imperatore, ad cuius examen criminationes ſuas vltro accuſando miſerunt.

V**NCIA** duodecima pars eſt aſsis, &, vt Caſsiodor. lib. j. Variar. ſcribit, menſuræ primus gradus. Vnde Vnciarius heres ex vncia ſcriptus. l. 34. §. inde dicitur. D. de legat. j. Et Vnciæ vſuræ. l. 47. §. præfectus. D. de adminiſtr. tut. Vnciaria lex apud Feſt. lib. vlt.

V**NGVENTIS** legatis non tantùm ea legata videntur quibus vnguimur voluptatis cauſa, ſed & valetudinis. l. 21. §. 1. l. 25. in fin. D. de auro, argento leg. Vnguenta autem coactis odoribus fieri ait l. 27. §. 1. D. de adquiren. rerum dom.

V**NIO**, margaritum eſt ex concha, quæ apud Rubrum mare & creſcit & coaleſcit. l. 6. l. 19. §. penult. D. de auro, argen. leg. Plin. lib. xij. cap. j. Vnio in maris Rubri profundo, Smaragdus in ima tellure quęritur. Apertiùs hoc demonſtrat idem auctor libro ix. cap. xxxv. Scribit autem Iſidor. lib. xvj. Etymolog. cap. x. inde vniones dictos quod tantùm vnus; numquam duo vel plures ſimul repperiãtur.

V**NIVERSITATES** appellantur collegia & corpora, curiæ, ſocietates. titulo, Quod cuiuſque vniuerſit. & titu. de manumiſsionib. quæ ſeruis ad vniuerſitat. pertinentib. Durat vero & manet vniuerſitatis nomen etiam ſi ad vnam perſonam reciderit. l. 7. §. vl. D. quod cuiuſque vniuerſit.

Vniuerſitatis res ſunt, quæ in ciuitatibus ſunt theatra, ſtadia, & ſi qua alia ſunt communia ciuitatum. l. 6. §. 1. D. de rer. diuiſ. §. vniuerſitatis. Inſtit. eo.

Vniuerſitas etiam pro vniuerſitate bonorum, vt hereditate, vt caſtrenſi peculio. l. 1. D. quor. bonor. l. 20. §. ait Senatus. D. de pet. hered. l. j. D. de rei vindic. l. 1. §. quæ ſunt alicuius. D. de interdict. Caius lib. ij. inſtitut. Per vniuerſitatem ait, id eſt, omnia ſimul bona adquirimus hereditate, adoptione. Sic in §. videamus. Inſtitut. per quas perſonas nobis adquir. & Inſtit. de adquiſition. per adrogatio. in prin. & in l. 1. de actionib. certo temp. finien. in Cod. Theodoſ. verbum hoc accipiendum eſt.

Vniuerſitas quoque vocatur grex, peculium, armentum, equitium. l. 70. D. de vſufr.

V**OCONIA** lex de mulierum hereditatibus. Inſtit. de l. Falc. & apud Paulum lib. iiij. Sentent. Quam Q. Voconius Saxa Trib. pleb. à plebe rogauit, vt Cic. pro Cornel. Balbo, & Flor. in epito. Liuia. & Auguſti. lib. ij. de Ciuitate Dei ſcribunt. Cauebatur autem ea, vt

ne quis cenſus mulierem vltra quadrantem hereditatis relinqueret heredem.

VOLVPTVARIAE impenſæ ſunt, quæ ad voluptatem fiunt, quæq́ ſpeciem dumtaxat ornant, non etiam fructum augent: vt ſunt viridia, aquæ ſalientes, incruſtationes, loricationes, picturæ. l.1.in princ.l.7.l.9.l.11. D. de impenſ.in res dot.l. 79.D.de verb. ſignific.& apud Vlp.in Inſtit. tit.de dotib. Voluptuoſæ etiam appellantur.l.14.D.de impenſ.in res do. Voluptati deſeruientia prætoria in l. 198. D.de verb.ſignific.quale deſcribitur in l.13.§. fructuarius.D.de vſufr. Voluptatis artifex in l.7.§.dabitur.D.de oper.libert.

VRBEM ab Vrbo appellatam, id eſt, à curuatura aratri, quod in vrbe condenda olim adhiberi ſolebat, Pomponius tradidit in l.239.§. vrbs.D.de verb.ſignificat. Quod & Seruius in j.Aeneid. Et Iſidor.lib.xv.ſcribunt & aliàs plenius exponemus.

Vrbem autem ſimpliciter cùm legimus, Romam κατ' ἐξοχὴν intellegimus, quæ olim inter alias tantùm caput extulit vrbes, Quantum lenta ſolent inter viburna cupreſsi. Et ita in l.1.D.de ſenatorib.l.1.D.ad legem Iul.de amb.l.penult.§.negotiatores.D.de munerib. & honorib. l. 7. §.conſtitutum. D.de interd. & releg.l.1.D.de off.præf.vrb. Vrbis tamen appellatio proprietate ſermonis anguſtior eſt, quàm Romæ. vrbs enim muris, Roma verò continentibus demum ædificijs finitur. l.2.D.de verbor.ſignific. Eadem à Conſtantino in l.1.C.de ſuarijs.lib.xj. vrbs æterna, vt à Symmacho lib.j.Epiſt.ſæpenumero, & Ammia. Marcellino, vocatur. Et ita in l.4.C.de operib.public.Impp. Valentinia.& Valens, Intra vrbem æternam ſcripſerant. Cuius loco Tribonian. Intra vrbem Romam veterem & nouam ſuppoſuit. Addidit etiam de ſuo clauſulam hanc, Niſi ex ſuis pecunijs opus huiuſmodi conſtruere voluerit: Quemadmodum etiam in l.6.eod.tit.addidit, Et murorum. & in l. 9. publicis pecunijs. & in l.11. non ſterilia. Et illa poſtrema verba, Nemini excuſatione &c. Sed de Triboniani licentia erit alius dicẽdi locus. Nunc ad rem. Vrbem regiam in Conſtitutionibus, Conſtantinopolin accipere debemus. l.vlt. C. de adſeſſorib.l.12.C.de iudic.l.14.§.ſanè. C.de ſacroſan. eccl.l.25. C.de nupt. l.25. C.de teſtament. l.5. C.de his qui ad eccl. conf. l.31. §.in hac, C.de epiſc. & cler. §.vlt. Inſtitut. de ſatiſdationib. Eadem & inclyta & florentiſsima vrbs appellatur.l.vn.C.de contractib.iudic.l.11.C.de adſeſſorib.l.vlt.C.de ædific.priua.In Epiſtol. Pandectis præpoſita. §. illud verò. & d. l. 31. Et vrbs magnifica in l.31. §.executoribus. C. de epiſc.& cler. Et noua Roma, vt libro xvj. probauimus. Zonaras etiam ὥσπερ ῥώμην τὴν βασιλίδα πόλιν, Imperatorũ exemplo vocat.

Vrbana prædia appellari ædificia etiam ſi in villa ſint, Ruſtica verò fundos Vlpian.ſcribit in l.1.D.comm.præd. & in fragmentis Inſtit. titul.xix.

Vrbana autem prædia à Ruſticis non loco, ſed materia & qualitate diſcernuntur. Vrbana ſiquidem accipimus ædificia omnia, non ſolùm ea, quæ ſint in oppidis, ſed & ſi fortè ſtabula ſunt in continentibus ædificijs, vel alia meritoria in villis & in vicis, vel ſi prætoria voluptati tantùm deſeruientia, horti quoque qui amœnitatis gratia non reditus habentur. l.98.D.de verbor.ſignificat.l.16.C.de præd.minor.l.54. in fin.D.de pet.her.l.59.D. de contrahen. empt.l.13. §.ſi in locatis.D. de actio.emptio.titul.de ſeruit.vrb.præd.l.4.D. de pact.

Similiter & vrbana familia à Ruſtica non loco, ſed genere vſus diſtinguitur, poteſt enim diſpenſator non eſſe vrbanorum ſeruorum numero, ſi ruſticarum rerũ rationem diſpenſet.l.166.D.de verbo.ſignificat.l.12.D.de ſuppell. leg. Qua in re vſui præcipuè teſtantis ſpectari conuenit, videndum'que eſt quo quemque ſeruum loco ac numero is habuerit. Et certè quos circa ſe habet paterfam. & ſui vſus miniſterij'que vrbani cauſa, nõ poſſunt non in eo numero eſſe. Quod plenius exponitur in l.99.D.de lega.iij. & l.12.§.idem reſpondit.D.de inſtr.vel inſtr.l.4.§.pen.D.de penu.leg. Atque ita vrbanorum vel ruſticorum prædiorũ ſeruitutes, pro genere & qualitate prædiorum quibus debentur æſtimamus. Nam & aquæductus, qui per vrbanum prædium tranſit, iter quoque per vrbanum prædium, vrbanæ ſeruitutes ſunt.l.11.§.1.D. de publicia.l.14.D.comm.præd.

Vrbicariæ regiones in l.vn. C. ſi per obreptio. fuer.impet.in C.Theod. l.3. Tributa in ipſis ſpecieb.infer.eo.Cod.l.9.de extraordin.munerib.in C.Theodoſ.l.3.quib.& quor.vſus.

Vrbaniciani milites in l.35.D.ex quib.cauſ.maior. Et Vrbaniciani officiales in l.1.de condi. in publ.horr.in C.Th.

VRINATORES in l.4. §. 1. D. de l. Rod. dicuntur, qui ſub aqua natant. Quo verbo vtitur & Firmicus lib.viij.cap.xv. Illorum miniſterium egregiè his verſibus deſcribit Manilius lib.v. Aſtronomicõn,

Illis in Ponto iucũdum eſt quærere pontum
Corpora qui mergunt vndis, ipſum'que ſub antris
Nerea & æquoreas conantur viſere Nymphas,
Exportant'que maris prædas & rapta profundo
Naufragia atque imas auidi ſcrutantur harenas.

Nam

Nam per vrinatores naufragio merſæ, & in mare nauis leuandæ cauſa iactæ res extrahi ſolebant. Inde vrinandi artifex apud Symmach.lib.1.Epiſt.xxv.

VSVRA inde appellata eſt, quòd pro vſu pecuniæ datur: Eſt enim quaſi merces & penſio vſus pecuniæ: Et ideo contra naturã eſſe creditur, cùm pro vſu pecuniæ, cuius dominium à dante abſceſsit, & in accipientem tranſit, præſtetur.

Vſurarum autem plures ſunt ſpecies. Aſsis locum in vſuris centeſima optinet, ad eam'que reliquæ omnes rediguntur. Centeſimæ autem dicuntur, quæ ex ſingulis centenis nummis duodenos nummos quotannis efficiunt: ſic dictæ, quòd earum menſtrua quantitas centeſima pars ſit ſortis.l.4.§.vlt.D.de naut. fœn.l.8.C.ſi certum pet.l.vlti.§.vlt.C.de iure dot.l.vn.§.cũ autem.C.de rei vx.act.l.1.& 2. C.de vſur.rei iud.Conſtantin.lib.iij.Epitom. tit.vij. ἑκατοστιαῖον τόκον εἶναι τὸ ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν νομίσμασι ιβ ΙΙ ὑπὲρ ὅλου δίδοσθαι ἐνιαυτοῦ ἤγουν τὸ ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν καθ' ἕκαστον μῆνα δίδοσθαι ΙΙ α.

Semiſſes vſuræ quaſi dimidiæ centeſimæ ſunt, nempe cùm pro 100. aureis ſex quotannis penduntur, ita vt vſura menſtrua ducenteſima ſit pars ſortis.l.30.D.de adim. leg.l.3.D. quod iuſſu.l.24.D.de præſcript.verb.l.1.C.de his quæ vt indig. Et apud Plin.lib.xiiij.capit. iiij. Cuiuſmodi olim vſuras à debitoribus ſuis fiſcus accipiebat. l. 17. §. ſi debitores. D. de vſur. Ex qua vſuras fiſcales in l.6. D. de iure fiſ.ſemiſſes interpretabimur. Appellantur & Semiſſales in l.10.D.de pollicitationib.

Vſuræ quincunces ſunt, quæ quintam centeſimæ reddunt: nimirum quinque aureos pro centum.l.15.D.de adim.leg.l.7.§.quæ autem. D.de adm.tut.l.17.D.de vſur. Et ita quincuncem modeſtum apud Perſium accipe.

Trientes, ſunt cùm in ſortem centum quattuor nummi penduntur.d.l.7.§.quæ autem.l.3.in fin.D.ad l.Falcid. Tertiam centeſimæ dixit Paul.in l.17.in fi.D.de vſur.

Quadrantes verò vſuræ ſunt, cùm in ſortem centum tres nummi quotannis præſtantur.l. 21.§.largius.D.de annu.leg.

Septunces verò, quotiens ſeptem aurei.

Beſſes quotiens in ſingula centena octo annua præſtantur.l.pen.C.de vſur.

Dodrantes verò cùm nouem.

Dextantes, quotiens pro 100. aureis quotannis 10. redduntur.

Deunces verò duos aureos pro centũ efficiũt.

Vnciæ vſuræ in centenos aureos vnũ annuum reddunt.l.47.§.profectus.D.de adm.tut. Hæ enim duodecimam partem centeſimæ velut aſsis vncia explent.

Vſuræ pupillares vel quincunces ſunt vel trientes pro more regionis, niſi in certis cauſis, quas lib.iij.Select.Antiquit.expoſui.

Vſurarius debitor appellatur qui ſub vſuris pecuniam debet.l.7.D.de vſur.

Sic Vſuraria pecunia, quæ ſub vſuris debetur. l.11.& l.12. D. de compenſatio. Et vſurarum debitum in l.6.in fi.l.40.D.de neg.geſt.

VSVRPATIO eſt vſucapionis interruptio.l. 2.& l.5.D.de vſucapionib. De vſurpationibus librum Appius Claudius ſcripſerat teſte Pomp.in l.2.§.& quidem ex omnibus. D.de orig.iur. Vſurpari etiam ſeruitus dicitur, quę vtendo retinetur.l.6.§.j.& l.8.in fi.& l.9.l.16. D.ſi ſerui.vindic.

Vſurpatum etiam pro vſu adquiſitum in l.40. D.ex quib.cauſ.maio.

VSVS ſignificat ius vtendi re aliena ſalua rerum ſubſtantia, & ab vſufructu differt. Nam cui vſus relictus eſt, vti poteſt, frui verò non poteſt.l.2. D. de vſu & habit. minus'que eſt vſum legari, quàm fructum. Quandoquidem fructui & vſus ineſt, vſui fructus deeſt.l.10.l. 14.§.1.D.de vſu & habit. Et vſus quidem neceſsitate perſonæ circumſcribitur ac definitur, fructus nõ item. Nam qui vſumfructum habet, non tantùm ad vſum ſuum vti poteſt, Sed & ad quæſtum & compendium. Omnis enim rei vtilitas ei conceſſa eſt. Interdum tamen vſu legato etiam vſusfructus datus intellegitur, veluti ſi pecuniæ vſus legetur, vſus appellatione etiam fructus continetur, quoniam idem continet vſus pecuniæ, quod fructus.l.5.in fi.l.10.D.de vſufr.ear.rer. vſum autem Græcè χρῆσιν appellari Vlpian. ſignificat in l.10.§.1.D.de vſu & habit. Quamquam apud Cicero.libr.vij.Epiſt. χρῆσιν pro fructu Curius accepit.

Qui vſum habet, vſuarius appellatur, vt fructuarius, qui fructum.l.13.§.de præteritis.D. de vſufr.l.32.D.de ſtip.ſeru. Vſuarius tamen ſeruus in quo vſum habemus, vocatur in l. 14.D.de vſu & habit.l.2.D.de pecul.l.7.§.ſi ſeruum.l.12.§.quare.D.de dolo.l.54.D.de adquir.rer.domi.

Vſus etiam poſſeſsionẽ ſignificat, vt Iauolen. in l.115. D.de verbor.ſignificat.ſcribit. Et ita Aelius Gallus poſſeſsionem vſum definit apud Feſt.Pomp.libro xiiij. Sic & Horat.in Sermonib. Quædam, ait, ſi credis conſultis, mancipat vſus.

Vnde vſucapere vſu adquirere & poſſeſsione ſuum facere ſignificat, quemadmodum Iureconſulti loquũtur.l.1.l.19.& l.21.D.ex quib. cauſ. maio.l.82.§.1.D.de legat.1.l.33.in princ. D.de vſucapionibus.l.22.§.ſed & ſi cui.D.ad Trebellia.

Et Vſucapio dominij adeptio adquiſitio'que per continuationem poſſeſsionis temporis lege definiti.l.3.D.de vſucapionib.l.23.§.1.D. ex quib.cauſ.maio. Vlpia.in Inſtit.tit.xix.

Vſucapio currere & procedere, item impleri dicitur.l.15.l.18.D.de vſucap.l.2.D.pro donat.

Vſus ſui cauſa & vſu ſuo duci ea demum mancipia videntur, quæ ad patrisfam. corpus tuendũ atque ipſius cultum deſtinãtur: veluti Cubicularij, coci, miniſtratores, obſonatores & alij eiuſmodi vſus cauſa parati.l.203. D.de verb.ſignific.quæ vſualia mancipia vocantur in l.vlt.§.quotiens.D.de publican. Si quis argentum quod vſus ſui cauſa paratum eſſet, legauerit, id dumtaxat debebitur quod victus ſui cauſa ad cottidianum vſum parauerit, non etiã quod commodare ad ludos & ceteras apparationes ſolebat.l.28.D.de auro arg.leg. Legatis vxori ſeruis, qui vſus eius cauſa parati ſunt, ad eã nõ pertinent hi ſerui, qui non proprij ipſius, ſed communis vſus cauſa parati ſunt.l.35.D.de legat.2. his verò verbis ea, quæ poſt teſtamentũ factum vſibus eius comparauerunt, continebantur.l.33.§.1.de legat.iij.

Vſus etiam pro conſuetudine ponitur. Sic in vſu, id eſt, in vulgari & cottidiano ſermone, in communi vita, & vt dicimus, in praxi.in l.45.& l.52.§.quod tamen.D.de legat.iij.l.3.D.ex quib.cauſ.maior.l.1.§.impuberi.D.de s.c. Silania.l.75.§.ſed ſi legata.D.ad l.Falcid.l.7.§.cum hoc edictum.D.ex quib.cauſ.in poſſ.l.48.in fin.D.de ædil.ed.l.158.l.211.D.de verb. ſignificat.

Ex vſu eſt, pro, Vtile eſt.l.99.in fi.D.de ſolut.

Vſio pro vſu in l.66.§.lana. de legat.iij.l.29.§.ſi factum.D.de auro, arg. Vtitur & Cato in libro de re Ruſt.

Vsqve accipitur incluſiuè in l.2.D.de his qui not.infa.l.11.D.de dolo.l.1.D.an per aliũ cauſæ appell.l.vlt.D.de diſcuſſorib.

Vtendi generalis eſt appellatio. Vtendum datum dicitur & quod mutuum datum eſt.l.2.D.de calumniatorib.& quod commodatur.l.30.D.de adquir.poſſeſ.l.19.& l.21.§.1.D. commoda.

Vnde Vtendum rogare, pro, commodato rogare.l.15.D.depoſ. Plaut. Aulular. Cultrum, ſecurim, piſtillum, mortarium, Quæ vtenda vaſa ſemper vicini rogant. Inter commodatum tamen & vtendum datum Labeo propriè hoc intereſſe exiſtimabat, quod inter genus & ſpeciem. Cõmodari enim rem mobilem non etiam ſoli: vtendam dari, etiam ſoli.l.1.D.commoda.

Vtilia quædam ſunt publicè, quædam priuatim.l.1.§.1.D.de iuſtit.& iure. Publicè vtilia ſunt, quæ in communie vtilia ſunt, & quæ ad vtilitates omniũ in commune pertinent.l.3.§.is quoque.D.de s.c. Silaniano.l.6.§.ne quid.D.de officio præſidis. Publicè vtile eſt, verbi gratia abſentium excuſationes accipi.l.33.§.publice.D.de procuratorib.per itinera tutò ac ſine periculo commeari.l.1.§.1.D.de his, qui deiec.vel effud.ſupremas defunctorum voluntates exitum habere.l.5.D.teſtament.quemad.aper.mulieres dotatas eſſe.l.1.D.ſol.matr.peccata nocentium nota eſſe.l.18.D.de iniur.Item alia multa quæ in verbo Intereſt adnotauimus.

Vnde duplex ſtatuitur vtilitas publica: vna, quę eadem communis dicitur in l.51.in fi.D.ad l.Aquil. Altera, priuata.

Publicæ vtilitatis cauſa propoſitum dicitur interdictum De loco publico fruendo. Tuetur enim vectigalia publicæ neruos totius ciuitatis.l.1.§.1.D.de loco pub.fruen.

Pro publica vtilitate exercetur actio iniuriarũ, quoniam ad compeſcendam audaciam cohibendámque petulantiam iniurioſorũ hominum pertinet.l.42.§.1.D.de procuratorib.

Publica vtilitas eſt edictorum prætoris quę iuris veteris ſupplendi, corrigendi, emendandi cauſa comparata ſunt.l.7.D.de iuſtit.& iu.

Publica eſt vtilitas nuptiarum.l.12.§.modo.D.de captiu.Et apud Paul.lib.ij.Sentent.tit.xx. Præterea ſi quod tumultus, vel incendij, vel naufragij cauſa depoſitum eſt, non redditur, creſcit perfidiæ crimen & publica vtilitas coërcenda eſt, vindicandæ reip. cauſa.l.1.§.hæc autem ſeparatio.D.depoſi.

Sic ex vtilitate publica aliquid receptum dicimus.l.8.D.depoſ.Et vtilitatis cauſa.l.2.§.ſi de impubere.D.pro empt.l.95.§.vſumfructum.D.de ſolutionib.l.1.D.qui & à quibus.l.32.§.pen.D.de adq.poſſ.l.1.C.eo.titu.l.5.§.1.de legit.tutorib.

Et propter vtilitatem.l.19.D.de præſcrip.verb.l.16.D.de legib.l.j.§.magiſtrum.in fine.D.de exercitor.l.6.D.rem pup.ſal.fo.l.40.§.j.D.de adquir.poſſ.l.1.§.1.D.quod legator. Vel vtilitate ſuadente.l.1.§.ſunt qui putent.D.ne quid in flum.pub. Et vtilitate ſuadente receptum quemadmodum legendum videtur.l.44.§.cum qui.D.de vſucapionib.

Ex vtilitate etiam edicta commendantur.l.1.D.de neg.geſt.l.1.D.de reſtituti.in integ.l.1.D.de exercitor.l.1.D.nautæ caupo. Atque hæc vtilitas ius facit & conſtituit. Iura enim ſalubriter pro vtilitate hominum introducta ſunt. Quamobrẽ & Horat. Vtilitatẽ iuſti & ęqui matrem dixit. Eſt'que Legiſlatoris omnia ad vtilitatem ciuium referre; vt Cic.ad Q.Fratrem ſcribit, & Ariſtoteles in lib.de morib. monet.vnde idem Cicer.in Topic.Ius ciuile definit quod pluribus in quaque ciuitate vtile eſt. Solent & ſæpe Iureconſulti ſic ratiocinari: Par vtilitas, ergo idẽ ius.l.5.§.conſtituitur.D.vt in poſſ.leg.l.2.§.procuratorem.D.pro empto.l.vlt.D.de cloac. Nam quotiẽs lege aliquid vnum vel alterum introductum eſt, bona occaſio eſt, & cetera quæ ad eandem

dem vtilitatem tendunt, interpretatione, vel certè iuriſdictione ſuppleri. l. 12. D. de legib. Inde vtile eſſe, vel vtilius eſſe, id eſt, magis ex vſu eſſe pro ratione decidendi legimus. l. 3. §. hoc interdicto. D. ne quid in loco pub. l. 5. in fi. D. ſi pars hered. pet. l. 89. in fin. D. de ſolutionibus.

Vtiles actiones dicuntur, quæ deficientibus legum vel edictorum verbis æquitate ſuggerente, & vtilitatis gratia ad ſpeciem propoſitam adcommodantur. l. 19. D. de præſcr. verb. l. 5. §. ſi actori. D. de conſtit. pec. l. 2. §. quamquam. D. de aq. & aq. pluu. Quod ego aliàs deo fauẽte exemplis appoſitiſsimis demonſtrabo: Interim hoc monuiſſe contentus ero, vtiles actiones directis opponi, quæ rectà ex legis verbis deſcendunt, cùm vtiles inflexæ ſint, &, vt Theophilus vocat, πλαγιαστικαί. Ex eo enim negotio cuius cauſa cõſtitutæ & comparatæ ſunt ad aliud cui minus conueniunt, vtilitate ſuadente contorquentur & inflectuntur. Demonſtrantur autem plerumq; hæ actiones his verbis, quaſi, ad exemplum, exemplo, veluti, ad ſimilitudinem.

Vtiles dies dicuntur, quibus experiundi & iudicis adeundi poteſtas eſt. l. 3. in fi. D. de accuſationib. l. 6. D. quæ in fraud. credit. l. 10. D. ad Turpillia. l. 55. D. de ædilic. ed. Vtiles autem dies, interdum (quod in his quæ decretum exigunt, ſeruatur) ſeſsionum accipiũtur: quibus ſcilicet Prætor pro tribunali ſederit, & poſtulationibus dederit reſponſum. In his verò quæ de plano expediri poſſunt, vtiles ſunt, quicumque dies, quibus Prætor ſui copiam in publico, vel adeuntibus ſe fecerit. l. 2. D. quis ordo in bon. poſſ. §. vlt. Inſtit. de bon. poſſeſsionib.

Ita vtilem annũ accipimus, ex diebus vtilibus, id eſt, quibus experiundi poteſtas fuerit conſtantem. l. 1. §. 1. D. quando act. de pecul. l. 1. D. de in rem ver. l. 3. §. hæc actio. D. vi bonor. rapt. l. 28. §. ſi quis. D. de lib. & poſt. l. 14. D. de aq. & aq. pl. l. 1. & l. 6. in fi. D. quæ in fraud. credit. l. 1. D. vti poſsidet. Experiundi autem poteſtas eſt, ſi agendi facultas eſt. nec enim ſatis eſt reum poteſtatem ſecum agendi facere, vel habere eum qui ſe idoneè defendat: ſed hoc amplius exigitur, vt actor nulla idonea cauſa impediatur experiri. Nam ſi vel Reip. cauſa abſit, vel ab hoſtibus detineatur, aut in vinculis ſit, aut ſic tempeſtate in aliquo loco detineatur, vt mandare non poſsit, experiundi poteſtatem non habet. l. 1. D. de diuerſ. temporalib. Ceterùm experiũdi poteſtatem, quod ad redhibitoriæ tẽpus attinet, habuiſſe non videtur, quo vitium latens fugitiui ignorauit. l. 55. D. de ædil. ed. Dies ad appellãdum conſtituti ad aliquid vtiles ſunt: ſi fortè eius, à quo prouocatur, copia non fuerit, vt ei libelli dentur. Nam is dies ſeruatur, quo primo adeundi facultas erit, id eſt, quo in publico ſui copiam fecerit: l. 1. §. dies. D. quando appell. ſit.

Vtile autem tempus, & continuum opponuntur. l. 31. D. ad leg. Aquil. de adult. l. 1. §. ſi mulier. D. de lib. adg.

Vtilitas etiam omne compendium, & id quod noſtra intereſt, id eſt, damna & lucra complectitur. l. 4. §. in eum. D. de damn. inf. l. 11. §. vlti. D. de actio. empt. l. 81. §. vlti. D. de verb. oblig. l. penul. §. ſi quis cautio. l. 1. §. hęc verba. D. ne vis fiat ei qui in poſſ. Ita accipe quod dicitur, vtilitatem deberi, vtilitatem venire in iudicium, & in æſtimationem. l. 9. §. præterea. D. ad exhib. l. 22. cum l. ſeq. D. ad leg. Aquil. l. 21. §. cùm per venditorem. D. de act. empt.

Vtique, pro, Tantum in l. 21. D. manda. l. 31. §. culpam. D. de ædilic. ed. l. 17. §. ſi cum mihi. D. de præſ. verb.

Vtrubi, (Sic enim rectè in Pandect. Flor. & apud Theophil. Inſtitut. de interdict. ſcriptum eſt) interdictum eſt retinendæ poſſeſſionis quod de re mobili maiore parte anni poſſeſſa datur. l. 1. D. vtrubi. l. 9. D. de rei vindicatio. Theophilus interpretatur παρ' ὁποτέρῳ. Sic autem à primis verbis quibus concipiebatur hoc interdictum nominatum eſt.

Vva tumorem quemdam & glandulam carneam ſignificat in l. 14. §. idem ait. D. de ædil. ed. Plinius lib. xx. cap. xvij. Tonſillis quoque & vuis medetur & capitis doloribus.

Vvlgo quæſiti dicuntur, qui paſsim & σποράδην, & incerto patre concepti ſunt, qui & ſpurij vocantur. l. 19. D. de ſtatu hom. l. 4. in fi. D. de in ius voc. l. 18. D. de bon. libert. l. 5. §. 1. D. de liber. adgnoſ. l. 16. §. pen. D. de his quæ vt indig. l. 1. §. ſed & vulgo. D. ad Tertyllia. l. 1. D. ad municipal. Caius lib. j. Inſtit. tit. v. Modeſtin. autem vulgò conceptos definit, qui patrem demonſtrare non poſſunt: vel qui poſſunt quidem, ſed eum habent, quem habere non licet. l. 23. D. de ſtatu hom.

Sic vulgo concipere & vulgò parere accipimus eam, quæ vulgo & paſsim ſui copiam facit. l. 5. verſ. nec intereſt. D. de ſtat. hom. l. 5. D. de in ius voc. l. 4. §. cognationis. D. de gradib. & adfin. l. 22. C. de adulter. l. 77. §. mater. D. de leg. lib. ij.

Vulgo autem quæſiti, ex iuſtis nuptijs quæſitis opponuntur. l. 2. D. ad Tertyllia. l. 18. D. de bonis libert. d. l. 5. Nam ſi hi parentem demonſtrare & ciere poſſunt, vt Tzetzes lib. Hiſt. chilia. v. cap. xvij. ſignificat his verbis. Νομοθετεῖ καὶ γυναιξὶ τοὺς γάμους τοὺς νομίμους, ὅπ' ἂν παῖδας ἐγγεννῶσι τοὺς δύο φυλαττομένους, τὸ πρὶν μόνην γινώσκοντας, ὡς ἔφην, τὴν μητέρα.

Vulgaris vxor dicitur, quæ ſui vulgo copiam

facit,

facit, & quam quis, vt cum Martiale loquar, habet cum populo. l. 13. §. 1. D. de adulter. Vulgare autem interdũ ſignificat vſitatum, commune, ſollemne, ordinarium, ciuile, legitimum. Sic vulgares actiones appellantur legibus proditæ actiones. l. 1. D. de præſcript. verb. l. 46. in fi. D. de hered. inſtit.

Vnde & vulgaris ſubſtitutio poteſt videri dicta, quæ ex l. xij. tab. deſcendit, niſi cui magis placeat, inde dicta quòd à quolibet teſtatore, & cuicumque heredi ſcripto fieri poſsit. Nã & in vulgarẽ caſum factã ſubſtitutionẽ dixit Modeſt. in l. 4. §. 1. D. de vulg. & pup.

Vulgaris formula in l. 40. D. de furt. pro actione de peculio cum adiectione noxæ.

Vulgare pactum, vulgo & communiter contractibus adſcribi ſolitum. l. 30. D. de pact. dotalib. coniuncta l. 5. D. de diuort. Sic vulgare pactum. l. 3. C. de pigner. act. coniuncta l. 1. C. de pact. pignor. & l. 4. D. de pigner. act.

Et Vulgaria verba, ordinaria, & cautione de rato habendo comprehendi ſolita, in l. 3. D. rat. rem hab. Et vulgaris cautio legatorum, quæ legatorum in diem, vel ſub condicione relictorum nomine vulgo interponi ſolet in l. 113. §. ijdem principes. D. de leg. j. tit. vt lega. ſeu fideic. nom. cau.

Sic vulgari modo legatorum dies proferri dicitur in l. 4. D. de dote præleg. qui ea clauſula prorogatur, quæ refertur in l. 30. D. de leg. j.

Vulgari modo legari vxori dicitur quod vſitato modo legatur. in l. 108. D. de legat. lib. j.

Vulgare præmium in l. 3. §. extat. D. de iure fiſc. propoſitum delatoribus præmium ſignificat. l. 13. §. extat. D. de iur. fiſc.

Vulgaris exceptio rei iudicatæ. l. 3. D. de popular. actio.

Vulgaria tectoria pro gregalibus tectorijs, vt cùm Seneca loquar in l. 13. in fi. D. de ſeruit. vrb. præd. At in l. 3. §. 1. D. de ſuppell. leg. vaſa ænea vulgaria Paul. interpretatur, quæ non eſſent proprio loco adtributa.

XENIA vocabantur munuſcula quæ à prouincialibus rectoribus prouinciarum offerebantur. l. 6. D. de off. proconſ. l. vn. ne damna prouincial. infligãt. in C. Th. Caſsiod. lib. vij. Variar. in formula Comitiuæ portuũ. Vnuſquiſque per ſollemnitatem commonitus offerat voluntarium munus. Xenia enim ſunt non debita. Plinius etiam lib. v. Epiſtol. ad Valeria. Quàm me iuuat, quòd in cauſis agendis non modò pactione, dono, munere, verumetiam xenijs ſemper abſtinui. Vtitur & hoc verbo idem auctor lib. vj. Epiſtol. ad Cornelianum.

XYLOCINNAMOMI de quo in l. vlt. §. ſpecies. D. de publican. fit mentio, Dioſcorides lib. j. diuerſam facit ſpeciem à cinnamomo: eſſeq; lignoſum cinnamomum tradit, quod ſarmenta longa, robuſtaq; ferat, & odore ſit lõge cinnamomo inferiori. Meminit & Plinius lib. xij. cap. xix.

ZEVXIPPI porticus in l. 18. C. de operib. pub. In deſcriptione vrbis Conſtantinopolitanę, cuius incertus eſt auctor, Thermæ Zeuxippi in ſecunda regione ponuntur. Zonaras Tomo iij. in Iuſtiniano. Καὶ τὸ Ζευξίππου λουτρὸν, τὸ λεγόμενον Ζευξίππου. Et in Philippico, Καὶ γὰρ τὸ τοῦ Ζευξίππου μετὰ τὴν ἀγῶνα λουόμενος λουτρῷ.

ZINGIBERI in l. vl. §. ſpecies. D. de publican. imitatione Græcæ ſcripturæ. Nam Græcis ζίγγιβερ dicitur, eſtq; interprete Suida, εἶδος ἀρώματος. De quo videndus eſt Dioſcorid. lib. ij. & Plin. lib. xij. cap. vij.

ZYGOSTATES, libripens, ponderum cauſa in ciuitatibus conſtitutus. l. vlti. C. de ponderatorib. lib. xj. l. 2. eod. tit. in C. Th. & Edicto Iuſtin. xiij. Inde Zygoſtaſij munus in l. 1. de frumen. vrb. Alexandr. in C. Th.

FINIS.

APPENDIX PRAETERMISSARVM QVARVMDAM VOCVM.

ACINATICIVM in l.9.D.de tritico vino, ol.leg. vini genus, cui ex acino nomē eſſe Caſsiodor.lib.xij. Variar. Epiſtol. ad Canonicarium Venetiæ. ſcribit, & quomodo id paretur ac conficiatur his verbis explicat, Autumno lecta de vineis in pergulis domeſticis vua reſupina ſuſpenditur: ſeruatur in vaſis ſuis,thecis naturalibus cuſtoditur. Rigeſcit non liqueſcit ex ſenio. Tunc fatuos humores exudans magna ſuauitate dulceſcit. Trahitur ad menſem Decembrem, donec fluxum eius hyemis tempus aperiat: miroq; modo incipit eſſe nouum, quando cellis omnibus repperitur antiquum. Et paulò pòſt, Deferuet primùm in origine ſua, & cùm potuerit adoleſcere, perpetuam incipit habere nouitatem. Non calcibus iniurioſè tunditur,nec aliqua ſordium admixtione fuſcatur.

ἈΚΡΌΔΡΥΑ apud Græcos omnes arborum ſpecies appellari ſcribitur in l.236. in fin.D.de verbor. ſignific. Quod & Moſchopulus in libello cui titulus eſt, συλλογὴ ἀττικῶν ὀνομάτων, ita ſcribit: Δρυὸς κοινότερον πάντων ἐκάλουν δένδρων οἱ παλαιοί, ὅτι καὶ ἀκρόδρυα πάντων τῶν ὀπώραν. καὶ δρυοφάκτους οὐ μόνον τοὺς ἐκ δρυίνων, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐξ ἑτέρων ξύλων. Suidas quoque Ἀκρόδρυα πάντας τῶν δένδρων καρπούς dici tradit.

ACVS in ornamentis muliebribus numeratur in l.27. §.ornamentorum. D.de auro, argen. Iſidorus autem lib.xix. Etymolog.cap. xxx. Acus eſſe ait,quibus in feminis ornandorum crinium compago retinetur, ne laxius fluant, & ſparſi diſsipentur capilli. Quæ verba ille tranſcripſit ex Hieronymo in cap. iij. Eſaiæ. Inde Acicula capitis [illegible] in l.1.de repudijs in C.Theod. Martial.libro xiiij.Epigram.

Figat acus tortas,ſuſtineatq; comas.

Tertullianus in libro de Pœnitentia: Cedò acum crinibus diſtinguendis, & puluerem dentibus elimandis. Ex quo Acus crinalis appellatur ab Apuleio libro viij. de Aſino aureo.

ADIVTORES officijs leuandi laboris cauſa dabantur,qui his vel ægritudine præpeditis, vel multitudine negotiorum obrutis opem ferrent.l.10.C.de numerar.lib.xij.l.3.C.de diuerſ.offic.lib.xij.& in Notitia Imperij Rom. perſæpe. Sic Adiutores Quæſtoris in l. vlt. C.de proxim.ſacr.ſcrin.lib.xij. Adiutores ſacræ memoriæ.l.13.l.14. eod.titul. Adiutores magiſtri officiorum.l.5.C.de principib.agen. in reb. lib. xij. Adiutor vrbani officij apud Symmach.lib.j.Epiſtol.xxij.& Adiutor primicerij tribunorum notariorum in Notitia, quæ ſubiecta eſt Nouellæ viij. Appellantur verbo Græco Boëthi in l. vlt. C. de tabular. ſcrib.lib.x.

Adiutricis primæ legionis meminere Impp. in l.vlt.C.de apparitorib. præf.præt. & l.vlt. C. de caſtr. pecul. lib. xij. in qua Adiutrice noſtræ Reip. pro Adiutrice noſtra vulgò perperam legitur.

ADAERATIO, æſtimatio ſpecierum in ære. l.14. C.de erogation.militar.anno.libr. xij.l. vlti.C.de milit.veſte.eo. Vnde Adærata ad æris pretium redacta dicunt Impp.in l.vn.C. de collatio.donat. poſſ.lib.x. Ex quo emendanda eſt l.15. C.de erogat.milit.anno. libro xij. in qua adhærere, pro, adærari cum vitio ſcriptum eſt.

ADMISSIONVM Officium in l.2. C. de priuileg.eor. qui in ſacr.pal. lib.xij. C.quod ſub diſpoſitione Magiſtri officiorum ponitur in Notitia Imperij Rom. Ab eo Admiſsionales, qui principem adoraturos admittebant in l.vlt. C.de diuerſ.offic.lib.xij. Lamprid.in Alexand. Salutabatur verò quaſi vnus de Senatoribus patente velo, admiſsionalibus remotis, aut ſolis his qui miniſtri ad fores fuerant: cùm antea ſalutare principem non liceret: Admiſsionum etiam magiſtrum legimus apud Vopiſcum in Aureliano.

Cohortem primā i[illegible] admiſsionū. Seneca lib.6. de ben[illegible]

ADORARE principem,purpuram've principis, pro venerari, ſalutare, & ad principis genua

genua accidere, in l. 1. C. de comitib. & trib. ſchol. lib. xij. l. vlt. C. qui milit. poſſ. lib. xij. l. 4. C. de conſulib. lib. xij. l. 1. C. de apparitoribus præf. prætor. l. 1. C. de apparitorib. præf. vrb. Ammian. Marcellin. libro xxj. Verùm cùm primitus viſus adorandæ purpuræ datam ſibi copiam aduertiſſet, recreatus tandem ſuiq; ſecurus, Incautè, inquit, Imperator & temere alienis te partibus commiſiſti. In Notitia quoque Imperij Romani, crebrò in officio Proconſulum princeps agentium in rebus recenſetur qui adorata principali clementia cum inſignibus exibat. Talem autem honorem principi in ſalutatione exhiberi ſolitum, Zonaras Tomo iij. in Iuſtinian. indicat his verbis, ἤδη δ' ἰφθακὼς φανῆ τῷ κρατοῦντος ὁ Βελισάριος πεῖσαι τὸν Γελίμερα εἰς τοὔδαφος καταβαλεῖν ἑαυτὸν καὶ οὕτως ἀπονεῖμαι τῷ βασιλεῖ τὴν προσκύνησιν. ὁ δὲ ἐποίει τὸ προσταττόμενον κατακεχυμένος δάκρυσι. αὐτὸς δὲ Βελισάριος προσέθηκεν ἑαυτὸν συνεπιτρέψας τῷ Γελίμερι, ὅτι οὐχ ὡς αἰχμάλωτος ἐκεῖνος τοῦτο ποιεῖσθαι ἀπαιτεῖται, ἀλλ' ὅτι οὕτω νενόμισται προσκυνεῖσθαι τὸν Ῥωμαίων τὸν βασιλέα. Ex quo apparet humi procumbere, & ad pedes principum prouolui ſolitos, quos illi ſalutationis officio dignabantur. Id quod à peſsimis primùm principibus inſtitutum, à Chriſtianis etiam retentum eſt. Lamprid. in Alexand. Ipſe adorari ſe vetuit, cùm iam cœpiſſet Heliogabalus adorari more Regum Perſarum. Capitolin. in Maximinis. Nam in ſalutationibus ſuperbiſsimus erat, & manum porrigebat, & genua ſibi oſculari patiebatur: nonnunquam etiam pedes. Quod numquam paſſus eſt, ſenior Maximinus, qui dicebat, Dij prohibeant, vt quiſquam ingenuorum pedibus meis oſculum figat.

Aeramen in l. 12. C. de operib. pub. ſcribere oportet, vbi codices quidam ornamenta, alij inſtrumenta ſcriptum habēt. Quorū vtrumque vitioſum eſſe oſtendit l. 37. eod. tit. in C. Theo. Ex qua hoc amplius patet Tribonianum tres libras in ſex mutaſſe qui mirè etiam deformauit l. 14. eod. tit. vt apparet ex l. 40. eod. tit. in C. Th.

Agentivm in rebus crebra fit in libris Codicis mentio, necnon apud Ammia. Marcellin. & in Epiſtol. Symmachi aliquotiens, & apud Ambroſium lib. v. Epiſt. Hos principibus varia miniſteria in prouincijs præbuiſſe conſtat. Nam & curis agendis & exactionibus publici curſus obſequium adhibebant, vt oſtendunt l. 2. & l. vlt. C. de curioſ. & ſtationar. lib. xij. Et officio quoque Præſidum, Proconſulum, Vicariorum, Ducum, princeps de ſchola agentium in rebus deputabatur: quemadmodum ex Notitia Imperij Ro. liquet. Agentes autem in rebus Lexicon B. Germani μαγιστριανοὺς vertit. Credo quòd Magiſtro officiorum ſubeſſent.

Amethvsti in l. 21. D. de auro, arg. Gemmæ ſunt purpureæ, permixto violaceo colore, leniter quaſdam flammulas fundentes. Cauſa autem nominis huius eſt, quòd ſit in purpura illius quiddam nō ex toto igneum, ſed vini colorem habens, vt Plin. lib. xxxvij. cap. ix. & Iſidor. libro xvj. Etymolog. cap. ix. ſcribunt.

Amfitapa in l. 23. §. veſtimenta. D. de auro, argen. ſunt ex vtraque parte villoſa tapeta quemadmodum Iſidor. lib. xix. cap. xxvj. interpretatur. Nonius quoq; Marcellus Amfitapas veſtes dici ſcribit, vtrinque habentes villos. Lucilius lib. j. Satyr.

Atque amfitapa villis ingentibus molles.

Varro Manio: Alterum bene acceptū dormire ſuper amfitapa bene molli. Pollux lib. vj. Onomaſt. cap. j. ἀμφιτάπητας appellat, & ſic definit, ἀμφιτάπητες οἱ ἐξ ἑκατέρου δασεῖς, τάπητες δὲ οἱ ἐκ θατέρου. Suidas, ἀμφίταπος τάπητες ἀμφίμαλλοι.

Amomvm in l. vlti. §. ſpecies. D. de publican. Genus eſt fruticis odorati in Syria & Arabia naſcentis, flore albo veluti violæ, folijs ſimilibus brioniæ. Vide Dioſcorid. lib. j. cap. xiiij. Plinium lib. xij. cap. xij. Iſidor. libro xvij. Etymol. cap. viij.

Anademata in l. 28. D. de auro, argen. In Lexico B. Germani, Redimicula ἀναδήματα & κεκρύφαλοι redduntur. Ἀνάδημα etiam Suidas μίτραν κεφαλῆς interpretatur.

Arca lapidea in qua mortuus conditur in l. 7. §. vlt. D. de religioſ.

Arca ærata in l. 19. §. ſi inquilinus. D. locati.

Arca frumentaria & olearia in l. 1. D. de muneribus & honorib. l. 1. C. de frumen. vrb. Conſtant. l. 2. de curatorib. Kalend. in C. Th.

Arca vinaria apud Symmach. libro j. Epiſtol. xxviij. & Epiſt. xxxij.

Arca quæſtoria apud eumdem auctorem lib. j. Epiſtol. xix.

Arca fiſcalis in l. 4. C. de numerar. lib. xj. In quā tributa inferebantur, vt Iuſtinian. in Nouell. περὶ τῆς δημοσίων ἀύλων non procul ab initio ſignificat. Eſt autem corruptum & deprauatum hoc verbum in l. 11. C. de ſuſceptorib. lib. x. in qua, mercedis diſcuſsionem, pro, arcæ diſcuſsionem vitioſè legi, cùm ex ſcriptis codicibus, tum verò ex l. 26. eod. tit. in C. Th. patet.

Inde Arcarij, huiuſmodi arcæ cuſtodes, auriq; illati ſuſceptores. in l. vlt. C. de ſuſceptoribus, & arcar. lib. x. l. 8. de aquæ duct. in C. Theod. l. 1. de his qui cum diſpenſat. contraxerunt. in eod. Cod.

Argvto pectine dixere Arcad. & Honor. in l. vlt. C. de veſtib. olober. lib. xj. imitatione

Virgil

Virgiliani verſus, qui eſt lib.1.Georg.qui ita habet,

Arguto coniunx percurrit pectine telas.

Sed & Apuleius lib.ij.de Aſino aur.Et pectinis,ait, arguti dente tenui diſcriminantur.

ΑΡΤΑΒΩΝ meminit Iuſtinia. Edicto xiij. ἴσω, ait, ὡς τῶν ζ ῥιδῶν ἀρταβῶν, ὑπὲρ ἑκάστης νομισμάτων ἀπαιτεῖσθαι παρὰ τοῦ σοῦ θρόνου τὸ λοιπὸν τῇ ἐμβολῇ. Exiſtimo autem de Aegyptia Artaba ea verba accipienda.fuit enim menſura hoc nomine apud Aegyptios modios quinque capiens, auctore B. Hieronymo lib. ij.Commentarior. in Eſaïam capit.v. Quod & Ariſtophanis interpres in Acharnanenſibus teſtatur. Ἀχάνη, inquiens. μέτρον δὲ Περσικὸν ὥσπερ ἡ ἀρτάβη παρ' Αἰγυπτίοις. Fuit & menſuræ Perſicæ medimnum Atticum & prætereà tres chœnicas capientis idem nomen, vt Herodot.libro j.& Pollux libro iiij.Onomaſt. capit.xxiij.& Suidas in verbo ἀρτάβη tradunt.

ASCODROGITAE in l.10.& l.11.C.de hæretic. Sic enim illic legendum cenſeo. Hæretici fuere, qui vtrem inflatum in ſua Eccleſia poſitum ac coopertum veneratione proſequebantur & circa eum laſciuientes more bacchantium diſcurrebant, auctore Philaſtrio Brixienſi Epiſcopo in hæreſeon Catalogo.

AVCTORITATES magiſtratuum pro litteris & edictis quæ publicis locis proponuntur aliquid imperantes,vetantes've.l.j.ſi cert. pet.chir.in C. Th.l.vlt.C.de fabricenſib.libr. xj.l.10.C.de aquæductu lib.xj.l.vlti.de cenſu ciu.non adſcrib.in C.Th.Nouel.Valentinia. de indulgent.debit.Sic & in Caſsiodoro aliquotiens, & in Beatorum paſsionibus, vt vocant,hoc verbum accipitur.

AVRARIVS Canon. in l.11. C.de excuſatio. muner. lib.x.l.13. C.de extraord.muneribus. Præſtatio fuit à mercatoribus & negotiatoribus conferri ſolita:quę & Auraria penſitatio vocatur in l.2.C.de fund.patrimo.libr.xj. & Auraria præſtatio in l.vn.qui à præbitio. tiro.in C.Th.& Auraria functio in l.13.& l. 19.de luſtrali collatio.eo. Et Auraria penſio apud Caſsiodor.lib.xj.Variar.Epiſt.ad Fauſtum.Et Aurum mercatoribus indictum in l.6.de luſtrali collatio.in C.Th.& Negotiatorum collatio in l.vlt.de excuſatio.artific.in C.Th. Crediderim etiam ita Aurum negotiatorum apud Lampridium in Alexandro accipiendum eſſe, cũ huiuſmodi aurum ab eo Imperatore Romæ remiſſum refert.

Aurifex qui ex auro aliquid facit.l.34.D.de auro,argent.l.2.de excuſatio.artific.in C.Th.& apud Iul.Firmic.lib.iij.Matheſ.cap.iiij. Inde Aurifices ſpecierum, & Aurifices ſolidorum in l.7.C.de palatin.ſacr.largit.lib.xij.

AVTOMATARIA l.41.§.pen.D.de lega.lib.1. interpretor mechanica arte ita conſtructa opera,vt ſuapte vi ſine cuiuſquam impulſione moueantur,vertantur, agitentur. Suet.in Claudio, Si automaton aut pegma vel quid aliud parum ceſsiſſet.

B

BALLVCA in l.1.& l.2.C.de metallar.libr. xj.in qua addita ſunt à Triboniano verba hæc,quæ Græcè χρύσαμμος, vel,vt alij legũt, χρύπμος dicitur: quemadmodum patet ex l. 3.eo.tit.in C.Th.

BAPHIA officinæ ſunt inſectorum, qui veſtibus purpura & cocco tingendis operam dabant.l.2.& l.penult.C.de murilegul.lib.xj. l.vlt.C.de veſtib.olober.lib.xj.quæ excerpta eſt ex l.vlti.de murilegul.in C.Th. Huiuſmodi multa baphia & in orientis & in occidentis partibus Imperatores habebant:quæ ſub diſpoſitione Comitum ſacrarum largitionum in Notitia Imperij Rom.ponuntur. Præponebantur autem Baphijs procuratores, vt eadem Notitia oſtendit. Lamprid.in Alexandro.Ita vt Alexandrina purpura hodie'que dicatur, quæ vulgò Probiana dicitur: Idcircò quòd Aurelius Probus baphijs præpoſitus id genus muricis reperiſſet.

BARBARICARII qui ſint, ſatis perſpicuè ſuprà expoſuimus.Tantùm addam rectæ & integræ verbi huius ſcripturæ locum vnum ex l.7.in fin.C.de palatin.ſacr.largit.libro xj. Contrà,id in duobus duodecimi Codicis libri locis corruptum nomen repperitur: nimirum in.l.1.de præpoſit. agent.in reb.& in l.1.de priuilegijs ſcholar.Similiter in Notitia, quò loci de officio Magiſtri officiorum per orientem agitur,Barbariorum,meo quidem iudicio, pro Barbaricariorum perperam legitur.

BASTAGA onus iumentis portandarum rerum fiſcalium ſignificat.l.3.C.de cohortalib. libr.xij.& in Leonis Imper.libro de Bellico apparatu non ſemel.

Vnde Baſtagarij quibus id oneris incumbit.l. 4.& l.8.C.de murilegul.lib.xj.

Baſtagam autem priuatã ſub diſpoſitione Comitis largitionum priuatarum diuinæ domus: Præpoſitos verò baſtagarum ſub diſpoſitione Comitis ſacrarum largitionũ Notitia collocat.

BERYLLVS in l.vlt.§.ſpecies.D.de publican. gemma eſt in India naſcens,quæ à gentis ſuę lingua nomen habet, viriditate ſimilis ſmaragdo,ſed cum pallore,vt Plinius lib.xxxvij. cap.v.& Solin.in Polyhiſto.capit.liij.& Iſidor.lib.xvj.Etymolog.cap.vij.ſcribunt.

BIARCHI in l.3.C.de agentib.in reb.libr.xij. l.vlt.C.de offic.præf.præto.Afr. Officiales quidam

quidam fuere ex ſchola agentium in rebus. Vnde Biarchia in l.1.C.de offic.magiſt.officiorum.

Blattaserica in l. vlt. de murilegul. in C.Theod.quæ & ſericoblatta vel ſericablatta dicitur in l.10.de murilegul.lib.xj. Codicis Iuſtinianei.& l.13.eod.tit.in C.Theod.Vnde Pallium Blattoſericum apud Vopiſcum in Aureliano. Eſt autem blatta purpuræ genus, cuius fit mentio in l.1. C. quæ res vendi non poſſ.Caſsiodor.lib.j.Variar. Epiſtol. ad Theonem. Cum blatta quam noſtro cubiculo dare ſingulis annis conſueuiſti, venire feſtina. Sidonius Apollinar. in Panegyrico Mario.Pontus caſtorea, blattam Tyrus, æra Corinthus.Lampridius in Heliogabalo,Parauerat igitur funes blatta & ſerico & cocco intortos: quibus ſi neceſſe eſſet, vitam finiret.Eutropius quoque lib.vij. Neronem retibus aureis piſcatum, quæ blatteis funibus extrahebat,ſcribit. Sed & blatteam tunicam apud Gregorium Turonenſem lib.ij.Hiſto. cap.xxxviij.legimus.

Borboriani in l.5.& l.10.& l.penult.C.de hæretic. & Manich. Hos Philaſtrius, vitijs implicatos ſeculi & malis concupiſcentijs ſeruientes non ſperaſſe iudicium futurum, ſed potius carnalem ſeculi concupiſcentiam laudaſſe Philaſtrius in hæreſeum Catalogo ſcribit.

Brabevtas Græcè dici certaminum deſignatores Vlp.ſcribit in l.4.§.1.D.de his qui not.infa.Pollux libro iij. Onomaſt. cap.vlti. ἀλλὰ δὶς μὲν μουσικοῖς ἐπίθαι πάθλων). τοῖς δὲ γυμνικοῖς ἐφιστᾶσι βραβευταὶ ὡς καὶ βραβεῖς ὁ πλάτων καλεῖ. Moſchopulus ἐν συλλογῇ ἀττικῶν ὀνομάτων. βραβεῖς καὶ βραβευταὶ οἱ διοικηταὶ τοῦ ἀγῶνος οἱ τὰ ἆθλα διδόντες, ἀφ' οὗ βραβεῖον τὸ ἆθλον.

Bractearii in l.1.C.de excuſ.artiſ.libr.x. qui Bracteatores appellantur à Iulio Firmico lib.viij.cap.xix.

Bvprestis in l.3.§.alio.D.ad l.Corn.de ſicar. Animal eſt ſimilimum ſcarabeo longipedi quod inter herbas bouem maximè fallit. Vnde & nomen inuenit;deuoratumq; tacto felle ita inflammat vt rumpat: auctore Plinio libr.xxx.capit.iiij. Vide & Dioſcorid, lib.ij.& lib.vj.

Bvrdones in l.49. D.de legat.libr.iij. Iſid. lib.xij.Etymolog.cap.1.ex equo & aſina natum burdonem appellari ſcribit.

Byrrhi in l. 1. quo quemque habitu.in C. Th. Vopiſcus in Carino. Donati ſunt ab Atrebaticis byrrhi petiti,donati byrrhi Canuſini, Africanæ opes prius in ſcena non viſæ.

Byssinvm opus in l.vlt.§.ſpecies.D.de publican.vt byſsina veſtis apud Apuleium lib. xj.de Aſino aur.Ceterùm byſſum lini genus eſſe apud Indos,candidiſsimi & molliſsimi. Pollux lib.vij.onomaſt.capit.xvij.& Iſidor. libro xix.Etymolog.capit.xxvij.ſcribunt.In Aegypto quoq; byſſum quàm maximè natum ex cap.xxvij. Ezechielis, Hieronymiq; commentarijs intellegimus.Plinius libr.xix. capit.j.etiam circa Elim in Achaia genitum ſignificat his verbis: Ergo huic lino principatus toto in orbe. Proximus byſsino, mulierum maximè delicijs circa Elim in Achaia genito.Quaternis denarijs ſcripula eius permutata quondam, vt auri repperio. Byſsinam quoque veſtem Iudæis ſacerdotibus familiarem fuiſſe, Ioſipp.libro vj.belli Iudaici oſtendit.

C

Calavtica in l.27.in fi.D.de auro, arg. Nonius Marcel. tegmen id eſſe muliebre quod capiti innectitur, tradit, citatq; illud Ciceronis, Tunc cùm vincirentur pedes faſcijs,cùm calauticam capiti accommodares. Auſonius in Periocha Odyſs. Homeri, Ino calauticam capiti ſuo ademptam natanti accommodat.Plane in lexico B.Germani Calautica εἶδος ζώνης definitur.

Calamvm in l.vlt.§.ſpecies D.de publican. odoratū & aromaticum accipe,qui in India, Arabia,& Syria gignitur, multis nodis geniculatus,fuluus, fragrans ſpiritus ſuauitate, qui cum frangitur in multas fit partes fiſsilis. Meminere huius Theophraſt. lib. ix.de hiſtor.plantar.cap.vij.& Plin.libr.xij.cap.xxij. Solinus in Polyhiſtore cap.liij. B.Hierony. in cap.vj.Eſaiæ,& Iſidor.lib.xvij.cap.viij.

Canon penſitationem ac præſtationem annuam ſignificat.l.vlti.C.de collatio.fundor. patrim.lib.xj.l.2.C.de præd.tamiac.l.penult. & vlt.C.de diuerſ.præd.lib.xj.

Canon frumentarius vrbis Romæ.Rubr. de cano.frumentar.libr.xij. C.Lamprid.in Heliogabalo Iuſſerat & Canonem populi Ro. vnius anni meretricibus, lenonibus,& exoletis intramuranis dari: extramuranis alio promiſſo: cùm eo tempore iuxta prouiſionem Seueri & Traiani ſeptem annorū Canon frumentarius Romæ eſſet. Spartianus in Seuero.Rei frumentariç,quam minimam reppererat,ita conſuluit vt excedens ipſe vita ſeptem annorum Canonem relinqueret. Appellatur & Canon vrbicarius in l.2.& l.3. C.de Cano.frument. vrb.Ro.libr.xij.& Canon vrbanus in l.27.de nauicular.in C.Th. Sic Canon metallicus in l.2.C.de metallar.libr. xj. Canon veſtiū in l.1.C.de milit.veſte.lib. xij. Canon nauli apud Iuſtinia.Edicto xiiij. Canon ſelonei apud Caſsiodor.lib.v.variar. Epiſt.ad Ampelium.Canon glebæ apud Sidon.

don. Apollin.libr.vj. Epiſt.ad Papam Cenſorium. Vnde Canonicæ veſtes,& canonici equi in l.3. C.de equor. collatio. libr.xj.l.1.de exactionib.in Cod.Th.Ex quo emendanda eſt l.14.de nauicular.in C.Th.in qua,veſtes atque equi,ceteræq́ canicæ ſpecies,pro,Canonicæ,vulgò legitur.Inde & Canonica indictio in l.1.C.de proxim.ſacr.ſcrin.libr.x.& Canonica penſitatio in l.2.C.de lucris aduocat.libr.xij.

Canones autem qui exigebãt Canonicarij appellantur in Nouella περὶ αὐθεντῶν κανονικαρίας, & in Nouel. περὶ τῶν δημοσίων λύσεως & apud Caſsiodor.libro xj.& libro xij. Variar.

CANTHARIDES inter venena enumerantur in l.3.§.alio.D.ad l.Corn.de ſicar.Sicut & Cantharidis venena dixit Tertullia.lib.1.aduerſus Marcio.Sunt autem cantharides vermiculi minutorum ſcarabeorum forma: ex quo & nomen traxere. Quarum noxiam & maleficam vim Dioſcorides lib.ij.& libr.vj. & Plinius lib.xj.cap.xxxvj.& libr.xxix.cap.iiij.explicant.

CANTHAROS ludicras quaſdam effigies & ad arbitrium effictas interpretor,ex quarum roſtris aqua ſalire ſolebat. l.41.§.itẽ hoc prohibetur.D.de legat.libro j.coniuncta l.17.§.pen.D.de actionib.empt. Auſonius in Epiſtola Edillij xvij.Harum verticularum varijs coagmentis ſimulantur ſpecies mille formarum.Elephantus belua, aut aper beſtia,ager volans,& mirmillo in armis ſubſidens,venator & latrans canis. Quin & turris & Cantharus,& alia huiuſmodi innumerabilium figurarum, quæ alius alio ſcientiùs variegant. In libello quoque ſupplicij quattuor Martyrum coronatorũ hæc verba leguntur. Tunc Sempronianus,Claudius, Caſtorius,& Nicoſtratus cœperunt in nomine Chriſti cauare conchas & pegas & lectos cum ſigillis & cantharis cum magna tenuitate artis.

CAPITA officij in l.2.C.de proxim.ſacr.ſcrin. libr.xij. Sic appellabantur primates officij, & qui in officio primos gradus tenebant. Quemadmodum in ordine caſtrenſi milites quidem Capita ſcholarum vocabantur, vt ex Ammia. Marcellino libro xxv.liquet.Et Vegetius etiam denis militibus præpoſitos caput contubernij vocatos ſcribit libr.ij. cap.viij.& cap.xiij.

CAPITIA in l. 27.D.de auro,argent.muliebria capitis ornamenta. Nonius Marcell. Capitia ait,capitum tegmina.Varro de vita populi Ro.Nec ad orbitam matrum fa.inſtituti quod ex pectore ac lacertis erant apertis, nec capitia habebant. Hæc & Capitula appellari ibidẽ tradit.Eoq́ modo ab Iſid.lib. xix.Etym.cap.xxx.hoc verbum exponitur.

CAPITVLARIAM & Temonariã functionem coniungunt Imperatores in l.14. de extraord. munerib. in C.Theodoſ. vt Capituli & temonis neceſsitatem in l.13. eodem tit. in Cod. Iuſtiniani; in qua tamen paſsim capitalis atque temonis neceſsitatem perperam ſcribitur.

Ita Capituli functionem accipe in l. 15. & l. 18. eod. tit.in C. Theod. In Lexico quoque B. Germani tributum capitulare inuenitur & Græcè redditur ἐπικεφάλαιον φόρος. Atq; inde Capitularij qui & Temonarij in l. 2. C.de priuileg.eor. qui in ſacr.pal.lib.xij. Et Capitularij horreorum ac tabernariorum apud Caſsiodor.lib.x. Variar.Epiſtol. ad Senatores & populum. Ex quibus perſpicuum fit emẽdandum eſſe Symmachum, apud quem lib.ij.Epiſt.cccij. Capitulani pro Capitularij ſcribitur.

CARDAMOMVM in l.vlt.§.ſpecies.D.de publican. fruticis genus amomo ſimile, ſemine oblõgo, quod in Arabia Comagena & Armenia naſcitur,vt Dioſcorid.lib.j. & Plinius lib.xij.cap.xiiij.& Iſidor.libro xvij.capite ix. ſcribunt.

CAREVM in l. 3. D. de penu leg. ſemen accipio, cuius radix cocta paſtinacæ modo eſui erat:vt Dioſcorides lib.iij.cap.lxvj.tradit.

CARPOCRATIANI in l. 5. C.de hæretic. & Manich.Hæretici fuẽre à Carpocrate ita vocati, qui Chriſtum hominem dumtaxat fuiſſe, & ex ſemine Ioſeph carnaliter progenitum inſtar reliquorum hominum adſerebat; quemadmodum Philaſtrius Brixienſis Epiſcopus in hæreſeon Catal. & Iſidor. lib. viij. Etymol.cap.v.ſcribunt.

CARPASVM in l. vlti. §.ſpecies. D. de publican. Planta eſt ex qua ſuccus medicamentis vtilis exprimebatur, cuius Dioſcorides libro vj.& Galenus libro j.de Compoſitione medicamentor. meminere, & ὀπὸν καρπασίου vocant.

CATABOLENSES in Rubr. de piſtorib. & catabolenſib. in Cod. Theodoſ. Caſsiodor. lib.iij.Variar.Epiſt. ad Feſtum. Atque ideo magnitudini tuæ præſenti admonitione declaramus, vt marmora, quæ de domo Pinciana conſtat eſſe depoſita, ad Rauennatem vrbem per Catabolenſes veſtra ordinatione dirigantur. Atque in hoc verbo mendum eſſe crediderim apud eumdem auctorem libro iiij. Variarum Epiſtol. ad Godiſcalcum Saionem: in qua ita eſt. Et ideo quinquaginta ſolidorum multam non veredarius,ſed catabulnenſis incurrat, quiſquis vltrà 100.libras Parhippum crediderit onerandum, ex ſuperiore enim loco patet Catabolenſis, legendum.

CAVDICARII in l.1.de canone frumentario

vrbis Romæ. l.2. de piſtoribus in C. Theod. l.9. de ſuarijs vrbis Romæ. eodem. Quorum corpus Romæ fuiſſe ex illis locis planum fit. Puto autem ſic amnicos nauicularios appellatos à nauibus Tiberinis, quas antiqui codicarias vocabāt. Nonius Marcellus in cap. de genere nauigior. Codicarias naues etiam nunc conſuetudo appellat, quòd in fluminibus ſint vſui. Varro de vita pop. Rom. libro iij. Antiqui plures tabulas coniunctas Codices dicebant. A quo in Tiberi naues codicarias appellamus. Auſonius Eidyllio ix.

Nauita caudiceo fluitās ſuper æquora lēbo.

Ceterùm Aurelianum Imperatorem Vopiſcus refert, Nauicularios Niliacos apud Aegyptum nouos & Romæ amnicos poſuiſſe.

CELLARIA annonis adiunguntur, in l. vlti. de officio iudicum omnium. in Cod. Theod. Sulpitius Seuer. lib. ij. Hiſtoriæ ſacræ, Quadringenti, ait, & aliquanto amplius Occidentales epiſcopi Ariminū conuenere: quibus omnibus annonas & cellaria dare Imperator præcepit.

Vnde Cellarienſes ſpecies in l. pen. de indulg. debitor. in C. Th.

Et Cellaritæ apud Caſsiodor. libro x. Variar. Epiſt. ad Senator. & popul.

CENSITORVM nomen deprauatum eſt in l. 6. de cenſuum adſcriptio. in Cod. Theodoſ. in qua cenſorum & peræquatorum officia, pro, cenſitorum cum vitio ſcriptū eſt. Quod mendum etiam ſequentis Rubricæ inſcriptio prodit, quæ de cenſitorib. & peræquatorib. inſcribitur.

CENSVALIVM equorum meminit l.19. C. de curſu publ. lib. xij. niſi cui magis placeat, pro cenſualium, curſualium illic legi. Nam & ita equos publico curſui deputatos à Caſsiodoro lib. iiij. Variat. Epiſtol. ad Godiſcalcum & libro v. Epiſtol. ad Mannilam appellari obſeruaui.

Cenſuales pro tabellionibus & librarijs cenſualis miniſterij, in Rubr. de tabular. ſcrib. logograf. & cenſualib. lib. x. C. Capitolin. in lib. de Rebus geſtis Gordianor. Senatuſconſultum tacitum fieret, ita vt non ſcribæ, non ſerui publici, non cenſuales illis actibus intereſſent. Senatores exciperent, Senatores omnium officia cenſualium ſcribarum'que complerent.

Cenſualia munera in l.2, C. de priuileg. eor. qui in ſac. pal. lib. xij.

CENTENA, ordo eſt & gradus promotionis in ſcholis agentium in rebus. l.1. de murileg. in C. Theodoſ. l. 1. de Cæſarian. in eo. Cod. Ex quibus, iunctis etiam ſcriptis codicibus emendanda eſt l.1. C. de offic. magiſtr. offic. in qua Centenaria, pro, centena vitioſè ac perperam ſcriptum eſt. Eum verò gradum in ſcholis qui tenebant, Centenarij vocabantur. l.1. C. de priuileg. ſchol. lib. xij. & l.3. & l.4. C. de agentib. in reb. l.1. C. de lucris aduocat. eod. lib. l.162. de decurionib. in C. Theod. Porrò qui Centuriones à veteribus dicebantur, eos ſuis temporibus Centenarios appellatos Vegetius lib. ij. cap. xiij. ſcribit. In Modeſti autem Epitoma Centurios vocari mendosè legitur.

CERAVNIVM in l. vlti. §. ſpecies. D. de publican. Gemmæ genus ab eo nomen habens, quòd non alibi quàm in loco ictus fulminis proximo inueniatur: de qua plura Plinius lib. xxxvij. cap. ix. & cap. x. & Iſidor. lib. xvj. Etymol. cap. xiij. tradunt. Ita ceraunia coruſcare dixit Tertull. in lib. De habitu mulieb. non procul ab initio. Lamprid. in Heliogabalo, Parauerat & in ceraunijs & in hyacinthis & ſmaragdis venena.

CHALDAEI in l.5. C. de malefic. & mathematic. ſecundùm B. Hieronymi in capite ij. Danielis interpretationem, γενεθλιάλογοι accipiendi ſunt, qui futura ex natiuitatibus prædicunt. Spartia. in Seuero, Quaſi de Imperio vates, vel Chaldæos conſuluiſſet reus factus eſt.

CHARTVLARII in l.1. C. de præpoſit. agen. in reb. libro xij. l.10. & l. vlt. C. de numerarijs eod. lib. & in Notitia, quę Nouellæ viij. ſubiecta eſt non ſemel. Zonaras porrò poſterioribus temporibus chartularium appellatum τὸν τῶν βασιλικῶν ἱπποκόμων ἐπιστάτην. Tomo iij. Annal. in Leone Iſauro ſcribit. At in Leone Iſauro eum qui huic muneri præficiebatur, πρωτοστράτορα vocatum tradit.

CHELYNIAE in l. vlti. §. ſpecies. D. de publican. quid ſignificet, ignorare me ingenuè fateor, niſi Cheloniam gemmā quam oculum eſſe Indicæ teſtudinis Plinius lib. xxxvij. ca. x. ſcribit, intellegamus.

CHRYSOLITHI in l.21. §. penult. D. de auro, argen. Auro ſimilis gemma eſt cum marino colore adfinitatem quamdam habens, quam Aethiopia gignit. Auctores ſunt Plinius libro vlti. cap. ix. Iſidorus lib. xvj. Etymolog. cap. xiiij.

CINNAMOMVM in l. vlt. §. ſpecies. D. de publican. Naſcitur in Indiæ & Aethiopiæ regionibus, frutice breui, duorum tantùm cubitorum, colore ſubnigro vel cinereo, tenuiſſimis virgulis, cortice in modum cannæ rotundo & gracili: vt Dioſcorid. lib. j. & Plin. libro xij. cap. xix. & Iſidorus lib. xvij. cap. vij. ſcribunt.

CLAVVS morbi genus in l. 12. D. de ædilicio edict.

Clauularem curſum ſcripti codices habent in l. penult. C. de curſu pub. libro xij. vbi vulgò impreſsi, Ambularē. De cuius lectionis fide cùm

Longe aliter Cuiac.

cùm dubitarem, in mentem venit etiam apud Ammian. Marcellinum hoc verbum me legendo notaſſe. Sic enim apud eum libro xx. ſcriptum eſt, Iulianus contemplans rationabiles querelas, cum familijs eos ad Orientem proficiſci præcepit, clauularis curſus poteſtate permiſſa. Nec tamen rectũ eſſe hoc verbum præſtare auſim, cùm vnde profectum ſit ignorem. Ac fortè, qui Caballarē curſum in Clauularem tranſijſſe contendat, non fallatur. Nam & Caballicationes. & Caballicatas apud Luitprandum in Hiſtor. ſuor. tempor. legimus & καβαλλικεύειν αὐτὸ τὸ ἱππάδιον, Actuarius in lib. περὶ σωματικῶν φαρμάκων Italicam linguam ſecutus dixit. Sed hæc doctioribus dijudicãda relinquere ſatius fuerit.

CLERICOS interpretantur Impp. eos, qui diuino cultui miniſteria religionis impendunt. l.2. de epiſcop. in C. Theodoſ. Iſidorus etiam lib. vij. cap. xij. Clericos appellari omnes, qui in eccleſia Chriſti deſeruiũt, veluti oſtiarios, Pſalmiſtas, lectores, exorciſtas, acolythos, ſubdiaconos, diaconos, presbyteros, exorciſtas; quorum in l.6. C. de epiſcop. & cler. fit mentio.

CLIBANUS thoracem, quo pectus tegitur ſignificat. Leo Imperator in lib. de Bellico apparatu cap. vj. vti Latinè à Io. Checo redditus eſt: Armabant autē, ait, catafractũ equitem vndique tum ipſum tum equum etiam lorícijs, id eſt, galeis, clibanis, id eſt, thoracibus, paramerijs, id eſt, machæris. Idētidemq́; clibanorum nomen in eo capite repetitur. Auctor etiam libelli de Rebus bellicis qui Notitiæ Imperij Roma. ſubiũgitur, de Thoracomacho agens, Hoc enim, ait, veſtimenti genus quod de coactili ad menſuram & tutelam pectoris humani timoris ſollicitudo ſollertia magiſtra compoſuit: vt hoc inducta primùm lorica vel clibanus (ſic enim ſcribēdum eſt) aut his ſimilia, fragilitatem corporis ponderis aſperitate non læderent. Vnde clibanarij, equites cataphracti in l.9. de annon. ciuic. in C. Theod. & in Notitia Imperij Ro. cùm magiſtri militum præſentalis diſpoſitio recenſetur, inter vexillationes, equites clibanarij Parthi & Perſæ numerãtur. Ex quarum nationum lingua in Latium verbum clibanariorum inuectũ exiſtimo adductus Lampridij in Alexandro verbis, quibus Alexandrum deuictis à ſe Perſis ad Senatum ſcripſiſſe refert, Centum & viginti equitum millia fudimus Cataphractarios, quos illi clibanarios vocant decem millia in eo bello interemimus. Repperitur & hoc verbum apud Vegetium libro iij. cap. vj. vbi ita eſt. Et bini catafracti equi iungebantur ad currum, quibus inſidentes clibanarij ſariſſas, hoc eſt, longiſſimos contos in Elephantos dirigebant.

Clibanarios autem periphraſticôs Claudianus ita deſcribit libr. in vj. Conſulat. Honor.

Vt chalybe indutos equites, & in ære latentes
Vidit cornipedes, quanam de gente rogabat
Ferrati venere viri? quæ terra metallo
Naſcentes informat equos? nunc Lemnius auctor
Addidit hinnitum ferro?

His mihi videor abundè verbi minimè vulgati ſignificationem patefeciſſe.

Ad ea quæ de verbo Clauſurarum ſupra diximus, addi velim Leonis Imperatoris locum, ex libro de bellico apparatu cap. ix. qui ita à Io. Chæco Latinè redditus eſt, Præmitte ex tuis qui aditus anguſtos & minùs patentes, quos clauſuras nominant, anticipent. Ex Nicetæ quoq; Annalibus. προκαταλαμβάνειν τὰς δυσχωρίας αἳ κλεισούραι τῷ ἰδιώτῃ κατονομάζονται.

COCCUM in l.70. §. penult. & §. vlti. & l.78. §. coccum. D. de legat. lib. iij. Plinius. lib. ix. cap. xlj. de tingenda purpura loquens: Quin, ait, & terrena miſcere, coccóque tinctum Tyrio tingere vt fieret iſginum. Coccum Galatiæ rubens granum, vt dicemus in terreſtribus, aut circa Emeritam Luſitaniæ in maxima laude eſt. Meminit & libro xvj. cap. viij. Sed & lib. xxij. cap. ij. Atque vt ſileamus, ait, Galatiæ, Africæ, Luſitaniæ granis coccum Imperatorijs dicatum paludamentis, tranſalpina Gallia Tyrium atque conchylium tingit. Iſginum porrò, cuius Plinius meminit, etiam in purpureis numeratur in d. l.78. §. coccum. de legat. iij.

COLLEGIATI dicebantur certis ciuitatum collegijs adſcripti. l. 1. l.2. & l. vlti. de his qui condicio. propr. dereliq. in C. Theod. l.31. de epiſcop. & cler. l.41. de operib. public. in eo. Cod. Hos operas proſecutionibus equorum præbuiſſe, eoq́; proſecutionum onere adſtrictos fuiſſe ſignificat l.1. ne operæ à collatorib. exigant. in C. Th. In deſcriptione etiam vrbis Conſtantinopolitanæ, cuius incertus eſt auctor, ſingulis in regionibus collegiati ponuntur qui è diuerſis corporibus ordinati incendiorum caſibus ſubuenire conſueuerant.

COLOBA in l.1. quo quemque habitu in vrbe eſſe oport. in C. Th. Veſtimenti genus de quo aliud nihil proferre poſſum, præter id, quod Iſidor. lib. xix. Etymolog. cap. xxij. ſcribit, Colobum dictum quòd longum eſſet & ſine manicis. Colobi an Colobii.

COMAGENA in l.23. D. de auro, argent. Vnguenti genus, quod quale ſit, ex Plinij verbis à me ſubiectis facilè intelligi poteſt. Sic autem ille libro x. cap. xxiij. de anſeribus tractans,

ctans,ſc [illegible] Aliud repperit Syriæ pars,quæ Comagene vocatur. Adipem eorum in vaſe æreo cum cinnamo niue multa obrutum ac gelido rigore maceratum ad vſum præclari medicaminis, quod ex gente dicitur Comagenum. Idem libr.xxix.cap.iij. Fit ex adipe anſerum,alioquin celeberrimi vſus eſt ad hoc in Comagene Syriæ parte cū cinnamo,caſsia,pipere albo,herba quæ Comagene vocatur,obrutis niue vaſis odore iucundiſsimo vtiliſsimum ad perfrictiones,cōuulſiones, cæcos ac ſubitos dolores, vnguentumq́ pariter & medicamentum eſt.

COMITVM varias appellationes ac ſpecies ſuprà recenſuimus: quibus & quæ ſequuntur auctuarij vice addi velim. Comitis theſaurorum fit mentio in l.vlti. C.vt dignitat. ordo ſeruet.libro xij.& l.2.C.de palatin.ſacr. largi.eo. Meminit & Comitis theſaurorū per Thracias Ammianus Marcellinus libr.xxix. Comitem diſpoſitionum legimus in l. 8.C. de proxim.ſacr.ſcrin.libr.xij. Item Comitem domorum in l.3. C.de palatin. ſacr.largit.l.2. C.de præfect.prætor.l.vlti.C.de diuerſ.offic. libr.xij.

Et Comitem Domeſticorum in l.1.C.de ſilentiar.l.penult.C.de metat.& epid.libro xij.& apud Marcellinum lib.xx.& libr.xxxj.multoties,& apud Gregor.Turonenſ.libr.ij.hiſtor.cap.x.

Item Comitem ſcholarum in l.1.C.de priuileg. ſcholar.lib.xij.& Rub.de Comitib.& Trib. ſcholar.

Et Comitem ærarij in l.39.de appellatio.in C. Th.& l.1.C.de quæſtorib.lib.xij.

Et Comites Aegypti ac Ponticæ diœceſeos in l.1.C.de Comitib.lib.xij.

Memorantur præterea in Notitia Comites Phœnices,Syriæ Auguſtæ,Eufratenſis,Arabiæ,Thebaidos, Pentapoleos, Libyæ Pentapoleos,vtriuſque Armeniæ,vtriuſq; Ponti,Scythiæ,Myſiæ primæ & ſecundæ, Daciæ,Pannoniæ, Aegypti, Pamphyliæ,Iſauriæ,Lycaoniæ & Piſidiæ.

Erant autem diuerſi Comitiuarum gradus. Nam & primi ordinis, & ſecundi, & tertij Comites, Comitiuas'que inuenimus.l.1. C. de aduocat.diuerſ.iud.l.6.C.de principibus. agent.in reb.lib.xij.l.1.C.de Comitib.& tribun.ſcholar.lib.xij.l.vlti. C.de numerar.libr. xij.l.9.de ſuarijs vrb. Rom.in Cod.Theod. & apud Caſsiodor.in libris Variar.non rarò. Ex quo mendum eluam, quod Vegetij impreſſos omnes codices occupauit,in quibus libro ij.capit.ix.ita paſsim ſcriptum eſt, Proprius autem Iudex erat præfectus legionis, habens commumem primi ordinis dignitatem. Cùm tamen legendum ſit,Comitiuam primi ordinis, vt ſcripti codices & Modeſti Epitoma docent.

Comitatenſes legiones in l.7.C.de palatin.ſacrar.largit.libro xij.quæ comitatui principis conceſſæ ſunt: quæ ſub diſpoſitione Magiſtrorum militum in Notitia Imperij Roma. ponuntur. Sic & Comitatenſes numeros in l.14.C.de re milit.& vexillatio. Comitatenſes accipere oportet in l.1.de bonis milit. in Cod.Theod.& in Notitia ſupra dicta aliquotiens.

COMPENSATIONIS verbum præter notam ac peruagatam ſignificationem,pro deductione & retentione nonnumquam poni Petr. Faber vir mihi ijſdem ſtudijs eademq́ voluntate coniunctiſsimus,indicauit ex l.67. §.ſed ſi vno.& §.ſi duos.D.de legatis libro ij. iūcto quòd quę Cōpenſationes ob res amotas & donatas vocantur in l. 7. §. ob donationes & l.15.§.j.D.ſoluto matrimon.eæ Retentiones ab Vlpiano appellantur in Inſtit. tit.de dotib.& à Iuſtiniano in l.vn.§.taceat. C.de rei vxor.act.& §.item ſi de dote.Inſtit. de actionibus.

CONCHYLIVM in l.6.C.de diuerſ.reſcript.l. 4.C.de veſtib.olober.Piſcis genus,ex cuius inciſa concha colligitur ſuccus tingendis veſtibus olim expetitus.Ex eo enim inficiebatur purpura. Latinè Murex dicitur. Vide Plinium lib.ix.cap.xxxv.& Caſsiodor.libr.j. Variar.Epiſt.ij.& Iſidor.libr.xix.Etymolog. capitul. xxviij. Legebantur verò in Tyro Phœniciæ metropoli præcipuè huiuſmodi piſces etiam eſus non ingrati. Vnde Guilelmus Tyrenſis Pontiſ.lib.xiij.Belli ſacri,cap. 1.de Tyro agens,Hæc, ait, & tritici & conchylij & pretioſi muricis inuentrix, egregio purpuram colore primo inſigniuit. Vnde & præcipua inter eas etiam hodie vrbis trahens nuncupationem Tyria dicitur.

CONCILIABVLVM à municipio colonia, oppido,præfectura, vico, caſtello ſeparatur apud Paul.lib.iiij.Sentent.tit.vj.vt & in lege Mamilia. Quæ colonia hac lege deducta quod've municipiū præfectura,forum, conciliabulum,conſtitutum erit. Apud Liuium etiam fora & conciliabula non ſemel diſiunguntur lib.iiij.& lib.xxv.& lib.xxxix. Frontinus in lib.de limitib.agror. Sed vt ad hoc reuertamur,hoc conciliabulum fuiſſe fertur: poſtea in municipij ius relatum. Et aliâs. Sunt autem loca publica coloniarum, vbi prius fuere conciliabula & poſtea ſunt in municipij ius relata.Conciliabula porrò Feſtus libro iij.Interpretatur loca,vbi in concilium conuenitur.Iſidorus lib.xv.Etymolog. capit.ij. Pagi apta ſunt ædificijs loca inter agros habitantibus.Hæc & conciliabula appellata à conuentu & ſocietate multorum in vnum. Gellius libro j.capit. vij. orationem

Gracchi

Gracchi circum conciliabula dictam citat. Relinquitur igitur, Conciliabula conuentum hominum in agris eſſe, qui nec municipij, nec coloniæ, nec præfecturæ iure cenſeatur.

CONDITA appellabant ſpecies & copias publicas in horreis ſeruandi cauſa repoſitas. tit. de condi. in publ. horr. Capitolin. in Gordianis: Cuius viri tanta in Republ. diſpoſitio fuit, vt nulla eſſet vnquam ciuitas limitanea potior, & quæ poſſet exercitum populi Ro. ac principem ferre, quæ totius anni in aceto, frumento, & larido atque hordeo, & paleis condita non haberet. Symmach. libr. j. Epiſt. xix. Cùm clementia veſtra meminiſſet carrucæ faciendæ impendium de ſacro ærario eſſe decretum: cenſuit, vt eius argentum publicis conditis redderetur. Idem Epiſt. xxxiiij. de frumento & oleo annonario agens. Cuius rei v. c. præf. annonæ partium ſuarum diligens executor, Prætorianæ ampliſſimæ præfecturæ, vt ipſe adſerit, dudū fecit indicium, miſsis de more breuibus, quæ anguſtias patefacerent conditorum. Marcellin. libr. xxix. A prouincialibus cōmeatum exercitui prohibuit dari meſſes & condita hoſtium, virtutis noſtrorum horrea eſſe fiducia memorans ſpecioſa.

CORONAE menſarum in l. 19. §. perueniamus D. de auro, arg. quas conuiuijs adhiberi ſolitas ex antiquorum teſtimonijs tritum eſt.

Coronarium aurum in Rub. de auro coronar. Cod. & l. 15. de legat. in C. Th. Seruius in lib. viij. Aeneidos ita appellatum tradit aurum quod à victis gentibus dabatur: quod propter conceſſam vitam illis impoſitum erat. Planè ſubactæ bello prouinciæ iam inde ab antiquis Reipubl. Roma. florentis temporibus coronas aureas populo Imperatoribusq́ offerebant, vt Liuius lib. xliij. & xlviij. oſtendit. Tertullia. in lib. de Corona milit. coronarum differentias periequēs, Sunt, ait, & prouinciales aureæ, imaginum iam nō virorum capita maiora quærentes. Vopiſcus in Probo: Coronas quas mihi obtulerunt omnes ciuitates Galliæ aureas, veſtræ Patres conſcripti clementiæ dedicaui. Inde auro coronario nomen: cuius Cicero prima Agraria & in Piſonem meminit: quod ab Alexandro Seuero Romæ remiſſum: à Iuliano quoque prouincialibus indultum, Lampridius in Alexand. & Ammia. Marcellin. lib. xxv. ſcribunt.

CORPORATI in Codice appellabantur, qui ſunt in corporibus, collegijsq́ ciuitatium. Quorum vtilitatem, muneraq́ Symmach. libr. j. Epiſt. xiij. his verbis explicat. Ergo numinis veſtri famam, ſimulq́ arduum recogitans, corporatos negotiatores membra æternæ vrbis ad collationem, quam litteris impetraſtis, vocare dubitaui. Et mox, Nouerat horum corporum miniſterio tantæ vrbis onera ſuſtineri: Hic lanati pecoris inuector eſt, ille ad victum populi cogit armentum, hos ſuillæ carnis tenet functio, pars vrenda lauacris ligna cōportat. Sunt qui fabriles manus Auguſtis operibus accommodent: per alios fortuita arceantur incendia. Iam caupones & obſequia piſtoria, frugis & olei baiulos multosq́ id genus patriæ ſeruientes enumerare faſtidium eſt.

COSTVM in l. vlti. §. ſpecies. D. de public. Radix eſt herbæ in India, Arabia, & Syria naſcentis, iucundi odoris. de qua vide Dioſcoridem lib. j. Plinium lib. xij. cap. xij. & Iſidor. lib. xvij. cap. ix.

CRINA in l. 23. D. de auro, argent. Plinius libr. xxj. cap. v. Eſt & rubens lilium quod Græci κρίνον vocant. Moſchopulus in libr. περὶ σχεδῶν. Κρίνον παροξύτονον, εἶδος φυτοῦ ἀνθώδους. εἰσὶ δὲ κρίνα, τὰ λευκά· τὰ δὲ μέλανα ὑάκινθοι λέγονται.

CROCVFANTIA in ornamentis muliebribus referuntur in l. 27. D. de aur. arg. Planè in Lexico B Germani Reticulum γύργαθος & χερνύφαντος vertitur.

CVBITVS Nili. l. 1. de nili aggerib. in C. Th. Incremēta enim exundantis Nili cubitis metiri Aegyptij ſolebant, vt Plinius libr. v. cap. ix. & lib. xxxvj. cap. vij. & Nicephor. libr. vij. cap. xlvj. ſignificant. Philoſtratus in Dionyſio Milel. Καὶ τοῖς μὲν δάδυχα χρυσὸν δοκεῖ τὸ σῶμα. οἱ δὲ καὶ πήχυιοι διαμείβουσι τὴν γλῶτταν ὥσπερ τὰς Νείλου ἀναβάσεις. Eratq́ adeò apud Memphim in Serapidis templo menſura è ſculpto ſaxo conſtructa, inſcriptis per interualla cubitalibus lineis, per quam Nili incrementa indigenis indicabantur: quemadmodum Heliodor. hiſtor. Aethiop. lib. ix. oſtendit. Quam menſuram à paganorum templis ad Chriſtianorum ædem Cōſtantinus tranſtulit. Poſtea inde demptam, Iulianus Serapidi reſtituit. teſte Nicephoro libro x. hiſtor. eccleſi. cap. iiij.

CVNEI peditum ſunt globi, vt vexillationes equitum turmæ. Atque ita hæc verba diſtinguenda ſunt in l. 1. de bonis milit. in C. Th. Vegetius libro iij. cap. xix. Cuneus dicitur multitudo peditum, quæ iuncta cum acie, primo anguſtior, deinde latior procedit, & aduerſariorum ordines rumpit. Idem libro j. cap. xxvj. Tertiò præcipiendum eſt, vt quadratam aciem repentè conſtituant: quo facto in trigonum, quem cuneum vocant, acies ipſa mutanda eſt. Ammia. Marcellin. libro xxxj. Congregatosq́ in cuneos ſenſim progrediens Gotthorū optimatem Farnobium cum vaſtatorijs globis vagantem licentiùs

occupauit. Et poſtea: Veſpera'q; intendente Gotthorū vaſtatorijs cuneis prope flumen Hebrum ſubito viſis. Quibus in locis promiſcuè globos & cuneos ab eo auctore appellari cernimus. Globos autem etiā Drungos (non, vt vulgò legitur, Drumos vel Grumos) vocitatos Veget. lib. iij. ſcribit. Qua de re aliàs plura, ne extra calcem (quod aiunt) ſermo decurrens lectori faſtidium pariat.

CVRA PALATII. Dignitatis nomen in aula Conſtantinopolitana. l. 1. C. de comitibus & trib. ſchol. lib. xij. Quod & ex Ammia. Marcellino cùm aliàs ſæpe, tum lib. xxxj. facile intellegitur. Tribunus, ait, Equitius, cui tunc erat cura palatij credita. Meminit & Gregorius Turonenſis lib. ij. hiſtoriar. cap. viij. Zonaras κουροπαλάτην vocat. Sic enim Annal. Tomo iij. in Iuſtino ſcribit. τοὔνομα δὲ τὸ γένος τυγχάνων Ἰλλυριὸς, Κουροπαλάτης πρὸ τῆς βασιλείας τετίμητο. Idem in Leone Iſauro. τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀρταβάσδου συνῴκισεν, Κουροπαλάτην αὐτὸν ὀνομάσας. Et in Stauracio. ἐπιβάλλεται δὲ τῷ Κουροπαλάτῃ Μιχαὴλ. Vnde Excura palatij eadem figura, qua Exconſule & Excomite apud Marcellinum lib. xxij. legimus.

CVRIARVM ius pro Curarum vulgò cum vitio legitur in l. 2. C. de apparitoribus præf. præto. lib. xij. quemadmodum etiam Curiæ pro Curę perperam ſcribitur in l. 1. C. de executorib. & exactorib. libro xij. At in l. 1. C. de offic. magiſt. offic. rectè Ad curas agendas & curſum exeant. vt & in l. 2. C. de curioſ. lib. xij. in Curis agendis & euectionibus publici curſus inſpiciendis. Vnde Curioſorum nomen deſcendit; qui curis agendis & curſus publici inſpectioni deſeruiebant. d. l. 2. C. de curioſ. l. 13. C. de curſu publ. Hos quoque crimina iudicibus nuntiaſſe l. 1. C. de curioſis, indicat.

Curiales equi in l. 4. C. de munerib. patrimo.

Curules equi in l. 5. C. de ſpectaculis. Rubric. de equis curulib. in C. Th. & apud Symmach. lib. ij. Epiſt. ſæpius.

CYDONEVM in l. 9. D. de tritico vino. id vini genus, quantum conijcio, ſignificat quod Dioſcorides libr. v. κυδώνιον οἶνον vocat: inde ſcilicet quod ex malis cotoneis in muſti metreta maceratis conficitur.

CYLINDRI in l. 34. §. vlt. D. de auro, argent. oblongi lapilli fuere ad ornatum mulierum pertinentes; de quibus vide Plinium libro xxxvij. cap. v. & cap. viij. Tertullia. in libr. de habitu mulieb. Latent in cingulis ſmaragdi, & cylindros gladius ſub ſinu nouit.

CYMBIA vaſa in l. 34. §. 1. D. de auro, argento. quæ à Polluce libro vj. capit. xvj. & Nonio Marcello inter genera poculorum ponuntur. Meminit & Plinius libro xxxvij. capite viij.

D

DEPVTATI domeſticorum equitum & peditum in Notitia Imperij Ro. memorantur. Et deputati ſacræ veſtis in l. 7. C. de palatin. ſacr. largit. Et deputati fabricæ in Nouella de Armis in qua ita eſt, ἀλλ' οὐδὲ τοῖς ἐν ἀριθμοῖς συγκαταλεγομένοις, ἢ ὁπλοποιοῖς καὶ δεπουτάτοις καλοῦσι, &c. Planè Leo Imperat. in lib. de Bellico apparatu capit. iij. & capit. xj. Δεπουτάτους antiquis temporibus appellatos, qui ſuis temporibus σκρίβωνας dicebantur, οἱ τινὲς, ait, παραλαμβάνοντες τῇ ἀριστερᾷ τοὺς ἐν τῇ μάχῃ τραυματιζομένους ἀνελάμβανον) ὡς ἰατροὶ καὶ νοσοκομοῦντες.

DESVLTOR in l. 20. D. de præſcript. verb. ab eo dictus, auctore Iſidoro libro xviij. cap. xxxix. quòd cùm ad finem curſus venerat, deſiliebat, & de equo in equum tranſiliebat. Hunc ſcitè Manilius tribus verſibus depingit lib. v. Aſtonomię.

Necnon, ait, alterno deſultor ſidere dorſo
Quadrupedum & ſtabilis poterit defigere plantas,
Per quos vadit equos; ludet per terga volantum.

DIOECESES appellabantur, adminiſtrationes multarum ſimul prouinciarum, quæ in vnum coactæ per præfectos pretorio & eorum vicarios regebantur. l. vn. C. vt omnes iud. l. 3. de collatio. equor. in C. Theod. l. 34. de nauicular. eo. Veluti, ſub præfectura Prætoriana Orientis quinque erant diœceſes, Oriens, Aegyptus, Aſiana, Pontica, Thracia: quemadmodum ex l. vn. C. vt nemo ad ſuum patrocin. & l. 5. C. de temporib. & reparat. appell. & l. 2. C. de milit. veſte lib. xij. & l. 1. C. de comitib. & l. 10. C. de numerarijs. l. 6. C. de fund. patrimonial. lib. 97. de decurionibus. in C. Theod. & ex Notitia Imperij Ro. liquet. Quarum diœceſium vna quæq; plures prouincias complectebatur. Oriētis quidem certè diœceſis xv. prouincias continebat, Aegyptiaca verò vj. Aſiana x. Pontica totidem, Thracia vj. Præfecturæ verò Prætorianæ Illyrici diœceſes duæ ſuberant, Macedonia & Dacia; quarum illa prouincias ſex, hæc quinque capiebat.

DISCVSSOR in l. penul. C. quor. appell. non recip. Rubr. de diſcuſſorib. & aliàs in tribus poſtremis Codicis libris perſæpe. In Lexico B. Germani vertitur λογιστής. Et certè in cēſuum deſcriptione verſatos diſcuſſores non dubium eſt. Meminit & Caſsiodor. libro iiij. Variar. Epiſt. ad Fauſtum. Errorq; eſt in hoc verbo apud eumdem auctorem lib. ix. Variar. Epiſt. ad vniuerſos prouinciales Syrac. ciuit. Nam ibi diſcurſoribus, pro diſcuſſoribus legitur.

Diſcuſ

Diſcuſsiones apud Firmicum lib. iiij. Matheſ. cap. xiij. Etiam Iuſtinianus Nouell. cxlviij. Diſcuſsiones vocat quę διοικήσεις ἀναζητεῖν ἐν ἔγγυς κατ' ἐκείνην τὴν ἐν προσηκόντως ἐν τῇ δικασία λαβόντων.

DISPOSITIONVM ſcrinium quoddam memoratur in l.3.& l.4.& l.11.C.de proxim.ſacr. ſcrin.lib.xij. Et Diſpoſitionum comes in l.8. C.eod.tit. Vnde emendandam eſſe l.4.eod. tit. ſuccurrit. in qua comitiuam primi diſpoſitionum pro Comitiuam primam diſpoſitionum,legitur.

DOMESTICI & equites & pedites in Notitia Imperij Ro.ponuntur,& in l.vl.C.de domeſtic.& protectorib.

Domeſtici ac protectores. l. 1. & l.2. C. de domeſtic.ac protectorib. & domeſticus protector apud Marcellin.lib.xviij.

Domeſticorum autem ſchola erat cui Comes pręficiebatur.Marcellin.lib.xxvj.Sociatusq; Valenti domeſticorum pręfuit ſcholæ.Idem lib.xxj. Mamertino largitiones curandas,& Dagalaiphum præfecit domeſticis. Trebellius Pollio in Numeriano. Diocletianum omnes vno conſenſu cui multa iam ſigna facta dicebantur Imperij, Auguſtum appellauerunt domeſticos tunc regentem.

Domeſticus ſcholarum apud Nicephor. libro vij.Hiſtor.Eccleſiaſt.cap.xviij. & Zonaram Tomo iij.Annal.crebrò.

Erat & in aula Conſtantinopolitana quidam qui Δομέστικος μέγας vocabatur.vt Guiliel. Tyrentis Pontif. docet libro ij. Belli ſacri cap.v. his verbis, de Alexio loquens. Hic à domino Nicephoro, qui nunc in ſceptris agens principabatur, plurimum honoratus & Megadomeſtici dignitate (quem nos maiorem Seneſchallum appellare conſueuimus) functus gereretur officio.

DOMINATIONES ſcribere oportet in l.vlt. C. de cenſitorib. & peræquatorib. vbi nunc donationes vulgò legitur. Quod vitium ſcripti codices cum impreſſo Theodoſiano cōſentientes,arguunt. Porrò in ea l.Tribonianus quattuor menſes ad duos ab Honorio & Theodoſio tributos,addidit.

DROMONES nauigij quoddam genus cuius fit mentio in l. vlt. C. de offic. præf. prætor. Afr. Iſidor.lib.xix.Etymolog.cap.j. Longæ naues ſunt,ait,quas Dromones vocamus dictæ eo quòd longiores ſint ceteris: Cuius cōtrarius Muſculus curtum nauigium. Procopius quoque nauigia longa ab eo quòd celerrimè excurrerent, Dromonas appellata ſua ætate ſcribit. Curſum enim δρόμον Græci dicunt. Caſsiodor.lib.v.Variar.Epiſtol.ad Abundantium. Decreuimus mille interim Dromones fabricandos adſumere, qui & frumenta publica poſsint conuehere, & aduerſis nauibus, ſi neceſſe fuerit, obuiare. Zonaras Tomo iij.in Mauritio: ὁ δὲ καὶ τὰ μακρὰ πλοῖα παραπλέοντα ὑπεξῆλθε τῶν ἀντιπάλων καὶ δρόμων ἐμβεβηκὼς μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων ἐπεραιοῦτο. Idem in Iuſtiniano Rhinotmeto: πλοῖα τριήρεις καὶ δρόμωνας καὶ νῆας ἱππαγωγοὺς κατεσκεύασε. Huiuſmodi vero nauium exercitores Dromonarij vocātur. Et ita apud Caſsiodor.libro iiij. Variar. Epiſtol. ad Vvenenatum, & in inſcriptione Epiſtol. ad Dromonar.lib.ij. Variar.emendandum hoc verbum cenſeo.

DVCENA, vt & centena, gradus dignitatis promotionis've in ſchola agētium in rebus. l.vlt.C.de agentib. in reb.l.5. C.de principib. agent. in reb. l.1. de murilegul. in C.Theod. l.1. de Cæſarianis.in eo.Cod. l.5. de decurionib.in eod. Cod. Ex quibus patet ducenam non ducenariam legi oportere in l.1.C.de offic.magiſtr. offic. quamquam impreſsi codices hoc vitio laborent.

Inde Ducenarij qui ducenam gerunt & ducentis ſcholaribus præſunt.l.3. C.de agentib. in reb.l.1. C.de lucris aduocator.l.1. C.de exactorib.tributor.l.9.de exactionib. in C.Th. Cyprianus lib. j.Epiſtol.iiij.Neque vt ille ſuperbierit, ſublatusq; fuerit mundanis dignitatibus Ducenarius potius quàm Epiſcopus vocari volens. Meminit & huius muneris Nicephorus lib.vj.Hiſt. Eccleſiaſt. cap.xxx. In Notitia quoque crebrò in officio rectorum prouinciarum principē de ſchola agentium in rebus Ducenarium recenſeri inuenias. Ceterum & in re militari, Ducenarius interprete Vegetio lib.ij.cap.viij.dicebatur, qui duas centurias, id eſt, ducentos homines ducebat in acie ſecunda.

E

ELENCHI in l.34.§. vlti.D.de auro, argen. Plinius de Margaritis agens libro ix. capi. xxxv. Et procerioribus ſua gratia eſt. Elenchos appellant faſtigiata longitudine alabaſtrorum figura in pleniorem orbem deſinētes. Hos digitis ſuſpendere, & binos aut ternos auribus, feminarum gloria eſt.

ENCAVSTVM in l.6.C.de diuerſ.reſcript.l.4. de extraord.munerib.in C.Theodoſ. In quo verbo error eſt in l.1.§.1.C.de collegiat. Nam vbi vulgò In cautis breuibus, legitur, ſcripti codices Encauſtis breuibus dilucidè habent. Sed & in l.9.C.de agricol.& cenſit.lib.xj.vbi Encaoterijs quidam codices, alij Eucterijs, ſcriptum habēt, crediderim Encauſtis potius legendum eſſe. Encauſtum autem ſacrum ex muricis ſeu conchylij cruore compoſitum, d.l.6.C.de diuerſ.reſcript.docet. Et inde memini me in Epitome quadam Chronicorum Vvernerونis Leodienſis monachi legere,

Palæologum Conſtantinopolitanum Imperatorem Romæ in æde S. Spiritus Eccleſiæ Romanæ obedientiam, ſubiectionemq́ iureiurando pollicitum. Idq́ ſyngrapha conchylij ſanguine à ſe ſubſcripta teſtatum reliquiſſe, quæ in archijs adſeruatur.

Ergasteria tabernas mercimonijs deputatas ſignificant. l. 2. C. de metat. & epidemet. l. 2. C. de epiſcop. & cler. l. 9. C. de operib. publ. Ergaſterio itaque præeſſe & adhærere mercatores dicuntur. l. 26. §. illos verò. C. de vſur. l. 1. C. negotiator. ne milit. l. 12. C. de cohortalib.

Evchetae in l. 5. C. de hæretic. & Manich. Hæretici fuêre de quorum prauo dogmate videndus eſt Nicephor. lib. xj. Hiſtor. eccleſ. cap. xliij.

Evectio litteras, diplomata, & exhibitionem curſus publici ſignificat. l. 1. C. de numerarijs. l. 3. l. 4. l. 6. l. 9. l. penul. l. vlti. C. de curſu publ. l. 2. C. de commeatu. Itaque mendoſa eſt ſcriptura l. 2. C. de curioſ. libr. xij. in qua Euictionibus, pro, Euectionibus legitur. B. Auguſtin. Epiſtol. lv. Zenobius magiſter memoriæ factus eſt, & miſit nobis euectionem cum annonis. Sulpitius Seuer. libro ij. Hiſtor. ſacr. Hilarius quartum iam exilij annum in Phrygia agens, inter reliquos Epiſcopos per vicarium ac præſidem data euectionis copia adeſſe compellitur. Symmach. libro ij. Epiſtol. cclxj. Tibi igitur hoc munus iniungo, vt de impetratis, euectionibus in adminiculum Prætoriæ functionis habitum mentis meæ apud eum plenius exequaris.

Exceptores in ſcriniorum officijs ponuntur l. 5. l. 12. C. de proximis ſacror ſcrinior. lib. xij. l. 5. l. 7. & l. vlti. C. de palatin. ſacrar. largitionum. l. vlti. §. hoc quoqne. C. de re milit. l. vlti. C. de caſtrenſi peculio. l. 5. C. de numerarijs.

Et qvod excvrrit in l. 26. §. vltim. D. depoſiti, ſignificat, & aliquot præterea denarios vel ſummulas. Quæ locutio B. Auguſtino frequens eſt. Ex quo præter ea quæ Budæus notauit locum vnũ ſubijciam ſumptum ex libro j. poſt collatio. contra Donatiſtas: Protulerunt, ait, ibi lex. & quod excurrit, Epiſcopos qui abſentem damnauerunt Cæcilium. Sic etiam Vegetium & Optatum Afrum locutos Iac. Cuiacius lib. j. Obſeruationum, cap. vlt. admonuit.

Exhavsta pars in l. 6. §. ſi patronus. D. ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti, & in tit. ad legem Falcid. D. dicitur, quæ legatis abſumpta eſt.

Ex principe dignitas in l. 4. C. de principib. agent. in reb.

Ex magiſtro officiorum. l. 1. C. de ſilentiarijs, & apud Marcellinum libro xxij.

Ex proximis in l. vn. C. de magiſtr. ſacr. ſcrinior. & Ex proximo libellorum apud Marcellin. lib. xxij.

Ex magiſtro Equitum apud eumdem Marcellin. lib. xxij. apud quem etiam Ex præfecto, Ex duce, Ex vicario, Ex agente in rebus, Ex cura palatij inuenies lib. xxviij. & Ex comite domeſticorum apud Gregor. Turonenſ. lib. ij. Hiſtor. cap. viij.

F

Factiones, agitatorũ in cõtrarias partes diuiſos greges accipe in l. 1. de equis curulibus. in Cod. Theodoſ. quod & Feſtus libro vj. Erant autem hæ pannorum coloribus Praſino videlicet, veneto, & purpureo diſtinctæ factiones. Sueton. in Domitiano capite vij. Duas Circenſibus Græcorum factiones aurati, purpureique panni ad quattuor priſtinas addidit. Vnde colligitur non duas ſolùm, ſed quattuor & eo plures factiones aurigarum Romæ fuiſſe, contra quàm plerique ſentiant. Quod & Xiphilin. in Nerone notat. Idem Sueton. in Vitellio: Quoſdam & de plebe ob id ipſum, quòd Venetæ factioni clarè maledixerant interemit. Sic & Venetariam factionem interpretabimur in inſcriptione, quæ Danij eſt in Hiſpania. Et praſinam factionem apud eumdem Sueton. in Caligula cap. lv. Capitolinus in lib. de Rebus geſtis Gordianor. Equos ſingulos Cappadoces 100. permittentibus Imperatoribus factionibus diuiſit.

Hinc Factionarij in l. vlt. de equis curulibus. in C. Theod. Et factionum domini. Sueton. in Nerone cap. v. Quærentibus dominis factionum repræſentãda præmia in poſterum ſanxit. Et cap. xxij. Ne dominis quidem factionum dignantibus niſi ad totius diei curſum greges ducere. Lamprid. in Commodo. Circenſes multos addidit ex libidine potius, quàm religione, vt factionum dominos ditaret. Huius autem pannorum & colorum diuerſitatis qua aurigæ diſcernebantur rationem explicat Iſidor. lib. xviij. Etymolog. cap. xxxiij.

Fasciae crurales, pedulesq́ in l. 27. in fin. D. de auro, argento, inter ornamenta muliebria ponuntur. Quæ verba rectè in Pandectis Florentinis ita ſcripta ſunt, cùm malè quidam crurales in crinales transformare ſtuduerint. Sed Florentina lectio probanda & retinenda eſt. Nam veteres crura atque pedes faſcijs vincire & obuoluere ſolebant: maximeq́ mulieres. Quod M. Tullius his verbis, quæ & à Nonio Marc. relata ſunt, quibus Clodium vt mulierarium inſectatur, docet. Tu, ait, cùm vincirentur pedes faſcijs,

cùm

cùm calauticam capiti accommodares. Eius rei Plinius quoque libro vj. Histor. Natur. cap.ij.indicium facit, narrans mures Carboni faſcias quibus in calceis vtebatur, arroſiſſe. Et hæ erant pedules faſciæ. Nam pedule interprete Cornelio Frontone in libello de Nominum & verborum differentijs dicitur, quod ſub pedibus præſtat vtilitatem. Hoc amplius & crura faſcijs veſtiri olim ſolita Quintilianus libro ij. capite iij. non obſcurè ſignificat, & Valerius Maximus lib. vj. cap. ij. qui Pompeium candida faſcia crus obligatum habuiſſe refert. Quinetiam faſcijs puellarum ac matronarum pectus tegi papillasque comprimi, conſueuiſſe Iſidorus libro xx. cap. xxxij. ſcribit, & innumeri Poëtarum loci comprobant.

FERRVM Indicum in l. vlti. §. ſpecies. D. de publican. Plinius libro xxxiiij. capit. xiiij. ex omnibus ferri generibus palmam Serico ferro tribui, Seras'que Indiæ populos id cum veſtibus & pellibus ſuis mittere ſcribit.

FIDICVLAE in l. j. & l. 2. de quæſtionibus. in Cod. Theod. Tormenti genus ab eo dictum, vti Iſidorus libro v. Etymolog. capite xxvij. tradit, quòd eo rei in eculeo ad fidem inueniendam & emendam torquentur.

FOEDERATI populi qui dicantur, exponitur in l. 7. D. de captiuis & poſtlim. fœderati militum genus ex fœderatis populis conſcriptorum in l. vlti. C. de locato. Iuſtinianus Nouella cxvij. τῶν γὰρ στρατιώτας καταλεγομένων εἴτε στρατιῶται εἶεν· εἴτε φοιδεράτοι εἴτε σχολάριοι εἴτε ἄλλοι τινὲς ὑφ' ἑτέραν οἱανοῦν στρατείαν ὅπλων καταλεγόμενοι. Suidas φοιδεράτοι οὕτω καλοῦσι ῥωμαῖοι τοὺς ὑποσπόνδους τῶν σκυθῶν.

FOLIVM pentaſpherum, & folium barbaricum in l. vlti. §. ſpecies. D. de publican. Iſidorus libro xvij. Etymologiarum, capite ix. folium dictum ſcribit quòd ſine vlla radice innatans in Indiæ litoribus colligatur, quod ligno perforatum ſiccant Indi atque reponunt, guſtu nardum referens. Pentaſpherum autem ab amplitudine appellari puto eadem forma, qua & Nardi folium quoddam Hadroſpherũ, quoddam verò à breuitate Microſpherum, quoddam à mediocritate Meſoſpherum denominatum Plinius libro xij. Hiſtoriæ Naturalis, cap. xiij. ſcribit.

FOMITEM frumentarij tituli dicunt Imperatores, in l. vlti. C. de frumen. vrbis Conſtantinopolitanæ. quamquam paſsim corruptis codicibus, firmiter, pro, ſomitem illic legatur.

FOTINIANI in l. 5. C. de hæreticis & Manichæis. à Fotino quodam Gallogræcæ Smyrnæ Epiſcopo nuncupati qui Hebionitarum & Pauli Samoſatẽſis hæreſim ſecutus, Chriſtum ex carnali coitu natum, non autem æternum Dei verbum eſſe adfirmabat, vt Philaſtrius in hæreſeon Catalogo, & Iſidorus libro viij. Etymologiarum, capite v. ſcribunt.

FVCI appellatione in l. vlt. §. ſpecies. D. de publican. haud ſatis ſcio, an frutex in Creta naſcens ſignificetur quem Græci φύκον θαλάσσιον, Latini fucum marinum vocant cuius meminere Dioſcorid. lib. iiij. & Plin. lib. xiij. cap. xxiij. & lib. xxvj. cap. x. Poteſt enim & fucus muliebris accipi.

G

GARVM in l. 3. D. de penu legata. Liquor eſt piſcium ſalſus quo olim piſces condiebant. Vide Iſidor. lib. xx. cap. ij.

GLAVCINA in l. 23. D. de auro, argento, inter vnguenta numerantur. Gleucini planè olei facticij mentionem facit Plinius libro xv. capite vij. & libro xxiij. capite iiij. Dioſcorides etiam libro j. Gleucinum conſtare omphacino oleo, iunco odorato, calamo, Celtica nardo, ſertula Campana, coſto & muſto ſcribit, circumdatis interius vinaceis vaſi quod aromata, vinum, & oleum conceperat.

GILDONIS meminit l. 19. de pœnis. in Cod. Theodoſ. Hic, vt Claudianus in lib. de bello Gildonico, & Oroſius libro vlt. & Paulus Diaconus libro xiij. Appendicis ad Eutropium. Et Freculphus libro v. Tomi ij. Chronicorum ſcribunt, Comes Africæ cùm eſſet, cognita Theodoſij morte prouinciam eam iuri ſuo vindicare cœpit, ratus in paruulis principibus minimam ſpem fore. Oppreſſus tamen tandem & ſtrangulatus interijt, poſſeſsiones'que eius omnes in fiſcum deuolutæ & coactæ ſunt, vt oſtendunt l. 16. & l. 19. de bonis proſcriptor. in Cod. Theodoſ. Eorumque bonorum adminiſtrationi Comes attributus eſt, qui Comes Gildoniaci patrimonij vocabatur, quem ſub diſpoſitione Comitis rerum priuatarum per Occidentem Notitia ponit.

GLEBAE profeſsio in l. 12. de annonis & tributis, in Cod. Theodoſiano. Glebalis penſio in l. 4. de indulgentijs debitorum, in eodem Cod. Glebæ canon apud Sidonium Apollinarem libro vj. Epiſtol. ad Cenſorium papam.

GRAECITAS in l. vn. C. de ſtudijs liberalib. vrb. Rom. lib. xj. Vbi tamen vulgò corruptè grauitatis pro Græcitatis legitur. Quem errorem & libri ſcripti & impreſſus Theodoſij codex conuincunt.

H

HOPIA in l. vlt. §. ſpecies. D. de publican. Hoc verbum qualem ſenſum habeat, mihi non liquet: legi quidem veneni genus hoc nomine vocari: quod ex inciſis papauerum capitibus ſucco expreſſo conficitur. de quo agunt Dioſcorides lib. iiij. & Plin. lib. xx. cap. xviij. & lib. xxv. cap. x.

HYDROMELI in l. 9. D. de tritico, vino ol. Potio ex aqua & melle facta, quæ vetuſtate vini ſaporem adſequitur. Vide Dioſcoridem libro v. capite xiij. & Plinium libro xiiij. capite xvij.

FINIS.

BARNABAE BRISSONII I. C. IN SVPREMA PARISIENSI CVRIA CAVSARVM PATRONI,

ΠΑΡΕΡΓΩΝ LIBER SINGVLARIS.

Ad V. C. *Franciſcum Alemantium libellorum ſupplicum magiſtrum.*

vv

BARNABAE BRISSONII I. C. ΠΑΡΕΡΓΩΝ LIBER SINGVLARIS.

Ad Franciſcum Alemantium V. C. *libellorum ſupplicum magiſtrum.*

ANIMI eſt, vir clariſsime, bene à natura inſtituti, velle prodeſſe quàm plurimis, nec ſibi ſe dumtaxat, ſed & omnibus natũ exiſtimare. Quo ego ſtudio ductus, cùm cuperem laboris noſtri fructũ manare quàm latiſsimè, voces quaſdam ac locutionum figuras ad iuris quidem certè ſcientiam parum pertinentes, ceterùm linguæ Latinæ ornamentum aliquod, incrementumq́ adlaturas, ſeorſum adnotaui, vt ad homines quoque à profeſsione noſtra remotos, aliqua ex Pandectis beneficio meo vtilitas perueniret. Quamquam non deerunt, ſat ſcio, qui mihi tantum aut à grauioribus ſtudijs aut à forenſibus negotijs, in quibus bona nobis temporis pars, ponitur, otij eſſe mirentur, aliena vt ab arte noſtra curare, eáque, quę nihil πρὸς τὰ ἄλφιτα attinent, liceat. Quorum me licet ab inſtituto laudis curſu ſermones numquã deflexerint, cùm tamen ad eos veluti ventos moderandos dux & auctor recepto more opus eſſet, quem tecum compararem habui neminem: In quo præter eximias & prædicatione noſtra ſuperiores virtutes, eam in me ornando promouendoq́ voluntatẽ perſpexi, qua niſi planè ferreus non potuiſſem non ad te colendum obſeruandumq́ trahi. Cuius mei officij vt aliqua mihi ratio apud vulgus conſtaret, datam mihi qualemcumque meæ in te obſeruantiæ teſtificandæ occaſionem omittere nolui. Itaque libellum hunc leuiſsimi licet & pæne nullius momenti, attamen grati & beneuoli animi teſtem in tuo nomine ac lubens diuulgaui, quem te eo liberalius accepturum confido, quò maiorem te par eſt voluntatis meæ, quàm facultatis ducere rationem.

Verùm vt ad rem ipſam veniam, imprimis quę in Pandectis Piſanis aliter atque in tritis & vulgatis codicibus ſcripta occurrant, & quid eam varietatem, aut potiùs receptæ paſsim ſcripturę labem creauerit, paucis demonſtrabo. Nec enim in alienas poſſeſsiones temere irruere & vaſtiſsimum de Latina Orthographia dicendi campum ingredi animus eſt. Tantùm quæ propoſitis rebus neceſſaria ſunt, ita perſequar, vt mihi res non me rebus ſubijciam, reliqua ad eos quorum de ea re propria notio eſt, remittam. Inuenio autem quod Sterquilinum vulgo dicitur, Sterculinum in Pandectis Florentinis ſcribi in l.17. §.vlti. D.ſi ſeruitus vindicet. & in l.17.§.fundo. D.de actionib.empt. Quam ſcripturam veteres M.Catonis de re Ruſtica, & Terentij Comœdiarum libri adiuuant, in quibus Stercilinum conſtanter legi iampridem Pet. Victorius, & Georgius Fabricius prodiderunt. Confirmat hoc idem B.Germani Latinogræcum lexicon, in quo ita eſt, Sterculinum κοπροδοχεῖον, κοπρία. Idq́ & verbi ipſius origo ſuadet, ex qua Stercutij quoque Dei quem à veteribus ſtercorandorum agrorum cauſa cultum Iſidor. lib.xvij. Etymolog.cap. 1.tradit, efficta & formata appellatio eſt. Ac facile in hoc verbo C. in Q. vt in alijs multis dictionibus propter adfinitatem mutatum eſt. nam & quod Quippe dicimus, id in Piſanis Pandectis Coeppe in l.19.§.j.D.de adquir.poſſ. & alias Qoeppe ſcribitur in l.8.§. vlti. D.de contra tab.

Præterea quod vulgo ſurſum verſum, in Pandectis Florentinis, ſuſum verſum rectè meo quidem iudicio non ſemel ſcriptum eſt. l.28. in fi.D.de probationib. l.9.D.de diuort. l.vlti. §.ſunt ex lateribus. & §.nunc ſingulos. D.de

gradib.& adfinibus. Probabiliorem autem mihi eam lectionē facit quod à Sus, ductum Suſum mihi perſuadeo. Etiam Cis & Vltis eædē Pandectæ habēt in l.2.§.capta deinde. D.de orig.iur.non vt alij codices, Vls.Sed & quod Tegmen & Subtegmen paſsim, Temen & Subtemen Florentiæ dicitur.l.70.in prin.& §.vlti.D.de legat.lib.iij.l.22.in fi.D.de aur.arg.Quā ſcripturā Lexicon B.Germani cōprobat,vbi Subtemen κρωκὴ ῥοδάνη vertitur. Hoc amplius Florentini libri Culcitas, nō,vt alij,Culcitras efferunt.l.3.D.de ſuppell. leg.l.25.§.Culcitæ. D.de aur.arg.Eamq́ ſcripturā in Lexico B.Germani repperi in quo Culcita τύλη redditur.Apud Iſidorum etiam lib.xix.Etymolog.cap.xxvij.ita ſcriptum eſt, Culcitæ vocatæ quòd culcentur, id eſt, farciantur pluma ſiue tomento, quò molliores calidioréſque ſint. Coërcitionem quoque Florentinę Pandectæ,non,vt vulgus loquitur,Coërtionem,ſemper enuntiant.Iam verò Fauia lex & Fauiana actio rectè in iiſdem Pandectis & in Pauli ſententiar.libris & in Codice Theodoſij Fabia & Fabiana dicitur.Eum autem errorem,qui diutina poſſeſſione cum vitio codices omnes occupauit, ex ea quæ inter litteras B. & V.olim extitit, cognatione ortū certo certius eſt.Nam cùm & in pronuntiando & in ſcribendo promiſcuè atque indifferenter his litteris vterentur, eò factum eſt, vt vna in aliam multis in dictionibus degenerauerit. Quæ res non paucos errores in auctorum libros inuexit,quorum ne longè exempla petantur,quàm multi codices Velle queri,pro,Belle quæri antehac ſcriptum habuerunt in l.2.§.vlt.D.de ſuis & legit.Quinetiam ex hac promiſcua litterarum mutatione Celſi nomen corruptum fuit.Is enim nō in legum modò libris, ſed & in Plinij Epiſtulis Iubentius appellatur, qui Iuuentius dici debet,quemadmodum rectè Pandectæ Florentinæ ediderunt in l. 20.§. præter.D.de petit.hered.l.7.§.1.D.de iure patro.& antiquum illud vetuſti libelli à me lib. iij.Select.Antiquit.relati monumentum teſtatur,cui Iuuentius Celſus ſubſcripſiſſe traditur.Cuiuſmodi nominis pręfectus quidam vrbi à Symmacho lib.1.Epiſt.xxix.memoratur. Nec abſimili errore Iauolenus in Labolenum tranſijt,& Hauitus in Habitum:vnde vitiata ſplendidæ orationis Ciceronianæ inſcriptio fuit,quā pro Cluentio Auito dictam earumdem Pandectarū ſcriptura patefecit, ſicuti Iacob.Cuiac.vir de noſtra ſciētia optimè meritus, alijs quoque eiuſdem generis mendis detectis,admonuit : quibus addatur licet emendatio l.2.C.de cenſitorib.& peræquator.lib.xj. vbi Fœtus vetauerit,pro,Hebetauerit ſcriptum eſt ; quemadmodum patet ex l.1.eo.titu.in Cod.Theod.ex qua amplius, vt hoc obiter admoneam,patet Tribonianum capitale ſupplicium à Gratia.& Valentinia.irrogatum,in Competentem indignationem transformaſſe. Atque ex hac litterarum mutatione creatam illam lectionis varietatem exiſtimo, quæ inter Iuſtinianeum & Theodoſianum Codicem intercedit in l.11.C.de ſuſceptorib.lib.x.vbi Vini ſuſceptoribus legitur, cum in l.26.eod.titul.in Cod. Theod. binis ſuſceptoribus ſcriptum ſit.In quo Codice etiā innumerabilibus propè in locis voces hæ, Conniuere & Conniuentia deprauatæ ſunt,in earumq́ locū conhibere & conhibentia irrepſerunt.vt in l.71. & l.77.de decurionib.l.10.de murilegul.l.2. quor.appell.nō recip.l.39.de epiſcop.& cler. Inde quoque manauit error ille, qui apud Caſsiodor.libr.v.Variar. Epiſt.ad vniuerſos poſſeſſor.cernitur: in qua Signini albei,pro, Signini aluei cū vitio legitur, vt & apud Cicero.oratio.vij.in Verrem circa finem,Lege de iudicijs iudicibusq́ nobis promulgata, pro,Iudicibusq́ nouis. Sed de his ſatis:ad inſtituta pergamus. Quod vulgò ſulphur, in Pandectis Piſanis ſulpur ſcribitur.l.13.§.inde eſt quæſitum. D.de vſufru. Quomodo & in vetuſtis Catonis codicibus verbum hoc ſcriptum offendiſſe ſe Victorius teſtatur. Inde Sulpurata in l.55.D.de legat.lib.iij.l.147.D.de verb.ſignific.& Sulpuariæ pro ſulpuris fodinis in l.52.§.ſi ſulpuariæ.D.de furt.Eodémque modo & Calpurnius in iiſdem Pandectis ſcribitur in l.10. D.de offic.proconſ.qui in alijs libris Calphurnius. Sed & Balliſtrarios eædem Pandectæ nuncupant,quos alij Balliſtarios. l.vlt.D.de iure immunit. Quam ſcripturam etiam Lexicon Latinogræcum B.Germani ſequitur,in quo ita eſt.Balliſtra, σφενδόνη, μάγγανον. Quo poſtremo verbo vt hoc in tranſcurſu admoneam,in hoc ſignificato Leo Imper.in libr.de Bellico apparatu non ſemel vtitur. Enimuerò multa quæ reliqui omnes codices per o efferunt, vocabula, Florentini per v, ſcribunt. Conſtanter enim ac perpetuò Epiſtulam habent, Epiſtolam numquam:etſi Græca, vnde Latina ducta eſt, appellatio ita pronuntiandum ſuadeat. Me tamen in admirationem trahit quod & in vetuſtorum auctorum manu exaratis libris Epiſtulam ſcribi alij ante me monuerūt. Et ita quoque in inſcriptione quadam Romana ſcriptum eſt,

M. AVR. ALEXAND.

AVG. LIB.

AB EPISTVLIS.

Subolem etiam nō ſobolem iidem libri edunt l.10.§.ſi ſerui.D.de iure dot.l.22.§.ſin autem tantus.D.ſoluto matrim.l.64.D.de condicio. & dem.

& demonſtrat. Quemadmodum & in Codice Theodoſij qui Io. Tilij beneficio Lutetiæ excuſus eſt, vbique hoc verbum ſcribitur. l.1. de mulierib. quæ ſe ſeruis iunxer. l.74. de decurionib. & alijs infinitis locis. Vt & in Lexico iam ſæpius citato, Suboles ἀπόγονι. Quod rectũ videtur, vt à Suboleſcendo, id eſt ſubcreſcendo, vox hæc deriuata ſit. Eam enim apud veteres verbum oleſcere ſignificationẽ habuiſſe Feſtus notauit. Adulescentem quoque ibidem ſemper legas, Adoleſcentem nuſquam. Et Vtrubi, non Vtrobi. l. 1. & Rubr. D. vtrubi. l.9. D. de rei vind. Vtrubique, non Vtrobique. l.4. D. de pact. dotalib. l.85. D. de legat. lib. iij. l.25. D. quando dies leg. ced. l.19. in fin. D. de iudic. l.11. §. officium. D. de aq. & aq. pl. l.36. §. penult. de legat. lib. j. Varietatem autem hanc ſcripturæ, qua inter ſe codices diſsident ex antiqua literarum o. & v. quam in ſermone recipiebant, functione fluxiſſe credo, ex qua Vulgò & Volgo indifferenter ſcribi in veterum libris ſcimus. Inde adeò qui paſsim Opilio, Florẽtiæ Vpilio dicitur in l.60. in fin. D. de legat. iij. quamquam ouium cuſtodes, Ouiliones appellentur in l.25. in fi. D. de inſtr. vel inſtrumen. Sic etiam Hoc, pro, Huc, (quod veteribus in vſu fuiſſe Seruius in viij. Aeneid. notat) legimus in l.6. D. de vſu & habit. Latinum porrò v. Græcum ὑψιλὸν repræſentare, eiusq́; loco in referendis dictionibus Græcis antiquitus ſuffici ſolitam non eſt ignotum. Hinc illa, Muſia, pro, Myſia in l.16. §. vlt. D. de pœnis. & Tumpanum in l.19. §. illud. D. locati. pro, Tympanum. Aſſurius ſermo, pro, Aſſyrius in l.1. §. vlti. D. de verbor. obligationib. Sulla, pro, Sylla in l. 2. §. deinde Cornelius. D. de orig. iur. Et Purrhus, pro Pyrrhus in l.1. §. ſecundo. D. de poſtulan. Et Polupoſus, pro, Polypoſus in l.12. D. de ædilic. edict. Contra Centyrio, pro, Centurio in l.26. §. conuenit. D. de pactis dotalib. l.40. D. de adminiſtr. tut. l.15. D. de vulg. & pupill. Vt Lyſitania, pro, Luſitania in l. vlt. D. de cenſib. Fuit etiam olim Latino I magna & ad commutationem procliuis cum vocali v. cognatio. Inde adeò quod hodie Recuperare, antiquitus Reciperare dictum non ex Piſanis Pandectis tantùm, ſed ex alijs vetuſtis omnibus codicibus intellegimus. Ex diuerſo Duploma, pro, Diploma, Adſimulatur, pro, eo quod vulgò Aſsimilatur in iiſdem Pandectis legimus. Et planè Adſimulare dixiſſe antiquos Diomedes tradit, Ciceronisq́; & Virgilij teſtimonijs cõfirmat. licet eam ſcripturam veterum codices in hũc diem non retinuerunt. Arceſsitis etiam amicis Florentiæ ſcribitur in l. 39. §. propoſitum. D. de legat. iij. vbi alij codices Accerſitis habent. Atque ita, quantum memoria repeto, in manuſcriptis veterum auctorum codicibus, quos quidem mihi videre antehac contigit, Arceſſere, pro, Euocare ſcriptum, vbicumque id occurrit, repperi: licet Grammaticorum diſtinctioni hanc ſcripturam repugnare non ignorem, qui Accerſere in ea ſignificatione dicendum contendunt. Vnde in l.7. C. vbi cauſæ fiſcal. quò loci typis impreſsi libri, Accerſendis, veteres mei Arceſſendis ſcriptum habent. Itidemq́; apud Cicero. pro A. Cluentio primi qui ex Venetorum officina prodiere codices, Arceſsit ſine cauſa puerum, non vt recentiores, Accerſit, ediderunt. Defrudetur verò, quod eſt in l.45. in fin. D. ſol. matrimon. cuius loco hodie Defraudetur, ſcribimus, germanam antiquitatẽ olet. Defrudo enim, non Defraudo veteres dixiſſe, vt reliquos omnes taceam, Nonius Marcellus notat, & hoc Plauti Aſinaria verſu comprobat:

T'en ego defrudẽ cui ipſi nihil eſt in manu?

Subdit & Terentianum ex Phormio. Act. j. ſcen. j. verſum:

Meum defrudans genium comparſi miſer.

Conſtitit certè, pro, Conſiſtit ſæpenumerò in Pandectis Piſanis ſcribitur. l.68. & l.98. in fi. D. de ſolutionib. l.34. D. de negot. geſt. Et Conſtiteremus, pro, Conſiſteremus in l.26. D. de iudicijs. Iuuenalem etiam facilitatem, nõ vt alij libri, Iuuenilem, eædem Pandectæ ſcribunt in l.15. §. lex Iulia. D. ad leg. Iuliam de adulter. & Sycaminonem arborem, in l. penult. D. de extraord. criminib. vbi alij Sycomorum. Et Perſocat in l.4. D. de liber. adgn. vbi alij Præſocat. Scribunt & eædem Pandectæ vt plurimùm, Atquin, non Atqui. l. 78. §. penult. D. de legat. iij. l.19. D. de negot. geſt. l.59. D. ad Trebellia. l. vlt. D. de fideicom. libert. l.15. D. ad leg. Iul. de adulter. Refictionem itidem, pro, Refectionem aliquotiens ſcribunt. l.1. §. cloacæ. D. de cloacis. l.3. §. vlti. & l. vl. D. de riuis. At Vrguere, & Tinguere, addito, v, in ceteris temporibus conſtanter ſcribunt. l. vlt. D. de iudicijs. l. 22. D. de negot. geſt. l.73. D. de legat. iij. & alijs innumerabilibus locis. Quæ verbi Tinguo ſcriptura Capro Grammatico probatur: Et in hunc quoque modum Vrguet, in Lexico B. Germani ſcribitur, & vertitur ἐπείγει, κατεπείγει, ἐπείγει). Placet etiam Probo artis ſuæ peritiſsimo, ita ſcribendum Vnguo. Planè meram antiquitatem ſapit, quod Prægnas prægnatis, reliquosq́; deinceps caſus ſimili forma eædem Pandectæ efferunt. Cui dictioni vt poſteritas litteram, N inſeruit, ita de quibuſdam alijs vocibus detraxit, quibus euphoniæ gratia olim ea interijci & interponi conſueuerat. Nanctus enim, & Thenſaurus, Quotiens, Quotienſcumque, Vicenſimus,

Quadragenſimus, Centenſimus, & alia id genus hodie ſine N. pronunciantur. Quibus haud ſatis ſcio an adnumerari debeant quæ in iiſdem Pandectis obſeruaui, Relinquerit, Relinquiſſet. l. 79. D. ad leg. Falcid. l. 2. §. ſi ex emancipato. D. de collatio. bonor. l. 41. §. Lucius. D. de fideicomm. libert. l. 122. D. de verb. obligation. & aliis infinitis locis. Item Contingerunt in l. 41. §. Titius. D. de fideicomm. libert. Obtingerunt in l. 15. D. de munerib. & honorib. Confunderant in l. 31. D. locati. Reſcinderat in l. 1. §. quod ait Prætor in fin. D. de cloac. Nam nec abſimili ſpecie Rumperit, Rumptum, & Corrumpit, pro, Ruperit, Ruptum, Corrupit ibidem legimus in l. 22. D. de furt. l. vlti. D. locati. Rubr. de iniuſto rupto. & irrito. l. vlt. D. locati. Et quædam alia præterea verborum tempora contra Grammaticorum regulas formata habent. Veluti Accederat, pro, Acceſſerat in l. vlti. D. de adquir. hered. Decederit, pro, Deceſſerit in l. 27. §. 1. D. de legat. iij. Adiuuauerit, pro, Adiuuerit in l. 15. §. 1. D. de manumiſſ. teſtam. Adpulſerit in l. 1. §. Trebatius. D. de aqua cottid. Et Tolliſſe, pro Tuliſſe in l. 13. §. ſi is qui hominem. D. de acceptilationib. Et Oblinuerit in l. 1. §. 1. D. de extraord. criminib. Sed vt nudæ antiquitatis reliqua in Pandectis impreſſa veſtigia perſequar, non omittendum eſt, quod Vxorei, pro, Vxori legimus in l. 31. D. de vſufruct. leg. Ipſeis, pro, Ipſis in l. 1. D. de feriis. & Beneiuolentia, pro, Beniuolentia in l. 62. D. de hered. inſtit. Cuius generis in vetuſtis ſaxis monumentisque exempla ſunt frequentia. Ploſtrum item & Clodium illic ſcribi obſeruabis, quæ nunc per au efferuntur. Item Neglegere, Intellegere, Deiudicare, Delenimentum, Deuerticulum, Deſtricte, Deſperire, Deminutum, quæ nunc per I. enunciantur. Cui mutationi facilè ipſa litterarum adfinitas locum dedit, quæ antiquis temporibus ſine vllo diſcrimine inter ſe commutabantur, quemadmodum Fabius lib. j. capite xij. & Gellius lib. x. cap. xxiiij. & Donatus in Phormio. Terentij admonent. Maximè verò ea in dictionum fine licentia vtebantur. Vnde Noxale, pro, Noxali, in l. 27. in princ. D. de euictionib. Defenſione, pro, Defenſioni in l. 39. §. 1. D. de noxalib. Exceptione, pro, Exceptioni in d. l. 39. §. penult. Rurſus Petitioni, pro, Petitione in l. 8. D. de rei vindicat. Et Ferruminationi, pro, Ferruminatione in l. 23. §. item quæcumque. D. eod. tit. Adfinitati, pro, Adfinitate, in l. 39. D. de inſur. Cuiuſmodi infinita exempla in eorum librorum lectione verſantibus occurrent quę hinc admonitus ſibi quiſque ſuo ſtudio obſeruabit. Eſt & ex antiquo loquendi more repetenda quorumdam verborum à vulgari forma diſſidens ſcriptura. Apiſci enim, pro, Adipiſci, Et Cludo, pro, Claudo non rarò in illis Pandectis leges. Nubſit etiam, & Scribſit, quæ paſſim per P. ſcribuntur, aliquotiēs inuenies in tit. De condicion. & demonſtratio. At ex contrario Optinere, & Optulit, Suptile, Suptilitas in iiſdē libris, vt plurimùm per P. non vt in aliis per B. ſcribuntur. Sed & multa per C. illic ſcripta animaduerti, quæ per T. vbique aliâs concipiuntur, veluti Condicio, Aedilicius, Aedilicia, aduenticium, Muciana, Venaliciarij, Conuicium, Solacium, Traiecticia, Pigneraticius, Pigneraticia, quę duo poſtrema etiamnum in Codice Iuſtiniani corrupta ſunt. Retinent & illi libri ferè ſemper in compoſitis verbis integras vtrinque voces. Itaque Exſtat, Exſpectat, Exſoluere, Exſequi, Exſtruere, Exſpirat tam crebrò legimus, vt nimiæ ſit & putidæ diligentiæ loca proferre. Eadem forma Tranſducere habent, non Traducere in l. 13. §. 1. D. de Publicia. l. 61. D. de legat. lib. iij. l. 31. D. de pœnis. Et Tranſſcribere in l. 92. D. de diuerſ. regulis iur. Inlacrymari in l. 19. D. de offic. præſid. Inrogare. l. in fi. D. de ſeru. exp. Et Circumire in l. 7. §. 1. D. de offic. proconſ. Nonnulla quoque contra receptam ſcribendi conſuetudinem in illis libris vocabula aſpirantur. Nimirum Harena, Harenarij, quibus in verbis aſpirationem Phocas Grammaticus deſiderat. Item Holus l. 12. §. 1. D. de vſu & habit. Vehedi in l. vlti. D. de munerib. & honorib. At harundo, & harundinetum, non abſciſsē, ſed variè, & modò addita, modò dempta aſpiratione. Sicut & Trahianus quandoque. l. 4. in fin. D. peculatus. l. 3. in fin. D. de abigeis. l. 5. §. vlt. D. de his quæ vt indign. & Trahianopolis. l. 1. D. de cenſibus. Per contrarium quædam in illis libris citra ſpiritum, aliter atque vulgò ſcribuntur. Qualia ſunt hæc, Carus, Caritas, pro beneuolentia, Poſtumus. Quæ quia in Pandectis obuia ſunt, idcirco locorū teſtimonio ſuperſedeo. Tantum confirmandæ huius ſcripturę cauſa Lexicon B. Germani citabo, in quo Poſtumus ſine aſpiratione ſcribitur, definiturque ὁ ζῶντος μὲν τοῦ πατρὸς συλλαβόμενος, ἀποθανόντος δὲ γενόμενος. Similirer citra aſpirationem verbum Tus ſcribitur, non modò in l. 3. §. penul. D. de penu leg. verùm etiam in eodem ædis B. Germani Lexico. Quam ſcripturam rectam eſſe Iſidorus libro xvj. Etymolog. cap. viij. à tundendo huius verbi originem deducens, docet. Item Partos Pandectæ efferunt non Parthos. l. 10. D. de condicionib. & demonſtrat. & Ederam in l. 3. D. arb. furt. cæſ. & Vmorem. l. 57. D. locati. l. 18. D. de ſeruitutib. vrb. Et Vmerale in l. 14. §. vlt. D. de re milit. Et Redam. l. 60. §. pen. D. locati. Trocleas.

l. 19.

l.19.§.illud.D.eo.tit. Renum in l.11.D.de euictionib. Aënum in l.12.D.de inſtr.vel inſtru. Ceterùm loco PH.aſpirati in multis præſertimq́ peregrinis dictionibus. F. ponitur, ſic Fœnices, Elefantos, Filippos, Orfitianum, Chirografa, Sifones, Efeſum in Florentinis libris legimus l.1.& l.vlt.D.de cenſibus.l.2.in fin.D.ad l.Aquil.l.6. D.de adquir. hered.l.11. §.j.D.de ſeruo corrup.l.12.D.de inſtr.vel inſtru.l.137.§.cum ita.D.de verb.oblig. Inſuper quædā vnicis litteris concepta vocabula in illis libris, occurrunt quæ nos geminatis ac repetitis ſcribimus, vt Conubium: quam eamdem ſcripturam Lexicon B. Germani ſequitur, vt ſuprà lib.iij.de verb.ſignific.docui.Item Conexa.l.17.D.de negot.geſt.l.59. D.de rei vindic.l.1.§.penul.D.de ſuis & legit. Litus & litora l.2.l.3.D.de rer.diuiſio.& alibi ſæpe.Copertoria in l.38.§.2.D.de aur.arg.quę vulgo Coopertoria. Ilico; Vilicus; Vilica. l.146.l.203.D.de verb.ſignifi.& alijs infinitis locis.Pediſequa l.65.D.de legat.libr.ij.Britanica l. 46.D.ad Trebellia. Poſtremò Anulum Aediles Curules, Oportune, ſine litterarum geminatione in illis libris vel indiligens lector offendet. Vice verſa geminantur in aliquot dictionibus litterę, quarum repetitionem communis ac trita ſcribendi ratio repudiat. Nam & Querellā, Sequellam, & Sollemnem, Litteram, Immò, Quinimmo Comminus, Repperit, Mercennarius perpetuò inuenies. Et certè in Lexico B.Germani eodem modo Querella ſcribitur & redditur μέμψις. Bracchium etiā ijdem libri ſcribunt, l.23.§.item quæcumque.D.de rei vindic.l.12. D.de ædilic.ed. Et Sollertiam l.24.D.ex quibus cauſ.maio.& Maſſurium l.2.§.his etiam. D.de orig.iur.l.105.D.de verb.oblig.l.144.D. de verb.ſign. Et Catillinam.l.8.D.ad leg.Iul. maieſt. Reccidere l.10.l.40.D.de adoptionib. l.7.in fi.D.quod cuiuſque vniuerſit.l.6.D.de captiu.l.13.D.de optio.leg. Summiſsit etiā & Promiſsit, inuenias in l. 15.§. conuicium. D.de iniur.& l.49.D.famil.ercilc.& Reppulerit in l.86.§.j.D.de legat.j. At Supremium, Cupæ, Culei, variè & interdū vnicis ac ſimplicibus, interdum repetitis litteris ſcribuntur.

Enimuerò puris vocalibus ſcribi olim ſolita quędam vocabula quibus nunc diphtongos addimus ex conſtanti eorum librorum ſcriptura obſeruaui. Cuiuſmodi ſunt hæc, Hereditas, Ceterùm, Edere, Femina, Fetus, Veneo. Rurſus cum diphtongis quædam ſcripta obſeruaui, quæ ab ijs vulgo vacant. Veluti Pæne; ſicut & in Epigrammate veteri Romæ. Docta Erodita pæne Muſarum manu. Item pænula l.7.de ſuppell.leg. Pænuria l.25.in fin.D.de pigner.act. Obœdire in l.8.in fin.D.de pollicitationib. Amœnitas in l.3.D. de aqua cottid. Scæna in l.1.& l.4.§.vlt.D.de his qui notant.infa.l.24.D.ad leg.Iul.de adul. quemadmodum in Epigrammate quoque marmoris Romani ſcriptum ferunt, in hoc verſu,

Et Græca in ſcæna prima populo apparui.

Vnde Scænica in l.15.§.etſi veſtimentorū.D. de vſufr.l.127.D.de verb.ſignific. Et Proſcænium in l.8.D.de pollicitationib. Depræhendere planè & compræhendere non ſine varietate aliqua diphtongis augentur. Porrò aliàs plerumque à receptis, diphtongos verbis quibuſdam Pandectæ tribuunt. Etenim Cænum & Fænum, Cæcus, Pænitentia, Cælum quæ vulgò per Oe, illic per Ae eduntur l.26.D.de adquir.rer.domi.l.93.§.penult.D.de legat.lib.iij.l.1.D.de poſtulan.l.28.D.de ſerui. vrb. Et quod mihi magis mirum accidit, fænus vbique illic ſcribitur; vt & in Lexico B. Germani fænerator: quamquam è fetu pecuniæ ea nomina tracta Grammaticis placet.

Nec verò ipſæ ſibi vſquequaq; Pandectæ conſtant. Nam Sugrunda & Sugruenda dicunt l.5.in fin.D.de his qui delecer, Rubr.de dam. inf.& ſugr. In lexico autem B.Germani Sugrunda ſcribitur & exponitur [illegible]. Fulctrum item lecti & fulcrum dici inuenio l.52. §.viti.D.de legat.libr.iij.l.36.D.de adquir.rer. domi. Sed enim ambigui generis dubiæque coniugationis ac declinationis nomina ac verba in his non pauca reperire eſt; veluti Concordia, & Concordium neutro genere in l.27.D.de pact.dotalib. Alimonia alimoniæ in l.1.§.penult.D.de extr.cognit.& Alimonia alimoniorum in l.73.D.de iure dot.l. 4.D.de liber.adgnoſc.vt & apud Varro.lib. j.de re Ruſt. cap.viij. In partu & alimonio. Et libro iij.cap.xvj.mellis alimonio. Lectus item & Lectum in l.19.§.item Celſus.D.de auro, argent. Papyrus & papyrum in l.52.§. chartis.D.de legat.libr.iij. Denarij & Denaria.l.13.§.j.l.20.§.j.D.de verbo.oblig. Tegulæ & Tegula tegulorum in l.30.§.Labeo.D.de vſucapionib.l.8.D.quod vi aut clam. Caſtella & Caſtelli in l.41.§.item hoc prohibetur.D. de legat.lib.j. Conſortiū, & Conſortio conſortionis in l.96.§.cum eodem.D.de ſolutionib. Quod verbum Velleius quoque Patercul.lib.poſteriori vſurpat, Vt & Tribuniciæ poteſtatis conſortionem Neroni conſtitueret. Alia etiam ex Lucilio libro xix.& ex M. Tullio lib.iij.Officior.& ex Liuio depromptæ teſtimonia Nonius Marcell.ſuppeditat. Præterea lupanar & lupanarium legimus l. 43.D.de ritu nupt.l.21.§.ſed ſi in aliquem.D. de recept.qui arbitr.l.27.D.de petitio.hered. Exemplar & exemplarium l.47.D.de legat. lib.2.

libr.2.l.10.D.ſi quis om.cau.teſt.l.18.D.teſtament.quemad. aper. l. 1. §.ſi quis in duobus. D.de bon.poſſ.ſec.tab. Miliare & miliarium l.42.D.de excuſ. tut.l.1. §.initio. D.de officio præf.vrbi.l.4.§.1.D.de hered.inſti.Ac quemadmodũ Gellius Vulgarem & Vulgarium ac Vulgariã dicit,ita noſtri peculiares res & peculiarias,peculiarẽ cauſam & peculiariam efferunt,l.4.§.vlti.D.de doli except.l.4.§.penult. D.de pecul. Temporalem denique & Temporariam actionem, Verſicolorem veſtem & Verſicoloriam, Angularem locum & Angularium apud eos legimus.l.9.§.ſi is qui temporaria.D.de iureiur.l.55.§.vlti.D.ad Trebellia.l.1.§.vlti.D.de aqua cottid.l.70.D. de legat.lib.iij.l.69.D.de contrah.empt.Item Ductum aquæ & Ductionem l.10.in fi.D.de aqu.& aqu.plu. Inceſtus etiam & inceſtum apud eos inuenitur.l.56.D.de ritu nupt.l.39. §.vlt.& l.vlt.D.ad leg.Iul.de adulter.l.4.& l. 5.D.de quęſtionibus.Coniunctio & coniunctus l.91.§.vlti.D.de legat.lib.iij.Mandatum & Mandatus in l.41.§.pater.D.de legat.iij.l. vlt.in fi.D.pro empt.l.2.D.de litigioſ.l.42.D. de neg.geſt.l.vlt.D.de ſolutionib.l.22.& l.26. D.de minor. l.14. §.pen. D.de religioſ. l.25.§. vlt.D.de except.rei iud.Iuſſus & Iuſſum in l. 25.§.iuſſum.l.36.D.de adq.her. Eamdem in quibuſdam verbis coniugationũ varietatem atque inconſtantiam notare licet.Nam Aedificare & Aedifacere auctores noſtri dicunt.l.60.§.mandaui.D.locati.l.10.§.vlt.D.ſoluto matrim. Significare & ſignifacere in l. 65.§.1.D.ad Trebellia.eadem figura, qua lucrifacere. Magnificiebat etiam leges in l.1.§. penult.D.quod vi aut clam.Sed & Demoliri ac demolire vſurpant: l.30.D.locati.l.12. D.de vſufr.leg.l.37.& l.43.§.j.D.de damno infec.l. 50.D.ad l.Aquil.Cuius varietatis nouitatem mihi Diomedes leniijt, qui Demolire antiquos dixiſſe, prolatis in eam rẽ Varronis ex libris Poëtices & Epiſtolicarũ quæſtionum & Næuij in Corollaria locis,cõprobat. Illud etiam quando in huius verbi mentionem incidimus,notandum eſt, Demolior non tantùm actiua,ſed & paſsiua ſignificatione à iureconſultis vſurpari.Ita demolita domus eſt, dixit Iauolenus in l.23.D.de vſucapionib. Et Demolitis ædibus, Vlpianus in l. 10. §. 1. D. quib.mod.vſusfr.amitt.Sic & alia multa,quę actiuam duntaxát habere ſignificationem vulgò credũtur,paſsiuè accepta in libris noſtris,obſeruaui. Veluti Tueri & Stipulari,de quibus libr.xvij.& libr.xviij.de verb.ad ius pertinent,ſignificat. diximus. Item polliceri in l.j.§.eſt autem.D.de exercitor.vbi Vlpianus,Actio pollicetur, ait,id eſt,promittitur. Necnon Obliuiſci.Paulus in l. 60.§.penult. D.de ritu nupt.Per adoptionẽ in totum adoptiuæ familiæ obliuiſcuntur. Morari. Papinianus in l. 5. §. j. D.vt legator.nomi.cau. Si petitionis dies moraretur, pro, retardaretur, & differretur.Paul.in l.85.§.vlti.D.de diuerſ. reg.iur.Quotiens æquitate deſiderij naturalis ratio aut dubitatio iuris moratur. Exſequi Paul.in l.18.D.de iuriſdictio.omn.iud.Quæſitum eſt,an ſententia exſequi poſsit. Vlpianus in l.2.D.de re iud. Sed perrarò intra ſtatutum tempus ſententiæ exſequentur. Populitari. Papirius Iuſtus in l.21.in fi.D.de appellatio.Cum fructus populitarentur ab aduerſario. Et apud Liuium crebrò populari [illegible] ponitur.Interpretari. Iulianus in l. 13.in fi.D.de reb.dub. Sed procliuior eſt ſententia teſtatoris ſic eſſe interpretanda. Paulus in l.12. D.de diuerſ.regul.iur.in teſtamentis plenius voluntates teſtantium interpretantur.Sic & apud Sueto.in Neron.cap.xiij. Dein precanti tiara deducta diadema impoſuit: verba ſupplicis interpretata prætorio viro multitudini pronuntiante. Mentiri. Modeſtinus in l.28.D.ad l.Cornel.de falſ.Si à debitore prælato die pignoris obligatio mentiatur. Admetiatur etiam paſsiua ſignificatione ponitur in l.35.§.pen.D.de contrahen.emptio.& l.36.D.locati.Sed & Actio moderatur,pro,modus actioni præſcribitur, in l.15.in fi.D.de negot.geſt.inuenies.Et nomen quod confitetur, pro,quod in confeſſo eſt in l.15.§.ſic quoque.D.de re iudic. Quin etiam Arbitretur, pro, Arbitrium feratur & ſententia dicatur, [illegible] bis vſurpatur in l.27.§.ſi quis litigatorum.D.de recept.qui arbitr.Et aliâs, Sumptus, ait Vlpia. arbitrantur pro facultatibus & dignitate defuncti.l.12.§. ſumptus. D.de religioſ.id eſt, arbitrio boni viri definiuntur & æſtimantur. Idemq; Vlpianus,verbo Patitur ſic vſus eſt in l.11.§.vlt. D.de actio.empt. Bonæ fidei,inquiens,contractus hac conuentione non patitur, id eſt, non patitur neque admittit hanc conuentionem.Funerari etiã paſsiuè accipitur,& ſepeliri ſignificat in l.27.D.de reb.auct.iud. poſſid.& in l.8.D.de ſepul. viol. & apud Paul. lib.v.Sentent.titul.xxvj.iuncta l. 5. D.ad leg. Iul.de vi pub.Conteſtetur lis,paſsiuè in l.1.in fin. D.de ferijs. l.3.§.penult. D.de ſepul.viol. l.7.verſic. ita demum. D.de petitio.heredit. Complectitur quoque, pro, comprehenditur. Scæuola in l.133.D.de verb.oblig.Nam ſicut & ipſius heredis caput,ita ipſius vis vel ſæpius facta complectitur. Vlpianus in l.3.§. ſed illud. D. de appellatio. Et quorumdam, ait,nomina libellis ſint complexa. Sic in l.30. §.in furioſi.D.de fideic.libert.Decretũ interponetur,quo id ipſum complectatur,id eſt, contineatur & comprehendatur. Poſtremò & Fœnerari pecuniam ab aliquo, pro,mu-

tuam

tuam accipere Paul.dixit in l. 35. D.de ſolutionibus.

Iam,vt ad nomina veniam, eorum in numero multitudinis genitiuos cõplures à communi ſermone pronuntiationeq́; abhorrentes in noſtris libris vel minùs attentus lector deprehendet. Nam Menſum ſemper,non item Menſium ſcriptũ inueniet l.40. D.ſi certum petatur.l.7.§.ex contrario. D.ſolut.matrimo. l.2.D.quando actio de pecul.l.60.D.de legat. lib.iij.l.5.§.ſatisfactionis.D.vt in poſſ.legat.l. 7.§.vſuræ.D.de adm. tut. l.101. D.de diuerſ. reg.iur. Quo etiam modo in Codice Theodoſij idem genitiuus ſcribitur vbicumque is occurrit, vt l.10.de appellatio.& l.4.C.de reparationib. appellatio.probant. Deinde nominum horũ, Ciuitates, Hereditates, Quantitates, Facultates, Aeſtates, Seruitutes, Parentes, hi ſemper genitiui eduntur, Ciuitatium l.vlti. §. epiſcopi. D.de munerib.& honorib.l.23.§.vlti.D.de oper.libert. Hereditatiũ.l.3.D.de legit.tutorib.& in inſcriptione l. 68. D.ad l.Falcid.aliarumq́; ſimilium. Quantitatium in l.vlti.in fin.D.quod met.cauſ. Facultatium in l.78.§.1.D.de lega.lib.iij. Aeſtatium l.1.§.æſtatem. D.de aqua cottid. Seruitutium in l.6.§.etiam.D.ſi ſeruit. vindic.& l. 72.D.de verb.oblig. Parentium in l.34.§.penult.D.de ritu nupt.l.penult.D.de ſponſalib. Bubum etiã dicunt Iureconſulti pro boum, & Duum pro duorum & Edulium pro eduliorum.l.55. D. de legat.iij.l.7. §.vſuræ. D.de adm.tut.l.6.in fi.D.de offic.proconſ.

Sunt etiam in iiſdem Pandectis quædam contra tritum morem litterarũ incremento producta vocabula. Nomenculator enim illic dicitur qui alijs in libris Nomenclator, vt ſuprà lib.xij.probaui. Vberitas itẽ pro Vbertas in l.15. §. Papinianus. D. locati. Facilitas, pro, Facultas.l.3.in fi. D.de appellatio. Figulinæ pro figlinis.in l.6.D.de ſeruitutibus ruſtic. Secutio, pro, Sectio in l.85.D.de verbor. obligatio. Ducitum, pro, Ductum in l.1.D.de teſt.mili. Validè, pro, Valde in l.27.D.qui teſtam.fac.poſſ. vbi validè ſtultam Celſus dixit, ſicut validè ſapientẽ Vlpianus in l.4.§.Idem Pomponius.D.de ædilic.ed. Contra Lamna, pro, Lamina, in l.127.in fi.D.de auro,argent. Domna, pro, Domina in l.38.§.Lucius.D.de legat.libr.ij. Calda, pro, Calida in l.19.§.illud nobis.D.locati.

Porrò caſus plerumque à receptis Grammaticorum regulis alienos verbis & aduerbijs Iureconſulti adnectunt. Sic verbum contineo datiuo iungunt, qui ablatiuo ſecundùm Grammaticorum traditiones ſociari deberet. Ita promiſsioni continentur, legimus in l.57.D.de iure dot. Et aliâs. Condicioni continentur l.41.§.Stichus. D.de fideic.libert.vt & aliâs, Omnes caſus qui huic ſtipulationi continentur.l.3. D.vſufr.quemadmo.cau. Similiter in l.2.D.ex quib.cauſ.maio. Hoc edictũ, quod ad eos, qui ei continentur. Et in l.3. §.ligna.D.de penu leg. Penori legato contineantur. Verbum etiam Contentus datiuo copulant. Vnde, vni contentus eſſe debet, aiunt in l.8.§.1.D.de legat. lib.ij. Et Contentam eſſe doti in l.61.D.de hered. inſtit. At in l.37.§.nuptura.D.de legat.iij. Popularius dicunt Contentus partis dimidiæ dotis. Fungor etiam datiuo ab iis iungitur. Itaque magiſtratui funguntur, inuenies in l.vlt.in fi.D. ad municipal. Et muneri defungi in l.1.§.pręuaricatorem. D.ad Turpill.niſi Muneri, pro, Munere, illic ex litterarum familiari mutatione, de q̃ua ante egimus, ſcriptũ dicamus. Sic & pecuniam condicioni comprehenſam dicunt in l. 94.D.de condicio.& demon.vt, Orbi terrarum comprehenſos Cicero libro iiij. de Republ. Nonio referente. Verbo quoque Antecedere datiuum noſtri auctores tribuunt in l.92.D.de verbor.ſignifi.vt & verbo inſequi. Hinc inſequentes ſibi adgnatos dixit Vlpia.in l.3.§.vtique. D.de ſuis & legit. Necnon verbo Pænitere eumdem caſum adplicant. Nam prioris voluntatis ſibi pænituiſſe dicunt in l.22.D.de legat.3. Quin etiam Vti exceptionem dixit Paul. in l. 7. §.procurator. D. pro empto. Quod minùs nouum mihi Diomedes fecit, qui antiquos datiuo iunxiſſe verbum Vtor libr. j. tradit. Similique modo Abuti dotem in l.22.§.ſin autem.D.ſoluto matrimo.vt Abuti operam in prologo Andriæ. Item Agere Hypothecariam, pro, Hypothecaria legimus in l.57. D.de lega.j. Et Subſequi actione in l.39.D.de noxalib.& habitatione conducat in l. 12.§. qui legatorum.D.vt in poſſeſſ. legat. Atque vt ad particulas & voces reliquas deſcendam, multos eis grammaticorum præceptis repugnantes caſus tribui videas. Nam Satis tempus habeat, dicunt in l.19. D.de oper.libert. Amplius ſui debiti in l.61.in fine. D.de condictio.indeb.& Amplius legi conceſſæ portionis in l.62.§.1.D.de condicio.& dem. Sub condicionem datus ſextans in l.76.D.de adquir.hered. Sub condicionem datum legatum in l.7.in fi.D.de legat.lib.iij. Sub condicionem manumiſſum in l.79. D.de condicio. & demonſtrat. Sub condicionem reddendarum rationum liber eſſe iuſſus in l.111. eod.tit. Articulum quoque, In, ſine vlla motus ſignificatione ſæpenumero accuſatiuo iungunt. In Prætoris edicto ita ſcriptũ erat, ventrem cum liberis in poſſeſsionem eſſe iubebo. l.121.D.de legat.lib.j.l.13.in fin.D.de manumiſſ. teſt. Quo loquendi genere ipſi quoq; Iureconſulti Prætorum verba ſubſe-

quentes vtuntur in l.1.§.1.D.de Carbo.ed.l.3.§.pen.D.de iureiur.l.7.cum Rubrica, D.vt in poſſ.legat.l.14.D.de probationib.l.2.§.j.D.de actionib.empt.Eadem figura, & In poſſeſſionem remanere dicunt in l.32.§.ſi maritus.D.de donationib.inter vir.& vxor.& in l.12.§.facti.D.de captiu.Item in ſeruitutem remanere.l.41.D.de fideic.libert. In fugam eſſe in l.14.§.pro eo autem.D.quod met.cau.In moram eſſe in l.8.D.de nouationibus.In relegationem eſſe in l.13.D.de bonor.poſſeſ. In fructum eſſe l.40.§.cùm fundum.D.de cōtrah.empt. In poteſtatem eſſe l.1. D.quis ordo in bonor.poſſeſ.& apud Vlpia.in Inſtitutio.tit.xxviij.Cuius locutionis exempla ex antiquis auctoribus prompta Gellius ſuppeditabit. Sic & in ſeruitutem factum delictum in l.11.D.de minorib.In hereditatem deprehendi in l.18.§.ſeruus.D.de ſtipul.ſeruor. Et vt breuiter abſoluam, eiuſmodi alia exempla occurrunt in l.35.in fin. D.de ædilic.edi.l.40.D.de adoptionib.l.55.D.ad l.Aquil.l.6.D.de ſeruo corrupt.l.penul.D.de fugitiu.l.29.D.ad Trebellia.l.41.D.pro ſocio.l.2.D.de lege Rod.l.32.§.ſi maritus.D.de donat.inter vir.l.11.§.penult.l.27.l.31.D.locati.l.78.§.cùm vir.D.de legatis libro iij.l.34.D.de negot.geſtis.Nonnumquam etiam cum motu ſexto caſui vox In,ab ijſdem iungitur, veluti In poſſeſsione mitti,In hoſtium poteſtate peruenire,In carcere recipi,Committere in actione, & his ſimilia.l.13.D.vt in poſſ.leg.l.12.D.qui teſtam.fac.l.6.§.eius qui.D.de iniuſto, rupto.l.65.§.Labeo.D.pro ſoc.l.34.§.Caius.D.de legat.lib.ij.l.85.D.de lega.lib.iij.l.32.D.de liber.cau.l.8.D.de pollicitationibus. His adiungam & alias in eamdem claſſem reuocandas phraſes. Quales ſunt hæ, Pridie æquinoctium.l.1.§.æſtatem. D.de aqua cottid. Pridie vindemias.l.7.D.ſoluto matri. Plus quartæ.l.11.§.quod vulgo.in fin.D.ad l.Falcid. Et plus debiti in l.2.C.ex quibus cauſ.infa.irrog.ſecundum librorum ſcriptorum lectionem. Plus pretium ſoluat in l.25.§.j.D.de vſufru.Multo minus fructum percipiat in l.14.D.de vſufru.niſi fructum illic conciſè pro fructuum poſitum magis placeat, vt & in l.58.§.penulti.D.ad Trebellia.Item Abundè patrimoniū reliquit,in l.vlt.§.1.D.de legat.libr.2.Pauciores centum dierum non ſunt dandi.l.2.D.de iure deliber. Paruum vini in l.21.D.de furt.Et, Paruum inter hanc ſpeciem intereſt in l.117.D.de legat.libr.j. Et non rarum admodum, pro,raro,in l.3.D.ſi pars hered. pet.

Verùm quoniam de articulis dicere cœpi, ſatius fuerit quæ de ijs notatu digna collegi, abſoluere,vt ad alia gradum deinceps faciamus. Inuenio autē,Ad,pro,Apud, poſitum in l.62.§.1.D.de condicio.& demonſtr.& l.1.in fin.D.apud eum à quo appellat.l.41.§.ſorori. D. de legat. iij. Quam ſignificationem Seruius in artem grammaticā Donati notat & hac auctoritate comprobat, Decem fiſcos ad Senatorem illum pactos. Sic & Cicero Epiſtol.ad Brutum.Meſſalam laudem præſertim ad Brutum, cui non minùs virtus illius quàm mihi nota eſt.Idem ad Attic.lib.x. Commodū ad te dederam litteras de pluribus rebus cum ad me bene mane Dionyſius fuit.Liuius lib.x.Minus cladis,ceterùm non plus armorum ad hoſtes erat. Atque aliâs idem auctor hoc in ſenſu vocem illam vſurpauit.Vt & Plinius libr.vij.Epiſtol.cùm ait, Ego quoque ad me habeo decretum prouinciæ.

Contrà Apud,pro,Ad accipitur in l.11.D.de offic.Proconſ.& in l.27.D.de ſtatulibet.Non eſt etiam prætereunda vocis Ad,ex mente loquentis expreſſa ſignificatio in l.18.§.1.D.de manum.teſt.in qua,Ad annum idem accipitur quod Poſt annum.

Aliubi,pro,Alibi,ponitur in l.64.D.de condicio.& demonſtr.l.2.D.de cadauerib.punitor. Quo in ſignificato eadē voce vtuntur Varro libr.j.de re Ruſt.cap.xliiij.& Tertullia.in lib.de ſpectacul.

Autem, pro, Enim in l.10.§.vlti.D.de diuerſ.tempor.præſc.pro Igitur in l.63.§.pecoribus D.de legat.iij. Elegantiàm verò & ornatum habet hæc particula ſubdita voci Et,vt in l.16.§.1.D.ad Trebellia. Et generaliter autem. In l.5.§.tutelæ.D.de obligatio.& actionibus. Et hoc autem caſu. Cui non abſimile eſt illud Senecæ Epiſtol.lix.libro viij. Et hæc autem quæ non ſunt rerum natura complectitur.

Proinde valet,Perinde in l.134.in fin.& l.137.§.cùm quis.D.de verbor.obligation.l.49.D.de euictionibus.l.205.D.de diuerſ.reg.iur.Fuit enim vox hæc veteribus ſimilitudinis nota. Atque eo ſenſu à Terentio Heautontimor.ſcen.j.& in Phormio.& à Varrone apud Non.Marcellum in verbo Vndulatum particulam hāc vſurpatam repperies.vt & apud Quintilianum Declamatione xiij. cùm ait, An viminis modo texti pretium formula taxaſſem, & proinde agerem quaſi inanes perdidiſſem.

Cùm, pro, Quia in l.41.§.teſtamento.verſicul.quæſitum.D.de legat.iij.l.62.D.ſoluto matrimon.l.27.D.de condicio.& dem.l.5.§.quæri.D.vt in poſſeſsio.lega.l.29.§.vlt.D.de adulte.

Dum,pro Verum in l.1.§.item quæſitum. in fi.D.de aqua cottid.

Sic, pro, Deinde l.15.D.de præſcript.verb.l.1.§.in beſtijs.D.ſi quadrup.pauper.l.9.§.1.D.de donat.inter vir.l.34.§.qui iuſiurandum.D.de iureiur.l.25.§.vlt.D.de ædilic.ed. vbi ex abun

abundandi, Sic deinde, legimus.

Si,pro, Quamuis.l.71.§.prædium.D.de legat.ij. l.124.in fi.D.de verbor.obligation. Super,id eſt, præter, & vltra.in l.penult.D.de peric.& commod.

In pubertatem, pro, Intra pubertatem in l.2.ad fi.D.de vulg.& pupil.In annos,pro,Poſt annos in l.41.§.herede. D.de fideicomm.libert.

In tempus,pro, Poſt tempus in l.58.§.1.iuncto §.ſeq.D.ad Trebell.

Quaſi,pro, Veluti in l.21.D.quando dies legat. ced.ſecũdùm Florentinam vtiq; ſcripturam.

Quàm,nouo ſenſu poſitum inuenies in l. 13.D. de liber.& poſt.& l.penult.D.de legat.iij.

Tam , pro, Valde in l.24 §.non ſemper. D.de minorib.Cuius ſignificationis aliud quoque mihi teſtimonium Pet. Faber meus protulit ex l.1.in fi.D.de cur.furio.Vbi Florentiæ eſt, Si tam probus ſit,id eſt,ſi ſobriè viuat,vt in l. 12.D.de tutorib.dat. Addidit & Plinium eodem ſenſu hoc verbum vſurpaſſe lib.vij.cap. xlix.Oratores quidem ambo,ſed tam diſpari euentu. Et Velleium Paterculum libro poſteriore. Nam Dictaturam , quàm ei pertinaciter deferebat populus tam conſtanter repulit. Et aliàs, Nec minora conſequi potuit : ſed non tam concupiuit.

Verùm,pro, Tamen in l.9.§.licet.D.quod met. cau.l.2.D.de his quæ in teſt.delent.

Vel,pro, Ve in l.177. D.de diuerſ.regulis iur.in qua ita eſt,Qui in ius dominium vel alterius.

Tametſi,pro, Quamuis ponitur in l.56.D.de iudicijs.l.7.§.interdum. D.de s. c. Macedonia.qui duo loci ad eum,quem Iac.Cuiacius lib.j. Obſeruationum notauit,commodiſsimè addentur. Ac mihi vox hæc in Tamen ſi mutata videtur in l.18.§.vlt. D.de iniurijs,vbi longè aptiùs quàm vti vulgò legitur,legeretur, Quòd ſi ſciſſet filiumfa. eſſe , tametſi neſciſſet cuius filius eſſet, dicerem , inquit, patrem ſuo nomine iniuriarum agere poſſe.

Quamquam etſi in l.1. §.vlt.D. vt legat. nom. cau. Quia enim in l.23. D.de exceptio.rei iudic. Enimuerò repetuntur plerumque per pleonaſmum ſine aliqua ſenſus neceſsitate voces multæ.vt in l.16.in fi.D.qui teſtam.fac. poſſ. Nam etiam Compotibus mentis perſonales actiones etiam ignorantibus adquiruntur.Et in l.3.D.ſi pars hered.pet. Ideo,ait Paulus, quia ſcire non potuerunt quot naſci poſſent : ideò nam multa de huiuſmodi re tam varia & incredibilia tradiderunt, &c, Eodemq; modo,vox, An παρέλκει.in l.52.D. de pecul.Et in l.40.D.de adquir.heredit. Vlpianus.Quæſitum eſt,ait Vlpia.an licet quis paternæ hereditatis nihil attingat,aliquid tamen propter patris voluntatem habeat vel faciat, an creditoribus paternis cogatur reſpondere. Pomponius in l.77.D.eo.tit. Illud dubitari poteſt, an ſi cùm teſtamento herès inſtitutus eſſem ab eo,qui etiam ſi inteſtatus deceſsiſſet , legitima hereditas eius ad me pertineret, an ſimul vtramque hereditatem repudiare poſsim. Scęuola in l.78.§.Mæuia. ij.D.ad Senatuſc.Trebellian. Quæſitum eſt, An Septicio filio defuncto intra vicēſimum annũ ſine liberis, hoc fideicõmiſſum vtrùm pro portionibus hereditarijs ad fratrem & ſororem eius pertineat.Idem Pompò.in l.iij. D.de verbor.obligatio. An etiam ſi me non prohibeas, vxorem autem meam prohiberes, vel contra vxore mea ſtipulata, me prohibeas, an committatur ſtipulatio? His accedent ex Petri Fabri beneficio & alia particularum παρελκόντων exempla, quæ ſubieci. Tryphoninus in l.penult.D.de vi & vi arma. Quamquam ego moram fecero, quo minus interdicto te conuenirem, ſubtractis tamen mortalitate ſeruis , aut pecoribus alijs've rebus intercidentibus,tuum tamen onus nihilominus in his reſtituendis eſſe. Paul. in l.38, §.in Fauiana.D.de vſur. In Fauiana quoque actione & Pauliana , per quam quæ in fraudem creditorum alienata ſunt reuocantur, fructus quoque reſtituuntur. Vlpia.in l.1.D. de extraordin.cognit.Si imprecatus eſt,ſi,vt vulgari verbo impoſtorum vtar,ſi exorcizauit. Paul. in l. 45.§.eius bona. D. de iure fiſc. Eius bona qui ſibi mortem conſciuit non ante ad fiſcum coguntur,quàm prius conſtiterit, &c. Adde & hæc Vlpiani verba quæ ſunt in l.1.§.Labeo.D.de aqua cottid.ne quid in illo fundo faciat , quare ex re ea aqua inquinetur.

Sed iam ſatis ſuperq; in ſingulis voculis hæſitamus, ad dicendi genera inuentu rara vel à communibus Grammaticorum regulis abhorrentia quę in Digeſtis repperiũtur,tranſeamus. Initio autem Antiptoſes quaſdam à me obſeruatas adſcribã.Cuiuſmodi eſt,quod in l.27.§.ſi quis ſeruum.D.ad l.Aquil.ſcribitur.Si quis mulionem conductum ad regendum mulum , commendauerit ei mulum. Pomponius in l. 8. D.de liberatio. leg. Non ſolùm noſtrũ debitorem , ſed & heredis noſtri,vt liberetur,legare poſſumus. Simile huic eſt Terentianum illud Adelphis,Illum vt viuat optant.Inſolens quoque eſt hæc locutio, Nec transferri perſonæ putationem ex perſona filiorũ ad eos poteſt, quam Paul. vſurpat in l.18.§.ſi iniuria.D.de iniurijs. Nec minus dura pleriſque videbuntur hæc, Iubere eum debebit Proconſul,vt idoneè caueat. l.41.D.de petit.hered. Aeſtimationem eius quod interſit ad id tempus referendum.l.12. D.ſi quis omiſſa cauſa teſt.Et Denegandum eſt aduerſus eum exceptionem.l.19.D.de nouationibus.Item,Sed Iuliani ſententiam ſe-

quendũ eſt.l.12. §.facti.D.de captiu.& poſtlimi. A capite rationem reddendum, in l.19. §.4. D.de negot.geſt. petebam res æſtimatas, quarum pretium in dotem erant. l.78.§.pen. D.de legat. iij. Cuique periculoſum eſſe fidem ſuam.l.1.D.ad Trebellia. Pro non ſcripto ea condicio eſt. l.22. §. 1. D. quando dies legi id eſt, vt aliàs, pro non ſcripta. l.20. D.de cond.inſtit. Grammaticorum etiam traditionibus ſpretis Papinianus, Cùm Aſiam veniſſet dixit in l.73. in fin. D.de condic. & demonſtrat. Et Magis faciliores voluntates in l.67. §. ſi rem. D. de legat. ij. quemadmodum Palladius, Longior magis quàm latior libro j.cap.xviij.dixit. Maior natu quàm xxv. annorum. l. 14. D. de bonis libertor. Minor quàm xxv. annis natu.l.1.D.de minorib.l.162. D.de legat.lib.j. l.8. D. ſi quid in fraud.patro. Minor quàm viripotens.l.penult.D.quando dies legat.ced. Huc pertinet & illud, Mori magis quàm damnari maluerint, l. 6. §. eius qui.verlic. Nam eorum. D.de iniuſto rupto. Et Melius eſt ſenſum magis amplecti quàm verba.l.3.§.condicio.D.de adim.leg. Et, Melius eſt poſsidere potius quàm in perſonam experiri.l.1.§.1.D.de ſuperficieb. Longè magis Grammaticos turbabit quod in l.156. §. cùm quis.D.de diuerſ.regul.iur. ſcriptum offendent, in alij locum ſucceſſerunt. Et in l.1. in fin.D.de ſecund.tabul. pars vni, pro, vnius. Et in l. 3. §. ſed ſi mutua. D. de in rem verſo, Domus ſui. Et in l. 80. D. pro ſoc. Ex duomilleſimis partibus. At quod in l. vlti. D. de reb. dub. legitur, Cùm quiſque eorum ad trigeſimum ætatis annum perueniſſent, ſimilibus aliorum auctorum locis confirmatum, minus nouitatis habebit. Nam & apud Plautum legere me memini, vbi quiſque vident, eunt obuiam. Et apud Ouidium, Veſtras quiſq; redite domos. Et aliâs, Fugiúntque penates quiſque ſuos. Apuleius libro viij.de Aſino aureo. Sarcinulis quiſque ſumptis ſuis viam capeſſunt. Hîc ego quæ è Græco dicendi genere efficta expreſſaq; in Digeſtis inueniuntur ſubijcerem, niſi hic locus vberrimè ab Antonio Auguſtino libro ij. Emendationum tractatus eſſet, ad cuius copiam etſi vix aliquid addi poſſe videatur, cumuli tamen loco paucula quædam adijciam. Ad eas igitur phraſes, in quibus verbum Cauſa, vel Nomine, vel Gratia Græco more reticetur, has inſuper addemus, Rei ſeruandæ poſsidere in l. 5. §.poſtquam, D.vt in poſſeſſ. legat. fideicommiſsi non teneri. l. 77. §. qui dotale. D. de legat. ij. Si quis euitandi criminis id egit, vt Reipub. cauſa abeſſet. l.15. §. 1. D. ad legem Iuliam de adulter. Damni non amplius parte ſua conſecuturum.l.11. §. officium.in fin. D. de aqua & aq. pluuiæ. Damni infecti miſſus in poſſeſsionem. l.15. §.ſi quis damni. D. de damno infecto. Et, Damni infecti cauere, ſatiſdaréq;. l.11. & aliàs ſæpe. D.eodem titul. Et ſatiſdare legatorum. l. 4. & l. 10. D. vt legatorum nomine cau. legati ſatis petere. l. 7. D. eodem titulo.

Reliquis Græciſmis ſunt & hi iungendi, Inhabiles tueri. in l.11. D. de decurionib. Ius non habet intercedere. l.2. §.ſi filius. D.de muneribus & honoribus. Cùm quidam repeteretur mercedem, quam acceperat. l. 16. §. item cùm quidam. D. locati. Non diſsimulato ſe libertum eſſe. l. 15. D. de in ius vocan. id eſt, Cùm non diſsimulaſſet. Comperto matrem ſuam inteſtato deceſsiſſe, id eſt, cùm comperiſſet. l.86.§.vlti. D.de adquirenda heredit. Nihil minus, pro, Nihilominus Græcorum exemplo, qui οὐδὲν ἧττον dicunt, inuenies in l. 37. §. pater. in fin. D. de legat. ij. Ex eodem fonte crediderim & hæc quæ ſequuntur, hauſta. Ex eo tempore quidquid æſtimatur quod nouiſsimè ſolui potuit. l. 11. D. de re iudic. vbi Quod, pro, Quo dictum eſt, imitatione Græcorum, qui plerumque τῷ ſubaudiunt. Simili modo in l. 9. D. de liber. & poſt. hered. inſtit. Ad id tempus referuntur, quod teſtamentum deſtituitur, non quod moritur. Et in l.12. §. vlt. D.vt in poſſeſsion. legator. vel fid. In eum ſcilicet caſum, quod fideicommiſsi condicio extitit. Et in l. 15. §.non autem ſtatim.D.de dam.infec. Ergo interuallum aliquod debebit intercedere, quod aut pro derelicto ædes longo ſilentio videatur habuiſſe.

Certum temporis Vlpianus dixit in l. 8. §. vnde ſi quis. D.de inofficio. teſtamen. vt Multum temporis in l.22. §. ſi heres. D. ad Trebellian. l.5. §.à barbaris. D. de re milit. Certo loci in l.19. §. 1. D.de iudicijs. Aliquo loci in l.1. D.de ſeruis exportand. Eò loci in l. 52. in fin.D.de iudicijs.

Ceterùm pura puta Latina ſunt iſthæc, Nihil acti erit. l.137. §.1.D.de verbor.obligationib. Quid acti ſit. l. 21. l.26. D.de rebus dub. l.41. D. de verbor. obligationib. Quod acti ſit. l. 57. D.de obligationib. & actionib. Aliquid ius. l.19. D.de damno infecto. l. 30. D. de noxalibus. Aliquid mancipium. l. 36. D. de bonis libertorum. Impendium aliquid. l.63. §.ſi ſub condicione. D. ad Trebellian. Aliquid emolumentum. l. 12. §. funus autem. D. de religioſ. & ſumptibus. Si quid ſacerdotium nancti. l. penult. D. de vacatione munerum. Quo pro quod in quibuſdam locis poſitum obſeruaui, vt in l.35. D.de negot. geſtis. Non eſſe imputandum quo non ſoluerit. Et in l. 24. §.Seruius. D.de damno infecto. Rationem adijcit quo ſi hoc non admittatur, ini-

quum

quum erit. Quò enim tam firmum ędificium eſt, vt fluminis, &c. Et in l. 40. D. de contrah. emptio. Quo poſt diem trigeſimum renunciaſſet nihil ei profuturum.

Notandæ ſunt & hæ phraſes, Abundat mandati quantitatem. l. 35. D. mandati. Pignoris obligatio etiam inter abſentes rectè ex contractu obligatur. l. 23. D. de pignoribus. Qui nauis nauigandæ cauſa in naui ſunt. l. 1. §. 1. D. naut. caup. l. 1. §. 1. de exercitor. Sicuti & agi actio dicitur in l. 23. D. de præſcript. verb. Et quoniã nullum hîc ordinem tenere propter varietatem locutionum inſtitui, ſuperioribus accedant & quę ſequuntur. Annũ in fuga fecerat, pro conſumpſerat. l. 14. §. vlti. D. de ſtatuliber. Non inuitum huius ſolutionis fore in l. ij. D. depoſiti. Sponte ſtipulatoris. l. 29. D. de euictionib. Sponte tutorum. l. 3. §. item quæri. D. de rebus eorum. Largiter eſſe, pro, intereſſe in l. 81. D. pro ſocio. Verbum autem ipſum Intereſſe, nouo genere conſtructionis vſurpatum à Paulo obſeruaui in l. 21. in fin. D. quando dies legat. ced. Nec multum, ait, intereſſe tale legatum ab hoc, Si heres erit, dato. Idem verbum ſcitè diſiunxit & diſparauit Modeſtinus in l. 6. D. de publican. Inter criminis, ait, reos & fraudis participes multum ſtatuerunt, id eſt, multum intereſſe. Cuius generis alias diſiunctiones, quando in hunc ſermonem ipſa nos deduxit oratio, referre placet. Vlpian. in l. 12. §. 1. D. de iure dot. Si mulier circum in hoc venta eſt, id eſt, in hoc circumuenta eſt. Idem in l. 29. D. de religioſ. Lucri dotem faciat. Satiſdare autem ſatisfacere & ſatispetere ſæpenumero eodem modo diſiungi adnotaui. Nec abſimili modo Satis egerit, pro, Sategerit idem Vlpianus dixit in l. 10. D. de condicio. & demonſtr. ſecutus veterum morem, qui Satis agere, pro, Satagere dicebãt auctore Chariſio Soſipatro libro j. Inſtitut. Grammatic. à quo Catonis ex libr. Dierum dictarum de conſulatu ſuo verba hæc citantur, Iam noſtri apud vallum ſatis agebant. Citantur & ex Pacuuij Atalanta & Plauti Bacchidibus idem comprobantes verſus. Quibus ego Apuleium adiungam libr. viij. de Aſino aur. ita loquentem. Coloni multitudinem noſtram latrones rati, ſatis agentes rerum ſuárum, eximie'que trepidi. Sed reliquas dicendi ſpecies notatu non indignas exequamur. Maius delinquit, pro, Magis, legimus in l. 5. §. 1. D. de ſeruo corrupt. Crimen quod delinquitur in l. 38. §. j. verſicul. fratres denique. D. ad legem Iuliam. de adulter. Cùm erit annis xxv. in l. 78. §. heredum. & §. rogatus. D. ad Trebellia. Periculosè eſſe ex perſona rei hoc metiri. l. 61. D. de iudicijs. Diſtat aliquid doli exceptione. l. 4. §. penult. D. de doli except. Pœnam dignam ſuæ perſonæ pati. l. 28. §. Item eos. in fin. D. de iure fiſ. Cuius locutionis ſi quem inſolentia offendet, ſciat is & ita Balbum in Epiſtol. ad Ciceronem locutum eſſe. Obſecro te, ait, Cicero ſuſcipe curam & cogitationem dignißimam tuæ virtutis. Damnatus in crimine capitali. l. 13. §. vlti. D. qui teſtament. fac. poſſunt. A marito puellæ iuratus, pro, Iureiurando adactus in l. 14. D. de dote præleg. Conſtare ratio & Conſtare rationibus in l. penult. D. de ſeruo corrupt. Nuptum collocare & nuptui. l. 59. & l. 62. D. de ritu nupt. l. 41. §. teſtamento. D. de legat. iij. l. 5. C. de interdict. matrim. Conceßiſſe venditioni, pro, Conſenſiſſe & adquieuiſſe in l. 14. in fin. D. de diuerſ. temporalib. præſcript. Ex defuncto interpoſitus contractus. l. 73. D. ad Trebellia. Peto de te. l. 57. §. vlti. D. eod. titul. l. 5. §. ſi de me petiſſes. D. commodati. Non tantùm ad ſola furta pertinet, pro, Non ad ſola tantùm furta. l. 1. §. præterea. D. ſi quis teſtament. liber eſſ. Illò deprehenſam vbi, &c. l. 23. §. 1. D. ad leg. Iuliam de adulter. Eò morari vbi l. 7. circa fi. D. de annu. legat. Erga parietem adfixæ ſtatuæ. l. 245. D. de verbor. ſignificat. Ambedit agrum flumen. l. 38. D. de adquirend. rerum do. & Deletus ager vi fluminis. l. 11. §. vlt. D. de aq. & aquæ pluu. arcend. Ad infitias ire. l. 44. §. qui familiæ. D. famil. erciſc. A quibus inſtructus ſit fundus, pro, Quibus inſtructus in l. 28. D. quando dies legat. ced. Eualuit Seruij ſententia in l. 6. §. etiam. D. ſi ſeruit. vindic. Dando ſe in adrogandum. l. penult. D. de ſecund. tabul. Data ad ad hoc opera, pro, De induſtria, in l. 53. §. penult. D. ad leg. Aquil. Latitans patronum. l. 8. D. de condicionibus & demonſtrationib. Factus in poſſeßionem, pro, Actus & miſſus. l. 11. D. vt in poſſeßio. legator. vel fideicommiſ. Multam aduerſus aliquem dicere in l. 32. §. ſi is faciat. D. de recept. qui arbitr. In nomen ſuum prædia emere l. 2. D. quando ex facto tutor. Occupabit condicio inſtitutionem, pro eo quod eſt, Committet, & ei faciet locum. l. 17. D. de condicio. inſtit. Pertinet ad animum meum Sempronia. l. 60. §. 1. D. mandati. Perrepſerat rumor. l. 2. D. quis ordo in bon. poſſeſ. ſeru. Parere æri alieno, pro, æs alienum exſoluere. l. 5. §. non paſſim. in fin. D. de reb. eor. Sicut parere penſionibus ſatisfacere eſt, in l. 54. §. 1. D. locati. Aditus poſticas've vertere. l. 13. §. ſed ſi ædium. D. de vſufru. Propagationes facere in l. 24. §. ſi domus. D. locati. Pulſatus eſſet, pro, Expulſus in l. 54. §. 1. D. eod. titul. Penſi in ſocietatem ſumptus, id eſt, Expenſi. l. 52. §. ſi quis ex ſocijs. D. pro ſocio. Proijcere pecuniam, id eſt, Profundere, perdere, &

diſsipare. l.25. D. de probationibus. Proiicere rem vili pretio in l.50. D. de euictionib. id eſt, addicere & adiudicare, &, vt vulgo loquimur, *abandonner*. Retineo me dixiſſe, pro, Memini, in l. 92. D. de condicio. & demonſtr. Facere procuratorem, pro, Dare in l.8. §. ſi quis mandauerit. D. mandati. l.4. §. vlti. D. de appellationibus. Stare ſententia & ſententiæ promiſcuè dicunt Iurecõſulti in titul. de recept. qui arbitr. recep. Reſpondere meſſes dicit Paul. in l.8. in fin. D. ſoluto matrimo. Sicut & Virgil. libr. j. Georg. Illa ſeges demum votis reſpondet auari Agricolæ. Ratam fecerit ſolutionem. l.7. D. de dote præleg. Subſerere vites. l. 13. §. de præteritis. D. de vſufru. Supplicium ſumere à ſeruo. l.12. D. de iuriſdictio. omn. iud. Subdici pœna, pro, Subiici pœnæ. l.1. §. incidit. D. ad Turpillia. Stipulam quæ in meſſe iacet. l.13. D. quib. mod. vſusfr. amitt. Quod ſuperauerit, id eſt, quod ſupererit. l. 6. D. de reb. auctor. iudic. poſsid. vnde ſuperamenta materiarum in l.55. §. lignis. D. de legat. iij. Superare vita in l.78. §. heredum. D. ad Trebellia. Tranſire ceteros in l. 13. D. locati. Veſtem quam veſtitus eſt. l.14. §. non ſolum. D. de furt. Nec prætereunda eſt familiaris Iureconſultis locutio, Cùm in eo eſſet vt, qua vtuntur in l.24. in fin. D. quæ in fraud. credit. & l.44. D. de pactis. & l. 7. §. ſunt & aliæ. D. de liber. cau. Ne hæc quidem omittenda, In re agenda, quam illi vſurpant in l.27. D. de rei vindicat. l. 2. D. de ſolutionib. Diſciplinæ traditus & in diſciplinam, id eſt, magiſtro erudiendus atque inſtituendus datus. l.16. D. de ædilic. edict. l.78. D. de legat. iij. Carendum habeat. l.38. D. de rei vindicat. Adpoſita auctoritate, pro, interpoſita & adcommodata. l.189. D. de diuerſi. reg. iur. Imminente iudice, pro, interueniente & partes ſuas interponente in l.85. §. vlti. D. de legat. j. Adplicitus morbo in l.7. D. ad Trebellian. Adplicari ad munera. l. 2. D. de iu. immunit. Si nauis quid exarmauerit. l.3. §. ſi conſeruatis. D. de lege Rod. Ceſſum dant mulæ. l.43. D. de ædilic. edict. Exitum inteſtati facere, ad cauſam inteſtati redigi valet in l. 3. D. de his quæ in teſtament. delent. Sine exitu res futura eſt, id eſt, ſine fine. l.17. §. principaliter. D. de recept. qui arbitr. recep. Cogere radices, pro, concipere in l.3. D. arb. furt. cæſ. Calumniari ius ciuile. l. penult. D. ad exhiben. Inſula iniuncta domui. l.91. §. vlt. D. de legat. libr. iij. Area iniuncta domui. l.57. D. locati. Iungere inter ſe litem. l. 1. D. de litigioſ. Fabricam docere, id eſt, fabrilem artem in l. 26. §. vlti. D. mandati. Intricare peculium. l. 1. §. vlti. D. de ſeruo corrupt. l.21. D. de pecul. Inconditum eſt, pro, durum & inciuile in l.95. §. aditio. D. de ſolutionibus. Durare animum in tormenta. l.18. §. j. D. de quæſtionib. Annum agere ætatis vicenſimum. l. 1. D. de manumiſsionibus. l.15. §. minorem. D. ad leg. Iuliam. de adulter. Reliquorum nomine deſolutum eſt, pro, exſolutum in l.41. §. item quæro. D. de fideicommiſſ. libertatib. Vſuras reſoluat, id eſt, exſoluat in l.10. D. de pollicitationib. Nimium eſt licere in l.13. §. nimium. D. de adminiſt. tutor. Nimia circa maritum. l. 23. §. eo autem. D. ſoluto matrimo. Palmarij nomine, id eſt, victoriæ. l.1. §. ſi cui cautum. D. de extraord. cognit. Rurſum retradatur. l.58. D. ſoluto matrimo. Sic Retro reddat in l.67. D. de ſolutionib. Retro reſtituere. l.6. D. de fideicommiſſ. libert. l. vlt. §. vlt. D. de publican. Retro recurrere. l.16. §. j. D. de pignoribus. Operas à mane dare. l.2. D. de annu. legat.

Nunc ſiluam quamdam minùs vſitatorũ verborum ſubiiciam, additiſq; Iureconſultorum teſtimoniis comprobabo, vt quibus commodum fuerit his vti, habeant quorum ſe auctoritate tueantur. Huiuſmodi enim ducibus freti non pauca à delicatis quibuſdam & faſtidioſis iudicibus ex albo puræ Latinitatis temerè eradi vocabula docebimus, quæ puritatis ſtudioſiſsimis auctoribus in vſu ſunt. Initium autem faciam à verbo Certiorare quod à Iureconſultis crebris ſermonibus vſurpatur. l. 3. §. etſi heres. D. de minoribus. l. 1. §. quid ergo. D. ſi quis omiſſa cauſa teſtamen. l. 22. §. petitam. D. de petitione hereditat. l.21. §. in teſtamentis. D. qui teſtamen. facere poſſunt. l.3. §. is qui neſcit. D. de liber. homin. exhibend. l.5. §. ſi ſeruum. D. de condictione cauſa data. l.1. in fin. D. de actionibus empti. l.4. D. de interrogationib. in iur. faciend. l.34. D. de iureiurando. Obuiare etiam repperies in l.20. D. de donatio. Sponſare pro ſponſalia contrahere in l.38. D. de ritu nupt. Meliorare in l.13. §. inde eſt quæſitum. D. de vſufruct. Cui contrarium Peiorare, apud Paulum libro ij. Sententia. titul. xxviij. Simile eſt Minorare & Minorari in l. vlti. D. de ſeruis exportand. vt & Depretiari, de quo verbo libro iiij. de verborum ſignificat. dixi. Falſare in l. penult. D. de falſis. Moleſtari in l.20. D. de liber. leg. Duplari & Quadruplari. l. 27. D. de furt. & aliâs ſæpe. Inſinuare pro notum facere in l.11. §. ſi quis ita. D. de legat. iij. Quod aliâs Notificare in l.5. §. demonſtratur. D. de iure immunitat. Inaugeri in l.27. in fin. D. de liber. cauſa. Inarare in l.8. §. vlt. D. quod vi aut clam. Infeſtari in l.3. §. Labeo. D. de incend. rui. nauf. Expenſare, pro Expendere. l. 41. §. libertatem. D. de fideicommiſſ. libertat. Exinanire in l.87. §. Imperator. D

de legat

de legat. ij. vbi exinaniſſe patrimonium, id eſt, exhauſiſſe. Integrare in l.8. D. de tutel. & rationib. diſtrahend. l. 21. §. penult. D. de ſenatuſconſ. Silaniano. & apud Paulum lib. ij. Sentent. titul. xv. Redadoptare in l. 41. D. de adoptionib. Aduixerit in l. 30. D. de adimend. legat. Aequiperant in l. 104. D. de diuerſ. regulis iur. Coæſtimabitur in l. 67. §. 1. D. de furt. Conſanauerit, neutraliter, vt Grammatici loquuntur, in l. 10. D. de ædilic. ædict. Lucri fit in l. 3. §. aqua. D. de aqua cottidia. Reuinci in l. 3. §. tutor. D. de ſuſpect. tutoribus. Quod verbum & apud Apuleium lib. viij. de Aſino aureo inueni. Quoad, ait, ſimulanter reuicta charide ſuſcipit. Reficere teſtamentum pro iterum condere in l. 9. D. de militar. teſtam. Complanare in l. 3. §. ſi vicinus. D. de aq. & aq. plu. Coanguſtare in l. 19. §. ſi inquilinus. D. locati. l. 120. D. de verbor. ſignificat. Caſſitare in l. 20. §. ſi antea. D. de ſeruitutib. vrban. Comparere in l. 7. D. de ſecund. tabul. Præoccupare in l. 29. D. de pœnis. Ponamus, pro, fingamus, &, vt vulgus barbarorum loquitur, ponamus caſum. l. 7. D. de inoffic. teſtamen. l. 17. D. de legat. ij. l. 1. §. inter ipſum. & l. 3. D. de coniungend. cum emancipat. lib. l. 1. §. ſunt qui putent. D. ne quid in flumin. public. Præmittendi, & Præmiſſorum verbo in eumdem cum interpretibus ſenſum vtuntur auctores in l. 1. D. de iur. & fact. ignorantia. l. 9. D. de caſtren. peculio. Prægrauo in l. 5. §. 1. D. de ſolution. Participare furtum, lucrum, conſilium fraudis. l. 1. in princip. D. ſi famil. furt. feciſſe dica. l. 96. D. de ſolutionibus. Manifeſtare in l. 16. §. 1. D. de aliment. leg. l. vlti. §. & ſi quidem. D. ad Turpillian. l. 5. §. ex his verbis. D. de his qui deiecer. vel effud. l. 1. §. 1. D. de tabul. exhib. l. vlti. §. Titius. verſic. ſecundum. D. de vulg. & pupill. l. 10. in fin. D. de reb. dub. Sternere triclinium in l. 5. §. ſi de me. D. commodati. Transfiguratum ornamentum in l. 10. §. ſi maſſæ. D. quibus mod. vſusfruct. amittat. Veniri, pro, venire, & venum dari in l. 3. D. de obſeq. à liber. & libert. Concidere teſtamentum. l. 1. §. 1. D. de his quæ in teſtam. delen. Incidere tabulas. l. penult. in fin. D. de bon. poſſ. ſecun. tabul. & Incidere linum. l. 1. §. vlt. eod. tit.

Amicalis affectio in l. 10. §. ſi quis ea. D. mandati. & in Epiſtula Pandectis præpoſita. Adiectamentum in l. 242. D. de verborum ſignificat. Additamentum in l. 70. §. 1. D. de legat. ij. l. 58. §. penult. D. ad Trebellian. l. 91. §. vlti. D. de legat. iij. l. 26. §. cùm inter. D. de pactis dotalibus. l. 70. §. 1. D. de legat. ij. Aediculæ ὑποκοριστικῶς in l. 9. D. ad leg. Iul. pecula. vt Caſulæ in l. 92. D. de legat. iij. Domuticula in l. 3. §. vlti. D. de ſepulc. viol. Dominulus in l. 41. §. teſtamento. D. de legat. iij. Minutula ſummá in l. 192. D. de verbor. ſignific.

Concamaratio ædium in l. 31. D. de legat. iij. In Concubatu, pro, Concubinatu in l. 3. D. de concubin. Currax in l. 18. D. de ædilicio edict. vt vigilax eodem loco. Coniectio, pro, Coniectura in l. 21. D. qui teſtamen. fac. poſſunt. Centiſſum, pro, Centeſimo in l. 42. D. de excuſ. tut. Comeſor in l. 18. D. de ædilic. edict. In cetera parte. l. 19. D. de liberis & poſtu. l. 2. D. de his quæ in teſtament. delen. Cetera cognitionis in l. 40. D. de minoribus. Cetera venditionis in l. 5. §. ſi pupillus. in fin. D. de reb. cor. Calcitroſus equus in l. 1. §. 1. D. ſi quadrup. paup. Capiſtrum equi in l. 1. §. quæ depoſitis. D. depoſiti. Capſellæ in quibus fructus componuntur in l. 12. §. conſeruandi. D. de inſtruct. vel inſtrument. Crudæ vineæ pro immaturis. l. 27. §. ſi oliuam. D. ad leg. Aquil. Cauillatio pro captioſa ratiocinatione in l. 65. D. de diuerſ. regul. iur. l. 85. D. de condicionib. & demonſtrationib. Cannabum in l. 1. §. ſed & ſi vt certis. D. de inſtitor. action. Commilitium in l. 18. D. de caſtren. pecul. Quo verbo etiam Velleius Paterculus & Ouidius & Tacitus vtuntur. Curioſitas in l. 6. D. de iur. & fac. ign. Ceteroquin in l. 35. §. rerum. D. de heredib. inſtit. l. 29. D. de iure fiſ. Certè tamen in l. 28. in fin. D. de noxalibus. actio.

Defectus condicionis in l. 27. in fin. D. de condicionibus inſtitut. l. 5. D. de iniuſto rupt. Determinatiò in l. 15. in fi. D. de teſtamen. militar. Diuiduitas in l. 80. in fin. D. ad leg. Falcid. Dulcitudo in l. 10. §. ſi quid in fraudem. D. quæ in fraud. creditor. vt Pinguitudo in l. 1. §. vlt. D. de aq. & aquæ pluu. Licet Seruius in iij. Georgic. Virgil. id nomen Latinum eſſe neget. Duplatio in l. 31. D. de noxalibus. Dubio procul in l. 22. §. vlti. D. ad Trebellia. vt Adhuc nondum in l. 9. D. de liber. cau. Delegatu, pro, delegatione in l. 4. §. quæ in tutore. D. de doli except. ſicut Reſponſu, pro, Reſponſione in l. 1. §. verbis. D. de obligat. & actio. Domu verò in ſexto caſu & Domi in ſecundo, perſæpe dicunt. l. 28. D. locati. l. 42. D. de negot. geſtis. l. 36. D. de euictionib. l. 22. D. quib. mod. vſusfru. amitt. l. 41. §. ſed ſi quis ad opus. l. 65. §. vlti. l. 91. §. vlt. D. de legat. ij. l. 63. D. de procuratorib. l. penul. §. Lucius. de legat. ij.

Exter, & Extrarius pro extraneo in l. 69. §. prædium. D. de legat. ij. l. 15. §. Seruius. D. de caſtr. pecul. l. 55. D. ad Trebellia. l. 17. D. de quæſtionibus. Extremò aduerbialiter in l. 83. D. de legat. lib. iij. vt Hibernò in l. vlti. §. penult. D.

quæ in fraud. creditor. Suſpectò in l. 21. D. de his quæ vt indign.

Fœdus, pro, Fœditate in l. 47. D. de ritu nuptiar. frugi vita in l. 8. §. ſed & perſonarum. D. de tranſactionib. Ferè plerumque. in l. vlti. D. de ſponſalibus, vt Bene beatè in l. vlti. D. de nundinis. & Bene manè apud Ciceronem.

Gibberoſi in l. 3. D. de ædilic. edict. Gutturoſi in l. 12. §. 1. D. eod. titul. Generatim in l. 55. D. ad Trebellian. vt Minutatim in l. 3. D. de aliment. legat. l. 55. §. idem libro ſecundo. D. de legat. iij. Gallicana lingua in l. 11. D. de legat. iij. Gallicana res in l. 4. in fi. D. de legat. j.

Herones in l. 31. D. locati. Hircoſus in l. 12. §. 1. D. de ædilic. ed. Impetiginoſus in l. 6. §. 1. D. de ædilic. ed.

Idonior in l. 18. D. de teſtamen. tutel. l. 2. D. de popularibus actionib. Indubitanter in l. 2. §. ſi conſulto. D. de ſecund. tabul. Immutabiliter in l. 99. D. de verbor. obligation. In præſentia & in præſentiarum. l. 1. §. penulti. D. quod vi aut clam. l. 137. §. illud. D. de verbor. obligationib. l. 11. §. ex cauſa. D. de interrogationibus in iur. facien. l. 1. §. exigere. D. de magiſtrat. conuenien. l. 1. §. 1. D. de tab. exhiben. In totum, pro, omnino. in l. 1. §. 1. D. de ſuis & legitim. l. 77. D. de diuerſ. regul. iur. l. 60. §. penult. D. de ritu nuptiar. Incautè, pro, inconſultò l. 1. D. de his quæ in teſtamen. delen. Incoloratè in l. 18. D. de minorib. In recenti, pro, recẽs. l. 25. D. de pœnis. Inſtar quodam operis. in l. 21. §. opus autem. D. de operis no. nuntiatio. Indiligentia. in l. 9. §. earum rerum. D. de publican. Indeuotio in l. 1. in fin. D. de penu legat. quod tamen verbum Triboniani eſſe facilè crediderim. Interritura in l. vlt. §. vlt. D. de pignerat. action. Intercapedo in l. 55. in fin. D. de adminiſtrat. tutor. Imminutum, pro, non minuto. in l. 44. D. de bon. libertor. Sicut Inſcriptum pecus, pro, non ſcripto, & quod quis apud publicanos non eſt profeſſus, Varro dixit lib. ij. de re Ruſtica, capite j. Inuinctus pro valde vincto in l. penulti. D. de lege Fabia. Impræſtationes in l. 22. §. vlti. D. familiæ erciſcundæ.

Lanipendia in l. 31. D. de donationib. inter vir. Litigium in l. 49. D. de recep. qui arbit. recep. Loricationes in l. 79. in fin. D. de verbor. ſignificat. Longe æquum in l. 4. §. Labeo. D. de doli except. Longe vtile. l. 1. §. 1. D. de ſuperficieb. Leguli in l. 13. §. ſi tamen. D. de vſufruct. Lunaticus in l. 43. §. aliquando. D. de ædilic. edict. Lucroſa bona in l. 8. D. qui teſtamen. fac. poſſ. Leuamentum in l. 3. §. vlt. D. ſi quis teſtam. lib.

Malitas in l. 5. D. quod met. cau. Medietas in l. 3. D. ſi pars hereditat. petat. quo in ſenſu aliâs Mediocritas dicitur. l. 7. D. vt legat. nomin. cau. Miſſa, pro, miſsione in l. 39. §. nupta. D. de adulter. Met ipſæ in l. 62. §. 1. D. de vſufr. vbi Florentiæ legitur Vel ſibi met ipſæ inciderint, pro, ſi ſibi met ipſæ inciderint. Morio in l. 4. §. idem Pomponius. D. de ædilic. edict. Mortalitas in l. penult. D. de vi & vi arm. l. 6. §. ſicut medico. D. de offic. præſid. l. 2. D. de pactis dotalib. l. 22. verſic. decreuiſſe. D. ad Trebellia. l. 24. D. quæ in fraud. credit. l. 15. D. de inoffic. teſtamen. l. 26. D. de fideicommiſſ. libertat. l. 209. D. de diuerſ. reg. iuris. Mortiferè vulneratus. l. 15. §. 1. l. 21. D. ad legem Aquiliam. l. 3. D. de condictio. triticiar. Momentaria cura in l. 8. D. de aliment. legat. Mercaturis faciendis. l. 5. D. de inſtitor.

Nundinas, id eſt, epulas in l. 69. D. pro ſoc. Nutricia, pro, nutricum mercedibus in l. 1. §. penult. D. de extraordin. cognit. Non dubiè in l. 90. D. de legat. j. l. 71. §. à Titio. l. 91. D. de condicion. & demon. l. 34. §. 1. D. mandati. Neceſſariè, pro, neceſſario in l. 51. D. de petitio. hered.

Opitulatio in l. 1. D. de minorib. Oſſuaria in l. 2. D. de ſepulc. viol. in qua ſcilicet mortui oſſa iacent.

Proteruitas in l. 1. D. ſi is qui teſtamen. lib. Pigmentarij in l. 13. §. adiectio. D. de ſicarijs. Phaſianarij in l. 66. D. de leg. iij. Parum eſt vt, l. 202. D. de diuerſ. reg. iur. Par mularum l. 22. D. ad leg. Aquil. Poculorum paria duo. l. 30. D. de legat. iij. Porticationes in l. 37. in fin. D. de religioſ. Pruriginoſi in l. 3. D. de ædilic. ed. Plauſtrarius in l. 27. §. penult. D. ad leg. Aquil. vt piſtrinarius in l. 1. §. ſi quis ſeruum. D. depoſ. Plurifariam in l. 1. D. de minorib. l. penult. §. penult. D. de iure immunit. quo verbo & Apuleius lib. viij. vſus, &, vt Eraſmus quoque adnotauit, Tranquillus non ſemel. Peregrè eſſe in l. 23. §. vlti. D. de hered. inſtit. Pergula in l. 18. §. proinde. D. de iudic. l. 5. §. vlti. D. de his qui deiecer. Pugillares in l. 6. D. de ſuppell. leg. l. 27. §. ſicut D. commodati. l. 148. D. de verbor. ſignificat. Porca in l. 1. §. 1. D. de abigeis. Polia in l. 38. in fi. D. de ædilic. ed. Peruicaciter in l. 3. §. qui pecuniam. D. de ſuſpect. tutor. Punica lingua in l. 11. D. de legat. iij. Pœnus ſermo in l. 1. §. vlt. D. de verbor. obligat. Prærogatiua in l. 9. in fi. D. de iureiur. l. 1. D. de veteran. l. 5. §. ſi quis. D. de itin. actuq́. Præualentia in l. 23. §. ſed & id quod. D. de rei vindicatio. Perfundi oculus in l. 5. in fin. D. ad leg. Aquil. & Effundi dicitur in l. 13. §. item Iulianus. D. locati pro erui. Putatio perſonæ in l. 18. §. ſi iniuria. D. de iniur. Præſtaturus, exſtaturus, obſtaturus ſemper in Pandectis ſcribitur, li-

ces

cet Grammatici obſtiturus & extiturus & præſtiturus dicendum tradant. Quæ quia ſingulis pene in paginis Pandectarum deprehendi poſſunt, idcirco à me exemplis non confirmantur.

Quingenas, prō, quingentas ſingulis dixit Vlpian. in l.15. in fi. D. de oper. libert. Sicut quinis empti ſerui in l. 47. D. de euictionib. qui ſinguli quinque empti ſunt. Et quina ſoluiſſent, id eſt, ſinguli quinque in l. 25. D. de condict. indeb. & Dena, id eſt, decem ſinguli in l.20. D. de condict. indeb. Et in l.29. D. de legat. j. l. vlt. D. de tributor. At in l.3. D. de annu. legat. & in l.126. D. de verbor. obligat. dena decem ſignificant. Quadrigenta, pro, quadringenta in l.33. D. ad Trebellian. Quin minus interrogatiuè in l.78. §. coccum. D. de legat. iij. Quadrifariter in l. vl. §. tertio gradu. D. de gradib. & adfinib. Quadruplatur in l.14. §.1. D. quod met. cau.

Reſupinus, pro negligenti & diſſoluto in l. 25. D. de probatio. Reſupina exiſtimatio, in l. 4. D. quod vi aut clam: quæ aliàs craſſa & ſupina, & diſſoluta vocatur in l.6. D. de iur. & fac. ign. Ruſticanus homo in l. vlti. D. de doli exceptio. Rureſtre opus. l.99. D. de legat. iij. Raucis ſegetes corruptæ. l.15. §.1. D. locati. Rudus in l.3. D. de ſeruit. ruſtic. Rationabile in l.122. in fi. D. de verborum ſignificat.

Seruaculum, vel Serracullum nauis in l.29. §. ſi nauis. D. ad leg. Aquil. Scutellæ in l. 19. §. argento. D. de auro, arg. Siliginarius in l. 52. §. apud. D. de furt. Segnitior in l. 17. §. quod autem. D. de iniur. Sales in l.11. §. ſalinæ. & l.13. D. de publican. Strobyli de pinu in l.55. in fin. D. de legat. iij. l.167. D. de verbor. ſignificat. Suaſus nomen in l. 9. §. 1. D. de ſeruo corrupt. Salictum, & Salictetum in l.7. §. notauimus. D. quod vi aut clam. l.3. D. arbor. furt. cæſ. l.9. §. vlti. D. de vſufru. Saligneæ virgæ in d. l. 3. Syriaticæ res in l. 15. D. de teſtamen. tutor. Stirpitus in l.3. §.1. D. arb. furt. cæſ. Sucida lana. l.70. D. de leg. iij. Scopæ quibus columnæ & pauimenta exterguntur in l. 12. §. Acetum. D. de inſtru. vel inſtr. Vnde Scoparij in l.8. in fi. eod. titul. Stypteriæ metalla. l.3. in fin. D. de reb. eor.

Tantiſper quàm in l. penul. D. de vacat. muner. Temerator in l.29. D. ad leg. Cornel. de falſ. Tranſuerſarium in l.27. D. locati. Tomentum tomentationis cauſa paratum in l.70. D. de legat. iij. Truellæ in l.36. D. de auro, arg. quæ Tryllæ in l.19. §. argento. eodem tit. vocantur.

Vinarius, pro, vinoſo in l.4. §.1. & l. 25. §. Pedius. D. de ædilic. ed. Vitreamina in l.18. D. de inſtr. vel inſtrum. Vnis tabulis in l.1. §. ſi quis in duobus. D. de ſecun. tab. Vredo fructus corrumpens in l.15. §.1. D. locati. Vulnuſculum in l. 1. §. ſed ſciendum. D. de ædilic. ed. Varus, & Vatius in l. 10. §. vlt. eod. tit. viſceratio in l.54. D. de legat. lib. iij. Vt quid interrogatiuè in l. vlti. §. pen. D. quis ordo in bon. poſſ. Atque hæc ferè omnia nobis Pandectarum Florentinarum lectio ſuppeditauit, quam in hoc opere, quoad eius fieri potuit, ſum ſecutus. Nec tamen ex omni parte integros Florentinos libros præſtare velim. Quippe compertū habeo multa eis vitia vel in tranſcriptione commiſſa, vel ex prima origine tranſmiſſa inſidere, quorum aliqua ſenſus noſtros ſpecie recti faciliмè fallunt, aliqua labem ſuam manifeſtè produnt. Nemo certè dubitabit quin in l.50. D. de petitio. hered. vbi illic, Ratione doli exceptione legitur, legi debeat, Ratione doli exceptionis. Sic enim eius reſponſi auctor Papinianus, & aliâs loqui conſueuit. l. 67. §. ſed ſi vno. & l.69. §. vlt. D. de legat. ij. Sed & Nominatim, pro, Nominatum in l.6. in fi. D. de interdict. & releg. illic legitur. Et hominibus, pro, nominibus in l.2. in fin. D. de cuſtod. reor. Et ſoluendum, pro, ſolidum in l. vlti. D. de diſtract. pign. Et Præceptorem, pro, Prætorem in l. 14. D. ad Trebellian. Planè nonnulla antiquæ ſcripturæ rationem minimè tenentibus, mendoſa videri poſsint quæ mendo vacant. Veluti idonei, pro, idoneè ei legitur in l.11. §. ſi heres. D. de leg. iij. Verùm hoc ad priſcum ſcribendi morem redigendum ac reuocandum eſt, quo coaleſcentibus in vnum extremis dictionum antecedentium & primis ſequētium ſyllabis vnum plerumque verbum duorum vice fungebatur. Quemadmodum Eius, pro, Ei ius ſcriptum eſt in l.6. in fi. D. arb. furt. cæſ. & Cuius, pro, Cui ius in l.163. D. de diuerſ. reg. iur. Alterius, pro, Alterius ius in l.9. D. de liber. cau. niſi ſi in generandi caſu. Alteri veteres vſurparunt, ſicut & Alij & Vni eodem in caſu eos dixiſſe ex ijs ipſis Pādectis intellegimus. Sed hæc hactenus quæ licet leuioris operæ, atque adeò profeſsione noſtra indigna moroſis quibuſdam videbūtur, cùm tamen doctrina præſtātes olim viros in id genus quæſtionibus verſatos cogitem, non eſt cur ego, qui præclarè mecum agi exiſtimo, ſi per eorum veſtigia repere liceat, hanc tractationem mihi parum decoram putem.

FINIS.

EXCVDEBAT IOANNES
TORNÆSIVS TYPOGRAPHVS REGIVS
LVGDVNI ANNO SALVTIS
M. D. LIX.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Fin.

LAR[illegible]
[illegible]